

MINISTERUL CULTURII

INSTITUTUL NAȚIONAL AL PATRIMONIULUI

**COMISIA NAȚIONALĂ DE
ARHEOLOGIE**

DIRECȚIA PATRIMONIULUI CULTURAL

MUZEUL OLTENIEI - CRAIOVA

**CRONICA CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE
DIN ROMÂNIA**

CAMPANIA 2012

**A XLVII-a SESIUNE NAȚIONALĂ DE RAPOARTE ARHEOLOGICE
CRAIOVA, 27 -30 MAI 2013**

Această publicație apare cu sprijinul financiar al
**Ministerului Culturii și al
Direcției Patrimoniu Cultural**

Volum editat de către

Institutul Național al Patrimoniului

București, str. Ienăchiță Văcărescu nr. 16, sector 4, cod 040157
tel. +4021 336.60.73; +4021 336.54.24;
fax: +0211 336 99.04; +4021 336.50.69;
www.inp.org.ro

Colegiul științific de redacție: dr. Mircea Victor Angelescu
cercetător științific III dr. Dana Mihai
dr. Adriana Pescaru
conf. dr. Ioan Opreș
conf. dr. Zeno Karl Pinter
cercetător științific III dr. Raluca Iosipescu

Colegiul de redacție: dr. Raluca Iosipescu
dr. Dana Mihai
Ruxandra Șerban

DTP: Ruxandra Șerban

Copyright © autorii textelor și INP

Autorii textelor își asumă responsabilitatea conținutului rapoartelor publicate

Versiunea pe internet a Cronicii Cercetărilor Arheologice din România. Campania 2012: www.inp.org.ro

Acest volum este publicat pe CD-ROM în versiune extinsă și cu ilustrații

Coperta I: Situl arheologic de la Pietrele, Măgura Gorgana, jud. Giurgiu - Vas antropomorf, fotografie S. Hansen.

Coperta IV: Foto aeriană, Situl arheologic de la Orașul de Floci, jud. Ialomița, fotografie Mircea Stoian.

Tipărit de: Editura Universității "Alexandru Ioan Cuza", Iași

Cuprins

Cuvânt înainte	5
Lista abrevierilor	7
Lista rapoartelor de cercetare – cercetări arheologice sistematice	11
Rapoartele de cercetare arheologică – cercetări sistematice	15
Lista rapoartelor de cercetare – cercetări arheologice preventive	145
Rapoartele de cercetare arheologică – cercetări preventive	147
Lista rapoartelor de cercetare – cercetări de diagnostic arheologic și evaluări de teren	197
Rapoartele de cercetare arheologică – cercetări de diagnostic arheologic și evaluări de teren	198
Lista rapoartelor de cercetare – programul de cercetare arheologică “Autostrada”	207
Rapoartele de cercetare arheologică – programul de cercetare arheologică “Autostrada”	209
Anexe	241
Indici	
Indice de localități	273
Indice cronologic	276
Indice de tipuri de sit	279
Indice de instituții	281
Indice de persoane	284
Planșe	297

CUVÂNT ÎNAINTE LA CRONICA CERCETĂRILOR ARHEOLOGICE, VOLUM
EDITAT DE SESIUNEA NAȚIONALĂ A RAPOARTELOR ARHEOLOGICE

Retorica obiectelor îngropate

Daniel Barbu
Ministrul Culturii

Arheologia, după ce s-a calificat ca știință, pare să fi dezvoltat o relație paradoxală cu numele pe care-l poartă și, poate, cu propria ei geneză. Genealogia acestei discipline academice are ca prim autor un discurs despre trecut, ale cărui filiații și ramificații își propuseseră să le certifice cu ajutorul unor probe materiale. N-ar fi exclus ca Henric al II-lea să fi anunțat posibilitatea arheologiei atunci când a dispus să se facă săpături la abația din Glastonbury pentru a verifica dacă istoria arthuriană consemnată jumătate de veac mai devreme de Geoffrey din Monmouth este mai mult decât o legendă. În fond, clarificarea raportului dintre faptele petrecute și cele relatate a fost și scopul lui Schliemann atunci când, cu epopeea homerică în mână, a plecat în căutarea ruinelor Troiei. Autentificarea, prin excavarea și studierea unor artefacte, a unei text care datează ar fi deci rostul restrâns al arheologiei, denumirea de origine controlată a acestei științe.

Pentru a încerca o definiție generică și genetică, arheologia este un discurs uman despre modul în care obiectele acoperite de timp reflectă cuvintele pe care oamenii le rostesc despre istoria lor colectivă și semnificativă. Lucrul ascuns, păstrat adesea fragmentar, confirmă veridicitatea unei structuri narrative, o oglindește și o completează. Arheologia n-ar fi până la urmă altceva decât opusul imaginației. „Dovada arheologică” este piatra de poticnire a ficțiunii. Ori procedeul de validare a unei teorii anume despre trecut. Câteodată, arheologia nu dovedește nimic, ci construiește ea însăși narațiuni despre epoci discontinue, ce nu au lăsat urme în memoria oamenilor. Picturi rupestre sau vase pictate, descoperite, clasificate, publicate, dau glas și rost unor culturi a căror existență nu poate fi surprinsă altfel. Când textele tac, arheologii își împrumută vocea obiectelor pe care le dezgroapă.

Dincolo de complexitatea și rafinamentul din ce în ce mai tehnic al metodelor folosite, arheologia ar trebui să rămână, așa cum numele ei sugerează, o știință vorbitoare, o formă discursivă a cunoașterii. Descriptivismul morfologic este pesemne riscul cel mai comun pe care arheologii îl au de înfruntat. Dacă nu sunt dispuși să se transforme în arheo-grafi, în desenatori de relevee și secțiuni. În ultimă instanță, arheologul cercetează o poveste, precum Schliemann sau inventează una plauzibilă, așa cum au făcut de pildă savanții care au coborât în peșterile din Lascaux și au scris apoi despre ele. Ambele situații cer un efort explicativ ce nu poate face economie de retorică.

În zilele noastre, arheologia nu mai este însă doar un mod de a scoate la iveală și a studia istoria nescrisă ori de a o întregi pe cea scrisă cu probe non-textuale. Arheologia face ea însăși istorie. Profesioniștii acestei discipline au devenit mai mult decât cronicari întârziți ai unor evenimente îngropate, ce nu mai vorbesc decât prin resturi de materie plămădită de mâna omului. Acum, fac ei înșiși obiectul unor cronici. Campaniile lor par tot atât de vrednice de a fi pomenite ca și cele ale cuceritorilor de odinioară. Pentru că ei sunt operatorii unei echatologii inversate. Arheologii obligă pământul, cu toată adâncimea sa de straturi suprapuse, să restituie tot ceea ce a înghițit din istoria oamenilor care l-au locuit. Fără ei am simți că prezentul nu mai are soclu, ca nu este decât un soi de presimțire a unui viitor incert.

LISTA ABREVIERILOR

APPAT	Asociația pentru Promovarea Patrimoniului Arheologic din Transilvania
BCU București	Biblioteca Centrală Universitară - București
CICE Iași	Centrul de Istorie și Civilizație Europeană - Iași
CMIA Bacău	Complexul Muzeal „Iulian Antonescu”, Bacău
CMJ Bistrița	Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud
CMJ Neamț	Complexul Muzeal Județean Neamț, Piatra-Neamț
CMNM Iași	Complexul Muzeal Național „Moldova”, Iași
CNADNR	Compania Națională de Autostrăzi și Drumuri Naționale din România SA
CNMA Sibiu	Complexul Național Muzeal “Astra” Sibiu
CNMCD Târgoviște	Complexul Național Muzeal „Curtea Domnească”, Târgoviște
DAI Berlin	Deutsches Archäologisches Institut, Berlin
DC Alba	Direcția pentru Cultură a județului Alba
DC Harghita	Direcția pentru Cultură a județului Harghita
DC Hunedoara	Direcția pentru Cultură a județului Hunedoara
FIB	Facultatea de Istorie București
GeoEcoMar	Institutul Național de Cercetare - Dezvoltare pentru Geologie și Geoecologie Marină
IA Iași	Institutul de Arheologie Iași
IAB	Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan”, București
IAIA Cluj	Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca
ICAFR București	Institutul de Cercetări Antropologice “Francisc Rainer” București
ICEM Tulcea	Institutul de Cercetări Eco-Muzeale Tulcea
INFIN București	Institutul Național de Fizică și Inginerie Nucleară “Horia Hulubei”, București
INP	Institutul Național al Patrimoniului, București
IPJ Neamț	Inspectoratul de Poliție a județului Neamț
ISER București	Institutul de Speologie „Emil Racoviță”, București
M Brăila	Muzeul Brăilei
M Caracal	Muzeul Câmpiei Romane a județului Caracal
M Gheorghieni	Muzeul „Tarisznyás Márton” Gheorghieni
M Sebeș	Muzeul Municipal “Ioan Raica” Sebeș
MA Mangalia	Muzeul de Arheologie „Callatis”, Mangalia
MAE Corabia	Muzeul de Arheologie și Etnografie Corabia
MB Suceava	Muzeul Bucovinei Suceava
MC	Ministerul Culturii
MC Franța	Ministerul Culturii - Franța
MCC Hunedoara	Muzeul „Castelul Corvinilor”, Hunedoara
MCDR Deva	Muzeul Civilizației Dacice și Romane, Deva
MCG Oltenița	Muzeul Civilizației Gumelnița, Oltenița
MDJ Călărași	Muzeul Dunării de Jos, Călărași
MG Năsăud	Muzeul Grăniceresc Năsăudean

MI Galați	Muzeul de Istorie Galați
MI Turda	Muzeul de Istorie Turda
MINAC	Muzeul de Istorie Națională și Arheologie Constanța
MJ Argeș	Muzeul Județean Argeș
MJ Botoșani	Muzeul Județean Botoșani
MJ Buzău	Muzeul Județean Buzău
MJ Ialomița	Muzeul Județean Ialomița
MJ Mureș	Muzeul Județean Mureș
MJ Satu Mare	Muzeul Județean Satu Mare
MJ Teleorman	Muzeul Județean Teleorman
MJ Vaslui	Muzeul Județean Vaslui
MJ Vâlcea	Muzeul Județean Vâlcea
MJERG Caransebeș	Muzeul Județean de Etnografie și al Regimentului de Graniță - Caransebeș
MJI Brașov	Muzeul Județean de Istorie Brașov
MJIA Maramureș	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Maramureș
MJIA Prahova	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Prahova
MJIA Zalău	Muzeul Județean de Istorie și Arheologie Zalău
MM București	Muzeul Municipiului București
MM Huși	Muzeul Municipal Huși
MM Tecuci	Muzeul Mixt Tecuci
MN Brukenthal	Muzeul Național Brukenthal, Sibiu
MNCR	Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe
MNIR	Muzeul Național de Istorie a României
MNIT	Muzeul Național de Istorie a Transilvaniei, Cluj
MNUAI	Muzeul Național al Unirii Alba Iulia
MO Craiova	Muzeul Olteniei Craiova
MSC Miercurea Ciuc	Muzeul Secuiesc al Ciucului, Miercurea Ciuc
MTC Oradea	Muzeul Țării Crișurilor Oradea
SNR Filiala Craiova	Societatea Numismatică Română, Filiala Craiova
U București	Universitatea din București
UAIC Iași	Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” Iași
UAUIM București	Universitatea de Arhitectură și Urbanism „Ion Mincu” București
UBB Cluj	Universitatea „Babeș - Bolyai” Cluj-Napoca
UCDC București	Universitatea Creștină „Dimitrie Cantemir” București
UDJ Galați	Universitatea Dunării de Jos Galați
ULB Sibiu	Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu
Univ. Alba Iulia	Universitatea „1 Decembrie 1918” Alba Iulia
Univ. Craiova	Universitatea din Craiova
UO Constanța	Universitatea „Ovidius” Constanța
UPM Târgu Mureș	Universitatea “Petru Maior” Târgu Mureș
USH București	Universitatea “Spiru Haret” București
USM Suceava	Universitatea „Ștefan cel Mare”, Suceava
UV Târgoviște	Universitatea „Valahia” Târgoviște
UV Timișoara	Universitatea de Vest Timișoara

RAPOARTELE DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ SISTEMATICĂ

LISTA RAPOARTELOR DE CERCETARE (CERCETĂRI ARHEOLOGICE SISTEMATICE)

1. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]

Punct: Cetate

2. Albești, com. Albești, jud. Constanța

Punct: Cetate

3. Bodeștii de Jos, com. Bodești, jud. Neamț

Punct: Cetățuia Frumușica

4. Boldești-Scăieni, jud. Prahova

Punct: cartier Seciu - La Pompieri

4A. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița

Punct: Popină

5. Bozânta Mică, com. Recea, jud. Maramureș

Punct: Grind

6. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu

Punct: Pădure, Școală

7. Buda, com. Blăgești, jud. Bacău

Punct: Dealul Viilor

8. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța

Punct: Cetate

9. Carei, jud. Satu Mare

Punct: Bobald

10. Călugăreni, com. Eremitu, jud. Mureș

Punct: Vicusul castrului roman de la Călugăreni

11. Cășeu, com. Cășeu, jud. Cluj [Samum]

12. Câmpina, jud. Prahova

Punct: cartier Slobozia - Parohia Bisericii "Sf. Nicolae"

13. Câmpulung, jud. Argeș

Punct: cartier Pescăreasa - Jidova

14. Cârломănești, com. Vernești, jud. Buzău

Punct: Cetățuia

15. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța

Punct: Peștera La Izvor, Grota Călugărului, La Pazvant

16. Cioroiu Nou, com. Cioroiași, jud. Dolj

Punct: Cetate

17. Corabia, jud. Olt [Sucidava]

17A. Covasna, jud. Covasna

Punct: Cetatea Zânelor

- 17B. Crăsanii de Jos, com. Balaciu, jud. Ialomița
Punct: Piscu Crăsani
18. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud
Punct: La Gâța
19. Figa, oraș Beclean, jud. Bistrița-Năsăud
Punct: Băile Figa
20. Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea [Dinogetia]
Punct: Bisericuța
21. Gheorghieni, jud. Harghita
Punct: Bothvár
22. Gheorghieni, jud. Harghita
Punct: Pricske
23. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova
Punct: Școala Generală
24. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci]
25. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]
26. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]
Punct: Cetate, str. Cetății-str. Carsium
- 26A. Hârșova, jud. Constanța
Punct: Tell
27. Iaz, com. Obreja, Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]
Punct: Cetate/Peste ziduri, Traianu, La drum
28. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]
Punct: Cetate - Sector Sud-Est
29. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]
Punct: Cetate
30. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissvm]
Punct: Pomet
31. Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]
Punct: Cetate
32. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Orgame/Argamum]
Punct: Cap Doljman
33. Lăzarea, com. Lăzarea, jud. Harghita
Punct: Castelul Lázár
34. Lespezi, com. Gârleni, jud. Bacău
Punct: Lutărie
35. Limba, com. Ciugud, Oarda de Jos, mun. Alba Iulia, jud. Alba
Punct: Vărăria
36. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea
Punct: Cetățuia
37. Mala Kopanya, raionul Vinogradovo, reg. Transcarpatia, Ucraina
Punct: Gorodiste, Chellenytsya

38. Maliuc, com. Maliuc, jud. Tulcea
Punct: Taraschina
39. Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila
Punct: Mănăstire
40. Medieșu Aurit, com. Medieșu Aurit, jud. Satu Mare
Punct: Șuculeu
41. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]
Punct: La Cetate
42. Năvodari, jud. Constanța
Punct: Insula La Ostrov
43. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea
Punct: Trecere bac
44. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța
Punct: Capul Dealului
45. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]
Punct: Ferma 4
46. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța
Punct: Păcuiul lui Soare
47. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]
48. Peștera, com. Peștera, jud. Constanța
Punct: Dealul Guran
49. Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj
Punct: Cheile Turzii - Peștera Ungurească, Peștera Binder
50. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu
Punct: Măgura Gorgana
51. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău
Punct: Gruiu Dării
52. Pietroasele, com. Pietroasele, jud. Buzău
Punct: Edificiul cu hypocaust
53. Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov
Punct: Piatra Detunată
54. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași
Punct: Gorgana întâi
55. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara
Punct: Măgura Uroiului
56. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj
Punct: Castru
57. Roșia Montană, com. Roșia Montană, jud. Alba [Alburnus Maior]
Punct: Galeria Cătălina Monulești, masivul Coș
58. Secu, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț
Punct: Vechiul Schit Nifon al Mănăstirii Secu

59. Sfârleanca, com. Dumbrăvești, jud. Prahova
Punct: Castrul și băile romane de la Mălăiești
60. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea [(L)Ibida]
Punct: Cetatea Fetei
61. Stelnica, com. Stelnica, jud. Ialomița
Punct: Grădiștea Mare
62. Suceagu, com. Baci, jud. Cluj
Punct: Oradba
63. Sultana, com. Mânăstirea, jud. Călărași
Punct: Malu Roșu
64. Supuru de Sus, com. Supur, jud. Satu Mare
Punct: Val roman, Bondaua
65. Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita
Punct: Dâmbul Cetății
66. Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila
Punct: Val
67. Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila
Punct: Terasa I
68. Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău
Punct: Piatra cu liliaci
69. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea
Punct: Celic Dere
70. Turda, jud. Cluj [Potaissa]
Punct: Dealul Cetății
71. Țaga, com. Țaga, jud. Cluj
Punct: Baza Arheologică, Stația de Gaz –Viglab
72. Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud
Punct: La Dâmburi
73. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova
Punct: Budureasca 4 - Puțul Tătarului
74. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman
Punct: Măgurice
75. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița
Punct: Popina Blagodeasca

1. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani]

Punct: Cetate

Cod sit: 60892.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 34/2012

Colectiv: Alexandru Barnea – responsabil (IAB, FIB)

Sector A, la N de Basilica A

Adriana Panaite – responsabil sector (IAB), Carol Căpiță (FIB), Robert Constantin (MA Mangalia), masteranzi și doctoranzi FIB

Cercetările arheologice întreprinse anul acesta în sectorul de la N de Basilica A s-au desfășurat pe două direcții: pe de o parte au fost avute în vedere monumentele și nivelele romane târzii, aflate în legătură directă cu Basilica A, iar pe de altă parte, au fost continuate cercetările asupra nivelelor și monumentelor anterioare basilicii.

În anexa basilicii de pe latura de N, a cărei cercetare a început anul trecut, a fost identificat nivelul de călcare (reprezentat de un nivel de lut galben maroniu foarte bine bătut, compact, curat), sub care se găsea un strat consistent de lut galben care reprezintă nivelarea zonei, probabil înainte de construirea basilicii. În acest strat au fost identificate două amforete întregi și o amforă întregibilă, spartă pe loc. Zidul care închide anexa pe latura estică este acoperit aproape în întregime de marmorul care desparte S26 și S25P. Pentru stabilirea stratigrafiei zonei acest marmor va fi deocamdată păstrat.

Pentru a găsi eventuale alte construcții anexă ale basilicii, la N de S 28 a fost trasată o secțiune nouă, S 38, cu dimensiunile de 5 x 3 m. Cercetarea a coborât până la adâncimea de -1,20 m dar nu au fost descoperite construcții noi. Săpătura s-a oprit aici pe un nivel de lut galben, extrem de tare, în care se poate surprinde începutul unei gropi menajere. Conform unei cercetări geo-magnetice realizate în 2009 este posibil ca în această zonă să se afle un spațiu liber de construcții, foarte posibil o curte, unde se puteau aduna credincioșii în timpul celebrării unor sărbători importante.

La N de atrium am continuat cercetarea în secțiunile mai vechi, numite convențional 32, 37, 29 și suprafața 34-36. În S 37 am reluat cercetarea în interiorul unui edificiu identificat anterior, în care s-a putut surprinde nivelul de călcare și posibil resturile unei vetre în colțul de SV al edificiului. De asemenea, s-a putut foarte clar pune în evidență intrarea dinspre cardo în acest edificiu, aflată pe zidul vestic, în colțul de NV a secțiunii. La S de acest edificiu am cercetat o stradă care inițial comunica cu strada cardo, dar care a fost la un moment dat închisă, în epoca romano-tâzie.

În suprafața 34-36 era cunoscută din săpături mai vechi o construcție circulară – așa numite depozite de cereale. Cercetarea de anul acesta a scos în evidență faptul că ea nu are fundație, este construită direct pe nivelarea cu lut galben, anterior menționată, iar la construirea anexei atrium-ului aceasta era încă vizibilă (funcțională?) deoarece zidul este astfel construit încât încastrează o parte din zidul depozitului circular de cereale.

În aceeași suprafață a mai fost identificat un rest de zid, anterior basilicii, aflat imediat la E de construcția circulară. Zidul împreună cu construcția circulară și cu alte elemente descoperite în sondajul SS 36 reprezintă părți componente ale țesutului urban anterior ridicării basilicii A. Unele fragmente ceramice descoperite aici se datează în secolul al IV-lea.

Două noi secțiuni au fost trasate la N de S 16 și S 17, cu dimensiunile de 2 x 5 m și lăsându-se un marmor de 1 m. Aceste două noi secțiuni sunt necesare pentru identificarea unor edificii ale căror porniri spre N au putut fi observate în campaniile precedente, ele făcând parte din structurile anexe ale basilicii concentrate pe colțul de NE al acesteia. În timpul acestei campanii în cele două secțiuni a

fost demontat stratul vegetal și cel de dărâmatură.

Stratigrafia zonei cercetate se prezintă de sus în jos astfel: strat vegetal, dărâmatură, ultimul nivel de locuire al cetății (pământ galben – cenușiu, ceramică fragmentară, urme de arsură, puțină), lut galben bine batătorit - nivelare.

Materialul arheologic rezultat în urma cercetării este reprezentat de ceramică, oase animale, în cantitate mai redusă fragmente de sticlă și obiecte de metal și monede. Cu excepția acestora din urmă, aduse la IAB, tot materialul este depozitat la Muzeul din Adamclisi, unde a început să fie prelucrat.

Sector A, Străzile ABV IV, AV 2' și AV 3

Mihai Severus Ionescu - responsabil sector (Flotila 90 Transport Aerian), Filica Draghici (BCU București), Nicolae Alexandru Ionescu (FIB), studenți FIB

În campania arheologică din 2012 ne-am propus definitivarea cercetărilor efectuate în zona edificiului A 9, dezvelirea parțială a străzii AV 3 (al cărei traiect era previzibil încă de anul trecut în secțiunea S 11), precum și continuarea degajării străzii ABV IV pe traseul urmat de aceasta spre vest.

Au fost deschise două noi secțiuni, S 12 și S 13, cu dimensiunile de 7 x 3 m, respectiv 11 x 3 m. Prima secțiune este orientată est-vest, fiind paralelă cu strada ABV IV, iar a doua este orientată nord-sud, făcând spre primul punct cardinal un unghi de 90° cu prima.

După decopertarea stratului vegetal, în vestul și estul primei secțiuni au apărut două ziduri, late de 0,85 m, orientate nord-sud, ce conturează spre nord traseul străzii AV 3. Traiectul acesteia nu este conturat pe planul cu schema fluxurilor de circulație din secolele V - VI p.Chr. (așa cum acesta apare trasat în monografia cetății, fig. 107, pag. 126). Zidul din răsăritul secțiunii este lipit de limita sa estică și reprezintă ultimul perete rămas nedezvelit din structura edificiului A9. El închide camera A9 α spre vest, spre strada AV 3. Acesta nu se întinde pe toată lățimea secțiunii, ci este întrerupt la 0,80 m de profilul nordic al S 12, unde face un unghi drept cu latura nordică a încăperii A9 α. Din el s-au păstrat două asize, compuse din blocuri regulate de piatră legate cu pământ. Colțul nord-vestic al încăperii A9 α este protejat de un bloc rectangular cu dimensiunile de 0,40 x 0,40 m. Zidul din vestul secțiunii apare la 1,35 m de profil și este compus din trei asize de piatră legate cu pământ. Săpătura a pus în evidență limita unei intrări, amplasată la 1 m nord de profilul sudic al S 12. În această fază a cercetării a putut fi observată îngustatarea acesteia cu 0,30 m cu trei blochete de piatră (0,10 x 0,15 m), amplasate pe o asiză compusă din cărămizi. În interiorul clădirii apare un alt zid, vizibil în profilul de nord, ce sugerează existența unei compartimentări a edificiului nou descoperit. De asemenea, perpendicular pe primul zid menționat, ce aparține unei clădiri pe care am numit-o A 11, a fost identificat un stâlp miliar cu dimensiunile de 1 x 0,45 m, nivelat pe fața inscripționată. Din inscripție s-a păstrat doar ultima literă a fiecărui rând (N, E, I, D, R). Cercetarea în secțiune a continuat până la adâncimea de 0,65 m, unde au apărut lespezi de piatră reprezentând pavajul străzii de secol V p.Chr. Din acesta face parte și o bază de coloană refolosită în acest scop.

Tot în această campanie a fost deschisă o nouă secțiune, cu dimensiunile de 11 x 3 m, orientată nord-sud. Ea a urmărit dezvelirea spre vest a străzii ABV IV, precum și a racordului cu noua stradă identificată recent. Imediat după decopertarea stratului vegetal, în nordul și sudul secțiunii au apărut zidurile corespunzătoare edificiului A11 (spre nord) și A10 (spre sud). În cazul primei clădiri s-au menținut două asize din blocuri de piatră fasonate, legate cu pământ, reprezentând zidurile estic și sudic ale edificiului nou identificat. Lipit de zidul estic a fost identificat un bloc de pavaj, cu dimensiunile de

0,95 x 0,40 m, ce reprezintă limita vestică a străzii AV 3. El confirmă presupunerea că întreaga stradală era pavată în antichitate cu lespezi de piatră.

În cazul celui de-al doilea edificiu situația se prezintă puțin diferit. Pe aproape toată lățimea secțiunii a fost identificat un zid, lat de 0,85 m, compus din cinci blocuri rectangulare (0,30 x 0,55 m), legate cu pământ. Acesta este întrerupt la distanța de 0,85 m de profilul vestic al secțiunii. Săpătura, așa cum se prezintă ea în această secțiune, confirmă faptul că întreruperea nu pune în evidență limita unei intrări, ci este mai degrabă vorba de o demantelare a zidului într-o anumită fază (aici a fost găsit un zar, din cărămidă, cu dimensiunile de 0,07 x 0,07 m). Acesta face spre sud un unghi de 90° cu un alt zid cu care se întretese. Deasemenea primul zid identificat este situat planimetric la distanța de 2,20 m de profilul sudic al secțiunii S 13 și 0,25 m de zidul nordic al edificiului A10. Cel puțin în această fază a cercetării, acesta pare un alt edificiu, avansat în stradă, zidul său estic fiind folosit ca al patrulea perete de către edificiul A 10. Deși pare atipic față de planimetria străzii ABV IV, poate totuși face parte din structura edificiului menționat, fiind încadrat în trama stradala de trotuarul sudic al străzii ABV IV. Săpătura a continuat pînă la adîncimea de 0,65 m, oprindu-se pe ultimul nivel al străzii menționate mai sus.

Campania a continuat cu desființarea marilor dintre secțiunile S 10 și S 12, dintre secțiunile S 12 și S 11 și S 13, precum și a marilor dintre secțiunile S 11 și S 13. Desființarea integrală a primilor doi marori și parțială a celui de-al treilea a pus clar în evidență traseul nord-sud al străzii AV 3, recent identificată. În secolele V - VI p.Chr. această stradală făcea legătura dintre strada ABV IV și strada ABV II, singurele funcționale în această perioadă în partea nordică a cetății (vezi planul geomagnetic). Pe pavajul străzii, acum clar conturat, a fost identificată o monedă datînd din timpul împăratului Iustinian. Continuarea desființării ultimului maror a lămurit situația planimetrică și stratigrafică a încăperii nou descoperite, menționată mai sus. Așa cum am presupus, avem de-a face cu o nouă (sau o altă) încăpere a edificiului A 10, pe care am denumit-o A10β. Tot sub acest maror, acolo unde zidul estic al încăperii A 10β face un unghi de 90° cu zidul nordic al încăperii A 10α a fost identificat un bloc masiv de piatră (Severus Ionescu, Filica Drăghici), cu dimensiunile de 1,30 x 0,75 m, reprezentînd un bloc de protecție al colțului dinspre stradă al edificiului A 10. Blocul, vizibil încă din anii trecuți în profilul vestic al secțiunii S 11, este fragmentat în trei părți. Continuarea cercetării a relevat faptul că avem de fapt de a face cu o stelă funerară, probabil din secolul III p.Chr, refolosită.

Stela este formată din trei registre. În partea superioară, se păstrează frontonul triunghiular încadrat de acroterele ornamentate cu floarea și frunzele de lotus. Frontonul este despărțit în două registre inegale, în partea superioară fiind decorat cu un ciorchine iar în partea inferioară cu un disc în relief neonamentat, încadrat între două rozete. Al doilea registru este decorat cu coroana din frunze încadrată simetric de patru rozete și taenia legată în partea inferioară. În interiorul coroanei se află o rozetă cu 4 petale. Marginile laterale ale registrelor sunt decorate cu vrejuri de viță de vie. Al treilea registru conține inscripția din care se mai păstrează parțial trei rânduri. Scrisul este îngrijit cu haste drepte.

D(is) M(anibus)

M. ANT. TR [...] REI[...]IV[...]

Degajarea completă și curățarea străzii AV 3 a permis observarea unei alte baze de coloană, similară cu cea menționată la începutul raportului, ambele fiind orientate nord-sud și avînd trasate pe partea superioară două axe (NS-EV) pentru orientarea fusului. Aceeași parte a fost preluată și folosită ca pavaj de către strada de secol V - VI p.Chr.

Plecînd de la situația nou identificată, a fost trasat un sondaj (cu dimensiunile de 3,5 x 2,5 m), denumit S 12' (deoarece

este amplasat în fosta secțiune S 12), pentru lămurirea stratigrafiei străzii AV 3. Dalajul străzii de secol V - VI p.Chr. este instalat pe un nivel dur, lat de 0,25 m, compus din piatră măruntă și mortar. Este de fapt nivelul N 4, identificat pe întreaga suprafață a străzii ABV IV, ceea ce ar permite afirmația că și aceasta a fost cândva dalată. Sub nivelul N 4 se află un strat de pământ gălbui, tasat, ce continuă până la baza soclului pe care stau bazele de coloană. Sunt baze de coloană cu profilatură simplă, cu diametrul de 0,43 m, amplasate pe un soclu cu dimensiunile de 0,50 x 0,50 m. Resecționarea sondajului, spre nord, a permis observația că acestea au fost instalate pe o substrucție din piatră neregulată legată cu pământ, amplasată într-un strat de pământ gălbui-brun. Sondajul a permis și observația că zidul vestic al edificiului A9 (și probabil întregul edificiu) are două faze de funcționare. Concluzia care poate fi trasă din sondaj este că cele două baze de coloană cu soclul aferent (identice cu cele de pe via principalis) reprezintă porticul unui edificiu spre strada AV 3. Cercetări viitoare vor lămuri probabil situația menționată mai sus. [Mihai Severus Ionescu]

Sector B

Robert Constantin (MA Mangalia), Florin Scurtu (GEI PROSECO București)

Datele geofizice privind zona investigată (zonă anomală din punct de vedere geofizic)

Cercetările geofizice de teren în cetatea Tropaeum Traiani au început în anul 2000 (v. Scurtu, Barnea, 2005) și au continuat până în anul 2006, cu fonduri de la Institutul de Arheologie Vasile Pârvan în primul an și apoi cu fonduri obținute de la Ministerul Cercetării în cadrul a două proiecte de cercetare conduse de subsemnatul.

În cadrul acestor lucrări a fost acoperită cu măsurători magnetometrice de mare detaliu (într-o rețea de 1 m x 0,5 m) întreaga suprafață accesibilă a cetății – sectoarele A, B, C și D (au fost excluse zonele deja săpate, zonele acoperite cu vegetație deasă cu spini și unele zone de la periferie care nu au putut fi incluse într-o rețea de măsură rectangulară). O parte din sectorul A a fost investigat și cu ajutorul electrometriei, utilizată de asemenea într-o rețea de mare detaliu.

Rezultatele geofizice au fost puse operativ la dispoziția cercetării arheologice (Prof. Alexandru Barnea, responsabilul științific al sitului), pe măsură ce ele erau obținute în teren și prelucrate matematic. În vederea confirmării arheologice a veridicității hărților geofizice obținute de noi, am amplasat inițial în teren, în anul 2003, două secțiuni de verificare, care trebuiau să intersecteze o stradă importantă care se reflecta în harta magnetometrică printr-o zonă anomală magnetometrică ce traversează practic întregul platou pe direcția E-V (paralel cu via principalis), coborînd spre poarta de Vest în extremitatea sa vestică. Săpăturile arheologice efectuate pe această zonă anomală în sectorul A (Severus Ionescu) și în sectorul B (Emilian Gămureac) au confirmat cu mare exactitate harta magnetometrică și au fost continuate în anii următori (rezultatele lor sunt consemnate în CCA din anii anteriori, până în prezent).

După încheierea cercetării geofizice de teren, am continuat analizarea fizico-matematică a datelor geofizice obținute și am amplasat în teren alte câteva secțiuni arheologice de sondaj, ale căror rezultate sunt prezentate în edițiile anuale ale Cronicii cercetărilor arheologice. Aceste secțiuni de control, amplasate numai în partea nord-vestică a sectorului B, au confirmat, printre altele, existența unei alte străzi importante, cu lățimea de circa 5 m, orientată de asemenea V – E, care traversează zona respectivă între cardo și limita vestică a cetății.

Pentru a fixa în teren poziția acestei străzi importante, am amplasat în anul 2010 o secțiune de sondaj transversală pe anomalia

respectivă, numită SG8 (acronimul "SG" având semnificația de "secțiune de sondaj pe baza datelor geofizice"), cu lungimea de 12 m, care a intersectat cu exactitate, în pozițiile preconizate, zidurile care mărginesc strada (v. Cronica cercetărilor arheologice privind cercetările din anul 2010).

În același scop, pentru a stabili în teren poziția străzii într-un alt punct, am amplasat anul acesta o secțiune de confirmare (SG9) situată la circa 60 m mai la vest, care traversează însă (imediat la nord de stradă) și o zonă anomală ce indică prezența unei construcții de forma unui trapez dreptunghic cu $B=20$ m, $b=15$ m și $h=20$ m, al cărei interior este compartimentat (planșa 1). Latura oblică (estică) a trapezului are orientarea $N23^{\circ}V$, această orientare fiind practic singura, pentru căteva ziduri de la nord de via principalis, diferită de orientările standard N-S sau V-E ale zidurilor construcțiilor din această zonă, ea putând avea deci o anumită semnificație. Imediat la NV de această clădire se află o construcție de dimensiuni mai mici (cca 12 m N-S, cca 7 m V-E), care pare să fie o anexă a clădirii principale.

Lungimea secțiunii a fost de 32 m, pentru a traversa atât strada cât și clădirea menționată mai sus, continuând deci spre nord în afara clădirii încă circa 5 m pentru a explora și această zonă; lățimea secțiunii a fost de 2 m.

Supravegherea arheologică a lucrării și cartarea secțiunii au fost realizate de dl arheolog Robert Constantin de la MA Mangalia, căruia îi mulțumim și pe această cale. Descrierea rezultatelor arheologice și ilustrația corespunzătoare îi aparțin și sunt prezentate în partea a doua a materialului.

După cum reiese din planul de situație, secțiunea a intersectat cele 3 ziduri principale, care delimitează strada și construcția vizată, în carourile 1, 3 și 14, confirmând prezența străzii (cu lățimea de 4,2 m) în partea de sud a secțiunii și, în continuare spre nord, a clădirii (cu lungimea de 20,8 m). Secțiunea a mai intersectat alte două ziduri, în carourile 5 și 10, precum și alte câteva construcții interioare. Prezența acestora și a numeroaselor aglomerări de blocuri de piatră căzute din zidurile fostei clădiri și scoase în timpul săpării secțiunii explică detaliile din harta magnetometrică (planșa 1).

O observație privind litologia: materialul care a colmatat interiorul clădirii este practic în întregime prăfos, de culoare maroniu-roșcat și cu un grad de coeziune foarte scăzut, în timp ce pe stradă materialul săpat este de culoare gri și are o consistență mult mai mare.

În zona străzii au fost dezgropate 6 vertebre cervicale și o parte dintr-o mandibulă inferioară aparținând unei cabaline; gruparea lor pe o suprafață foarte mică poate indica faptul că în zonă s-ar afla întreg scheletul animalului, poate sălbătic și decedat în zona respectivă după părăsirea cetății de către majoritatea locuitorilor (se poate face o corelație și cu un fragment de maxilar de carnivor, incluzând un canin care depășește cu 20 mm nivelul osului maxilarului, găsit în aceeași săpătură).

Toate cheltuielile necesitate de această verificare arheologică a rezultatelor geofizice obținute de noi în această zonă (cu excepția asistenței arheologice) au fost suportate de subsemnatul, prezent în permanență și la săparea secțiunii, în vederea asigurării asistenței geofizice a lucrării. [Florin Scurtu]

Bibliografie:

Scurtu, F., Barnea, A, Rezultate ale cercetării geofizice (2000 – 2003) în cetatea Tropaeum Traiani, Pontica 37-38, 2005, p. 453-474.

Rezultatele cercetării arheologice

Conform reperelor stabilite de dl. ing. Scurtu și a planului de încadrare realizat a fost trasată o secțiune SG-9, cu dimensiunile de 32 x 2 m orientată N-S.

Terenul prezintă o ușoară pantă descendentă spre nord-vest descrierea rezultatelor identificate în SG-9 realizându-se cu un sistem de referință în extremitatea de sud a secțiunii trasate. (Față de SG 1-8 punctul de referință a suferit o translație de 29 m spre sud.).

1 - în stratul vegetal a fost secționat un traseu de zid cu grosimea de cca.0,75 m. Zidul este realizat din blocchete de calcar legate cu pamânt și a fost cercetat în elevație pe 4 asize .

2 - cercetarea a continuat până la -0,95 m unde a fost identificat un (posibil) nivel de călcare/construcție realizat din fragmente litice de mici dimensiuni.

3 - am surprins un traseu de zid orientat E-V bordat în partea de sud la -0,60 m de o dală de calcar (plinta zidului) – nivelul N1. Zidul realizat din blocchete de calcar legate cu pamânt are o grosime de cca.0,60 m și este parțial întrerupt pe traseul secțiunii.

4 – am identificat un traseu de zid orientat E-V cu grosimea de cca. 0,60 m

5-7 – a fost cercetată o amenajare din piatră, aparent circulară, delimitate la nord la -0,65 m de dale de calcar orizontalizate (dim. 0.55 x 0.60 m) nivel care a fost marcat în secțiunea transversală cu N2.

8 – traseu de zid realizat din piatră legată cu pamânt și păstrat pe două asize. Zidul este mărginit la est de o dală de calcar situată la -0,60 m față de actualul nivel de călcare.

8-9 – în stratul de dărâmtură (-0,45 -0,60 m) au fost descoperite 3 monede de bronz (sec.VI).

10 – a fost identificat un traseu de zid orientat E-V cu grosimea de cca. 0,65 m și care s-a păstrat în elevație pe 4 asize. Zidul realizat din blocchete de calcar legate cu pamânt delimitează o compartimentare a cărei cale de acces N-S a fost identificată și cercetată parțial în partea de est a zidului. Pragul a fost realizat din calcar și se găsește la -0,60 m – N3 în secțiunea stratigrafică

12-13 - fragmente chirpici descoperite la -0.60/-0.80 m

13 - au fost identificate fragmente dintr-un chiup la -0.80 m

14 - a fost identificat un traseu de zid orientat E-V cu grosimea de cca. 0.70 m și care a fost cercetat doar pe 4 asize. Pe latura de nord pe o lungime de 0.8 m la -0.60 m a fost identificat un nivel de călcare – marcat N4 în secțiunea stratigrafică; la această cotă au fost descoperite fragmente de țigle orizontalizate

14-15 - cercetarea arheologica s-a oprit pe un nivel de dărâmtură (-0.80 m).

Materialul ceramic descoperit încadrează faza constructivă secționată de SG9 între secolele V-VI p.Chr. [Robert Constantin].

PLANȘE

Sector Cartier romano-bizantin sud - Sector C1

Gabriel Talmațchi, Constantin Șova (MINAC)

Cercetarea arheologică din sectorul C1 de la Tropaeum Traiani din campania anului 2012 (desfășurată în perioada 10 septembrie - 6 octombrie) și-a propus continuarea cercetării ansamblului de locuire romano-bizantină târzie din zona de sud a cetății. În cursul acestei campanii au fost deschise două noi secțiuni Cs17 și Cs16 A. Prima continuă activitatea noastră către capătul de nord al edificiului impozant de tip domus, descoperit încă din cursul campaniei din 2008, pe când cea de a doua pune în evidență noi complexe aflate în apropierea de cardo, vis-a-vis de domus, spre est.

Secțiunea Cs 17, cu dimensiunile de 15 x 3 m, ne-a relevat noi date constructive ale edificiului amintit. Astfel au apărut alte amenajări interioare sub forma a două camere pe partea de nord. Ele sunt delimitate de un zid cu lungimea de 2.20 m. Prima camera, dreptunghiulară (1.50 x 3 m), deținea pe latura de nord un chiup (cu diametrul maxim de 0.78 m). Totodată a fost identificat un zid între camera 1 și camera 2, lat de 0.60 m. Ultima este limitată pe mai

departe spre est de un alt zid (cu grosimea de 0.72 m și înălțimea de 1.40 m). Spre partea sa sudică se individualizează un zid gros de 0.70 m și lung (în secțiunea amintită) de 4.90 m. Acest rest de ansamblu interior pare a fi realizat în aceeași secvență cronologică, în tehnica opus mixtum, iar în partea superioară a zidurilor se individualizează câteva rânduri de blocuri de mai mari dimensiuni. (acest fapt ne-ar indica eventual o refacere posterioară). Zidul amintit este continuat spre partea estică a secțiunii de un altul adosat (la unul din capete), ce pornește oblic (raportându-ne la planul casei cunoscut în acest moment), orientat nord-est. El a fost surprins pe o lungime de 7.60 m, este lat de 0.65 m și cuprinde bucăți mici și medii de piatră, legate cu pământ. În acest stadiu al cercetărilor el pare a fi mult mai târziu realizat decât restul elementelor arhitecturale descoperite în secțiune. În apropierea acestuia a fost descoperit un jgheab de piatră (cu lungimea de 1.15 m, lățimea de 0.56 m și înălțimea de 0.28 m). Adâncimea maximă a secțiunii este cuprinsă între 1.35/1.55 m, diferența fiind dată de complexele amintite.

Cea de a doua secțiune, Cs16A (de 15 x 3 m), nu a fost finalizată în cursul acestei campanii. Săpăturile arheologice au relevat existența unei noi camere (cu dimensiunea de 3.40 x 3 m) din edificiu (pe latura sa de est), apoi pe o lățime de aproximativ 3.50 metri am identificat partea superioară de la cardo, pentru ca dincolo de aceasta să descoperim probabila intrare a unui alt edificiu ce flanca spre est strada. Intrarea pare a deține două baze de coloane (cu laturile de 0.56 x 0.48 m), în care se pot observa, la partea superioară interioară, foarte bine individualizate, urmele rotunde – lăcașe - ale coloanelor (cu diametrele de 0.30 x 0.25 m, respectiv 0.25 x 0.25 m). De asemenea, spre interiorul celui de al doilea posibil edificiu au mai fost descoperite resturile a două ziduri, orientate est-vest, ca și resturile unui pavaj compus din bucăți de piatră (pe o lungime de 2.20 m și o lățime de 0.77 m). Pietrele din pavaj au diferite diametre (0.30 x 0.28 m, 0.27 x 0.20 m, 0.34 x 0.24 m, 0.23 x 0.20 mm etc.).

Ca material ceramic, majoritar spre absolut, menționăm fragmente de amfore cu striuri mărunte și ușor ondulate, specifice secolelor V-VI p.Chr. De asemenea, remarcăm un număr important materiale metalice (monede, piroane, fibule, aplice, distribuitor de curele, spatulă etc.), apoi trei opaite (două întregi), un cap de statuie feminină (fragmentar) datând din epocă romană.

Sector Cartier romano-bizantin sud - Sector C2

Liviu Lungu (MINAC)

În perioada 13-25 august s-au continuat săpăturile în sectorul C2 (în partea de sud a Cetății), prin deschiderea a două noi secțiuni (S4 și S5), paralele cu primele trei și la sud de ele, de aceeași lățime (2 m) și de lungime 16.50 m, păstrând marmorii de câte 1 m. Astfel, am descoperit un zid de piatră, aproximativ paralel cu zidul de sud al clădirii vecine (cercetată în campaniile trecute) și foarte apropiat, construit tot din piatră (calcar cochilifer) legată cu mortar. Zidul (păstrat până la înălțimea de 0.30-0.40 m) a fost la fel de îngrijit construit. Piatra este mijlocie, până la dimensiuni de 0.30/0.45 m, iar mortarul prezintă în componență fragmente mici de ceramică. Zidul are lățimea de 0.70-0.77 m. După toate indiciile, zidul (fragmentul de zid) este contemporan clădirii învecinate și, probabil, era continuat de altele, perpendiculare, în partea de sud (sectorul săpăturilor din anii '60-'70 ai secolului trecut). Abia cercetările viitoare vor face lumină în problema celor două clădiri.

Abstract:

The archeological research in sector C of the Roman-Byzantine quarter, in the southern part of the city Tropaeum Traiani, has occasioned the opening of four new sections (Cs17, Cs16A, S4 and S5). These were made in the area of the domus that was discovered since 2008, and other buildings located either east or west

of it. The data collected were particularly high for both architectural and topographic analysis of the neighborhood, and by the discoveries of archaeological objects; pottery, lithic and metal, most of them whole or that can be reunified. Also, it was opened a new area for research on the secondary street of the city (cardo). Research continues to achieve all desired goals.

2. Albești, com. Albești, jud. Constanța

Punct: Cetate

Cod sit: 60954.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 28/2012

Colectiv: Livia Buzoianu – responsabil, Irina Nastasi, Vitalie Bodolică (MINAC), Nicolae Alexandru (MA Mangalia), Maria Bărbulescu – consultant științific (UO Constanța)

Campania arheologică din 2012 de la Albești a urmărit deschiderea unor carouri noi în sectorul A, pe linia de vest a platoului. Dinspre nord spre sud au fost deschise carourile: SA, c. 70, 69, 68, 67, SA, c. 70.

Are corespondent spre est caroul 63. Caroul este traversat pe direcția N-S de un zid de piatră acoperit cu plăci de calcar; zidul are la bază un strat de pământ gros de 0,25- 0,30 m. Direcția zidului este deviată NV-SE. Dimensiuni: lg = 4 m; lț = 0,76 m.

Dimensiunile plăcilor: 0,40 x 0,76; 0,80 x 0,76; 0,60 x 0,76 m. Zidul apare la – 0,50 m (adâncime luată de la marmorii de sud). Până la această adâncime s-a strâns o cantitate relativ mare de țigle și olane. Din carou s-au recoltat mai multe fragmente ceramice – în general de la amfore de sec. III a.Chr. Zidul stă pe un strat de tasare vizibil în profilul de Vest al caroului 63.

Profilul de sud al caroului înregistrează:

0 -0,35 m – pământ negru-granulos;

-0,35 -0,50 m – linie continuă de dărâmătură.

Profilul de nord nu are urme arheologice.

SA, c. 69.

Continuă zidul din c. 70; păstrează o singură dală de piatră înspre profilul de Nord al caroului. Zidul apare la – 0,55 m de la nivelul actual de călcare.

Dimensiuni: lg.= 4 m; lț.= 0,76 m; h păstrată = 0,30 m; dala de piatră: 0,78 x 0,79 m.

În jumătatea de vest a caroului se păstrează zidul unei locuințe (deviat pe direcția NV-SE); zidul are dimensiunile: lg.= 1,50 m; lț.= 0,55 m.

Vom nota cu 1 – zidul lung, de la est, care stă pe pământ și cu 2 – zidul de la vest, al locuinței, care stă pe tasare.

Zidul 2 face colț spre vest pe o lungime de 0,85 m; lățimea lui este de 0,55 m. În profilul de est al caroului două plăci de calcar puse pe cant par să aparțină unui canal. Acesta este orientat est - vest; lățimea este de 0,50 m (la exterior) și 0,28 m (la interior); lg.= 0,85 m. În colțul de NV al caroului este o amenajare: platformă de piatră cu aspect rectangular (0,85 x 0,60 m).

Profilul de est al caroului: vegetal; dărâmătură; canalul apare sub nivelul dărâmăturii.

SA, c. 68.

Caroul este traversat pe direcția NV-SE de același zid care pornește din c. 70 și apare și în c. 69. În c. 68 zidul se constituie din 5 blocuri de calcar care stau pe un strat de pământ. Blocul de la mijloc are un orificiu circular cu un diametru de 0,25 m; în cazul în care blocul este refolosit, orificiul corespunde cu fixarea unei coloane. Stratul de pământ de la baza zidului are grosimea de 0,20 m. Dimensiunile zidului: lg.= 3,46 (4 m); lț.= 0,74 m. Zidul se păstrează

pe o înălțime de 0,52 m. Latura de est a zidului este suprapusă pe toată lungimea de un rând de pietre mijlocii legate cu pământ. La distanța de 0,95 m spre Vest apare continuarea zidului de est al locuinței identificate în c. 69. Zidul este lucrat din blocuri de calcar de dimensiuni medii care stau pe o tasare din pietre mici de calcar (= este nivelul de tasare puternică vizibilă în profilul din SA, c. 63). Zidul locuinței are aici lungimea de 3 m și lățimea de 0,35-0,40 m.

Tasarea este vizibilă între cele două ziduri (1 și 2) și la vest de zidul locuinței, până la profil.

Zidul locuinței nu pare să ajungă la profilul de sud al caroului. La 0,85 m de profil – tasare din pământ galben; în profil – dărâmatură.

Profilul de sud al caroului înregistrează următoarea succesiune: pământ negru granulos, dărâmatură, nuclee de piatră. Dărâmatura apare pe profil pe o lungime de 1,80 m de la zidul 1. Profilul de vest nu are urme arheologice.

Lutuala care apare între zidul 2 (al locuinței) și profilul de vest al caroului reprezintă nivelul de călcare din locuință. Lungimea probabilă a zidului de est al locuinței (c. 68 + 69) = 5,85 m.

Între zidurile 1 și 2 a fost descoperită o vatră (ea intră sub zidul 1). Deasupra s-au aflat chirpici arși. Câteva pietre puse pe cant puteau face parte din amenajarea vetrei sau din dărâmatură. Vatra constă dintr-o lipitură de pământ pe un suport de piatră; dimensiuni: 1,05 x 0,70 m.

SA, c. 67

Zidul 1 continuă de-a lungul matorului de est; intră sub mator în colțul de SE al caroului. Este alcătuit din dale mari de calcar. Pe o distanță de 2,15 m este suprapus de blocuri de calcar, surprinse și în profilul de vest din c. 60 (corespunzător locuinței L₆).

La 1,05 m vest de zidul 1 apar câteva blocuri de calcar ce par a fi pe traseul zidului 2 din SA, c. 68. Pe fundul caroului este piatră fărmată (= stâncă). Valori de adâncime (raportate la matorul de sud): - 0,30 m – dărâmatură; - 0,50 m – zid; - 0,65 m – stâncă.

Dimensiunile zidului 2: lg. = 0,95 m; lț. = 0,35 m.

SA, c. 66

Din carou s-a păstrat linia de pietre care apăreau apropiate de profilul de est. S-a desființat matorul dinspre est dintre SA, c. 59-66. Sub mator s-a dat peste o tasare de pietre mărunte amestecate cu pământ de consistența unui pavaj. Acesta se păstrează pe o lungime de 4,10 m și are lățimea de 2,20 m; este prins între blocurile de piatră păstrate spre vest și blocurile de piatră din colțul de NV al caroului 59. Direcția noii tasări este N-S și se întinde până la placa de piatră din SA, c. 58 aflată pe direcția incintei.

După demontarea matorului de la sud al caroului se conturează un zid din pietre mijlocii legate cu pământ, care suprapune tasarea.

Este zidul unei locuințe din SA, c. 65 (locuința L₁₁; este ultima amenajare cercetată în această parte).

Dimensiunile locuinței L₁₁:

zidul de N: lg. = 4,60 m; lț. = 0,55 m;

zidul de E: lg. = 4,20 m; lț. = 0,55 m;

suprafața interioară: 3,80 x 4 m.

Tasarea de pietre din sectorul SA, c. 66-59 pare a fi un pavaj de aceeași consistență cu cel dinspre zidul Z₁. În cazul acesta suprafața acoperită de pavaj ar ocupa SA, c. 59 și ar fi limitată spre Est de locuința (încăperea) din SA, c. 52; spre sud – de fragmentul de zid E-V surprins în campania trecută; spre vest limita o reprezintă pietrele (blocurile de calcar) din SA, c. 66.

În profilul de nord al c. 66, la 0,50 m de blocurile păstrate, este prinsă în profilul de nord o formațiune de piatră de aspectul unei platforme sau a unui zid mai lat. Lungimea păstrată în profil – 1,40 m; lț. = 0,30 m.

Nu pare a avea corespondent în profilul de sud al c. 67.

SB, c. 91

Pentru a controla dacă zidul 1 continuă spre N, a fost reluat SB, c. 91. În vechiul desen era surprins un pavaj în colțul de SE (continuarea probabilă a pavajului din SB, c. 81) și linia probabilă a unui zid de-a lungul profilului de Vest.

Noua săpătură a constatat: un zid deviat pe direcția NE-SV (deviere diferită de zidul 1: NV-SE). Zidul este constituit din pietre legate de pământ placate la suprafață de plăci de calcar de dimensiuni medii. Zidul se păstrează pe o lungime de 2,80 m de la profilul de N; lățimea lui pe acest profil este de 1,70 m (dacă apreciem că blocurile păstrate pe direcția N-S pe o lungime de 1,30 m de la acest profil reprezintă limita de est a zidului).

Profilul de sud al caroului nu este suficient de clar (pare totuși să păstreze locul în care un bloc pătrunde în profil). Zidul este demontat odată cu amenajarea pavajului de la vest de turn. Pavajul apare la - 0,20 m în colțul de SE al caroului; lățimea lui pe profilul de est este de 2,55 > 3,05 m; linia pavajului este surprinsă în profilul de sud al caroului. Pavajul se păstrează și pe profilul de Vest pe o lungime de 1,90 m; zidul este dezafectat odată cu construcția pavajului (el nu este surprins sub pavaj).

Colțul de NE al caroului nu pare să fi avut vreo altă amenajare. În schimb, în colțul de NV apare o formațiune de pietre care nu se lipesc de zid și care par să aibă o orientare E-V, intrând sub matorul de vest. Amenajarea de pietre din colțul de NV ocupă o suprafață de 0,95 x 0,65 m.

Viitoarea campanie de săpături trebuie să urmărească extinderea, spre vest, a locuirii din sectorul A și identificarea unor elemente de legătură între cele două sectoare (A și B) pe limita de sud a sectorului B.

Prospecțiuni geofizice

Sorin Anghel, Alexandra Dudu, Adriana Constantinescu (GeoEcoMar)

În primăvara anului 2012, o echipă de cercetători din cadrul GeoEcoMar, și-a manifestat interesul pentru desfășurarea unor prospecțiuni geofizice în limita sitului arheologic de la Albești. În urma discuției purtate cu membrii colectivului de cercetare arheologică a fortificației au fost stabilite trei perimetre de interes:

- Perimetrul 1 cu o suprafață de 13 x 11 m, situat la vest de colțul de NV al fortificației, pe marginea văii care limitează partea de nord a platoului. Prezintă interes datorită posibilității de conservare în zona nesăpată a unor elemente constructive legate de latura de vest a incintei a III-a.

- Perimetrul 2 cu o lungime de 20 m și o lățime de 10 m, orientat N-S. Este situat într-o zonă nesăpată, la aproximativ 5 m spre vest față de ultimul bloc de piatră păstrat din traseul laturii de Sud a incintei a III-a. Posibil ca în această zonă să se conserve latura Vest a incintei a III-a și, eventual, joncțiunea sa cu latura de sud.

- Perimetrul 3 – 15 x 12 m, situat la aproximativ 1,5 - 2 km sud de fortificație, într-o arie în care au fost înregistrați mai mulți tumuli, în urma periegezei din vara anului 2011. Perimetrul 3 cuprinde de fapt suprafața unui tumul, selectat de noi datorită stării mai bune de conservare - este mai puțin aplatizat decât cei din jurul său - și a celor câteva fragmente de piatră, de dimensiuni mici, apărute în arătură și pe mantaua tumulului, care ar putea indica existența unei construcții de protecție.

Pentru investigarea acestor trei zone au fost aplicate metode magnetometrice și electrometrice¹.

Particularitățile sitului arheologic de la Albești au impus utilizarea tehnicii micromagnetice, prin măsurarea cu un magnetometru protonic, a mai multor profile dreptunghiulare cu echidistanța de 1 m. Astfel, pentru Perimetrul 1 au fost măsurate 14 profile, pentru Perimetrul 2 - 11 profile, iar pentru cel de-al treilea, 13 profile.

În ceea ce privește utilizarea metodelor electrometrice, pentru primul perimetru au fost efectuate măsurători pe trei profile, la distanțe de 6 m, orientate S-N. Metoda folosită a fost sondajul electric vertical, cu un dispozitiv de tip Schlumberger. Pentru cel de-al doilea perimetru metoda folosită a fost profilarea electrică verticală, prin utilizarea unui dispozitiv Wenner. A fost obținută o hartă a distribuției rezistivității aparente la adâncimea de 4 m. Pentru cel de-al treilea perimetru (tumului), a fost folosită metoda sondajului electric vertical, pe trei profile, la distanțe de 4 m, care traversează aria de interes de la est la vest. A fost utilizat un dispozitiv Schlumberger.

Pentru Perimetrul 1 situația este mai puțin clară - o interpretare a anomaliei de maxim apărută pe harta de gradient magnetic poate fi existența unui nucleu de piatră, de dimensiuni mari, care poate aparține unui zid conservat discontinuu, orientat est-vest.

Pentru Perimetrul 2 ambele metode de investigare aplicate sugerează existența unor ziduri: două anomalii majore orientate nord-sud și o altă anomalie pe direcția est-vest. Anomalia orientată nord-sud, identificată la limita de vest perimetrului, surprinsă numai parțial, pare să aparțină unui zid de mari dimensiuni. Existența acestuia este confirmată și de înregistrarea pe teren, în afara ariei măsurate, mai spre nord, pe direcția anomaliei amintite, a două blocuri de piatră, dispuse în linie. Pentru verificarea situației surprinse prin prospectarea geofizică a zonei se are în vedere efectuarea unui sondaj arheologic în campania din vara anului 2013.

Măsurătorile efectuate asupra celui de-al treilea perimetru, au relevat existența în partea centrală a unei anomalii de maxim, care poate confirma existența unei structuri acoperite de mantaua tumului.

Note:

1. Detaliile tehnice sunt preluate din Raportul de cercetări geofizice complexe în scopul determinării structurilor arheologice îngropate în cadrul sitului arheologic Albești, întocmit de CS III Sorin Anghel (responsabil proiect), CS Alexandra Dudu, Asc Adriana Constantinescu

Bibliografie:

- L. Buzoianu, M. Bărbulescu, Albești. Monografie arheologică, Constanța, 2008.
- L. Buzoianu, M. Bărbulescu, Imitații getice după vase grecești descoperite în așezarea de la Albești (jud. Constanța), în Tracii și vecinii lor în antichitate. Studia in honorem Valerii Sîrbu, Brăila, 2010, p. 125-132.
- L. Buzoianu, M. Bărbulescu, The 4th Century BC at Albești (Constanța County) in the Light of the Archaeological Discoveries, în *Antiquitas Istro-Pontica. Mélanges d'archéologie et d'histoire ancienne offerts à Alexandru Suceveanu*, Cluj-Napoca, 2010, p. 343-353.
- Albești, com. Albești, jud. Constanța, CCA 2011, p. 10-11.
- Albești, com. Albești, jud. Constanța, CCA 2012, p. 18-19.

Abstract:

During the 2012 archaeological campaign we focused on the western side of the plateau by excavating new squares in Sector A.

As a result we identified a 18.5 m long and 0.75 m wide wall crossing squares 70-67 from North to South. It has a NV/SE orientation, the same orientation that other structures discovered in this part of the plateau have.

Walls belonging to other new buildings (L_{10} and L_{11}) were revealed towards West (squares 69-68) and South (square 65). The existence of these structures confirms that the inhabited area expanded towards West in the 3rd century BC.

The results of geophysical investigations undertaken in 2012 by a team of researchers from GeoEcoMar helped us set our

priorities for the next year's archaeological campaign. Therefore, in our further archaeological research, we are planning to focus on a particular area in the western part of the plateau and a tumulus situated approximately 2 km south of the fortification.

3. Bodeștii de Jos, com. Bodești, jud. Neamț

Punct: Cetățuia Frumușica

Cod sit: 121625.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 94/2012

Colectiv: Roxana Munteanu – responsabil, Gheorghe Dumitroaia, Daniel Garvăn, Dorin Nicola (CMJ Neamț)

În continuarea cercetărilor din 2011¹, anul acesta am deschis două suprafețe (notate S. IV și S. V), amplasate – la fel ca și două din secțiunile din campania trecută – în partea de sud-est a platformei inferioare a înălțimii Cetățuia Frumușica. Cele două secțiuni, realizate în scopul obținerii unei secvențe cronologice complete pentru acest sector al sitului și pentru cercetarea structurii de pietre surprinsă în 2011 în limitele S. II, au fost trasate în funcție de vegetația care acoperă situl² și de amplasarea săpăturilor vechi. Secțiunile noastre (S. IV de 12 x 2 m și S. V de 4 x 5 m) au intersectat unul dintre șanțurile trasate în 1940 (S. 1³) – în care, după cum se menționează în monografie, săpăturile au dezvelit (fără a cerceta) nivelul pavajelor de pietre.

Așa cum am putut constata în campania 2012, structura cu pietre (notată Cx. 1) acoperă într-un strat relativ uniform suprafața S.V și parțial (capătul de sud, pe lungimea a max. 4 m din S. IV). Aspectul acesteia nu este, în ansamblu, suficient de compact pentru a justifica folosirea termenului de „pavaj”, între pietrele care o compun observându-se numeroase goluri în care se aflau bucăți de lipitură arsă provenind de la construcții eneolitice. În componența complexului se regăsesc, deopotrivă, bolovani de râu de dimensiuni mici și medii (cu latura de maxim 0,25 m) și piatră provenind, cel mai probabil, din înălțimea pe care se află situl. Din solul aflat printre pietre și deasupra acestora s-au recoltat fragmente ceramice (majoritatea eneolitice, dar și unele acoperite cu striuri sau decorate cu triunghiuri hașurate, specifice epocii bronzului – culturii Costișa). Spre limita de est (singura surprinsă, deocamdată în săpătură, în suprafața S. IV) aspectul Cx. 1 este diferit de cel al restului structurii, nivelul de pietre fiind mai consistent și mai compact. În apropierea profilului de vest al S. IV, dedesubtul acestui nivel de pietre (cu o grosime de cca. 30 cm) s-a conturat umplutura unui șanț – mai curând o alveolare cu adâncimea de maxim 0,40 m și lățimea maximă de cca. 1,2 m – conținând un sol de culoare închisă, pietre și ceramică fragmentară, rulată (atât eneolitică, cât și din epoca bronzului). Structura, care pare să se desfășoare de-a lungul terasei, paralel cu marginea acesteia, suprapune o alta, asemănătoare, aparținând unuia dintre nivelurile eneolitice (Cucuteni AB sau A). Acest al doilea șanț, interceptat între -1,00 m și 1,80 m, are deschiderea la gură de cca. 1 m și este umplut aproape exclusiv cu pietre (care formează un strat compact). Complexul 1, a cărui lungime depășește limitele secțiunilor trasate anul acesta, a fost cercetat parțial, urmând ca în campaniile viitoare să continuăm dezvelirea sa, pentru a putea oferi o interpretare corectă

¹ R. Munteanu, Gh. Dumitroaia, D. Garvăn, D. Nicola, L. Uță, *Bodeștii de Jos, com. Bodești, jud. Neamț. Punct: Cetățuia Frumușica*, CCA 2012, p. 20.

² Printre arborii pădurii plantate aici în anii '60 ai secolului trecut.

³ C. Matasă, *Frumușica. Village préhistorique à céramique peinte dans la Moldavie du nord, Roumanie*, București, 1946, p. 33.

a cronologiei, stratigrafiei, precum și a funcționalității sale în epocă. S-a observat existența unei suprafețe pe care nivelul de pietre.

Alături de structura de pietre menționată au mai fost identificate și cercetate parțial și trei complexe de locuire din nivelurile eneolitice. Acestea din urmă se datează, pe baza materialului ceramic recuperat, pe parcursul fazelor AB și A ale culturii Cucuteni.

Prima dintre locuințele AB (notată Cx. 4), aflată într-o stare relativ proastă de conservare, a fost interceptată în S. V și parțial în capătul de sud-vest a secțiunii IV. Spre est pare să fi fost deranjată de resturile Cx. 1. A constat într-o aglomerare de bulgări de lăutală arsă, reprezentând resturi ale pereților prăbușiți, dedesubtul cărora se păstrau fragmente din podeaua locuinței (realizată, de asemenea, din lut, cu grade diferite de ardere). Vatra construcției, de dimensiuni mari, a avut formă circulară, diametrul de cca. 1,20 m și a fost construită pe un pat de cioburi. Din inventarul locuinței au fost recuperate fragmente ceramice de la mai multe vase, două greutatea de lut ars și mai multe obiecte de silex. Cx. 4 depășește spre sud, vest și nord limitele S.V, astfel că alte date (referitoare la formă, dimensiuni, posibile elemente de construcție) vor fi cunoscute după extinderea săpăturilor.

Cea de-a doua structură aparținând nivelului Cucuteni AB (Cx. 6) a fost dezvelită, de asemenea, parțial în partea de nord a secțiunii IV. Consta într-o suprafață de lut curat, ners, în care s-au identificat fragmentele unui vas întregibil, mai multe cochilii de melci și o râșniță de gresie fragmentară. Alte două râșnite, utilizate pe ambele fețe, au fost identificate în colțul de nord-vest al secțiunii IV, aflate în apropierea unei gardine de lut curat, care poate fi pusă în legătură cu același complex 6.

Locuința Cucuteni A surprinsă parțial în secțiunea IV (Cx. 5) a fost doar conturată, cercetarea sa fiind lăsată pentru campania viitoare, din mai multe considerente. Primul dintre acestea are în vedere suprafața relativ restrânsă din acest complex interceptată în săpătură; pentru cercetarea și înțelegerea acestei structuri este necesară extinderea săpăturii, în măsura în care vegetația o permite. În al doilea rând, locuința pare a fi una conținând un inventar bogat și păstrând multe detalii de arhitectură, investigarea sa necesitând un timp mai îndelungat decât cel rămas la dispoziție anul acesta. Prin urmare, din vestigiile complexului 5 au fost recuperate vasele aflate la partea superioară a distrugerii, aflate în pericol mai mare de degradare, după care structura a fost protejată cu folie de polietilenă și acoperită cu pământ, pentru a se putea conserva până anul viitor, când intenționăm să deschidem o suprafață mai largă, care să permită o cercetare corespunzătoare a construcției.

Abstract:

In 2012 we investigated segments of several Chalcolithic and Bronze Age structures. Most of the time was dedicated to the research of complex 1, which is a stone structure belonging to the Bronze Age. In the eastern part of the complex was a ditch found that seems to go parallel with the edge of the terrace.

Beside this, three Chalcolithic dwellings were partially uncovered. Their investigation will continue in 2013.

4. Boldești-Scăieni, jud. Prahova

Punct: cartier Seciu - La Pompieri

Cod sit: 131087.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 84/2012

Colectiv: Alin Frînculeasa – responsabil, Octav Negrea, Bianca Preda, Claudia Dumitrescu (MJIA Prahova), Andrei Soficaru (ICAFR București)

În luna iulie 2012 MJIA Prahova a derulat cercetări arheologice pe raza localității Boldești-Scăieni, cartier Seciu, punct „La Pompieri”. Situl se află în partea de est a cartierului, pe marginea unui deal, la 370 m altitudine. A fost descoperit întâmplător în anii 70 ai secolului XX. În anul 2009 MJIA Prahova a realizat cercetări arheologice preventive pe proprietatea familiei Ghiță Adrian. A fost descoperită o așezare eneolitică, cultura Gumelnița (aspectul cultural Stoicani-Aldeni) ce suprapunea o altă așezare neolitică, cultura Starčevo-Criș.

În anul 2012 ne-am propus reluarea cercetărilor atât pentru delimitarea sitului, cât și pentru obținerea unor detalii suplimentare privind evoluția acestui sit arheologic. Având în vedere că obiectivul arheologic este în prezent suprapus de proprietăți particulare și implicit de construcții civile, cercetarea s-a desfășurat prin curțile și grădinile acestora.

Au fost trasate două secțiuni amplasate pe proprietăți private, una la sud de DJ, cealaltă la nord 232. Prima ce a urmărit identificarea limitei de sud a așezării a fost trasată pe proprietatea familiei Blidea Vasile, la numărul 60. A avut dimensiunile de 25 x 1,4 m. Trasată nord-sud, a urmărit paralel proprietatea respectivă. Au fost descoperite materiale arheologice neolitice din cultura Starčevo-Criș, dar și medievale târzii sau recente. Se remarcă câteva unelte din silex, între care un gratoire, dar și ceramică specifică.

A doua secțiune a urmărit identificarea limitei de vest a sitului arheologic. A fost trasată pe proprietatea familiei Cernea, la nr. 132. Orientată nord-sud, a avut dimensiunile de 7 x 2 m. Stratigrafia secțiunii avea două secvențe culturale, respectiv una eneolitică atribuită culturii Gumelnița (aspectul cultural Stoicani-Aldeni), grosă de aproximativ 0.12 m, cealaltă neolitică aparținând culturii Starčevo-Criș, grosă de 0,40 m, despărțite de o depunere naturală de culoare gălbuie, grosă de 0,20 m. Stratul Starčevo-Criș avea culoarea negricioasă, caracterizat de o argilă pigmentată cu chirpici ars mărunțit. Depunerea aparținând probabil unei faze târzii a culturii Starčevo-Criș era foarte bogată în material ceramic decorat cu pictură (motive geometrice) și imprimat (motive precum brăduț, spic de grâu, fagure), incizii (motive în rețea).

La baza depunerii culturale Starčevo-Criș, în caroul 1 la -0,80-0,90 m a fost descoperit un mormânt de inhumatie. A aparținut unui copil de 7-8 ani, sex indeterminabil, așezat în decubit lateral stânga, orientat cu capul la sud și picioarele la nord. Scheletul ce era slab conservat având multe oase lipsă, era acoperit parțial de fragmente ceramice.

Cercetarea din acest an coroborată cu cele din anul 2009 a dus la identificarea tuturor limitelor așezării eneolitice. De asemenea, am observat că așezarea atribuită nivelului neolitic timpuriu depășește cu mult limitele stabilite pentru cea eneolitică. Am constatat că cea mai mare parte din sit este acoperită de case și drumul județean, doar aproximativ 20% a putut sau mai poate fi abordat de cercetarea arheologică.

Bibliografie:

Frînculeasa Alin, Seciu - *județul Prahova un sit din epoca neo-eneolitică în nordul Munteniei*, Editura Oscar Print, București 2011 (ISBN 978-973-668-300-8).

Frînculeasa Alin, Negrea Octav, Un sit din epoca neo-eneolitică în zona colinară a Munteniei – Seciu, jud. Prahova, Buletinul MJ Teleorman, Seria Arheologie 2, 2010, p. 45-68.

4A. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița

Punct: Popină

Cod sit: 92998.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 60/2012

Colectiv: Dragomir Nicolae Popovici – responsabil, Valentin Radu, Constantin Haită, Adrian Bălășescu (MNIR), Florin Vlad – responsabil sector, Cătălina Cernea – responsabil sector, Ioan Cernău – responsabil sector (MJ Ialomița), Valentin Parnic – responsabil sector (MDJ Călărași), Roman Hovsepyan (Institutul de Arheologie – Erevan, Armenia), G. Mcphail (Londra), Loredana Niță, Monica Mărgărit (UVTârgoviște)

Obiectivul general a constat în obținerea unor noi date privind evoluția comunităților gumelnițene (etapa A2) pe Popina-Bordușani, jud. Ialomița în contextul mediului specific al Bălții Ialomiței, respectiv definirea caracteristicilor privind gestiunea diferitelor tipuri de resurse și a variațiilor acestora prin intermediul unor cercetări complexe pluridisciplinare.

Campania 2012 a avut următoarele obiective specifice:

- continuarea cercetării unor categorii ale spațiului construit, respectiv locuințele (structurile de locuire 19, 50 și 47), începute în campaniile precedente, continuarea studierii zonelor de pasaj observate în campaniile precedente, respectiv C. 390 și C. 397;
- studierea complexă, pluridisciplinară, a complexelor surprinse; o atenție deosebită fiind acordată continuării clasării tuturor categoriilor de date privind C. 332;
- continuarea cercetării pluridisciplinare a C. 394 (săpare, tamisare, triere, clasarea și fișarea materialelor rezultate);
- realizarea unui sondaj stratigrafic, pe latura de est a tell-ului I, în vederea obținerii unor date cât mai precise privind: amplitudinea stratigrafică a depunerilor arheologice cu accent deosebit asupra celor referitoare la începutul locuirii umane pe Popină; studierea amplitudinii proceselor de distrugere/evoluție a tell-ului cel puțin pe această latură; analiza și definirea cât mai precisă a martorului de eroziune folosit pentru locuire de către comunitățile neo-eneolitice;
- completarea schemei cronologice a locuirilor gumelnițene prin recoltarea și prelevarea unor probe din contexte arheologice clare în vederea obținerii unor date radio-carbon;
- completarea bazei de date a șantierului prin introducerea informațiilor privind unitățile stratigrafice, complexe și artefactele descoperite;

Conform precizărilor din rapoartele precedente săpătura a fost condusă conform concepției și metodologiei definite și publicate (Randoin et. al., 2000, 199-234).

Eșantionarea

Dacă se au vedere scopurile cercetării este lesne de înțeles importanța acordată eșantionării. În consecință aceasta a fost decisă în funcție de scopurile propuse. Un element deosebit care a contribuit într-o manieră semnificativă la ameliorarea și în consecință a produs modificări majore din acest punct de vedere, a constat în cooptarea în colectivul de cercetare a domnului dr. Roman Hovsepyan (Armenia) căruia i-a revenit sarcina studierii macroresturilor vegetale cu precădere a celor carpologice.

Analiza unui lot considerat reprezentativ din C. 332, respectiv 21 de Secvențe Stratigrafice (=SS), alese în funcție de caracteristici și de potențialul prezumat din Diagrama Stratigrafică a Secvențelor (DSS) și conținutul US-urilor incluse în aceste SS, a demonstrat că din

punct de vedere carpologic, simpla triere a sedimentului arheologic în coloană de site sub jet de apă nu este suficientă. Studiarea eșantioanelor rezultate de la sita de 1 mm a relevat faptul că resturile carpologice nu sunt prezervate satisfăcător. În consecință s-a decis flotarea experimentală a unui lot de probe provenind din diverse contexte arheologice cu scopul evaluării potențialului acestora din punct de vedere carpologic. Acest test a fost posibil în condițiile în care a fost realizată pe șantier o instalație de flotare a sedimentului arheologic.

Testul realizat a evidențiat următoarele concluzii:

- potențialul presupus din punct de vedere carpologic al eșantioanelor a fost evidențiat în principal datorită faptului că flotarea sedimentului permite recuperarea în mult mai mare măsură și în condiții de conservare satisfăcătoare a resturilor carpologice;
- evaluarea timpilor de execuție cât și a cantității de apă consumată a permis observarea că flotarea raportată la cernerea în coloană de site sub jet de apă necesită o perioadă de timp mai mare cu cca. 30% iar consumul de apă este crescut cu numai cca. 15%. În atari condiții având în vedere toate acestea și mai ales de creșterea substanțială a cantității și calității datelor s-a decis renunțarea la cernerea în coloană de site sub jet de apă în favoarea flotării integrale a eșantioanelor de sediment provenite din săpătură sau după caz, a unor eșantioane de câte 50 litri de sediment.

Eșantionarea integrală

În cazul C. 394 întregul sediment arheologic, structurat pe unitățile stratigrafice componente, a fost recoltat și supus flotării. Această metodă de eșantionare a avut în vedere flotarea integrală a unor US-uri considerate ca având un potențial semnificativ în primul rând pentru studiul antracologic și pentru cel carpologic. Alegerea US-urilor respective a avut în vedere parametrii privind conținutul în componenți organici și activitatea antropică prezumată a le produce dar și necesitatea comparării potențialului lor.

În cazul primei modalități au fost eșantionate diferite US-uri din complexe C. 379 și C. 394.

Sedimentul flotat a provenit cu precădere din C. 394, (ST 38) din US-urile atribuite primei faze de funcționare a sa și din câteva complexe reprezentând amenajări exterioare, lejere, ce au funcționat în principal în perioada de sfârșit a primei faze evolutive a C. 394 și începutul celei de a doua.

Alte eșantioane au fost prelevate punctual și prelucrate integral.

Complexele arheologice cercetate

Locuința nr. 19 (SL 19)

Reamintim că SL 19 reprezintă o locuință neincendiată descoperită în campaniile de săpături 1994-1996, 2004 și 2009-2012, în sectoarele 6, 7, 11, 12, 42 din zona α cu o suprafață păstrată de cca. 45 m² și totală (estimată), de 62 m², orientată pe direcția E-V, cu o înclinare de la S la N și mai accentuată de la V spre E.

Având în vedere că în această campania a fost încheiată cercetarea sa a fost realizată diagrama stratigrafică și cea a secvențelor stratigrafice (compuse din 12 secvențe stratigrafice – S.S. I – S.S. XII în cazul camerei de est și 16 pentru camera de vest – S.S. I - S.S. XVI). În cele ce urmează vom prezenta datele rezultate prin regruparea lor în aceste secvențe stratigrafice fiind integrate aici și datele obținute în campaniile precedente.

Camera de est

Vestigiile acesteia, ocupă o suprafață de cca. 38 m², în sectoarele 6, 7, 42, 11 și 12, fiind delimitată la S de peretele C. 7 (= C 437), la E de un șanț de fundație posterior – C. 63, la N de un perete cu trei faze constructive (faza I-C. 444, faza II - C. 446, faza III - C. 442 = C. 80) iar la vest de peretele C. 404.

În apropierea colțului de SV al camerei a fost descoperită o structură de combustie - C. 1, a cărei construire a fost posterioară

primelor podele ale camerei mari.

Evoluția acestei camere poate fi urmărită de-a lungul a trei faze constructive marcate în primul rând de schimbările de amplasament ale peretelui de N (aflat spre marginea tell-ului, în consecință pe un teren destul de instabil), dar și de refacerile mai ample ale podelelor.

Prima fază: C 444 (US 7721), US1341, US 1344, US 8003, C 7 (US 2073, US 1022), C 404 (US US 3276), US 7740, US 7710= US 7903=US 8002, US 7802, US 7709=US 7902, US1342, US 7708, US 7901, US 8001, US 7707, US 7801, US 2083, US 7722.

În prima fază evolutivă a camerei mari remarcăm existența a patru momente importante, dintre care trei constructive și unul funcțional.

S. S. I

Primul moment constructiv pare să fie unul fără aport de material, ce constă în simpla amenajare/uniformizare a resturilor unei locuințe incendiate (distrugere SL 22) poziționată pe același amplasament cu SL 19.

S. S. II

Imediat după această uniformizare a fost conturată suprafața pe care urma a fi construit SL 19, prin săparea șanțurilor de fundație ale pereților. Menționăm că pe toate laturile păstrate ale locuinței (vest, sud, nord și perete interior) pereții surprinși în săpătură au avut șanțuri de fundație.

Astfel, pe latura de vest (adică pentru peretele dintre cele două camere) a fost săpat șanțul C. 463, cu următoarele dimensiuni: L = 40-60 cm, h = 40 cm, L restantă = 2,20 m (lungimea totală nu a putut fi stabilită din cauza limitei de nord a tell-ului).

Pe latura de sud, pentru peretele C. 7 = C. 437 a fost săpat șanțul C. 466, cu o lățime de 50 - 68 cm (St. 6), o adâncime de 43 cm și o lungime totală (pentru peretele camerei mari) de 7,70 m. Acest șanț de fundație nu a fost demontat în St. 7 deoarece, la demontarea peretelui, am observat că spre exteriorul suprafeței SL 19, pe umplutura C. 466 încă mai existau niveluri ocupaționale exterioare (posterioro) nedemontate. Până la clarificarea acestei situații, în sectorul 7, C 466 nu a fost înregistrat, adăugat pe planul general sau demontat.

Peretele de est al locuinței, împreună cu șanțul de fundație al acestuia au fost distruse ulterior în întregime de șanțul C. 63, deci nu au putut fi înregistrate urmele acestora.

Latura de nord a SL 19 a fost delimitată prin săparea C. 467 - șanțul de fundație al peretelui C. 444. Nici acesta nu a putut fi înregistrat pe toată lungimea sa inițială. Din cauza vecinătății cu limita de nord a întregii suprafețe cercetate, extremitatea vestică a șanțului nu s-a păstrat, C. 467 având o lungime restantă de 2,60 m, o lățime de 40 cm și o adâncime de 40 cm.

Tot în această secvență constructivă au fost ridicați pereții casei:

- peretele de vest (cel intermediar) - C 404-US 3276 - sediment siltic de culoare cenușiu-verzuie, structură compactă, conține amprente de materie vegetală, cu o grosime de aproximativ 12 cm, surprins pe o lungime de 2 m;
- peretele de sud - C 437 = C 7- US 7510 = 1022 = 2073 - lut cenușiu-verzui, structură compactă;
- peretele de est - distrus de C 63;
- peretele de nord - C 444-US 7721- sediment siltic galben-verzui, structură compactă, omogenă; grosime 10 cm, înălțime restantă 40 cm.

S. S. III

Al treilea moment constructiv se constituie din amenajarea, în ambele camere ale SL 19, a unui nivel cu chirpic ars mărunțit și bine tasat, rezultând o „platformă”- pat de amenajare, peste care au fost construite podelele locuinței - US 8003 - St. 6, 7828 - St. 7, 1344 - St. 11, 7740 - St. 12, 7517 - St. 42. Grosimea acestuia era în jur de 10

cm, fiind un nivel siltic brun deschis ce conținea fragmente mărunțite de chirpic ars și cărbune, uneori granule de lut nears și cenușă.

S. S. IV

Peste patul de amenajare au fost construite podele, însoțite de nivelurile ocupaționale aferente (US 7710= US 7903=US 8002 = US 7827, US 7709 = US 7902 = US 7826, US 1342, US 7708 = US 7901 = US 8001 = US 7825, US 7707 = US 7802 = US 2078).

Podelele din această fază sunt constituite din niveluri de lut gălbui, compact, omogen, cu o înclinare generală de la V la E, sau din succesiuni milimetrice de lut cenușiu (US 7707). Grosimea acestora variază în general de la E la V, mai subțiri spre E, mai groase spre V, înregistrându-se însă și situația inversă! (US 7710-2,5 cm, US 7903-3-4-5 cm de la E la V, US 8002 - 5 cm, US 7802 - nedemontat, US 7709 - 7-4 cm de la E la V, US 7902 - 4-5 cm, US 1342 - ?, US 7701 - 1 cm, US 7901 - 1 cm, US 8001 - 1 cm, US 7707 - succesiune microstratificată cu grosimi de 5 - 6 - 8 cm de la E la V, cu - 7 refaceri în ȚD7, spre V - 12 refaceri, spre S 21, în ȚD8 - 13 refaceri, în ȚE7 - 14 refaceri, US 2083-?).

Inserate între aceste podele au fost observate o serie de refaceri parțiale cu aport de material (chirpici ars bine mărunțit, dar și lut nears) în scopul uniformizării suprafeței de călcare: US 7801 și US 7722. Grosimea variază și în cazul acestora de la E, unde sunt mai groase, spre V unde se subțiază (US 7722 - 6-7,5 cm și US 7801 - 1-4,5 cm) pentru a reduce înclinarea de la V la E vizibilă în zona de E a locuinței, în sectorul 12.

A doua fază: C. 446 (US 7733), C. 443 (US 7719, US 7720), US 7706, US 7705, US 1241, US 2082, US 2081, US 1546, US 1318, US 2080; US 2078, US 2077, US 2076 = US 1161, US 1160, US 1159, US 1158, US 1157, US 1156, US 1155, US 1154, US 1153, US 1152, US 1151, US 1150 = US 1025=1032; US 1033, US 1034.

S. S. V

Cea de-a doua fază constructivă este marcată de refacerea peretelui de N, deteriorat probabil din cauza zonei instabile pe care a fost construit și a faptului că latura de N era mai afectată de precipitații și de vânt. Astfel, peretele de N (C 446-US 7733), cu o grosime de aprox 15 cm, a fost construit la aprox 14 cm de peretele inițial, în interiorul locuinței. Pentru ridicarea acestuia a fost săpat un mic șanț de fundație (C 443-US 7719, US 7720) cu o lățime de 15-18 cm și o adâncime de 17 cm, observat în profilul de vest al șanțului C 63.

Și la nivelul acestei faze evolutive a locuinței se remarcă refacerea, fie parțială fie totală, a podelei (US 7706, US 7705, US 1241, US 2082, US 2081, US 1546, US 1318, US 2080; US 2077, US 2076 = US 1161, US 1160, US 1159, US 1158, US 1157, US 1156, US 1155, US 1154, US 1153, US 1152, US 1151, US 1150 = US 1025 = 1032; US 1033, US 1034).

La nivelul podelelor, a doua fază începe cu o nouă nivelare cu aport de material (fragmente de lut nears și chirpic ars la roșu, bine mărunțit, cu rare fragmente de cărbune), având o grosime de 7,5 cm în zona de E și subcentimetrică spre V (US 7706) și 2-3,5-4 - 1 cm de la E la V (US 7705), în st 12.

S. S. VI

După această nivelare urmează o nouă succesiune de podele și niveluri ocupaționale realizate din sediment nisipos-gălbui (US 1025, US 1032, US 1157), lut nisipos cenușiu cu nuanțe deschise și închise (US 1150, US 1151, US 1153, US 1154, US 1155, US 1156, US 1158), lut maroniu (US 2080, US 2082) și lut verzui cu mici lentile de lut nisipos cenușiu (US 1160). Și în St. 6 (sudul locuinței) a fost înregistrat între podele, un alt nivel de lut ars puternic la roșu, în amestec cu fragmente de cărbune și lut verzui nisipos (B6) deșus tot pentru nivelarea suprafeței din interiorul camerei mari. De asemenea au mai fost înregistrate și alte succesiuni de podele și niveluri ocupaționale echivalente cu US-urile mai sus menționate. Acestea sunt: US 1546 - succesiune mai amplă ce a acoperit tot ȚD7,

sudul ȚD8, vestul ȚE7, colțul sud-vestic al ȚE8, US 2076- ȚB6, C6, US 2078- ȚB6, C6 și US 1318 - o succesiune de peste 30 de refaceri de podele și niveluri ocupaționale, din lut verzui, pe alocuri cu nuanțe gălbui și portocalii - ȚB7, C7.

Pe nivelul podelei US 2076 = US 1025 = US 1032 și US 1034, în SE-ul camerei mari (ȚC6-St. 6, ȚD6-St. 7, ȚC7 - st.11) a fost construită structura de combustie C1, a cărei utilizare a durat până la finele SL 19.

În urma folosirii și a curățării structurii de combustie C1 au rezultat câteva lentile de cenușă, acumulate fie între latura de E a C1 și peretele de E al locuinței (US 1033 - cenușă pigmentată cu cărbune și fragmente de lut ars și US 1241 - cenușă amestecată cu bucăți de cărbune ȚD6, E6), fie în apropierea peretelui de V al C1 (US 1159 - cenușă în amestec cu resturi de cărbune - ȚB6 și US 2077 - cenușă amestecată cu cărbune ȚB6).

S. S. VII

La nivelul succesiunii de podele și niveluri ocupaționale US 1546 = US 1318 și US 2078 au fost observate o serie de gropi de țărui (C. 445 cu 11 gropițe) - 10 în ȚD7, una în ȚC7, aflate în apropierea C.1 și care pot fi puse, probabil, în legătură cu alte două gropi, C. 49 și C. 50. O posibilă interpretare a utilității C. 445 ar putea fi ca structură din lemn, de tipul unei mese, banchetă sau raft pentru depozitarea diverselor obiecte, aflat în imediata apropiere a structurii de combustie.

A treia fază: C. 442 (US 7712, US 7716) = C 80 (US 1338, US 1337, US 1335), US 1334 = US 1369, 1336, US 7718, US 7717, US 7715, US 7714, US 7713, US 7711, US 1545; US 7704, US 7703, US 1265 = US 1317, US 1315, US 1316, US 1314=US 1308, US 1307, US 1306; US 1573 = US 1305; US 2119; US 1223 = US 1283 = US 1280 = US 1001 = US 1304 = US 3156 (St. 42).

S. S. VIII

Cea de-a treia și ultimă fază a SL 19 este marcată de o nouă refacere a peretelui de N- C. 442 (US 7712 cu o lipitură - US 7716) = C. 80 (US 1338, US 1337, US 1335).

La demontare, peretele C. 442 a fost identificat numai în marmorul de V al St. 12, fiind constituit dintr-un lut cenușiu-verzui, cu o structură compactă, omogenă, având o grosime de aprox 10 cm (US 7712) și o lipitură interioară cu o grosime de 2-4 cm, realizată dintr-un sediment nisipos, omogen, de culoare cenușiu deschisă (US 7716). Avându-se în vedere situația din teren și datele din înregistrările efectuate de-a lungul timpului, acest complex a fost echivalat cu C. 80.

Acestui nivel cronologic al evoluției locuinței îi corespunde o altă serie de podele și niveluri ocupaționale (US 1334 = US 1369, 1336, US 7718, US 7717, US 7715, US 7714, US 7713, US 7711, US 1545; US 7704, US 7703, US 1265 = US 1317, US 1315, US 1316, US 1314 = US 1308, US 1307, US 1306; US 1573 = US 1305).

Astfel, în zona nord-estică a camerei mari, în apropierea peretelui de N (C 442=C 80) se înregistrează o succesiune de podele din lut nisipos de diferite nuanțe de brun, galben și gri (în ȚD8, C 8): US 1334 (5 niveluri), US 1336 (6 niveluri) și US 1369 (=1334) și o altă succesiune de podele realizate din sedimente siltice și argiloase, a căror culoare variază de la cenușiu deschis (în ȚD8: US 7718, US 7714, US 7713) la cenușiu închis (tot în ȚD8 : US 7717, US 7715) și galben-verzui, cenușiu la partea superioară (US 7711-ȚD7, D8). Grosimea acestora este constantă- 1 cm fiecare, cu excepția US 7711, care depășește cu mult media având 8-9 cm grosime!

În St. 11 (jumătatea vestică a camerei de est), ȚB7, C7 succesiunea de podele US 1317 (grosime 2,5 cm), US 1316 (grosime max. 0,7 cm, medie 0,3-0,5 cm) este formată dintr-un lut verzui cu nuanțe gălbui (US 1317) și galben cenușiu, nisipos (US 1316). Acestea sunt suprapuse de două niveluri ocupaționale brun-negrice, omogene, cu urme organice și carbonați (US 1315 și US 1314), având fiecare o grosime de 1-1,5 cm, uneori sub 0,5 cm.

Și în colțul de SE al camerei (St. 7, ȚE6) a fost înregistrată o succesiune de podele și niveluri ocupaționale (US 1308 = US 1306) din lut verzui amestecat cu bucăți foarte mici de chirpic ars și cărbune, dar și un nivel de depuneri menajere, de-a lungul peretelui de E (US 1307) și o nivelare a suprafeței realizată dintr-un lut cenușos maroniu (US 1305).

S. S. IX

Ultimele refaceri ale podelei din zona ȚE7, D7, sunt reprezentate de US 7703-nivel cenușiu microstratificat, cu lentile milimetrice de cărbune la partea superioară (două podele și două niveluri ocupaționale), a cărui grosime totală variază între 2 și 3,5 cm și de US 1265, o altă succesiune de podele și niveluri ocupaționale ce conțin diverse resturi menajere: cenușă, cărbune, oase, resturi organice.

S. S. X

Posterioară acestei ultime secvențe de podele este pelicula menajeră US 1573 - sediment brun-cenușos, pigmentat cu cenușă, cărbune, oase și resturi organice, suprapusă de nivelul de distrugere al locuinței.

De remarcat este faptul că și în această fază, practic înainte de ultimele refaceri ale podelei (US 7703), tot în St.12, la limita dintre ȚD7 și E7 s-a mai înregistrat o altă nivelare, cu aport de material, a suprafeței de călcare respectiv lut cenușiu-gălbui, compact cu rare fragmente milimetrice și centimetrice de cărbune, având o grosime de 3,5-4 cm.

Utilizarea structurii de combustie C 1 continuă și în această etapă a evoluției locuinței, resturile de cenușă, cu numeroase fragmente ceramice, cărbune și oase de pește, rezultate probabil în urma folosirii acestuia fiind și acum depozitate de-a lungul peretelui de E (US 1545-ȚE7, E8).

S. S. XI

Distrugerea pereților SL 19 pare să se fi făcut în două etape: I- US 2119, II- US 1223=US 1283=US 1280=US 1001=US 1304= US 3156 (St. 42).

US 2119, distrugerea înregistrată în ȚB6 (degradarea peretelui C 7) este constituită dintr-un sediment siltic galben verzui, cu urme de păioase.

"În zona marmorului vestic al St. 12, în nivelul de distrugere a fost săpată o alveolă pentru deșeuri menajere; în St. 11, nivelul de distrugere s-a păstrat pe alocuri doar cu o grosime de câțiva cm. Resturile pereților dărâmați în unele porțiuni ating grosimi de 25 cm. Conțin urme numeroase de păioase, de trestie și/sau papură (prelevări campania 1994). De menționat faptul că în unele microzone, imediat sub nivelul de distrugere, apare o lentilă de depuneri menajere (în St. 12 - US 1573, în St. 7 - US 1307), rezultatul probabil, fie al acțiunilor de depozitare a gunoaielor după distrugerea locuinței, când încă pereții nu erau total dărâmați, iar resturile nivelate, fie al unei acțiuni de curățire generală a spațiului locuit și de depozitare a deșeurilor în preajma vetrei C1, spre presupusul perete de E, înaintea momentului distrugerii, fie al folosirii ultime a C1." Înregistrare C.B./1995

S. S. XII

Nivelul de distrugere final al SL 19, reprezentat de US 1223 = US 1283 = US 1280 = US 1001 = US 1304 se prezintă ca un lut nisipos, cu nuanțe ce variază de la galben la galben-verzui și portocaliu, cu urme de păioase, conținând sporadic ceramică, oase, cărbune și lentile de cenușă (US 1001-ȚD6, C6).

Camera de vest

Camera mică a SL 19 este localizată în colțul de SE al St. 42, în caroul B7, A7. Aflându-se la limita de N a suprafeței cercetate, într-o zonă puternic deranjată de bioperturbări, aceasta s-a păstrat pe o suprafață mică, de aprox. 7 m². Ea este delimitată în partea de E de peretele intermediar C. 404 (US 3276), la V de peretele C. 507, iar la S de peretele C. 437. Localizată fiind la limita suprafeței cercetate,

latura de N a camerei nu a mai putut fi precizată.

Referitor la limitele vestice și sudice ale acestei camere precizăm că informațiile rezultate în urma săpăturii din campania 2011 au condus la rectificarea acestora. Astfel, pe limita de S a fost pus în evidență un rest de perete (C. 437- US 7510), aflat în prelungirea C. 7 din St. 6 și 7, cu care a și fost echivalat, renunțându-se la ipoteza formulată în campania 2009, conform căreia C. 276 ar fi reprezentat o parte a șanțului de fundație al peretelui de S. În acest caz, menționăm că C. 276 nu aparține SL 19, el fiind un șanț posterior acestei locuințe, aflat însă foarte aproape de traseul C. 437.

Peretele de vest a fost mai greu de identificat, fiind confundat cu cel al structurii de combustie C. 274, fiind înregistrat ulterior ca C. 507 (US 7544).

Încă o precizare pe care trebuie să o facem este referitoare la secvențele constructive ale podelelor camerei. Dacă nivelul pe care s-a oprit demontarea acestora în anul 2009 sugera existența a două secvențe constructive (I: US 3268, 3284, 3283, 3282, 3281 și II: US 3280, 3278, 3277, 3275, 3274), la finele campaniei 2011 am revenit asupra acestei scheme evolutive în încercarea de a o completa cu noile date obținute în urma săpării altor serii de podele și ocupaționale interioare.

Stabilirea secvențelor constructive ale podelelor a ridicat problema alegerii unui criteriu de departajare a acestora. În această situație s-a hotărât ca secvențele stratigrafice să includă succesiuni de refaceri punctuale, parțiale, urmate de refaceri generale ale podelei din camera mică.

Astfel, până la distrugerea finală a locuinței, au fost identificate 16 secvențe stratigrafice. Menționăm, de asemenea, faptul că momentele de început ale camerei mici coincid în totalitate cu cele ale camerei mari și este posibil ca nu doar acestea să fie echivalente. Este, însă, greu de precizat dacă refacerile principale ale podelelor au fost realizate concomitent în întreaga locuință. Această situație explică de ce deocamdată secvențele stratigrafice ale celor două camere au fost numerotate separat, urmând ca analiza detaliată a tuturor datelor să permită, eventual, corelarea acestora.

Peste simpla uniformizare a resturilor incendiate ale SL 22 (S. S. I) au fost săpate șanțurile de fundație ale pereților (S. S. II).

La sud- C 466, cu o lățime de aproximativ 50 cm, o adâncime de 43 cm și o lungime de cca. 4,30 m, a fost amenajat odată cu șanțul peretelui camerei mari, în a cărui continuare se află.

Pe latura estică, pentru peretele interior a fost săpat șanțul C 463, având următoarele dimensiuni: lățime = 40-60 cm, adâncime=40 cm, lungime restantă=2,20 m.

Limita de vest a locuinței este trasată de șanțul C 464, cu o lățime minimă de 36 cm, maximă de 55 cm, o adâncime minimă de 16 cm, maximă de 36 cm și o lungime restantă de 1,70 m¹.

În cadrul acestei secvențe constructive am inclus, ca și în cazul camerei mari, momentul ridicării pereților.

- Peretele de vest- C 507 - US 7544 - lut cenușiu-verzui, compact, grosime maximă = 18 cm;

- Peretele de sud- C 437 - US 7510 - lut cenușiu-verzui, compact;

- Peretele de est- C 404 - US 3276 - sediment siltic cenușiu-verzui, compact, conține amprente de materie vegetală; grosime de aproximativ 12 cm; a fost surprins pe o lungime de 2 m;

- Peretele de nord nu s-a păstrat.

S. S. III

O altă secvență constructivă este constituită din realizarea „patului de amenajare” al casei. Și această secvență își găsește echivalența în camera mare. Astfel, US 7517 reprezintă o nivelare

cu aport de material, în amestec cu partea superioară a locuinței incendiate (SL 22), mărunțită și bine tasată, ce a dat naștere unui sediment siltic de culoare brună, granular, cu fragmente de chirpic ars, fragmente de cărbune și granule de lut nears, având o ușoară înclinare de la est la vest.

S. S. IV

A patra secvență este una mixtă, constructivă și funcțională în același timp. Ea este compusă dintr-o serie de patru US-uri: 7529, 7516, 7515, 7514, ce desemnează o succesiune amplă de podele și niveluri ocupaționale interioare. Lutul utilizat pentru realizarea podelelor era de culoare galbuie sau cenușiu-gălbuie, în general prezentându-se ca niveluri compacte și omogene, fără constituenți antropici, rareori conținând câteva fragmente de cărbune. Nivelurile ocupaționale sunt, de regulă, mai închise la culoare, brun-cenușii sau cenușiu-închise, având o structură granulară compusă din fragmente mm de cărbune, cenușă și chirpic ars.

S. S. V (US 7513, 7471, 7472, 7470, 7443, 7442).

A cincea secvență stratigrafică este marcată de o refacere totală a podelei cu aport de material format din chirpic ars la roșu, cu fragmente de lut nears în compoziție (US 7513).

Deasupra acesteia au fost înregistrate o serie de refaceri parțiale și niveluri ocupaționale interioare (US 7471, 7472, 7470), urmate de două podele și niveluri ocupaționale ce au acoperit întreaga suprafață (US 7443, 7442).

S. S. VI (US 7426, 7439, 7411).

A șasea secvență cuprinde un ocupațional format în apropierea cuptorului C. 274 (US 7426), o refacere parțială a podelei (US 7439) și una generală (US 7411).

S. S. VII: C 410 (US 7435, 7436), C 411 (US 7437, 7438), C 412 (US 7440, 7441), US 7407.

Posterior celei de-a șasea secvențe au fost observate trei gropi de țărș (carou A7), a căror utilitate este dificil de precizat (C. 410-D-7 cm. adâncime - 11 cm, C. 411-D - de 3 cm, adâncimea - 12 cm, C. 412 - D - 7 cm, adâncime - 10 cm).

Acestea au fost descoperite în apropierea cuptorului C 274, dar nu putem preciza dacă făceau parte dintr-structură aflată în legătură cu acesta. Foarte probabil durata acestei structuri, dacă este vorba de una, a fost relativ scurtă, gropile fiind suprapuse de un nivel ocupațional (US 7407), cu cărbune milimetric și fragmente milimetrice și centimetrice de chirpic ars la roșu și cenușă.

S. S. VIII (C 408 (US 7415, 3300, 7401, 7402), 7420, 7419, 7418, 7417, 7416).

Această secvență este marcată de construirea C. 408, interpretat ca fiind o amenajare din lut din apropierea laturii de N a C. 274, puternic afectată de bioperturbări, cu o lățime păstrată de 40 cm și o lungime de aprox 1,20 m. Tot acum remarcăm încă o serie de refaceri parțiale și niveluri ocupaționale (US 7420, 7419, 7418, 7417, 7416).

S. S. IX (US 7406, 7405, 7404, 7403, 7414, 7413, 7412, 7410, 7409, 7408).

Atât refacerile din secvența a VIII-a, cât și C. 408 sunt suprapuse de o altă serie de podele și ocupaționale interioare, parțiale, înregistrate pe mici suprafețe de lângă latura de E și cea de N a C. 274 (US 7406, 7405, 7404, 7403, 7414, 7413, 7412, 7410, 7409, 7408).

S. S. X (US 3268, 3284, 3283, 3282, 3281).

Secvența a zecea prezintă la bază un nivel ocupațional gri-verzui, în amestec cu pigmenți de cărbune și materie organică (US 3268) și continuă cu alte refaceri parțiale ale podelei împreună cu nivelurile ocupaționale aferente (US 3284, 3283, 3282, 3281).

S. S. XI (US 3280, 3278=3267, 3277).

Refacerea totală a podelei din camera mică (US 3280) este urmată de două refaceri parțiale (3278 = 3267 și 3277).

¹ Camera mică a SL 19 se află chiar la marginea suprafeței cercetate. În consecință, s-a păstrat doar partea sudică a acesteia, zona nordică, împreună cu peretele de nord fiind inexistente în momentul cercetării.

S. S. XII (US 3275, 3274, 3266).

Acestea sunt suprapuse de două niveluri ocupaționale (US 3275 și 3274), lentile de chirpic ars bine mărunțit și cenușă în amestec cu chirpic ars, aflate lângă latura de E a C. 274 și o altă refacere a podelei (US 3266).

S. S. XIII (US 7465, 7464, 7461, 7460).

În această secvență au fost regrupate o acumulare de resturi menajere lângă C 274 (US 7465), o mică lentilă de lut aflată între peretele de V al casei și cel de V al C 274 (US 7464) și alte două niveluri ocupaționale: US 7461 și 7460.

S. S. XIV (US 7458, 7457, 7455).

Secvența a XIV-a regrupează trei niveluri ocupaționale interioare, dintre care două localizate pe mici suprafețe (US 7458 și 7457) și unul cu o amploare spațială mai mare (US 7455).

S. S. XV (US 7454, 7453, 7452, 7450, 7449, 7448, 7447, 7446, 3285).

Penultima secvență a camerei mici este compusă dintr-o serie de niveluri ocupaționale (US 7454, 7453, 7452, 7450, 7449, 7448, 7447, 3285) și o refacere a podelei dintre peretele de V al casei și cel de V al cuptorului C 274 (US 7446).

S. S. XVI (US 3156)

Distrușura finală a camerei mici a SL 19 este reprezentată de US 3156, un sediment de culoare maroniu-verzui, cu fragmente de chirpic nears, cu multe materie vegetală și oase de mamifere, US ce a acoperit întreaga suprafață a carourilor B7 și A7 în S. y.

Locuința nr.50 (SL 50)

Este o locuință pe suprafață, neincendiată, identificată în campania 2004, în sectoarele 32, 32, 38 și 39, cercetarea sa încheindu-se în această campanie. După cum s-a menționat în rapoartele campaniilor precedente orientarea sa era NNE – SSV iar suprafața totală cca. 68 m² (cu dimensiuni de cca. 6,4/5,6 x 10,6 m). Limitele acestei locuințe au fost în bună măsură reconstituite deoarece au fost afectate de o serie de complexe posterioare precum: C. 292, C. 283, C. 289, C. 321, C. 265, C. 301, C. 280, C. 286, C. 303, C. 304, C. 311. Zona de nord este secționată de limita actuală a tell-ului și afectată sever de o serie de bioperturbări.

Era bicelulară, situație evidențiată de existența unui perete interior (C. 306). Camera de sud avea dimensiunile de 6,4 m x 3,4 m (cca. 21,7 m²), iar cea de nord 6,4/5,6 x 7,2 (cca. 46 m²), cu precizarea că limita dinspre N era afectată de distrugerile precizate mai sus. Menționăm că aceasta din urmă avea o forma ușor trapezoidală, latura de sud a ei măsurând 6,4 m, iar cea de nord - 5,6 m. Chiar dacă astfel de situații au mai fost întâlnite la Bordușani deocamdată este dificil de afirmat dacă această situație era intenționată sau nu.

Evoluție

SL. 50 a fost ridicată (camera mică) direct peste distrugerea lui SL 56 iar camera mare suprapune nivelarea unei acumulări de deșeuri menajere (US: 4897, 4890, 6058, 6059) ce suprapune la rândul ei distrugerea SL 56.

Șanțuri de fundație

Deoarece limitele locuinței sunt tăiate de către complexele posterioare șanțurile de fundație s-au conservat doar parțial sau chiar deloc în unele cazuri. De menționat de asemenea că cele care s-au păstrat au dimensiuni relativ reduse pentru un șanț de fundație: lățime de max. 0.3 m și adâncime de 0.3 m diferențiindu-se din acest punct de vedere de situațiile descoperite la Bordușani în alte cazuri.

Limita de vest este reprezentată de un șanț de fundație (C. 403) a cărui cercetare a fost încheiată în campania 2012. Lungimea totală a sa un poate fi specificată deoarece limita de nord a acestuia este tăiată de limita săpăturii și de către complexele posterioare. Lățimea este de maxim 0.3 m iar adâncimea 0.28m.

Cea de est a (C. 482) a fost surprinsă numai în zona nordică a caroului D3 și în martorul de nord al St. 38 (caroul C 7), deoarece

a fost afectat de un șanț posterior (C. 283). Limita de sud a fost reconstituită deoarece atât peretele cât și șanțul său de fundație au fost distruse de C. 321. Peretele interior prezenta și el un șanț de fundație – C. 325.

În continuare ne vom referi la evoluția SL 50 analizând cele două camere separat, deoarece singurul contact fizic observat în teren este în dreptul intrării dintre cele două camere (și aceasta zonă fiind puternic afectată de către șanțul posterior C. 280).

Camera de sud

Vestigii atribuite acesteia au fost descoperite în St 32, 33 și o foarte mică suprafață în St. 39.

După săparea șanțurilor de fundație C. 325 și C. 403 și ridicarea pereților C. 293, C. 306 și C. 305 în camera mică a fost construită podeaua (US. 7238= US. 4175) utilizând ca pat de amenajare nivelarea distrugerii SL 56. Foarte curând după aceea (datorită tasării nivelului de distrugere a SL 56) a fost depus un pat de amenajare (US. 7234 = US. 4169) cu o grosime ce variază de la 4 cm. la 8 cm. Peste acest pat de amenajare a fost construită podeaua (US. 7216 = US. 4172) și refacerea (US. 7237 = US. 4167) de remarcat că până în acest moment camera mică a SL. 50 a funcționat fără o structură de combustie (posibil ca această perioadă de utilizare a SL 50 să corespundă sezonului cald).

Urmează ridicarea vetrei C. 313 în colțul de SV al camerei. După aceasta având o perioadă în care nu avem modificări majore în camera mică, cu o alternanță de podele și refaceri ale acestora (US. 7231, 7224 (= 4824), 7222, 7221, 7220, 4547) și ocupaționalele aferente (US. 7232, 7229 = 4267, 7223 = 4825, 7217 = 4826, etc.)

Spre sfârșitul perioadei de utilizare a SL. 50, camera mică va suferi următoarele modificări: vatra C. 313 este abandonată fiind suprapusă de o serie de niveluri ocupaționale interioare (US. 4545 = 3594, 3595). O gropă (C. 434) va secționa zona de N a C. 313, aceasta fiind utilizată ca structură de combustie provizorie. De asemenea după abandonul C. 313 nu au mai fost construite podele în camera mică.

Distrușura locuinței a survenit în două faze (cea de a II-a fiind mai masivă) US. 3852, 3483.

Camera mare

St. 38, 39 și parțial în St. 33, 32.

După ridicarea pereților (C. 293, C. 306, C. 315) primul moment constructiv în camera mare este marcat de construcția miezului vetrei C. 296, acesta fiind urmat de construcția primei podele (US. 4856 = 7247 = 4858 = 4881 = 6055 = 6057). Atât miezul vetrei cât și prima podea au fost ridicate peste cea ce pare a fi nivelul uor acumulări menajere (US. 4889 = 4896).

În continuare evoluția camerei mari este relativ constantă. Prima podea fiind suprapusă de alte trei podele consistente (US. 4855 = 4857 = 4878; 4854 = 4556 = 4922 = 4872 = 4860 = 4643 = 4523; 4521 = 4642 = 3591) cu refaceri parțiale și nivelurile lor ocupaționale.

Cele mai importante modificări survin după realizarea penultimei podele (US. 4922 = etc.). Peste această podea fiind construită lavița C. 314 (de-a lungul peretelui de E al SL. 50) precum și faza a III-a a C. 296.

După acest moment nu mai intervin modificări importante în camera mare până în momentul distrugerii locuinței.

Distrușura SL. 50 a acoperit integral locuința precum și partea estică a C. 322.

Structura de combustie în camera mică a SL 50 (C. 313).

Inițial s-a considerat că C. 313 reprezintă resturile unui cuptor însă în urma analizelor făcute în timpul demontării a rezultat că C. 313 reprezintă o vatră cu gardină pe cel puțin două din laturi (S și V). Pe latura de N nu există nici un element constructiv care să ne indice o gardină sau eventual perete sau cupola, iar latura de E

este secționată de C. 292. Astfel păstrându-se aproximativ 50% din suprafață inițială a C. 313.

C. 313 era poziționat în colțul de SE al camerei mici a SL 50. Cea mai mare parte a vetrei se afla în sectorul 32 și în martorul de vest al acestuia, în St.33 se afla doar o mica parte a acestuia (lipiturile de pe latura de V).

Dimensiuni.

Pe axul de N-S = 1,40 m, iar pe axul E-V datorită C292 s-au păstrat aproximativ 0,60 m, însă putem presupune o lățime de aproximativ 1,20 m.

Perturbări.

C. 292 șanț care secționează C. 313, lăsând cercetării doar jumătatea vestică.

C. 434 groapă ce distruge C. 313 spre latura nordică.

Evoluție.

Vatra C. 313 a fost construită după ce în prealabil în camera mică a SL. 50 fuseseră construite deja două podele, US. 7238 = US. 4175 și US. 7237 = US. 4172. În prima fază peste podeaua (US. 7237 = US. 4172) a fost construit miezul vetrei (US. 7235 = US. 4085).

Era constituit dintr-un amestec de cenușă cu chirpic ars și nears, apoi a fost ridicată gardina (US. 7244 = 4277) pentru latura de S și pentru cea de V.

C. 313 are un număr de 7 refaceri ale părții active (US. 4804, 4807, 4815=4813=4809, 4816, 4817, 4818, 4819) și trei utilizări (cenușă), respectiv US. 4806, 4808, 4820.

De asemenea pe latura vestică au fost surprinse trei lipituri ale gardinei (US. 7230, 7226, 7225). Ultima lipitură US. 7225 prezintă o groapă de țărșuș C. 435.

Spre finalul utilizării SL. 50, C313 a fost abandonată fiind suprapusă de către o serie de niveluri ocupaționale interioare (US. 3594, 3595). La scurt timp după abandonul C. 313 a survenit și distrugerea SL 50.

Posibil ca în perioada de abandon a C. 313, C. 434 să fi fost utilizat ca structură de combustie provizorie marcând ultima etapă de folosire a structurii construite, foarte probabil fără ca aceasta să fi fost utilizată conform scopului inițial.

Structura de combustie din camera mare a SL 50 – C. 296

Aceasta este amplasată în colțul de NE al camerei în sectorul 38 (carourile C6 - D6).

Pe axa N-S, la bază, măsura 1,40 m iar la partea superioară 1,20 m.

La E este tăiat de C. 283 iar la N, partea superioară este ușor afectată de limita suprafeței cercetate.

De asemenea, C. 311 taie lavița C. 314 exact la incidența cu C. 296, astfel că relațiile stratigrafice și în consecință cronologice între cele două complexe, vatra (C. 296) și lavița (C. 314) nu pot fi determinate cu exactitate.

Inițial, C. 296 s-a considerat a fi un cuptor pe baza observațiilor făcute în profilul creat de C. 283. În campania 2011 s-a constatat (la demontare), că C. 296 este o vatră cu gardina pe latura de N. Sistemul constructiv pe latura de E nu a putut fi determinat deoarece acea latură este distrusă de săpărea C. 283.

Evoluție

Au fost determinate trei faze constructive, prezentate în cele ce urmează.

Faza I.

Presupune construcția miezului vetrei format din US-urile 4885, 4886, 4887, 7016. Acesta a fost ridicat peste ceea ce pare a fi nivelarea unei zone de deșeurii menajere (US. 4917). Abia ulterior a fost construită prima podea a SL. 50 care suprapune îl suprapune. Tot în această primă fază sunt incluse US-urile 4884 și 4841 (ocupaționale interioare) ce suprapun și ele partea superioară a miezului (US. 4885 și 4886). Această situație demonstrează că inițial

acest spațiu a fost utilizat o perioadă de timp, ce nu poate fi precizată, fără să existe o structură de combustie. Posibil ca inițial C 296 să fi fost gândit pentru o suprafață mai mică (US 4887) însă ulterior a fos adăugat US 7016 care a extins spre sud C 296 cu aprox 20 cm.

Faza II.

Faza constructivă a C. 296 constă în ridicarea unei gardine pe latura nordică a C. 422 și realizarea unui număr de 9 refaceri ale părții active, precum și a ocupaționalelor aferente acestora (US. 4883 = 4840, 3528 = 4839, 3526 = 4838, 3524 = 4835 = 4837, 3522 = 4834 = 4843, 3520, 3530, 3529, 3519). Utilizările succesive sunt reprezentate de US. 3527, 3525, 3523 = 4836, 3521. Tot din această fază face parte și US. 4844 (gardina).

Faza III.

Faza constructivă (US. 4842, 7004 și 7005).

US 7004 este o lipitură masivă pe latura de V ce suprapune penultima podea din camera mare (US. 4922) și este suprapusă la rândul ei de ultima podea (US. 3590).

US 4842 – reprezintă o acumulare de sediment de-a lungul laturii de N a C. 296 posibil depus în scopul extinderii C. 296 spre N.

US 7005 – lipitura ce suprapune extinderea (US 4842).

Acestei faze nu-i pot fi atribuite alte US-uri ale C. 296 cu toate că există posibilitatea ca unele refaceri de la partea superioară a vetrei să facă parte din faza III. Însă neavând nici o dovadă palpabilă preferăm încadrarea acestora în faza II constructivă.

De notat că începutul fazei a-II-a corespunde cu construcția laviței, ambele suprapunând podeaua (US 4922). Aceasta a-III-a fază a C. 296 corespunde în consecință unei serii de modificări vaste a camerei mari a SL 50. Mai mult, ținând cont de faptul că US-urile ocupaționale ale podelei (4922) erau consistente în apropierea C. 296 iar între lipitura US. 7004 și US. 4922 acest ocupațional (US. 3591) nu există, ajungem la concluzia ca (US. 4922) și (US. 7004) fac parte din aceeași secvență stratigrafică ca și lavița C. 314.

În campania 2012 a fost continuată cercetarea SL 50. Astfel în cazul structurii de combustie C 296 după demontarea US 4886 a fost observat un nivel (US 7016) ce suprapunea miezul C 296 (US 4887). Este posibil ca inițial C 296 să fi fost gândit pentru o suprafață mai mică (US 4887) însă ulterior a fos adăugat US 7016 care a extins spre sud C 296 cu aprox 20 cm.

Odată cu demontarea completă a C 296 s-a confirmat și situația stratigrafică observată în campania 2011 în profilul C 283.

Deoarece limitele locuinței sunt tăiate de către complexele posterioare, șanțurile de fundație s-au conservat doar parțial sau chiar deloc în unele cazuri. De menționat de asemenea că cele care s-au păstrat au dimensiuni relativ reduse pentru un șanț de fundație: lățime de max. 0.3 m și adâncime de 0.3 m

Șanțul (C 403) ce corespunde peretelui de vest (293) a fost demontat în campania 2012, lungimea totală a șanțului un poate fi specificată deoarece limita de nord a acestuia este tăiată de limita săpăturii și de către complexele posterioare (C 286, C 280). Lungimea restantă este de 4.8 m, lățimea este de maxim 0.3m iar adâncimea 0.28 m.

Zona menajeră C 394 este delimitată cronologic, în sectorul 38, de distrugerile neincendiate ale locuințelor 58 (anterioară C 394) și 33 (posterioară acestui complex arheologic).

Evoluția acestei zone nu este unitară pe toată durata sa. Observăm astfel, conturarea a două faze evolutive, separate de o posibilă amenajare diferită a spațiului (în carourile B5, B6) - C 504 - US 7038.

Acest nivel constructiv prezintă variații laterale de facies semnificative, însă este foarte posibil ca acestea să fie datorate expunerii parțiale la foc (în caroul B6, față de B5, unde nu există urme de ardere). Totodată nu excludem nici posibilitatea ca variațiile să indice, de fapt, două US-uri diferite (ținând seama de faptul că sunt

tăiate de C 490 și nu au contact fizic), care să marcheze, împreună, un moment diferit, o schimbare a funcționalității zonei atribuite lui C 394, pentru o scurtă perioadă de timp.

US 7038- C 504 se prezintă ca:

- în caroul B6: sediment siltic brun-roșcat, structură compactă, omogenă, cu fragmente mm de cărbune (grosimea stratului variază de la S- 3 cm la N-1 cm). La partea superioară conține un nivel de arsură și lemn ars cu o grosime de 6 cm-la sud și 1 cm către nord;
- în caroul B5: sediment siltic brun-cenușiu, structură compactă, omogenă, cu rari constituenți antropici, cu excepția fragmentelor milimetrice de cărbune (grosimea stratului - 2-3 cm).

Prima fază a zonei menajere C 394 este formată din următoarele US-uri: 7039 = 7029, C 494-7046, 7047, C 495-7048, 7049, C 496-7050, 7051, C 497- 7052, 7053, C 498- 7054, 7055, 7056, C 499-7057, 7058, C 500-7059, 7060, C 501-7061, 7062, C 502- 7063, 7064, C 503- 7065, 7066, 7028, C 481-7031, 7032, C 484-7035, 7036.

Aceasta debutează peste resturile neincendiate ale SL 58 (US 7071), prin acumularea nivelului 7028, un lut verde-galbui, structură compactă, fină, la partea superioară prezentând un nivel cenușiu-negricios cu foarte multe fragmente mm de cărbune, pe toată suprafața sa evindându-se lentile mm de coprolit pulverulent. Pe acest nivel este posibil să se fi construit o structură cu pari de lemn în componență, deoarece acum au fost săpate opt gropi cu diametre diferite², în acărour umplutură au fost descoperite resturi de lemn nears: C 494-7046, 7047, C 495-7048, 7049, C 496-7050, 7051, C 499-7057, 7058, C 500-7059, 7060, C 501-7061, 7062, C 502- 7063, 7064, C 503- 7065, 7066 și două șanțuri: C 481-7031, 7032 și C 484-7035, 7036.

Ulterior, pe toată această zonă (carourile B4, B5, B6) s-a acumulat un nivel a cărui grosime descreștea de la nord- 1 cm, către sud - 9 cm: US 7039. Acesta consta într-un sediment siltic cenușiu, eterogen, ce conținea lentile de cenușă, fragmente mm și cm de chirpic ars, fragmente mm și cm de cărbune, rare fragmente ceramice. Acest nivel mai consistent este posibil să fi fost înregistrat inițial a US 7029, US cu care a și fost echivalat. De asemenea, în jumătatea sudică a caroului B5, la partea superioară, US-ul a conținut o lentilă de chirpic ars la roșu, cu o grosime de 1-4 cm.

În cadrul acestui US au fost săpate gropile C 497-7052, 7053 (d = 17 cm) și C 498- 7054, 7055 (d = 24 cm).

Faza a doua a C 394 este compusă din următoarele US-uri: 7037 = 7002, C 490-7040, 7041, C 491-7042, 7043, C 492- 7044, 7045, 7067, 7068, C 505-7070, 7021, C 471-7022, 7023, C 475-7024, 7025, C 476-7026, 7027.

Primul, și cel mai amplu dintre acestea este US 7037, în parte echivalent cu 7002³: sediment siltic brun-cenușiu, cu fragmente mm de cărbune în compoziție. În zona caroului B6, la baza lui, a fost observată o lentilă de lut nears de culoare galben-verzuie (grosime 2-3 cm). US-ul mai conținea: scoici, materie vegetală, oase de pește și fragmente ceramice în poziție orizontală. În jumătatea sudică a caroului B5 și în cea nordică a caroului B4 puteau fi remarcate o serie de pachete de distrugere neincendiată aflate în poziție secundară.

Pe acest nivel au fost observate șase gropi: C 490-7040, 7041 (d = 29 cm), C 491-7042, 7043 (d = 17 cm), C 492 - 7044, 7045 (La = 25, L = 1 m), C 471-7022, 7023, C 475-7024, 7025, C 476-7026, 7027. Este posibil ca toate aceste gropi să fi făcut parte dintr-o structură coerentă, însă nu putem afirma care este utilitatea acesteia.

În jumătatea sudică a caroului B5 și în cea nordică a caroului

² C 494 = 14 cm, C 495 = 15 cm, C 496 = 8,5 cm, C 499 = 16 cm, C 500 = 18 cm, C 501 = 18 cm, C 502 = 6,5 cm, C 503 = 15-13 cm.

³ Este posibil ca ceea ce a fost înregistrat și demontat ca US 7002 să fi conținut și alte părți din US-urile învecinate; în linii mari el poate fi echivalat cu US 7037.

B4, la partea superioară a US-ului 7037 s-a individualizat un nivel granular, compact, cu fragmente de lut nears gălbui și cenușiu deschis - US 7070, care a primit și număr de complex C 505.

Spre sfârșitul C 394 a mai fost înregistrată o lentilă cenușie cu fragmente mm de cărbune, pentru ca ultimul nivel rezultat în urma utilizării C 394, să fie US 7068 - sediment siltic cenușiu deschis, poros, eterogen, cu scoici frecvente și fragmente mm de cărbune.

După US 7068 întreaga zonă și-a schimbat funcționalitatea devenind un alt tip de spațiu construit - o locuință (US 3448- SL 33).

Martorul dintre sectoarele 38 și 37 a fost reînregistrat de către DNP/CC/CIV, în ambele setoare fiind făcute și echivalențele. În sectorul 37, C 394 nu a fost demontat în totalitate (au mai rămas US-uri demontate parțial sau deloc), de aceea s-a luat hotărârea ca martorul de sector să nu fie demontat în campania 2012, ci în 2013, când va ajuta, probabil, la clarificarea situației din sectorul 37. De asemenea, martorul a fost redesenat și fotografiat.

Vezi Anexa 1

5. Bozânta Mică, com. Recea, jud. Maramureș

Punct: Grind

Cod sit: 106425.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 64/2012

Colectiv: Ioan Stanciu - responsabil (IAIA Cluj), Marius Ardeleanu, Raul Cardoș, Bogdan Bobină, Dan Pop, Dorian Ghiman-restaurator (MJIA Maramureș).

Localitatea Bozânta Mică este situată la 15 km vest de Baia Mare și la 5 km nord-vest de drumul european E 58, între râurile Someș și Lăpuș. Locul de hotar, numit de localnici Grind sau Grindul Alb, se găsește în partea nord-vestică a localității, spre Arieșu de Câmp, la circa 150 m vest de malul stâng al Lăpușului și la 1,2 km sud-est de confluența acestuia cu râul Someș. În acest punct, cu prilejul mai multor cercetări de suprafață, prima dintre ele efectuată de dr. Ioan Stanciu în anul 1992, au fost descoperite numeroase fragmente ceramice datând din epoca bronzului, epoca romană și medieval timpurie¹.

Proiectul de cercetare arheologică a sitului de la Bozânta Mică "Grind" a fost inițiat, în anul 2008, de MJIA Maramureș în colaborare cu IAIA Cluj și are ca principale obiective cercetarea integrală a sitului, salvarea, protejarea, conservarea, restaurarea și valorificarea complexă a rezultatelor, toate acestea urmând să contribuie la mai buna cunoaștere a epocii bronzului, epocii romane și perioadei medieval timpurii din bazinul inferior al Lăpușului. Primele cercetări arheologice sistematice au fost desfășurate în anul 2009², urmată apoi, an de an, de alte campanii de cercetare (2010-2011³).

¹ C. Kacsó, Noi descoperiri Suci de Sus și Lăpuș în nordul Transilvaniei, *Marmatia* 7/1, 2003, 109 nr.4 a, 135 nr. 21, pl. 2/5/14; I. Stanciu, *Descoperiri medievale timpurii din județele Satu Mare și Maramureș. Date noi, observații și opinii referitoare la ceramica medievală*, Marmatia 2003, 257, 279 nr. 21/4; A. Matei, I. Stanciu, Vestigii din epoca romană (sec. II-IV p.Chr.) în spațiul nord-vestic al României, Zalău – Cluj-Napoca 2000, 37 nr.29/47; D. Pop, Câteva considerații privind stadiul cercetării culturii Suci de Sus și a grupului Lăpuș, *StCom Satu Mare* 22/1, 2005 (2008), 72 nr. 22.

² I. Stanciu, M. Ardeleanu, B. Bobină, R. Cardoș, D. Pop, *Bozânta Mică, com. Recea, jud. Maramureș*. Punct: Grind, CCA 2010, 35-36, nr. 7.

³ I. Stanciu, M. Ardeleanu, S. Ardeleanu, R. Cardoș, B. Bobină, D. Pop, *Bozânta Mică, com. Recea, jud. Maramureș*. Punct: Grind, CCA

În anul 2012 au fost trasate și cercetate două secțiuni - S I/2012 și S II/2012 -, orientate sud-nord, cu dimensiunile de 6 x 20 m, fiecare împărțită în câte trei sectoare. Suprafața cercetată însumează 216 mp.

Situația stratigrafică se prezintă în felul următor: sub un strat vegetal de câțiva centimetri (0,03-0,05 m), urmează stratul arabil, de culoare cafenie-nisipos (grosime medie 0,30-0,35 m); de la 0,40 m adâncime urmează un strat nisipos, cu pietricele de culoare cafeniu închis, după care, de la 0,70 m adâncime urmează sterilul arheologic, format dintr-un nisip fin de culoare gălbuie. Cu excepția zonelor unde au fost surprinse complexe arheologice, nu s-a identificat un strat de cultură corespunzător.

În cursul cercetărilor arheologice au fost identificate și cercetate 32 de complexe arheologice. Dintre acestea, patru complexe (gropi) aparțin epocii bronzului, culturii Suci de Sus și culturii Gáva. Alături de cramica specifică celor două culturi a fost descoperită și o greutate de lut. Cele mai multe complexe cercetate aparțin epocii romane - Barbaricum (sec. II-IV p.Chr.). Este vorba de două gropi de provizii și 20 de gropi de stâlpi dreptunghiulare sau circulare. În inventarul gropilor de provizii au fost descoperite fragmente ceramice și obiecte de fier. Se remarcă câteva fragmente de la chiupuri, decorate cu linii drepte și în val, castroane lucrate la roată, din pastă fină, culoare cenușie, dar și câteva fragmente de la vase lucrate cu mâna, de la oale din pastă grosieră, cu pietricele în pastă, culoare cărămizie, cu urme de ardere secundară. Una din gropi a conținut și un fragment de la un cuțit mic, din fier (lama acestuia). Marea majoritate a gropilor databile în perioada romană pot fi puse în relație cu construcții de suprafață de mai mari dimensiuni. Fără a proveni din complexe arheologice propriu-zise, câteva fragmente ceramice aparțin evului mediu timpuriu. Un număr de șase complexe (gropi) nu au putut fi atribuite cultural cu certitudine.

Materialele arheologice și documentația se găsesc la MJIA Maramureș. [Marius Ardeleanu]

Abstract:

The Bozânta Mică village is situated at 15 km west of Baia Mare and 5 km north-west of DN 1C, between the Lăpuș and Someș rivers. The site, known in the archeological literature following surface researches¹, has been excavated for the first time in 2009² continuing up to the present³. In 2012, during the fourth archaeological season, two parallel sections were dug, north-south, of 6 x 20 m each (S I/2012 and S II/2012). Thirty-two archaeological features have been identified and excavated: four belonging to the Late Bronze Age, twenty-two belonging to the Roman period – Barbaricum (IInd-IVth century AD), and six of them are uncertain in terms of cultural assignment. The archeological research, particularly important for expanding the knowledge on the history of this region, will continue in the coming years.

6. Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu

Punct: Pădure, Școală

Cod sit: 101387.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 56/2012

Colectiv: Cătălin Bem - responsabil, Mădălina Dimache, Vasile Opreș, Marian Tudoran (MNIR)

A 15-a campanie din Microzona Bucșani a avut ca principal obiectiv continuarea cercetării din zona ansamblului de situri Bucșani Pădure (în spațiul aferent școlii din sat), în imediata apropiere a suprafeței cercetate în campania 2009, pentru care s-a întocmit un raport de propunere de descărcare de sarcină arheologică.

În punctul de La Școală primele materiale arheologice au fost descoperite în urma unor cercetări de suprafață, în anul 2004. Spațial, sub acest toponim erau încadrate terenul viran din proximitatea imediată a clădirii școlii (construcție din anii '70) și grădinile private care îl încadrau. Identificasem atunci, la suprafața solului (în amintitele grădini), fragmente de chirpic ars și ceramică Gumelnița, din epoca bronzului, Latène și din diferite etape ale perioadei medievale.

O serie de intervenții neautorizate în zona școlii au condus la formularea de sesizări către Inspectoratul Județean de Poliție Giurgiu, Serviciul Investigații Criminale. Cea din urmă sesizare, din septembrie 2008, a implicat debutul cercetărilor criminalistice și întocmirea unui dosar penal. În urma acțiunilor polițiștilor giurgiuveni, între Primăria comunei Bucșani și MNIR a fost încheiat un contract de prestări servicii, urmând ca o suprafață considerabilă să înceapă să fie cercetată preventiv. În campania 2009 au fost astfel cercetate 92 de complexe arheologice (în majoritate gropi) și 311 morminte aparținând perioadei sec. XIII-XV.

Totalul suprafeței se apropia de 8000 mp (întreaga curte a școlii, delimitată de un gard metalic), dintre care în 2009 au fost cercetați aproximativ 2600.

Suprafața cercetată în campania 2012 are un total de cca. 250 mp și a fost decapată mecanic încă din 2009.

Au fost identificate și cercetate încă 13 morminte (M314-M326), toate plane, individuale, și un complex aparținând perioadei medievale timpurii. În mod firesc, rezultatele imediate ale cercetării confirmă concluziile prezentate în raportul întocmit în 2009.

În legătură cu cercetarea necropolei medievale am avut în vedere și tamisarea la umed a sedimentelor umpluturilor mormintelor, atât din prelevările campaniei 2009, cât și din prezenta campanie, precum și trierea materialului arheologic rezultat.

Abstract:

The 15th campaign that took place in Bucșani Microarea had as main objective the continuance of the research at Bucșani – Pădure archaeological site (in the area related to the village school), in the immediate proximity of the perimeter investigated in 2009 campaign, for which a preliminary report was drafted.

92 archaeological complexes (most of them pits) and 311 graves dated in the 13th- 15th century were investigated in 2009 campaign. The total investigated surface was of about 8000 m² (the entire school's yard, delimited by a metallic fence), of which approximately 2600 were investigated in 2009.

The surface investigated in 2012 campaign comprise a total of approximately 250 m² and the topsoil in here was stripped with mechanic means since 2009.

13 inhumation graves (M314–M326) have been identified and investigated, all flat, single burial, and a complex dated to the early medieval period. Naturally, the immediate results of the research confirm the conclusions highlighted in the 2009 report.

Furthermore, as regarding the investigation of the medieval necropolis, we took into consideration wet sifting of the graves' filling sediments, from the 2009 campaign and as well from the present campaign, and also sorting of the resulted archaeological material.

7. Buda, com. Blăgești, jud. Bacău

Punct: Dealul Viilor

Cod sit: 21524.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 1/2012

Colectiv: Roxana Dobrescu – responsabil, Adrian Doboș, Valentin Dumitrașcu (IAB), Alain Tuffreau – responsabil, Sanda Bălescu, Antoine Kostek, Vincent Bernard, Antoine Debenne, Pascal Durand, Jonathan Loppe, Louis Bruge, Tristan Duda, Marion Richer (Mission archéologique française), Alexandru Ciomei, Mihai Florea (MNIR), Lăcrămioara Elena Istina, Valentin Bucșă (CMIA Bacău).

Situl de la Buda (46° 40' 07. 39" N; 26° 41' 31.42 E; altitudine: 343 m), care domină valea cu o lungime de 140 m, nu poate fi accesat decât pe o potecă abruptă ce pomește din sat. Primele cercetări sistematice au fost efectuate în anii 1958-1960 de către un colectiv alcătuit din C.S.Nicolăescu-Plopșor, Viorel Căpitanu, Vasile Ursache, C.Buzdugan. Suprafața săpată a fost de cca. 510 m². Aceste săpături au constat din 8 secțiuni. Au fost puse în evidență trei niveluri de locuire paleolitică, toate atribuite de descoperitori gravettianului. Cercetările arheologice au fost reluate în 2012 de o echipă mixtă româno-franceză. Vechile săpături au constat în deschiderea unor șanturi paralele, care au fost doar în parte astupate, iar în prezent sunt ascunse de vegetație.

Au fost deschise două sondaje (S3: 3 x 2 m și S4: 2 x 2 m) aflate la o distanță de de 4,3 m la est de vechile săpături, lucru care a necesitat curățarea vegetației, în condiții dificile.

De îndată ce primul nivel arheologic a fost atins, sedimentul a fost cernut sistematic, ceea ce a permis recuperarea de lamele à dos.

Stratigrafia

Secvența stratigrafică observată în cele două sondaje este aceeași:

De sus în jos:

Unitatea 1: Solul vegetal. Grosime: 0,2 - 0,3 m;

Unitatea 2: Limon brun gălbui (10 YR 5/4). Grosime: 0,7 m;

Unitatea 3: Limon maroniu (10 YR 5/3). Grosime: 0,2 - 0,3 m;

Unitatea 4: Limon brun, ușor gălbui (10 YR 6/4), vizibil pe o grosime de 0, 25 m.

În unitatea 3 a fost identificat un nivel arheologic (nivelul C), în care au fost recuperate oase de Bison (falange) și de Rangifer (tibia și astragal), aflate în conexiune anatomică. Acestea sunt depozite coluviale având la bază formațiuni miocene.

Industria litică

Materialul litic descoperit în 2012 din sondajele S3 și S4 (nivel C) constă din 87 de piese:

- 20 produse laminare (12 lamele și 8 lame)

- 12 așchii

- 3 unelte

- 1 spărtură

- 51 esquilles

Lamelele (8 fragmente meziale și 3 proximale) au o lățime medie de 5,38 mm și o grosime medie de 1,46 mm. Toate piesele se situează din punct de vedere tehnologic în faza de plein débitage.

Lamele (1 întreagă, 5 proximale, 1 mezială, 1 distală) au o

lățime medie de 14,91 mm și o grosime medie de 4,16 mm. Acolo unde a putut fi observat, talonul este de tip neted (3) și punctiform (3). Tehnologic, aceste suporturi se află în diferite faze de debitaj: începutul debitajului (sous-crête tabulaire 1, sous-crête dorsale 1), plein débitage (4), reamenajare (table 1, néo-crête parțială 1).

Așchiile (5 întregi, 4 proximale, 3 distale) au următoarele dimensiuni medii: L = 13,43 mm, l = 16,93 mm, gr. = 2,19 mm. Au fost observate mai multe tipuri de talon: neted (2), diedru (1), cortical (1), punctiform (4). Așchiile au fost debitate prin percuție directă dură. Fazele tehnologice observate sunt: prepararea (2) și plein débitage (8). Pentru că sedimentul a fost tamisat, au fost identificate două așchii de rețuș.

Uneltele identificate sunt reprezentate de două lamele à dos și o lamelă rețușată. În plus, la tamisaj, au mai fost descoperite 51 de esquilles și o spărtură.

Întregul material litic descoperit în 2012 este făcut pe silex.

8. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța

Punct: Cetate

Cod sit: 63063.1-12

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 52/2012

Colectiv: Ioan C. Opriș – responsabil, Florentin Munteanu, Gabriel Stoian (FIB), Alexandru Rațiu (MNIR), Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche (MINAC), Zeno Karl Pinter (ULB Sibiu), Claudia Urduzia (MN Brukenthal) Delia Maria Roman (MCC Hunedoara), Valentin Deleanu, Anca Mătiș

Cercetările arheologice de la Capidava, cât și operațiunile de prelucrare a materialului arheologic rezultat și de alcătuire a rapoartelor de cercetare s-au desfășurat în campania 2012 pe durata lunilor august-octombrie. Rezultatele obținute în acest an sunt notabile, cercetările arheologice s-au desfășurat la Capidava într-un ritm accelerat, lor adăugându-li-se unele lucrări de conservare primară corespunzătoare, care au drept scop final protejarea și punerea în valoare prin vizitare a obiectivelor arheologice din cetatea romană și bizantină de la Capidava. Conservarea primară respectivă a constat în operațiuni de urgență la nivelul curții C, unde în cursul verii/toamnei se prăbușise o porțiune importantă din paramentul exterior, în imediata proximitate a turnului-avantai nr. 2 al cetății. Lucrările s-au desfășurat sub coordonarea coordonatorului științific al șantierului și consultarea arh. Anișoara Sion, implicată anual în operațiunile de actualizare a relevului de arhitectură la Capidava. Acestea au fost efectuate în regie proprie, cu lucrători/zilieri din com. Topalu, specializați în astfel de intervenții încă din precedentele campanii.

Cercetările arheologice propriu zise au continuat, cu sprijinul instituțiilor partenere (FIB, MINAC, ULB Sibiu) în 2 sectoare intra muros (sectorul de est, sectoarele III/VI) și doar într-unul singur dintre cele extra muros (sectorul VIII). În GIS-ul deja existent al sitului urmează a fi integrate în cursul primăverii 2013 descoperirile curente din cetate sau din zona extramurană. Și în campania 2012 cercetarea de la Capidava a fost realizată în regim de șantier-școală, cu participarea studenților, masteranzilor și doctoranzilor de la Universitatea din București, respectiv ai Facultății de Științe Socio-Umane de la Universitatea „Lucian Blaga” din Sibiu.[Ioan C. Opriș]

Capidava 2012 – sectorul III - Clădirea C2/2011 și via principalis

Ioan Carol Opriș, Alexandru Rațiu, Gabriel Stoian, Florentin Munteanu, masteranzi, studenți FIB, voluntari.

Suprafața cercetată: compartimentarea C2/1994 (din carourile T-T/73 intra muros), cu dimensiuni de 5 x 6 m); via principalis

– careul R-S70 (4 x 4 m), desființarea marilor R-S 72 / R-S 71 (4 x 1 m), R-S 71 / S-Ș 71 (4 x 1 m) și R-S 72 / R-S 71 (4.50 x 1 m).

Cercetarea arheologică desfășurată în sectorul III al cetății de la Capidava, în zona delimitată de via principalis, clădirea C1/1994 și turnul 7, respectiv Corpul de Gardă romano-bizantin și alte elemente urbanistice ale ultimelor faze de existență din sec. VI-VII ale cetății, își propune descoperirea, completarea și verificarea situației stratigrafice în vederea elaborării unui volum monografic cu privire la acest sector, cât și a ansamblurilor arhitecturale zonale. Urmare a acestei cercetări (în curs) sunt conservarea și restaurarea acestor ansambluri într-o formulă coerentă, deopotrivă cu valorificarea lor prin amenajare pentru expunerea către marele public.

Circumstanțele și datele din teren și din cercetările anterioare. Cercetarea arheologică în edificiul C1/1994 a început în anul 1994 și a continuat și anul următor. În aceste două campanii s-a săpat nivelul medieval-timpuriu de locuire al cetății, anume un bordei amplasat în mijlocul clădirii, datând din secolul VI p.Chr. Cercetările au fost reluate în campania 2007, acestea continuând de atunci și până în prezent. În cele trei campanii precedente (2007-2009), s-a continuat săpătura din 1994-1995, cu excavarea nivelului de distrugere de secol VI al clădirii. Încă de la început s-a observat faptul că în ceea ce privește ultima fază de locuire a edificiului, acesta se comportă ca un complex arheologic închis, nealterat de acțiuni antropice ulterioare. După înlăturarea acoperișului de țiglă, descoperit aproape integral in situ, s-a excavat nivelul propriu-zis de cultură materială de secol VI. Artefactele descoperite în cele trei campanii sunt impresionante, atât cantitativ, cât și prin informațiile pe care le transmit.

Dintre cele mai importante descoperiri se pot aminti un tezaur monetar compus din 51 de monede (tip follis și jumătăți de follis), un umbo de scut din fier, o piuă din calcar întreagă pe poziție primară, 5 amforete intacte, peste 30 de amfore întregibile, circa 9 fragmente de rășnițe, cârlige de pescuit, opaițe și multe fragmente ceramice diverse. Au fost realizate peste 2000 de fotografii arheologice, circa 25 de desene tehnice, două relevee arhitecturale și o ridicare topografică cu stația totală. S-au prelevat și analizat în laboratoare de specialitate - probe de lemn carbonizat (analiză dendrologică), os de animal (analiză paleo-biologică), sol și ceramică.

În 2011 în clădirea C1/1994 a fost finalizat un sondaj de verificare început în campania precedentă, anume desființat un maror și epuizată o casetă cu dimensiunile de 3x4 m; în C2/2011 săpătura a atacat camera de sud a clădirii, care a fost secționată pe jumătate, adică 2 x 4 m, în jumătatea de vest, realizând astfel o suprafață de săpătură cu dimensiunile de 8 mp. În această casetă s-a excavat până la o adâncime de 0,8 m fără a atinge nivelul de călcare de secol VI. Pe via principalis cercetarea s-a concentrat asupra careurilor R-S 71, R-S 70, S-Ș 71 și S-Ș 70, cu scopul eliberării străzii principale care pornea de la poarta de sud a cetății și a perturbațiilor stratigrafice generate de șanțul castelului roman târziu.

Tehnici și metode de cercetare. În cadrul campaniei 2012 cercetările efectuate în edificiul C 2/ 2011 s-au axat pe realizarea și lărgirea în suprafață a unor sondaje în interiorul clădirii, pentru a putea determina cronologia și fazele constructive. Pe via principalis săpătura a continuat în suprafață, cu păstrarea unor martori (diafragme) corespunzătoare carioajului general al cetății, care se înlătură după documentare, pe măsura avansării cercetării. Principala metodă folosită a fost săpătura arheologică, realizată manual cu unelte de mână, manipulate de muncitori necalificați angajați ca zilieri. Supravegherea și coordonarea acestora a fost realizată de personal calificat, arheologi înscriși în Registrul Arheologilor din România. De asemenea, s-au mai folosit și metode de înregistrare a datelor rezultate în urma săpăturii, precum fotografierea complexelor (prin metode specifice fotografiei arheologice), desenul tehnic la scară al situațiilor deosebite descoperite, analiza stratigrafică a

profilului rezultate. Cercetarea de teren a continuat și în laboratorul de sit în baza arheologică Capidava, unde piesele importante au fost curățate, desenate și inventariate. De asemenea desenele tehnice au fost scanate și vectorizate în programe de informatică specifice prelucrării foto-video.

Obiective/ rezultatul cercetărilor arheologice din campania 2012. Edificiul C2/1994 se află situat în sectorul III al cetății, adiacent la via principalis, lângă edificiul C1/1994. Camerele de la stradă ale edificiului sunt parțial distruse de șanțul fortificației de secol VII, dar camerele dinspre nord și nord-vest se află într-o stare de conservare asemănătoare cu cele ale clădirii C1/1994.

Campania din anul 2012 din zona C2/1994 (carourile Ț-T/73) s-a rezumat la continuarea investigațiilor din anul precedent, prin golirea celei de-a doua jumătăți a camerei de sud a edificiului. Astfel în anul 2011 am împărțit camera, ale cărei dimensiuni sunt de 5 x 6 m, în două părți, obținând astfel un profil sugestiv privind umplutura camerei. După ce am golit prima parte, reprezentată de carourile C-D/1-6 și am ajuns pe un prim (cronologic ultim!) nivel de călcare, am decis ca în anul 2012 să demontăm umplutura și din jumătatea reprezentată de carourile A-C/1-6.

Stratigrafia din interiorul edificiului C2/1994 am împărțit-o în două contexte arheologice distincte:

Contextul nr.1 - Dărâmătura acoperișului. Nivel de pământ amestecat cu material tegular (țigle și olane) sărac din punct de vedere al descoperirilor de artefacte.

Contextul nr. 2 - Dărâmătura zidurilor clădirii. Nivel de pământ amestecat cu pietre de mari dimensiuni împreună cu un bogat conținut de artefacte.

Umplutura camerei în această zonă era compusă din dărâmătură de bolovani și material tegular de acoperiș, cu materiale arheologice foarte puține. Descoperirile de artefacte s-au rezumat la fragmente ceramice aparținând unor amfore, fragmente de platouri din ceramică fină și un opaiț de tip danubian. Toate materialele descoperite fac parte din nivelul de dărâmătură al zidurilor ce constituie contextul nr. 2.

De menționat este descoperirea unei amenajări din pietre de formă circulară, diametrul de circa 0,90 m, care s-a păstrat pe 3 asize. Această amenajare este ulterioară perioadei de funcționare a clădirii și constituie probabil fundația unui suport/bază de pilon/stâlp. În planurile săpăturilor anterioare din această zonă a cetății, când s-a cercetat nivelul de bordeie medievale, apare această amenajare în apropierea unui astfel de bordei. Amenajarea face parte exclusiv din contextul stratigrafic nr. 2.

Având în vedere că nivelul pe care a fost clădită prima asiză a acestei amenajări nu reprezintă un nivel de locuire ci doar dărâmătura zidurilor și a acoperișului lui C2/1994 putem avansa o ipoteză conform căreia această amenajare aparține nivel superior din punct de vedere stratigrafic, nivel cercetat anterior săpăturii din acest an.

Concomitent cu cercetarea din carourile A-C/1-6 am început demontarea podelei din lut din carourile C-D/1-6, cercetate din 2011, iar în cei 30 de cm adâncime care s-au săpat în 2012 au fost descoperite nu mai puțin de 22 monede (12 întregi și 6 fragmentare), descoperite individual, toate de secol IV, în principal emise în timpul împăraților Constantin cel Mare și Constantius II. Acestea se adaugă monedelor descoperite în această suprafață în campania precedentă, monede aflate în stadiu de cercetare.

Pentru campania următoare ne propunem definitivarea săpăturii în interiorul acestei clădiri, cel puțin pentru nivelul de secol IV. De asemenea, va trebui să luăm în calcul în scopul continuării investigațiilor arheologice o prealabilă acțiune de conservare primară a zidului perimetral.[Ioan C. Opreș, Al. Rațiu, G. Stoian]

Via principalis. Campania august 2012

Activitatea colectivului de cercetare s-a orientat cu predilecție asupra continuării cercetării în c. R-S70 (4 x 4 m), săpături începute în campania 2011, ce urmau să pună în evidență latura de NV a bordeiului B1, descoperit în c. R-S 71, precum și relația sa cu celelalte structuri din zona străzii principale.

Săpăturile de anul acesta au fost reluate de la adâncimea de 0,34 m la care ne-am oprit în campania precedentă, ele desfășurându-se într-un pământ de culoare gri specific perioadei medievale. Menționăm faptul că până la această adâncime a rezultat un material ceramic nu foarte bogat, aparținând perioadei medio-bizantine.

La adâncimea de 0,83 – 1,01 m calculată față de colțul de S al edificiului C1/1994 a fost pus în evidență și colțul de V al bordeiului B1, al cărui colț de S a fost surprins în campania 2011 în c. R-S 71. Ne-am oprit la nivelul primei asize de pietre identificate a acestui bordei. În colțul de V al său a fost identificată o structură compusă în general din țigle și cărămizi refolosite, probabil o vatră.

Pe direcția SE-NV a fost identificată groapa de amenajare a unui alt bordei, B3, aparținând unei faze anterioare bordeiului B1. Din acesta nu s-a mai păstrat decât un rând de cinci pietre la adâncimea cuprinsă între 1,08-1,11 m, pe latura de SV a acestuia. Materialul ceramic descoperit este fragmentar, amestecat, fiind prezente și fragmente ceramice romane, pe lângă cele medievale.

De asemenea, în colțul de N al c. R-S 70 a fost identificat colțul de S al unei gropi ce este posibil să aparțină unui alt bordei, denumit convențional B4. Din punct de vedere stratigrafic această groapă pare să fie contemporană cu bordeiul B1. Menționăm că structura bordeiului nu s-a conservat foarte bine. Materialele de construcție folosite sunt diverse, de la piatră de calcar la țigle și chiar chirpici, refolosite din stratul roman de dărâmtură în care sunt amenajate toate aceste structuri medievale.

Pe latura de SV a c. R-S 70 a fost surprinsă o zonă din șanțul de apărare al castellum-ului târziu, cu lățimea maximă de 0,76 m. Acesta pornește de sub stratul vegetal și prezintă chiar de la adâncimea de 0,42 m (față de colțul de S al edificiului C1) un rând de pietre cu care presupunem că a fost consolidat peretele de NE al acestui șanț

În această campanie am procedat și la desființarea marilor R-S 72 / R-S 71, R-S 71 / S-Ș 71 și R-S 72 / R-S 71

În matorul R-S 72 / R-S 71, în stratul de dărâmtură romană, a fost descoperit un zid (Z2) orientat pe direcția NE-SV, cu lungimea de 1,56 m și lățimea variabilă de la 0, 59 m în capătul de NE la 0, 91 m în cel de SV. Acesta este adosat zidului Z1 (zidul perimetral al edificiului ce se articulează la NE de Via Principalis), pe o lungime de 0,63 m, restul fiind suprapus trotuarului străzii. Se pare că acest zid marchează intrarea dinspre stradă în edificiul mai sus amintit. Trotuarul prezintă un decroș spre interiorul străzii, pe direcția NE-SV, pe o lungime de 0,82 m de la limita zidului Z2. Materialele descoperite sunt preponderent cele de construcție: țigle, olane, cărămizi, dar și foarte multe cărămizi de chirpici.

Matorul R-S 71 / S-Ș 71 prezintă sub stratul vegetal un strat de pământ cenușiu ce reprezintă umplutura șanțului de apărare. Materialul ceramic descoperit în acest strat este amestecat, neîntregibil, de factură romană și medio-bizantină.

La desființarea matorului R-S 72 / R-S 71 a fost pusă în evidență întreaga latură de SV a bordeiului B1. În acest sens desființarea acestui mator ne-a permis realizarea unui plan general al carourilor R-S 71 și R-S 70 (fig. 8., 9.). Menționăm că în zona acestui mator nu a mai fost surprins trotuarul străzii, elementele sale constitutive fiind deranjate încă din antichitate.

Sucesiunea stratigrafică (adâncimile au fost calculate față de limita superioară a profilelor):

Profil magistral c. R-S 70 / c. R-S 71

1. Strat vegetal cu până la adâncimi cuprinse între 0 și 0,24 m;
2. Strat de pământ cenușiu închis, slab solidificat, cu material ceramic de factură medio bizantină și material litic de dimensiuni mici și medii (umplutura unei posibile gropi de bordei, denumit convențional B4), cu adâncimi cuprinse între 0,16 și 0,82 m;
3. Strat de pământ cenușiu, slab solidificat, cu material litic mărunț și cu material ceramic romano-bizantin și medio-bizantin (reprezintă nivelul de la care au fost săpate gropile bordeielor medievale B1, B2 și B4), cu adâncimi cuprinse între 0,16 și 0,45 m;
4. Strat de pământ cenușiu-brun, cu material litic mărunț și material ceramic romano-bizantin și medio-bizantin (umplutura gropii bordeiului B3), cu adâncimi cuprinse între 0,38 și 0,80 m;
5. Strat de pământ cenușiu închis, slab solidificat, cu material ceramic de factură medio-bizantină și material litic de dimensiuni mici și medii (umplutura gropii bordeiului B1), cu adâncimi cuprinse între 0,16 și 0,64 m;
6. Strat de pământ cenușiu, slab solidificat, cu urme de arsură masivă și material litic mărunț (umplutura gropii bordeiului B2), cu adâncimi cuprinse între 0,16 și 0,66 m;
7. Strat de pământ galben, slab solidificat, cu material litic de dimensiuni mici și medii și cu materiale de construcție (țigle, olane chirpici) (strat de dărâmtură masivă ce aparține edificiului romano-bizantin care se articulează la NE de Via Principalis), cu adâncimi cuprinse între 0,16 și 1,14 m;
8. Lentilă de mortar în interiorul stratului de dărâmtură romano-bizantină, cu adâncimi cuprinse între 0,25 și 0,34 m;
9. Strat compact de pământ galben, dur, care urmează linia dărâmturii, cu adâncimi cuprinse între 0,26 și 0,82 m;

Profil NE al matorului R-S 72 / R-S 71

1. Strat vegetal până la adâncimi cuprinse între 0 și 0,10 m;
2. Strat de pământ brun, slab solidificat, cu pigmenți de arsură și material litic mărunț la adâncimi cuprinse între 0,10 și 0,38 m;
3. Strat de pământ galben, puternic solidificat, cu urme de mortar și material litic mărunț la adâncimi cuprinse între 0,30 și 0,56 m;
4. Lentilă de mortar cu o grosime medie de 0,02 m ce apare la adâncimi cuprinse între 0,40 și 0,58 m;
5. Strat de pământ brun-roșcat, mediu solidificat, cu fragmente de material de construcție și fragmente ceramice romano-bizantine la adâncimi cuprinse între 0,40 și 0,84;
6. Strat de pământ gri, slab solidificat, cu fragmente litice de dimensiuni mici și medii, materiale de construcție și pigmenți de arsură la adâncimi cuprinse între 0,10 și 0,98 m;
7. Strat de pământ galben, slab solidificat, cu pigmenți de arsură și numeroase fragmente ceramice și materiale de construcție. Acesta reprezintă stratul de dărâmtură provenită de la edificiile romano-bizantine care mărgineau strada pe latura ei de NV. A fost surprins la adâncimi cuprinse între 0,84 m și 1,52 m.

Profil SV al matorului R-S 71 / S-Ș 71

1. Strat vegetal, cu adâncimi cuprinse între 0 și 0,38 m;
2. Strat de pământ gri, slab solidificat, cu material litic de dimensiuni mici și medii, fragmente tegulare și osteologice (umplutura șanțului de apărare).

Profil SE al matorului R-S 71 / R-S 70.

1. Strat vegetal cu adâncimi cuprinse între 0 și 0,18 m;
2. Strat de pământ cenușiu închis, slab solidificat, cu material ceramic de factură medio-bizantină și material litic de dimensiuni mici și medii (umplutura gropii bordeiului B1), cu adâncimi cuprinse între 0,16 și 0,64 m;
3. Strat de pământ galben, slab solidificat, cu fragmente ceramice romano-bizantine, materiale de construcție și material litic de dimensiuni mici și medii (strat de dărâmtură masivă ce aparține edificiului romano-bizantin care se articulează la NE de via

principalis), cu adâncimi cuprinse între 0,18 și 1,62 m;

4. Strat de pământ cenușiu, slab solidificat, cu fragmente ceramice romano-bizantine și medio-bizantine, fragmente osteologice (umplutura șanțului de apărare), cu adâncimi cuprinse între 0,26 și 1,50 m;

5. Strat de arsură masivă asociat stratului 3 de dărâmtură romană, cu adâncimi cuprinse între 1,50 și 1,66 m.

Campania de anul acesta ne-a permis să formulăm câteva concluzii preliminare referitoare la cronologia relativă a bordeielor medievale din zona arterei principale a cetății romane târzii. Astfel, putem afirma că am identificat aici două niveluri de bordeie, primul, în succesiune cronologică, fiind B3 care a fost dezafectat de către bordeiele B1, B2 și B4 aparținând unei faze ulterioare. Deși groapa bordeiului B1 o „taie” pe cea a bordeiului B2, ele aparțin aceleiași faze, așa cum reiese din analiza stratigrafică. De altfel, se pare că bordeiul B2 a fost dezafectat în urma unui incendiu, B1 fiind construit imediat după acest eveniment.

Săpătura din sectorul III, via principalis, este documentată prin fotografiile pe suport digital, desene ale profilelor și grundurilor, pe hârtie și format electronic, prelucrat. [Ioan C. Opriș, Florentin Munteanu]

Capidava 2012 – Sectorul de est (sectoarele II, IV, V intra muros)

Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche

Cercetările arheologice efectuate în sectorul de Est s-au desfășurat în încăperea C 1, respectiv culoarul care desparte pe ultima de C 16, însumând o suprafață de cca 30 m². Pe verticală, excavația s-a desfășurat la adâncimi diferite, încadrându-se între -1,10 – 2,15 m în cazul încăperii C.1 respectiv -1,50 – 1,75 m în cazul coridorului C.1 / C.16.

Cercetarea arheologică desfășurată în sectorul de est al fortificației de la Capidava și-a propus completarea și verificare situației stratigrafice în vederea elaborării unui volum monografic cu privire la acest sector. Într-un sens mai larg, cercetarea din sectorul de est, mărginit de via principalis, respectiv curtile F și G (până la poarta principală a cetății), are în vedere punerea în evidență a ansamblurilor arhitecturale din această zonă, conservarea și (nu în ultimul rând) valorificarea lor prin amenajare pentru expunerea către marele public (integrare în Proiectul „Restaurarea, consolidarea, protecția, conservarea și punerea în valoare a sitului arheologic Cetatea Capidava” a Consiliului Județean Constanța, cu accesare a Programului Operațional Regional 2007-2013, Axa prioritară 5, Domeniul major de intervenție 5.1, aflat în fază SF și DALI).

Cercetarea și-a propus continuarea săpăturii din anul precedent precum și clarificarea situației din încăperea C.16, parte componentă a edificiului romano-bizantin plasat în sectorul de est. În campaniile precedente, săpăturile efectuate în această încăpere au oferit un material ceramic bogat, constând în fragmente de amfore, căni și opaițe, numeroase fragmente de sticlă (fragmente de pahare și candelă) precum și o situație arheologică deosebită distrugerea romano-bizantină fiind acoperită de dărâmtura zidului de incintă.

Pentru continuare cercetării întreprinse în sectorul estic al Capidavei s-a apelat la săpătura arheologică. Atât în culoarul dintre C.16 și încăperea C.1, cât și în ultima nemijlocit săpătura s-a realizat în suprafață prin metode manuale. În cazul încăperii C.1 s-a realizat o secționare longitudinală pe direcția NV-SE, perpendiculară pe zidul de incintă, intervenindu-se pe latura de NV, pentru surprinderea nivelului de distrugere a edificiului cercetat, continuând anul acesta pentru stabilirea reperelor stratigrafice locale. Au fost efectuate înregistrări fotografice în toate etapele săpăturii arheologice iar la final au fost întocmite și completate, după caz, grundurile și profilele stratigrafice.

În campania din anul precedent suprafața încăperii C.16 a fost împărțită în două case, A și B, acestea fiind despărțite de un

micro profil median, orientat NV – SE, pentru verificarea și urmărirea situației stratigrafice. În campania din anul acesta s-a finalizat săpătura din caseta B, demontându-se la final și microprofilul mai sus menționat, atât datorită stării precare de conservare cât mai ales pentru recuperarea materialului ceramic în vederea întregirii ulterioare, în laborator. Campania 2011 a debutat la adâncimea de -1,75 m finalizându-se la -2,15 m săpătura continuând cu investigarea nivelului de distrugere romano-bizantină plasat cronologic la sfârșitul secolului VI și recuperarea materialului ceramic aferent acestuia. Materialul arheologic descoperit respectă în mare măsură, proporțiile și diversitatea întâlnite în campaniile precedente. Se remarcă fragmentele de amfore (LR 1, LR 2, LR 4, amfore de tip pontic), vase de bucătărie, căni și obiecte de iluminat. De asemenea un număr însemnat de fragmente ceramice provenite de la veselă de tipul ARSW, element importat pentru cronologia relativă a distrugerii.

Cea de-a doua zonă supusă cercetării în cadrul campaniei din anul 2011, a fost încăperea C.1. În cazul acestei încăperi s-a realizat o secționare longitudinală pe direcția NV-SE, perpendiculară pe zidul de incintă, intervenindu-se pe latura de NV, pentru surprinderea nivelului de distrugere a edificiului cercetat. Excavația a debutat la adâncimea de -1,10 m finalizându-se la -1,50 m. După îndepărtarea nivelului vegetal, au fost reperate primele resturi de dărâmtură constând în elemente ale acoperișului edificiului (țigle, olane, lemn carbonizat) precum și materiale de construcție conexe (cărămizi, pietre, urme de mortar). Cum de altfel era și previzibil, inventarul ceramic se prezintă sărac în acest nivel, fiind recuperate doar câteva fragmente ceramice provenind de la amfore de tip LR 1. Totuși, în colțul vestic al încăperii a fost semnalată prezența unui dolium întreg, ușor deteriorat ca urmare a presiunii exercitate de greutatea solului. Această situație ne îndreptățește să credem faptul că și încăperea C.1 a reprezentat o zonă de depozitare similară cu C 16, în vecinătatea căreia se și află.

În campania 2012 desfășurată în cetatea romano-bizantină și medieval timpurie Capidava, sectorul de est, cercetarea și-a propus continuarea săpăturii din anul precedent precum și clarificarea situației din încăperea C.1, parte componentă a edificiului romano-bizantin plasat în sectorul de est.

În campania anterioară, săpăturile efectuate în această încăpere fuseseră relativ succinte, cercetarea finalizându-se pe nivelul de distrugere plasat în a doua jumătate a secolului al VI-lea, nivel înregistrat la adâncimea de -1,10 m. De la această cotă a debutat campania 2012 prin secționarea pe direcția NV-SE a încăperii C.1, pentru obținerea de noi informații și întocmirea profilului stratigrafic.

În fază incipientă cercetarea a relevat existența a încă unui vas de tip dolium, plasat central pe axul median al încăperii alături de cel descoperit în campaniile precedente. Poziționarea acestora pe latura de NV a încăperii ne permite să avansăm ipoteza unei baterii de astfel de vase, anticipând existența celui de-al treilea în colțul nordic, încă necercetat. Altfel, materialul ceramic descoperit este relativ modest din punct de vedere cantitativ, fiind reprezentat de fragmente ceramice specifice celei de-a doua jumătăți a secolului al VI-lea: amfore de tip LR 1, amfore de tip pontic, precum și ceramică de tip ARS Ware. După îndepărtarea resturilor de dărâmtură specifice, fragmente de țigle, olane și bulgări de mortar, cercetarea arheologică a surprins existența unui nivel constructiv mai vechi reprezentat prin câteva fragmente de zid realizat din piatră legată cu mortar ce delimitează totodată și un nivel de călcare mai timpuriu comparativ cu cele înregistrate în încăperile vecine, recent cercetate. Argumentele numismatice ar plasa acest nivel în prima jumătate a secolului al VI-lea, în timpul domniei lui Justin I. Aceste informații contribuie într-un mod însemnat pentru încercarea de reconstituire a evoluției și funcționării de-a lungul secolului al VI-lea a edificiului

romano-bizantin din sectorul de est.

Cercetarea arheologică a acestui nivel va fi continuată în campania viitoare pentru verificarea ipotezei de lucru. În acest context, din rațiuni de protecție și pentru evitarea riscului de surpare am preferat ca la sfârșitul campaniei să acoperim parțial excavația desfășurată în septembrie 2012.

Arhiva campaniei 2012 (carnet șantier, desene, înregistrarea foto, materialele descoperite) se află la MINAC. [Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche]

Cercetări arheologice la fortificația medievală de la Capidava. Sectorul VIII extra muros - campania 2012

Zeno Karl Pinter, Claudia Urduzia, Delia Maria Roman, Valentin Deleanu, Anca Mățiș, masteranzi și studenți ai ULB Sibiu

Cercetările din acest an s-au concentrat asupra ultimelor trei casete (C 7-9, de 4 x 4 m) deschise în anii anteriori pentru urmărirea zidului de piatră aparținând incintei medievale și asupra unei noi secțiuni deschisă în această campanie pe zidul cetății romano-bizantine (S6 - 8 x 2 m). În cele trei casete au continuat lucrările de adâncire și degajare a structurilor descoperite în campaniile precedente, scoțând la lumină atât poarta de intrare în interiorul perimetrului fortificat, cât și câteva amenajări din zona acestei intrări. Noua secțiune, deschisă în apropierea porții estice a incintei romano-bizantine, are scopul de a întregi stratigrafia generală a sectorului VIII extramuran.

Cercetările din anul 2012 din sectorului VIII extra muros al sitului de la Capidava, continuă cercetările desfășurate anterior în această zonă, de-a lungul campaniilor din 2001-2003 și 2005-2011. Campania 2012 s-a desfășurat în perioada 06 - 17.08.2012, cu o echipă de 1 doctor, 3 doctoranzi, absolvenți și studenți ai Universității „Lucian Blaga” din Sibiu, sub coordonarea prof. dr. Zeno Karl Pinter.

Săpăturile din acest an continuă cercetarea planimetrică a fortificației din piatră legată cu lut (A1), identificată în anul 2001 și cercetată de-a lungul campaniilor din anii următori, dar și cercetarea stratigrafică a întregii zone a platoului de la sud-est de cetate, începută în același an. În acest sens, au fost continuate casetele C7 și C8 și a fost deschisă o nouă casetă, C9. De asemenea a fost deschisă o nouă secțiune în continuarea secțiunilor S1, S2, S3 și S4.

În urma curățării casetelor deschise în anii anteriori, în colțul de sud al C3 au fost identificate urmele unui cuptor (conturat la -115 cm de la stratul actual de călcare) care intră în profilele sud-vest și de sud-est.

În casetele C6 și C7, în urma curățării și degajărilor din zona unde zidul A1 prezintă o întrerupere s-a putut constata că avem de a face cu deschiderea porții a acestei fortificații.

În colțul de est al casetei C8 la -0,40 m părea a se contura o groapă, suprapusă de structuri de piatră. La golire s-a putut constata că avem de fapt de a face cu un strat cenușiu-gălbui, afânat, cu pigment de cărbune și sporadice fragmente ceramice, de aproximativ 0,30 m grosime, peste care s-au depus lentile de lut galben de aproximativ 0,01 m grosime.

În colțul de nord al casetei am continuat adâncirea pentru a surprinde și în această parte paramentul estic al zidului A1.

La est de A1 și perpendicular pe acesta a fost surprins foarte clar un fragment de zid, lucrat în aceeași tehnică, ce pare a fi un contrafort.

La nord de acest contrafort, în colțul format de acesta și A1, la -0,65 m adâncime și sub stratul de dărâmtură al zidului, a fost identificată o amenajare cu lut galben, așezată pe un strat de piatră. Amenajare pare a fi fost făcută cu lut bătut (consistență tare), amestecat cu pigment de chirpici și pigment de cărbune.

La demontare s-a putut observa că grosimea amenajării este de -0,10 m și sub aceasta se află pietre de dimensiuni relativ mari, mai aglomerate în apropierea contrafortului. Sub acestea, a fost observat un strat cu piatră de mici dimensiuni în care apar sporadic și fragmente de tegulae.

Paramentul estic al zidului A1 care intră în profilul de nord-vest al casetei (la aproximativ 1 m de colțul nordic) a fost identificat abia la adâncimea de -0,70 m, în această zonă fiind afectat încă din vechime fie de o amenajare, fie de o prăbușire mai mare. La -0,90 m adâncime, în colțul de nord al casetei, s-a identificat o a doua asiză a zidului A1.

La nord-vest de caseta C8 a fost deschisă o nouă casetă (4 x 4 m de mator de 1 m) notată cu C9. Pământul de la suprafață este tare, cu multe pietre și rare fragmente ceramice. La -0,20 m în colțul de V a fost identificat un nivel de pietre. Ceva mai jos, la -0,30 - -0,50 m a fost identificată o nouă aglomerare de piatră.

În colțul de nord a fost identificat zidul fortificației (A1) cu parament spre vest și orientare nord-sud. În colțul de V al C9 apare multă ceramică, dar fără structuri de piatră. După documentarea și demontarea structurii de piatră identificată lângă profilul de sud-est al C9 s-a ajuns pe nivelul zidului A1. Talpa zidului a apărut la -0,90 m de la actualul nivel de călcare.

Datele obținute în urma cercetărilor din acest an, completează datele cunoscute despre zidul A1. Zidul este realizat din piatră nefasonată legată cu pământ, având paramenții din pietre mari alese, împănate cu pietre mai mici și la interior emplecton. Zidul este parțial dublat de un val cu miez de piatră și întărit cu contraforți (ca cel din C8). Lățimea variază între 2 și 2,20 m. Pe lângă distrugerile parțiale observate în anii anteriori în C4 și C5, o alta a putut fi identificată în C8, iar în casetele C6 și C7 a putut fi clar observată deschiderea porții.

În continuarea secțiunilor S1, S2, S3 și S4 (deschise în anii anteriori), pe zidul cetății romano-bizantine a fost deschisă în acest an o nouă secțiune, S6 (8 x 2 m), cu rolul de a completa stratigrafia generală a platoului de la sud-est de cetate. În S6, la -0,55 m adâncime în jumătatea de sud-est, a fost curățat un nivel de călcare făcut din mortar cu pietricele. Acest nivel de călcare pare să aibă mai multe faze de refacere (cel puțin trei după numărul șapelor de mortar care se suprapun). Primul nivel (cel mai de jos și implicit cel mai vechi) pare a fi făcut dintr-un mortar gălbui ușor sfărâmițos, acoperit cu un strat de lut sau depunere de pământ. În acest prim nivel se pot observa gropi de stâlp având diametrul de 0,06 m. Al doilea strat de mortar este de culoare albă, cu mult var, consistență tare și cu puține pietricele; și în această șapă se poate observa aliniamentul gropilor de stâlp, diametrul acestora variind între 0,06-0,08 m. Grosimea acestei șape este de aproximativ 0,02 m. În această a doua șapă au fost încastrate un rând de cărămizi (sub formă de pavaj) ce par să formeze un prag. Cărămizile sunt sparte, dar după rosturi par să aibă o formă pătrată cu latura de 0,38 m. Lângă această amenajare cu cărămizi s-a putut observa o groapă de stâlp de mari dimensiuni, cu diametrul de 0,26 m. Lângă profilul nord-estic s-a putut observa o a doua groapă ce ar putea fi de asemenea de stâlp. Cea de a treia șapă de mortar este de culoare albă-cenușie, pe alocuri cu accente roșietice (probabil are cărămidă pisată în compoziție), are mai multe pietricele și este ușor sfărâmițoasă, având o grosime ce variază între 0,03-0,06 m. Aliniamentul de stâlpi se regăsește și în această ultimă șapă de mortar. În nivelul de călcare (cu cele trei faze) a fost identificat, cum menționăm mai sus, un șir de 12 gropi de stâlp ce variază ca diametru între 0,06 și 0,08 m. Șirul are orientare est-vest. După aspectul gropilor de stâlp, se pare că șapele de mortar au fost turnate după ce stâlpii au fost puși.

În jumătatea de nord-vest a secțiunii, la -0,60 m adâncime a fost identificată o altă șapă de mortar cu mai multe faze, care suprapune (la -0,80 m) o structură de pietre legate cu mortar.

Decroșul zidului romano-bizantin al cetății a fost identificat la -0,44 m adâncime. În stadiul actual al cercetării nivelul de călcare cu mortar din jumătatea sud-estică pare a fi contemporan cu nivelul decroșului zidului cetății.

În campania 2012 au fost realizate planuri ale casetelor C7, C8 și C9 și a secțiunii S6 în actualul stadiu al cercetării. Documentația fotografică cuprinde la rândul-i imagini digitale ale tuturor suprafețelor în lucru și ale descoperirilor cele mai importante. Materialul arheologic din anul 2012 constă în mare parte în fragmente ceramice și oase, dar au fost recuperate de asemenea și fragmente de zgură, sticlă și fier. Ceramica, lucrată în mare parte la roată, este nereintegrabilă. Fragmentele provin fie de la vase de culoare neagră-cenușie, arse reducător (multe cu urme de ardere secundară), fie de la vase cărămizii, arse bine, oxidant. Tipologic se poate constata că marea majoritate a fragmentelor recuperate aparțin oalei-borcan, dar au fost descoperite și fragmente de căldărușe și de oale cu toartă. Ornamentația constă în benzi de linii drepte și în val și benzi de impresiuni. Cronologic, cea mai mare parte a materialului poate fi atribuită secolelor X-XI, cu rare materiale de perioadă romană (sticlă). Materialul arheologic se află în depozitul șantierului. [Zeno Karl Pinter, Claudia Urduzia].

9. Carei, jud. Satu Mare

Punct: Bobald

Cod sit: 136535.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 92/2012

Colectiv: Molnár Zsolt – responsabil (UBB Cluj), Némethi János, Liviu Marta, Szócs Péter, Apai Emese, Hágó Nándor (MJ Satu Mare)

În anul 2012 s-a continuat săpătura începută în anul 2010. Au fost continuate cercetările suprafeței de 10 x 10 m, împărțită în patru casete denumite C1, C2, C3, C4 cu dimensiuni de 5 x 5 m și câte un martor lat de 0,5 m fiecare. Suprafața avută în vedere este de 100 m². În cursul anului 2011 s-a efectuat o lărgire a fiecărei casete cu 0,2m în fiecare direcție cardinală. Această lărgire a fost determinată de faptul că profilele, în pofida protejării lor s-au deteriorat considerabil pe timpul iernii. Pe parcursul săpăturii s-a avansat în fiecare casetă în funcție de situația arheologică existentă. Demersurile noastre s-au concentrat cu precădere asupra casetelor C1, C2 și C3.

În caseta C1/2010 au fost continuate lucrările de documentare a celor trei morminte (M7, M8, M9) descoperite în anul 2010 și continuate în anul 2011. La o adâncime de -0,7-0,73m la răzuirea repetată a suprafeței s-au conturat un nivel de călcare indicat de dispersia orizontală a materialului ceramic și osteologic bogat. Nivelul de călcare pare să fie contemporană cu complexul Cx2/2011 (construcția cu structură ușoară și presupusă funcție economică) descoperită în campania precedentă. În colțul sud-estic al casetei C1 în urma cercetării presupusei M11, la o adâncime de -0,75m s-a conturat capătul unei podele de locuință sau a unei platforme de lut. Fragmentul de podea luită, compactă a fost descoperit pe o porțiune de 0,8-1,0m. Ea continuă și în caseta C4, pare să fie mai degrabă un fragment al unei platforme de lucru lutuite. Tranșeul modern denumit Cx1 surprins în caseta C2/2010 se continuă și în caseta C1, complicând situația stratigrafică. La rândul ei, tranșeul deranjează mormintele medievale M40, M39 și M49. În caseta C1/2010 s-au mai conturat alte patru morminte denumite M27 (poziționat lângă profilul nord-estic martorul dintre casetele C1 și C2 cu o dimensiune de 1,6 x 0,6 m), M32 (poziționat în vecinătatea M32 având o dimensiune de 1,3 x 0,4 m), M30 (poziționat în colțul sud-estic al casetei C1 având

dimensiuni de 1,4 x 0,5 m) și M37 (poziționat lângă profilul sudic al casetei C1 și intrând sub profil, având dimensiuni de 1,2 x 0,4 m).

La o adâncime de -0,9 m s-a descoperit o platformă de chirpici compact, dărâmată de o locuință de suprafață. Platforma poziționată pe o axă NE-SV are dimensiuni aproximative de 3,0 x 4,0 m, fiind puternic deranjată de gropile de morminte medievale și de tranșeul modern.

În caseta C2/2010 s-au continuat cercetările, ajungându-se până la o adâncime de -0,93-1,0m. În partea de sud-vest a casetei în anii precedenți s-a surprins un șanț denumit Complex 1/2010, cu o adâncime de -0,90-0,98 m. Acesta din urmă s-a dovedit a fi un tranșeu modern săpat cu ocazia luptelor din cel de al doilea război mondial continuate în jurul orașului Carei. În partea de nord-est respectiv centrul casetei la o adâncime de -0,85 m s-au descoperit trei vetre de foc amenajate pe nivelul de călcare, cu lățimea groasă aproximativ de 0,1 m, bine fățuite. Vetrele păstrate parțial au fost denumite V1 (cu o formă ovală neregulată având dimensiuni de 0,5 x 0,6 m), V3 (cu o formă ovală neregulată având dimensiuni de 1,0 x 0,5 m) și V5 (cu o formă rectangulară-romboidală neregulată având dimensiuni de 0,5 x 0,4 m). Vatra V3 fiind tăiată de o groapă de mormânt medievală. Mormântul denumit M38/2012 (1,4 x 0,7 m) poziționat lângă profilul nord-estic la rândul lui a fost deranjat de tranșeul modern. În partea de sud-vest a casetei s-au identificat două morminte denumite M28/2012 (1,8 x 0,40 m) și M27/2012 (0,5 x 0,40 m) deranjate de tranșeul modern în partea s-a estică) orientate est-vest poziționate chiar lângă profilul sudic, martorul dintre casetele C2 și C1. În centrul casetei C2 s-au mai descoperit alte două morminte. Mormântul denumit M36 (0,8 x 0,40 m) a fost deranjată în partea s-a estică de către tranșeul modern, fiind păstrată doar o treime din groapa de mormânt, Lângă M36 s-a descoperit scheletul unui copil, scheletul se află în poziție neanatomică și s-a păstrat în stare foarte fragmentară.

În caseta C3/2010 s-au continuat lucrările de documentare a complexelor mai vechi, respectiv la adâncimea de -0,84-0,97 m la raderea suprafeței s-a conturat un nivel de călcare puternic pigmentat cu cărbune și cenușă, marcat și de dispersia orizontală a fragmentelor ceramice și oaselor de animale. În partea de NE a casetei C3/2010 având o lungime de 4 m și o lățime maximă de 2,2 m s-a descoperit o platformă de lut compact, având o culoare galbenă cu tentă brun-roșiatică. Platforma denumită Cx6 prezenta pe alocuri și urme de ardere. Platforma în cauză a fost tăiată de groapa mormintelor medievale M21 (0,6 x 0,50 m, adâncimea interioară maximă de 0,90 m) poziționată lângă profilul de NE al casetei C3 respectiv M25 (1,7 x 0,40 m, adâncimea interioară maximă de 0,95m) și M34 (1,8 x 0,50 m, adâncimea interioară maximă de 1,18 m) ambele poziționate în partea de nord al casetei C3. În mormântul M25 parțial deranjat s-a descoperit urmele de lemn ale sicriului, iar ca inventar defunctul de sex feminin avea o năframă decorată cu mărgelile, fiind descoperite fragmente de textile în zona capului. În zona bazinei, probabil ținute în pumnul stâng al defunctului, (oasele mâinii și ale brațului lipsesc) la o adâncime de -1,13 m s-a descoperit o monedă de bronz. Mormântul M25 taie o vatră amenajată pe nivelul de călcare. Vatra de formă ovală neregulată cu dimensiuni de 0,7 x 0,6 m denumită V2 prezintă urme puternice de ardere. Partea ei nord-vestică fiind distrusă de groapa mormântului M6 descoperit în anul 2010. În imediata apropiere a mormântului M6 lângă profilul nord-vestic, intrând puțin sub profil s-a conturat o groapă menajeră de formă circulară, ușor neregulată cu dimensiuni 1,1 x 1,2 m denumită G38. Adâncimea maximă a gropii fiind de -1,17 m, iar în inventarul acesteia s-au descoperit fragmente ceramice, bucăți de chirpici și oase de animale. La adâncimea de -1,0-1,18 m s-a conturat un alt nivel de călcare marcat de dispersia fragmentelor ceramice și de pigmentii de cenușă și cărbune. Pe alocuri fiind păstrate porțiuni

mai compacte de chirpic proveniți de la pereții unei construcții cu structură ușoară.

În caseta C4 fiind degajat doar un nivel de 0,2-0,3 m grosime a stratului de cultură respectiv s-a curățat platforma de chirpici a locuinței L2 conturate încă din campania de săpături arheologice din anul 2010. Pe parcursul săpăturii lucrările din această casetă rezumându-se în special la raderea repetată a suprafeței pentru identificarea unor noi morminte medievale respectiv pe documentarea arheologică a situației existente. În casele C4 începute în anul 2010 s-a avansat până la adâncimea de -1,10 – 1,20/1,23 m.

În caseta C4/2010 la o adâncime de -1,11-1,23 m s-au curățat stratul compact de chirpic aparținând locuinței L2. Materialul arheologic colectat pare să indice apartenența locuinței în faza clasică a culturii. S-a documentat mormântul medieval M14/2011 (1,8 x 0,40 m, adâncimea interioară maximă de 1,37 m) poziționat lângă mormântul estic (dintre casele C4 și C3) continuând în caseta C3. Mormântul a fost deranjat, fiind descoperite craniul și femurii defunctului aflate în poziție neanatomică. Mormântul are ca inventar un piron de sicriu.

Principala concluzie ce a reieșit în urma cercetărilor campaniei de săpături din acest an - 2012, este că tell-ul a fost locuit în permanență până în epoca bronzului târziu. Au fost identificate mai multe morminte, dar realizarea principală este conturarea a unei gospodării compuse din două locuințe de suprafață și anexe gospodărești. Pentru anexele gospodărești s-a încercat și o reconstrucție 3D. Considerăm campania din anul 2012 un pas înainte în cercetarea unităților gospodărești și de locuit de la tell-ul Carei-Bobald. Campania din anul 2012 a lămurit situații stratigrafice încă neclare în anii precedenți, oferind o serie de noi răspunsuri privind contextele arheologice documentate. Cercetările arheologice din următorii ani vor aduce și alte argumente în plus la aceste concluzii care au reieșit în urma cercetărilor efectuate în anul 2012.

10. Călugăreni, com. Eremitu, jud. Mureș

Punct: Vicusul castrului roman de la Călugăreni
Cod sit: 116616.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 65/2011
Colectiv: Nicoleta Man - responsabil, Daniel Cioată, Coralia Crișan, Panczel Szilamer (MJ Mureș), Sorin Cociș (IAIA Cluj)

În vicusul militar de la Călugăreni, primele cercetări s-au efectuat în 2011, aceasta fiind a doua campanie.

În cadrul cercetării au fost deschise 4 secțiuni, aproximativ la 300 m distanță de castru, secțiunile din această campanie au fost amplasate astfel încât să elucideze situația descoperită în campania anterioară în S2 (zona locuinței și a fântânii). Numerotarea unităților de săpătură continuă pe cele din campania precedentă (S1, S2, S3/2011). Complexele sunt prezentate sintetic, în urma analizei finale.

Secțiunea 4 (20 x 3 m) a fost trasată în paralel cu S2, înspre vest, cu scopul de a lămuri planimetria și dimensiunile locuinței ale căror pereți au fost descoperiți în S2.

În secțiunea S4 s-au conturat următoarele complexe.

Complexul 06 a fost surprins în carourile 1 – 2, reprezentând o vatră-cuptor din lut ars, cu diametrul de 1m., care a apărut la adâncimea de 0,40 m, de la care se păstrează înălțimea pereților de 0,40 m, iar interiorul adâncit cu 0,20 m, este lutuit și prezintă slabe urme de arsură.

Complexul 07 este de mari dimensiuni, se întinde în carourile 2-10, în care se conservă urme slabe de pereți de chirpici, cu lățimea de 0,20-0,30 m. Un perete traversează secțiunea pe lungime, în caroul B, de la sud la nord până la m 10,60 unde se întâlnește cu o amprentă de perete din chirpici, lată de 0,20 m. O altă urmă de perete este amplasată lângă profilul vestic, cu lățimea de 0,20 m, în carourile 2-6, întinzându-se între vatră (complexul 06) și o groapă de par, cu diametrul de 0,40 m, surprinsă în profilul vestic, la adâncimea de 0,60 m

La adâncimea de 0,50 - 0,60 m., în caroul 5-6/C se conturează o grupare de pietre în profilul vestic cu dimensiunile de 1,20 x 0,20 m. În caroul 5-6/B, la aceeași adâncime a apărut o grupare de pietre, dispuse în potcoavă, care în stratul următor conturează o groapă de par, amplasată sub amprenta de perete din caroul B.

Complexul 08 s-a conturat la adâncimea de 0,30 m., în carourile 11-15, pe toată lățimea secțiunii, sub forma unei lentile mari din piatră de râu, puternic pigmentată cu bucăți de chirpici și material ceramic. La adâncimea de 0,60 m., lentila se îngustează dar apar pietre de dimensiuni mai mari, iar lângă profilul estic apare o amprentă de perete din chirpici, întreruptă de grupări de pietre. La aceeași adâncime, după îngustarea lentilei, s-a conturat o amprentă de perete, care pornește din caroul 13/B și intră în profilul estic în caroul 16. La adâncimea de 0,65 m., sub lentilă s-au conturat urmele fundației unui zid din piatră de râu, care erau așezate pe nivelul de călcare, fără urme de șanț.

La adâncimea de 0,70-0,80 m., în caroul 18C apare o aglomerare din pietre de râu, înspre sud cu un fragment de țiglă. La nivelul sterilului, rămâne o groapă mare (1,60 x 0,90 m) care intră în profilul vestic.

Complexul 09 reprezintă o groapă de par cu diametrul de 0,60 m, umplută cu pământ, chirpici și fragmente ceramice, apărută la adâncimea de 0,55 – 0,60 m, în caroul 2/B, cu adâncimea totală de 0,30 m, de la nivelul de călcare.

Complexul 10 reprezintă o groapă în caroul 1/A sesizată la adâncimea de 0,40 m., amplasată în colțul sud-estic al secțiunii. În profilul estic al gropii care coincide cu al secțiunii, s-au păstrat fragmente ceramice mari, provenind de la o dolia.

Secțiunea 5 (15 x 3 m). Stratigrafia secțiunii este următoarea: 0 - 0,20; 0,25 m – strat vegetal; de la 0,20; 0,25 m – steril. Secțiunea a fost trasată în prelungirea S4, înspre nord, înspre râul Niraj, tocmai pentru a verifica dacă consistența și culoarea gălbuie a solului reprezintă zona nelocuită a vicusului. Putem afirma că așezarea în această zonă se întinde aproximativ 40 m de la drum la râul Niraj.

Secțiunea 6 (20 x 3 m). Secțiunea a fost trasată paralel cu S2 (2011) și S4 cu un martor de 0,50 m, aici conturându-se mai multe complexe.

Complexul 12 este format dintr-un conglomerat de pietre surprins în caroul 1/A unite prin chirpici dispersat. Complexul a apărut la adâncimea de 0,30-0,40 m., dar la 0,50 m dispăre cu totul.

Complexul 13 reprezintă o lentilă circulară cu mult chirpici (0,70 x 0,80 m) care a apărut la 0,30 m. în caroul 2-3/B și are adâncimea maximă de 0,40 m.

Complexul 14 a apărut în caroul 4/BC ca o lentilă de pământ negru pigmentat la adâncimea de 0,30 m după care în stratul următor s-au conturat două gropi: prima care intră în profilul vestic (0,40 x 0,80 m) cu adâncimea totală de 0,50 m. și a doua, rotundă cu diametrul de 0,40 m., cu mult pigment în umplutură. De la această groapă pornește urma unui perete din chirpici până la complexul 15.

Complexul 15 se prezintă sub forma unei lentile ovale amplasată în caroul 7-8/BC, la adâncimea de 0,30-0,40 m, cu dimensiunile de 1,40 x 0,80 m, având drept conținut pământ negru cu mult pigment și două pietre mari de râu. Această lentilă se adâncește în strat 0,20 m

Complexul 16 este o lentilă de chirpici cu dimensiunile maxime de 1,80 x 2,20 m, care se delimitează de la adâncimea de 0,30-0,40 m, și care se întinde în carourile 11-14, pe toată lățimea secțiunii. În partea nordică se continuă cu o prelungire lată de 0,60 m care intră în profilul estic. La adâncimea de 0,50-0,60 m, complexul se întinde până la capătul secțiunii, fiind format din pământ negru cu mult pigment, însă fără a prinde un anumit contur. În steril, la adâncimea de 0,80-1,10 m, apare ca o amenajare adâncită în trepte, cu diferențe de 0,30-0,40 m, cu lățimea de 10 m în profilul vestic și 5 m în profilul estic.

Complexul 17 este o lentilă de lut cu arsură, apărută lângă profilul vestic în caroul 9 și este urmată de pământ negru cu pigment și urme de arsură identice cu cele apărute și în lentila de lut galben. Lentila galbenă are o grosime de 0,05-0,10 m. Întregul complex se adâncește până la 1,10 m, unde apare sterilul specific zonei. Diametrul gropii formate este de 1,10 m

Secțiunea 7 (20 x 3 m) este amplasată paralel cu S4 înspre vest, cu un martor de 0,50 m

Complexul 18 reprezintă o lentilă de pământ negru cu mult pigment apărută în carourile 1-2/BC, cu dimensiunile de 2,00 x 1,70 m. Sub stratul de pământ negru se conturează o locuință puțin adâncită cu 0,20-0,25 m, cu gropi rotunde cu diametrul de 0,20 și adâncite cu 0,05-0,10 m. Locuința se continuă în afara secțiunii înspre sud și vest.

Complexul 19 este o lentilă de pământ negru cu mult chirpici, surprinsă în caroul 3/A și reprezintă o groapă rotundă cu diametrul de 1,00 m, și care se adâncește cu 0,20-0,25 m.

Complexul 20 este o lentilă de pământ negru cu mult chirpici, surprinsă în caroul 4/B și reprezintă o groapă rotundă cu diametrul de 0,40 m, și care se adâncește cu 0,20 m

Complexul 21 reprezintă o lentilă de pământ negru cu mult pigment și piatră mare de râu, apărută în caroul 5-7/C, la adâncimea de 0,40 m. La adâncimea de 0,50-0,60 m se conturează mai bine marginile complexului, fiind acum o lentilă semicirculară, care intră în profilul vestic cu dimensiunile de 3,40 x 1,20 m. În cadrul complexului, pe care noi îl considerăm o locuință, se distinge o zonă formată din piatră de râu, care se înșiră de-a lungul profilului vestic, o lentilă de pământ negru semicirculară în care este amplasată o groapă cu mult chirpici fărâmițat și o zonă exterioară în care apare o groapă tot cu bucăți de chirpici. La decopertare s-a conturat o locuință în trepte, cu două gropi de par pe laturi. Locuința se adâncește până la 0,65 m.

Complexul 22 se află în prelungirea complexului 21 și se prezintă ca un complex de mari dimensiuni aflat în carourile 7-14, pe toată lățimea secțiunii. Este format dintr-o lentilă de pământ gri deschis, foarte tate, amestecat cu mult pigment și fragmente ceramice. Lentila are formă aproximativ triunghiulară cu baza în profilul vestic. La metru 13 apare amprenta unui perete din chirpici, lat de 0,20 m care este perpendicular pe profilul vestic, și păstrat pe o lungime de 3 m. (lățimea secțiunii). La m. 13,70 apar două gropi de par, dispuse simetric față de peretele de chirpici cu diametrul de 0,20 m și având adâncimea de 0,10 m. În caroul A, pe toată lățimea complexului sunt prezente pete consistente de chirpici, fără a putea să le atribuim o formă.

La adâncimea de 0,80 toate emprentele din chirpici dispar, păstrându-se câteva complexe anexe. Complexul 22A, apărut în profilul estic în caroul 9-10A, este un cuptor din chirpici, cu diametrul de 1 m., care a apărut la adâncimea de 0,80 m, de la care se păstrează înălțimea pereților de 0,30 m, iar interiorul adâncit cu 0,20 m, este lutuit și prezintă slabe urme de arsură. Din interpretarea profilului vertical, se observă că urmele slabe ale pereților din lut ars au avut înălțimea de 0,60 m, iar lățimea era de 0,20 m, la fel ca și urmele păstrate în grund. Complexul 22B este format din două gropi în caroul 11/BC, una ovală, cu dimensiunile de 0,60 x 0,50 m, cu pereții drepți, și adâncimea de 0,40 m, iar cealaltă de formă conică,

cu diametrul de 0,65 m în partea superioară și 0,40 m la fund și adâncimea maximă de 0,30 m. Complexul 22C este o groapă conică apărută în caroul 15A, cu diametrul în partea superioară de 1,20 m, la fund de 0,90 m și adâncimea de 1,10 m. Această groapă a fost umplută cu pământ negru cu foarte mult chirpici, fragmente ceramice, un opaiț iar în partea superioară un obiect din fier, ce pare a fi un pilum.

Complexul 23 apărut în profilul estic în caroul 4-5A, este un cuptor din chirpici, cu diametrul de 1,00 m, care a apărut la adâncimea de 0,70 m, de la care se păstrează înălțimea pereților de 0,50 m, iar interiorul adâncit cu 0,20 m, este lutuit și prezintă slabe urme de arsură. Din interpretarea profilului vertical, se observă că urmele slabe ale pereților din lut ars au avut înălțimea de 0,50 m, iar lățimea era de 0,20 m

În această campanie de cercetare au fost recuperate multe și diverse materiale arheologice, cum ar fi:

- Ceramică romană, care poate fi clasificată în funcție de pastă și nivel de ardere în mai multe categorii: vase din pastă gri-negricioasă, cu ingrediente diverși (mult nisip, mică), care oferă ceramicii un aspect rudimentar, vase din pastă gălbuie, poroasă, care se fărâmițează ușor și vase din pastă cărămizie, bine arse de o calitate superioară. Pe câteva fragmente gri – negricioase au fost identificate decoruri ștamplate, formate din rozete și frunze. Cunoșcând ceramica romană din zonă am constatat că aceste categorii ceramice au fost cu siguranță confecționate în atelierele, care deserveau zona, amplasate undeva în zona așezării din apropiere. Alături de ceramica locală au fost identificate câteva fragmente caracteristice centrului ceramic de la Cristești, și anume ceramică cărămizie cu angobă roșie, de o calitate superioară. Ca formă, fragmentele de vase aparțin tipurilor ceramice obișnuite: farfuria cu fundul inelar, castroane și boluri cu fundul inelar și buza dreaptă sau răsfrântă, marcată de caneluri, ulcioare cu o toartă sau fără torți și oale de diferite dimensiuni și tipuri. O cantitate destul de mare de fragmente ceramice de factură dacică au fost descoperite în complexe închise (locuințe și gropi).

- Materiale de construcție din ceramică. Din această categorie au fost recuperate din nivelul de dărâmătură, din toate cele 3 secțiuni multe cărămizi, țigle și olane care au aparținut construcțiilor din perimetrul vicusului.

- Obiectele din fier sunt multe și reprezentate prin cuie, piroane și diferite îmbinări folosite în construcții, o cheie, vârf de săgeată cu trei muchii, țință rotundă, lame de cuțite de diferite tipuri și dimensiuni și o cantitate impresionantă de bucăți de zgură de fier, semn al unei activități metalurgice în zonă.

- În cadrul acestei campanii au fost descoperite două monede din bronz și un denar de argint emis de Antoninus Pius.

- Fragmentele de sticlă descoperite aparțin unor vase de mici dimensiuni din sticlă transparentă.

În urma acestei campanii de săpătură arheologică se pot desprinde câteva concluzii: cercetarea arheologică din anul 2012 a avut drept scop completarea cercetării din anul precedent, astfel încât au fost trasate 4 secțiuni. S4, S6, S7 cu dimensiunile de 20 x 3 m, au fost trasate paralel cu S2 pentru a determina planimetria zonei care a fost intens locuită. Astfel s-au conturat trei locuințe de suprafață, una cu fundația pe talpă de lemn și pari la colțuri, (complexul 18) adâncită cu 0,20-0,30 m față de nivelul de călcare. Suprafața locuinței surprinsă în S7 este de 2x1,80 m. A doua amenajare care pare să fi fost locuință este complexul 21, descoperită tot în S7, care se continuă și în afara secțiunii spre vest. Perimetrul păstrat al locuinței este de formă triunghiulară, cu laturile de aproximativ 2 m, și cu groapă de par la colțuri. Ambele locuințe sunt bogate în material arheologic, în special ceramică, materiale de construcție din fier. Din prima locuință provine și un denar de argint de la Antoninus Pius. În exteriorul locuințelor au fost descoperite două cuptoare de lut, de mici dimensiuni, cu diametrul maxim de 1 m., de la care se păstrează o parte din pereții de lut ars. O altă locuință, de data aceasta cu pereții din chirpici, ale căror trasee sunt clare, a fost identificată în S4 și

completează situația din S2, descoperită anul trecut. Locuința are dimensiunile de aproximativ 12 x 5 m, și probabil mai multe încăperi, pereții despărțitori nefiind foarte siguri.

În S4 a mai fost descoperit un cuptor, cu aceleași dimensiuni și caracteristici ca și celelalte două. În apropierea acestuia s-a găsit un dolia, fragmentat, dar restaurabil.

După cele două campanii de cercetare se poate deduce că locuirea în această zonă a vicusului a fost intensă, locuințele și instalațiile fiind dense și așezate cam la 20 m distanță de drumul care ieșea din castru.

Abstract:

Archaeological research in 2012 aimed at completing research from previous year, so were traced 4 trenches. S4, S6, S7 with dimensions 20x3m., parallel to S2, to determine the planimetry of the area which was intensively inhabited. Thus there are three residential areas, one with wooden sole foundation on stakes at the corners, (complex 18, from 0.20 to 0.30 m deep from the walking level. Housing area captured in S7 is 2 x 1,80 m The second arrangement that seems to have been dwelling is the complex 21, discovered in S7, which continues outside trench to the west. The preserved perimeter of the house is triangular, with sides of about 2 m, and stakes at the corners. Both homes are rich in archaeological material, especially ceramics and iron construction materials. From the first home comes out a silver denarius of Antoninus Pius. Outside the house were discovered two small clay ovens, with a maximum diameter of 1m., from which keeps part of clay walls. Another house, this time with adobe walls, whose paths are clear, was identified in the S4 and S2 complete the situation discovered last year. Housing has dimensions of approximately 12 x 5 m, and probably more rooms, the partitions are not very sure. In S4 has been discovered an oven with the same dimensions and features as the other two. Near it was found a dolia, fragmented, but restored. After two campaigns can be inferred that housing in this area of the vicus was intense and the houses and facilities are located about 20 m away from the road coming out of camp.

Also, the planimetry and housing area will be outlined in a future campaign, when we expand the excavations to uncover the entire area.

11. Cășeu, com. Cășeu, jud. Cluj [Samum]

Cod sit: 56675.02

Autorizațiile de cercetare arheologică sistematică

nr. 36/2009, 24/2010, 66/2011, 41/2012

Colectiv: Dan Isacu – responsabil (UBB Cluj), Adriana Isacu (MNIT), Ionuț.Socol

Castrul roman

În 2009 s-a avut în vedere stabilirea relației dintre sistemul defensiv de pe latura estică a fortificației și vicus, scop în care s-a trasat S 35 (24,5 x 2,50 m), fără intenția de a intersecta toate elementele sistemului (val, incintă, șanțuri), cunoscute din cercetările anterioare¹. Condițiile obiective (fonduri insuficiente și vremea nefavorabilă) nu au permis adâncirea secțiunii până în steril, astfel încât s-a scos la iveală doar partea superioară a două dintre șanțurile castrului. Spre deosebire de anii anteriori, când săpăturile nu au surprins decât începuturile celui de al treilea șanț al fazei de piatră (Cășeu II), S 35 este prima secțiune executată la o distanță atât de mare de castru, încât a acoperit și ultimul șanț al fortificației. Drept

urmare, planul a putut fi completat cu sistemul integral de 3 fossae¹. Coroborarea datelor oferite de S 35 cu planul general al castrului, construit într-o zonă de luncă, ne arată că la Samum lățimea sistemului de fortificație este remarcabilă, peste 25-30 m față de incintele de piatră (în exterior).

Între m. 14-17 s-a constatat existența unei stradele perfect păstrate, care reprezintă singurul element arheologic clar încadrat din S 35. Orientată nord-sud, stradela are o lățime de 3 m și este constituită din bolovani mărunți și balast, piatră de carieră și fragmente de cărămizi. Ea reprezintă drumul ce se intersectează cu via principalis dinspre porta principalis dextra și marchează, conform analogiilor din Britannia, delimitarea clară a spațiului de locuire din vicus de sistemul de șanțuri ale castrului. O asemenea stradelă în exteriorul șanțurilor a fost identificată și pe latura de nord a fortificației, întărind ideea că la Samum în exteriorul ultimului șanț, cel puțin pe două laturi, s-a construit un drum care să delimiteze sistemul defensiv de așezarea vicană.

S 35 confirmă unele presupuneri inițiale, pe care le-am adoptat și noi, referitoare la o apropiere sau suprapunere a unor elemente ale vicusului peste șanțuri, în epoca romană târzie. Supoziția, care nu ne aparține, se bazează pe analogii din alte provincii (Britannia), unde într-adevăr clădiri ale unor așezări se află în imediata apropiere sau suprapun șanțurile.

În 2010, obiectivul cercetării l-a constituit o zonă distinctă din praetentura dextra, respectiv primele două barăci dinspre via sagularis de pe latura nordică a castrului, orientate perpendicular pe via praetoria. S-a trasat S XL (29,40 x 2 m) pe direcția N-S, care a surprins în capătul nordic, începând cu metrul 5, o porțiune din via sagularis, precum și în totalitate stratigrafia orizontală a primelor 2 barăci. S XL a fost completată printr-o secțiune scurtă înspre vest, S XLI (7,5 x 2 m) menită a identifica via praetoria, iar spre est a fost dezvoltată o suprafață de 10 x 4 m, desemnată ca S XLII.

Așa cum știm din săpăturile anterioare, orientarea barăcilor ambelor faze de construcție aparținând cohors II Britannorum miliaria, respectiv cohors I Britannica miliaria, este identică, respectiv perpendiculară pe via praetoria. Singura diferență, ca urmare a suprapunerii celor două faze, constă în dublări ale pereților din faze diferite, sau chiar suprapuneri de faze ale acestora, respectându-se însă planimetria barăcilor tipice unor centuriae de cohortă cu 10 -12 contubernia.

La m. 28,50 al S XL s-a identificat un intervallum, care desparte primele două barăci de restul de trei din praetentura dextra, reprezentat de un strat gros de balast, rezultat în urma suprapunerii celor două faze de construcție. În plus, pe stradelă și în afara ei, se află numeroși bolovani de carieră și de râu, reprezentând probabil un trotuar, întrucât nu poate fi vorba de o dărâmtură atâta timp cât barăcile din praetentura nu au fost construite din piatră și nu aveau nici fundația din piatră.

În S XLI, în dreptul metrului 6, a fost surprinsă via praetoria, compusă, din straturi de balast galben de râu aparținând tuturor fazelor de construcție ale fortificației, cu o grosime medie de 25-30 cm. Celălalt element arhitectonic din S XLI este capătul dinspre vest al barăcii nr. 1, element care nu a fost foarte clar sesizat în săpăturile din 1981.

Suprafața S XLII (40 mp) prin stratigrafia orizontală surprinsă pe o zonă întinsă, a clarificat planimetria barăcilor cu două faze distincte de construcție: faza I, de lemn, cu pereții realizați din bârne verticale, placate cu scânduri acoperite pe ambele părți cu un strat de mortar alb; faza II, tot de lemn, corespunzătoare castrului de piatră, dar cu pereții realizați din aceleași bârne verticale în combinație cu împletitură de nuiele căptușită pe ambele fețe cu chirpici. Urmele

¹ D. Isac, *Castrul roman de la SAMVM - Cășeu. The Roman auxiliary fort SAMVM - Cășeu, Cluj-Napoca 2003*, p. 59-74.

de pereți ale barăcilor celor două faze se disting prin umpluturile diferite și contextul stratigrafic, care surprinde suprapunerea acestor elemente arhitectonice. De asemenea, s-a confirmat faptul că barăcile din praetentura dextra nu au fost construite din piatră și nu aveau nici fundație din piatră.

Tot din punct de vedere planimetric, săpătura a mai relevat existența în capătul dinspre via praetoria a barăcii nr. 1, a unei încăperi de 5 x 3 m, mult mai mare decât contubernia obișnuite. Aceasta reprezintă camera ofițerului centurion, ultima încăpere a barăcii dinspre via praetoria și care conform regulilor, avea dimensiuni mai mari decât contubernia simplilor soldați.

În aceeași suprafață, S XLII, a fost surprinsă o porțiune de „trotuar” între baraca 1 și 2, lat de 1 m și gros de 0,10 m, alcătuit dintr-un strat compact de chirpici ars, de culoare roșie intensă, suprapus de material arheologic. Aceasta este zona dintre cele două barăci, care poate fi considerată o baracă dublă. Nu știm dacă spațiul era sau nu acoperit. Probabil pentru o mai bună protecție împotriva ploilor, zona dintre cele două barăci a fost protejată cu un strat consistent de lut, care arzând s-a colorat într-un roșu intens.

Nivelul propriu-zis de călcare, în ambele faze, nu constă dintr-o podea, ci din pământ bătătorit, peste care s-au așezat în timp artefacte, pigmenți de arsură, cărămizi, etc. În partea de nord a săpăturii, în dreptul m 11-11,50, peretele barăcii de faza 2 și o zonă din interiorul încăperii, conține un strat consistent de arsură, constatată și în încăperea din partea de sud între m 14-17. Arsură se datorează în mod cert incendiului pereților din faza 2, probabil după părăsirea castrului. Barăcile nu au fost incendiate în totalitate, întrucât un strat compact de arsură nu a fost surprins în S XL sau pe profilele lungi ale S XLII.

Această concluzie ne-am însușit-o și în monografia din 2003 în sensul că fortificația de la Cășeu a suferit incendieri parțiale doar după părăsirea castrului, altfel spus fortificația nu a fost distrusă de atacuri din partea unor presupuși inamici. Materialul arheologic este bogat: monede de bronz cu o valoare nominală redusă, obiecte mărunte din bronz; o brățară din bronz; două mărgelile din piatră; o gemă din carneol gravată cu o cvadrigră; fragmente de sticlărie și geam; ceramică glazurată și terra sigillata; fragmente de lucerne și ceramică de uz comun, inclusiv lucrute cu mâna, de factură dacică.

Vicus

Săpăturile din 2010 au avut drept scop identificarea pe teren a sondajelor din 1989 orientate nord - sud și executate paralel cu latura estică a castrului (S A1, A2, A3, A4, A5). S 36 (10 x 1,5 m) nu a identificat niciunul dintre acestea și în plus nu a relevat niciun fel de urmă de locuire, cu excepția unui strat liniar de pigmenți de ceramică, cărbune și câțiva bolovani, indicând nivelul de călcare antic.

În schimb, în capătul secțiunii, la m 9,5 în profilul scurt, de est, la -1,5 m, la baza stratului gri maroniu cu slabe urme arheologice, a apărut, un monument epigrafic. Altarul votiv, căzut cu fața în jos și orientat aproape paralel cu secțiunea, are capitulul superior retezat în antichitate, fără a afecta cu nimic câmpul inscripției, integral păstrat. Altarul este confecționat din tuf vulcanic de Dej, atent prelucrat, cu dedicație către principalii zei romani, de către un decurion al cohortei I Britannica. Monumentul pare a fi fost abandonat în antichitate și deteriorat tot atunci, neputând găsi la ora actuală nicio explicație privind prezența lui într-o zonă a așezării vicane, lipsită total de orice structuri arhitectonice concrete. Inscripția votivă dintr-un vicus militar poate fi pusă în legătură cu existența unui templu sau a unei statii de beneficiari consulari. Este adevărat că în vicus e atestat un sacrum dedicat zeiței Nemesis, iar o statie de beneficiari consulari, după cum se știe avea la rândul ei o curte sacră, unde beneficiarii ridicau inscripții dedicate unor divinități romane. Probabil această inscripție are legătură cu acest din urmă edificiu.

Nici S 37 (10 x 1,5 m), nu a identificat sondajele din 1989.

Această secțiune a relevat existența unei depuneri aluvionare cu o grosime de 0,50-0,60 m, sub care se află un strat de culoare gri maroniu, de la baza căruia au fost scoase cantități destul de modeste de material arheologic: ceramică și fragmente de cărămidă și țiglă. Obiectul cel mai important îl constituie însă partea superioară a unui vas de bronz, cu o toartă masivă, încadrabil tipurilor specifice sec. al II-lea p.Ch. Între m 8-9, aproximativ pe mijlocul secțiunii, s-au descoperit câteva cărămizi plate fragmentare, ce par a fi aranjate sub forma unei platforme, care conține și câțiva bolovani mărunți de râu, putând reprezenta un nivel de călcare în acea zonă. Jumătatea vestică a acestui nivel este marcată de un trotuar sau stradelă cu lățimea de aproximativ 4,50 m, alcătuită din rocă de carieră sfărâmată, balast și pietre de râu, toate foarte bine tasate. Sub acest element, între m 5-6 pe profilul de nord, se distinge o groapă, săpată în stratul gri maroniu cu pigmenți roșcați, probabil cu rost menajer și aparținând din punct de vedere stratigrafic fazei incipiente a vicusului.

În capătul vestic al S 37, între m 0-1,20 unde se termină platforma –stradelă, cu o cădere accentuată, secțiunea a fost adâncită până la 2,80 m. Am constatat existența unor straturi succesive de umplere cu lut galben și gri albăstrui, fragmente ceramice și țigle și mai ales fragmente de ramuri destul de groase de lemn, perfect păstrate, sub forma unei platforme probabil (sau țesături de ramuri de lemn). Structurile de lemn de la această adâncime, lentilele de lut ce par a indica o umplere aluvionară antică (vizibilă doar pe profilul scurt de vest), precum și apariția pânzei freatice, coroborate cu rezultatele cercetării din 2000 din exteriorul laturii nordice a castrului (vezi monografia 2003), ne permit să conchidem că fie ne aflăm într-o zonă inundabilă a așezării vicane din partea de est a fortificației, fie am surprins din nou elemente ale sistemului defensiv al prezumptivului castru abandonat din cauza inundațiilor.

S 38 (5 x 1,50 m), trasată după o nouă recalculare a posibilului traseu al S A1 din 1989 nu a reușit să o identifice. În schimb, aproximativ la m 3,5, la -70-80 cm a apărut un trotuar din piatră mărunță de râu, așternută cu deosebită grijă și aliniată perfect aceleiași structuri găsite în S 35 din 2009.

În campania 2011 ne-am propus cercetarea zonei din așezarea civilă, unde în luna aprilie au fost efectuate prospecțiuni magnetometrice și de rezistivitate electrică a solului, de către o echipă de specialiști de la Institutul Elke din Budapesta, având drept rezultat evidențierea unei posibile construcții de piatră. În acest perimetru s-au trasat secțiunile S 39 (10 x 2 m), S 40 (10 x 2 m). De asemenea, s-a avut în vedere identificarea traseului celor cinci sondaje din 1989 (A1 – A5) menționate mai sus, care datorită unor greșeli de măsurători topografice nu au putut fi amplasate cu exactitate pe planul sitului. În acest scop s-au deschis secțiunile S 41 (6 x 2 m) în prelungirea spre est a lui S 36 (2010), o casetă adiacentă, în capătul comun al secțiunilor S 36 și S 41, precum și S 42 (6 x 2 m).

S 39 a fost săpată pe porțiuni până în steril, atingându-se adâncimea de 1,80 m. În dreptul metrelor 5, unde s-a bănuț ca ar putea exista un zid de piatră, începe de fapt o groapă romană de mari dimensiuni, alveolată și întinsă spre vest până în dreptul metrelor 10. În interiorul acestei gropi s-a constatat existența unei platforme de chirpici foarte bine conservată, precum și a unei stradele din balast și bolovani rotunzi de râu, având la partea superioară un fel de bordură alcătuită din bolovani de carieră. Credem că această bordură aflată mai la vest de punctul inițial reprezintă anomalia sesizată prin prospecția magnetometrică. Între 6,5-7,5 m, lipită de profilul de sud, se află o altă structură arhitectonică alcătuită dintr-o platformă de chirpici bine păstrată, mărginită înspre nord de un rând de pietre de carieră, cărămizi și țigle, alcătuită cu claritate o bordură sau delimitare a platformei. Din groapă, dar de sub această platformă provin doi sesterți lipiți unul de celălalt, monedele aparținând nivelului de umplere a gropii și reprezentând un terminus ante quem. Groapa

pare a se întinde spre vest și sub bordura din bolovani de carieră, fiind mai veche decât stradela menționată mai sus. Anomalia identificată în dreptul m 5 nu poate consta din groapa sau din platforma de chirpici ars, ci este reprezentată de o substrucție de piatră masivă, ceea ce nu poate fi decât un element de construcție. Dacă prin prospecțiunea geomagnetică nu au fost identificate dărămăturile consistente din capătul vestic al S 39, dar neavând forma unui zid propriu-zis, atunci este posibil ca presupusul zid să se afle mai la vest.

Din S 39 a ieșit un material arheologic destul de bogat: un dupondius de la Hadrian, două fibule fragmentare de sec. II p.Chr., un inel de bronz cu gemă gravată cu un vultur, ceramică, inclusiv fragmente lucrate cu mâna

S 40, paralelă cu S 39, a fost adâncită până la -1,70 m în pământul steril. Profilul nordic indică o stratigrafie simplă, constând dintr-un nivel de aluviune gros de 40-50 cm, sub care se disting cu claritate cele două niveluri de existență ale așezării. Din primul nivel se păstrează o groapă între m 4-5, posibil un perete de clădire, care nu a fost sesizat în stratigrafie orizontală. O altă groapă, de dimensiuni mai mari, a apărut între m 4-6, fiind greu de distins nivelul căruia îi aparține. Elementul cel mai important din S 40 îl constituie o construcție alcătuită din țigle de tip sesquipedales de mari dimensiuni (20 x 44 cm), cu cant, ce par a fi grupate intenționat într-un fel de cutie-cistă cu pereți laterali verticali și capac realizat din două asemenea tegulae mari. La prima impresie pare a fi vorba despre un capac spart și alveolat, sugerând un gol dedesubt. La desfacere, ideea unei ciste funerare nu a fost confirmată, astfel încât funcționalitatea ansamblului nu poate fi precizată. În schimb, pe una din țigle se află un fragment de ștampilă de tip coh II B.²

Din S 41 și din caseta sudică adiacentă am reușit identificarea pe teren a sondajului A1 din 1989, respectiv capătul sudic, în care a fost descoperit talismanul gnostic cu inscripția Io Io Io.³ Extensia spre est a S 36 din 2010 și caseta de sud au lămurit definitiv traseul sondajelor din 1989, care vor putea fi puse corect pe plan.

S 42 a confirmat faptul că sistemul defensiv al castrului, de pe latura de est, respectiv ultimul șanț, este delimitat de așezarea propriu-zisă printr-un trotuar lat de 2,80 m, surprins în capătul estic și alcătuit dintr-un strat de bolovani de râu.

Pentru prima dată au fost efectuate sondaje pe latura sudică a castrului, într-o zonă situată la 30-40 m de sistemul defensiv și Porta Decumana: s1 și s2 cu dimensiunile de 3 x 1,50 m, s3 și s4 cu dimensiunile de 4 x 1,50 m. Primul sondaj, înspre colțul sud-estic al castrului, nu a scos la iveală decât nisip aluvionar până la adâncimea de 1,70 m, indicând faptul că această parte a sitului arheologic este o zonă inundabilă, aluvionară, posibil un fost braț al Someșului.

Sondajele s2-4 au evidențiat o intensă locuită marcată printr-un nivel de până la 0,50 m de humus modern, urmat de un strat consistent de cultură, gros de 1 m, fără posibilitatea decelării unor eventuale niveluri de locuire. Materialul arheologic este foarte bogat: cap de teracotă, trei monede, lucernă, fragmente de geam, fragmente de vase de sticlă, obiecte din bronz, terra sigillata și terra nigra, fragmente ceramice lucrate cu mâna de factură dacică și preistorică. Aceste sondaje coroborate cu săpăturile din ultimii ani ne arată că așezarea civilă de la Cășeu se întinde cel puțin pe două laturi, în exteriorul porții principalis dextra (locuirea principală), dar și a porții decumana.

Cercetările viitoare în vicus vor trebui să se concentreze și în exteriorul laturii de sud a castrului pentru a întregi cunoștințele în legătură cu așezarea, statio de beneficiari, cimitirele.

Măsurători geofizice în vicus (toamna 2012)

În 2012 nu au fost alocate fonduri de la MCPN, dar am beneficiat de o sponsorizare privată și sprijin logistic din partea MNIT

² D. Isac, op.cit., p. 33-38, Pl. II/1-4.

³ D. Isac, A Presumable Gnostic amulet from SAMVM - Cășeu, Orbis Antiquus. Studia in honorem Ioannis Pisonis, Cluj-Napoca, 2004, p. 559-564.

Cluj-Napoca (dr. Felix Marcu împreună cu dr. George Cupcea), care au permis efectuarea unor cercetări geofizice de amploare în vicus. Măsurătorile efectuate cu georadarul în toamna anului trecut, pe latura estică, nordică și sudică a vicusului, au identificat: o porțiune din via principalis; un segment al drumului roman care traversează așezarea spre est și pare că urmează un traseu paralel cu incinta nordică în direcția vest; traseul stradelei care delimitează sistemul defensiv de est și nord de așezarea vică; o clădire de piatră în zona estică a așezării, care va fi investigată arheologic cu prioritate, întrucât pare a fi sau statio de beneficiari consulari, sau templul zeiței Nemesis atestat epigraphic, sau mansio.

Cercetările viitoare în vicus se vor concentra în exteriorul laturii sudice a castrului, dar vor fi coroborate și cu investigațiile geofizice, care reprezintă un plus de certitudine pentru identificarea pe teren a elementelor arhitectonice din piatră, rămase încă necunoscute.

Abstract:

The 2009-2011 campaigns focused on both the castrum and the vicus in Cășeu-Samum. Inside the castrum, excavations were performed on a distinct area in praetentura dextra, namely the first two barracks from via sagularis on the northern side. Archaeologists have clarified the vertical and horizontal stratigraphy of the cohort barracks and have contributed with significant data to information on the succession of the two building and habitation stages, the relation between these stages and the functioning periods of the street network in the area (via sagularis and via principalis), and on the function of the area between the barracks – a sidewalk made of adobe. Research inside the vicus allowed us to reach several conclusions: the complete identification of the third fortification ditch allowed us to complete the ground plan with the entire system of 3 fossae and to establish the remarkable width of the system, measuring 25 - 30 m, as compared to the stone precincts (on the outside); the existence of a sidewalk parallel to the ditches and the precinct, separating the civilian settlement from the defensive system; the identification of the exact location of the five test trenches performed in 1989 (A1 – A5), that due to certain topographical measurement errors could not be accurately placed on the site's ground plan. Magnetometric and electrical soil resistivity surveys were performed in April 2011 by a team of specialists from the Elke Institute in Budapest, leading to the identification of a possible stone construction. No such buildings were discovered in sections excavated in the area and the anomaly discovered through the above mentioned surveys was probably located westwards of the spot established on site due to an error in correlating the two surfaces researched by the Hungarian team. Test trenches (s1- s4) were for the first time performed on the southern side of the castrum, in an area located 30 - 40 m away from the defensive system and Porta Decumana, leading to the identification of an area of intense habitation, proof to the fact that the vicus also developed on this side (a previously unknown fact). GPR measurements were performed in the autumn of 2012 on the eastern, northern, and southern side of the vicus, leading to the identification of several elements: one segment of via principalis; one segment of the Roman road crossing the settlement eastwards and apparently running parallel to the northern precinct to the west; the layout of the small street that delimitates the defensive system from the vicus-type settlement on the eastern and northern sides; one stone building in the eastern area of the settlement, which will be given priority during future excavations since it might have been either a statio of consular beneficiarii, a temple of Nemesis, attested through epigraphy, or a mansio.

12. Câmpina, jud. Prahova

Punct: cartier Slobozia - Parohia Bisericii "Sf. Nicolae"

Cod sit: 131265.06

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 85/2012

Colectiv: Alin Frînculeasa - responsabil, Bianca Preda, Octav Negrea, Claudia Dumitrescu (MJIA Prahova), Andrei Soficaru (ICAFR București)

Ansamblul bisericesc "Sf. Nicolae" din cartierul Slobozia se află pe terasa înaltă (aproximativ 35 m) de pe partea dreaptă a râului Doftana, în apropierea confluenței acestuia cu râul Prahova. Lucrările de amenajare a unui sistem de drenaj în jurul casei parohiale au dus la descoperirea unor oase umane asociate cu ceramică. În săpăturile arheologice ce s-au derulat între anii 2008 - 2012 au fost cercetate 60 de morminte din epoca bronzului târziu. Au fost descoperite morminte atât de inumație cât și incinerare, ce au fost încadrate în baza inventarului arheologic, dar și a unei serii de datari ¹⁴C, manifestărilor târzii Monteoru, altele culturii Noua, iar în trei morminte de inumație au fost descoperite câte un vas decorat în manieră specifică culturii Tei.

În anul 2012 au fost deschise alte șase secțiuni: S. X de 8.20 x 1.5 m (E-V), S.XI de 9.20 x 1.50 m (N-S), S.XII de 9.80 x 1.5 m (N-S), S.XIII de 9.80 x 1.30 m (N-S), S.XIV de 9 x 1.50 m, S.XV de 1 m (E-V), o casetă de 2.45 x 1.45 m și o suprafață neregulată de aproximativ 20 mp. Toate aceste suprafețe au acoperit zone rămase nesăpate în campaniile anterioare și care s-au circumscris marginilor nucleului de morminte cercetate până în 2011. De asemenea, a fost cercetată zona aflată în imediata apropiere a casei parohiale, situată între S.I și S.II, secțiuni săpate în prima campanie (2008). Printr-o mică casetă a fost cercetat un martor rămas nedemontat, amplasat între S.III și S.VI.

Au fost descoperite șase complexe funerare din etapa târzie a epocii bronzului, deși în unul în care se aflau două vase a fost identificat doar un os uman indeterminabil, iar în altul doar resturi de craniu uman împreună cu două vase.

Catalogul complexelor funerare:

M55 – descoperit în S.XII, caroul H12, identificat la -0.50 m, iar baza la -0.60 m, intra în profilul de est al secțiunii; erau prezente un vas de tip kantharos și craniul slab conservat și alte câteva oase indeterminabile. Craniul era orientat la vest și fața spre nord. Vasul era nedecorat, pastă nisipoasă, culoarea gălbuie, dimensiuni: H=67 mm; D gură=78 mm; D bază=30 mm. Umărul vasului era marcat printr-o adâncitură, toarta păstrată prezenta o ușoară creastă. Era ars secundar. Mormântul era delimitat de pietre așezate în jurul scheletului și vasului. O piatră de mari dimensiuni ce forma latura de vest a ringului M56 acoperea (deși nu direct) craniul uman din M55. Determinări antropologice: copil cu vârsta estimată la 3 - 5 ani.

M56 – descoperit în S.XIII, caroul H11-12, la -0.35 m; complexul avea forma unui ring rectangular realizat din pietre de dimensiuni medii plasate pe latura estică și sudică, de o dală din piatră de mari dimensiuni așezată pe latura de vest; în zona de sud a suprafeței delimitată de pietre au fost identificate două vase de tip kantharos păstrate fragmentar, nedecorate, și izolat un os uman indeterminabil; V.1 era nedecorat, pastă fină, culoarea brun-gălbuie, avea următoarele dimensiuni: H=63 mm; D gură=87 mm; D bază=38 mm; V.2 păstrat fragmentar, era nedecorat, pastă fină culoarea brun-gălbuie, avea următoarele dimensiuni (aproximative): H=63 mm; D gură=71 mm; bază era rotunjită.

M57 - în S.XIII la -0.80 m, sub M56 a fost identificat un craniu uman și două vase așezate la nord-est de acesta; craniul orientat spre vest avea fața îndreptată spre est iar împreună cu vasele era așezat pe un pat de piatră. Câteva pietre cu dimensiuni de aproxima-

tiv 0.20 x 0.15 m erau așezate în jurul craniului și a vaselor. Groapa complexului avea formă ovală cu dimensiuni de 1.20 x 0.90 m, baza fiind identificată la -0,85 m. Craniul pare să fi aparținut unui adult (30-50 ani), sexul se poate determina drept masculin pe baza grosimii fragmentelor păstrate, dar diagnosticul este relativ.

Situația identificată în zona celor trei morminte cercetate în anul 2012, respectiv M55, M56, M57 merită explicată pe scurt. M56 suprapunea parțial M55 și M57, relația dintre acestea două neputând deocamdată fi precizată. Între M56 și M57, complexe în care au fost descoperite câte două vase de tip kantharos și doar părți de schelet uman, există o relație stratigrafică directă, suprapunerea pare să fi fost una premeditată.

M58 – inhumat, descoperit în suprafața săpată dintre S.I și S.II, în caroul B4-5, la adâncimea de 0.49 m, în iar fundul gropii era la 0.65 m; scheletul relativ bine conservat era orientat VNV, chirchit pe partea stângă; groapa era rectangulară cu colțurile rotunjite, avea dimensiuni de 1.60 x 0.85 m. Câteva pietre erau conservate în situ și par să fi aparținut movilei construită deasupra gropii/defunctului. Inventarul mormântului: 1. un vas fragmentat aflat în poziție secundară, întins atât în zona superioară cât și înspre bazinul defunctului; pare să fi fost o cană cu corpul rotunjit, cu o tortiță, culoarea castanie-negricioasă, pastă fină, decorată cu mici adâncituri alungite dispuse oblic și caneluri oblice; avea aproximativ H=110 mm; D gură=140.6 mm; D bază=60 mm; 2. un șirag aflat la baza bărbiei, format din 13 perle de chihlimbar cu diametre cuprinse în intervalul 7-15 mm și grosimi de 2-3.5mm, 3 sau 4 perle din pastă sticloasă (verzui și albastru turcoaz), o perlă din calcar de culoare albă?, o alta fragmentară dintr-un material de culoare negricioasă ce deocamdată nu l-am putut determina. Determinări antropologice: adult, femeie.

M59 – incinerat, descoperit în zona cercetată între S.III și S.VI, în caroul D6. Mormântul a fost identificat la adâncimea de -0.40 m, iar fundul gropii funerare era la -0.58 m; groapa ușor ovală avea dimensiuni de 0.60x0.45 m; oasele incinerate fuseseră depuse direct în groapă; mormântul nu a avut inventar. Determinări antropologice: adult, bărbat.

M60 – inhumat, descoperit în suprafața cercetată între S.I și S.II, în □B5-6, la adâncimea de -0.30 m, iar baza gropii era la -0.50 m; mormântul era deranjat de o groapă recentă; se conservau numai câteva oase din membrele inferioare; era probabil orientat spre vest; în apropierea oaselor conservate a fost descoperit un fragment ceramic atipic, negricios, grosier. Complexul pare să fi avut o movilă din piatră ce acoperea defunctul, câteva pietre erau conservate în situ. Determinări antropologice: copil.

Materialele arheologice identificate alături de observațiile ce țin de standardul funerar plasează descoperirile în orizontul evoluției comunităților Noua. Observațiile rezultate din cercetarea cimitirului de la Câmpina oferă o bază importantă de informații utile pentru înțelegerea evoluției comunităților umane în acest areal geografic, respectiv zona Subcarpaților Munteniei, în etapa târzie a epocii bronzului.

Bibliografie:

A. Frînculeasa, *Arheologie și Istorie. Parohia „Sfântul Nicolae” Câmpina*, jud. Prahova, Ed. Cetatea de Scaun: Târgoviște, 2012.

A. Frînculeasa, A. D. Soficaru, O. Negrea, M. Mărgărit, M. Frînculeasa, B. Preda, C. David, *Cimitirul din epoca bronzului de la Câmpina (jud. Prahova)*, Studii de Preistorie 8, 2011, p. 139-181.

A. Frînculeasa, D. Lichiardopol, *Bronze age funeral discoveries in Câmpina, Prahova County – preliminary notes*, Thraco-Dacica NS 11 (25-26), nr. 1-2, 2011, p. 47-58.

13. Câmpulung, jud. Argeș

Punct: cartier Pescăreasa - Jidova

Cod sit: 13506.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 9/2012

Colectiv: Constantin C. Petolescu, Florian Matei-Popescu (IAB), Theodor Cioflan, Ion Dumitrescu (MJ Argeș)

Completarea planului construcțiilor din treimea centrală a castrului lăsa necunoscut rostul micii construcții cu hypocaust aflată între principia și horreum; de asemenea, nu se cunoștea rostul existenței aceluia spațiu liber, neutilizat, la sud de această clădire.

Cu prilejul cercetărilor lui Em. Popescu (vezi secțiunea SG, prin care s-a identificat latura de sud a acestei clădiri; planul publicat în Materiale 9, 1970) s-a secționat via principalis. De asemenea, cu ocazia cercetării acestei mici construcții, s-a identificat și o "stradelă" între principia (latura de vest) și această mică clădire.

Intrigați de această situație, am decis, în anul 2010, să reluăm cercetările din această zonă.

Prin cercetările anterioare (efectuate de Em. Popescu și Eugenia Popescu), această suprafață fusese cercetată până la un nivel de dărâmaturi, la care s-a identificat traseul micului edificiu cu hypocaust. La reluarea cercetărilor noastre, în porțiunea de la sud de această clădire, s-a înlăturat mai întâi stratul vegetal constituit în ultima jumătate de secol. S-a ajuns astfel la nivelul de dărâmatură, format din bolovani de râu și fragmente de cărămizi și țigle, chiar mici fragmente de chirpici întărite prin foc; dezordinea în care au apărut, după curățare (șpăcluire și periere), ne-a arătat că proveneau din dărâmarea celor trei edificii din apropiere. Mai s-a observat că sub aceste dărâmături se află depus un strat subțire de pietriș.

Prima constatare importantă a constat în identificarea, între latura de vest a edificiului comandamentului (principia) și horreum a aceluia drum, lat de circa 3,5 m; el este situat totuși la o depărtare de 0,50-0,60 m de zidul micului edificiu cu hypocaust. Aceasta ne-a pus problema dacă nu cumva, înainte de acest mic edificiu, a existat o altă clădire dar mai mare în lățime, cu circa jumătate de metru. De altfel, pe suprafața dintre acest drum și horreum s-au identificat mici suprafețe cu arsură și au apărut multe fragmente ceramice.

În vara anului următor (august 2011) au continuat cercetările în această zonă. În primul rând s-a lărgit suprafața cercetată: spre sud prinzându-se, pe o lățime de 1 m, și o parte din via principalis; precum și spre nord până la linia (imaginară) care unește capetele de nord ale cădirilor horreum-ului și principiilor. S-au curățat din nou suprafețele drumurilor menționate, delimitându-se clar în topografia zonei.

Dar cea mai importantă cercetare a avut în vedere suprafața dintre via principalis și latura de sud a micului edificiu cu hypocaust. După înlăturarea bolovanilor, a căror prezență în zonă era haotică (întâmplătoare), săpătura atentă și migăloasă ne-a relevat o situație foarte interesantă. S-a constatat existența unui strat arheologic cu urme de arsură; prin săparea în straturi subțiri și răzuiți repetate, au apărut fragmente ceramice (cele mai multe membra disiecta, dar unele provenind de la vase parțial întregibile; ba chiar și un mic amforidon, aproape întreg), obiecte de fier (cuie, scoabe). Surpriza a fost descoperirea în acest strat a trei monede: un denar de la Severus Alexander, o altă piesă de argint (dar neidentificată), precum și o mică piesă de bronz (trecută prin foc, complet ștearsă; posibil o monedă "colonială"). Cum moneda de la Severus Alexander trebuie să fi circulat vreme mai îndelungată (acest împărat a reluat baterea denarului, fiind denumit restitutor monetar), este aproape sigur că a fost pierdută în urma atacului carpic din timpul lui Filip Arabul.

Această clădire a fost construită după sistemul de realizare a barăcilor militare cercetate în retentura dextra: prin stâlpi (trunchiuri de arbori) introduși în gropi săpate în stratul virgin; cum aceste gropi

(adânci de circa 50 cm) erau săpate în formă de trunchi de con (mai largi la gură), stâlpii erau "împănăți" cu bolovani și bucăți de tegule. Prezența unor asemenea concentrări de bolovani în special pe laturile de est, vest și sud a permis identificarea ipotetică a traseului acestui edificiu; aceasta depășea în lățime edificiul cu hypocaust, fiind mărginită spre est de mica via (realizată cu pietriș și pietre de mici dimensiuni). O asemenea "împănare" de formă circulară ne indică foarte clar locul unui stâlp pe latura de est.

Acești stâlpi erau uniți prin stinghii orizontale (realizate de fapt din trunchiuri mai subțiri), între care se introducea lut amestecat cu paie; în cursul incendiului, lemnul a ars, conturul trunchiului rămânând imprimat în lutul întărit

S-au identificat și alte posibile locuri de stâlpi; fondurile limitate nu ne-au permis continuarea investigației. Ne-am propus ca în anul 2012, după demontarea acestor bolovani, să cercetăm această zonă prin răzuiți până la stratul virgin.

Cercetările au arătat că, după distrugerea acestei clădiri prin incendiere, dărâmăturile au fost evacuate și s-a făcut o nivelare, peste care s-a întins un strat de pietriș (în porțiunea dintre via principalis și edificiul mic cu hypocaust).

Edificiul cu hypocaust, de mici dimensiuni, a fost construit în jumătatea de nord a suprafeței cercetate. Pentru a stabili legătura stratigrafică dintre acesta și clădirea comandamentului, s-a efectuat un șanț care unește cele două edificii, secționând mica via dintre ele. S-a constatat astfel că acest drum are o grosime de circa 0,20 (?) m. Mica "secțiune" mai arată că zidul edificiului străpunge stratul roman de dărâmatură.

Acest șanț a fost adâncit, în porțiunea dinspre căsuța cu hypocaust, până la 0,70 m; s-a constatat că fundația acestei case intra în stratul de loes și nisip. Prelungirea acestei "secțiuni" cu încă 1 m în interiorul micului edificiu, ne-a arătat modul de realizare a hypocaustului: pe stratul ferm de loes (probabil după înlăturarea totală a stratului de arsură), s-a așternut un strat subțire de nisip, peste care s-au așezat, în șiruri, cărămizi patrate, iar peste acestea, pentru a forma pilele, cărămizi de formă cubică, asemeni celor descoperite în alte părți ale castrului.

Aceste observații stratigrafice ne-au condus deja la concluzia că acest mic edificiu s-a construit ulterior incendiului barăcii de lemn și paianță.

Cercetările au fost continuate între 6-30 august 2012, cu fonduri puse la dispoziție de MC (5 000 lei) și MJ Argeș (4 000 lei).

Scopul cercetărilor din acest an a fost de a identifica traseul "barăcii" din acest spațiu. În acest scop, s-a continuat adâncirea suprafeței (cu circa 0,20 m), păstrându-se porțiunile peste care se păstrase stratul de pietriș și pavajul de pietre.

În scopul desenării și implicit a realizării descrierii coerente a elementelor posibil descriptive ale acestei construcții, suprafața cercetată a fost împărțită în carouri (2 x 2 m) — notate cu litere pe orizontală (A-E) și cu cifre pe verticală (1-9).

Menționăm dintru început că s-au identificat urmele a trei rânduri de stâlpi, pe direcția nord-sud. Vom face o prezentare pe carouri a suprafeței, dinspre vest (latura dinspre horreum, carourile A 1-8), spre est (până lângă drumul ce flanchează principia).

În partea de nord a suprafeței (cea dinspre edificiul dublu-absidat, cu hypocaust), o porțiune din suprafața nesăpată din anul precedent a fost păstrată, deoarece în caroul A 1 se află o porțiune arsă, bine distinctă, poate un strat de lutuală, de la o vatră (?); aceasta posibil și din cauza unui stâlp incendiat, a cărui urmă a fost identificată la contactul cu caroul A 2.

În A 2, la marginea suprafeței cu lutuală, s-a continuat adâncirea cu circa 0,25 m, identificându-se, parțial în profil, o suprafață rotundă culoare galbenă, cu un fragment de țiglă deasupra, iar spre dreapta o piatră — posibil urma unui stâlp.

În caroul A 5 s-a identificat, după urma de culoare mai întunecată din loess, urma unui stâlp, cu diametrul de circa 0,60 m.

În partea de sud a caroului A 6, trecând parțial și în caroul A 7, s-a identificat o grupare de pietre și fragmente de țigle – provenind de la împănarea unui stâlp.

Această linie de stâlpi se află la circa 0,80-0,90 m depărtare de horreum (măsurătoarea se face pornind de la linia contraforților, spre est); mai remarcăm că această linie nu vine în continuarea laturii de vest a clădirii dublu absidate – ceea ce constituie o dovadă în plus că sunt edificii diferite din punct de vedere cronologic.

În partea de sud a caroului A 8, în colțul dinspre est, se poate identifica alt stâlp – care poate fi considerat totodată primul (numărat dinspre stânga) din rândul de stâlpi de pe latura de sud a construcției.

Pe traseul carourilor B 1-9, în jumătatea de est, a fost identificat traseul secțiunii G (Em. Popescu) din planul general al castrului.

În caroul B 8, în partea de sud, s-a identificat urma unui stâlp – cu o piatră în centru. Urma altui stâlp s-a identificat în colțul de SE al caroului B 8; acesta face parte din rândul de stâlpi de pe latura de sud

În caroul C 1 se constată urme de la un pavaj – pietre și țigle; iar în caroul C 3, alte urme de pietre cu un fund de vas înfipt în lutul virgin.

Alt rând de stâlpi poate fi presupus pe linia aproximativ mediană a acestei suprafețe. Astfel, la contactul dintre caroul C 6 / D 6, se află înfipte pe dungă două pietre, care marchează groapa unui par. Un al doilea stâlp pe această linie poate fi identificat în caroul D 5

În caroul D 6, urme de pavaj – pietriș cu bolovani; dar imediat spre vest, la contactul dintre C 6/D 6, urmele stâlpului prezentat supra.

În caroul D 8 – altă urmă de stâlp (face parte din linia de stâlpi de pe latura de sud).

La circa 2 m spre est, la contactul cu drumul de pietriș și bolovani, se află al treilea rând de stâlpi. Primul a fost identificat cu probabilitate în caroul E 1 (la est de colțul de sud-est al edificiului de piatră cu hypocaust); mai clar este cel identificat în caroul E 2; al treilea stâlp, în caroul E 3 – recunoscut după ringul de pietre pentru împănatul stâlpului.

În caroul E 5 se observă un ring de pietre, cu un fund de vas pe margine.

În E 6, un cerc perfect de pietre de râu, clar observat încă din anul precedent, imediat sub nivelul pavajului piațetei, indică cel mai sigur loc de stâlp de pe latura de est.

La intersecția dintre caroul E 6 și E 7, peste stratul de pietriș, se văd urme de pavaj. Alt loc de stâlp se poate identifica în caroul E 8, unde se poate observa un fragment de cărămidă, înfipt pe cant.

La est de această linie de stâlpi, se află drumul pietruit care desparte principia de cele două clădiri (cea dublu-absidată și cea arsă, cercetată de noi); de reamintit că acest drum prezintă, spre vest (spre cele două mici edificii), o rigolă.

Cum s-a văzut, o linie de stâlpi marchează și partea de sud a construcției de lemn și lut. De remarcat că acest rând depășește spre sud linia horreum-ului, dar este în continuarea marginii de sud a edificiului comandamentului (principia).

Cercetările din porțiunea de la sud de micul edificiu cu hypocaust, efectuate în anii 2010-2012, arată că aici a existat o construcție de tip baracă (din lemn și lut), anterioară celei de piatră. Cum s-a văzut, laturile orientate N-S ale celor două construcții nu corespund: cea de vest a construcției de piatră se află la 0,60 m depărtare de horreum, cea a construcției de lemn și lut la 1 m; cea de est a barăcii se află mai spre răsărit de linia clădirii dublu-absidate cu circa 0,80 m.

Mai observăm că între primele două rânduri de stâlpi (cel dinspre horreum și cei "mediani") sunt aprox. 5 m; rândul de stâlpi

dinspre est sunt la 2 m depărtare spre est – ceea ce înseamnă că ei marcau un fel de tindă spre răsărit.

Încă nu este clar cum era împărțită această clădire. De asemenea, urmează a se cerceta dacă linia de stâlpi continuă și la est de clădirea dublu-absidată (cu hypocaust), precum și la nord de aceasta – ceea ce ar confirma deplin supoziția că este vorba de o construcție anterioară, distrusă de un incendiu. Cum s-a văzut, moneda de argint (denarius) de la Severus Alexander, care a putut avea o circulație mai lungă, poate duce la părerea că distrugerea a avut loc în urma atacului carpic din 245-247.

Cum se știe, cercetările de la clădirea pretoriului (1980-1982) au arătat că aceasta a pierit în timpul atacului carpic din anul 245 p.Chr. Este foarte probabil că tot atunci a ars și clădirea de lemn și paiantă dintre horreum și principia. Cum clădirea cu hypocaust este ulterioară, se întrevide o concluzie importantă: este posibil ca fortificația de la Jidova să nu fi fost atunci definitiv părăsită. Este posibil ca acest mic edificiu să fi fost noua clădire a pretoriului (după incendierea celui din *latus sinistrum*, din partea dinspre râu, de unde va fi fost dat asaltul asupra castrului).

De altfel, este interesant cum a evoluat părerea istoricilor despre abandonarea limes-ului transalutan. După V. Christescu [care a făcut cercetări în castrul de la Săpata-de-Jos (jud. Argeș), în al cărui val a descoperit un mic tezaur cu monede care se terminau în anul 242, acest castru ar fi fost distrus în timpul unui atac carpic (care a afectat Moesia Inferior) din acest an; atunci ar fi fost nimicită întreaga linie transalutană. Dar restudierea acestui tezaur, de către numismatul Bucur Mitrea, a arătat că ultimele monede datează din anii 243-244, deci ulterior presupusului atac asupra Daciei; s-a ajuns astfel la concluzia că acest tezaur a fost pierdut în cursul atacului din timpul lui Filip Arabul. Concluzia a fost că atunci a fost distrus și abandonat întreg limes transalutanus; această părere a fost întărită de descoperirea monedei cu efigia lui Philippus Caesar în săpăturile de la praetorium (în *latus principiorum sinistrum*)¹.

În condițiile în care întrevedem posibilitatea continuării prezenței militare romane în castrul de la Jidova după anul 245 (când s-a ridicat micul edificiu cu hypocaust), concluzia firească este că acest castru a fost abandonat mai târziu: abia către sfârșitul stăpânirii romane în întreaga Dacie², adică pe timpul mării invazii din timpul lui Gallienus din anul 267. Poziția acestui castru, în fața pasului Rucăr-Bran, a determinat probabil menținerea sa în sistemul defensiv roman chiar dacă cea mai mare parte a liniei transalutane va fi fost pierdută.

¹ Em. Popescu, C.C. Petolescu, T. Cioflan, *Distrugerea castrului roman de la Câmpulung-Jidova*, Studii și comunicări, Câmpulung-Muscel, 1984, p. 15-17.

² Este părerea formulată, ca ipoteză, de Ioana Bogdan Cătănicu, *Muntenia în sistemul defensiv al Imperiului Roman*, Alexandria, 1997, p. 107-108.

14. Cârломănești, com. Vernești, jud. Buzău**Punct: Cetățuia**

Cod sit: 50148.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 47/2012

Colectiv: Vlad V. Zirra - responsabil, Mircea Babeș, Despina Măgureanu, Georgeta El Susi (IAB), Sebastian Matei, Daniel Costache, Laurențiu Grigoraș (MJ Buzău), Roxana Morteau, Andrei Duțu

În această campanie a fost continuată cercetarea în partea sudică a platoului Cetățuiei, în subarealele V1aN, V1bN și V2bS.

În cele 3 suprafețe au fost descoperite 41 de complexe noi, între care sunt 40 de gropi și o vatră. Dintre acestea, 17 gropi au fost epuizate în această campanie. Au fost cercetate și complexe descoperite în campaniile anterioare, câteva gropi fiind epuizate.

În cea mai mare parte a suprafeței V1bN, a fost atins stratul steril arheologic la cotele de -0,65 m spre nord și -0,80 m spre sud, nivelmentul fiind ușor în pantă. Singurul tip de complex identificat și cercetat în această suprafață îl reprezintă gropile. Acestea au dimensiuni variabile, cele cu dimensiuni mari (complexele 34, 25 și 30) aveau diametre de peste 2 m. Doar complexul 30 a fost cercetat integral. Acesta este o groapă de formă tronconică cu diametrul maxim la bază de 2,15 m, săpată de la cota de -0,25 m față de nivelul actual de călcare. Adâncimea gropii era de 1,45 m, iar umplutura consta din numeroase lentile de pământ cenușiu, negricios, galben, cafeniu, reprezentând momente diferite de umplere. Ceramica, lipitura arsă, crusta de vatră și oasele de animale sunt frecvente în umplutură, o concentrare a acestora fiind înregistrată către baza gropii.

Interesant este faptul că în jumătatea de nord, pe o suprafață de aproximativ 20 mp se găsesc concentrate 19 gropi, majoritatea întretându-se. O situație deosebită a fost înregistrată pe mai puțin de 2 mp, unde s-au aflat 4 gropi (complexele 42, 43, 44 și 82) întretăiate. Cercetarea acestor complexe a fost anevoioasă, impunând de mai multe ori modificarea strategiei de cercetare, atât pe verticală cât și pe orizontală, în vederea stabilirii relațiilor stratigrafice dintre aceste gropi.

În suprafața V1aN a fost continuată cercetarea complexului de locuire – Cpl. 35. Resturile incendiate ale acestei construcții se întindeau pe o suprafață de aproximativ 25 mp. Au fost recoltate sute de fragmente de lipitură arsă, unele dintre ele cu dimensiuni de peste 20 cm. Datorită acestei situații ritmul de săpătură a fost lent, insistându-se pe documentarea cât mai laborioasă a acestui edificiu. Legătura acestuia cu o serie de complexe din jur (gropi, vetre, aglomerări de materiale arheologice, inclusiv partea inferioară a unui pithos îngropat, păstrat in situ) rămâne a fi rezolvată în cursul viitoarelor campanii. Trebuie amintit că în colțul de SV al suprafeței, la cota de -0,55-0,60 m a apărut deja stratul argilos, steril arheologic, lipsind orice urmă de strat sau de complexe atribuite culturii Monteoru. Aceeași situație a fost înregistrată și în suprafața V1bN.

În suprafața V2bS săpăturile au fost concentrate în special în partea de sud, fiind cercetate numeroase gropi și un cuptor. Depunerea sterilă din punct de vedere arheologic a apărut pe 2/3 din arealul suprafeței la cota de aproximativ -0,60 m. Singura zonă în care se regăsește stratul de cultură este cea dinspre NE. Trebuie semnalat faptul că în această suprafață au fost identificate două complexe monteorene târzii precum și un nivel cenușiu, compact, gros de cca 20 cm, vizibil clar în profilul magistral de sud al secțiunii. Materiale ceramice recoltate din această depunere sunt specifice fazelor târzii ale culturii Monteoru, dintre care amintim pereți de la vase decorate cu măturica sau fragmente de cești decorate cu "cusături".

Un complex interesant a fost cercetat parțial în jumătatea de vest a suprafeței. A fost identificat în 2011, sub forma unei pete cenușii, ce conținea câteva bucăți de lipitură arsă. Avansarea

cercetării a relevat existența unui cuptor cu partea superioară a camerei de ardere prăbușită. A fost observat clar la cota de -0,90 m, măsurând 1,00 x 0,65 m. Grosimea pereților prăbușiți este de 6-7 cm. S-au dezvelit și porțiuni ale acestora in situ. În partea de NV a fost surprinsă gura și groapa de acces a cuptorului (complex 41) cu diametrul de 1,40 m.

Dintre numeroasele gropi cercetate menționăm doar complexul 51 de forma unui sac, cu diametrul maxim de 2,00 m și un diametrul al gurii de aproximativ 1,40 m. Adâncimea acestei gropi depășea 2,30 m. Umplutura, în jumătatea inferioară, era neuniformă și cu precădere afânată, constând din numeroase lentile și straturi de pământ cenușiu, negricios sau galben, amestecate cu numeroase materiale arheologice. În partea superioară umplutura era cenușie, compactă, fără variații de culoare și săracă în material arheologic. Acest complex, cel puțin în ultima fază de utilizare, a funcționat ca o groapă menajeră. Umplutura a circa 2/3 din volumul gropii s-a constituit din resturi menajere de diferite tipuri. Pentru nivelarea suprafeței, cavitatea superioară a gropii a fost umplută compact cu pământ. Asemenea gropi cu umpluturi în partea inferioară afânate, variate și bogate în materiale arheologice și "dopuri" de pământ compact, cenușiu sau galben plasate în partea superioară sunt des întâlnite la Cârломănești, dovadă a organizării și utilizării intense a spațiului locuit.

Materialul arheologic descoperit este bogat și variat însă din păcate relativ fragmentat. Acesta a fost recoltat în cea mai mare parte din gropi. Vasele ceramice predomină, fiind descoperite borcane, fructiere, cești-opaiț, câni, boluri cu decor în relief, pithoi, katharoi. Dintre piesele cele mai expresive descoperite în această campanie notăm: 3 fragmente de plastică de tip Cârломănești (un fragment de mistreț și două de lup), 5 fragmente de boluri cu decor în relief, numeroase fragmente de crustă de vatră decorată, cuțite din fier (6 piese), piese din bronz (oglinzi, aplici, verigi, o brățară spiralată), creuzete, mărgelă din sticlă și chihlimbar, fusaiole, etc.

O piesă interesantă cu implicații privind cronologia locuirii de la Cârломănești o reprezintă o fibulă de bronz puternic profilată care a circulat cu precădere în sec. I p.Chr. Până în prezent nu mai există nici un artefact descoperit în situl de la Cârломănești care să fie datat în sec. I p. Chr. astfel că deocamdată, această descoperire este singulară.

În suprafața V2bS au fost identificate și două complexe monteorene. Groapa – Cpl. 61 de formă tronconică avea umplutura cenușie, foarte compactă și săracă în materiale arheologice. Diametrul maxim la bază era de 1,40 m iar adâncimea de 0,90 m. Cea de a doua groapă Cpl. 72, tot de formă tronconică, avea dimensiuni mai mari, respectiv 2,24 m diametrul bazei și 1,10 m adâncime.

În ambele complexe au fost descoperite materiale arheologice ce pot fi încadrate în etapele finale ale culturii Monteoru. Dintre acestea se remarcă o cești nedecorată, prevăzută cu o singură toartă.

În următoarea campanie ne propunem finalizarea cercetărilor în suprafețele V1aN, V1bN și V2bS, precum și în S.6, situată spre SV în zona de acces pe platou dinspre Terasa 1. Pentru clarificarea informațiilor relative la stratigrafia locuirilor de pe Cetățuie, intenționăm plasarea unor noi suprafețe (paralele cu axul de borne N-S) în special în jumătatea de nord.

Bibliografie:

Babeș M., *Problemes de la chronologie de la culture geto-dace à la lumiere des fouilles de Cârломănești*, Dacia NS 19, 1975, 125-139;

Idem, *Cârломănești*, în Enciclopedia arheologiei și istoriei vechi a României, București, 1994, p. 313-314 ;

Idem, Statuetele geto-dace de la Cârlo-mănești, jud. Buzău, SCIVA, 3, 1977, 319-352;

Idem, *Stațiunea geto-dacă de la Cârlo-mănești: dava sau centru religios?*, Mousaios 15, 2010, p. 123-146;

S. Matei, *Ceramica geto-dacică din nord-estul Munteniei*, București, 2010 (teza doctorat);

D. Guțiu-Măgureanu, *Decorated Hearths Discovered in the Cârlo-mănești – Cetățuia Settlement (the county of Buzău)*, în volumul: *Daco – geții. 80 de ani de cercetări arheologice sistematice la cetățile dacice din Munții Orăștiei*, Deva, 2004, p. 249-258;

D. Măgureanu, C. Georgescu, *Cercetare - conservare. Traseul unei vetre decorate descoperite în așezarea de epocă geto-dacică clasică de la Cârlo-mănești*, ARA 1, 2010, p. 25-36;

Cârlo-mănești, com. Vernești, jud. Buzău în CCA 2002, p. 98-99;

Idem, CCA 2003, p. 81-82, pl. 34; Idem, CCA 2004, p. 76-77, pl. 17;

Idem, CCA 2005, p. 107-109; Idem, CCA 2006, p. 124-126, planșa 21;

Idem, CCA 2007, p. 117-120, planșa 24; Idem, CCA 2008, p. 117-

121, planșa 24; Idem, CCA 2010, p. 51-52; Idem, CCA 2011, p. 34-35.

Abstract:

In 2012 archaeological campaign, the research continues in 3 areas opened in 2010 on the South part of Cetățuia plateau, a surface of 243 sqm being investigated.

This year, a number of 41 new issues, 40 pits and 1 hearth, were investigated. A number of 17 pits were completely researched. As a new result, we mention the identification of a new habitation structure (cpl. 35) in subarea V1aN. This burned structure, partially investigated in 2012, has a possible rectangular shape, covered a surface of 25 sqm. Next to this possible dwelling, it was in situ founded the inferior part of a pithos, sunken in close vicinity to its northern side. To the North-East from the Cpl.35, a rectangular overhead heart, built on a river stone base, was founded (cpl. 19).

In the sub area V2bS, an oven (cpl. 41) dated in Latène epoch, was discovered. Its upper part was founded collapsed on the oven's heart. Pit's oven was founded to the north.

On almost entire surface of V1bN, one 2/3 from the area of V2bS and in the South-West corner of V1aN, was reached the geological layer on the dept of -0.55 to -0.88 m. In all those areas, there are no Monteoru Culture findings, neither material, neither any archaeological complex. Only in a small part of V2bS was noticed a cultural layer dated in the last phases of Monteoru Culture and two archaeological complexes.

15. Cheia, com. Grădina, jud. Constanța

Punct: Peștera La Izvor, Grota Călugărului, La Pazvant

Cod sit: 63018.01, 63018.10, 63018.11

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 29/2012, autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 231/2012, 232/2012

Colectiv: Valentina-Mihaela Voinea – responsabil (MINAC), Bartłomiej Szmoniewski – responsabil sector (Institute of Archaeology and Ethnology Polish Academy of Sciences, Kraków, Poland), Adrian Bălășescu - arheozoolog, Valentin Radu - ihtiolog (MNIR), Andrei Soficaru - antropolog (ICAFR

București), Cornelia Cărpuș - bio-chimist, Leonid Cărpuș - microbiolog-entomologie (ArheoBioMedia), Glicherie Caraivan - geolog (GeoEcoMar), doctoranzii Constantin Șova (IAB), Oana Grigoruță (UO Constanța)

Săpăturile arheologice întreprinse în microregiunea Cheile Dobrogei - Casian se înscriu în cadrul proiectului de cercetare româno-polon Study of the Prehistoric and Early Mediaeval Settlements in the Casimcea River Valley in Central Dobruja (2010 – 2013).

Cercetările arheologice din campania 2012 au vizat următoarele obiective:

- prospecțiuni pe Valea Casimcei, zona Dealul Pazvant;

- continuarea sondajelor stratigrafice în exteriorul Peșterii La Izvor și sondarea Grotei Călugărului;

- studiu arheozoologic pentru materialul faunistic recoltat din peșteri cercetate în Cheile Dobrogei;

- analiza ceramologică a fragmentelor ceramice Hamangia, Gumelnița și Cernavodă I descoperite în Peștera La Izvor și în Grota Călugărului;

- analiza antropologică a resturilor osteologice descoperite în punctele Peștera La Izvor și Cheia – La Pazvant.

- analiza geologică a depunerilor sedimentare din Peștera La Izvor.

Cheia - Peștera La Izvor

Peștera La Izvor

În fața Peșterii La Izvor au fost trasate două secțiuni – S.IV (8 x 3 m) și S.V (4 x 3 m), cu un martor de 1 m între ele. În cele două secțiuni cercetate au fost identificate următoarele niveluri culturale:

0 – 0,35 m (nivelurile 1 -2) locuire contemporană: nivel 1 – vegetal și nivel 2 - pietriș adus în zonă în anii 70' când în interiorul peșterii a funcționat un bar:

-0,35 – 1,00 m – locuire medievală: nivel 3 - sediment negricios, afânat în partea superioară, amestecat cu fragmente ceramice medievale tip Dridu, ceramică Saltovo-Majaki, ceramică albă cu angobă roșie și fragmente de amfore romano - bizantine; un fragment de bol terra sigillata și lame de silex, aduse de torenți de pe masivul de deasupra peșterii;

-1,00 – 1,40 m – locuire romană cu două secvențe de locuire: nivel 4 (1,00-1,20 m) și nivel 5 (1,20-1,40 m); nivelul 5 reprezintă un sediment maro – cenușiu, amestecat cu bucăți de cărbune și cu un aspect mai tasat decât nivelul 4; alături de ceramică romano-bizantină și romană timpurie s-au descoperit numeroase oase provenind de la animale de talie mare;

-1,40 – 1,60 / 1,70 m – locuire elenistică: nivel 6 – sediment de culoare bej – cenușie, amestecat cenușă și cărbune; ceramică pictată cu firnis și fragmente de amfore, un piron de bronz, o tijă de fier; în profilul de NV al secțiunii S.V a fost descoperit un craniu de ecvideu depus într-un strat de cenușă

-1,60 / 1,70 – 1,80/2,00 m –locuire traco-getică: nivel 7 sediment de culoare cenușie – negricioasă amestecat cu importuri amforice grecești și fragmente ceramice hallstattiene;

-2,00 / 2,10 – 2,35 m – locuire hallstattiiană sporadică - nivel 8 – strat de pietriș, mai gros în fața peșterii și sediment aluvionar amestecat cu foarte puține fragmente ceramice hallstattiene;

-2,35 – 2,60 m – acumulare naturală – nivel 9– sediment de culoare bej – maronie, amestecat cu foarte puține oase; în fața peșterii strat din blocuri de piatră;

-2,60 – 2,80 m – nivel de locuire Gumelnița/Cernavodă I – nivel 10; fragmente ceramice cu scoică în pastă și decorate cu șnurul alături de ceramică pictată cu grafit; oase de animale și un fragment de calotă umană, vârf de săgeată de silex;

-2,80 – 3,10 m – nivel de locuire Hamangia – nivel 11 – ceramică decorată cu impresiuni și incrustată cu pastă albă, oase de animale,

lame de silex;

-3,10 – 3,50 m - nivel de locuire Hamangia – nivel 12 – fragmente ceramice Hamangia, oase de animale.

Cheia - Grota Călugărului

Situată la 12 m altitudine față de cursul Casimcei, în masivul din apropierea izvorului, Grota Călugărului reprezintă un mic culoar, creat de un aven. Sondajul efectuat în interiorul grotei a permis descoperirea unor urme de locuire din perioada medievală timpurie (ceramică Dridu) și eneolitică (ceramică Cernavodă I și gratoar de silex).

Cheia – Dealul Pazvant

Cercetările de teren efectuate pe malul Casimcei au permis identificarea unei necropole medievale cu morminte plane (acoperite cu pietre), situată la poalele dealului Pazvant. În zona prăbușită, aproape de cursul actual al râului, s-au descoperit oase umane și o calută craniană. În caseta deschisă în dreptul craniului a apărut un individ așezat în poziția întins pe spate, orientat vest – est; în dreptul mâinii s-a descoperit o monedă otomană (Murat III).

Depunerile stratigrafice din fața Peșterii La Izvor demonstrează o utilizare intensă a spațiului începând din perioada eneolitică timpurie (Hamangia III) până în perioada contemporană. Niveluri naturale, sub formă de acumulări aluvionare și bolovăniș, marchează producerea unor fenomene naturale de mare amploare (inundații, cutremure), cel mai semnificativ dintre acestea fiind cel de la sfârșitul eneoliticului (nivel 9).

Obiectivele cercetării viitoare:

- Identificarea necropolei corespunzătoare așezării Hamangia III din punctul Cheia – Vatra Satului;
- Extinderea suprafeței S.III – deschisă, în 2011, la intrarea în Peștera Craniilor;
- Cercetarea mormintelor medievale, afectate de alunecări de teren, din punctul Cheia La Pazvant;
- Prospectțiuni pe Valea Casimcei (Grădina, Casian, Mireasa).

Bibliografie:

V. Voinea, B. Szmoniewski, Coabitări și simbioze culturale în eneoliticul din Dobrogea. Studiu *de caz*: *Cheile Dobrogei - Casian*, Pontica 45, 2012, 15 p. (sub tipar).

16. Cioroiu Nou, com. Cioroiși, jud. Dolj

Punct: Cetate

Cod sit: 71849.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 76/2012

Colectiv: Dorel Bondoc – responsabil (MO Craiova), Gabriela Filip (absolventă Univ. Alba Iulia)

Săpăturile de pe șantierul arheologic Cioroiu Nou, campania 2012 s-au desfășurat în perioada 16 iulie - 3 octombrie, fondurile bănești necesare fiind alocate pe bază de proiect de către Consiliul Județean Dolj.

Săpăturile s-au concentrat și anul acesta în sectorul de nord-vest al fortificației, de fapt singurul neacoperit de culturi agricole. Primele zile au fost afectate curățării terenului destinat cercetării, de vegetația densă crescută ca urmare a precipitațiilor abundente din primăvara anului 2012. S-au îndreptat profilele săpăturilor anterioare și s-a procedat la taluzarea peretelui de pământ dintre terme (clădirea A) și clădirile puse în evidență în campaniile de săpături din anii 2010-2011 (clădirile B și C). Urmare a operațiunii din urmă, a fost pus în evidență un cuptor menajer la adâncimea de -0,75 m față de actualul

nivel de călcare, situat în vecinătatea colțului de sud-est al clădirii termelor. Cuptorul se distinge pe profil printr-o crustă roșie de pământ puternic ars, groasă de 0,07m. Înălțimea cuptorului era de 0,32 m, iar lungimea de 0,70 m. La demontarea sa am găsit în interior oase de animale și câteva fragmente ceramice, fapt ce confirmă utilitatea sa.

Și la Cioroiu Nou există ca peste tot în Oltenia, aceeași problemă a monumentelor romane: demantelarea și spolierea sistematică a edificiilor în epoca modernă, în vederea extragerii pietrei de calcar. Există situații când unele clădiri au fost demantelate total, existența lor și planul putând fi reconstituite numai după amprentele lăsate în pământ de ziduri.

Primul edificiu dintre cele puse în evidență în interiorul fortificației de la Cioroiu Nou este clădirea termelor, numită de aici înainte clădirea A. Termele au fost cercetate sistematic în anii 2008-2010¹, în anul 2012 efectuându-se doar reparații minore ale ruinelor conservate deja.

La nord de terme, la o distanță de 5m de acestea și având aceeași orientare (nord-vest / sud-est), a fost pusă în evidență o clădire cu ziduri de piatră, groase de 0,70 m (clădirea B). Interiorul său a fost compartimentat în mai multe camere de formă rectangulară. Utilitatea acestei clădiri nu poate fi precizată în acest moment. Din interiorul său provin fragmente de cărămizi și țigle, vase ceramice, monede, obiecte de bronz, os, etc., adică tot ceea ce este firesc să fie descoperit într-o clădire de epocă romană. În timpul săpăturilor, între această clădire și cea a termelor a fost sesizat un strat subțire de pietriș și nisip, ceea ce lasă loc presupunerii că între cele două clădiri exista un drum.

La est de clădirea B descrisă mai sus, a fost pusă în evidență o alta (clădirea C), a cărei lungime este de 15,70 m. Ziduri au grosimea de 0,60 m și au fost realizate din piatră de calcar, săgă și pietre de râu, legate cu mortar. Interiorul acestei clădiri a fost pavat cu pietre de râu și săgă, putând fi vorba despre o curte interioară. Pe laterala de nord a clădirii i-a fost atașată cel puțin o cameră. Din interiorul clădirii provine o cantitate mare de materiale arheologice: ceramică de uz casnic și pictată, monede, fibule, alte obiecte de fier și bronz, etc. Foarte interesant, au ieșit la iveală și câteva fragmente înformate de la una sau mai multe statui de bronz, precum și resturi de zgură de plumb.

Termele (clădirea A) și celelalte două clădiri prezentate aici (clădirile B și C) datează cu siguranță din prima jumătate a secolului III. Această cronologie se bazează pe materialele descoperite în interiorul lor, ce oferă posibilități de datare (fibule și monede). Urmele consistente de arsură și tăciuni observate în timpul săpăturilor atestă faptul că au sfârșit într-un chip violent. Și întrucât monedele și fibulele descoperite aici nu depășesc mijlocul secolului III, există motive serioase pentru a plasa cronologic momentul distrugerii lor în timpul războiului cu carpii din anul 247².

După acest episod, la o dată ce nu poate fi precizată, activitatea de construcție a fost reluată. La nord de clădirea B, au fost descoperite urmele altor clădiri, cu ziduri groase de 0,30m. Pentru ridicarea lor s-au folosit piatră de calcar și de râu, legate cu mortar. Deși au aceeași orientare ca cea a clădirilor precedente, nivelul superior în care au fost aflate, traseul și grosimea zidurilor exclude contemporaneitatea lor cu cele dintâi.

O altă construcție de aceeași factură a fost surprinsă și în interiorul clădirii cu interiorul pavat cu piatră despre care am vorbit mai sus (clădirea C). Peste acest pavaj a fost construită o clădire cu cel puțin două camere, cu ziduri groase de 0,40 m, realizate din pietre

¹ Despre termele legiunii VII Claudia de la Cioroiu Nou, vezi D. Bondoc, Cioroiu Nou. 100 descoperiri arheologice / One hundred archaeological discoveries, Craiova 2010, p. 13-16.

² Despre datarea acestui eveniment, I. Piso, Războiul lui Philippus cu carpii, In memoriam Constantini Daicovici, Cluj 1974, p. 301-302.

și cărămizi sparte legate cu mortar.

O datare precisă a acestor construcții ridicate cândva după mijlocul secolului III, este imposibilă în stadiul actual al cercetărilor. Nu le vom numera aici, datorită faptului că planul lor nu este complet încă. Materialele arheologice prelevate din interiorul lor (ceramică, monede) sunt de epocă romană. În comparație cu clădirile A, B și C din prima jumătate a secolului III, zidurilor lor sunt însă mult mai subțiri, părând mai degrabă niște improvizatii. Chiar și materialele de construcție din care au fost realizate, provin din spolierea clădirilor din prima jumătate a secolului III: pietre, fragmente de țigle, olane și cărămizi (nici una întreagă). Pentru pavarea interiorului lor au fost folosite țigle și cărămizi sparte, fragmente de tubuli și olane, chirpici, fragmente ceramice, pietre de râu.

În continuare, s-a trecut la secționarea sistemului defensiv în vederea stabilirii continuității elementelor sale (valuri, berma, șanțuri) în sectorul de nord-vest al fortificației, unde acestea nu mai sunt vizibile pe teren. Lucrările de terasare a terenului efectuate în timpul regimului comunist în vederea obținerii de terenuri agricole, le-au nivelat/astupat cu totul.

Au fost puse în evidență două șanțuri, două valuri și o berma, ca de altfel și pe celelalte laturi ale fortificației, după cum urmează.

Vallum 1: a fost realizat cu pământul gaben rezultat din săparea șanțului Fossa 1 și are o lățime maximă de 7 m.

Berma: a fost realizată dintr-un pământ de culoare galben-cenușie și se găsește la baza valului 1, în vederea unei mai bune stabilități a acestuia; lățime - 2,50 m.

Fossa 1: a fost săpată în forma literei V, cu brațele larg deschise; conține în umplutură o mare cantitate de țigle, pietre, cărămizi și chiar un fragment de coloană; lățime gură- 7,80 m; adâncime- 1,90 m.

Vallum 2: a fost realizat cu pământul galben rezultat din săparea șanțului Fossa 2; lutul galben prezintă intruziuni de culoare albă; a fost străpuns într-o perioadă ulterioară ridicării lui, de două gropi (moderne?); lățime maximă- 4 m.

Fossa 2: a fost surprins doar la partea sa inferioară (ic-ul); a fost săpat în forma literei V, cu vârful rotunjit; umplutura sa conține fragmente ceramice, chirpici și tăciuni; lățime gură- 3,50 m.

În exteriorul sistemului defensiv au fost depistate mai multe gropi menajere ce conțineau fragmente ceramice, țigle și cărămizi fragmentare, precum și oase de animale. [Dorel Bondoc].

17. Corabia, jud. Olt [Sucidava]

Cod sit: 125551.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 67/2012
Colectiv: Petre Gherghe – responsabil, Lucian Amon (Univ. Craiova), Mirela Cojoc (MAE Corabia), Constantin C. Petolescu, Ștefan Vasiliță (IAB), Onoriu Stoica (SNR filiala Craiova)

Situl arheologic Sucidava este amplasat în jud. Olt, orașul Corabia, cartierul Celei, str. Sucidava, la o distanță de circa 1 km față de malul nordic al Dunării. El cuprinde două puncte de interes arheologic major: zona așezării romane civile, suprapusă în totalitate de construcții moderne; zona platoului cetății romano-bizantine. În acest din urmă punct au fost identificate în special vestigii din perioada de tranziție la epoca bronzului, a doua epocă a fierului, epoca romană timpurie (sec. II-III), epoca romană târzie (sec. IV-V), epoca paleobizantină (sec. VI) și epoca medievală (sec. XIII-XVI).

Campania din anul 2012 s-a desfășurat între 3-12 iulie 2012. Săpăturile arheologice au fost efectuate în zona centrală din interiorul

cetății romano-bizantine, denumită Suprafața 2002, în casele C.1, C.8, C.9, C.17 și C.18, situate la extremitatea nordică a suprafeței respective.

Obiectivul campaniei 2012 a vizat continuarea cercetărilor din anul precedent, care atinseseră adâncimea maximă în caseta C.9, la -2,00 m, unde fusese surprins nivelul dacic târziu (sec. I a.Chr. - sec. I p.Chr.), în care au fost descoperite o vatră rituală cu decor și o alta, distrusă încă din antichitate. În campania actuală au fost înregistrate rezultate notabile doar în casele C.8, C.9 și C.18.

Caseta C.8. La adâncimea de 1,90 m au fost identificate urmele unei locuințe modeste, care, din punct de vedere stratigrafic, aparține perioadei cuprinsă între sfârșitul sec. III și primele decenii ale sec. IV. Ea pare să fi fost dezafectată și nivelată la capătul acestei perioade, probabil în contextul lucrărilor edilitare din epoca constantiniană. De aceea, elementele păstrate din structura sa sunt extrem de puține. Se remarcă o vatră de foc cu formă dreptunghiulară, orientată nord-sud și realizată din lut ars la roșu. Dimensiunile sale observabile sunt de 1,00 x 0,60 m, dar nu este exclus ca ea să continue și dincolo de profilul sudic al casei. De-a lungul laturilor, vatra pare să fi fost mărginită de câte un șir de pietre mari de râu, parțial deranjate în prezent. În jurul său se observă mai multe fragmente de cărămizi romane așezate în dungă, al căror amplasament pare a sugera existența unor aliniamente. În capătul nord-vestic al vetrei este amplasată groapa care o deservea. Aceasta are forma ovală, cu diametrul maxim de 1,30 m și o adâncime de 0,40 m. În umplutura gropii, sub un „capac” alcătuit din resturi de cărămidă care provin probabil de la nivelarea locuinței, se remarcă, pe lângă multă cenușă, melci, oase calcinate de animale, bucăți de lutuală și câteva mici fragmente de ceramică romană. La nord de vatra descrisă s-a păstrat o mică porțiune din podeaua locuinței. Ea a fost amenajată dintr-un strat de pământ cu grosimea de cel puțin 8 cm, care apare sub forma unei lutuii compacte, de culoare gălbuie, plasată peste un strat de pietriș de râu. Pe suprafața podelei s-a constatat prezența unei alte gropi menajere, dar de dimensiuni mult mai mici (diametru maxim 0,35 m), în care a fost descoperită cenușă și gura unei amfore romane.

Pentru a completa informațiile de ordin stratigrafic, la vest de zona ocupată de urmele locuinței descrise mai sus, în aceeași casetă a fost practicat un sondaj de control cu lățimea de 2,60 m și lățimea de 1,00 m, orientat N-S, care a atins adâncimea maximă de 2,70 m. El a confirmat că locuința în discuție suprapune un nivel dacic, atestat în perimetrul sondajului prin fragmente ceramice lucrate cu mâna și decorate cu butoni sau cu brăuri alveolate. Sub acesta, la -2,70 m a fost sesizat un alt nivel, din care ne-a reținut atenția un fragment provenit din buza unui vas hallstättian cu pasta neagră, lustruit pe ambele fețe, și o mică cute din piatră.

Caseta C.9. A fost demontată vatra cu decor, dezvelită în campania precedentă, la o adâncime de aproximativ 2,00 m. În jurul acesteia, în același nivel, au fost descoperite mai multe fragmente ceramice dacice lucrate cu mâna.

Caseta C.18. Deoarece pe aproximativ două treimi din suprafața casei săpătura din campaniile anterioare s-a oprit pe nivelul unui pavaj din epoca paleobizantină (sec. VI p.Chr.), în anul 2012 ea s-a limitat la spațiul din treimea nordică a casei în discuție, unde a ajuns la adâncimea de 2,00 m. Aici au fost sesizate urmele unei masive nivelări în care s-au conservat numeroase fragmente ceramice lucrate cu mâna și decorate cu butoni și brăuri alveolate. Sub aceasta s-a constatat prezența unui strat masiv de cenușă, în care se observă urmele provenite de la o suprastructură de lemn incendiată. În stratul respectiv a fost descoperită și o monedă, din păcate total distrusă datorită arderii intense la care a fost supusă și a oxidării. Deoarece săpătura s-a oprit la adâncimea menționată, nu ne putem pronunța deocamdată cu certitudine asupra tipului de construcție a cărei incendiere a generat această acumulare de

cenușă.

Obiecte descoperite. Cercetările actuale au condus la descoperirea unor obiecte din bronz (două verigi din bronz, pentru conexiunea plăcuțelor de lorica șquamata și trei monede, dintre care doar una lizibilă - emisă de împăratul Probus), din os (o spatulă) și corn (câteva vârfuri tăiate la bază), din piatră (o cute și o greutate de pescuit realizată prin reutilizarea unei bucăți de piatră de construcție calcaroasă). Dintre obiectele din ceramică, ne mărginim să amintim un fragment de cărămidă ștampilată cu textul LV[Macedonica], un fragment de țiglă ștampilată cu textul VAR[INIA] și o greutate pentru plasa de pescuit, ultima identificată în nivelul dacic. Toate obiectele au fost predate Muzeului de Arheologie și Etnografie Corabia.

Săpăturile efectuate în anul 2012 în interiorul cetății romano-bizantine de la Sucidava au condus la completarea informațiilor existente și culegerea unor noi date referitoare la locuirea din etapa romană timpurie, de la finele sec. III-începutul sec. IV p.Chr. (o nouă locuință, prevăzută cu vatră și două gropi menajere), cât și la urmele de factură geto-dacă (o construcție incendiată și nivelată) din sec. I a.Chr.-I p.Chr. Cercetările din anul viitor vor continua tot în extremitatea nordică a Suprafeței 2002.[Petre Gherghe, Lucian Amon]

Résumé:

Les recherches ont été menées dans l'intérieur de la forteresse romano-byzantine. Dans la cassette C.8 nous avons découvert les restes d'une modeste maison datée entre la fin du IIIe siècle et le début du IVe siècle (le foyer, avec son cendrier, et une partie du plancher en terre battue). Probablement, elle a été détruite et nivelé dans le contexte des travaux édilitaires de Constantin le Grand. Dans la cassette C.18 nous avons découvert des nombreux fragments de poterie geto-dace et une couche massive de cendre, qui provient d'une superstructure en bois, brûlé.

17. Corabia, jud. Olt [Sucidava]

Cod sit: 125551.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 67/2012
Colectiv: Petre Gherghe – responsabil, Lucian Amon (Univ. Craiova), Mirela Cojoc (MAE Corabia), Constantin C. Petolescu, Ștefan Vasiliță (IAB), Onoriu Stoica (SNR filiala Craiova)

Situl arheologic Sucidava este amplasat în jud. Olt, orașul Corabia, cartierul Celei, str. Sucidava, la o distanță de circa 1 km față de malul nordic al Dunării. El cuprinde două puncte de interes arheologic major: zona așezării romane civile, suprapusă în totalitate de construcții moderne; zona platoului cetății romano-bizantine. În acest din urmă punct au fost identificate în special vestigii din perioada de tranziție la epoca bronzului, a doua epocă a fierului, epoca romană timpurie (sec. II-III), epoca romană târzie (sec. IV-V), epoca paleobizantină (sec. VI) și epoca medievală (sec. XIII-XVI).

Campania din anul 2012 s-a desfășurat între 3-12 iulie 2012. Săpăturile arheologice au fost efectuate în zona centrală din interiorul cetății romano-bizantine, denumită Suprafața 2002, în casele C.1, C.8, C.9, C.17 și C.18, situate la extremitatea nordică a suprafeței respective.

Obiectivul campaniei 2012 a vizat continuarea cercetărilor din anul precedent, care atinseseră adâncimea maximă în caseta C.9, la -2,00 m, unde fusese surprins nivelul dacic târziu (sec. I a.Chr. - sec. I p.Chr.), în care au fost descoperite o vatră rituală cu decor și o alta, distrusă încă din antichitate. În campania actuală au fost

înregistrate rezultate notabile doar în casele C.8, C.9 și C.18.

Caseta C.8. La adâncimea de 1,90 m au fost identificate urmele unei locuințe modeste, care, din punct de vedere stratigrafic, aparține perioadei cuprinsă între sfârșitul sec. III și primele decenii ale sec. IV. Ea pare să fi fost defaectată și nivelată la capătul acestei perioade, probabil în contextul lucrărilor edilitare din epoca constantiniană. De aceea, elementele păstrate din structura sa sunt extrem de puține. Se remarcă o vatră de foc cu formă dreptunghiulară, orientată nord-sud și realizată din lut ars la roșu. Dimensiunile sale observabile sunt de 1,00 x 0,60 m, dar nu este exclus ca ea să continue și dincolo de profilul sudic al casei. De-a lungul laturilor, vatra pare să fi fost mărginită de câte un șir de pietre mari de râu, parțial deranjate în prezent. În jurul său se observă mai multe fragmente de cărămizi romane așezate în dungă, al căror amplasament pare a sugera existența unor aliniamente. În capătul nord-vestic al vetrei este amplasată groapa care o deservea. Aceasta are forma ovală, cu diametrul maxim de 1,30 m și o adâncime de 0,40 m. În umplutura gropii, sub un „capac” alcătuit din resturi de cărămidă care provin probabil de la nivelarea locuinței, se remarcă, pe lângă multă cenușă, melci, oase calcinate de animale, bucăți de lutuală și câteva mici fragmente de ceramică romană. La nord de vatră descrisă s-a păstrat o mică porțiune din podeaua locuinței. Ea a fost amenajată dintr-un strat de pământ cu grosimea de cel puțin 8 cm, care apare sub forma unei lutuiei compacte, de culoare gălbuie, plasată peste un strat de pietriș de râu. Pe suprafața podelei s-a constatat prezența unei alte gropi menajere, dar de dimensiuni mult mai mici (diametru maxim 0,35 m), în care a fost descoperită cenușă și gura unei amfore romane.

Pentru a completa informațiile de ordin stratigrafic, la vest de zona ocupată de urmele locuinței descrise mai sus, în aceeași casetă a fost practicat un sondaj de control cu lățimea de 2,60 m și lățimea de 1,00 m, orientat N-S, care a atins adâncimea maximă de 2,70 m. El a confirmat că locuința în discuție suprapune un nivel dacic, atestat în perimetrul sondajului prin fragmente ceramice lucrate cu mâna și decorate cu butoni sau cu brăuri alveolate. Sub acesta, la -2,70 m a fost sesizat un alt nivel, din care ne-a reținut atenția un fragment provenit din buza unui vas hallstattian cu pasta neagră, lustruit pe ambele fețe, și o mică cute din piatră.

Caseta C.9. A fost demontată vatra cu decor, dezvelită în campania precedentă, la o adâncime de aproximativ 2,00 m. În jurul acesteia, în același nivel, au fost descoperite mai multe fragmente ceramice dacice lucrate cu mâna.

Caseta C.18. Deoarece pe aproximativ două treimi din suprafața casei săpătura din campaniile anterioare s-a oprit pe nivelul unui pavaj din epoca paleobizantină (sec. VI p.Chr.), în anul 2012 ea s-a limitat la spațiul din treimea nordică a casei în discuție, unde a ajuns la adâncimea de 2,00 m. Aici au fost sesizate urmele unei masive nivelări în care s-au conservat numeroase fragmente ceramice lucrate cu mâna și decorate cu butoni și brăuri alveolate. Sub aceasta s-a constatat prezența unui strat masiv de cenușă, în care se observă urmele provenite de la o suprastructură de lemn incendiată. În stratul respectiv a fost descoperită și o monedă, din păcate total distrusă datorită arderii intense la care a fost supusă și a oxidării. Deoarece săpătura s-a oprit la adâncimea menționată, nu ne putem pronunța deocamdată cu certitudine asupra tipului de construcție a cărei incendiere a generat această acumulare de cenușă.

Obiecte descoperite. Cercetările actuale au condus la descoperirea unor obiecte din bronz (două verigi din bronz, pentru conexiunea plăcuțelor de lorica șquamata și trei monede, dintre care doar una lizibilă - emisă de împăratul Probus), din os (o spatulă) și corn (câteva vârfuri tăiate la bază), din piatră (o cute și o greutate de pescuit realizată prin reutilizarea unei bucăți de piatră de construcție

calcaroasă). Dintre obiectele din ceramică, ne mărginim să amintim un fragment de cărămidă ștampilată cu textul LV[Macedonica], un fragment de țiglă ștampilată cu textul VAR[INIA] și o greutate pentru plasa de pescuit, ultima identificată în nivelul dacic. Toate obiectele au fost predate Muzeului de Arheologie și Etnografie Corabia.

Săpăturile efectuate în anul 2012 în interiorul cetății romano-byzantine de la Sucidava au condus la completarea informațiilor existente și culegerea unor noi date referitoare la locuirea din etapa romană timpurie, de la finele sec. III-începutul sec. IV p.Chr. (o nouă locuință, prevăzută cu vatră și două gropi menajere), cât și la urmele de factură geto-dacă (o construcție incendiată și nivelată) din sec. I a.Chr.-I p.Chr. Cercetările din anul viitor vor continua tot în extremitatea nordică a Suprafeței 2002.[Petre Gherghe, Lucian Amon]

Résumé:

Les recherches ont été menées dans l'intérieur de la forteresse romano-byzantine. Dans la cassette C.8 nous avons découvert les restes d'une modeste maison datée entre la fin du IIIe siècle et le début du IVe siècle (le foyer, avec son cendrier, et une partie du plancher en terre battue). Probablement, elle a été détruite et nivelé dans le contexte des travaux éditaires de Constantin le Grand. Dans la cassette C.18 nous avons découvert des nombreux fragments de poterie geto-dace et une couche massive de cendre, qui provient d'une superstructure en bois, brûlé.

17A. Covasna, jud. Covasna

Punct: Cetatea Zânelor

Cod sit: 63535.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 39/2012

Colectiv: Viorica Crișan – responsabil, Paul Pupeză, Nagy Jozsef (MNIT), Valeriu Sîrbu (M Brăila), Monica Mărginenu-Cârstoiu (IAB), Virgil Apostol (MNIR)

Cercetările arheologice au avut un singur obiectiv important: finalizarea secțiunii S7H.

Secțiunea S 7H a fost trasată din 2007 pe o suprafață de 3 x 6 m. În campania din 2008 am mărit dimensiunile acesteia la 19 x 4 m. Prin îndreptarea anuală a malurilor s-a ajuns în 2012 la o suprafață de 20 x 6 m. Secțiune 7H a avut ca scop clarificarea dimensiunilor și a traseului zidului de curtină a terasei a II-a, din partea sud-estică a bastionului, precum și stratigrafia terasei respective. Secțiunea nu a putut fi finalizată în 2012.

Așa după cum arătam în raportul campaniei 2008, în suprafața deschisă pe zid și în fața acestuia pe terasă, a apărut o cantitate mare de pietre rezultate din demantelare. După eliminarea pietrelor căzute s-a constatat, sub stratul de lut ars la roșu, existența unei reamenajări, respectiv a unei palisade ridicată după distrugerea cetății dacice. Cu toate că piesele care predomină, în acest ultim nivel de locuire, sunt majoritatea de factură dacică (fructiere, oale, străchini, capace etc., lucrate cu roata, de culoare cenușie sau vase lucrate cu mina), printre ele au apărut și câteva fragmente de vase, (unul întregibil), de factură romană provincială. Situația am presupus-o și în celelalte secțiuni cercetate în jurul bastionului, dar abia acum s-a configurat cu certitudine. În timpul cercetărilor arheologice, din anii 1942-1943, Alexandru Ferenczi a descoperit, spre nord la în zona de legătură dintre trasa I și terasa a II-a, în imediata apropiere a acropolei, tige romane și a presupus existența unui turn de supraveghere și desigur a unor trupe romane care au staționat o perioadă aici. E prematur

să ne pronunțăm în acest sens, dar nu excludem posibilitatea, așa după cum, nu excludem nici posibilitatea ca o comunitate dacică să fi revenit după distrugerea cetății de către romani și să fi încercat o reorganizare a spațiului și a forțelor. Oricum și această ultimă fortificare a fost distrusă și incendiată. Pe întreaga suprafață cercetată, într-un strat de culoare negru gălbui, gros de circa 0,20 m, au apărut numeroase vase de factură dacică dar și fragmente de vase romane provinciale, iar în imediata apropiere a zidului, bârne carbonizate și un strat gros (0,20 m) de lut ars la roșu.

La 6 m de zid, înspre terasă, a apărut un pavaj de pietre, lat de cca. 2 m. Pe acest pavaj au fost descoperite, pe lângă fragmente ceramice de factură dacică, două crezete fragmentare și zgură de fier. Amenajarea respectivă aparține ultimului nivel, un atelier care se prelungește în porțiunea nord-vestică, încă necercetată. În profil a apărut și urma vetrei de foc. Sub pavajul de pietre a apărut o altă amenajare cu o vatră de foc înspre profilul nord-vestic, îndelung folosită, fragmente de vase, zgură de fier, mai multe pandantive de bronz, o mărgică de sticlă și bucăți mari de lipitură. Acest fapt ne îndeamnă să presupunem că, în ultimul nivel de locuire dacică, aici a funcționat un atelier care a fost refăcut de cei care sau așezat sau reșezat după distrugerea cetății.

În ultimul nivel de locuire dacică, în imediata apropierea zidului, au apărut numeroase vase întregi sau fragmentare, vase de sticlă, o monedă romană imperială (Vespasian, 74 p. Chr.) și o fibulă de bronz într-o stare de conservare foarte bună, datată în a doua jumătate a sec. I p. Chr. și prima jumătate a sec. II p. Chr., cuie și cuțite din fier, unelte din lut și din piatră.

Tot din ultimul nivel de locuire dacică provin urmele unei construcții, marcate prin bucăți mari de lipitură arsă, bârne carbonizate, o vatră de foc și un număr impresionant de vase întregibile (capace, borcane, străchini, fragmente de amfore, căni, cești etc).

La fel ca și în celelalte secțiuni cercetate, între ultimul nivel de locuire dacică și primul, se află un strat gros de lut galben de circa 40-60 cm. Acest strat a fost depus în urma primei distrugerii a cetății, foarte posibil în vremea lui Burebista. De altfel la baza acestui pământ lutos (- 1 m), amestecat cu pietre și cu foarte puține urme arheologice a fost descoperită o monedă celtică, Boii Mari (70-40 a. Chr.), ceea ce ne face să presupunem că, după luptele cu celții din jurul anilor 60 a. Chr., în drumul spre cetățile grecești (cca 55 a. Chr.), soldații lui Burebista distrug și iau în stăpânire cetatea de la Covasna.

În campania 2012 cercetările au continuat în primul nivel de locuire dacică. Au fost cercetate 18 complexe constând din gropi de stâlpi, vetre de foc, platforme de vase, și platforme de chirpici ars. Din acestea a ieșit o cantitate mare de vase lucrate cu mâna și cu roata, străchini, boluri și amfore de import; diverse obiecte din fier (se remarcă un fragment de foarfecă); fusaiole, jetoane, cute de piatră; piese de podoabă (mărgele din sticlă, chihlimbar și ceramică; un inel din argint; 2 fragmente de brățări din bronz) și oase de animale.

Secțiunea nu a fost finalizată nici în acest an. Urmează ca în campania viitoare să o finalizăm și să reușim să depistăm paramentul interior al zidului de curtină. Complexele cercetate și artefactele descoperite ne arată că prima fază de locuire (sfârșitul sec II – sec. I a. Chr.) a fost relativ calmă cu activități specifice unei așezări civile.

Secțiune a fost executată manual iar caroiul utilizat a fost cel de 2 x 2 m. Au fost făcute releveele ruinelor descoperite, s-au desenat profilele iar complexe surprinse au fost înregistrate atât cu mijloace clasice (fotografie, desen - grunduri/profile) cât și moderne, (înregistrări cu stație GPS).

Problemele pe care le ridică un sit de dimensiunile Cetății Zânelor (o acropolă și patru terase înconjurate de ziduri din piatră, posibil mai multe bastioane) sunt foarte numeroase. În campaniile viitoare se impune finalizarea cercetărilor efectuate în jurul bastionului, de pe terasa a II-a, cercetarea acropolei, de altfel extrem de dificilă

din cauza numeroaselor gropi lăsate de căutătorii de comori precum și deschiderea unei secțiuni pe latura nord-vestică a terasei a III-a unde presupunem existența porții de acces în cetate. Ar necesita, de asemenea, deschisă o suprafață pe terasa a III-a, colțul vestic, unde, după configurația terenului, pare să indice un alt bastion. Ar fi, de asemenea, extrem de importantă cercetarea extremității nordice a terasei a II-a (unde se leagă de terasa I), acolo unde Alexandru Ferenczi vorbește de existența unui turn de supraveghere roman.

La finalul săpăturii au fost protejate zidurile descoperite și înlocuite panourile deteriorate. Au fost protejate de asemenea complexele dezvelite în S7H.

Datorită numărului mare de vizitatori care doresc să vadă vestigiile „Cetății Zânelor” am optat, împreună cu Asociația ARA, pentru protejarea acestora cu panouri din lemn și nu prin reacoperirea cu pământ. În acest fel pot fi foarte ușor imaginate structurile imense de piatră care înconjurau terasele și acropola.

Bibliografie:

Viorica Crișan, Valeriu Sîrbu, Covasna - Faires Fortress. A Carpathian Mountain Fortified by Daciens, în *Identități culturale locale și regionale*, Ed. Mega, 2010, p. 265-285;

Viorica Crișan, Cetatea Zânelor de la Covasna, în *Dacii din Curbura Carpaților*, Sfântu Gheorghe, 2009, p. 59-85;

Viorica Crișan, Valeriu Sîrbu, Cristina Popescu, Covasna - "Cetatea Zânelor". Un munte fortificat de daci, în *Noi descoperiri arheologice în sud-estul Transilvaniei*, Editura Angvstia, Covasna, 2003, p. 51-72.

Abstract:

The single most important objective of the archaeological research was the completion of trench S7H.

Trench S 7H was excavated as early as 2007 on a 3 x 6 m surface. The 2008 campaign extended its sizes to 19 x 4 m. In 2012, a 20 x 6 m surface was reached following the manual levelling of the trench sides. Trench 7H was designed to clarify the sizes and route of the curtain wall of terrace II, in the south-eastern part of the bastion, as well as the stratigraphy of respective terrace. The trench could not be completed yet in 2012.

Large stone quantities resulted from demolition surfaced in the open surface on the wall and in front of it, on the terrace. Subsequent to the removal of the fallen stones, it was noted that below the red-coloured burnt clay layer lay a construction, namely a palisade erected after the destruction of the Dacian fortress. We supposed that similar circumstances were also apparent in the other trenches excavated around the bastion, however they were only recently confirmed. During the archaeological investigations between 1942 and 1943, Alexandru Ferenczi discovered Roman tiles to the north of the connection area between terrace I and II. The author assumed that a surveillance tower was located there and obviously, that certain Roman troops had been in garrison there for a while. Nevertheless, for the time being, we cannot argue in favour or against such hypothesis, although it is not excluded. We cannot either exclude the possibility that a Dacian community had returned after the destruction of the fortress by the Romans and attempted to reorganize both its space and strengths. Nonetheless, that most recent fortification was also destroyed and burned. On the entire examined surface, in a black yellowish layer of ca. 0.20 m thick, emerged many Dacian wares, fragments of Roman provincial wares and just nearby the wall, charred beams and a thick layer (0.20 m) of red-coloured burned clay layer.

A stone pavement, ca. 2 m wide, appeared at 6 m from the wall, towards the terrace. Beside Dacian potshards, two fragmentary crucibles and iron slag were discovered on this pavement. Respective construction belongs to the most recent layer, most likely

a workshop extending in the north-western side, still unexcavated. Another construction with fireplace, extensively used, Dacian pottery fragments, iron slag, several bronze pendants, a glass bead and large plaster pieces were identified under the stone pavement. We assume that a workshop, rebuilt by those who settled or resettled the fortress subsequent to its destruction, was in operation in the most recent Dacian inhabitation layer.

In this last Dacian inhabitation layer, close by the wall, emerged numerous complete or fragmentary vessels, glass vessels, an imperial Roman coin (Vespasian, AD 74) and a bronze brooch dated to the second half of the 1st c. AD and first half of the 2nd c. AD, iron nails and knives, clay and stone tools.

Still to the most recent Dacian inhabitation layer belong the traces of a building, marked by large burnt plaster pieces, charred beams, a fireplace and an impressive number of restorable vessels (lids, pots, porringers, amphorae fragments, bowls, cups etc).

Between the last and first Dacian inhabitation layers lies a ca. 40-60 cm thick layer of yellow clay. This layer was deposited following the first destruction of the fortress, very likely under Burebista. A Celtic coin, Boii Mari (70-40 BC) was discovered at the base of this clayish layer (- 1 m), which makes us assume that after the battles with the Celts around 60 BC, Burebista's soldiers destroyed and seized the fortress at Covasna on route to the Greek cities (ca. 55 BC).

In the 2012 campaign, research of the first Dacian inhabitation layer continued. 18 features consisting of post pits, fireplaces, vessel platforms and burned adobe platforms were investigated. There emerged a large quantity of hand-made and wheel-made vessels, porringers, bowls and import amphorae, various iron objects (a scissors' fragment is worthy of note); loom weights, tokens, stone whetstone, adornment objects (glass beads, amber and ceramic; one silver ring; 2 bronze bracelet fragments) and animal bones.

The issues related to a site of Cetatea Zânelor size (one acropolis and four terraces surrounded by stone walls, likely several bastions) are manifold. Future excavation campaigns must lead to the completion of the investigations around the bastion, on terrace II, the research of the acropolis, similarly difficult due to the many holes left behind by treasure seekers and the excavation of another trench on the north-western side of terrace III, where we suppose that the access gate to the fortress lies. Another trench should also be dug on terrace III, in the western corner, where the land configuration points to the existence of another bastion. The research of the northern extremity of terrace II (where it joins terrace I), where Alexandru Ferenczi mentions a Roman surveillance tower, would also be of extreme importance.

17B. Crășanii de Jos, com. Balaciu, jud. Ialomița

Punct: Piscu Crășani

Cod sit: 92934.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 3/2012

Colectiv: Marian Neagu - responsabil (MDJ Călărași), Florin Vlad - responsabil sector, Ioan Cernău, Cătălina Cernea (MJ Ialomița), Valeriu Sîrbu - responsabil sector (M Brăila), Dan Ștefan, Cristian Ștefan (SC Digital Domain SRL București), Monica Constantin (IAB)

Săpăturile arheologice din această campanie s-au desfășurat pe Platou, urmărindu-se două obiective: a) observații stratigrafice, tipurile de complexe de locuire și datarea lor și b) forma, dimensiunile, structura și cronologia fortificației "B". Vom prezenta succint câteva

complexe și fortificația, iar în final vom face câteva considerații de ordin general.

Secțiunea SI, caseta A (2,00 x 2,20 m), trasată pentru a epuiza cercetarea complexelor 1a și 1b.

C1Gr.1b (A=1,20m; D=1,35m): s-a finalizat cercetarea gropii, de formă ușor tronconică, cu umplutura formată dintr-un sediment cenușiu-închis, pigmentat cu cenușă, cărbuni și bucățele mici de vetre, plus un număr relativ redus de oase de animale sparte și puține fragmente de vase ceramice, getice sau de amfore elenistice. Aproape de fundul gropii era un craniu uman, fără maxilar, așezat pe stânga, cu fața la nord; nu are urme de lovituri; în apropiere se mai aflau câteva mici oase post-craniene. Lângă craniu erau un jeton din ceramică, care se adaugă la cele trei, toate din pereți de vase, găsite în campania anterioară. În rest, umplutura gropii avea aspect "menajer". Dată: sec. II-I a. Chr.

C4 Groapa 4, în SI și cas. A; de formă ovală (A = 0,60 m; D=1,35 x 1,10 m). S-a conturat de la adâncimea de 0,55-0,60 m, față de nivelul actual de călcare, observându-se ca o pată de culoare închisă în care se afla o aglomerare de fragmente de vase ceramice, unele în poziție oblică sau verticală, care continua pînă la adâncimea de 0,90 m. Tipurile de vase geto-dacice modelate cu mâna erau reprezentate de borcane și vase mari, iar cele cu roata de strecurătoare, cupă cu picior scund, fructieră, cană; se adaugă câteva fragmente de amforă elenistică.

Tot în această groapă s-a găsit și un cap de cerb, de la o figurină sau protomă de vas, din argilă fină, omogenă, cenușie, foarte expresivă, cu reale valențe artistice. Dată: sec. II-I a. Chr.

SVII, Caseta A (10 x 1 m)

C7, Cuptor 1, în SVII, cas.A, m. 10. La adâncimea de 1,15-1,20 m s-au identificat resturile unui cuptor "menajer", cu diametrul de a 0,63 m, săpat doar parțial, întrucât restul intra în malul de nord al casei. Pereții, din loess fin, nisipos, păstrați pe o grosime de maxim 10 cm, aveau partea interioară cărămizie, ca urmare a arderilor intense, iar cea exterioară gălbuie; bolta era prăbușită în interior. Stratigrafic, el se afla pe un nivel ulterior părăsirii fortificației "B" de pe Platou, aflată spre sud, în apropiere. Dată: probabil a doua jumătate a sec. I a. Chr.

SIII = 24 x 2,00 m

Complexul 8 Groapa 7 (A=1,60 m). Groapă identificată, în partea superioară, printr-o aglomerare de fragmente de lipitură arsă și de vetre, apoi fragmente ceramice, oase de animale și scoici, conturată cu certitudine de la adâncimea de 1,10-1,20 m. Umplutura, de sus în jos, avea trei sedimente de grosimi și nuanțe diferite: a) cenușiu cu pigmenți de cărbune, fragmente mici de vase, de vetre și oase de animale, b) brun-roșcat, nisipos, cu rare și mici fragmente de vase și c) cenușiu-negru, cu foarte mult cărbune și bucățele de vatră. Umplutura a conținut, deci, puține materiale geto-dacice. Forma și dimensiunile n-au putut fi precizate întrucât depășeau marginile de est, sud și vest ale secțiunii.

După poziția stratigrafică, probabil sec. II a. Chr.

C9, Aglomerarea 1 de materiale arheologice, observată la - 0,60-0,80 m, de formă ovală, extinsă pe toată lățimea secțiunii, cu o concentrare mai mare de materiale în partea sudică, formată din bucăți mari de vatră puternic arsă, concrețiuni de calcar, oase de animale, rare pietricele și fragmente de vase geto-dacice. După poziția stratigrafică se datează, probabil, în sec. I a. Chr.

Fortificația "B". Întrucât informațiile despre această fortificație erau contradictorii, în campaniile din 2011-2012 ne-am propus secționarea ei în trei zone - de est, centrală și de vest - pentru a avea date cât mai complete în privința caracteristicilor și a cronologiei ei.

Observațiile stratigrafice din cele trei secționări ale fortificației (SII = 12 x 2 m; SVII, caseta A = 10 x 2,00 m; SIII = 24 x 2,00 m), executate la marginile și în zona centrală a traseului său, au dus

la rezultate similare în privința caracteristicilor sale principale, diferențele fiind în detalii.

Stratigrafic, șanțul a fost săpat de la baza nivelului arheologic de epocă geto-dacică, din loess-ul natural.

Forma și dimensiunile șanțului: fundul plat, pereții verticali ori ușor evazați. La bază, șanțul avea lățimea cuprinsă între 3,00-3,80m, iar la partea superioară deschiderea era de 3,60-4,00m. Adâncimea, la malul sudic, exterior, varia între 0,60-1,20m, iar la malul nordic, spre "val", între 1,00-1,70m.

Valul/parapetul din loess, rezultat din săpare, a fost depus pe malul nordic, el păstrându-se pe o înălțime cuprinsă într-o 0,20/0,60 m și pe o lățime maximă de 3,00 m. Nici în partea lui păstrată în situ și nici în umplutura șanțului nu s-au observat urmele vreunei structuri de lemn (gropi de stâlpi/pari, urme de arsură, cenușă etc.).

Umplutura șanțului. Cea mai mare parte din umplutura șanțului, de la bază până spre gură, era relativ unitară din punctul de vedere al sedimentelor/straturilor, ceea ce ar indica o umplere intenționată, la un moment dat, cu pământul din stratul arheologic aflat în apropiere. Numai astfel s-ar putea explica prezența exclusivă a inventarului de epocă geto-dacică în umplutura acestuia din secțiunile SIII și SVII, iar în SII peste 90% erau geto-dacice, doar câteva neolitice.

De asemenea, după această umplere antropică, în toate cele trei situații, partea superioară a șanțului avea o lentilă de microstraturi de culoare gălbuie, maronie ori cenușie, ca urmare a scurgerii naturale de pe parapetul din loess de pe latura de nord. Reamintim că sub această lentilă, care forma un fel de "capac", și "sigila" umplutura șanțului, inventarul era, aproape în totalitate, de epocă geto-dacică, cu excepția câtorva cioburi neolitice găsite doar în SII.

În nici una din situații nu s-a observat vreo reamenajare/reutilizare a fortificației.

Cercetările arheologice și cele geofizice au demonstrat că această fortificație de formă semicirculară delimita platoul, de la est spre vest, de la o pantă abruptă la alta ale terasei înalte a lămoșiei. Ea era formată dintr-un șanț cu fundul plat și pereții aproape verticali, la care se adăuga un parapet de loess pe partea lui nordică. Date fiind forma sa și lipsa unor alte structuri (palisade) pe parapetul de loess e posibil ca rostul său să fi fost, în primul rând, acela de a delimita, la un moment dat, locuirea, de a asigura o anumită protecție pentru oameni și animale și de a evacua apa de pe un platou cu altitudini variate.

Observațiile stratigrafice și inventarul descoperit în umplutura șanțului indică faptul că, foarte probabil¹, fortificația a fost executată la începutul locuirii geto-dacice din etapa a doua, deci cândva în prima jumătate a sec. II a. Chr. Nu după multă vreme, întrucât nu sunt depuneri pe fundul lui, poate ca urmare a extinderii locuirii, șanțul a fost acoperit iar scurgerile naturale de pe "val", ca urmare a precipitațiilor, au "sigilat" umplutura și au nivelat, parțial, terenul.

Cercetările arheologice au evidențiat faptul că locuirea geto-dacică din sec. II-I a. Chr. se extinde atât la nord, cât și la sud de fortificația "B".

Rămâne de stabil, dacă va mai fi posibil, care este raportul, stratigrafic și cronologic, dintre fortificația "A", care separa promontoriul (acum cele trei mameloane) de Platou, și fortificația "B", aflată la circa 35-45 m mai la sud, care separa, la un moment dat, platoul în două.

În ansamblu, toate săpăturile din campania 2012, indiferent de zona de pe Platou unde s-au desfășurat, au dus la identificarea de complexe și materiale din sec. II-I a. Chr., geto-dacice sau elenistice.

¹ Nu excludem, total, nici ipoteza că șanțul ar fi fost executat de comunitățile neolitice, așa cum s-a afirmat în urma săpăturilor anterioare, coordonate de N. Conovici.

Bibliografie:

- I. Andrieșescu, *Piscul Crășani*, ARMSI, III, Cultura Națională, București, 1924;
- N. Conovici, *Șantierul arheologic Piscul Crășani - 1978, Raport preliminar*, A XIII-a Sesiune națională de rapoarte, Oradea, 1979, Materiale, Oradea, 1979, p. 143-145;
- N. Conovici, M. Neagu, *Șantierul arheologic Piscul Crășani*, A XV-a Sesiune Națională de rapoarte, Brașov, 1981, Materiale, București, 1983, p. 193-200;
- N. Conovici, *Câteva figurine antropomorfe getice-dacice descoperite la Piscul Crășani (com. Balaciu, jud. Ialomița)*, SCIVA, 25, 1974, 2, p. 295-301;
- N. Conovici, *Cupele cu decor în relief de la Crășani și Copuzu*, SCIVA, 29, 2, 1978, p. 165-183;
- N. Conovici, *Piese ceramice de interes deosebit descoperite la Piscul Crășani*, SCIVA, 32, 4, 1981, p. 571-579;
- N. Conovici, *Un rhyton ceramic descoperit la Piscul Crășani*, Thraco-Dacica 8, 1987, p. 92-99; N. Conovici, *Obiecte pentru cult și magie descoperite la Piscul Crășani*, Pontica 27, 1994, p. 61-83;
- M. Neagu et alii, CCA 2012, p. 48-50.

18. Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: La Gâța

Cod sit: 33701.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 11/2012

Colectiv: Dan Lucian Vaida – responsabil (MG Năsăud), George G. Marinescu (CMJ Bistrița), Ioana Chira

Săpăturile arheologice s-au desfășurat în intervalul 9-21 iulie 2012, finanțarea fiind asigurată de Complexul Muzeal Județean Bistrița-Năsăud. Obiectivul campaniei a constat în cercetarea și delimitarea celor două necropole (celtică și scitică) stabilite în acest punct. Au fost trasate 11 secțiuni (S₇₉-S₈₉), cele mai multe orientate SV-NE, cu lungimi cuprinse între 15-30 m și lățimi de 1,5 și 2 m, cu martori de 0,5 m, rezultând o suprafață verificată de cca. 700 mp. În urma investigațiilor din acest an a fost identificat un mormânt scitic (M₃₉), datat în sec. VI-V a. Chr., și unul celtic (M₄₀), aparținând sec. III-II a. Chr. În același perimetru au mai fost scoase la suprafață câteva fragmente ceramice preistorice și așchii de silex, găsite sporadic, care sunt puse în legătură cu o locuire neolitică cunoscută în zonă.

M₃₉ – mormânt de înhumăție; groapă funerară de formă neregulată; ad. de depunere: 0,70 m.; schelet de copil întins pe spate cu brațele așezate pe bazin, loc unde au fost observate și urme de ocru de culoare roșie; orientare: V (capul) – E.

Inventar: 1. Strachină de culoare neagră, lucrată cu mâna, cu buza trasă spre interior; 2-3. două mărgelile din pastă sticloasă de culoare galbenă, găsite sub cap; 4. oase de animal (ofrandă alimentară), aflate în strachină.

M₄₀ – mormânt de înhumăție; groapă funerară de formă ovală; ad. de depunere: 0,50 m.; schelet întins pe spate cu brațele încrucișate pe bazin; orientare: NV (capul) – SE.

Inventar: 1. Unealtă din fier (sulă), cu mâner din corn de animal, găsită lângă oasele brațului drept.

Materialul arheologic rezultat a intrat în patrimoniul MG Năsăud, obiectele recuperate necesitând operațiuni de restaurare. La muzeul din Năsăud se păstrează și documentația de șantier. Cercetările la Fântânele-„La Gâța” urmează să fie reluate, cu aceleași obiective, în vara anului 2013.

Bibliografie:

- Dan Lucian Vaida, Celtic finds in North-East Transylvania (IVth-IInd centuries B.S.), în *Thracians and Celts (Proceedings of the International Colloquium from Bistrița, 18-20 May 2006)*, Cluj-Napoca, 2006, p. 295-323.
- Dan Lucian Vaida, Preliminary considerations regarding the Celtic cemetery from Fantanele (the point – La Gata), în *Funerary Practices of the Bronze and Iron Ages in Central and South-Eastern Europe (Proceedings of the 9th International Colloquium of Funerary Archaeology Bistrița, 9-11 May 2008)*, Cluj-Napoca, 2009, p. 237-246.
- George G. Marinescu, Un mormânt de tip scitic descoperit la Fântânele „La Gâța”, *Arhiva Someșană* 9, 2010, p. 13-28.

19. Figa, oraș Beclean, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: Băile Figa

Cod sit: 32492.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 44/2012

Colectiv: Valerii Kavruk – responsabil, Dan Lucian Buzea, Adela (Mateș) Kovács (MNCR), Dan Ștefan, Cătălin Constantin (U București)

Situl arheologic Băile Figa se află în nordul Câmpiei Someșene, în valea Pârâului Sărat, la 2,62 km SSE de confluența acestuia cu râul Meleș, acesta din urmă fiind afluent al Someșului Mare. Din punct de vedere administrativ, acest sit este situat pe teritoriul orașului Beclean (jud. Bistrița-Năsăud) – între cartierul Podirei și satul Figa, în vecinătatea nemijlocită a stațiunii balneare omonime. Situl ocupă partea inferioară a unei depresiuni de formă emisferică ce suprapune un zăcământ de sare. Suprafața sitului este de cca. 600 m (N – S) x 200/250 m (V – E).

Situl a fost descoperit în anul 1977 de I. Chintăuan¹. În anii 2006-2011, un colectiv de cercetare româno-britanic a întreprins în perimetrul sitului și împrejurimile acestuia cercetări arheologice sistematice și preventive care au scos în evidență numeroase vestigii privind exploatarea sării. Acestea, conform celor cca. 60 de analize ¹⁴C, datează între cca. 3200 cal BC și 800 cal AD, cele mai multe date ¹⁴C, încadrându-se între cca. 1500 și 850 cal BC, urmate de cele din cca. 400/350 – 200 cal BC². Totodată, la extremitatea nordică a sitului au fost descoperite urme relativ consistente de locuire asociate cu ceramica de tip lernut-Zoltan și elemente izolate de factura Wietenberg (?), iar la cca. 120-150 m vest de S.III – urme sporadice asociate cu fragmente ceramice de factură Lăpuș și Noua.

Obiectivele campaniei din 2012 au fost următoarele: 1. cercetarea unei construcții de lemn din epoca bronzului, dezvelită parțial de lucrările de extragere a nămolului terapeutic; 2. recoltarea probelor de sare gemă și ceramică în vederea stabilirii amprentelor specifice zăcământului local; 3. stabilirea poziției zăcământului de

¹ I. Chintăuan, I. Russu, *Considerații cu privire la utilizarea sării și apelor sărate din nord-estul Transilvaniei, File de istorie* 5, Bistrița, 1988, p. 238-277.

² V. Cavruc, A. Harding, D. Buzea, Adela Kovacs, G. Marinescu, T. Ważny, R. Brunning, A.G. Brown, *Cercetările privind exploatarea sării în nord-estul Transilvaniei (2006-2010)*. Raport preliminar, *Angustia* 14, 2010, p. 165-244; A. Harding, V. Kavruk, A prehistoric salt production site at Băile Figa, Romania, *Eurasia Antiqua* 16, 2010, p.131-167; V. Cavruc, A. Harding, *New Archaeological Researches concerning Saltworking in Transylvania. Preliminary Report*. In: M. Alexianu, O. Weller, Roxana-Gabriela Curcă, *Archaeology and Anthropology of Salt: A Diachronic Approach. Proceedings of the International Colloquium, 1-5 October 2008*. Al. I. Cuza University (Iasi, Romania), BAR S2198, 2011, p. 111-122.

sare în valea Pârâului Sărat; 4. Verificarea posibilei legături între situl Băile Figa și așezarea fortificată de la Coldău-Varbă.

Descrierea cercetărilor din campania 2012

Secțiunea XXIII - În timpul extragerii nămolului terapeutic, angajații stațiunii balneare au dezvelit pe malul drept al afluentului estic al Pârâului Sărat o grupare compactă de stâlpi, pari, scânduri și împletituri de nuiele. În scopul salvării și cercetării acestora, am deschis o secțiune - S.XXIII - de 8 x 6 m.

Stratigrafia S.XXIII - În profilele S.XXIII au fost surprinse 3 secvențe stratigrafice: 0 - 0,35 m: pământ argilos gălbui, amestecat cu nisip și pietriș, fără artefacte; 0,35 - 0,85 m: argilă nisipoasă, portocaliu-gălbuie, amestecată cu pietriș, fără artefacte; 0,85 - 1,70 m: nămol în care se aflau numeroase elemente de lemn preistoric. Sub stratul de nămol, la ad. de cca. 4 m - conform cercetărilor geofizice - se află roca de sare.

Descoperirile din S.XXIII - Au fost descoperite: structuri de lemn in situ, elemente de lemn în poziție secundară desprinse de la structuri, artefacte de lemn, fragmente ceramice izolate.

Complexul 1 - În jumătatea de SE a S.XXIII a fost dezvelită partea de nord a unei construcții de lemn (Cpl. 1). Peretele NE al acesteia, realizat din nuiele împletite, susținute de pari verticali, ușor curbat, orientat V - E, a fost dezvelit pe o lungime de 1,40 m. Peretele NV al construcției, format din scânduri verticale și un par masiv (gr. 0,14-0,17 m, L de 4,70 m) aflat în poziție orizontală, a fost orientat SV - NE. Îmbinarea între acest par și colțul construcției a fost realizată astfel: în orificiul rectangular (8 x 10 cm) realizat la capătul parului a fost introdus vârful unuia dintre parii ce susțin peretele NE. Pe latura sa exterioară, acest par a fost susținut de 2 pari masivi verticali, înfipti în sol. Partea peretelui realizată din scânduri verticale (l: 25-29 cm, gr: 6-8 cm, dezvelită: 45-88 cm) a fost urmărită pe o lungime de cca. 2 m. În colțul estic al Cpl. 1 a fost dezvelită o grupare formată din 14 pari drepti (gr: 6-3 cm, L: 1,98-0,40 m), aproximativ paraleli, orientați E - V). În interiorul Cpl. 1 au fost descoperite câteva artefacte de lemn: 2 cozi de topor-celt; 1 fragment de troacă (?); 3 baroase, 3 icuri de lemn.

În partea nordică a S.XXIII au fost descoperite fragmente de nuiele și un stâlp - părți componente ale unor structuri dezafectate. Tot acolo au fost găsite 2 piese întregi realizate din ramuri groase, cu ramificațiile decupate la bază, cu trepte realizate prin tăieturi perpendiculare și oblice. Aceste obiecte par să fi fost părți componente ale unor instalații sau structuri de lemn. Au mai fost descoperite cepuri provenind de la instalațiile de tip „troacă”.

Anexa S.XXIII - La 2,5 m NV de colțul NV al S.XXIII, a fost dezvelită parțial o grupare formată din mai multe obiecte de lemn: 3 pari masivi în poziție orizontal-oblică cu capetele împreunate; un jgheab realizat dintr-un trunchi scobit, aflat în poziție orizontală, dezvelit doar pe lungime de 1,88 m; o parte dintr-un dispozitiv compus dintr-o scândură de formă arcoidală având o perforație circulară la un capăt și două orificii rectangulare la mijloc, într-unul dintre orificiile rectangulare fiind inserat și fixat capătul unei scânduri drepte, rupte în vechime.

Secțiunea III a fost deschisă în 2007. Cercetările efectuate în S.III în anii 2007-2011 (cca. 600 mp) au dezvelit mai multe structuri de lemn datând din cca. 1200 - 850 cal BC și 3 complexe adâncite cu ceramica de tip lernut-Zoltan din faza finală a epocii bronzului timpuriu. În perioada 10-25 septembrie 2012, S.III a fost extinsă spre NV pe o suprafață de 30 mp. Săpăturile au arătat însă că zona a fost puternic afectată în timpul construirii (în anii 1960) și demolării (în toamna 2010) a unui bazin de înot, depunerile de sol fiind bulversate până la nivelul rocii native de sare. În aceste condiții, contrar așteptărilor, nu s-au putut observa urmele vreunor complexe.

În partea nordică a suprafeței cercetate (car. β²), la ad. de 1,65 m de la suprafața actuală a terenului, în solul amestecat, a fost descoperită o unealtă de fier având aspectul unui târnăcop, cu lama

triunghiulară vârful ascuțit, dispusă transversal față de direcția găurii de înmănușare. Ambele lame, în partea superioară, sunt zimțate. În interiorul găurii de înmănușare s-a păstrat partea superioară a mânerului de lemn. După toate aparențele, piesa datează din perioada post-medievală.

La diferite adâncimi au fost descoperite fragmente ceramice din epoca bronzului. Spre finalul campaniei, în caroul β¹, la adâncimea 2,80 m de la suprafața actuală a terenului s-a ajuns la roca de sare. Au fost prelevate și trimise la Universitatea Exeter din UK câteva fragmente ceramice și de roca de sare.

Cercetări geofizice în cuprinsul sitului de la Băile Figa

Suprafața sitului, puternic afectată de intervenții antropice și matricea solului, caracterizată de puternice turbații, constituie factori care limitează sever calitatea datelor geofizice măsurabile. Pentru a compensa parțial acești factori, inițial achiziția datelor geofizice a fost efectuată în perioada de iarnă, când terenul era acoperit de zăpadă. Au fost executate măsurători magnetometrice, electrometrice și georadar. Stratul de zăpadă a permis îmbunătățirea cuplajului al antenei georadar cu suprafața solului. Rezultatele obținute au permis identificarea masivului de sare, la o adâncime medie de 4 m.

În timpul verii investigarea geofizică s-a realizat printr-o serie de profile magnetometrice de-a lungul Pârâului Sărat, corelate cu serii de măsurători de susceptibilitate magnetică. În plus, au fost înregistrate date suplimentare de tomografie de rezistivitate electrică de-a lungul unui profil, denumit P21, cu lungimea de 35 m, pentru a verifica, în condiții meteorologice normale, rezultatele obținute în campania din anul 2010.

Studiul magnetometric al sistemului de fortificare de la Coldău

Așezarea fortificată de la Coldău se află în aval de confluența Meleșului și Someșului Mare, fapt care putea să faciliteze transportul sării spre această cetate din Băile Figa pe apă. Această așezare, judecând după amplasarea și configurația sa, pare să fi fost o așezare-port unde se stoca probabil sarea extrasă din centrele de exploatare a sării din zonă. De altfel, în amonte pe Someșul Mare se află încă cel puțin două astfel de centre de exploatare a sării din epoca bronzului târziu: Săsarm (7 km) și Caila (11 km).

Sistemul defensiv al așezării a fost cercetat prin săpături arheologice de mică amploare de către N. Vlăsa³. În prezent, valul și șanțul sunt încă vizibile. În zona valului, la suprafață se observă numeroși bolovani de culoare brună sau cărămizie, cu structura puternic modificată, având textură compactă și numeroase incluziuni gazoase și luciu sticlos. Măsurătorile geofizice directe asupra acestora au arătat valori foarte mari ale susceptibilității magnetice (în domeniul 30 - 70 10⁻³ SI). Aceste valori sunt de peste 100 de ori mai mari decât media susceptibilității magnetice a solului de pe platoul cercetat, fiind rezultatul unui tratament termic foarte puternic al valului în trecut, ce a depășit cu mult pragul temperaturii Curie⁴.

Pentru a completa datele cunoscute din săpăturile arheologice efectuate anterior și pentru a evalua oportunitatea și modalitățile unor viitoare cercetări, a fost proiectat și materializat în teren un grid compus din două celule cu latura de 40 m. În această suprafață (2 x 1600 mp = 3200 mp) au fost efectuate investigații magnetometrice, prin măsurarea și înregistrarea valorilor de gradient al componentei verticale a câmpului magnetic terestru. Prelucrarea datelor magnetice a relevat o structură complexă a sistemului de fortificare și o relativă lipsă a unor anomalii magnetice în interiorul incintei.

Achiziția în teren a datelor geofizice a fost realizată de către Dan Ștefan și Cristi Ștefan.

³ N. Vlăsa, Săpăturile arheologice de la Coldău (jud. Bistrița-Năsăud), ActaMN 10, 1973, p. 11-37.

⁴ Peste 550-600 °C.

În vederea conservării primare a vestigiilor descoperite, pe tot parcursul lucrărilor, elementele de lemn au fost menținute umede (prin stropire cu apă) și protejate contra razelor solare, fiind acoperite cu folie de plastic de culoarea neagră. La încheierea săpăturilor, aceste elemente au fost acoperite cu folie de plastic perforată. Elementele de lemn aflate în poziție secundară, împreună cu nămolul local și însoțite de copiele fișelor de obiect, au fost ambalate în pungi de plastic de culoarea neagră și depozitate într-un beci rece, umed și întunecat, aflat în imediata apropiere a sitului. După încheierea campaniei, în vederea conservării active și restaurării, aceste obiecte au fost transportate la laboratorul de conservare și restaurare al Muzeului Bucovinei din Suceava.

La finalul campaniei malurile secțiunilor cercetate au fost întărite cu panouri de lemn, iar secțiunile au fost umplute cu recipiente de plastic, folie de plastic și nămol local. Primarul orașului Beclean s-a angajat să împrejmuiească zonele aflate în curs de cercetare cu un gard și să creeze condiții corespunzătoare pentru conservarea întregului sit.

Situl de la Băile Figa reprezintă un monument al exploatarei preistorice și medievale a sării, unic în estul și sud-estul Europei. Dincolo de valoarea sa științifică, situl are un potențial turistic deosebit, având în vedere faptul că în vecinătatea lui funcționează o stațiune balneară care se bucură de un aflux turistic ridicat. Această vecinătate, pe de o parte, reprezintă o amenințare permanentă la adresa sitului, iar pe de altă – cu condiția unui management corespunzător – deschide perspective de integrare a sitului arheologic de la Băile Figa în sfera serviciilor turistice.

Abstract:

The Băile Figa site is situated in northeastern Transylvania, at the northern edge of the Someș Plane, close to the Beclean city Bistrița-Năsăud county. The site covers both sides of the Pârâul Sărat stream which joins the Meleș River, the latter being a tributary of the Someșul Mare River. The site overlaps the rich deposit of rock salt.

In 2006-2011 the joint Romanian-British research team revealed in the site rich evidence for ancient salt production dating between ca 3200 cal BC and 800 cal AD.

In 2012 the excavation was carried out in two trenches (XXIII and III). The geophysical research was performed along the Pârâul Sărat stream as well as in the fortified settlement Coldău-Varbă.

Trench XXIII (8 m x 6 m) covered both sides of the eastern tributary of the Pârâul Sărat stream. In the southeast half of the trench a wooden structure (Cpl. 1) was partially uncovered. Its northeast wall was made of wattle, and its northwestern wall was realized of vertical planks and a massive timber 4.2 m long, horizontally positioned. Within this structure some artifacts were found: 2 wooden hafts of socketed axes and 3 wooden mallets.

Close to the northwestern corner of Trench XXIII, in the streambed, a cluster of wooden objects was uncovered. It included 3 horizontally placed massive poles, the massive channel dugout in a tree trunk, and a part of a wooden device. The device consists of an arch-shaped board and a straight plank; the arch-shaped board was perforated with two round orifices at the ends and two rectangular ones between them; the straight plank was inserted and fixed in one of the rectangular orifices.

Trench III was extended to northwest with a 30 sq. m. Excavations revealed that most of the area was badly disturbed by the building in the 1960th and demolition in 2010 of the swimming pool. In the northern part of the excavated area, in mixed soil, an iron pick of post-medieval age was found. At different depths of the excavated area a few Bronze Age ceramic sherds were found. At the depth of 2.80 m from the current surface the excavation reached the native

rock salt. Some ceramic sherds and pieces of rock salt were sent to the University of Exeter for the scientific study.

Geophysic research conducted in the valley of the Pârâul Sărat stream within the Băile Figa site identified the rock salt deposit at an average depth of 4 m. Magnetometric investigation has been conducted in the Coldău-Varbă fortified settlement, which seems to have been a harbor where the salt extracted in the surrounding mining sites, was stored. Currently, the rampart and the ditch are still visible. Geophysical measurements on them have shown very high magnetic susceptibility, as a result of a very strong burning in the past.

Wood preservation. Throughout the researches the uncovered wooden elements were kept wet and protected from sunlight. Several wooden objects were transported to the conservation laboratory of the Bucovina Museum in Suceava. The wooden structures were covered with plastic sheets, and the trenches were backfilled with the original mud.

20. Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea [Dinogetia]

Punct: Bisericuța

Cod sit: 160635.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr.70/2012

Colectiv: Alexandru Barnea – responsabil (FIB, IAB), Adriana Panaite (IAB), Eugen Marius Paraschiv-Grigore, Ioana Paraschiv-Grigore (MNIR)

Cetatea Dinogetia se află amplasată în partea de nord-vest a județului Tulcea, la cca. 80 km vest de municipiul reședință de județ, pe malul drept al Dunării, la 10 km de municipiul Galați. Accesul către Dinogetia se poate face dinspre Tulcea pe DN22A iar din centrul satului Garvăn pe drumul național DN22e. Dinspre municipiul Galați se poate trece cu bacul pe Dunăre către localitatea I.C. Brătianu după care se continuă pe drumul național DN22E. Situl arheologic se află pe raza administrativă a comunei Jijila, sat Garvăn, la 3 km de vatra satului, pe partea dreaptă a DN22E ce leagă municipiul Tulcea de municipiul Galați.

Campania arheologică 2012 a pus accentul atât pe săpătura arheologică, cât și pe înregistrarea și inventarierea materialului arheologic rezultat în urma cercetărilor arheologice din anul în curs sau din anii trecuți.

Ca în fiecare an și primăvara anului 2012 a fost una foarte umedă ceea ce a facilitat dezvoltarea unei vegetații bogate, cetatea fiind invadată de o vegetație abundentă, prin urmare, o bună parte din timp a fost consacrată îndepărtării acesteia. Au fost curățate de vegetație atât termele, cât și cele mai importante edificii din interiorul cetății (domus-ul, bisericuța, praetorium-ul etc.)

Ca și în campania din anul precedent, obiectivul principal al campaniei de anul acesta a fost cercetarea matorului cuprins între sectoarele B și C ale cetății, mai precis în zona de sud-vest a fortificației. Demontarea acestui mator este necesară pentru a se putea recupera cât mai mult din informația științifică și materialul arheologic. În decursul anilor ce au trecut de la încheierea cercetărilor arheologice intra muros, aproximativ 1,5–2 m din lățimea totală a matorului s-a prăbușit, ajungându-se în prezent ca matorul cercetat să prezinte o lățime de cca. 3–3,5 m

Astfel, s-a delimitat o suprafață de 15 x 3 m, orientată de-a lungul matorului, pe direcția est-vest, împărțită în cinci carouri de

aprox. 3 x 3 m fiecare¹, numerotate cu cifre, de la vest la est.

Cercetarea a scos la lumină elemente legate de locuirea de epocă bizantină, fiind descoperită partea de sud-est a bordeiului nr. 91, ce fusese dezvelit parțial în campaniile anterioare². Pe lângă acest bordei, conform planului publicat în monografia apărută în anul 1967³, în zona cercetată se mai află încă două bordeie⁴, care, pentru moment, nu au fost surprinse în săpătură, acestea aflându-se la o adâncime mai mare decât cea a bordeiului nr. 91.

Complexul descoperit în caroul nr. 2, respectiv bordeiul nr. 91, a fost surprins pe o lungime de 2,80 m și o lățime de 0,70 m, reprezentând partea de sud a bordeiului, care vine să întregască jumătatea de nord a acestuia, cercetată în campaniile din anii '60 și publicată în monografia cetății, mai sus amintită. Prin urmare, bordeiul nr. 91 este de formă patrulateră, cu latura de aproximativ 3 m.

Bordeiul nr. 91 este construit din bârne de lemn, din care nu s-au mai păstrat decât câteva fragmente. La colțurile locuinței s-au observat urmele lăsate de parii de lemn ce susțineau pereții bordeiului. Podeaua acestuia era făcută din lut galben, bine tasat și nivelat. La nivelul acesteia, precum și în nivelul de dărâmtură de deasupra ei, au fost descoperite o cantitate mare de material arheologic (ceramică, obiecte de fier, oase etc.) de epocă bizantină ce confirmă datarea acestuia în perioada mai sus precizată. Pe lângă materialul arheologic de epocă bizantină au fost scose la lumină și mai multe materiale ceramice de epocă romană.

Stratigrafia matorului indică până acum patru nivele distincte: primul nivel este cel vegetal, cu o grosime de cca 0,30 m, de culoare negru-brun, din care s-a recoltat un număr mare de fragmente ceramice și de oase, cel mai probabil răscolite de către animale. Cel de-al doilea nivel, cu o grosime de cca 0,40 m, este alcătuit dintr-un strat consistent de cenușă ce provine de la incendierea cetății, în repetate rânduri, în perioada cuprinsă între secolele al X-lea și al XII-lea⁵. Acest al doilea nivel conține o cantitate impresionantă de fragmente ceramice medievale și resturi osteologice. Urmează un al treilea nivel, cu o grosime cuprinsă între 0,10–0,60 m⁶, care reprezintă stratul de nivelare al cetății și care cuprinde foarte multe materiale arheologice amestecate, inclusiv materiale din epoca romană și romano-bizantină. Acest nivel conține o cantitate mare de piatră provenită de la clădirile romano-bizantine dezafectate. Pe acest nivel au fost ridicate construcțiile de epocă bizantină printre care și bordeile nr. 91, 102 și 129 datate în secolele X-XII. Al patrulea nivel, care până în prezent are o grosime de circa 0,30 m. Reprezintă un nivel de distrugere al construcțiilor de epocă romană alcătuit din foarte multe materiale ceramice, țigle și piatră de la construcțiile romane.

Materialul ceramic rezultat în această campanie este sărăcăcios, se remarcă câteva fragmente de brățări de sticlă, o mărgică, precum și mai multe fragmente de ceramică smălțuită.

Au fost efectuate și o serie de periegeze: în exteriorul rezervației, pe latura de est a cetății și în zona necropolei romane.

Concomitent cu cercetarea arheologică, s-a continuat și prelucrarea materialelor arheologice provenite din campaniile anterioare, prelucrare concretizată în spălarea și inventarierea acestora, în vederea introducerii lor în baza de date. Tot materialul astfel prelucrat a fost ambalat în pungi și cutii, în vederea transportării la București pentru o prelucrare mai amănunțită.

Datorită furtunii produse în luna iunie ce a produs pagube

însemnate bazei arheologice a trebuit ca anul acesta să reparăm o suprafață de circa 50 mp din acoperișul casei cetății ceea ce a făcut ca timpul alocat cercetărilor arheologice să fie mult diminuat.

Abstract:

The 2012 campaign has been more focused on the recovery of archaeological and scientific information in the south-west sector of the site. We have begun the excavation in the area between the B and C sectors of the site. Along with the archaeological investigation, the processing of the archaeological materials from the previous campaigns was continued.

21. Gheorghieni, jud. Harghita

Punct: Bothvár

Cod sit: 83570.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 57/2012

Colectiv: Florin Gogâltan - responsabil (IAIA Cluj), Demjén Andrea (M Gheorghieni), Elena Cristina Cordoș, Ana Lucreția Ignat, Marian Adrian Lie (APPAT), Sebastian Andrei Drob, Tudor Mandache (doctoranzi UAIC Iași), Alexandra Floarea, Xenia Pop, Mihaela Savu (studenți UBB Cluj), Adriana Airinei (University of Glasgow), Victoria Dahl (Cornell University), Maya Khadro Lowy (New York University), Emma Lewis (University of Winnipeg), Jimmy Eeckhout (University of Gent)

La ieșirea din Gheorghieni, pe partea stângă a drumului ce duce spre Lacu Roșu, se găsește un mic platou stâncos cu o altitudine de 914 m. Tradiția locală menționează aici "cetatea Both". Nu există surse scrise despre această cetate. La 1868 Orbán Balázs vedea aici mai multe ziduri și chiar două turnuri. Săpăturile arheologice din 1960, i-au făcut pe Székely Zoltán și pe Tarisznyás Márton să presupună că cetatea a avut o formă elipsoidală (33 x 18 m). Zidul a fost construit din piatră de râu, legat cu var stins, având o grosime de 1,50 m. Fortificația de piatră ar fi fost înconjurată cu un șanț de 2 m adâncime. Cetatea a fost datată la sfârșitul secolului al XV-lea și la începutul secolului al XVI-lea.

Săpăturile sistematice au debutat în toamna anului 2009, după efectuarea ridicării topografice și a unor cercetări geofizice. S-a confirmat existența pe acest mic platou a unei incinte fortificate cu zid de piatră și a unui turn-locuință. În lipsa materialului arheologic nu s-a putut propune o datare sigură. Pe baza planului și a mortarului zidului (mortarul conține și pigment de cărămizi), s-a avansat ipoteza că cetatea a fost construită în evul mediu târziu (sec. XV-XVI). În campania din vara anului 2010 ne-am propus investigarea sistemului de fortificare în partea de est, nord și vest a cetății. Pentru aceasta a fost deschisă S 8 cu scopul de a verifica existența unui șanț de apărare în partea cea mai ușor accesibilă. Rezultatul a fost negativ. În partea de nord, în S 7, a fost surprins pe o porțiune de 2,40 m lungime, zidul de incintă gros de 1,20 m. Materialele arheologice descoperite în S 6, au fost atribuite secolului al XIII-lea.

În perioada 2 august–10 august 2012 au fost deschise trei secțiuni: S 9: 4 x 3,5 m, S 10: 2,8 x 3 m, S 8: 2,5 x 2 m, în total fiind săpați 27,5 mp. S 9 a vizat identificarea zidului în partea nordică și estică și astfel elucidarea planimetriei turnului. Rezultatele s-au dovedit a fi interesante: în partea nordică a fost identificat un contrafort, construit în aceeași tehnică ca și restul zidurilor; în partea estică s-a constatat că presupusul zid estic al turnului, identificat în

¹ Caroul standard este de 3 x 3 m însă nu toate carourile au aceste dimensiuni datorită faptului că matorul nu s-a păstrat egal pe toată lungimea lui.

² Dinogetia I, 1967, figura 5.

³ *Ibidem*.

⁴ Bordeiul nr. 102 și nr. 129.

⁵ 5. MCA 5, 1959, p. 579.

⁶ Dinogetia I, 1967, p. 30.

S 5/2009 și în S 9/2012, era de fapt dărâmată sa. Aici a fost găsită o monedă poloneză de argint din 1614. În această secțiune nu am reușit să surprindem zidul nordic al incintei. Pentru investigarea direcției incintei și a relației sale cu turnul este necesară o altă secțiune lângă zidul nordic al turnului. Demontarea dărâmăturii necesită resăparea concomitentă a secțiunilor 5/2009 și 9/2012, pentru a putea stabili cu precizie traseul zidului în partea estică și eventual pentru identificarea intrării în turn. Prin trasarea în partea sudică a platoului a unei secțiuni, notată S 10, s-a urmărit identificarea zidului de incintă pe latura de sud. Incinta, orientată est-vest, s-a dovedit a fi în această zonă destul de slab conservată, neputându-se delimita latura sa exterioară (ea fiind alunecată pe panta abruptă a dealului) și astfel nici grosimea zidului. Urmele păstrate constau din bucăți mici de micașturi zdrobite, legate cu un mortar foarte slab, cenușiu deschis, cu puțin var și pietriș. În S 11, săpată în partea de vest a cetății, lângă S 6, am găsit un fragment ceramic ce poate fi datat în sec. al XIII-lea și un cuțit din fier.

Abstract:

Both Fortress is located in the eastern part of Gheorgheni, on a rocky plateau (914 m altitude) near the national road leading to Lacu Roșu. There are no historical documents about the history of the fortress and the few stories mentioning it originate in the local tradition. In 2009 geomagnetic measurements and surveys were carried out on the plateau. Archaeological excavations were resumed in the same year. According to recent investigations (2009, 2010, 2011 and 2012 campaigns), Bothvar consisted of a stone enclosure and a small keep (dwelling tower). A Polish coin dated 1614 was found in the debris from this keep in 2012. However, outside the fortified area some pottery fragments and an iron knife suggest that this fortification may have been in use as early as the thirteenth century.

22. Gheorghieni, jud. Harghita

Punct: Pricske

Cod sit: 83570.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 58/2012

Colectiv: Florin Gogâltan – responsabil (IAIA Cluj), Demjén Andrea (M Gheorghieni), Neculai Bolohan (UAIC Iași), Kosza Antal (DC Harghita), Berecki Judit (MSC Miercurea Ciuc), Sebastian Andrei Drob, Tudor Mandache (doctoranzi UAIC Iași), Tugya Beáta (arheozoolog, Nagykanizsa), Elena Cristina Cordoș, Ana Lucreția Ignat, Marian-Adrian Lie (APPAT), Alexandra Floarea, Xenia Pop, Mihaela Savu, Paul-Ioan Petric (studenți UBB Cluj), Bertina Bo, Brita Hope, Rannveig Øyen, Mette Thue, Ole Unhammer (Bergen University), Adriana Airinei (University of Glasgow), Emily Andujar (University of Texas at Austin), Victoria Dahl (Cornell University), Samuel Gehl (București), Emma Lewis (University of Winnipeg), Erdős Nándor (Școala Generală „Fogarassy Mihály”, Gheorghieni).

Cercetările sistematice la vama și contumația (carantina) austriacă Pricske au debutat în vara anului 2009, desfășurându-se până acum în fiecare an. Rezultatele au fost prezentate succint în cronicile campaniilor anterioare, unde se găsesc și informațiile generale legate de obiectiv.

Campania anului 2012 s-a desfășurat între 16 iulie–30 iulie, fondurile fiind asigurate de Consiliul Județean Harghita, M

Gheorghieni, Fundația Pro Muzeum, Joseni și Asociația pentru Promovarea Patrimoniului Arheologic din Transilvania. Colectivul s-a lărgit treptat, participând, alături de specialiști de la Cluj, Gheorgheni, Miercurea Ciuc și Iași, studenți, masteranzi și doctoranzi de la Universitățile din Cluj și Iași și voluntari din diverse țări. Lor li s-au adăugat și un grup de elevi de la una din școlile din Gheorgheni coordonați de profesorul Erdős Nándor. În aceste condiții a fost posibilă deschiderea a patru suprafețe: S 7: 8,70 x 4,70 m, S 16: 9,70 x 5,70 m, S 17: 8,70 x 6,50 m și S 18: 8,20 x 2,70 m. În total a fost cercetată o suprafață de 183,07 mp. De asemenea, au fost efectuate investigații geofizice pentru stabilirea organizării interne a carantinei.

În vara anului 2012 a fost terminată cercetarea clădirilor începute în campaniile anterioare. În suprafața 5/2009, 7/2012 și 8/2011 a fost decoperată o mare parte din clădirea vama, permițând stabilirea dimensiunilor și obținerea unor rezultate preliminare privind structura sa. Clădirea a avut o lungime de 15,2 m și o lățime de 6,6 m. Era alcătuită din trei tracturi (trei încăperi). Încăperea estică și vestică au avut aceleași dimensiuni interioare (5,60 x 5,20 m), iar cea din mijloc, bucătăria, a fost de 5,40 x 2,90 m. În partea vestică (în colțul sud-vestic al clădirii) a fost identificată o groapă de par întărită cu pietre. Stâlful probabil că susținea acoperișul unui târnaț, care a fost amenajat și în partea nordică. Accesul în clădire se făcea pe aici, prin încăperea din mijloc ajungându-se și în camerele laterale. În fiecare încăpere a fost construită câte o sobă sau un cuptor. Avem puține informații despre amenajarea interioară a încăperilor. În camera de mijloc, în bucătărie, a fost surprinsă o pardoseală din cărămidă, iar în încăperile vestică și estică urmele pardoselii din lemn. În colțul nord-estic al încăperii vestice a fost săpat, sub nivelul de călcare contemporană (-0,97 m), o magazie de provizii, un fel de „pivniță”, partulateră (1,60 x 2 m). Părțile laterale și fundul au fost amenajate cu scânduri orizontale, iar la colțurile nord-vestice și cele sud-vestice cu bârne verticale. Pe fundul gropii, pe partea sa nordică, a fost așezată o piatră plată, cu scopul de a susține scara pe care se cobora în „pivniță”.

Prin S 14/2010, 15/2011, 16/2012, 17/2012 și 18/2012 a fost cercetată integral o altă clădire vama, care a avut același plan ca și clădirea prezentată mai sus. Diferența între această clădire și cea din S 5, 7 și 8 o reprezintă prezența unei clădiri anexe și a unei latrine ridicate ulterior pe fundația exterioară a zidului sudic (acestea au fost cercetate parțial în campaniile din 2010 și din 2012). Clădirea a avut o lungime de 15,4 m și o lățime de 6,3 m. Ea era compusă tot din trei tracturi. Încăperea estică avea o dimensiune interioară de 5,60 x 5,40 m, camera din mijloc fiind de 5,40 x 2,50 m, iar cea vestică de 5,40 x 5 m. Pe latura nordică și de vest a fost amenajat un târnaț. Accesul în clădire se făcea prin partea nordică, urmele treptelor din piatră fiind surprinse în fața încăperii din mijloc. De aici accesul se făcea în camerele laterale. În fiecare încăpere a fost identificată câte o fundație de sobă pentru încălzit. Și în acest caz avem puține informații privind amenajarea interioară a încăperilor. În camerele estice și vestice nivelul de călcare era reprezentat de o pardoseală din scânduri. S-au putut observa urmele a cinci grinzi transversale în încăperea vestică și șase în cea estică, care susțineau podeaua din lemn. În încăperea vestică, lângă bârnele transversale care țineau podeaua din lemn, am găsit o monedă de la 1781, căzută probabil între crăpăturile podelei. Pe toată suprafața interioară a încăperii din mijloc a fost pusă o pardoseală din cărămidă. Cărămizile sunt foarte uzate sau sparte, pardoseala lipsind cu totul în partea nordică a camerei.

Fundațiile clădirilor au fost construite din blocuri mari de sienit și bucăți de cărămidă legate cu mortar alb-cenușiu amestecat cu pietriș și mică, restul elevației fiind realizat din bârne de lemn.

Sub nivelul humusului actual, în dărâmătura clădirilor, a sobelor și lângă clădiri, pe nivelul de călcare contemporan s-au găsit

materiale arheologice într-o cantitate remarcabilă: degetar, nasture, cremene de pușcă, cuie forjate, cahle, farfurii, oale, ulcioare, câni, pipe etc.. Alături de descoperirile din anii trecuți, deținem deja o importantă colecție arheologică ce permite reconstituirea inventarului mobil al secolului al XVIII-lea din estul Transilvaniei. De altfel cunoașterea producției ceramice și o mai strânsă datare a sa, au constituit unul dintre scopurile cercetării noastre. Rezultatele analizei arheozooloage contribuie decisiv la reconstituirea vieții cotidiene într-o așezare aflată la aproape 1500 m altitudine.

Abstract:

The systematic archaeological investigations at the Austrian Custom Point from Pricске started in 2009, and were carried on every year since. The results were briefly presented in our previous reports, where general information about this archaeological site can be found.

The main objective in 2012 was to entirely reveal the buildings that were partially excavated in our previous campaigns. The two completely unearthed buildings had a similar structure, each comprising of three separate rooms. The dimensions of the buildings were slightly different. The first one was 15,2m in long and 6,6m width. Two of its rooms were roughly identical in size (5,60 x 5,20 m), while the third room, that served as a kitchen, was smaller (5,40 x 2,90 m). In the second building (15,4 x 6,3m), the kitchen (5,40 x 2,50m) was flanked by two dwelling rooms of 5,60 x 5,40m and 5,40 x 5m. In both cases the dwelling rooms contained a stove, while each kitchen was equipped with an oven for cooking.

The foundations consisted of syenite blocks and brick fragments, held together by whitish-gray plaster mixed with gravel and mica schist. However, wooden beams were used for the elevation.

A large collection of artefacts was gathered throughout the time, which enables us at the moment to recreate the mobile inventory of the eighteenth century, regarding eastern Transylvania. A better understanding of ceramics production, which ultimately leads to the development of a precise dating method, was also one of our primary objectives. Last but not least, we have to underline the decisive role of archaeozoology analysis in reconstructing aspects of the daily life in this settlement, situated at a rather uncommon altitude of approximately 1500 m.

23. Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova

Punct: Școala Generală

Cod sit: 133438.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 101/2012

Colectiv: Ștefan Olteanu – responsabil (UCDC București), Nina Grigore, Marinela Peneș (MJIA Prahova)

Cercetările arheologice sistematice desfășurate în lunile august-septembrie 2012 în punctul „Școala generală”, pe teren public în curtea școlii generale din comuna Gherghița județul Prahova, în zona adiacentă investigațiilor din anii anteriori, au avut ca scop delimitarea construcției lui Pătrașcu Vodă și a celor care o suprapun din timpul domniei lui Mihai Viteazul, servind drept Scaun de judecată jurisdicțională și administrativă a orașului medieval Gherghița.

Pentru a urmări acest obiectiv s-a trasat secțiunea numărul XVIII cu dimensiunile L: 16 m l: 1,50 m și o casetă adiacentă în partea de vest între carourile 4 – 8 cu dimensiunea de L: 3,50 m și l: 1,80 m, ambele cu adâncimea maxima de 1,20 m, iar în anumite porțiuni de 0,80 m.

În secțiune s-a delimitat o locuință cu dimensiunea de 4 x 4 m, datând din a doua jumătate a secolului al XVI-lea, amenajată cu cuptor pe latura nordică (o sobă distrusă probabil ca urmare a unui incendiu având în vedere umplutura mare de cărămidă cu arsură). Inventarul este unul bogat format din multă ceramică fragmentară, smălțuită, cu décor floral, o strachină cu diametrul gurii de 11,5 cm, un suport de sfeșnic, un inel din bronz cu chatonul pătrat decorat cu trei frunzulițe și o florică, având diametrul de 1,8 cm, descoperit la adâncimea de 0,60 m.

Din punct de vedere topologic ceramica este unitară, specifică târgului medieval și demonstrează nivelul quasiurban al comunității. Din inventarul locuinței fac parte și numeroase oase de mamifere, un fragment de pipă din lut, fragmente de piroane, cuie, scoabe, sticlă cât și mult cărbune, cărămizi cu urme de mortar și pământ compactat de arsură.

S-au surprins în această secțiune intervențiile moderne asupra zonei, care au afectat (ca și în cazurile din anii precedenți) nivelul medieval de construcții și locuire.

Observațiile arheologice din campania anului 2012 scot în evidență o zonă de locuire ce corespunde cronologic perioadei dintre domnia lui Pătrașcu Vodă și cea a lui Mihai Viteazul, unde s-a desfășurat activitatea teritorial administrativă și judiciară din a doua jumătate a secolului al XVI-lea.

24. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci]

Cod sit: 124910.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 61/2012

Colectiv: Daniela Mihai - responsabil (INP), Florin Vlad, Gheorghe Matei, Radu Coman (M.J. Ialomița)¹

Așezarea acestui oraș lângă Dunăre și în același timp și pe râul Ialomița, adică pe două însemnate rute comerciale, la punctul de contact dintre Muntenia și Dobrogea, a fost determinantă pentru ridicarea rapidă a acesteia, devenită la un moment dat principalul debușeu în comerțul extern al Țării Românești. Bălțile din apropiere, cu bogăția în pește atât de căutat, îndeosebi în Transilvania, precum și produsele câmpiei, la care se adăugau produsele păstorilor care treceau obișnuit pe acolo cu ocazia transumanței, au favorizat dezvoltarea târgului ialomițean: o poziție favorabilă ca centru de schimb, consolidat și prin acțiunile autorității centrale care stabilesc un punct vamal, devenit o importantă sursă de venituri². Înfiorarea economică a Orașului de Floci este accentuată și de căderea Brăilei în 1540, când Orașul va cunoaște o adevărată explozie economică.

Începute încă din anul 1975, investigațiile arheologice de la Orașul de Floci, au continuat neîntrerupt, punând la dispoziția celor ce se ocupă de geneza orașelor medievale, un material extrem de bogat și interesant.

Oraș unicat în Țara Românească, Orașul de Floci a fost dezvoltat prin cercetările arheologice sistematice desfășurate³, care au dus la descoperirea a peste 250 de locuințe, a patru biserici și a 8 ateliere meștesugărești, 7 necropole, etc., ce redau măsura importanței acestui oraș comercial, cu o soartă vitregă din punct de vedere istoric.

¹ Mulțumim doamnei Elena Reuța, susținătoarei Simona Munteanu, precum și numismatului Aurel Vâlcu pentru efortul în prelucrarea și interpretarea materialului ceramic și numismatic.

² M. D. Matei, *Geneză și Evoluție urbană în Moldova și Țara Românească, până în secolul al XVII-lea*, p. 179.

Obiectivele campaniei anului 2012 au fost următoarele:

Decopertarea și întregirea planului atelierului de prelucrat nasturi de pe grindul 6,

Finalizarea cercetării arheologice începută încă din 2010

Finalizarea cercetării necropolei aferente bisericii nr 1, care a făcut obiectul unui proces de restaurare ce s-a încheiat în toamna anului 2012.

Surprinderea stratigrafiei între cele două biserici, B.1 și B.2, a eventualului drum între B.1 și B.2

Trebuie să menționăm faptul că în acest an a fost terminată restaurarea bisericii nr 1 de la Orașul de Floci, ale cărei lucrări au fost supravegheate arheologic, și care a prilejuit cercetarea a încă 77 morminte ce țineau de necropola bisericii 1.

Grind 6

Locuința nr.1, cercetată integral, descoperită în S IV; c. 2 – c.5, orientată est – vest, a fost surprinsă la -0,25m. Asemenea mai multor locuințe descoperite în orașul medieval, și această locuință avea fundație din blocuri mari de piatră, de diferite dimensiuni (0,70x0,30 x 0,25 m; 0,30 x 0,15 x 0,10 m, probabil refolosite din perioada primei etape de existență a bisericii 1, în preajma căreia se și află. Cele două camere au fost despărțite de un perete de chirpic incendiat, surprins pe o lungime de 2,5 m. Peste podeaua tradițională la Orașul de Floci din lut bătut, a fost surprins un nivel de distrugere, în așa fel încât există zone de chirpici din pereții căzuți peste podea. În partea sudică a locuinței a fost surprins un bloc de piatră fățuită de dimensiuni destul de mari 1 x 0,50 m, care probabil a fost refolosită în momentul distrugerii aproape totale a bisericii nr. 1. Este probabil că blocul a fost folosit ca prag la intrarea în locuință.

În locuință, în camera 2, a fost surprinsă o vatră, perfect rotundă, cu diametrul de 1 m. Camera a doua este perforată de o groapă foarte mare, din care a fost recoltată o cantitate uriașă de material osos, dar și de fragmente rebutate de la atelierul de prelucrare a osului.

Din locuință s-a păstrat podeaua, surprinsă la -0,35 m, amenajată din pământ galben bătut. De asemenea, a fost investigată o vatră de foc, (#10) distrusă parțial de lucrările agricole, având un diametru de 1,5 m, cu pietre în zona N-V, situată la cca. 0,10 m față de podeaua locuinței și încă una în caseta G, în afara locuinței 1. Locuința are o lățime de 4,5x8 m, prima încăpere care pare să delimitată de a doua încăpere prin peretele prăbușit de chirpic ce a fost surprins pe alocuri în cas F, Cas A. Campania anului 2012 a dus la cercetarea unei sobe distruse în parte, din care au fost recuperate mai multe oale cahle, sobă care a funcționat în prima etapă de existență a locuinței.

În inventarul locuinței nr. 1 au fost descoperite monede care datează în linii mari și funcționarea locuinței 1, în prima jumătate a secolului al XVI și până în a doua jumătate a secolului al XVII lea, evident în cele două etape de funcționare ale acestei locuințe, existând una de refacere ulterioară, având în vedere stratul de umplutură care există între cele două niveluri. Monedele descoperite variază de la denarii ungurești (sec. XV-XVII) la cei polonezi, groși, dreipolkeri.

Complexe

SI, Locuința 1, Groapa 22, o groapa extrem de mare, diametrul este de 1,50 m, adâncimea de -2,70 m, a apărut la -0,60 m.

Cercetată încă de anul trecut și finalizată în acest an, în groapa respectivă au fost descoperite multe elemente care a au aparținut unei sobe prăbușită cu oale cahlă, care a funcționat în prima fază de existență a locuinței 1. În groapa 22 a fost descoperită o monedă din Ungaria, denar, Mathias II, anul 1611, la adâncimea de -1,50 m.

Din inventarul ceramic al gropii nr. 22 s-au întregit și câteva oale-cahlă, provenind probabil de la aceeași sobă. Înălțimile acestora variază între 10 cm și 11,7 cm, iar diametrele gurii între 13 cm și 14,6 cm. Cele 10 oale-cahlă descoperite, întregite parțial sau aproape în întregime, au formă tronconică, fundul drept, gura evazată, buza înclinată spre interior, având o mică șanțuire și marginea rotunjită.

Din același complex arheologic a făcut parte și un bogat material ceramic fragmentar provenind de la discuri ornamentale. Nu este exclus ca acestea să fi aparținut aceleiași sobe de la care proveneau și oalele-cahlă. Cele cca. treizeci de discuri ornamentale cărora le-au aparținut fragmentele descoperite aveau înălțimi cuprinse între 8,2 cm și 10,5 cm. Diametrele discurilor variau între 9,7 cm și 11,3 cm. Suprafețele discurilor erau acoperite cu smalt de culoare verde, în general de nuanțe apropiate. Au forma unor vase cu baza liberă. Pereții sunt ușor arcuiți spre interior, iar aproximativ la jumătatea înălțimii aveau mici orificii cu diametre de cca. 0,5 cm, probabil câte două așezate diametral opus. Suprafețele interioare prezentau o ardere secundară pronunțată.

Din groapa nr. 22 s-a întregit o mică cupă cu fund inelar, de culoare albă, cu un decor floral realizat cu nuanțe de albastru închis și albastru deschis, încadrat de linii circulare, decor amplasat atât în interior și exterior. Pe fund prezintă o mică marcă de atelier realizată cu culoare albastră deschisă.

Groapa 24

caseta B, caseta G, între carourile 5-6 o groapă cu diametrul de 2,70 m, groapa conține chirpic și cărămidă arse la roșu. Groapa este ulterioară mormintelor 23 și 24 pe care le deranjează.

Complexul 1, caseta F, s-a ajuns la adâncimea de -2,20 m, pare să fie o fântâna captușită cu lemn, de forma pătrată, cu latura de 1,35 m.

Inventar ceramic:

Categoria ceramicii nesmălțuite este reprezentată, în primul rând, prin fragmente care au aparținut unor oale cu toartă arse oxidant incomplet sau uniform, cu un profil arcuit, fundul drept, gura evazată cu buza dreaptă sau ușor oblică spre exterior cu o șanțuire superficială de-a lungul ei și toartă lată, cu pornirea de sub buză și baza pe diametrul maxim.

Bine reprezentate sunt și cămile cu toartă având o formă asemănătoare oalelor cu torți, de asemenea, arse oxidant incomplet sau uniform.

Potrivit unor fragmente descoperite unele dintre cămi sunt de tipul cană cu picior, un fragment având piciorul decorat cu striuri circulare. Câteva dintre fragmentele de cămi sunt decorate cu humă albă, decor amplasat la partea superioară, pe corp, buză sau toartă.

Acestei categorii ceramice îi aparțin și o serie de fragmente de oale-cahlă, parțial întregindu-se un singur exemplar ars oxidant uniform. Are o formă tronconică, umărul sus, gâtul ușor arcuit și gura evazată cu buza dreaptă. Din cele constatate acest tip de vas nu era de dimensiuni prea mari, înălțimea lui fiind de cca.0,15 m.

Tot categoriei ceramicii nesmălțuite îi aparțin și câteva fragmente de cahle dreptunghiulare, unul dintre acestea având un decor vegetal în relief.

Și în cursul cercetărilor din anul 2012 au fost semnalate fragmente ceramice aparținând unor vase de culoare cenușie și lustruite. Unele dintre acestea sunt lucrate din caolin. O parte dintre fragmentele descoperite documentează un tip de oală cu toartă cu gâtul destul de înalt, relativ cilindric și buza dreaptă de sub care pornește o toartă în bandă. Potrivit acestor fragmente oalele de acest tip aveau diametrul maxim în treimea superioară. Un fragment atipic este decorat cu o linie circulară lustruită sub care este și o linie lustruită sub formă de val.

Ceramica smălțuită este reprezentată prin fragmente de

farfurii cu fundul drept sau inelar. O parte dintre acestea din urmă au două mici orificii spre bază care serveau la agățat. Smațul este în general verde, în diverse nuanțe, pornind de la cele deschise până la cele foarte închise, urmând cele pe fond galben sau maroniu.

Au fost documentate străchinile și bolurile smălțuite în interior. Cromatic vorbind se observă aceeași preferință pentru smațul de culoare verde și maroniu dar într-o măsură mai mică sunt folosite și alte culori.

Ceramica de import

Au fost descoperite fragmente mărunte de la vase de Iznik, cu suprafețele de culoare albă-sidefie sau de o nuanță de albastru deschis, pe unul figurând un decor floral, cu lalele, garoafe, etc, care se înscriu în perioada alb albastru, Iznik I.

Necropola aferentă bisericii nr. 1

În timpul campaniei 2012, precum și în cadrul lucrărilor de cercetare preventivă prilejuite de restaurarea bisericii nr 1, au fost investigate un număr de 71 de morminte, care aparțin de necropola bisericii nr 1. Ca observație generală, mormintele au fost deranjate în două cazuri de gropi ulterioare, cum sunt groapa nr 23 care a deranjat M 32, precum și groapa 24 care a deranjat mormintele M 23 și M24, așa după cum se poate observa și din planurile alăturate. De asemenea, pare că necropola a invadat spațiul locuințelor, atunci când aceasta a fost abandonată, ne referim aici la locuința nr 1 din S I. Pare puțin plauzibil ca atunci când se locuia în zonă, să fie posibilă și extinderea necropolei. Cel mai probabil pare să fie în faza de abandon a acestei locuințe, a cărei memorie s- a șters, fiind invizibile urmele ei, a permis perforarea locuinței I din SI. Necropola bisericii nr 1 (care a cunoscut și ea două faze de construcție, una chiar de refacere totală, pe vechile fundații), a continuat să existe până la începutul secolului al XIX lea.

Spre mijlocul secolului XVII, biserica a fost reconstruită aproape în întregime din cărămidă, pe vechea fundație de piatră. Planul ei a fost mărit prin adăugarea unui pridvor pe latura de vest, care lungea construcția cu încă 4 m.

M 17, S I, c. 5- 6, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoite din coate și cu oasele mâinilor așezate pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, sunt întinse și paralele. Forma gropii dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Inventar funerar: 3 bumbi din bronz, pe torace.

M 18, cas. A, c. 6, - 0, 50 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoite din coate și cu oasele mâinilor așezate pe umeri, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, sunt unite la tălpi. Forma gropii dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Fără inventar funerar.

M 19, cas. A, c. 3, - 0, 54 m.

Reînhumare umană, craniul a fost depus cu maxilarul și mandibula în sus, privirea spre V. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 20, cas. A, c. 2, - 0, 50 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V prezintă spărturi, se mai păstrează oase de la coloana vertebrală aflată în conexiune anatomică și bazin. A fost deranjat de M 19.

Forma gropii nu a putut fi determinată.

Fără inventar funerar.

M 21, cas. A c. 1, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal oasele membrilor deranjate, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică doar până la genuchi, restul lipsă până la tălpi. Mai păstrează oase de la coaste

și bazin. Schelet de copil. Forma gropii dreptunghiulară cu colțurile rotunjite. Fără inventar funerar.

M 22, cas. G, c. 5, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoite din coate și cu oasele mâinilor așezate: dreapta pe bazin, stânga pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, întinse și paralele. În zona membrilor inferioare se păstrează urme de lemn putrezit, probabil de la sicriu. Forma gropii dreptunghiulară cu colțurile rotunjite.

Inventar funerar: inel la mâna stângă și un bumb fără tortiță din metal în partea stângă a craniului.

M 23, cas. B, c. 6, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, Schelet în decubit dorsal care mai păstrează oase de la membre, coaste și coloană vertebrală oasele membrilor inferioare lipsă, datorită gropii nr. 24 care l-a deranjat. Schelet de copil. Forma gropii nu a putut fi determinată.

Inventar funerar: un bumb cu orificiu de prindere din bronz și un ac de păr rupt în două.

M 24, cas. G, c. 5, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumație, păstrează oase de la membrele inferioare.

A fost distrus de groapa nr. 24.

M 25, cas. B, c. 7- 8, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoite din coate și cu oasele mâinilor așezate pe bazin, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, sunt paralele. Schelet de copil. Forma gropii dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Fără inventar funerar.

M 26, cas. G, c. 7- 8, - 0, 70 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, ușor înclinat spre dreapta, mandibula deplasată spre stânga, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoite din coate și cu oasele mâinilor așezate aproape de bazin, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. Pe latura de S a gropii se păstrează urme de lemn putrezit de la sicriu. Forma gropii dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Inventar funerar: un inel la mâna dreaptă.

M 27, cas. G, c. 5- 6, - 0, 95 m,

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoite din coate și cu oasele mâinilor așezate pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, sunt paralele. S-a păstrat lemn putrezit de la sicriu în zona craniului, coastelor și membrilor inferioare.

Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: trei bumbi din bronz pe torace.

M 28, cas. G, c. 4- 5, - 0, 95 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoite din coate și cu oasele mâinilor așezate pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică apropiate la tălpi. S-a păstrat urme de lemn putrezit și trei cuie din fier de la sicriu. Forma gropii trapezoidală. Inventar funerar: o monedă la mâna dreaptă.

M 29, cas. G, c. 7, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, spart și ușor turtit spre dreapta, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoite din coate și cu oasele mâinilor așezate pe abdomen, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, ușor apropiate către tălpi. Schelet de copil. Forma gropii trapezoidală. Fără inventar funerar.

M 30, cas. G, c. 3, - 0, 55 m.

Mormânt de înhumare, orientat SV-NE, craniul la SV, picioarele la NE. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din coate și cu oasele mâinilor așezate: dreapta pe piept, stânga deranjată, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la articulația genunchilor și depărtate la tălpi. Schelet de copil.

Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar. M 31, cas. G, c. 2, - 0, 70 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, turtit și deranjat, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor deranjate și cu oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, ușor apropiate către tălpi. Schelet de copil. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar. M 32, S I, c. 2, - 0, 70 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din coate și cu oasele mâinilor așezate pe bazin, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. S-au descoperit și patru cuie probabil de la sicriu.

Forma gropii dreptunghiulară. Inventar funerar: doi cercei din argint de o parte și de alta a craniului, un inel la mâna dreaptă, un bumb din bronz.

M 33, S I, c. 2, - 0, 75 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, spart și turtit, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din coate și cu oasele mâinilor așezate pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, ușor apropiate la tălpi. Schelet de copil. Au fost descoperite cuie și scoabe din fier, probabil de la sicriu. Forma gropii dreptunghiulară. Inventar funerar: un bumb din bronz.

M 34, S I, c. 3-4, - 0, 75 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, ușor aplecat spre dreapta, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoit din coate și cu oasele mâinilor așezate pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la genunchi și tălpi. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 35, S I, c. 9, - 0, 70 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din coate și cu oasele mâinilor așezate pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la genunchi și tălpi. Forma gropii ovală. Fără inventar funerar.

M 36, cas. G, c. 3, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din coate și cu oasele mâinilor așezate pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la tălpi. Schelet de copil. A fost suprapus de M 30. Forma gropii dreptunghiulară. Inventar funerar: un bumb din bronz.

M 37, cas. B, c. 7, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din coate și cu oasele mâinilor așezate pe abdomen, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la tălpi. Forma gropii dreptunghiulară. Fără inventar funerar.

M 38, cas. B, c. 1-2, - 0, 70 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, ușor deplasat și spart spre dreapta, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din coate și cu oasele mâinilor așezate pe abdomen, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. Mâna dreaptă este suprapusă de o

vatră în aer liber la adâncimea de - 0,50m. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: un cercel în partea dreaptă a craniului M 39, cas. B, c. 2, - 0, 70 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, spart și deplasat spre dreapta, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor: dreapta îndoită din cot cu oasele mâini pe bazin, stânga deranjată, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. Membrul inferior stâng era depus pe mâna dreaptă a M 38. Schelet de copil. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 40, cas. B, c. 2, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, spart și turtit, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor: dreapta îndoită din cot, cu brațele pe piept, stânga deranjată, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, Schelet de copil. Forma gropii dreptunghiulară. Fără inventar funerar.

M 41, cas. B, c. 2, - 0,75 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, spart, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din cot și cu brațele așezate pe torace, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică. Forma gropii dreptunghiulară. Fără inventar funerar.

M 42, cas. B, c. 2-3, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, spart și turtit, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu membrele îndoit din cot și așezate pe abdomen, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: o monedă la mâna stângă.

M 43, cas. B, c. 2-3, - 0, 85 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, deplasat spre stânga, spart și turtit, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din cot, așezate pe abdomen, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, ușor strânse la genunchi. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: un bumb de bronz.

M 44, cas. B, c. 3, - 0, 70 m.

Mormânt de înhumare, orientat SV-NE, craniul la SV, picioarele la NE.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor: dreapta păstrează oasele brațului îndoit, stânga îndoită din cot și așezată pe piept, oasele membrilor inferioare indică a fi în conexiune anatomică, dar mai sus de articulația genunchilor au fost tăiate de M 43. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 45, cas. B, c. 4, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, deplasat spre stânga, spart și turtit, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din cot și cu oasele mâinilor așezate pe umeri, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, ușor strânse la genunchi. Forma gropii, nu a putut fi determinată. Inventar funerar: un inel la mâna stângă.

M 46, cas. B, c. 4, - 0, 82 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, spart și turtit, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din cot și așezate pe bazin, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică. În zona umărului drept, urme de lemn putrezit de la sicriu. Forma gropii dreptunghiulară. Fără inventar funerar.

M 47, cas. A, c. 5, - 0, 85 m.

Mormânt de înhumare, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal cu oasele membrilor îndoit din cot: mâna dreaptă pe bazin, stânga pe abdomen și cu oasele membrilor

inferioare în conexiune anatomică, strânse, paralele. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 48, S I, c. 2, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, se mai păstrează oase de la coaste și membrele inferioare. Schelet de copil. Forma gropii ovală. Fără inventar funerar.

M 49, S I, c. 4, - 0, 84 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoit din coate și puse pe abdomen, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. S-au descoperit cuie și scoabe de la sicriu. Forma gropii, nu a putut fi determinată. Inventar funerar: o monedă la craniu, trei bumbi din bronz.

M 50, S I, c. 3, - 0, 75 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E. Oasele într-o stare avansată de degradare. Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoit din coate și puse pe abdomen, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la tălpi. Schelet de copil. Forma gropii, nu a putut fi determinată. Inventar funerar: o monedă, șase copci

M 51, S I, c. 3, - 0, 85 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor deranjate, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 52, S I, c. 2, - 0, 85 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E. Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor, dreapta deranjată, stânga îndoită din cot și depusă pe abdomen, picioarele paralele. Schelet de copil. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: un bumb din bronz pe torace.

M 53, cas. B, c. 2, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, păstrează fragmente de oase de la craniu, bazin și picioare. A fost deranjat. Schelet de copil. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: o monedă perforată la mâna dreaptă.

M 54, cas. B, c. 1, - 0, 90 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, păstrează fragmente de oase de la craniu, bazin și picioare. A fost deranjat de animale. Schelet de copil. Forma gropii, nu a putut fi determinată. Inventar funerar: un cerceț din argint la craniu și un bumb din bronz.

M 55, S I, c. 7- 8, - 1, 00 - 1, 10 m, Gr. 23.

Groapa nr. 23 a deranjat mormântul nr. M 55.

În groapa nr. 23, la adâncimea de - 1, 10 m, a fost descoperit un craniu, depus pe partea stângă. Tot la această adâncime pe latura de S a gropii, a fost descoperit un inel.

M 56, Martor S I/Cas A, c. 7, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor, dreapta deranjată, stânga îndoită din cot și depusă pe bazin. Schelet deranjat de o groapă, lipsă oasele de la mâna dreaptă, bazin și picioare. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 57, cas. B, c. 7, - 0, 90 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoit din coate și puse pe abdomen, oasele membrilor inferioare se află în

conexiune anatomică, apropiate la tălpi. Schelet de copil. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 58, cas. B, c. 7, - 0, 90 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoit din coate și puse pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la tălpi. Schelet de copil. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: la mâna stângă un inel.

M 59, cas. G, c. 3, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, privirea la E, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoit din coate și puse pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la tălpi. Forma gropii, nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 60, cas. G, c. 1, - 0, 80 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor: mâna dreaptă lipsă, stânga îndoită din cot și pusă pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, apropiate la tălpi. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 61, B1, S V, - 0, 50 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor, îndoit din coate și puse pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. Schelet de copil. Forma gropii, nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 62, B1, S N, - 0, 50 m

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor, îndoit din coate și puse pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. S-a descoperit lemn putrezit de la sicriu. Schelet de copil. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: unsprezece mărgelile mici din sticlă în jurul gâtului, două monede, una la mâini și una în zona mandibulei, o tortiță de la un cerceț, pe partea stângă a craniului.

M 63, B1, S V, - 0, 50 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, turtit și spart, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoit din coate și puse pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică, paralele. Forma gropii, nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 64, B1, S V, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor, îndoit din coate și puse pe bazin. Lipsesc fragmente de oase de la mâini și bazin. Picioarele nu au fost descoperite datorită unui șanț contemporan. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 65, B1, S V, - 0, 60 m.

Mormânt de înhumație, orientat V-E, picioarele la E. Craniul, membrul drept și o parte din coloană lipsă, datorită unui șanț contemporan. Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor inferioare: dreptul ușor îndoit de la articulația genuchiului, către N, stângul paralel. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 66, B1, S N, - 1, 20 m

Mormânt de înhumație, orientat V-E, craniul la V, spart și turtit picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, se mai păstrează oase de la coaste, mâini și membre inferioare. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 67, B1, S N, - 1, 30 m.

Mormânt de înhumăție, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor: mâna dreaptă ușor îndoită din cot și adusă spre bazin, stânga îndoită din cot și pusă pe piept, oasele membrilor inferioare se află în conexiune anatomică: dreptul îndoit de la articulația genunchiului, spre S, stângul paralel. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 68, B1, S V, - 1, 30 m.

Mormânt de înhumăție, orientat V-E, canial a fost distrus de muncitori, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor, îndoită din coate și puse la terminația dintre coloana vertebrală și bazin, membrele inferioare paralele. S-a păstrat urme de lemn putrezit de la sicriu. Forma gropii, dreptunghiulară. Inventar funerar: patru sute șazeci și șase de mărgelile din sticlă în jurul gâtului, opt monede în jurul mâinilor, treizeci și opt de copci.

M 69, B1, S S, - 0, 50 m.

Mormânt de înhumăție, este o reînhumare umană, se păstrează fragmente de oase de la membrele inferioare și craniu. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 70, B1, S V, - 1, 30 m.

Mormânt de înhumăție, orientat V-E, craniul la V, picioarele la V.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor, îndoită din coate și puse pe abdomen, membrele inferioare paralele. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 71, B1, S V, - 1, 00 m.

Mormânt de înhumăție, orientat V-E, craniul la V, picioarele la V.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor: dreapta deranjată, stânga îndoită din cot și depusă pe piept, membrele inferioare paralele. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 72, B1, S V, - 0, 40 m.

Este o reînhumare, se păstrează doar craniul, depus pe partea stângă. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 73, B1, S N, - 0, 40 m.

Mormânt de înhumăție, orientat V-E, craniul la V. Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor: dreapta îndoită din cot și mâna depusă pe clavicula dreaptă, mâna stânga, coloană vertebrală, bazinul și membrele inferioare lipsă, datorită unui șanț contemporan. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: o monedă

M 74, B1, S S, - 0, 45 m.

Mormânt de înhumăție, este o reînhumare umană, oasele sunt adunate, nefiind în poziție anatomică. Se păstrează fragmente de oase de la craniu, membre și membre inferioare. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 75, B1, S S, - 0, 50 m

Mormânt de înhumăție, orientat V-E, craniul la V, piciorul drept la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor: dreapta ușor îndoită din cot și mâna depusă pe bazin, mâna stânga îndoită din cot și perusă pe piept, membrul inferior drept, paralel, stângul lipsă. Se păstrează urme de lemn putrezit de la sicriu. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: o monedă

M 76, B1, S S, - 0, 35 m.

Mormânt de înhumăție, este o reînhumare umană. Se păstrează fragmente de oase de la craniu. Forma gropii nu a putut fi determinată. Fără inventar funerar.

M 77, B1, S S, - 0, 50 m.

Mormânt de înhumăție, orientat V-E, craniul la V, plecat spre

stânga, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoită din cot și depuse pe piept, membrul inferior drept, paralel, stângul lipsă, datorită lui M 18 care l-a deranjat. Se păstrează urme de lemn de la sicriu. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: un inel la mâna dreaptă și o monedă.

M 78, B1, S S, - 0, 45 m.

Mormânt de înhumăție, orientat V-E, craniul la V, picioarele la E.

Schelet în decubit dorsal, cu oasele membrilor îndoită din cot și depuse pe piept, membrele inferioare, paralele. Forma gropii nu a putut fi determinată. Inventar funerar: un inel la mâna dreaptă și o monedă

Sector II, Grind 6

Locuința 1, este documentată ca o locuință cu fundații de blocuri de piatră, fasonate, probabil aduse de la biserica nr 1, este o locuință de suprafață, care are dimensiunile de 7x5,30 m, apărând la o adâncime de -0,30 m. Spre limita de nord a acestei locuințe a fost descoperit un pavaj de pietre, care a determinat și prelungirea S II și S III spre nord.

Atelierul de prelucrare a osului. A fost cercetat în S2, 3 și 6, amplasate în zona nordică față de cercetările din anul 1976.

În această aglomerare (oase și piatră) au fost descoperite: monede, un inel cu șaton, greutate de cântar (de formă rombică având greutatea de 5 g - 2 buc și 25 g - 1 buc), pipe întregi sau sparte, cahle smălțuite (decor floral), nasturi din os sau bronz și obiecte din fier. Monedele descoperite în atelier sunt de proveniență transilvăneană, datate între anii 1562 (Ioan al II-lea Sigismund) 1590 (Sigismund Bathory), precum și monede ale Imperiului Otoman, mangâr, din timpul lui Suleyman al II, 1687-1691.

Locuința nr. 2, orientată Est-Vest, este situată la nord de atelierul menționat pe S. 5, cercetată parțial, podeaua afându-se la -0,80 m compusă din pământ galben, placată cu piatră și cărămidă. În colțul nord estic al locuinței 2 apare un alt pavaj care conține fragmente de pietre și oase. În interiorul locuinței a fost descoperită ceramică smălțuită și nesmalțuită, cahle (fragmentare) cu decor geometric.

Arhiva documentară și a artefactelor arheologice se află depozitată la Muzeul Județean Ialomița, precum și la baza sitului arheologic Orașul de Floci.

Cercetările arheologice în acest sector s-au desfășurat în perioada 2010-2012. A fost descoperită o locuință-atelier pentru prelucrarea oaselor de animale care s-a remarcat printr-o cantitate impresionantă de materie primă, dar și prin alte materiale arheologice a căror descriere o vom face în cele ce urmează.

Ceramica nesmalțuită. Ca și în cazul descoperirilor din sectorul I, majoritatea fragmentelor ceramice din cel de-al doilea sector aparțin unor oale cu toartă, de forme și dimensiuni asemănătoare celor descoperite în primul sector.

Aceleași observații sunt valabile și pentru cămile cu toartă descoperite în acest sector, atât pentru cele care au fundul drept cât și pentru cămile cu picior.

Pe ambele tipuri de vase este atestat decorul cu humă albă iar pe fragmentele de căni, și decorul cu striuri circulare amplasate pe gât.

Câteva fragmente ceramice descoperite au aparținut unor sfeșnice, baza unuia dintre acestea fiind decorată cu o linie în val încadrată de două linii circulare, decor realizat cu humă albă. Un alt fragment de sfeșnic are baza decorată cu un șir circular de mici alveole și două linii circulare realizate cu humă albă.

În locuința-atelier au fost descoperite destul de multe fragmente de cahle.

Unele fragmente atestă tipul de oală-cahlă arsă oxidant,

formă tronconică și buza dreaptă.

Două cahle întregite, de același tip, au olandul închis și fața cu patru ferestre decorată cu mici triunghiuri în relief amplasate pe margine pe două rânduri, primul rând dinspre margine având vârfurile orientate spre exterior iar cel de-al doilea având triunghiurile grupate câte două. Cele patru laturi sunt unite printr-o cruce decorată, de asemenea, cu mici triunghiuri, brațele crucii lăsând patru deschideri de formă dreptunghiulară. Dimensiunile reconstituite sunt de cca. 18,7 x 14,2 cm și, respectiv, 18,7 x 14,7 cm iar secțiunea este relativ semicirculară. Din același tip de cahlă a mai fost descoperit un fragment de la un alt exemplar.

Câteva fragmente mărunte de cahlă dreptunghiulară cu decor în relief sunt tot de tipul traforat iar pe alt fragment de cahlă dreptunghiulară este atestat decorul frecvent întâlnit la Orașul de Floci, Sfântul Gheorghe omorând balaurul. Interesant este și faptul că pe un fragment de cahlă dreptunghiulară figurează același decor vegetal în relief întâlnit și în groapa nr.22 din sectorul I (SI), care își are analogii și în descoperirile de la Brăila unde a fost datat în secolul al XVI-lea³.

În locuința-atelier au fost descoperite și două capace discoidale și fragmente de capace discoidale pentru astupat fumurile la sobă, cu diametre de 14,5 cm și, respectiv, 13,5 cm. Unul dintre acestea este decorat spre margine cu trei șanțuri circulare superficiale și este prevăzut cu un buton cu alveolă. La celălalt, butonul era rupt din vechime.

Zece dintre cele douăsprezece fragmente de pipe descoperite sunt lucrate din caolin. Decorul care figurează pe aceste piese este incizat sub forma unor mici linii amplasate circular, oblic și longitudinal. Două dintre fragmente sunt decorate și cu împunsături. Pe o singură piesă apare un decor sub formă de mici romburi hașurate iar alta are suprafața decorată cu vopsea de culoare neagră.

Ceramica smălțuită. Cele mai multe dintre fragmentele de vase smălțuite aparțin farfuriilor cu fundul drept sau inelar. Unele dintre fragmentele celei de-a doua variante au spre bază câte două orificii pentru agățat. Culoarea de fond dominantă este verde, în nuanțe diferite. Elementele de decor cele mai frecvente sunt liniile circulare realizate cu un smălț de culoare contrastantă culorii de fond.

Ceramica de Iznik. Au fost descoperite doar câteva fragmente mărunte, unul dintre acestea pare să-i fi aparținut unei căni cu un profil ușor arcuit și gura evazată, fondul de culoare albă și un decor organizat pe registre orizontale realizat cu culoare albastră. Figurează elemente de decor floral, linii circulare orizontale, „V”-uri în poziție culcată încadrate de linii circulare.

Un fragment de toartă de cană, relativ circulară în secțiune, este decorat cu două benzi verticale de culoare albastră având mici linii orizontale între ele. Culoarea de fond este tot albă.

Un alt fragment ceramic aparținut unei cupe cu fund inelar, fondul de culoare albă-sidefie și decor în două nuanțe de albastru sub formă de linii circulare încadrând „S”-uri înălțuite.

Obiectivele cercetărilor viitoare

În anul 2012 au fost clasate ca monumente istorice Edficiul cu contraforturi, precum și biserica nr 2, ca monumente de grupă valorică A. În efortul nostru constant de a pune în valoare și a crea un parc arheologic, vom continua procesul de restaurare și punere în valoare a acestor două importante monumente istorice. De asemenea, ne dorim publicarea unei monografii care să încerce să

prezinte rezultatele de până acum de la Orașul de Floci, un punct de reper în peisajul urban medieval, prin importantul rol comercial ce l-a jucat.

Nu în ultimul rând, cercetarea prin metode non invazive, foto aeriene, GPR, laser 3D, rămâne una din preocupările constante ale colectivului de cercetare.

Abstract:

A unique medieval town in Țara Românească, the City of Wool, (Orasul de Floci) was revealed by systematic archaeological research carried out, which led to the discovery of over 250 homes, four churches and eight workshops, 7 cemeteries, etc., that render the the importance of this commercial town, that followed a cruel fate from a historical point of view.

We mention the objectives that were followed for the 2012 campaign:

Completion of archaeological research began in 2010

Completion of research related to the church cemetery No. 1, which was the subject of a restoration process that was completed in autumn 2012.

25. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]

Cod sit: 90397.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 105/2012, autorizațiile de diagnostic arheologic nr. 152/2012 și 153/2012

Colectiv: Gelu Florea - responsabil, Liliana Suci (UBB Cluj-Napoca), Eugen Iaroslavschi, Gabriela Gheorghiu Paul Pupeză, Răzvan Mateescu (MNIT), Cristina Bodó (MCDR Deva), Cătălin Cristescu

Anul 2012 a fost primul din desfășurarea Programului Multianual de Cercetări în Cetățile Dacice din Munții Orăștiei, finanțat de Ministerul Culturii și implementat de MNIT. Obiectivul general al acestui proiect, care se va desfășura pe durata a 4 ani consecutivi, este intensificarea cercetărilor arheologice (săpături și investigații pluridisciplinare) pentru îmbogățirea și rafinarea informației științifice privind monumentele și arheologia siturilor din Munții Orăștiei. Sunt vizate Sarmizegetusa Regia, Costești-Cetățuie, Costești-Blidaru și Luncani-Piatra Roșie.

Programul cuprinde mai multe componente: săpăturile arheologice propriu-zise, realizarea unor ridicări topografice cât mai extinse, achiziționarea unor echipamente științifice și, respectiv, investiții în analize și cercetări pluridisciplinare. Toate acestea au în vedere creșterea semnificativă a calității actului științific și publicarea informației după standardele contemporane.

Scopul final al proiectului este punerea în valoare a acestor situri conform standardelor internaționale și includerea lor, într-o manieră adecvată, în circuitul științific, turistic și cultural național și internațional.

Din motive birocratice, campania de săpături a început mult mai târziu decât s-a preconizat, și, s-a desfășurat timp de o lună, doar în situl de la Sarmizegetusa Regia. Durata activităților de teren în Munții Orăștiei este condiționată de anotimp și de vreme.

După încheierea săpăturilor propriu-zise au fost realizate ridicările topografice în sistem STEREO 70 a siturilor de la Costești-Cetățuie, și, respectiv de la Luncani-Piatra Roșie. De asemenea, a început un program investigații sistematice georadar, care s-au desfășurat în anumite sectoare ale Sarmizegetusei Regia, ca și în

³ B. Slătineanu, Studii de artă populară, București, 1972, p. 198, 330. I. Căndeș, Brăila. Origini și evoluție până la jumătatea secolului al XVI-lea, Brăila, 1995, p.297, fig. 71/5, D. Mihai, Ceramica de Iznik descoperită la Orașul de Floci, jud. Ialomița (I), în Cercetări Arheologice, X, București, 1997, p. 277 și urm., I. Căndeș, Brăila. Origini și evoluție până la jumătatea secolului al XVI-lea, Brăila, 1995, p. 142-157, 259-303.

perimetrele celor două cetăți susmenționate. Aceste investigații vor continua în anii care urmează.

În anul 2012 campania arheologică de la Grădiștea de Munte - Sarmizegetusa Regia a vizat interiorul fortificației (terasa a IV-a), zona sacră (terasa a XI-a) și arealul cuprins între fortificație și zona sacră (terasa a VIII-a Vest).

Săpăturile recente de pe terasa a IV-a au avut ca obiectiv principal identificarea traseului drumului pavat prin interiorul fortificației. În anul 2011 a fost găsit un segment al drumului, nu departe de poarta de est a fortificației. La SV de secțiunile din anul 2011 au fost trasate trei casete de 4x4 m (C I, C II, C III), aliniate pe direcția NV-SE, între ele păstrându-se martori de 0,50 m.

Stratigrafia generală a casetelor C I, C II și C III este aproximativ aceeași, însă adâncimea la care s-a ajuns diferă de la o casetă la alta. În C I s-a ajuns la cea mai mare adâncime, stratigrafia casetei fiind următoarea: 1. strat vegetal (-0,20 m), 2. strat de pământ galben (-0,20 - 1,00 m), 3. strat de pământ maroniu-roșiatic (-1,00 - 1,40 m), 4. strat de pământ negru cu pigment de cărbune (-1,40 - 1,50 m), 5. strat de pământ maroniu roșiatic cu micașist sfărâmat (-1,50 - 1,65 m), 6. strat de lut maroniu roșiatic (-1,65 - 1,75 m), 7. strat de pământ maroniu închis cu micașist sfărâmat (-1,75 - 1,80 m). În C II s-a ajuns doar până la stratul de pământ maroniu roșiatic cu micașist sfărâmat (-1,40 m) iar în C III până la stratul de pământ negru cu pigment de cărbune (-1,20 m).

Au fost identificate patru complexe:

CX 1. Complexul s-a conturat în colțul de nord al CI, fiind cel mai probabil o groapă modernă. Materialul arheologic lipsește aproape în totalitate din umplutura gropii.

CX 2. A fost cel mai mare complex identificat, fiind vizibil atât în C II cât și în C III. Cel mai probabil este vorba despre o groapă modernă (austriacă?). Materialul arheologic descoperit în umplutura complexului este amestecat, atât dacic cât și roman. S-au descoperit numeroase fragmente ceramice, de țigle sau olane, materiale de construcție din fier, obiecte din sticlă precum și două monede romane din bronz.

CX 3. Complexul s-a conturat în apropierea colțului de sud al C II, în strat de pământ galben. Este vorba de o groapă cu diametru de 0,70 m și adâncă de 0,60 m cu foarte puțin material arheologic în umplură.

CX 4. A apărut în apropierea profilului de NV al C III sub forma unei amenajări din trei straturi succesive de pământ albicios de 0,10-0,20 m grosime care alternează cu straturi subțiri de pământ roșiatic. În stratul inferior de pământ albicios s-au descoperit câteva obiecte fragmentare din fier.

În stratul de pământ negru cu pigment de cărbune, atât în C II cât și în C III s-au conturat amprentele unor construcții; ele sunt perfect vizibile și, cel mai probabil, aparțin fazei romane.

Casetele de pe terasa a IV-a au fost amplasate pe direcția drumului pavat așa cum a fost ea presupusă în anul 2011. Au fost găsite două blocuri de calcar în stratul de pământ negru cu arsură, unul în C I și altul în C III, care ar putea proveni de la balustrada drumului pavat, precum și o dală din calcar aflată aproape de suprafață, în stratul vegetal. În toate casetele s-a trecut de adâncimea la care a fost găsit drumul în 2011, ca urmare traseul său rămâne sub semnul întrebării.

Templul mic de calcar este situat în partea sudică a terasei a XI-a. El a fost cercetat pentru prima dată în anii 1962-1963. În 1980, în contextul lucrărilor de conservare-restaurare desfășurate la Grădiștea de Munte, asupra templului s-a intervenit masiv, cele mai multe dintre plintele originale fiind mutate și înlocuite cu replici. Cercetarea a fost reluată în anii 2005-2006, când au fost dezvelite trei dintre plintele templului, singurele aflate în prezent în poziția lor antică. Unele aspecte legate de planul templului, de amenajarea

terasei au rămas incerte și, în consecință, în raportul aferent anului 2006 se preciza că trebuie extinsă săpătura în sectorul sudic.

În campania din anul 2012 s-a dorit, în principal, să fie identificată limita sudică a templului. În acest scop au fost trasate două secțiuni, numite convențional S I și S II. S I, orientată N-S, a avut lungimea de 6 m și lățimea de 2 m. S II a fost poziționată paralel cu S I, cu un martor de 0,50 m între ele; ea a măsurat 5,50 m lungime și 3 m lățime.

Rezultatele cercetării din S I nu au fost notabile, intervenția din 1980 afectând considerabil acea porțiune a terasei. În schimb, în S II au fost observate atât limita sudică a templului, cât și sistemul de amenajare a terenului în vederea ridicării edificiului.

Stratigrafia profilului nordic al secțiunii s-a prezentat astfel:

1. strat vegetal, de 0,10-0,15 m (pe unele porțiuni avea o grosime de până la 0,30 m);
2. strat de lut maroniu, cu o grosime cuprinsă între 0,15 m - 0,27 m;
3. sfărâmătură de micașist cu o grosime de 0,25 - 0,30 m;
4. strat de lut amestecat cu micașist, de 0,20 - 0,25 m;
5. umplură de sfărâmătură de micașist, amestecată cu bucăți mai mari din aceeași rocă, până la adâncimea de 2 m.

Coroborarea rezultatelor cercetărilor anterioare și a celor din anul 2012 a furnizat date noi despre templu. S-a stabilit că suprafața sa era marcată printr-o platformă de lut (stratul de lut maroniu observat în S II) pavată cu pietre de diferite dimensiuni. La 1,90 m distanță de ultimul rând de plinte platforma se termină, fiind, astfel, clară limita sudică a templului. Și aici, precum și în alte puncte ale zonei sacre, s-a constatat că amenajarea terasei a presupus un volum de muncă considerabil. Pentru a aduce terenul la nivelul necesar construirii templului, a fost nevoie de o umplură de cel puțin 2 m grosime, compusă din straturi de tipuri diferite.

Suprafața templului era străbătută, de la NV către SE, de o conductă din tuburi de lut ars. Prima dată ea fost identificată în anul 1957, în colțul de SV al templului mare de calcar („sanctuarul Burebista”). Precizările stratigrafice pe care le-a adus săpătura din acest an, împreună cu detaliile privitoare la traseul și modul în care a fost amenajată conducta, implică reevaluarea relațiilor cronologice între cele două temple din sectorul de SV al terasei a XI-a.

În anul 2012 a fost reluată investigarea teraselor din imediata vecinătate a cetății și a zonei sacre în vederea verificării unor sectoare rămase necercetate în cadrul săpăturilor anterioare. Săpăturile au vizat cercetarea unei alveolari de mari dimensiuni, cu aspect natural, situată la est de zidul fortificației, precum și a unei terase de mici dimensiuni aflată între terasele a VII-a și a VIII-a, denumită terasa a VIII-a Vest.

Pe terasa a VIII-a Vest a fost trasată secțiunea S III cu o lungime de 8 m și o lățime de 2 m, orientată NV-SE. În secțiune stratigrafia a fost următoarea (de sus în jos): 1. strat vegetal, cu o grosime de aproximativ 0,10 - 0,15 m;
- 2. strat de pământ galben cenușiu (stratul de cultură);
- 3. strat de pământ galben, de consistență lutoasă (stratul de amenajare a terasei);
- 4. strat de pământ amestecat cu sfărâmătură de micașist (steril din punct de vedere arheologic);
- 5. stânca nativă. În stratul de cultură au fost descoperite numeroase fragmente ceramice (fragmente de boluri cu buza evazată, un fragment de mortarium, ceramică pictată etc.), obiecte de fier (o lamă de topor, plăci de fier nituite, cuie, piroane, scoabe), precum și o cantitate destul de mare de zgură de fier, cărbune și semințe carbonizate (provenite de la plante cerealiere, leguminoase și oleaginoase). Nu au fost identificate complexe arheologice ci doar câteva aglomerări de pietre de micașist, care însă erau dispuse aleatoriu pe teren.

În alveolarea observată pe teren la est de zidul fortificației, în imediata vecinătate a teraselor a VII-a și a VIII-a, au fost trasate două sondaje: S IV, cu dimensiunea de 2 x 2 m, orientat NNE-SSV, și S V, cu dimensiunea de 2 x 1,50 m, paralel cu S IV, cu un martor de 0,50

m între ele. În S IV au fost identificate fragmente ceramice (inclusiv de la un vas pictat), un fragment de la un vas de sticlă, o piesă de fier cu tub de înmănușare, zgură de fier, semințe carbonizate. Marea majoritate a pieselor a fost descoperită pe și sub o aglomerare de pietre de micașist, care s-a conturat în jumătatea sudică a sondajului la adâncimea de 0,65 m. Planul complet și funcționalitatea acestei structuri urmează să fie stabilite prin cercetări ulterioare.

Materialul recoltat din sondajul S V este similar cu cel descoperit în sondajul S IV: fragmente ceramice, cărbune, semințe carbonizate, obiecte de fier. Aglomerarea de pietre din sondajul S IV nu a fost identificată și în sondajul S V cu excepția părții estice unde au apărut câteva pietre mai mari de micașist. În schimb, la adâncimea de 0,80 m, pe aproape întreaga suprafață a sondajului (cu excepția colțului de SV) a fost descoperit un strat aproape compact de fragmente ceramice. Descoperirile arheologice din cele două sondaje efectuate în această zonă au demonstrat necesitatea extinderii cercetărilor.

Abstract:

The year 2012 has been the first of the Multiannual Research Program in the Dacian Fortresses of the Orăștie Mountains, financed by the Ministry of Culture and implemented by the National Museum of Transylvanian History, Cluj-Napoca. The archaeological campaign has focused on the interior of the fortification (terrace no. IV), the sacred area (terrace no. XI) and the zone between the fortification and the sacred area (terrace no. VIII West). Three rectangular cassettes of 4x4 m (C I, C II and C III) have been opened on the terrace no. IV, to identify the direction of the paved road. The excavation identified four structures, the richest inventory being provided by a modern pit (CX 2), but the paved road has not been identified. Two trenches have been opened on the terrace no. XI (S I and S II), to identify the limits of the small limestone temple, its surface being marked by a clay platform. A pipe consisting of ceramic tubes crosses the temple from the NV to the SE. Another trench (S III) and two test pits (S IV and S V) have been opened on the terrace no. VIII. None of them reached archaeological structures, but a variety of archaeological artefacts has been recovered from the cultural layer.

26. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]

Punct: Cetate, str. Cetății-str. Carsium

Cod sit. 60810.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr.30/2012

Colectiv: Constantin Nicolae - responsabil, Cristina Talmațchi, Vitalie Bodolică, Viorel Ștefan Georgescu (MINAC), Daniela Mihai (INP)

Cetatea de la Hârșova [Carsium] prezintă o particularitate întâlnită mai rar în peisajul arheologiei noastre. Însurează, de fapt, o succesiune de mai multe fortificații construite și refăcute, în perioada romană, romano-bizantină și medievală (până la începutul secolului al XIX-lea) aproximativ pe același amplasament. Fiecare, evident cu necropola aferentă. Peste toate acestea se suprapune așezarea modernă. Din acest motiv cercetarea sistematică a monumentului, dar mai ales a necropolelor, se desfășoară cu mare dificultate și numai pe suprafețele libere, din păcate mici în comparație cu întinderea sa. Așa se face că toate săpăturile sistematice s-au efectuat, anii buni, pe str. Cetății, acolo unde se află cea mai mare suprafață rezervată. Din 2009 s-a deschis sectorul „poarta de nord”, pe str. Carsium-str. Unirii, iar în actuala campanie, potrivit Planului anual de cercetare, au început, în premieră, săpăturile în zona portului antic și medieval. Cât

despre săpăturile de salvare, acestea sunt o adevărată raritate deși se construiește tot timpul și peste tot!

Campania 2012 s-a axat pe cercetarea sectoarelor poarta de nord, port și turnul comandantului.

În sectorul Poarta de nord cercetarea a urmărit să scoată în evidență aspecte particulare ale construirii turnului T 1. În acest scop s-a executat un sondaj, cu lățimea de 2,30 m, în partea de sud a turnului. Săpăturile din campania anului 2009 a relevat aici o intervenție modernă care a dus la demontarea paramentului intern al turnului în vederea instalării unei conducte de apă potabilă. La adâncimea de 1,20 m, ceea ce ar corespunde pavimentului interior descoperit în campania 2011, a fost identificată o depunere de pământ, pietriș, resturi de mortar, în grosime actuală de 0,30. Aici s-a descoperit, între alte materiale, un castron, păstrat fragmentar, reconstituit în cea mai mare parte. Piesa a ajuns în aceste împrejurări, cel mai probabil, atunci când zidurile au fost demantelate și zona a fost utilizată pentru aruncarea obiectelor scoase din uz. În campania 2009 chiar pe intrarea porții a fost identificată un rest de locuință din perioada otomană. Sub acest nivel a fost scos la lumină o masă de piatră de dimensiuni mici și medii, așezate direct pe stâncă cu scopul egalizării denivelărilor naturale. Sondajul a relevat și unele aspecte constructive. Astfel, spre sud, pe incintă s-a observat că pînta este cu 0,55 m mai jos decât cea de pe laturile turnului. Acest amănunt poate sugera două faze de construcție, lucru observat și în campaniile anterioare. Deasemeni, s-a putut constata că intrarea în turn nu se mai păstrează, aceasta fiind distrusă, probabil, de primele demantelări. În aceste condiții, mai interesantă, cel puțin din punct de vedere cronologic, poate fi verificarea depunerii de sub nivelul tegulelor păstrate în partea centrală a turnului, lucru care va fi făcut în viitor.

După câteva tentative în campaniile trecute, sectorul Port a fost abordat, în sfârșit, în actuala campanie. La baza deciziei de cercetare a obiectivului au stat mai multe argumente: descoperirea tegulelor cu stampila flotei dunărene Classis Flavia Moesica, în anii din urmă, în cetate; evidențierea în ilustrațiile mai vechi a unor urme de ziduri acoperite astăzi de depuneri moderne; iminenta demarare a unui proiect de restaurare a zidului mare, medieval, suspendat pe alocuri din cauza spălărilor aluvionale. Pentru realizarea proiectului au fost trasate două secțiuni, S I și S II, pe direcția N-S, cu începere dinspre partea de est, cel mai bine conservată.

S I (2 x 4 m) a pornit exact de sub pîntenul de stâncă pe suprafața căruia au rămas resturile unui zid cu asize regulate din cărămidă al cărui parament exterior a fost demantelat. Adâncirea în această secțiune, până la -3,30-3,50 m, a relevat existența a trei cheiuri construite din piatră compactată în solul aluvionar. Astfel, la -0,80-1,30 m cu ușoară pantă spre Dunăre, s-a evidențiat un nivel din piatră mică de pe suprafața căruia s-au recoltat fragmente ceramice smălțuite. Se poate presupune că acesta datează ultima perioadă de funcționare a portului. La adâncimea de 1,60-1,65 m s-a descoperit un cheu solid construit din piatră de talie mică, bine compactată în mîlul aluvionar, în mai multe depuneri succesive, cu grosimea de 0,30-0,40 m. Puținul material descoperit, în stare fragmentară, și coroborarea cu datele din S II indică faptul că această construcție a fost utilizată la sfârșitul antichității și începutul evului mediu. Cel mai vechi cheu identificat aici se află la adâncimea de 3,30 m și este construit din piatră mică compactată în aluviuni și resturi ceramice la suprafață. Din nefericire, acestea din urma sunt în stare fragmentară și sunt mult rotunjite din cauza apei, a valurilor, care le-a rulat. Între cele două construcții se găsește o aluvionare mare, care depășește peste 1 m, alcătuită din mîl și nisip de culori diferite, ceea ce sugerează o inundație de proporții, pe o perioadă de timp mai mare.

S II (2 x 16 m inițial, din care s-au săpat 12 m lungine) a relevat cele mai interesante aspecte ale construcției instalației portuare de la

Carsium/Hârșova. Sub zidul mare, cu deshidere de cca 40 m se află, la vedere, o depunere masivă cu grosimea de cca 2,5 m. Secțiunea a fost trasată exact de la limita exterioară a zidului mare, deși ar fi fost interesantă o străpungere a depunerii, însă din considerente de securitate nu s-a putut face deocamdată. În caroul 1 a fost pus în evidență imediat restul zidului cu asize regulate din cărămidă observat mai bine, spre est, deasupra secțiunii precedente. După degajarea depunerilor de deasupra rămășițelor zidului s-au putut face primele măsurători: lățime totală - 2,80 m; înălțime actuală pe traseul secțiunii - peste 2 m; în spatele zidului are un culoar longitudinal, pavat cu cărămidă, lat de 0,70-0,80 m. Zidul este construit din piatră mică cu emplecton din nisip, var și cărămidă pisată mare. Asizele păstrate, una în S II și una pe traseul S I, sunt alcătuite din câte trei rânduri de cărămidă bine arsă cu semnul „X”, pe întreaga față (dimensiunile sunt de 0,32 x 0,40 x 0,05 m). Fața zidului păstrează doar câteva pietre din parament, cioplite la exterior. În spatele zidului depunerea este bogată în material ceramic (fragmente amfore, veselă de bucătărie, opaițe, un fragment de cărămidă cu ștampila legiunii I Italica, multe fragmente de materiale de construcție, toate sparte din vechime și în poziție secundară, împinse probabil din cetate după ce zidul nu a mai funcționat. În general, materialele se încadrează în perioada romană și romano-bizantină. Între toate s-a descoperit și un fragment de oală „Dridu”, care a putut ajunge aici mult mai târziu, din întâmplare. Exact pe traseul secțiunii, zidul are o fractură, datorată solului instabil pe care s-a construit și faptului că spre est a fost așezat pe un pinten de stâncă ce i-a dat rezistență sporită. În caroul 2, în fața zidului s-a observat o intervenție masivă care se poate data în vechime dar a continuat și în epoca modernă după materialele specifice descoperite (fragmente ceramice antice, „Dridu”, sau medievale (small verde închis și Iznik). Aceasta a afectat zidul pe toată înălțimea, până la nivelul aluvionar de la baza sa, la - 2,30 m unde se distinge un sol de culoare galben-verzui caracteristic nivelului de deasupra loess-ului. De aici provin fragmente ceramice încadrate preliminar în intervalul secolelor I-IV p. Chr. În caroul 3 la -1,60 m s-a identificat un rest dintr-un alt zid cu mortar asemănător celui descris mai sus (Z 2). S-a putut vedea clar că între cele nu există nici o legătură. Într-o imagine mai veche, de la mijlocul secolului al XX-lea, în stânga pintenului de stâncă acesta se afla la vedere. Între timp, a fost acoperit cu deșeurile rezultate de la depozitele din zona portuară, din belșug prezente în profilul secțiunii. Noul zid are prinderea de stâncă mai groasă, de cca 1,90 m, și lungă spre cheu de 2,40 m. Grosimea inițială zidului la apă nu se păstrează deoarece paramenul acestuia a fost distrus, cel mai probabil la construirea fazei descrisă mai sus (cea actuală este de cca 1 m). Emplectonul zidului este foarte bine legat prin calitatea mortarului (nisip, var, cărămidă pisată). Pe suprafața zidului s-au descoperit fragmente ceramice din toate epocile. Cele medievale pot indica ultima fază a portului medieval. Nu este exclus ca acesta să fi fost folosit drept cheu la ultima fază din epoca romano-bizantină (sec. IV-VI) de mai sus. Pentru această variantă pledează și amplele lucrări de umplere a spațiului interior al zidului cu pietre mari, unele refolosite, poate chiar din cetate. De la - 1,55 în pantă spre caroul 4-5, la adâncimea de 1,70-1,80 m deasupra acestui zid, se găsește un nivel din piatră cu aluviuni și fragmente ceramice medievale cu colțurile rotunjite de apă, prin rulare. În fața acestuia, la adâncimea de -2,80-2,90 m sunt resturi de demantelare, măr și nisip aluvionar, fragmente ceramice, cele mai multe din secolele II-III, dar și din următorul, împreună cu oase de animale și urme de arsură. În fața zidului, la -3,20-3,30 m apare un alt tip de mortar, numai din nisip și var, deci, de calitate mai slabă. Este foarte posibil ca rezistența mortarului să fi fost afectată și de mediul umed în care a stat până acum. Spre pintelul de stâncă de pe profilul de est, se mai păstrează un rest din acest nou zid, probabil și cel mai vechi, de fapt o aglomerație de emplecton, distrus în întregime. La excavarea depunerii din fața zidului Z 2 s-a constatat că solul capătă culoarea galbenă-verzui și se conturează clar urmele unor pari (18 la număr)

care au fost infipti în pământul moale, aluvionar. Grosimea acestora este variabilă, de la 8-10 cm până la 15-20 cm. Singura explicație a prezenței acestora este aceea că au servit ca substrucție, la prima fază a zidului portuar, judecând și după calitatea mortarului despre care s-a vorbit mai sus.

În ansamblu, cercetările din acest sector sunt deosebit de importante deoarece au putut evidenția trei faze ale construcției portuare a cetății Carsium, din perioada secolelor II-IV, două absolut necunoscute până acum.

26A. Hârșova, jud. Constanța

Punct: Tell

Cod sit: 60810.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 37/2013

Colectiv - Dragomir Nicolae Popovici – responsabil, Constantin Haită, Valentin Radu, Adrian Bălășescu (MNIR), Bernard Randoin – responsabil sector (MC Franța), Ana Ilie – responsabil sector (CNMCD Târgoviște), Cătălina Cernea – responsabil sector, Ioan Cernău – responsabil sector (MJ Ialomița), Monica Mărgărit, Loredana Niță (UV Târgoviște)

Obiectivul general a constat în efectuarea unor cercetări arheologice complexe, pluridisciplinare, prin intermediul cărora să se poată obține date suplimentare, privind definirea relațiilor dintre diferitele categorii ale spațiului social privilegiind tipurile de activități antropice. S-a avut în vedere și continuarea cercetării începuturilor locuirilor umane în perioada de formare a tell-ului, cu scopul definirii caracteristicilor acestora dar și/sau mai ales a înțelegerii proceselor istorice care le-au generat.

În campania anului 2012 obiectivele cercetării au fost:

- continuarea cercetărilor arheologice pluridisciplinare în Zona C, sectorul 20;
- studierea relațiilor spațiale posibil a fi surprinse, în special studierea diferitelor categorii ale spațiului social fie ele zone menajere, zone de pasaj, zone construite și tipurile construcțiilor fie cele privind mediul prin coroborarea datelor arheologice, arheozoologice și sedimentologice-micromorfologice;
- obținerea unor date suplimentare privind caracteristicilor spațiului construit, amenajat, dar mai ales evoluțiile posibile observabile în principal prin intermediul succesiunilor stratigrafice;
- studierea din punct de vedere arheozoologic (mamifere, pisces, aves), a datelor ce vor putea fi surprinse cu scopul determinării pe de o parte a caracteristicilor economiei animaliere, (ponderea diverselor specii fie ele vâdate sau domestice, ponderea și variațiile acestora respectiv cele sezonaliere), a diferitelor tipuri de activități antropice și nu în ultimul rând evidențierea tuturor datelor de natură să contribuie la definirea mediului înconjurător și a variațiilor acestuia;
- obținerea și analiza datelor oferite de eventualele descoperiri de resturi scheletice umane din punct de vedere arheologic și antropologic;
- înregistrarea contextuală a diferitelor categorii de piese (ceramică, utilaj litic, IMDA) conform concepției și metodologiei utilizate la Hârșova;
- Completarea Bazei de Date cu informațiile de natură stratigrafică și cu toate datele privind unitățile stratigrafice și complexe cercetate în cursul campaniei.
- Realizarea diagramelor stratigrafice aprincipalelor complexe arheologice cercetate în campania 2012.

Săpătura a fost condusă conform concepției, metodologiei și

tehnicilor de cercetare formulate deja și publicate (C.A. XI. t.1-1999).

Analiza comparativă a datelor obținute în cursul cercetărilor precedente de către D. Galbenu cu situațiile surprinse în St. 20 a SC/pp a evidențiat unele situații extrem de importante cu referință la procesul de formare a tell-ului. Astfel se poate avansa ipoteza (ce urmează a fi verificată în cursul campaniilor viitoare) conform căreia începutul locuirii antropice a avut inițial forma unor nuclee izolate care au fost ulterior contopite pe măsură ce resturile locuirilor se aglomerau astfel extinzându-se suprafața generală a tell-ului.

Situația observată prezintă o excepțională importanță în condițiile în care acest proces istoric a fost abordat pentru întreg spațiul sud-est european mai mult din perspectivă teoretică lipsind în general datele arheologice care să constituie un suport solid pentru discuții, analize, generalizări și crearea unor modele teoretice.

Complexe arheologice cercetate

Locuința 107 (SL 107)

Locuința de suprafață, neincendiată, cercetată în campania 2012, SL 107, a fost ridicată în sistem paiantă (perete sudic), locuința nu a fost surprinsă în totalitate, la nord intrând în profilul magistral iar spre est și sud-est era tăiată de limita de estică a SC-PP. În cursul cercetării a fost identificată o singură cameră, în cazul în care locuința era bicamerală cea de a doua cameră s-ar fi continuat spre est sau spre nord.

Cu toate că au fost decoperiți trei dintre pereții locuinței (C 2039, C 1083, C 2042=C 2052,) din păcate nu a fost surprinse suficiente elemente constructive care să indice cu exactitate unul din cele două axe posibile de orientare N-S sau E-V. Totodată lipsa unui șanț de fundație pentru peretele de nord (C 2076) sugerează prezența unui perete intermediar caz în care SL 107 ar fi orientat pe un ax NS, totuși aceasta afirmație rămâne la nivelul de ipoteză nefiind susținută de alte argumente.

Dimensiuni: N-S 6.2 m x E-V 5.6 m = 34.7 mp. (suprafața păstrată)

SL. 107 a fost suprapusă de către o serie de niveluri menajere peste care a fost construit SL 106 și suprapune, la rândul ei un nivel de depuneri menajere care suprapune locuința incendiată SL 108.

A fost afectată de o serie de complexe posterioare precum: C1090, C 1125 de asemenea zona de sud și cea de est este secționată de limita actuală a SC-PP, iar la nord intră în profilul magistral.

SL. 107 a fost ridicată peste un pat de amenajare format din nivelarea US 20.077 (nivel de deșeuri menajere)

Șanțuri de fundație:

Vest – C 2053 (US 20.670, US 20.671) acesta este în fapt o mică alveolă în care a fost depusă grinda de lemn (tălpica) pe care va fi ridicat peretele C. 2052;

Sud – C 2044 (US 20.630, US 20.631) nu pot fi specificate cu exactitate dimensiunile șanțului, acesta având același amplasament și tăind un alt șanț de mari dimensiuni C 2049.

Pereți

Pe latura de vest – (C 2052= C 2042) peretele a fost distrus din vechime păstrându-se în elevație doar pe alocuri. Lungimea totală aproximată pare să fi fost de 6.2 m iar cea păstrată este de 4 m. În elevație păstrându-se pe cca. 17 cm. Deoarece peretele este perturbat din vechime este greu de precizat sistemul constructiv ales în cazul acestuia. În caroul C1 la aprox. 0.3 m de profilul magistral a fost surprins un fragment de grindă de lemn, un alt fragment a fost descoperit pe aliniamentul peretelui la 1.2 m de profilul magistral. Deoarece nu au fost observate gropi de țărui este posibil ca C 2042 să fi fost ridicat pe o tălpică de lemn.

Peretele de nord (C. 1083), pare să fi fost construit cu o structură ușoară care nu a necesitat existența unui șanț de fundație

Peretele de sud (C. 2039), a fost ridicat în sistem paiantă, dovadă în această privință fiind un șir de țărui - 5 observați în

momentul demontării. Distanța dintre aceștia era de aproximativ 20 cm. Parea interioară a fost refăcută de mai multe ori. De asemenea trebuie menționat că exteriorul peretelui s-a desprins din vechime, structura de lemn (țăruii) erau expuși.

S-a păstrat pe o lungime de 4.8 m având o lățime păstrată de 0.24 m, lățime totală aproximată fiind 0.4 m. S-a păstrat în elevație pe 0.4 m pe toată lungimea păstrată, cu excepția zonei de est unde a fost tăiat de C 2012. Menționăm că în interiorul peretelui la partea inferioară a fost descoperit un gratoir de silex.

Podelele SL 107 reprezintă o succesiune de 9 podele și refaceri parțiale cu nivelurile ocupaționale aferente. De menționat că prima podea se îngroașă de la 1 cm în nord la 4 cm spre sud.

În aceeași perioadă, de utilizare a sa, la vest, pare să fi funcționat o anexă a locuinței,

După abandonul locuinței au fost practicate două săpături (C 2041 și C 2043), puțin profunde, care au tăiat integral podelele 20.075. Este posibil să fie gropi pentru recuperare de material.

Distrugerea SL 107 s-a produs în două faze importante, cu o succesiune rapidă între acestea.

Faza I de distrugere este marcată de un nivel masiv de distrugere (US 20.074 și US 20.160). Acest nivel acoperă integral suprafața cercetată SL 107.

Faza a II-a de distrugere a SL 107 este marcat de US: 20.073 și US 20.621. Acest nivel acoperă zona de est și sud a suprafeței cercetate. După realizarea diagramei stratigrafice s-a hotărât reunirea celor două momente pe baza faptului că între acestea nu se interpune nici un alt nivel, diferența dintre cele două fiind pusă pe seama materialului diferit folosit la realizarea pereților.

Locuința 108 (SL 108)

Locuința este suprapusă de un nivel de deșeuri menajere (US 20.077).

Locuința de suprafață, incendiată, cercetată în campania 2012, SL 108 pe o suprafață foarte mică, aproximativ 3 m² (carourile A1, B1), acesta deoarece la est este secționată de limita actuală a SC-PP, iar la nord intră în profilul magistral.

Incendierea a fost inegală din punct de vedere al intensității, în zona de vest (carou B1) chirpicul era ars la negru.

Limitele superioare ale resturilor de pereți (US 20.641) observate în caroul A1 erau pulverulente acest fapt fiind explicat prin expunerea pereților la elemente și la variații de temperatură ce au determinat această situație, chirpicul ars dezagregându-se.

Distrugerea masivă (US 20.078) suprapune ceea ce pare a fi o nivelare prin aport de material (US 20.647). Sedimentul depus se diferențiază în mod clar de US-urile posterioare și de cele anterioare prin faptul că este nears. În caroul A1 sub distrugere a fost observată o lentilă de stuf ars, acesta avea o grosime de aproximativ 7 mm. Sub demontarea nivelării (20.647) s-a ajuns pe un nivel nisipos ars la negru (20.648, 20.079) acesta nivel apare pe întreaga suprafață restantă a SL 108. La partea inferioară a acestuia au fost observate resturile unor podele aparținând SL 108 cu o grosime de aproximativ 6 mm. Cu excepția acestor podele nu au mai fost identificate elemente constructive in situ. De altfel limita de sud a SL 108 pare să fie rezultatul unor acțiuni de nivelare prin îndepărtare de material.

Analiza comparativă a situațiilor statistice a ceramicii provenind din SC/US

În campania 2012 au fost descoperite și analizate primar un număr total de 6.625 de fragmente ceramice cu o greutate totală de 114.401 grame. Analiza preliminară a permis conservarea criteriilor de discriminare utilizate în campaniile precedente respectiv categoriile de pastă fină, semifină și grosieră. Chiar dacă din punct de vedere tehnologic această discriminare comportă unele dezavantaje, până în momentul în care se vor putea efectua studii speciale aprofundate credem că ea trebuie utilizată sub rezerva viitoarelor eventuale modificări.

Remarcăm și faptul că ceramica a fost descoperită în cadrul

a 44 de unități stratigrafice ce corespund și ele a trei categorii de activități antropice. Analiza lotului ceramic a fost structurată, în acest stadiu preliminar, pe aceste trei categorii de activități respectiv complexe arheologice cercetate în teren. Acestea sunt US-urile ocupaționale exterioare, structurile construite de tipul locuințelor și complexele de tipul celor săpate (gropi de pari/bârne, șanțuri de fundație, etc.).

Ceramică Fină (C. F.)

În cazul primei categorii de pastă analizate, cea fină au fost descoperite 872 (13,1622% din totalul numărului de fragmente), cu o greutate totală de 5770 grame, respectiv 5,043% din totalul greutății fragmentelor ceramice.

Dacă avem în vedere structura acestei categorii de fragmente în funcție de contextul arheologic se poate constata că cele mai multe provin din US-urile ocupaționale exterioare – 1363 fragmente cu o greutate de 4.375 grame. În interiorul celor două locuințe cercetate au fost descoperite un număr de 115 fragmente cu o greutate de 817 grame iar din complexele săpate provin 73 de fragmente cu o greutate de 663 grame.

Ceramica semifină (CSF)

Numărul total e fragmente descoperite și aparținând acestei categorii este de 2290 (34,599% din totalul numărului de fragmente ceramice aparținând celor trei categorii) ele având o greutate de 40.877 grame (35,731% din totalul greutății fragmentelor ceramice).

În cazul US-urilor ocupaționale exterioare numărul total de fragmente ceramice este de 1802 cu o greutate de 30.614. În cadrul structurilor de locuire (SL 107 și 108) au fost descoperite 225 fragmente cu o greutate de 5.401 grame iar în complexe (structurile săpate) a fost descoperit un număr de 188 de fragmente cu o greutate de 1.531 grame.

Ceramica grosieră (CG)

Categoria de pastă grosieră este reprezentată în cadrul lotului 2012 de un număr de 3464 fragmente (52,286% din totalul numărului de fragmente ceramice), cu o greutate de 67.754 (59,225% din totalul greutății fragmentelor ceramice studiate). Și în acest caz se constată o pondere mare a fragmentelor ceramice provenite din nivelurile ocupaționale exterioare respectiv un număr de 2.600 cu o greutate totală de 51.488 grame în timp ce din locuințe au fost descoperite 433 fragmente cu o greutate de 8.067 grame iar în complexele săpate au fost descoperite un număr de 319 fragmente cu o greutate de 6.410 grame.

Vezi Anexa 2

27. Iaz, com. Obreja, Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]

Punct: Cetate/Peste ziduri, Traianu, La drum

Cod sit: 53407.01, 53407.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 42/2012

Colectiv: Adrian Ardeț – responsabil, Dimitrie Pavel Negrei, Ana Cristina Hamat, Marian Gavrilă (MJERG Caransebeș), Lucia Carmen Ardeț – responsabil sector (Liceul Teoretic „Traian Doda” Caransebeș)

Situat în partea de sud-vest a României, cel mai de seamă oraș roman al Daciei vestice se află așezat între următoarele coordonate geografice: 45° 28' 45" latitudine nordică și 22° 10' 15" longitudine estică. Ruinele antice se afla răspândite pe raza satelor Jupa și Iaz, fiind despărțite astăzi de cursul râului Timiș. Conform

Cărții Funciare din Caransebeș, partea aflată pe raza satului Jupa se amplasează în punctul „La Drum” - Zavoi. Partea aflată pe teritoriul satului Iaz, comuna Obreja, se află amplasată în punctul numit „Traianu”. Teritoriul pe care s-a amplasat anticul Tibiscum se încadrează din punct de vedere geomorfologic în Câmpia Timișului aflată la o altitudine de 180 m. Această zonă se învecinează la nord cu Masivul Poiana Ruscăi; spre est se deschide culoarul Bistrei, caracterizat printr-un relief colinar ce urca treptat spre Masivul Muntele Mic, ce face parte din Munții Țarcu; la vest se află Dealurile Zăgujenilor ce ating 300 m altitudine în Măgura Poienii; spre sud se deschide Depresiunea Caransebeșului caracterizată printr-un relief colinar. Locul unde a fost fondată așezarea antică Tibiscum se încadrează climatului temperat-continental moderat, cu nuanțe submediteraneene¹.

Prima semnalare a unui monument antic provenit de la Tibiscum este făcută de către italianul Aloysius Ferdinandus Marsilius, care prin anul 1690 a notat și desenat o serie de monumente, ruine, caste și inscripții publicate în monografia Dunarea Pannono-Mysiana, cu observații geografice, astronomice, fizice, în șase volume printre care și un altar onorific - închinat Corneliului Salonina de către ordo municipii Tibiscensium².

Primele cercetări arheologice au fost inițiate în anul 1875, de către Ortvy Tivadar, pe malul drept al râului Timiș, surprinzând cea mai mare parte din așezarea civilă, cuprinsă în perimetrul delimitat la est de satul Iaz, la nord de satul Ciuta, până la râul Bistra, iar la vest de satul Jupa. Plecând de la informațiile existente, în anii 1923-1924, din inițiativa episcopului greco-catolic din Lugoj, sunt întreprinse cercetări arheologice de către G. G. Mateescu, conferențiar la Universitatea din Cluj. Rezultatele cercetărilor indică poziția castrului și a așezării civile. Savantul român Constantin Daicoviciu împreună cu Ioachim Miloia, directorul Muzeului Banatului din Timișoara, ambii absolvenți ai Liceului „Traian Doda” din Caransebeș, întreprind o serie de cercetări de teren vizând și așezarea romană de la Tibiscum, unde sunt semnalate monumentele vizibile cu ochiul liber.

Cercetările arheologice sistematice sunt inițiate și conduse de profesorul Marius Moga, director al Muzeului Banatului din Timișoara, începând din anii șizeci. Din anul 1976, profesorul Marius Moga se retrage și responsabilitatea științifică a șantierului îi revine Doinei Benea³.

Începând cu anul 1990 responsabilitatea științifică asupra cercetărilor arheologice din punctul „Traianu” revine cerc. șt. dr. Adrian Ardeț care pornește de la premisa existentă la începutul anilor '90 prin care orașul antic s-ar fi format pe partea dreaptă a râului Timiș. În prezent, cercetări sistematice sunt întreprinse pe teritoriul rezervației arheologice, de către colectivul MJERG, Caransebeș.

Obiectivele cercetării de anul acesta se împart în două categorii. Prima dintre ele o reprezintă continuarea cercetării arheologice din anii 2002 și 2011. În campania arheologică din anul 2002 principalul obiectiv al cercetărilor de la Tibiscum-Jupa l-a constituit cercetarea drumului roman în dreptul clădirii II și extinderea săpăturilor în interiorul clădirii XIII (4) precum și conservarea primară a clădirilor III (3) și VI (6) aflate în zona așezării civile. A doua categorie de obiective se referă la conservarea primară a clădirii XIII (4) în zona așezării civile și a edificiului nou descoperit, precum și dezvelirea edificiului descoperit în campania din 2011 - în apropierea clădirii XIII (4).

Lucrările în zona clădirii nr. XIII (4) efectuate în această campanie, continuă săpături mai vechi realizate în anii 2001- 2002 și continuate în 2011. În campania arheologică din anul 2001-2002 datorită stării precare în care se găseau clădirile componente ale

¹ Ardeț, Ardeț 2004, p. 9-10.

² Ardeț, Ardeț 2004, p. 13.

³ Ardeț, Ardeț 2004, p. 19

așezării civile de la nord de castrul militar, am inițiat un program de conservare primară concretizat prin lucrări specifice la clădirile XIII (4), IV și V (5), precum și de curățare a drumului roman care traversează așezarea civilă. Drumul care străbate așezarea civilă are o lățime de 7 m și este pavat cu lespezi de calcar, fiind considerat o arteră comercială a orașului antic. Campania arheologică din 2011, a avut ca și principal obiectiv cercetarea zonei aflate în vecinătatea clădirii XIII (4), mai ales în zona din nordul clădirii menționate.

Activitatea în zona clădirii nr. XIII (4) a început în data de 1.08.2012 în zona din vecinătatea clădirii XIII (4), pe o porțiune de 6 m în continuarea secțiunii S1/2011. Secțiunea, astfel trasată are dimensiunile de 6,25 x 3,50 m, profilul de sud îl reprezintă zona de contact cu S1/2011, ea fiind perpendiculară pe drumul roman. Lucrările au fost mult îngreunate de distrugerea provocată prin construirea în acest loc a morii din Jupa, clădire modernă a cărei construcție a distrus edificiile antice și o bucată din drumul roman până la adâncimea de 1 m, dar și a problemelor provocate de fluctuația cursului râului Timiș. Din dorința de a exploata toate posibilitățile oferite de suprafață, s-a optat pentru următoarele valori de 6,25 x 3,50 m. Campania arheologică a fost încheiată la data de 12.09.2012, ajungându-se la o adâncime de 3,25 m (până la sterilul arheologic), dezvelindu-se partea de nord a edificiului cu o suprastructură din lemn pe fundații de piatră și cărămidă legate cu mortar, care a fost cercetat și în campania din 2011. Distanța între edificiul nou descoperit și clădirea XIII (4) este de 2,25 m.

Din punct de vedere stratigrafic se constată existența a 4 nivele de locuire, vizibile mai ales în profilul de nord al secțiunii, care a fost mai puțin afectat de distrugerea modernă. Nivelul I, reprezintă nivelul de lemn asociat cu primele construcții romane de la Tibiscum, surprins la adâncimea de 2,80 până la 2,95 m, pe alocuri cu o grosime de 0,35 cm. Acest nivel a fost surprins între metrul 2,25- 4,25 m, unde datorită sondajului executat aici s-a ajuns până la sterilul arheologic. Peste acesta a fost surprins un strat de lut nivelator. Acesta corespunde unei refaceri a edificiului din lemn și trebuie pusă în legătură cu prima fază a drumului roman și cu clădirea cercetată de noi. Construcția de început de secol al II-lea corespunde nivelului II, ea a fost distrusă intenționat în momentul refacerii drumului de acces în așezare. Nivelul al III-lea reprezintă distrugerea edificiului cu fundații de piatră și pereți din bărne de lemn. Noua cale de acces va determina refacerea în piatră a construcțiilor aflate în imediata apropiere a drumului, construcții corespunzătoare ultimului nivel de locuire - nivelului IV.

Campania arheologică de anul acesta a completat cercetările inițiate în anul 2002 și continuate în campania anului 2011, printr-o secțiune perpendiculară pe S1/2011, orientată E-V. La adâncimea de aproximativ 1 m a apărut zidul Z6, a cărui fundație continuă dinspre S spre N cu încă 1,50 m. Înspre profilul nordic, zidul a fost scos, în profil se mai păstrează doar amprenta fundației acestuia între metrul 2,25 - 3,25, la adâncimea de 1,25 m. Această fundație reprezintă partea dinspre stradă a clădirii, în fața ei, la o adâncime de 1,70 m a ieșit la iveală primul nivel al drumului roman.

De asemenea, podeaua descoperită în campania din 2011, continuă în partea de N, cu încă 1,77 m, ea fiind lucrată din lut și având o substrucție din piatră de râu și pietriș, care a cedat la mijloc. Podeaua este contemporană cu zidul Z6 și zidul Z8, ultimul a fost găsit la o adâncime de 1,50 m fiind paralel cu profilul de E. Cu o fundație de 0,65 m din piatră de râu și 0,75 m din piatră de râu cu mortar, continuă și în S1/2011. Din păcate pe această porțiune zidul a fost dezafectat în antichitate, probabil până la fundația din piatră de râu. Cele două ziduri delimitează un portic aflat la stradă, a cărui podea a fost menționată mai sus. În partea dinspre N, casa a suferit o distrugere intenționată atât în ceea ce privește nivelul de lemn, cât și în ceea ce privește faza mai târzie - datată la începutul secolului al

II-lea. Clădirea a fost dezafectată în momentul construirii ultimei faze a drumului care traversează așezarea.

Construcția cercetată de noi în campania arheologică septembrie 2011 și august - septembrie 2012 se înscrie în tipul clădirilor adaptate nevoilor comerciale, cu fațadă îngustă și portic, amplasată lângă drumul așezării.

Materialul arheologic este destul de sărăcăcios și este reprezentat doar prin câteva fragmente ceramice, cuie și cărămizi, aflate mai ales în nivelul de dărâmtură sau pe podeaua edificiului descoperit, dar și în sondajul efectuat între profilul nordic și fundațiile Z 6 și Z 8- în nivelul de lemn.

Dintre piesele mai deosebite putem aminti fragmente de vase terra sigillata, fragment de cuțit din fier, fragment de capac din sticlă, aplică de bronz și un fragment de plăcuță votivă cu cavalerii danubieni, precum și un opaiț cu ștampila FORTIS în stare fragmentară. Materialul se află în prezent în depozitele MJERG Caransebeș.

Acest tip de edificiu a fost construit din materialele de construcție reprezentate prin piatră de râu, țigle, cărămizi și lemn.

În secțiunea cercetată anul acesta au fost folosite mijloacele clasice de cercetare arheologică, combinate cu tehnica fișelor de context arheologic, metodă care se dovedește deosebit de fructuoasă în cercetare și documentare.

Din punct de vedere cronologic, așa cum rezultă din situația stratigrafică, am reușit să surprindem momente cruciale în dezvoltarea orașului antic. Nivelul I reprezintă etapa construcțiilor din lemn, contemporane cu începutul stăpânirii romane în Dacia și incendiate probabil cu ocazia construcției primei faze a drumului în timpul domniei împăratului Hadrian. A urmat nivelarea resturilor și reconstrucția zonei. Peste clădirea din lemn a fost construită o clădire cu fundație de piatră de râu- 1,20 m și piatră de râu alături de cărămidă legate mortar, dezafectate în urma lărgirii drumului de acces în așezare. Edificiul dezvelit parțial, își leagă existența de rolul comercial al așezării. Fiind situat la artera principală, îndeplinea probabil și o destinație comercială, pe care cercetările viitoare o vor demonstra.

Obiectivele cercetării viitoare:

Odată terminată cercetarea sistematică la clădirea XIII (4), vom începe lucrările de conservare primară, prin refacerea zidăriei și punerea în valoare a acestei construcții. Pentru campania arheologică din anul 2013 propunem continuarea lucrărilor de dezvelire a edificiului nou descoperit și conservarea lui, în suprafața estică aflată în partea afectată de către cursul râului Timiș.

În vederea elucidării numeroaselor întrebări privind acest obiectiv arheologic se pune problema continuării cercetărilor arheologice și a punerii în valoare a întregii zone cercetate până în prezent printr-o acțiune conjugată la care să participe și autoritățile locale prin sprijinirea unui program de conservare și punere în valoare a acestei importante zone arheologice din România. [Adrian Ardeț].

Bibliografie:

- Ardeț, L. C. Ardeț, Tibiscum. *Așezările romane*, Cluj- Napoca, 2004.
 Ardeț, Tibiscum. *Ceramica romană descoperită la laz „Traianu”*, Cluj- Napoca, 2009
 A.C. Hamat, *Câteva considerații privitoare la brățările de sticlă din Dacia Romană*, Acta Musei Caransebesiensis 1, Caransebeș, 2011.

Abstract:

The objectives of this year's campaign were to continue the excavation started in 2002 and 2011. The archaeological research undertaken at „The Archeological Reservation from Tibiscum”- Jupa village, Caransebes town, Caras Severin county, was concentrated on the elementary conservation of the Roman urban buildings, like the building XIII (4). Excavations began on 01.08.2012, in the neighbouring building XIII (4). Section dimensions are 6, 25 x 3, 50 m, and we reached a depth of 3.20 m. During the archaeological campaign from 2011 we found a building located at 2.25 m from the building XIII (4), which had wooden walls supported on a foundation of river stone, brick and mortar. The archaeological investigation from this year continued unveiling the portico of the new building. In addition, we found that before this building was constructed, in this area was erected a wooden barrack associated with early roman rule in Dacia.

Archaeological inventory is quite poor and consists in pottery, fragments of terra sigillata, fragments of an iron knife, bricks and a roman lamp bearing the stamp FORTIS .

Destruction of the wooden barrack it happened during the Hadrian's reign. Decommissioning of the building above the level of wooden barrack, should be made in connection with the enlargement of the Roman road.

28. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]***Punct: Cetate - Sector Sud-Est***

Cod sit: 159696.05

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 78/2012

Colectiv: Florin George Topoleanu – responsabil, Aurel Stănică, Iuliana Costea, Liliana Marcu (ICEM Tulcea), George Bilavski (IA Iași), Niculina Dinu (M Brăila), Octavian Bounegru (UAIC Iași), Virgil Apostol (MNIR), Laurențiu Radu (MA Mangalia), Adrian Adamescu (MI Galați), Emilian Gamureac (MC), Maria Bostacă, Tincuța Vasilița Lupașcu, Oana Gheorghe, Ionuț Lucian Drăghici, Valentina Patriche (studenți UDJ Galați), Daniela Stănică, Emil Juncanaru, Cosmin Bortos, Sorin Negru, Adrian Stănică (voluntari Asociația Pro Noviodunum)

Obiectivele proiectului de cercetare din anul 2012 au fost: continuarea degajării incintei de SE a cetății romano-bizantine; continuarea cercetărilor la segmentul de curtină C1 și C2, la Turnul A, Suprafața A și Turnul de colț; verificarea reperelor cronologice stabilite prin cercetările anterioare la Turnul de Colț, Turnul A, Suprafața A, Curtina 1 și Curtina 2; identificarea și stabilirea momentului în care au fost refăcute zidurile din perioada medievală (Curtina 1). De asemenea, cercetările din acest an au avut în vedere verificarea zonei aflate în apropiere de Pontonul Vechi, unde au fost identificate zidurile unor edificii.

Suprafața A

Aurel Stănică, Niculina Dinu

În campania din anul 2010, am făcut următoarele precizări în legătură cu contextele cercetate:

- în caroul C1 a fost degajată vatra descoperită în anul 2008. Curățarea contextului situat la N și E, reprezentat de un pământ granulos cu multă cenușă și câteva fragmente ceramice vitrificate, a dus la identificarea unui strat gros de cenușă;
- vatra este distrusă în cea mai mare parte; se păstrează doar

peretele vestic și o parte din platformă. Peretele păstrat are o înălțime de 0,10-0,12 m, cu o mică alveolare în partea superioară. Vatra este confecționată din lut care conține paie și pleavă, fiind ridicată pe o amenajare din pământ cenușos-granulos. A fost secționat complexul pe o lungime de 0,80 m, pe latura de E, unde a apărut un obiect din fier, probabil cosor;

- în apropierea vetrei, carourile C2-C3, a fost cercetată o amenajare cu chirpic (0,44 m lungime și 0,14 lățime), care reprezintă peretele unei locuințe, din care, în acel moment, nu au mai fost surprinse și alte elemente;

- în carourile A3- A4, la N de zidul de incintă, a apărut o amenajare cu pământ galben, din care au fost recoltate fragmente ceramice de epocă romană, dar și fragmente de cărămizi cu ștampila CL.FL.M.;

- în carourile E1-E3 a fost epuizat nivelul de dărâmtură și delimitat amenajarea cu pământ galben de la sud de aceasta;

- în carourile B, C, D 1-2 a fost cercetat un context reprezentat de un strat gros de cenușă, situat la N de vatra cercetată, care conține fragmente ceramice din sec. al XIII-lea. Nivelul de incendiere, indică în opinia noastră momentul 1242, când tătarii au atacat și cetatea Isaccea – Noviodunum.

Pornind de la aceste date, cercetările s-au concentrat în zona vetrei și a zonei din carourile D și E, unde presupuneam existența unei podele de locuință. Un alt obiectiv urmărit, a fost reprezentat de individualizarea celor două complexe menajere situate la est de vatră.

Vatra surprinsă în caroul C1 a fost secționată, apoi s-a procedat la demontarea acesteia. La nord de vatră, în zona distrusă a fost surprins un strat consistent de cenușă, din care au fost descoperite fragmente de la două vase întregibile. Tot în acest context, au apărut monede tăiate modul mare, dar și o monedă de perioadă romano-bizantină. După ce vatra a fost demontată și înlăturat stratul de cenușă, în caroul C2 a apărut un bloc de piatră (0,60 x 0,62 m).

În caroul B1 a fost cercetată groapa menajeră. Ca modalitate nouă în cercetarea complexelor menajere, în ultimii doi ani, am utilizat sitele, pentru a recupera materialele apărute în aceste complexe. Rezultatele sunt remarcabile, având în vedere numărul mare de obiecte și monede recuperate, datorită utilizării sitelor. Din pământul scos a fost recoltată o cantitate apreciabilă de oase și solzi, la care se adaugă fragmente de la brățări din sticlă, bucățele de sticlă, fragmente ceramice și un număr mare de monede tăiate.

În carourile D 1-3 și E1-3, a fost înlăturat stratul cenușiu granulos, fiind surprinsă podeaua unei locuințe. Podeaua este realizată din lut galben, bine bătătorit, are dimensiunile de 6 x 3,5 m, latura de est fiind distrusă. Pe latura de vest, spre profil, au fost surprinse patru gropi de par, care au diametrul de 0,10 și 0,15 m. De asemenea, pe zona centrală au fost surprinse două gropi, de dimensiuni mai mari (0,30 și 0,40 m), care sugerează o structură internă a locuinței. Posibil ca cele două gropi să fie de la doi stâlpi care susțineau un acoperiș în două ape. Așa cum am menționat mai sus, latura de vest a fost afectată, în această zonă nefiind surprinse gropile parilor din lemn.

Curtina C2

Aurel Stănică

În campania din anul 2010 a fost deschisă o nouă secțiune (8 x 3 m), prin extinderea ultimei secțiuni, la V de Turnul A – TA4, abordând segmentul de curtină cuprins între TA și TM.

Am reluat în campania din acest an săpăturile începute în anul 2010. În caroul 8, în apropiere de zidul de incintă de epocă romano-bizantină, unde apăreau materiale ceramice de epocă romană și medie – bizantină, oase de animale, oase de pește, amestecate cu materiale mai recente.

După înlăturarea unui strat de 0,25 m, de pe întreaga suprafață a secțiunii, la zidul de incintă, pe 0,70 m a apărut o plintă, care leagă zidul sau turnul rectangular din prima fază de construcție.

Tot spre zidul de incintă, colțul de NE, apărea un strat consistent ce ne indică o amenajare cu pământ galben. Înălțimea plintei este 0,30 m și suprapune o alta, care se leagă de turnul rectangular.

Între Curtina 2 și TA 4, în zona plintelor avem o amenajare cu pământ galben, din care apar materiale de epocă romană, asupra căreia nu putem face, în actualul stadiu al cercetărilor, precizări foarte clare.

Un alt complex, identificat în 2007 și care se prelungea în secțiunea noastră, este o groapă menajeră, de dimensiuni apreciabile, din care se recoltase anterior un număr impresionant de fragmente ceramice. Limita complexului menajer a fost conturată în secțiunea C2 și ne-am adâncit până la 1,60 m de la nivelul de călcare din secțiune. Cantitatea de ceramică și oase este una foarte mare. Materialul ceramic este reprezentat de fragmente de vase borcan și poate fi datat în secolul al XI-lea.

Turnul A

Aurel Stănică

Turnul A, ca și celelalte elemente de fortificație de pe incinta de sud-est, a fost afectat în diferite perioade istorice de către cei care au scos piatra din paramente sau din emplectonul acestora. A fost curățată zona de la E de turn, unde a fost surprins paramentul turnului. Zona semicirculară sau latura de sud a turnului de forma literei U, nu are parament, motiv pentru care a fost realizat un sondaj pentru a lămurii situația. Un alt aspect, ce urma a fi clarificat, este reprezentat de o „aglomerare” de pietre, care era paralel cu profilul de sud. Nu în ultimul rând, doream să realizăm o verificare a acestei zone, dacă nivelurile de perioadă medie-bizantină au fost epuizate.

În prima fază, a fost lămurită situația pietrelor, care nu erau prinse cu un liant și a bucăților de mortar și fragmentelor de cărămidă, ce au apărut sub acestea. Cu siguranță, nu este vorba de un zid de construcție, ci de dărâmtură (pietre, bucăți de mortar, fragmente de cărămidă), ce provin din momentul defacției Turnul A. Pe toată suprafața sondajului, au apărut materiale ceramice și monede ce pot fi datate în secolul al XIII-lea. După ce ne-am adâncit 0,50 m, putem face precizarea, ca nivelul medieval în zona Turnului A nu a fost epuizat.

Curtina 1

George Bilavski, Aurel Stănică

Campania 2012 (1.08 – 14.09.2012) a demarat cu operațiuni de îndepărtare a vegetației din suprafața SC și perimetrul învecinat al secțiunii (maluri). Activitățile de curățire a învelișului vegetal au fost succedate de acțiuni fizice, manuale, de degajare a zonei de surplusul de pământ provenit, în mare parte, din surparea malurilor, dar și ca urmare a măsurilor de conservare primară a complexelor arheologice, inițiate în 2010. Procedurile au durat 5 zile, perioadă după care au urmat activitățile de cercetare propriu-zisă. Lucrările au continuat concomitent în toată suprafața SC, avându-se în vedere următoarele obiective:

- stabilirea și interpretarea relațiilor stratigrafice între zidul de incintă romano-bizantin și complexele de locuire intra-, respectiv, extra-muros;
- funcționalitatea locuinței romano-bizantine;
- descoperirea nivelurilor de edificare, distrugerii și refacerii ale locuinței romano-bizantine (sec. V-VI);
- cercetarea unor locuințe și a unor gropi menajere din secolele XI-XIII, situate la sud de zidul bizantin; corelarea edificării acestora cu incinta medievală;

- stabilirea perioadei de edificare a zidului medieval; surprinderea eventualelor faze de refacere și distrugere;
- identificarea altor complexe și urme de locuire romane târzii și medie-bizantine;
- recuperarea artefactelor;
- conservarea primară a materialului arheologic; întocmirea statisticilor, completarea bazei de date; descriere etc. pentru categorii de obiecte din os, piatră, fier și ceramică;

Concomitent, profilele secțiunii au necesitat operațiuni de îndreptare, motiv pentru care s-a prelungit SC spre N cu 0,80 m, iar spre S s-a trasat și c. 1 (4 x 8,70 m), nemarcat cu ocazia primelor investigații începând cu 2007. Tot din aceste motive, lățimea SC a ajuns la 8,70 m, extinderea acesteia făcându-se mai mult spre est din motive obiective (erodarea și surparea mult mai evidentă a malului estic). În timpul acestor lucrări de pregătire a suprafeței pentru investigații arheologice propriu-zise s-a manevrat o masă de pământ de circa 28-32 m³, care a fost transportată manual (prin intermediul roabelor) la aproximativ 45-50 m est de SC și în afara cetății, pentru a fi ușor manipulată cu mijloace mecanice și îndepărtată din zona de interes arheologic și istoric.

Cercetarea arheologică s-a concentrat în SC pe următoarele complexe: în c. 5-6, L1, investigarea a trei gropi cu destinație menajeră; în c. 3-4, cercetarea unei locuințe la sud de zidul de incintă, a unei zone menajere de circa 3,20 x 3,80 m și a șanțului tranșeei din Primul Război Mondial; c. 1-2, lucrări de îndepărtarea a stratului vegetal și a unui consistent strat de umplutură cu pământ cenușiu, piatră și mortar provenită probabil din demantelarea zidului medieval (refacerea târzie a incintei romano-bizantine).

Astfel, în c. 5-6 cercetarea exhaustivă a trei gropi menajere și a unui șanț de distrugere (umplut cu materiale de construcție și obiecte arheologice romane târzii și medie-bizantine) a determinat adâncirea la 2,50-2,70 m. Nivelul de călcare antic a fost surprins la circa - 2,50 m¹. Golirea celor 3 gropi și a șanțului de distrugere, situat în extremitatea vestică a L1 (SC, c. 5-6; șanț dispus pe axa SV-NE) a generat circa 1,5-1,8 mc de pământ. Gropile au forme diverse (cilindrică, conică, cu gura evazată, ovală), având adâncimi cuprinse între 0,45-1,50 m. Lucrările de grundis efectuate în interiorul și exteriorul L1 (la S și N de pilonul din piatră al edificiului) au condus la surprinderea mai multor faze de existență ale locuinței, precum și urme ale unor activități de amenajare a spațiului locativ la nord de edificiul, prevăzut cu fundație din piatră și cărămidă și cu structura de rezistență a pereților realizată din bârne din lemn, nuiele și chirpici². Față de nivelul pe care am ajuns în anul 2010, ne-am adâncit diferențiat cu circa 1,0-1,80 m.

L1 are dimensiuni aproximative de 6 x 4 m, având în zona centrală un pilon construit din pietre de dimensiuni medii și mici (diam. = 1,10 m; H = 0,90 m). Pereții acesteia au fost distruși de mai multe gropi ce conțin material arheologic roman târziu și medie-bizantin. Între 0,60-1,25, atât la nord, cât și la est de L1, s-a investigat un consistent strat de dărâmtură cu chirpici arși, de culoare roșietică, moloz, cărămidă, fragmente de olane și țigle precum și urme de la bârne carbonizate. Sfârșitul locuirii în perimetru pare să se fi produs la sfârșitul veacului al VI-lea. Din interiorul L1 au fost prelevate opaițe din a doua jumătate a secolului al V-lea și din secolul al VI-lea, precum și monede romano-bizantine din aceeași perioadă.

În colțul nord-estic al SC a fost surprinsă extremitatea vestică a unui mormânt (probabil medieval), aflat la mică adâncime,

¹ Pentru stabilirea indicilor de adâncime s-a luat ca reper malul nordic al SC, situat în poziția cea mai înaltă a secțiunii.

² Au fost investigate trei niveluri de distrugerii sugerate de bârne carbonizate și straturi consistente de chirpici arși, de culoare roșietică. În profilul nordic al SC au fost surprinse amprentele unor bârne, precum și lentile de cărbune și lut ars.

imediat sub stratul vegetal. Această descoperire poate fi conexasă cu celelalte morminte medievale identificate în 2009-2010 în imediata apropiere a SC, la NE de secțiune, intra-muros, în zona turnului de colț (TC). Cercetarea complexului se va face anul viitor, odată cu deschiderea unui nou punct de lucru și investigarea suprafeței dintre SC și TC.

Cercetarea complexelor s-a realizat cu atenție sporită, presupunând trecerea pământului prin sită, prilej cu care s-au recuperat cantități apreciabile de materiale arheologice (obiecte, podoabe, arme și unelte din os, piatră, ceramică, sticlă și fier) și resturi osteologice. Situația arheologică surprinsă în SC, zona intra-muros (c. 5-6) ne-a determinat să constatăm că nivelurile de locuire romane târzii (sec. V-VI) au fost suprapuse de cele medievale (sec. XI-XIII), fără să se remarce o continuitate a vieții omenești în intervalul de timp sec. VII-X. Urme consistente ale locuirii medievale încă nu au fost surprinse în SC, cu excepția gropilor menajere, ce distrug nivelurile romano-bizantine (din aceste gropi au fost recuperate fragmente ceramice de la oale din lut din secolele XI-XII, XIII, precum și mai multe monede tăiate, din aceeași perioadă).

În partea de SV a L1, chiar lângă zidul de incintă, în intra-muros, a fost investigată o groapă de formă ovală (Diam. max. de 1,20 m; adâncime de 0,45-0,50 m), săpată în nivelul de locuire romano-bizantin, din care au fost recuperate numeroase fragmente ceramice romane (vase de uz casnic și tipuri ale ceramicii fine).

În extra-muros, la sud de incinta romano-bizantină, investigațiile arheologice au evidențiat intense activități antropice în perioada secolelor XI-XII, XIII și XIV. Cercetările au avut ca scop principal stabilirea corectă a momentului edificării zidului medieval (a refacerii medievale a incintei romano-bizantine) și relaționarea acestei realizări arhitectonice cu evenimentele istorice derulate în zona nord-dobrogeană. În c. 3-4, într-o suprafață de circa 8 x 8,70 m s-au întreprins lucrări de grundis ce au evidențiat urmele unei locuințe medievale (în partea de vest a secțiunii, aproape de incintă), precum și o groapă de locuință (?) sau a unei zone menajere (circa 3,80 x 3,80 m), aflate în apropierea zidului medieval (ocupă jumătatea estică a c. 3-4 a SC). Obiectivele secundare au fost: evidențierea tehnicii de construire a zidului medieval; stabilirea cronologiei pentru construirea, distrugerea și refacerea acestuia; determinarea raporturilor stratigrafice și diacronice cu complexele de locuire identificate în apropiere.

Astfel, zidul medieval a fost construit neglijent, probabil, în grabă, din piatră de dimensiuni diferite, legată cu mortar de calitate inferioară, fiind ridicat pe o platformă de pământ cenușiu, tasat, din care s-au prelevat fragmente ceramice specifice veacului al XIII-lea. Mai mult, într-o micro-secțiune de 1,0 x 2,50 m, realizată perpendicular pe incintă, la circa 3,20 m față de profilul vestic, s-au cercetat un șanț și o groapă (din care au fost recuperate fragmente ceramice medievale), care subzidesc construcția din piatră. Elementele descoperite în urma acestor cercetări ne-a determinat să plasăm momentul edificării zidului medieval în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, probabil după invazia mongolă (1240-1241).

Cercetările arheologice întreprinse în c. 2-4 a SC au evidențiat câteva complexe de locuire medievală, dar și intervenții moderne (amenajarea unor șanțuri de tranșee cu prilejul Primului Război Mondial), ce au deranjat straturile arheologice³. Cu această ocazie s-a golit șanțul tranșeei până la nivelul arheologic medieval. Secțiunea modernă, cu rol defensiv, avea deschiderea de circa 2,35 m în partea de sus și aprox. 1,20 m la bază, o adâncime de circa 1,50 m, fiind cercetat pe o lungime de 3,20 m (cu orientarea V-E).

În c. 3, între 1,60-5,20 m sud de zidul de incintă au fost

³ În 2009-2010 a fost investigată și o amenajare din lemn din aceeași perioadă din interiorul căreia s-au prelevat artefacte specifice epocii moderne (tuburi de cartușe, cutii de conserve, capace, sârmă, cuie, schije de obuze etc.).

cercetate două gropi din care au fost recuperate fragmente ceramice medievale, recipiente smălțuite, decorate în tehnica sgraffito și decorate cu „pastile” (vezi fragmentele de vase similare descoperite la Păcuil lui Soare), vase cu smalt verde specifice Hoardei de Aur, precum și monedă din aceeași perioadă.

Pentru realizarea integrală a obiectivelor asumate ne-am adâncit cu circa 0,45-0,60 m pe întreaga suprafață menționată. Operațiunile s-au realizat manual, cu atenție sporită, având în vedere recuperarea din contexte arheologice clare a tuturor artefactelor și clarificarea dispunerii stratigrafice a nivelurilor de locuire⁴. Cu acest prilej a fost manevrată o cantitate de circa 25 mc de pământ, care a fost transportat la aproximativ 35-40 m spre est față de punctul de lucru.

În c. 1 și 2 s-au întreprins lucrări de eliminare a stratului vegetal, cu o grosime de circa 0,20-0,35 m, și a umpluturii cu pământ cenușiu prăfos, piatră și mortar (provenită probabil de la demantelarea zidului medieval). Astfel, s-a operat manual într-o suprafață de circa 8 x 8,70 m, la o adâncime de 0,20-0,50 m, în funcție de nivelul pantei.

Bazilica 2

Aurel Stănică, Florin Topoleanu, George Bilavschi, Adrian Adamescu

Colectivul de cercetare⁵ a efectuat în fiecare an o serie de cercetări de teren în teritoriul Cetății Noviodunum, pentru a identifica, cartea așezării și necropolele în vederea extinderii proiectului de cercetare spre teritoriu.

Existența unor edificii în punctul Pontonul Vechi, a fost semnalată prima dată în anul 2003, apoi observațiile au continuat în 2005, dar oscilațiile nivelului Dunării și aluviunile depuse de aceasta, au făcut imposibilă⁶ o continuare a cercetărilor.

În primavara anului 2011, în punctul Pontonul Vechi au fost observate noi segmente de ziduri, care ne indică prezența unor edificii. De această dată, zidul observat la suprafața solului, cu o lățime de 1,70 m, diferit de descoperirile anterioare, ne-a atras atenția în mod deosebit.

În luna iunie a anului 2012, în nord-estul falezei a fost observat același segment de zid, orientat est-vest. Acesta este situat la aproximativ 100 m de ruinele incintei de nord, înregistrate de I. Barnea, și se află în afara traseului cunoscut al zidului de incintă.

Revărsarea și retragerea ciclică a Dunării afectează semnificativ ruinele laturii de nord a cetății Noviodunum, astfel că monumentele cercetate și înregistrate în anii '50 ai secolului trecut de către un colectiv condus de I. Barnea, se degradează de la an la an. Sunt încă vizibile platformele turnurilor și curtea, iar dintre edificiile intramurane, absida orientată spre nord a singurei bazilici identificată până în prezent la Noviodunum.

În luna septembrie, odată cu retragerea/scăderea cotelor apelor Dunării, la o atentă cercetare a zonei am identificat în continuare și un zid ce părea ușor curbat, astfel că exista posibilitatea existenței aici a unui important monument, probabil o bazilică. Deși ne găseam către sfârșitul campaniei, am acordat o atenție deosebită acestui nou sector.

⁴ Din complexele menționate, pământul rezultat în urma cercetărilor arheologice a fost trecut prin sită. Astfel, au fost recuperate monede tătarăști și bizantine (tăiate), podoabe, din fier și bronz, obiecte de cult (cruci pectorale și o cruce patriarhală), unelte și arme din fier, fragmente ceramice de la veselă smălțuită și nesmălțuită, resturi osteologice precum și multe alte obiecte și bucăți din os, piatră, lut, sticlă și fier.

⁵ Colectivului de cercetare s-au adăugat și voluntari, care ne-au ajutat în cercetările noastre de teren.

⁶ În cadrul proiectului Noviodunum 2000 s-a avut în vedere realizarea unor sondaje în acest punct, dar lipsa mijloacelor financiare ne-au împiedicat să ne realizăm obiectivul.

Într-o primă etapă, zona a fost curățată de vegetație, gunoarie, sau pietre și fragmente ceramice antice și moderne, aduse de apele fluviului. De asemenea, pornind de la segmentul cunoscut al zidului ne-am adâncit în depunerea compactă de aluviuni pentru a contura forma edificiului. A fost astfel dată la iveală parțial nava unei bazilici, cu absida orientată spre est, lungă de aproximativ 30 m și lată de 10 m. Latura de nord, cea mai bine conservată, este lată de 1,70 – 1,80 m, iar latura de sud de 1 m. Absida este semicirculară la interior și poligonală la exterior.

Edificiul este construit din blochete de piatră mari și mijlocii, prelucrate, legate cu mortar hidrofug de culoare roz, culoare dată de cărămida pisată fin din compoziție. Din păcate partea de vest a bazilicii, nu a putut fi încă conturată, afectată în timp de apă și sloiurile de gheață din timpul iernii, astfel că, în stadiul actual al cercetărilor, nu se cunoaște intrarea sau dimensiunile nartexului.

Dar chiar și în aceste condiții pot fi formulate câteva considerații preliminare. Construirea unui zid mai gros pe latura de nord a bazilicii și folosirea mortarului hidrofug este evident o măsură suplimentară de protecție împotriva revărsărilor Dunării, pericol existent și în momentul construirii edificiului. Cu siguranță, constructorii au ales acest loc, în apropierea fluviului, prevăzând revărsarea apelor sau perioadele de îngheț, ce puteau afecta edificiul. Reamintim că bazilica cunoscută din campaniile anterioare, era protejată de zidul de incintă. Avem de-a face cu o bazilică extramurană, folosită probabil mai ales de marinari și pescari. Nu excludem nici posibilitatea clasificării sale ca bazilică cimiterială, cu toate că în zonă nu a fost descoperit încă niciun mormânt.

O secțiune transversală practică în jumătatea de vest a navei până la o adâncime de 0,70 m. a relevat un segment de zid, orientat ESE-VNV, aparține unui edificiu anterior, poate chiar o fază mai veche a bazilicii, practică frecventă în perioada creștinismului timpuriu. În secțiune nu s-a ajuns pe un nivel de călcare a edificiului, iar materialul arheologic recoltat este foarte divers cronologic – de la monede și fragmente ceramice romane timpurii până la cele de epocă medievală. Este posibil ca din monument să fi rămas doar fundația, nivelul de călcare, cel puțin în sondajul nostru, să fie distrus.

O încadrare cronologică preliminară a bazilicii este oferită de analogiile cunoscute atât din Schytia Minor cât și din Imperiu. În acest sens, cel mai relevant reper este bazilica Sf. Ioan Botezătorul din Constantinople, construită în anul 463 p.Chr. cu exteriorul absidei poligonal. Astfel că, pentru momentul construirii Bazilicii II de la Noviodunum, propunem ca ipoteză de lucru sfârșitul sec.V p.Chr. – sec. VI p.Chr. în timpul împăraților Anastasius, Iustin I sau Iustinian.

În campania anului 2013, ne propunem cercetarea completă a bazilicii prin secțiuni și casete, pentru stabilirea cronologiei, eventual identificarea anexelor, situate în mod obișnuit în partea de sud. O atenție deosebită se va acorda cercetării zonei absidei, unde este posibil să existe cripta martirică, amenajare des întâlnită la bazilicile acestei perioade. Amintim în acest sens că izvoarele hagiografice consemnează un număr de 32 - 36 de martiri la Noviodunum.

Turnul de Colț

Florin Topoleanu

În campania anului 2012 au fost reluate cercetările arheologice sistematice la turnul situat în capătul estic al laturii sudice a cetății Noviodunum. Săpăturile au început aici în campaniile trecute epuizându-se nivelurile de locuire medievale. De asemenea, a fost dezvelită parțial incinta sudică și cotul pe care îl face spre nord – est, scara de acces în turnul de colț în formă de evantai, pilonul central și o parte din paramentul exterior. După forma sa, acest turn a fost datat, pe baza analogiilor, în sec. IV p.Chr. Scopul intervenției din această campanie a fost identificarea etapelor constructive ale monumentului și cunoașterea cronologiei absolute. De asemenea,

se urmărește și punerea în valoare muzeistică a unui monument spectaculos, vizibil datorită așezării sale.

Într-o primă etapă, pentru degajarea zonei, a fost eliminat matorul, păstrat parțial, dintre secțiunile TC I și TC II, după care ne-am concentrat pe traseul fostei secțiuni TC I. Șanțurile anterioare ne-au permis realizarea a două profile. Primul, orientat est-vest pe latura de nord- est a turnului, este lung de 3,66 m. și adânc de 3,80 m. A putut fi astfel observat șanțul constructiv, săpat într-un pământ galben, curat și două plinte ale laturii drepte a turnului.

Un al doilea profil, orientat nord – sud, paralel cu latura semicirculară a turnului de colț, este lung de 11,60 m, cu înălțimea de la 3,80 m la 1,80 m. Pe acesta se observă relevant etapele constructive ale turnului marcate de mortarul de culoare albă.

Cercetarea de aici a evidențiat câteva elemente constructive și stratigrafice care presupun o fază mai timpurie a monumentului. Astfel, în partea sa inferioară, latura de est a turnului pare să fi avut un alt traseu. O monedă de la Marcus Aurelius și câteva fragmente ceramice sugerează existența unei amenajări care a funcționat în sec. II p. Chr.

Pentru campania următoare ne propunem decopertarea completă a turnului de colț a cărui stratigrafie poate fi relevantă pentru cunoașterea istoriei cetății romane timpurii de la Noviodunum.

Amenajarea depozitului șantierului

Aurel Stănică

În campania din acest an am acordat o mare atenție amenajării depozitului arheologic. Spațiul generos oferit de o clădire ridicată în anii '50, care a deservit ca spațiu de depozitare pentru cereale, a fost achiziționată în 1997, a reprezentat locul ideal pentru constituirea depozitului de sit. Totodată, un compartiment al acestei clădiri a fost utilizat în ultimii ani și ca spațiu de expunere pentru obiectele descoperite în cursul campaniilor de săpături și care au fost valorificate cu ocazia manifestărilor (Ziua Porților Deschise) organizate aici de colectivul de cercetare al Șantierului Arheologic Isaccea-Noviodunum.

Materialul arheologic, în special ceramica, a fost selectat, numărat și depozitat în cutii. Această operațiune a cuprins și introducerea într-o bază de date a materialului identificat (categorii ceramice, forme etc), din toate epocile istorice atestate la Noviodunum.

Conservare primară

Aurel Stănică, Florin Topoleanu

Ca și în campaniile precedente, și în acest an au fost luate măsuri de protejare a noilor descoperiri și, mai ales, a zidurilor, extrem de afectate de acțiunile antropice din Evul Mediu sau epocă modernă, și, în special, din secolul al XX-lea. De asemenea, protecția primară are rolul de a proteja monumentele de acțiunea factorilor de mediu – îngheț/dezghet, care afectează în mod vizibil structurile descoperite. S-a procedat la acoperirea cu folie sau carton asfaltat a unor ziduri, a nivelurilor arheologice, au fost consolidate cu proptele din lemn și saci umpluți cu pământ (Edificiul Bizantin). Aceste acțiuni au vizat monumentele descoperite în cursul acestei campanii – Suprafața A și Bazilica 2.

Cercetări de teren

Aurel Stănică, Daniela Stănică, Emil Juncanaru, Cosmin Bortoș, Sorin Negru, Adrian Stănică

Acțiunea de identificare a siturilor, a continuat și în anul 2012. Echipa implicată în proiect a avut în vedere zonele situate la est și sud de localitate (teritoriul administrativ al comunei Somova și comunei Niculițel).

Manifestări de popularizare

Aurel Stănică

Vineri, 12 octombrie 2012, colectivul de cercetare al șantierului a organizat ZIUA PORȚILOR DESCHISE la Cetatea NOVIODUNUM.

Elevi de la Grupul Școlar "C-tin Brătescu" Isaccea, însoțiți de cadre didactice, studenți ai Facultății de Istorie, Filozofie și Teologie, specializarea Istorie, a Universității "Dunărea de Jos" din Galați, colectivul Casei de Cultură Isaccea, localnici, deputați din Parlamentul României, presa, au vizitat Centrul de Studii Noviodunum (baza arheologică) și expoziția organizată cu această ocazie, plus monumentele descoperite în campania de cercetări din acest an. Oaspeții noștri au vizitat și monumentele descoperite în cursul campaniilor din anii trecuți (Turnul Mare, Turnul A, Curtina, Turnul de Colț, Incinta de est și Incinta de nord).

Manifestarea din acest an, aflată la a VII-a ediție, s-a adresat comunității locale, instituțiilor locale, județene și naționale, comunității științifice, fiind o modalitate de popularizare și punere în valoare a patrimoniului istoric și arheologic din zona orașului Isaccea. Totodată, arheologii au prezentat rezultatele muncii lor, dorind să sensibilizeze populația orașului pentru a proteja, conserva, promova și valorifica patrimoniul cultural și natural local, care reprezintă o alternativă viabilă pentru dezvoltarea turistică și viitorul localității. Existența unui sit arheologic în cadrul unei comunități are rolul de a impulsiunea comunitatea locală de a-și căuta „rădăcinile”, identitatea culturală, de a conștientiza apartenența la un spațiu istoric și cultural.

Manifestarea a fost promovată pe toate canalele media, asigurând vizibilitatea finanțatorului – Ministerul Culturii - instituția care a finanțat parțial cercetările arheologice din acest an de la Noviodunum.

Industria materiilor dure animale descoperită în campaniile 2009-2012

Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs (UCDC București)

Cercetările arheologice desfășurate în perioada 2009-2012 în diferite puncte ale sitului arheologic complex de la Isaccea - „Cetate” (Noviodunum), jud. Tulcea (NVD), au prilejuit și recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale. Studiul acestui lot marchează debutul analizei sistematice a acestui gen de materiale de la Noviodunum, care formează deja o colecție bogată, alcătuită pe parcursul a șase decenii de săpături arheologice. Adresăm cu acest prilej mulțumirile noastre dr. Aurel-Daniel Stănică; domnia sa ne-a pus la dispoziție cu amabilitate materialele spre studiu.

Efectivul redus (N = 13) și dispersia în diverse zone ale sitului conturează un context care nu permite, cu acest prilej, extragerea unor concluzii detaliate. Scopul analizei de față este acela de a introduce în circuitul științific descoperirile cele mai recente, cu datele primare în formă extensivă. Repertoriul cuprins în tabelul nr. 1 oferă toate aceste date semnificative relative la artefacte, tratate conform reperelor metodologiei actuale a domeniului⁷.

Analiza a recurs, în mod sistematic, la mijloace optice de observare (microscop optic, mărimi x10 – x40; microscop digital, mărimi x10 – x400); au fost realizate seturi complete de fotografii la diverse scări, inclusiv cu ajutorul microscopului, inițiindu-se baza de imagini a repertoriului artefactelor din sit. Catalogul include piesele numerotate de la 1 la 13, ordonate după criteriile tipologice. Atribuirile cultural-cronologice ale materialelor studiate preiau încadrările propuse de autorii cercetărilor, corelate, acolo unde a fost posibil, cu observațiile asupra specificului aspectelor tipologice și tehnologice. Ele sunt preliminare, putând comporta unele revizui. Etapele majore

de locuire la Noviodunum se plasează în sec. I-VII, X-XI și XII-XV⁸

Studiul complex al artefactelor din materii dure animale databile în epoca romană, romană târzie, romano-bizantină (sec. I-VII) și medio-bizantină (sec. IX-XI) din Dobrogea a înregistrat, în ultimii ani, contribuții sub forma articolelor, studiilor, comunicărilor; ele au fost prilejuate de analiza materialelor din siturile Capidava, Durostorum-Ostrov, Histria-Basilica extra muros⁹. În contrast, descoperirile databile în evul mediu (sec. XII-XV) au făcut rareori obiectul unor abordări extensive¹⁰. Astfel, contribuțiile generate de analiza loturilor IMDA de la Noviodunum vor putea oferi reperele metodologice și repertorial/tipologice pentru abordarea acestui gen de manifestări ale culturii materiale în spațiul istro-pontic și regiunile învecinate.

Fiecare artefact a fost tratat după un protocol standard, cu mai multe paliere și componente, vizând înregistrarea extensivă/exhaustivă a datelor. Se vizează aspecte precum: materiile prime; starea de conservare (piese întregi, fragmentare/fragmente); tipologia; morfologia; morfometria; urmele de fabricare; urmele de utilizare; formularea ipotezelor relative la rolul funcțional. Fișa standard pune la dispoziție datele despre artefact în următoarea structură: Indicativ Tip Cod tipologic Categorie (unelte, arme, podoabe, materii prime, accesorii etc.) Instituție deținătoare/ Colecție Număr de inventar Context Apartenență culturală Fig. Materie primă Stare de conservare (întreg, fragmentar, fragment) Descriere (morfologie, date tehnice privind fabricarea, urme de utilizare, rol funcțional prezumat etc.) Dimensiuni (mm) Bibliografia/Inedit.

Categoriile tipologice reprezentate sunt, în conformitate cu lista tipologică Beldiman 2007: I Unelte; III Podoabe/Piese de port/ Accesorii; V Diverse – Piese de joc; Piese tehnice (Deșeuri)¹¹.

Repartiția cantitativă a tipurilor arată predominarea categoriei podoabelor/pieselor de port/accesoriilor (aplice de os, N = 7; nasture de os, N = 1; N total = 8), urmată de categoria uneltelor (vârf de os, N = 1; ace de os, N = 2; N total = 3). Categoria Diverse cuprinde un zar de os (N = 1) și un deșeu din corn de cerb (N = 1). Majoritatea absolută se datează în evul mediu (sec. XIII); o piesă aparține epocii romane (zar de os, NVD 11).

Ca materii prime, efectivul dominant este compus din piesele realizate din oase lungi și plate de bovine, ovicaprine, pasăre, pește (N = 12); situația detaliată se prezintă astfel: os lung de ovicaprine, N = 1; os lung de vită, N = 4; corp costal de vită, N = 3; os lung de pasăre, N = 2; os plat de pește, N = 2. Este prezent și cornul de cerb (N = 1).

Modalitățile de transformare a materiei prime includ procedee simple, precum fracturarea, cioplirea, raclajul, abraziunea, dar și soluții tehnologice pretențioase, precum perforarea, gravarea (realizarea decorului), fasonarea la strung etc. Fabricarea artefactelor se referă atât la mediul domestic (vârf de os, NVD 1; poate acele de os, NVD 9-10), cât și la cel specializat, din cadrul sitului – ateliere interne sau din afară – ateliere externe/comerț. Extinderea studiului asupra restului lotului de la Noviodunum va aduce, fără îndoială, noi precizări în acest sens.

Lotul studiat, deși redus numeric, furnizează primele repere tipologice, tehnologice și cultural-cronologice pentru abordarea complexă și extensivă a manifestărilor civilizației și culturii comunităților de la Noviodunum (respectiv, IMDA) din epoca romană și evul mediu [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Anexa 3

⁸ Beldiman 2007; Sztancs 2011.

⁹ Stănică 2013; <http://www.noviodunum.ro>.

¹⁰ Beldiman, Rusu-Bolindeț et alii 2011; Beldiman, Sztancs 2007a; Beldiman, Sztancs 2007b; Beldiman, Sztancs 2010; Beldiman, Elefterescu, Sztancs 2010.

¹¹ Rusu, Mărginean 2004.

⁷ Stănică 2013 (raport în prezentul volum, cu bibliografia).

Bibliografie:

Beldiman C., *Industria materiilor dure animale în preistoria României. Resurse naturale, comunități umane și tehnologie din paleoliticul superior până în neoliticul timpuriu*, Asociația Română de Arheologie, Studii de Preistorie – Supplementum 2, București, 2007.

Beldiman C., Elefterescu D., Sztancs D.-M., *Ostrov-Durostorum*. Industria materiilor dure animale, CCA 2010, p. 132-136.

Beldiman C., Rusu-Bolindeț V., Achim I. A., Sztancs D.-M., *Aspects of ancient economy at Histria: bone/antler anvils and iron sickles*, Mircea Victor Angelescu, Irina Achim, Adela Băltăc, Viorica Rusu-Bolindeț, Valentin Bottez (éds.), *Antiquitas Istro-Pontica. Mélanges d'archéologie et d'histoire ancienne offerts à Alexandru Suceveanu*, Institut d'Archéologie „Vasile Pârvan” de l'Académie Roumaine, Faculté d'Histoire de l'Université de Bucarest, Cluj-Napoca, 2010 (2011), p. 421-436.

Beldiman C., Sztancs D.-M., *Histria. Sectorul Basilica extra muros*. Industria materiilor dure animale, CCA 2007, p. 202-205.

Beldiman C., Sztancs D.-M., *Capidava*. Industria materiilor dure animale, CCA 2007, p. 108-112.

Beldiman C., Sztancs D.-M., *Capidava*. Industria materiilor dure animale, CCA 2010, p. 48-50.

Rusu A. A., Mărginean Fl., *Prelucrarea osului și cornului în Transilvania medievală (Început de abordare tematică)*, *Arheologia medievală*, 5, 2004, p. 113-158.

Stănică A., *Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum], Punct: Cetate, Sector: Sud-Est*, CCA 2012, București, 2013.

Sztancs D.-M., *Industria materiilor dure animale în neoneoliticul din Transilvania. Repertoriu, tipologie, studiu paleotehnologic, date privind paleoeconomia*. Baze de date, teză de doctorat, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, 2011.

Abstract:

Osseous materials industry discovered during 2009 – 2012 archaeological campaigns. The archaeological researches carried out during 2009 – 2012 in various sectors of the Isaccea – “Fortress” site (Noviodunum), Tulcea County (NVD) made possible the recovery of an assemblage comprising osseous materials artefacts. Their study marks the beginning of the systematic analysis of this type of pieces discovered at Noviodunum. They already form a rich collection that has been created during the past six decades of archaeological excavations.

The reduced number of artefacts that is studied with this occasion (13) and their dispersion in various places of the site do not allow us to formulate some detailed conclusions. This analysis aims at highlighting the recent discoveries and the primary data related to this in an extensive manner. The catalogue is illustrated in the table 1 and it offers all these significant data regarding the artefacts. They are presented according to the current methodology of the domain.

In order to achieve the objectives of the study, the optical means of observation were used (optical microscope, zoom x10 – x40; digital microscope, zoom x10 – x400); complete sets of images at various scales were taken (microscopic including), in this way being initiated a bank of artefacts images discovered at Noviodunum. The catalogue includes the pieces numbered from 1 to 13, classified from a typological point of view. Chronological and cultural data related to the studied artefacts were provided by the authors of the researches and they were correlated (whether it was possible) with the observations regarding the specificity of the typological and technological aspects. The data are preliminary and they can be revised. The main periods of inhabitation of Noviodunum site are dated from the 1st to the 7th centuries, the 10th to the 11th and the 12th

to the 15th centuries.

Lately, the complex study of the osseous materials artefacts dated from Roman epoch, Late Roman, Roman-Byzantine period (1st – 7th centuries) and Middle Byzantine period (9th – 11th centuries) from Dobrogea has registered important contributions in articles and communications. These presented the materials discovered at Capidava, Durostorum-Ostrov, Histria-Basilica extra muros. In contrast, the discoveries dated from the Middle Ages (the 12th – the 15th centuries) have been rarely approached in an extensive manner. In this way, the contributions generated by the analysis of the assemblages of osseous materials artefacts from Noviodunum will offer methodological and typological benchmarks for futures approaches of the material culture from Istro-Pontic area and adjacent regions.

Each artefact was studied according to a standard protocol comprising several levels and components with the aim of registering the data in an extensive/exhaustive manner traces, use-wear traces, functionality were the main aspects taken into account. The standard form includes data regarding the artefact, according to the following structure: Indicative Type Typological code Category (tools, weapons, adornments, raw materials, accessories etc.) Holder/Collection Inventory number Context Culture Fig. Raw material Status of conservation (entire, fragmentary, fragment) Description (morphology, technical data regarding the manufacture, use-wear traces, presumed functionality etc.) Dimensions (mm) Bibliography/Unpublished.

The typological categories that form the assemblage are presented according to Beldiman 2007 Typological List: I Tools; III Adornments/Accessories; V Varia – Game pieces; Technical pieces (Wastes).

The quantitative repartition of the types illustrates a predomination of adornments/accessories category (bone plates N = 7; bone button, N = 1; Total = 8), followed by the one of tools (bone points, N = 1; bone needles, N = 2; Total = 3). Varia category comprises a bone dice (N = 1) and a red deer antler waste (N = 1). The most of the pieces are dated from the Middle Ages (the 13th century); a piece was attributed to the Roman period (bone dice, NVD 11).

Regarding the raw materials, most of the artefacts were made from long or flat bones of cattle, sheep/goat, bird, fish (N = 12); the detailed situation is the following: long bone of sheep/goat, N = 1; long bone of cattle, N = 4; cattle rib, N = 3; long bone of bird, N = 2; flat bone of fish, N = 2. The red deer antler is also present (N = 1).

The manufacture techniques consist of simple procedures such as: fracture, chopping, scraping, abrasion and complex technological solutions as: perforation, engraving (for ornamental purposes), lathe finishing etc. Artefacts' manufacture refers both to the household activities (bone point, NVD 1; bone needles?, NVD 9-10), and the specialised one – workshops from the site or outside it – external workshops/trades. The increase of the study on the rest of the osseous materials artefacts from Noviodunum will bring new clarifications in this respect.

Even if the studied assemblage is a small one, it provides the first typological, technological, cultural and chronological benchmarks for the complex and extensive approach of the cultural manifestations from Noviodunum during the Roman period and the Middle Ages [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

29. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]**Punct: Cetate**

Cod sit: 62039.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 20/2012

Colectiv: Mircea Victor Angelescu – responsabil (IAB)

Sector Basilica Pârvan

Mircea Victor Angelescu (IAB), Valentin Bottez (FIB), Iulian Ganciu (student FIB)

În campania din vara anului 2012 săpăturile în Sectorul numit convențional Basilica Pârvan (localizat în sud-estul acropolei histriene) au fost concentrate în două puncte.

În primul rând a fost săpat marmorul magistral N-S din interiorul basilicii creștine (S001), pentru a identifica eventualele complexe aflate în legătură cu basilica creștină și pentru a putea stabili cu precizie planul CG1. De asemenea, marmorul magistral în partea sa sudică acoperă o bună parte din ceea ce pare să fie o poartă de dimensiuni mici a zidului de incintă roman târziu, a cărei plan am dorit să îl stabilim cu precizie. În al doilea rând a fost extinsă săpătura la E de basilica creștină, pentru a identifica în totalitate singura anexă a Basilicii Pârvan descoperită până acum, anume cea din colțul de NE (S041) și pentru a urmări traseul străzii d₂.

S001 - În ciuda dimensiunilor relativ mici ale suprafeței săpate (16 x 2 m), marmorul magistral, cruțat la limita vechilor săpături Pârvan-Lambrino din interiorul Basilicii 2, s-a dovedit a fi bogat în complexe arheologice.

Complexe:

- 1002: bază de coloană circulară (dm = 0,46 m; h = 0,16 m) din calcar, apărută la -0,15 m, așezată pe un bloc rectangular de piatră (L = 0,66 m; l = 0,47 m; H = 0,40 m). Este situată la 2,5 m S de zidul N și la 3,5 m E de zidul V al Basilicii 2. În 2002 am identificat în S002, la 2 m E de baza de coloană (1002), o structură similară. De asemenea, cele două sunt alinate practic cu baza de coloană din colțul de NV al platformei de piatră ce constituia proiecția către V a altarului Basilicii 2, baza descoperită în 2012 fiind ușor deplasată către S. În opinia noastră este vorba despre bazele colonadei ce despărțea nava N de cea centrală în faza penultimă de funcționare a Basilicii 2;

- sub baza de coloană de coloană menționată (1002), la -0,42 m, a ieșit la iveală o substrucție circulară (1013) (dm = 0,90 m), urmată la o distanță de 2,15 m către SSV de o a doua substrucție circulară (1004) (dm = 1,03 m, apărută la -0,35 m), parțial distrusă în partea de V. Ambele baze sunt construite în manieră similară: pietre nefasonate (majoritar șist verde) de dimensiuni medii și mici legate cu pământ; din a doua substrucție se păstrau 2 asize, pe o înălțime de aprox. 0,20 m; prima substrucție a fost doar identificată, ea urmând să fie conservată împreună cu baza de coloană (1002) din a doua fază de funcționare a basilicii. Cele două substrucții par să țină de aceeași structură. Este însă greu să stabilim care este aceea; pe deoparte 1013 este parțial suprapusă de baza de coloană (1002), ceea ce sugerează posibilitatea ca prima să fie substrucția celei de a doua; pe de altă parte cele două substrucții și colonada ce le suprapunea par să fie alinate mai degrabă cu latura E a porții din zidul de incintă, decât cu latura V a Basilicii 2, și deci să fi reprezentat porticul străzii sau a unei clădiri alinate la strada ce trebuie să fi dus către poartă. Nici această posibilitate nu este foarte clară, deoarece Basilica 2 are un plan atât de neregulat și se conservă într-o stare atât de proastă, încât este greu să stabilim exact care din elementele sale erau alinate altora. Mai există și posibilitatea ca cele două coloane să fi făcut parte din Basilica 1 – din care se păstrează doar parte din absidă, ceea ce face și mai greu de verificat această ipoteză. Cel mai probabil cele două complexe datează din perioada romană târzie, posibil chiar din cea timpurie;

- aproape lipit de partea de N a celei de a doua substrucții circulare a fost identificat la -0,32 m un segment din Z088 (1003), un zid orientat ENE-VSV, construit din pietre nefasonate (majoritar șist verde; Lp = 1,10 m; l = 0,67 m; hp = 0,39 m) legate cu pământ (se păstrează 4/6 asize), a cărui traseu a fost reperat în 2005 la o distanță de 1,80 m către VSV. Către V Z088 este suprapus de zidul Basilicii 2, ceea ce oferă complexului un terminus post quem. Capătul V al segmentului identificat în marmorul magistral în 2012 prezintă o față construită, ceea ce indică faptul că acesta marca o intrare sau cale de acces. Având însă în vedere caracterul fragmentar al monumentului, mai multe informații sunt imposibile de dat;

- la 2,70 m E de zidul V și 3,20 m S de zidul N al Basilicii 2 au fost descoperite două segmente din Z135 (1010), un zid orientat aprox. N-S, construit din pietre nefasonate legate cu pământ (L = 2,55/0,90 m; l = 0,50 m), din care se păstrează 3-4 asize începând de la -0,77 m. La 1,07 m S de capatul N al Z135 a fost identificat un fragment de zid (Lp = 0,52 m; l = 0,41 m) într-o stare de conservare extrem de proastă (probabil amenajare interioară), din care se păstrează doar o asiză. Cele două segmente de zid sunt despărțite de un spațiu de 1,00 m, însă starea de conservare proastă a zidului nu ne permite să afirmăm cu certitudine că ar fi fost vorba de o cale de acces a clădirii respective. Capătul S al zidului este adosat lui Z087, de care diferă însă atât în ceea ce privește dimensiunile (Z135 este cu 0,10 m mai gros decât Z087), cât și tehnica de construcție, Z087 fiind datat din acest punct de vedere în perioada greacă. Z135 așadar pare să fi făcut parte dintr-o clădire ce a refolosit un zid mai vechi (Z087) în perioada romană;

- capătul V al Z087 (1006), orientat aprox. E-V, a fost identificat încă din 2005. Zidul (Lp = 3,50 m; l = 0,40 m; h aprox. 0,50 m) este construit din pietre nefasonate (majoritatea șist verde) legate cu lut galben și se păstrează pe 4-5 asize, începând de la -0,87 m. Nu avem alte elemente în legătură cu acest complex;

- de la aproximativ -1,20m am identificat întreg traseul zidurilor CG1 (latura E și parțial laturile N și S au fost identificate încă din 2001-2002). Zidul E este notat Z102, cel N Z101, cel V Z130, cel S Z129. Clădirea este un pătrat de 4 x 4 m, cu zidurile groase de 0,40 m, construită din pietre nefasonate (majoritatea de șist verde) de dimensiuni medii și mici, legate cu lut galben; un detaliu interesant este faptul că în 2009, sub colțul de SE al clădirii, a fost identificată o amforă elenistică depusă probabil într-o ceremonie votivă. Singurul nivel de călcare al CG1, descoperit până acum, este 1011, apărut la aproximativ -1,67 m și datat în sec. III a.Chr.; însă la aprox. 1,40 m E de latura V a CG1 a apărut un zid orientat N-S (1014), lat de aprox. 0,40 m, a cărui traseu complet va fi identificat în campania următoare și care poate indica mai multe faze de funcționare a clădirii;

- în S marmorului magistral a fost dezvelit complet traseul unui zid roman târziu, Z016 (1018; Lp = 5,10 m; l = 0,70 m), orientat NE-SV, păstrat pe 8 asize și construit din pietre de dimensiuni medii (majoritar șist verde) legate cu pământ. Acesta este lipit de Z100 și ar putea reprezenta latura S a Basilicii 2. Însă nu avem până acum o legătură clar stabilită între acest zid și latura V a basilicii, iar Z016 este distrus către E, modul în care acesta ar fi făcut joncțiunea cu absida rămânând imposibil de stabilit;

- Z100 (1019; Lp = 3,33 m; l = 0,60 m), menționat mai sus, este orientat NE-SV, lipit de Z016 și paralel cu zidul de incintă roman târziu. Capătul E al Z100 cotește spre S (Z129; Lp = 2,50 m; l = 0,60), fiind perpendicular pe traseul zidului de incintă roman târziu și intrând practic în grosimea acestuia. Zidul este construit din pietre fasonate și nefasonate (calcar și șist verde), de dimensiuni medii și mici, păstrat pe 5-6 asize. De asemenea, paralel cu Z100 și în legătură arhitectonică cu acesta am identificat complexul 1020, mai precis două rânduri de trepte construite din pietre de dimensiuni medii și mari, legate cu mortar; Lp = 1,18/0,63 m; l = 0,38/0,60 m) care urcă

de la nivelul de unde se păstrează faza A a zidului de incintă (care în acest segment prezintă același sistem constructiv ca 18 m către V, mai precis utilizarea bânelor de lemn transversale) și până la nivelul de distrugere al Z100. Singura ipoteză viabilă ni se pare aceea că Z100 și Z129 protejau scările ce coborau până la nivelul unei porți (probabil de mici dimensiuni, având în vedere că lățimea căii de acces este de doar 1,20 m) practicate în zidul de incintă, distrusă în prezent.

Stratigrafie:¹

- 0,16 – -0,44 m: strat de pământ de culoare brun-gălbuie (1001), solidificat, reprezentând substrucția ultimului nivel de călcare cunoscut al Basilicii 2, respectiv pavajul de cărămidă;

- 0,44 – -0,72 m: strat de pământ de culoare brună (1004), mediu solidificat, localizat în centrul maritorului, între Z087 (S) și baza de coloană (1002) ce despărțea nava N de cea centrală. Stratul este unul umplutură, conținând atât fragmente ceramice de epocă romană, cât și de epocă elenistică;

- 0,72 – -1,07 m: strat de pământ de culoare brună (1008), mediu-solidificat, acoperit de 1004; având în vedere cantitatea mare de materiale de construcție descoperite în acest strat (țigle, pietre), este vorba probabil de un strat de dărâmtură, probabil de epocă elenistică sau romană timpurie;

- 1,07 – -1,61 m: strat de lut galben amestecat cu scoici (1009), solidificat, conținând fragmente de ceramică datate în epoca elenistică și suprapus de 1008. Nu a putut fi stabilită legătura cu o structură constructivă;

- 1,61/7: nivel de călcare al CG1 (1011), format din lut galben cu puternice urme de arsură, identificat pe suprafața clădirii. Pe acest nivel au fost identificate în campania din 2002 fragmente ceramice datate în sec. III a.Chr.;

- 0,44 – -0,75 m: strat de lut galben (1005) solidificat, localizat în S maritorului, întins pe o lungime de 3 m la N de Z016, limita N fiind reprezentată de Z087. Este vorba probabil de o nivelare, deoarece nu am identificat un nivel de călcare corespunzător acestui strat;

- 0,75 – -1,90: strat de pământ de culoare brună (1007), mediu solidificat, cu urme masive de arsură și o cantitate importantă de fragmente ceramice, suprapus de 1005. Este vorba probabil de o umplutură masivă;

- 1,90 – aprox. -2,10 m: strat de lut galben masiv (1013), probabil natural, ce acoperea întreaga suprafață pe care a fost construită basilica și în care au fost construite CG1, CG4 și CG5;

- 1,00 – -3,12 m: la S de Z100, adică deasupra și la S de zidul de incintă, a fost identificat 1015, un strat de pământ de culoare gri, depus în timpul săpăturilor moderne;

- 3,12 – -4,37 m: a fost identificat 1016, un strat de pământ de culoare gri-închis, depus prin umplerea săpăturii Pârvan în lungul zidului de incintă, la S de aceasta;

- 3,37 – -4,37 m (nivelul la care s-a oprit săpătura): la S de vechea săpătură Pârvan a apărut stratul de nisip marin (1017).

S041

Secțiunea a fost deschisă pentru a delimita anexa NE da Basilicii 2 și a continua cercetarea străzii d₂. S041 este orientată NV-SE (L = 10,50 m; l = 7,50 m), iar către E a fost lăsat un maritor de 1 m și apoi extinsă secțiunea cu încă 2 m.² Trebuie menționat că

secțiunea este în pantă pe direcția NV-SE, coborând din capătul de N cu 0,21 m până în cel de S.

Complexe:

- la +1,52m (extremit. E) / +1,26m (extremit. V) a fost identificat un segment (41008) din strada d₂, distrusă în partea de V a S041 și care se continuă către E. Au fost identificate laturile ei S, ea prelungindu-se către N și E (L_{max.} = 7 m, l_{max.} = 3,40 m) și având o pantă E-V care coboară cu 0,24 m pe o distanță de 5 m. Strada este construită din dale mari de calcar (cea mai mare 1,09 x 0,98 m) și blocuri fasonate, între care apar și blocuri neregulate de șist verde de dimensiuni medii până la mici (0,15 x 0,10 m). Strada are ca substrucție un strat puternic solidificat de lut de culoare galbenă (41002). Au putut fi identificate trei momente în evoluția acestei artere rutiere:

I) fază realizată din dale mari și blocuri fasonate de calcar, așa cum se pot observa în special în zona centrală și E a segmentului dezvelit. Această fază corespunde cu faza II a anexei basilicii, a cărui zid N (Z105 = 41009) o încadrează spre S;

II) fază de reparație, când pavajul este refăcut adăugându-se blocuri poligonale de șist verde și calcar de dimensiuni medii și mici. În această fază zidul N al fazei II a anexei basilicii este dezafectat, pavajul străzii trecând peste el;

III) fază în care pe suprafața vechii străzi apare o structură de locuire (CR07, surprinsă parțial în NE S041), iar la V de aceasta, în mijlocul străzii, a fost așezată un bazin de piatră rectangular, cu orificiu pentru scurgerea apei către E;

- anexa NE a Basilicii 2: această structură, identificată parțial în săpăturile din 2006, a fost unul din principalele obiective ale campaniei din 2012. Au fost identificate mai multe faze în evoluția structurii:

I) în prima fază a anexei aceasta avea formă aproape rectangulară, cu dimensiuni aprox. de 8,50 m (SV-NE) x 2,70 m. Aceasta pornea din colțul NE al Basilicii 2 (Z112; 8 x 0,60 m; identificat de la cota de +0,44 m) către NE în lungul străzii, cotind către SE (Z111; 3,25 x 0,60 m; identificat de la cota de aprox. +0,34 m) și apoi din nou către SV (Z106; 5,92 x 0,60 m; identificat de la cota de aprox. +0,17/0,00 m), intersectându-se cu absida Basilicii 2 la o distanță de aprox. 4,25 m NV de zidul de incintă roman târziu; zidurile sunt realizate din pietre (majoritar șist verde) nefasonate de dimensiuni medii și mici, legate cu pământ. Cum nu am finalizat cercetarea acestei structuri, deocamdată nu am dezvelit decât 2-4 asize din zidurile acesteia;

II) în a doua fază, anexa Basilicii 2 a fost mult extinsă (păstrează orientarea SV-NE), ea ajungând la aprox. 15,50 x 3,50 m. Această fază pornește tot din colțul NE al Basilicii 2, suprapunând prima fază pe o lungime de 5 m (Z137; l = 0,70 m). După cât poate fi observat în această fază a cercetărilor, odată intrat în maritorul ce desparte S006 de S041, zidul cotește spre NV și apoi spre NE, apărând din nou în S041 (Z105 = 41009/41016/41022). Aici însă zidul are grosimea de 0,80 m, ceea ce indică utilizarea unui zid probabil preexistent, ce mărginea strada. Z105 a fost identificat în S041 pe o lungime de 10,15 m (zidul este puternic distrus, în special în V S041, cota la care a fost identificat variind de la +0,64 m în centru la +1,54 m în E secțiunii), la 8,5 m către NE însă acesta este intersectat de un alt zid, probabil zidul E al fazei II a anexei, Z 127 (41021; 3,80 x 0,60 m; identificat de la cotele de +1,38/0,99/0,63 m pe direcția N-S), cu care este țesut. În cele din urmă zidul cotește către SV (Z004 = 41010; 14,18 x 0,60 m; zidul a fost identificat la diferite cote, între +0,70/50 m), intersectând absida Basilicii 2 în același punct cu faza I. De altfel, de la 6,50 m NE de acest punct de intersecție, zidul S al fazei II suprapune aproape integral zidul S al fazei I. Toate aceste ziduri sunt construite din pietre nefasonate (majoritatea șist verde) legate cu pământ. Latura S (Z126) se păstrează pe 4-5 asize. În legătură cu această fază de funcționare am pus un nivel de călcare (41004) și unul de dărâmtură (41003), în care am descoperit aghiasmatar

¹ Cotele sunt luate în funcție de punctul 0 al săpăturii, aflat în colțul de NV al platformei de piatră ce constituia proiecția către V a altarului Basilicii 2, punct situat la +5,17 față de nivelul mării.

² Având în vedere că într-o primă fază nu reușisem să surprindem limita E a anexei (faza II), ce reprezenta obiectivul săpăturii, a trebuit extinsă secțiunea; însă la limita E inițială a fost surprinsă o situație stratigrafică extrem de expresivă, și pentru a nu risca pierderea ei am lăsat maritorul de 1 m. Măsura s-a dovedit bună, noua limită E a secțiunii evidențind o situație arheologică diferită de cea din interiorul anexei.

de marmură albă (Dm = 0,195 m; dm = 0,15 m) și fragmente din două mese sacre de marmură albă. Pe baza ceramicii identificate complexul poate fi datat în secolul al VI-lea. Pe lângă obiectele sacre menționate, a mai fost identificată o structură rectangulară, orientată SV-NE (41013; 1,45 × 1,17 m; identificată la cota de aprox. +0,63 m), construită dintr-o bază de lut de culoare galbenă, puternic solidificat, pozibil cu structură din cărămizi de chirpici. Oricum, imediat la E de ea a putut fi observată o linie de 1 m lungime de cărămizi de chirpici în poziție secundară, probabil o amenajare interioară prăbușită. Aceasta ar fi putut reprezenta o structură cu rol ritual legat de cel al meselor sacre descoperite în zona liniei de cărămizi de chirpici. Rolul ritual important al întregii structuri ni se pare evident. În cronologia propusă de noi, faza II a anexei corespunde fazei I (cea mai monumentală) a străzii ce o mărginea la N;

III) în ultima sa fază (identificată încă din 2006), anexa se micșorează considerabil. Latura ei N (Z005; L aprox. 4,5 m; I 0,90 m) pornește din același punct cu celelalte două, în colțul NE al Basilicii 2, apoi cotește către SE (Z003; L_p 4,32 m; I 0,90 m). Cum zidul este distrus în capătul S vizibil azi, nu este clar dacă el cotea către SV peste celelalte două faze (și astfel ar fi folosit zidul fazei II), sau dacă ar fi putut continua spre S. Zidurile acestei faze sunt construite într-o manieră foarte grosieră, din pietre medii și mici nefasonate legate cu pământ și se păstrează (ușor observabil pe latura E) pe 4-5 asize.

- la aproximativ + 045/49 m a fost identificată CR07, formată dintr-un zid de orientare N-S (Z109=41011; L_p 2,71 m; I 0,50 m), care pornește de sub stradă către S, apoi cotește către NE (Z110=41014; L_p 2,56 m; I 0,50 m). Acestei clădiri îi corespunde nivelul de călcare (41018), datat preliminar în sec. al V-lea. Oricum, structura este suprapusă atât de stradă, cât și de latura N a fazei II a anexei (Z105). Zidurile sunt construite din pietre nefasonate (majoritar șist verde) de dimensiuni medii și mici, legate cu pământ.

- foarte interesant este și faptul că am identificat pe o lungime de aprox. 5,50 m către NE traseul zidului de incintă roman târziu. Conform planului detaliat, colțul SE al fazei II a anexei basilicii trece peste linia imaginată a incintei (care nu a putut fi identificată în zona aceea). În anii viitori vom investiga legătura dintre zidul de incintă și această clădire, cu toate implicațiile sale.

Stratigrafie:

+ 1,10 – +0,90 m (în centrul S041 coborând până la o adâncime mai mare): strat de pământ afânat, de culoare gri, reprezentând o săpătură modernă (41000) și cu conținând puține fragmente ceramice;

+ 0,90/1,02 – +0,4 m: strat de pământ culoare galben-roșiatică (41003), afânat, reprezentând dărâmătura fazei a doua a anexei Basilicii 2 și care conținea o cantitate mare de materiale de construcție (pietre, țigle, olane, cărămizi nearse), fragmente ceramice, un aghiasmatar de marmură albă și fragmentele din cele două mese sacre. Stratul este datat în sec. al VI-lea;

+0,40 – + 0,28 m: strat de lut de culoare galbenă, puternic solidificat (41004), ce conținea fragmente ceramice și materiale de construcție, reprezentând nivelul de călcare al fazei a doua a anexei. Stratul este datat în sec. al VI-lea;

+ 1,08 – + 0,77 m: nivelare din lut de culoare galbenă (41002), reprezentând probabil substrucția străzii d₂ (41005), identificată doar la N de Z105 (41009) și la V de segmentul păstrat stradă. Stratul este datat în sec. al VI-lea;

+ 0,30 m – ? : strat de culoare gri (41007), solidificat, conținând fragmente ceramice, de sticlă și oase (în această zonă nu am continuat săpătura). Datarea stratului este deocamdată dificilă, fiind identificate, alături de fragmente ceramice romane târzii, și fragmente ceramice de epocă greacă;

+ 0,35 - + 0,14 m: am identificat un strat de lut de culoare galbenă (41018), puternic solidificat, cu urme puternice de arsură, reprezentând probabil ultimul nivel de călcare a CR6 (este situat între

41011 și 41014). Datarea preliminară este în sec. al V-lea p.Chr. + 0,14 m: în interiorul CR6 (între 41011 și 41014 și suprapus de 41018) a apărut un strat mediu solidificat (41019), din pământ de culoare brună, puternic ars, datat pe baza unei monede în sec. al V-lea. Funcționalitatea stratului rămâne deocamdată neclară, urmând să fie săpat în campaniile viitoare;

la aproximativ -0,65 m am identificat în S secțiunii (la S de Z126/41010) un nivel de lut de culoare galbenă (41015), puternic solidificat, ce se păstrează la nivelul zidului de incintă roman târziu. Stratul a fost probabil distrus parțial de săpăturile moderne, deoarece nu am identificat fragmente ceramice la suprafața sa.

Depozit: a continuat prelucrarea primară a descoperirilor și trecerea acestora în baza de date. De asemenea, a început organizarea descoperirilor din anii trecuți pe categorii de materiale.

În campaniile viitoare probabil vom demonta matorul V al S041, pentru a clarifica traseele zidurilor celor trei faze a anexelor, cât și pentru a data cu mai mare precizie straturile ce țin de faza I, actualmente dedesubtul matorului. De asemenea vom extinde către E S041, pentru a urmări strada și Z105, cât și relația dintre faza II a anexei cu zidul de incintă roman târziu.

Abstract:

In 2012 excavations in the Basilica Pârvan Sector at Histria focused in two areas. First we excavated the main NS baulk that ran across the Christian basilica. Underneath we found the base of a column that was part of the colonnade in the second-last phase of the church, two circular substructions for a N-S colonnade, we obtained the complete plan of a Greek building conventionally named CG01 and we discovered several wall fragments dated to the Roman (Z088, Z135 and Z016) and Greek periods (Z087). In the southernmost area we discovered the ruins of a staircase that could have led to a small gate in the Late Roman defence wall.

This year's second objective was to follow street d₂ eastwards and identify all the phases of the Christian basilica's NE annex. We identified three phases of the street and three phases of the annex. We also found a new Roman building, conventionally named CR07, which was in use in a period prior to the construction of the street.

Sector Sud

Mircea Dabîca (IAB)

În campania din anul 2012, cercetarea arheologică în Sectorul Sud al cetății greco-romane Histria s-a concentrat exclusiv în punctul Turnul K - Extra-muros al acestui sector.

Sector Sud (Turnul K - Extra-muros)

În campania din anul 2012, cercetarea arheologică de aici a constat în continuarea săpăturilor arheologice din cele două secțiuni magistrale N-S, începute în campania de anul trecut. Scopul principal al acestei cercetări arheologice a fost acela de a pune în evidență, atât din punct de vedere științific dar și muzeistic, orașul roman timpuriu de la Histria, mai puțin cunoscut și cercetat în economia investigațiilor arheologice de la Histria. Obiectivul de anul acesta a fost – ca și în campania precedentă – identificarea în teren a limitei sudice a zonei de necropolă din imediata vecinătate a Basilicii extra-muros, cunoscută din cercetările mai noi din acest sector. Un alt obiectiv, la fel de important, a rămas în continuare, identificarea – de această dată înspre nord – a limitei zonei de înnisipare din sudul sitului arheologic Histria. Așa cum se cunoaște astăzi – grație cercetările geo-fizice mai vechi, dar și datorită cercetărilor arheologice mai noi – în partea de S a sitului arheologic Histria, există o zonă puternic înnisipată, unde în lipsa altor structuri constructive identificabile arheologic, credem noi că a funcționat la un anumit moment istoric, portul cetății Histria, sau măcar unul din bazinele sale portuare.

Aceste două secțiuni magistrale, orientate N-S, se întind din

zona sectorului vecin Basilica extra-muros și până la limita sudică a sitului arheologic Histria, pe o distanță medie de 100 m. Acestea au fost concepute sub forma unor secțiuni succesive, lungi de aproximativ 20 m, late de 2 m și cu murtori intermediari de 1 m.

În ordinea continuării cercetării arheologice, începem descrierea situațiilor arheologice cu S3. Aceasta are o lungime de 116 m și o lățime de 2m, fiind compusă din S3a cu o lungime de 20 m, S3b cu o lungime de 20 m, S3c cu o lungime de 31 m, S3d cu o lungime de 20 m și S3e cu o lungime de 25,60 m.

În sub-secțiunea S3a, printre descoperiri notăm: în carourile 7-8, la adâncimea de -0,45 m, un colț dintr-o construcție romană târzie, a cărei fundație a fost surprinsă anul acesta până la adâncimea de -1,20 m., iar în partea extrem nordică a secțiunii, în caroul 1, un cuptor de prelucrat sticlă (identificat după cantitatea mare de rebuturi din sticlă vitrifiată), de formă rotundă, surprins anul trecut la adâncimea de -0,38 m și a cărei amenajare de piatră se găsește la adâncimea de -1,00 m. În partea sudică a S3a în carourile 8-10, la o adâncime medie de -0,60 m au fost identificate în grund două morminte de înhumare (M1 și M2) orientate V-E și acoperite de piatră. M1 nu are groapă identificată stratigrafic și în grund, fiind vorba de un adult depus în poziție decubit dorsal, cu oasele foarte prost conservate și fără inventar. M2 are o groapă de formă ovală, este un adult depus în poziție decubit dorsal, cu oasele foarte prost conservate, fără inventar. În cazul lui M2, în urma efectuării unei casete spre est (0,70 x 1,50 m) a reieșit faptul că avem și o reînhumare a unui alt mort făcut pachet (M2') la picioarele lui M2. Stratigrafic, este posibil ca cele trei morminte să facă parte din cea de-a doua necropolă atestată în zona Basilicii extra-muros, cea de secolele VI-VII. După cercetarea celor trei morți, am mai descoperit la adâncimea de -1,33 m, între carourile 8-10, o zonă de dărâmtură mărginită înspre N de o posibilă stradă, romană timpurie, între carourile 4-6 și la adâncimea de -1,10 m, la N de care avem o altă zonă de dărâmtură (carourile 3-4) cu cărămidă și pigmenți de arsură. Adâncimea maximă la care ne-am oprit anul acesta în această sub-secțiune a fost de -1,33/-1,55 m.

În sub-secțiunea S3b, într-o primă etapă a cercetării arheologice din această campanie, au fost identificate 6 morminte de înhumare, dintre care 2 în groapă simplă iar 4 cu amenajare de țigle în formă de acoperiș. Au fost cercetate doar cele 2 cu groapă simplă, M4 (identificat la -0,67 m) și M5 (identificat la -0,69 m), pentru care a fost efectuată o casetă de 1,70 x 3,00 m. Acestea sunt morminte de adult, fără inventar, au gropile de formă ovală și ușor sesizabile în grund, orientate V-E și cu scheletele conservate relativ bine. Cronologic și stratigrafic acestea ar putea să aparțină celei de-a doua necropole de secolele VI-VII. Într-o a doua etapă de cercetare aici, sub nivelul mormintelor M4 și M5, au mai apărut alte trei morminte de înhumare, M6 sub M4 și M5, și alte două morminte în profilul de V al casetei efectuate. Dintre acestea doar M6 a fost cercetat, fiind probabil un mormânt de adolescent, fără inventar, cu amenajare de țigle în formă de acoperiș, stratigrafic și tipologic din prima necropolă, databilă în secolele IV-V, cu groapă ușor identificabilă în grund, orientat V-E, și probabil cu coșciug, dat fiind faptul că am descoperit 8 cuie de la acesta. Acesta a fost identificat la o adâncime de -0,92 m. Trebuie să menționăm aici faptul că deși a fost un complex arheologic închis iar scheletul a fost foarte bine păstrat, craniul defunctului a fost descoperit în zona pieptului, fiind singura parte din schelet deranjată. Într-o a treia etapă de cercetare în această sub-secțiune în caroul 9 la adâncimea de -1,20 m am descoperit un zid (Z8) lat de aproximativ 1,80 m, orientat E-V, cu un contrafort în caroul 10 de 0,50 m, zid din piatră de șist verde legat cu mortar. Acesta continuă în adâncime până la -2,45 m, fiind de fapt fundația acestui zid. Descoperind această structură constructivă importantă, am deschis alte două secțiuni de verificare S 4 (10 m x 2 m) la 8 m V de S3b în care nu a apărut continuarea acestui zid spre

V și S 5 (6 m x 2 m) la 3,50 V de S3b unde am surprins continuarea acestui zid atât spre V dar și un colț al lui care duce zidul spre N. După aceste secțiuni noi de verificate am decis să ne adâncim cu săpătura și în caroul 1 al S3b unde la adâncimea de -2,00 m a apărut, după toate probabilitățile, latura de N a unui posibil edificiu public de mari dimensiuni, aici surprinzând doar o lățime de 1,60 m din lățimea totală a acestui zid (Z9) care mai continuă și sub murtorul dintre S3a și S3b. Concluzionând, este foarte posibil ca aceste ziduri de piatră legate cu mortar, cu lățimi foarte mari să facă parte dintr-un edificiu de epocă romană timpurie, de mari dimensiuni (aproximativ 20 m lățime), cu o funcționalitate publică, oficială, având în vedere că atât în campania precedentă cât și în cea din anul acesta am descoperit mai multe fragmente de tencială pictată între cele două limite de N și de S ale secțiunii de față, S3b.

În sub-secțiunea S3c, printre descoperiri menționăm, în afara celor două ziduri (Z1, Z2, cunoscute de anul trecut, probabil romane târzii, construite din mai multe asize de piatră de șist verde și legate cu pământ, orientate NE-SV), identificarea în partea extrem nordică a S3c (carourile 1-2) în continuarea stratului de mortar mărunț cunoscut din S3b (și care în S3c se află la o adâncime de -1,20 m.) a unui șanț de demantelare cu foarte mult mortar în el, care continuă până la o adâncime de -1,81 m. În extremitatea S a acestei sub-secțiunii, în caroul 15 au fost descoperite la adâncimea de -1,23 m mai multe fragmente de dalaj, de mari dimensiuni, despre care în acest moment nu putem aduce mai multe precizări, urmând ca în campania arheologică viitoare, să continuăm cercetarea noastră aici până la stratul de nisip, pentru a cunoaște – așa cum ne-am propus la începerea acestei secțiuni magistrale – întinderea acestuia înspre N. În privința întinderii zonei de necropolă spre sud, putem aduce noi lămuriri, în sensul că în această sub-secțiune, în caroul 14, a fost identificat doar, la adâncimea de -1,00 m, un alt mormânt, orientat tot VE și cu groapa sesizabilă ușor în grund, acesta fiind până în acest moment al cercetării arheologice cel mai sudic mormânt cunoscut. Despre încadrarea sa cronologică nu putem oferi încă precizări clare. Adâncimea maximă la care ne-am oprit anul acesta în cadrul acestei sub-secțiunii a fost de -1,20/-1,70 m.

În cadrul sub-secțiunii S3d, anul acesta cercetările arheologice au fost de mai mică amploare și nu au adus nimic nou ca informație arheologică față de situația din campania precedentă (2011). Ce putem spune cu certitudine este faptul că am ajuns cu săpătura pe un strat de pământ galben nisipos situat la o adâncime de -0,75 m, ceea ce ne apropie de obiectivul nostru în această sub-secțiune și în această parte a sectorului, stratul de nisip marin și întinderea lui spre N.

În sub-secțiunea S3e în campania trecută cercetarea noastră și-a atins scopul inițial, pe toată lungimea acestei secțiuni ajungându-se cu săpătura la adâncimea maximă de -1,25 m, unde ne-am oprit pe stratul de nisip, și unde nu au mai fost identificate arheologic alte structuri constructive. În campania de anul acesta, datorită descoperirilor din subsecțiunea S2d (platformele antropogene de piatră rulată cu pantă spre S cunoscute din cercetările noastre din anii 2006-2009) am decis să ne adâncim și în această sub-secțiune, în stratul de nisip, pentru a vedea dacă nu surprindem continuarea acestor platforme mai spre V. Astfel, am ajuns cu săpătura până la adâncimea de -1,75 m, pe aproape toată întinderea sub-secțiunii. Nedescoperind aceste platforme, a rezultat faptul că aceste platforme se întind spre S, urmând linia țărului dintr-un anumit moment istoric, așa cum am concluzionat și noi în urma campaniei arheologice din 2009.

În campania arheologică din anul 2012 am continuat săpăturile arheologice și în secțiunea magistrală S2, lungă de 85 m, cu o lățime de 2m, orientată la fel ca și precedentele N-S, și care este compusă din S2a cu o lungime de 20,50 m, S2b cu o lungime de 27,10 m, S2c cu o lungime de 17,10 m și S2d cu o lungime de

20,20 m, toate aceste secțiuni fiind delimitate de martori intermediari de 1 m. Aici, cercetarea arheologică a fost continuată (fig. 8) doar în S2b, S2c și S2d.

În sub-secțiunea S2b s-a continuat cercetarea arheologică (începută în campania trecută) printr-o descoperire menționând aici, în ordinea descoperirii lor, în caroul 12 un zid de piatră de șist verde (Z7) legat cu pământ galben, cu o lățime de 0,75 m și orientat NE-SV. Z7 a apărut la o adâncime de -0,22 m și continuă până la adâncimea de -0,38 m. Între carourile 9-10 la adâncimea de -0,20 m a apărut un alt mormânt de înmormântare M3 (fig. 24), fără inventar, fără groapă sesizabilă în grund sau în profil, orientat V-E, un adult în poziție decubit dorsal, care a fost depus pe un pavaj de cărămidă anterior din punct de vedere cronologic (dale de cărămidă de aproximativ 0,35x0,35 m, prinse în mortar, care fac parte dintr-un pavaj, interior sau exterior, al unei clădiri de epocă romană). Pentru cercetarea acestui mormânt a fost efectuată o casetă de 1,30 x 2,00 m, unde trebuie specificat faptul că scheletul din M3, cu toate că s-a păstrat foarte bine, nu avea însă cele două tibii și peronee, fapt care ne face să credem că este vorba despre o înmormântare specială. Alături de această situație arheologică, între carourile 7-9, avem o zonă de dărâmtură cu mai multe fragmente de șist verde, calcar, cărămidă și olane, despre care însă nu putem afirma mai multe lucruri. În caroul 2 a fost efectuată o casetă de 0,80 x 1,35 m necesară cercetării arheologice a unui alt mormânt de înmormântare M7, fără inventar, fără groapă sesizabilă ușor, orientat V-E, adult, însă într-o poziție deranjată probabil și nepăstrat în totalitate. M7 a fost identificat la adâncimea medie de -1,05 m, databil cronologic în cea de-a doua necropolă de secolele VI-VII p. Chr. În imediata apropiere a lui M7 am mai descoperit un alt mormânt de înmormântare M8, la adâncimea de -1,10 m. Acest mormânt de copil este orientat V-E și în poziție decubit dorsal, cu amenajare de țigle în formă de acoperiș, fără inventar, cu groapă de formă ovală, dar în el am descoperit in situ două oase foarte lungi în comparație cu lungimea scheletului copilului. Cronologic, M8 face parte din prima necropolă atestată în această zonă, cea de secolele IV-V, anterioară basilicii extra-muros. În caroul 1 am mai descoperit și cercetat un alt mormânt de înmormântare cu amenajare de țigle în formă de acoperiș, M9, mormânt de copil în poziție decubit dorsal, fără inventar, cu groapă ovală, cu treaptă, și orientat V-E, identificat la adâncimea de -1,23 m, databil stratigrafic în necropola de secolele IV-V. De notat, că acest mormânt cu toate că a fost unul de copil așa cum am aflat ulterior, avea o groapă și amenajare din țigle, mai mari decât dimensiunile defunctului.

În sub-secțiunea S2c am continuat cercetarea arheologică începută în campania trecută, ajungând până la adâncimea maximă de -1,50 m, oprindu-ne pe stratul de nisip care a fost, așa cum am spus și mai sus, obiectivul nostru în aceste sub-secțiuni de la sud de alea de vizitare a sitului arheologic Histria. În afară de descoperirea în cadrul caroului 8 a unei noi probabil fragment de platformă din piatră rulată, cu o ușoară pantă spre sud, nu se pot aduce alte noi informații față de rezultatele arheologice din campania trecută (2011).

În sub-secțiunea S2d printr-o descoperire menționăm identificarea și continuarea spre V a celor două faze ale platformelor de piatră rulată cu pantă spre S, cunoscute din cercetările noastre arheologice din anii 2006-2009. Menționăm că această sub-secțiune este ultimul loc înspre V unde aceste platforme au mai apărut, ceea ce ne determină să spunem că din acest loc, aceste structuri se întind mai mult spre SV decât spre V, urmând probabil o ipotetică linie a țărâmului dintr-un anumit moment istoric, care mergea spre actuala limită de S a sitului arheologic Histria, ceea ce înseamnă și finalizarea investigației arheologice a acestor platforme antropice. După cercetările arheologice din această campanie se poate preciza că, prima platformă a apărut în caroul 4 la adâncimea de -1,31 m în partea de N, continuând în caroul 5 la adâncimea de -1,48 și în

partea de S în caroul 8 la adâncimea de -1,74, așa cum a rezultat dintr-un micro-sondaj efectuat pe mijlocul secțiunii din cauza pânzei de apă freatică care ne împiedica cercetarea arheologică normală aici. Această primă platformă a fost înnisipată după o perioadă de funcționare, astfel încât în caroul 8 la adâncimea de -1,08 în partea de N a fost descoperită cea de-a doua fază a acestei structuri de piatră rulată care continuă cu o ușoară pantă până în capătul S al sub-secțiunii noastre (care coincide și cu limita de S a sitului) unde se găsește la adâncimea de -1,17 m.

În privința inventarului mobil descoperit în campania arheologică 2012, menționăm o cantitate remarcabilă de fragmente ceramice romane (timpurii – în cantitate apreciabilă, dar și târzii), material osteologic uman și animalier, fragmente de tencuială pictată, cărămizi și fragmente de blocuri din calcar, și nu în ultimul rând mai multe monede de bronz (42 de piese găsite izolat în toate cele 8 sub-secțiuni), care după analizarea lor de către specialiștii în numismatică ne vor putea permite stabilirea unor repere cronologice mai clare.

Abstract:

In the 2012 archaeological campaign, in Sector South at Histria research was resumed in the two main N-S sections that were started last year. The main objective of this excavation is to investigate the Early Roman town and to organize it for museal purposes, a part of the archaeological site which is less known and researched at Histria. This year's objective – which is the same as last year's – was to identify the southern limit of the necropolis near the extra-muros Basilica, which was researched during recent excavations in this sector. Another objective, as important as the first, was the identification – northwards – of the limit of the sea sand in the southern part of the archaeological site of Histria. During this campaign 9 cremation graves were excavated, as well as segments of Roman walls. It is very possible that these walls, made of stones bound with mortar, as wide as 1.80 m, were part of a very large public and official Early Roman structure (approximately 20 m wide), a hypothesis also supported by the discovery during the last campaign of several fragments of painted plaster.

Sector Centru-Nord

Irina Nastasi, Laurențiu Cliante (MINAC)

Campania din vara anului 2012 a avut ca obiectiv lămurirea unor aspecte legate de încadrarea basilicii episcopale în spațiul urban apropiat. Aria vizată este delimitată de: anexa de nord-vest a Basilicii episcopale, porticul și strada f (care se întinde de-a lungul său la vest), strada b (care pătrunde în orașul târziu prin Poarta Mare) și stradela g³ (care separă zona sondată în campania 2011⁴, prin S I, de cea în care s-a desfășurat cercetarea de anul acesta)⁵. A fost trasată o secțiune orientată est-vest (S II), cu o lățime de 1,5 m și lungă de 26,5 m. Dimensiunile secțiunii au rezultat în funcție de particularitățile terenului și de obiectivul propus la începutul cercetării. Pe latura de est s-a renunțat la martor, secțiunea prelungindu-se până la stradela g. De asemenea, am practicat marcarea lungimii secțiunii, din 2 m în 2 m, rezultând astfel 13 carouri, numerotate dinspre vest spre est caroul 1 – caroul 13. Obiectivele principale ale cercetării au fost verificarea relației dintre structurile constructive existente în zona rămasă nesăpată și basilica episcopală și confirmarea continuării spre nord a porticului și a străzii f.

Situația înregistrată, dinspre vest spre est, este următoarea:
- sub stratul de dărâmtură din capătul secțiunii s-au conturat trei dale din bordura de vest a străzii f; avem în vedere pentru anul următor curățarea dărâmturii pentru punerea în valoare a străzii și

³ Numele străzilor sunt redată cf. Al. Suceveanu, Histria VI, București, 1982.

⁴ Histria, Sector Centru-Nord, CCA 2012, p.75-76.

⁵ Zona (a), cf. Al. Suceveanu, Histria XIII, București, 2007, p. 44 și Pl. VII.

a bordurii care o mărginește spre vest, în măsura în care s-a păstrat, deoarece, în profilul de sud se conturează, pe o lungime de peste 9 m, o groapă antică, săpată probabil pentru scoaterea pietrei. Situația nu ar fi singulară, pavajul din interiorul absidei și navei centrale a basilicii, precum și soclul bermei fiind demantelate de o asemenea intervenție, ulterioară fazei V A;

- la o distanță de 6,10 m față de dalele bordurii a fost surprins traseul unui zid (Z1), format din blocuri de piatră de dimensiuni medii, legate cu mortar, cu grosimea de 0,75 m. Este singurul zid legat cu mortar, descoperit în S II, iar prin modul în care este construit, dimensiuni și mai ales orientare arată că este parte din continuarea spre nord a zidului de vest al basilicii episcopale. Surprinzând prelungirea zidului de vest al basilicii, am presupus inițial și continuarea șirului de socluri de coloane corespunzător porticului, însă la adâncimea la care s-a ajuns în campania 2012 nu a fost înregistrată această situație. Lipsa soclurilor de coloane, bine păstrate pe latura de vest a basilicii, poate fi pusă și pe seama gropii antice care apare în profilele de nord, vest și sud ale S II;

- spre est, între zidul de vest al basilicii (Z1) și cel din capătul secțiunii (Z5), mărginit de strada g aflată imediat la est, spațiul este împărțit în patru încăperi de trei ziduri orientate nord-sud (denumite dinspre vest spre est Z2, Z3, Z4). Z2 situat la 3,15 m distanță de Z5, este construit din blocuri de dimensiuni medii, legate cu pământ. Are grosimea de 0,50 m, se păstrează pe o înălțime de 0,30-0,35 m și nu se află pe traseul niciuna dintre zidurile anexei de nord-vest a basilicii episcopale. Nivelul de călcare din încăpere este reprezentat de o podea din lut galben, ruptă la vest de blocuri de mari dimensiuni căzute din Z1. În dărâmătura de la vest de Z2 (în caroul 8, la -0,65 m) a fost descoperit un tezaur monetar compus din 11 piese, cea mai târzie datând din timpul împăratului Mauriciu Tiberiu. Noua descoperire arată că în faza IV B încăperea era funcțională. Sfârșitul aceleiași faze este marcat și în anexa alăturată, din colțul de nord-vest al basilicii, de un tezaur cu componentă monetară asemănătoare, datat tot la sfârșitul secolului VI p.Chr.⁶;

- următoarea încăpere, lată de 2,90 m, este mărginită spre vest de Z2, iar spre est de Z3, paralel cu el, lat de 0,55 m și păstrat pe o înălțime de 0,60 m. Același strat de lut galben apare între ziduri;

- al treilea compartiment, situat în continuare, are lățimea de 2,95 m și este mărginit spre est de Z4, orientat nord-sud, lat de 0,65 m și păstrat pe înălțimea de 0,60 m. Încăperea a fost reconfigurată ulterior, prin construirea unui zid orientat est-vest (Z6), cu o traiectorie ușor oblică față de zidurile cu aceeași orientare din anexele basilicii. Acesta are fundația situată peste stratul de pământ galben dintre cele două ziduri nord-sud și nu se țese cu acestea, aparținând unei faze ulterioare de funcționare a încăperii. Se păstrează numai pe înălțimea a două asize, cea superioară fiind distrusă pe fața nordică. Lățimea zidului este de 0,60 m, iar lungimea de 2,95 m;

- ultima încăpere, lată de 4,75 m, este delimitată la est de Z5, orientat nord-sud, paralel cu strada g, lat de 0,90 m. Continuitatea acestui zid se poate urmări spre sud, în profilul de pe latura de vest a străzii, în capătul căreia cotește spre vest și intră sub o porțiune nesăpată, situată la est de anexa din acest colț al basilicii. Pe latura de sud este vizibilă intrarea dinspre strada g în această încăpere. Dalele bordurii sunt ușor alunecate spre est, spre stradă, dând naștere unui spațiu de 0,25 m între linia celor două dale surprinse pe lățimea secțiunii și fața de est a zidului. Încăperea este compartimentată ulterior de un zid oblic, orientat est-vest (Z7), lat de 0,80 m. Este lucrat îngrijit din blocuri de dimensiuni medii, legate cu pământ. S-a observat și refolosirea unui fragment de fus de coloană în componenta asizei superioare;

Toată suprafața încăperii, surprinsă în S II a fost acoperită de un strat gros de dărâmătură, căzută peste stratul de lut galben.

Sucesiunea stratigrafică înregistrată pe profilele S II este următoarea:

- strat de pământ brun închis, la care s-a ajuns în capătul de vest al secțiunii; pare să reprezinte o groapă antică de demantelare;

- nivel de călcare corespunzător zidurilor celor patru încăperi, care apare pe profil sub forma unui strat de lut galben, gros de aproximativ 0,15 m. În interiorul încăperilor ne-am oprit pe acest nivel, tăiat în apropiere de fața estică a Z1 de groapa antică amintită;

- strat de dărâmătură, care acoperea toată suprafața secțiunii, format din blocuri de piatră de dimensiuni medii amestecate cu fragmente ceramice, țigle, olane etc. În dreptul zidului de vest al basilicii capată o culoare albicioasă, datorată mortarului din componentă.

- strat vegetal cu fragmente ceramice amestecate (fragmente elenistice - picior și toartă de kantharos etc., fragmente romane timpurii și târzii).

Nivelul vegetal și cel de dărâmătură sunt tăiate, în partea de vest a secțiunii, de trei gropi moderne. Una dintre ele, săpată la vest de zidul cu mortar, în zona corespunzătoare unei presupuse continuări a porticului, avea așezate pe fund trei blocuri masive de piatră, scoase probabil din construcțiile alăturate. În pământul dintre cele trei blocuri, pe lângă materialul arheologic amestecat, a apărut și un cartuș modern.

Concluziile cercetării arheologice din vara anului 2012, în Sectorul Centru-Nord, sunt următoarele:

- basilica episcopală era prevăzută, pe suprafața situată la nord, cu o serie de anexe și compartimentări ale acestora, a căror funcționalitate poate fi stabilită numai prin extinderea cercetării arheologice;

- într-o etapă ulterioară ridicării zidurilor orientate nord-sud (construite probabil în prima etapă de funcționare a complexului, IV A), a avut loc reconfigurarea spațiului interior al încăperilor delimitate de acestea (IV B). Foarte posibil ca zidul orientat est-vest (Z6), cu aspect neîngrijit, așezat peste stratul de lut galben, să țină de faza V A, însă numai prin extinderea suprafeței cercetate și prin analiza materialului recoltat se poate trage o concluzie certă;

- strada f situată la vest de Basilica episcopală își continuă traseul către nord, de-a lungul zidului de vest al edificiului; ipoteza a fost verificată și prin scanarea zonei de interes: prin unirea punctelor de pe extremitatea de est a celei mai îndepărtate dale din bordura străzii f cu cele de pe linia de est a dalei apărută în S II, s-a obținut un traseu drept la care se aliniază și celelalte dale aflate între cele două extremități luate drept reper;

- la adâncimea la care am ajuns nu a fost surprinsă continuarea șirului de coloane de pe latura de vest a porticului. Este posibil ca acesta să se oprească în dreptul anexei de nord-vest a basilicii, iar zidul de vest să continue spre nord, fără a mai fi secondat la vest de șirul de coloane. Trebuie avut totuși în vedere și faptul că zona a fost deranjată de groapa antică de demantelare.

Abstract:

In 2012 our purpose was to verify the archaeological potential of the area situated North of Bishopric Basilica. Therefore, a North/South oriented, 26.5 m long and 1.5 m wide trench (S II) was excavated. The results confirmed that the area comprised between street g and street f is occupied by a series of annexes belonging to Bishopric Basilica. Also, street f, which seemed to have a dead end towards north, continues, along with the western wall of the basilica, probably until it reaches street b.

⁶ Al. Suceveanu, *Histria XIII*, București, 2007, p. 192-193.

30. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissvm]**Punct: Pomet****Cod sit: 142159.01, 142159.03****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 102/2012**

Colectiv: Coriolan Horațiu Opreanu – responsabil, Sorin Ilie Cociș, Ioan Stanciu, Vlad-Andrei Lăzărescu (IAIA Cluj), Horea Dionisiu Pop, Dan Tamba (MJIA Zalău)

Castrul roman. Praetentura dextra (clădirea B6 și zona limitrofă)

Ca și în anul precedent, principalul obiectiv al cercetărilor din anul 2012 a constat în determinarea exactă a dimensiunilor reale ale clădirii B6, identificată și cercetată parțial în săpăturile din anul precedent, precum și relația dintre această construcție și sistemul de fortificație al castrului. Reperul de bază pentru amplasarea suprafețelor cercetate a fost constituit de rezultatele prospecțiunilor geofizice realizate anterior și completate prin noi mijloace tehnice (electrometrie) înainte proiectării săpăturilor din 2012.

În vederea atingerii obiectivelor amintite au fost săpate următoarele suprafețe: A4 (11 x 10 m începută în anul 2011 și săpată în 2012 până la adâncimea de 3,5 m), A5 (4 x 9 m) și A6 (10 x 9 m). Principalul rezultat al cercetărilor a fost descoperirea și dezvelirea unui bastion de curtină (necunoscut până acum) situat pe latura de nord, între porta praetoria și colțul de nord-est („Bisericuță”). Colțul de nord-est al clădirii B6 a fost descoperit încă din campania trecută, cercetările actuale concentrându-se pe completarea planului clădirii și cercetarea exhaustivă a acesteia. În acest sens, secțiunea A5 a identificat traiectul zidului scurt al clădirii pe latura sa vestică în vreme ce suprafața A6 a avut drept scop descoperirea colțului de sud-est al clădirii și cercetarea unei zone cât mai mari din interiorul acesteia.

Campania arheologică din anul 2012 a elucidat dimensiunile și tehnica de construcție a clădirii B6. Ne aflăm în fața unei construcții rectangulare cu ziduri de piatră având dimensiunile de 25 x 10 m (poziționată între porta praetoria și bastionul de curtină nou identificat în anul 2011). Zidurile exterioare aveau grosimea de circa 0,80 m fiind realizate în tehnica opus incertum din piatră de granit provenită din cariera vecină. O mențiune specială se referă la tehnica de construcție a colțurilor clădirii. Ambele colțuri situate pe latura de est a clădirii au fost concepute identic: au fost identificate deocamdată cel puțin 3 asize alcătuite din pietre mari de gresie de culoare alb-gălbui, relativ friabilă, cioplite în blocuri cu fețe perfect fasonate cu dalta, având dimensiunile 0,90 x 0,60 x 0,40 m. Această gresie provine de asemenea dintr-o sursă locală situată și ea în imediata vecinătate a castrului. Același tehnică de edificare a fost documentată la colțurile primei faze de piatră a clădirii comandamentului (principia) datată de autorii săpăturilor în vremea lui Hadrian, ceea ce sugerează posibilitatea lor contemporaneitate.

În suprafața A4 au fost de asemenea surprinse urmele fazei de lemn și pământ a castrului. A fost secționat valul de pământ constatându-se că este vorba despre o amenajare din gllii (caespites) suprapuse și tasate. Insuficient documentată și înțeleasă este o structură arheologică alcătuită dintr-o dărâmtură masivă de piatră și mortar situată în spatele zidului de incintă al castrului și aparent suprapusă de valul de pământ. Dintr-o fază ulterioară valului, este evident bastionul de piatră. În interiorul său nu există un nivel ferm de călcare, singurele concluzii certe fiind acelea că acesta a avut o singură fază constructivă și probabil doar partea inferioară a fost construită din piatră.

Planul clădirii B6 a fost completat cu ajutorul informațiilor provenite dintr-o nouă secțiune, A5. Aici, în apropierea porții praetoria, situația stratigrafică și gradul de conservare a monumentului sunt total diferite față de latura opusă. Zidul clădirii a fost dezafectat în antichitate, din acesta păstrându-se doar un singur rând de pietre. Deasupra a fost

asezat un strat masiv de nivelare alcătuit din lut roșu. Peste acest nivel, se așează dărâmtura clădirilor situate la sud de B6.

Suprafața A6 a urmărit stabilirea stratigrafiei interne a clădirii B6. Cu această ocazie am constatat că zidul estic (cel scurt) al clădirii s-a prăbușit la un moment dat în epoca romană nefiind refăcut, dărâmtura acestuia nefiind îndepărtată. Deasupra acestui strat masiv de dărâmtură există un altul, alcătuit din pământ pigmentat, conținând mult material arheologic din care menționăm două fibule de factură barbară databile începând cu prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr. Nivelul de călcare al clădirii se afla imediat sub stratul de dărâmtură neputându-se vorbi despre existența unei podele propriu-zisă, ci sub forma unor pete de mortar deasupra cărora exista o depunere de pământ negru, bogat în material arheologic, cu grosimea de aproximativ 0,15 m. acest strat a fost identificat și în porțiunea de clădire cercetată în anul 2010.

Pe acest nivel de călcare se găseau aproximativ 90 de proiectile rotunde, cioplite din gresie, având diametrul de 0,10-0,15 m, utilizate probabil pentru mașinile de luptă. Această descoperire este extrem de relevantă întrucât, pe de-o parte proiectilele s-au găsit într-un nivel sigilat de dărâmtura clădirii, pe de alta ele par să fi fost așezate fie pe un fel de polițe de lemn sau în interiorul unor lăzi de lemn. În acest fel ne putem forma o părere cu privire la funcționalitatea acestui edificiu; cu siguranță în apropiere apărătorii castrului utilizau mașini de luptă care aruncau peste ziduri astfel de proiectile. Destinația clădirii atâta vreme cât aceasta a funcționat în mod efectiv, era foarte probabil aceea de a servi ca depozit pentru proiectile, alte arme și echipament militar, precum și pentru depozitarea mașinilor de luptă atunci când acestea nu erau folosite.

O altă importantă realizare a campaniei din anul 2012 a constat în elaborarea unui nou plan al castrului și a întregului sit arheologic, cu amplasarea corectă a noilor structuri descoperite precum și corelarea acestor date cu prospecțiunile geofizice.

Săpătura arheologică a fost realizată prin intermediul unor suprafețe, planul adâncimile și materialul arheologic fiind înregistrate cu ajutorul unei stații totale. Cercetarea a fost documentată cu planuri, profile, fotografii precum și utilizându-se fișele de înregistrare a contextelor stratigrafice după modelul MoLAS. Materialele arheologice au fost înregistrate într-o bază de date, precizându-se pe lângă descrierea lor și poziționarea exactă cu ajutorul coordonatelor geografice.

În campania viitoare principalul obiectiv va consta în cercetarea integrală a clădirii B6 în vederea stabilirii cât mai exacte a destinației și a etapelor sale de funcționare, precum și clarificarea relațiilor cronologice și spațiale dintre aceasta și elementele de fortificație ale castrului și a celorlalte clădiri apropiate.

31. Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]**Punct: Cetate****Cod sit: 51038.01****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 50/2012**

Colectiv: Doina Benea - responsabil, Mariana Balaci - responsabil sector, Simona Regep - responsabil sector, Călin Timoc - responsabil sector, Victor Bunoiu, Cosmin Matei, Adrian Cîntar (UV Timișoara)

Cercetările arheologice realizate la Tibiscum în anul 2012 au continuat la două obiective inițiate în anii precedenți: castrul mare de la Tibiscum și clădirea XIV din vicus-ul militar.

Castrul mare

Săpăturile arheologice din anul 2012 au continuat cercetarea sectorului de nord-vest al castrului, începută în anul 2009. Noua secțiune a fost amplasată la 1 m înspre sud-est față de cea din anul precedent. A fost orientată pe direcția axei ce leagă colțul de nord-vest al castrului, de colțul de nord-vest al principiei, cu scopul de a surprinde structura internă a castrului. Secțiunea a avut dimensiunile de 20 x 1,5 m.

Stratigrafia este următoarea: 1. 0,00-0,08 m humus vegetal; 2. 0,08-0,35-0,40 m strat de depunere eoliană, cu pământ de culoare gălbuie, fără materiale arheologice; 3. 0,40-0,80 m nivel de locuire roman târziu, cu pământ de culoare negricioasă, cu pigmentație de cărămidă. Între m.18,50-19,25 apare un zid lat de 0,75 m, construit din piatră de râu, fragmente de piatră de calcar și fragmente de țigle, toate legate între ele cu mortar. Pentru dezvelirea acestuia, ulterior s-a trasat la 0,50 m est de secțiune o casetă cu dimensiunile de 3 X 2 m; 4. 0,80-1,20 m nivel de distrugere al unei barăci militare. Din baracă se păstrează amprenta unor bârne (cu lățimea de 0,35 m, 0,40 m); ea reprezintă ultima fază de locuire a barăcii. Contemporan cu aceasta se află între m. 1,50 și 2,65, un drum realizat din pietriș ce separă două barăci; 5. - lentile de lut de amenajare late de 0,15-0,25 m marchează cele două refaceri ale barăcii; 6. 1,25-1,65 m primul nivel de locuire a unei barăci militare, construită din lemn și lut (cu lățimea de aproximativ 7 m, având un pridvor lat de 2 m). Se păstrează amprentele unor bârne (cu lățimea de 0,20 m, 0,30 m 0,38 m). Baraca a fost distrusă prin incendiere; 7. 1,53- 1,75 m strat de pietriș aluvionar; 8. - solul viu a fost atins la adâncimea de 1,95-2,00 m.

Materialul arheologic descoperit constă din fragmente ceramice (vase, materiale de construcție).

În concluzie, cercetările efectuate în castrul mare sugerează existența a două etape principale de construcție a barăcilor. Primul nivel a fost construit pe un strat de pietriș. Baraca a fost distrusă prin incendiere și dezafectată prin nivelarea locului pentru construirea unor noi barăci. Ultimul nivel de locuire în castru este marcat prin existența unei amenajări, construită din zid de piatră cu mortar din piese reutilizate, cum ar fi fragmente de rășniță etc.

Vicus militar

Cercetările din zona civilă s-au concentrat în sectorul nord-vestic, pe arealul edificiului XIV, o construcție mărginașă, aflată în imediata apropiere a valului de pământ, care închide teritoriul urban tibiscens pe latura nordică.

În campania din anul 2012 s-a continuat cercetarea edificiului XIV prin deschiderea unei suprafețe de 7 x 4 m, în așa fel încât să se poată surprinde atât porțiuni din stratigrafia verticală interioară, cât și exterioară a clădirii. Casetă C1/2012 a fost trasată în prelungirea săpăturilor din anii 2011 și 2010, scopul final fiind de a dezveli întreaga clădire și de a-i stabili planimetria.

Foarte aproape de jumătatea laturii de 4 m a fost identificat zidul exterior al edificiului XIV (zidul A) care străbate perpendicular toată caseta. Acesta era realizat din piatră de râu legat cu lut. Perpendicular pe acest zid, în dreptul metrelui 2 s-a ivit un al doilea zid (B) care împarte spațiul în două camere. Și acesta are aceeași tehnică de construcție ca zidul anterior. Ambele ziduri au o lățime de 0,55 m și o fundație lată de 0,70 m. În punctul de joncțiune a zidului B pe zidul A, se observă locul unei bârne de lemn cu diametrul de 0,50 m, care făcea parte din structura de rezistență a casei și străpungea fundația.

În cazul celor 2 încăperi este clar faptul că inițial a existat o fază de lemn, după care a urmat o fază de refacere a edificiului pe același plan, stâlpii de lemn fiind păstrați, doar zidul edificiului fiind întărit cu un soclu de piatră. Din cercetarea arheologică efectuată în decursul ultimilor ani, reiese faptul că zidul de piatră al edificiului se păstrează în elevație doar prin 3 rânduri de piatră de râu.

Din golirea gropii de stâlp s-au descoperit fragmente din două cutii din bronz pentru păstrat ace, precum și multe fragmente ceramice, o parte dintre ele provenind de la un chiup.

Stratigrafia verticală se prezintă în felul următor:

0 – 0,10 m, stratul reprezentând solul vegetal;
 - 0,10 – 0,35 m, stratul de depunere, bulversat de lucrările agricole;
 - 0,35 – 0,75 m, nivel de depunere antică cu resturi de țigle, cărămizi și pietre rezultate de la dărâmarea edificiului;
 - 0,75 – 0,90 m, lut amenajare (în interiorul edificiului) cu un strat de țigle sfărâmate pe exteriorul edificiului;
 - 0,90 – 1,00 m, strat de chirpici (probabil podeaua fazei de lemn) surprins doar în interiorul edificiului, la exterior continuă stratul de lut de amenajare anterior.
 - 1,00 – 1,30 m, strat de lut brun negricios atât în interiorul cât și în exteriorul edificiului foarte sărac în urme arheologice;
 - 1,30 – 1,55 m, lut negricios de depunere antică pe întreaga suprafață;
 de la - 1,55 m urmează stratul steril din punct de vedere arheologic.

În concluzie, putem observa că edificiul a avut doar două faze de existență, care după descoperirile monetare destul de bogate din campaniile 2010, 2011, 2012 ne ajută să încadrăm cronologic existența locuirii aici, doar în secolul III d.Hr., ultima fază de refacere (după o monedă, ofrandă de construcție) a avut loc în epoca anarhiei militare.

Din punct de vedere planimetric edificiul aparține tipului „Steifenhaus”, orientat N-S, cu intrarea pe latura nordică și depășește în lungime 20 m. Sperăm ca în campania din 2013 să identificăm peretele sudic de închidere al clădirii XIV și să putem face observații mai precise în legătură cu împărțirea interiorului.

Zusammenfassung:

Die archäologische Forschungen in Tibiscum im Jahr 2012 haben auf die andauernde Recherche-Strategie der vergangenen Jahren begonnen, gefolgt. Das geschah sowohl in Falle des Lagers und als auch in des Militärvicus. Im grossen Lager laufen eine Erweiterung Abschnitt in retentura sinistra Teil mit dem Zweck der Identifizierung militärischen Bauten in diesem Bereich. In Zivilsiedlung wurde bei der Bestimmung der horizontalen und vertikalen Stratigraphie sowohl innerhalb als auch außerhalb des Gebäudes XIV abgebildet eine Oberfläche ausgegraben, auf die östliche Mauerseite des antiken Hauses.

32. Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea [Orgame/Argamum]

Punct: Cap Dolojman

Cod sit: 160653.02

Autorizația de cercetare sistematică nr. 81/2012

Colectiv: Dorel Paraschiv, Mihaela Iacob, George Nuțu, Marian Mocanu, Florin Topoleanu, Vera Rusu (ICEM Tulcea), Ștefan Honcu (doctorand UAIC Iași), Ciprian Turică, Sorin Costea (studenti UDJ Galați), Diana Stan (studentă UAIC Iași)

Sectorul Extra muros

S 10

În anul 2012, obiectivul prioritar al cercetării noastre l-a constituit stabilirea planimetriei edificiului surprins în S 9 în campaniile anterioare. Pentru aceasta, a fost trasată o nouă secțiune (S 10), orientată E – V, plasată la 1 m S de S 9, fiind orientată la capătul de est al acesteia din urmă. S 10 are dimensiunile de 16 x 4 m, fiind

împărțită în patru carouri de 4 x 4 m, care, la rândul lor sunt împărțite în câte 4 carouri de 2 x 2 m.

Zidul de N fusese surprins, aproape în totalitate, în campaniile anterioare, în S 9.

Zidul de E a apărut la adâncimea de 0,20 m în profilul de N al S 10 (la 3,06 m V de colțul de NE al acesteia), respectiv la 0,12 m în cel de S (la 3,38 m V de colțul de SE al secțiunii). Grosimea acestuia e de 0,70 – 0,72 m.

Zidul de V a fost surprins la adâncimea de 0,75 m în profilul de N al S 10 (la 5,10 m E de colțul de NV al acesteia), respectiv la 0,40 m în cel de S (la 4,70 m E de colțul de SV al secțiunii). Acesta are grosimea de 0,68 – 0,70 m, fiindu-i surprinsă doar fundația. Chiar la nivelul părții superioare a ceea ce se păstrează din fundație, lângă aceasta, a fost descoperit un urciur „cu disc” aproape complet (lipsește doar toarta), datat în sec. II – III p.Chr.

Zidul de E e dispus, cu aproximație, pe centrul unui ring circular din pietre, ce încadrează un mormânt elenistic; a fost surprinsă doar porțiunea de la V de zid a acestuia. Ringul apare la adâncimea de 0,65 m, fiind, probabil, demontat parțial de cu prilejul amenajării nivelului de călare în interiorul edificiului. Diametrul interior al ringului e de cca. 4 m, iar grosimea maximă a pietrelor ce-l formează e de cca. 0,65 m. La V de ring, în jumătatea de N a secțiunii, pe o lungime de cca. 3 m, au fost descoperite mai multe pietre de mari dimensiuni ce au format mantaua movilei.

La E de zidul edificiului au fost două vârfuri de săgeți cu trei muchii, ce ar putea să aparțină inventarului mormântului, acestea fiind scoase din context cu prilejul săpării fundațiilor pentru edificiu. La V de zidul edificiului, chiar la exteriorul ringului a fost descoperit un vârf de săgeată cu două muchii și cu spin, ce a făcut, probabil, de asemenea parte din inventarul mormântului. La 1 – 1,5 m V de zid, pe pietrele ce formează mantaua, a apărut o amforă de Thassos spartă și alte câteva fragmente ceramice de epocă elenistică.

Tot din inventarului mormântului ar putea face parte cel puțin unele din numeroasele monede histriene „cu roata cu patru spițe” descoperite pe toată suprafața secțiunii.

În colțul de NV al secțiunii, la adâncimea de 0,70 m față de actualul nivel de călcare, au apărut mai multe pietre fasonate de mari dimensiuni, dispuse pe trei laturi (N, E și S) ce marchează un mormânt romano-bizantin (M 2/2012), orientat V – E. Dimensiunile mormântului, pe interior sunt de peste 1,60 m (latura V – E, surprinsă parțial) respectiv 0,72 m (latura N – S). „Cista” are grosimea de 0,60 – 0,70 m.

Deși straturile arheologice sunt puternic bulversate (chiar div vegetal apărând monede histriene „cu roata cu patru spițe”, ceramică attică cu firnis negru, amfore elenistice), putem reconstitui succesiunea stratigrafică astfel:

- tumul elenistic;
- nivel de călcare datat în sec. II – III p.Chr. (cărui-a-i corespunde ulciurul amintit, numeroase farfurii pontice fragmentare, vase de bucătărie și amfore – în special heracleene Șelov C și egeene Kapitän II);
- nivel de locuire datat în sec. IV (corespunzător edificiului, datat cu numeroase monede, încadrate până la domnia lui Valens, veselă de bucătărie, amfore LR 1 timpurii, LR 2, Kuzmanov 15 etc.);
- morminte datate după al treilea sfert al sec. IV.

S 9

În S 9 am continuat săpătura până la adâncimea maximă de 1 m. A fost surprins colțul de NE al edificiului, puternic afectat de intervențiile ulterioare, până la adâncimea de 0,80 m față de actualul nivel de călcare. Chiar la E de zid, în profilul de S al secțiunii, la adâncimea de 0,78 m, a apărut un mormânt marcat de un rând de pietre cu lățimea de 0,15 – 0,20 m. Mormântul (M 3/2010) este orientat perfect V – E. Lungimea acestuia e de 1,98 m la exterior (cu

tot cu pietre), respectiv 1,60 m la interior, iar lățimea a fost surprinsă pe 0,40, respectiv 0,20 m.

În colțul de NE al secțiunii, sub un mormânt cercetat în campaniile anterioare, a apărut un altul, orientat, de asemenea V – E, la adâncimea de 0,85 m. Mormântul (M 4/2012) e marcat de trei dale masive de calcar cu dimensiunile de cca. 50 x 40 x 8 cm, dispuse înclinat, pe latura de S a acestuia. La „îmbinarea dalelor a apărut câte un capac de dolium, unul din calcar iar altul din ceramică; acesta din urmă prezenta un buton tronconic. Diametrul capacului din ceramică e de 53 cm. Mormântul a fost surprins pe o lungime de 1,66 m; acesta intră în profilul de E al secțiunii.

La N și NE de colțul edificiului, la adâncimea de 0,92 m față de profilul de N, a apărut un nivel cu numeroase țigle, olane și numeroase fragmente ceramice datate în sec. II – III (castroane, amforă Dressel 24 etc.), la care se adaugă un pumnal din fier.

S 8

În S 8 am continuat, de asemenea, săpătura până la adâncimea maximă de 1 m. În colțul de NV al edificiului, pe interior, la adâncimea de 0,85 m față de actualul nivel de călcare, a apărut un mormânt de copil (M 5 / 2012), orientat tot V – E, marcat de dale din calcar dispuse pe cant, pe toate laturile; acesta a afectat latura de V a zidului edificiului. Dimensiunile exterioare ale mormântului sunt de 0,90 x 0,45 m, iar cele exterioare de 0,75 x 0,32 m.

S 11

La 1 m S de S 10 am trasat o altă secțiune, S 11, pentru conturarea laturii de S a edificiului. Aceasta a apărut la mijlocul secțiunii. Pe lângă numeroase descoperiri de ceramică și monede datate în sec. IV, remarcăm o fibulă digitată, apărută în stratul vegetal.

Sectorul Extra muros II

La cca. 200 m V de sectorul Extra muros (mai exact de zona secțiunilor S 3 – S 5) se găsește o mare aglomerare de pietre. În zona cu concentrație maximă a fost trasată o secțiune de 20 x 2 m, orientată E – V.

Imediat sub stratul vegetal, cu o grosime de 0,20 m în zona de E a secțiunii și de 0,40 m în cea de V, a apărut un strat de dărâmtură, mai compactă în zona de mijloc; aici aceasta are grosimea de 0,25 m. La cca 6 – 7 m V de capătul de E al secțiunii au apărut câteva pietre cu dimensiunile de 40 x 25 – 30 cm, ce par să facă parte dintr-un pavaj. La nivelul corespunzător pavajului, la V de acesta, am surprins un nivel de călcare cu numeroase fragmente ceramice datate în sec. IV – V (amfore LR 1, LR 2, Kuzmanov 15, oale, capace) și trei monede din sec. IV. Săpătura s-a realizat până la steril, care a apărut la 0,65 m.

La sud de secțiune a fost descoperită o rășniță.

La cca 50 m S de capătul de V al secțiunii se găsește un mic sondaj, mai vechi (realizat de M. Coja?). Din pământul scos din această săpătură au fost recuperate câteva fragmente ceramice romane târzii și două monede datate în sec. IV.

Punctul „La fântână”

La cca. 80 – 100 m S de casa paznicului și la 15 m N de drumul ce duce la lacul Razelm, în anii trecuți s-a realizat o casetă de 3 x 3 m, ce urma să aibă rol de groapă menajeră. După stratul vegetal, gros de cca. 0,50 m, a apărut un strat masiv de dărâmtură din pietre și olane, care suprapune un nivel data cu ceramică romană târzie și o monedă datată în sec. IV. Anul acesta, la curățarea săpăturii, a apărut o altă monedă din aceeași perioadă și un opaiț fragmentar.

La adâncimea de 0,90 – 1 m a apărut o fântână realizată din blocuri masive, fasonate, de calcar. Fântâna are formă dreptunghiulară, dimensiunile interioare ale acesteia fiind de 0,64 x 0,52 m. În zona respectivă, pânza freatică e foarte aproape.

Conservare primară, Secțiunile 3 – 5

În această campanie a fost restaurat aproape integral

edificiul situat în partea de N a secțiunilor amintite, edificiu cu cel puțin trei faze de funcționare. Cu prilejul curățării zonei în vederea restaurării, au fost descoperite câteva zeci de monede (cinci sau șase dintre acestea făcând parte dintr-un mic depozit), inele, cataramă, fragmente ceramice etc.

Am constatat că unul dintre ziduri (cel de S al primei încăperi din S 5) fusese afectat de un mormânt (M 1/2012). Groapa nu a fost observată în campaniile anterioare. Scheletul a apărut la adâncimea cuprinsă între 60 cm (craniul) și 75 cm (oasele membrelor inferioare), adâncime luată de la înălțimea maximă la care se mai păstra zidul. Mormântul este orientat V – E. Scheletul a fost surprins întins pe spate, cu mâna stângă pe bazin (oasele mâinii drepte n-au fost găsite). Craniul și toracele erau ușor înclinate spre dreapta, datorită faptului că, săpătura în zid fiind dificilă, groapa a fost puțin mai scurtă decât defunctul, acesta fiind „înghesuit”. Starea de conservare a oaselor e precară. Lungimea scheletului e de 120 cm, ținând cont și de înclinarea părții superioare a acestuia. Ca inventar, mormântul prezenta o cataramă din fier.

33. Lăzarea, com. Lăzarea, jud. Harghita

Punct: Castelul Lázár

Cod sit: 84601.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 59/2012

Colectiv: Ioan Stanciu - responsabil, Florin Gogâltan (IAIA Cluj), Demjén Andrea (M Gheorgheni), Elena Cristina Cordoș, Ana Lucreția Ignat, Marian-Adrian Lie (APPAT), Alexandra Floarea, Xenia Pop, Mihaela Savu, Paul-Ioan Petric (studenți UBB Cluj), Sebastian Andrei Drob, Tudor Mandache (doctoranzi UAIC Iași), Bertina Bo, Brita Hope, Rannveig Øyen, Mette Thue, Ole Unhammer (Bergen University), Adriana Airinei (University of Glasgow), Emily Andujar (University of Texas at Austin), Victoria Dahl (Cornell University), Samuel Gehl (București), Emma Lewis (University of Winnipeg), Erdős Nándor (Școala Generală “Fogarassy Mihály”, Gheorgheni)

Cercetările sistematice de la Lăzarea „Castelul Lázár” s-au desfășurat în perioada 3–29 septembrie 2012 și au fost finanțate de Ministerul Culturii, Consiliul Județean Harghita, Muzeul Tarisznyás Márton, Gheorgheni, Fundația Pro Muzeum, Joseni și Asociația pentru Promovarea Patrimoniului Arheologic din Transilvania.

Săpăturile din anul 2011 au dus la identificarea unei locuințe de suprafață. Construcția, delimitată sub forma unei aglomerări de chirpici de dimensiuni variabile dar cuprinse totuși între 5 și 15 cm are o formă rectangulară, orientată pe direcția SV-NE. Imediat sub dărâmătura pereților complexului, a fost surprins nivelul de călcare delimitat pe baza fragmentelor ceramice descoperite, dar și a celor metalice. Datarea, propusă pentru sec. III-IV p.Chr., este susținută de prezența unor cești lucrate cu mâna, prezentând alveole la bază, sau a unor fragmente provenind de la vase de tip Krausengefässe.

În cursul cercetărilor din campania 2012 au fost săpate trei suprafețe: S 4: 5 x 5 m, S 5: 5 x 5 m, S 6: 5 x 5 m, cu o suprafață totală de 75 mp. Prin deschiderea acestor suprafețe ne-am propus să delimităm în întregime locuința de suprafață cercetată anul trecut și să clarificăm problema cronologiei sitului din epoca migrațiilor. La aproximativ 7-8 m NV de locuință, a fost surprinsă parțial o vatră de foc, cu structură din bolovani de râu și lut, având o groapă de deservire. În preajmă sa, au fost identificate câteva gropi contemporane. Ele fac probabil dovada unei amenajări de suprafață, atât de necesară

pentru protejarea unei vetre deschise.

În privința materialelor arheologice, spre deosebire de artefactele descoperite în 2011, se remarcă fragmentele ceramice de culoare cenușie lucrate la roată, realizate dintr-o pastă fină și provenind de la un castron de mici dimensiuni, cu profilul în formă de „S”, două greutateți conice din lut cu secțiunea circulară, două fusaiole din lut, o mărgică din sticlă, un vârf de lance din fier, o lamă de cuțit din fier, probabil fragmentul de la o cheie din fier și un ac din os.

În momentul de față ne confruntăm cu o problemă cronologică, legată în principal de datarea locuinței. Materialele arheologice descoperite fac posibilă încadrarea sa fie în secolul al III-lea p.Chr., ceea ce ar face-o contemporană provinciei romane Dacia, fie în prima jumătate a secolului al IV-lea p.Chr. Această din urmă datare ar fi plauzibilă din punctul de vedere al literaturii de specialitate, dar nu la fel de probabilă arheologic. Pe de altă parte, judecând în termenii obiectivelor fixate pentru această campanie arheologică, considerăm că acestea au fost îndeplinite, prin clarificarea stratigrafiei generale a sitului, recuperarea unui material arheologic reprezentativ, precum și prin corectarea planului general al locuinței.

Abstract:

During the 2012 archaeological campaign at Lăzarea a total area of 75 m² was excavated, consisting of three different trenches (5 x 5 m each). The strategy was to determine the precise limits of the surface dwelling identified in the previous investigations, as well as to clarify some aspects regarding the general chronology of the settlement.

At approximately 7-8 m from this dwelling, an open hearth (made of pebbles and clay), was partially revealed along with an adjoining pit, which probably used to serve the hearth. Around this hearth other smaller pits were discovered, but their functionality as part of a protective structure for the hearth is for now just an assumption.

Regarding artefacts, a couple of discoveries stands out: fragments belonging to a wheel made small bowl (having the walls in the shape of the „S” letter and consisting of a fine paste), two conical loom weights circular in section, two clay spindle whorls; a small glass bead, an iron spearhead, an iron knife blade, a bone needle and the fragment of what seems to have been an iron key.

At the moment, our objective is to provide a more accurate dating, particularly for the surface dwelling. For now we can take into account either the third century A.D., which would mean the dwelling was contemporary to the Roman province of Dacia, either the first half of the fourth century A.D.

34. Lespezi, com. Gârleni, jud. Bacău

Punct: Lutărie

Cod sit: 22816.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 2/2012

Colectiv: Roxana Dobrescu – responsabil, Adrian Doboș, Valentin Dumitrașcu (IAB), Alain Tuffreau – responsabil, Sanda Bălescu, Antoine Kostek, Vincent Bernard, Antoine Debenne, Pascal Durand, Jonathan Loppe, Louis Bruge, Tristan Duda, Marion Richer (Mission archéologique française), Alexandru Ciornei, Mihai Florea (MNIR), Lăcrămioara Elena Istina, Valentin Bucșă (CMIA Bacău)

Așezarea de paleolitic superior de la Lespezi (com. Gârleni, jud. Bacău) este situată pe malul stâng al Bistriței, în punctul numit Lutărie, la 15 m de Bistrița. O carieră a exploatat un strat de loess de aproximativ 8 m grosime, ce acoperă aluviunile unei vechi terase fluviale. Aceasta exploatare a facilitat desfășurarea vechilor săpături arheologice, care au constat în decaparea nivelurilor arheologice până la diferite adâncimi, în funcție de înaintarea utilajelor mecanice.

Se pare că vechile săpături sunt localizate într-o zonă a carierei (C1) acoperită de vegetație. O zonă de exploatare (C2) abandonată de mai mulți ani și ușor accesibilă, este situată la 30 m spre sud-est (46 ° 40 ,23. 78 „N, 26 ° 44 ,50 24.” E, altitudine: 194 m). Examinarea profilului a dus la identificarea prezenței cărbunelui, drept pentru care a fost curățat profilul vechii zone de exploatare. Ridicarea topografică a sectoarelor C1 și C2 a fost realizată cu taheometre și o stație GPS.

Stratigrafia

Profilul P1

Unitatea 1: solul vegetal. Grosime: 0,3 m;

Unitatea 2: loess argilos (10YR 6/3). Grosime: 0,4 m;

Unitatea 3: loess tipic (10 YR 6/4). Grosime: 1,75 m;

Unitatea 4: loess (10 YR 6/4) cu numeroase urme de mangan. Grosime: 1 m;

Unitatea 5: loess (10 YR 5/4) ușor argilos, cu numeroase urme de mangan. Grosime: 2 m;

Unitatea 6: limon (10 YR R/3) cu straturi argiloase, ceea ce sugerează o veche pedogeneză, vizibil pe o grosime de 2 m;

Interpretare:

Secvența observată în profilul P1 este un strat de loess, vizibil pe o grosime de 6,5 m, prezentând un orizont mai argilos (5) ce acoperă un paleosol (limon 6).

În loess-ul din unitatea 5 au fost identificate mai multe oase de bison. După adâncimea la care au fost descoperite, ar putea să aparțină nivelurilor V sau VI din vechile săpături.

Profil P2

Unitatea 1: sol vegetal. Grosime: 0,3 m;

Unitatea 2: limon nisipos, galben maroniu (10YR 6/3), argilos. Grosime: 0,4 m;

Unitatea 3: loess tipic (10 YR 6/4). Grosime: 1,75 m;

Unitatea 4: loess (10 YR 6/4) cu numeroase urme de mangan. Grosime: 1 m;

Unitatea 5: loess (10 YR 5/4) ușor argilos, cu numeroase urme de mangan. Grosime: 2 m;

Unitatea 6: limon (10 YR R/3) cu straturi argiloase, ceea ce sugerează o veche pedogeneză.

Interpretare

Secvența observată în P2 corespunde umplerii unui mic canal ce traversează versantul. În unitatea R, pe o lungime de doi metri a fost observat un strat de cărbune. În viitor trebuie văzut dacă acest strat corespunde unei structuri de combustie sau unui incendiu natural.

35. Limba, com. Ciugud, Oarda de Jos, mun. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Vărăria

Cod sit: 1106.01-02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 55/2012

Colectiv: Marius-Mihai Ciută – responsabil, Sabin Adrian Luca, Cosmin Suciuc (ULB Sibiu), Radu Totoianu, Călin Anghel (M Sebeș), Tudor Borșan, Beatrice Elena Ciută (Univ. Alba Iulia), Paul Poienaru

Cercetarea arheologică sistematică s-a desfășurat în perioada 17. 09 – 7. 10. 2012, în baza Autorizației de cercetare arheologică sistematică, cu nr. 55, emisă la data de 07.07.2012 de Ministerul Culturii și Patrimoniului Național. Cercetarea arheologică face parte dintr-un proiect amplu, început în anul 2009 și întrerupt în 2011 - din motive independente de preocupările cercetării științifice, pe care le-am expus pe larg în raportul din anul 2010¹ - și reluat în anul 2012, sub o nouă formulă, aceea cu Muzeul „Ioan Raica” din Sebeș, în poziția instituției organizatoare a cercetării arheologice².

Lipsa fondurilor, timpul scurt rămas pentru cercetare (datorat primirii târzii a autorizației, după data de 4 septembrie 2012!), începutul anului universitar, au fost factorii care au limitat amploarea cercetării proiectate pentru campania 2012, astfel că obiectivul acestui an a fost unul proporțional, rezumat la deschiderea unei suprafețe de 10 x 10 m. respectiv săparea manuală, integrală a stratului de sol afectat (deranjat) de lucrările agricole, până la o adâncime de cca. 0,50-0,60 m, în scopul recuperării integrale a materialelor ceramice preistorice, amestecate de plug, astfel încât, în campania viitoare cercetarea să fie reluată direct din nivelul nederanjat corespunzând locuirii Vinca B1, caracterizat prin prezența locuințelor de mari dimensiuni, pe pat de piatră de râu. Această strategie de abordare avea menirea de a elimina riscul de a pierde materiale arheologice, fie chiar lipsite de context. Această decizie a fost luată și deoarece situl de la Limba-Oarda de Jos a oferit în mod constant la cercetarea de suprafață materiale arheologice deosebit de importante (piese de plastică neolitică, antropomorfă și zoomorfă, unelte litice cioplite și/sau șlefuite, piese IMDA, fragmente de râșnițe etc.

Suprafața XVI/2010, deschisă anterior în sectorul Bordane³, nu a putut fi continuată în această campanie datorită culturii de porumb care nu a fost recoltată de proprietar până la începerea săpăturii. Ca atare, sectorul abordat și cercetat a fost cel cunoscut sub numele Vărăria (sector situat între Vărar, la est și Bordane la vest, delimitat la sud de DJ 107C iar la nord de fruntea terasei dinspre Mureș). Acesta a mai fost abordat prin sondaje de informare și control stratigrafic în cadrul campaniilor 1996⁴, 1997⁵, 1998⁶ și 2001⁷. A fost identificat proprietarul terenului corespunzând sectorului Vărăria, în persoana d-lui Florin Dregheci⁸, domiciliat în Oarda de Jos (jud.

¹ Ciută Marius-Mihai, Cosmin Suciuc, Sabin Adrian Luca, Beatrice Ciută, Călin Șuteu, *Limba* (com. Ciugud, jud. Alba), CCA 2011, p. 77-78.

² Conform Protocolului de colaborare semnat între această instituție și Universitatea Lucian Blaga din Sibiu (24-29. 02. 2012).

³ Ciută Marius-Mihai, Cosmin Suciuc, Sabin Adrian Luca, Beatrice Ciută, Călin Șuteu, *Limba (com. Ciugud, jud. Alba)*, CCA 2011, p. 77-78,

⁴ Iuliu Paul, Ciută Marius-Mihai et alii, *Limba (com. Ciugud, jud. Alba)*, CCA 1997, p. 2-3.

⁵ I. Paul, M-M Ciută et alii, *Limba (com. Ciugud, jud. Alba)*, CCA 1998, . 41-42.

⁶ I. Paul, M-M Ciută et alii, *Limba (com. Ciugud, jud. Alba)*, CCA 1999, p. 113-115.

⁷ I. Paul, M-M. Ciută, C. Florescu, P. Mazăre, M. Gligor, B. Daisa, M. Breazu, C. Șuteu, CCA 2002, p. 517-518, <http://archweb.cimec.ro>.

⁸ Dacă la nivelul anilor 90 și în 2001 terenul corespunzând sectorului Vărăria s-a aflat în posesia Parohiei Ortodoxe din Oarda de Jos, odată cu recentele

Alba), care, extrem de amabil, și-a dat acordul pentru efectuarea de cercetări arheologice pe terenul său.

În prima fază a fost efectuată activitatea de identificare a sistemelor de referință topografică din cadrul sitului, implementate cu ocazia efectuării ridicării topografice recente, în sistem Stereo 70, respectiv de identificare a sistemului de cariere (grid) a sectorului/sitului.

Ținând cont de complexitatea și natura lucrărilor arheologice care urmează a fi efectuate, suprafața arheologică de cercetare a fost proiectată în funcție de gridul arheo-geofizic a cărui dispunere a fost deja stabilită. Dispunerea sa pe suprafața de interes arheologic a fost stabilită împreună cu topograful specialist⁹. S-a ales soluția optimă atât din punct de vedere al cercetării potențialului arheologic din zonă cât și a materializării în teren a secțiunilor arheologice. S-a optat pentru zona aflată la est de unitățile de cercetare practicate în acest sector în anii 1998 și 2001, în care s-a relevat o secvență stratigrafică și culturală extrem de bogată și complexă, care debutează cu locuirile sporadice ale fazei incipiente ale neoliticului timpuriu (Precriș), continuând cu o locuire intensă Starčevo-Cris (IIIB), apoi cu locuiri Vinciene timpurii (Vinča A2-A3, A3. B1), în stratul deranjat de culturile agricole fiind surprinse materiale aparținând eneoliticului târziu (cultura Coțofeni), epocii fierului (Halstatt – cultura Gava) precum și materiale moderne. A fost trasată suprafața SXVII/20102, de 10 x 10 m corespunzând caroului din grid care se învecinează, la vest, direct cu extremitatea secțiunii XI/1998.

Colțurile secțiunilor arheologice de sondaj au fost fixate pot fi materializate în teren atât prin metoda trasării coordonatelor absolute cu ajutorul programului de trasare al stației totale cât și prin metoda aliniamentelor, folosind ca bază de plecare oricare dintre laturile pătratului format. Ca măsură de siguranță, fiecare punct de colț al suprafeței a fost fixat și prin poziționare satelitară, în acest scop fiind utilizat GPS-ul profesional Garmin Vista Etrex.

În funcție de rezultatul cercetărilor arheologice preliminare, în zonele de interes se pot dezvolta secțiuni/suprafețe de cercetare de diferite dimensiuni, plecând de la una dintre secțiunile de sondaj aflate în zonă. Materializarea colțurilor noilor secțiuni se poate face atât cu ruleta, cât și cu stația totală, folosind ca bază de plecare una din laturile lungi ale secțiunii existente.

Cum era de așteptat, primul nivel de săpare - mai corect spus cel de îndepărtare a stratului superior de arătură - a dus la recuperarea unui material ceramic relativ bogat, atât preistoric, cât și modern. A fost făcută selecția materialelor, fiind reținute doar fragmentele ceramice cu decor, buzele și fundurile de vase sau acele elemente care prezentau relevanță din perspectiva interpretării cultural-istorice, piesele litice cioplite și șlefuite precum și resturile faunistice. Dintre materialele selectate ca urmare a semnificației lor istorice, remarcăm fragmentele ceramice decorate cu banda incizată punctată, fragmente decorate cu barbotină organizată, ceramică blacktopped, piese litice cioplite din silex și obsidian, fragmente de râșnițe, resturi faunistice etc. aparținând locuirii Vinča timpurii, dar și fragmente ceramice aparținând culturii Gava (cu decor canelat), Coțofeni, și chiar epocii romane (un fragment de toartă). Printre materialele care nu au fost reținute (și care, în mod firesc, au fost abandonate!), s-au remarcat inclusiv ceramică modernă smălțuită, fragmente metalice provenind de la utilajele agricole dar și fragmente ceramice preistorice fără relevanță funcțională sau istorică.

Cel de-al doilea nivel de săpare, ultimul din această campanie, s-a remarcat prin duritatea extremă a pământului, consecință a celor doi ani de secetă. Dacă în campaniile anilor 1996, 1997, 1998, 2001 solul din acest sector s-a remarcat printr-o săpare deosebit de ușoară, în acest an consistența s-a dovedit a fi un impediment în efectuarea săpăturii manuale. Și acest nivel

puneri în proprietate, acesta a revenit în proprietatea d-lui Dregheci Florin.

⁹ Ing. dr. Tudor Borșan, din cadrul Univ. Alba Iulia

s-a caracterizat prin prezența materialelor arheologice amestecate de lucrările agricole, doar în unele locuri, unde s-a atins stratul nederanjat, fiind relevate aglomerări mai compacte de materiale ceramice, fragmente de râșnițe și resturi compacte de chirpici ars. Și în acest caz s-a procedat la o selecție a materialelor, iar în zonele amintite mai sus, unde s-a atins stratul arheologic nederanjat, s-a procedat la colectarea integrală a materialelor. Constatăm aceeași prezență, majoritară de această dată, a materialului specific locuirii neolitice: fragmentele ceramice decorate cu bandă incizată punctată (cu diferite dimensiuni și dispuneri variate), fragmente decorate cu barbotină organizată, ceramică decorată cu incizii și cu pliseuri, toarte perforate, butoni, piese litice cioplite din silex și obsidian, fragmente de râșnițe fragmente de topoare șlefuite, piese de podoabă, chirpici ars etc.. Atrage atenția fragmentul de buză de vas neolitic, rotunjit prin șlefuire și perforat central, aparținând probabil unei amulete, sau unui colier (brățară) (fig. 7/5).

La atingerea adâncimii de 0,50-0,60 m, cercetarea a fost oprită, conform obiectivului inițial, fiind întinsă folie din material plastic pentru ușoara delimitare a stratului deja săpat, procedându-se la astuparea unității de cercetare¹⁰, în vederea conservării ei pentru continuarea cercetărilor în campania anului 2013.

Materialele arheologice rezultate în urma săpăturii au fost depuse, conform Protocolului de colaborare invocat la începutul raportului de față, la Muzeul „Ioan Raica” din Sebeș, urmând ca ele să fie prelucrate în vederea publicării și valorificării lor muzeale.

În continuare se află în derulare demersurile pentru redactarea monografiei arheologice dedicate rezultatelor celor 7 campanii arheologice anterioare (din anii 1995-2001), care, putem preciza că se află în faza finală și va vedea lumina tiparului în viitorul foarte apropiat.

În tradiția deja binecunoscută și în acest an am beneficiat de sprijinul neprecupețit din partea conducerii Direcției pentru Cultură Alba, care, cu ocazia vizitei de lucru efectuate pe situl arheologic, a insistat asupra respectării neabătute în cadrul șantierului a principiilor științifice cuprinse în Standardele și Procedurile din Arheologia Românească, a atenționat asupra necesității înștiințării personale cu privire la luna și ziua începerii săpăturii arheologice dar și a încheierii acesteia, asupra necesității irefutabile a afișării unei table indicatoare cu privire la șantierul arheologic, precum și, nu în ultimul rând, asupra evitării pericolului abandonării materialelor arheologice pe marginea săpăturii... Am avut astfel ocazia să rememorăm ABC-ul arheologiei științifice moderne, bazată exclusiv pe principii deontologice și morale, desfășurate în baza unei autorizații de cercetare arheologică, de această dată!¹⁰

¹⁰ Mulțumim pe această cale Primăriei comunei Ciugud, în mod special domnului Primar Gheorghe Damian, care ne-a sprijinit substanțial la operațiunile acoperirii mecanizate a suprafeței, dar și pentru sprijinul real, constant în ultimii 10 ani, acordat cu ocazia desfășurării tuturor cercetărilor arheologice în arealul comunei Ciugud.

36. Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea**Punct: Cetățuia****Cod sit: 160699.02****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 83/2012**

Colectiv: Cristian Micu – responsabil; Florian Mihail (ICEM Tulcea); Mihai Florea, Constantin Haită, Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Sandu Gabriel Vasile (MNIR); Laurent Carozza, Albane Burens (UMR 5602 Geographie de l'Environnement, Toulouse, Franța), Michel Maille (UMR 5608 TRACES-CRPPM)

Pentru campania 2012 au fost stabilite următoarele obiective

- Finalizarea cercetărilor de suprafață în cadrul microzonei Luncavița
- Realizarea unor sondaje cu ajutorul carotierei pe Valea Luncavița
- Realizarea unor măsurători topografice în microzona Luncavița

Cercetările din anul 2012 au avut în vedere o zonă delimitată de Lunca Dunării la nord, Cotul Tichilești la est, Dealurile Niculițelului și Munții Măcinului la sud și satul Văcăreni la vest. Pentru o mai bună administrare a informației înregistrate, fiecare sit din zona avută în vedere a primit un număr de cod. În anul 2012 au fost identificate următoarele situri cu materiale eneolitice:

- în marginea de sud-vest a satului Luncavița, pe un platou aflat între Valea Moacii și Valea Joiței, au fost descoperite fragmente ceramice atribuite culturii Gumelnița. În același punct au fost descoperite anterior materiale atribuite epocii romane (denumire convențională – Situl Lta 17);

- la sud de localitatea Luncavița, într-o zonă delimitată de Valea Luncavița la est și nord, DJ Luncavița-Nifon la vest și o linie de înaltă tensiune la sud, pe panta lină a platoului aflat pe partea stângă a Văii Luncavița, au fost descoperite materiale arheologice (fragmente ceramice, unelte din piatră șlefuită și silex) atribuite culturii Gumelnița. În același punct au fost descoperite și fragmente ceramice atribuite epocii romane și Evului Mediu (denumire convențională – Situl Lta 28);

- la 50 m sud de situl precedent, pe panta lină a platoului aflat în partea stângă a Văii Luncavița, au fost descoperite materiale (fragmente ceramice, unelte din silex) atribuite culturii Gumelnița. În același punct au fost descoperite și fragmente ceramice atribuite perioadei moderne (denumire convențională – Situl Lta 60);

- în zona de nord-vest a localității Rachelu, în imediata apropiere a DN 22, la baza uneia dintre colinele pe care se află satul actual, au fost descoperite două mici fragmente ceramice care ar putea fi atribuite epocii-neo-eneolitice (denumire convențională – Situl Lta 38);

- la aproximativ 1 km sud-est de localitatea Văcăreni, pe partea stângă a unei văi, a fost identificată o zonă de locuire, plasată pe panta lină a unei terase, marcată de prezența unor fragmente ceramice, pietre de mici dimensiuni și oase de mamifere. Nu au fost remarcate asocieri specifice de material arheologic. Pe baza materialului ceramic înregistrat situl ar putea fi atribuit culturii Gumelnița, faza A2 (denumire convențională – Situl V 10).

Cercetarea din acest an a avut ca obiectiv prelevarea unor eșantioane de sol în două puncte de pe Valea Luncavița. Primul dintre acestea se află în imediata apropiere a așezării-tell din zona Cetățuia iar cel de-al doilea în dreptul Sitului Lta 60. A fost utilizată o carotieră ce poate colecta eșantioane de sol până la o adâncime de 10 m. Pentru o mai bună organizare a activității noastre, am preferat prelevarea unor eșantioane succesive, pe fiecare metru forat. Primele observații realizate în teren indică prezența materialului arheologic pe firul văii, în apropierea așezării-tell din punctul Cetățuia.

În campania 2012, au fost realizate măsurători topografice pentru siturile Lta 17, Lta 28 și Lta 60. În stadiul actual al cercetărilor din microzona Luncavița, fiecare sit în care au fost descoperiri atribuite perioadei eneolitice are stabilit un plan topografic. De asemenea, au

fost realizate măsurători în vederea stabilirii profilului văii Luncavița în punctele în care s-au realizat cele două sondaje cu ajutorul carotierei.

Abstract:

For 2012 campaign were established the following objectives:

- Finalizing the surface researches inside Luncavita microzone;
- The sounding on Luncavita Valley with the help of a soil auger;
- The topographic measuring of the Luncavita microzone.

37. Mala Kopanya, raionul Vinogradovo, reg. Transcarpatia, Ucraina**Punct: Gorodiste, Chellenytsya**

Colectiv: V.G. Kotygoroshko, I.A. Prohnenko, V.V. Moyzhes (Universitatea Națională din Ujgorod)

În anul 2012 au fost continuate săpăturile arheologice de către cercetătorii Universității Naționale din Ujgorod, la complexul dacic (al grădiștei și a centrului sacral) de la Mala Kopanya (începute în 1977), care se află în partea estică a satului Mala Kopanya, raionul Vinogradovo, regiunea Transcarpatia.

În 2012, a fost cercetată partea de sud-est a așezării fortificate. S XXXVIII - 195 mp. Stratul de cultură se poate observa până la 1,0 m. Se disting clar două straturi: cel superior – pământ cenușiu, cu grosime de până la 0,4 m, iar în cel inferior - argilă brună. În caroul M-O-14-17, pe o platforma orizontală cu lățimea de de 6 metri au fost observate resturi arse și chirpic. Sub dărâmătură erau 13 gropi de stâlpi, care conectându-se cu cercetările efectuate în 2011 alcătuiesc o clădire. Pe suprafața aceasta au fost descoperite 41 de tetradrahme de tip Mediușu Aurit, din care 23 în timpul săpăturilor din 2012. Numărul mare de monede similare și picăturile mici de bronz topit pe suprafața clădirii ne permit să presupunem existența unui atelier monetar.

Concomitent cu cercetările din fortificație au fost continuate săpăturile centrului sacral dacic în locul numit Chellenytsya. În timpul cercetării din ultimele cinci sezoane (suprafață totală de 5483 mp) au fost găsite 24 morminte de incinerare (oase umane și de animale), precum și o mare cantitate de inventar fără context. În 2012, pe o suprafață de 976 mp, au fost descoperite: ceramică dacică (vază, cupe, fragmente de vase), obiecte de uz casnic, piese de armament, echipamente de călăreți, elemente de harnașament, precum și accesorii vestimentare și bijuterii. [V.G. Kotygoroshko]

38. Maliuc, com. Maliuc, jud. Tulcea**Punct: Taraschina****Cod sit: 160298.01****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 79/2012**

Colectiv: Cristian Micu – responsabil; Florian Mihail, Sorin Cristian Ailincăi (ICEM Tulcea), Mihai Florea, Costantin Haită, Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR), Laurent Carozza, Albane Burens (UMR 5602 Geographie de l'Environnement, Toulouse, Franța)

Campania 2012 a fost organizată în două etape, fiecare dintre acestea cu obiective specifice:

- Prima etapă, desfășurată în lunile august-septembrie, a avut drept obiectiv prelucrarea unei părți a materialului arheologic descoperit în campania 2011;

- Cea de-a doua etapă s-a desfășurat în perioada 15-30 octombrie și a avut drept obiectiv continuarea cercetărilor din așezarea-tell aflată în punctul Taraschina și din zona aflată în imediata sa apropiere.

În prima parte a campaniei din anul 2012, organizată în lunile august-septembrie, întreaga echipă a fost reunită în vederea prelucrării materialului arheologic înregistrat în campania 2011. În acest context, trebuie amintit că în anul 2011 au fost realizate săpături arheologice în cadrul Zonei 1 și sondaje cu ajutorul carotierei în zona înconjurătoare sitului.

La sfârșitul primei părți a campaniei 2012 au fost realizate următoarele activități:

- verificarea informației înregistrate în fișele de unități stratigrafice;
- finalizarea diagramei stratigrafice corespunzătoare Zonei 1 de pe așezarea-tell și interpretarea datelor înregistrate;
- trierea și ordonarea materialului arheologic descoperit în Zona 1 pe categorii distincte. Alături de natura materialului înregistrat (e.g. ceramică, roci, unelte piatră șlefuită, silix, os, corn și metal, chirpici, resturi faunistice, macroresturi vegetale) a fost luată în considerare și încadrarea sa cronologică (eneolitic, epoca romană, evul mediu). Această activitate a avut în vedere 3269 fragmente ceramice, cu o greutate de 37 kg, 41 de piese incluse în categoria roci, 105 piese din silix și 1220 fragmente de chirpici, cu o greutate totală de 11 kg;
- analiza materialului arheologic
- materialul ceramic a fost în întregime desenat și inclus în categoriile tipologice definite anterior;
- analiza pieselor din silix a fost orientată spre stabilirea materiilor prime utilizate, a diferitelor faze ale lanțului operator și a tipologiei.

Pentru campania de teren din acest an membrii echipei de cercetare au stabilit două obiective specifice:

- trasarea și cercetarea unei noi suprafețe în cadrul așezării-tell. Această decizie a fost luată în urma analizei de ansamblu a rezultatelor cercetării din Zona 1. Echipa de proiect a luat în considerare faptul că stratul arheologic din această zonă este serios afectat de numeroase bioturbații, realitate ce a creat dificultăți majore în individualizarea unităților stratigrafice și interpretarea corectă a contextului arheologic. Suprafața deschisă în anul 2012, denumită convențional Zona 2, corespunde carourilor J-N 53-57 (100 mp) unde anterior cercetările geofizice indicaseră o importantă anomalie. La finalul campaniei au fost individualizate și definite următoarele realități arheologice:

Us 2001: silt brun-închis, gros de 35 cm, asociat cu fragmente ceramice eneolitice (cultura Gumelnița), romane și medievale. Corespunde stratului vegetal actual;

US 2002: silt omogen, maron-deschis, serios afectat de lucrările agricole. A fost individualizat în carourile N53-54;

Groapa Fs 2015 (US 2003, 2004, 2014, 2016, 2017, 2018). Complexul arheologic a fost individualizat în carourile J-K-L 53-54.

Prin amenajarea sa a fost afectată suprafața Fs 2011 (US 2012) și Us 2005.

US 2003: silt fin, cenușiu-deschis, asociat cu un material arheologic fragmentat. Reprezintă ultima etapă de umplere a gropilor din Zona 2. Formarea sa este determinată de un fenomen natural;

US 2004: silt eterogen, brun-deschis, asociat cu un material arheologic foarte fragmentat, identificat în carourile K-L 54. A fost interpretat drept o unitate detritică rezultată în urma alterării unui paleosol;

US 2014: unitate stratigrafică formată din mai multe lentile de sediment. Se observă resturi lenticulare formate din chirpici arși și mici blocuri de argilă siltică de culoare bej. Acestea din urmă aparțin, se pare, unor fragmente de perete. La baza unității stratigrafice au fost individualizate lentile siltice organice, brun-închis spre negru ce corespund unei acumulări de materie organică. Acestea indică faptul că groapa a rămas pentru un timp deschisă;

US 2016: strat siltic, omogen, brun-închis spre negru. Remarcăm prezența unei scapula de bovidu;

US 2017: silt brun-închis asociat cu fragmente de chirpici și fragmente ceramice resturi faunistice;

US 2018: silt brun-închis, asociat cu un fragment de statueta antropomorfă.

US 2005: orizont siltic eterogen (suprafața sa a fost afectată de bioturbații), de culoare bej-gălbui, asociat cu mici noduli carbonatici, mici fragmente de chirpici arși, numeroase fragmente de cochilii de Unio, resturi faunistice și ceramică;

US 2006: sediment siltic, omogen, foarte fin, maron-închis, afectat de bioturbații. S-a remarcat aportul redus de elemente antropice;

US 2008: silt foarte fin, omogen, de culoare galben-bej ;

Gropa Fs 2010 (US 2009). Complexul a fost individualizat în caroul M53. Reprezintă o amenajare cu fund plat, de 0,90 m în adâncime.

US 2009: reprezintă umplutura FS 2010, în structura căreia au fost individualizate patru etape distincte: 1. resturi menajere ce formează un sediment brun-închis, siltic; 2. nivel format din resturi de chirpici și pământ amestecat; 3. nivel de chirpici neincendiați; 4. resturi menajere cu matrice siltică, brun-închisă;

Groapa Fs 2011 (Us 2003, 2012). Groapa, individualizată în caroul L54, a fost afectată de amenajarea Fs 2015.

Us 2003: silt brun;

Us 2012: silt ușor eterogen, mediu compact, brun, afectat de bioturbații, cu o grosime maximă în centru de aproximativ 0,30 m;

Groapa Fs 2013 (US 2007). Groapă individualizată în caroul M54, de formă ovală și profil neregulat, săpată până la o adâncime de 0,80 m (continuarea cercetării a fost împiedicată de apariția pânzei freatice).

US 2007: reprezintă umplutura Fs 2013. În structura sa au fost individualizate opt etape distincte : 1. silt compact, omogen, brun-deschis, afectat de puține bioturbații, asociat cu granule de chirpici arși, fragmente mici și mijlocii de ceramică și mici fragmente de scoici; 2. silt compact, omogen, brun-mediu, afectat de bioturbații, asociat cu fragmente ceramice de dimensiuni mici și mijlocii, chirpici arși și nearși și puține resturi de faună (mamifere); 3. silt compact, omogen, cenușiu-gălbui, afectat de bioturbații, asociat cu chirpici și cenușă; 4. silt eterogen, compact, brun-mediu, afectat de bioturbații, asociat cu ceramică de dimensiuni mici și mijlocii, scoici și resturi de faună (mamifere); 5. silt compact, eterogen, brun-gălbui, afectat de bioturbații, asociat cu puține fragmente ceramice de dimensiuni medii, scoici (întregi și fragmentare) și foarte puține resturi faunistice; 6. silt fin, compact, omogen, afectat de bioturbații, asociat cu foarte puțin material arheologic; 7. silt compact, eterogen, brun-cenușiu, asociat cu fragmente ceramice de mici dimensiuni, chirpici și puține resturi faunistice; 8. silt fin, compact, eterogen, brun-închis, afectat de bioturbații, asociat cu puține fragmente ceramice de dimensiuni mici și medii.

Și în acest an au fost realizate câteva foraje în apropierea

ășezării-tell. Dintre acestea, cel notat convențional Log 10, amplasat la aproximativ 40 m de tell, a permis extragerea unei carote din care au fost prelevate peste 55 de eșantioane destinate analizelor de laborator. Nu același lucru a fost constatat în cazul forajului notat convențional Log 9, din a cărui carotă au fost prelevate 8 eșantioane, toate fără importanță din punct de vedere al rezultatelor analizei de laborator.

Abstract:

The 2012 campaign was organized in two stages, each of them with specific objectives:

- The first stage, deployed in august-september, had as objective the study of a part of the archaeological material discovered in 2011 campaign;

- The second stage was deployed between 15-30 october and had as objective the continuation of the researches in the tell settlement localised in Taraschina point and in the area situated in its close proximity

39. Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila

Punct: Mănăstire

Cod sit: 43572.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 13/2012

Colectiv: Ionel Căndea – responsabil, Costin Croitoru – responsabil sector (M Brăila)

În ceea ce privește campania de cercetări arheologice din anul curent (2012), din punct de vedere tehnic, s-a efectuat o singură secțiune dar care a necesitat deschiderea unor casete laterale pentru dezvelirea complexelor funerare. Am folosit pe lângă săpătura manuală și tehnicile moderne ale cercetărilor de tip survey. Materialele arheologice recoltate, se află încă în stadiul de prelucrare și studiu în laboratoarele de specialitate din cadrul Muzeului Brăilei și la Institutul de Antropologie din Iași.

În campania din 2012 s-a încercat identificarea celui de-al doilea stâlp al căii de acces de pe latura sudică a curții mari (primul fiind descoperit în campania precedentă de cercetări arheologice¹), precum și stabilirea limitelor necropolei, eventual identificarea altor construcții anexe, întrucât ne aflăm în vecinătatea celor două cuptoare identificate anterior.

Astfel, suprafața cercetată de 20 x 6 m (în total 120 mp cercetați) s-a ales în funcție de rezultatele campaniilor anterioare. Aceasta a fost deschisă paralelă cu secțiunea 30 din 2011 (S_{30/2011}), plasată la aproximativ 45 m sud de biserica veche, perpendicular pe capătul vestic al acesteia, respectiv 21 m dreapta (est) de sondajul S_{28/1991} care a pus în evidență colțul vestic al zidului curții mari. La aproximativ 1,40 m adâncime a fost identificat pământul galben, steril.

Au fost identificate 19 morminte de înhumăție, a căror descriere este următoarea:

Mormântul nr. 1, de copil, identificat în caroul₈, la adâncimea de – 1,00 m. Scheletul este slab conservat, orientat E-V, fără inventar.

Mormântul nr. 2, de copil, identificat în caroul₆, la adâncimea de – 1,00 m. Scheletul este slab conservat, orientat E-V; din inventar am recuperat mai multe paiete din bronz ce erau cusute cel mai probabil pe o piesă vestimentară și o monedă.

Mormântul nr. 3, de adult, identificat în zona caroul₆, la adâncimea de

– 1,00 m., a necesitat practicarea unei casete laterale în profilul estic; scheletul era relativ bine conservat, picioarele deranjate; mâinile pe piept, orientat E-V; inventar: monedă depusă în palmă.

Mormântul nr. 4, de copil, identificat în caroul₁₀, la adâncimea de – 1,00 m. Scheletul este slab conservat, orientat E-V, fără inventar.

Mormântul nr. 5, de copil, identificat în caroul₉, la adâncimea de – 1,00 m. Scheletul este slab conservat, fără inventar; din zona mormântului s-a recuperat un cui provenind cel mai probabil de la sicriu.

Mormântul nr. 6, de adult, identificat în zona caroului₆, la adâncimea de – 1,30 m, a necesitat practicarea unei casete laterale în profilul vestic; scheletul era bine conservat; mâinile pe clavicule, craniul întors spre nord (stânga), orientat E-V; fără inventar.

Mormântul nr. 7, de adult, identificat în zona caroului₇, la adâncimea de – 1,30 m, a necesitat practicarea unei casete laterale în profilul vestic; scheletul era relativ bine conservat; mâinile pe abdomen, orientat E-V; inventar: monedă depusă în palmă.

Mormântul nr. 8, de copil, identificat în zona caroului₉, la adâncimea de – 1,00 m., a necesitat practicarea unei casete laterale în profilul vestic; scheletul era relativ bine conservat; mâinile pe piept; inventar: monedă depusă în palmă.

Mormântul nr. 9, de adult, identificat în zona caroului₅, la adâncimea de – 1,00 m, a necesitat practicarea unei casete laterale în profilul vestic; scheletul era bine conservat; mâinile pe abdomen, orientat E-V; fără inventar.

Mormântul nr. 10, de copil, identificat în caroul₂, la adâncimea de – 1,10 m. Scheletul este slab conservat, fără inventar.

Mormântul nr. 11, de adult, identificat în zona caroului₄, la adâncimea de – 1,00 m, a necesitat practicarea unei casete laterale în profilul vestic; scheletul era bine conservat; mâna dreaptă era depusă pe abdomen, stânga întinsă pe lângă corp, orientat E-V; inventar: monedă depusă în palmă.

Mormântul nr. 12, de adult, identificat în zona caroului₅, la adâncimea de – 1,10 m, a necesitat practicarea unei casete laterale în profilul estic; scheletul era bine conservat; mâinile pe abdomen, orientat E-V; inventar: monedă depusă în palmă.

Mormântul nr. 13, deranjat, câteva bucăți de craniu identificate în zona caroului₂, la adâncimea de – 1,00 m; inventar: brățară fragmentară din sticlă albastră; în aceeași zonă a fost identificată și o farfurie întreagă (spartă), fără a putea spune cu certitudine că aceasta aparține inventarului funerar.

Mormântul nr. 14, de copil, identificat în zona caroului₁, la adâncimea de – 1,00 m; scheletul era slab conservat, orientat E-V; inventar: monedă depusă în zona bazinului.

Mormântul nr. 15, de adult, identificat în zona caroului₁₀, la adâncimea de – 0,90 m; scheletul era bine conservat; mâinile pe abdomen, orientat E-V; fără inventar.

Mormântul nr. 16, deranjat, câteva bucăți de craniu identificate în zona caroului₆, la adâncimea de – 1,10 m; din inventarul funerar provin foarte probabil cele două monede identificate în apropiere.

Mormântul nr. 17, de adult, deranjat, identificat în zona caroului₄, la adâncimea de – 1,00 m; inventar: în zona mediană au fost identificate două monede; una întreagă și jumătate din ce-a de-a doua, perforată.

Mormântul nr. 18, de copil, identificat în zona caroului₅, la adâncimea de – 1,00 m; scheletul era slab conservat, orientat E-V; deținea unul dintre cele mai bogate inventare funerare identificate la Măxineni: paiete, cercei, mărgelile, și monedă depusă în zona bazinului.

Mormântul nr. 19, de copil, identificat în zona caroului₂, la adâncimea de – 1,20 m.; deranjat de explozia unei ghiulele, partea dreaptă lipsă; fără inventar.

Un alt element identificat a fost o porțiune din latura sudică a zidului curții mari. Acesta a fost construit pe o bază din cărămidă pisată amestecată cu mortar, peste care au fost așezate cărămizi întregi, păstrându-se actualmente pe o înălțime de doar 0,50 m. Zidul

¹ I. Căndea, C. Croitoru, *Măxineni, comuna Măxineni, jud. Brăila, punctul Mănăstire*, CCA 2012, pp. 83-84, nr. 41.

este întrerupt, terminându-se cu un stâlp rectangular (0,90 x 0,90 m) aflat la 2,30 m de profilul estic al secțiunii. În partea superioară prezintă o scobitură rectangulară (0,25 x 0,30 m), adâncă de 0,30 m, foarte probabil pentru fixarea unei bârne din lemn.

În ceea ce privește campaniile următoare, ne propunem stabilirea limitelor necropolei, determinarea dimensiunilor căii de acces de pe latura sudică a curții, și eventual identificarea unor construcții anexă.

Bibliografie:

Ionel Căndea, Costin Croitoru, Cercetările arheologice de la Măxineni (jud. Brăila). Campania 2009, Istros 15, 2009, pp. 359-384.

Idem, O construcție rectangulară, cu baza de piatră, descoperită la Măxineni, județul Brăila, Analele Brăilei 10, 2010, pp. 397-402.

Idem, Résultats préliminaires des fouilles archéologiques systématiques de Măxineni (dép. de Brăila), le lieu dit «Monastère». Campagne 2010, Istros 17, 2011, pp. 81-92.

Idem, Preliminary results of the Systematic Archaeological Reseaches from Măxineni, Brăila County. 2011-2012 Campaigns, Istros 18, 2012, pp. 215-225.

Abstract:

Starting from the previous campaign results, the 2012 archaeological researches were placed close to the ruins of the Măxineni monastery. They had as a general objective to identify the proofs of late medieval living, i.e. of material evidence regarding the old hearth of the village of Măxineni, and to establish the limits of modern necropolis.

Our only section was placed parallel with the one made in 2011. As we expected to a few complexes were identified. We identified 19 inhumation graves, a few of them belonging to children. In the same section appears a fragment of the south courtyard wall. In the middle of our section this wall was interrupted, and formed a pile. Obviously we discovered an access point, the first one known in this area of the wall.

The information's from this archaeological campaign together with the previous ones will support the historical study from the restoration project, as old sections did for the medieval Monastery which is today restored.

40. Medieșu Aurit, com. Medieșu Aurit, jud. Satu Mare

Punct: Șuculeu

Cod sit: 38093.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 89/2012
Colectiv: Robert Gindele (MJ Satu Mare)

În anul 2012 cercetările arheologice au fost desfășurate pe două amplasamente în cadrul sitului. Pe primul amplasament s-a urmărit dezvelirea complexelor aflate între ateliere de ars ceramică cercetate în 2011. S-au deschis două secțiuni S1 cu dimensiuni de 28 x 3 m respectiv S2 de 10 x 3 m. Au fost descoperite 3 complexe de mari dimensiuni cu formă neregulată, dar cu fundul plat, un complex neregulat, o fântână, 3 gropi de stâlpi. Este foarte importantă suprapunerea complexului 25/2 peste complexul 25, acesta având în umplutură ceramică modelată la roată de factură zgrunțuroasă.

Al doilea amplasament se află la 800 m sud de primul. A fost

executată o secțiune de 75 x 3 m. A fost descoperit un atelier de ars ceramică, o locuință și o groapă de provizii. Atelierul de ars ceramică, s-a conturat la adâncimea de 0,30 m. Groapa de deservire este ovală în plan, de 2,40 x 4,60 m, în partea vestică au fost amenajate două cuptoare menajere de 1,20 x 0,90 m și 1,60 x 0,86 m. În fața lor au fost amenajate trei trepte prin care se ajungea în fața gurii de alimentare al cuptorului de ars ceramică care este adâncimea maximă a atelierului, de 1,48 m. Canalul de foc a fost prăbușit, în secțiune se poate vedea că au fost două canale despărțite de un perete median, care continua să desparte și camera de foc al cuptorului. În stadiul actual, canalul fiind prăbușit distanța între cuptor și groapa de deservire este de 0,46 m, foarte probabil inițial era de cca. 1,20 m. Cuptorul este oval în plan, de 2,40 x 2,20 m, cu pereții arși pe o grosime de 0,12- 0,16 m. Grătarul era prăbușit, pe perete median și pe pereții camerei de ardere s-a putut observa urma lui, astfel am putut constata, că înălțimea camerei de ardere era de 0,60 m. Peretele median avea o grosime de 0,20 m sub grătar și 0,38 m la bază. În atelier au fost descoperite două discuri din piatră, cu diametrul de 0,36 și 0,44 m, cu grosimea de 0,08 cm, care puteau fi părțile inferioare ale unor rășnițe, dar nu excludem posibilitatea de a fi folosite ca roată de olar. Locuința adâncită în pământ, ovală în plan, cu câte o groapă de stâlp pe laturile scurte. S-a conturat la adâncimea de 0,40 m, este de 3,60 x 4,20 m, fundul este plat, se adâncește la 0,80 m față de nivelul actual. Gropile de stâlpi au un diamteru de 0,40 m și se adâncesc la 1,10 și 1,12 m față de nivelul actual. Pe podeaua locuinței a fost descoperită partea inferioară a unui chiup.

În urma cercetărilor din 2012 am putut să constatăm existența unei cronologii orizontale a centrului de producție ceramică. Zona cu secțiunea S3 este mai timpurie decât zona centrală a așezării, se poate data în prim ajumătate a sec. II p.Chr. Zona centrală foarte probabil are două faze de evoluție, una din prima și alta din a doua jumătate a sec. III. p.Chr.

Zusammenfassung:

Im Jahre 2012 hatten wir auf zwei Sektoren gearbeitet. Im Sektor 1 wurde die Zone zwischen die n 2012 entdeckten Töpferöfen erforscht. Es wurden Brunnen, Werkstätten und Pfostengruben (Spuren der Trockenräume?) freigelegt. Im Sektor 2 war eine Töpferöfen erforscht, mit Trennungswand. Aufgrund der Grabungen von diesem Jahr können wir die Existenz mehrerer Entwicklungsphasen des Töpfereizentrums.

41. Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea [Halmyris]

Punct: La Cetate

Cod sit: 160920.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 82/2012

Sector I - Port

Mihail Zahariade (IAB), John Karavas (American School at Athens), voluntari

În campania din 2012 (1-30 iulie) au fost executate două secțiuni în lungime de 12 m și lățime de 2 m. Ele fac parte din și continuă proiectul "Portul Halmyris" lansat cu doi ani în urmă prin care se urmărește obținerea de date arhitecturale, cronologice și istorice asupra acestei importante instalații din cadrul unei cetăți fluvial-maritime și sistemul de funcționare a structurilor componente. Totodată se urmărește relația arhitecturală și funcțională cu turnurile și bastioanele de pe latura de est precum și cu curtile. Cercetările

arheologice au fost precedate, în februarie 2012, de cercetări magnetometrice efectuate de Institut für Meteorologie und Geophysik din Viena prin demersurile efectuate de Romisch-Germanische Zentral Museum din Mainz, ca instituție colaboratoare.

Secțiunea 1 (S 1) are aceleași dimensiuni cu S 2. S 1 a fost trasat perpendicular pe T 2 în scopul de a identifica adâncimea fundației și raportul stratigrafic al terenului înconjurător cu T 2.

În cazul S 1 avem de a face cu o combinație de depunere aluvionară și stratigrafie rezultată în urma ocupației antropice. Profilul peretelui de nord prezintă două secvențe stratigrafice bine conturate:

Stratul I este un strat gros de cca. 0,50/0,60 m care conține o masă compactă de pietre de mici dimensiuni. Pe distanța de 1 m spre est de la zidul T 2 se găsește un grup compact de bolovani căzuți din suprastructura turnului.

Stratul II, este un strat brun cenușiu, rectiliniu, care conține bolovani de mărime mijlocie și mică pe tot parcursul vizibil al peretelui, cărămizi fragmentare și fragmentație de cărămizi și țigle. Acest strat este bine conturat, se afla la 0,60/0,70 m față de actualul nivel de călcare, este dur, compact. Peste el, pe o distanță de cca. 1 m față de paramentul T 2 sunt căzute pietre provenite din suprastructură. Piatra se găsește și în poziția stratului respectiv, ceea ce sugerează o anumită activitate de nivelare și compactare. Pe distanța de 1 m de la T 2 (spre est) se găsește un grup compact de bolovani căzuți din suprastructura turnului.

Stratul II este mult mai complex. El apare suprapus de un nisip aluvionar care ar putea reprezenta dovada unui nivel de inundație al Dunării. Oricum, el prezintă două niveluri de ocupație distincte.

Nivelul 1: se găsește la -0,50 m și se prelungește spre est de zidul T 2 printr-o dungă de arsură aflată la cca. -0,20 cm de actualul nivel de călcare pe o lungime de cca. 2 m. Este de remarcat ca el este de fapt suprapus de un strat de arsură la + 0,10 m, dovedit printr-un strat de cenușiu maroniu, gros de 3 cm și lung de ca. 1m. Sub nivelul 1, o masă compactă de brun cenușos fără alte ingrediente semnificative se întinde de la paramentul T 2 pe o lungime de ca. 6 m (S 1 A-B). Acest strat urca literalmente pe un nucleu de chirpic (Nucleul 1, vezi mai jos) la circa 4.50 m de T 2. La 3.50 m de T 2, se găsește o lentilă de mortar cu inserții de cărămidă și țigle lungă de ca. 0,50 m.

Nivelul 2 la -0,70 m este compus din două nuclee de chirpic groase de cca. 25/30 cm, aflate pe orizontală, pe același nivel, pe direcția est-vest, ambele așezate pe un pat aluvionar suprapus de un strat extrem de dur de brun cenușos; acesta din urmă reprezintă o amenajare pentru cele două nuclee de chirpic bine compactate la rândul lor.

Nucleele au fost identificate pe profilele de nord și de sud ale secțiunii. Între cele două nuclee se găsește o zonă lată de 1.50 m în caroul S 1 C care ar putea reprezenta un spațiu liber, de circulație, neocupat.

Profilul peretelui de nord.

Nucleul 1, în S 1 D acopera în lungime o suprafață de 3 m. Sub stratul de chirpici se găsește un negru cenușos, cu intruziuni de pietre mici și sporadic cioburi. Nucleul repozează pe un strat de nisip aluvionar de Dunăre.

Nucleul 2 în S 1 B-C (dinspre T 2) Acest nucleu este lung de ca. 3.50/3.80 m și se prelungește spre turn ca un strat de galben, compact, fără denivelări, liniar, gros de ca. 0,15 m. Deasupra, dar și în structura, au fost identificate slabe urme de perete de lemn ceea ce ar putea reprezenta rămășițe ale peretelui de vest al locuinței. De asemenea pe peretele de nord se observă existența unui strat de galben ușor bombat spre capete, lung de cca. 2-2.30 m sub care se găsește un pământ negru cenușos aluvionar de Dunăre.

Corespunzător nivelului I și deci celor două nuclee, la -0,60 m se găsește o remarcabilă concentrare de amfore, toate în stare

fragmentară, cuie și fragmente de sticlă. Arsura intensă amestecată cu ceramică și celelalte obiecte ne fac să credem că în acest loc - S 1 D - se găsea o clădire cu pereți de lemn care a suportat un incendiu, antrenând vasele existente în interior.

Profilul peretelui de sud

Sunt vizibile în continuare cele două nuclee de chirpici bine compactate, separate între ele de spațiul observabil și pe profilul peretelui de nord. Deși practic situația de pe peretele de nord se repetă, există unele nuanțe stratigrafice.

Nucleul 1 este așezat pe același strat cenușos cu inserții de cărămidă și piatră și este întrerupt de o groapă lată de 0,90 m, fără material arheologic în interior, ci având doar câteva pietre și cărămizi. Stratul cenușos conține urme semnificative de ceramică de uz comun și amfore la -0,50 m față de vegetalul actual. În acest loc se conturează practic un depozit de amfore și vase de bucătărie.

Nucleul 2 se întinde în S 1 B și S 1 C și reproduce identic situația de pe peretele de nord. Aici sunt identificabile ceva mai multe țigle și cărămizi dar și urme mai consistente de arsură (carbune). Nucleul 2 de chirpici repozează pe același strat aluvionar, bine bățătorit cu fragmente de țigle și cărămizi în compoziție. Peretele de sud în S 1 A reproduce practic situația de pe peretele de nord.

Peretele de est în S 1 D conține mai multe straturi aluvionare, situație care ar corespunde mai mult peretelui de sud decât de nord. La mijlocul peretelui de est (lat de 2 m), la -0,70 m este vizibilă o dungă fină de arsură. Ea se prelungește pe peretele de sud al secțiunii până în dreptul depozitului de vase, dovadă a unui incendiu care a afectat acest depozit. La + 0,15 m peste această arsură se găsește un strat de galben gros de 0,02-0,03 m care suprapune un strat de pământ cenușos cu ingrediente de piatră și cărămidă, situație prelungită și pe profilul peretelui de sud. La + 0,15 m față de ultimul strat de galben, un alt strat de pământ galben, neuniform însă gros de 0,02 m căpăcuiește atât stratul anterior cât și implicit depozitul de vase. În sfârșit, întreaga situație este la rândul ei căpăcuită de stratul din chirpicul nucleului 1 care se prelungește pe profilul de sud dar și de nord

Concluzii parțiale la Secțiunea I:

Stratul I nu reprezintă urme clare de ocupație antropică. El pare să reprezinte o perioadă când activitățile extramurane încetaseră iar suprastructura T 2 începea să se prăbușească peste o aluviune a Dunării care suprapune Stratul II, aflat la cca. -0,30 m. În acest moment, T 2 suferă o dărâmare semnificativă atât a paramentului cât și a emplectonului.

Stratul II, conține două importante nuclee de chirpici (A, B) bine compactate care reprezintă în mod clar o intervenție în scopul amenajării terenului prin suprafețe plane. Ele pot fi considerate în același timp un ferm nivel de călcare în afara incintei, corespunzător ultimei faze de funcționare a T 2. Nivelul nisipos aluvionar care îl suprapune ar putea reprezenta un nivel (natural) de inundație a Dunării.

Secțiunea 2

Secțiunea a fost trasată perpendicular pe curtea de est, între T 2 și B 4 și a avut drept obiective țintă următoarele: cunoașterea adâncimii fundației curții; identificarea șirului de chiupuri de mari dimensiuni care se conturaseră în anii trecuți lângă incintă și a cărui existență a fost confirmată de cercetările magnetometrice și electromagnetice; obținerea unor date referitoare la eventualele niveluri de locuire în afara incintei legate de posibilele structuri portuare.

Chiupul identificat este practic întreg. El are diametrul de 1.40 m. Fragmentele de la partea superioară, inclusiv buza, au căzut în interiorul suprafeței datorită prăbușirii suprastructurii curții. Chiupul a fost îngropat anterior construcției curții. El se configurează cu nivelul gurii sub nivelul plintei curții cu circa 0,70 m. Chiupul era îngropat cu gura până la nivelul fundației zidului, ceea ce înseamnă

ca stratul de arsură aflat la -0,53 m bătea în chiupul încă funcțional la data producerii acesteia. Între fundație și chiup este o distanță de 1.34 m.

Pe peretele de sud al S 2, unde secvența stratigrafică este mai clară, a fost identificată următoarea situație:

- Fundația curții descoperită în S 2 este lată de 0,37 m;
- Plinta este lată de 12 cm și înaltă până la fundație de 0,31 m.
- Înălțimea (elevația) curții între T 2 și B 4 este în stadiul actual de păstrare a ruinei de cca. ± 2.45 m.

Pe peretele de sud al S 2 (S 2 A) la -0,47 m apare o dungă de arsură groasă de 0,015-0,03 m, lungă de 1.95 m. Ea este tăiată de o groapă de fundație a curții, lată de 0,40 m. Fundația iese în afara liniei plintei cu cca. 0,20 m. Deasupra fundației se găsește o lentilă de galben lungă de 0,49 m și groasă de cca. 0,05-0,06 m; această formațiune suprapune fundația. Tot în S 2 A de la capătul estic al dungii de arsură se găsește un strat de galben lung de 1.58 m pe care se găsește un strat de arsură. Deasupra dungii de arsură, un strat de brun cenușos gros de 0,55 m reprezintă o depunere după scoaterea din funcțiune a chiupului

În S 2 B continuă stratul de galben identificat în S 2 A lung de 0,57 m și gros de 0,05 m. Este vorba deci de o podea continuă din S 2 A în S 2 B, doar ca ea, la o dată ulterioară este întreruptă de o groapă lată de 1.32 m în care au fost aruncate pietre și cărămizi fragmentare. Este de remarcat că acest nivel de galben nu suprapune chiupul ci marchează, posibil, nivelul de călcare în jurul lui. Gura chiupului se găsește la o înălțime de 0,43 m față de nivelul de călcare din jurul lui.

În S 2 B se profilează ultimele asize ale fundației unui zid complet demantelat (Z d B) de constructorii fundației. Faptul este evidențiat de groapa de demantelare care coincide cu lățimea zidului, 0,70 m. Însă sub această ultimă asiză de fundație se găsește o lentilă de chirpici lungă de 0,68 m și lată de 0,10 m care aparține unui nivel anterior al zidului demantelat. Stratul de chirpici este vizibil sub ultima asiză a fundației la -10 cm. Acest nivel anterior al zidului demantelat din S 2 B1 conține chirpici și continuă și în S 2 C la -0,60 m față de vegetalul actual dar se observă clar faza de anterioritate față de ultima asiză a zidului demantelat din S 2 B.

Nivelul anterior zidului demantelat (Z d B) este marcat la partea sa superioară de un strat subțire de 0,01 m grosime de galben care îl sigilează așa încât nivelul este în totalitate gros de 0,28 cm. Stratul de galben subțire continuă și în S 2 D dar aici el apare suprapus de un strat de chirpici lung de 0,67 m și gros de 0,09 m.

La 0,72 m est de Z d B se găsește o groapă de 0,48 m lățime și 0,50 m în adâncime, care pare să vină din vegetalul modern.

La 1.58 m Est de Z d B se găsește un alt zid demantelat, Z d C din care se mai păstrează câțiva bolovani proveniți din fundație. Având în vedere ca pe peretele de N se profilează un alt zid, presupunem că cele două ziduri demantelate, Z d B și Z d C între care este o distanță de 2.50 m, sunt parte dintr-o clădire din piatră legată cu pământ. În acest caz, nivelul gros de 0,28 m de lângă Z d B devine automat o podea pentru această clădire. O lentilă de galben lungă de 0,63 m și lată de 0,11 m reprezintă amprenta Z d C. un gât de amforă păstrat in situ la 0,36 m Est de Z d C marchează probabil existența unui depozit (?) contemporan cu aceasta încăpere. În interiorul clădirii s-ar putea sugera existența unei camere (C A). Aceasta are o intrare spre vest, spre zidul de incintă, lata de 0,95 m. Ipoteza că această deschidere profilată clar este o intrare este susținută și de faptul că nu există nici o structură de piatră între zidul de pe profilul de nord și Z d B.

În S 2 D situația se prezintă în felul următor. Nivelul de chirpici identificat deasupra dungii de galben subțire din S 2 C continuă, așa cum arătam mai sus, dar peste acesta se construiește un zid din piatră legată cu pământ, lat de 0,72 m din care nu se mai păstrează decât prima asiză a fundației, lată de 0,75 m. Acest fragment de zid

nu se leagă în prezent cu nicio altă structură identificată în S 2 și deci îl putem atribui unei alte faze constructive care a suprapus nivelul din S 2 C (chirpiciul de peste dunga fină de galben). De fapt, chirpiciul din S 2C este o nivelare a unei structuri anterioare peste care se construiește noul zid (Z c D), (cel mai înalt nivelmetric).

În concluzie în S 2 avem trei faze de construcție anterioare curții tertrarhice: Faza I: camera C, conturată de cele două ziduri Z d B și Z c C, care alcătuiau o clădire cu intrare spre vest, spre zidul de curtină, cu podea de chirpici sigilată de un strat subțire de galben. Chiupul de lângă curtină corespunde cronologic și funcțional cu C A. Chiupul a ieșit din funcțiune total, prin distrugere sistematică atunci când se construiește curtea tertrarhică.

Faza II: nivelarea unor eventuale structuri din afara C A peste care se construiește Z c D, ale cărei conexiuni cu alte complexe și cronologie în raport cu structurile anterioare rămân de cercetat în viitorul apropiat.

Sector II – Turnul 11

Cristian Olariu (FIB); studenți FIB, voluntari

În campania din iulie – august 2012, a continuat cercetarea începută în S1. În vederea clarificării situațiilor apărute în S1 (v. rapoartele anterioare), s-a trasat o nouă secțiune, S3, orientată est-vest, paralelă cu S1 și la nord de aceasta, cu o lungime de 22 m, lățime de 2.5 m, lăsându-se un martor de 2.5 m. Noua secțiune a fost împărțită în carouri a câte 2 m lungime.

Revenind, în S1, în carourile 2-3, imediat lângă zidul de incintă (identificat deja din 2008), a fost descoperit un nou nivel de călcare¹, la -75 cm, format din pământ cenușiu bine bătătorit, având în compoziție urme de arsură. Acest nivel era spart pe alocuri de o dărâmtură care avea în compoziție fragmente de țigle, piatră și fragmente ceramice.

Acest nivel este spart și de o groapă care pornește dinspre est (în apropiere de zidul de incintă) și continuă spre vest. Groapa este identificabilă atât în profilul de sud, cât și în profilul de nord.

De asemenea, s-a continuat adâncirea în carourile 9-11 și s-a clarificat (parțial) situația privind demantelarea paramentului turnului într-o epocă ulterioară abandonării cetății de la Halmyris. Astfel, post-secolul al VII-lea p.Chr., turnul nr. 11 a fost demantelat pe exterior (paramentul și parțial emplectonul).

Pe de altă parte, a fost deschisă o nouă secțiune, S3, paralelă cu S1 (v. datele tehnice mai sus în text). După decopertarea secțiunii, în caroul 5, imediat sub stratul vegetal, a apărut partea exterioară a zidului de incintă (paramentul acestuia). La -46 cm, perpendicular pe zidul turnului, a fost identificată o structură ce pare o adosare la zidul turnului. Nu cunoaștem încă funcționalitatea acestui "pinten/platformă" (lung de 1,35 m, format din blocuri de dimensiuni mici și medii (cca. 0,20 – 0,50 m lungime), bine legate cu mortar); lungimea încă nu este cunoscută, de vreme ce se prelungește sub martorul de nord al secțiunii. Un alt aspect interesant este legat de faptul că acest "pinten/platformă" nu este legat și de zidul de incintă, existând un spațiu de 0,20 m între el și zidul de incintă.

În interiorul zidului de incintă, au fost identificate mai multe trepte de acces în turn : cea mai de sus, lată de 0,21 m; treapta a doua, (pornind de sus în jos), lată de 0,25 m; treapta a treia, lată de 0,15 m; a patra treaptă, lată de 0,20 m; de asemenea, la -0,70 m, de la treapta 3, a fost identificat un nivel de călcare format din lut cenușiu, având fragmente ceramice și urme de arsură în compoziție, nivel care suprapune treapta respectivă. Aceasta ne duce cu gândul la faptul că după abandonarea provinciei de către trupele Imperiului, a mai existat o locuire sporadică (care de altfel a fost surprinsă și în S1²).

În plus, turnul nr. 11 se pare că a fost preferat de trupele

¹ Echivalent cu nivelul nr. 11, v. pentru detalii Suceveanu et alii, *Halmyris I*, Cluj, Editura Nereamia Napocae, pp. 38 – 39.

² Vezi CCA 2011, p. 89.

bizantine, în vederea preluării materialelor de construcție din respectivul turn în vederea refacerii cetății de la Salsovia (informație Dr. Mihail Zahariade). Acest fapt demonstrează că Turnul nr. 11 reprezintă un model clasic privind refolosirea materialelor de construcție de către bizantini, după revenirea acestora în Dobrogea.

42. Năvodari, jud. Constanța

Punct: Insula La Ostrov

Cod sit: 60516.02.

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 31/2012

Colectiv: Valentina – Mihaela Voinea- responsabil (MINAC), Adrian Bălășescu, Valentin Radu (MNIR), Glicherie Caraivan (geolog, GeoEcoMar), Răzvan Popescu-Mirceni (biolog Oceanic Club), Oana Grigoruță (UO Constanța)

Reluarea săpăturilor arheologice în punctul Năvodari – Insula La Ostrov (1999, 2000, 2002, 2003, 2011), integrate în proiectul de cercetare româno-polon Study of the Prehistoric and Early Mediaeval Settlements in the Casimcea River Valley in Central Dobruđa (2010 – 2013), a permis înțelegerea coevoluției om-mediu în zona de vărsare a râului Casimcea; modificările geomorfologice de la sfârșitul mileniului V BC au avut un impact catastrofal asupra comunităților umane stabilite în această microregiune.

În cadrul campaniei au fost stabilite următoarele obiective:

- continuarea săpăturilor arheologice în suprafața S.α, sectoarele st. 1 – 8;
- analize interdisciplinare pentru reconstituirea paleomediei și a paleoeconomiei;
- prospecțiuni geomorfologice în zona dintre Insula La Ostrov și Peninsula Limba Oii.

Cercetarea arheologică s-a concentrat în suprafața S α., sectoarele st. 1- 8, însumând 136 mp (sectoarele 1 – 6 de 4 x 4 m și sectoarele 7 – 8 de 4 x 5 m).

Stratigrafia suprafeței cercetate se prezintă astfel:

- între 0 - 0,30 / 0,40 m – sub stratul superficial de vegetal a apărut un nivel format din blocuri de șist, fixate într-un sediment cenușiu, cu aspect cimentat;
- între 0,30 / 0,40 m – 0,60 / 0,65 m – ultimul nivel de locuire Gumelnița A2 corespunde unui strat inundat, de culoare brună – cenușie, foarte bogat în material arheologic. Nivelul a fost cercetat în sectoarele 7 – 8, US 1088 și 1089, în suprafața extinsă. În sectorul 8 a fost delimitată o vatră de formă circulară C.25, iar în apropierea ei și în colțul de est al sectorului s-au descoperit fragmente ceramice de mari dimensiuni provenind de la cel puțin două vase de provizii. Bogăția materialului arheologic din acest nivel – alături de ceramică piese de silex, piatră și os, finite și în curs de prelucrare – sugerează părăsirea în grabă a așezării, probabil în momentul inundării ei. Lângă profilul de SE al sectorului, sub blocurile de piatră, la adâncimea de 0,45 m s.a conturat o groapă C.26, ovală (1,20 x 1,40 m) umplută cu șist de mici dimensiuni. Pe fundul gropii a apărut o mică cistă realizată din bucăți de șist înfipte vertical, având partea interioară cu urme de chirpici. Această amenajare sugerează folosirea gropii pentru fixarea unei bârne de susținere a unei construcții de mari dimensiuni.
- între 0,60 / 0,65 m – 0,95 m – a doua secvență de locuire Gumelnița A2 (de sus în jos), căreia îi aparține și locuința L.1. Partea superioară a acestui strat are aspectul unui nivel de abandon – de culoare maronie, amestecat cu bucăți de chirpici de dimensiuni mici și foarte mult material arheologic: ceramică, piese de silex, calcar, os, lut. Sub acest strat s-a delimitat nivelul de distrugere bucăți mari de chirpici, arse puternic, provenind de la pereții prăbușiți ai locuinței L.1. Unele fragmente prezintă urme de vopsea albă. Printre bucățile de chirpici

și sub ele s-au descoperit vase sparte in situ (unele pictate cu grafit), fragmente de râșniță, lame și gratoare de silex, percutoare de calcar, greutăți de lut, împungătoare de os.

Complexele arheologice:

Vatra C.25 de formă ovală, sectorul st. 8, adâncimea 0,53 / 0,80 m, US 1091 gardina realizată din blocuri de șist înfipte vertical, US 1092 - două rânduri de lipitură foarte subțiri arse superficial, US 1107 – patul de amenajare, realizat din sediment amestecat cu foarte multe scoici pisate.

Groapa C.26, sectorul st. 8, adâncimea 0,45 / 0,90 m, dimensiuni – 1,20 x 1,40 m, US 1105; umplutura gropii – bucăți foarte mici de șist și foarte puține fragmente ceramice și oase de animale.

Locuința L.1 a fost observată în malul de NV al insulei, puternic erodată datorită creșterii nivelului lacului (zona de plajă formată din șist, vizibilă în 1999 a fost inundată, apele lacului ajungând, în prezent, până în malul abrupt cu depuneri sedimentare). Orientată pe direcția N – S, cu o singură încăpere și cu un pridvor pe latura de sud, în dreptul intrării, locuința aparține primei secvențe de locuire care acoperă direct mariorul de șist al insulei. Secționarea podelei și a vetrei în st.1 a permis surprinderea detaliilor constructive. Podeaua locuinței a fost realizată dintr-un strat de argilă nisipoasă, curată, foarte bine tasată, așezată direct peste baza de șist a insulei. Pentru amenajarea vetrei s-au folosit plăci de șist. De formă aproape pătrată (l = 1,80 m), vatra C.4 are gardina realizată din plăci de șist, de dimensiuni apropiate, fixate vertical; în exterior, pe latura de sud, pentru întărirea bazei a fost realizat un pavaj tot din plăci de șist.

Așezarea gumelnițeană de pe Insula La Ostrov a fost abandonată în momentul inundării rapide a peninsulei, astăzi în mare parte acoperită de apele Lacului Tașaul. Părăsirea în grabă a așezării este sugerată de bogăția și varietatea inventarului arheologic descoperit în nivelul inundat (US 1088, 1089), situat imediat sub stratul de pietre. Materialul ceramic Gumelnița A2 final și importurile Cucuteni tip C situează acest moment la sfârșitul mileniului V BC, contemporan cu inundarea așezărilor eneolitice din zona litoralului bulgăresc (L. Varna - Beloslav, Golful Sozopol)

Obiectivele cercetărilor viitoare:

- extinderea cercetărilor arheologice în zona de NV a insulei La Ostrov;
- reconstituirea paleoeconomiei pe baza analizelor arheozoologice, ihtiologice și palinologice ;
- reconstituirea proceselor geomorfologice și evoluția reliefului în microregiunea Tașaul – Gargalac;
- continuarea prospecțiunilor geomorfologice în jurul Insulei La Ostrov și Peninsula Limba Oii.

Bibliografie:

V. Voinea, G. Caraivan, Human - Environment Coevolution in Western Black Sea Coastal Region (5th Millennium BC), vol. The Lower Danube in Prehistory: Landscape Changes and Human-Environment Interactions, Proceedings of the International Conference, Alexandria 3-5 November 2010, București, 2011, p. 49 – 59.

43. Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea**Punct: Trecere bac****Cod sit: 161062.10****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 71/2012**

Colectiv: Oana Damian – responsabil, Valentin Dumitrașcu, Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB), Mihai Vasile, Daniel Ene, Gabriel Vasile, Virgil Apostol (MNIR), Radu Olteanu (absolvent UCDC București), Otilia Stoica (masterand), Ștefan Bălci (UAUIM București), studenți UAUIM București

Cercetările arheologice derulate în campania 2012 în cetatea bizantină situată în intravilanul localității Nufăru s-au concentrat în regiunea nordică a promontoriului pe care se desfășoară așezarea, în punctul Trecere bac (încă proprietatea Enache Șinghi), reprezentând o zonă complexă din punct de vedere arheologic, incluzând un tronson din curtea nordică a fortificației bizantine și instalația portuară a acesteia, construite la sfârșitul secolului al X-lea, cu necropola și locuirea medievală care le suprapun (secolele XI–XIII).

La est de zona înglobând instalația portuară a cetății bizantine, descoperită în 1999¹, a fost cercetată în campaniile 2002, 2004–2011 o suprafață de circa 300 mp,² menită a pune în evidență elementele de fortificație adiacente debarcaderului, precum și o serie de complexe funerare și de locuire ulterioare³. Campania 2012 a urmărit în principal continuarea cercetării necropolei și a locuirii care o suprapune, în cadrul unor suprafețe deschise anterior, S 8, orientată N-S, cu dimensiunile de 10 x 8 m, și S 9, orientată N-S, cu dimensiunile de 10 x 8 m. S-a intenționat de asemenea și dezvelirea pavajului instalației de acostament pe o suprafață cât mai mare, în partea vestică a suprafeței cercetate, în cadrul S 11–S 11A, lărgite spre est, orientată V-E, cu dimensiunile de 15 x 10 m, precum și degajarea structurii cu rețea de piloți de lemn, legată de accesul din/spre cetate, identificate în 2010, în partea estică a suprafeței cercetate, în cadrul S 9.

Achizițiile de ordin stratigrafic ale campaniei 2012 în punctul Trecere bac nu aduc elemente în plus față de situația cunoscută, înregistrându-se prezența depunerii de pământ cenușiu prăfos în care au fost descoperite gropi menajere conținând fragmente osteologice animale și fragmente ceramice din secolul al XIII-lea, complexe care secționează nivelul înmormântărilor.

Complexele funerare cercetate în 2012 se caracterizează prin aceleași aspecte de rit și ritual definind necropola cercetată în campaniile anterioare, localizată în zona nord-estică a promontoriului nufărean (Piatră/km 104 și Trecere bac) și încadrată între mijlocul secolului al XI-lea – începutul secolului al XIII-lea. Celor 307 morminte cercetate în campaniile 1999–2002 și 2004–2011, li se adaugă încă 73 descoperite în 2012 în S 8, numărul total de complexe funerare ridicându-se la 380. Gropile mormintelor au fost săpate în depunerea de sediment cenușiu prăfos sau de sediment cenușiu gălbui cu pigmenți de mortar. Orientarea mormintelor este vest-est. În general s-a practicat înhumarea individuală, într-o serie de cazuri fiind vorba de reînhumări și deranjamente, produse fie de înhumări ulterioare, fie de nivelul de locuire care suprapune necropola; există o serie de situații de suprapuneri ale complexelor funerare de către complexele de locuire, ceea ce a dus la distrugerea complexelor funerare, din care s-au putut identifica doar părți din schelet. Scheletele apar în decubit dorsal, aparținând unor adulți și unor copii, cu craniile în poziție normală sau așezate fie pe partea dreaptă, fie pe cea stângă, cu brațele așezate în diverse poziții –

variantele cu antebrațele pe piept, abdomen, bazin, umeri sau pe lângă corp, cu subvariantele lor –, cu picioarele întinse, uneori ușor flexate. Două dintre mormintele cercetate conțineau inventar, reprezentat de piese de podoabă (verigi de bronz) și de cult (o cruciuliță relicviar de bronz), specifice necropolelor epocii.

Zona necropolei din punctul Trecere bac este suprapusă de un nivel ocupațional, cercetat în 2012 în S 8, S 9 și S 11–S 11 A, reprezentat prin 22 de complexe de locuire, cinci locuințe, adâncite sau cu baze de piatră, în trei cazuri adosate zidului de incintă, cu latura variind în jurul valorii de 3 m, cu instalații de foc reprezentate de cuptoare de piatră cu paturi calorice din fragmente ceramice, și 17 gropi menajere, cu formă circulară, cu diametre de 1–3 m și adâncimi de 1–1,50 m, care afectează profund nivelul necropolei.

Materialul arheologic descoperit constă în ceramică, obiecte mărunte din lut, bronz, os, corn, monede din bronz.

Din punctul de vedere al conservării primare, s-a procedat, după degajarea monumentului de protecția cu carton asfaltat, la intervenții cu mortar de var și pământ galben asupra porțiunii lungi de 14 m a zidului instalației portuare și la acoperirea pavajului legat de funcția de acostare, degajat pe o suprafață mai mare de 60 mp, precum și a structurii cu rețea de piloți de lemn, degajată pe o suprafață de 10 mp.

Marea adaptabilitate a locuitorilor din vechime este vizibilă atât în privința utilizării stâncii pentru realizarea fortificației și amenajarea necropolei, cât și în sensul schimbării rapide a statutului zonei, de la rolul de spațiu fortificat și de acostament la acela de zonă funerară și apoi de locuire. Continuarea cercetării până la finalizarea ei va permite conservarea și punerea în valoare a unui ansamblu important pentru istoria așezărilor fortificate de la Dunărea de Jos.

44. Oltina, com. Oltina, jud. Constanța**Punct: Capul Dealului****Cod sit: 62495.01****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 32/2012**

Colectiv: Gabriel Custurea – responsabil (MINAC)

Sector B

Cristina Talmațchi – responsabil sector, Constantin Șova (MINAC)

Campania de săpătură arheologică sistematică 2012 în așezarea fortificată de perioadă medieval timpurie de la Oltina „Capul Dealului” a vizat partea de est a promontoriului (sectorul B), scopul acesteia constând în determinarea densității locuirii în această zonă și stabilirea unei stratigrafii provizorii, conform stadiului cercetării, până la ajungerea la solul viu, neatins încă. În acest sens, a fost continuată cercetarea în secțiunea S IB, de 40 x 4 m, orientată E-V și unde a fost cazul s-au deschis casete. Adâncimea maximă la care s-a ajuns este de 1,50 m. În perimetrul S IB, au fost descoperite cinci complexe de locuit, un cuptor gospodăresc, ce prezenta două faze, și o groapă menajeră.

Cpl. 1/2012 s-a conturat în timpul campaniei de anul trecut, pe partea vestică a casei făcută pentru dezvelirea integrală a Cpl. 2/2011, ca o temelie din piatră, ce intra sub profil. Anul acesta am extins caseta sperând că vom surprinde întregul complex, însă s-a constatat că acesta este de dimensiuni mai mari, rămânând în continuare parțial sub profilul de S, și că era tăiat de o groapă menajeră (Gr. 1/2012). Concentrarea activității în zona altor complexe ne-a determinat să excavăm doar groapa menajeră, Cpl. 1/2012 doar conturându-l

¹ CCA 2000, p. 67–68.² CCA 2008, p. 207, n. 2.³ Vezi CCA 2000, p. 67–68; CCA 2001, p. 164; CCA 2002, p. 216–217; CCA 2003, p. 213–214; CCA 2005, p. 245–246; CCA 2006, p. 237–238; CCA 2007, p. 242–243; CCA 2008, p. 207–208; CCA 2009, p. 156; CCA 2011, p. 84–85; CCA 2012, p. 90–91.

atâta cât a fost surprins, urmând ca în campania viitoare să lărgim suprafața de cercetare pe întreaga lui suprafață.

Gr. 1/2012 este o groapă menajeră dispusă în interiorul Cpl. 1/2012. În partea superioară aceasta avea o deschidere de 1,45x1,43 m, era albiată, iar adâncimea ei era de 0,85 m. Inventarul acesteia era bogat în material medieval timpuriu: fragmente ceramice de la oale cu decor incizat, funduri de vase cu marcă de olar, amfore fragmentare, oase, zgură, lupe de fier și bucăți de lipitură cu amprentă de nuiete.

Cpl. 2/2012 este un bordei care s-a conturat după demantelarea Cpl. 4/2011 și se află cu 0,16-0,18 m mai jos decât acesta. El a fost tăiat spre SE de cuptorul pietrar al Cpl. 4/2011, iar spre S de groapa de acces a acestuia, ceea ce face dificil de conturat limita sudică a bordeiului. Suprafața maximă surprinsă a bordeiului este de 1,90x2,40 m. Podeaua acestuia este din lutiială cenușiu-gălbuie și are grosimea de 0,03 m. Bordeiu păstrează, pe latura de V, un cuptor cruțat, a cărui gură este orientată ușor NE. Cuptorul are diametrul de 1,07 m și păstra pereții, groși de 0,05 m, pe o înălțime de maxim 0,15 m. Vatra lui este puternic arsă și prezintă numeroase fisuri și ușoare denivelări.

Cpl. 3/2012 este un cuptor cruțat, păstrat fragmentar, care prezintă și o refacere. Acesta se mai păstrează pe 0,67 x 1,05 m și a fost tăiat de cuptorul Cpl. 2/2012. El a fost săpat într-un strat de nivelare, fiind așadar posterior acesteia. Vatra superioară era așezată pe un pat din piatră mărunță.

Cpl. 4/2012, orientat N-S, este o locuință de suprafață, de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite, care prezintă pe latura de S un cuptor cruțat de mici dimensiuni. Aceasta prezintă o refacere, iar dimensiunile ei sunt de 2,40 x 3,15 m. Locuința s-a conturat la adâncimea de 0,25-0,45 m și are podeaua superioară la -0,38-0,58 m, în funcție de panta actuală a terenului. Podeaua respectivă era din lutiială castaniu-deschis și avea o grosime de 0,04 m. Ea păstrează două urme de pari. Cea veche era din lutiială galbenă și avea o grosime de 0,02-0,03 m. Cuptorul are gura spre N, prezintă vatră făcută din trei cărămizi și se mai păstrează 0,16 m pe înălțime. Pereții acestuia aveau 0,04 m grosime.

Cpl. 5/2012, orientat E-V, este o locuință suprapusă în jumătatea de V de Cpl. 4/2012 și pe colțul de SE de Cpl. 6/2012. Complexul s-a conturat la adâncimea de 0,32-0,41 m și are podeaua la -0,46-0,66 m. Locuința are dimensiuni de 2,62 x 4,10 m. Ea prezintă pe latura de V un cuptor cruțat, iar spre colțul de NE urmele unei vetre deschise. Podeaua acesteia era din lutiială galbenă și avea grosimea de 0,05-0,06 m. Ea păstrează urmele a șapte găuri de pari. Vatra deschisă avea 0,55x0,55 m și era arsă în profunzime pe 0,03 m. Cuptorul are gura spre E, are 1,15x1,35 m, păstrează pereții (groși de 0,05-0,06 m) pe o înălțime de 0,33 m și prezintă vatră cu refacere.

Cpl. 6/2012 este o locuință surprinsă parțial, pe 1,83 x 0,80 m, restul intrând sub profilul de S. Complexul s-a conturat imediat sub stratul vegetal și are podeaua la adâncimea de 0,27-0,30 m. Podeaua este din lutiială brun-gălbuie, are 0,03 m grosime și păstrează, în zona surprinsă, o gaură de par.

În carourile 11-19 a fost observată o nivelare a terenului cu pământ galben. Aceasta s-a conturat la adâncimea de 0,50-0,70 m, în funcție de panta terenului, stratul având cca. 0,60 m grosime, fără a fi depășit în această campanie. În partea superioară a nivelării a apărut o monedă bizantină, iar în stratul de pământ galben apar sporadic fragmente ceramice getice, ceea ce ne determină să presupunem, în acest stadiu al cercetărilor, că pământul a fost adus dintr-o zonă cu locuire getică.

Totodată, s-a constatat preferința pentru locuirea pe terase, unde sunt și câte patru complexe suprapuse sau foarte apropiate, puține fiind locuințele dispuse în afara respectivelor zone.

Materialul arheologic descoperit constă în ceramică fragmentară (sec. XI-XII), printre care un fragment de la un urciur

cu angobă micacee și o toartă de căldare pecenegă, o monedă bizantină, obiecte de uz casnic din piatră și lut (fusaiole, greutate pentru plasa de pescuit, cărămizi pentru ascuțit împungătoarele din os, gresii de ascuțit), obiecte din fier (lame de cuțit, cuie etc.), obiecte din os (împungătoare), oase cu urme de prelucrare, lupe de fier etc. Sporadic au apărut și fragmente ceramice specifice secolelor IV-VII.

Materialul rezultat a fost depozitat la MINAC

Abstract:

The systematic excavation campaign 2012 at the Early Medieval Age fortified settlement from Oltina "Capul Dealului" focused on the eastern part of the promontory (sector B), its purpose consisting in the determination of the dwellings density in the area and a establish a temporary stratigraphy, according to the current state of research, until we will reach the loess, still untouched. In this regard, it was continued the research in the section S IB, of 40 x 4 m, oriented E-V and where the case was were opened some cassettes. The maximum reached depth is 1.50 m. In the perimeter of S IB, were discovered five housing complex, a household kiln, that had two phases, and a domestic pit.

The archeological material found consists in fragmentary pottery with incised decoration (11th-12th century), among which a fragment from a jug with golden engobe and a Pecheneg bucket handle, a Byzantine coin, household items made out of stone and clay (spindle whorl, weights for fishing nets, sandstones, bricks used for sharpening bone awls), iron items (knife blades, nails etc.), bone objects (awls), bones with processing traces etc. Occasionally, were found some pottery fragments that are specific for the 4th-7th centuries.

The material has been stored at the Museum of National History and Archaeology in Constanța.

45. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța [Durostorum]

Punct: Ferma 4

Cod sit: 62547.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 38/2012

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Adela Băltăc, Eugen Marius Paraschiv-Grigore, Christina Știrbulescu, Virgil Apostol, Ioana Paraschiv-Grigore (MNIR)

Cercetările din campania 2012¹ au continuat în sectorul I Thermae, având ca obiective generale stabilirea relației dintre cele două edificii identificate anterior, precum și surprinderea limitelor nordice ale edificiului nr. 3. Astfel, cercetarea s-a efectuat în suprafețele deja deschise în anii precedenți, respectiv în suprafețele C 19 și C 21, precum și prin deschiderea unei noi suprafețe (C 22).

Edificiul termal²

Cercetarea s-a concentrat în zona nord-estică a edificiului, pentru surprinderea unor detalii constructive legate atât de limita de est a edificiului termal, precum și a relației dintre acesta și edificiul nr. 3. Totodată, a continuat cercetarea complexelor apărute în zonă

¹ Despre problematica anticului Durostorum, vezi Paul Damian, Adela Băltăc, The Civil Roman Settlement at Ostrov Durostorum, în Acts of the International Colloquium Important Sites from the Pre-Roman an Roman Time on the Lower Danube Valley (4th century BC-4th century AD), Istros 14, p. 61-70. Rezultatele cercetărilor arheologice de la Ostrov (Durostorum) punctual Ferma 4 sunt publicate în rapoartele anuale, din campania 1997.

² Despre acest edificiu, vezi CCA 2012, p. 94 și nota 2.

după dezafectarea acestei părți³ a edificiului termal, cum ar fi traseul conductelor (care continuă spre nord⁴) și o groapă menajeră (G19), apărută, cel mai probabil odată cu demantelarea zidurilor edificiului termal (Z21 și Z36). Este de menționat faptul că G19 a oferit un bogat material arheologic (material numismatic, obiecte de podoabă, material ceramic divers, obiecte din sticlă etc.).

Edificiul nr. 3⁵

Cercetările din acest an au pus în evidență faptul că atât porticul⁶, cât și anexa⁷ de est a edificiului nr. 3 continuă spre nord, nefiind surprinsă încă limita nordică a acestei clădirii. Astfel, în suprafața nou deschisă au fost surprinse traseele zidurilor Z40⁸ și Z46⁹, precum și o porțiune dintr-o nouă bază de coloană¹⁰ din portic. A continuat cercetarea gropilor menajere identificate la est de portic și anexa edificiului nr. 3, cel mai probabil gropi de extragere a lutului pentru edificiul termal ulterior umplute cu resturi menajere. Așa cum era de așteptat, aceste complexe au oferit un bogat material arheologic (diverse și variate forme ceramice, opaițe, obiecte din metal și os, monede etc.), aflate în curs de prelucrare.

Datele furnizate de cercetările arheologice din acest an constituie noi indicii în favoarea ipotezei formulate despre edificiul nr. 3 și anume că acesta avea o funcționalitate publică, el funcționând în ultima etapă a așezării (sfârșitul sec. III – începutul sec. IV p. Chr.).

Abstract:

In the campaign 2012 (for ancient Durostorum and previous research on this site see n. 1) we have resumed research in Sector I Thermae, aiming at discovering details concerning the two buildings identified there. We focused especially on the northern limit for the Building no. 3, as well as on the stratigraphic relation between the two buildings.

The baths complex (seen 2). The investigation have brought new details about the eastern part, especial about the archeological complexes which were functioned here after they abandoned this part of the bath.

Building no. 3 (see n. 5). The investigations brings new details about the portico, and the annexes of the building. All the facts lead us to the hypothesis that the building is a public one, and it is dating in the last phases of the settlement (end of the 3rd century – beginning of 4th century AD).

³ CCA 2009, p. 159, CCA 2010, p. 88.

⁴ Conductele au fost cercetate pe o lungime de cca. 21 m, traseul acestora coborând de la sud la nord, spre Dunăre.

⁵ Despre această clădire, vezi CCA 2012, p. 94 cu nota 6.

⁶ Până în acest moment au fost cercetate trei baze de coloane paralele cu zidul Z30, precum și trei baze paralele cu zidul Z40, ceea ce indică o zonă porticată de formă patrulateră și, cel mai probabil, zona de acces în edificiu.

⁷ CCA 2012, p. 94.

⁸ Despre acest zid, vezi CCA 2008, p. 213, nota 18; dimensiuni: L cercetat = 15 m, l = 0,65 m. Este de menționat faptul că lucrările agricole practicate în zonă au dus la distrugerea acestui zid, astfel o mare parte din materialul de construcție fiind răspândit pe întreaga suprafață cercetată.

⁹ Despre acest zid vezi CCA 2012, p. 94, nota 9. L cercetat actual = 15 m.

¹⁰ În colțul de sud-vest al C 22 a fost surprinsă doar o latură a bazei (L = 0,70 m), fiind construită, la fel ca și celelalte baze din din piatră (calcar) și fragmente tegulare legate cu mortar alb fin.

46. Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța

Punct: Păcuil lui Soare

Cod sit: 62547.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 36/2012

Colectiv: Oana Damian - responsabil, Monica Mărgineanu Cârstoiu (IAB), Daniel Ene, Virgil Apostol (MNIR)

Cercetarea arheologică din campania 2012 s-a concentrat, ca majoritatea celor desfășurate începând cu anul 2000, asupra degajării unor elemente ale sistemului constructiv al fortificației insulare¹, în vederea obținerii de informații suplimentare privind maniera de fundare a cetății, pentru realizarea unui studiu de arhitectură care să stea la baza unui proiect de conservare și punere în valoare a monumentului bizantin. Deși acesta a fost cercetat în anii 60 ai secolului XX și publicat în primul volum monografic despre situl de la Păcuil lui Soare, finalizarea studiului fortificației presupune înregistrarea nu numai a detaliilor constructive vizibile, ci și obținerea de informații suplimentare privind elementele sale de fundare, vizând și instalația portuară, situată pe latura de sud-est a cetății și cercetată doar parțial în secolul trecut².

În campania 2012 cercetările au continuat în Sectorul Port, extinzându-se și adâncindu-se suprafața cercetată în perioada 2008–2011 pentru verificarea limitei sudice a instalației portuare, și anume a relației dintre curtea estică și zidul turnului sudic al debarcaderului, a laturii sudice a acestui turn, ca și pentru clarificarea formei sale, precum și pentru studierea pe o lungime cât mai mare a zidului de incintă estic al cetății bizantine.

S-a lucrat într-o casetă reprezentând extinderea spre sud cu încă 2,50 m a suprafeței cercetate în campania 2011, adâncimea maximă atinsă, măsurată de la limita superioară păstrată a zidului de incintă fiind de 1,80 m spre vest (curtea bizantină) și de 6,70 m spre est (limita estică a instalației portuare), înregistrându-se depuneri de nisip aluvionar.

Zidul de incintă estic, măsurat de la extremitatea vestică spre E, mult mai demantelat în această zonă, apare la o cotă situată cu 0,90–1,80 m mai jos decât în restul instalației portuare, fiind degajat într-o suprafață cercetată cu dimensiunile de 11 m (axa N-S, măsurată de la limita sudică a turnului din partea sudică a debarcaderului) × 9 m (axa E-V), până la adâncimea de 6,70 m, având lățimea de 4,30 m. S-a putut constata și înregistra faptul că la 2,70 m distanță spre est față de paramentul bine păstrat al zidului de incintă bizantin se produce o puternică degradare a curții prin glisarea blocurilor acesteia începând cu cea de-a patra asiză păstrată în elevație. Dislocarea, probabil sub efectul curenților fluviului Dunărea, a unor blocuri de dimensiuni foarte mari, la care s-a adăugat demantelarea masivă practică sistematic în epoca otomană, înlesnită în această zonă de distrugerile naturale, a făcut foarte dificilă studierea zonei de racord dintre zidul de sud al turnului sudic al instalației portuare și zidul de incintă. Acest fapt a fost totuși posibil, după înlăturarea câtorva blocuri de piatră, într-o casetă cu dimensiunile de 2,95 m (axa N-S, măsurată de la limita sudică a turnului din partea sudică a debarcaderului) × 2,85 m (axa E-V), în care s-a putut atinge adâncimea de 2,85 m. Pe această înălțime vizibilă, au putut fi

¹ În campaniile 2000–2003 au fost cercetate poarta de nord, precum și cea de sud a sectorului de sud al cetății care de obicei este acoperit de apele Dunării. În campaniile 2004–2005 și 2007 s-a realizat degajarea părții de nord a instalației portuare cu turnul adiacent și s-a cercetat zona de racord dintre curtea estică și zidul turnului nordic al instalației portuare. În campaniile 2006, 2008–2011 s-a urmărit degajarea părții sudice a debarcaderului și a intrării sale, cercetarea turnului sudic care îl flanchează, doar parțial cercetat în anii 60, precum și identificarea limitelor cetății în colțul sud-estic. Vezi CCA 2011, p. 89, n. 1; CCA 2012, p. 94–95.

² P. Diaconu, D. Vilceanu, Păcuil lui Soare, Cetatea bizantină, I, București, 1972, p. 38–45.

identificate trei crepide pe paramentul estic al zidului de incintă și patru crepide pe paramentul sudic al zidului turnului sudic al debarcaderului. Dimensiunile păstrate ale turnului sudic al debarcaderului sunt de 7,30 m (axa N-S) x 5,60 m (axa E-V), lățimea fiind măsurată de la limita sudică a intrării sudice a turnului debarcaderului până la limita sudică a acestui turn.

Diferența de nivel foarte mare dintre înălțimea păstrată a curtinei și adâncimea maximă a suprafeței deschise, implică la limitei vizibile spre sud a curtinei și a debarcaderului spre est, adică de 5 m, precum și demantelarea foarte severă a zidului de incintă, presupunând dislocarea unor blocuri de piatră de dimensiuni impresionante face foarte dificilă continuarea cercetării pentru finalizarea înregistrării sistemului de fundare a instalației portuare în zona limitelor sale sudică și estică și pentru definitivarea înregistrării monumentului, precum și găsirea unor eventuale soluții de conservare și punere în valoare.

47. Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța [Ulmetum]

Cod sit: 62618.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 33/2012
Colectiv: Gabriel Mircea Talmațchi - responsabil, Constantin Băjenaru, Ghiorghe Papuc, Zaharia Covacef, Cristina Talmațchi, Cătălin-Mircea Nopcea, Tiberiu Potârniche, Liviu Lungu, Dan Vasilescu (MINAC), Emilian Gamureac (MC), Mihai Ionescu (MA Mangalia)

Sector Poarta de Nord-Vest

Ghiorghe Papuc, Emilian Gamureac, Liviu Lungu

Cercetarea arheologică din sectorul Poarta de N-V de la Ulmetum s-a axat în campania 2012 pe continuarea intervenției din anii anteriori asupra turnului de nord al porții, denumit și turnul 2. Deși cercetat anterior de Vasile Pârvan, o parte din stratigrafia acestuia încă mai poate fi observată, având în vedere faptul că intervenția din anii 1911-1912 s-a oprit deasupra nivelului roman de construcție al turnului, la cca 1.10 m față de actuala elevație a T2, dar sub nivelul plintei interioare a acestuia. Totodată, este necesar de menționat că în campania 2011, la adâncimea de - 1.40 m de elevația actuală a turnului și respectiv - 0.43 m sub nivelul superior al plintei interioare a T2, a fost descoperită, la finalul campaniei arheologice, o monedă din timpul împăratului Valens.

Campania 2012 a început prin prelungirea secțiunii S1 situată în extramuros perpendicular pe T2 și în interiorul acestuia, către zona intramuros ajungându-se la dimensiunile de 2 x 29.40 m. În zona turnului T2 s-a trecut la adâncirea în jumătatea de S a turnului, singura afectată de S1, până la nivelul steril galben. Astfel, stratigrafia din interiorul T2 este următoarea:

- nivel de construcție a turnului la - 0.30 m, adâncime față de nivelul superior al plintei interioare, gros de 4-5 cm, format din lut amestecat cu mortar, cărămidă sfărâmată și pietricele. În campania 2012, pe acest nivel de construcție, au fost descoperite monede de bronz emise în timpul împăraților Valens, Valentinianus II, Arcadius și Theodosius I.

- nivel de depunere sau nivelare brun deschis cu pietre, bucăți mici de ceramică sau chiar nisip, gros de 25-30 cm (mai gros în latura de Nord). În acest nivel a fost descoperită în anul 2011 o monedă de la Valens.

- nivel galben curat în care a fost săpat un cuptor cu bolta parțial prăbușită, tăiat de fundația zidului turnului, în care a fost descoperit

un fragment ceramic de factură getică. Lipit de cuptor și parțial sub acesta, a fost identificat un zid probabil contemporan cu acesta, orientat aproximativ N-S, tăiat de asemenea de fundația turnului.

În interiorul T2 nivelul maxim la care s-a stopat cercetarea este de -0.85 cm, incluzând groapa de alimentare a cuptorului, săpată tot în nivelul galben steril. Atât în zona extramuros, cât și în interiorul T2 și în intramuros, cercetarea se realizează pe zone unde intervențiile arheologice ale lui Vasile Pârvan au atins, în funcție de context, nivele romane târzii sau anterioare acestora. În zona intramuros, cuprinsă între carourile 10-15 ale S1, cercetarea arheologică s-a oprit sub șapa de mortar ce marchează construcția cetății, aflată la - 0.70 m față de actualul nivel de călcare și - 0.15 m față de nivelul superior al plintei exterioare a T2 (intramuros). Șapa de mortar se află așezată pe un strat de lut galben bătătorit peste care se află un nivel cenușiu cu urme de arsură cu grosime variabilă. Peste acest nivel cenușiu se află un alt nivel de refacere din lut galben bătătorit. Acesta a fost reparat cu încă 3 niveluri succesive de refacere din lut cenușiu amestecat cu pietricele, având în vedere faptul că zona se află în proximitatea intrării în T2 și trebuia asigurat accesul în acesta.

Sector Vest

Zaharia Covacef, Tiberiu Potârniche

Campania de cercetare desfășurată la cetatea romano-bizantină Ulmetum, sectorul de vest, din anul 2012, s-a derulat în intervalul 8 - 26 octombrie pe latura nordică a zidului de incintă. Cercetarea și-a propus continuarea săpăturii din anul precedent și mai exact îndepărtarea resturilor de dărâmtură de la sfârșitul secolului al VI-lea, precum și clarificarea situației stratigrafice și identificarea fazelor de construcție în zona extramurană. În acest scop au fost trasate două secțiuni denumite S2, respectiv S4, perpendiculare pe zidul de incintă și paralele între ele. Ambele au dimensiunile de 14 x 4 m.

În urma săpăturii arheologice au fost îndepărtate resturile de dărâmtură aferente incintei de vest, fiind recuperate o piatră de râșniță, fragmente ceramice specifice, majoritatea aparținând tipului LR 1, 5 monede de bronz, piese de fier și resturi de materiale de construcție. În zona extramurană au fost identificate două nivele clare ce par a fi legate de momentul de construcție al cetății sau de o eventuală reparație ulterioară. Cel mai timpuriu este reprezentat dintr-o șapă de mortar alb având grosimi variabile (între 2 - 10 cm) ce coboară în zona zidului de incintă până la prima asiză a paramentului. Acest aspect a putut fi observat prin golirea umpluturii șanțului efectuat de Vasile Pârvan în proximitatea zidului de incintă. Șapa a fost perforată pe alocuri de gropi menajere de forma neregulată. Până în acest moment au fost reperate două astfel de gropi ce au fost sondate și de a căror cercetare ne vom ocupa în campania viitoare. Cel de al doilea nivel este reprezentat dintr-un strat de pietriș mărunț peste care a fost așezat un alt stat de loess, bine bătut, probabil cu scop de liant. În anumite porțiuni se poate observa faptul că loess-ul a fost plasat direct peste șapa de mortar, practic atât loess-ul, cât și pietrișul fiind adăugate concomitent, reprezentând un tot unitar.

Și acest nivel a fost perforat de gropile menajere mai sus amintite, ele fiind reperate după îndepărtarea nivelului de dărâmtură. Adâncimea generală la care s-a încheiat campania 2012, în secțiunea S 2, a fost de 1.20 m față de nivelul actual de călcare, cu mențiunea că în zona zidului de incintă afectată de șanțurile lui Vasile Pârvan excavația s-a oprit la - 1.85 m. În secțiunea S 4 cercetarea s-a finalizat mai sus, la - 0.60 m, pe nivelul de dărâmtură romano-bizantină, fiind evidențiată creasta zidului de incintă. În campania viitoare ne propunem să continuăm cercetarea arheologică în ambele secțiuni, urmărind extinderea lor și completarea informațiilor stratigrafice.

Sector Sud-Vest

Gabriel Talmațchi, Mihai Ionescu, Dan Vasilescu

Primul obiectiv cercetat în cadrul campaniei arheologice din anul 2012, din sectorul de Sud-vest, l-a reprezentat situația Turnului patrulater de sud-est (notat convențional nr. 8), unde am dorit să verificăm dacă după cercetarea „Vasile Pârvan” am mai putea găsi complexe anterioare construirii incintei. În interiorul turnului a fost degajat un amplu nivel de dărâmatură creat după finalizarea săpăturilor Pârvan (1911-1913). Menționăm că în partea superioară a zidului de sud a turnului patrulater, dar și pe zidul de est, apar urmele în mortar a numeroase țigle, o dovadă a sistemului de construcție opus mixtum. După degajarea amplului strat de umplutură din interior, am efectuat un sondaj numit S V, lat de aproximativ 2.50 m și lung pe toată lungimea posibilă existentă între plintele laturilor de sud și nord. Din punct de vedere stratigrafic situația constatată se prezintă astfel: pentru început un nivel numit convențional „Pârvan”, urmat de o nivelare specifică jumătății sau celei de a doua jumătăți a secolului IV p.Chr., imediat pe nivelul de construcție cu pământ galben-maroniu. Apoi un nivel ce conține un strat foarte fin de pietriș și mortar rămas de la construirea turnului (Bauschutt). Imediat dedesubt un nivel de egalizare a suprafeței de călcare destinată realizării construcției. Ultimul nivel conține un bordei (sau o construcție semi-adâncită) dispusă asimetric (chiar pe diagonală) față de interiorul actual al turnului (oricum este anterior construcției sale). Pe baza materialelor ceramice (fragmente de ulcioare, castroane, amfore - majoritar pontice, oale etc.) am stabilit datarea complexului în cursul secolele II-III p.Chr.

Al doilea obiectiv principal l-a constituit finalizarea secțiunii SVII (SVII: 10 x 4 m) și identificarea posibilelor complexe anunțate prin prezența unui cuptor al cărui nivel superior a fost surprins încă de la sfârșitul campaniei din 2011. Din punct de vedere stratigrafic situația constatată se prezintă astfel: un prim nivel de vegetal antic post secolul VI-VII; urmat de un nivel ce conține dărâmatura incintei fortificației (compus din bucăți mijlocii și mici de piatră, fasonate sau nu, țigle și olane fragmentare); urmează o nivelare ce ar corespunde nivelului de călcare, probabil de secol VI, din care pornește, surprins aleatoriu, un posibil bordei (încă este dificil de apreciat dacă acesta se datează în cursul secolului VI-lea sau la sfârșitul acestui secol; continuăm cu două nivelări succesive posibile de secol V; apoi apar resturile unui nivel de construcție cu urme foarte fine de mortar (identificate în special în apropierea incintei-Bauschutt); continuăm cu o nivelare generală de teren; apoi urmează un nivel datat pe parcursul secolului al IV-lea. Din acest nivel fac parte primul cuptor și groapa nr. 1. În sfârșit, ultimul nivel prezintă cel puțin două faze succesive, specifice secolelor II-III, în care a fost identificat al doilea cuptor (ce deținea o vatră compusă dintr-un pat de cioburi (fragmente atipice ce par a aparține corpului unor vase de mari dimensiuni). Acesta ținea de cel de al doilea bordei unde am identificat o primă fază de locuire urmată de o dublare a podelei de lut (pe alocuri exprimată și prin refacerea celei anterioare). Cele două faze amintite ale podelei par a aparține mai întâi secolului II (unde am descoperit și câteva fragmente de vase borcan cu butoni, iar apoi secolului al III-lea p.Chr. Adâncimea maximă a secțiunii SVII este de 3.65 m, iar a gropilor menajere este de 4.80-4.90 m (față de profilul de vest).

Ca materiale arheologice descoperite în complexe amintim o râșniță întreagă din calcar, două verigi de bronz, două fragmente de brățări de sticlă, fragmente de aplici, un vârf de săgeată, un clopoțel de bronz, un ac de păr de bronz, o fibulă, o aplică de bronz pentru casetă cu probabila reprezentare a lui Hermes, etc. Lotul monetar descoperit cuprinde un număr de 35 de exemplare, de bronz, toate datând din epocă romană. Șapte au fost descoperite în turnul nr. 8, restul în secțiunea extramuros S VII.

În concluzie, cercetările din acest an ne-au relevat mai multe complexe specifice epocii romane timpurii, (secolelor II-III), de dinaintea ridicării fortificației de la Ulmetum, dar și romane târzii (de

secol IV, respectiv romano-bizantine de secol VI p.Chr.). Zona de sud și sud-vest a cetății pare a fi mult mai pretabilă locuirii în epocă romană timpurie, decât, spre exemplu ceea ce s-a găsit în sectorul de nord-vest până în acest moment. Materialele și complexele de epocă romană, specifică secolelor II-IV, par mult mai prezente de-a lungul incintei amintite, acestea putând fi legate de existența cunoscutului vicus Ulmetum identificat majoritar, până în acest an, mai mult în raza localității de astăzi Pantelimonu de Sus. Evoluția acestuia (în secolele II-IV) pare a precede ridicarea fortificației (odată cu cea de a doua jumătate a secolului IV p.Chr.).

Sector Est

Constantin Băjenaru, Dan Vasilescu

În campania 2012 s-au reluat cercetările din sectorul de est, având ca obiective pe termen lung cuplarea acestuia cu sectorul de sud (dominat de bazilica paleocreștină) și cercetarea în detaliu a praetorium-ului aflat la limita dintre cele două sectoare. Pentru început ne-am limitat la extinderea săpăturii în zona barăcilor de pe curtea de NE (de la stadiul lăsat în 2008), precum și la cercetarea absidei pretoriului.

Barăcile de pe curtea de NE. Beneficiind de observațiile făcute în anii 2006 (secțiunea magistrală SB) și 2008 (suprafața J 2-6) și având ca obiectiv clarificarea succesiunii stratigrafice N4-N1 în zona barăcilor, am extins săpătura cu noile suprafețe I 2-6 și J 7-8, ambele însumând aproape 50 mp.

Cele trei faze constructive ale barăcii adosate curții sunt documentate foarte clar. S-a identificat planul barăcii inițiale (N3 – prima jumătate a sec. V), de formă dreptunghiulară (c. 9 x 6.30 m dimensiuni exterioare, c. 8,30 x 4,90 m suprafața interioară), cu o posibilă intrare pe latura de vest (lângă incintă). Podele succesive de lut foarte consistente indică utilizarea îndelungată a construcției, care este distrusă probabil de un incendiu către mijlocul secolului V. În faza N2 (a doua jumătate a secolului V, cel mai probabil c. 450 – 470/480) este ridicată a fundamentis o nouă baracă, având aproximativ aceleași dimensiuni cu precedentă, dar retrasă cu 1 m mai spre vest și având intrarea pe latura de est, tot lângă incintă. În interior apare o podea foarte groasă de lut (și aceasta cu urme de refaceri succesive), resturi de vetre, dar și o amenajare rectangulară adâncită în pământ în colțul de SE. Incendiu foarte puternic care pune capăt locuirii N2 afectează și această construcție. După o perioadă de abandon, refacerea corespunzătoare N1 (mijlocul - a doua jumătate a secolului VI) este ilustrată de o nouă baracă, de dimensiuni mai reduse (c. 5.70 x 6.30 m la exterior, c. 5.10 x 4.90 m suprafața interioară), care folosește parțial zidurile anterioare.

Pentru celelalte complexe identificate în noile suprafețe se poate face următorul inventar, în ordinea nivelurilor de locuire intramurane: N1 - urmele unei locuințe cu ziduri din piatră legată cu pământ apar în suprafața J 4-6 (în mare parte zidurile sunt total demantelate, iar șanțurile de fundație umplute cu pământ galben de nivelare); peretele unei alte barăci adosate incintei se observă în matorul dintre suprafețele J-K 2-3; la sud de complexul de barăci, în zona J 7-8, s-au cercetat două gropi (G1 și G21) cu umplutură formată în majoritate din pietre provenite din demantelarea zidurilor, precum și un nou bordei din faza finală de locuire în cetate (sfârșitul secolului VI – începutul secolului VII); N2 - în exteriorul barăcii, către est, este amenajat un pavaj din piatră mărunță și fragmente ceramice, iar către incintă funcționează o posibilă construcție din lemn având la interior o podea de lut; N3 - se remarcă frecvența remarcabilă a gropilor în formă de clopot, foarte adânci, dispuse în baterii (G2, G20, G22, G23, G26), dar și prezența unor dolia (dezafectate total în faza N2, nu s-au mai păstrat decât gropile de implantare – vezi G19 și G24); o atenție specială a fost acordată nivelului ce corespunde perioadei de construcție a fortificației (N4 – ultimul sfert al secolului IV), nivel la care au fost identificate trei bordeie din al căror inventar se remarcă îndeosebi ceramica cenușie

de factură Sântana de Mureș - Černjachov. În două dintre aceste bordeie au fost practicate la un moment dat înmormântări. În bordeiul din SB/I 2-4, în colțul de SE este implantat M10 - mormânt cu firidă laterală, blocată cu cărămizi; din defunct s-au mai păstrat doar brațul drept și laba piciorului drept, iar ca inventar apar o fibulă din fier și o piesă din silex. Bordeiul din J 6-7 prezintă o situație foarte curioasă, aici fiind prezente patru gropi de morminte pe cele patru laturi ale bordeiului: M11 este săpat ca o firidă longitudinală cu acces dinspre peretele de est al bordeiului; gura firidei este blocată cu 8 rânduri de cărămizi așezate una peste alta, iar scheletul este depus într-o poziție foarte ciudată (legat?, împachetat?) și nu are inventar. M12, pe latura de sud, este un mormânt cu firidă laterală, ce conține un schelet de femeie bine păstrat, cu inventar compus din fibulă de fier, verigi mici de bronz și o monedă (siliqua Valens?). M13, pe latura de vest, este prevăzută tot cu firidă laterală, este parțial distrus de o groapă-clopot din nivelul N3 (G23) și prezintă un schelet de adult, dar nu s-au păstrat elemente de inventar; este posibil ca în același mormânt să fi fost depus și capul unui alt defunct (găsit în umplutura gropii G23, la limita dintre peretele acesteia și groapa mormântului). M14, pe latura de nord, este un mormânt cu firidă laterală, distrus total de implantarea zidurilor barărilor din N3 și N2.

Praetorium. De o parte și de alta a secțiunii SB executate în 2006, au fost deschise în zona absidei două suprafețe: I 22-23 și J 19-23. Cercetarea a pornit de la nivelul pavajului unei locuințe din secolul VI (N1) cercetate de Vasile Pârvan și lăsată de acesta ca martor. Pavajul suprapune absida pe circa 2/3 din suprafață și aparține unui edificiu cu mai multe încăperi, ale cărui ziduri s-au păstrat fie la nivel de fundații, fie doar ca șanțuri din care s-a extras total piatra. Către nord apare un pavaj de piatră (de la o posibilă curte interioară?), peste care s-au prăbușit elemente de acoperiș (țigle și olane). Stratigrafic, această suprapunere este dovada certă a scoaterii din uz a pretoriului în momentul reconstrucției cetății în secolul VI. În interiorul absidei au fost cercetate în detaliu două nivele de podea, separate de un strat subțire de arsură. Pe podeaua din ultima fază de utilizare a edificiului, sigur încadrabilă în nivelul N2 (c. 450 – 470/480) s-au identificat urmele unei vetre în colțul de SV al absidei, precum și o serie de gropi de pari care probabil susțineau o structură din lemn, acoperită cu țigle și olane. Distrugerea cetății din secolul V este documentată aici printr-un strat gros de dărâmtură (compus în special din piatră și mortar). Sub podelele respective apare o intervenție sub forma unui șanț lat de circa 1 m săpat pe lângă fundația absidei. Singura explicație plauzibilă a prezenței șanțului doar în interiorul absidei este o intervenție asupra zidului acesteia (probabil o reparație a fundamentis). În exteriorul absidei, sub nivelul pavajului Pârvan, au fost înregistrate cele două nivele de locuire din secolul V (N3 și N2). Sub acestea a fost surprinsă o dărâmtură masivă compusă din pietre, cărămizi, țigle și olane, toate într-o masă foarte consistentă de mortar. Proveniența acestei dărâmturi (sau mai degrabă nivel de demantelare) de la absida pretoriului este certă și oferă chiar un indiciu al modului de construcție al elevației (opus mixtum). Încadrarea cronologică a acestui nivel este deocamdată mai greu de făcut. Un terminus ante quem este asigurat de podeaua N3 care îl suprapune (probabil perioada 408/423 – 450), iar un terminus post quem poate fi considerat nivelul bătătorit pe care cade această dărâmtură (nivel așternut direct peste pământ brun-negricios vegetal antic).

În stadiul actual al cercetărilor, nu poate fi exclusă anterioritatea pretoriului față de cetate (probabil o construcție de la nivelul N5, databil în cursul secolului IV, până la finalul epocii Valens). Este greu de precizat deocamdată în ce stare se afla în momentul construcției cetății (N4 – ultimul sfert al secolului IV). Reutilizarea edificiului (sau cel puțin a unor părți din acesta) pe parcursul secolului V este documentată prin podelele din interiorul camerei absidate.

Sector „Cartaș-cuptor Panaitescu”

Cristina Talmațchi, Dan Vasilescu

În campania din 2012, în punctul „Cartaș-cuptor Panaitescu”, a fost continuată cercetarea în cele două secțiuni deschise în anul anterior, S1 și S2, și a fost deschisă secțiunea S3, de 10x2 m, în grădina familiei Cartaș, cu scopul de a identifica unele dovezi de locuire din perioada medieval timpurie din apropierea cetății. Totodată, situația din teren a solicitat extinderea secțiunii S1 cu 2 m spre NV și lărgirea ei cu o casetă plasată în colțul de NE.

În jumătatea de nord a S1 și a întregii casete a fost identificată o zonă în care se arunca gunoiul în evul mediu timpuriu, prin nivelarea pantei, ci nu prin săparea unei gropi pentru depunerea resturilor. Nivelul respectiv prezenta o grosime ce varia între 0,45 și 1,05 m și abunda în material ceramic specific perioadei (ars oxidant și reducător). Au fost surprinse marginile de N, E și S ale zonei de depozitare a resturilor, spre V ea intrând sub profil. În casetă, sub nivelul medieval timpuriu, a fost identificată o locuință din perioada romano-bizantină. Suprafața acesteia era de 3,25x3,40 m, iar în colțul de NV prezenta un cuptor aproape circular, cu pereții din piatră și cărămidă fragmentară legate cu pământ și vatra din plăci de pavaj. Podeaua locuinței era din lutuală galben-brun și avea grosimea de 0,03 m. Locuința era orientată NV-SE.

În S2 a fost surprinsă parțial o groapă de împrumut, din care se excava pământ galben necesar pentru construirea unor complexe. Aceasta pornea din nivelul cu material romano-bizantin, iar în umplutură prezenta puțin material arheologic (ceramică, oase și câteva cărămizi fragmentare). În partea superioară deschiderea maximă surprinsă a fost de 2,30x1,65 m (restul intrând sub profilurile de N și V). Ea s-a conturat la adâncimea de 1,20 m și merge până la 2,50 m de la actualul nivel de călcare. În S3 a fost surprinsă o groapă menajeră din perioadă modernă și un șanț în „V”, probabil din sec. II-IV. Menționăm că pe suprafața secțiunilor S2 și S3 cercetarea a fost finalizată, ajungându-se la solul steril. Adâncimea maximă la care s-a ajuns este -2,50 m în S2, respectiv -2,10 m în S3. În S1 s-a ajuns la solul steril în carourile 1-8, în jumătatea nordică a acesteia cercetarea urmând a continua. Adâncimea maximă atinsă este de 2,80 m.

Pe ansamblu, materialul arheologic descoperit constă în ceramică fragmentară (sec. IX-X) arsă oxidant, confecționată din pastă nisipoasă și ornamentată prin incizie, ceramică cenușie cu decor în lustru, câteva obiecte de uz casnic din lut (fusaiole, greutăți), obiecte din bronz (aplică, cataramă, inel), obiecte din fier (vârfuri de săgeți, cuie) etc. Alături de materialul medieval timpuriu au apărut numeroase fragmente ceramice și monede specifice secolelor IV-VI.

Abstract:

The 2012 campaign continued research in the intra and extra muros from Ulmetum north-west gate.

The research campaign carried out in the Roman-Byzantine fortress of Ulmetum, the western sector, was intended to continue the digging from the previous year and at the same time to clarify the stratigraphical situation due to removing of debris. We drawn two trenches S 2 respectively S 4; they were arranged perpendicular to the enclosure wall, most of them being placed in the extramural area. During the archaeological excavation, we removed the remains of debris from the northern enclosure wall, and we recovered pottery fragments, some bronze coins, pieces of scrap iron and building materials. We discovered at least two different layers of construction, the earliest being represented by a screed and the second one by a mixture of clay and gravel. Both layers were pierced by waste pits. In the future campaigns we intend to expand the research in the same direction for a more comprehensive overview about the Roman-Byzantine destruction and to complete the stratigraphic situation.

The excavations were continued near the southeast quadrangle tower, located on the south side of the fortification, between the southwest gate and small gate.

One purpose of the campaign of 2012 from „Cartaș-oven Panaitescu” sector was to continue identification evidence of habitation from early medieval period in different points near the city.

48. Peștera, com. Peștera, jud. Constanța

Punct: Dealul Guran

Cod sit: 62717.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 35/2012, autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 165, 2012

Colectiv: Vlad Vintilă Zirra – responsabil, Adrian Doboș (IAB), Radu Ioviță, Sabine Gaudzinski-Windheuser, Mathias Probst (Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz), Kathryn Fitzimmons, Jean Jacques Hublin, Shannon McPherron (Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Leipzig) Alexandru Petculescu (ISER București), Nina Schlösser, Kristin Weber (studenți Johannes Gutenberg-Universität Mainz), Cristina Nica (studentă UAIC Iași)

În anul 2012 a fost extinsă secțiunea săpată în anul 2011 (5 x 1 m) după cum urmează: Caseta 1 (3 x 1 m) pe latura de sud a secțiunii din 2011, respectiv Caseta 2 (2 x 1 m) pe latura de nord a aceleiași secțiuni.

Stratigrafia corespunde celei identificate în 2011 (de sus în jos):

A – nivel brun-cenușiu, reprezentând orizontul de sol actual;

B – nivel de argilă glauconitică verzui-portocalie;

C – nivel de argilă verzui-portocalie, în care a fost identificat nivelul arheologic 1; de asemenea, au fost descoperite fragmente de calcar de dimensiuni decimetrice, posibil provenind din prăbușirea acoperișului adăpostului;

D – nivel de argilă maroniu-verzuie, în a cărei parte inferioară a fost descoperit nivelul arheologic 2;

E – nivel de argilă verzui-portocalie, în care a fost descoperit nivelul arheologic 3.

Proveniența materialului arheologic a fost înregistrată cu stația totală. Piesele litice mai mari de 2,5 cm au fost înregistrate individual. Sedimentul provenit de pe sferturi de carou a fost strâns în găleți, a căror proveniență a fost de asemenea înregistrată cu stația totală. Sedimentul a fost apoi trecut, sub jet de apă, prin două site, cu ochiuri de 6 și 2 mm. Așchiile litice mai mici de 2,5 cm, rezultate în urma tamisării au fost de asemenea analizate.

Datările obținute până acum (Ioviță et al. 2012) indică următoarele vârste: pentru nivelul 3 a fost obținută vârsta de 320 ± 21 KA (Kilo Annum = mii de ani) pentru nivelul 2 au fost obținute 388 ± 36 KA și 392 ± 23 KA, iar pentru nivelul 1, vârsta de $32,1 \pm 2$ KA. În cadrul campaniei din 2012 au fost prelevate noi eșantioane, a căror analiză este în curs

Au fost înregistrate 480 piese litice, a căror analiză este în curs. Observațiile preliminare arată similarități cu materialul descoperit în campania 2011: piesele litice au suprafețe corticale importante, fapt explicat prin abundența nodurilor de silex din faleza calcaroasă.

Din punct de vedere tafonomic, se observă că foarte puține piese au marginile deteriorate. De asemenea, prezența a numeroase așchii mai mici de 2,5 cm, recuperate în urma tamisării, sugerează

proces postdepoziționale de mică intensitate.

Nivelurile atribuite paleoliticului inferior, datând din stadiul izotopic 11, sunt printre puținele locuri atribuite paleoliticului inferior descoperite în situ la nivel european, alături de situri ca Beeches Pit, Bilzingsleben, Treugol'naya, etc.

În anii următori echipa va continua săpătura din punctul de pe Dealul Guran pentru a avea o imagine mai cuprinzătoare asupra activităților umane desfășurate în situl de pe Dealul Guran la diferite momente ale Pleistocenului. De asemenea, colectivul urmărește identificarea prin sondaje a altor situri paleolitice în microzona Peștera.

Bibliografie:

R. Ioviță, K. Fitzimmons, A. Doboș, U. Hambach, A. Hilgers, A. Zander - Dealul Guran: evidence for Lower Paleolithic occupation of the Lower Danube loess steppe, *Antiquity* 86, pp. 973-989.

Abstract:

Dealul Guran is the oldest Paleolithic site in Romania (MIS 11), and one of the few secure Lower Paleolithic contexts in Eastern Europe. The lithic assemblage is of core-and-flake type and will contribute to the understanding of techno-economic behaviors in the context of primary extraction.

49. Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj

Punct: Cheile Turzii - Peștera Ungurească, Peștera Binder

Cod sit: 55295.05

Colectiv: Gheorghe Lazarovici - responsabil (ULB Sibiu), Cornelia-Magda Lazarovici - responsabil sector (IA Iași), Cristian Roman, Sorin Tincu (MCC Hunedoara); Gheorghe Natea, Vasile Palaghie (MN Brukenthal), Beatrice Ciută (Univ. Alba Iulia), Sorin Colesniuc (MA Mangalia), Bogdan Constantinescu (INFIN, București)

În anul 2012 din lipsa fondurilor nu au fost efectuate săpături arheologice în Peștera Ungurească, activitatea colectivului fiind orientată spre prelucrarea și investigarea interdisciplinară a materialelor în vederea valorificării prin publicare a rezultatelor cercetărilor de aici. O parte din fauna micromamiferelor descoperite în peșteră a fost valorificată prin publicații anterioare (Girod 2010), pentru cealaltă parte așteptăm încă rezultatele noilor analize (specialist în domeniu din Austria).

În ceea ce privește resturile de plante, o parte a acestora au fost analizate de R. Nisbet (2009 și 2010: materiale din campaniile 2002-2004), iar altă parte de B. Ciută (2012: materiale din campaniile 2004, 2006, 2010). Pe baza resturilor de cărbune analizate, R. Nisbet a încercat o reconstrucție a ambientului atât la nivelul culturii Petrești, cât și a celui Bodrogkeresztúr-Toarte pastilate sau Coțofeni, atât în peșteră cât și în zona apropiată acesteia. Autorul consideră că frunzele și ramurile de frasin și chiar de stejar (arbori identificați prin resturile analizate de aici) au fost stocate intenționat și folosite pentru hrana ierbivorelor în

timpul anotimpului rece (situație întâlnită în mai multe situri în Europa). După părerea noastră ipoteza nu poate fi susținută pentru această peșteră, din cauza accesibilității reduse (cărări foarte înguste și mereu în schimbare din cauza intemperiei) și a condițiilor climatice, care reduc perioada de utilizare a peșterii la sezonul cald (mai-octombrie). Trebuie să semănăm de asemenea că analiza paleofaunei nu s-a încheiat, or ea ar fi trebuit conjugată cu cea a resturilor de plante. Având în vedere dificultatea drumului era imposibil ca aici să fie aduse și adăpostite vite, iar din observațiile macroscopice preliminare resturile osteologice se leagă de vite mari, motiv pentru care noi am presupus că părți de vite (inclusiv cu oase) erau aduse în peșteră în schimbul bijuteriilor prelucrate aici sau a vânătorii făcute de unii membri care se asociau la lucrări (spălare de aur în Arieș, vânat în pădurile din zonă). Analizele efectuate de același autor punctează prezența cerealelor, ca și a diferitor arbuști, care completează tabloul landschaft-ului. Nu insistăm asupra analizelor realizate de B. Ciută, publicate deja (2012, p. 102-104), care arătau pentru campania 2010 preponderența speciei *Triticum dicocum*, mai slabă reprezentare a legumelor, ca și prezența mai multor specii de fructe (*Cornus mas*, *Prunus spinosa*, *Sambucus nigra*). Ele completează tabloul schițat prin analizele realizate de R. Nisbet.

În ceea ce privește piesele de aur, analizele efectuate de un colectiv condus de B. Constantinescu, ne-au permis compararea caracteristicilor chimice cu cele ale altor artefacte preistorice (din spațiul românesc, bulgar, grec), istorice, sau cu pepite din aur nativ (Gh. Lazarovici, Gh. Lazarovici, B. Constantinescu 2012, București; Budapesta). Documentarea pe care am efectuat-o în Bulgaria, discuțiile cu Dr. Kalin Dimitrov ca și studierea fotografiilor microscopice pentru artefactele de la Varna demonstrează folosirea unor metode tehnologice similare pentru realizarea pieselor de podoabă din cele două situri, aflate la o distanță apreciabilă și pe care le desparte o perioadă destulă de mare de timp.

Referitor la ceramică, am avut în vedere continuarea introducerii în baza de date a tehnologiei, formelor și decorului, ca și pregătirea documentației în vederea publicării monografiei.

Obiectivele cercetărilor viitoare:

Obiectivele au rămas aceleași, impunându-se încheierea cercetării zonei legate de atelierul de prelucrarea a obiectelor de podoabă: adică săparea cu șpaclu a unui strat de circa 0,15-0,20 m, care apreciem că ar conține încă 10-15 straturi, cum reiese din profilul unei secțiuni mai vechi (D. Berciu – I. Aldea). Totodată avem în vedere și cercetarea vecinătății de nord a complexului, de fapt o porțiune destul de mică (rămasă de la nivelările din 1890, de la sărbătorirea „mileniului” de la venirea ungarilor), dar care poate aștepta alte campanii de cercetare.

Bibliografie:

Lazarovici Gh., Lazarovici C.-M., Constantinescu B., Despre analizele pieselor de aur din atelierul de bijuterii de la Cheile Turzii – Peștera Caprelor / Peștera Ungurească, *Apulum* 49/1, 2012, p. 1-21.

Ciută B., Plant species within the diet of Prehistoric communities from Transylvania, *Editura Mega*, 2012, p. 93-111.

Boschian G., Soil micromorphological observations on the anthropogeneous deposits of Peștera Ungurească (Cluj region, Romania), în *Atti della società per la Preistoria e Protoistoria della regione Friuli-Venezia Giulia*, XVII 2008-2009, Trieste, 2010, p. 157-170.

Girod A., Land and freshwater snails from Peștera Ungurească Cave (Cheile Turzii Gorge, Transylvania, Romania), în *Atti della società per la Preistoria e Protoistoria della regione Friuli-Venezia Giulia*, XVII 2008-2009, Trieste, 2010, p. 187-199.

Nisbet R., New Evidence of Neolithic and Copper Age Agriculture and Wood Use in Transylvania and the Banat (Romania), în *Ten Years After: The Neolithic of the Balkans, as uncovered by the last decade of Research. Proceedings of the Conference held at the Museum of Banat on November 9th-10th, 2007*, eds. Fl. Drașovean, D. L. Ciobotaru and M. Maddison, ED. Marineasa, Timișoara, 2009, p.167-178.

Nisbet R., Copper age wild and cultivated plants from Peștera Ungurească Cave (Transylvania, Romania), în *Atti Soc. Preist. Protoist. Friuli V. G. Trieste*, XVII, 2008-2009 (2010), p. 171-185.

Lazarovici Gh., Biagi P., Spataro M., Lazarovici C.-M., Colesniuc S., Suciuc C., Roman C., Chitic O., Angeleski S., Tatar A., Petreștii de Jos, com. Petrești, jud. Cluj. Punct: Cheile Turzii. Campania 2004 (Petreștii de Jos, commune Petrești, Cluj district. Point: Cheile Turzii. 2004 Campaign), *CCA* 2006, p. 259-261.

Biagi P., Voytek B., Excavations at Peștera Ungurească (Caprelor)(Cheile Turzii, Petreștii de Jos, Transylvania 2003-2004): Preliminary Report on the Chipped Stone Assemblages from the Chalcolithic Toarte Pastilate (Bodrogkeresztúr (Layers), în *Analele Banatului* SN 16/1, 2006, p. 177-202.

Lazarovici C.-M., Lazarovici Gh., Arhitectura neoliticului și epocii cuprului în România, I. Neoliticul, ed. V. Spinei, V. Mihailescu-Bîrliba, Ed. Trinitas, Iași, 2006, p. 415-419.

Lazarovici C.-M., Lazarovici Gh., Arhitectura neoliticului și epocii cuprului în România, II. Epoca Cuprului, ed. V. Spinei, V. Mihailescu-Bîrliba, Ed. Trinitas, Iași, 2007, p. 271-186.

Lazarovici Gh., Lazarovici C.-M., The Workshop for Gold at Cheile Turzii - Peștera Ungurească/Peștera Caprelor. Archaeological Excavations 2003-2004, în *Annals of the Tiberiu Popovici Seminar of Functional Equations, Approximation and Convexity*, vol. 6, Ed. Mediamira Science Publisher, Cluj-Napoca, 2008, p. 153-158.

Lazarovici Gh., Lazarovici C.-M., Cheile Turzii - Peștera ungurească/Peștera caprelor: Scheibhenckel-Bodrogkeresztúr Horizon. Archaeological Excavations 2003-2004, în *Itinera in Praehistoria. Studia in honorem Magistri Nicolae Ursulescu quinto et sexagesimo anno*, ed. V. Cotiugă, F. A. Tencariu, G. Bodi, Ed. Univ. „Al. I. Cuza” Iași, Iași, 2009, p. 211-226.

Lazarovici Gh., Lazarovici C.-M., C. Suciuc, F. Chioar-Dumitrescu, V. Palaghia, Gh. Netea, C. Roman, S. Tincu, S. M. Colesniuc, S. Angeleski, D. Bindea, B. Ciută, Cheile Turzii - Peștera Ungurească. Campania 2010, *CCA* 2011, p. 93-96.

Lazarovici Gh., Lazarovici C.-M., Some Salt Sources in Transylvania and their Connections with Archaeological Sites in the Area, în *Archaeology and Anthropology of*

Salt: A Diachronik Approach, Proceeding of the International Colloquium, 1-5 october 2008, Al. I. Cuza University (Iași, Romania), eds. Marius Alexianu, Olivier Weller, Roxana-Gabriela Curcă, BAR IS 2198, 2011, p. 89-110.

Abstract:

During 2012 we focus on different activities for processing and interdisciplinary investigating the artifacts from the cave.

Some results related with cave micro mammals were exploited by previous publications (Girod 2010), for other still expect the results of new analyzes.

Regarding the plant remains (seeds, charcoal analysis), most of the data have been already presented by R. Nisbet (2009; 2010), as well as by B. Ciută (2012). Based on both analyses we can reconstruct the types of plants, cereals, shrubs from the area or used by this community. Due to very limited accessibility because of the road that constantly change we do not believe that during cold or warm weather cave was used for sheltering herbivorous; therefore their feeding with ash leaves is only a supposition. Much more, animal remains are still under analyzed and both these data have to be correlated. We assume that animal bones discovered in the cave are related with the exchange of different jewels.

Regarding the technology used for making gold jewels, based on an attentive observation on microscope, as well as photo documentation made by Dr. Kalin Dimitrov for Varna prouve that have been used very much similar techniques for graves goods and for our workshop.

We have also continued loading the database with information regarding pottery.

50. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu

Punct: Măgura Gorgana

Cod sit: 101038.01, 101038.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 53/2012

Colectiv: Alexandru Vulpe – responsabil, Meda Toderaș (IAB), Svend Hansen, Agathe Reingruber, Norbert Benecke, Reinder Neef, Florian Klimscha, Ute Koprivc, Tilmann Vachta (DAI Berlin), Kenneth Ritchie (Centre for Baltic and Scandinavian Archaeology, Schleswig), Michael Prange (Deutsches Bergbau-Museum, Bochum), Jürgen Wunderlich, Dirk Nowacki (Universität Frankfurt a.M.) Joachim Wahl, Steve Zäuner (Eberhard Karls-Universität, Tübingen), T. D. Price (Wisconsin University), Ivan Gatsov, Petranka Nedelcheva (Nov Bîlgarski Universitet, Sofia), Marvin Kay (University of Arkansas)

Cercetările arheologice din tell-ul de la Pietrele-Măgura Gorgana fac parte dintr-un proiect comun de cercetare româno-german. În campania 2012 obiectivul urmărit a fost continuarea cercetărilor sistematice în așezarea de tip tell și în așezarea plană din jurul tell-ului.

Pe tell activitatea de cercetare din anul 2012 s-a desfășurat în cele două suprafețe B și F. În suprafața B cercetarea s-a concentrat în jumătatea sudică a suprafeței pe o arie de 15 x 5.50 m. Pe profilul

vestic, dar mult mai clar pe cel de est este vizibil faptul că partea nordică a tell-ului a suferit o distrugere în timpul locuirii comunităților Gumelnița. Structurile de locuire afectate au fost identificate în jumătatea sudică a suprafeței B, fiind sesizată o puternică înclinare a acestora spre sud. În partea nordică au apărut fragmente provenind de la de bărne mari de lemn.

În suprafața F cercetarea s-a concentrat în extinderea estică începută în campania 2011. Prin cercetarea extinderii estice s-a urmărit în primul rând surprinderea limitei de est ale locuințelor identificate în zonele cercetate în campaniile 2006 și 2007 în suprafața F. După cercetarea și documentarea zonei de nivelare, pe întreaga suprafață a extinderii au apărut bucăți masive de chipici ars provenind de la dărâmătura casei incendiate. Printre bucățile mari de pereți prăbușiți au fost găsite mai multe vase sparte pe loc. După curățare și documentare bucățile de chirpic ars, unele cu amprente de bărne de lemn, au fost demontate și consolidate. Dintre instalațiile identificate în suprafața F în 2012 cea mai bine păstrată este instalația P12F582. Instalația P12F582 se compune dintr-un soclu cu baza rectangulară (1,2 x 1,2 m), constituit din patru pereți de lut galben. Gardina instalației de foc este supraînălțată. Au fost identificate două cruste suprapuse, fapt care indică o refacere a instalației de foc. Cercetarea în suprafața F a fost oprită la nivelul podelei locuinței arse, urmând a fi continuată în campania următoare.

În așezarea plană din jurul tell-ului s-a continuat cercetarea în suprafața L și au fost deschise două suprafețe noi denumite suprafața S, respectiv suprafața T. La vest de tell a fost deschisă o nouă suprafață denumită suprafața R.

Suprafața L/2012 este o extindere spre vest a suprafeței L/2010. Stratul de cultură a fost observat sub stratul de coluviu gros de cca. 1m. La cota de 34,06 m a fost atins un strat compact de scoici. Este de notat faptul că acest strat compact de scoici a fost surprins și în suprafața L/2010 la aceeași cotă. Stratul de steril a fost atins inițial la cota de 33,84 m în colțul de nord-vest al suprafeței. Câteva complexe consistând din sol brun-închis, lutos, se adânceau în solul steril, evidențiind o perioadă timpurie de ocupare a așezării plane de la Pietrele încă din neoliticul târziu. În partea vestică a suprafeței a fost cercetată o groapă circulară ce s-a dovedit a fi un mormânt de înhumăție. Scheletul era în poziție puternic chircită. Craniul, orientat spre nord, era chiar la marginea gropii.

Suprafața R (11 x 6 m) fost deschisă la vest de tell. Amplasarea acestei suprafețe a fost dictată de anomalia puternică, vizibilă în harta geomagnetică efectuată în luna mai a acestui an. Sub nivelul de coluviu ce măsoară cca. 40-60 cm au fost descoperite resturile unei structuri arse (P12R106) ce se întindea de-a lungul profilului nordic pe o lungime de cca. 6 m și o lățime de 2-2,5m. Structura arsă apărea în plan sub forma unei aglomerări masive de chirpici printre care erau vizibile fragmente ceramice provenind de la vase restaurabile. La sud de această structură arsă, au fost cercetate două morminte de înhumăție (P12R119 și P12R121) aflate la mică distanță unul de celălalt. În restul suprafeței R s-a săpat într-un strat de cultură de culoare brun închis, cu multe fragmente ceramice ce pot fi datate preliminar în cultura Boian.

Suprafața S este localizată imediat la nord de panta actuală a tell-ului. Principalul motiv pentru care a fost deschisă suprafața S a fost prezența a două anomalii în prospecțiunea geomagnetică. După mai multe nivelări, în partea nordică a suprafeței, între cotele de 29,78m-29,68 m au apărut, sub un coluviu ce măsoară circa 1,90 m, bucăți de chirpici provenind de la o dărâmătură (P12S307). Această dărâmătură se extindea și se adâncea spre sud în zona centrală a suprafeței. La acest nivel zona acoperită de dărâmătura de chirpici acoperă o arie de aproximativ 16 m² în punctul cel mai nordic al suprafeței, fiind foarte probabil să se extindă și sub profilele de nord, est și vest. Cel de-al doilea obiectiv urmărit în suprafața S a

fost cercetarea și pe cât posibil obținerea unui profil clar al anomaliei geomagnetice ce înconjoară tell-ul, anomalie vizibilă în harta geomagnetică. La sfârșitul campaniei, în profilul vestic al sondajului, a fost foarte vizibil faptul că sub colluvium, solul de culoare gri-deschis (probabil paleo-suprafața tell-ului), înainte de alunecarea straturilor de colluvium dinspre terasa nordică, avea o înclinație dinspre sud spre nord. Pe baza observațiilor făcute se poate concluziona că în timpul locuirii preistorice era prezentă o albiere între tell și așezarea plană din jurul tell-ului.

Suprafața T a fost deschisă la nord-est de tell, cu dimensiunile 4 x 4 m. După îndepărtarea stratului vegetal și a colluviumului, au fost cercetate mai multe complexe, dintre care se remarcă complexul P12T903, din care au apărut materiale Boian. Săpătura s-a oprit după cercetarea completă a contextelor, odată cu atingerea stratului de steril din punct de vedere arheologic la cotele de 33,57m în partea nordică a suprafeței și 33,49m în partea sudică.

Descoperirile din campania 2012

Din cele 208 de vase întregi sau întregibile, 108 provin de pe tell, majoritatea din extinderea spre est al suprafeței F. Atenție specială merită acordată aglomerării de vase din suprafața S din nordul Măgurii: un vas adânc, conic, pictat pe interior cu grafit și decorat în exterior cu benzi plastice, diagonale,acompaniate de de linii albe mărginitoare, restul suprafeței fiind pictată cu roșu. Vasul cu diametrul de 55 cm conținea 20 de cupe decorate în stiluri diferite. În imediata apropiere a fost găsit un vas antropomorf, cu înălțimea de 25,4 cm, ce a putut fi restaurat în întregime.

Din secțiunea R din vestul Măgurii provin pe lângă alte 50 de vase și trei capace tipice pentru începutul culturii Gumelnița, toate având diametrul mai mare de 60 de cm. Ele ar fi putut acoperi atât din motive stilistice cât și prin dimensiunile lor cele două vase conice cu diametrul puțin peste 60 cm și adânci de peste 50 de cm, păstrate însă doar parțial.

Toate cele 26.000 de cioburi din campania 2012, care cântăresc 630 de kg, au fost prelucrate statistic, înregistrându-se mărimea, degreasantul, forma, tratamentul suprafeței și decorul lor.

Printre cele 556 obiecte mărunte predomină cele din piatră (274), piese din lut (116) urmate de cele din os și corn (81), precum și 14 obiecte din cupru. Majoritatea pieselor din Spondylus provin din suprafața B de pe tell (6 din 11), iar cele din colț de mistreț din suprafața F (7 din 8) însă cele din marmură din suprafața S (3 din 4).

Obiectivele cercetărilor viitoare

Așezarea întinsă din jurul Măgurii Gorgana ne oferă șansa unică de a compara și corela stratigrafia orizontală de la poalele tellului cu cea verticală de pe tell. Contrar rezultatelor lui D. Berciu din anii 40 al sec. trecut, pământul viu nu se află la 7 m adâncime, ci la min. 10 m. Cei trei metri care urmează să fie săpați conțin informații importante asupra începutului culturii Gumelnița și asupra culturii Boian. Astfel cele cinci faze stilistice din cultura Boian vor putea fi supuse unui control stratigrafic și vor putea fi îmbogățite prin date ¹⁴C cu informații asupra cronologiei absolute.

În anul 2013 se vor continua așadar cercetările atât pe tell cât și în jurul lui.

Cercetări interdisciplinare

O secvență compusă din 45 de date ¹⁴C obținute mai ales din material botanic cuprinde un întreg mileniu de locuire în jurul Măgurii Gorgana. Cele mai vechi date provin de la sfârșitul mileniului șase î.e.n. (5200 calBC) și cele mai recente, modelate statistic cu OxCal v.4, de la sfârșitul mileniului cinci î.e.n. (4250 calBC). Astfel pot fi conturate mai clar începutul și sfârșitul culturii Gumelnița la nivelul secolelor (4600-4250 î.e.n.), dar chiar și fazele particulare de locuire, acestea au putut fi stabilite la nivelul deceniilor, ele având o durată de 40-60 de ani.

În campania 2012 pe tell și în anumite arii din lunca Dunării a continuat seria de foraje efectuate de echipa de geografi. Scopul lor este obținerea informațiilor asupra cursurilor de apă sau a bălților existente în preistorie pentru reconstituirea mediului geografic preistoric. Datorită unei serii de peste 150 de foraje a putut fi dovedită existența unui paleo-lac care acoperea în mileniul 5 î.e.n., deci în timpul așezării de pe tell, o suprafață întinsă atât înspre vest, dar mai ales înspre est de tell. Întinderea lui a putut fi demonstrată pe o lungime de min. 23 km, extinderea lui fiind însă mult mai amplă.

Bibliografie:

S. Hansen et al., *Die kupferzeitliche Siedlung Pietrele an der Unteren Donau*. Bericht über die Ausgrabungen und geomorphologischen Untersuchungen im Sommer 2010. Eurasia Antiqua 17, 2011, p. 45-120.

S. Hansen et al., *Pietrele an der Unteren Donau. Bericht über die Ausgrabungen und geomorphologischen Untersuchungen im Sommer 2011*. Eurasia Antiqua 18, 2012 (sub tipar).

51. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău

Punct: Gruiu Dării

Cod sit: 48539.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 18/2012

Colectiv: Valeriu Sîrbu – responsabil, Diana Dăvâncă, Cami Manuela Istrate (M Brăila), Sebastian Matei, Daniel Costache, Laurențiu Grigoraș (MJ Buzău), Monica Constantin (IAB)

În această campanie ne-am propus continuarea cercetărilor pe Platou, în secțiunile S11, S12, S16, pentru a finaliza complexe descoperite în campaniile trecute, precum și avansarea în nivelele din epocile bronzului și eneolitică. Un aspect important, vizat în această campanie, a fost continuarea cercetărilor în S19 pentru obținerea unor date suplimentare privind fortificația de pe latura de nord-vest, dar și semnalarea unor posibile vestigii aflate pe Terasa 2. Drept urmare, S19 a fost lungită cu 18 metri spre NV, traversând Terasa 2, ea având acum o lungime totală de 30 m.

De asemenea, au fost deschise două noi suprafețe în partea de vest a platoului, în zona fortificației. Cele două suprafețe, S26 cu dimensiunile de 6 x 4 m, respectiv S27 cu dimensiunile de 7 x 4 m, sunt plasate în capătul de vest al S2.

Cercetările din epoca geto-dacică

În această campanie au fost descoperite o serie de complexe noi, dar au fost cercetate și complexe descoperite în campaniile anterioare. Astfel, au fost descoperite: un complex getic din sec. IV-III a. Chr. și 6 complexe din perioada sec. II-I a. Chr. De asemenea, au fost cercetate 2 gropi, identificate în campania din 2011, respectiv complexe 187 și 190.

Complexe din sec. II-I a. Chr.

Din sec. II – I a. Chr. provin 5 gropi și o amenajare de piatră plasată pe Terasa 2, care se prezintă sub forma unui pavaj, dar cercetarea acestui complex nu este încheiată.

Vom prezenta câteva dintre gropile cercetate în acest an.

Complexul 204, din S12, în colțul de sud al caroului A – groapă, observată în plan, clar, doar de la cota de -1,28 m, însă în profilele de SE și SV se vedea că a fost săpată de la -0,70 m. Dimensiuni vizibile = 2,00 x 1,00 m, însă mai bine de jumătate intră în cele două profile deja menționate.

Complexul 205, din S12, carou B, în colțul de est. Groapa, observată de la cota de -1,12 m, are umplutură cenușie, iar la -1,27 m era umplută cu pietre. Materialul arheologic a fost extrem de puțin. În profilul de SE se observă că a fost săpată de la -0,85 m. După cota de -1,42 m pietrele dispar și în umplutură apar foarte multe oase de animale. De asemenea, pe fund a fost descoperit un catillus întreg. Groapa s-a terminat la cota de -1,54 m.

Complex 213, pe Terasa 2, în S19, carourile 24-25, groapă cu dimensiunile de 1,30 x 0,60 m, care intra mai bine de jumătate în profil; umplutura brun-negricioasă, clisoasă, cu materiale dacice (cioburi, oase); epuizată la cota de -1,40 m; umplutura conține și câteva pietre mari.

Complexele din sec. IV-III a. Chr.

Complexul 203, din S16, carourile B-C, reprezintă un rest de locuință incendiată observată la cotele de 1,54/1,58/1,60 m, sub forma unei zone de pământ ars, roșcat, cu mult cărbune și cenușă. Avea dimensiunile de 3,60 x 1,40 m, intrând, parțial, în malurile de NV și NE. Complexul 203 se afla pe același nivel cu complexul 205 – un cuptor menajer de mari dimensiuni, observat și în profilul de SE al S16. Observațiile din profil și grund ne-au confirmat faptul ca cele doua complexe alcătuiesc, cel mai probabil, un ansamblu. Complexul 203 reprezintă, deci, o locuință de suprafață, cu foarte puțină lătuială, ceea ce ne face să credem că această construcție era una ușoară, folosită probabil sezonier.

Materialul arheologic este deosebit de bogat și variat, extrem de fragmentat în strat și mai bine păstrat în complexele adâncite. Din cadrul vaselor ceramice predomină borcanele, fructierele, ceștile-opaiț, căniile, bolurile, kantharorii, pithoi. Dintre piesele cele mai expresive descoperite în această campanie notăm doar câteva: un catillus întreg din calcar de la o râșniță de tip elenistico-roman, un fragment de bol cu decor în relief, mai multe jetoane, două cuțite din fier, fusaiole, un bol cărămiziu, un kantharos cenușiu, parțial întregibil, o aplică din bronz și un vârf de sageată din bronz cu trei aripi.

Cercetările din epoca eneolitică

În campania arheologică din anul 2012 vestigiile atribuite epocii eneolitice au fost descoperite atât pe Platou, cât și pe Terasa 2, ele fiind reprezentate de numeroase artefacte, precum și de două complexe arheologice.

Primul, complexul 217, de pe Terasa 2, în S19, carourile 7-9, reprezintă un rest dintr-o locuință distrusă prin incendiere. Aceasta a fost identificată la cota de - 1,40 m. Dimensiunile cercetate: L = 3,50 m, l = 1,60 m, așadar o parte însemnată a acesteia se continuă sub ambele maluri ale secțiunii. Complexul se prezenta sub forma unei aglomerări masive de lipitură arsă, relativ compactă. Materialul ceramic recoltat este foarte bogat, alături de mai multe greutateți piramidale din lut și resturi osteologice.

Al doilea, complexul 220 – plasat tot în S19, dar pe Platou, reprezintă tot un rest de locuință incendiată. A fost identificată la cotele de - 2,70/2,88 m. Aceasta se prezintă sub forma unor bucăți compacte de lipitură arsă la roșu, pe alocuri chiar vitrifiată. Din partea superioară a distrugerii au fost recoltate numeroase fragmente ceramice eneolitice. Ambele complexe vor fi cercetate integral în cursul campaniilor viitoare.

Cercetările din epoca bronzului

În campania arheologică din anul 2012 resturi de locuire și vestigii atribuite epocii bronzului au fost descoperite în toate secțiunile cercetate (S11, S12 – în special în zona carourilor C și D, în S16, S26 și S27 – Platou și S19 – Terasa 2).

Cele mai bogate și mai interesante descoperiri provin din secțiunea S16, unde au fost cercetate 5 complexe din această perioadă. Trei dintre ele aparțin orizontului Ic3, iar două orizontului Ic4₁. Vom prezenta, pe scurt, complexele Ic4₁, deoarece acestea sunt primele de acest gen descoperite la Gruiu Dării.

Complexul 215 reprezintă resturile unui cuptor. A fost observat la cota de -2,39/2,41 m. Se prezenta sub forma unei zone compacte cu miez de vatră, resturi de cupolă și crustă de vatră puternic deranjată. Dimensiunile cuptorului erau de 1,70 x 0,80 m. Cupola era construită în sistem paintă, cu structură din nuiete, cu diametrele de 3 – 5 cm, din argilă, cu pleavă și calcar pisat. Miezul vetrei se compunea din argilă foarte fină și nisip cu bobul mic. Din distrugere au fost recoltate fragmente ceramice modelate în maniera Ic4₁.

Complexul 216 reprezintă restul unei locuințe de suprafață, neincendiată, cu dimensiunile vizibile de 3,30 x 1,60 m. Complexul a fost identificat la cotele de - 2,00/2,23 m. Aceasta se prezenta sub forma unei aglomerări masive de lut crud, neuniform, cu mult calcar în compoziție și pietricele de mici dimensiuni. Din distrugere au fost recoltate mai multe materiale arheologice (fragmente ceramice, resturi osteologice, fragmente de cuțite curbe din piatră, o rotiță de car în miniatură). La demontarea distrugerii au putut fi observați pereții în elevație ai locuinței (cca. 5 – 6 cm), precum și colțul de sud-est, care se închide în unghi de aproximativ 90°. Complexul a fost demontat parțial, urmând ca pe parcursul campaniei viitoare cercetarea sa să fie finalizată. Materialul ceramic recoltat de sub distrugere, din zona podinei, se încadrează în stilul Ic4₁. Așadar, acest complex reprezintă cea mai timpurie locuință monteoreană descoperită la Gruiu Dării.

Bibliografie:

- V. Dupoi, V. Sîrbu, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasele-Gruiu Dării, județul Buzău (I)*, Buzău, 2001;
- V. Sîrbu, S. Matei, V. Dupoi, *Incinta dacică fortificată de la Pietroasa-Mică – Gruiu Dării, com. Pietroasele, jud. Buzău (II)*, Buzău, 2005
- V. Sîrbu, S. Matei, D. Costache, L. Grigoraș, G. El Susi, *Pietroasa Mică-Gruiu Dării, jud. Buzău. Descoperirile din epocile eneolitică și a bronzului*, vol. III, Brăila-Buzău, 2011
- V. Sîrbu, S. Matei, *Ritual and Inventory in a Dacian Sacred Enclosure – Pietroasa Mică - Gruiu Dării (1st century BC-1st century AD)*, p. 155-182, în *Iron Age Sanctuaries and Cult Places in the Thracian World, Proceedings of the International Colloquium Brașov, 19th – 2th of October 2006, Brașov 2007*
- V. Sîrbu, *Les figurines anthropomorphes et zoomorphes découvertes dans l'enceinte sacrée dace de Pietroasa Mică-Gruiu Dării* (dép. de Buzău), p.177-193, în *Mélanges à la mémoire de Nicolae Conovici* (Eds. Al. Avram, V. Lungu, M. Neagu), Călărași, 2008
- V. Sîrbu, *Figurine, statuete și capace antropomorfe și zoomorfe geto-dacice din Muntenia (sec. IV a. Chr.-I p. Chr.)*, *Thraco-Dacica* 1 (24), 1-2, 2009, p. 37-69
- V. Sîrbu, *A Sacred Dacian Enclosure at Pietroasa Mică-Gruiu Dării: the center of a future archaeological park?*, *CCDJ* 27, Călărași, 2010, p. 45-52
- S. Matei, *Mousaios* 14, 2009, p. 103-120
- V. Sîrbu et alții, *Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău. Punct Gruiu Dării*, *CCA* 2002, p. 233-235, pl. 82; *CCA* 2003, p. 232-233, pl. 94; *CCA* 2004, p.232-234, pl. 51-B; *CCA* 2005, p. 271-274, pl. 30; *CCA* 2006, p. 267-268; *CCA* 2007, p. 268-270; *CCA* 2008, p. 225-227; *CCA* 2009, p.142-145, *CCA* 2010, p. 105-107; *CCA* 2011, p. 104-106; *CCA* 2012, p. 104-107.

52. Pietroasele, com. Pietroasele, jud. Buzău**Punct: Edificiul cu hipocaust**

Cod sit: 48496.17

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 17/2012

Colectiv: Eugen – Marius Constantinescu – responsabil, Gabriel Ion Stăicuț – responsabil sector, Cătălin Constantin Dinu – responsabil sector (MJ Buzău)

În campania 2012 cercetările arheologice de la Pietroasele s-au desfășurat în sectorul Edificiul cu hipocaust în perioada 19 iunie - 26 octombrie. Între 19 iunie – 27 iulie am executat lucrări de conservare a zidului castrului, colțul de sud – est,¹ pe porțiunea protejată parțial în anul 1978. La edificiul cu hipocaust cercetările s-au executat în perioada 10 iulie – 26 octombrie 2012.

Începând din 10 iulie la cercetări a participat Dinu Cătălin Constantin și, câteva zile, drd. Stăicuț Gabriel Ion, arheologi la Muzeul Județean Buzău.

Localizat în iulie 1976² la 400 m est de colțul de sud – est al castrului roman târziu de la Pietroasele, edificiul cu hipocaust s-a aflat, până în anul 2010, sub panglica de asfalt a DJ 205, șoseaua dintre satele Pietroasele și Clondiru de Sus - Șarânga și sub câteva gospodării din jur. Cercetările, începute de mine în 1976, au fost continuate de Magda Tzony în anii 1977 - 1978, 1980 și de doamna arhitect Monica Mărgineanu Cârstoiu în anii 1986 – 1989, cu participarea lui Bogdan Filipescu.

În anul 1978 fosta proprietate Fane Moldoveanu (casa, curtea și grădina) au fost achiziționate de stat, iar în 2006, în scopul extinderii cercetărilor, au fost achiziționate terenurile și gospodăriile care au aparținut lui Dumitru/Mitică Bratu și Mircea Capotă, sub care se aflau vestigiile ale edificiului cu hipocaust.³

Realizarea unui proiect de modernizare a drumului județean DJ 205 dintre DN 1 B Ploiești – Buzău și DN 10 Buzău – Brașov prin Pietroasele - Merei – Vernești – Tisău – Haleș – Ciolanu - Ciuta / Măgura, având drept obiectiv punerea în valoare a zonei cu monumente istorice și vestigiile arheologice reperate,⁴ a impus cercetarea arheologică a edificiului cu hipocaust, partea aflată sub firul șoselei.

¹ În anul 2011 Primăria Pietroasele a amenajat un parc pe terenul care a aparținut preotului C. Frâncu, preluat de stat prin schimb în anul 1974, situat la sud de proprietatea Maria Potec, achiziționată de Ministerul Culturii în anul 2003, ambele despărțite de zidul de sud al castrului, colțul de sud – est. Zona respectivă a fost cercetată în anii 1975 – 1976. În anul 1978 porțiunea de zid dezvelită prin acele cercetări a fost parțial restaurată. În timp, pe suprafața zidului restaurat s-a depus un strat de pământ în care au prins rădăcini și s-au dezvoltat vegetație ierboasă, bălării, arbuști și pomi, care dădeau un aspect urât. Anul acesta, am îndepărtat vegetația și stratul de pământ, am pus peste zid un strat de nisip în care am fixat un pavaj din piatră rostuit cu mortar din nisip, var și ciment alb. În timpul curățării suprafeței zidului a fost dezvelită o porțiune de 2,80 m lungime din paramentul interior al zidului original, aflat in situ, un fragment de locuință de secol IV adosată zidului, fragmente ceramice cenușii și galben – cărămizii la roată și cărămizii la mână, o fusaiolă din perete de vas, un plantator din corn de cerb, alte materiale. În timpul campaniei am fost anunțat că o intervenție la o conductă de alimentare cu apă a dus la localizarea unui mormânt în fața gospodăriei învățător Ion Constantinescu, zonă unde mai apăruseră două morminte: unul în 1958 și altul în anul 1975. La fața locului am constatat că este vorba de un mormânt de înhumăție orientat V-NV – E-SE, decubit dorsal, oasele labelor, capetele superioare ale femurelor și oasele bazinului lipseau; fără inventar. Probabil un adept al creștinismului.

² Vezi Raportul Pietroasele 2011, CCA 2012, p. 107 – 109, nota 1.

³ În vecinătatea fostei proprietăți Mircea Capotă mai sunt două gospodării, a lui Costică Voinea la vest și vechea casă a lui Costel Capotă la est, care trebuie achiziționate pentru a putea extinde cercetările în exteriorul incintei edificiului, unde s-ar putea afla anexele construcției.

⁴ Proiectul a fost inițiat de Consiliul Județean Buzău, care a contribuit și la finanțarea lucrărilor.

În campania 2009 edificiul cu hipocaust a fost cercetat parțial,⁵ valoarea excepțională a vestigiilor descoperite impunând soluția construirii unui pasaj supra-teran, în vederea cercetării complete, conservării, punerii în valoare și introducerii în circuitul public a construcției romane, veche de peste 1.680 de ani. Între septembrie 2010 și mai 2011 a fost construit pasajul, fapt ce a permis extinderea cercetărilor.

În campania 2011 a fost dezvelită întreaga suprafață a clădirii edificiului cu hipocaust,⁶ fără detalii pe latura de est, unde sunt încăperile D, E și F.

În campania 2012 a fost cercetată în detaliu zona de est a edificiului, precum și suprafețele situate la nord, vest și est și, parțial, suprafața de la sud de construcție.

Detaliile din partea de est a edificiului arată că pe acea latură există trei încăperi, la nord de încăperea D fiind o altă încăpere, siglată de noi cu litera F.⁷

Cele trei încăperi care formează latura de est a edificiului au fost adăugate în două etape diferite; astfel că întreaga clădire, așa cum se prezintă astăzi, a fost construită în trei etape.⁸

În prima etapă au fost construite încăperile A, B, C și bazinele B 1 Sud, B1 Nord și B 2 Nord. Încăperea praefurnium-ului a fost adosată la încăperea A, probabil imediat după ridicarea corpului principal.

În etapa a doua la încăperile C și parțial B a fost adosată o încăpere mare, ulterior aceasta fiind împărțită în două, rezultând încăperile D și F. Tot atunci, probabil, a fost deschisă o comunicare între încăperile C și D; este posibil ca încăperea D să fi comunicat și cu încăperea F, dar în stadiul actual nu se mai păstrează în teren nici un indiciu de la asemenea deschidere. Încăperea F comunica printr-un canal cu boltă din cărămizi de mari dimensiuni cu o încăpere adosată acesteia în exterior pe latura de nord; această încăpere s-ar putea să fi fost un al doilea praefurnium pentru încălzirea celor două încăperi ridicate în faza a doua, D și F, dar, din păcate, la nivelul păstrat astăzi, nu există o cale de acces la încăperea exterioară. Este posibil ca încăperea adosată încăperii F să fi avut alt rol, poate un horn (?) pentru evacuarea fumului și a gazelor produse de combustia din praefurnium-ul de pe latura de vest, care circulau pe sub pardoselile încăperilor A, B, C și, probabil, D și F. Dificultatea precizărilor este accentuată de faptul că nivelul încăperii F este cu 55 / 43 cm sub nivelul pardoselii (din cărămizi al) încăperii D și cu circa 15 cm sub nivelul pardoselii din mortar al încăperii C. Încăperea F a fost mobilată cu pile din cărămizi pătrate mai înalte / construite din mai multe cărămizi suprapuse / decât cele descoperite în încăperea A. Peste pilele din colțul de nord – vest al încăperii F s-a păstrat un fragment de pardoseală din trei rânduri de cărămizi cu straturi de mortar între ele.⁹

În etapa a treia, la încăperile B și D a fost adosată o ultimă încăpere, E, completându-se colțul de sud – est al construcției, în forma în care se păstrează astăzi.

⁵ E. M. Constantinescu & alții, *Raport Pietroasele*, jud. Buzău, CCA 2010, p. 145 – 152.

⁶ E. M. Constantinescu & alții, *Raport Pietroasele*, jud. Buzău, CCA 2012, p. 107 - 109

⁷ Planul final este mult diferit de cel publicate de M. Tzony, MCA 13, Oradea, 1979, p. 263 – 264, planșa din anexe; eadem, în *Mousaios* 3, Buzău, 1981, 41 – 49, fig. 1; și de cel descris de D. M. Liușnea, în *Mousaios* 9, Buzău, 2004, p. 103 – 106; eadem, în *Mousaios* 10, Buzău, 2005, p. 80 – 81 și pl. III; ambele variante inexacte.

⁸ E. M. Constantinescu & alții, *Șantierul arheologic Pietroasele*. Campania 2004, *Mousaios* 10, 2005, p. 77 – 84, M. D. Liușnea, p. 80, constată etape diferite în construirea edificiului, „cel puțin două”, dar pe planul publicat nu marchează nimic, pl. III, p. 84.

⁹ Vezi E. M. Constantinescu & alții, *Raport Pietroasele*, jud. Buzău, CCA 2010, p. 145 – 152 și ilustrația.

Cercetările din exteriorul construcției edificiului cu hipocaust au dus la identificarea unui zid de incintă perimetral, pe latura de nord zidul fiind dezvelit aproape în întregime, cu excepția unei mici porțiuni din colțul de nord – vest. Pe această latură zidul (dezvelit) are 22,50 m lungime, 0,85 / 0,90 m lățime și a avut doi contraforți pe exterior. Zidul de incintă de vest a fost dezvelit parțial, pe 14,50 m, pe această latură aflându-se intrarea în incintă, cu deschiderea de 1,60 / 1,50 m, mai îngustă spre exterior. În fața intrării există un pavaj din piatră spartă gros de 0,18 / 0,24 m, care reprezintă, foarte probabil, drumul de legătură între edificiul cu hipocaust și castrul situat la 400 m spre vest. Pe suprafața acestui pavaj a apărut un fund de vas din ceramică de culoare cărămiziu – castanie, cu pietricele și cioburi pisate, lucrat la mână și fragmente de cărămizi romane sfărâmate unele încorporate în pavaj. Zidul de incintă est a fost dezvelit parțial, respectiv o porțiune de la colțul de nord – est și o porțiune din jumătatea de sud, întreruptă de o pivniță cu zid de piatră construită în ultimul sfert al secolului al XIX-lea; zidul avea lungimea de 27,00 m și lățimea de 0,75 / 0,85 m; la sud de pivnița modernă suprapune un zid de piatră sec. Din zidul de sud a fost dezvelit numai un scurt fragment din colțul de sud - est și a fost localizat colțul de sud – vest, lungimea inițială (estimată) fiind de aproximativ 28,00 m.

Zidul de incintă pe laturile de nord, vest și est a fost afectat și parțial demantelat de intervenții antropice în secolul XX, prin săparea de șanțuri pentru introducerea unor conducte de alimentare cu apă în anii 50, în 1968 și în 2003 și pentru amenajarea șanțului șoselei, pietruit în anii 60 ai secolului trecut; zidul de sud se pare că a fost distrus / demantelat în cea mai mare parte cu ocazia construirii casei care a aparținut lui Dumitru / Mitică Bratu.

În cursul cercetărilor din acest an au fost localizate două fragmente din canale de evacuare a apelor uzate situate la sud de încăperile B și E: în secțiunea S T V(est) a apărut un șir de cărămizi înguste reprezentând fundul unui canal pentru evacuarea apelor uzate din încăperea B, iar în caseta CAS A un fragment dintr-un canal din cărămizi așezate pe cant, care, probabil, era parte din canalul amenajat sub pardoseala încăperii E, al cărui capăt se observă în peretele exterior al încăperii. La sud de bazinetul B 1 S a apărut un fragment de canal din cărămizi așezate pe orizontală legate cu mortar și distanțate de un brâu de mortar, prin care erau evacuate apele uzate din bazinetul B 1 Sud, păstrat în stare foarte bună; este parțial prins sub colțul magaziei fostei locuințe Mitică Bratu.

În secțiunea S T Vest a apărut un fragment de zid din piatră legată cu mortar din nisip-var-cărămidă pisată și un fragment de zid sec; acesta ar putea fi o parte din zidul sec suprapus de zidul de incintă est.

La demontarea matorului dintre suprafețele S 1 N(ord) și S 2 Sud¹⁰ a apărut un fragment de țiglă ștampilată cu sigiliul Legio XI Claudia, păstrată parțial, iar în suprafața situată la sud și vest de încăperea A un fragment de țiglă ștampilată cu sigiliul aceleiași unități militare, literele C [G] și X din această ștampilă fiind în ligatură, litera C are o ligatură și cu chenarul cartușului, cifra I are o talpă spre stânga, literele C și L în ligatură.

În suprafața de la sud și vest de bazinetul B 1 S(ud) au apărut fragmente de țigle, de cărămizi, de ceramică, din plăci de marmură, un obiect paralelipedic din bronz cu un buton împins, probabil un suport de la o statueta, o fusaiolă din lut, un cuțit curb din fier, un împungător din os, un fragment din perete de vas smălțuit. În secțiunea S T E(st), lângă fragmentul zidului de incintă est dezvelit la nord de zidul pivniței moderne a apărut un fragment – fund și perete - dintr-un vas lucrat la mână din pastă de culoare cărămiziu - castanie cu pietricele și cioburi pisate și un împungător din os.

La demontarea materialului arheologic din suprafața S 2 Sud,

¹⁰ E. M. Constantinescu & alții, *Raport Pietroasele, jud. Buzău*, CCA 2012, p. 108.

între peretele exterior al bazinetelor B 1 Nord - B 2 Nord și matorul dintre suprafețele S 1 Nord și S 2 Sud au fost recuperate trei cărămizi de mari dimensiuni, 54 x 32 x 5 cm, plăci de marmură, fragmente de olane circulare, fragmente ceramice cenușii și cărămizii la roată, fragmente de geam, fragmente de amforă etc.

Cercetările din campania 2012 confirmă faptul că edificiul cu hipocaust / băile romane de la Pietroasele este / sunt o construcție impresionantă, expresie de înaltă ținută a arhitecturii imperiale romane din secolul IV d. Chr. Disponând de un ingenios sistem de încălzire centrală, de pardoseli din plăci de marmură albă, cu pereții finisați cu tencuială colorată – opus signinum – și pictați în fresco într-o gamă coloristică impresionantă, cu ferestre închise cu vitralii realizate din plăcuțe de sticlă colorată unite prin rame de plumb, cu bazine de apă caldă, apă rece și bazine pentru proceduri medicinale speciale sau pentru uzul personajelor de seamă din sistemul castrului de la Pietroasa și al Brazdei lui Novac de Nord, clădirea, de o ținută remarcabilă,¹¹ a fost ridicată, probabil, pentru folosința comandantului castrului de la Pietroasele și a sistemului de apărare ridicat după recucerirea teritoriului nord – dunărean de către Constantin cel Mare, comandant care, credem, a fost chiar Dalmatianus, nepotul lui Constantin cel Mare, atestat pe funcția de comandant al sistemului care se chema ripam Ghoticam / malul gotic în anul 335 p.Chr.¹²

În mortarul zidurilor au fost folosite fragmente de țigle și cărămizi de dimensiuni mult mai mari decât de obicei, de 10 – 12 – 15 cm, doar sparte, nu pisate, identice cu fragmentele de cărămizi și țigle ștampilate descoperite în încăperile sau în jurul edificiului. Cărămizi sau țigle întregi sau fragmentare au fost încorporate în zidurile edificiului. Până în prezent, la Pietroasele nu am descoperit nici un cuptor roman de ars ceramică, deci aceste materiale nu au fost produse aici, fapt ce ne obligă să luăm în considerație singura variantă posibilă privind prezența lor în construcția edificiului: au fost aduse din alte locații, cel mai probabil de la Durostorum / Silistra de azi, aflată la 106 km sud de Pietroasele. Aceasta este singura explicație plauzibilă pentru faptul că ștampilele de pe cărămizile și țiglele descoperite la Pietroasa sunt mai timpurii decât construcția propriu-zisă. Tot materialul arheologic, tehnica de construcție, mortarul folosit în construcția edificiului cu hipocaust de la Pietroasele sunt specifice secolului IV p.Chr., probând realizarea acestei construcții în timpul lui Constantin cel Mare.

Reamintim că în umplutura încăperilor au fost descoperite numeroase fragmente ceramice din vase de lut ars de tradiție dacică - oale, borcane, străchini, cățui - și din vase provinciale romane lucrate fie din pastă zgrunțuroasă – oale cu buza răsfântă șanțuită, căni, urcioare cu una sau două toarte, vase mari de provizii Kraussengefässe -, fie din pastă roșie-gălbuiă fină - amfore și urcioare, unele smălțuite verde-oliv¹³; în pardoseli erau amenajate canale din cărămizi și conducte din tuburi ceramice sau din olane cu mufă, unele smălțuite pe interior, folosite pentru evacuarea apelor uzate.

Așa cum am mai spus, castrul și edificiul cu hipocaust de la Pietroasele constituie unicul ansamblu roman din secolul IV p.Chr. de asemenea amplasare existentă la distanță de peste 100 km de Dunăre în interiorul teritoriului dacic, monument unicat pe tot teritoriul fostei Dacii.

În etapa actuală trebuie finalizată cercetarea suprafeței de teren de la sud de edificiu, pentru precizarea unor detalii privind zidul

¹¹ Vezi prezentarea în Mousaios 15, Buzău, 2010, p. 154 – 194.

¹² Anonimus Valesii, Excerpta Valesiana, VI, 35, în *Fontes Historiae daco-romanae*, II, București, 1970, p. 48 / 49.

¹³ Gh. Diaconu, *Castrul de la Pietroasa*, în A. Odobescu, Opere, IV, București, 1976, p. 1055 – 1072; M. Tzony, *Termele de la Pietroasele*, *Mousaios* 3, Buzău, 1981, p. 43 – 45 și fig. 2.

legat cu mortar apărut în S T V(est), zidul de incintă sud sau canalele de evacuare a apelor uzate.

Păstrarea, conservarea, amenajarea muzeistică și punerea monumentului la dispoziția publicului este un postulat care nu mai trebuie demonstrat.

53. Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov

Punct: Piatra Detunată

Cod sit: 41710.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 132/2012

Colectiv: Radu Ștefănescu - responsabil, Florea Costea, Mihaela Cioc (MJI Brașov), Valeriu Sîrbu (M Brăila), Angelica Bălos (DC Hunedoara), Andrei Gonciar (Archaeotek Canada), studenți și voluntari din mai multe țări din America de Nord și Europa

Săpăturile s-au desfășurat în perioada iulie-august 2012 și au urmărit două obiective principale: îmbogățirea informațiilor referitoare la sistemul defensiv din vremea Regatului dac și verificarea locuirii pe terasele III-V din incintă în epocile Bronzului și Fierului. În acest scop au fost continuate cercetările în trei dintre secțiunile mai vechi (SIV/2009, SVII/2009, SII/2010) și au fost deschise alte trei secțiuni (SI-SIII/2012). Dintre cele din urmă doar SII/2012, care urma să traverseze valul de apărare mic hallstattian, nu a putut fi terminată. În ceea ce privește secțiunile începute anterior, anume SIV/2009 și SII/2010, ele au vizat sistemul defensiv dacic, în timp ce SVII/2009 urma să precizeze dacă Terasa II a fost amenajată în Epoca dacică sau în Epoca Bronzului.

Secțiunea II/2010-2012. După cum este cunoscut din rapoartele anterioare¹, cercetările din anii 2010 și 2011 se opriseră la m. 6,75, respectiv la "linia" care marchează fața interioară a paramentului interior al zidului dacic, de la care până la stânca din amonte a fost descoperită o locuință datată în cea de-a doua fază a locuirii dacice. În campania din 2012 cercetările au continuat spre aval, până la m. 22. Precizăm că din cauza a doi copaci, care nu au putut fi sacrificați, în secțiune au rămas tot atâtea zone care nu au fost investigate, dar ele nu sunt în măsură să modifice concluziile la care s-a ajuns.

Din stratigrafia secțiunii rezultă două aspecte clare: nivelele de locuire din Epoca Bronzului și din Prima Epocă a Fierului, precum și detalii ce privesc zidul dacic. În prezentul raport ne rezumăm a consemna că fiecare dintre aceste epoci este foarte bine documentată arheologic, atât prin complexe (pereți de locuințe, vetre, aglomerări de materiale, cât și printr-un inventar deosebit de bogat și divers). Și unele și celelalte vor face obiectul rapoartelor pentru epocile respective. Detaliem, în schimb, câteva aspecte ce vizează numai zidul dacic.

O primă observație importantă se referă la modul de "implantare" a zidului în nivelul de locuire hallstattian. Astfel, începând de la m. 6,75 până la m. 11,30 stratul corespunzător locuirii din Prima Epocă a Fierului a fost integral excavat, la adâncimea de 1,60 m de la actualul nivel de călcare. Pe suprafața plană rezultată s-a așternut un strat de sediment roșu adus din afara incintei și amestecat cu cel excavat, apoi bine bătătorit; grosimea maximă a acestuia, la jumătatea lungimii lui, este de 20 cm. Peste acesta s-a așezat o podină din scânduri groase sumar cioplite cu barda sau cu toporul,

a căror formă s-a imprimat și s-a văzut foarte bine în grund. Asupra rolului acestei platforme nu credem că este nevoie a se insista: de a susține și a delimita grosimea zidului.

Asemenea platforme au fost descoperite și în anii anteriori pe toată zona cercetată ce a corespuns grosimii zidului, cea mai bine păstrată găsindu-se în Secțiunea I din 1996-1997.

Deasupra platformei s-a ridicat zidul propriu-zis. La m. 7,30 se află "fața" vizibilă în Antichitate a paramentului interior; nu cunoaștem cu exactitate înfățișarea lui din acea vreme, deoarece în prezent se mai vede doar o lepede de calcar sumar fasonată de dimensiuni mari (cu latura lungă de peste 1 m), sub care se află o structură de pietre tot de calcar local. De la m. 8 la m. 9,60 se află emplectonul, care constă din pământ roșu de diferite nuanțe, în funcție de locurile din care a fost adus, împănate cu pietre de calcar din carieră de dimensiuni medii. În acest amestec se găsesc foarte multe materiale care provin cu siguranță din complexe din Epoca Bronzului sau din Hallstatt, situate în incintă. De reținut că printre acestea s-au găsit și fragmente sau chiar vase întregi dacice (o ceșcuță decorată cu "brăduți" incizați). Prezența ceramicii dacice în emplecton este foarte importantă pentru stabilirea fazelor de locuire a dacilor pe Piatra Detunată.

De la m. 9,60 la m. 11,25-11,30 se află paramentul exterior, din care acum se mai păstrează doar două „asize” dinspre interior.

Din cele prezentate până acum ar putea rezulta că zidul avea o grosime de aproximativ 4,80 m și că respecta cu strictețe normele tehnice întâlnite la incintele cu paramente din blocuri fațetate și legate între ele cu grinzi de lemn. În cazul de față, însă, în primul rând din cauza pantei foarte înclinată, dar mai ales datorită slabei "coeziuni" oferită de liantul de lut moale, "paramentul" exterior s-a prăbușit și a alunecat spre vale, mărind artificial cu câteva zeci de centimetri grosimea reală a zidului. La rândul lor, paramentele nu au înfățișarea celor clasice, neputând constitui singure structura de rezistență a zidului, situație în care stabilitatea și durabilitatea acestuia cădeau în sarcina unei construcții din lemn.

Alunecarea zidului spre șanțul exterior a fost preîntâmpinată prin construirea în aval de el a trei ramblee, dintre care în prezent se mai văd bine două, ambele spre deal - unul de la m. 11,30 la m. 13,40, celălalt de la m. 13,40 la m. 14,80. Cu siguranță a existat și un al treilea rambleu, în zona copacilor amintiți, dar care a fost distrus aproape în întregime.

Se cuvine precizat că aceste ramblee (în număr de 2-4, în funcție de lungimea pantei) "înconjoară" fortificația pe toată lungimea zidului.

Dintre piesele mai importante descoperite printre pietrele acestor construcții reținem o mandibulă de om, probabil de la unul dintre apărătorii sau asediații din cel de-al doilea război dacic al lui Traian (descoperirea nu este singulară pe Piatra Detunată).

La cele spuse până acum trebuie adăugat că lipit de paramentul interior, în amonte, există o structură de pământ roșcat amestecat cu pietre de calcar local pe care o considerăm, cel mai probabil, un drum de rond. De la acesta spre deal începe complexul dacic amintit la început, din faza a doua a locuirii dacice.

În concluzie, considerăm că Secțiunea II, cercetată în anii 2010-2012, a contribuit decisiv atât la elucidarea unor aspecte legate de tehnica și materialele utilizate de daci la construirea zidului de apărare, cât și la creșterea cunoștințelor despre locuirile din Epoca Bronzului (cultura Wietenberg) și din Prima Epocă a Fierului.

Secțiunea IV/2009-2012. Dată fiind pericolozitatea continuării lucrului în suprafața ei, datorită pantei foarte abruptă, în campania 2012 ne-am rezumat la înlăturarea stratului vegetal de pe cele două ramblee, identificate în anii anteriori și marcarea lor pe planul general. Cu această ocazie s-a dovedit că acestea sunt continuarea celor două ramblee descoperite în SII/2010-2012 sau în alte zone.

¹ CCA din 2011 și 2012.

Ele sunt, evident, contemporane. În aval de ele, deși stratul foarte subțire de humus de pădure nu a fost înlăturat, se observă foarte bine un al treilea rambleu.

Cercetarea din zona zidului a constat în corectarea profilului, prin demantelarea pietrelor mari care împiedicau o bună vizibilitate de ansamblu. Cu această ocazie, la 0,30 m adâncime, în metrul 5, a fost descoperită o altă bârnă carbonizată, cu o lungime de 48-50 cm și grosimea de 12-14 cm. Nu putem ști lungimea ei totală deoarece continuă într-o zonă în care nu s-a mai putut lucra. Este aproape de "fața" interioară a zidului și are o poziție aproape paralelă cu rambleele amintite. Ea se adaugă bânelor carbonizate descoperite în anii anteriori în aceeași secțiune, cu precizarea că unele resturi carbonizate ale lor se aflau la baza zidului și la "exteriorul" lui, altele la "interior" și la cote cu peste 1m mai sus. Toate făceau parte din construcția din lemn menită a consolida zidul.

Secțiunea VII/2009-2012. Reluarea cercetării în această secțiune a avut scopul de a stabili cărei epoci îi aparține amenajarea terasei respective și a constat în prelungirea ei până la m. 9,50, unde începe prăpastia estică și unde nu mai era necesară o construcție destinată apărării.

Pe lângă faptul că inventarul s-a îmbogățit cu încă un colăcel din lut din "trusa" descoperită în campania 2011, s-a putut stabili cu certitudine că lucrarea s-a făcut în Epoca Bronzului de către purtătorii culturii Wietenberg.

Secțiunea I/2012. A fost deschisă în fâșia lată de 3 m ce desparte secțiunile IV și V din campania precedentă, unde este suprafața în care am estimat că s-ar putea afla capătul nordic al zidului dacic. Cercetarea a devenit posibilă în urma acceptului proprietarului de a sacrifica doi fagi. Dimensiunile ei au fost de 9 x 3 m, iar orientarea 100°. Datorită configurației terenului, ea a suprapus foarte puțin capătul Secțiunii V din anul trecut, situație care s-a dovedit deosebit de importantă și care poate fi rezumată astfel: 1 - s-a putut stabili cu precizie capătul nordic al zidului dacic; 2 - s-a descoperit, pentru prima dată în fortificația de pe Piatra Detunată un turn, probabil similar celor de interior figurate pe Columna Traiană; 3 - tot pentru prima dată în așezare a fost descoperit un schelet uman, chiar în suprafața turnului, care ridică o serie de semne de întrebare privitoare la originea, funcția, datarea și încadrarea lui cronologică.

1 - Capătul de N al zidului dacic se află pe linia profilului din aceeași direcție al secțiunii, respectiv în locul în care orice urmă de pământ roșu încetează. Tot acolo se termină șirul de lespezi corespunzător coamei rambleului superior al zidului dacic, pomenit în secțiunile IV/2009-2012 și II/2010-2012. În Secțiunea I/2012 acest șir de lespezi se "racordează" la stânca nativă a dealului. Această pantă are o declivitate care, coroborată cu alte două pante exterioare aproape verticale, făcea inutilă amenajarea altor elemente defensive.

2 - După îndepărtarea stratului de humus, gros de la 0,05 la 0,20 m, în care se aflau în amestec fragmente ceramice Wietenberg, Hallstatt și dacice, ultimele de la vase lucrate cu mâna sau la roată, a apărut, începând din m. 6, un strat gros dar neuniform de pământ cenușos, negru sau roșu, în fâșii alternante, puțin oblice pe direcția aval-amonte. Cărbunile și cenușa provin de la lemne groase, cele mai multe prăbușite între m. 5,50 și m. 9. Lângă ele sau chiar peste ele au fost găsite "grupuri" de câte trei sau două cuie/piroane și doar trei izolate. Toate sunt în patru muchii și au floarea ușor ovalizată, puternic corodată. Unele au trecut printr-un foc atât de puternic încât nu mai au miez metalic și se sfărâmă la o manipulare neatentă. Treisprezece dintre ele au îndoitură dublă, de fiecare dată la exact 90°, cu scopul de a asigura perfect prinderea celor două lemne pe care le asamblau și care la rândul lor nu puteau avea decât muchii dreptunghiulare. De remarcat că nu există două tije cu lungimi egale între muchie și prima îndoitură, piroanele putând fi așezate cu ușurință în ordine crescătoare/descrescătoare. Superfluu a insista

asupra faptului că lungimea de la floare la prima îndoitură reprezenta grosimea lemnului atașat, în timp ce distanța dintre îndoituri reprezenta grosimea lemnului-suport.

În m. 8, în jumătatea sudică a secțiunii, sub unul dintre fagii sacrificați au fost descoperite două piroane mai mari decât precedentele, cu lungimile de 215 și 230 mm, neîndoite, ambele bătute într-o platbandă lungă de peste 30 cm și lată de 6 cm, trecute prin foc. Lungimea și lipsa îndoiturii la piroane, ca și lungimea platbandei, care nu era nici ea îndoită la capete, demonstrează că împreună formau o chingă deosebit de rezistentă și importantă, stâlpul în care au fost bătute putând să aibă grosimea mai mare decât lungimea piroanelor și a platbandei. Părerea noastră este că ele puteau proveni de la un stâlp gros de poartă, fie de la asamblarea pe lungime/înălțime a unuia dintre cei patru stâlpi de la colțuri, în cazul de față din două bucăți. Cuiele cu dublă îndoitură puteau fi întrebuințate fie pentru asamblarea porții, fie de la scara de acces la etaj.

Concluzionând, părerea noastră este că toate materialele de construcție descoperite în SI/2012, la care poate fi adăugat pironul dublu îndoit găsit anul precedent în secțiunea cu care se întretaie, provin de la un turn din lemn, poate cu parter și etaj. Faptul că nu s-au găsit balamale, încuietori sau măcar încă o garnitură din platbandă nu schimbă situația: panta foarte înclinată din această zonă poate explica situația. Coroborând inventarul Secțiunii I din 2012 cu acela al Secțiunii V din anul 2011 se poate aprecia că suprafața turnului nu puteau fi mai mare de 4x4, 4x5, 5x5 m, iar înălțimea de 5-6 m. El putea semăna cu turnurile de pază figurate pe Columna Traiană (Antonescu 2009, 67-68 și fig. 70). Locul lui este foarte judicios ales: pe lângă faptul că el încheie zidul dacic în capătul de nord, de la ferestrele sale se puteau supraveghea Valea Oltului, o parte din Podișul Homoroadelor, precum și un posibil atac dinspre Valea Cetății și fortificația de pe Dealul Cornu. Legătură „la vedere” avea și cu așezarea civilă de la Mateiaș – „În Șipot”, situată în Marele Cot al Oltului, spre vest. În turn, ca și în celelalte zone ale fortificației, existau militari dintr-o garnizoană.

3 - După îndepărtarea resturilor turnului incendiat, imediat sub acestea au început să apară fragmente ceramice și două străchini sparte pe loc, toate din cultura Wietenberg, de unde rezultă că turnul a fost construit pe nivelul de Epoca Bronzului, după o amenajare sumară. În m. 7, sub una dintre bârnele carbonizate pe care se aflau trei piroane cu dublă îndoitură, a fost descoperit un schelet uman, căruia îi lipsește partea de la brâu în jos. Partea superioară, păstrată in situ, este orientată pe direcția SE-NV. Scheletul, aflat între m. 6,40 și m. 7,20, pare a fi fost "depus" pe partea dreaptă, în poziție chircită și cu mâinile îndoite. Două detalii par să sugereze că "înmormântarea" nu a fost una pașnică, firească: absența picioarelor și găsirea maxilarului inferior în spatele craniului. Este un individ de statură medie-mică, de la care lipsește orice piesă de podoabă sau vestimentară, fără să știm dacă este vorba despre o jefuire sau o regulă rituală. După dantură pare a fi un individ matur. Oasele sunt foarte friabile, datorită în primul rând focului care a mistuit lemnăria turnului. De precizat că scheletul se afla direct pe o vatră, sub care, parțial deplasată spre vale, se afla o altă vatră, aceasta cu certitudine din Epoca Bronzului.

Alte precizări în legătură cu scheletul sunt greu de făcut până la analiza lui antropologică.

Secțiunea III/2012. A fost trasată la E de SI/2010, cu care este paralelă și de care o desparte un martor de numai 50cm. Dimensiunile ei au fost de 7 x 2 m, iar scopul de a afla și capătul estic al zidului dacic. Încercarea a fost încununată de succes, chiar dacă precizări exacte nu s-au putut face: în secțiune nu au mai fost găsite pietre sau alte materiale de construcție din zidul dacic, deși resturi din acesta se văd foarte bine în secțiunea învecinată. Nici urme de la alte construcții nu s-au găsit, militare sau civile. În schimb, în martorul cu

SI/2010, între m. 0,65 și m. 1,40, la adâncimea de 30cm, este bine vizibilă o lentilă de pământ roșu folosit peste tot ca liant al pietrelor din zid. Demontarea matorului a demonstrat că nici în el nu există pietre din zid, de unde se poate spune că tocmai pe linia matorului se află capătul estic al acestuia. În situația dată se poate aprecia că lungimea totală a zidului principal putea depăși cu puțin 104 m.

Absența zidului sau a altor construcții defensive de aici până la prăpastia estică ridică un semn de întrebare asupra posibilității de apărare din această direcție; cea mai plauzibilă ni se pare existența unei palisade, ale cărei urme au dispărut, considerată suficientă având în vedere panta aproape verticală și înaltă de aproximativ 10 m.

Suprafața I/2012. A fost deschisă pe cea de-a treia terasă, lată de aproximativ 16-17 m, la depărtarea de 24 m de capătul nordic al zidului și la 9 m E de Secțiunea Magistrală din anul 1995. Dimensiuni: 15 x 4 m. Orientarea: 50°. Scopul ei a fost acela de a afla dacă pe respectiva terasă există urme de locuire din Hallstatt și epoca dacică, cea din Epoca Bronzului fiind confirmată în campaniile anterioare.

Stratigrafia este la fel de simplă ca în toate secțiunile deschise în incintă: 1 - un strat vegetal actual, gros între 0,05 și 0,30 m, în funcție de configurația stâncii native; 2 - stratul de cultură, care începe de la adâncimea amintită și este la fel de gros, cu excepția m. 15, unde există un prag de 0,60-0,70 m, în care s-au descoperit cele mai multe materiale.

Deși terasa este una dintre cele mai late din incintă, declivitatea ei este mare. În plus, existența stâncii native foarte aproape de suprafață, uneori chiar deasupra acesteia, nu a oferit condiții prea bune pentru ridicarea de construcții deosebite în niciuna dintre epoci. Singurele amenajări făcute de mâna omului sunt câteva suprafețe/pavaje din piatră mărunță, ale căror dimensiuni și formă din vechime sunt greu de stabilit datorită deteriorării lor în timp. Deși sunt greu de atribuit unei anume epoci, datorită faptului că toate se află stratigrafic imediat sub solul vegetal, cea mai probabilă ni se pare încadrarea lor în epoca dacică. Într-o oarecare măsură opțiunea este susținută și de faptul că pe ele sau în imediata lor apropiere s-au descoperit cele mai multe dintre artefactele dacice. În general însă, destinația cea mai probabilă a acestor amenajări ni se pare a fi aceea de anexe gospodărești, protejate la vremea lor de acoperișuri din lemn, de la care este posibil să provină cea mai mare parte a lemnului carbonizat, niciodată de la bârne sau stâlpi de dimensiuni mari.

Sub acoperișuri asemănătoare au funcționat și cele câteva vetre, lângă una dintre acestea păstrându-se foarte bine și perforația din stâncă în care se fixa unul dintre stâlpi. Răspândirea acestor vetre în suprafața cercetată demonstrează că în multe cazuri ele funcționau în afara complexelor, fără a ști cu certitudine cărei epoci îi aparțineau. Foarte amestecat este și inventarul mobil din cele trei epoci, predominant fiind cel din Prima Epocă a Fierului, foarte mult „concentrat” în amintita adâncitură din m. 15. Urmează, ca densitate, cele din Epoca Bronzului și, apoi, cele dacice. Cele dacice sunt reprezentate, în principal, de ceramică fragmentară lucrată cu mâna sau la roată, cu excepția unui borcan descoperit în m. 12, în poziție secundară. Alte piese mai deosebite: o lamă de cuțit și o dăltiță din fier, un inel/verigă și o șabă pentru fixarea în mâner a unei ustensile de dimensiuni mici, ambele din bronz, zgură de fier, gură de imitație a unui unguentarium, fragmente dintr-un kantharos, cinci fragmente din pereți foarte subțiri și irizați de vase se sticlă, o mărgea din sticlă neagră de import, cu analogie recent descoperită în castrul roman de la Râșnov-Cumidava², două cești-opaițe, borcane, fructiere, cărbune, ascuțitori din gresie, fusaiole.

Cea mai importantă descoperire de artefacte din acest an o reprezintă un ansamblu de trei piese, toate din bronz: o brățară cu capetele în formă de protome de șarpe, pe care erau înșirate alte

două piese, confecționate din mai multe sârme împletite pe toată lungimea, cu capetele matasate și cu ochiuri de prindere.

Suprafața II/2012. Este paralelă cu precedenta, de care o desparte un mator lat de 1m. Dimensiuni: 15 x 3 m. Fiind deschisă pe aceeași terasă și oferind aceleași condiții de locuire, ea repetă aproape în totalitate situația arheologică din Spl. Și în acest caz este valabilă constatarea că vestigiile descoperite, indiferent de epocă, se află amestecate și în poziție secundară. Din epoca dacică cele mai importante piese care merită a fi menționate sunt: un cercel din bronz cu protomă de șarpe, fragment din marginea unei piese din bronz masiv, cu două nervuri ce încadrează o canelură circulară, fragmente dintr-un Kantharos ce pare de import, fusaiole, borcane, cărbune de lemn, o gresie abrazivă de culoare verde. Rezumând, se poate spune că în zona cercetată terasa pe care au fost amplasate cele două suprafețe nu a fost locuită efectiv în nici-una dintre epoci, sigură fiind în schimb amenajarea unor anexe gospodărești (vetre, hambare etc.), databile, de asemenea, în oricare dintre epoci.

În zilele în care din diferite motive nu s-a putut lucra în secțiuni au fost efectuate sondaje. Toate au fost practicate între Terasa III-a și prăpastia verticală dinspre nord. Doar în două dintre cele șase sondaje nu s-au găsit artefacte dacice, în celelalte patru fiind prezentă ceramica lucrată cu mâna sau la roată, precum și câteva obiecte din fier. Cel mai important dintre acestea din urmă este un cosor cu limbă la mâner și destul de bine conservat. Împreună cu el, în Sondajul nr. 6, la adâncimea de 0,29 m, în strat nederanjat, au fost găsite vase ceramice de dimensiuni mari (o cană și un chiup) lucrate la roată și părți dintr-un borcan mare, cu brâu alveolar situat pe umăr.

Terasa pe care s-au găsit aceste obiecte, lată de circa 12 m, va fi investigată în campania din anul 2013, ea fiind una dintre puținele suprafețe în care pot fi cercetate complexe nederanjate, cu excepția terasei din spatele zidului dacic.

În toate celelalte sondaje, ceramica din Epoca Bronzului, din Prima și a Doua Epocă a Fierului se afla în amestec, împreună cu nelipsita lipitură de perete trecută prin foc.

Bibliografie:

Dinu Antonescu, *Columna lui Traian*. Arhitectura de pe friza sculptată. Trajan's Column. The Architecture on the Sculpted Frieze, Editura A.R.A., ediție îngrijită de Monica Mărgineanu Cârstoiu, București, 2009.

Fl. Costea, A. Bălos, *Cumidava 20*, 1996, p. 27-64

Florea Costea, Ce sunt de fapt „vasele dreptunghiulare puțin înalte” din ceramica Wietenberg?, *Angustia 3*, 1998, p. 59-75.

Florea Costea, *Așezarea Wietenberg de la Racoș-Piatra Detunată*, *Angustia 2*, 1999, p. 39-76.

Florea Costea, *Fortificații hallstattiene din județul Brașov*, *Angustia 5*, 2000, p. 221-226.

Florea Costea, *Dacii din sud-estul Transilvaniei înaintea și în timpul stăpânirii romane. Contribuții la etnogeneza și continuitatea românilor*, Brașov, 2002, sub voce Racoș-Piatra Detunată.

Fl. Costea, A. Bălos, Un „brăduț” sculptat în piatră descoperit în fortificația dacică de la Racoș-Piatra Detunată (județul Brașov), în *Studii de Istorie Antică*. Omagiu Profesorului Ioan Glodariu, Cluj-Napoca, 2001, p. 217-242.

Fl. Costea, A. Bălos, *Corrigenda*, *Cumidava*, 26, 2003, p. 23-31.

Fl. Costea, L. Scurtu, A. Bălos, *O marcă de olar (?) descoperită în fortificația dacică de la Racoș-Piatra Detunată*, *Cumidava 26*, 2003, p. 11-22 (cu varianta integrală în limba germană).

Florea Costea, *Repertoriul arheologic al județului Brașov*, Brașov, 2004, sub voce Racoș-Piatra Detunată.

L. Savu, A. Bălos, *Două unelte agricole din fier, de epocă*

² Informație amabilă Ionel Bauman, căruia îi mulțumim și pe această cale.

dacică, descoperite în sud-estul Transilvaniei, Cumidava 29, p. 82-87.

Fl. Costea, L. Savu, A. Bălos, *Un fragment de coif roman descoperit în așezarea dacică de la Racoșul de Jos-Piatra Detunată, județul Brașov*, Tyragetia SN 2, nr. 1, Chișinău, p. 267-274.

Fl. Costea, L. Savu, V. Sîrbu, R. Ștefănescu, A. Bălos, *Piese de echipament militar și arme descoperite în cetatea dacică de la Racoșul de Jos-Piatra Detunată, județul Brașov, în Omagiu lui Gavrilă Simion la a 80-a aniversare*, Editura Dobrogea, Constanța 2008, p. 154-169.

Fl. Costea, *Om. Piatra. Timpul. Puterea*. Studiu de caz: Defileul Oltului din Munții Perșani. / L'Home. La Pierre. Les temps. Le pouvoir. Etude du cas: Le défilé d'Olt du Monts Perșani, Angustia 14, Sf. Gheorghe, 2010, p. 319-332.

Fl. Costea, *Din nou despre Centrul de Putere al dacilor din Defileul Oltului din Munții Perșani*. Again on the Power Center of the Dacians in Olt Defile Perșani Mountains, Sargetia SN 1, Deva, 2010, p. 71-85.

Fl. Costea, Zs. Szekely, *Aspects of the Ritual Life of the Wietenberg Culture. Miniature Religious Shrines from Racoș, Transylvania, in Bronze Age Rites and Rituals in the Carpathian Basin*. Proceedings of the International Colloquium from Târgu Mureș, 8-10 October 2010, Editura Mega, Târgu Mureș, 2010, p. 107-113.

Florea Costea et al., CCA, 1996-2012, sub nume Racoș-Piatra Detunată (Durduia).

Résumé:

Les fouilles archéologiques systématiques de Racoș-Piatra Detunată, la campagne 2012, ont eu deux buts principaux: 1 - obtenir de nouvelles informations concernant le système défensif pendant le Royaume dace et 2 - vérifier l'habitation sur les terrasses III-V dans l'enceinte aux âges du Bronze et du Fer. Aussi avons-nous continué les fouilles dans trois des sections plus anciennes (SIV/2009, SVII/2009 et SII/2010) et ouvert trois autres sections (SI-SIII/2012). Nous avons également fait quelques sondages. Les sections IV/2009 et II/2010 ont visé le système défensif dacique, tandis que SVII/2009 allait nous montrer si la Terrasse II avait été aménagée à l'âge du Bronze ou à l'époque dace.

Les conclusions sont brièvement, les suivantes: la Terrasse VII, sur laquelle il y avait au moins deux demeures, a été aménagée à l'âge du Bronze, pendant lequel sont datés également les complexes découverts dans les sections VI-VIII, commencées en 2009. Dans SIV/2009 on a trouvé une poutre carbonisée, qui faisait partie de la structure de résistance de la muraille dacique. Lors de l'excavation de SII/2010 jusqu'au rocher natif on a mis en évidence les niveaux d'habitation de l'âge du Bronze et premier âge du Fer, ainsi que les détails sur la technique et les matériaux que les Daces avaient utilisés dans l'élévation du rempart. Elevé d'après une conception « classique » (avec parements et emplecton, mais dans une variante adaptée à la topographie de la colline et les matériaux de construction locaux) celui-ci a été implanté dans le niveau d'habitation hallstättien ayant plus de 4m d'épaisseur. Les sections I et III de cette année nous ont permis d'établir la longueur du rempart, plus de 100 m.

Vers le coin Nord du rempart dacique, on a découvert une tour de guet faite en bois, semblable à celles figurées sur la Colonne Trajane. On a trouvé ici la partie supérieure d'un squelette humaine.

Sur la Terrasse III nous avons ouvert deux nouvelles superficies, 15 x 4 et 15 x 3m, avec des annexes ménagères (âtres, granges) sans pouvoir les attribuer avec certitude à une époque. Datant du Royaume dace, nous avons découvert, outre la poterie travaillée à la main ou tournée, quelques pièces en fer (couteaux,

rondelles, maillons) ou en bronze, dont une bague et deux chaînettes faites en fil tordu, enfilées sur un bracelet aux bouts en forme de protomé de serpent. En même temps que le travail dans les sections, nous avons également fait six sondages, et avons découvert, entre la Terrasse III et le précipice au N, des vestiges daces: poterie travaillée à la main et tournée, et des pièces en fer, dont une serpe.

54. Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași

Punct: Gorgana întâi

Cod sit: 104760.07

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 25/2012

Colectiv: Done Șerbănescu – responsabil (MCG Oltenița), Cristian Schuster (IAB), Alexandru Nălbitoru, Ion Tuțulescu (MJ Vâlcea).

Cercetarea arheologică s-a desfășurat în perioada 30.07-24.08.2012, obiectivul principal fiind stabilirea stratigrafiei tell-ului eneolitic, dar și de continuarea săpăturilor pe terasa din imediata apropiere, respectiv în suprafețele S.II-S.III. În S. II a fost identificată o locuință neincendiată notată L.7 (L.1/2012), de mari dimensiuni. Complexul aparține culturii Gumelnița, limitele sale fiind surprinse și în S. III. În partea de nord a locuinței au fost descoperite bucăți de vatră, instalația de încălzit fiind deranjată de Gr. 5 de factură getică. Inventarul arheologic a constat din fragmente ceramice, câteva piese de rășniță, silexuri și resturi osteologice de la animale de talie mare.

În zona de nord-est a suprafeței au fost cercetate mai multe gropi: Gr. 26, getică; Gr. 27 și Gr. 28, Gumelnița. De formă ovală, Gr.26 era orientată est-vest (2,10 x 1,70 m), secționată Gr. 28. Gr. 26 deținea o peliculă de 10 cm de lut galben în partea superioară: Inventarul este alcătuit din fragmente de vase ca: fructieră, vase borcan, chiup, amforă etc. Alături de materialul ceramic, complexul mai conținea resturi osteologice de la animale, cărbuni și chirpici. Gr. 28 a avut forma circulară, aceasta este secționată de groapa dacică în zona estică. În umplutură au fost descoperite fragmente ceramice, scoici, cărbune, adâncimea surprinsă fiind de -0,60 m. Gr. 27, aflată în imediata apropiere a complexelor descrise mai sus, a fost surprinsă pe o lungime de 2,80 m și o lățime de 1,40 m. Alături de un material variat ceramic în partea de nord amintim de o depunere de cenușă.

Tot în S. II a fost descoperită și Gr. 32, aparținând aceleiași culturii Gumelnița. Complexul de mari dimensiuni (4,40 x 3 m) a fost secționat de Gr.11 de factură Cernavodă I. În umplutura de culoare cenușiu deschis au fost descoperite fragmente ceramice, dintre care ne-au atras atenția un vas miniatural, un suport de vas și un buton cu terminație zoomorfă, fragmente osteologice, scoici și chirpici.

În S. III a fost cercetată parțial din anul precedent, Gr. 11 (Cernavodă I) a fost goliță cu prilejul investigațiilor din anul acesta. De formă ovală, Gr. 11 deținea în umplutură: 2 crani de câine, fragmente osteologice secționate intenționat, altele sparte pentru a extrage măduva, fragmente ceramice decorate cu șnurul, scoici și 2 împungătoare din os.

Pe o bună suprafață a secțiunii au fost descoperite materiale arheologice alcătuite din fragmente ceramice, rășnițe, unelte de silex de factură gumelnițeană încadrate de noi într-o locuință neincendiată notată L. 10 (L. 4/2012). Cercetarea nu a relevat existența unei instalații de încălzit.

Surprinsă în S. III, la 1 m vest față de profilul de est și la 3 m nord față de cel de sud, Gr. 23, aparținând culturii Cernavodă I, a avut forma ovală. Diametrul complexului a fost de 1,50 m. În umplutură lui au fost găsite: pietre de râu, fragmente osteologice și material ceramic atipic culturii Cernavodă I.

În colțul sud-estic al S. III, la un metru față de latura de estică și la 0,50 m față de cea sudică, a fost identificată Gr. 24 - Cernavodă

I. Aceasta deținea în umplutură, fragmente ceramice și osteologice, o lamă de silex și un mic bulgăre de ocră.

Pentru extinderea cercetărilor arheologice, S. III a fost prelungită cu o nouă suprafață notată S. IV (6,50 x 6,50 m), iar S. II cu S. V (3x3 m). În ultima dintre noile secțiuni a fost descoperită Gr. 25 – getică, de mici dimensiuni (diametru de 0,70 m, adâncime 0,60 m. Umplutură a constat din câteva fragmente ceramice și o monedă de argint, o drahmă, emisiune târzie a orașului Dyrrhachium.

În S.IV a fost surprinsă pe o suprafață de 2,80 m N-S și 2,70 m E-V L. 8 (L.2/2012), aparținând culturii Cernavodă I. În partea de est a complexului a fost descoperită o vatră deranjată, a cărei forme nu a putut fi stabilită. Instalația deținea plăcuțe cu o grosime de 3,5 cm, făcute o singură dată. L.8 deținea ca material arheologic: fragmente de vase aparținând culturii Cernavodă I, unelte din os (un ac și un străpungător), rășnițe, chirpici etc.

Tot în S.IV a fost documentată Gr. 29 – getică, poziționată la 0,87 m nord față de profilul de sud și la 3,45 m est față de profilul de vest al suprafeței. Complexul, de formă ovală, avea diametrul de 1,42 x 1,27 m. Adâncimea a fost de 0,50 m. În umplutura de culoare brun-închisă au fost descoperite fragmente de chiup, străchini, vase-borcan, resturi osteologice, etc.

Complexul menționat mai sus secționează un altul de factură gumelnițeană notată de noi Gr. 30. Orientată nord-sud, groapa de formă oval alungită a fost surprinsă pe o suprafață de 1,68 x 1,50 m, limita sudică nefiind stabilită deoarece aceasta pătrunde în profilul suprafeței. În umplutura de culoare cenușiu deschisă au fost găsite, fragmente ceramice, părți dintr-un perete de locuință neincendiată, un silex, scoici etc.

La limita dintre S.IV și S.V a fost identificată o nouă groapă notată cu Gr. 31. Complexul, aparținând culturii Cernavodă I, de formă ovală (1 m E-V, 1,20 m N-S), deținea fragmente ceramice de la un vas de mari dimensiuni, decorat cu șnurul pe buză și cu brâu crestat amplasat pe gât. Alături de piesele semnalate au mai fost găsite un fragment de rășniță și un fragment de corn de cerb secționat intenționat, chirpic și bucăți de cărbune. Complexul se află amplasat la colțul de sud-est al locuinței notate de noi L. 9.

În S.V. a fost identificată pe o lungime de 2,40 m E-V și 2 m N-S L.9 (L.3/2012) - Cernavodă I. Aceasta avea pereți din lut galben cu un diametru de 13 cm. Limitele nu au putut fi precizate, datorită faptului că ambele laturi pătrundeau în profilele de nord și vest. În interiorul locuinței, în colțul de est a fost cercetată o vatră deranjată, cercetarea relevând existența unui număr de 5 plăcuțe. Având o grosime de 10 cm, acestea erau făcute o singură dată. Alături de vatră, am putut semnala și existența unei podine din lut galben cu o dimensiune de 3 cm. Pereții căzuți în interior dețineau în compoziție paie tocate, iar unele fragmente de chirpici aveau urme de pari cu diametrul de 8 cm. Datorită puținului material arheologic descoperit în L. 9, considerăm locuința a fost incendiată intenționat.

Pe tell, în S.1, a fost cercetată parțial în campania anului 2011 Gr.19. Investigațiile continuate în anul 2012 au condus la identificarea unui nou schelet (M.4 getic). Gr. 19 poate fi considerată groapă ritualică. M. 4 a fost descoperit la 6 m est față de M. 1 și la 1,60 m adâncime în raport cu nivelul de depunere al M.1. Gr. 19. (adâncimea maximă surprinsă este de 1,40 m) secționează M. 3, descoperit în anul precedent. Complexul la care facem referire este sub formă de clopot, având dimensiunile surprinse la partea superioară: E-V = 2,20 m, N-S = 1,70 m. La bază Gr. 19 avea dimensiunile: E-V = 2,60 m, N-S = 2,23 m.

Scheletul din M. 4., orientat nord-sud (lungimea de 1,70 m), defunctul era depus pe spate, cu înclinație spre dreapta: craniul: căzut pe partea stângă; corpul: întins pe spate cu capul orientat spre nord, picioarele spre sud; cutia toracică: nu este simetrică; coastele din dreapta se păstrează în stare anatomică, cele din stânga sunt

tasate; nu s-a pastrat volumul cutiei toracice, coastele fiind aplatizate și oblicizate; deasupra cutiei toracice a fost descoperit un fragment mare de chiup getic; bazinul: larg deschis, iar epifizele femurelor au rămas în lăcașele lor din bazin; mâinile: brațele îndoite din coate și antebrățele poziționate pe bazin. La ambele mâini nu au fost descoperite falange, probabil labelle mâinilor au fost retezate; picioarele: întinse, cel stâng cu partea inferioară spre stânga, cel drept cu partea întinsă. Probabil ambele picioare au avut partea inferioară depusă spre stânga, situația din timpul cercetării datorându-se cel mai probabil deplasării în timp a scheletului. Lângă piciorul drept, la capătul falanșelor a fost descoperit un pumnal din bronz.

M. 4 deținea sub cap un pat din pietre, format din 7 piese. A fost găsită și o ofrandă animalieră, alcătuită din resturi de suină (la 1,10 m vest de antebrațul drept) și pasăre răpitoare (la 0,50 m est față de craniu). Alături de M.4 și ofranda animalieră, în umplutura Gr. 19 au fost descoperite fragmente ceramice tipice perioade getice.

Bibliografie:

E. Comșa, *Așezarea fortificată getică din punctul „Gherghelău” de la Radovanu*, Symposia Thracologica, 7, Tulcea, 1989, p. 290-292.

D. Șerbănescu, C. Schuster, A. Morintz, A. Comșa, G. El. Susi, L. Mecu, A. Nălbitoru, I. Tuțulescu, R. Kogălniceanu, Teodora Vasileva, Christine Markussen, Jhon Cray, *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua, Gorgana întâi*, CCA 2009, p. 157-158.

D. Șerbănescu, Cr. Schuster, I. Tuțulescu, A. Ghenghea, L. Mecu, A. Nălbitoru, C. Terteci, Teodora Vasileva, Christine Markussen *Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași, Punct: Gorgana a doua, Gorgana întâi*, CCA 2010, p. 110-112

D. Șerbănescu, C. Schuster, Alexandru S. Morintz, *Despre vetrele altar din dava de la Radovanu, Gorgana a doua, jud. Călărași, România*, în Studia Archaeologiae et Historiae Antiquae, Chișinău, p. 145-154.

Zusammenfassung:

Die 2012 durchgeführten Forschungen in Radovanu-Gorgana I setzten sich zum Ziel neue Informationen hinsichtlich der Ansiedlung auf der Hochterrasse des ehemaligen Argeș-Ufers und dem Tell zu erwerben. Es wurden mehrere Häuser, Gruben und ein Grab erforscht. Diese gehörten der Gumelnița- und Cernavodă-Kultur, wie auch der getischen Zivilisation an.

55. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara

Punct: Măgura Uroiului

Cod sit: 87736.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 109/2012

Colectiv: Gică Băeștean - responsabil, Romică Pavel - responsabil sector, Ioana Barbu, Mihaela Barbu, Marius Barbu, Antoniu Marc (MCDR Deva) Angelica Bălos - responsabil sector (DC Hunedoara)

Cercetarea sistematică desfășurată în octombrie 2012 la Măgura Uroiului, deal situat între satul Uroi (aparținând orașului Simeria) și satul Rapoltu Mare, a vizat un singur sector.

Terasele antropogene se situează la baza Măgurii Uroiului, în dreapta Mureșului și în imediata apropiere a confluenței acestui râu cu Streiul. Potențialul arheologic al zonei a fost cunoscut prin sondaje

și periegeze care au semnalat numeroase descoperiri aparținând epocilor preistorice precum și celei romane și medievale. Începînd cu anul 2000, interesul pentru această zonă s-a concretizat în realizarea unui studiu făcut pe fotografie aeriană, precum și a unei săpături de salvare (2001), ambele punând în evidență posibila existență a unei fortificații și a unei așezări fortificate. Cercetarea sistematică a debutat în vara anului 2003 pe Terasa I, scopul fiind secționarea valului și verificarea platoului din spatele acestuia. Campaniile ulterioare (2003-2012) au pus în evidență existența unor complexe aparținînd unor culturi preistorice (Coțofeni, Wietenberg, Hallstatt), epocii La Tène și epocii romane.

Campania arheologică de la Măgura Uroiului, în anul 2012, a fost finanțată de sponsori.

Obiectivele propuse au fost:

- continuarea săpăturii arheologice prin deschiderea secțiunii S XVII
- dezvelirea sistemului de fortificație (val de pământ întărit cu piatră)

Terasa I. A fost prima terasă cercetată și se află deasupra Terasei a III-a. În campania 2008 s-a realizat ridicarea topografică a sitului arheologic, un studiu de paleo-topografie, cu identificarea mai multor structuri antropogene. Pe latura vestică a terasei a fost observată continuarea fortificației de pe laturile de est și sud. S-a realizat un sondaj S XVI și a fost observată structura zidului din piatră legată cu lut, care se mai păstrează pe o înălțime de aproximativ 0,70 m.

Datorită rezultatelor din 2008, în 2012 s-a trasat S XVII la sud de sondajul amintit mai sus. Aceasta a fost orientată est-vest, cu L = 20 m, iar I = 3 m. S-a observat că structura de piatră legată cu lut avea deasupra un strat consistent de lut ars, înroșit și lemn carbonizat, care pare a proveni de la incendierea unei palisade și a unui podet de lemn, care serveau, probabil, la apărare și supraveghere. În capătul vestic al fortificației, se observă cum s-a săpat un șanț în solul galben, în care s-au fixat bolovani mari de andezit local, ca bază pentru paramentul de piatră exterior al valului de pământ, ținînd cont de panta naturală accentuată. Materialele arheologice recuperate din structura sistemului defensiv sunt reprezentate de fragmente ceramice hallstattiene și fragmente osteologice.

În interiorul fortificației au ieșit fragmente ceramice hallstattiene și Coțofeni (în poziție secundară) fragmente osteologice și de corn, o mărgică din lut ars, roțițe de car întregi și fragmentare, 3 statuete zoomorfe fragmentare, 2 dălțițe de os, un tipar fragmentar din gresie și un ac de cusut întreg din bronz.

Locația bazei de date și a artefactelor este la Muzeul Civilizației Dacice și Romane din Deva.

Obiectivele cercetărilor viitoare. Se va continua activitatea de cercetare pluridisciplinară în situl arheologic de la Măgura Uroiului, adăugându-se faze noi prin care să fie posibilă cunoașterea cât mai în detaliu a fiecărei secvențe de locuire:

- continuarea înregistrării topografice și a prospecțiilor non-distructive
- continuarea cercetării teraselor de la baza dealului
- cercetarea platoului superior și a fortificației
- finalizarea unității de săpătură din campania 2012
- reconstituirea ulterioară a poziției metrice relative între piesele descoperite
- întocmirea de fotoplanuri de detaliu în coordonate spațiale
- editarea unor modele 2D solid și 3D a zonei cercetată topografic, pentru determinarea configurației terenului și reconstituirea unor elemente geomorfologice.

Bibliografie:

Otis Crandell, Angelica Bălos, *Palaeotopography. The Use of GIS Software with Data Derived from Resistivity Surveys and Stratigraphic Profiles to Reconstruct Sites and Past Terrains*, CAA 2007, Berlin.

Liviu Maruia, Dorel Micle, Adrian Cintar, Angelica Balos and

Adriana Pescaru, „Măgura” Uroiului (*Hunedoara County, Romania*). *An Archaeological Site from the perspective of Landscape Archaeology*, CAA 2009, Williamsburg.

Abstract:

The archaeological research intended to observe the fortification system of the perimeter of the first terrace. It was emphasized the existence of a vallum, enforced with a local stone parament, provided in the higher side with the wooden structure of the stockade.

56. Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj

Punct: Castru

Cod sit: 71108.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 75/2012

Colectiv: Dorel Bondoc (MO Craiova), Gabriela Filip (Univ. Alba Iulia)

Săpăturile arheologice de pe șantierul Răcarii, campania 2012 s-au desfășurat în perioada 1 iunie - 13 iulie. Fondurile bănești destinate cercetării au fost alocate Muzeului Olteniei Craiova pe bază de proiect, de către Consiliul Județean Dolj, iar forța de muncă a fost angajată de pe plan local. La săpături a participat dna Gabriela Filip, absolventă a Facultății de Istorie din Alba-Iulia.

Fiind vorba despre unul dintre cele mai importante monumente arheologice de pe teritoriul județului Dolj, castrului roman de la Răcarii¹ i s-a acordat o atenție specială și în campania de săpături arheologice din anul 2012.

Concret, cercetările din anul 2012 s-au concentrat în colțul de nord-vest al castrului, de o parte și de alta a turnului pus în evidență în campania anterioară². Am evitat o săpătură în interiorul castrului, în vederea pregătirii terenului pentru operațiunea de scanare geofizică. Castrul are forma unui dreptunghi (170 x 141 m) cu colțurile rotunjite, fapt ce a putut fi verificat și anul acesta.

În continuarea celor începute în anul 2011 (secționarea sistemului defensiv în fața turnului din colțul de nord-vest al castrului, cercetarea și dezvelirea totală a acestui turn urmată de conservarea primară a ruinelor sale), în anul 2013 am procedat la cercetarea zidului de incintă de o parte și de alta a turnului. Acest lucru s-a făcut prin săparea mai multor sondaje perpendiculare pe zid, urmate de demontarea martorilor de pământ păstrați între ele. Toate acestea au condus până la urmă la dezvelirea zidului pe o lungime semnificativă. Cercetarea făcută ne-a permis mai multe constatări, după cum urmează.

Zidul castrului atât cât s-a mai păstrat, a apărut la o adâncime de 0,50-0,60 m față de actualul nivel de călcare, fiind cumplit devastat din cauza spoliei pietrei de către localnici în epoca modernă. A fost vizată în special piatra de calcar din paramentul exterior și cel interior, putând fi observate inclusiv șanțurile săpate în vederea extragerii sale din zid. Într-o mai bună măsură s-a păstrat emplectonul (a cărui compoziție nu interesează pe cei aflați în căutarea pietrei), alcătuit de pietre de râu, săgă, pietre mici de calcar, mai rar fragmente de țigle și cărămizi. În special, zidul de pe latura de nord s-a păstrat într-o stare de conservare mediocră. Aceste distrugerii se datorează în bună măsură și faptului că în urma cercetărilor mai vechi (Tocilescu-Polonic, Gr. Florescu), edificiile descoperite au fost lăsate fără pază sau fără o protecție minimală. Traseul zidului castrului s-a putut totuși

¹ D. Bondoc, N. Gudea, *Castrul roman de la Răcarii. Încercare de monografie*, Cluj-Napoca 2009.

² D. Bondoc, în CCA 2012, p. 114-115.

contura mulțumitor după pietrele din temelie sa, dispuse oarecum regulat.

Situația se prezintă sensibil diferit pe latura de vest a castrului, unde zidul s-a păstrat pe o înălțime de cca. 0,70 m. Temelia sa a fost realizată din lespezi de săgă dispuse orizontal una peste alta și legate cu mortar. Pe alocuri sunt vizibile și porțiuni din cei doi paramenți (interior și exterior). Grosimea zidului de o parte și de alta a turnului din colțul de nord-vest al castrului este invariabil de 1,10 m. În spatele zidului s-a putut deosebi drumul de rond sub forma unei platforme netedă și bine tasată. Odată evidențiat, în vederea protejării sale, zidul a fost supus operațiunii de conservare primară, astfel încât în prezent traseul său se prezintă într-o stare stabilă.

În campania de săpături din anul 2012 a putut fi observat pentru întâia oară, în exteriorul zidului de incintă, o amenajare realizată din pietre de râu, săgă și fragmente de cărămizi, sub forma unui drum exterior (prefer să nu folosesc termenul de berma). Lățimea acestui drum exterior incintei este de 0,60 m. Deși am mai procedat la secționarea sistemului defensiv al castrului și în alte campanii de săpături anterioare, drumul exterior nu a putut fi pus în evidență atunci, din cauza distrugerilor provocate de săpăturile pe lângă ziduri făcute la finele secolului XIX sau în deceniul al treilea al secolului trecut.

Dintre obiectele descoperite în campania de săpături arheologice din anul 2013, sunt de menționat: vase, opaițe, obiecte de fier și obiecte de bronz. Din așezarea civilă, de la nord și vest de castru au fost recuperate mai multe fragmente de vase ceramice, obiecte de os și fier.

Tot în timpul campaniei de săpături arheologice din anul 2012 s-a procedat la scanarea geo-fizică a întreg perimetrului castrului. Cu excepția zonelor afectate de săpăturile mai vechi sau mai recente, terenul a putut fi scanat fără probleme. Rezultatele obținute sunt de natură a pune în evidență distribuția spațială interioară, printr-o metodă non-invazivă și non-distructivă, binecunoscută și practică și în alte locuri.

Întreg perimetrul castrului a fost curățat și igienizat. Vegetația deasă și înaltă a fost tăiată, gunoaiile au fost ridicate și s-au luat măsuri în vederea prevenirii depunerii lor din nou. Pământul rezultat din vechile săpături și lăsat în fața turnului din colțul de nord-vest a fost evacuat. Toate acestea, alături de măsurile de protecție aplicate (conservare primară), se încadrează în planurile și intențiile Muzeului Olteniei Craiova și Consiliului Județean Dolj, de a pune în valoare ruinele castrului de la Răcari, prin introducerea sa în circuitul turistic. [Dorel Bondoc].

57. Roșia Montană, com. Roșia Montană, jud. Alba [Alburnus Maior]

Punct: Galeria Cătălina Monulești, masivul Coș
Cod sit: 6770.11

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 8/2012
Colectiv: Béatrice Cauuet - responsabil, Bruno Ancel, Christian Vialaron (Laboratorul TRACES – UMR 5608, Universitatea Toulouse 2 – Franța), Călin Tămaș (UBB Cluj), Paul Damian - responsabil, Decebal Vleja, Vlad Rumeș (MNIR)

În contextul unei misiuni științifice CNRS (Franța), începând cu luna octombrie a anului 2011 au fost lansate cercetări arheologice sistematice în rețelele miniere romane din mina de aur Cătălina Monulești (masivul Coș, Roșia Montană). Aceste cercetări au continuat și în anul 2012 sub conducerea Dr. Béatrice Cauuet, cu

participarea echipei sale din laboratorul TRACES (UMR 5608 – CNRS) de la Universitatea Toulouse 2 Le Mirail (Franța). Această misiune se desfășoară în colaborare cu arheologi de la Muzeul Național de Istorie a României din București și cu geologi de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj-Napoca. Echipa arheologică a însumat 32 de specialiști, prezenți alternativ pe șantierul arheologic, respectiv arheologi mineri, geologi și dendrocronologi, dintre care 14 francezi, 6 români și restul de diferite naționalități (spanioli, englezi, italieni, germani, singaporezi, ciadieni). Compania minieră Roșia Montană Gold Corporation (RMGC), prezentă în cadrul sitului, a oferit sprijin prin forță de muncă (peste 50 de mineri, tehnicieni și ingineri), precum și susținere logistică și financiară a cercetărilor arheologice desfășurate în această nouă rețea minieră antică în cadrul unui mecenat și a unui parteneriat științific Franța (Toulouse) – România (București și Cluj), ce vizează un program de arheologie sistematică.

Unele lucrările miniere aflate în execuție în masivul Coș în perioada secolelor al XVIII-lea și al XIX-lea au redeschis parțial galeriile antice din rețeaua Cătălina Monulești, ceea ce a condus la descoperirea unui lot important de tăblițe cerate romane, respectiv 12 tăblițe din cele 28 descoperite în cadrul sitului Alburnus Maior. Într-o publicație din 1868, inginerul miner Pošepny menționează lucrări săpate cu dalta și ciocanul, o sală de roată hidraulică surpată în care se păstrează o roată hidraulică (3,30 m diametru), o scară monoxilă și galerii din care au fost colectate 40 de fragmente de tăblițe cerate. O parte din aceste obiecte ar fi fost abandonate în locația descoperirii lor.

În stadiul actual al cercetărilor, rețeaua minieră romană Cătălina Monulești, orientată NNE-SSV se revelează a fi dezvoltată pe 6 etaje cu o amplitudine verticală de peste 20 m, posedând o lungime cumulată de peste 300 m. Săpăturile arheologice au pus în evidență lucrări romane săpate cu unelte (urme de daltă și de pic pe pereți), prevăzute cu nișe de opaițe. Toate aceste lucrări romane au secțiuni trapezoidală, o caracteristică a lucrărilor miniere antice de la Roșia Montană din masivele Cărnăc, Cetate, Țarina și Păru-Carpeni ce au fost datate prin cercetările noastre anterioare în epoca romană. Rețeaua minieră romană cuprinde galerii de cercetare, planuri înclinate de acces și de legătură și șantiere de exploatare verticale descendente, prevăzute cu platforme de lemn, ale căror goluri de fixare sunt conservate în pereți. Planurile înclinate au de regulă talpa lăsată, uneori însă sunt prevăzute cu trepte săpate în poziție centrală, sau pe toată lățimea tălpilor. Tavanele planurilor înclinate urmăresc panta tălpilor, uneori fiind executate în gradenuri răsturnate. Marea majoritate a galeriilor și planurilor înclinate au gabarit mare, având în medie 1,60 m lățime și 1,80 m înălțime. Transportul minereului și sterilului între diferite etaje se făcea prin cărare în spate de către mineri.

A fost descoperit un sistem de evacuare a apelor de mină cu ajutorul roților hidraulice, din care se cunosc deocamdată doar două. O bună parte a primei roți hidraulice este încă în situ, fiind în conexiune cu cadrul său de susținere și cu canalul care prelua apa și o dirija spre o galerie superioară. Spre finalul campaniei 2012 a fost descoperită a doua roată hidraulică în situ. Camera ce conține aceste două roți hidraulice corespunde spațiului de drenare descris de Pošepny în secolul al XIX-lea. Cuvele pentru înmagazinarea apei apar la periferia roților, în sedimentul care le-a înglobat și conservat în situ. În sectorul Păru Carpeni al sitului Roșia Montană au fost puse în evidență anterior (2005 și 2007) alte camere cu roți hidraulice, însă roțile descoperite erau zdrobite și incomplete, ceea ce a determinat o interpretare mai delicată. Merită subliniat că este pentru prima dată din 1930 încoace, an în care au fost descoperite în mina de cupru romană Rio Tinto (Spania) mai multe camere de roți hidraulice pentru drenarea apelor de mină, că un astfel de ansamblu de roți hidraulice este descoperit în poziția lor originală. Până în momentul de față au fost descoperite două astfel de roți hidraulice, una dintre

ele fiind însoțită și de canalul de lemn plasat în lungul său, ce servea la recuperarea apei deversate de roată și la redirectionarea acesteia spre o galerie superioară. Cele două roți hidraulice se găsesc împreună într-o cameră de drenare, fiind plasate la înălțimi diferite, fiecare având diametrul de 3,30 m. Ele sunt însoțite în acest spațiu de o galerie romană susținută cu cadre de lemn plasate în desiş, în stare perfectă de conservare.

În mina romană Cătălina Monulești s-au descoperit numeroase echipamente și unelte din lemn foarte bine conservate în mediul subteran umed și cu temperatură constantă. Este vorba de echipamente miniere de dimensiuni mari, spre exemplu cadre de armare din lemn cu îmbinare tip cep-gaură care aveau rolul de a susține galeriile sau platforme susținute pe stâlpi. Au fost descoperite și echipamente amovibile, cum sunt, spre exemplu, canale de lemn pentru drenare sau scări monoxile, dintre care una de aproape 5 m lungime. Au fost descoperite, de asemenea, diverse unelte ce au fost utilizate de mineri la muncă, spre exemplu buza unor coșuri de nuiete pentru transportul minereului sau sterilului, brancarde utilizate pentru transportul unor sarcini grele, un bol de lemn, precum și ceramică, respectiv un ulcior cu dopul său de lemn. În mai multe șantiere verticale de dimensiuni mari au fost reamenajate galerii armate în lemn ce au fost utilizate într-o a doua etapă de activitate în subteran, respectiv în ultima treime a secolului al II-lea. Resturile ceramice descoperite și mai ales rezultatele dendrocronologice obținute pe mai multe fragmente de lemn indică activități miniere intense între anii 150 și 180 (cronologie stabilită de Christian Orceel, Laboratorul Archéolabs, Franța).

În ceea ce privește iluminatul, în cursul cercetărilor a fost descoperit un opaiț de tip Loeschke X aproape complet, precum și mai multe fragmente de la opaițe de același tip răspândite în mai multe puncte ale rețelei miniere. Din peste douăzeci de galerii identificate, numai șase sunt echipate cu nișe de opaiț, acestea fiind situate în apropiere de tavan. Repartizarea aleatorie a nișelor de opaiț sugerează că minerii foloseau și alte metode pentru iluminat. În marea majoritate a cazurilor, pe nivelurile de călcare antice au fost descoperite cantități importante de baghete de lemn cu extremitățile carbonizate. Aceste baghete de lemn au servit ca torțe pentru iluminatul necesar activității minerilor, în special la avansarea fronturilor de lucru. Ca regulă generală, în proximitatea fronturilor lucrărilor miniere nu există nișe de opaiț. Această observație sugerează că minerul din front nu folosea pentru iluminat un opaiț plasat într-o nișă, ci mai degrabă torțe confecționate din baghete de lemn inflamabile ce erau fixate într-o pălărie sau pe care le putea ține chiar în dinți, cum se practica în mod uzual în minele din epoca bronzului din masivul Hartz.

Rețeaua minieră antică și modernă Cătălina Monulești se profilează deja ca un spațiu minier remarcabil, în care, o bună parte a echipamentelor caracteristice minelor romane din Roșia Montană se poate păstra, restaura, consolida și prezenta publicului. La acestea se adaugă lucrările miniere moderne de explorare și exploatare (secolul XVII – începutul secolului XX) cu echipamente diverse, printre care putem aminti șine din lemn cu sistem de macaz, scări și armături. Obiectivul acestui studiu este de a conserva mina romană Cătălina Monulești, recurgând acolo unde este cazul la metode de consolidare pentru a transforma acest perimetru într-un muzeu al mineritului de-a lungul istoriei, începând cu antichitatea romană și ajungând în timpurile moderne, utilizând în acest scop mijloacele puse la dispoziție de compania minieră RMGC.

58. Secu, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț

Punct: Vechiul Schit Nifon al Mănăstirii Secu

Cod sit: 125043.04

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 104/2012

Colectiv: Costică Asăvoaie - responsabil, Bogdan Minea, Lucian Munteanu (IA Iași), Lăcrămioara Stratulat, Cosmin Niță (CMNM Iași), Vitalie Josanu (IPJ Neamț)

Încă înainte de a ajunge actualul colectiv, a existat o tentativă de cercetare din partea câtorva specialiști, în frunte cu domnul Dr. Silviu Văcaru de la Institutul de Istorie „A. D. Xenopol” Iași¹. Înainte de demersul celor menționați mai sus a existat o intenție a unor membrii ai obștii Mănăstirii Secu de a săpa în altar. În vara anului 2011 s-au inițiat săpături de sondaj descrise în Cronica Cercetărilor din România. Campania 2011².

Pe parcursul anului 2012 continuarea documentării a relevat câteva elemente hotărâtoare pentru a combate legenda conform căruia că schitul nu ar fi funcționat continuu, conform datelor de mai jos.

Conform unei legende Schitul Nifon ar fi fost întemeiat de un călugăr cu numele Nifon, venit de la Muntele Athos, la puțin timp după fondarea Mănăstirii Secu, fiind sfințit de mitropolitul Anastasie Crimca³.

În pomelnicul Mănăstirii Secu din prima jumătate a secolului XIX în lista stareților este pomenit Nifon, care este poziționat după Zosima, Dositei și Nichifor⁴; și în pomelnicul din 1826 ordinea stareților este aceeași⁵, deci, se pare că acel Nifon pomenit în legedă corespunde cu perioada în care Anastasie Crimca a fost mitropolitul Moldovei (1608-1629), de unde putem presupune că schitul exista la acea vreme.

La sfârșitul secolului XVII, mai exact în 1691, în contextul incursiunilor poloneze în Țara Moldovei, m-rea Secu a fost ocupată de soldați polonezi „În al șesălea anu a domniei lui Cantemir vodă coborātu-s-au craiul Sobețichii cu oști grele în Țara Moldovei ... au lăsat oaste cu bucate în cetate, la Neamțu, și-n Sucevi, în mănăstirea armenească, și-n Săcul, și-n Câmpu Lungu, și-n Hangul” (I. Neculce, 2003, p. 913). Abia în timpul domniei lui Constantin Duca (1693-1695), s-au luat măsuri pentru eliberarea acestor meleaguri: „Apoi oaste lui Antiohie [Jora] s-au și sămețit și s-au dus la mănăstire la Agapie, și la Săcul, și la Schit s-au tot bătut ș-au scos pe joimiri și pe drăgani de pen mănăstiri.” (I. Neculce, 2003, p. 933). În această perioadă, conform unei monografii a Mănăstirii Secu, Mănăstirea Secu o veche și nestinsă candelă în Munții Neamțului, editura Trinitas [Iași], 2006, p. 14, „Schitul Nifon, cu hramul Buna Vestire, întemeiat de Ieroschimonahul Nifon de la Mănăstirea Secu, în anul 1690” și p. 33: Icoana Maicii Domnului – Ciprioata a fost mutată de la Cetatea Neamțului în anul 1718 la Biserica Schitului „Sfântul Nifon” până în anul 1758), din cercetările ulterioare a rezultat că acel Schit pomenit în Letopisețul lui I. Neculce nu este același cu cel arătat în lucrarea pomenită anterior.

Schitul Nifon mai este amintit într-o însemnare de pe o icoană „Sfinții 40 de mucenici” cu următorul conținut „Această sfântă icoană iaste a mea prin egumenul Schitului Nifon ot Secu și am dat sfântului Neculai ce iaste zidit în sfânta mănăstire Secul și cine o va înstrăina să fie blestemat de Dumnezeu. Vleat 7203

¹ Silviu Văcaru, Un schit uitat din Munții Neamțului: *Schitul Nifon*, în *Monumentul – Tradiție și viitor*, ediția XII, vol. II, coord. Lucian-Valeriu Lefter, Aurica Ichim și Sorin Iftimi, Iași-Chișinău, 2010, p. 355-369.

² CCA 2012, p. 252-254.

³ Arhim. Dionisie Udișteanu, *Graiul Evlaviei Străbune*, Ediția a II-a revăzută și adăugită, colecție recuperată, îngrijită și editată de Mircea Motrici, Suceava, 2005, p. 128.

⁴ Pomelnicul Mănăstirii Secu, p. 6, Inv. 66.

⁵ Pomelnicul Mănăstirii Secu, p. 6, Inv. 67.

(1795) Nifon prin egumenul Schitului Nifon ot Zosima (Secul)⁶. Altă însemnare este din 1815 „Acest Checragarion, cu bl(a)goslovenia preasfințitului nostru arhipăstorul chirio Veniamin s-au dat cuviosului ieroschimonah Andrei ot schitul ce să numește a(l) lui Nifon, care să-i fie spre cetire până la moarte. Iară de i s-ar întâmpla ieșire de la schit, nu are voie să-l ia, ci să rămâe schitului. Așa iaste voia și bl(a)goslovenia preosfinției sale și așa mi-au pomenit să-l scriu, mie, nevrednicului ieromonah Gherontie tipograf. 1815 fevr(uarie) 11. Însă schiturile ce sânt supt stăpânirea mănăstire(i) Neamțului, are voie să o ia ori (unde) s-ar muta, iar afară de stăpânirea mănăstirei, nu”⁷.

În anul 1843 sunt dăruite schitului mai multe cărți necesare cultului, dintre care amintim cartea Simeon Tesaloniceanul, tipărit la București în anul 1765 cu următoarea însemnare: „Această carte este dăruită de sfinția sa Ieroschimonahul Gherman din Sfânta Mănăstire Neamțul, Sfântului schit Nifon, unde se cinstește și se prăznuiește hramul „Bunei Vestiri a prea sfintei Născătoarei de Dumnezeu” și cine o va înstreina, oricare ar fi acela, de la numitul schit să fie sub neiertat canon până iarăși o va întoarce. 1843 Februarie 2”. Tot în acest an este dat domnul Moldovei Mihail Sturza, Așezământul pentru mănăstirile Neamțu și Secu, care la punctul 36 menționează următoarele:” Schiturile Săhăstria, Sihla și Nifon, vor rămânea întru purtarea de grijă a Egumenului, rânduiindu-se de cătră starețul la dănele proistoși din părinți cei mai încuviințați ai Monastirii aceștia Secul, după rânduiala păzită încă din zilele prea cuviosului Paisie”⁸.

Dionisie Udișteanu, opinează că schitul a dăinuit până la 1850, când a fost distrus de foc, ceea ce nu se confirmă arheologic din mai multe puncte de vedere: lipsa urmelor de incendiu, rezerva de materiale (nisip), refacerea de cel puțin trei ori a bisericii, demantelarea catapeteasmei, demontarea sistematică a complexului, pomenirea icoanelor ce probabil au fost aduse în Mănăstirea Secu de la Schitul Nifon.

Aceste relatări confirmă dăinuirea schitului Nifon încă din veacul al XVII-lea până la jumătatea secolului al XIX-lea.

În proiectul anual de cercetare arheologică sistematică la Vechiul Schit Nifon, depus odată cu cererea de autorizație pentru cercetarea arheologică în anul 2012, se prevedea:

- Axul E-V al bisericii, cu prelungire în exterior (circa 60 x 1,5 m) cu adâncimi variabile dictate de contextul descoperit;
- 6 casete în interiorul bisericii (circa 2 x 2 x 2,60 m);
- 8 casete (2 x 3 x 0,60 m) la fundațiile corpului de chilii și 2 cuptoare;
- Evacuarea de pe traseul secțiunii magistrale II (N-S), sectorul nordic a pietrelor aflate în poziție secundară și eliminarea arborilor, în regim silvic, de pe traseul viitoarei secțiuni (circa 40 x 3 m);
- Curățarea fântânii de către un fântănar specialist (angajamentul mănăstirii).

Aceste obiective propuse nu au putut fi îndeplinite în totalitate datorită faptului că autoritățile silvice au fost convinse de autoritățile locale pentru a marca un număr minimal de arbori a căror doborâre ar fi făcut posibilă desfășurarea normală a săpăturii prevăzute pentru anul 2012. Din păcate birocrăția silvică și prioritățile firmelor subcontractate al parchetului forestier au condus la întârzierea lucrărilor. Se cuvine a fi amintit și faptul că (re)gigenizarea sitului a presupus și presupune în continuare eforturi deosebite.

În ciuda acestor impedimente arătate mai sus s-au întreprins următoarele activități ce vor fi arătate în continuare.

În interiorul bisericii s-a putut realiza doar o singură casetă în altar (jumătatea sudică), cu următoarele dimensiuni: 4 m lungimea maximă, 2 m lățimea maximă 2,30 m adâncime, celelalte nu a fost

îndeplinite deoarece arborile din naos, deși a fost marcat, nu a putut fi extras.

Din secțiunea magistrală S1 E-V, s-a efectuat prelungirea sa pe Est, pe o lungime de 6 m, 1,5 m lățime și 1 m adâncime. Pe aceasată parte de secțiune, în compoziția fundației, la adâncimea de - 1 m s-au observat câteva bârne din lemn, care se presupune că ar fi avut rolul de a proteja biserica contra alunecărilor de teren, pentru că această parte a bisericii este poziționată pe o pantă.

Pe latura de sud a bisericii au fost deschise casetele C 5 și C6. C 5 a fost deschisă de la jumătatea absidei până la jumătatea pilastrului anjajat din dreptul Arcului de Triumf, având următoarele dimensiuni:

- 2 m lățime din dreptul jumătății absidei de sud;
- 2,80 m lățime din dreptul jumătății pilastrului anjajat situat pe Arcul de Triumf;
- 3,75 m lungime;
- Adâncime maximă, lângă fundație 1,70 m;
- Adâncime minimă 1.20 m.

Diferența dintre cotele de fundare 0.60 m reprezintă un strat de umplură din lut, adăugat pentru scurgerea apei de pe acoperiș, pentru a nu afecta fundația, ceea ce sugerează o șarpantă îngustă. Între cele două cote s-a observat un strat de mortar de cca. 0.20 m, care reprezintă nivelul anterior de călcare, nivelul constructorului. În rest, în casetă nu s-au găsit alte materiale.

Castea C 6 a fost deschisă în dreptul diaconiconului, având următoarele dimensiuni: Lățime 2,30 m; Lungime – latura de vest – 2,80 m; Lungime – latura de est – 3,10 m.

Situația stratigrafică este similară cu cea din C 5.

Tot pe latura de sud a bisericii, a fost deschisă o secțiune S 2, care este poziționată perpendicular față de C5, având următoarele dimensiuni: Lungime 10 m; Lățime 1,10 m; Adâncime maximă 1 m.

Din punct de vedere stratigrafic în secțiune s-a observat un strat de litieră de cca. 0,10 m iar sub acest strat se observă un strat de sol amestecat cu mortar (cca. 0.10 m), sub acest strat solul este neumblat, la cca. 0.70 m s-au găsit formațiuni din piatră care fac parte din structura geologică a solului.

În extremitatea de N N-V a complexului a fost observată o movilă și pentru a verifica dacă în acest loc s-au făcut amenajări antropice s-a deschis o secțiune S 3, cu următoarele dimensiuni: Lungime 7 m; Lățime 1 m; Adâncime maximă 1 m.

În această movilă sub stratul de litieră a fost găsit un depozit de nisip, care se pare că din punct de vedere geologic nu aparține zonei. Acest tip de nisip era folosit ca degresant în procesul de producție al ceramicii, ceea ce ne indică că în această zonă s-a produs ceramică, deoarece există și cuptoare.

Ultimul punct explorat, care de fapt a fost și epuizat în această campanie a fost fântâna. Prin îndelungate eforturi a fost curățată până la talpă, având o adâncime de 12. 5 m și un diametru de 1 m. Din fântână au fost scoase cantități mari de lemn, piatră, măr și de la jumătatea adâncimii fântânii au fost recuperate multe fragmente de lemn prelucrat, unele cu urme de arsură, care se presupune că ar fi aparținut mobilierului din biserică, eventual din catapeteasmă. Fragmentele au fost grupate astfel:

- Elemente din lemn ecarisat folosit pentru îmbinare;
- Talpă din lemn cu scobitură;
- Elemente de grindă fără posibilități majore de identificare;
- Fragmente din lemn prelucrate sub formă de arcatură;
- Elemente din lemn de boltire;
- Policandru;
- Cuie de lemn;
- Lemn ecarisat;
- Diverse elemente;

Pentru documentarea și popularizarea acestui sit arheologic și a Mănăstirii Secu a fost organizat un simpozion național „Rolul

⁶ *Mari Cronicari ai Moldovei. Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin, Ion Neculce*, ediție, studiu introductiv, glosare, repere istorico-literare de Gabriel Ștrempele, București, 2003, p. 913.

⁷ *Idem*, p. 933.

⁸ Arhim. Dionisie Udișteanu, op. cit. p. 169.

Mănăstirii Secu în viața religioasă a Țării Moldovei”, Ediția I, Mănăstirea Secu, 25-27 mai 2012, în acest an se va încerca realizarea celei de a doua ediție a simpozionului și sperăm ca această manifestare științifică să se permanentizeze, iar pentru popularizarea sitului a fost realizat un reportaj de către TVR Iași, în luna noiembrie 2012 intitulat „Taina îngropată în Poiana lui Nifon”, difuzat ulterior pe postul TVR 3.

59. Sfârleanca, com. Dumbrăvești, jud. Prahova

Punct: Castrul și băile romane de la Mălăiești

Cod sit: 131522.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 69/2012

Colectiv: Ovidiu Țentea – responsabil, Alexandru Rațiu (MNIR), Alin Frânculeasa, Bianca Preda (MJIA Prahova), Raluca Bătrânoiu, Cosmin Coatu, Szeredai Norbert, Boda Imola (masteranzi UBB Cluj), Bianca Oltean, Șerban Minu, Claudiu Dinică (studenți FIB)

Cercetarea arheologică a castrului și termelor de la Sfârleanca (com. Dumbrăvești) face parte dintr-un proiect mai amplu intitulat “Reabilitarea zonei cultural-istorice Dumbrăvești (jud. Prahova)”, finanțat de Consiliul Județean Prahova.

Prima campanie de cercetări arheologice din cadrul acestui program s-a desfășurat între 19 septembrie – 23 octombrie 2011. Obiectivul acesteia a fost realizarea unui diagnostic general privitor la gradul de conservare a castrului. În acest scop au fost urmărite în primul rând delimitarea incintelor fortificației și realizarea conexiunii cu clădirile din interior și sistemul defensiv. Cercetarea arheologică a sistemului defensiv a fost realizată pe incinta nordică (S 1 și S 3), pe incinta vestică (S 2) și pe incinta sudică (S 5). În conexiune cu elementele incintei vestice a demarat și cercetarea unei barăci din arealul nord-estic al castrului. Înregistrarea datelor cercetării arheologice a fost realizată utilizând sistemul unităților stratigrafice (u.s.). În cadrul campaniei din anul 2011 au fost finalizate cercetările în unitățile de săpătură S 1 și S 3, pe când în celelalte trei unități de săpătură cercetarea s-a reluat în 2012. Coroborarea informațiilor obținute în cursul etapei de evaluare teoretică și de teren a potențialului arheologic al zonei castrului au condus la concluzia că gradul de conservare a elementelor acestuia au valori diferite pe suprafața cercetată.

Strategia cercetării arheologice din anul 2012 a avut două obiective: băile (balnea) și castrul de pământ. La aceasta au participat, pe lângă membrii colectivului, studenți și masteranzi de la Universitatea Babeș-Bolyai din Cluj și de la Universitatea din București.

Balnea. Băile au fost semnalate în partea nord-vestică a castrului, pe o terasă aflată la o cotă de nivel inferioară cu peste 12 m față de terasa pe care era amplasată fortificația. Clădirea figurează schițat pe planul întocmit de C. Zagoriț în anul 1940, fiind grav afectată în anul 1979 când D. Lichiardopol a efectuat un demers de recuperare a informațiilor, reușind să deseneze un profil. Stabilirea strategiei de cercetare a acestei clădiri a ținut seama de datele menționate anterior precum și de rezultatele măsurătorilor geofizice realizate de firma Geomathics în anul 2010. Cercetarea clădiri a fost realizată cu preponderență de-a lungul lunii septembrie și în prima parte a lunii octombrie.

Au fost deschise și cercetate parțial un număr de 6 suprafețe

cu dimensiunile standard de 5x5 m, păstrându-se martori intermediari cu o grosime de 0,50 m. S 1 – S 3 au fost deschise pe același ax cu orientarea aproximativ N – S, S 4 și S 5 au fost trasate la est de S 3 și S 2, iar S 6 la vest de S 2.

În cele 6 suprafețe în care s-a desfășurat cercetarea au fost identificate 5 ziduri care delimitează parțial încăperi prevăzute cu instalație subterană de încălzire. Zidurile sunt în stadii diferite de conservare, păstrându-se pe înălțimi variabile de la 0,2 m la peste 1,6 m, denumite în continuare Z 1 – Z 5. Cercetarea anumitor camere a fost realizată până la cotele la care s-a considerat că structurile descoperite pot fi conservate în bune condiții până la reluarea cercetărilor, preconizată pentru primăvara anului viitor.

Așadar zidurile Z 1, Z 2, Z 3 și Z 5 delimitează un spațiu (A) insuficient cercetat pentru a trage concluzia că este vorba de o singură cameră sau va fi fost vorba de o compartimentare pe care să o divizeze. Distanța dintre Z 2 și Z 5 este mult prea mare față de media dimensiunilor din celelalte camere. Zona mediană a acestui spațiu a fost grav afectată de lucrările efectuate pentru traversarea conductei de apă în urmă cu peste 30 de ani.

Între prelungirea spre est a zidului Z 1 în S 4, zidul Z 2 și zidul Z 3 se conturează o cameră încălzită (B), care pare a fi traversată prin mijloc, cu orientare NE – SV, de un canal de drenaj (c1). Cercetarea fiind doar în stadiu incipient, nu putem furniza alte date suplimentare.

La nord de această cameră a putut fi identificat un spațiu, cercetat pe o suprafață relativ mică până la nivelul demolării acoperișului (C).

Între zidurile Z 4 și o posibilă prelungire a zidului Z 3 spre vest (distrusă de conducta contemporană), a fost cercetată parțial o cameră (D) cu subsolul prevăzut cu instalație de încălzire. Astfel au putut fi sesizate 9 șiruri a câte 7 rânduri de stâlpi din cărămidă.

În S 6 a fost identificată amprenta unui zid roman defațat în perioada contemporană, Z 5, care delimitează spațiul (A) și ar putea reprezenta limita vestică a băilor.

Luând în considerare datele arheologice și topografice din campania anului 2012 putem spune că în acest moment cunoaștem limita sudică a băilor și posibil limita lor vestică.

În sectorul balnea, descoperirile arheologice de artefacte, după cum era de așteptat la acest tip de monument, au fost destul de sărace. Inventarul arheologic mobil constă în câteva cuie și piroane, dintre care cele mai spectaculoase sunt o serie de piroane cu dispozitiv de fixare a tegulae mammatae pe perete, descoperite în dărâmtura aferentă unei camere cu hypocaust.

Conservarea primară a fost realizată prin acoperirea zidurilor și pilonilor de cărămidă cu material geotextil (netex) și cu nisip. Materialul tegular rezultat din săpături a fost transportat într-un depozit pus la dispoziție de primăria Dumbrăvești, iar fragmentele atipice au fost acoperite cu material protector și nisip.

Castru. În cursul lunii octombrie, pe lângă finalizarea valorificării documentare a cercetărilor din băi și lucrările de conservare primară, accentul s-a pus pe delimitarea laturilor de sud și vest ale castrului.

În castru s-a continuat cercetarea secțiunii S 5, trasată la finele lunii octombrie 2011 în vederea obținerii informațiilor privitoare la latura sudică a fortificației. Secțiunea, lungă de 30 m și lată de 1,5 m a fost ajustată pe lățimea de 2 m. Astfel am putut surprinde parțial via sagularis, elemente din baza valului și două fossae. Intervalul dintre ele a fost amenajat la o adâncime mai mare cu aproximativ 0,4 m față de nivelul de la care au fost săpate aceste șanțuri. Posibil ca datorită intervalului mic lăsat între aceste șanțuri ca vizibilitatea bazei fosei îndepărtate să nu fi fost corespunzătoare. Rămâne ca aceasta ipoteză să poată fi verificată în momentul analizării înălțimii palisadei.

În vederea obținerii unor informații cât mai precise privind latura vestică, am trasat secțiunea S 6 din cercetarea căreia am

obținut informații parțiale privind elementele de fortificație. Am identificat via sagularis, baza valului și escarpa interioară a fossei vestice. Cercetările din campania 2013 vor clarifica, sperăm, situația elementelor constructive de fortificație de pe latura vestică (ultima rămasă incertă) a castrului de la Mălăiești.

Elementele constitutive ale incintei sudice

Identificarea incintei sudice a fost primul obiectiv al cercetărilor din castru din această campanie. Unitatea de săpătură S 5, orientată NNE – SSV, a fost trasată și începută încă din campania din anul 2011. Dimensiunile inițiale ale acestei secțiuni au fost de 30 × 1,5 m, dar din motive logistice ce țin de organizarea de șantier am decis lărgirea acestei secțiuni cu 0,5 m. Marcajul secțiunii a fost realizat printr-o numerotare de la nord spre sud.

În această secțiune s-au conturat următoarele elemente:

Fossa 4 are o deschidere de 3,8 m și o adâncime de 2,10 m. A fost identificată între 14,20–18 m conturându-se începând cu adâncimea de -0,58 m. Escarpele șanțului au înclinația inegală, cea din interior fiind mai abruptă, iar cea exterioară mai lină. Acest aspect este ieșit din tiparele clasice (fossa fastigata – șanț cu escarpele în forma literei V sau fossa punică – escarpa exterioară mai abruptă decât cea interioară). În umplutura șanțului nu s-au descoperit fragmente ceramice sau alte tipuri de artefacte.

Fossa 5 are o deschidere de 7 m și o adâncime de -2 m. A fost identificată la 3,20 m sud de fossa 4, între metri 21,20–28,20. Materialul descoperit în interiorul șanțului, exceptând partea superioară a umpluturii cu material ceramic modern, s-a concentrat în partea inferioară a acesteia, fiind compus din fragmente de vase din ceramică. Escarpele șanțului au înclinația inegală, identică cu cele din fossa 4.

La fel ca și în cazul incintei nordice fossa mai depărtată are dimensiuni mai mari; până în acest moment nu cunoaștem analogii în alte castru. Diferența majoră dintre cele două laturi ale castrului este distanța dintre șanțuri, astfel pe latura nordică este de 9 m, pe când pe cea sudică de doar 3 m.

Via sagularis a fost surprinsă pe o lățime de 2,80 m, între 0–2,80 m, dar lățimea totală pe această latură o vom cunoaște abia după deschiderea unei noi unități de săpătură în prelungirea S 5. În secțiune via sagularis are aceeași structură și dimensiuni cu secvența acestui drum surprinsă în S 2, în cadrul campaniei din 2011.

Valul de pământ este foarte aplatizat pe această latură sudică, prezența acestuia abia se distinge între metri 12–14, iar dimensiunile reale ale acestuia pot fi doar presupuse.

Forma și dimensiunile exacte ale sistemului de fortificații ale castrului de la Mălăiești vor putea fi obținute doar în urma finalizării cercetărilor de pe latura sa vestică

Baraca B1 (S 4 – latura estică). Cercetarea acesteia a început în campania precedentă. Cercetările din B1 în anul 2012 au avut o amploare mai redusă, în mare parte din cauza numeroaselor fronturi de lucru deschise simultan și a prioritizării acestora. Cercetarea din B1 s-a concretizat, astfel, prin curățarea suprafeței excavate în 2011 și atingerea nivelului podelei din lut a barăcii. Descoperirile de artefacte au fost în consecință mai sărace, dar se evidențiază câteva piese precum un bol din sticlă, un fragment de mortarium sau mai multe fragmente de amfore. Elementele constructive s-au păstrat, fiind descrise pe larg în raportul din anul 2011.

Rămâne neclară maniera de realizare a laturii sudice a fortificației datorită conformației terenului, respectiv proiectarea colțului sud-vestic al castrului. Sperăm ca aceste elemente, precum și finalizarea cercetării barăcii din S 2, S 4 și a complexului din S 2 (anume calota unui cuptor, descoperit în campania 2011) să poată fi realizate în cursul campaniei din anul viitor.

Artefactele descoperite în cele două secțiuni cercetate în campania 2012 din sectorul Castru, anume S 5 și S 6, se încadrează

în descoperirile tipice pentru un castru de secol II din avangarda Imperiului roman. Ceramica este, ca de obicei, predominantă și foarte fragmentată, tipurile de vase clasându-se în categoria veselei de servit și a recipientelor pentru lichide. Astfel, fragmentele de amforă sunt cele mai frecvente descoperiri, dar nu lipsesc și fragmente din căni, cupe sau oale de dimensiuni mai mici. Din categoria materialului din metal reținem un fragment din buza unui vas din bronz, probabil o caserolă, descoperit în valul de pe latura sudică.

Dintre descoperirile din baraca B1 amintim bol din sticlă, un fragment de mortarium, și mai multe fragmente de amfore.

Principalele direcții urmărite în cercetarea acestui castru în cadrul campaniei din anul 2013 vor fi concentrate pe aceleași două obiective principale din cadrul sitului arheologic de la Mălăiești (sat Sfârleanca, com. Dumbrăvești): castrul și băile romane. Astfel avem în vedere:

- completarea cercetării sistemului de fortificație de pe laturile de sud și de vest, de asemenea și unificarea prin măsurători topografice a cercetărilor din cele trei campanii;
- finalizarea cercetării barăcii B 1 în S4;
- identificarea clădirii comandamentului (principia); aceasta este cea mai importantă clădire din castru, iar orientarea sa lămurește în fapt orientarea întregului castru: porți, drumuri, barăci, grajduri, etc.;
- continuarea cercetării în băile castrului, în funcție de disponibilitatea terenului pentru săpătură și de gradul de cooperare a autorităților locale în această chestiune.

Deoarece considerăm că implicarea comunităților locale are un efect pozitiv pentru protejarea și promovarea patrimoniului cultural imobil în general, au fost realizate dezbateri cu autoritățile publice locale la Dumbrăvești (27 septembrie). De asemenea, spre finalul campaniei arheologice 2012 a fost organizată o conferință de presă la sediul Muzeului Județean de Istorie și Arheologie Ploiești (24 octombrie).

Abstract:

In 2012, the archaeological excavations at Mălăiești were focused on two major objects of the site: the Roman baths (balneae) and the fort (timber phase)

The baths have been uncovered in the north-western part of the fort, on a terrace with 12m lower than the one where the fortification is located. There have been opened and partially investigated 6 research surfaces, having standard sizes of 5 × 5m and intermediary baulks of 0,5m. Within these excavation units were identified 5 walls which outline partially a series of rooms equipped with subterranean heating instalation. The walls are in various stages of preservation, with an elevation between 0,2 m up to 1,6 m. A major objective of the future archaeological campaigns in here is to finish the full excavation of the baths.

The excavations in the camp aimed to outline the southern and western sides. On the western side it was resumed and finalised the investigation commenced in 2011 in S 5; as a result was possible to upgrade the data concerning the defenisve system, consisting of the vallum (earthen rampart) and two fossae. On this side was also identified the via sagularis. In order to investigate the western side of the camp was opened S 6; in here there were partially uncovered elements of the fossa, vallum and via sagularis. The excavation of this section was not yet completed. For the 2013 archaeological campaign we envisage to finalise two objectives: the fortification system along the western side and the area opened by a research surface in the barrack B1/S4.

60. Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud.**Tulcea [(L)Ibida]****Punct: Cetatea Fetei**

Cod sit: 161277.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 81/2012

Colectiv: Mihaela Iacob, Dorel Paraschiv, George Nuțu, Marian Mocanu, Iuliana Costea, Vera Rusu, Liliana Marcu, Jeni Efimov (ICEM Tulcea), Costel Chiriac, Dan Aparaschivei, Alexander Rubel, Andrei Opaît, Lucian Munteanu (IA Iași), Lucrețiu Mihăilescu-Bîrliba, Simina Stanc (UAIC Iași), Andrei Soficaru (ICAFR București), Natalia Mateevici (Muzeul Național de Istorie a Moldovei - Chișinău), Alina Neagu (absolventă FIB), Ștefan Honcu, Sever-Petru Boțan, Roxana Coadă, Violeta Dobrescu, Vlad Nadă, Bogdan Voicu, Ion Coropceanu, Dan Prisecaru, George Aaniței, Ana Odochiciuc, Diana Stan, Cristina Nica, Silvian Man (doctoranzi, masteranzi și studenți UAIC Iași), Claudia Radu (masteand UBB Cluj), Bogdan Tudorache (masterand FIB), Ciprian Turică, Sorin Costea, Valentina Patriche (studenți UDJ Galați), studenți UAIC Iași și UDJ Galați

Cercetările, finanțate de MC, ICEM Tulcea, Asociația Ibida, Gianni Alexandrescu (Iași) și Hristu Caraman (Tulcea), s-au desfășurat în lunile iulie – august 2012, pe mai multe sectoare. Tot materialul ceramic a fost spălat restaurat, prelucrat și depozitat pe șantier.

Sectorul Curtina G – Turnul 8**S 1**

La curățenie, în zona intra muros, au fost descoperite mai multe monede datate în sec. IV p. Chr. În extra muros, în primele carouri, au apărut trei denari (doi republicani și unul imperial), căzuți din profilul de V; aceștia fac parte din tezaurul descoperit în campaniile anterioare: Numărul pieselor din tezaur a ajuns la 28.

S 3

În S 3, secțiune situată extra muros, la 3 m E de S1, a fost cercetat edificiul roman timpuriu secționat de incinta romano-bizantină. Edificiul a fost demantelat cu prilejul construcției incintei, până la nivelul plintei acesteia din urmă. În campaniile anterioare, în această secțiune fuseseră identificate trei ziduri paralele, dispuse aproape perpendicular pe incinta romano-bizantină. În S1 se găsește colțul de NV al edificiului.

Zidul nr. 1 a fost surprins pe o lungime de 7 m (pe latura de E), până când acesta intră în profilul de V al secțiunii. Zidul se compune din cinci „tronsoane”, acesta fiind „secționat” de două intrări, dacă nu avem de-a face cu un stilobat. Succesiunea este următoarea: zid, intrare, zid, intrare, zid. Grosimea zidului e de 0,60 – 0,65 m. Înălțimea maximă la care se păstrează acesta este de 0,75 m (cu fundație), aceasta din urmă având 0,30 m. Deci, de la nivelul primei „intrări”, păstrată integral, până la coama zidului avem 0,45 m. Celei de-a doua „intrări” nu i-au fost surprinse dimensiunile, deoarece zidul este deteriorat în această zonă. Ultimul „trason” al zidului nr. 1, situat la N, are „talpa” fundației cu 0,32 – 0,35 m mai sus decât porțiunile anterioare.

Zidul nr. 2 este situat la 2,35 m E de zidul 1. Traseul acestuia a putut fi observat pe o lungime maximă de 12,5 m (pe latura de E), până la intrarea în profilul de E al S 3. Succesiunea „tronsoanelor” zidului este următoarea: zid, intrare (stilobat?), negativ. Acesta are aceeași grosime și se păstrează pe aceeași înălțime maximă ca zidul 1. Zidul nr. 2 a fost demantelat integral în partea de N (inclusiv fundații), de la 2,30 m N de incinta romano-bizantină. Negativul se observă mai bine spre zona de N. În profilul de V al secțiunii a fost

descoperit un tezaur compus din 204 monede din bronz; ultimele piese se datează în timpul împăraților Valens și Valentinian. Tezaurul a fost găsit chiar în interiorul negativului, la 0,30 m de altitudinea maximă la care acesta se păstrează. Aproape toate piesele erau grupate, deci se pierduse o pungă.

La 2,8 m E de zidul 2 se găsește zidul nr. 3. Acesta are grosimea de 0,85 m și se păstrează pe o lungime de 0,95 m (latura de E), respectiv 0,75 m (cea de V). Elevația se păstrează pe o înălțime de 0,60 – 0,65 m. Până la cca. 12,1 m spre N de incintă au fost surprinse porțiuni din negativul acestui zid.

A fost surprins un singur nivel de funcționare al edificiului, datat, pe baza materialului ceramic (veselă de masă provincială, amfore Pseudo-Cos, heracleene Șelov B) și vitric (trei unguentarii), cel mai târziu la mijlocul sec. II p. Chr. Nivelul este puternic incendiat; pe acesta au fost surprinse numeroase țigle de la acoperiș. Spre profilul de V al S 3 se observă o groapă ce perforază nivelul de funcționare al edificiului. Aceasta are o lățime de 0,60 m (pe latura N – S) și o adâncime de 0,90 m. Probabil avem de-a face cu un mormânt romano-bizantin, căruia i-am surprins extremitatea estică.

În ceea ce privește demantelarea edificiului, considerăm că s-a produs în două etape:

- prima etapă poate fi plasată cronologic la începutul sec. IV, când zidurile au fost „rase” până la nivelul superior al fundației viitoarei incinte;

- a doua etapă se datează la sfârșitul sec. IV, când porțiuni a ceea ce mai rămăsese din ziduri au fost demontate complet (inclusiv fundațiile) după cum demonstrează tezaurul descoperit în negativul zidului nr. 2.

Nu știm, în actualul stadiu al cercetărilor, dacă edificiul avea vreo legătură cu zidul roman timpuriu de la N de turnul 8, descoperit în S2 și S 4 în campania precedentă.

La cca. 0,30 – 0,35 m de nivelul de funcționare al edificiului am descoperit un alt nivel, căruia-i corespunde, în zona de mijloc a profilului dintre S 3 și S 2, o locuință de suprafață reașizată din chirpici. Zona respectivă fusese bulversată de o groapă pentru reinhumarea unor schelete (M 2 / 2010) și de o intervenție medievală timpurie, după cum demonstrează un fragment de la un vas-borcan datat în sec. X – XI, descoperit la 0,10 m mai sus de nivelul podelei locuinței.

Observații cu privire la incinta romano-bizantină

Între zidurile 1 și 2, fundația incintei are o înălțime de 0,50 m. Lățimea plintei e cuprinsă între 0,08 și 0,25 m. Între zidurile 2 și 3, fundația are o înălțime cuprinsă între 0,50 m (la V, spre zidul 2) și 0,70 m (la E, spre zidul 3). Lățimea plintei în această zonă e de cca. 0,10 m. La est de zidul 3, practic fundația dispăre. Avem de-a face cu o singură asiză cu o înălțime maximă de 0,20 m. Lățimea maximă a plintei e de 0,25 m. Se observă că „talpa” fundației coboară spre E, spre joncțiunea cu turnul 8.

Profilul dintre S 3 și S 2

Profilul a fost demontat până la ultimul nivel de funcționare a incintei. S-a săpat într-un strat masiv de dărâmtură din pietre, cărămizi și mortar, gros de 2,90 – 3 m. Au fost recuperate numeroase cărămizi întregi și fragmentare, unele având marcă de fabricant. Pe nivel a fost descoperit un folles de la Justinus II și Sophia.

S 4

În S 4, la curățenie, a fost descoperită o farfurie fragmentară din sticlă, datată la sfârșitul sec I sau în prima jumătate a sec II p. Chr. În profilul de E, pe ultimul nivel de funcționare a incintei, a apărut un inel din bronz.

Conservare primară

Zidurile edificiului roman timpuriu au fost restaurate pe toată lungimea pe care au fost surprinse în S 3.

Au fost restaurate porțiuni din interiorul turnului 8 – faza târzie

a acestuia, contrafortul și porțiuni ale zidului de incintă. S-au folosit blocuri de calcar și cărămizi recuperate din săpătură.

Sectorul X

În scurta campanie pe care am desfășurat-o în anul 2012 în sectorul X am urmărit, pe de-o parte, conservarea edificiilor și a complexelor identificate până acum, dar și profilarea unor elemente specifice din rețeaua urbanistică a cetății.

Astfel, pentru primul obiectiv am verificat și am îmbunătățit protecția zidurilor edificiilor din secțiunile X și X1, cu o atenție aparte asupra acelor complexe ce urmează a fi restaurate.

În ceea ce privește intervenția arheologică propriu-zisă, s-a insistat asupra secțiunii X1, caroul 1 intramuros, spre nord față de edificiul cu zid adosat săpat parțial în anul precedent (E2). Din acest zid, situat în caroul 2, am reușit să scoatem până la 0,77 m din elevație. Ni s-a confirmat astfel ipoteza că a fost adăugat ulterior, iar tehnica de construcție era una absolut rudimentară, fiind ridicat în grabă. Rolul său, așa cum reiese din dispoziția edificiului de care se leagă (E2), dar și a celui care intră în profilul de est al secțiunii X1 (E3), era acela de a închide o cale de acces dintre cele două complexe. După intervențiile din acest an, la zidul de N al E2, care este prăbușit, ne-am adâncit până către 0,85 m la capătul de N și 1,25 m în colțul zidului, pe profilul de V.

Spre vest de acest zid am continuat să ne adâncim într-un strat consistent de dărâmtură, cu piatră mică și medie scursă de pe versant, o cantitate destul de mare de ceramică, un fragment de aplică de bronz cu un orificiu de prindere, precum și oase de animale.

Pentru campania următoare ne propunem să încheiem săpătura din secțiunile X și X1 pentru a avea o situație coerentă a întregii zone din sectorul de la curtea X.

Sectorul Necropolă

În campania 2012 au fost cercetate doar trei morminte (unul colectiv și două individuale):

M 0141:

Secțiunea 0 din fața turnului 10 a fost prelungită spre nord cu o casetă de 3x3 m (notată B); între această casetă și secțiunea s-a păstrat un martor de 0,50 m grosime; în interiorul secțiunii s-a delimitat o altă casetă (notată A) de 3x3 m cu scopul de a delimita groapa mormântului M 0141;

Caseta A:

- De la nivelul lăsat în 2011 (adâncime 1,78-2 m) săpătura s-a adâncit cu 0,20 m;

- S-au mai găsit oase umane, de animale, ceramică, cărămizi, țigle și pietre;

- S-au curățat și îndreptat profilele de vest și de nord;

- Sub groapă la 1,90 m adâncime și spre profilul de sud al casetei, a fost găsit un complex de ceramică, oase de animale și pietre.

Caseta B:

- La între nivelul de călcare și 0,40 m adâncime s-au găsit obiecte moderne și pietre;

- La 0,65 m au fost descoperit un nivel de pietre ce ocupă jumătatea nordică a casetei; acesta are formă neregulată și nu are mortar; pe nivel s-au identificat fragmente de cărămizi și de amfore; acest nivel a fost lăsat pe loc;

- În jumătatea sudică a casetei săpătura a ajuns până la 2,10 m; de la 0,65 m și până la această adâncime au fost găsite numeroase oase umane, cca. 10 oase de animale, un fragment de pahar de sticlă și două piese de fier; oasele umane se concentrău pe diverse adâncimi în colțul de sud-est al casetei;

- Profilul de sus, vest și de est au arătat foarte clar că este vorba de o groapă ce avea drept „capac” o dărâmtură de pietre;

- Oasele umane excavate nu se află în conexiune anatomică, provin

de la indivizi de toate vârstele și ambele sexe; unele dintre ele au urme de lovituri perimortem, iar altele sunt sparte din vechime; există un grad mare de fragmentare și întregi sunt doar unele vertebre sau oase de la mâini și picioare;

- Este posibil ca aceste oase să fi fost aduse din altă parte și aruncate aici; în acest stadiu al cercetării nu se poate aprecia dacă este vorba de o groapă comună sau un șanț de apărare ce a fost umplut ulterior. M 0157:

- Mormântul a fost descoperit pe un drum agricol la nord-vest de cetate, datorită ploilor care au scos la suprafață mare parte din craniu;

- Orientare = SW 22 – NE 4;

- Scheletul se afla depus în decubit dorsal cu membrele superioare întinse și paralele cu corpul; mâna stângă era așezată pe porțiunea proximală a femurului; membrele inferioare întinse și paralele; din oasele picioarelor se observau parțial bucăți de calcaneu și talusuri; tibiele erau rupte în treimea proximală; craniul era ușor culcat pe dreapta cu mandibula în conexiune; tot în conexiune se află și claviculele, coastele și coloana vertebrală; oasele antebrațelor se află în pronație;

- Lungime schelet = 1,51 m; lățime = 0,38-0,44 m; adâncime = 0,16-0,20 m (față de nivelul actual de călcare);

- Nu s-a descoperit nici un obiect de inventar.

M 0158:

- Schelet de copil care se afla la cca. 9 m de M 0157 și descoperit la nivelul de călcare actual;

- Orientare = NE 6 – SW 24;

- Craniul avea partea superioară lipsă, ca de altfel și mare parte din schelet;

- S-au identificat cinci coaste, câteva bucăți de vertebre, iliumul stâng și dentiția.

Sectorul Fântâna Seacă

Cercetările din acest punct situat în zona extramurană a orașului (L)Ibida au avut drept scop lămurirea planimetriei edificiului I (notat E 1) a cărui cercetare a început în anul 2007 și stabilirea limitei sale spre vest.

Astfel, în campania anului 2012 a fost prelungită secțiunea S V spre vest ajungând la dimensiunile 5x15 m. Nivelul arheologic a fost surprins la adâncimea de 0,40-0,60 m și constă într-un strat consistent de dărâmtură compactă formată din blocete de dimensiuni mici și medii, fasonate sumar. Sub acest nivel a fost descoperit un strat de tegulae și imbrices sub care a apărut nivelul de călcare.

A fost descoperit un zid de compartimentare orientat SV-NE format din blocete de dimensiuni medii, sumar fasonate, legate cu pământ și având lățimea de 0,60 m. La S (cca. 2,5 m) de acesta a fost descoperit un tezaur format din 40 de monede de secol IV p.Ch. și o fibulă de tip Zwiebelknopffibel Keller/Pröttel 3/4B încadrată în intervalul 330-400/415 p.Ch.¹ Această variantă de ZkF este majoritară și la (L)Ibida², la fel ca la Halmyris³ și în majoritatea siturilor din perioada romană târzie din Imperiu. La N de zid a fost descoperit nivelul de funcționare al edificiului (-1-1,10 m) constând într-o podea din lut bine tasat. Spre profilul de E, parțial intrat în acesta, a fost descoperit un pavaj de formă eliptică alcătuit din cărămizi arse, dispuse orizontal și delimitate pe margini de altele dispuse vertical. La cca. 0,20 m de acest pavaj a fost descoperită o cuvă din calcar a cărei utilizare lasă să se întrevadă o funcționalitate agricolă, probabil

¹ Ph. M. Pröttel, *Zur Chronologie der Zwiebelknopffibeln*, JRGZM (Mainz), 1988, p. 372, fig. 11.

² Dacă avem în vedere descoperirile mai vechi, vezi A. Opaț, O săpătură de salvare în orașul antic Ibida, SCIVA, 42, 1-2, 1991, p. 43-44, nr. 31-33, fig. 17.

³ G. Nuțu, Le „Zwiebelknopffibeln” da Halmyris (Provincia Scythia), Quaderni friulani di archeologia (Udine), 20, 2010, p. 102, graficul nr. 3.

aceeași cu a pavajului. Un chiup, cu dimensiuni asemănătoare celor descoperite în anii anteriori a fost descoperit în profilul de N a secțiunii (-0,70 m).

Ceramica este slab reprezentată; majoritatea fragmentelor aparțin unor amfore Dressel 24, „Proto” LR2 și unor recipiente pentru pregătirea mâncării (vasa conquinatoria). Totuși, descoperirea tezaurului de monede și a fibulei ne determină să revizuiim ipoteza inițială cu privire la caracterul exclusiv agrar al edificiului.

În aceste condiții, fără a devansa concluziile cercetărilor viitoare, se poate afirma că edificiul I (E I) este format din două planuri – unul cu funcționalitate agricolă (magazie, zone pentru uscarea cerealelor, moară de măcinat) – și unul folosit pentru locuire de către proprietarii săi. Ipoteza inițială privind o locuire sezonieră în zonă nu mai poate fi susținută în lumina noilor descoperiri și, la fel ca în alte două cazuri de locuire rurală în proximitatea orașului antic⁴, este vorba de edificii aparținând unei comunități agricole periurbane, bine încheagată. Interesantă este și descoperirea fibulei de tip ZkF (în zonă mai sunt cunoscute mai multe fragmente provenind de la asemenea fibule) deoarece acestea sunt considerate accesorii vestimentare folosite mai ales în rândul militarilor și aparatului administrativ.

Cercetările viitoare se vor extinde spre nord și vest pentru clarificarea planimetriei edificiului și rolului său în cadrul așezării rurale din punctul Fântâna seacă.

61. Stelnica, com. Stelnica, jud. Ialomița

Punct: Grădiștea Mare

Cod sit: 94508.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 62/2012

Colectiv: Vlad V. Zirra – responsabil, Mircea Babeș – consultant științific, Anca Ganciu (IAB), Gheorghe Matei – responsabil (MJ Ialomița)

În această campanie obiectivul principal a fost continuarea săpăturilor sistematice în zona de nord a necropolei, situată în imediata apropiere a unei clădiri defaectate (moara). În acest scop a fost finalizată secțiunea S. 44 (48 x 3 m) începută în campania 2011 și trasată o nouă secțiune paralelă cu aceasta, S. 45, orientată E-V, cu dimensiunile de 38 x 3 m.

Vestigii medievale și moderne. Cercetările arheologice din această campanie au dus la descoperirea în principal doar a unor fragmente ceramice răspândite în principal în jumătatea estică a zonei cercetată. Complexele propriu-zise descoperite sunt puternic deranjate. A fost cercetată o posibilă locuință medievală (limitele acesteia nu au putut fi delimitate) din care s-a păstrat doar un cuptor defaectat care suprapunea o groapă cu inventar ceramic (farfurie fragmentară).

Perioadei contemporane îi aparțin două descoperiri: un șanț cu țevă și resturi de la o fundație modernă. Șanțul modern a fost surprins anterior în S. 44, c. 11 – 12, -0,50 m.

Necropola getică. În campania 2012, au fost cercetate nouă morminte de epocă getică: patru morminte de incinerare cu oasele depuse în urnă cu sau fără capac (dintre care un mormânt colectiv cu patru urne), un mormânt de incinerare cu oasele depuse în groapă (?) și trei morminte de înhumare.

Numărul redus de descoperiri funerare rezultate atât în urma acestei campanii cât și a campaniei anterioare, comparativ cu descoperirile din anii precedenți, ar putea sugera faptul că ne aflăm

în limita unei aglomerări de morminte. În același timp, numărul tot mai mare de descoperiri de oase umane fără context funerar, ar putea fi rezultatul distrugerilor masive provocate de construcțiile moderne aparținând fostei ferme zootehnice (resturi de fundație, dale de piatră și strat de pietriș cu o grosime de aproximativ 0,30 m).

Mormintele de incinerare cu oasele depuse în urnă cu sau fără capac. Din această categorie au fost cercetate patru morminte (M. 400, M. 403, M. 404 și M. 406.1-406.4). Urnele sunt depuse în poziție verticală sau culcată. Poziția urnei nu este determinată de dimensiunile urnei. Numărul capacelor variază de la unul până la două capace, excepție face M. 403, urnă fără capac. Urnele: amfore întregi sau depuse sub forma unor aglomerări de fragmente ceramice (M. 400, M. 406.2, M. 406.4), vase de dimensiuni mari sau medii, lucrate cu mâna (M. 403, 404), căni lucrate cu mâna (M. 406.1, M. 406.3). Capacele: picior de amforă (M. 400, M. 406.2), aglomerare de fragmente ceramice provenind de la un vas borcan, cană sau strachină lucrată cu mâna (M. 404), castron lucrat cu mâna (M. 406.3). În cazul M. 406.1 avem două capace: fund de vas lucrat cu mâna și perete de amforă depus sub fundul de vas. Inventarul funerar este relativ sărac și în stare fragmentară: mărgică de sticlă, fragment brățară de bronz, obiect de lut (M. 404).

Morminte de incinerare cu oasele depuse în groapă. În această campanie a fost cercetat un singur posibil mormânt de acest tip (M. 405). Se prezintă sub formă unor aglomerări de amfore (patru) depuse parțial întregi. Jumătatea superioară a amforelor era depusă în poziție verticală și înconjurată de fragmente ceramice provenite din partea inferioară a amforelor. Oasele calcinate sau găsit relativ dispersate în jurul amforelor, în cantitate mică și în interiorul piciorului aparținând amforei 4, și care era detașat de amforă. În acest moment nu se poate preciza dacă fragmentele depuse în jurul amforelor provin de la o singură amforă sau de la multe vase. În același timp este destul de greu de precizat dacă avem un mormânt de incinerare cu oasele depuse în groapă. Cert este faptul că mormântul (?) 405 reprezintă un ritual funerar aparte, nedocumentat până în prezent la Stelnica. În același timp nu excludem posibilitatea ca M. 405 să reprezinte de fapt de fapt vase de ofrandă pentru M. 406.1 – 406.4, dat fiind faptul că cele patru amfore se aflau dispuse aproximativ în marginea gropii lui M. 406.1 – 406.4.

Mormintele de înhumare - au fost cercetate patru morminte de înhumare. Toate mormintele aparțin unor indivizi adulți. Până la analiza antropologică nu putem face precizări privind vârsta indivizilor. Într-un singur caz mormântul era puternic deranjat. În două situații scheletele erau în conexiune anatomică parțială (M. 402, 408). Orientarea mormintelor de înhumare variază între S – N (M. 402, M. 408), SSE – NNV (M. 401), ESE – VNV (M. 407). Inventarul funerar apare în cazul M. 407, reprezentat printr-o lespede depusă la picioare și un cuțit de fier fragmentar M. 408.

În ceea ce privește cronologia descoperirilor funerare, aceasta rămâne neschimbată¹, respectiv sec. IV – III a.Chr.

Alte descoperiri. În S. 44, c. 21, -0,44 m a fost surprinsă continuarea șanțului cercetat în S. 43, campania 2011. Latura vestică a șanțului este surprinsă parțial, latura estică este în trepte înspre sud. Inventar: craniu de porc, depus cu partea superioară în jos, fragmentar, lipsă maxilarul, fragmente ceramice getice (apucătoare vas treflată) și ceramică aparținând Evului Mediu, obiecte de fier.

Șanțul de formă ovală, cercetat anterior în S. 44. c. 11 – 13, -0,50 m continuă în S. 45 în c. 7-8. Inventar: os uman, așchie silex, fragmente ceramice atipice.

Ar mai fi de notat faptul că în nici unul dintre cazuri nu s-a

⁴ L. Mihailescu-Bîrliba, *Résultats préliminaires des fouilles d'Ibida, secteur extra-muros*, SAA 9, 2003, p. 341-348.

¹ N. Conovici, Gh. Matei, N. Conovici, Gh. Matei, *Necropola getică de la Stelnica-Grădiștea Mare (jud. Ialomița)*. Raport general pentru anii 1987-1996, Materiale și cercetări arheologice (serie nouă) 1, 1999, p. 99-144.

putut observa zona de închidere a șanțurilor .

Funcționalitatea acestor două șanțuri rămâne incertă. Este de subliniat faptul că în interiorul acestor șanțuri („ringuri”) au fost cercetate și câteva morminte de înhumare sau incinerare.

Datarea șanțurilor. În ceea ce privește datarea acestor „ringuri”, dacă ar fi să luăm în considerare prezența mormintelor getice, ar fi posibil de plasat în intervalul cronologic al sec. IV – III a.Chr. Prezența unor fragmente ceramice sporadice aparținând culturii Coslogeni nu este suficientă pentru a atribui aceste „ringuri” epocii bronzului.

Cultura Coslogeni. Au fost cercetate două (?) gropi, una în S. 44, c. 22, - 1,30 m (-0,90 m fără gunoi), a fost cercetată o groapă Coslogeni (?), (Gr. 120). Adâncimea gropii de la nivelul la carea fost surprinsă este de 0,54 m. Inventar: fragmente de copaie, lipitură, două obiecte de fier corodat, lamă cuțit de fier, întregibilă, puternic corodată, solzi de pește, omoplat animal, două fragmente ceramice Ev Mediu.

Materialul ceramic și inventarul funerar este depozitat temporar la Institutul de Arheologie „Vasile Pârvan” pentru restaurare și cercetare după care urmează a fi depozitat definitiv la Muzeul Județean Ialomița. Materialul osteologic uman se află depozitat temporar la Institutul de Arheologie unde urmează a fi analizat de către dr. Ph. Charlier și Laetitia Laquay. Documentația de șantier se află la Institutul de Arheologie.

Campaniile imediat următoare au ca scop extinderea cercetărilor spre nord, pentru delimitarea limitei nordice a necropolei.

Dată fiind situarea necropolei, în curtea fostului IAS, care a afectat puternic situl, prin deplasări masive de pământ și diferite construcții, este practic imposibilă orice propunere de conservare.

Parte din materialul ceramic și inventarul funerar se află expus în expoziția permanentă a Muzeului Județean Ialomița.

Abstract:

The point „Grădiștea Mare” is situated at the Danube River, in the place “Balta Borcei”, at north by the bridge Fetești-Cernavodă. It is a surface by 15 ha and 0,50-2,00 m height.

The research is focused on the cemetery from IV-III BC. In the same time, we have discovered vestiges from other periods: Neolithic Age (Boian culture), Bronze Age (Coslogeni culture), late medieval age and modern period.

Discoveries from medieval age and modern period are represented by one dwelling house, pit props and one trench covered with bricks that belong to the mill.

From the IV-III century BC cemetery, in this year we discovered nine graves: four inhumation graves (M. 401, 402, 407, 408), one grave with cremated bones put in an pit (M. 405) and four graves with cremated bones in urns (M. 400, M. 403, M. 404 și M. 406.1-406.4). The funeral ritual and funeral inventories is very poor and is similar with the other graves discovered until now. A few graves are disturbed by the mechanics work from modern period.

From Coslogeni culture we discovered two pits.

62. Suceagu, com. Baci, jud. Cluj

Punct: Oradba

Cod sit: 55909.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 23/2012

Colectiv: Coriolan Horațiu Opreanu – responsabil, Sorin Ilie Cociș, Ioan Stanciu, Vlad-Andrei Lăzărescu (IAIA Cluj)

Cercetările în cadrul sitului de la Suceagu au fost reluate în anul 2012, obiectivele principale rămânând aceleași, respectiv clarificarea succesiunii de locuire precum și planimetria fiecărei așezări în parte. Maniera în care s-au întreprins noile cercetări a fost una puțin schimbată în sensul în care anterior cercetările arheologice de teren propriu-zise s-a încercat clarificarea unor probleme deja existente cum ar fi spre exemplu unificarea diferitelor rezultate ale cercetărilor anterioare și transpunerea acestora pe o hartă topografică actuală. Importanța unei astfel de întreprinderi în combinație cu un studiu geologic intens poate duce la o mai bună înțelegere a alegerii locului respectiv dar și structura internă a acesteia.

O altă noutate în ceea ce privește cercetarea non-invazivă a sitului este reprezentată de efectuarea unei serii de prospecțiuni geofizice în vederea stabilirii existenței unor posibile complexe arheologice ce ar putea fi identificate utilizând această metodă, spre exemplu cuptoare sau structuri din piatră. Un alt obiectiv al acestor prospecțiuni a fost stabilirea extinderii așezărilor la orizontală astfel putându-se concepe o strategie de cercetare arheologică a sitului.

Logica amplasării săpăturilor din campania 2012 a fost determinată pe de-o parte de o problemă practică, respectiv problema proprietăților din teren și a unei sume limitate de bani primită dar și una de logică arheologică în ideea în care lipsește deocamdată o estimare a densității locuirii din fiecare epocă în parte pe întreaga extindere estimată a sitului. Pornind de la aceste considerente, anul acesta au fost deschise trei secțiuni având dimensiunile de 10 x 2 m cu interval de 10 m între acestea. Ulterior, datorită aglomerării contextelor arheologice identificate în secțiunea S3/2012, o altă secțiune având aceleași dimensiuni a fost deschisă la E de S3/2012 lăsându-se un martor stratigrafic de 1 m între ele (S4/2012 = 10 x 2 m). Planul și adâncimile la care s-au descoperit materiale arheologice au fost executate și înregistrate cu stația totală. Cercetarea în suprafață a fost documentată cu planuri, profile, fotografii, iar contextele arheologice cu fișe de context după modelul propus de MOLAS Londra (GB). Materialele arheologice au fost înregistrate într-o listă de inventar digitală.

Principalul rezultat al cercetărilor a fost descoperirea și dezvelirea unei structuri romane de mari dimensiuni având numeroase compartimentări, necunoscută până acum. În momentul actual nu este posibilă stabilirea planului complet al acestei structuri extrem de interesante, acest element fiind unul dintre obiectivele principale ale campaniilor ulterioare.

A fost realizat un nou plan topografic al întregului sit arheologic cu amplasarea corectă a noilor structuri descoperite precum și corelarea acestor date cu prospecțiunile geofizice.

Datele obținute creează o nouă imagine asupra dispunerii interne a structurilor care formează situl de la Suceagu. Scopul principal al campaniilor următoare va fi reprezentat de săparea în întregime a clădirii.

Utilizarea rezultatelor prospecțiilor geomagnetice va permite amplasarea precisă în teren a viitoarelor suprafețe ce vor fi săpate.

63. Sultana, com. Mânăstirea, jud. Călărași**Punct: Malu Roșu****Cod sit: 104216.03****Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 26/2012**

Colectiv: Radian Romus Andreescu – responsabil, Cătălin Alexandru Lazăr, Mihai Florea, Vasile Opreș, Mădălina Voicu, Constantin Haită, Valentin Radu, Gabriel Vasile, Adrian Bălășescu (MNIR), Theodor Ignat (MM București), Cătălin Nicolae, Mihaela Golea, Laura Șendrea (FIB), Mihaela Danu (UAIC Iași), Valentin Parnic, Marian Neagu (MDJ Călărași), studenți, masteranzi și doctoranzi FIB și UAUIM București

Cercetările de la Sultana - Malu Roșu, com. Mânăstirea, jud. Călărași se desfășoară în cadrul proiectului Începuturile civilizației europene. Neo-eneoliticul la Dunărea de Jos, coordonat de Muzeul Național de Istorie a României.

Scopul cercetării în campania 2012 a fost reprezentat de continuarea săpăturilor arheologice și a cercetărilor interdisciplinare din cadrul sectorului terasă, în care se află necropola așezării de tip tell de la Sultana-Malu Roșu. Tot în cadrul aceluiași sector, au fost deschise și cercetările din așezarea Boian din punctul Ghețarie, semnalată anterior în literatura de specialitate, dar necercetată sistematic. De asemenea, în campania 2012 au fost efectuate o serie de carotaje palinologice și sedimentologice în zona lacului Mostiștea, în vederea reconstituirii palierului de vegetație preistoric.

Sector terasă - necropola

În suprafața deschisă în cadrul necropolei, Son 1/2012 (40 x 2 m), s-au cercetat 15 morminte de inhumăție. De asemenea, în două dintre sondajele de verificare au mai fost identificate alte două morminte de inhumăție.

Toate mormintele conțineau indivizi depuși în poziție chircită, pe partea stângă, orientați E-V. La fel ca și în campaniile anterioare, din punct de vedere stratigrafic gropile mormintelor eneolitice au fost identificate în unitatea stratigrafică T1003, adâncindu-se în unele cazuri în unitatea stratigrafică T1004. Doar în trei morminte au fost identificate bunuri funerare: M60 – topor de piatră șlefuită; M 62 – mărgelile de Spondylus; M64 – un vas ceramic. Elementele de tratament funerar similare ca și în celelalte morminte cercetate anterior, demonstrează caracterul unitar al acestei necropole.

Tot în perimetrul necropolei au fost cercetate 8 gropi de diferite perioade (eneolitic, sec. al IV-lea p.Chr. și epoca modernă). Gropile eneolitice aparțin culturilor Boian și Gumelnița. Cel mai probabil, acestea se leagă de spațiul necropolei. Celelalte gropi, atribuite altor perioade cronologice, pot fi legate de ocupații posterioare.

Sector terasă – așezarea Boian

În cadrul acestui sector au fost deschise două suprafețe de lucru. În suprafața Son2/2012, datorită dimensiunilor mari (10 x 10 m), s-a decis păstrarea unui martor stratigrafic în cruce, cu o lățime de 0.30 m. În această suprafață au fost identificate 7 gropi aparținând culturii Boian, faza Vidra. Materialele constau în fragmente ceramice, piese de silex, unelte și podoabe MDA, precum și resturi faunistice.

Interesant este că în sectorul 4, caroul A3, a fost identificat un mormânt de inhumăție ce conținea un individ depus în poziție chircită, lateral stânga, orientat E - V. Pe baza inventarului funerar – un ac bilobat de os și un topor de piatră șlefuită, complexul funerar a fost atribuit culturii Gumelnița.

Tot în acest sector au mai fost descoperite două morminte, care, însă, pe baza elementelor de tratament funerar (poziție întinsă pe spate, orientare N - S), dar și a obiectelor de inventar funerar (o cataramă metalică și un vas ceramic), au fost atribuite sec. VII-VIII p. Chr.

În a doua suprafață din acest sector – Son 3/2012 (20 x 2

m) – au fost descoperite 4 gropi atribuite culturii Boian, faza Vidra, 3 gropi moderne, precum și unul dintre cele două morminte post-eneolitice, amintite anterior.

Sector terasă – zona dintre necropola eneolitică și așezarea Boian

După cum arătam și anterior, pentru identificarea limitei vestice a necropolei eneolitice, dar și pentru verificarea stratigrafiei orizontale și verticale din perimetrul de terasă cuprins între necropolă și așezarea Boian din punctul Ghețarie, în campania 2012 s-a decis realizarea unor sondaje de verificare (3 x 1 m) și a unor carotaje.

Astfel au fost trasate 14 sondaje, amplasate din 10 în 10 m, pe un aliniament orientat E – V, până în valea ce delimitează la est promontoriul pe care se află așezarea Boian. În cadrul acestor sondaje au fost identificate 14 complexe arheologice, ce constau în gropi și morminte. Gropile aparțin atât culturilor Boian, cât și Gumelnița, fiind în legătură cel mai probabil cu spațiul funerar. De asemenea, au fost identificate și 2 gropi datate în sec. IV p.Chr., dar și o groapă modernă. Mormintele descoperite, în număr de două, aparțin perioadei eneolitice.

Acest aliniament de sondaje de verificare a fost dublat de un aliniament de 21 de carotaje sedimentologice. Acestea au fost forate până la -2.00 m și în principal au confirmat informațiile stratigrafice înregistrate în sondaje.

Datele colectate în urma executării acestei verificări stratigrafice îmbogățesc datele existente pentru zona vizată.

Studiile paleoecologice – zona Sultana-Pupăza-Frăsinet

Pentru reconstituirea palierului de vegetație specific perioadei eneolitice, dar și pentru înțelegerea evoluției naturale a râului Mostiștea, s-a decis realizarea unor carotaje sedimentologice și palinologice.

Pentru aceasta au fost alese o serie de puncte aflate în amonte de situl Sultana, în zone mai puțin afectate de amenajările funciare de la începutul anilor '80 ai secolului trecut. Astfel, unul dintre puncte a fost stabilit în apropierea localității Pupăza, celălalt lângă Frăsinet. Au fost realizate 4 carotaje, de 10 m adâncime. Coloanele de sediment recoltate vor fi analizate anul acesta.

Tehnica de săpătură aplicată în situl de la Sultana a constat în metoda micro-stratigrafică, înregistrările stratigrafice realizându-se în sistemul unităților stratigrafice (u.s.-uri), în cadrul unor registre de unități stratigrafice și complexe, fiind utilizate fișe tipizate.

Colectarea datelor brute din teren, în vederea înregistrărilor planimetrice și altimetrice, s-a realizat cu ajutorul unui receptoare GNSS (Global Navigation Satellite System), la care s-au adăugat o nivelă optică Leica NA 724 și o stație totală Leica TCR 407 Power.

Sedimentul din morminte și din complexe cercetate a fost recoltat și tamisat. Din toate mormintele cercetate au fost recoltate probe pentru datării absolute (¹⁴C), paleoparazitologie și studiul materialului genetic uman fosil (A.D.N.).

Carotele sedimentologice și palinologice au fost executate cu o carotieră manuală și una mecanică.

Materialele faunistice au fost prelucrate și analizate pe teren de către echipa Centrului Național de Cercetări Pluridisciplinare din cadrul Muzeului Național de Istorie a României.

Probele micromorfologice, palinologice, carpologice și osteologice umane vor fi analizate în laborator de către echipa Centrului Național de Cercetări Pluridisciplinare din cadrul Muzeului Național de Istorie a României, dar și de alți specialiști din colectivul șantierului.

În funcție de bugetul disponibil, cercetările viitoare vor viza continuarea săpăturilor din așezarea de tip tell aparținând culturii Gumelnița, în așezarea plană aparținând culturii Boian, precum și pe terasă, în cadrul necropolei preistorice.

Bibliografie:

Andreescu R., Lazăr, C., *Valea Mostiștei. Așezarea gemelnișeană de la Sultana Malu Roșu, Cercetări Arheologice* 14, 2008, București, p. 55-76.

Andreescu R., Lazăr C., *Sultana, com. Mânăstirea, CCA* 2011, p. 136.

Lazăr, C. et alii, *The Eneolithic Cemetery from Sultana-Malu Roșu (Călărași county, Romania)*, Studii de Preistorie 5, 2008, București, p.131-152.

Lazăr, C. et alii, *New Data on the Eneolithic Cemetery from Sultana-Malu Roșu (Călărași county, Romania)*, Studii de Preistorie 6, 2009, București, p. 165-199.

Abstract:

The archaeological site is located at 400 m North-East from Sultana village, in the location named Malu Roșu, on the high terrace of the lezerul Mostiștea Lake.

In 2012 campaign we have conducted archaeological research in the terrace sector, more precisely in the prehistoric necropolis and also in the flat settlement belonging to Boian culture nearby.

Generally we have investigated 20 inhumation graves belonging to the Eneolithic period and a series of pits, belonging to different chronological periods. The graves contain skeletons which in general are in a hooker position, on the left side, E-W oriented. In most cases the grave goods are absent or very poor (e.g. M60 = one polished stone axe, M62 = several Spondylus beads, M64 = a small pot).

64. Supuru de Sus, com. Supur, jud. Satu Mare

Punct: Val roman, Bondaua

Cod sit: 138994.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 90/2012

Colectiv: Robert Gindele (MJ Satu Mare)

În anul 2012 săpăturile la valul roman de la Supuru de Sus au fost desfășurate pe „Dealul Șoarecelui”, fiind propusă studierea sistemului defensiv între fortificația triunghiulară de pe acest deal și valul roman secționat în vecinătatea șoselei Zalău- Tășnad. Au fost executate patru secțiuni de diferite dimensiuni pe linia sistemului de fortificație.

S1 38 x 1,5 m, orientat NNV - SSE. La m. 5- 11, la adâncimea de 0,35 m s-a conturat șanțul roman de apărare. Are deschiderea de 6,5 m și se adâncește la 1,98 m de la nivelul actual. Are o formă de „V” partea spre nord se adâncește mai accentuat. A fost umplut succesiv, 0- 0,70 m umplutură compactă, cenușie, 0,70- 1,18 m umplutură compactă, cenușiu închisă, 1,18- 1,90 m umplutură compactă, cenușiu-galbenă și la fundul șanțului între 1,90- 1,98 m umplutură compactă, cenușiu- negricioasă. În fața șanțului în formă de „V”, la 12 m de această, la metrii 23- 24 al secțiunii, la adâncimea de 0,40 m s-a conturat un șanț mai mic, cu o deschidere de 0,60 m, care se adâncește la 0,80 m. La metrii 34- 36 al secțiunii s-a conturat un al treilea șanț, asemănător cu al doilea, la adâncimea de 0,40 m, cu deschidere de 0,65 m, care se adâncește la 0,70 m.

S2 17 x 1,5 m, orientat NNV-SSE, pe linia S1, la distanță de 8,5 m de aceasta. Între m. 8-11 al secțiunii, la adâncimea de 0,45 m s-a conturat un șanț cu o deschidere de 2,30 m. După golirea acesteia s-a constatat că are un profil cu formă neregulată, se

adâncește până la 0,80 m.

Pentru studierea aliniamentului sistemului defensiv au fost deschise două secțiuni la 50 m vest de primele două pe linia șanțurilor descoperite.

S 3. 5 x 1,5 m, orientat NNV-SSE, la 50 m vest de S2. A fost surprinsă continuarea șanțului din S2, la metrii 2-4 al secțiunii, cu o deschidere de 1,80 m, și adâncime de 0,70 m.

S4. 9 x 1,5 m, orientat NNV-SSE, la 50 m vest de S1. S-a adâncit la 0,80 m, însă nu a fost observată continuarea șanțului în formă de „V” din S1.

Săpăturile arheologice din 2012 au confirmat legătura între fortificația triunghiulară de pe platoul „Dealul Șoarecelui” și valul suprins lângă drumul Zalău- Tășnad. Cercetările vor continua cu extinderea S4 din 2012 pentru stabilirea exactă a aliniamentului șanțului în formă de „V”.

Zusammenfassung.

Im Jahre 2012, wurden die Grabungen an römisches Befestigungssystem im Barbaricum in der Umgebung des Dorfes Supuru de Sus, Fundort „Dealul Șoarecelui” zwischen der dreieckigen Befestigung von diesem Hügel und der Straße Zalău - Tășnad stattgefunden. Es wurde den linearen Graben durchschnitten, der ein „V” Profil hat, am oberen Teil hat eine 6, 5 m Ausbreitung und ist im Erde an 1,98 m eingrabt.

65. Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita

Punct: Dâmbul Cetății

Cod sit: 83384.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 86/2012

Colectiv: Valerii Kavruk, Dan Lucian Buzea, Adela Mateș (MNCR), Gheorghe Lazarovici (ULB Sibiu), Elena Roxana Munteanu, Daniel Garvăn (CMJ Neamț), Corneliu Beldiman (UCDC București)

Așezarea preistorică se află la cca 8 km nord-est de municipiul Miercurea-Ciuc și la cca 1-1,5 km nord-est de satul Șoimeni (Csikksomortány – în limba maghiară), com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita, în locul numit „Dâmbul Cetății” („Várdomb” – în limba maghiară). Situl ocupă o movilă pe o șea joasă de deal, aflată între două coline mai înalte care fac parte dintr-un lanț de dealuri, pe linia E-V, ce leagă Munții Ciucului cu Depresiunea Ciucului.

Primele mențiuni arheologice despre așezarea preistorică fortificată de la Păuleni-Ciuc, satul Șoimeni, datează din a doua jumătate a secolului al XIX-lea, când sunt realizate și primele descrieri topografice, tehnice (forma și dimensiunile așezării, altitudinea etc.) și mențiuni despre toponimul respectiv, care apare frecvent sub denumirea de Cetate/Dealul Cetății/Movila (Vár/Várdomb/Várhegy).

În anii 1950 și 1960, săpături de mică amploare în acest sit au fost efectuate sub conducerea lui Székely Zoltán.

În perioada 1999-2012, cercetările au fost efectuate sub egida Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni în colaborare cu alte instituții de profil din țară¹.

¹ V. Cavruc, D. Buzea, Noi cercetări privind epoca bronzului în așezarea Păuleni (Ciomortan). Campaniile din anii 2001-2002. Raport preliminar, Angustia, 7, Sfântu Gheorghe, 2002, p. 41-88; D. Buzea, Gh. Lazarovici, Descoperirile Cucuteni-Ariuşd de la Păuleni Ciuc – Ciomortan „Dâmbul Cetății”. Campaniile 2003-2005. Raport preliminar, Angustia, 9, 2005, Sfântu Gheorghe, p. 25-88.

În anul 2012, lucrările s-au desfășurat în partea de est a sitului – în S.I., pe suprafața de 64 mp, fiind cercetat nivelul de locuire Cucuteni-Ariușd, valul de pământ și șanțul interior de-a lungul acestuia atribuit culturii Costișa-Ciomortan, și nivelul de locuire Wietenberg.

Obiectivele săpăturilor arheologice au fost: cercetarea urmelor de locuire Cucuteni-Ariușd; cercetarea sistemului de fortificație al așezării din epoca bronzului; cercetarea urmelor de locuire Costișa-Ciomortan și Wietenberg; prelevarea de mostre pentru efectuarea datărilor radiocarbon.

Eneolitic

Cpl. 48. Vestigiile eneolitice au fost cercetate în c. L-M/4-5, la adâncimea cuprinsă între 2,7 și 3,2 m de la suprafața actuală a terenului. Aici au fost descoperite urmele unui complex arheologic (probabil o locuință incendiată) care avea umplutura formată din pământ negru, afânat cu resturi de lemn și lut ars. Forma și dimensiunea complexului nu au putut fi stabilite din cauza faptului că acesta depășește suprafața deschisă.

În c. L/5, după au fost descoperite fragmente ceramice, vase ceramice întregibile, unelte din piatră (râșnițe, lame, gratoare etc.) și obiecte din lut ars (fragmente de figurine antropomorfe și zoomorfe). Umplutura complexului are culoarea neagră și conține numeroase fragmente de vase ceramice și lipitura de lut. În c. L/4, a fost descoperită o cupă cu picior, căzută pe o parte și alte două vase întregibile.

Pe nivelul de călcare din perimetrul complexului eneolitic au fost descoperite trei gropi de stâlp: gr. 311 (pereții oblici spre baza plată, dimensiuni: gura gropii are forma ovală 0,65x0,28 m și AD: 0,3 m); gr. 312 (pereții oblici, spre bază este sferică, dimensiuni: gura gropii are forma ovală 0,55x0,35 m și AD: 0,42 m) și gr. 313 (pereții oblici spre baza sferică, dimensiuni: gura gropii are forma ovală 0,55x0,35 m și AD: 0,4 m). Aceste gropi de stâlp aparțin probabil infrastructurii complexului de locuit atribuit culturii Cucuteni-Ariușd.

Epoca bronzului mijlociu

Șanțul Interior

Cpl.15. A fost descoperit în anul 2000 și cercetat în campaniile din anii 2001-2003 și 2007-2011. Șanțul este paralel linia valului de pământ. În c. I-K/1', Cpl.15 a traversat caroul pe direcția NV-SE. Umplutura complexului este formată din pământ negru ușor afânat, bolovani de piatră de dimensiuni medii și mari. În umplutura Cpl.15 se aflau fragmente ceramice de factura Costișa (ceramica striată și ceramică decorată cu triunghiuri incizate).

În urma observațiilor stratigrafice s-a constatat că Cpl. 15 era suprapus de nivelul de bolovani de piatră care acoperea locuințele culturii Wietenberg (L.7-10 și L.32). În aceste condiții, Cpl. 15 este anterior locuirii Wietenberg și aparține locuirii Costișa.

Cultura Wietenberg

Locuința (L.32) a fost construită pe panta interioară a valului de apărare, după ce în prealabil aceasta a fost ușor nivelată. În partea superioară a locuinței au fost descoperite aglomerări mari de bolovani de piatră de diferite forme și dimensiuni răspândite pe suprafața de 4,5 x 3 m.

Peretele NE al L.32 a fost cercetat pe nivelul superior al dărâmăturilor. Acesta este format din resturi arse de lipitură de lut care păstrează amprente de pari și nuiete împletite. Printre fragmentele de lipitură se întâlnesc și urme de lemn carbonizat. În colțul NV al locuinței, între dărâmăturile peretelui au fost descoperite fragmente ceramice care provin de la mai multe vase ceramice Wietenberg.

După îndepărtarea bolovanilor de piatră de pe întreg perimetrul al locuinței, s-a observat mult mai bine conturul acestui complex. Pe latura de S, în c. K-M/1', după îndepărtarea pietrelor s-au observat pete de pământ de diferite nuanțe cromatice (gălbui, ars la roșu și negru). Contextul stratigrafic și cromatic de pe acest

nivel delimitează foarte bine umplutura valului de fortificație al cetății, format din pământ pietros de culoare galbenă, puternic tasat, precum și conturul L.32 (pământ de culoare gălbuie, ușor tasat și ars la roșu).

Pe latura de SE a L.32, în c. L-M/1', a fost descoperită o construcție anexă, care se pare că aparține acestei locuințe. În această anexă, pe nivelul de călcare au fost descoperite două aglomerări formate din fragmente de vase ceramice întregibile de factura Wietenberg (vasele 4 și 5/2012).

În urma cercetărilor din anul 2012, putem afirma că dimensiunile L.32 sunt mai mari față de cele constatate în campaniile arheologice anterioare (2009-2011). Latura (peretele) săpată în umplutura valului de pământ are circa 6 m lungime și este orientată pe direcția NV-SE, în timp ce laturile scurte au dimensiunea de circa 4 m. Până în prezent, latura (peretele) dinspre incinta așezării nu s-a descoperit. De altfel, în nici una dintre cele cinci locuințe Wietenberg cercetate anterior nu a fost identificat peretele dinspre incinta așezării.

Fragmentele de lipitură arsă descoperite în c. L-M/1-2 delimitează latura scurtă pe direcția NNE a L.32. În c. I/1' s-a observat un alt colț al locuinței. Ținând cont de modul în care s-a prezentat această construcție pe prezentul plan de cercetare este posibil ca și vatra descoperită în c. K/1' (numerotată Cpl.46) să aparțină L.32 (în toate locuințele culturii Wietenberg cercetate până în prezent au fost descoperite cel puțin 2 vetre de foc).

La nivelul podelei, în partea vestică a locuinței a fost descoperită o vatră de foc (Vatra nr. 1). Suprafața de lut ars a vetrei era bine netezită și s-a păstrat pe suprafața de cca. 0,40 x 0,60 m.

În zona peretelui SV al L.32, pe nivelul de călcare, au fost cercetate patru gropi de stâlp care făceau parte din infrastructura complexului: gr. 315 (pereții oblici spre baza plată, dimensiuni: DG: 0,3 m, AD: 0,2 m); gr. 316, (pereții oblici spre baza sferică, dimensiuni: DG: 0,45 m, AD: 0,25 m); gr. 317 (pereții oblici spre baza sferică, dimensiuni: DG: 0,2 m, AD: 0,18 m); gr. 318 (pereții oblici spre baza sferică, dimensiuni: DG: 0,3 m, AD: 0,16 m). Umplutura gropilor de stâlp era formată din pământ negru afânat în care au fost descoperite resturi de lemn și lut ars, precum și fragmente ceramice, unelte și pietre de diferite forme și dimensiuni.

Eneolitic

În această campanie s-a continuat documentarea Cpl.48 (o locuință de dimensiuni mari cercetată parțial în anii 2008 și 2011). Dărâmăturile incendiate ale acestei locuințe au fost răspândite pe suprafața de circa 10 x 4 m. Perimetrul locuinței nu a putut fi stabilit cu exactitate din cauza faptului că o parte din dărâmături se află în zona rămasă necercetată din S.I., respectiv spre N (c. H-L/6) și spre E (c. M-N/3-5).

În prezent putem afirma că această locuință a fost construită pe marginea platoului dâmbului, era orientată pe direcția E-V, și se afla în zona estică a așezării din.

Epoca bronzului mijlociu

În anul 2012 s-a continuat cercetarea locuinței aparținând culturii Wietenberg (L.32). Elementele de construcție a L.32, sunt asemănătoare cu cele ale locuințelor cercetate în campaniile arheologice anterioare (L. 7-10).

L.32, are peretele nord-estic de 6 m lungime și este orientat pe direcția NV-SE. Peretele SV are circa 4 m lungime. Până în prezent, latura (peretele) dinspre incinta așezării nu a fost descoperit la nici una dintre cele cinci locuințe cercetate de-a lungul timpului la Dâmbul Cetății.

În campania arheologică din anul 2013 urmează să fie documentat peretele nord-estic al L.32, podeaua, vatra de foc și gropile de stâlp care fac parte din infrastructura acestui complex de locuit.

Abstract:

The site is situated at about 8 km north-east from Miercurea-Ciuc and at about 1 km north-east of Șoimeni village (Csikcsomortán), Păuleni-Ciuc commune, Harghita County, in a place called by the natives Várdomb (fortress hill). Archaeological researches in the years 1956, 1960 and 1967 and in 1999-2012 revealed rich Eneolithic (Cucuteni-Ariușd and Coțofeni) and Bronze Age (Costișa-Ciomortan and Wietenberg) evidence within the site.

In 2012 research was continued in the eastern sector of the site, mainly in the area of inner side of the rampart, on a surface of 64 sqm. The researches covered the Cucuteni-Ariușd culture layer, the rampart and inner ditch belonging to the Costișa-Ciomortan culture, and the dwelling belonging to Wietenberg culture.

Eneolithic. Complex (Cpl.) 48 was partially excavated. The burned debris of this dwelling was spread on surface covering 10x4 m. The dwelling perimeter could not be established, since a part of it is outside the trench line, towards north (sq. H-L/6) and towards east (sq. M-N/3-5). In present, we can say that this house was built on the edge of the hill, it was oriented from east to west.

The beginning of the Middle Bronze Age. Complex 15 is a ditch, parallel to the rampart. Its filling consists from slightly loose black soil, gravel and stones as well as ceramic fragments of the Costișa-Ciomortan culture (pottery with brushed surface and ceramic fragments decorated with incised triangles).

Middle Bronze Age. The dwelling no. 32 was built at the inner slope of the rampart and belongs with the Wietenberg culture. Its northern side is of about 6 m in length, it was slightly dug in the rampart, and it is oriented northwest-southeast. The eastern and western walls are of about 4 m long. At the floor level, in the western part of the dwelling, a hearth and four post holes were uncovered (pits 315-318).

Industria materiilor dure animale aparținând culturilor Cucuteni-Ariușd și Wietenberg

Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs (UCDC București)

Cercetările arheologice desfășurate în campania 2012 în situl preistoric de la Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita (în continuare, PCD) către un colectiv condus de dr. Valeriu Cavruc și dr. Dan Lucian Buzea (Muzeul Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna) au prilejuit și recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (în continuare, IMDA), atribuit culturilor Cucuteni-Ariușd și Wietenberg. Pieseze provin din complexe și din stratul de cultură (Complex 48 – eneolitic; complex 49 – epoca bronzului). Aducem mulțumiri dr. Dan Lucian Buzea pentru amabilitatea cu care ne-a pus la dispoziție spre studiu lotul de artefacte și datele aferente. IMDA eneolitică și din epoca bronzului descoperită la PCD în campaniile 1999-2008 și 2010-2011 a fost analizată, iar rezultatele publicate în rapoartele din 2009, 2011 și 2012, ca și în câteva studii; foarte recent ea a fost inclusă într-un catalog¹.

Cu prilejul de față ne propunem prezentarea rezultatele analizei artefactelor descoperite în campania de cercetări a anului 2012.

Lotul analizat cuprinde 6 piese, dintre care 5 aparțin culturii Cucuteni-Ariușd, faza A2 și 1 culturii Wietenberg, faza mijlocie (II). Pieseze se păstrează în colecțiile Muzeului Național al Carpaților Răsăriteni, Sfântu Gheorghe, jud. Covasna (numerele de inventar sunt redată în tabelul nr. 1). Starea lor de conservare este în general bună, permițând efectuarea observațiilor impuse de studiul lor complex.

În prima etapă a studiului s-a realizat clasificarea tipologică, urmată de elaborarea repertoriului lotului, în cadrul căruia fiecare

piesă este identificată printr-un indicativ, compus din sigla sitului, numărul etapei de locuire și numărul curent (exemplu: PCD/I 80); indicativul ține seama de proveniența stratigrafică; astfel, cultura Cucuteni-Ariușd a primit cifra I (fără departajarea pe nivelurile I-III, nesemnificativă în condițiile existenței unui lot redus numeric); nivelul atribuit culturii Jigodin a fost desemnat cu cifra II, nivelul atribuit culturii Costișa a fost desemnat cu cifra III, iar cel al culturii Wietenberg cu cifra IV².

Fiecare artefact a fost tratat după un protocol standard, cu mai multe paliere și componente, vizând înregistrarea extensivă/exhaustivă a datelor. Acestea sunt etalate/sintetizate statistic/tabelar. Se vizează aspecte precum: materiile prime; starea de conservare (piese întregi, fragmentare/fragmente); tipologia; morfologia; morfometria; urmele de fabricare; urmele de utilizare; formularea ipotezelor relative la rolul funcțional.

Fișele artefactelor sunt ordonate pe niveluri/culturi. Fișa standard pune la dispoziție datele despre artefact în următoarea structură: Indicativ Tip Cod tipologic Categorie (unelte, arme, podoabe, materii prime, accesorii etc.) Instituție deținătoare/ Colecție Număr de inventar Context Apartenență culturală Fig. Materie primă Stare de conservare (întreg, fragmentar, fragment) Descriere (morfologie, date tehnice privind fabricarea, urme de utilizare, rol funcțional prezumat etc.) Dimensiuni (mm) Bibliografia/Inedit³.

Categoriile tipologice reprezentate sunt, în conformitate cu lista tipologică Beldiman 2007: I Unelte; III Podoabe/Piese de port; V Diverse – Piese decorate; V Diverse – Materii prime⁴.

Repartiția cantitativă a tipurilor arată predominarea uneltelor (vârf, netezitor, PCD/I 80-81) (N = 2), urmate de piesele din categoria Diverse (astragal decorat, PCD/I 83; falangă perforată, PCD/I 84) (N = 2), de piese de podoabă/de port (ac pe fibula, PCD/IV 15) și de materii prime, PCD/I 82 (N = 1). Grupele tipologice înregistrează prezența a 5 entități: I A = Vârfuri (N = 1); I B = Netezitoare (N = 1); III H = Ace (N = 1); V = Diverse – Piese decorate (N = 2); VA = Diverse – Materii prime (N = 1).

Ca materii prime, efectivul dominant este compus din piesele realizate din oase lungi, scurte și late de bovine, ovine și porc domestic (N = 5); este prezentă și o piesă pe fragment de defensă de mistreț (probabil materie primă).

Analiza artefactelor descoperite în campania 2012 a recurs, în mod sistematic, la mijloace optice de observare (microscop optic, mărimi x10 – x40; microscop digital, mărimi x10 – x400); au fost realizate seturi complete de fotografii la diverse scări, inclusiv cu ajutorul microscopului, completându-se baza de imagini a repertoriului artefactelor din sit, constituită anterior.

Cuantificarea tuturor parametrilor pieselor a completat baza de date elaborată anterior⁵. Demersul nostru a permis relevarea unor elemente ale «schemelor operatorii» aplicate în fabricarea acestor obiecte, ca și ale ambianței tehnologice în care ele se utilizau; unele dintre ele au fost deja surprinse în urma studiului pieselor descoperite anterior; se pot menționa în acest sens: debitajul defenselor de mistreț prin aplicarea percuției directe/despicării probabil cu ajutorul toporului sau a unei lame litice; fasonarea prin recurgerea la abraziunea multidirecțională (axială, oblică, transversală);

² Beldiman, Sztancs 2012; Buzea, Lazarovici 2005 – cu bibliografia; Kavruk et alii 2010; Kavruk et alii 2011; Sztancs 2011; Sztancs, Beldiman 2010a; Sztancs, Beldiman 2010b; Sztancs, Beldiman, Buzea 2009; Sztancs, Beldiman, Buzea 2010; Sztancs, Beldiman 2011; Beldiman, Sztancs, Buzea 2012.

³ Sztancs, Beldiman 2010b, p. 141-142, 152-155. Sztancs, Beldiman 2011; Beldiman, Sztancs, Buzea 2012. Actuala numerotare a fost fixată în catalogul publicat recent (Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 80 și urm.).

⁴ Beldiman 2007; Beldiman, Sztancs 2007 – cu bibliografia; Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 79

⁵ Beldiman 2007, p. 71-76.

aplicarea procedurii perforării prin percuție directă sau indirectă (cazul falangei de vită); realizarea decorului prin tăiere și crestare (cazul astragalului); prezența banală a instrumentarului de tip I A9 și I B1; prelucrarea defenselor de mistreț probabil pentru realizarea elementelor de podoabă. Între descoperirile din campania 2012 se remarcă astragalul decorat cu linii dispuse axial și oblic, obținute prin tăiere și crestare; este vorba de o piesă rar atestată (poate chiar unicat) între descoperirile aparținând culturii Cucuteni-Ariușd. Toate piesele se obțineau intra-sit, probabil în mediul domestic, prin procesarea materiilor prime procurate local. Lipsesc dintre descoperirile campaniei 2012 materiile prime neprocesate sau eboșe.

Toate situațiile și observațiile menționate mai sus dovedesc, o dată în plus, derularea în sit a activităților domestice rutiniere de prelucrare a materiilor dure animale.

Analiza tipologică a pieselor IMDA descoperite în situl de la Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății” a permis: precizarea unor repere ale repertoriului tipologic al culturii Cucuteni-Ariușd și al culturii Wietenberg din spațiul intracarpatic; se remarcă aici prezența pieselor decorate – elemente simbolice, respectiv a astragalului cu decor geometric simplu, tip nesemnlat anterior între descoperirile IMDA din sit și, aparent, nici în alte situri ale culturii respective (Cucuteni-Ariușd); identificarea preliminară a unor genuri de activități domestice derulate în sit, ilustrate prin prezența unor artefacte specifice prelucrării materiilor dure animale (cazul fragmentului de defensă de mistreț); verificarea cu succes, o dată în plus și dacă mai era necesar, a fiabilității sistemului tipologic elaborat pentru artefactele MDA preistorice din spațiul românesc (lista Beldiman 2007)⁶.

Deși redus numeric, lotul studiat furnizează noi repere tipologice, paleotehnologice și cultural-cronologice importante pentru abordarea complexă și extensivă a manifestărilor civilizației și culturii comunităților intracarpatică eneolitice (cultura Cucuteni-Ariușd) și aparținând epocii bronzului (cultura Wietenberg), ale căror artefacte au putut fi, cu acest prilej, analizate în mod sistematic [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Vezi nexa 4

Bibliografie:

Beldiman C., *Industria materiilor dure animale în preistoria României. Resurse naturale, comunități umane și tehnologie din paleoliticul superior până în neoliticul timpuriu*, Asociația Română de Arheologie, Studii de Preistorie – Supplementum 2, București, 2007.

Beldiman C., Sztancs D. M., Miercurea Sibiului-„Petriș”. *Industria preistorică a materiilor dure animale*, CCA 2007, p. 233-236, 502-504.

Beldiman C., Sztancs D. M., *Remarks on some Neo-Aeneolithic adornments made of osseous materials from Transylvania, Romania*, în V. Cotiugă, Șt. Caliniuc (eds.) *Interdisciplinarity Research in Archaeology. Proceedings of the First ArheolInvest Congress, 10-11 June 2011*, Iași, Romania, BAR International Series 2433, Oxford, 2012, p. 99-106.

Beldiman C., Sztancs D. M., Buzea D. L., *Animale, tehnologie și artefacte preistorice din materii dure animale descoperite la Păuleni-Ciuc, jud. Harghita. Catalog/Prehistoric osseous materials artefacts discovered at Păuleni-Ciuc, Harghita County*. Catalogue/Állatok, technológia és állati eredetű nyersanyagból készült tárgyak Csikpálfavi (Hargita Megye) lelőhelyről. Katalógus, Editura Angustia, Sf. Gheorghe, 2012.

Buzea D., Lazarovici Gh., *Descoperirile Cucuteni-Ariușd de la*

Păuleni Ciuc-Ciomortan-„Dâmbul Cetății”. Campaniile 2003-2005. Raport preliminar, Angustia, Arheologie-Etnografie, 9, 2005, p. 25-88. Kavruk V., et alii, Șoimeni-Ciomortan, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita, CCA 2010, p. 182-184.

Kavruk V. et alii, Șoimeni-Ciomortan, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita, CCA 2011; raportul de săpătură a fost publicat online și pe CD-ROM, nu și în volum – cf. <http://cimec.ro/Arheologie/cronicaCA2011/cd/index.htm>.

Sztancs D. M., *Industria materiilor dure animale în neoliticul din Transilvania. Repertoriu, tipologie, studiu paleotehnologic, date privind paleoeconomia*. Baze de date, teză de doctorat, Universitatea „Lucian Blaga” Sibiu, 2011.

Sztancs D. M., Beldiman C., Șoimeni-Ciomortan, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita. *Industria materiilor dure animale aparținând culturii Cucuteni-Ariușd. Considerații asupra repertoriului tipologic*, CCA 2010, p. 184-186.

Sztancs D. M., Beldiman C., *Date asupra industriei materiilor dure animale aparținând culturii Cucuteni-Ariușd descoperită în așezarea de la Păuleni-Ciuc – „Dâmbul Cetății”, jud. Harghita*, Angustia, Arheologie-Etnografie-Educație muzeală, 14, 2010 (2011), p. 141-164.

Sztancs D.-M., Beldiman C., Șoimeni-Ciomortan, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita. *Industria materiilor dure animale aparținând culturii Cucuteni-Ariușd și Wietenberg*, CCA 2011, p. 132-134.

Sztancs D. M., Beldiman C., Buzea D. L., *Contribuții la cunoașterea plasticii antropomorfe preistorice din materii dure animale în Transilvania: idolul din corn de cerb descoperit în așezarea eneolitică de la Păuleni-Ciuc, jud. Harghita*, Corviniana. Acta Musei Corviniensis, 13, 2009, p. 359-375.

Sztancs D. M., Beldiman C., Buzea D. L., *Fiches typologiques de l'industrie osseuse de Roumanie. I. Préhistoire. 1. Idole/pendeloque/amulette anthropomorphe énéolithique en bois de cerf de Păuleni-Ciuc, dép. de Harghita*, Acta Terrae Septemcastrensis, 9, 2010, p. 121-150.

Abstract:

Șoimeni, Păuleni-Ciuc comm., Harghita County. Osseous materials industry of the Cucuteni-Ariușd and Wietenberg cultures discovered in 2012. The report presents the data issued from the analysis regarding a small collection composed of 6 artefacts made of osseous materials (bone, wild boar tusk). These belong to the Cucuteni-Ariușd (5) and Wietenberg (1) cultures. The artefacts were recovered during the 2012 excavation campaign. They were recovered from the level outside complexes and from two complexes (no. 48 and no. 49, see data in table 1). The study was done using a unitary methodology (Beldiman 2007) which takes into account all quantifiable data of the artefacts; the data was also statistically analyzed and added to a previous elaborated database. Systematic examination of pieces using an optical microscope (x10 – x40) and a digital microscope (x10 – x400) has been performed; photos taken (general views, detailed views, and microscopic views) were added to the previous image database. The study revealed the existence of types that were already included in the typological list Beldiman 2007. These are common types which had been met in other systematically studied Aeneolithic and Bronze Age sites. Some of these types are: point made of Herbivore fragment of long bone (I A9); end scaper made on Herbivore fragment of long bone (I B1); Ovis/Capra astragalus decorated with engraved lines; Bos perforated phalanx; (probably) perforated pin on domestic pig's fibula; probably raw material (fragment of wild boar tusk). The presence of some specific artefacts allowed us to identify certain domestic unspecialized activities practiced in the site: fibres/hide processing, production of bone and teeth artefacts. The little assemblage analyzed offers

⁶ Sztancs 2011 – cu bibliografia.

new chrono-cultural, typological and paleotechnological markers for complex and extensive analysis of Cucuteni-Ariuşd and Wietenberg communities from Transylvania region. In this context we make a special mention for the rare/unique decorated Ovis/Capra astragalus that has been attested for the first time in this site and (apparently) is rarely present in the area of Cucuteni-Ariuşd culture.

wall was built and if is possible to find out some eloquent arguments for sustaining his chronology. Just one section was made, from the top of the wall to his ditch. Two pillar pits were identified next to the wall battlement. We only find a pottery fragment, characteristic to the 11th century, but this was identified into the ditch's padding among contemporary garbage.

Next we intend to exhaust the present section and to continue the explorations on the other part of the wall, in order to understand the relation between the wall and the quadrilateral earth fortification.

66. Şuţeşti, com. Şuţeşti, jud. Brăila

Punct: Val

Cod sit: 44159.02

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 22/2012

Colectiv: Ionel Căndea – responsabil, Costin Croitoru – responsabil sector, Mirela Vernescu (M Brăila)

Valul se întinde pe o distanță de circa 2,5 km, la marginea vestică a satului Şuţeşti, fiind puternic afectat de activitățile cotidiene. Are o înălțime de 2-4 m și o grosime la bază de max. 20 m. Traseul său bara un pinten de terasă și una două vaduri naturale de acces spre lunca inundabilă a Buzăului.

La capătul său nord-estic se află cimitirul satului, iar locuitorii au început să sape valul pentru a-și înmormânta defuncții direct în miezul leosoid al valului. Iar pe traseul său au fost executate 4 căi de acces spre zone cultivate și spre lunca Buzăului. În capătul sud-vestic al valului, spre lunca Buzăului, la câțiva metri este vizibilă o incintă rectangulară (aproximativ 25 x 25 m) din pământ. Acum este utilizată și ca zonă menajeră, pe versanții valului și în această incintă fiind depozitate cantități apreciabile de gunoi menajer.

În anul 2012 au fost reluate cercetările arheologice sistematice de la acest obiectiv, în încercarea de a găsi un răspuns elocvent cu privire la modalitatea de construcție, rolul și mai ales cronologia acestei fortificații. În acest scop a fost deschisă o secțiune de 16 x 2 m, orientată est-vest, perpendicular pe val, pornind din zona mediană a acestuia. Dintre complexe identificate menționăm prezența, în apropierea înălțimii maxime a valului, a două gropi de pari, a unor depuneri de pământ galben bătătorit și bolovani de râu cu scopul de a îi conferi o consistență sporită. Singurul reper cronologic, deocamdată neconvincător, este dat de identificarea unui fragment ceramic caracteristic secolelor X-XI, dar acesta a apărut în umplutura șanțului, alături de resturi contemporane, zona fiind utilizată de către localnici drept groapă de gunoi.

În aceste condiții se impune continuarea cercetărilor, pornind chiar cu epuizarea secțiunii deschise, care credem că mai poate oferi surprize, și evident deschiderea alteia în zona diametral opusă, care eventual să lămurească și raportul dintre val și ceea ce credem că este o fortificație patrulateră din pământ, contemporană cu acesta.

Bibliografie:

P. Polonic, Cetatea de la Şuţeşti și Valul lui Traian, mss. la B.A.R., caiet 10, f. 13.

V. Sîrbu, S. Pandrea, V. Stoian, C. Croitoru, Şuţeşti, com. Şuţeşti, jud. Brăila, punctul Val, CCA 2007, pp. 364-365, nr. 187.

Idem, Şuţeşti, com. Şuţeşti, jud. Brăila, punctul Val, CCA 2008, pp. 304-305, nr. 175.

Abstract:

The main objectives we proposed for these campaigns of archaeological investigations were to find out the way of which the

67. Şuţeşti, com. Şuţeşti, jud. Brăila

Punct: Terasa I

Cod sit: 44159.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 14/2012

Colectiv: Stănică Pandrea – responsabil, Costin Croitoru – responsabil sector, Mirela Vernescu (M Brăila)

Pentru îndeplinirea obiectivelor propuse în cadrul acestei campanii, s-au efectuat cercetări de suprafață sistematice și câteva sondaje de mici dimensiuni (4 x 2 m). Nu s-a identificat nici un complex, dar materialul arheologic recoltat, destul de bogat, permite confirmarea existenței în zonă a unor așezări, din trei perioade distincte:

a. cea mai târzie dintre acestea este specifică secolelor XVII-XVIII și este jalonată, în special, de prezența unor fragmente ceramice lucrate din pastă de culoare cărămizie și gri, cu nisip fin în compoziție, utilizat ca degresant. Mai rare ca pondere sunt fragmentele ceramice smălțuite pe o singură parte, foarte fragmentare, în general atipice.

b. următorul nivel cronologic este pus în evidență de prezența ceramicii cu decor vălurit precum și a unor vase de tip borcan cu fundul drept și buza răsfântă în afară, specifice culturii Dridu, secolele X-XI. Nu este exclus ca unii bulgări de zgură să aparțină acestei așezări, dacă nu cumva nivelului cronologic medieval. Alte câteva mici fragmente de „lipitură” arsă pot aparține oricărui nivel cronologic dintre cele trei sesizate.

c. cel mai bine documentat este nivelul cronologic specific culturii Sântana de Mureș-Cerneahov. Sunt prezente categoriile ceramice caracteristice perioadei: fragmente de la recipiente lucrate la roată, din pastă cenușie, fină sau din pastă cărămizie, specifică recipientelor romane, „de import”. Alte fragmente aparțin unor recipiente lucrate „la mână” din pastă grosieră.

Prin prisma rezultatelor evidențiate mai sus, rezultă cu prisosință necesitatea cercetării sistematice a sitului arheologic, din cel puțin două motive: pe de o parte, vestigiile se află, în cea mai mare parte pe un teren agricol privat, iar campaniile agricole distrug situl arheologic, astfel încât se impune urgent cercetarea și propunerea sa pentru includere în Lista Monumentelor Istorice spre a putea fi inițiate demersurile de protejare. Pe de altă parte, în județul Brăila nu a fost investigat sistematic nici un sit Sântana de Mureș-Cerneahov, în ciuda faptului că această cultură este bine documentată (Dedulești, Racovița, Gropeni, Maraloiu, Tichilești etc.). Necesitatea cercetării sitului de la Şuţeşti se impune și datorită întinderii și bogăției sale, numai prin cercetări de suprafață fiind descoperite numeroase artefacte de diverse tipuri și materiale.

Bibliografie:

Costin Croitoru, *Cercetările arheologice de suprafață de la Şuţeşti, județul Brăila. Punctul Terasa I*, Acta Musei

Tutovensis 5, 2010, pp. 166-181.

Ionel Căndea, Costin Croitoru, *Șuțești, Comuna Șuțești, jud. Brăila, punctul Terasa I*, CCA 2011, p. 140, nr. 69.

Abstract:

The main objectives we proposed for this second campaign of archaeological investigations had to be abandoned because of the field preparations from the early spring agricultural campaign. In this situation only three small sections were made, judiciously placed in order to protect the future culture of winter wheat. In all sections a great number of pottery fragments appear, most of them being specific to the Sântana de Mureș Culture, inclusive roman import fragments.

Reflected on this short presentation, it seems necessary to perform a systematic investigation, first of all from protection reasons because the site is on an agrarian field which is ploughed every year, and secondly because, in spite that Sântana de Mureș Culture is well documented in Brăila County, until now no systematic investigations were made in this kind of sites.

68. Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău

Punct: Piatra cu lilieci

Cod sit: 48646.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 19/2012, autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 129/2012

Colectiv: Sebastian Matei – responsabil, Daniel Costache, Cătălin Dinu (MJ Buzău), Valeriu Sîrbu – responsabil (M Brăila), George Trohani, Roxana Morteau, Andrei Duțu

În campania din 2012 am urmărit mai multe obiective: extinderea săpăturilor pe Platou, pentru a verifica stratigrafia și a obține noi date privind locuirea din această zonă, continuarea săpăturilor pe Terasele 1 și 2, precum și finalizarea cercetării fortificației dintre terasele menționate.

În acest sens, au fost continuate cercetările în secțiunile vechi: S4 – carourile A1-A3 și A4-A13, S2 – carourile A1-A3, S7 – carourile 6-8 și S8 – carourile 1-3. Secțiunea S4 a fost prelungită cu încă 10 m spre nord cu scopul de a verifica stratigrafia Terasei 1 și a evidenția noi complexe. În urma acestei acțiuni lungimea totală a S4 a ajuns la 75 m, legând, practic, toate cele trei terase. Tot pe Terasa 1 au fost deschise alte două secțiuni, respectiv S11, cu dimensiunile de 4 x 2,5 m, paralelă cu S8, și S12, cu dimensiunile de 6 x 2,5 m, paralelă cu S4. Ambele secțiuni au fost trasate cu scopul de a observa vestigiile fortificației și dinamica complexului 28 (structura de piatră).

Cercetările din epoca dacică

În această campanie au fost cercetate 14 complexe, dintre care 11 noi. Dintre acestea, 9 sunt gropi, iar două reprezintă, cel mai probabil, resturi de locuințe. Din punct de vedere cronologic, 10 complexe sunt dacice, iar unul singur, o groapă, aparține bronzului timpuriu.

Pe Terasa 1 cercetările s-au concentrat în jurul complexului 28, ce reprezintă o structură de piatră care pleacă din marginea terasei spre interior, fără să putem afirma dacă reprezintă o structură de fortificare sau de locuire. Având în vedere faptul că în S4 nu am descoperit elemente clare de fortificare și nici bolovani căzuți pe pantă, trebuie luat în calcul faptul că fie Terasa 1 nu a fost fortificată, fie posibila fortificație a fost demantelată. Pentru a clarifica acest aspect,

dar și pentru a culege date noi privind complexul 28, am deschis alte două secțiuni, S11 și S12, paralele cu S4 și S8, ambele plecând din marginea pantei. În urma cercetărilor din S11 s-a observat că structura de piatră, complexul 28, continuă, fiind pusă în evidență de prezența unor bolovani masivi, așezați compact, unii cu aspect de dală, fără a descrie o structură liniară. În secțiunea S12, plasată la est de S4, nu s-au găsit elemente clare privind existența aici a unui zid, ci doar câțiva bolovani, răspândiți aleatoriu. Având în vedere că cercetarea nu este finalizată, iar datele obținute până acum sunt neconcludente, ne vom rezuma doar la mențiunea că existența în acest sector a unei fortificații nu poate fi dovedită în acest stadiu. La nord de complexul 28, la -0,25 m adâncime, a fost dezvelită o aglomerare de fragmente ceramice, pe o suprafață de 1,50 x 0,90 m, provenind de la pithoi, kantharoi, oale cenușii, borcane, precum și o gură de amforă cărămizie. Deocamdată, nu ne putem pronunța cu privire la semnificația acestei aglomerări de material ceramic, însă putem spune că e primul complex de acest gen descoperit la Târcov.

Pe Platoul-acropolă s-au efectuat săpături în secțiunile S7, S9 și S10, fiind cercetate mai multe gropi, precum și un rest de locuință incendiată.

Secțiunea S7 a fost epuizată în această campanie, fapt care ne-a permis obținerea unui profil stratigrafic.

În esență, stratigrafia de pe Platou este una relativ simplă: - între -0 - 0,20/0,25 m – humus de pădure, mazăros, brun-negricios, cu multe rădăcini și frunze putrezite; în acest strat apar sporadic materiale arheologice;

- între -0,25 m – 0,50/0,60 m – strat brun-cenușiu, relativ compact, cu fragmente ceramice, oase, pietre, bucăți de lipitură arsă și pigmenți de cărbune. Observațiile din timpul săpăturii și analiza materialului ceramic pe adâncimi ne-a relevat faptul că în partea superioară a stratului predomină materialele dacice, iar spre baza acestuia avem doar material arheologic monteorean. Așadar, cu siguranță, există un strat de cultură monteorean, dar nu s-a putut face o clară delimitare stratigrafică;

- începând de la cota de -0,50/0,60 m apare stratul steril, format dintr-o argilă gălbuie, nisipoasă.

În secțiunea S7 au fost cercetate 3 gropi care au oferit un material arheologic relativ bogat și interesant. Dintre acestea remarcăm complexul 27, o groapă cu diametrul maxim de 1,10 m și adâncimea de 0,40-0,45 m, ea fiind săpată de la cota de -0,50 m. Interesant este faptul că în umplutura acestei gropi au fost descoperite doar materiale ceramice din epoca bronzului, iar pe fund se afla o ceașcă-opaiț dacică, întregă! Alte două gropi, parțial suprapuse (complex 32 și 32A), au fost cercetate în partea de est a secțiunii; ele aveau diametrele cuprinse între 1,50 și 1,70 m și o umplură afânată, bogată în materiale arheologice.

În secțiunea S10 a fost dezvelită, parțial, o structură masivă de lipitură arsă cu dimensiunile de 3,50 x 0,90 m (complexul 36). Probabil că avem de a face cu un perete prăbușit de la o locuință, lucru dovedit și de bucățile masive de lipitură, unele arse până la vitrifiere. Spre marginea de vest a structurii apar și câteva fragmente ceramice cum ar fi: un picior și cupa unei fructiere, parțial întregibilă, și partea superioară a unei căni cenușii, lucrată la roată. Complexul 36 a fost conservat în acest stadiu de săpătură, urmând a fi reluată cercetarea în campania din 2013.

În secțiunea S9 au fost descoperite doar două gropi, cercetate parțial, respectiv complexele 37 și 38, în umplutura cărora au fost descoperite numeroase fragmente ceramice provenind în special de la borcane, cești-opaiț și căni.

Materialul ceramic descoperit în strat și în complexe este relativ fragmentat, dar s-au putut recupera și câteva piese întregi sau parțial întregibile, cum ar fi: o ceașcă-opaiț, o cană și o fructieră. Dintre piesele mici amintim descoperirea a șase fusaiole și a unei rondele.

Materialul metalic este extrem de rar. Au fost descoperite doar două fragmente de cuțite din fier, precum și un fragment dintr-o oglindă de bronz. O piesă din os, un corn prelucrat, o cute și un fragment de rășniță din piatră întregesc tabloul descoperirilor din această campanie de la Tarcov.

Cercetările din epoca bronzului

Cercetările privind locuirea din epoca bronzului – cultura Monteoru s-au concentrat pe Platou, în secțiunile S7 și S9. În aceste două secțiuni nu au fost identificate complexe noi, ci doar materiale ceramice aflate la baza stratului de cultură, dar și antrenate în nivelul și complexele dacice. Au fost descoperite fragmente ceramice decorate în manieră Ic3 și Ic2, precum și câteva fragmente provenind de la cuțite curbe din piatră.

Singurul complex posibil monteorean din această campanie, complexul 40, a fost descoperit în zona de pantă dintre Terasele 1 și 2. Este vorba de o groapă observată în profilul de est al secțiunii S4, cea mai mare parte fiind în mal. Groapa are o formă tronconică cu diametrul gurii de 1,00 m, diametrul fundului de 1,60 m și o adâncime de 0,90 m, fiind săpată de la baza stratului de cultură, respectiv de la -0,70 m. Materialul ceramic descoperit în acest complex este exclusiv monteorean. Interesant este faptul că, în afara acestui complex, materialele din epoca bronzului descoperite pe cele trei terase sunt sporadice, ele fiind antrenate în nivelele și complexele dacice

Ca și în anii precedenți, colectivul de cercetare a realizat mici cercetări de suprafață și sondaje pe pantele și pe platourile din proximitatea sitului arheologic în vederea identificării unor urme de locuire preistorice și antice.

Bibliografie:

G. Trohani, R. Andreescu, *Cercetările arheologice din punctul „Piatra cu Lilieci” din satul Târcov, comuna Pârșcov, județul Buzău*, Cercetări Arheologice 9, 1992, p. 46-51, pl. 1-18; CCA 2008, p. 308-309; CCA 2009, Valachica, 21-22, 2008-2009, p. 216 – 217; CCA 2010, p. 187- 189, CCA 2011, p. 142-144; CCA 2012, p. 144-145.

69. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea

Punct: Celic Dere

Cod sit: 160412.08

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 72/2012.

Colectiv: Valeriu Sîrbu – responsabil (M Brăila), Gabriel Jugănar (SC Archeo Research SRL), Tomasz Bochnak (Instytut Archeologii - Uniwersytet Rzeszow – Polonia), Dan Ștefan, Maria-Magdalena Ștefan, Cristian Ștefan (SC Digital Domain SRL București), Monica Constantin (IAB), Elena Roxana Asăndoaie (Universitatea „Aristotel” Thessaloniki)

În această campanie ne-am propus finalizarea cercetării tumulului T47, identificat prin metode geofizice în campania 2010. Este o movilă cu mantaua de formă ușor ovală, datorită alunecării pe pantă (spre est), cu diametrele de 3,70 m (N-S) x 5,25 m (E-V) și o înălțime păstrată de doar 0,55m. Ringul, format din bucăți mari sau mijlocii de stâncă spartă, păstrat aproape integral, are 3,40 x 3,00m. Ea face parte dintr-un ansamblu distinct de trei movile, celelalte două au fost săpate de Gavrilă Simion în campaniile mai vechi.

Suprafața a movilei fiind împărțită în patru sectoare (A,B,C,D), cu martori pe axele N-S și E-V, s-a continuat cercetarea mantalei, începută în campania 2011.

Stratigrafia. S-a identificat următoarea succesiune stratigrafică:

1. strat vegetal actual, gros de 10-15cm, dar uneori pietrele mantalei ies la suprafață;
  2. mantaua, formată din rocă spartă, cu fragmente de mărime mică sau mijlocie; în zona centrală, grosimea păstrată a mantalei era de maxim 0,40m; unele zone din ea au fost dislocate datorită arborilor;
  3. sediment gălbui, loess, depus sub mantaua din rocă spartă, identificat doar în caroul "C" și martorul estic;
  4. sediment gălbui-cenușiu, format dintr-un amestec, în proporții diferite, de sediment cenușiu și loess; aici s-au găsit marea majoritate a materialelor arheologice;
- Grosimea acestor straturi scadea progresiv, din mijloc movilei, unde avea 70-80 cm, spre marginile acesteia.

5. loess nativ.

Complexe. Datorită structurii sedimentelor, de culori și nuanțe apropiate, și a perturbărilor dense ale arborilor, uneori conturul complexelor a fost dificil de identificat cu precizie.

Groapa "A". Groapă destul de mare, aflată aproape în centrul movilei, de formă rectangulară cu colțurile rotunjite, cu fundul ușor în pantă, de la vest spre est, și pereții oblici (Dimensiuni aproximative: DB=0,75-1,60m; DG=0,90-2,20m; A=0,40-0,55m), cu un mic prag spre vest; a fost sesizată de la adâncimea de circa 0,30m de la suprafață. De precizat că mantaua movilei acoperea toată groapa. Umplutura era formată dintr-un sediment brun-gălbui, foarte dificil de separat de stratul 4 al movilei, gălbui-cenușiu.

Groapa "B", săpată, ulterior, în groapa "A", de formă ovală în plan, de mici dimensiuni (0,70 x 0,40 m), și aproape conică în profil (A=0,45 m), observată imediat sub manta, de la adâncimea de 0,15-0,20 m, cu umplutura tot brună-gălbui. Chiar pe gura ei era o aglomerare de fragmente din partea inferioară a unui vas, depus cu fundul în sus, acum fragmentat, modelat cu mâna din argilă comună, cu multe cioburi, ars necontrolat; un alt mic fragment din corpul unui vas similar era chiar pe fundul gropii. De asemenea, deasupra gurii gropii și în partea ei superioară a umpluturii erau câteva fragmente răzlețe de carbune din lemn.

În nici una din gropi nu s-au găsit oseminte umane sau de animale.

Materiale arheologice s-au descoperit atât în câteva aglomerări, cât și dispersat, izolate. În fapt, marea majoritate a fragmentelor de vase ceramice, foarte fragmentate, s-au găsit imediat sub mantaua movilei, cea mai mare distanță dintre două grupări, pe axa nord-sud, fiind de 2,50 m. S-au putut identifica fragmente de la unu-două vase din argilă cu foarte multe cioburi, modelate cu mâna, arse necontrolat, de culoare cărămizie, apoi de la o cană, inclusiv toarta, din argilă fină, omogenă, modelată cu roata, arsă oxidant, roșietică-cărămizie, apoi câteva fragmente de la o strachină/castron, modelată cu mâna, arsă necontrolat, plus un fragment de la un castron (?), cenușiu, modelat cu roata. Se adugă o probabilită toată de amforă pontică, cărămizie, puternic corodată. Exceptând gruparea de pe gura gropii "B", o aglomerare de fragmente de vase se afla în partea nordică a centrului movilei, chiar în martorul dintre carourile "B" și "C", între adâncimile de 0,20-0,40 m de la suprafață, anume de la amintita strachină, găsite în poziție oblică sau verticală, și de la un borcan, aflate orizontal.

În total, fragmentele ceramice recoltate provin de la patru-cinci recipiente, sparte în altă parte, probabil cu prilejul ceremoniei funerare, sub amenajarea de piatră depunându-se doar mici părți din ele ori chiar fragmente izolate.

Întrucât nu se pot întregi recipientele și nici au vreun decor caracteristic, ele pot fi datate doar în limite foarte largi: sec. V-III a.Chr.

La piese individuale menționăm două lame de cuțite din fier găsite în martorul estic dintre carourile "C" și "D", la 0,70-0,80m spre est de centrul gropii "B", dar chiar la marginea estică a gropii

"A", aflate la adâncimea de circa 0,25 m, puse orizontal, cu vârful spre nord; mai spre vest de ele erau câteva fragmente de la un vas modelat cu mâna. În caroul "C", mai la nord de cuțite, dar cam la aceeași adâncime, s-a găsit o mărgică/fusailolă mică (D=25 mm), din argilă semifină, cu mult nisip, de culoare castanie; adăugăm o cute fragmentară din gresie, cu orificiu de atârnare, găsită în campania din 2011.

Observații finale. Tumulul 44 este, fără nici o îndoială, un cenotaf, dar are toate celelalte caracteristici ale unui mormânt: manta și ring din rocă spartă, gropi, aglomerări de materiale ce sugerează anumite ritualuri, piese individuale etc. Prezența acestor amenajări și materiale arheologice, situație observată și în cazul altor movile, indică efectuarea unor ritualuri în timpul și după înmormântarea defunctului.

Prin cercetări geofizice a fost identificat un nou tumul, T48, a cărui cercetare a început încă din acest an prin dezvelirea mantalei sale din piatră.

Suprafața excavată din T47 a fost acoperită cu pământ, conform obligației asumate față de Ocolul Silvic Telița, iar T48 a fost acoperit, cercetarea lui va continua în campania 2013.

Bibliografie:

G. Simion, *Le site de Celic Dere. Interpretations ethno-culturelles et implications dans la chronologie du Hallstatt final*, p. 237-252, în *Premier âge du Fer aux Bouches du Danube et dans les régions autour de la Mer Noire*, Tulcea 1997;

G. Simion, *Tombes tumulaires dans la nécropole de Celic Dere*, p. 69-82, în *Tombes tumulaires de l'âge du Fer dans le Sud-Est de l'Europe*, Tulcea, 2000;

V. Sîrbu, D. Ștefan, M. Duțescu, Telița - Celic Dere, Tulcea County. *Landscape Studies*, p. 201-214, în *Funerary Practices in Central and Eastern Europe (10th c. BC – 3rd c. AD)* (Eds. V. Sîrbu, R. Ștefănescu), *Proceedings of The 10th International Colloquium of Funerary Archaeology*, Tulcea, 10-12 October 2008;

CCA 2007, p. 379-380; CCA 2008, p. 322; CCA 2009, p. 220-221; CCA 2010, p. 193-195; CCA 2011, p. 141-142; CCA 2012, p. 150-151.

Résumé:

Les fouilles archéologiques ont été seulement dans la nécropole tumulaire et plane de Telița-Celic Dere (Dobroudja). On a fouillé le tumulus T47, identifié pendant la campagne 2010 par des méthodes géophysiques. Il s'agit d'un tertre ovale, légèrement glissant vers l'Est, 5,25m (E-O) x 3,70m (N-S) de diamètres et 0,55m de haut.

Nous avons divisé la superficie du tertre en quatre secteurs (A, B, C, D), avec des témoins sur les axes N-S et E-O. Nous avons continué de dévoiler le manteau, tout en remarquant sa composition en rocher brisé, fragments de dimensions petites et moyennes; le ring, formé de grands morceaux de rocher brisé, avait la forme ovale (3,40 x 3,00m), plus grande dans la direction Est-Ouest. On a trouvé, entre les pierres du manteau et en dessous, des fragments céramiques provenant de vases faits main où tournée, brûlés en atmosphère oxydante ou réduite (bocaux, écuelle, cruche) typiques pour la poterie gétique des Ve – IVe siècles av. J.-C., plus un grès et deux couteaux en fer. La présence de ces matériels archéologiques, similaires dans le cas d'autres tertres aussi, indique l'accomplissement des rituels pendant et après l'enterrement du défunt. On n'a trouvé d'ossements humains, ni dans les deux fosses, ni sous le manteau, c'est-à-dire T47 est un tombeau du type cénotaphe.

70. Turda, jud. Cluj [Potaissa]

Punct: Dealul Cetății

Cod sit: 52268.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 24/2012

Colectiv: Mihai Bărbulescu - responsabil, Sorin Nemeti, Florin Fodorean, Dragos Blaga, Dan Matei (UBB Cluj), Mariana Pîslaru (MI Turda), Fabian Istvan (UPM Targu Mureș), Irina Nemeti (MNIT), Pavel Huszarik (Liceul Nădlac)

Cercetarea arheologică¹ în zona praetentura sinistra a fost începută prin trasarea unei secțiuni diagonale care unește centrul castrului cu colțul de nord-est, cu dimensiunile de 234 x 1,5 m. Pentru a lămurii unele situații apărute în două puncte ale secțiunii au fost practicate două casete: C01/2012 (10 x 4 m) și C02/2012 (7 x 2 m). S-a excavat o suprafață totală de 405 mp, cu o adâncime medie de 1 m.

S01/2012, 234 x 1,5 m, orientată SV-NE. Caroiaj liniar la 1 m, numerotarea carourilor începe din capătul SV, din centrul castrului. Edificiul I

Carourile 1-5. În capătul sud-vestic al secțiunii a fost dezvelită o parte din via principalis, drumul care străbate castrul de la nord la sud. În caroul 1, la adâncimea de - 0,40 m apar blocuri de calcar rotunjite la partea superioară (blocuri păstrate din pavajul drumului roman). În carourile 2-5 aceste blocuri nu mai sunt găsite, aici, la adâncimea de - 0,50 m fiind identificată o platformă de pietriș, piatră de râu și calcar de Podeni sfârâmat, platformă ce constituie infrastructura drumului roman pavat.

Între m. 4,40 – 4,80 profilul nord-estic intersectează lespede de calcar rectangulară, așezată pe o bază rectangulară din piatră de carieră prinsă cu mortar. Partea superioară a bazei apare la - 0,70 m, iar partea superioară a lespedii la - 0,50 m.

În carourile 9-18 secțiunea a intersectat două ziduri ale unui edificiu, denumit edificiu I. Zidurile au fost excavate complet în epoca medieval – modernă, până în pământul steril (amprenta lor este vizibilă la nivelarea grundului secțiunii la adâncimea de - 1,20 m). Zidul 1 este tăiat de profilul nord-estic între m. 9,65 – 10,40 și urma zidului scos are o lățime de cca. 0,50 m. Zidul 2 este tăiat de profilul nord-estic între m. 15,60 și 16,35 și amprenta lui are o lățime de 0,50 m. Ambele ziduri sunt construite în aceeași tehnică, folosindu-se materiale similare (în urma zidului scos se observă un pietriș mărunț, amestecat cu lut galben). Edificiul I, căruia îi aparțin aceste două ziduri este dispus paralel cu via principalis și se deschide spre drum printr-un portic cu adâncimea de 1,75 m. Baza și lespedeaua identificate în caroul 5, pe marginea drumului, sunt parte a acestui portic al edificiului I. Stratigrafia indică același lucru: între m. 4,85 – 9,90, există nivelul de humus modern (0/-0,25 m), nivelul de dărâmătură medieval-modernă (-0,25 / - 0,55 m), un nivel de depunere / locuire roman (- 0,55 / - 0,80 m) și un nivel de călcare (lentilă de mortar) (- 0,80 / - 0,90 m), după care urmează pământul negru, steril din punct de vedere arheologic (- 0,90 / - 1,15 m). Nivelul de locuire roman și lentila de mortar corespund cu nivelul de depunere din portic și podeaua pe care se călca aici (lentila de mortar a fost identificată doar în portic, nu și în interiorul edificiului, între zidurile 1 și 2).

Stratigrafie în interiorul edificiului (m. 16): 1. humus modern (0 / - 0,20 m), 2. Nivel de dărâmătură medieval – modernă (- 0, 20 / - 0,55 m; la baza acestui strat se observă un strat compact de țiglă), 3. strat de pământ gălbui lutos cu pigmenți gri (- 0,55 / - 0,90 m, este de identificat cu nivelul de locuire roman din edificiu ; la baza lui nu se observă un nivel de călcare), 4. Steril (- 0,90 / - 1,20 m).

În carourile 17 – 73 secțiunea a intersectat un spațiu deschis, liber de construcții. Doar în carourile 36 – 42, în jumătatea sud-

¹ Finanțarea cercetărilor s-a făcut din fondurile Ministerului Culturii, contact de cercetare arheologică sistematică nr. 33, din 7 august 2012.

estică a fost identificată o platformă de calcar sfărâmat și mortar, la adâncimea de $-0,65 / -0,70$ m (partea superioară a platformei ; grosimea startului de calcar și mortar este de cca. 10 cm). Platforma a fost intersectată doar de profilul sud – estic și probabil provine de la pavajul exterior al unui edificiu care se află la sud-est de secțiunea S01/2012.

Stratigrafia în curte este foarte simplă, cu un nivel de depunere antic și medieval puțin consistent (de exemplu, la m. 33-34): 1. humus modern ($0 / -0,30$ m), 2. nivel de depunere (pământ negru cu pigmenți albicioși și fragmente de țigle, ceramică și oase de animale), 3. steril ($-0,60 / -0,90$ m).

Edificiul II

Inițial a fost deschisă o secțiune de $15 \times 1,5$ m (carourile 75-90 ale secțiunii magistrale). În această zonă au fost identificate două ziduri aparținând unei construcții numită ulterior edificiu II. În partea sud-vestică a fost identificat un zid cu lățimea de cca. 0,70 m, din care se mai păstrează o singură asiză de piatră de carieră așezată pe un pat de pietre de râu. Un zid construit într-o tehnică similară apare în partea nord-estică a secțiunii, având lățimea de 0,55 m.

Continuarea săpăturii a condus la identificarea, în carourile 71-73, a unui edificiu cu portic, secțiunea intersectând urmele a trei ziduri scoase.

Zidul 1 este identificat în partea sud-vestică a secțiunii, fiind intersectat de profilul nord-vestic între m. 72,20 – 72,90. Amprenta zidului scos este vizibilă la nivelarea secțiunii la $-0,80$ m. Zidul 1 este probabil zidul care susținea bazele coloanelor unui portic care deschidea edificiul spre vest. Zidurile propriu-zise ale edificiului II sunt cele dezvelite anterior (zidul 2, lat de 0,70 m, tăiat de profilul nord-vestic între m. 75,80 – 76,70, zidul 3, lat de 0,55 m).

Stratigrafie în interiorul edificiului (între zidurile 2 și 3, m. 69, pe profilul sud-estic): 1. humus modern ($0 / -0,30$ m), 2. nivel de cultură (pământ negru sfărâmișos cu material arheologic; la limita inferioară se găsesc multe țigle) ($-0,30 / -0,50$ m), 3. steril ($-0,50 / -0,70$ m). Nu se observă urmele vreunei podele sau a unui nivel de călcare.

În carourile 83-110 a fost secționat un alt spațiu liber de construcții. În carourile 111-129 a fost intersectat un drum orientat vest-est (astfel este perpendicular pe vis principalis și paralel cu via praetoria). Au fost intersectate cele două rigole ale drumului (cea vestică la m. 111, cea estică la m. 117). Rigolele sunt adânci de $-0,70 / -0,80$ m și sunt umplute cu material tegular, ceramică, oase de animale. Drumul apare ca o lentilă bombată de marne sfărâmate, materialul obișnuit pentru construirea infrastructurii drumurilor în castrul de la Potaissa. Stratigrafie prin drum (m. 115) : 1. humus modern ($0 / -0,20$ m), 2. nivel de depunere ($-0,20 / -0,35$ m), 3. infrastructura drumului (lentilă de marnă) ($-0,35 / -0,45$ m), 4. steril ($-0,45 / -0,60$ m).

Edificiul III

În carourile 124 – 144 a fost identificat un edificiu cu portic. Zidul 1 este intersectat de profilul nord-vestic la m. 123,50 – 124,20. Amprenta zidului se observă la adâncimea de $-0,90$ m și are o lățime de 0,50 m. Zidul este construit pe un pat de pietre de râu și a fost excavat în epocă modernă (urma gropii de scoatere a zidului se observă imediat sub humus). Zidul 2 este intersectat de profilul nord-vestic între m. 133,20 – 133,90. Amprenta zidului scos (și nivelul de piatră din fundație păstrat) se observă la adâncimea de $-0,95$ m și are o lățime de 0,55 m. Zidul este desființat încă din epocă romană - groapa lui de scoatere întrerupe stratul de cultură / nivelul de locuire din edificiu, iar nivelul de dărâmtură post-roman acoperă urma gropii de scoatere. Zidul 3 este intersectat de profilul nord-vestic între m. 137,10 – 137,55 și amprenta lui are o lățime de 0,40 m. Groapa de scoatere a zidului se observă imediat sub humus, ca în cazul zidului 1. Edificiul III poate fi identificat cu o baracă a

soldatilor (centuria) care se deschide spre nord-est printr-un portic. Edificiul III și edificiul IV sunt două barăci (centuriae) așezate față în față, despărțite de un drum orientat est-vest, paralel cu via praetoria. Între m. 139 – 143 a fost identificat porticul edificiului III, la m. 143 se află o plintă ($0,65 \times 0,60 \times 0,10$ m, la adâncimea de $-0,40$ m, partea superioară a acesteia) așezată direct pe pământul steril. În această zonă, în carourile 141 – 144 a fost identificat porticul prăbușit al acestei barăci, într-o zonă mai puțin afectată de distrugerile și bulversările medieval-moderne. La adâncimea de $-0,15 / 0,25$ m, imediat sub glie, a apărut acoperișul prăbușit al porticului (multe fragmente de țigle, chiar țigle întregi cu dimensiunile de $0,51 \times 0,35$ m) și o coloană căzută, in situ, lângă baza așezată pe plinta descrisă mai sus. Coloana are dimensiunile de 1,70 m (lungime) $\times$ 0,34 m (diametrul maxim; diametrul fusului la capătul superior reste de 0,29 cm). Partea superioară a coloanei a fost distrusă de plug. Pe plintă apare baza pătrată a acestei coloane cu latura de 0,44 m și diametrul torului de 0,44 m.

Între m. 144,30 – 148,60, la adâncimea de $-0,40 / -0,45$ m se află un strat de piatră de carieră și prundiș, foarte compact care reprezintă infrastructura drumului dintre cele două barăci.

Edificiul IV

Între m. 148,25 și 149,50 s-a găsit un alt fus de coloană fragmentar, la adâncimea de $-0,30$ m. Fusul este mai distrus decât precedentul și are dimensiunile păstrate de 1,40 m lungime și un diametru maxim de 0,34 m. Între m. 148,59 -149,40 profilul nord-vestic taie o lespede de calcar ($0,70 \times 0,65 \times 0,10$ m), pe care era odinioară așezată baza coloanei din carourile 149-150. Acestea (lespedea și coloana) aparțin porticului barăcii estice, aflată dincolo de drum, față în față cu baraca vestică. Spre est au fost identificate apoi cele două ziduri scoase ale barăcii estice. Amprenta zidului 1 are o lățime de 0,60 m. Zidul 2, lat de 0,50 m, cade perpendicular pe zidul 1 și colțul de clădire din carourile 155-158 este interiorul unui contubernium al acestei barăci.

Locuința medievală

Între m. 158 – 158,60, în centrul secțiunii, se află o mică platformă de piatră de râu în apropierea zidului excavat al barăcii (edificiul IV, zidul 2). În profilul NV, între m. 158,30 - 161,40 o lentilă de lut galben (podeaua barăcii romane). Între m. 159,20 – 161,40 lentila de lut galben este suprapusă de o podea din cărămidă romană mărunțită. Stratigrafia profilului nord-vestic indică faptul că între m. 158,15 – 164,40 a fost săpată, din nivelul aflat imediat sub humusul modern, o groapă de mari dimensiuni, care coboară până la nivelul roman de călcare marcat prin lentila de lut galben. Fundul acestei gropi a fost nivelat cu material tegular roman mărunțit și în marginea sudică a gropii apare platforma de piatră de râu. Groapa taie nivelul de cultură romană și antrenează ceramică romană și alte materiale rulate. Prezența în cantitate mare a ceramicii medievale lucrate cu roata rapidă, a unui fragment dintr-un topor din fier, a reutilizării materialului tegular roman și a platformei de piatră de râu permite interpretarea acestui complex drept o locuință medievală (sec. XIV-XV).

Pentru lămurirea situației spre nord de secțiune, în dreptul carourilor 155-161, a fost deschisă caseta C02/2012 cu dimensiunile de 7×2 m (paralelă cu secțiunea S01/2012). În carourile 3-4 ale casei a fost dezvelită urma zidului scos al barăcii, iar spre est de aceasta platforma de lut galben suprapusă de stratul de material tegular roman pisat (podeaua locuinței adâncite medievale).

Edificiul V

În carourile 164-174 secțiunea S01 a intersectat patru ziduri care aparțin unei clădiri (baracă) numită edificiu V. Zidurile se intersectează, formând colțuri de încăperi și au dimensiuni diferite. Toate au fost excavate, fiind surprinsă doar amprenta gropii de scoatere, uneori și o primă asiză din piatră de carieră. Dimensiuni : zid 1 – lățimea amprentei 0,60 m, zid 2 – 0,60 m, zid 3 – 0,45 m, zid 4 – 0,50 m.

La est de zidul 4 al edificiului V, în afara construcției, s-a conturat la adâncimea de - 0,95 m urma unei gropi de formă ovoidală (rectangulară cu colțuri rotunjite). Groapa este intersectată de profilul nord-vestic între m. 173,50 – 175,10. Diametrul maxim al gropii este de 1,60 m și de la nivelul unde s-a conturat este adâncă de 1,10 m (de la nivelul actual de călcare – 2,05 m). În partea superioară a gropii au fost găsite două fibule (dintre care una de tipul Cociș 39 / fibulă în formă de T, datate în general în al treilea sfert al secolului III). În umplutura gropii a fost găsită multă ceramică romană, inclusiv terra sigillata, oase de animale, zgură, sticlă etc.

Edificiul VI

În carourile 180 – 186 au fost intersectate două ziduri care aparțin unui edificiu de identificat cu o baracă a soldaților. Zidurile apar la adâncimea de - 0,45 / 0,50 m (partea superioară) și au o lățime de 0,60 m. Se păstrează primul nivel din fundație, zidurile fiind construite din piatră de carieră prinsă cu mortar.

Edificiile VII - VIII

După un spațiu liber de construcții în carourile 186 – 200, în carourile 200 – 206 au fost intersectate cinci ziduri aparținând edificiilor VII și VIII (construcții interpretate drept centuriae, barăci ale soldaților). Zidurile edificiului VII sunt construite într-o tehnică similară și cu același material (piatră) ca în cazul edificiului VI. Zidurile au o lățime de 0,70 m (zidul 1) și 0,60 m (zidul 2) și apar de la adâncimea de - 0,25 m. Se păstrează trei asize de piatră.

În construcția zidurilor edificiului VIII s-a folosit în special calcarul friabil de Podeni, piatră de râu de mari dimensiuni și mortarul. Zidurile apar de la adâncimea de - 0,25 m (partea superioară) și au lățimi care variază de la 0,40 m la 0,60 m.

C01 / 2012, 10 x 4 m (Edificiile III – IV).

Caseta a fost trasată de-a lungul secțiunii S01, în dreptul carourilor 140-150 cu scopul de a dezveli porticele prăbușite ale edificiilor III și IV și drumul aflat între porticele celor două barăci. Au fost identificate alte două baze de coloană (în caroul 1A o lespede, în carourile 7 B – C o lespede, o bază și jumătate din fusul unei coloane). S-a putut stabili distanța dintre baze și existența unui intercolumnium de 3,40 m (diametrul maxim al fusului 0,34 m / fusul este de 5 x 0,34 m = 1,70 m, intercolumnium 10 x 0,34 m = 3,40 m). S-a dezvelit o porțiune mai mare din drum care are centrul bombat și rigole în fața porticelor. Drumul este construit din piatră de carieră și pietriș. În colțul NE al casei a fost identificat zidul camerei edificiului IV, cu o lățime de 0,60 m. [Mihai Bărbulescu].

71. Țaga, com. Țaga, jud. Cluj

Punct: Baza Arheologică, Stația de Gaz -Viglab
Cod sit: 59835.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 49/2012

Colectiv: Zoia Maxim – responsabil, Diana Bindea (arheozoolog), Luminița Săsăran (geoarheolog); Mihai Wittenberger - responsabil sector (MNIT), Gheorghe Lazarovici - responsabil sector

Ultimele campanii (2007-2012) s-au concentrat asupra studierii sistemelor de fortificații din partea estică a așezării, deoarece între șosea și Lac sunt proprietăți private, în bună parte vândute pentru a se construi case, astfel că pericolul distrugerii sitului este iminent. Din această cauză s-a intensificat cercetarea în această zonă prin diferite metode: prospecțiuni magnetometrice, sau topometrice, în vederea depistării sectoarelor care trebuiesc urgent studiate pentru a se salva cât mai multă informație și materiale din așezarea cu o

întindere de peste 13 ha. Scopul cercetării din ultimii 3 ani a fost Poarta de Est a ultimei fortificații. Măsurătorile magnetometrice au relevat existența unui sistem de poartă foarte complex, cu socluri de gresie pentru coloane ce marcau poarta, șicane și turnuri, bastioane. În acest an s-a deschis o secțiune S.31, de 10 x 3 m, la vest și în continuarea lui S.27 și S.30, la 0,5 m de gardul proprietății dinspre sud. Scopul era cercetarea colțului nordic al Turnului de Poarta, restul turnului fiind în interiorul proprietății private îngrădite.

În anul 1996 au fost efectuate prospecțiuni de rezistivitate electrică a solului și pedologice, în centrul așezării. Apoi, în 2007 și 2008, s-au făcut prospecțiuni magnetometrice, de către o echipă de la Universitatea din Kiel, condusă de Mischka Carsten (Germania) și o echipă de la Universitatea de Vest, din Timișoara, coordonată de Dorel Micle. Pe harta magnetometrică se văd clar cele 2 sisteme de fortificație formate din șanțuri și palisade, precum și sistemul Porții de Est, cu șicană și un turn de Poartă. Din păcate, aceste vestigii se găsesc pe proprietățile fam. Fodor și Rusu, primul, exact pe acest loc extrem de important, ș-a plantat o livadă (!!!!), iar ce-l de al doilea vrea să-și construiască o casă. Pe harta parcelei prospectate de echipa timișoreană se poate observa, pe lângă cele două sisteme de fortificații, o „construcție” circulară în interiorul sistemului de apărare, care acum este aproape de șosea.

În campaniile din 2010-2012 s-au deschis trei secțiuni pe Poarta de Est: S.27 (20 x 2 m); S.30 (10 x 3 m) și S.31 (10 x 3 m). Caroiul este din 2 în 2 m și începe dispore șosea spre Lac. În toamna anului 2010, de-o parte și alta a șoselei Gherla – Cămărașu s-au executat câte un șanț pentru introducerea conductelor de apă potabilă. Am supravegheat lucrările de săpare a șanțurilor, denumindu-le S.28 (spre Lac) și S.29 (spre Baza Arheologică), am desenat profilele, am marcat pe plan complexele, am fotografiat și am adunat materialul arheologic pe care l-am spălat, inventariat, fotografiat și desenat. Tot materialul ceramic și litic (sunt puține oase din cauza acidității solului, păstrându-se doar cele impregnate de grăsimi, sau arse, existând mai ales fragmente dentare și coarne) a fost spălat, prelucrat, introdus în Baza de date, selectat pe criterii tipologice și tehnologice pentru a fi inventariate, desenate și fotografiate. Pentru analizarea ceramicii avem un proiect de cercetare interdisciplinar cu Institutul de Fizică Izotopică și Moleculară din Cluj-Napoca pentru studierea microelementelor și cu Facultatea de Geologie pentru studierea structurii, texturii și a temperaturilor de ardere.

Toată suprafața a fost săpată manual de la 0,10 la 0,50 m, în funcție de situația arheologică. Încă de la decopertarea stratului arabil (între 0,20 și 0,35 m, pe alocuri) au apărut materiale arheologice constând din ceramică, chirpici și unelte litice, aflate în poziție secundară datorită lucrărilor intensive a terenului încă din evul mediu, fiind și un teren în pantă de cca 30°. Până la adâncimea de 1 m, materialul ceramic este în poziție secundară. De la acest nivel încep să apară complexele nederanjate, care constau din două zone pigmentate, formate din pământ negru amestecat cu bulgări de pământ galben lutos. Acestea au fost notate cu C88 și C89. În caroul 1, aproape de profilul vestic este o groapă cu diametrul de 0,25 m, denumit C90. Complexul C89 a avut aspectul unui șanț oblic (se vede și pe magnetogramă) care intră în profilul vestic, colțul nordic, în caroul 1, pătrunde în profilul sudic în caroul 2 și se continuă până în caroul 5. Umplutura este cu mult pământ negru amestecat cu lut galben. La adâncimea de 1 m, în carourile 2 și 3 se observa o masă compactă de gresie, care în prima fază s-a considerat ca fiind un „pavaj” în zona „intrării” și care s-au dovedit a fi „socluri” sau tamburi din piatră care susțineau o structură (fig. 4). Complexul C88 a fost un șanț oblic care avea capătul, apropiat de C89, în caroul 5 și cobora spre Lac pe direcția nord-nord-est până în caroul 10. În carourile 7-9 din S.27 se adâncește până la 1,20 m. Acest complex nu conține foarte mult material arheologic și face parte din sistemul

de blocare a accesului spre Poartă. În secțiunea S.31 a fost cercetată partea de „sus” a Porții de Est cu latura nordică a Turnului. Au fost prinse în săpătură (10 x 3 m) trei gropi de stâlp (C.95, 96, 97) și un șanț de fundație în partea mai joasă dinspre răsărit, (C.92). Această parte estică a fortificației mari este mai joasă, fiind pe o ruptură de pantă cu o denivelare de cca. 1.5/2 m, ceea ce conferă un aspect de masivitate fortificației dacă se privește din exterior!

După prepararea Complexului C89 s-a constatat ca este format dintr-o serie de „socluri de coloane” cu un diametru de 1,30 m, majoritatea în poziție orizontală. Aceste descoperiri sunt deosebit de importante: nicaieri în neoliticul european și asiatic nu s-au descoperit astfel de complexe cu socluri de piatră. Mai mult sistemele de poarta cercetate până în prezent, în cultura Cucuteni-Aruișd, sunt simple datorită zonei înalte în care sunt plasate. Sub aceste socluri este strat de cultură, iar faptul ca ele merg sub profile ne-a determinat să conservăm secțiunea, să lăsăm totul in situ pentru a se deschide, în viitor, o suprafață ce să cuprindă tot sistemul de la Poarta de Est (dacă acest lucru va fi posibil, având în vedere ca sunt proprietăți private). Turnul de Poartă este la capătul palisadei din interior și blochează pătrunderea frontală. Între Șanțul fortificației și Turnul de Poartă, în deschizătura dintre cele două palosade, este un sistem de coloane ce făceau parte din construcția porții, șanțuri cu șicane și împrejmuiri, care blocau accesul necontrolat. A fost făcută și ridicarea topografică cu stația totală, realizată de Bede Zoltan.

Continuarea cercetării sistemului de apărare de la Poarta de Est, care este unicat pentru neolitic, fiind și foarte bine păstrat. Rezultatele acestor cercetări sunt deosebit de importante pentru cunoașterea sistemelor tactice și strategice defensive și implicit ofensive a civilizației neolitice din jurul anului 4500 CAL BC. Acest demers este urgentat de faptul că noul proprietar al terenului dorește să-și construiască o casă exact pe zona de poartă (este deja în faza de proiectare).

Având în vedere importanța crucială pentru cunoașterea marii civilizații dunărene neolitice, intenționăm să ridicăm in situ câteva socluri și le vom reconstitui în Parcul Etnoarheologic Experimental ce se află în centrul așezării, pe locul secțiunilor S.10 și S.11, din cadrul Bazei Arheologice. În acest parc s-au reconstituit un bordei, o casă și s-a ridicat structura de lemn al unui locaș de cult, urmând ca să se amenajeze diferite ateliere (unde vizitatorii să poată fabrica unelte), precum și un observator astronomic. De asemenea, se va face o machetă a „orașului” neolitic de la Țaga, care va fi expus în punctul muzeal de la Primăria din localitate. [Zoia Maxim]

Bibliografie:

- Carsten M. 2008 – *Geomagnetische Prospektion neolithischer und kupferzeitlicher Siedlungen in Rumänien*, Eurasia Antiqua, Band 14, p. 101-115.
- Carsten M. 2012 – M. Carsten, Z. Maxim, M. Lazarovici, *Geophysical prospecting vs. Excavation at the Neolithic sites Țaga and Iclod*, ActaMN, 2012, s.t.
- CCA – www.cimec.ro
- Lazarovici C.-M., Lazarovici Gh. 2006 – *Arhitectura neoliticului și Epocii Cuprului în România*, Partea I. Neoliticul, BHM, IV, Editura Trinitas, Iași.
- Lazarovici Gh. 2009 – *Cultura Zau*, în International Symp. “Ten Years After: The Neolithic of the Balkans as Uncovered by the Last Decade of Research”. Proceedings of the Conference held at the Museum of Banat on November 9th – 10th, 2008, Eds. Fl. Drașovean, Dan Leopold Ciobotaru and Margaret Maddison, Timișoara p. 179-217.
- Lazarovici Gh. 2010 – *Evolution, absolute und relative chronology of the Zau culture*, în Studia Archaeologica et Mediaevalia, XI, MMX, [Panta rei, Studies in chronology and cultural development of South-Eastern and Central Europe in

Earlier prehistory presented to Jorai Pavúk on the occasion of his 75 birthday], Eds. J. Štukova, P. Pavúk, P. Klapkova, B. Kovár, Bratislava, p. 115-128.

Lazarovici Gh., Wittenberger M., Meșter M., Radu S., Ilieș I., Bodea M. 1996 – *Șantierul arheologic Țaga*, ActaMN 33.1, p. 323-352.

Lazarovici Gh., Meșter M., Radu S., Maxim Z. 1997 – *Șantierul arheologic Țaga. Campania din 1996*, ActaMN, 34.1, p. 689-702.

Lazarovici Gh., Maxim Z., Meșter M. 2009 – *Istoria societății, în Monografia comunei Țaga*, I. Mârza (Eds.), Primăria Comunei Țaga, Editura „Delroti”, Cluj-Napoca, p. 220-272.

Lazarovici Gh., Lazarovici C.-M. 2005 – *Contribuții privind arhitectura eneoliticului din Banat, Crișana și Transilvania*, CultCivDunJos 22, p. 399-420.

Lazarovici Gh., Maxim Z. – *Unele elemente ale fortificațiilor neolitice din vremea culturii Zau*, în Volumul omagial Doina Ignat, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, s.t.

Maxim Z. 1999 – *Neo-Eneoliticul din Transilvania. Date arheologice și matematico-statistice*, BMN, XIX, Cluj-Napoca.

Maxim Z., Voica C. 2010 – *Rezultatele analizelor izotopice ale unor fragmente ceramice Neo-Eneolitice din Transilvania*, Angustia, 14, Sf. Gheorghe, p. 437-446.

Maxim Z. 2012 – *Despre câteva „sate” și „cetăți” neolitice transilvănene*, în Anuarul Muzeului Etnografic al Transilvaniei, Cluj-Napoca, s.t.

Sechel O. 2012 – *Sistemele de acces în fortificațiile preistorice*, în Volumul omagial Doina Ignat, Muzeul Țării Crișurilor, Oradea, s.t.

Abstract:

In the past three years, archaeological excavation aimed bearing system. Eastern entrance is flanked by ditches with baffle, the gate was massive construction between palisades with stone columns with the diameter of 1.3 m and a guard tower at the end of the inner palisade. In 2012 it investigated north side of the tower.

72. Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud

Punct: La Dâmburi

Cod sit: 33499.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 12/2012
Colectiv: Dan Lucian Vaida (MG Năsăud), George G. Marinescu (CMJ Bistrița)

Săpăturile arheologice din campania anului 2012 s-au desfășurat în intervalul 24 septembrie - 12 octombrie, finanțarea fiind asigurată integral de Complexul Muzeal Bistrița-Năsăud. Cercetările s-au concentrat într-un sector situat în partea de nord-vest a sitului, zonă care a beneficiat de investigații și în campaniile din anii 2009 și 2011. Campaniile anterioare au demonstrat că în acest sector situl prezintă o particularitate, prin existența unui strat gros de pământ rezultat în urma unei alunecări de teren, provenit din dealul situat în imediată apropiere. Pe baza acestei informații s-a convenit ca într-o fază preliminară decopertarea terenului, până la stratul de cultură preistoric, să se facă cu mijloace mecanizate.

În această campanie au fost trasate și excavate două suprafețe (Sp. I/2012 de 30 x 4 m și Sp. II/2012 de 5 x 5 m), iar mai departe, pentru dezvelirea completă a complexelor identificate, s-au deschis și câteva case (C₁/2012 de 4 x 2 m; C₂/2012 de 2 x 0,70

m și C₃/2012 1,5 x 0,70 m), rezultând o suprafață totală verificată de 155,9 mp. Suprafețele au fost adâncite, în funcție de apariția urmelor arheologice și a pământului steril, până la adâncimi cuprinse între 1,60-2,30 m. Grosimea stratului alunecat la capătul Sp. I este de 0,70 m după care scade treptat, fiind de 0,40 m la m 20 și de 0,30 m la m 30. Această alunecare de teren chiar dacă este un impediment în cercetare are și un rol benefic, protejând nivelul arheologic, acesta nefiind afectat de intervențiile agricole mecanizate. Analizată de sus în jos, stratigrafia este asemănătoare cu cele din campaniile anterioare, regăsindu-se și de această dată stratul de cultură de culoare neagră, bine evidențiat, bogat în urme arheologice, cu grosimi de 0,40-0,50 m; urmează stratul maroniu-cenușiu, cu grosime medie de 0,30 m, mai consistent acolo unde au fost identificate locuințele adâncite; sub el se regăsește stratul de pământ negru (0,25-0,35 m), în care au apărut sporadic urme arheologice; în partea inferioară este stratul steril lipsit de urme arheologice, care poate fi galben-lutos sau sub formă de pământ negru viu.

În timpul investigațiilor au fost descoperite numeroase urme care atestă o locuire intensă mai ales la sfârșitul epocii bronzului și începutul primei epoci a fierului (Br D – Ha A₁, sec. XIII- XII a.Chr.), aparținând culturii Noua. Dintre elementele de habitat au fost identificate mai multe locuințe de suprafață sau foarte puțin adâncite, în general având formă rectangulară cu suprafețe cuprinse între 10-15 m². În prezenta campanie au fost descoperite și instalații de foc (vetre), de mai multe tipuri, dintre care unele noi, neîntâlnite în anii precedenți. Dintre acestea se remarcă două vetre-cuptor (V₃ și V₄), găsite la adâncimea de 1,30 m, plasate una lângă alta, având modul de construcție și dimensiunile apoximativ similare. Vetrele sunt de formă patrulateră, cu partea superioară mai lată și cea inferioară mai îngustă V₃ (1,40 /1,10 x 1,50 m) și V₄ (1,20 /1,0 x 1,30 m), fiind amenajate pe un pat de lut fin, de culoare galbenă, peste care s-a așezat cu grijă un strat format din ceramică fragmentară și mici bucăți de pietre plate. Această bază a vetrei a fost la rândul ei acoperită de un strat gros de lut fin, întărit, cu urme de ardere repetată, întreaga amenajare fiind înconjurată pe margini cu pietre locale (gresii), așezate pe cant. O vatră asemănătoare a fost descoperită și în Sp. II, diferența față de cele anterioare constând în faptul că nu este înconjurată integral de pietre așezate pe cant, acestea existând doar în partea superioară, în timp ce la partea inferioară au fost depuse numeroase fragmente ceramice, fără ca ele să mai fie suprapuse de stratul de lut. Materialul ceramic recuperat din interiorul vetrelor, uneori aparținând unor vase reîntregibile, permit atribuirea complexelor culturii Noua.

Dintre artefactele descoperite se remarcă în primul rând prezența unei ceramici abundente, cu numeroase elemente de decor și ornamente specifice culturii Noua, fusaiole de mai multe tipuri, o lingură de lut, obiecte din os și ace din bronz caracteristice epocii. Alături de nivelul mai bogat aparținând culturii Noua, au fost identificate și urme mai vechi aparținând culturii Wietenberg, dar și mai recente, acestea fiind reprezentate prin identificarea unei gropi menajere în formă de sac (G₁/2012), lutuită pe margini și pe fund, de formă circulară, cu diametrul de 1,20 m și adâncită până la 1,65 m față de nivelul actual al solului, aparținând perioadei mijlocii a primei epoci a fierului (Ha C, respectiv sec. VIII-VII a.Chr.).

Obiectivele cercetării viitoare constau în delimitarea perimetrului așezării, identificarea unor complexe care prin materialul descoperit să poată permite departajări cronologice și efectuarea de sondaje în proximitatea așezării, în speranța descoperirii necropolei aparținătoare comunității care a locuit cel mai intens zona la sfârșitul epocii bronzului.

73. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova

Punct: Budureasca 4 - Puțul Tătarului

Cod sit: 133321.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 100/2012

Colectiv: Alexandru Niculescu – responsabil, Andrei Măgureanu (IAB) Bogdan Ciupercă, Alin Anton (MJIA Prahova)

Valea Budureasca reprezintă o microzonă situată în regiunea primelor dealuri subcarpatice, în partea de est a județului Prahova. Valea se află pe teritoriul actual al comunei Vadu Săpat, la aproximativ 10 km nord de orașul Mizil. În această vale strâmtă, cu versanți destul de abrupti, străbătută de pâraul Budureasca și presărată cu terase înalte, bine individualizate, separate de râpe, a fost observată o mare densitate de locuire. Pe un areal relativ restrâns, (valea are aproximativ 10 kmp, dar suprafața locuibilă se reduce practic doar la terase), au fost identificate până în prezent un număr de 31 de situri arheologice. Dintre acestea, 15 obiective aparțin perioadei secolelor V-VII p.Chr..

În campania din anul 2012 cercetările s-au concentrat în sectorul sudic al sitului Budureasca 4 "Puțul Tătarului". S-a lucrat în suprafețele deschise în anul precedent: secțiunea S VI cu dimensiunile de 30 m lungime și 2 m lățime, secțiunea S VII având dimensiunile de 27 m lungime și 2 m lățime și caseta Cas. 26 cu dimensiunile de 6 m lungime și 1,5 m lățime. Între S VI și S VII a fost practicat un "martor" cu o lățime de 2 m pentru realizarea observațiilor stratigrafice, dar și pentru a se facilita evacuarea pământului rezultat din săpătură. A fost deschisă o nouă suprafață, secțiunea S VIII, plasată la nord de S VII și care a fost trasată începând din dreptul țarușului caroului 12 al S VI, având dimensiunile de 18 m lungime și 2 m lățime.

Scopul acestor cercetări este de a obține informații noi cu privire la relația cronologică dintre cele două sectoare ale sitului Budureasca 4 „Puțul Tătarului”, precum și verificarea stratigrafiei sitului realizată în urma săpăturilor mai vechi, de dinainte de anul 1989. Finalitatea demersurilor noastre este aceea de a corela cercetările mai vechi, efectuate de către Victor Teodorescu cu cele realizate începând cu anul 1998 de actualul colectiv.

Cercetările efectuate în perioada 2011-2012 au condus la descoperirea unor locuințe aparținând perioadei secolelor V-VII p.Chr., au adus noi informații privind structurile de locuire specifice latenului getic și au confirmat în mare măsură informațiile privind stratigrafia sitului. În campaniile următoare se va urmări finalizarea cercetării nivelului locuirii aparținând secolelor V-VII p.Chr. în vederea elaborării monografiei acestei așezări. În cele două campanii au fost cercetate următoarele complexe: Cpl. 1/2011 (B24), SVI, cas. 24, carou 22-23; Cpl. 2/2011 SVI, carou 16-19; Cpl. 3/2011, SVII, carou 22-24; Cpl. 4/2011 (B25), SVII, carou 20-23, SVIII, carou 19-23; Cpl. 5, SVII, carou 15-17; Cpl. 6/2011, SVI, carou 10 (cuptor); Cpl. 7/2011, SVII, carou 30; Cpl. 8/2011, SVII, carou 24-26; Cpl. 9/2011, SVII, carou 23; Cpl. 10/2011, SVI, carou 25; Cpl. 11/2011, SVII, carou 16-17; Cpl. 12/2011, SVII, carou 16; Cpl. 13/2011, SVII, carou 11-14 (locuință getică); Cpl. 14/2011, SVII, carou 24-25; Cpl. 15/2012, SVI, carou 10-11; Cpl. 16, SVIII, carou 18-19; Cpl. 17, S VII, carou 12-13.

Așezările din Valea Budureasca sunt poziționate pe o serie de platouri de dimensiuni variate, care domină cursul apei. Platourile sunt separate prin cursuri adânci de torente, cu pante abrupte. În ceea ce privește locuințele aparținând secolelor V-VII p.Chr. cercetate în situl Budureasca 4 "Puțul Tătarului", acestea sunt în general de tipul structurilor adâncite în pământ, formă rectangulară, cu dimensiuni variate ale laturilor (2,6 x 3,2 m; 2,9 x 3,25 m; 3,5 x 3,5 m, 4,5 x 4,8 m). Adâncimile mai frecvente sunt cele cu valori de 0,70 - 0,80 m față de nivelul de surprindere. Rar apar adâncimi de 0,45 m sau de peste 1,10 m. Suprastructura locuințelor era susținută de stâlpi, gropile acestora erau dispuse în majoritatea cazurilor atât la colțuri, cât și pe mijlocul laturilor. Situații în care gropile de pari să fie dispuse

doar pe mijlocul laturilor sau fără gropi de par sunt singulare. Foarte rar a fost observată lutuirea podelei cu un strat de lut galben. La fel de rare sunt și situațiile în care au fost observate amenajări în interiorul locuințelor, de exemplu: laviță realizată din lut cruțat pe una din laturi sau o groapă poziționată în centrul locuinței. În locuințele identificate și cercetate până în prezent au fost întâlnite două tipuri de cuptoare. Tipul cel mai frecvent de cuptor este cel amenajat din lespezi de piatră puse pe cant în jurul vetrei, iar bolta realizată din pietre și bolovani lipiți cu lut, dispus într-unul dintre colțurile de nord-vest, nord-est sau de nord. Mai rar este întâlnit cuptorul săpat (cotlonit) în unul dintre pereții locuinței. Locuințe diferite ca structură au fost descoperite și cercetate în situl Budureasca 3 care se află la aproximativ 300 m sud de situl Budureasca 4, fiind despărțite în prezent de o viroagă de mari dimensiuni. Este vorba despre o locuință cu două încăperi, una la nivelul solului și o a doua adâncită, precum și de o locuință cu subsol și etaj. Aceste informații urmează a fi verificate prin săpătură și prin prelucrarea arhivei documentare a sitului.

La încheierea campaniei din acest an au fost efectuate lucrări de conservare primară a complexelor de locuire în vederea amenajării unui muzeu de sit. De asemenea, au fost acoperite cu folie și pământ complexele a căror cercetare nu a putut fi finalizată în aceasta campanie.

Bibliografie:

- Victor Teodorescu, Despre cultura Ipotești-Cândești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei, SCIV, 15, 1964, 4, p. 485-503
- Victor Teodorescu, O nouă cultură arheologică recent precizată în țara noastră: cultura Ipotești-Cândești (sec.V-VII e.n.), Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor de istorie, decembrie 1964, vol.2, București, 1971, p. 104-130
- Victor Teodorescu, Centre meșteșugărești din secolele V/VI-VII, București, 9, 1972, p. 73-97
- Victor Teodorescu, Vasilel Dupoi, Marinela Peneș, Dan Lichiardopol, Gheorghe Panait, Stațiunea arheologică de la Budureasca, jud. Prahova (complexele daco-romane și străromânești), MCA, 1993, p. 365-388
- Andrei Măgureanu, O aplica avară descoperită la Budureasca (județul Prahova), Argesis 14, 2005; p. 189-202
- Andrei Măgureanu, Bogdan Ciupercă; The 6th-8th Centuries metalurgical activitz from Budureasca Valley. The Moulds., Acta Musei Napocensis, 2007, p. 291-318;
- Victor Teodorescu, Studii și cercetări arheologice în Muntenia, Ploiești, 2009
- Bogdan Ciupercă, Andrei Măgureanu, Unele observații asupra problemei tiparelor din secolele V-VII descoperite în spațiul extracarpatic, Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie, 1, 2009, p. 149-158
- Bogdan Ciupercă, Câteva puncte de vedere privind activitățile meșteșugărești și spațiile de "producție" între Carpați și Dunăre în secolele VIII-X, Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie, 3, 2011, p. 223-232

73. Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova

Punct: Budureasca 4 - Puțul Tătarului

Cod sit: 133321.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 100/2012

Colectiv: Alexandru Niculescu – responsabil, Andrei Măgureanu (IAB) Bogdan Ciupercă, Alin Anton (MJIA Prahova)

Valea Budureasca reprezintă o microzonă situată în regiunea primelor dealuri subcarpatice, în partea de est a județului Prahova. Valea se află pe teritoriul actual al comunei Vadu Săpat, la aproximativ 10 km nord de orașul Mizil. În această vale strâmtă, cu versanți destul de abrupti, străbătută de pâraul Budureasca și presărată cu terase înalte, bine individualizate, separate de râpe, a fost observată o mare densitate de locuire. Pe un areal relativ restrâns, (valea are aproximativ 10 kmp, dar suprafața locuibilă se reduce practic doar la terase), au fost identificate până în prezent un număr de 31 de situri arheologice. Dintre acestea, 15 obiective aparțin perioadei secolelor V-VII p.Chr..

În campania din anul 2012 cercetările s-au concentrat în sectorul sudic al sitului Budureasca 4 "Puțul Tătarului". S-a lucrat în suprafețele deschise în anul precedent: secțiunea S VI cu dimensiunile de 30 m lungime și 2 m lățime, secțiunea S VII având dimensiunile de 27 m lungime și 2 m lățime și caseta Cas. 26 cu dimensiunile de 6 m lungime și 1,5 m lățime. Între S VI și S VII a fost practicat un "martor" cu o lățime de 2 m pentru realizarea observațiilor stratigrafice, dar și pentru a se facilita evacuarea pământului rezultat din săpătură. A fost deschisă o nouă suprafață, secțiunea S VIII, plasată la nord de S VII și care a fost trasată începând din dreptul țărșului caroului 12 al S VI, având dimensiunile de 18 m lungime și 2 m lățime.

Scopul acestor cercetări este de a obține informații noi cu privire la relația cronologică dintre cele două sectoare ale sitului Budureasca 4 „Puțul Tătarului”, precum și verificarea stratigrafiei sitului realizată în urma săpăturilor mai vechi, de dinainte de anul 1989. Finalitatea demersurilor noastre este aceea de a corela cercetările mai vechi, efectuate de către Victor Teodorescu cu cele realizate începând cu anul 1998 de actualul colectiv.

Cercetările efectuate în perioada 2011-2012 au condus la descoperirea unor locuințe aparținând perioadei secolelor V-VII p.Chr., au adus noi informații privind structurile de locuire specifice latenului getic și au confirmat în mare măsură informațiile privind stratigrafia sitului. În campaniile următoare se va urmări finalizarea cercetării nivelului locuirii aparținând secolelor V-VII p.Chr. în vederea elaborării monografiei acestei așezări. În cele două campanii au fost cercetate următoarele complexe: Cpl. 1/2011 (B24), SVI, cas. 24, carou 22-23; Cpl. 2/2011 SVI, carou 16-19; Cpl. 3/2011, SVII, carou 22-24; Cpl. 4/2011 (B25), SVII, carou 20-23, SVIII, carou 19-23; Cpl. 5, SVII, carou 15-17; Cpl. 6/2011, SVI, carou 10 (cuptor); Cpl. 7/2011, SVII, carou 30; Cpl. 8/2011, SVII, carou 24-26; Cpl. 9/2011, SVII, carou 23; Cpl. 10/2011, SVI, carou 25; Cpl. 11/2011, SVII, carou 16-17; Cpl. 12/2011, SVII, carou 16; Cpl. 13/2011, SVII, carou 11-14 (locuință getică); Cpl. 14/2011, SVII, carou 24-25; Cpl. 15/2012, SVI, carou 10-11; Cpl. 16, SVIII, carou 18-19; Cpl. 17, S VII, carou 12-13.

Așezările din Valea Budureasca sunt poziționate pe o serie de platouri de dimensiuni variate, care domină cursul apei. Platourile sunt separate prin cursuri adânci de torente, cu pante abrupte. În ceea ce privește locuințele aparținând secolelor V-VII p.Chr. cercetate în situl Budureasca 4 "Puțul Tătarului", acestea sunt în general de tipul structurilor adâncite în pământ, formă rectangulară, cu dimensiuni variate ale laturilor (2,6 x 3,2 m; 2,9 x 3,25 m; 3,5 x 3,5 m, 4,5 x 4,8 m). Adâncimile mai frecvente sunt cele cu valori de 0,70 - 0,80 m față de nivelul de surprindere. Rar apar adâncimi de 0,45 m sau de peste 1,10 m. Suprastructura locuințelor era susținută de stâlpi, gropile acestora erau dispuse în majoritatea cazurilor atât la colțuri,

cât și pe mijlocul laturilor. Situații în care gropile de pari să fie dispuse doar pe mijlocul laturilor sau fără gropi de par sunt singulare. Foarte rar a fost observată lutuirea podelei cu un strat de lut galben. La fel de rare sunt și situațiile în care au fost observate amenajări în interiorul locuințelor, de exemplu: laviță realizată din lut cruțat pe una din laturi sau o groapă poziționată în centrul locuinței. În locuințele identificate și cercetate până în prezent au fost întâlnite două tipuri de cuptoare. Tipul cel mai frecvent de cuptor este cel amenajat din lespezi de piatră puse pe cant în jurul vetrei, iar bolta realizată din pietre și bolovani lipiți cu lut, dispus într-unul dintre colțurile de nord-vest, nord-est sau de nord. Mai rar este întâlnit cuptorul săpat (cotlonit) în unul dintre pereții locuinței. Locuințele diferite ca structură au fost descoperite și cercetate în situl Budureasca 3 care se află la aproximativ 300 m sud de situl Budureasca 4, fiind despărțite în prezent de o viroagă de mari dimensiuni. Este vorba despre o locuință cu două încăperi, una la nivelul solului și o a doua adâncită, precum și de o locuință cu subsol și etaj. Aceste informații urmează a fi verificate prin săpătură și prin prelucrarea arhivei documentare a sitului.

La încheierea campaniei din acest an au fost efectuate lucrări de conservare primară a complexelor de locuire în vederea amenajării unui muzeu de sit. De asemenea, au fost acoperite cu folie și pământ complexele a căror cercetare nu a putut fi finalizată în aceasta campanie.

Bibliografie:

- Victor Teodorescu, *Despre cultura Ipotești-Cândești în lumina cercetărilor arheologice din nord-estul Munteniei*, SCIV, 15, 1964, 4, p. 485-503
- Victor Teodorescu, *O nouă cultură arheologică recent precizată în țara noastră: cultura Ipotești-Cândești (sec. V-VII e.n.)*, Sesiunea de comunicări științifice a muzeelor de istorie, decembrie 1964, vol.2, București, 1971, p. 104-130
- Victor Teodorescu, *Centre meșteșugărești din secolele V/VI-VII*, București, 9, 1972, p. 73-97
- Victor Teodorescu, Vasilel. Dupoi, Marinela Peneș, Dan Lichiardopol, Gheorghe Panait, Stațiunea arheologică de la Budureasca, jud. Prahova (complexele daco-romane și străromânești), MCA, 1993, p. 365-388
- Andrei Măgureanu, *O aplica avară descoperită la Budureasca (județul Prahova)*, Argeșis 14, 2005; p. 189-202
- Andrei Măgureanu, Bogdan Ciupercă; *The 6th-8th Centuries metalurgical activitz from Budureasca Valley*. The Moulds., Acta Musei Napocensis, 2007, p. 291-318;
- Victor Teodorescu, *Studii și cercetări arheologice în Muntenia*, Ploiești, 2009
- Bogdan Ciupercă, Andrei Măgureanu, *Unele observații asupra problemei tiparelor din secolele V-VII descoperite în spațiul extra-carpatic*, Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie, 1, 2009, p. 149-158
- Bogdan Ciupercă, *Câteva puncte de vedere privind activitățile meșteșugărești și spațiile de "producție" între Carpați și Dunăre în secolele VIII-X*, Buletinul Muzeului Județean Teleorman. Seria Arheologie, 3, 2011, p. 223-232

74. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman

Punct: Măgurice

Cod sit: 153811.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 73/2012

Colectiv: Radian-Romus Andreescu – responsabil, Katia Moldoveanu, Mihai Florea, Adrian Bălășescu, Valentin Radu, Constantin Haită (MNIR), Pavel Mirea, Ion Torcică, Pompilia Zaharia, Mădălina Dumitru (MJ Teleorman), Flavius Roaită (FIB), Radu Pitiș (Cardiff University)

Situl a fost descoperit în anul 1999, când a fost săpat în centrul său un sondaj de 2 x 1 m. În campania 2000 s-a prelungit sondajul din anul precedent, obținându-se un șanț de 24 x 1 m. În campania 2001 au fost efectuate măsurători geofizice de către Institutul Național de Cercetare-Dezvoltare pentru Geologie și Geoecologie Marină - GeoEcoMar – București. Cartarea magnetometrică a permis evidențierea a cel puțin trei arii cu concentrații mai mari de materiale arheologice. Pentru verificarea rezultatelor a fost deschisă o suprafață de 8 x 10 m, acolo unde măsurătorile au evidențiat cea mai întinsă zonă cu anomalii magnetice.

Scopul campaniei 2012 a fost continuarea cercetărilor în situl Vitănești II, aflat la cca. 50 m sud de așezarea gumelnițenă de tip tell din punctul Măgurice. Locuirea neolitică din punctul Vitănești II este plasată într-o zonă mai ridicată, înconjurată de un canal, porțiuni mlăștinoase și multă vegetație.

În campania 2012 a fost redeschisă suprafața de 8 x 10 m, aceasta fiind extinsă la 8,5 x 11 m. A fost finalizată cercetarea resturilor unor locuințe incendiate, care au fost conservate din campania 2001.

În suprafața cercetată se păstrau mai multe zone cu concentrări de fragmente provenind de la pereții incindiați, respectiv în zona corourilor D3, C2-D2, A1-B1. Resturile conservate nu erau foarte consistente, fiind formate din fragmente de lut ars de mici dimensiuni, friabile. Aceste concentrări ar putea proveni de la una sau mai multe locuințe incendiate. Nu s-au descoperit urme de vetre, iar fragmentele ceramice și alte materiale sunt foarte rare.

La demontarea concentrării de lut ars din zona coroului D3 s-a putut constata faptul că fragmentele erau făcute pe o parte, asemănătoare plăcuțelor de vatră, cu deosebirea că aveau paie în compoziție, ale căror amprente se puteau observa pe partea inferioară a fragmentelor. Au fost identificate două rânduri de astfel de fragmente de lut ars suprapuse, cu grosimea de 2-5 cm, ceea ce ar putea reprezenta refaceri ale unui perete prăbușit.

După îndepărtarea resturilor aparținând locuințelor incendiate, au fost identificate în plan mai multe gropi de pari, care sugerează conturul probabil al unei locuințe sau a două locuințe alăturate. Una dintre gropi s-a păstrat în profilul vestic, în caroul D2. Aceasta avea o grosime de cca. 0,25 m și o înălțime de cca. 0,30 m. Umplutura gropii de par era formată din bucăți de lut ars.

Au fost făcute și câteva observații stratigrafice. Astfel, nivelul cultural apare la cca. 0,5 m de la nivelul actual al solului. Acesta are o culoare gri deschis și are în compoziție fragmente de lut ars, ceramică și oase. Nivelul steril din punct de vedere arheologic, de culoare gălbuie, a fost atins la cca. 1,10 m de la nivelul solului. De la adâncimea de cca. 1,60 de la nivelul solului a apărut un nivel de culoare gri-petrol care a fost identificat și la baza tellului în luncă. După adâncimea de -1,80 m cercetările au fost întrerupte ca urmare a atingerii pânzei de apă freatică.

Nivelul cultural din situl Vinănești II are o grosime de cca. 0,60 m, fiind format din două niveluri, unul corespunzător locuințelor incendiate și unul situat între acesta și nivelul vegetal.

Datele furnizate de cercetările arheologice oferă informații interesante privind modul de organizare și gestionare a spațiului

locuit a comunităților eneolitice de la Dunărea de Jos. Astfel, în apropierea așezării tell a fost descoperită o locuire (Vitănești II) limitată în raport cu cea de pe tell. De asemenea, în jurul tellului au mai fost descoperite alte două situri gumelnițene, aflate la 1 km sud, respectiv la 1,5 km nord-vest de tell.

Așa cum a fost evidențiat și în alte cazuri, așezările tell nu erau singulare în peisajul neolitic, fiind asociate în unele cazuri cu alte locuiri situate în apropierea lor, așa cum este cunoscut spre exemplu la Radovanu¹ sau Teiu². Recent, astfel de locuiri exterioare tellului au fost descoperite și la Pietrele³.

Inventarul arheologic nu este la fel de bogat ca în așezarea tell din apropiere, fiind descoperite relativ puține fragmente ceramice, oase și unelte. Materialul ceramic fragmentar pare a indica o locuire aparținând fazei A2 a culturii Gumelnița.

Descoperirile sunt depozitate la MJ Teleorman.

Obiectivele cercetării viitoare constau în continuarea cercetării în tell dar și în zona exterioară a acestuia.

Bibliografie:

Andreescu R. et alii, *Vitănești „Măgurice”, com. Vitănești, județul Teleorman*, CCA 2000-2011

Abstract:

In 2012 campaign the researches were undertaken in a site (Vitănești II) located near the tell settlement. The site was discovered in 1999 and a few sondages were dug in 2000-2001 campaigns. Geo-physical surveys were also done at the site and a large sondage of 8x10 m was excavated in the area where the anomalies were stronger. In this area there were discovered traces of habitation, more precisely burnt building material and few ceramic fragments and bones. The ceramics, even though very fragmentary, indicate more probably Gumelnița A2 phase.

75. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița

Punct: Popina Blagodeasca

Cod sit: 94802.03

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 63/2012

Colectiv: Emilia Corbu (MJ Ialomița)

Săpăturile arheologice de la Vlădeni-Popina Blagodeasca (jud. Ialomița) - cod sit - 94802.01 - au fost efectuate pe baza autorizației de săpătură nr. 63/2012, în perioada 6 august - 29 septembrie 2012 și coordonate de dr. Emilia Corbu, responsabil științific de șantier. S-a lucrat cu 16 lucrători zilieri pe baza fondurilor aprobate de Muzeul Județean Ialomița și de Ministerul Culturii. S-a cercetat o suprafață de 159 mp până la - 1m și până la - 2 m pe suprafața SH c.16-c.20

Obiectivul principal al campaniei a fost investigarea unui fossatum unic până în prezent în așezările medieval-timpurii de la nordul Dunării. În acest scop au fost trasate următoarele secțiuni și casete:

SG c.11-c.15 (10 x 1,5 m) pentru investigarea zonei aflate în fața șanțului de apărare.

¹ E. Comșa, 1991, Complexul neolitic de la Radovanu, CCDJ, 8, p. 68-70.

² I. Nania, 1967, *Locuitorii gumelnițeni în lumina cercetărilor de la Teiu*, Studii și articole de istorie, 9, p. 7-23.

³ M. Toderaș, S. Hansen, A. Reingruber, J. Wunderlich, Pietrele – *Măgura Gorgana: o așezare eneolitică la Dunărea de Jos între 4500-4250 î.e.n.*, MCA SN, 5, 2009, p. 39-90.

SH (40 x 2 m) pentru investigarea zonei aflate în spatele șanțului, deci a zonei apărate de șanț, precum și a orientării și fomezii întregului complex (fig.1).

Cas. A 46, A47, A48, A49 (4 x 4 m fiecare) pentru cercetarea integrală a unor complexe aflate în spatele șanțului.

De asemenea am continuat cercetarea în casetetele A 42 și A 43 deschise în campania precedentă și în care ne-am adâncit cu scopul de a verifica orientarea șanțului.

Au fost cercetate integral următoarele complexe:

- locuință adâncită medieval-timpurie (SH c.1-c.3-Cas. A 48), devenită în planul așezării Bordeiu nr. 11
- locuință adâncită medieval-timpurie (SH c.6-c.8-Cas. A 46) devenită în planul așezării Bordeiu nr. 12.
- cuptor menajer medieval-timpuriu (SH 1-2, Cas. A 48) devenit în planul așezării Cuptorul menajer nr. 9
- cuptor menajer medieval-timpuriu (SH. 13, Cas. A 49) devenit în planul așezării Cuptorul menajer nr.10.
- groapă medieval-timpurie cu funcționalitate neprecizată (Cas. A 46, carou 2-3)
- Fossatum-ul a fost cercetat integral pe SH c.13-15 și de-a lungul profilului nordic pe SH c.16-20.

Au fost doar intersectate și cercetate parțial următoarele complexe aflate în fața fossatum-ului:

- locuință getică adâncită (SG c.11-12)
- Complex nedeterminat (SG c.13-15)

Documentația constă în: carnet de șantier completat zilnic, circa 500 de fotografii digitale, un număr de 33 de desene pe hârtie milimetrică reprezentând planuri și profile, etape de lucru și desene finale, 256 de pungi de material ceramic selectate pe carouri și secțiuni, cu un volum de circa 3000 fragmente ceramice. În prezent materialul documentar se află în lucru.

Fossatum (SH. C.15-C.19)

Deși a fost obiectivul principal al campaniei, fiind până în prezent unic în așezările medieval-timpurii de la nordul Dunării, complexul a fost cercetat doar spre finalul perioadei de săpături și aceasta datorită faptului că situl arheologic se află încă în exploatare agricolă. Așa că am așteptat recoltarea sorgului petrecută la începutul lunii octombrie.

Detalii stratigrafice. Au fost trasate două secțiuni paralele SG (în 2011, 2012) și SH (2012) aflate la 15 m distanța una de alta, în partea vestică a așezării, orientate E-V.

Prima constatare importantă a fost că șanțul este arcuit ca un semicerc spre vest. Așa se face că apare pe traseul SG în carourile C.5-C.10 și pe SH în carourile C 15-C19. Arcuirea se surprinde exact pe profilul sudic al Cas. A 42- Cas. A43 deschise între cele două secțiuni. Orientarea șanțului este NE-SE.

Pe traseul SH, șanțul coboară în pantă de la -1,20 (c.15) la -1,75 (c.16-c.19) urcând iarăși la -1,20 (c.20). Lățimea totală a șanțului era de 11,70 m, iar lățimea la adâncimea maximă era de 7 m. La fel ca și pe traseul SG, a fost găsită la marginea interioară a șanțului o groapă de par cu diametrul de 0,40 m ceea ce ne indică o palisadă simplă de stâlpi groși din lemn ce delimita complexul de o parte și alta.

Spre deosebire de SG unde adâncimea este doar de 1 m, pe SH adâncimea maximă este de 1,75 m, ceea ce ne sugerează fie că săpătura șanțului a fost la un moment dat abandonată, fie spre final șanțul era mai puțin adânc.

S-a constatat că acest fossatum este unul și același complex cu șanțul de apărare cercetat în anii anteriori pe SE/ 2006 și SF/2007 unde avea adâncimea de 2 m și aceeași formă rotunjită. Că este același șanț o dovedește și descrierea sedimentului din interiorul lui, brun-negricios, afânat, untos. Deosebirea este că pe SG și SH se află în imediata vecinătate a unei zone de locuire și din acest motiv

are un inventar divers provenit de la resturile menajere ale unei faze de locuire ulterioare șanțului. Acest aspect se citește și stratigrafic. Astfel că pe SE și SF se conturează la -0,30 m în timp ce pe SH apare la -0,40 sub o fază de locuire medieval-timpurie.

Inventarul șanțului pe SH este destul de bogat și constă din 594 fragmente ceramice din pastă nisipoasă, pastă cenușie, ceramică lucrată cu mâna și importuri. Acestea se adaugă câteva piese din os și metal (aflate în lucru) oase fragmentare de animal, pietre, paiantă, zgură, pietre.

Ceramica nisipoasă este reprezentată de 358 (60%) fragmente neîntregibile provenite de la mai multe vase lucrate din pastă diferită. Cele mai multe au apărut între 0,30-0,70 m și sunt lucrate din pastă omogenă cu nisip de granulație medie, ardere reducătoare relativ uniformă. Unele au angobă cărămizie. Decorul este divers: registre de valuri alternate cu striuri; mănunchiuri de striuri oblice pe orizontale; valuri formând ochiuri între ele, registre de striuri alternate cu valuri. Altele sunt lucrate din pastă cu nisip și microprundiș cu angobă cărămizie și decor striat. În fine, o mică parte sunt din pastă de foarte bună calitate, omogenă cu nisip abia vizibil și ardere reducătoare cu decoruri bazate pe striuri orizontale. Se constată și prezența pastei cu nisip și scoică. Un număr infim au pastă caolinoidă.

Cele 86 (14%) de fragmente de ceramică cenușie sunt din pastă de foarte bună calitate cu concrețiuni de calcar, omogenă, ardere bună reducătoare cu nuanțe cromatice de la cenușiu cimentos la cenușiu-închis. Sunt decorate cu linii lustruite vertical și în rețea. Unele sunt arse oxidant.

Un număr de 105 (18%) fragmente ceramice sunt din pastă roșie, de bună calitate, cu sau fără concrețiuni de calcar, ocră sau mică, provenite de la vase de import diferite: amfore, oale sau vase mici. Majoritatea sunt de proveniență antică sau medieval-timpurie. Doar 6 sunt medieval-târzii.

În fine, au apărut și 45 fragmente lucrate cu mâna (8%). Ne interesează cele apărute la adâncime mare de -0,85 m, din pastă cu nisip și cioburi pisate de factură medieval-timpurie.

Inventarul ceramic destul de sărac prezentat mai sus coroborat cu stratigrafia șanțului (aglomerarea lor până la -0,70) indică de fapt perioada în care șanțul era dezafectat și folosea probabil ca groapă menajeră și indică o datare în a doua jumătate a sec.IX-începutul sec. X. Astfel perioada de utilizare a șanțului coboară cu cel puțin o generație, adică în a doua jumătate a secolului VIII - începutul sec. IX.

Complexele aflate în spatele șanțului de apărare

Bordeiul nr. 11 (SH c.1-c.3-Cas. A 48)

Dimensiuni și orientare.

Are plan patralater de 4,50 x 4 m, orientat NE-SV, cu podeaua de -1,38 m. Intrarea se afla pe latura de SE și cobora în trepte la -0,79, -1,15, -1,29. Pe podea se aflau patru gropi de par, provenite probabil atât de la bordei cât și de la cuptorul menajer care l-a suprapus. Avea un cuptor cotlonit în colțul estic, oval, de 1,50 x 1,20 m și cu vatra la -1,13 m. Patul de ardere al vetrei, gros de 8 cm, rezultase în urma folosirii îndelungate atât în cadrul bordeiului cât și a cuptorului menajer ulterior.

Detalii stratigrafice

S-a delimitat la -0,43 m de la nivelul actual al solului ca o serie de lentile de pământ galben amestecat cu brun, paiantă și material arheologic. În centru sedimentul era brun-cenușiu amestecat cu arsură și paiantă. Situația stratigrafică inedită constă în aceea că această locuință a fost suprapusă de cuptorul menajer nr. 9 care i-a folosit parțial groapa și cuptorul. Bordeiul se afla acoperit cu un strat gros de pământ galben de 0,30-0,40 m surprins pe aproape toată suprafața între -0,90-1,20 m. În SH c.3, mantaua de pământ glaben începe de la -0,70 m. Cam de pe la -1,13 m se afla

sedimentul propriu-zis al locuinței care era brun-maroniu, afânat cu pelicule negricioase. Este a doua locuință de pe Popina-Blagodeasca care a fost acoperită cu pământ galben, ceea ce ne sugerează o reamenajare a ariei de locuire, o fază de locuire nouă survenită la scurt timp după dezafectarea fazei anterioare

Datorită situației stratigrafice, inventarul bordeiului a fost sărac. Am luat în studiu doar 112 fragmente apărute pe fundul bordeiului între -1 m-1,40 m. Acestea aparțin următoarelor categorii ceramice: nisipoasă, cenușie, importuri și ceramica lucrată cu mâna. Ceramica nisipoasă, doar 69 fragmente (62%) se evidențiază prin pastă de foarte bună calitate cu nisip fin, bine omogenizată, ardere reducătoare până la negru și decorată cu striuri orizontale de diferite grosimi de la cele fine până la caneluri late. Secundar se află pasta cu nisip de granulație medie, dar bine omogenizată și deasemenea cu ardere reducătoare bună, deși se constată și fragmente exfoliate. Ne atrage atenția un fragment de tăviță din pastă cu nisip de granulație medie, lucrat la roata de mână, cu ardere pătată, vas ce se încrie în orizonturile timpurii ale culturii Dridu.

Din categoria ceramicii cenușii s-au găsit doar 5 fragmente (4%) din pastă fină, ardere reducătoare bună, decorate cu linii lustruite vertical. În fine, fragmentele ceramice de import lucrate din pastă roșie, de bună calitate provin însă de la vase diferite, amfore, oale etc. și reprezintă 19% (21 fragmente). Având în vedere însă dimensiunile complexului, răspândirea lor, faptul că unele atipice pot fi antice, nu pot contribui la datarea complexului. Același lucru se poate spune și despre cele 17 fragmente lucrate cu mâna (15%) deși unele sunt de factură medieval-timpurie.

Pe baza inventarului și a stratigrafiei propunem o datare de sec.VIII-IX p.Chr.

Bordeiul nr. 12 (SH c.6-c.8-Cas. A 46)

Dimensiuni și orientare

Plan pătrat de 4 x 4 m, orientat NE-SV. Podeaua se afla la -0,95 m. Cuptorul era cotlonit parțial în colțul vestic și se prelungea cu o vatră lutuită în față spre interiorul locuinței. Vatra era rotundă cu diametrul de 1 m. Toată latura de NV a cuptorului era arsă, arsură ce se întindea și pe podea, ceea ce ne sugerează distrugerea acestei locuințe prin incendiu.

Detalii stratigrafice.

S-a delimitat la -0,30-0,35 m ca un sediment brun-maroniu, afânat, cu lentile de pământ galben, cărămidă, chirpic, arsură, material arheologic divers. O groapă de doar -0,60 m aflată pe colțul nordic ne sugerează consolidarea pereților locuinței cu tâlpi de lemn.

Inventarul constă din ceramică, fragmente de oase de animale, mici piese de uz casnic de os sau piatră. Au fost găsite 632 de fragmente din mai multe categorii ceramice: din pastă nisipoasă, cenușie, lucrată cu mâna și de import. O parte din acest material poate să aparțină gropii dintr-o fază ulterioară, care l-a intersectat, dar departajarea este dificil de făcut, de vreme ce groapa a fost săpată în chiar umplutura bordeiului. Prin analogie, celelalte gropi de bucate sau cu funcționalitate neprecizată erau aproape lipsite de inventar.

Din ceramică nisipoasă se aflau 380 (60%) de fragmente ceramice din pastă de mai multe tipuri: a) din pastă cu nisip fin, abia vizibil, foarte omogenă, arsă reducător și decorată cu striuri de diferite grosimi; b) pastă cu nisip de granulație mică și medie, arsă reducător, decorate cu striuri în diverse combinații, mănunchiuri de striuri oblice pe orizontale, și mănunchiuri de striuri încrucișându-se între ele, valuri alternate cu striuri; c) pastă cu microprundișuri din care unul are decor "cu unghia,, pe gât; d) pastă cu scoică; e) pastă caolinoidă; f) cu nisip și cioburi pisate. Variantele c,d,e sunt mai rare. Cele de la nivelul de -0,70 au depuneri calcaroase, ce sugerează un bordei incendiat.

Cele circa 57 exemplare (11%) diin pastă fină cu rare

concrețiuni de calcar, arsă reducător cu nuanțe de cenușiu cimentos sau aproape negru erau decorate cu linii lustruite vertical, în rețea sau în mănunchiuri oblice. Unele sunt arse oxidant de culoare cărămizie. Provin de la vase diferite, identificate fiind oala cu toarte în bandă lată și ulciorul.

Ceramica lucrată cu mâna, circa 38 fragmente (6%) este foarte puțină în ansamblul complexului dar provine din apropierea podelei.

Se adaugă o serie de fragmente de import din care cele mai importante sunt din pastă roșie (105 ex. adică 17%) provenite de la vase diferite, în special amfore. Acestea apar mai ales în straturile superioare.

Trebuie să adăugăm prezența unor fragmente ceramice din pastă cenușie lucrate la roata rapidă provenite de la un vas cu fundul plat. Tot din alte epoci istorice sunt și 17 fragmente din pastă micacee și 13 smălțuite.

Considerăm pe baza inventarului și a stratigrafiei că bordeiele nr.11 și 12 au fost contemporane, datându-se în a doua jum. a sec. VIII - înc. sec. IX.

Cuptorul menajer nr. 9 (SH, C.1-2)

Așa cum arătam la stratigrafia bordeiului nr. 11, acest complex a folosit cuptorul bordeiului și parțial groapa acestuia. Se delimita la -0,30 -0,40 m de la nivelul actual ca un sediment gri-cenușos, foarte afânat, cu pigmenți de pământ galben, cenușă și arsură. Groapa de acces avea dimensiuni de 2,50 x 2,50 m cu adâncimea de -0,82 m, orientat NE-SV cu cuptorul la est.

Majoritatea cuptoarelor menajere de la Vlădeni-Popina Blagodeasca au intersectat și folosit parțial bordeiele din faza anterioară.

Inventarul analizat provine din stratul arabil până la adâncimea de -0,80 m. Au fost găsite 232 fragmente ceramice aparținând următoarelor specii: nisipoasă, cenușie, lucrată cu mâna și importuri.

Cele 111 fragmente (48%) din pastă nisipoasă înregistrează în funcție de compoziția pastei mai multe variante. Cele mai multe sunt din pastă cu nisip de granulație medie, bine omogenizată, ardere bună, reducătoare și decorate cu striuri în diverse combinații: valuri alternate cu striuri, mănunchiuri de striuri oblice pe horizontale dar și pe verticale, valuri formând ochiuri între ele, striuri oblice pe umăr și corp striat. La unele exemplare pasta devine rugoasă cu microprundișuri. Pe locul secund se află pasta cu nisip fin, bine omogenizată, ardere reducătoare până la negru, decorată în special cu striuri horizontale. Sporadic apare pasta caolinoidă.

Din categoria cenușie s-au găsit 37 fragmente (16%) din pastă cu rare concrețiuni de calcar, cimentoasă, de bună calitate, decorată cu linii lustruite vertical, în rețea și o canelură orizontală. Unele fragmente cu decor în rețea sunt arse oxidant.

Ceramica lucrată cu mâna are un procent ridicat (33 ex. adică 14%) dar provine din toate straturile complexului, de la vase diferite din pastă diferită, semifină sau rugoasă, arsă oxidant dar și reducător, din care unele sunt de factură antică.

Fragmentele de import au un procent semnificativ (49 ex. adică 21%) și provin de la vase diferite din pastă roșie, de la amfore în toate straturile complexului.

Cuptorul menajer nr. 10 (SH. C.13- Cas. A 49)

S-a conturat la -0,30 m ca un sediment brun-negricesc, foarte afânat, pe alocuri grăunțos cu lentile de cenușă. Este compus dintr-o groapă de acces (oarecum trapezoidală cu colțuri rotunjite, de 2,50 x 2 m și adâncimea de -1,29 m) și o vatră. Intregul complex avea dimensiunile de 4 x 2,50 m. Intrarea se afla pe latura de NV așa cum ne sugerează o treaptă aflată la -0,92 m. Vatra cotlonită în colțul nordic la avea adâncimea de -1,21 m, era rotundă cu diametrul de 1,50 m. (fig.9). Patul de ardere al vetrei avea grosimea de 9 cm și

sugerează o utilizare îndelungată.

În sud-estul gropii de acces se aflau patru gropi de pari, adânci de -1,43 care par să nu aibă legătură cu complexul. Posibil să provină de la o palisadă dintr-o altă fază de locuire.

Inventarul acestui bordei constă din 302 fragmente ceramice din categorii diferite de pastă: nisipoasă, cenușie, lucrată cu mâna și importuri. Ceramica nisipoasă este majoritară (181 fragmente, adică 60%) și se constată prezența mai multor categorii de pastă: cu nisip de granulație medie, angobă cărămizie și decor divers; a pastei cu nisip fin, foarte bine omogenizată și cu ardere reducătoare. Sporadic apar: pasta cu microprundișuri, pasta caolinoidă și pasta cu nisip și scoică, pasta cu nisip și cioburi pisate. Alte decoruri, în afară de cele pe baza striurilor horizontale de grosimi diferite, sunt: valuri formând ochiuri între ele, registre de valuri și striuri, valuri formând ochiuri între ele, linii scurte oblice pe gât, striuri oblice.

Ceramica cenușie (64 ex. adică 21%). Fragmentele provin de la mai multe vase, printre care și o oală cu buza scurtă și toartă lată prinsă de buză cu decor lustruit vertical. În general pasta este cimentoasă de bună calitate.

Un procent semnificativ de 12% (37 fragmente) este din pastă roșie de la vase de import, în special amfore dar și oale sau vase de mic volum. Fragmentele erau împrăștiate în toată umplutura, atipice și posibil antice.

Nu lipsesc nici fragmentele ceramice lucrate cu mâna (17 ex. adică 6%) din care multe mici și atipice.

Pe baza inventarului și în special a ceramicii nisipoase acest cuptor se datează la fel ca și cuptorul nr. 9, cu care a fost contemporan, în a doua jumătate a secolului al IX-lea.

Groapă cu funcționalitate neprecizată (Cas. A46, c.2-3)

Din acest complex s-a păstrat doar partea inferioară cu diametrul de 1,50 x 1,20 și care coboară în pantă de la -1,27 la -1,43 m. Stratigrafic a fost evidențiată de un sediment negricios, afânat, grăunțos care descria o formă neregulată aproape de centrul casei A46. Săpată în umplutura bordeiului și fără pereți amenajați, aceasta s-a colmatat pe o bună parte din suprafața bordeiului nr.12.

Complexele aflate în fața șanțului de apărare

Pentru a investiga această zonă, în acest an am prelungit secțiunea SG cu încă 10 m și am constatat că stratigrafic avem altă situație:

- stratul medieval timpuriu este foarte subțire deși materiale arheologice medieval-timpuriu apar atât în stratul arabil cât și în strat până la aproape -0,30 m. Sub stratul medieval-timpuriu se află un strat antic caracterizat de un sediment gri-cenușiu, foarte afânat, cenușos. În acest strat am intersectat două complexe pe care le-am cercetat parțial. Este vorba de o locuință care apare pe SG c.11-c.12, caracterizată de multă cenușă și arsură și care se adâncește până la -1,40 m. Acest complex a fost distrus parțial de șanțul de apărare și de amenajările pendinte acestuia.

- în SG c.14-15 apare un alt complex nedeterminat încă, adâncit până la 1 m, posibil o altă locuință.

Încadrarea cronologică și culturală a acestor complexe va fi efectuată după cercetarea integrală a acestora.

Campania din anul 2012 ne-a prilejuit importante precizări stratigrafice cu privire la evoluția așezării. Complexele apărute pe traseul SH constituie un veritabil „sandwich stratigrafic”, care confirmă existența mai multor faze de locuire, din care evidente în situația de față sunt doar trei. Situație similară a mai apărut cu ani în urmă pe traseul Cas. B7-B10, unde au fost surprinse patru faze de locuire

Fossatum-ul este de fapt un șanț de apărare, descoperire unică până în prezent în așezările de la nordul Dunării. Face parte din cea mai veche fază de locuire. Nu excludem posibilitatea ca așezarea medieval-timpurie în faza finală să se fi extins și pe grindul

vestic, adică dincolo de limitele trasate inițial de șanț.

Locuințele și cuptoarele menajere medieval-timpurii cercetate în spatele șanțului se adaugă celor din anii anteriori și configurează o așezare de mari dimensiuni organizată sistematic. Cele patru complexe se află pe aceeași axă E-V, la distanță egală între ele.

Abstract:

The main objective of the campaign were to investigate a defense ditch unheard of in the north of the Danube's early-medieval settlements and the areas behind the ditch (trench defended) and the front of the ditch.

Two early-medieval phases of living were discovered behind of the ditch. Two dwelling-houses and two domestic-furnaces were investigated. Two ancient archaeological-piles and a thin early-medieval level was investigated in front of the ditch

Defense ditch (SH C.14-C.20) has around shape, down the gentle slope from 1.20 m to 1.75 m depth. It was 11.70 maximum width and 7 m to maximum depth. Inventory consist of 594 pieces of broken pottery, of which 60% from sandy paste. It is dated to 8th- 9th AC.

Archaeological piles were behind the trench at a distance of 10 m apart on the same axle O-W. Systematically organized configure a large settlement. The two phases of occupation are justified that both huts are intersecting of later stage piles. Household furnace No.9 intersected No.11 hut, a hovel cross No.12 hut. Huts is data in the first half of the 9th AC. Domestic ovens in the second half of the 9th AC. The poor inventory consist rather 2000 broken pottery but a lot pots cannot be restored. Most part of them (60%) was made of sandy paste.

RAPOARTELE DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ PREVENTIVĂ

LISTA RAPOARTELOR DE CERCETARE
(CERCETĂRI ARHEOLOGICE PREVENTIVE)

76. Alba Iulia, jud. Alba

Punct: Pâclișa – La Izvoare

77. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui

Punct: Muncel

77A. Bărăști, com. Cicănești, jud. Argeș

Punct: Săliște

78. Blejoi, jud. Prahova

Punct: Serus

79. Bologa, com. Poieni, jud. Cluj

Punct: Castrul roman

80. Bragadiru, jud. Ilfov

Punct: La Moară

81. Brăila, jud. Brăila

Punct: Orașul Vechi (str. Albiei, nr. 4, P-ța. Poligon, nr. 2, str. Citadelei, nr. 28, str. Mărăști, nr. 24)

82. București

Punct: Militari-Câmpul Boja, Sectorul C

83. Buftea, jud. Ilfov

Punct: La Cârna

84. Carei, jud. Satu Mare

Punct: Ferma Spitz

85. Cluj-Napoca, jud. Cluj [Napoca]

Punct: str. V. Deleu nr. 1

86. Cluj-Napoca, jud. Cluj

Punct: str. Argeș nr. 24

87. Crețeștii de Sus, com. Crețești, jud. Vaslui

Punct: La Intersecție

88. Deva, jud. Hunedoara

Punct: Parcul Municipal Cetate

89. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău

Punct: Dealul Fulgeriș/La 3 cireși

90. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița

Punct: La Mozacu

91. Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare

Punct: Vamă

92. Iași, jud. Iași
Punct: Catedrala Mitropolitană – Fântâna lui Mihail de Hodocin
93. Marginea, com. Marginea, jud. Suceava
Punct: Porcăreț
94. Mintia, com. Vețel, jud. Hunedoara [Micia]
Punct: Fabrica de acetilenă - Așezare civilă sud castru
95. Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați
Punct: Curtea Școlii
96. Porț, com. Marca, jud. Sălaj
Punct: Corău
97. Râșnov, jud. Brașov [Cumidava]
Punct: Grădiște, Erdenburg
98. Reșca, com. Dobrosloveni, jud. Olt [Romula]
Punct: Dispensarul uman, Școala generală, proprietatea Cîrstea Nicușor
99. Sântimbru, com. Sântimbru, jud. Harghita
Punct: Capela Margit-kapolna
100. Sibiu, jud. Sibiu
Punct: Poarta Ocnei, str. Zidului și str. Croitorilor
101. Suplacu de Barcău, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor
Punct: Corău
102. Suplacu de Barcău, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor
Punct: Dealul Roșu
103. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj
Punct: str. Garofiței
104. Târgoviște, jud. Dâmbovița
Punct: Curtea Domnească – Casa Bălașa
105. Târgoviște, jud. Dâmbovița
Punct: Vatra orașul medieval Târgoviște
106. Toplița, jud. Harghita
Punct: Pârâul Baicăului
107. Uileacu Șimelului, com. Măeriște, jud. Sălaj
Punct: Biserica Reformată
108. Vadu Anei, com. Brănești, jud. Ilfov
Punct: Tarlăua 96, Parcela 376, Lot 2
- 108A. Valea Mănăstirii, com. Țițești, jud. Argeș
Punct: Mănăstirea Valea
109. Vlădiceasca, com. Snagov, jud. Ilfov
Punct: La Merii Barbului

76. Alba Iulia, jud. Alba**Punct: Pâclișa – La Izvoare**

Cod sit: 1062.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 150/2012

Colectiv: Aurel Dragotă – responsabil, Valentin Deleanu (ULB Sibiu) Gabriel-Tiberiu Rustoiu (MNUAI), Matei Drâmbărean (DC Alba), George Tomegea (CNMA Sibiu), Anca Mățiș, studenți și masteranzi ULB Sibiu: Iuliana Cindrea, Robert Molnar, Marius Vîrtic, Damaris Mailat, Alina-Eleonora Bâscă, Victor Cîmpean, Robert Andrei Pop, Dalina-Marinela Pușcaș, Alexandru Brad, Petru-Aurel Boca, Mihai-Adrian Firoiu, Ovidiu- Georgian Rizea, Iulian Prața, Dana Bărbos

Cercetările arheologice s-au desfășurat în perioada 09. VII. – 29. VII. 2012 și au vizat în special latura NV a necropolei medievale. În continuarea S. II/2011 înspre NE, la 0,50 m distanță a fost deschisă S. III = 2,76 x 5 m în care nu s-au mai descoperit morminte.

Pe a treia terasă a Mureșului (teren privat: Olar Petru) s-au deschis S. 13 - S. 16 după cum urmează:

S. 13 = 2 x 10 m

M. 25. L schelet = 0,54 m, Dimensiuni groapă = 1,26 m x 0,42 m, O = SV (craniu) – NE (picioarele).

Schelet de față depus în decubit dorsal în groapă de formă dreptunghiulară. Din scheletul conservat destul de precar s-au mai păstrat calota, câteva vertebre din partea superioară și fragmente din membrele inferioare.

În dreapta membrilor inferioare s-au identificat coji de ou.

Inventar funerar: colan din trei sârme (gr. sârmă = 1,22 mm; gr. colan = 2,78 mm, d = 121, 08 mm x 107, 09 mm) cu sistem de închidere buclă-cârlig descoperit la gât. Pe interiorul colanului, pe partea dreaptă au fost găsite 8 mărgelile circulare din pastă albă (d. = 8,55 mm; d interior = 3,83 mm) și un inel de buclă (gr. sârmă = 1,26 mm, d = 12,56 x 13,70 mm). Sub craniu se mai afla un inel de buclă de formă ovoidală (d. = 17,57 x 23,47 mm; gr. sârmă = 1,33 x 1,42 mm).

M. 26. L schelet = 1,34 m, Dimensiuni groapă = 1,98 / 2,00 m x 0,62 m / 0,68 m, adâncime= 0,47 – 0,88 m, O = SV (craniu)- NE. Scheletul a fost depus în decubit dorsal cu craniul căzut pe dreapta și mâinile pe lângă corp. Groapa era de formă dreptunghiulară, iar în pământul de umplutură au fost identificate resturi de cărbune.

Inventar funerar: fragment de inel din tablă de bronz, decorat cu cerc și punct inclus/forma 36 Giesler (l bandă = 4,86 mm; gr. = 1,26 mm).

M. 27. L schelet = 1,73 m, Dimensiuni groapă = 2,24 m x 0,80 m, adâncime= 1,00 m, O = SV (craniu) - NE. Groapa era de formă dreptunghiulară cu colțurile rotunjite. Scheletul a fost depus în decubit dorsal cu mâinile pe lângă corp. Bazinul se afla în stare fragmentară, membrul inferior stâng era întins, iar dreptul flexat spre exterior din genunchi. Stare de conservare precară.

Inventar funerar: cuțit din fier identificat între femure (L totală = 101 mm); amnar din fier (L = 60,61 mm; l = 24,52 x 30,50 mm) așezat în exteriorul genunchiului drept; vârf de săgeată de formă rombică (L = 78,97 mm); vas ceramic (Dg = 63,94 mm; Df = 50,44 mm; Dmax = 81,37; h = 87,49 mm) depus la capătul membrilor inferioare, pe partea dreaptă (adâncime – 0,90 m); piatră de ascuțit (L = 37,72 mm; l = 22,20 mm; gr. = 8,82 x 10,47 mm); inel de buclă din argint cu capetele apropiate (d = 18,20 x 20,13 mm; gr. sârmă = 1,95 mm; gr. capete = 1,90 x 1,97 mm).

În umplutura gropii s-au observat resturi consistente de cărbune.

S. 14 = 2 X 6 m, deschisă în colțul de NV al S. 13.

M. 28. L schelet păstrat = 0,32 m; Dimensiuni groapă = 1,62 m x 0,66 / 0,70 m, adâncime – 0,55 m x 1,03 m, O = SV (craniu) - NE.

Groapa era de formă dreptunghiulară. Din schelet s-au mai păstrat craniul și resturi din membrele superioare.

Inventar funerar: vas ceramic (Dg = 84,46 mm; Dint.gură = 57,40 mm; Df = 58,39 mm; h = 89,58 mm; Dmax = 94,73 mm) depus în dreapta bazinului; pandantiv din plumb (d = 23,93 mm; g = 1,41 x 2,63 mm) găsit pe partea stângă a craniului.

S. 15 = 2 x 10 m

M. 29. Dimensiuni groapă = 0,70 m x 0,42 m, adâncime – 0,40 m - 0,46 m, O = NE (craniu) - SV. Schelet de copil conservat destul de precar. Singurele resturi osteologice păstrate sunt reprezentate de o parte din calotă. În umplutura gropii s-au observat mici bucățele de cărbune.

Inventar funerar: inel pentru deget fragmentar, lucrat din tablă de bronz (l = 3,42 mm; gr. = 0,85 mm).

M. 30. L schelet = 0,76 m, Dimensiuni groapă = 1,70 m x 0,54/0,66 m, adâncime – 0,23 m - 0,44 m, O = NE (craniu) - SV.

Schelet depus în decubit dorsal, cu craniul căzut pe partea stângă. Membrele inferioare s-au conservat parțial. Groapa în care a fost depusă defuncta are formă dreptunghiulară.

Inventar funerar: colan din două sârme de bronz torsadate cu sistemul de închidere buclă-cîrlig (gr.= 2,95 mm; d = 112,39 mm x 119,05 mm) descoperit la gât; inel de buclă găsit pe partea dreaptă a craniului (gr. = 1,19 mm; d = 17,34 x 18,67 mm); inel de buclă apărut pe partea stângă a craniului (gr. = 1,47 mm; d = 17,06 x 21,41 mm); vas ceramic așezat între rotule (Dg = 833,85 mm; Df = 67,94 mm; Dmax = 101,83 mm; Dint = 60,44 mm; h = 104,62 mm); cuțit din fier cu mâner de prindere (L = 103,01 mm, Lmîner = 40,10 mm; l = 8,06 mm x 8,79 mm). La partea superioară a vasului ceramic au fost identificate coji de ou.

M. 33. L schelet – 1,44 m. Dimensiuni groapă = 1,90 m x 0,62 m, adâncime – 0,80 x 1,14 m, O = SV (craniu) – NE.

Schelet de femeie depus în decubit dorsal, cu mâinile pe lângă corp și membrele inferioare ușor flexate din genunchi.

Inventar funerar: vas ceramic depus în exteriorul tibiei stângi; fusaiolă bitronconică/identificată lângă vasul ceramic (l = 16,94 mm; dmax. = 25,48 mm, dperforație = 8,02 mm); ac de fier descoperit în exteriorul tibiei stângi (L = 42,42 mm; gr. = 1,81 mm); pandantiv globular din argint aurit apărut în partea stângă a coastelor (d = 14,49 mm, h = 21,46 mm); două inele de buclă din argint găsite în dreapta craniului (d = 16,94 x 15,89 mm; 14,05 mm x 18,80 mm; gr. = 1,54 mm; 1,47 mm). La partea inferioară a vasului și în regiunea humerusului stâng s-au identificat coji de ou.

S. 16 = 2 x 4 m

M. 31. L schelet = 0,84 m, adâncime – 0,50 m, O = SV (craniu) - NE. Schelet depus în decubit dorsal din care s-au mai conservat membrele inferioare și partea stângă a bazinului.

Inventar funerar: inel de buclă din bronz cu capetele depărtate (gr. = 1,40 mm; d = 17,50 x 23,54 mm); inel de buclă cu capetele petrecute (d = 22,10 x 17,33 mm; gr. = 1,55 mm)

M. 32. L schelet = 1,20 m. Dimensiuni groapă = 1,40 m x 0,33 m / 0,50 m, adâncime – 0,32 x 0,50 m, O = SV (craniu) – NE.

Din scheletul depus în decubit dorsal s-a mai conservat doar craniul căzut pe partea stângă (cu mandibula deplasată), mâna dreaptă și membrele inferioare.

Inventar funerar: vas ceramic așezat în exteriorul tibiei drepte; inel de buclă din bronz (gr. = 1,63 mm; d = 17,45 x 22,61 mm); inel de buclă din argint fragmentar (d = 17,18 x 17,36 mm, gr. = 1,15 mm).

Toate elementele de rit și ritual funerar pledează pentru datarea necropolei în secolele X-XI. Primele înhumări în cadrul necropolei s-au produs la jumătatea secolului al X-lea, imediat după sosirea misiunii bizantine în zona orașului Alba Iulia.

77. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui

Punct: Muncel

Cod sit: 162942.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 211/2012

Colectiv: Vicu Merlan – responsabil, Paul Salomeia (MM Huși)

Obiective:

- decopertarea integrală a secțiunii S7, pe direcția NV - SE, până la stratul de loess (nisipos) de la bază.

Pentru a surprinde în totalitate vatra de foc descoperită în 2006 în Ș2, am trasat o nouă secțiune în prelungirea acesteia spre SE, cu L = 15 m, l = 2 m, paralel cu Ș4/2009.

Încă de la - 0,60 m s-au descoperit resturi de chirpici de la un perete de elevație a unei locuințe precucuteniene (L4). Locuința a fost surprinsă și-n Ș3/2008 și Ș4/2009.

Chirpicul este răzleț păstrând urme de pari și nuiela la partea inferioară și un strat subțire de fețuială de culoare cenușie, neted la partea superioară.

Pe ansamblu chirpicul este de culoare cenușiu-cărămizie, cu miezul ars neuniform, uneori de culoare neagră.

La m3 a fost identificat un fragment de placă perforată de culoare cărămizie cu grosimea de circa 6-8 cm, cu găurile cu diam. = 1,5 – 2 cm. Perforarea este integral. Alături de placă au mai fost descoperiți chirpici compacti de la un cuptor de ars ceramică cu ardere controlată, cu cameră de copt vasele și numeroase fragmente ceramice precucuteniene. Astfel de cuptoare de ars ceramică am mai identificat la Isaiia "Balta Popii" într-un nivel Precucuteni III, Bazga "Cetățuie" și Dolhești "La Ulm" în nivelul culturii Cucuteni A3 și A-B. Ceramica descoperită în cuptor și alături este de calitate bună, de culoare cenușie și neagră cu incizii liniare sau sferice, unele punctiforme, fiind descoperite la - 0, 80-1,00 m. Unele fragmente păstrează urme de pictură crudă roșie.

În partea central-vestică a locuinței a fost descoperită o nicovală prelucrată dintr-o gresie dură de formă aproximativ dreptunghiulară, cu urme vizibile de prelucrare pe ea.

La limita de sud a locuinței precucuteniene (m4, -0, 80 m) a fost descoperită și o râșniță confecționată dintr-o gresie dură, cvasipătrată, cu o albiere concavă de circa 2-3 cm. Dimensiuni: L = 20 cm, l = 18 cm, grosimea de 4-5 cm.

În carourile m6 – m7, pe latura de vest a secțiunii a fost identificată o vatră de foc aproximativ dreptunghiulară. La partea superioară s-a decopertat un strat gros de chirpici ușor friabili de culoare galben-cenușie cu grosimi de circa 4-5 cm, iar sub acest strat urma un altul dur alcătuit din chirpici poligonali fețuiți. Primul strat provine de la lutuiala vetrei amenajate, iar celălalt de la nivelul inferior al vetrei unde ardea combustibilul lemnos. Statul de chirpici poligonali nu se prezenta pe un plan orizontal ci pe unul bombat la centru și ușor arcuit spre laturi. Vatra de foc se întinde și-n afara secțiunii Ș7 spre vest, fiind surprinsă în această secțiune în proporție de ¾. Sub vatră nu s-au identificat fragmente ceramice sau groapă menajeră ca în alte cazuri.

Între m8 – m12 a fost surprinsă o groapă precucuteniană menajeră (G7), având în inventar: fragmente de chirpici masivi cu urme de crengi groase, fragmente ceramic mari de la vase de provizii, de uz casnic, fragmente de vase de ritual, unele pictate, oase de diverse dimensiuni, un corn mare de Boss primigenius de peste 30 de cm, fragmente de coarne de cerb, scoice de baltă de apă dulce, un minifalus, așchii de silex etc.

Are o formă aproximativ ovoidală la partea superioară, continuându-se ca un fund de sac. A fost surprinsă la - 0, 60 m, adâncindu-se până la - 1, 20 m.

Pe ansamblu, campania arheologică din anul 2012 de la Armășeni „Muncel”, a permis decopertarea integrală a unei secțiuni de 30 mp, fiind descoperite cu precădere materiale de factură Precucuteni, din etapa III. Sub nivelul Cucuteni A3, a fost identificat nivelul precucutenian în care au apărut: o locuință aproximativ dreptunghiulară, care se continuă și-n afara secțiunii spre vest, iar în interiorul acesteia un cuptor de ars ceramică, cu camere separate de ardere controlată prin intermediul unor placi perforate integral sau parțial. La câțiva metri spre sud a apărut o vatră de foc rectangulară cu chirpic gros de câțiva cm, poligonal, având o suprafață de circa 1,2 mp, care se continuă în afara secțiunii spre sud-vest. În partea central-sudică, de la -0, 60 m până la - 1,2 m s-a conturat o groapă menajeră cu material divers, în special osteologic, de factură precucuteniană.

vezi Anexa 5

Bibliografie:

Vicu Merlan, *Arme și unelte din silex și piatră din eneoliticul Moldovei dintre Carpați și Prut*, Editura Lumen, Iași, 2005; ediția II, 2008.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Averești - Armășeni-Muncel*, CCA 2006, CCA 2007.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Situl arheologic Armășeni Muncel*, în revista Prutul 27, 2008, p. 16.

Vicu Merlan, *Contribuții monografice asupra Depresiunii Hușilor*, Editura Lumen, Iași, 2008.

Vicu Merlan, *Noi descoperiri arheologice în situl arheologic Armășeni, „Muncel”*, în revista Lohanul 5, 2008, p. 2-3.

Vicu Merlan, Paul Salomeia, *Armășeni, comuna Bunești-Averești, jud. Vaslui*, 2008, CCA, 2009, 2010, 2011.

77A. Bărăști, com. Cicănești, jud. Argeș

Punct: Săliște

Cod sit: 15457.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 77/2012

Colectiv: Spiridon Cristocea – responsabil; Marius Păduraru; Ion Dumitrescu (MJ Argeș)

Cercetările arheologice de Bărăști s-au desfășurat în perioada 18-26 iunie 2012.

Localitatea Cicănești este situată la aproximativ 17 km nord-vest față de orașul Curtea de Argeș, iar punctul „Săliște” se află în partea de nord a satului Bărăști, aparținător comunei Cicănești. Zona în care se situează perimetrul cercetat are aspectul unui platou întins, delimitat în partea de vest de valea Bărasca.

Primele mențiuni despre prezența unor vestigii arheologice în locul numit „Săliște” le găsim în răspunsul învățătorului satului Cicănești, N. Diaconescu, din 15 iunie 1871, la chestionarul arheologic inițiat de către Alexandru Odobescu. Învățătorul precizează că într-un loc numit „Săliște”, s-ar fi aflat un „orașel [...] prăpădit dintr-o bătaie ce a fost între români și tătari”. În lupta dintre români și tătari, care a avut loc în ziua de Paști, s-au folosit săgeți, care „s-au găsit pe la anu <1>850 de locuitori, arând cu plugul”. În răspunsul la o altă întrebare a aceluiași chestionar, învățătorul oferă o descriere a săgeților: „iară forma acelor săgeți, au fost lungi de o șchiopă, și făcute ca sulița, și cu urechi dinapoia, și bucea”. Tot în acest loc „se cunoaște și ceva ruine de pietre, pe unde au fost case ale strămoșilor noștri, și un

ocolu de pietre, ca la trei prăjini de locu, unde a fost o biserică și morminte, împrejur, de oameni". Învățătorul ne mai informează că „mai la vale de această poeană, [...] se află ca la cinci grămezi de bolovani, care au fost cuptoare de sticlărie, unde s-au fabricat sticle din piatră după apa Bârasca, care acum se găsește cioburi de oale de topit, care poartă numele acel loc «La sticlărie»»¹.

Inițiativa deschiderii unui șantier arheologic în punctul „Săliște” i-a aparținut domnului academician profesor universitar doctor Gheorghe Păun. Obiectivul cercetărilor arheologice a fost acela de a stabili, în primă fază, natura vestigiilor (cronologie, tipul de construcție).

La deschiderea campaniei, pe zona unde erau concentrați cei mai mulți bolovani, am trasat o secțiune (S1) lată de 1,50 m și lungă de 17 m. Ea a fost orientată pe direcția vest-est, fiind delimitată în capătul vestic, către drumul comunal, de gardul de împrejmuire a proprietății, capătul estic fiind extins până în punctul unde pornea panta unei mici vâlcele. Pe această pantă, la un metru față de capătul estic al S1, am trasat o a doua secțiune (S2) orientată nord-sud, oarecum perpendiculară pe S1 (vezi Pl. I).

În S2 au apărut doar câteva pietre dispuse haotic, fără să alcătuiască vreă structură, foarte probabil prăvălite sau antrenate de plug, singurele materiale arheologice descoperite fiind două potcoave de bovideu și câteva cuie.

În S1, imediat după decopertrea stratului vegetal, la -0,20 m, au apărut fragmente ceramice și câteva obiecte din fier, iar în capătul vestic, la aceeași adâncime, a fost surprinsă o fundație constituită din bolovani, lată de 1,10-1,15 m, care marca latura unei construcții. Către capătul estic al secțiunii, a fost identificată o concentrare de bolovani care indica o a doua latura a aceleiași construcții.

Data fiind această situație, pentru a delimita clar construcția în plan, am deschis nouă casete, dispuse de-o parte și de alta a secțiunii S1 (C1 - 7,5x3 m, ulterior extinsă; C2 - 7,5 x 3 m; C3 - 4,50 x 3 m; C4 - 3 x 2 m; C5 - 5 x 4,50; C6 - 2 x 2 m; C7 - 2 x 2 m; C8 - 3 x 2 m; C9 - 3 x 2 m; C10 - 6 x 1 m).

Prin intermediul casetelor C2 și C4 a fost pusă în evidență clar latura sudică a construcției. Lățimea fundației acesteia coincidea cu cea a laturii identificate în capătul estic al S1, respectiv, măsura 1,10 m. Prin castele C5, C3 și C1, a fost evidențiată latura nordică, însă traseul ei a putut fi doar dedus. În timp, pietrele care constituiau fundația laturii nordice au fost dislocate de plug.

Prezența mormintelor, dar și forma construcției, aproximativ dreptunghiulară, ne-au condus la concluzia că fundațiile scoase la lumină în timpul cercetărilor arheologice aparțin unei biserici.

Cantitatea mare de cuie apărute în săpătură, lipsa mortarului și a cărămizilor (cu excepția uneia descoperite în caseta C1) indică faptul că elevația bisericii era în întregime din lemn. De asemenea, nu au fost depistate nici resturi de moloz, ceea ce arată că pereții nu erau tencuiți.

Fundațiile pe care se ridica elevația de lemn, destul de bine conturate pe latura sudică, erau constituite din unul - două rânduri de bolovani de mari dimensiuni (15-40 cm), așezați ordonat, pe lat. De remarcat, prezența printre bolovani așezați în fundație, a unor bulgări de zgură de fier. Lățimea fundației varia între 1,10-1,15 m. Excepție face caseta C2, unde fundația a apărut sub forma unei platforme de piatră, mult lățită în exteriorul bisericii (în dreptul altarului). Întrucât această structură se lățea în zona unde panta începea să coboare, considerăm că rolul constituirii sale a fost acela de a conferi mai multă stabilitate construcției. Planul bisericii a fost stabilit cu destul de multă dificultate, pentru că latura nordică a fost aproape în totalitate distrusă, iar bolovani din fundația absidei altarului au fost și ei puternic deranjați (Pl. II/1). Totuși, ținându-se seamă de dispunerea

mormintelor față de latura nordică, s-au putut aproxima dimensiunile bisericii. Ea măsoară pe axul longitudinal 14 m, iar în lățime 7 m (dimensiuni luate la exterior), edificiul reprezentând o biserică obișnuită pentru mediul rural medieval.

Biserica avea plan de navă, cu absida altarului semicirculară, fiind compartimentată în naos și altar. Despărțirea dintre altar și naos era marcată de câteva pietre dispuse relativ ordonat. O piatră cu formă paralelipipedică, de dimensiuni mari, este posibil să marcheze un prag. La interior, naosul măsura, pe axul longitudinal, 7,30 m, iar altarul, 3,40 m.

Așadar, din punct de vedere al tipologiei Crețeanu, considerăm că biserica se încadra în tipul I, fără a putea însă preciza în care din cele șase variante (a, b, c, d, e sau f) se încadrează², întrucât lăcașul propriu-zis nu se mai păstrează.

În casetele C1, C5, C6, C8 și C9 au fost identificate nouă morminte. Toate erau orientate est-vest, în conexiune anatomică, cu ușoare deviații în unele cazuri. Solul acid în care au zăcut oasele a făcut ca starea lor de conservare să fie foarte precară.

Mormântul 1 (M1). A apărut în caseta C5, la nord de biserică, la adâncimea de -0,95 m; din corpul defunctului s-au păstrat doar cutia craniană, femurul și tibia membrului drept; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,20 m; prezenta urme din lemnul sicriului; lipsit de inventar.

Mormântul 2 (M2). A fost descoperit în caseta C1, la nord de biserică, la adâncimea de -0,80 m; din corpul defunctului s-au păstrat părți din cutia craniană și femurul drept; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,05 m; prezenta urme din lemnul sicriului; lipsit de inventar.

Mormântul 3 (M3). A fost găsit în caseta C6, la sud de biserică, la adâncimea de -1 m; din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană, toracele și membrele superioare; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,20 m; prezenta urme din lemnul sicriului; în zona abdomenului a fost găsit un inel de bronz realizat dintr-o verigă simplă.

Mormântul 4 (M4). A fost identificat în caseta C6, la sud de biserică, la adâncimea de -1 m; din corpul defunctului s-au păstrat parțial, cutia craniană și bazinul; în zona bazinului au apărut patru bumbi realizați din metal (bronz) și suflați cu argint. Ei au formă sferică, ușor aplatizați, prevăzuți cu o tortiță de prindere. Pe doi dintre bumbi, în jurul tortiței s-au păstrat fire provenind de la veșmântul pe care l-a purtat defunctul. Bumbii asigură datarea mormântului în secolul XVI, piese similare fiind descoperite în necropola București-Bârzești.

Mormântul 5 (M5). A fost descoperit în caseta C1, la nord de biserică, la adâncimea de -0,80 m; din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană și femurul drept; lungimea păstrată a scheletului a fost de 0,75 m; prezenta urme din lemnul sicriului; lipsit de inventar.

Mormântul 6 (M6). A apărut în caseta C1, la nord de biserică, la adâncimea de -0,75 m; din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană și femurul drept; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,10 m; prezenta urme din lemnul sicriului; lipsit de inventar.

Mormântul 7 (M7). A fost găsit în caseta C9, la nord de biserică, la adâncimea de -0,60 m; din corpul defunctului, s-au păstrat cutia craniană și femurul stâng; lungimea păstrată a scheletului a fost de 0,90 m; prezenta urme din lemnul sicriului; groapa, clar vizibilă, de formă rectangulară, cu fundul albit, avea dimensiunile 1,65x0,50 m; lipsit de inventar.

Mormântul 8 (M8). A fost descoperit în caseta C9, la nord de biserică, la adâncimea de -0,60 m, la o distanță de 0,40 m față de M7. Din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană și femurile; lungimea păstrată a scheletului a fost de 1,10 m; în zona craniului s-a păstrat o porțiune dintr-o scândură provenind de la sicriu; groapa, clar vizibilă, de formă rectangulară, cu fundul albit, avea dimensiunile 1,70 x 0,70

¹ Radu Crețeanu, *Biserici de lemn din Muntenia*, București, 1968, p. 10-11.

² Panait I. Panait, Aristide Ștefănescu, *Situl Bîrzești, Cercetări arheologice* în București 4, 1992, p. 157, Pl. I.

m; lipsit de inventar.

Mormântul 9 (M9). A fost descoperit în caseta C8, la nord de biserică, la adâncimea de -0,90 m; din corpul defunctului s-au păstrat cutia craniană, femururile, precum și părți din oasele membrilor superioare; lungimea păstrată a scheletului a fost de 0,90 m; lipsit de inventar.

Din cele nouă morminte cercetate, doar M4 a putut fi datat pe baza inventarului, șapte morminte erau lipsite de inventar, iar în majoritatea cazurilor au fost observate urme provenind de la sicriu – fragmente de lemn putred. Mormintele cu inventar erau dispuse la sud de biserică, către colțul sud-vestic. Adâncimea la care au apărut, varia între -0,60 și -1 m.

Cea mai mare parte a materialului arheologic a fost descoperit în interiorul bisericii. Au fost recuperate câteva obiecte de fier și ceramică (toată în stare fragmentară). Dintre piesele de fier amintim: un cuțit, un pieptene (modern?) de fier, posibil de la o țesală și o unealtă realizată dintr-o bară de fier, prevăzută cu lamă de formă triunghiulară, cu tăiș convex și mâner torsadat și terminat printr-un inel. Piese similare cu cea de la Cicănești au apărut la cetatea Poienari, în săpăturile lui Gh. I. Cantacuzino³, și în așezarea medievală de la Străulești-Măicănești⁴. Autorii cercetărilor de la Străulești-Măicănești consideră că unealta era utilizată în apicultură, pentru desprinderea fagurilor⁵. În cazul nostru, considerăm că unealta era folosită pentru curățirea sfeșnicilor de ceară. În general, piesele de acest tip au apărut în contexte databile în secolele XIV-XVI.

Ceramica a apărut într-o cantitate relativ mică. Cele mai multe fragmente provin de la oale și căni. Predominante sunt vasele nesmălțuite, cele smălțuite reducându-se la câteva fragmente. Dintre piesele nesmălțuite, remarcăm prezența unor oale cu buza evazată, îngroșată în exterior (în formă de guler) și cu o șanțuire pe fața exterioară. Ele își găsesc analogii în descoperirile din așezările de la Străulești-Măicănești⁶, Tânganu⁷, de la cetatea Poienari⁸, Câmpulung⁹ și se datează în secolele XIV-XV. Dintre piesele smălțuite amintim două fragmente ce proveni de la două farfurii cu decor realizat în tehnica sgraffito, databile în secolul XVI-XVII și un castron (fragmentar) databil în secolele XVII-XVIII, acesta din urmă cu analogii în descoperirile de la București (str. Smârdan)¹⁰.

În caseta C4, către latura sudică a bisericii (în naos) a apărut un fragment dintr-o cahlă-disc nesmălțuită. Astfel de piese au fost descoperite la: Străulești-Măicănești – o piesă, într-un bordei și

datată de autorii săpăturilor în secolele XV-XVI¹¹; la Poienari – o piesă, datată pe bază de analogii tot în secolele XV-XVI¹² și în săpăturile recente din București (str. Lipsani, nr. 30) – o piesă datată în secolul XVI¹³.

Pe baza materialului descoperit, considerăm că biserica de lemn de la Cicănești a fost edificată în veacurile XV-XVI (cahla, ceramica și inventarul mormântului M4 constituie elemente importante de datare) și a fost mutată la începutul secolului al XVIII-lea sau chiar mai devreme. Susținem ideea mutării lăcașului de cult, întrucât nu au fost surprinse urme de distrugere (strat de arsură), după cum nu au fost identificate nici urme provenind de la bârnele de lemn putred, ceea ce ar fi indicat o abandonare a edificiului.

Résumé:

Les fouilles archéologiques effectuées dans le village Bărăști (Cicănești, dép. Argeș), lieu-dit «Săliște», ont mis aux jours neuf tombes et les fondations en pierre d'une église, dont les murs avaient été bâtis en bois. L'église, composée d'une nef et d'un autel, avait un plan simple, en forme de navire. Elle mesurait, à l'extérieur, 14 mètres en longueur et 7 mètres en largeur.

Les tombes, sauf deux (T3 et T4), manquaient d'inventaire funéraire.

D'après le mobilier archéologique l'église date des XVème jusqu'à XVIIIème siècles.

78. Blejoi, jud. Prahova

Punct: Serus

Cod sit: 130696.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 166/2012

Colectiv: Alin Frînculeasa - responsabil, Octav Negrea, Bianca Preda, Claudia Dumitrescu (MJIA Prahova), Andrei Soficar (ICAFR București)

Situl de la Blejoi a fost identificat prin cercetări de suprafață în anul 2010. Avea aspectul unei movile aplatizată cu înălțimea de aproximativ 1.2 m și diametrul maxim în jur de 40 m. Era amplasat la marginea de vest a orașului Ploiești, la 350 m nord-nord-vest de podul ce supra-traversează calea ferată Ploiești-Brașov. În apropierea acestuia se află alte 4-5 movile de dimensiuni asemănătoare.

Cercetările preventive au vizat acest obiectiv deoarece firma SERVICE AUTO SERUS S.R.L. urma să construiască în apropierea parării supermarketului REAL un „showroom auto P+M, atelier reparații, magazine piese auto, spălătorie auto, împrejmuire, alei, parcări, panouri publicitate, totemuri, rezervoare apă, post trafo, bazin de retenție, separator nămol și hidrocarburi, utilități și bransament”, investiție destinată produselor Renault.

În etapa de pregătire a cercetării arheologice a fost realizată ridicarea topografică în sistem Stereo 70 a perimetrului afectat de investiție. Ridicarea topografică a fost completată de un Ortofotoplan peste care a fost suprapus planul săpăturii arheologice. Având în vedere tipul de obiectiv, pentru determinarea adâncimilor a fost amplasat un punct zero absolut de la care au fost raportate descoperirile utilizându-se o nivelă topografică SOKIA.

Pentru observații stratigrafice au fost păstrați martori

¹¹ M. Constantiniu, P. I. Panait, I. Cristache-Panait, *op. cit.*, p. 218, fig. 116.

¹² Gh. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 282.

¹³ Gh. Mănușu-Adameșeanu, Raluca-Lulia Popescu, E. Florentina Gavrilă, Cristina Mitroi, Cristina Nestorescu, A. Măgureanu, *București – Str. Lipsani, nr. 30*, CCA 2012, p. 187-188.

³ Margareta Constantiniu, P. I. Panait, *Șantierul Băneasa-Străulești. Sectorul Măicănești (1964-1966)*, București. Materiale de Istorie și Muzeografie 6, 1968, p. 75, fig. 14/2, 14/6.

⁴ M. Constantiniu, P. I. Panait, Ioana Cristache-Panait, *Șantierul arheologic de la Băneasa – Străulești*, Cercetări arheologice în București, 2, 1965, p. 212, fig. 103/2-3.

⁵ Spiridon Cristocea, Marius Păduraru, Comuna Cicănești, județul Argeș. *File de istorie*, Pitești, 2009, p. 21-26; Ioana Cristache-Panait, *Biserici de lemn din județul Argeș, Pitești*, 2009, p. XIV.

⁶ *Ibidem*, p. 213, fig. 114/1-2

⁷ P. I. Panait, Mioara Turcu, Iulia Constantinescu, Paul Cernovodeanu, *Complexul medieval Tânganu* (Cercetări arheologice, numismatice și istorice), Cercetări arheologice în București 2, 1965, p. 244, fig. 4/1-8.

⁸ Gh. I. Cantacuzino, *op. cit.*, p. 283, fig. 12/1-8.

⁹ Gh. I. Cantacuzino, Maria Venera Rădulescu, Ștefan Trâmbaciu, *Cercetări arheologice la Câmpulung, în zona vechii reședințe domnești. 2000-2005*, Materiale și Cercetări Arheologice, SN 2, 2000-2006, p. 95-143, fig. 52.

¹⁰ Gheorghe Mănușu-Adameșeanu, Andrei Măgureanu, P. I. Panait, Adina Boroneanț, Elena Gavrilă, V. Rădulescu, Meda Toderaș, Ana-Maria Velter, Toth Boglarka, Botar Istvan, *București – Centrul istoric. Campania 2007. Raport preliminar privind cercetările arheologice efectuate pe strada Smârdan, Materiale și Cercetări Arheologice* SN 3, 2007, fig. 3/4.

stratigrafici ce s-au intersectat în zona centrală a movilei, dispuși „în cruce”. Aceștia au fost orientați nord – sud (martor stratigrafic I) și est - vest (martor stratigrafic II). Au fost caroiți din 2 în 2 m cu cifre romane (martorul stratigrafic I), respectiv cu cifre arabe (martorul stratigrafic II). Au avut grosimea de 1 m, lungimea de 50 m. Prin trasarea marilor stratigrafici „în cruce” au fost obținute 4 suprafețe, denumite în funcție de poziționare acestora astfel: 1 - suprafața nord-estică; 2 - suprafața sud-estică; 3 - suprafața sud-vestică; 4 - suprafața nord-vestică.

Etapile următoare ale cercetării au fost:

- lucrări mecanizate prin utilizarea unei excavator cu cupa dreaptă prin care au fost demontate începând de la nivelul superior cele patru suprafețe; demontarea suprafețelor s-a făcut alternativ, în planuri opuse, pentru a permite conservarea marilor stratigrafici, după cum urmează: I. suprafața sud-estică (2); II. suprafața nord-estică (1); 2. suprafața sud-vestică (3); suprafața nord-vestică (4);
- lucrări manuale de detaliu: taluzări, răzuiri succesive necesare înregistrării și corelării stratigrafice, operațiuni de șpacluire și prelucrare a complexelor arheologice; taluzările au fost realizate cu zilierii angajați; lucrările cu șpaclul, troela etc. au fost realizate de arheologi;
- înregistrarea grafică a stratigrafiei și a planimetriei;
- măsurători și relevee pentru racordarea suprafețelor și complexelor arheologice descoperite;
- înregistrarea fotografică a situațiilor și complexelor arheologice;
- demontarea, colectarea și ambalarea artefactelor.

Complexul funerar are următoarea succesiune stratigrafică generată de lucrările de amenajare a movilei:

- construcția gropii: a fost săpată aproximativ 0,40 m; groapa a perforat nivelul antic, cenușiu-prăfos cu pietricele mărunte și depozitul de agregate minerale (pietriș);
- pământul și pietrișul excavat au fost așezate lateral în apropierea marginii scurte de vest a gropii formând o mică movilă alungită cu diametrul lung de 1,60 m și înălțimea maximă de 0,25 m;
- după ce a fost depus defunctul, groapa a fost astupată cu pământ brun-roșcat, natural;
- peste complex a fost ridicată mantaua (nucleu inițial); a fost utilizat pământ cenușiu amestecat cu pietricele mărunte, natural (lutit); movila avea inițial diametrul de circa 20 m și înălțimea maximă de 0,60 m;
- peste această manta apare stratul arabil de culoare cenușie (la uscare), gros de 0,30 m.
- deasupra mantalei există stratul afectat de arătură maroniu-roșcat cu o grosime maximă de 0,30 m și care acoperă în diametru aproape 40 m.

A fost descoperit un singur mormânt (M1), poziționat în zona centrală, sub manta. A fost identificat la -0,95-1 m adâncime, baza gropii se afla la -1,22 m față de punctul zero. Groapa funerară era săpată în depozitul natural de pietriș, era orientată vest-est, avea forma rectangulară cu colțurile rotunjite, iar dimensiunile erau de 1.55 x 0.68 m. Pietrișul rezultat din săparea gropii a fost așezat la vest de aceasta formând o movilă alungită de formă semilunară, înaltă de cca 0,25 m, având 1,60 x 0,70 m (NS-EV). Defunctul era așezat în decubit dorsal, cu capul la vest, membrele superioare întinse pe lângă corp, picioarele ridicate și strânse căzute pe marginea de sud a gropii. Scheletul conservat parțial era deranjat de ganguri de animale. Nu a avut inventar și nici ocră. Determinări antropologice: bărbat, adult, înălțimea de 169,81 cm. Având în vedere analogiile ce țin de standardul funerar, mormântul poate fi atribuit epocii bronzului timpuriu, aparține orizontului înmormântărilor Jamnaja.

În județul Prahova în timpul celui de-al doilea război mondial au fost cercetați doi tumuli la Ploiești-Triaj „Movila I” și Ploiești-Triaj „Movila II”, iar în anii 2004 și 2005 alți doi în localitățile Blejoi

„Mobel Auto” și Ariceștii-Rahtivani „Crângu lui Bot”. În anul 2011 au fost cercetați o serie de șase tumuli în următoarele locații: Ariceștii-Rahtivani „Balastiera General Construct”, Ariceștii-Rahtivani „Allianso”, Păulești „DE 60”, Păulești „Lizeră Pădure”, Păulești „Metro”, Strejnicu „Don”. Tumul-ul de la Blejoi „Serus” se adăugă astfel unui lot devenit mai consistent datorită cercetărilor recente, iar rezultatele vor putea explica ceva mai convingător evoluția fenomenului înmormântărilor tumulare Jamnaja în acest areal geografic.

Bibliografie:

Frînculeasa Alin, *Contribuții privind mormintele Jamnaja din Muntenia. Cercetări arheologice la Ariceștii-Rahtivani – jud. Prahova*, Tyrațeja SN 1 (16), nr. 1, 2007, p. 181-193.

Paveleț Eugen, *Cercetări arheologice preventive întreprinse în tumulul situat pe raza comunei Blejoi, jud. Prahova*, Mousaios. Buletinul Muzeului Județean Buzău, 12, 2007, p. 107-122.

Nestor Ion, Raport asupra cercetărilor și săpăturilor arheologice de la Ploiești-Triaj și de la Sărata Monteoru-Buzău, Anuarul Comisiei Monumentelor Istorice, 1942, 1943, p. 160-161.

Nestor Ion, Raport asupra cercetărilor și săpăturilor de salvare făcute la Ploiești-Triaj și Brazi, între 21 octombrie și 7 noiembrie 1942, Rapoartele Muzeului Național de Antichități, 1944, p. 29-31.

79. Bologa, com. Poieni, jud. Cluj

Punct: Castrul roman

Cod sit: 59069.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 207/2012

Colectiv: Felix Marcu – responsabil, George Cupcea (MNIT), Gelu Oloșutean (Liceul Teoretic “Octavian Goga” Huedin) Cristian Filip, Imola Boda, Xenia Păușan (UBB Cluj)

În acest an am reluat cercetările în zona centrală a castrului, mai precis zona clădirii comandantului. În anii 1970 praetorium-ul a fost identificat în partea din dreapta a clădirii comandamentului. Clădirea comandantului ocupă o suprafață de 570,00 mp.

A fost cercetată arheologic, prin două secțiuni, o parte din clădirea comandantului trupelor de la Bologa. Secțiunea denumită convențional S₁ are dimensiuni de 15 x 2 m și o orientare E-V. A fost trasată pe lățimea a ceea ce banuim a fi clădirea comandantului, cât mai aproape de extremitatea sa sudică și de limita sa estică. Secțiunea denumită S₂, având dimensiuni de 10,00 x 2,00 m, a fost trasată perpendicular pe prima în apropiere de extremitatea sa estică, pentru a cerceta încăperile de pe latura estică a structurii.

Constatăm astfel că ne aflăm în colțul de SE al clădirii comandantului, fiind identificate clar trei interioare ale încăperilor de pe latura de E. Stadiul de conservare al clădirii este foarte bun, păstrându-se chiar partea superioară a podelei. Toate încăperile par să fie încălzite, inclusiv în pereți, datorită descoperirii multor tegulae mamatae, dintre care o parte semnificativă in situ, adică lipide de față de N a Z₁. Descoperirea inelului de aur în S₂ nu face decât să confirme funcționalitatea clădirii intuită de N. Gudea, compartimentările interioare fiind însă diferit.

În colțul de SE al clădirii am identificat urmele unei locuiri post-romane, sub forma unei structuri cu tălpi din piatră amestecată cu cărămidă, fiind detectabil chiar și substrucția nivelului de călcare, constituit dintr-un lut bine bătut de culoare gălbuie. La același nivel au fost surprinse și două țigle in situ, folosite pentru a podi încăperea,

fiind așezate pe substructura amintită. Fragmentele ceramice de culoare gri cu pastă grosieră ne vor ajuta probabil la stabilirea cronologiei. În stratul de demolare au apărut și materiale romane: fragmente de geam, cataramă de bronz și un distribuitor de curele pentru harnașament.

Una din gropile din colțul clădirii pare să fie groapa unui stâlp pe care l-am identificat a fi cel mai recent/târziu element de construcție descoperit. Locuirea târzie pare să fi amenajat stratul de demolare în vederea unei podiri.

În exterior este clar vizibil stratul de demolare al structurii, din care provin majoritatea materialelor, tăiat, între m 9,30 și 10,20 de o secțiune veche a lui N. Gudea. Ne-am oprit deocamdată în exterior pe un context care pare să fie nivelul de construcție al clădirii. Peste acesta a fost așezat un praefurnium, folosit probabil la încălzirea încăperilor absidate identificate de N. Gudea pe latura de S a clădirii. Dacă zidul de sud al clădirii era folosit la instalația de hypocaustum, atunci aceasta era una mixtă, atât cu canale cât și cu pilae, fiind identificate cărămizile din capetele pilae-lor.

Au fost descoperite țigle ștampilate pe care au fost identificate un fragment al unei ștampile aparținând cohors II Hispanorum și mai multe fragmente ale cohors Aelia Gaesatorum, astfel că este posibil ca structura să fi fost ridicată de a doua unitate.

Clădirea a fost evident acoperită cu țigle.

O altă secțiune a lui N. Gudea pare să fi apărut în S₂, unde s-a oprit pe podeaua romană.

80. Bragadiru, jud. Ilfov

Punct: La Moară

Cod sit: 179230.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 271/2012
Colectiv: Vasilica Sandu - responsabil (MM București)

Situl arheologic Bragadiru „La Moară” se află pe malul nordic al râului Sabar, la vest de șoseaua București-Alexandria și la nord-vest de Fabrica de nutrețuri combinate. Se întinde pe o fâșie de teren, de circa 200 m lățime și circa 1000 m lungime, situată pe terasa medie, panta și platoul terasei înalte a Sabarului.

În toamna anului 1968, arheologul Mioara Turcu începea săpăturile arheologice, la început de sondaj, devenite săpături sistematice, în anii 1969-1974 și 1976-1979, cu care ocazie a descoperit așezare din epoca Latène geto-dacică (secolele II-I a.Chr.) din care a cercetat 22 locuințe; o așezare din secolele III-IV p.Chr. din care a săpat o locuință; o așezare din epoca medievală timpurie din care a descoperit și săpat 17 locuințe, și resturi de locuire din secolele XV-XVII¹.

Terenul de 400 mp, situat în T 100, P 451/20, lot 5, pe care s-a făcut cercetarea arheologică preventivă în vederea construirii unei locuințe private, este situat pe platoul terasei înalte, în jumătatea apuseană a sitului și în marginea nordică a acestuia. Suprafața lui este ușor înclinată, aceasta înălțându-se de la nord-est spre sud-vest.

La cercetarea de suprafață efectuată înainte de începerea săpăturilor, resturile arheologice (fragmente de vase din secolele IX-XI p.Chr., chirpici și pigmentație specifică a solului) s-au observat la circa 50-70 m sud de acest lot, către muchia și panta terasei spre

Sabar. Absența resturilor de pe suprafața lui, l-a plasat în zona de protecție a sitului Bragadiru „La Moară”, obiectivul cercetării urmărind stabilirea potențialului arheologic al acestuia.

Au fost săpate 4 șanțuri orientate 34° NE - 214° SE. S I - III de 17,50 x 2,80 m și S IV de 18,00 x 2,80 m, până la adâncimi cuprinse între 0,65, spre colțul nord-estic și 0,90 m spre cel sud-vestic. Suprafața cercetată a fost de 197,40 mp.

Stratigrafic, în jumătatea sudică a S I, sub un strat arabil de 0,25 m grosime, cenușiu-gălbui, se află un strat cenușiu-negricios, de 0,15 m grosime, un strat negricios de circa 0,20 m grosime, un strat negricios-castaniu, gros de 0,15 m și stratul castaniu. În colțul nord-estic, unde terenul este mai jos, stratul castaniu apare la adâncimea de 0,55 m. Pe măsură ce terenul urcă spre sud și sud-vest pământul castaniu apare tot mai jos, raportat la nivelul actual de călcare, spre exemplu către colțul sud-vestic al S I, partea superioară a acestuia se află la -0,75 m.

În stratul arabil s-au găsit rare fragmente de la vase din lut ars din secolele XVII-XVIII și în stratul cenușiu-negricios câteva fragmente lucrate la roată din pastă fină și zgrunțuroasă în secolele III-IV p.Chr.

În nivelul 3 cu pământ negricios și în partea superioară a stratului negricios-castaniu, au apărut materiale arheologice, mai puține în partea nord-estică și mai multe spre sud-vest, unde și nivelele culturale erau mai groase. S-au găsit: bucăți de pământ ars la roșu în care se păstrau amprente de paie și pleavă; un fragment de la o lamă din silex; un toporaș-dălțiță din piatră gălbui; un fragment de strecurătoare și fragmente de la o fusaiolă. Majoritatea materialului arheologic din acest strat este format de fragmente de la vase, de diverse dimensiuni, unele lucrate din pastă având în compoziție numai pleavă, altele puțină pleavă și mai mult sau mai puțin nisip, arse atât în mediu reductor cât și oxidant, cu stratul de barbotină erodat în diverse proporții. La câteva fragmente de vase decorul era format din proeminențe mici sau mai mari, brău în relief alveolat sau linii incizate care uneori trasează pe corpul vasului benzi netede, ce alternează cu benzi hașurate în rețea.

Decorul din benzi netede, alternând cu benzile hașurate în rețea, existent pe trei fragmente de vase modelate din pastă cu nisip și puțină pleavă, arse la negricios-cenușiu, găsite în treimea sudică a S II, este caracteristic culturii Dudești² din epoca neolitică mijlocie.

În săpătura efectuată pe pe suprafața sitului arheologic Bragadiru „La Moară” a fost descoperită marginea nord-estică a unei așezări neolitice, despre care până acum, nu s-a știut. După aspectul suprafeței terenului și al situației stratigrafice constatate în săpătură, resturile vetrei acesteia se întind spre sudul și vestul suprafeței cercetate de noi.

Résumé:

Le site archéologique Bragadiru „La Moară”, ville Bragadiru, département Ilfov, est situé dans la pleine bucarestoise, sur le rive nordique de la rivière Sabar, à l'ouest de la București-Alexandria.

Les fouilles préventives effectuées pour vérifier le potentiel archéologique d'un terrain avec la surface de 400 m², situé dans la partie de nord-ouest de la périphérie du site Bragadiru „La Moară”, ont été mis au jour, pour la première fois, des fragments céramiques caractéristiques pour la civilisation néolithique Dudești.

¹ Mioara Turcu, *Cercetări privind așezările getică și feudală timpurie de la Bragadiru (1968-1969)*, București 8, 1971, p. 55-67; Mioara Turcu, *Cercetările arheologice de la Bragadiru, Cercetări arheologice în București 3*, 1981, p. 30-46, Fig. 1.

² Eugen Comșa, *Rezultatele sondajelor de la Dudești și unele probleme ale neoliticului de la sud de Carpați*, SCIV, 1-2, 1956, p. 41-49; Idem, *Săpăturile de la Dudești*, MCA 5, 1959, p. 91-98; Ibidem, *Données sur la civilisation de Dudești*, *Praehistorische Zeitschrift*, Band 46, 1971, Heft 2, 195-249; Vladimir Dumitrescu, *Arta preistorică în România*, Buc., 1974, p. 42-44, Fig. 18.

81. Brăila, jud. Brăila**Punct: Orașul Vechi (str. Albiei, nr. 4, P-ța. Poligon, nr. 2, str. Citadelei, nr. 28, str. Mărăști, nr. 24)****Cod sit: 42691.04****Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 121/2012, 2/2012, 111/2012, 268/2012**

Colectiv: Ionel Căndea – responsabil, Costin Croitoru – responsabil sector (M Brăila)

În anul 2012 a continuat cercetarea preventivă a perimetrelor situate în orașul Brăila, în raza sitului arheologic Orașul Vechi, pentru care s-au solicitat autorizații de construcții imobile. Scopul cercetării prealabile a fost determinarea existenței unor eventuale vestigii și descărcarea terenului de sarcină arheologică. Intervențiile s-au făcut în urma eliberării autorizațiilor de cercetare arheologică preventivă, de către Ministerul Culturii și au fost finalizate cu predarea unui raport de cercetare beneficiarilor, împreună cu propunerea de descărcare de sarcină arheologică a terenului pe care s-au efectuat investigațiile.

Prezentăm succint, în cele ce urmează, câteva dintre cele mai importante rezultate ale acestor intervenții. Ca o notă generală amintim și aici constatarea unanimă pentru toate suprafețele cercetate, anume afectarea puternică a terenului în urma acțiunilor edilitare moderne. Foarte „frământat”, terenul din centrul vechi al orașului nu oferă decât în chip cu totul special posibilitatea unor observații stratigrafice clare, dar, așa cum se va vedea mai jos oferă în continuare surprize în privința cantității și calității materialului arheologic. Din aceste considerente, precum și pentru că suprafața este neregulată, în toate situațiile aflată în imediata apropiere a unor imobile, tehnica de cercetare folosită a fost sondajul stratigrafic realizat manual.

Str. Albiei, nr. 4

Datorită formei terenului, a vecinătății unor imobile pe trei dintre laturile proprietății, precum și din necesitatea de a asigura o cale de acces, s-a hotărât deschiderea unei singure suprafețe de 6 x 2 m., dispusă nord-sud, în zona mediană a proprietății, chiar pe locul ce va fi afectat de viitorul imobil. Suprafața a fost caroiată (2 x 2 m) începând cu nr. 1 din capătul sudic. La adâncimea de aproximativ – 1,50 m. s-a identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Zona este puternic afectată de acțiunile edilitare ale secolului al XX-lea, în special zidurile unei locuințe din prima jumătate a secolului trecut, care merg până la adâncimea de aproximativ 2,20 m. Spațiul dintre ele a fost umplut cu moloz, situație surprinsă și în profilul estic. Nu au fost identificate complexe, Notăm în schimb prezența în secțiunea cercetată a unui bogat material arheologic, rulat, preponderent ceramic, amestecat, medieval târziu și modern. Inventarul arheologic identificat este reprezentat majoritar din material ceramic. Au fost descoperite numeroase fragmente ceramice de la recipiente de tip „borcan”, dar și fragmente ceramice smălțuite, fragmente de cahle, un tripod, urcioare fragmentare, mult material vitric, în special recipiente din sticlă de diverse dimensiuni și forme, o monedă, resturi osteologice îndeosebi de la cornute mari, etc. materiale databile, grosso modo, în secolele XVIII-XIX.

Piața Poligon, nr. 2

Datorită caracterului special al intervenției din subsolul imobilului „Casa Goangă”, au fost deschise suprafețe variabile ca dimensiuni, în camerele dispuse marginal, adică acolo unde vor fi efectuate intervenții asupra solului, în vederea consolidării fundațiilor. Din aceste rațiuni, precum și pentru că suprafața este neregulată, tehnica de cercetare folosită a fost sondajul stratigrafic, realizat manual. S₁ a fost notată suprafața din camera nr. 1 (5 x 4 m), aflată în stânga scării, în extremitatea nord-estică a imobilului; suprafața a fost cercetată integral. S₂ a fost notată suprafața din camera nr.

2 (3,70 x 4,80 m), aflată în stânga scării, în extremitatea sud-estică a imobilului; suprafața a fost cercetată integral. S₃ a fost notată suprafața din camera nr. 3 (3,80 x 4,25 m), aflată în dreapta scării, în extremitatea nord-vestică a imobilului; suprafața a fost cercetată de jur împrejurul fundațiilor, prin secțiuni cu lățimea de 1 metru. S₄ a fost notată suprafața din camera nr. 4 (6 x 5,50 m), aflată în continuarea scării, în extremitatea sudică a imobilului; suprafața a fost cercetată integral. În S₁ au fost identificate șase morminte de inhumație (notate M₁ – M₆), creștine, orientate est-vest; unele fragmentare, deranjate de intervențiile edilitare moderne. Toate erau dispuse pe același nivel, la – 0,45 metri de la nivelul de călcare contemporan (pardoseala imobilului). Tot aici a fost identificată și o mică groapă menajeră (notată G₁), pornind de la același nivel cu mormintele, până la adâncimea de – 0,60 metri.

În S₂ au fost identificate patru gropi menajere (notate G₂ – G₅), de formă relativ rotundă, având diametre variabile, în general pornind de la același nivel – 1,00-1,10 metri de la orizontul de călcare contemporan (pardoseala imobilului); excepție face G₄ care pornește de la – 0,80 metri și este și cea mai adâncă (– 2,50 metri). Interesantă este și prezența în S₂ a unui nivel de călcare (la aceeași cotă la care încep majoritatea complexelor) format din pietre de râu. În S₃ nu au fost surprinse nici un fel de complexe, doar materiale rulate, sporadice și foarte mult moloz, în special fragmente de cărămizi, dovadă a intervențiilor moderne. În S₄ au fost identificate două gropi menajere (G₆, G₇), apropiate, de formă rotundă, cu diametrul de aproximativ 1,50 metri. Notăm și prezența în aceeași suprafață a unui bogat material arheologic, rulat, preponderent ceramic, amestecat, medieval, medieval târziu și modern. Inventarul arheologic identificat este reprezentat majoritar din material ceramic. Au fost descoperite numeroase fragmente ceramice de la recipiente de tip „borcan”, dar și fragmente ceramice smălțuite, urcioare fragmentare, farfurii cu decor zgrăfrit, pipe, etc. materiale databile, grosso modo, în secolele XVI – XVIII. Dintre piesele metalice menționăm prezența unei chei și a unor elemente de construcție.

Str. Citadelei, nr. 28

Ca și în cazul primului obiectiv prezentat, și din aceeași rațiuni, s-a hotărât deschiderea unei singure suprafețe de 8 x 2 m., dispusă nord-sud. Suprafața a fost caroiată (2 x 2 metri) începând cu nr. 1 din capătul nordic. La adâncimea de aproximativ – 4,20 m. s-a identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Suprafața este puternic afectată de acțiunile edilitare ale secolului al XX-lea. Nu au fost identificate complexe, doar materiale arheologice rulate: fragmente de cahle, urcioare fragmentare, mult material vitric, în special recipiente din sticlă de diverse dimensiuni și forme, pipe, monede, un inel, mai multe ghiulele metalice de diverse calibre, resturi osteologice îndeosebi de la cornute mari, etc. materiale databile, grosso modo, în secolele XVIII-XIX.

Str. Mărăști, nr. 24

O singură suprafață de 5 x 4 m, dispusă nord-sud (lungimile), a fost practică și în cazul acestui obiectiv. Aceasta a fost caroiată (2 x 2,5 metri) începând cu nr. 1 din capătul sudic, în sens invers acelor de ceasornic. La adâncimea de aproximativ – 1,80 m s-a identificat stratul de sediment loessoid, steril din punct de vedere arheologic. Au fost identificate trei complexe – mici gropi menajere, materiale arheologice rulate, și zidurile de fundație cu beciul imobilului de secol XX. Notăm deci, prezența în secțiunea cercetată a unui relativ bogat material arheologic, rulat, între care câteva plăci pavimentare fragmentare și o monedă. Groapa nr. 1, de formă aproximativ ovală, cu diametrul de circa 1,50 metri, a fost surprinsă pe 1/3 în profilul sudic din caroul 1. Adâncimea acesteia a fost de 2,50 metri, iar din materialele identificate în cuprinsul ei menționăm: ceramică fragmentară, o brătară fragmentară din sticlă albastră și o monedă. Groapa nr. 2, de formă rectangulară (0,50 x 1,20 m.) a fost identificată

de asemenea în caroul 1. Adâncimea acesteia a fost de 2,90 metri, fiind umplută cu moloz. Dintre puținele materiale arheologice recoltate amintim fragmentele de recipiente ceramice cu picior inelar. Groapa nr. 3, având formă aproximativ ovală, cu diametrul de circa 1,50 m, a fost surprinsă pe 1/5 în profilul nordic din caroul 4. Adâncimea acesteia a fost de 2,50 m, iar materiale arheologice nu au fost identificate.

Bibliografie:

Ionel Cândea, Costin Croitoru, *Noi mărturii arheologice din vatra medievală a orașului Brăila (sec. XIV-XVIII)*, în vol. *România în Europa medievală (între Orientul bizantin și Occidentul latin)*. Studii în onoarea profesorului Victor Spinei, Brăila, 2008, pp. 819-836.

Idem, Cercetările arheologice preventive din Brăila, punctul „Cetatea medievală”. Campaniile 2008-2009, *Istros* 15, 2009, pp. 335-358.

Idem, Résultats préliminaires des fouilles archéologiques préventives de Brăila, le lieu dit «la ville ancienne». Campagne 2010, *Istros* 17, 2011, pp. 69-80.

Abstract:

In this short intervention the authors refers to the preventive interventions that took place in the archaeological site "Old City" from Brăila. Basically, all the field interventions from this area were supervised or preceded by archaeological investigations. Four examples were presented above, and in spite of the small size of the surfaces were deal with, in every case a great number of artefacts, in various states of preservations were founded. A general remark was that referring to the state of the field, in almost every case very raked. Because of that stratigrafic observations can be made only in exceptional situation when no previous interventions took place. The archaeological materials are the ones we are accustomed to from previous excavations (pottery with or without enamel of a great number of shapes, trinkets, wearing accessories, utensils, coins), mainly dated in the XVII-XVIII centuries.

82. București

Punct: Militari-Câmpul Boja, Sectorul C

Cod sit: 179132.29

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 229/2012

Colectiv: Mircea Negru – responsabil, Cătălin Șt. Hălmăgeanu (USH București), Cristian Schuster (IAB)

Motivul investigațiilor din anul 2012 a fost o descoperire întâmplătoare, respectiv un mormânt de inhumație aparținând necropolei din secolele XVIII-XIX, cunoscută în acest punct al sitului.

Pentru recuperarea materialului arheologic și informațiilor științifice a fost practicată o secțiune, în interiorul perimetrului Așezământului Sf. Apostol Andrei, situat pe str. Boja, la nr. 73. Zona se află în partea central-vestică a sitului, la limita acestuia, în apropierea locului unde au avut loc primele campanii de cercetări în anul 1958. În acest punct terenul se lăsa spre interiorul platoului, o zonă mai joasă decât terasa înaltă dinspre râul Dâmbovița.

Secțiunea, orientată vest-est, a avut lungimea de 4,00 m și lățimea de 2,00 m. Adâncimea sa a fost cuprinsă între 0,73 m și 0,82 m de la nivelul actual al solului. Carourile au fost numerotate de la vest la est.

Cercetările arheologice preventive s-au încheiat cu descoperirea unor materiale arheologice din epoca bronzului,

secolele II-III, VI și IX-X. De asemenea, a fost descoperit un mormânt de inhumație din secolele XVIII-XIX.

Stratigrafia a fost următoarea: 0-0,28 m – solul vegetal steril arheologic; 0,28-0,46 m – strat de pământ cenușiu negricios cu materiale arheologice din secolele II-III, VI și un fragment aparținând secolului IX-X; 0,36-0,72 m – strat de pământ de culoare cenușie, cu materiale arheologice din epoca bronzului.

Epoca bronzului

Cele mai vechi urme de locuire aparțin epocii bronzului. Lotul de fragmente ceramice s-a dovedit destul de semnificativ pentru suprafața limitată cercetată în campania 2012. Fragmentele de vase ceramice descoperite pot fi încadrate în cele trei mari categorii de pastă identificate în acest sit arheologic: fină (Tipul 1), semifină (Tipul 2) și grosieră (Tipul 3). Aceste tipuri au putut fi subîmpărțite la rândul lor în mai multe subcategorii. Trebuie spus că din punct de vedere al cantității, numărul fragmentelor ceramice de la vase modelate din pastă de Tipul 3.1 a fost cel mai consistent, urmat la distanță apreciabilă de cele de Tipul 2.3; cele din pastă fină de Tipurile 1.1. și 1.2. s-au cifrat la un lot de numai nouă cioburi.

Din cauza stării accentuat fragmentare a ceramicii, cu greu au putut fi reconstituite câteva forme de vase.¹

Astfel, din pastă de Tipul 3 au fost modelate: vase-sac, din categoria recipientelor medii și mari, folosite, foarte probabil, la păstrarea proviziilor; vase borcan, din categoria recipientelor de dimensiuni medii: cu gâtul aproape cilindric, buza dreaptă sau oblică, îngroșată spre exterior; străchini: cu pereții oblici, cu buza uneori îngroșată spre exterior, având câteodată sub această unul sau două brăie aplicate; castron cu pereții oblici, buza dreaptă, îngroșată la exterior, arcuită ușor spre interior.

Din pastă de Tipul 2 au fost lucrate următoarele forme: vase-sac, din categoria recipientelor medii cu un gât arcuit, buza dreaptă subțiată, flancată la exterior cu o sau două linii horizontale adâncite; castron cu pereții oblici, buza dreaptă, arcuită ușor spre interior sau la exterior, decorate uneori cu măturica; vase cu corpul globular având la incidența dintre gât și corp un șir de găuri rotunde, iar sub acesta o apucătoare-buton verticală, flancată sub ea de o proeminență conică, urmată de două șiruri paralele de adâncituri rectangulare.

Pentru olăria din pastă fină (Tipul 1), avându-se în vedere și numărul mic de fragmente ceramice recuperate, au putut fi reconstituite numai câteva forme: vase globulare: cu gât înalt și cilindric, buza dreaptă, îngroșată la exterior; castroane cu pereții arcuiți spre exterior, buza tăiată oblic, îndoită spre interior sau cu corpul rotunjit, gâtul scurt, cilindric, prevăzut cu două toare în bandă, verticale, dispuse simetric, amplasate pe gât și umăr, uneori prevăzute cu butoni, decorate cu diferite forme geometrice, realizate în tehnica împunsăturilor succesive; străchină lucrată într-un mod rudimentar, cu pereții aplecați puternic spre exterior; cești: cu corpul globular, gât înalt, decorate cu diferite forme geometrice în tehnica împunsăturilor succesive.

Ceramica descoperită în campania din anul 2012, în Sectorul C de la Militari-Câmpul Boja, se înscrie perfect în olăria produsă de comunitățile din faza a III-a a culturii Tei din Muntenia². Unele dintre formele recipientelor au rădăcini în fazele anterioare, o parte dintre tipurile vase vor fi modelate și în faza a IV-a. Această afirmație este sprijinită de ceea ce a fost descoperit atât la Militari-Câmpul Boja, dar și în alte așezări de pe teritoriul orașului București și nu numai³.

Tipurile de decor ale ceramicii Tei III din situl nostru sunt identice cu acelea din alte așezări. Atragem însă atenția asupra ornamentului realizat cu măturica („Besenstrichverzierung”). El a

¹ Leahu 1992, p. 70 sq.; Leahu 2003, p. 111 sqq.; Schuster 2007, p. 62 sqq.

² Leahu 2003, p. 114 sqq.; Schuster 2007, p. 64 sqq.

³ Schuster 2000, p. 34; Schuster, Negru 2006, pl. 18:2, 22:3; Schuster, Negru 2007, pl. II:2; Negru et alii. 2007b, pl. 41:6, 42:4, 44:5, 43:3, 5, 46:1.

fost identificat pe multe din fragmentele ceramice recuperate în campaniile din 2008 și 2012 în Sectorul C de la Militari-Câmpul Boja. Acesta a fost practicat, așa cum arătat mai sus, atât pe ceramica grosieră (Tipul 1), cât și pe cea semifină (Tipul 2). Abundența acestui decor practicat pe lotul de ceramică recuperat în 2012 (procentul cioburilor cu acest decor din totalul pieselor de olărie descoperite, se ridică la cca 45%), este pentru situl de pe malul Lacului Morii oarecum surprinzător. În campaniile anterioare, decorul de tip Besenstrich a fost de asemenea documentat, dar pe un număr restrâns de fragmente⁴.

În campania din 2012 au mai fost găsite un fragment de la o probabilă ladă de la un car în miniatură și un fragment de la un „capăt de băț”. În ceea ce privește carele în miniatură, ele au fost documentate la Militari-Câmpul Boja și în campaniile anterioare, dar nu prin lăzi, ci prin roțițe cu și fără buceșe laterale.⁵ Capete de băț asemănătoare au fost descoperite și în urma săpăturilor mai vechi.⁶ Asupra posibilităților lor funcționalități am zăbovit cu alt prilej.

În nivelul de cultură din mileniul I p.Chr. au fost descoperite mai multe fragmente de vase ceramice din secolele II-III, VI și IX-X p.Chr.

Dintre fragmentele de vase din secolele II-III p.Chr., amintim un fund de vas din pastă zgrunțuroasă de culoare cenușie, un fragment toartă de vas din pastă de culoare cărămizie, buza de vas din pastă de culoare cenușie fină.⁷

Din secolul VI p.Chr. datează un fragment de vas din pastă nisipoasă de culoare cărămizie, modelat cu mâna liberă.⁸

Mormântul nr. 6

Groapa mormântului nu a putu fi surprinsă. Zona este parte a unui crov în care se adună apa din precipitații, fapt ce ar putea fi o explicație în acest sens. Scheletul era deus la adâncimea de 0,78-0,82 m, de la nivelul actual al solului. Scheletul era în poziție întinsă pe spate, cu ambele mâini depuse pe abdomen. În timp, ele probabil, s-au mai deplasat către coapse. Capul era ușor mai ridicat decât restul corpului.

Orientarea E-V și culoarea gălbuie a oaselor, ne determină să considerăm, chiar în lipsa inventarului, că mormântul face parte din necropola identificată în acest punct, datată în secolele XVIII-XIX.⁹

Bibliografie:

Alexandra Comșa, *Anthropological data regarding the skeleton of the 19th centuries discovered at Militari-Câmpul Boja*, în M. Negru, C. Schuster, A. Bădescu, A. Comșa, A. Morintz, *Militari Câmpul Boja. Series IV. Archaeological excavations from 2006-2007*, Târgoviște., 2007, p. 43-47.

Valeriu Leahu, *Date și considerații noi cu privire la periodizarea evoluției culturii Tei*, *Cercetări Arheologice* 9, 1992, p. 62-72.

Valeriu Leahu, *Cultura Tei. Grupul cultural Fundenii Doamnei. Probleme ale epocii bronzului în Muntenia*, *Bibliotheca Thracologica XXXVIII*, București, 2003.

Mircea Negru, Cristian Schuster, Dragoș Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000, p. 57-152.

⁴ Schuster 2000, p. 36 și pl. 42:3. Schuster, Negru 2006, p. 52 sq.

⁵ Schuster 2000, p. 36; Schuster, Negru 2006, p. 53 și pl. 30:2.

⁶ Schuster 2000, p. 36 cu lit.; Schuster, Popa 2000, p. 68 cu lit.; Schuster, Negru 2006, p. 53 sq.

⁷ Pentru mai multe informații: Negru 2000; Negru 2009.

⁸ Pentru mai multe informații: Negru 2007a.

⁹ Comșa 2007, p. 43-47.

Negru, Mircea, Bădescu, Alexandru, V. Cuculea-Sandu, *Militari Câmpul Boja, series VI, Settlements dating from 5th to 7th centuries AD (Archaeological Excavations since 1958 up to 2005)*, București, 2009

Negru et alii. 2007a - Negru, Mircea, *Militari Câmpul Boja Series, III, Settlements of 2nd to 4th centuries AD*, Târgoviște, 2006, 148 p., Ed. Cetatea de Scaun

Mircea Negru, Cristian Schuster, Alexandru Bădescu, Alexandra Comșa, Alexandru Morintz, *Militari Câmpul Boja. Series IV. Archaeological excavations from 2006-2007*, Târgoviște, 2007.

Cristian Schuster, De la epoca pietrei la prima vârstă a fierului, în Mircea Negru, Crsitan Schuster, Dragoș Moise, *Militari-Câmpul Boja. Un sit arheologic pe teritoriul Bucureștilor*, București, 2000, p. 13-46.

Cristian Schuster, *Die Tei-Kultur*, în *Zur Bronzezeit in Südromänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. II, Târgoviște, 2007, p. 39-74.

Cristian Schuster, Mircea Negru, *Militari - Câmpul Boja. An archaeological site on the territory of Bucharest II. Pre- and Proto-Historic Settlements*, Târgoviște, 2006.

Cristian Schuster, Mircea Negru, *Ceramica Tei III de la București-Militari „Câmpul Boja”*, Sectorul D, Drobeta 17, 2006, p. 52-61.

Cristian Schuster, Traian Popa, *Mogoșești. Studiu monografic*, Bibliotheca Musei Giurgiuvensis I, Giurgiu, 2000.

Abstract:

The archaeological excavation from 2012 was done inside of Saint Andrei Foundation, on the southern limit of the site. There were some information about an inhumation tomb that was discovered when there were started some home excavations. At the end of archaeological excavation, there were found archaeological material from Late Bronze Age (Tei Culture), 2nd-3rd century, and Vth century. Also, there was found an inhumation tomb from the XIXth century.

83. Buftea, jud. Ilfov

Punct: La Cârna

Cod sit: 100585.06

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 232/2012

Colectiv: Mircea Negru – responsabil (USH București), Cristian Schuster (IAB)

Terenul propus pentru cercetări arheologice preventive se află la sud de râul Colentina. În cursul cercetărilor anterioare au fost descoperite o așezare și o necropolă din secolele III-IV, o așezare din secolele VI-VII, o așezare și o necropolă din secolele XIV-XVI, respective o biserică din secolul XVI.¹

Proiectul de cercetare a cuprins practicarea un număr de șase secțiuni, notate de la S 1 la S 6. Suprafața totală cercetată a fost de 190 mp.

Stratigrafia a fost aceeași pe întreaga suprafață cercetată. Pe profilul estic al secțiunii S 6 ea a fost următoarea: 0-0,25 m, strat de culoare cenușiu-negricioasă, sol vegetal; 0,25-0,42 m, strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă ce conține fragmente de chirpici și de vase ceramice din epoca bronzului; 0,42-0,56 m, strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic.

În cursul cercetărilor au fost descoperite două gropi de mici

¹ Ștefănescu 1993; Ștefănescu 2003.

dimensiuni.

Groapa nr. 1 a fost descoperită în cadrul secțiunii S 4, carourile AB-2. Ea avea o formă ovală în plan, lungimea a fost de 1,03 m, lățimea de 0,88 m, iar adâncimea maximă de 0,53 m. Groapa a fost surprinsă de la adâncimea de 0,28 m, respectiv din nivelul de cultură aparținând epocii bronzului.

În interiorul gropii au fost găsite puține fragmente de chirpici și de vase ceramice. Complexul aparține nivelului din epoca bronzului. Materialele arheologice descoperite încadrează această groapă în cultura Glina, faza I.

Groapa nr. 2 a fost descoperită în cadrul secțiunii S 5, carourile AB-2. Groapa de formă ovală în plan, a avut lungimea a fost de 1,02 m, lățimea de 0,84 m, iar adâncimea maximă de 0,50 m. Ea a fost surprinsă de la adâncimea de 0,25 m, respectiv din nivelul de cultură aparținând epocii bronzului.

În interiorul gropii au fost găsite puține fragmente de vase ceramice. Complexul aparține nivelului din epoca bronzului. Materialele arheologice descoperite încadrează această groapă în cultura Glina, faza I.

Materialul arheologic descoperit în cursul cercetărilor a fost relativ sărac, fapt explicabil prin plasarea zonei cercetate la periferia sitului arheologic. În nivelele de cultură și în cadrul complexelor cercetate au fost descoperite fragmente de vase ceramice.

Lotul de ceramică din Bronzului Timpuriu, aparține culturii Glina. Recipientele au fost modelate din două tipuri de pastă. Prima, din care a fost lucrat grosul olăriei, are o cantitate impresionantă de impurități în compoziție: nisip, pietricele, granule de calcar, rar cioburi pisate, mica². A doua categorie, fină, este dintr-un lut frământat cu grijă și cu rare impurități³.

Starea puternic fragmentară a ceramicii, a făcut ca cu mare dificultate să putem reconstitui forme ale unor vase. Astfel, în S2 c.A1, a fost descoperită o buză de la un recipient în formă de „ghiveci de flori”, cu pereții înclinați înafară, care are analogii în vase similare din siturile de la București-Roșu și Ciurel, Udeni, Văcărești, Schitu-Gaura Despei și La Conac⁴.

În S2 c.A2 a fost găsită o altă buză, dar de data aceasta de la un vas sac, cu pereții ușor curbați și gura în formă de pâlnie. Acest tip de recipient a fost descoperit și în S3 c.1, dar și așezările de la București-Roșu, Cariera de Nisip a I.T.B și Ciurel, Mihălești-Tufa, Schitu-Gaura Despei și La Conac, Varlaam, Odaia Turcului, Prundu⁵.

Restul fragmentelor identificate la Buftea - La Cârna provin de la pereții vaselor sau sunt fragmente de baze, acestea din urmă toate plate.

Toartele au fost modelate în bandă de lățime mijlociu și îngustă (găsite în S3 c.2, S4 c.1-2), fiind rectangulare cu colțurile rotunjite sau ovale în secțiune.

Decorul este acela adâncit, realizat pe buză, alveole și, mai rar, creștături și la incidența gâtului cu umărul alveole. Pe un singur fragment a fost identificat decorul obținut prin folosirea unei „măturici” („Besenstrichverzierung”).

La Buftea nu au fost descoperite piese ceramice cu decorul tipic al culturii Glina, anume găurile-buton. Acest fapt nu este surprinzător, căci, așa cum s-a constatat și în alte situri (București-Ciurel-Niv. I, Mihai Vodă, Glina-Niv. I și Cățelu Nou), în faza I a acestei

manifestări, ornamentul amintit este o raritate sau lipsește cu totul⁶.

Piese litice

Dacă în suprafețele deschise nu a fost descoperită nici o piesă din piatră cioplită (silex), în schimb din S3 a putut fi recuperat un fragment (și acesta spart) dintr-o râșniță de mână și un fragment dintr-un zdrobitor sau cute. Unelte de acest tip au mai fost găsite în mediul Glina la București-Fundeni și Ciurel, Odaia Turcului și Branet⁷.

În Gr. 1, dar și în stratul arheologic (S3), au fost identificate răzlețe fragmente osteologice de la animale. Acestea provin de la animale domestice, cornute mari.

Vestigiile Bronzului Timpuriu de la Buftea confirmă că în punctul „La Cârna” a locuit o comunitate a culturii Glina. Trebuie precizat că, investigații mai vechi au permis surprinderea în arealul orașului Buftea, dar în ceea ce a fost denumit punctul „Mănești”, a unor urme Glina, dar de fază clasică (II)⁸. Nu trebuie uitat că și punctul „La Cârna” face parte din același cartier Mănești al localității. Dar, dat fiind faptul că în actualul stadiu al cunoașterii cele două situri Glina aparțin unor faze diferite ale culturii, nu se poate susține că una și aceeași comunitate a „întemeiat” ambele așezări.

Bibliografie:

C. Schuster, *Perioada timpurie a epocii bronzului în bazinele Argeșului și Ialomiței Superioare*, Bibliotheca Thracologica, XX, București, 1997.

C. Schuster, C. Fântăneanu, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. I, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005.

C. Schuster, C. Fântăneanu, *Zur Bronzezeit in Südrumänien. Drei Kulturen: Glina, Tei und Verbicioara*, Bd. II, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2007.

C. Schuster, T. Popa, *Cercetări arheologice pe Câlniștea. Schitu-Bila-Cămineasca*, Bibliotheca Musei Giurgiuensis IV, Editura Pelican, Giurgiu, 2009.

Aristide Ștefănescu, *Note privind locuirea din secolele XIV-XV pe raza orașului Buftea, Cercetări arheologice în București* vol. 6 (2003), p. 281-285.

Ștefănescu, Aristide, *Contribuții la cercetarea necropolelor III (sec. XIV - XV) și IV (sec. III - IV) de la Mănești - Buftea*, Materiale și cercetări arheologice vol. 17 (1993) p. 479-484.

84. Carei, jud. Satu Mare

Punct: Ferma Spitz

Cod sit: 136535.13

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 222/2012

Colectiv: Liviu Marta, Ciprian Astaloș, Kádas Zoltán (MJ Satu Mare)

Investigațiile arheologice au avut drept scop cercetarea integrală a obiectivelor arheologice identificate pe o mică insulă din mlaștina pârâului Mirghes, situată la est de orașul Carei, în apropierea șoselei Carei - Satu Mare. Existența sitului a fost constatată în profilul drumului de acces spre ferma formată din patru grajduri și în suprafața decopertată pentru construcția acestora. Zona cu urme de

² Schuster 1997, p. 59; Schuster, Fântăneanu 2007, p. 23.

³ Schuster 1997, p. 59; Schuster, Fântăneanu 2007, p. 23.

⁴ Schuster 1997, p. 61 și fig. 102/1, 109/4, 112/5, 114/5; Schuster, Fântăneanu 2007, p. 25; Schuster, Popa 2009, p. 33 și fig. 17, pl. XLIV/3, 5, LVII/5, LIX/5.

⁵ Schuster 1997, p. 60 sq. și fig. 99/3, 103/3, 106/2; Schuster, Fântăneanu 2007, p. 24 și pl. 12/1-2, 23/2-4; Schuster, Popa 2009, p. 33 și fig. 16, 18, 28, pl. XLVII/1, XLIX/1.

⁶ Schuster 1997, p. 86, 174 sqq.; Schuster, Fântăneanu 2007, p. 35.

⁷ Schuster 1997, p. 52 și fig. 32/1, 42/4; Schuster, Fântăneanu 2007, p. 12.

⁸ Schuster 1997, p. 184, cu lit.; Schuster, Fântăneanu 2005, p. 27 și Harta 9.

ocolire se afla în centrul insulei, pe suprafața a două grajduri.

În urma decapărilor mecanice succesive, s-a putut delimita conturul a 25 complexe arheologice. Complexele aparțin în majoritate epocii timpurii a bronzului, perioadă pentru care a fost surprinsă existența unui strat de cultura cu grosimea maximă de 0,40 m. Au mai fost descoperite complexe din epoca Latène, epoca romană și epoca medievală timpurie. Tipurile predominante de complexe sunt: fântâni, gropi menajere, gropi cu depuneri, cuptoare de ars vase și menajere.

Abstract:

The archaeological site researched is situated on an island in the marshy area east of the town of Carei. The majority of features belong to the Early Bronze Age, period for what a cultural layer with a maximum thickness of 40 cm was identified. There were also identified features from the Latène period, the Roman Age, and Early Middle Ages. The most common types of features are: wells, garbage pits, pits with depositions, pottery kilns and ovens.

86. Cluj-Napoca, jud. Cluj

Punct: str. Argeș nr. 24

Cod sit: 54984.213

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 8/2012, 81/2012, 289/2012

Colectiv: Emilian Simion Bota – responsabil, Nagy Szabolcs, Eugenia Beu-Dachin, Paul-Luca Pupeză, Tiberiu Tecar (MNIT), Piroska Eszter, Anca Pop, Florin Grec, Székely Noémi, Adrian Socaci, Ferenczi Márton, Lukács Erzsébet, Sajter László, Dózsa Andrea, Éva Réka, Cosmin Covrig, Csörgő Ákos, Vass Lóránt, Ferencz Szabolcs, Katona János, Pataki Zoltán, György Antónia, Kapcsos Norbert, Ștefan Timofte, Carmen Rogobete, Gyurka Orsolya, Boda Tamás, Ștefana Cristea, Balázs Bence, Claudiu Barb, Florin Gheorghiu, Szeredai Norbert, Portik István, Torzsa Alex, Hobaj Zsombor, Lucian Muntean, Mihaela Zehan, Alexandra Lazăr, Rareș Pleș, Andrei Fărcaș, Martin Adrian, Táncoș Szabolcs, Bianca Voinigescu, Dan Marian Murariu (absolvenți UBB Cluj)

Descrierea generală a sitului, precum și a stratigrafiei sitului arheologic de pe str. Argeș nr. 24 din Cluj-Napoca, unde colectivul Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei a început săpături arheologice preventive încă din anul 2011, a fost făcută în numărul precedent al CCA¹, în consecință vom continua prezentarea descoperirilor realizate în cursul anului 2012. Numărul complexelor cercetate fiind foarte mare (peste 400 în total), ne este imposibil să facem o expunere completă a lor, rezumându-ne la o sumară descriere a celor mai reprezentative complexe aparținând epocilor prezente pe sit.

Zona a fost locuită din cele mai vechi timpuri, primele urme de locuire fiind reprezentate de complexe neolitice aparținând culturii Zau², însă cele mai vechi materiale arheologice sunt reprezentate de unelte litice paleolitice descoperite în poziție secundară în

complexul CX 9, ajungând aici odată cu lucrările de nivelare a terenului, înainte de construirea bisericii reformate din lemn. Situl neolitic ocupa probabi malul râului Someș sau al unui braț al acestui râu. Complexul CX 183 constă dintr-o platformă de pietre de râu de formă trapezoidală, cu dimensiunile de 7,90 m x 2,00 m x 1,00 m, reprezentând o amenajare de pietre de râu alese cu grijă, toate având un diametru de aproximativ 20 cm, amenajare amplasată chiar peste petrișul natural. Stratigrafic, aceasta se situează mult mai jos față de celelalte complexe (adâncimea absolută a platformei este 335,20 – 335,10 m, pe când cea a complexului neolitic CX 116 este 335,86 m). Apare, așadar, o diferență de nivel de 0,60-0,70 m, stratigrafia sugerând existența unei pante naturale ce coboară spre această platformă. Un complex neolitic care ne atrage atenția este CX 25, parțial distrus, conturat ca o groapă semicirculară cu dimensiunile de 1,40 x 1,00 m, adâncimea maximă aflându-se la 0,75 m față de nivelul de identificare. Complexul conține material ceramic, resturi de debitaj litic, lame din calcedonie și din obsidian. Tipurile ceramice identificate sunt castroane, boluri, vase cu corpul sferic de dimensiuni medii, pe ele întâlnindu-se motive decorative compuse din benzi incizate umplute cu puncte. Materialul poate fi încadrat în neolitic și aparține culturii Zau. Complexul notat CX 116 s-a conturat ca o suprafață acoperită cu ceramică, având formă dreptunghiulară, fiind surprins doar un colț al acestuia. După formă, inventar arheologic, profil, putem considera că este vorba despre o locuință preistorică cu structură ușoară, fără sistem de încălzire, iar formele ceramice și motivele decorative ne determină să includem complexul tot în cadrul culturii Zau. Inventarul arheologic constă din foarte multe unelte litice confecționate din calcedonie cenușie, nuclee, așchii și resturi de debitaj din calcedonie, o singură așchie de obsidian, respectiv o mărgea din piatră. Cantitatea extrem de mare de materiale litice ne face să presupunem că avem de-a face cu un atelier. În ceea ce privește ceramica, se remarcă un castron întregibil pictat cu bitum pe suprafața interioară, motivul decorativ fiind constituit din romburi umplute cu hașuri. Nu lipsesc nici decorul incizat, benzile umplute cu impresiuni, butonii aplicați. Materialul poate fi încadrat în neolitic și aparține culturii Zau.

Prin topografia lor, complexele neolitice sugerează amplasamentul la marginea unei așezări. Mare parte a sitului corespunzător perioadei neolitice a fost deranjat de locuirile ulterioare, astfel așchii de unelte și unelte litice, precum și ceramică neolitică fiind identificate și în complexe aparținând epocilor ulterioare.

Zona a fost locuită și în perioada epocii bronzului, mai exact în bronzul timpuriu, dar așezarea acestei perioade nu a fost descoperită în perimetrul supus cercetării, fiind identificate doar trei complexe: CX 358, o groapă circulară distrusă parțial, umplutura ei conținând ceramică, fragmente de oase, pigmenți de cărbune și de chirpic. De pe fundul gropii provine o rășniță depusă cu partea activă în sus, lângă un vas fragmentar întregibil. Materialul ceramic este decorat și poate fi încadrat în epoca bronzului, respectiv în bronzul timpuriu. Din perioada bronzului mijlociu provin câteva fragmente ceramice, fără a fi descoperite complexe arheologice, situație valabilă și în cazul primei epoci a fierului.

Epoca romană, foarte bogată în descoperiri, este reprezentată de o serie de complexe arheologice care sunt dovada existenței aici a unei mici așezări. Sunt reprezentate atât spațiul de locuire cât și cel funerar, primul prin locuințe, cuptoare, cel de-al doilea printr-o incintă funerară cu morminte, un ustrinum, dar și fundațiile destul de rău păstrate ale unor monumente funerare. Unele complexe le vom prezenta în ordinea numerotării lor (aceasta corespunde în mare și ordinii descoperirii lor), altele vor fi prezentate în relație cu unitatea de care aparțin (ne referim aici la incinta funerară CX 172, de care se leagă în mod direct mai multe complexe: CX 108 A – ustrinum, dar și o serie de morminte datând din epoca romană).

¹ E. Bota, Sz. Nagy, E. Beu-Dachin, P. Pupeză, 108. Cluj-Napoca, jud. Cluj. Punct: str. Argeș nr. 24, CCA 2012, p. 196-197.

² Pentru cultura Zau, v. Gh. Lazarovici, *Cronologia absolută, relativă și evoluția culturii Zau*. În: H. Pop, I. Bejinariu, Sanda Băcucț-Crișan, D. Băcucț-Crișan (editori), *Identități culturale locale și regionale în context european. Studii de arheologie și antropologie istorică. In memoriam Alexandru V. Matei*, Cluj-Napoca 2010, p. 55-71.

Complexul CX 24 reprezintă un drum roman care făcea probabil legătura orașului Napoca cu așezările din zona estică a acestuia. A fost surprins pe o lungime de 26 de m, iar la aproximativ alți 25 de m vest față de porțiunea păstrată din drum acesta a putut fi surprins în profilul vestic al suprafeței cercetate, la limita dintre proprietatea Clubului Sportiv Școlar „Viitorul” și cea a Bisericii Reformate. Așadar, drumul poate fi urmărit pe o lungime de peste 50 m. Lățimea sa este de 6 metri, acesta fiind realizat din pietriș și bolovani de râu. Grosimea maximă a stratului pe axa centrală a sa este de 40 de cm. O rigolă (CX 52), mai lată pe alocuri de 1 m și adâncă de 0,80 m a fost identificată și cercetată de-a lungul drumului, pe latura sa nordică. La nord de această rigolă, un alt șant (rigolă) – CX 233- traversează terenul, de-a lungul drumului. La sud de CX 24 apar alte două șanțuri, mai înguste și mai puțin adânci (aproximativ 30-40 cm adâncime).

Între drum și Canalul Morii a fost identificată o incintă funerară datând din epoca romană, la adâncimea de 336,20 m (conform ridicării topo). Ea a fost denumită convențional CX 172 și se constituie dintr-o fundație patralateră, având o amprentă pe sol de aproximativ 100 mp și prezentând în partea sudică două fundații realizate pentru fixarea unor monumente funerare. Latura lungă este orientată NV – SE, iar cea scurtă NE – SV. Jumătatea laturii nordice respectiv latura estică s-au păstrat doar ca șanțuri umplute cu nisip galben, cu o lățime de 0,80 m, piatra de râu din fundație fiind probabil extrasă ulterior în scopul refolosirii. Pe partea vestică și o parte din latura nordică fundația este mai lată. Aici este prezentă piatra de râu. Menționăm că pietrele de calcar care erau probabil depuse pe fundația incintei pentru a se realiza o împrejmuire lipsesc, acestea fiind ridicate și probabil refolosite în epocile ulterioare.

În apropiere de latura vestică a incintei a fost identificat un ustrinum, notat convențional CX 108 A. Se prezintă ca o platformă extrem de arsă, având dimensiunile 1,60 x 0,70 m, pamântul roșu ars având o adâncime de aproximativ 20 cm. În incintă, dar și în afara ei, au fost descoperite mai multe morminte de incinerare și unele de înhumare. Inventarul unora din morminte este destul de bogat. În ceea ce privește mormintele, unele dintre ele sunt foarte simple, conținând urme de cărbuni, oase calcinate de mici dimensiuni și foarte puțin material arheologic. Altele au un inventar bogat (CX 210, CX 239, CX 339, CX 342 etc.), monede, fibule, cataramă, jetoane, bijuterii, vase de lut etc. Vom face o prezentare foarte scurtă a câtorva morminte cercetate. Complexul CX 339, de exemplu, este un mormânt de incinerare roman, orientat E-V, de formă aproape ovală (1,10 m lungime). Groapa conține o cantitate foarte mare de cărbuni, pământul fiind negru în anumite zone ale gropii. Din inventar amintim câteva piese din bronz (cataramă, fibulă, o piesă corodată și neidentificată ca tip etc.). CX 342 este tot un mormânt de incinerare, situat la sud de latura sudică a incintei funerare CX 172, între cele două fundații pentru monumente funerare, fiind identificat la adâncimea de 335,99 m (ridicare topo). Forma este dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Este orientat E-V și are dimensiunile 1,52 x 0,71 m. În umplutura gropii s-au descoperit obiecte de bronz și de argint.

În zona de locuire romană, aflată la sud de drum, a fost identificată o platformă amenajată cu pietre de râu și calcar grezos, printre care abundau fragmentele ceramice romane. La demontarea acestei platforme, sub ea, s-a găsit doar un strat de umplură constând din pamânt negru, afânat, cu fragmente ceramice, pietricele etc. Această platformă a fost identificată în două etape, de aceea a primit două numere, partea dinspre est fiind denumită CX 144, iar cea dinspre vest CX 143.

Tot la sud de drum, a fost identificat un cuptor de ars ceramică notat CX 257, de formă circulară și cu praefurnium orientat spre vest. Cuptorul a fost săpat integral în lut și în balast, inclusiv canalul de alimentare.

În aceeași zonă de locuire (la sud de drum) s-a cercetat o locuință romană, CX 64, de formă dreptunghiulară și având dimensiunile de 3,00 x 2,20 m. Materialul arheologic constă din vase fragmentare ceramice datând din epoca romană și de foarte bună calitate, piese din fier și material osteologic.

După plecarea autorităților romane, zona a fost abandonată până spre sfârșitul secolului al IV-lea, când, peste ruinele romane aflate în imediata apropiere a drumului încă folosit, se ridică o nouă așezare. Locuințele nou construite erau adâncite în pământ, iar acoperișul lor susținut de stâlpi din lemn, așa cum indică gropile identificate pe marginea complexelor. Unele erau încălzite cu vetre simple, iar altele nu aveau instalații de foc, fiind folosite probabil în anotimpurile calde.

Dintre complexele de locuit, cel mai bine s-a conturat CX 38: o locuință adâncită parțial în pământ, de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite (3,94 x 3,84 m). Acoperișul era susținut de șase stâlpi așezați simetric pe laturile mai lungi, trei câte trei. Materialul arheologic din inventar constă din fragmente ceramice, un ac de păr din os, două fusaiole din lut, o fibulă din bronz, o aplică din bronz, materiale de construcții romane și oase de animale.

Locuirea n-a fost de lungă durată și până în Evul Mediu timpuriu în zonă nu s-au ridicat alte edificii. Abia în secolul al XII-lea se reia locuirea, fiind descoperite urmele unei așezări a cărei limite depășesc zona cercetată. Locuințele nu diferă foarte mult de cele din perioada anterioară, dar sunt mai spațioase și au cuptoare din piatră. Din așezare au fost identificate și cercetate integral două locuințe. Cel mai important complex de locuit pare să fi fost CX 39, o locuință adâncită parțial în pământ. Complexul avea formă dreptunghiulară, cu laturile de 6,10 x 5,40 m, fiind orientat pe direcția NE-SV. Zona nord-estică a fost distrusă de un șanț săpat pentru realizarea fundației clădirii care urmează să fie ridicate pe acest teren. În colțul sudic era amenajat un cuptor de tip piatră, cu formă trapezoidală. Cuptorul este realizat din fragmente de lespezi de calcar romane, refolosite, cu urme de ardere, puse pe cant. Acoperișul era susținut de patru stâlpi așezați simetric, câte doi pe fiecare latură lungă, la aproximativ un metru de colțuri. În podeaua locuinței au fost săpate două gropi dreptunghiulare, adâncite în stratul de balast până la -1,45 m. Probabil că ele au servit drept gropi de provizii. Umplutura locuinței consta din pământ cenușiu afânat, cu pigmenți de cărbune și cenușă, fragmente ceramice, oase de animale sau materiale de construcții romane. Pe baza materialului arheologic găsit, complexul a fost datat în sec. al XII-lea.

Nici așezarea din care făcea parte CX 39 n-a avut o perioadă lungă de existență. Până la ridicarea bisericii la sfârșitul secolului al XVII-lea, zona a fost folosită mai mult ca teren agricol. În stratul de dărâmtură romană surprins între drumul roman și Canalul Morii au fost descoperite 8 morminte de înhumare, unele înconjurate și acoperite cu pietre de calcar. Numărul mormintelor a fost mai mare, așa cum o arată fragmentele de oase umane descoperite în zonele afectate de lucrări moderne. Orientarea generală a mormintelor a fost V-E, dar s-au găsit și unele orientate invers. Inventarul funerar a fost sărac sau a lipsit în totalitate. Singurul mormânt mai bogat în descoperiri a fost CX 381, de unde provin un inel de bronz și un șirag de mărgelă din pastă de sticlă. Dar nici în acest caz inventarul funerar nu permite o încadrare cronologică restrânsă. Foarte probabil mormintele de înhumare se datează în sec. XIV-XV.

La sfârșitul secolului al XVII-lea zona aparține Parohiei Reformate. Comunitatea reformată stabilită în afara zidului de incintă al orașului ridică o biserică de lemn, clădită pe o fundație de piatră. Planul bisericii are forma unei cruci latine, orientată E-V, cu dimensiuni impresionante: 40 de m lungime și 30 de m lățime. Cercetarea complexului a fost îngreunată de faptul că o parte însemnată din nava centrală a fost distrusă cu ocazia lucrărilor de

construcție moderne. S-au păstrat nederanjate doar partea nordică a navei centrale, pe o lățime de 2,00 m, absida și cele două nave laterale. Fundația are o lățime de 0,60 m și se adâncește mai mult în partea vestică, până la -0,60 m față de nivelul de călcare din secolul al 17-lea. Era compusă dintr-o substrucție de grosime variabilă alcătuită din pietre de râu și fragmente de calcar prinse cu mortar slab, peste care au fost așezate blocurile de calcar ce susțineau pereții. În unele zone, acolo unde solul era suficient de stabil, substrucția lipsește în totalitate, blocurile fiind așezate direct pe pământ. Structura de lemn n-a fost identificată arheologic, deoarece în jurul anului 1850, odată cu ridicarea noii biserici, lemnul a fost refolosit. Din interiorul bisericii provine o cantitate impresionantă de material arheologic: fragmente de vase ceramice și de sticlă, ochiuri de geam din sticlă prinse într-un chenar de staniu, 170 de monede de argint și din bronz emise între sec. XVI-XIX, butoni și aplici de bronz, nasturi din os, ace de păr din bronz și din os, un medalion din bronz cu inscripție etc.

Fiind una dintre puținele zone neafectate de construcțiile moderne ale orașului Cluj-Napoca, aflată în afara zidurilor orașului roman și medieval, situl de pe str. Argeș nr. 24 a furnizat date importante privind istoria zonei din neolitic și până în zilele noastre.

Abstract:

The rescue excavation from Argeș street 24 in Cluj-Napoca continued in 2012, bringing to light new discoveries. In what regards Neolithic some complexes related to Zau culture (as traces of dwellings or pits containing interesting archaeological material, mainly pottery, chalcedony and obsidian blades, and others) were found. The Roman level is very rich in discoveries. A road, homes, pottery kilns and domestic ovens, a funerary precinct including cremation graves are all evidence of a small Roman settlement in the area. After the Romans abandoned the territory, at the end of the IVth century a new settlement was created, but this lasted only a short time. In the XIIth century new homes (see, for example, CX 39) appear in the area, and the end of the XVIIth century comes with the construction of a wooden church.

85. Cluj-Napoca, jud. Cluj [Napoca]

Punct: str. V. Deleu nr. 1

Cod sit: 54984.16

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 213/2012

Colectiv: Sorin Ilie Cociș – responsabil, Szabolcs Ferencz – responsabil sector, Alpar Dobos, Vlad Andrei Lăzărescu, Silvia Mustață, Coriolan Horatiu Opreanu, Adrian Ursuțiu, Cumurciuk Korneliu, Bajusz Matyas (IAIA Cluj), Valentin Voșșian (MNIT)

Aria în care s-au desfășurat săpăturile arheologice, începând din 1992, se află în zona centrală a orașului actual, în apropiere de Parcul Caragiale. În Evul Mediu aici a fost domeniul mănăstirii dominicanilor (sec. XV), care, din sec. XVIII a intrat în patrimoniul ordinului franciscan. În sec. XIX se va construi aici un spital al orașului. Mai târziu, pe o parte a terenului, se va ridica edificiul în care vor funcționa o asociație profesională; cealaltă parte devine autogară la începutul sec. XX, apoi s-a construit o sală de box a clubului „Voința”.

În 1991, fostul UJCM, care ocupă și azi clădirea vechii asociații profesionale, a dorit o extindere a sediului său. Astfel au

început cercetările arheologice preventive pe terenul de pe care a fost dărâmată vechea sală de box, a prilejuit începutul săpăturilor.

În 2005 zona este restituită proprietarului Adela Logean.

Situl din str. V. Deleu a fost cercetat timp de 10 campanii (1992-2001). de un colectiv de arheologi de la Institutului de Arheologie și Istoria Artei Cluj - Napoca și Muzeul Național de Istorie al Transilvaniei.

Suprafața cercetată este de 800 mp. S-a mers în profunzime până la -3,70 m, adâncime la care se află pânza freatică; prezența ei împiedică cercetarea eventualelor nivele preromane. Tehnica folosită a fost decopertarea pe suprafețe. Au fost identificate următoarele etape de locuire :

Locuire romană: trei faze cu construcții de lemn; două faze cu construcții de piatră, fiecare cu câte o refacere;

Locuire medievală: o fază aparținând sec. XI-XII; o fază cu urme sporadice din sec. XIV-XV; o fază cu construcții de sec. XVII-XVIII.

Construcțiile romane de piatră (restaurate) reprezintă două clădiri de mari dimensiuni, despărțite de un interstițiu. Ele au fost notate de noi în mod convențional C1 (la nord) și C2 (la sud). Clădirea C2 constituită din 4 compartimente de mari dimensiuni, notate convențional a, b, c, d. Din păcate spre vest nu s-a putut extinde cercetarea pentru că afecta zidul de rezistență al clădirii vecine.

Construirea unei clădiri pe acest teren cu păstrarea subsolului ca zonă vizibilă în administrarea primăriei ne-a permis executarea unei săpături cu caracter preventiv până la fundațiile clădirii din vestul arealului. Cercetarea preventivă a urmărit încercarea de delimitare spre vest a celor două clădiri și a eventualelor clădiri medievale și moderne.

Zona supusă investigației arheologice era extrem de greu de cercetat mai ales la adâncimi mari pentru că practic se lucra până la structura de rezistență a clădirii vecine care trebuia consolidată. S-a lucrat pe o suprafață paralelă cu clădirea vecină pe axa sud-nord 3,5 x 35 m. În urma identificării complexelor, afectate într-o măsură mai mare sau mai mică de zidurile moderne și de fântânile moderne s-a trecut la cercetarea manuală a zonelor de complexe.

Au fost identificate și cercetate complexe arheologice romane și complexe moderne.

În cadrul clădirii C2 a fost investigată camera C2d, care are mai multe compartimentări. Camera este bine delimitată pe trei laturi (nord, sud și est). Dimensiuni 7 m x 4,32 m. Ea a fost sub împărțită în patru spații cu dimensiunile de C2d-a cu 4,10 m x 4,32 m, C2d-b cu 1,32 m x 1,94 m. În continuare camera C2c cu dimensiunea 1,98 m x 1,86 m. Culoarul are dimensiunea de 2,88 m x 1 m. În toate aceste patru compartimente au existat două nivele cu hypocaust, fiecare cu o refacere. Probabil în prima fază în camera C2d-a a existat o substrucție pentru susținerea unei vane romane?. Materialul arheologic constă din ceramică, obiecte de os, fier, bronz. Sub nivelele de piatră au fost identificate trei faze de lemn. Au fost surprinse câteva bârne de lemn, împreună cu un bogat material arheologic. Din păcate nu am reușit să surprindem spre vest închiderea complexului. Tot aici au fost surprinse și ziduri moderne ale clădirii cercetate în 2001.

În cadrul clădirii C1 a fost surprins pe o mare parte până la nivelul actual de călcare, zidul de închidere de pe latura de vest. Pe acest zid se sprijină și clădirea actuală (!!!). Spre sud a fost surprinsă închiderea camerei cercetate în 1995. și denumită convențional culoar. Am reușit delimitarea întregii camere 6,60 x 4 m. Pe latura de vest zidul camerei a fost surprins pe o înălțime de 3,2 m. În cameră au fost surprinse patru nivele de construcții romane, aparținând fazele de piatră. Sub aceste straturi de cultură au fost surprinse nivele aparținând fazelor de lemn.

Tot aici a fost cercetată parțial și o fântâna săpată parțial în

campaniile anterioare. În campania 2012 s-a descoperit același tip de material care datează astuparea fântânii în sec. XVIII. Materialul arheologic constă din : ceramică, fier, sticlă, oase de animale. S-au recuperat și patru bârne de lemn din structura fântânii.

În camera cu hypocaust din C1 a fost cercetat întregul sistem de încălzire cu toate refacerile sale. Spre nord instalația de hypocaust este străpunsă de o fântână modernă din sec XVIII. De asemenea au fost cercetate în profunzime toate construcțiile aparținând fazelor de lemn.

Complexele arheologice cercetate ne permit o încadrare nivelurilor romane între anii 107-250 d. Chr. Stratigrafia pentru locuirea romană este următoarea o primă fază de lemn datând din primii ani de după cucerire; două faze de lemn până spre mijlocul sec. II p. Chr.; construcții de piatră cu două refaceri (150 - 250 p. Chr.). Ca termen de datare pentru ultimul nivel roman avem o monedă de la Herenius Etruscus, (monedele din cercetarea preventivă au fost determinate de dr. Cristian Găzdac).

Complexele medievale târzii, cele două fântâni și fragmente dintr-o clădire pot fi încadrate în secolele XVII - XVIII.

Perimetrul cercetat cu ocazia extinderii proiectului investițional a dus la confirmarea vechi stratigrafii cunoscute, iar datorită unei metode mai avansate de cercetare la o cronologie mai exactă a diferitelor artefacte în speță ceramica romană.

Bibliografie:

S. Cociș, V. Voişian, A. Paki, M. Rotea, Raport preliminar privind cercetările arheologice din str. V. Deleu în Cluj-Napoca, I. Campaniile 1992-1994, ActaMN, 32, I, 1995, p. 635-651.

S. Cociș, I. Nemeți, V. Voişian, Fl. Fodorean, Săpăturile de la Cluj-Napoca din 2001, CCA 2002, p. 107.

C. Găzdac, V. Voişian, S. Cociș, Coin finds from Napoca –the excavations on Deleu st., RB, XVII., 2003, p. 77-96.

C. Găzdac, S. Cociș, Ágnes Găzdac-Alföldy, Livia Călian, The Roman Imperial Hoard from Cluj –Napoca, Cluj –Napoca, 2010, Editura Mega.

86. Cluj-Napoca, jud. Cluj

Punct: str. Argeș nr. 24

Cod sit: 54984.213

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 8/2012, 81/2012, 289/2012

Colectiv: Emilian Simion Bota – responsabil, Nagy Szabolcs, Eugenia Beu-Dachin, Paul-Luca Pupeză, Tiberiu Tecar (MNIT), Pirooska Eszter, Anca Pop, Florin Grec, Székely Noémi, Adrian Socaci, Ferenczi Márton, Lukács Erzsébet, Sajter László, Dózsa Andrea, Éva Réka, Cosmin Covrig, Csörgő Ákos, Vass Lóránt, Ferencz Szabolcs, Katona János, Pataki Zoltán, György Antónia, Kapcsos Norbert, Ștefan Timofte, Carmen Rogobete, Gyurka Orsolya, Boda Tamás, Ștefana Cristea, Balázs Bence, Claudiu Barb, Florin Gheorghiiță, Szeredai Norbert, Portik István, Torzsa Alex, Hobaj Zsombor, Lucian Muntean, Mihaela Zehan, Alexandra Lazăr, Rareș Pleș, Andrei Fărcaș, Martin Adrian, Tâncos Szabolcs, Bianca Voinigescu, Dan Marian Murariu (absolvenți UBB Cluj)

Descrierea generală a sitului, precum și a stratigrafiei sitului arheologic de pe str. Argeș nr. 24 din Cluj-Napoca, unde colectivul Muzeului Național de Istorie a Transilvaniei a început săpături arheologice preventive încă din anul 2011, a fost făcută în

numărul precedent al CCA¹, în consecință vom continua prezentarea descoperirilor realizate în cursul anului 2012. Numărul complexelor cercetate fiind foarte mare (peste 400 în total), ne este imposibil să facem o expunere completă a lor, rezumându-ne la o sumară descriere a celor mai reprezentative complexe aparținând epocilor prezente pe sit.

Zona a fost locuită din cele mai vechi timpuri, primele urme de locuire fiind reprezentate de complexe neolitice aparținând culturii Zau², însă cele mai vechi materiale arheologice sunt reprezentate de unelte litice paleolitice descoperite în poziție secundară în complexul CX 9, ajungând aici odată cu lucrările de nivelare a terenului, înainte de construirea bisericii reformate din lemn. Situl neolitic ocupa probabi malul râului Someș sau al unui braț al acestui râu. Complexul CX 183 constă dintr-o platformă de pietre de râu de formă trapezoidală, cu dimensiunile de 7,90 m x 2,00 m x 1,00 m, reprezentând o amenajare de pietre de râu alese cu grijă, toate având un diametru de aproximativ 20 cm, amenajare amplasată chiar peste pietrișul natural. Stratigrafic, aceasta se situează mult mai jos față de celelalte complexe (adâncimea absolută a platformei este 335,20 – 335,10 m, pe când cea a complexului neolitic CX 116 este 335,86 m). Apare, așadar, o diferență de nivel de 0,60-0,70 m, stratigrafia sugerând existența unei pante naturale ce coboară spre această platformă. Un complex neolitic care ne atrage atenția este CX 25, parțial distrus, conturat ca o groapă semicirculară cu dimensiunile de 1,40 x 1,00 m, adâncimea maximă aflându-se la 0,75 m față de nivelul de identificare. Complexul conține material ceramic, resturi de debitaj litic, lame din calcedonie și din obsidian. Tipurile ceramice identificate sunt castroane, boluri, vase cu corpul sferic de dimensiuni medii, pe ele întâlnindu-se motive decorative compuse din benzi incizate umplute cu puncte. Materialul poate fi încadrat în neolitic și aparține culturii Zau. Complexul notat CX 116 s-a conturat ca o suprafață acoperită cu ceramică, având formă dreptunghiulară, fiind surprins doar un colț al acestuia. După formă, inventar arheologic, profil, putem considera că este vorba despre o locuință preistorică cu structură ușoară, fără sistem de încălzire, iar formele ceramice și motivele decorative ne determină să includem complexul tot în cadrul culturii Zau. Inventarul arheologic constă din foarte multe unelte litice confecționate din calcedonie cenușie, nuclee, așchii și resturi de debitaj din calcedonie, o singură așchie de obsidian, respectiv o mărgea din piatră. Cantitatea extrem de mare de materiale litice ne face să presupunem că avem de-a face cu un atelier. În ceea ce privește ceramica, se remarcă un castron întregibil pictat cu bitum pe suprafața interioară, motivul decorativ fiind constituit din romburi umplute cu hașuri. Nu lipsesc nici decorul incizat, benzile umplute cu impresiuni, butonii aplicați. Materialul poate fi încadrat în neolitic și aparține culturii Zau.

Prin topografia lor, complexele neolitice sugerează amplasamentul la marginea unei așezări. Mare parte a sitului corespunzător perioadei neolitice a fost deranjat de locuirile ulterioare, astfel așchii de unelte și unelte litice, precum și ceramică neolitică fiind identificate și în complexe aparținând epocilor ulterioare.

Zona a fost locuită și în perioada epocii bronzului, mai exact în bronzul timpuriu, dar așezarea acestei perioade nu a fost descoperită în perimetrul supus cercetării, fiind identificate doar trei complexe: CX 358, o groapă circulară distrusă parțial, umplutura ei conținând ceramică, fragmente de oase, pigmenti de cărbune și de chirpic. De

¹ E. Bota, Sz. Nagy, E. Beu-Dachin, P. Pupeză, 108. Cluj-Napoca, jud. Cluj. Punct: str. Argeș nr. 24, CCA 2012, p. 196-197.

² Pentru cultura Zau, v. Gh. Lazarovici, *Cronologia absolută, relativă și evoluția culturii Zau*. În: H. Pop, I. Bejinariu, Sanda Băcucă-Crișan, D. Băcucă-Crișan (editori), *Identități culturale locale și regionale în context european. Studii de arheologie și antropologie istorică. In memoriam Alexandru V. Matei*, Cluj-Napoca 2010, p. 55-71.

pe fundul gropii provine o rășniță depusă cu partea activă în sus, lângă un vas fragmentar întregibil. Materialul ceramic este decorat și poate fi încadrat în epoca bronzului, respectiv în bronzul timpuriu. Din perioada bronzului mijlociu provin câteva fragmente ceramice, fără a fi descoperite complexe arheologice, situație valabilă și în cazul primei epoci a fierului.

Epoca romană, foarte bogată în descoperiri, este reprezentată de o serie de complexe arheologice care sunt dovada existenței aici a unei mici așezări. Sunt reprezentate atât spațiul de locuire cât și cel funerar, primul prin locuințe, cuptoare, cel de-al doilea printr-o incintă funerară cu morminte, un ustrinum, dar și fundațiile destul de rău păstrate ale unor monumente funerare. Unele complexe le vom prezenta în ordinea numerotării lor (aceasta corespunde în mare și ordinii descoperirii lor), altele vor fi prezentate în relație cu unitatea de care aparțin (ne referim aici la incinta funerară CX 172, de care se leagă în mod direct mai multe complexe: CX 108 A – ustrinum, dar și o serie de morminte datând din epoca romană).

Complexul CX 24 reprezintă un drum roman care făcea probabil legătura orașului Napoca cu așezările din zona estică a acestuia. A fost surprins pe o lungime de 26 de m, iar la aproximativ alți 25 de m vest față de porțiunea păstrată din drum acesta a putut fi surprins în profilul vestic al suprafeței cercetate, la limita dintre proprietatea Clubului Sportiv Școlar „Viitorul” și cea a Bisericii Reformate. Așadar, drumul poate fi urmărit pe o lungime de peste 50 m. Lățimea sa este de 6 metri, acesta fiind realizat din pietriș și bolovani de râu. Grosimea maximă a stratului pe axa centrală a sa este de 40 de cm. O rigolă (CX 52), mai lată pe alocuri de 1 m și adâncă de 0,80 m a fost identificată și cercetată de-a lungul drumului, pe latura sa nordică. La nord de această rigolă, un alt șant (rigolă) – CX 233- traversează terenul, de-a lungul drumului. La sud de CX 24 apar alte două șanțuri, mai înguste și mai puțin adânci (aproximativ 30-40 cm adâncime).

Între drum și Canalul Morii a fost identificată o incintă funerară datând din epoca romană, la adâncimea de 336,20 m (conform ridicării topo). Ea a fost denumită convențional CX 172 și se constituie dintr-o fundație patralateră, având o amprentă pe sol de aproximativ 100 mp și prezentând în partea sudică două fundații realizate pentru fixarea unor monumente funerare. Latura lungă este orientată NV – SE, iar cea scurtă NE – SV. Jumătatea laturii nordice respectiv latura estică s-au păstrat doar ca șanțuri umplute cu nisip galben, cu o lățime de 0,80 cm, piatra de râu din fundație fiind probabil extrasă ulterior în scopul refolosirii. Pe partea vestică și o parte din latura nordică fundația este mai lată. Aici este prezentă piatra de râu. Menționăm că pietrele de calcar care erau probabil depuse pe fundația incintei pentru a se realiza o împrejmuire lipsesc, acestea fiind ridicate și probabil refolosite în epocile ulterioare.

În apropiere de latura vestică a incintei a fost identificat un ustrinum, notat convențional CX 108 A. Se prezintă ca o platformă extrem de arsă, având dimensiunile 1,60 x 0,70 m, pamântul roșu ars având o adâncime de aproximativ 20 cm. În incintă, dar și în afara ei, au fost descoperite mai multe morminte de incinerare și unele de înhumare. Inventarul unora din morminte este destul de bogat. În ceea ce privește mormintele, unele dintre ele sunt foarte simple, conținând urme de cărbuni, oase calcinate de mici dimensiuni și foarte puțin material arheologic. Altele au un inventar bogat (CX 210, CX 239, CX 339, CX 342 etc.), monede, fibule, cataramă, jetoane, bijuterii, vase de lut etc. Vom face o prezentare foarte scurtă a câtorva morminte cercetate. Complexul CX 339, de exemplu, este un mormânt de incinerare roman, orientat E-V, de formă aproape ovală (1,10 m lungime). Groapa conține o cantitate foarte mare de cărbuni, pământul fiind negru în anumite zone ale gropii. Din inventar amintim câteva piese din bronz (cataramă, fibulă, o piesă corodată și neidentificată ca tip etc.). CX 342 este tot un mormânt de

incinerare, situat la sud de latura sudică a incintei funerare CX 172, între cele două fundații pentru monumente funerare, fiind identificat la adâncimea de 335,99 m (ridicare topo). Forma este dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite. Este orientat E-V și are dimensiunile 1,52 x 0,71 m. În umplutura gropii s-au descoperit obiecte de bronz și de argint.

În zona de locuire romană, aflată la sud de drum, a fost identificată o platformă amenajată cu pietre de râu și calcar grezos, printre care abundau fragmentele ceramice romane. La demontarea acestei platforme, sub ea, s-a găsit doar un strat de umplutură constând din pamânt negru, afânat, cu fragmente ceramice, pietricele etc. Această platformă a fost identificată în două etape, de aceea a primit două numere, partea dinspre est fiind denumită CX 144, iar cea dinspre vest CX 143.

Tot la sud de drum, a fost identificat un cuptor de ars ceramică notat CX 257, de formă circulară și cu praefurnium orientat spre vest. Cuptorul a fost săpat integral în lut și în balast, inclusiv canalul de alimentare.

În aceeași zonă de locuire (la sud de drum) s-a cercetat o locuință romană, CX 64, de formă dreptunghiulară și având dimensiunile de 3,00 x 2,20 m. Materialul arheologic constă din vase fragmentare ceramice datând din epoca romană și de foarte bună calitate, piese din fier și material osteologic.

După plecarea autorităților romane, zona a fost abandonată până spre sfârșitul secolului al IV-lea, când, peste ruinele romane aflate în imediata apropiere a drumului încă folosit, se ridică o nouă așezare. Locuințele nou construite erau adâncite în pământ, iar acoperișul lor susținut de stâlpi din lemn, așa cum indică gropile identificate pe marginea complexelor. Unele erau încălzite cu vetre simple, iar altele nu aveau instalații de foc, fiind folosite probabil în anotimpurile calde.

Dintre complexele de locuit, cel mai bine s-a conturat CX 38: o locuință adâncită parțial în pământ, de formă dreptunghiulară, cu colțurile rotunjite (3,94 x 3,84 m). Acoperișul era susținut de șase stâlpi așezați simetric pe laturile mai lungi, trei câte trei. Materialul arheologic din inventar constă din fragmente ceramice, un ac de păr din os, două fusaiole din lut, o fibulă din bronz, o aplică din bronz, materiale de construcții romane și oase de animale.

Locuirea n-a fost de lungă durată și până în Evul Mediu timpuriu în zonă nu s-au ridicat alte edificii. Abia în secolul al XII-lea se reia locuirea, fiind descoperite urmele unei așezări a cărei limite depășesc zona cercetată. Locuințele nu diferă foarte mult de cele din perioada anterioară, dar sunt mai spațioase și au cuptoare din piatră. Din așezare au fost identificate și cercetate integral două locuințe. Cel mai important complex de locuit pare să fi fost CX 39, o locuință adâncită parțial în pământ. Complexul avea formă dreptunghiulară, cu laturile de 6,10 x 5,40 m, fiind orientat pe direcția NE-SV. Zona nord-estică a fost distrusă de un șanț săpat pentru realizarea fundației clădirii care urmează să fie ridicate pe acest teren. În colțul sudic era amenajat un cuptor de tip pietar, cu formă trapezoidală. Cuptorul este realizat din fragmente de lespezi de calcar romane, refolosite, cu urme de ardere, puse pe cant. Acoperișul era susținut de patru stâlpi așezați simetric, câte doi pe fiecare latură lungă, la aproximativ un metru de colțuri. În podeaua locuinței au fost săpate două gropi dreptunghiulare, adâncite în stratul de balast până la -1,45 m. Probabil că ele au servit drept gropi de provizii. Umplutura locuinței consta din pământ cenușiu afânat, cu pigmenți de cărbune și cenușă, fragmente ceramice, oase de animale sau materiale de construcții romane. Pe baza materialului arheologic găsit, complexul a fost datat în sec. al XII-lea.

Nici așezarea din care făcea parte CX 39 n-a avut o perioadă lungă de existență. Până la ridicarea bisericii la sfârșitul secolului al XVII-lea, zona a fost folosită mai mult ca teren agricol. În stratul de dărâmtură romană surprins între drumul roman și Canalul Morii

au fost descoperite 8 morminte de înhumăție, unele înconjurate și acoperite cu pietre de calcar. Numărul mormintelor a fost mai mare, așa cum o arată fragmentele de oase umane descoperite în zonele afectate de lucrări moderne. Orientarea generală a mormintelor a fost V-E, dar s-au găsit și unele orientate invers. Inventarul funerar a fost sărac sau a lipsit în totalitate. Singurul mormânt mai bogat în descoperiri a fost CX 381, de unde provin un inel de bronz și un șirag de mărgelă din pastă de sticlă. Dar nici în acest caz inventarul funerar nu permite o încadrare cronologică restrânsă. Foarte probabil mormintele de înhumăție se datează în sec. XIV-XV.

La sfârșitul secolului al XVII-lea zona aparține Parohiei Reformate. Comunitatea reformată stabilită în afara zidului de incintă al orașului ridică o biserică de lemn, clădită pe o fundație de piatră. Planul bisericii are forma unei cruci latine, orientată E-V, cu dimensiuni impresionante: 40 de m lungime și 30 de m lățime. Cercetarea complexului a fost îngreunată de faptul că o parte însemnată din nava centrală a fost distrusă cu ocazia lucrărilor de construcție moderne. S-au păstrat nederanjate doar partea nordică a navei centrale, pe o lățime de 2,00 m, absida și cele două nave laterale. Fundația are o lățime de 0,60 m și se adâncește mai mult în partea vestică, până la -0,60 m față de nivelul de călcare din secolul al 17-lea. Era compusă dintr-o substrucție de grosime variabilă alcătuită din pietre de râu și fragmente de calcar prinse cu mortar slab, peste care au fost așezate blocurile de calcar ce susțineau pereții. În unele zone, acolo unde solul era suficient de stabil, substrucția lipsește în totalitate, blocurile fiind așezate direct pe pământ. Structura de lemn n-a fost identificată arheologic, deoarece în jurul anului 1850, odată cu ridicarea noii biserici, lemnul a fost refolosit. Din interiorul bisericii provine o cantitate impresionantă de material arheologic: fragmente de vase ceramice și de sticlă, ochiuri de geam din sticlă prinse într-un chenar de staniu, 170 de monede de argint și din bronz emise între sec. XVI-XIX, butoni și aplici de bronz, nasturi din os, ace de păr din bronz și din os, un medalion din bronz cu inscripție etc.

Fiind una dintre puținele zone neafectate de construcțiile moderne ale orașului Cluj-Napoca, aflată în afara zidurilor orașului roman și medieval, situl de pe str. Argeș nr. 24 a furnizat date importante privind istoria zonei din neolitic și până în zilele noastre.

Abstract:

The rescue excavation from Argeș street 24 in Cluj-Napoca continued in 2012, bringing to light new discoveries. In what regards Neolithic some complexes related to Zau culture (as traces of dwellings or pits containing interesting archaeological material, mainly pottery, chalcedony and obsidian blades, and others) were found. The Roman level is very rich in discoveries. A road, homes, pottery kilns and domestic ovens, a funerary precinct including cremation graves are all evidence of a small Roman settlement in the area. After the Romans abandoned the territory, at the end of the IVth century a new settlement was created, but this lasted only a short time. In the XIIth century new homes (see, for example, CX 39) appear in the area, and the end of the XVIIth century comes with the construction of a wooden church.

87. Crețești de Sus, com Crețești, jud. Vaslui

Punct: La Intersecție

Cod sit: 163235.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 210/2012

Colectiv: Vicu Merlan - responsabil, Paul Salomeia (MM Huși)

A fost trasată o nouă secțiune Ș12, pe un ax NV – SE, paralelă cu Ș11/2011. Secțiunea prezintă un ușor plan înclinat în partea de SE, coborând treptat cu circa - 0,5 m față de nivelul de bază din amonte. Nivelul arheologic cucutenian se pliază acestui plan înclinat pe o direcție aproximativă N – S.

Pe parcursul săpăturii, de la nivelul de călcare spre cel inferior, au fost identificate următoarele:

- Groapă contemporană (G18), de la fostul CAP, ce se adâncește până la - 0,30 m, fiind surprinsă între m10-m17, cu resturi menajere aferente;

- Mormântul nr. 20 (m17/- 0,65 m), din Hallstatt timpuriu, păstrat mediocru, cu oasele friabile, fiind orientat pe un ax aproximativ E – V, cu capul spre E. Capul a fost surprins în Ș12, iar restul corpului în berna dintre Ș12 și Ș11. Dentiția este foarte bună. Craniul este contorsionat de la presiunea pământului, fapt care a făcut ca maxilarul să fie ușor deplasat spre nord, având un diametru de circa 17 cm. Mâinile erau întinse, cu antebrațele încrucișate în zona pieptului. Nu se păstrează prea multe fragmente din zona bazinului, coastelor și a picioarelor.

Inventar: La 16 cm de maxilarul inferior, în zona pieptului, s-a descoperit un inel spiralat din bronz corodat, confecționat dintr-o sârmă ce pare a fi fost inițial un ac cu circa 2 cm lungime, cu cap, subțindu-se ușor spre vârful care ulterior a fost rupt intenționat pentru a fi dat spre altă destinație. Inelul a fost atașat unui deget de la mâna dreaptă.

- Locuință cucuteniană surprinsă încă din Ș11/ 2011, la m19 - m20, care se prelungește și-n afara secțiunii spre nord și est. O masă compactă a fost descoperită în partea central-estică între m19- m20, la - 1,20 m. Chirpicul este de culoare cărămizie, de calitate foarte bună cu duritate mare, având în compoziție resturi de pleavă și iarbă. Nu se văd amprente de bârne sau pari, fiind probabil un rest de perete de elevație, căzut pe latura de est a locuinței.

- Vatră de foc cucuteniană (m15) surprinsă între -0, 90 m - 1,10 m, cu chirpic poligonal de culoare cenușiu-cărămizie, fețuit la exterior și neregulat la partea exterioară. Are o formă aproximativ dreptunghiulară. Vatra se întinde și iese din Ș12 spre est, fiind surprinsă circa 2/3 în această secțiune.

Ceramica este de calitate foarte bună, unele cu urme de pictură policromă, având ca motive forme geometrice și spirale, însă 9/10 este fără pictură (corodată în cea mai mare parte de aciditatea solului).

Au fost descoperite și fragmente de ceramică „Cucuteni C”, friabile cu scoică în pastă, altele de factură Costișa (Bronzul mijlociu) și chiar Precucuteni III la nivel inferior la peste 1 m adâncime. Foarte puține fragmente ceramice prezentau o ardere secundară (vitriolate). Fragmentele cu incizii punctiforme de natură precucuteniană sunt de calitate bună spre slabă, fiind de culoare neagră, unele cu buza dreaptă incizată.

Ca forme apar: boluri, castroane, amfore, vase mari de provizii, ulcele, vâsulețe mici de calitate bună etc. Pereții acestora au grosimi variabile de la câțiva mm la 2-3 cm (vase grosolane de provizii).

La m18 au fost descoperite și câteva pietre înroșite (în partea de est a locuinței), probabil de la baza unei vetre de foc.

În cadrul campaniei arheologice din anul 2012 de la Crețești, s-au pus în evidență: o groapă contemporană ce deranjează stratul superior, un mormânt hallstattian timpuriu având în inventar doar un

inel spiralat din bronz (nu excludem să fi avut și ulcică, fiind distrusă probabil de groapa unui par din perioada contemporană), o locuință cucuteniană aparținând etapei A3 și o vatră de foc, la câțiva metri de aceasta spre est. S-a pus în evidență și un bogat material ceramic cu forme diverse și cu pictură.

Vezi Anexa 6

88. Deva, jud. Hunedoara

Punct: Parcul Municipal Cetate

Cod sit: 86696.16

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 241/2012

Colectiv: Costin-Daniel Țuțuianu- responsabil, Ioana Lucia Barbu, Cristina Bodó, Ionuț-Cosmin Codrea, Antoniu Marc (MCDR Deva)

Săpătura preventivă s-a realizat pe baza autorizației nr. 241 din 2012 emisă de Ministerul Culturii și a fost efectuată la cererea Primăriei Municipiului Deva, care dorește să realizeze obiectivul: „Reabilitarea Parcului Municipal Cetate”, Deva, jud. Hunedoara.

Suprafața a fost decopertată mecanic cu ajutorul unui excavator. Decopertarea mecanizată a fost efectuată până la adâncimea de 0,50 m, adâncime la care s-au conturat complexele arheologice. După această etapă, săpătura arheologică s-a realizat cu muncitorii puși la dispoziție de beneficiar, conturarea complexelor și cercetarea lor făcându-se manual.

În urma cercetării au fost descoperite 3 complexe arheologice, aparținând epocii dacice.

Complexul 1: groapă menajeră, de formă aproximativ circulară în plan, în profil e ușor clopotită; dimensiuni: diametru: 1,20 m, adâncime: 1,60 m, inventar: fragmente ceramice – unele de mari dimensiuni, inclusiv o ceașcă miniaturală, oase de animale, bucăți mari de chirpici.

Complexul 2: groapă menajeră, dimensiuni: diametru: aprox. 1,60 m, adâncimea maximă: 1,55 m, inventar: fragmente ceramice, oase de animale – inclusiv arse, coarne de animale, un fragment de rășniță, bucăți mari de chirpici, fragmente de vatră – cu fățuiala.

Complexul 3: groapă menajeră, de formă aproximativ ovală în plan, dimensiuni: adâncime. 0,55 m, diametru: 1,20 – 1,30 m; inventar: fragmente ceramice – inclusiv fragmente de la o fructieră (întregibilă), decorată prin lustruire.

Fragmentele ceramice descoperite provin de la vase lucrate cu mâna, respectiv lucrate la roată, formele fiind următoarele: borcane, vase de provizii, cești, fructiere. Pe baza materialului arheologic, aceste complexe se datează în perioada sec. I a. Chr – I p. Chr.

Abstract:

During the rescue excavation held in Deva Central Parc were discovered three archaeological complexes dated in Dacian period.

89. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău

Punct: Dealul Fulgeriș/La 3 cireși

Cod sit: 24221.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 128/2012

Colectiv: Lăcrămioara Elena Istina – responsabil, Valentin Bucșă (CMIA Bacău), Silviu Gania, Felix-Adrian Tencariu (UAIC Iași)

Campania arheologică din 2012 în situl cucutenian de la Fulgeriș s-a desfășurat în perioada 16.07 – 10.08.2012. În data de 16.07.2012 împreună cu un colectiv din cadrul Platformei ARHEOINVEST de la Universitatea „Al.I. Cuza” Iași, format din Silviu Gania și Felix-Adrian Tencariu, ne-am deplasat la Fulgeriș în vederea amplasării, cu stația topografică, a secțiunilor pentru cercetare din această campanie. Astfel, s-a delimitat traseul secțiunii S XIII (de dimensiuni 10 x 6 m, orientată NE-SV), amplasată paralel cu secțiunea S XII/ 2011, cu un martor lăsat între acestea de 50 cm. S-a delimitat, de asemenea, o altă secțiune S IV (dimensiuni 29 x 1,5 m, orientată NV-SE), paralelă cu secțiunea S XI/2010, urmărindu-se traseul celor două șanțuri de apărare, cercetate prin secțiunea din 2010; această secțiune a fost amplasată pe proprietatea Țârlea Maria.

Deschiderea celor două secțiuni nu a fost realizată concomitent, iar după finalizarea cercetării secțiunii S XIII, din motive financiare, nu s-a trecut la cercetarea secțiunii S IV, fiind astfel încheiată campania fără a mai cerceta această secțiune, urmând a fi realizată anul viitor.

Finanțarea cercetărilor a fost asigurată de Consiliul Județean Bacău. Forța de muncă a fost asigurată cu săteni din satul Fulgeriș, angajați în baza Registrului de zilieri conform Legii nr. 52/ 2011.

În cele nouă campanii de cercetări arheologice în acest sit, întreprinse în perioada anilor 2003-2012, a fost cercetată o suprafață de 513,5 mp din suprafața de circa 1 ha pe care se întinde așezarea cucuteniană. Suprafața de 1 ha a fost stabilită și în urma cercetărilor arheomagnetice realizate în anul 2009 de către o echipă de la Universitatea „Al.I. Cuza” Iași, în cadrul programului ARHEOINVEST¹.

Cercetările arheologice realizate până în prezent au surprins un număr de șapte locuințe cucuteniene, faza Cucuteni A₃, și un număr de 45 de complexe închise (gropi menajere datate din perioadele: culturii Cucuteni, epocii bronzului de început, epocii geto-dace – sec. I a.Chr.-I p.Chr.). Astfel, obiectivele cercetării arheologice în acest sit rămân în continuare salvarea resturilor de locuire cucuteniene de la degradarea anuală a terenului ce se manifestă prin eroziune, alunecări de teren, precum și arătura anuală care afectează grav stratul arheologic. Pe toată suprafața cercetată până în prezent nu a mai fost surprins un nivel de locuire anterior perioadei cucuteniene, tocmai datorită degradării stratului arheologic, fiind descoperite din perioadele epocii bronzului și perioadei geto-dace doar gropi menajere. În acest context, ne propunem ca pe viitor să cercetăm întreaga suprafață pe care se întinde așezarea cucuteniană de la Fulgeriș, pentru a vedea numărul locuințelor din cadrul așezării, tipul și mărimea acestora, precum și modul lor de amplasare în cadrul așezării, instalații de foc, tipul anexelor, numărul și forma complexelor închise, etc.

Prin cercetarea secțiunii S XIII au fost surprinse resturile locuinței L 7, descoperită în partea estică a secțiunii (aceasta nefiind cercetată pe toată suprafața, deoarece cealaltă jumătate a locuinței se află pe altă proprietate); resturile de lutuiei sunt concentrate în 1-5 a-f (aproximativ metrul 4,90), cu precădere între adâncimile -0,30 -0,50 m. Deoarece este vorba din nou despre o locuință de suprafață construită fără podea (ca și celelalte locuințe descoperite până în prezent în acest sit), este dificil de precizat mai exact suprafața locuinței.

În partea vestică a secțiunii, în perimetrul 6-10 a-f, la -0,20-0,30 m, s-au descoperit resturi arheologice (lutuiei, fragmente mozaicale de la vatră, fragmente ceramice, obiecte din piatră sau os etc.), mai sporadic decât în locuință, însă oarecum concentrate; în această zonă este posibil să fi existat o anexă a locuinței L 7, fapt indicat și de descoperirea unui rest de vatră, descoperit în caroului 9 d, -0,20 m. În urma secționării vetrei, de mici dimensiuni s-a constatat că aceasta a fost construită direct pe sol și are o grosime de 4-5 cm; fragmentele mozaicale rezultate în urma spargerii vetrei sunt de dimensiuni foarte mici (2-3 cm). Menționăm de asemenea că în preajma acestei amenajări, 9 c, -0,20 m a fost descoperit un recipient confecționat din corn de cerb. Acesta are două brațe, unul mai înalt, fragmentar, iar cel mai mic prezintă o șlefuire foarte fină a marginilor. Are următoarele dimensiuni: L max = 21,5 cm, H max = 9,9 cm, H min = 4,6 cm (măsurat pe extremitatea brațelor), are baza ovală cu dimensiunile de 5,9 x 5,1 cm și înălțimea pe mijlocul bazei de 5,7 cm.

În zona așa-zisei „anexe”, în perimetrul caroului 9 c-d, -0,30-0,35 m a apărut o zonă acoperită cu o cenușă albicioasă, neconturându-se a fi în perimetrul unei gropi, ci în strat.

În locuința L 7, 2 b, -0,30 m s-a descoperit un fragment de rășniță, de dimensiuni 15 x 12 cm, aflată în apropierea resturilor unei vetre, descoperite în perimetrul 4 b, -0,30 m, formate din spărturi mozaicale de mai mari dimensiuni, fiind păstrată fragmentar, păstrându-se probabil centrul acesteia. Tot în perimetrul locuinței L 7, în 4 d, -0,35 m s-a descoperit un fragment de lutuală în formă de triunghi, decorat cu incizii paralele ce se unesc spre vârful triunghiului, provenit probabil de la o decorațiune de interior (dimensiunile fragmentului: L latură mai lungă = 11,6 cm, L latură mai scurtă = 9,2 cm, grosime max = 3,5 cm). A mai fost descoperit în 2-3 b, -0,40 m un fragment de lespede de piatră spartă în două. După demontare s-a constatat că cele două fragmente aveau împreună următoarele dimensiuni: 32 x 24 cm, cu o grosime variabilă cuprinsă în 7 și 11 cm. Partea care era amplasată în pământ prezintă o concavitate; prezintă numeroase spărturi.

În cadrul secțiunii S XIII au fost surprinse și două gropi menajere, numerotate în continuarea celor descoperite în anii anteriori. Astfel, în caroul 7 f, la -0,40 m s-a conturat grapa Gr. 44, care este surprinsă în planul secțiunii aproape în întregime, lipsind un mic colț al acesteia în partea dinspre nord. Groapa Gr. 44 este de mici dimensiuni (1,03 x 1,13 m), de formă aproximativ circulară; aceasta intră în profilul nordic la metrul 6,10 și iese la metrul 6,90. Pământul de umplutură este de culoare brună, cenușos amestecat cu lentile de pământ galben. Materialul arheologic din această groapă e sărăcăcios și foarte fragmentar (fragmente ceramice, oase și câteva fragmente de lutuală). Groapa s-a adâncit până la -1,20 m.

În secțiunea S XIII, caroul 8 b, la -0,40 m s-a conturat o altă groapă de dimensiuni mici (0,70 x 0,60 m), Gr. 45. Pământul din groapă este afânat, de culoare brună. Materialul arheologic este sărăcăcios și foarte fragmentar, constând din fragmente ceramice cucuteniene și câteva oase. Groapa s-a adâncit până la -1,10 m.

Materialul arheologic descoperit în această campanie este în curs de restaurare² sau pregătire a documentației în vederea inventarierii, fișării și clasării pieselor. De asemenea, piese descoperite pe șantierul arheologic de la Fulgeriș au fost valorificate expozițional în 2012 în cadrul următoarei expoziții: Fulgeriș – 10 campanii de cercetări arheologice, organizată la Bacău în perioada octombrie-decembrie 2012².

Bibliografie:

Alaiba, R., Istina, L. E., *Ceramica de tip Cucuteni C descoperită în stațiunea Fulgeriș - Dealul Fulgeriș, com.*

Pâncești, jud. Bacău, Carpica 35, Bacău, 2006, p. 47-60.

Artimon, Al., Istina, L.E., Istina, M.A., David, I., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2004, p. 124-125, nr. 74.

Cucuteni – un univers mereu inedit (coord. L.E. Istina), Catalog de expoziție, Iași, Editura Documentis, 2006, 46 p.

Haimovici, S., Vornicu, A., *Studiul arheozoologic al resturilor faunistice din situl Fulgeriș-Cucuteni A (com. Pâncești, jud. Bacău)*, Carpica 34, Bacău, 2005, p. 357-372.

Istina, L.E., *A Copper Axe found in the Cucuteni settlement of Fulgeriș (Bacău County)*, Acta Musei Tutovensensis 3, Bârlad, 2008, p. 75-85.

Istina, L.E., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct: Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2009, p. 301-303, nr. 149.

Istina, L.E., *Observații privind cercetările arheologice în situl cucutenian de la Fulgeriș, jud. Bacău. Campania 2004*, Carpica 34, Bacău, 2005, p. 55-75.

Istina, L.E., *Pintadere descoperite în situl cucutenian de la Fulgeriș, jud. Bacău, Memoriae Antiquitatis 25-26 (2008-2009)*, Piatra Neamț, 2010, p. 171-179.

Istina, L.E., *Plastica antropomorfă descoperită în așezarea cucuteniană de la Fulgeriș*. Repertoriu, Carpica 35, Bacău, 2006, p. 39-46.

Istina, L.E., *O figurină zoomorfă descoperită în situl cucutenian de la Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău*, Carpica 37, Bacău, 2008, p. 123-129.

Istina, L.E., Asăndulesci, A., Vornicu, D.M., Venedict, B., Balaur, R., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct: Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2010, nr. 123.

Istina, L.E., Boldur, D.O., David, D., Ursachi, L., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2007, p. 158-160, nr. 82, pl. 36.

Istina, L.E., Boldur, D.-O., Istina, M.A., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2006, p. 162-166, nr. 79, pl. 29.

Istina, L.E., David, D., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2008, p. 139-141, nr. 69.

Istina, L.E., Tencariu, F.A., *Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău, Punct Dealul Fulgeriș/ La 3 cireși*, CCA 2005, p. 152-153, nr. 100, pl. 15.

Mirajul așezărilor cucuteniene din județul Bacău: Lichitești, Țigănești, Fulgeriș (coord. L.E. Istina), Catalog de expoziție, Bacău, Editura Corgal Press, 2009, 38 p.

Abstract:

The archaeological research campaign of the cucutenian site from Fulgeris-Dealul Fulgeris/ La 3 ciresi, com. Pancesti, jud Bacau, took place in 2012, between July 16 and August 10. It was drawn the section S. XIII, placed in parallel with section S. XII from 2011, continuing further research from the years 2005-2011 from the propriety of Fodor V. Floarea and Fodor D. Vasile. The dimensions of this section were 10x6 m, oriented NE-SW.

Following the research undertaken in this campaign, in the section S. XIII were captured the remains of the L7 household, belonging to the Cucuteni culture, phase A3. Also, there were found a number of two closed complexes, those being the waste dumps, numbered in continuation of those found in previous years with: Gr. 44 and Gr. 45.

The artifacts discovered in the research of the section S. XII belong to the Cucuteni culture, especially from the household waste L7.

² Mulțumim colegilor din cadrul Compartimentului de restaurare, Petru Voinescu, Iulia Voinescu și Andra Iuliana Ciocârlan, pentru ajutorul acordat în cadrul prelucrării și restaurării materialului descoperit în situl de la Fulgeriș.

90. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița**Punct: La Mozacu**

Cod sit: 93655.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 250/2012

Colectiv: Gheorghe Matei- responsabil, Ioan Cernău, Cătălina Cernea (MJ Ialomița)

Suprafața pe care s-au desfășurat săpăturile arheologice este localizată în extravilanul localității Giurgeni, jud. Ialomița, în punctul La Mozacu, cod LMI: IL-I-s-B-14050, aflat la cca. 1,5 km vest de sat, la nord de DN 2A (E 65), la vest de Dunăre.

În această zonă urmează a fi amplasat un parc de turbine eoliene (49 turbine), împreună cu căile de comunicație, stația de transformare și rețelele de recordare la S.E.N. aferente, parc construit de firma S.C. RENEWABLE ENERGY IN EASTERN EUROPE-REEE S.R.L.

Cercetarea arheologică s-a desfășurat pe întreaga durată a lunii octombrie, la începutul lunii noiembrie fiind definitivat raportul de săpătură.

În vara anului 1986, în urma unei periegeze aici a fost identificată „o așezare geto-dacică, la circa 1 km NE de limita comunei Giurgeni, în punctul Mozacu, pe o suprafață foarte întinsă, în marginea tarasei inundabile a Dunării”¹. În acea perioadă au fost efectuate 25 de secțiuni, cu lățimea de 1 m și numeroase casete, fiind conturată o așezare deschisă, de tip rural, cu locuințe de suprafață, bordeie și gropi menajere², datate la sec. IV-III a.Chr.

Scopul cercetării actuale a constat în identificarea urmelor de locuire și cercetarea exhaustivă a acestora, pe suprafața destinată săpării fundației turbinei WT 36.

Au fost trasate patru secțiuni: două de 20 x 2 m și două de 26 x 2 m, cu martori între ele de: 1 m, respectiv 0,50 m.

Secțiunile au fost notate cu cifre romane, de la I la IV, fiind împărțite în carouri de 2/2 m, notate cu cifre arabe.

În toate cele patru secțiuni cercetate stratigrafia s-a prezentat astfel:

Primul nivel - cuprins între 0,0-0,20 m (uneori mergând până la 0,25 m). Reprezintă stratul de pământ arat în care au fost descoperite material arheologic în poziție secundară, având un grad de fragmentaritate mare.

Al doilea nivel - între 0,20-0,25 m și 0,50-0,60 m era un nivel de pământ cenușiu, granular, mai compact decât primul. Conținea fragmente ceramice, oase de mamifer, fragmente centimetrice și milimetrice de chirpic ars. Reprezintă nivelul getic de locuire în care au fost descoperite și complexele de locuire.

Al treilea nivel - mai jos de -0,70 m se constituia dintr-un nivel de pământ galben, compact, lutos, fără constituenți antropici. Reprezintă grindul - formațiunea naturală pe care s-a realizat locuirea getică. Menționăm că secțiunile au intersectat două dintre secțiunile din campaniile 1986-1988 (unele având și casete), orientate pe direcția SSE-NNV și având o lățime de 1 m.

În urma săpării celor patru secțiuni ce au acoperit întreaga zona a fundației turbinei WT 36 au fost descoperite un număr de cinci complexe arheologice, după cum urmează: C1 = locuință de suprafață, C2 = bordei, C3 = groapa nr. 1, C4 = groapa nr. 2, C5 = groapa nr. 3.

C1 - locuință de suprafață

A fost surprinsă în secțiunile S I (carourile 5-6) și S II (carourile 8-9) și a fost delimitată de cantitatea mare de chirpic ars descoperită. Locuința a apărut la -0,30 m, având o lungime de 3,5 m, o lățime

¹ L. Chițescu, Anca Păunescu, Elena Rența, Gh. Matei, V. Nițulescu, *Așezarea geto-dacică de la Giurgeni-Mozacu, județul Ialomița*, în *Cercetări Arheologice*, IX, Ed. Glasul Bucovinei, 1992, p. 47.

² *Ibidem*.

de 2 m și o orientare pe direcția nord-sud. C 1 reprezintă o locuință de suprafață cu pereții din chirpic, având o structură de rezistență formată din pari de lemn între care erau inserată o rețea de nuiele împletite. Inventar: fragmente de amfore, ceramică de factură locală, un vas miniatural întreg, o fusaiolă. Imediat sub locuință, la -0,65 m a fost descoperit un craniu uman, așezat cu fața în jos. Considerăm că prezența craniului sub locuință nu este întâmplătoare, el făcând obiectul unui ritual întâlnit la geto-daci³.

C2 - bordei

Bordeiul a fost descoperit atât în S I, în carourile -2, -1, 1, 2, cât și în S II- carourile 3, 4, 5. A fost surprins la o adâncime de -0,60 m⁴, având o formă neregulată cu o orientare vest-est, cu lungimea de 5 m, lățimea de 3 m și o extindere către colțul de sud-est. În zona centrală a bordeiului a fost înregistrată o groapă de formă rotundă, cu un diametru de 70 cm și o adâncime de 15 cm. Este foarte probabil ca această groapă să reprezinte vatra locuinței, ținând cont de faptul că în umplutura acesteia au fost observate urme de ardere. Inventar: ceramică locală și de import, două unelte din gresie folosite pentru ascuțit cuțite (cute). Menționăm că acest tip de bordei de mici dimensiuni a fost semnalat în așezarea de la Mozacu încă din campaniile arheologice desfășurate între anii 1986-1988⁵.

C3 - groapa nr. 1

Localizată în S II, carourile 3-4, avea o formă aproximativ rotundă cu diametrul de 1,50 m. Groapa a fost pusă în evidență la adâncimea de 0,65 m, mergând până la 0,90 m. Inventarul era format din fragmente ceramice de factură locală și de import (amfore).

C4 - groapa nr. 2

Localizată în S I, caroul 9. A fost observată la -0,67 m, adâncindu-se până la -1,00 m și având diametrul de 1,27 m. Inventarul era format din fragmente ceramice de factură locală și de import (amfore).

C5 - groapa nr. 3

Localizată în S II, carourile 2-3. Groapa nr. 3 s-a conturat începând cu adâncimea de 0,65 m, mergând până la o adâncime maximă de -1,70 m. Avea o formă rotundă și un diametru de 1,50 m. Inventarul era format din fragmente ceramice de factură locală și de import, precum și material osteologic animalier. La demontare s-a observat ca umplerea acesteia s-a făcut succesiv, fapt susținut de stratificarea umpluturii (pământ negru cu material ceramic în compoziție, alternând cu lentile de sediment gălbui).

În general, tot materialul ceramic se remarcă prin gradul mare fragmentaritate, slaba varietate a formelor și frecvența mai mare a vaselor de import față de cele produse de meșterii locali. Fragmentele ceramice au fost descoperite în nivelul de cultură getic și au fost datate perioada secolelor IV-III a. Chr. Acestea pot fi diferențiate în două clase ceramice distincte: ceramica locală și de import.

Ceramica de factură locală este reprezentată de vase din categoria grosieră, dar și fină, cenușie. Ca tipuri menționăm: vasul borcan, vasul tip sac, capace, cani (toartă de cană), vas miniatural, alte obiecte ca fusaiole și jetoane. Tipuri asemănătoare de vas, modelate din același tip de pastă au fost semnalate și necropola getică de la Stelnica-Grădiștea Mare⁶. Doar o mică parte dintre fragmentele ceramice descoperite prezintă decor plastic ca: brâul alveolar, caneluri, umăr evidențiat, apucători aplicate.

Ceramica de import este reprezentată prin numeroasele fragmente de amforă de factură grecească ce depășesc cantitativ

³ V. Sîrbu, *Credințe și practice funerare religioase și magice în lumea geto-dacilor*, Biblioteca Istros, 3, Ed. Porto-Franco, Galați, 1993.

⁴ Toate adâncimile sunt relative, ele fiind luate față de suprafața solului.

⁵ L. Chițescu, Anca Păunescu, Elena Rența, Gh. Matei, V. Nițulescu, *op. cit.*, p. 57.

⁶ N. Conovici, Gh. Matei, *Necropola getică de la Stelnica-Grădiștea Mare (jud. Ialomița). Raport general pentru anii 1987-1996*, în *Materiale și cercetări arheologice*, I, 1999, Ed. Academiei Române, București, 2001, p. 120-122.

fragmente de ceramică locală.

Amforele au pătruns în așezarea getică de la Giurgeni-La Mozacu prin schimburi comerciale cu marile centre grecești. Înregistrăm astfel trei tipuri de amforă: de tip Thasos, Sinope și Heraclea Pontică. Aceste tipuri de vas au fost semnalate și în campaniile arheologice dintre anii 1986-1988, la fel și cantitatea mare a acestora, care "reprezintă aproximativ jumătatea din inventarul ceramic recoltat"⁷.

Inventarul litic descoperit în așezarea de la Giurgeni - La Mozacu constă în două fragmente de cute (gresie) ce au fost găsite la demontarea complexului 2 (bordeiului).

Cercetarea arheologică preventivă de la Giurgeni, punctul La Mozacu, jud. Ialomița a acoperit o suprafață de aproximativ 220 mp.

În urma acesteia s-a constatat că așezarea descoperită aici era una de tip deschis, getică de sec. IV-III a.Chr., ce face parte din salba de așezări de pe brațul Borcea al Dunării, alături de așezări precum: Stelnica-Grădiștea Mare, Bordușani-Popină, Valea lui Ilie Maltez, Făcăieni-Zootehnie.

Abstract:

The archaeological preventive research of the getical settlement of La Mozacu, Giurgeni, Ialomița County was conducted in October 2012 by the Ialomița County Museum. The excavations consisted in 4 sections, covering a 220 m² surface. There were identified 5 archaeological complexes: C1 = surface dwelling, C2 = pit-house, C3 = no. 1 pit, C4 = no. 2 pit, C5 = no. 3 pit, with archaeological inventory (mostly pottery), dated to IV-III century B.C.

91. Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare

Punct: Vamă

Cod sit: 137773.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 119/2012

Colectiv: Cristian Virag - responsabil, Kadas Zoltan (MJ Satu Mare)

Situl a fost descoperit prin perieghază în anul 2000. Săpăturile au fost continuate în 2002, respectiv 2003 (săpături sistematice, Virag Cristian), 2006, 2008, 2009 cercetări preventive, fiind descoperită o așezare neolitică cu sistem de fortificație și complexe de epoca bronzului.

Lucrările de modernizare a Vămii Halmeu au dus la descoperirea unei așezări din neoliticul târziu cu materiale pictate și incizate deopotrivă, cu analogii în materialele de la Zăuan-Dâmbul Spânzuraților, Suplac-Corău, Oradea-Salca, Giurtelecu Șimleului, Carei-Cozard, Dumbrava-Medieșul Aurit. Materialele ceramice sunt degresate cu nisip și pleavă, în unele cazuri cu mâl, având un aspect mai săpunos, de culoare cărămizie, gălbui-cărămizie, brun închis.

Săpăturile din 2006, 2008 au confirmat existența a două orizonturi culturale diferite. Într-o zonă a vămii au fost descoperite materiale ornamentate prin pictură, încadrate în faza mijlocie a grupului Pișcolt, din aceste complexe lipsind materiale incizate, de factură târzie.

În zona marcată de C2/2006, respectiv de C4/2008, cele două făcând parte dintr-un sistem de fortificație cu șanț și palisadă, de genul celei de la Iclod, apar materiale deopotrivă pictate și incizate. Printre

materialele pictate apar câteva fragmente de tip Herpály, importuri. Formele ceramice sunt cele întâlnite în descoperirile de tip Iclod I. Definitivarea săpăturilor și prelucrarea completă a materialelor de la Halmeu vor aduce, considerăm noi, noi elemente de referință pentru fenomenele din neoliticul târziu.

Cercetările din anii 2006, respectiv 2008 au dus la descoperirea a două sisteme de fortificație, primul constând într-o palisadă, al doilea dintr-un șanț de fortificație. Caracterul preventiv al cercetărilor precum și zona în care este situat situl arheologic (vamă româno-ucrainiană) au constituit factori restrictivi care nu au permis până în prezent obținerea unei corelări cronologice între cele două sisteme de fortificație.

Implementarea proiectului "Modernizarea și procurarea de noi sisteme de supraveghere a frontierei- Proiect pilot SPF Halmeu" a presupus realizarea unui șanț pe o lățime de 0,40m pe de-a lungul frontierei româno-ucrainiene. În zona punctului vamal Halmeu acesta a afectat situl arheologic Halmeu - Vamă. În acest sens, în zona în care au fost surprinse complexe în profilul șanțului, au fost realizate casete de lucru în vederea salvării vestigiilor arheologice.

Cas A (15 x 4 m). realizată pe partea stângă a drumului, pe sensul de ieșire din țară. Șanțul pentru fibră optică a fost realizat la 0,30 m de fașie, prin urmare s-a putut deschide suprafață de lucru doar spre vama românească.

C1 (5 x 4 m) - complex de mari dimensiuni, se adâncește în trepte în partea superioară, iar ulterior în formă de V. Presupunem că este vorba de șanțul de fortificație al așezării, surprins în zona clădirii DNSV (săpături 2006) și în zona Duty Free Shop (săpătură 2008). Deschiderea complexului în partea superioară este de cca. 5 m., adâncimea maximă 1.80 m. Umplutura complexului este brun-negricios, lutos, cu numeroase materiale ceramice și litice, în special fragmente de rășnițe sau piese șlefuite.

C2 (3 x 1.30 m) complex de formă circulară, umplutura complexului brun-negricios, lutos, complexul se adâncește până la -1,10 m. în umplutura complexului au fost descoperite numeroase materiale ceramice (menționăm două vase depuse pe fundul gropii, precum și o rășniță bine finisată, de mari dimensiuni).

Cas B (3 x 5 m) realizată pe partea dreaptă pe sensul de ieșire din țară. A fost surprins parțial Cx. 3, complexul se întinde în zona ucrainiană. Complexul este de formă ovală, ușor neregulată, se adâncește -0,40 m. umplutura complexului este de culoare brun-negricios, lutos. Au fost descoperite relativ puține materiale ceramice și piese litice șlefuite.

La nivelul actual al cercetării sitului arheologic de la Halmeu-Vamă, pe baza cercetărilor arheologice precum și al perieghazelor, suprafața estimată a sitului este de aprox. 2 ha. Raportându-ne la cele două nivele de locuire, sistemul de fortificație corespunde celui de-al doilea nivel. Sistemul de fortificație a fost surprins prin cercetări arheologice în două puncte fiind prioritar delimitarea traseului acestuia pe teritoriul românesc. Cercetările realizate în anul 2012 au dus la descoperirea sistemului de fortificație într-un al treilea punct, permițând să creionăm traseul sistemului de fortificație pe partea stângă a drumului, pe sensul de ieșire din țară, totodată ne confirmă presupunerile că situl se extinde și în partea ucrainiană. Rămâne să stabilim prin cercetările viitoare traseul sistemului de fortificație pentru partea dreaptă a drumului, pe sensul de ieșire din țară, modul în care este realizat, având în vedere că pe partea dreaptă se află valea, cândva mlăștinoasă, a Egerului.

Abstract:

The research done in the last years at the archaeological site of Halmeu - Vamă confirmed the presence of two cultural horizons. The first horizon contains pottery with painted decoration belonging to the middle phase of the Pișcolt group. To the second cultural horizon

⁷ L. Chițescu, Anca Păunescu, Elena Rența, Gh. Matei, V. Nițulescu, *op.cit.*, p. 60.

is dated a fortification system with ditch and palisade resembling the one in Iclod, where painted and incised pottery occur. Among the painted pottery there are some shards of Herpály type, considered imports. The pottery shapes are those found in discoveries of Iclod I type.

The fortification system was identified through previous archaeological excavations (2006, 2008) in two points, a priority being the delineation of its track on the Romanian territory. The research in 2012 led to the identification of the fortification system into a third point, permitting us to trace its track for the area from the left side of the road towards Ukraine, confirming also our hypotheses about the extension of the site beyond border, in Ukraine.

92. Iași, jud. Iași

Punct: Catedrala Mitropolitană – Fântâna lui Mihail de Hodocin

Cod sit: 95079.12

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 213/2012

Colectiv: Costică Asăvoaie – responsabil, Bogdan Minea (IA Iași), Lăcrămioara Stratulat, Tamilia Marin, Cosmin Niță (CMNM Iași), Bobi Apăvăloaie (CICE Iași)

La solicitarea Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, în perioada septembrie – octombrie 2012, în extremitatea de Est a Catedralei Mitropolitane din Iași (punct: Fântâna lui Mihail de Hodocin – cod LMI IS-II-m-A-04069.05), a fost efectuată o cercetare arheologică preventivă iar colectivul delegat de către Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași, pentru efectuarea acestei lucrări, a fost format din următorii specialiști: C.S. III Costică Asăvoaie, responsabil științific de șantier – cod AM-E-010, Dr. Lăcrămioara Stratulat, Dr. Tamilia Marin, drd. Bobi Apăvăloaie, drd. Bogdan Minea și Cosmin Niță.

După parcurgerea tuturor etapelor prevăzute de legislația în vigoare s-a obținut Autorizația nr. 213/24.09.2012, în temeiul căreia s-au început lucrările de săpătură arheologică preventivă. Se precizează că amplasamentul este în Bulevardul Ștefan Cel Mare nr. 16.

S-a luat decizia de a se executa o săpătură cu secțiuni „în cruce” în bazinul fântânii lui Mihail de Hodocin, fără a fi afectat monumentul din fier forjat sau structura de rezistență a acestuia. S-a considerat că este situl optim pentru a elucida mai multe probleme legate de evoluția centrului Mitropolitan Iași dar și a frontului Vestic al actualei străzi Ștefan Cel Mare fostă „Ulița Mare/ Ulița Boierească”. Săpătura arheologică a constat în deschiderea a două secțiuni S1, cu o lungime de 14 m și o lățime de 1 m, cu o orientare de la NNE spre SSV iar S2 cu o lungime de 6 m și o lățime de 1 m; adâncimea secțiunilor la final ajungând la -2,00 – 2,50 m. S-a avut în vedere prezumția că ar fi una dintre suprafețele din incinta Complexului Mitropolitan care ar fi putut fi afectată de intervențiile specifice des întâlnite într-o structură urbană.

În urma săpăturii au rezultat artefacte care indică – după cum era de așteptat – o intensă locuire a zonei încă din preistorie. Din păcate perimetrul cercetat s-a dovedit a fi bulversat din punct de vedere stratigrafic; materialele recoltate s-au găsit în poziții care depășesc și expresia consacrată de „stratigrafie inversă”. Din punct de vedere stratigrafic pe secțiuni au fost observate două straturi de incendiu. Primul strat de arsură este justificat de incendiul din data de 19 iulie 1827, când au ars Curtea Domnească și Bisericile Sfântul Gheorghe și Stratenia. Al doilea strat este datorat incendiului din vara anului 1785, daunele produse fiind reparate de Mitropolitul Iacov Stamate (1792-1803).

În S1 pe extremitatea de SS-V se poate observa o groapă care se pare că ar fi aparținut unei locuințe, având o adâncime de -2,50 m de la nivelul actual de călcare, care ulterior a fost folosită ca groapă menajeră, în ea fiind depozitate resturi osteologice, ceramice și metalice; dominante sunt materialele ceramice de secole XIV-XV. Artefactele recoltate urmează a fi prelucrate, conservate și propuse a fi puse în valoare sub custodia Complexului Muzeal Național „Moldova” Iași.

În partea de NN-E a S1 au fost descoperite un număr de șapte conducte din care cinci din ceramică și două din fontă. Conducele din ceramică (olan) au un diametru exterior de 0,10-0,12 m, cu o orientare relativ unitară dinspre NN-E spre SS-V.

Din informațiile documentare, coroborate acum și cu cele arheologice, rezultă faptul că una dintre „gloriile” civilizatoare ale Iașilor – Feredeiele, zidite la inițiativa lui Vasile Lupu cu scopul de a aduce venituri Școlii domnești care se afla în apropiere¹, despre care un document de la domnul Mihai Racoviță relatează următoarele: „... că avându sfânta Mănăstire a Tri Svetitelor un loc de casă cu pivnițe de piatră răsipită pre Ulița Ciobotărească, unde sunt feredeiele, care loc au fostu cumpărătură răposatului Vasile vodă de la un Mihaiu Fortună comisul; după aceea au făcu Vasile vodă școale domnești pre acel loc, încă și feredeie – după cum se vădu. Deci după ce le-au gătitu toate le-au închinatu danie sfintei sale mănăstiri Tri Svetitelor și au fostu acele școale până în zilele lui Mihaiu Racoviță voievod leat 7232 (1724); și arzându de focu școalele au rămasu locul slobodu și pustii...”². În anul 1729, în timpul primei domnii a lui Grigore II Ghica, s-a încercat rezolvarea problemei alimentării cu apă prin efectuarea următoarelor amenajări: „Așijderea și două cișmele, fântâni aduse pe oale cu multă cheltuială, una dinaintea curții domnești și una dinaintea feredeului. Așijderea și feredeul l-au mai tocmit”³.

Se pare că toate conductele din ceramică urmând același traseu, sunt o derivație din „suiul apei” inițiat de Vasile Lupu cu sursa „la Copou”, fiind o inovație tehnică majoră importantă pentru perioadă și Europa de S-E. Canalele care aprovizionau aceste construcții sunt descrise într-un hrisov de la Constantin Racoviță din anul 1759, precizând că drumul suiului (apei) începe pe locul celor două cișmele de la poarta Curții, de unde urcă, alături cu Ulița Mare, până la „zidul apei” care se află în râpa din Muntenime, iar de aici porneau canalele de colectare către izvoarele de la Copou⁴. În timpul domnului Grigore Al. Ghica, în anul 1766 a fost finalizată canalizarea cu apă din delalurile Ciric și Șapte Oameni⁵ ce avea traseul pe lângă zidul Mănăstirii Golia, str. G. Enescu până în curtea Mitropoliei⁶. Din aceste relatări se poate presupune că feredeul a fost situat undeva la extremitatea de SV a actualului Complex Mitropolitan, în acest sens, nu există decât justificarea expusă mai sus pentru orientarea conductelor descrise, care, stratigrafic, se succed, având o adâncime de -0,80 – 1,00 m – dar care au și aceeași orientare relativ unitară (aproximativ paralele).

Ar fi în beneficiul Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, ca elementele de conductă depistate pe parcursul supravegherii arheologice să fie consemnate științific și conservate sub o formă care să permită valorificarea lor turistică și culturală.

Tot în S1 au mai fost depistate două conducte din fontă cu un

¹ Dan Bădărău, Ioan Caproșu, Iașii vechilor zidiri până la 1821, Ediția II (revăzută), Iași, 2007, p. 103.

² Ibidem.

³ Mari cronicari ai Moldovei, Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin, Ion Neculce, ediție, studiu introductiv, glosare, repere istorico-literare de Gabriel Ștrempel, București, 2003, p. 1818.

⁴ Dan Bădărău, Ioan Caproșu, op. cit., p. 286.

⁵ Nicolae Peiu, Dionisie Simionescu, Lungul drum al apei pentru Iași, istoricul aducerii apei în dulcele târg, Iași, <f. a. >, p. 42.

⁶ Ibidem, p. 43-44.

diametru de 0,08 m, din care una are aceeași orientare ca și conductele din ceramică (NNE spre SSV). Pe aceeași secțiune mai există o conductă orientată de la SSE spre NNW, având același diametru ca și precedenta. Conductele din fontă au fost folosite pentru prima dată în Țara Moldovei în timpul domniei Mihail Sturza, când la Iași a fost chemat Mihail de Hodocin pentru a reînoi aprovizionarea cu apă a orașului Iași. Trebuie precizat faptul că fragmentele de conducte din ceramică, pozate pe aceeași direcție, au fost scoase și în săpăturile sistematice efectuate în Catedrala Mitropolitană. Din păcate, acestea nu pot fi utilizate la ilustrarea prezentului Raport reproducerea grafice sau foto ce au fost efectuate la momentul respectiv.

Pe extremitatea de SS-E a S2 a fost decapat un zid care pornește de la -0.40 m de la nivelul actual de călare și ajunge la -1,90 m care a făcut parte dintr-o clădire ce exista la sfârșitul secolului XIX sau anterior. Zidul respectiv este esențial ca martor al păstrării aliniamentului frontal vestic a actualului Bulevard Ștefan Cel Mare, cât și ca reper a cotei inițiale a străzii. Aceste lucruri pot fi utile atât pentru ansamblul Mitropolitan cât și pentru municipalitate. Pe partea de SS-V a S1 a fost găsit un zid care pornește de la -0,40 m de la nivelul actual de călare și ajunge la -1.20 m, cu o grosime de cca. 0,60m. Mitropolitul Iosif Naniescu (1875-1902) a dispus în anul 1897 dărâmarea vechilor dependințe ale Palatului Mitropolitan și zidirea din temelie ale acestor case care cuprindeau locuințele slujitorilor bisericești și ai palatului, precum și bucătăria și prescurăria. Cu acest prilej a fost amplasată o placă de marmură cu următoarea pisanie: „Vechile dependințe a le vechiului Palat Mitropolitan de aici din Iași dărâându-se acum în anul 1897, în locul acelora s-a început tot acum zidirea cu temelia din nou a acestor case, care cuprind încăperi pentru locuința servitorilor bisericești și ai casei, cum și altele necesare la economia casei și bisericești, precum bucătăria și prescurăria, făcându-se prin stăruința Prea Sântitului Mitropolit Moldovei și Sucevei Iosif Naniescu. Anul 1897⁹”.

Rămâne o certitudine faptul că săpătura arheologică preventivă solicitată de către arhitect a fost benefică și întărește convingerea că orice lucrare de excavație în incinta Complexului Mitropolitan Iași trebuie asistată arheologic (săpătura preventivă de proporții afectând grav bugetele prevăzute pentru executarea lucrărilor).

Prin urmare, s-a recomandat DCPN Iași să elibereze Avizul provizoriu pentru a putea fi continuate lucrările cu condiția expresă de asistență arheologică și numai în condițiile încheierii unui nou contract cu Complexul Muzeal Național „Moldova” Iași (în virtutea drepturilor de autor prevăzute de legislația în vigoare și a clauzelor din contractul încheiat anterior), date fiind elementele complexe de urbanism depistate în săpătura preventivă.

Rămâne ca elementele susceptibile a face parte din patrimoniul mobil să fie prelucrate, din punct de vedere a stabilizării, conservării și restaurării, să fie supuse analizei științifice iar rezultatele să fie publicate într-un studiu ce trebuie să decurgă, în chip firesc, din această prezentare preliminară.

Bibliografie:

N.A. Bogdan – “Orașul Iași (monografie istorică și socială)” (1913; reeditată la Ed. Tehnopress, Iași, 2004);
Viorel Erhan - „Mănăstiri și biserici din orașul Iași și împrejurimi” (Ed. Tehnopress, Iași, 2003);
Mitropolia Moldovei și Bucovinei – “Pelerin în Iași” (Ed. Trinitas, Iași, 2000);
Mitropolia Moldovei și Sucevei – “Monumente istorice bisericești din Mitropolia Moldovei și Sucevei” (Ed. Mitropoliei Moldovei și Sucevei, Iași, 1974);
Scarlat Porcescu - „Catedrala mitropolitană din Iași” (Ed. Mitropoliei

Moldovei și Sucevei, Iași, 1977);

Eugen Suceveanu - „Iașul nobiliar al veacului al XIX-lea. Strălucire și declin” (Ed. AS’S, Iași, 2010);

Nestor Vornicescu - „Biserica Sf. Gheorghe - Mitropolia Veche” din Iași”, în „Mitropolia Moldovei și Sucevei”, anul XL (1964);

Nicolae Stoicescu - *Repertoriul bibliografic al localităților și monumentelor medievale din Moldova*, București, 1974;

Ion Caproșu, Dan Bădărău, *Iașii vechilor zidiri: pînă la 1821*, Iași, 1974;

V. Chirica, M.Tanasachi, *Repertoriul arheologic al județului Iași*, vol. I, 1984; II, 1985;

Constantin Ciuhodaru, Gheorghe Platon, *Istoria orașului Iași*, vol. 1, Iași, 1980.

Mari cronicari ai Moldovei, Grigore Ureche, Miron Costin, Nicolae Costin, Ion Neculce, ediție, studiu introductiv, glosare, repere istorico-literare de Gabriel Ștrempel, București, 2003.

Nicolaie Peiu, Dionisie Simionescu, *Lungul drum al apei pentru Iași, istoricul aducerii apei în dulcele târg*, Iași, <f. a.>

93. Marginea, com. Marginea, jud. Suceava

Punct: Porcăreț

Cod sit: 149307.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 190/2012

Colectiv: Mugur Andronic (MB Suceava)

Săpăturile arheologice efectuate la Volovăț¹, în cursul lunii septembrie a anului 2012, au putut să se constituie ca un debut al cercetării unei foste fortificații de refugiu, din lemn și pământ.

Tentația deosebită a cercetării acestui sit arheologic a fost cu atât mai mare, cu cât exista și posibilitatea ca el să dateze de la mijlocul secolului al XIV-lea, în acest loc putând fi deci prima fortificație a Moldovei medievale, în curs de constituire, loc de refugiu pentru legendarul „descălecător” Dragoș și apropiații săi. În această ordine de idei, trebuie subliniat faptul că această speranță este alimentată în primul rând de distanța deosebit de mică, de circa trei kilometri, dintre fortificație și zona centrală a satului Volovăț, acolo unde știm tradițional că Dragoș își ridicase biserica sa din lemn (probabil de reședință nobiliară), ulterior mutată din porunca lui Ștefan cel Mare la Putna, unde există și astăzi. În plus, amplasarea sa, pe un teren asemănător unei platforme, spre marginile dealului Arșița, nu este tipică fortificațiilor preistorice, care erau amenajate pe înălțimi.

De altfel, conform unei vechi tradiții populare, consemnată de cunoscutul folclorist bucovinean, acad. Simion Florea Marian, în împrejurimile vestice ale Volovățului, sub poalele dealului Arșița, fusese ridicată de către Dragoș.

Adaptându-se la caracteristicile terenului, azi poiană, care pe laturile de sud și est are o cădere altitudinală de peste șase metri spre marginea pădurii de aici, în timp ce pe partea nordică panta terenului este destul de lină, vechii constructori au realizat un perimetru defensiv printr-o linie de palisadă ridicată pe un val de pământ, încă observabil, chiar și inițial de dimensiuni modeste. În fața intrării, practicată spre vest, în direcția vârfului dealului Arșița, a fost amenajat cel mai masiv val, firește secondat de șanț, primul având încă o înălțime conservată de circa 1,50 m. În sfârșit, deoarece și latura nordică se dovedea neapărată natural suficient, aici s-au succedat trei linii defensive, unite în final în partea de jos, nordică, terminală, a valului intrării, deci cel vestic.

În urma practicării a mai multe casete și secțiuni, de dimensiuni diferite, s-au făcut câteva observații:

¹ Până acum câțiva ani, locul aparținea administrativ de comuna Volovăț.

Solul în situl cercetat la Volovăț se prezintă ca un sol tipic de pădure, cenușiu deschis spre gălbui, uneori cu prezențe de mici pietre colțuroase, cu aspect de gresii nisipoase. Desigur, solul vegetal, redus ca profunzime, doar de circa 0,20 m, are o nuanță ceva mai închisă. În rest, diferențele de nuanță, în profunzime, sunt modeste, doar acolo unde a fost ridicată palisada fortificației, în funcție de fosta cantitate de masă lemnoasă, existând porțiuni de sol arse de la o nuanță albicioasă la gălbui și cărămiziu deschis, ceea ce a determinat și dunități diferite ale pământului. Tot în astfel de situații s-a remarcat și prezența cenușei, în straturi mai mult sau mai puțin groase, ea adesea „alunecând” cu timpul la adâncimi mai mari datorită găurilor făcute de rădăcini, răme, sau eventual și rozătoare.

S I a surprins urmele fostei palisade sub forma unor aglomerări de cărbune, și lut ars. În peretele său sudic s-a observat o lentilă destul de groasă de lut ars la cărămiziu, dar și grupări de cărbune, provenind prin fracturare de-a lungul timpului, din bucăți mai mari de la grinzii din lemn de rășinoase. Structura tipică, fibra, pentru lemnul de brad și molid, prezent și acum în pădurile zonei, s-a putut observa în dese rânduri în bucățile mai mari de cărbune descoperite în diverse secțiuni. Mai mult, atât aici, cât și în cele mai multe cazuri de resturi de lemn carbonizat, s-a observat că fibra sa mergea paralel cu axul lungimii valului, ceea ce demonstrează că palisada s-a realizat – după opinia noastră – la modul cel mai simplist, nu cu bușteni ascuțiți la vârf, puși în picioare, îngropați în sol într-o înșurire continuă, ca un gard, ci prin stivuirea pe verticală de trunchiuri, nu foarte groase, lungi estimativ de 4-5 m, ascuțite din două părți la capete, acestea intrând în șanțurile laterale, verticale, ale unor stâlpi de susținere, îngropați din loc în loc. Desigur, sistemul este cunoscut de mult timp pe continent și nu are rost să intrăm aici în amănunte.

Ceea ce este important aici, în S I, este faptul că s-a descoperit și o groapă dublă de stâlpi, plină cu cărbuni, incendierea palisadei ducând la arderea întregii structuri lemnoase, chiar și parțial a lemnului lor, ce se afla îngropat la mai mică adâncime. Din măsurătorile noastre a rezultat că nivelul de jos al cărbunilor stâlpilor mergea până la -0,40 m, iar diametrul fiecărei aglomerări de resturi organice era în jur de 0,20 m. Este de bănuț, după opinia noastră, că partea îngropată a lor, spre ascuțitul stâlpilor, nefiind arsă a putrezit, a dispărut total de-a lungul veacurilor și desigur și vârful coamei valului a fost treptat aplatizat.

Cu excepția urmelor simplului foc făcut în aer liber în incinta fortificației, identificat în S III, deși zona centrală a beneficiat de mai multe secțiuni, nu s-au descoperit complexe arheologice legate de posibilitățile de adăpostire aici și deci nici inventar arheologic.

Fără să extindem prezentarea, care va fi publicată în extensie cu alt prilej, menționăm că ultima secțiune de control, de mici dimensiuni, S XVI, unica plasată „extra muros”, undeva în fața fostei intrări în fortificație, pentru eventuala surprindere de resturi arheologice, în speță ceramică necesară datării complexului, a avut drept câștig informațional descoperirea doar de bucăți mici de cărbuni, dovadă a activității și prezenței umane în apropiere, desigur credem că aparținând perioadei de construcție a fortificației.

În funcție de suprafața sa, de peste 6.000 de mp, putem estima că aici se puteau adăposti în condiții improvizate, cu aproximație, maxim 2-2.500 de luptători, firește mai puțini în condițiile prezenței și a unui număr însemnat de cai.

Impresia generală este că această construcție a fost făcută în mare grabă, în disperare de cauză, sub presiunea evenimentelor, fiind deci comandată de împrejurări de gravitate și urgență maximă. Este deci o fortificație de refugiu ocazional și faptul că în urma incendiului său nu a mai fost refăcută, din lipsă de interes, converge spre aceeași bănuială, după întemeierea țării Volovățul nemai având importanță politică și militară.

Lipsa unor construcții – fie și din lemn – cât de simple, de

adăpost chiar și temporar, are aceeași semnificație.

În fine, pentru datarea sitului, s-a înaintat deja un eșantion de cărbune arheologic prin metoda carbonului radioactiv, la laboratorul specializat din Poznan, Polonia, urmând ca pe viitor să se facă apel și la un alt centru specializat, spre comparare.

Bibliografie:

S. Fl. Marian, *Tradiții populare din Bucovina*, București, 1895, p. 52, 63.

Abstract:

The archaeological excavations at Marginea-Porcăreț, studied a system of medieval fortifications realized of wood and earth (ditch, vallum, palisade), probably dated to the mid-century XIV. This fortress is located 3 km. west of the Volovăț village. According to historical tradition, here existed for a while the political-military center of Dragoș, the founder of medieval state Moldova. Because archaeologists did not discovered any archaeological evidences (like pottery) (refuge fortress?), we need to take into consideration 14 C analyses for the future explanation of dating and historical interpretation of this fortress.

94. Mintia, com. Vețel, jud. Hunedoara [Micia] Punct: Fabrica de acetilenă - Așezare civilă sud castru

Cod sit 91991.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 278/2012, autorizația de diagnostic arheologic nr. 209/2012
Colectiv : Sorin Cociș - responsabil, Adrian Ursuțiu, Bajusz Istvan, Cumurciuc Korneliu, Ferencz Szabolcs, Mihai Andrei, Urak Malvinka (IAIA Cluj), Costin-Daniel Țuțuianu (MCDR Deva) Liviu Petculescu

Diagnostic

La cererea beneficiarului S.C. Messer România Gaz în vederea obținerii avizului de construcție pentru perimetrul necesar extinderii fabricii de acetilenă a fost realizat în luna octombrie diagnosticul arheologic pe un teren de 0,92 ha. Terenul respectiv situat la circa 1200 m de malul sudic al Mureșului și 300 m S de castrul roman Micia este delimitat spre E de debleul căii ferate a termocentralei Mintia, la V de un canal colector, la N de o parcelă arabilă iar la S de gardul actualei fabrici Messer.

Anterior, la cererea beneficiarului o echipă a Institutului de Arheologie sistemică "Luliu Paul" din Alba Iulia a efectuat prospecțiuni arheogeofizice ale suprafeței vizate identificând structuri probabil antice în partea de SE a acesteia, rezultate care au fost utilizate în investigațiile prilejuite de diagnosticul arheologic.

Zona cercetată, de formă aproximativ dreptunghiulară, a fost divizată în două arii aproape egale delimitate în axul perimetrului pe direcția NV – SE. În fiecare dintre aceste arii au fost executate, mecanizat până la stratul arheologic și apoi manual în strat și complexe până la baza acestora, 24 secțiuni orientate SV - NE dintre care una dispusă la marginea sudică de 18 x 2,2 m iar celelalte cu dimensiuni standard de 8 x 2,2 m formând două X-uri în scopul acoperirii cât mai exhaustive suprafeței pentru a pune în evidență un eventual drum roman și structurile presupuse pe baza măsurătorilor arheogeofizice. În plus s-a mai efectuat o secțiune de 16 x 2,2 m dispusă NS și o suprafață de 9,5x4,5 m pentru a cerceta structurile identificate. Pentru localizarea artefactelor în stratul de cultură a fost

folosit și un detector de metale. La înregistrarea în sistemul Stereo 70 a locației secțiunilor și a complexelor descoperite s-a utilizat o stație georeferențială Trimble R6.

Rezultatele principale ale acestei cercetări au constat în stabilirea stratigrafiei generale a zonei și în identificarea unor complexe romane. Astfel în jumătatea vestică a suprafeței stratigrafia generală este următoarea: stratul vegetal, arabil, până la -0,40 m, brun cenușiu sub care urmează un strat compact gros de 0,20-0,40 m de culoare brun închisă cu chirpici ars, fragmente de cărămidă și material roman în poziție secundară. De la -0,60-0,80 m apare sterilul care constă dintr-un lut compact gălbui maroniu. În partea nordică a jumătății estice a suprafeței straturile sunt mai consistente iar materialul arheologic foarte rar și bulversat ceea ce se explică prin depunerea în anii 60 în această zonă a solului rezultat din excavarea terenului pentru amenajarea debleului căii ferate a termocentralei. În partea sudică a acestei zone situația este complet diferită, aici apărând imediat sub nivelul vegetal, la -0,20-0,40 m ziduri, temelii și amprente de ziduri, dărâmături compacte și gropi romane.

Cercetarea preventivă

Ca urmare a diagnosticului efectuat, în luna noiembrie s-a executat o cercetare arheologică preventivă pe întreaga suprafață de 1,27 ha a proiectului investițional. Această suprafață a rezultat din adăugarea la zona investigată inițial a unui perimetru de 0,35 ha având forma unui triunghi alungit situat spre SE până la debleul căii ferate. În acest perimetru a fost proiectat drumul de acces către viitoarele facilități industriale.

În cadrul acestei faze a cercetării s-au mai lucrat încă 12 secțiuni cu dimensiunile pornind de la 10 x 2,2 m și până la 70 x 2,2 m ca și trei suprafețe, ceea ce a făcut ca în ambele etape ale campaniei arheologice să se sape în total 2985 mp, deci aproape o pătrime din întregul perimetru pentru care s-a solicitat avizul de construcție.

În jumătatea vestică a zonei s-au practicat 9 secțiuni între brațele primului X pentru a investiga cât mai complet aria respectivă. S-a confirmat că acest perimetru este cel mai sărac în vestigii antice, respectiv romane. În marginea vestică a respectivei zone există numai dărâmături sporadice în strat subțire iar puținele complexe descoperite – gropi menajere, o fântână - se grupează înspre E și NE, doar în S 21a fiind surprinsă și amprenta unui șanț de fundație lat de 0,70 m ce traversează oblic grundul secțiunii, având piatra scoasă probabil cu ocazia arăturilor.

Cele trei suprafețe noi executate, marcate Sup. 2-4, au fost grupate toate în partea de SE a jumătății estice a zonei, la baza celui de al doilea X, acolo unde fuseseră identificate construcții romane. De asemenea a fost continuată și săparea suprafeței 1, începută cu ocazia diagnosticului, în care se găsește o clădire cu o singură încăpere care delimitează spre N grupul de construcții.

Celelalte trei secțiuni marcate S 61-63, orientate NV-SE au fost dispuse în lungul perimetrului triunghiular adăugat la suprafața pentru care s-a cerut diagnosticul. În timp ce în partea sudică a S 61 și în S 63 s-au descoperit ultimele tronsoane păstrate din extremitățile estice ale complexului de construcții romane, în partea nordică a S 61 și în S 62 plasate imediat lângă debleul căii ferate nu au mai apărut complexe romane ci doar solul bulversat de intervențiile moderne și material roman în poziție secundară

În suprafața de 1,27 ha investigată, complexele, respectiv construcțiile se concentrează în colțul ei de SE, pe aproximativ 1500 mp, zonă protejată prin astupare cu pământ și pentru care nu s-a acordat certificatul de descărcare de sarcină arheologică. Aici s-au descoperit clădiri cu temelii și ziduri de piatră. Clădirea principală din Sup. 3 este o locuință din care s-au dezvelit parțial două camere de mari dimensiuni restul construcției aflându-se în incinta actualii fabrici de acetilenă și deci probabil distrus, însă oricum inaccesibil cercetării. Într-o fază ulterioară camera dinspre E a fost împărțită în

două părți inegale printr-un zid mai subțire cu temelie superficială. Poate tot atunci dar în orice caz într-o perioadă ulterioară ridicării construcției principale, fațada casei a fost prelungită spre E cu un zid lung ușor decalat față de axul clădirii. Întrucât acest zid nu are alte ziduri transversale cu care să formeze camere credem că el marchează incinta clădirii principale. Din păcate datorită faptului că închiderea spre E a acestei clădiri a fost distrusă de gropile făcute cu ocazia construirii căii ferate a termocentralei, iar pe o lungime considerabilă s-au scos și pietrele din zidurile rămase până la patul de pietriș al temeliei, nu avem planul său complet. Mai spre S, în interiorul incintei, este o altă clădire de piatră cu o singură cameră având ziduri masive, groase de 0,60 m.

La N de clădirea principală este o mare construcție de tip hală fără ziduri interne care să formeze camere. Și această clădire are capătul de E complet distrus iar în rest zidurile sunt păstrate doar la nivelul patului de pietriș al temeliei. Construcția trebuie să fi reprezentat o anexă gospodărească, hambar sau grajd, eventual ambele.

Mai spre N, în Sup. 1 a apărut o clădire mică de piatră cu o singură cameră a cărei închidere nu s-a păstrat zidul celei de a patra laturi fiind complet distrus. Din prima fază a sa s-a descoperit amprenta unui perete îngust de lemn și chirpic și o groapă mare conținând resturi de chirpic și un bogat material printre care și o monedă a lui Filip Arabul (244-249). Groapa a fost suprapusă parțial de temelie superficială a zidului de piatră al camerei construit deci în ultimele decenii ale provinciei Dacia. Groapa cu moneda de la Filip Arabul ne oferă un complex închis cu o valoare deosebită pentru analiza culturii materiale de la Micia în jurul anului 250, iar prin suprapunerea ei de către clădirea de piatră avem o ilustrare a ultimei perioade de reconstrucție din Dacia, probabil cea din timpul lui Decius (249-251), de când datează și cea mai recentă inscripție de la Micia¹. Această clădire trebuie să fi reprezentat tot o anexă gospodărească – locuință pentru slujitori? – întrucât în afară de un cuptor casnic în ea s-au descoperit materiale arheologice foarte numeroase și diverse reprezentând obiecte de uz curent: ceramică, opaițe, fusaiolă, rășnițe sfărâmate, podoabe modeste, zăbală, echipament militar etc.

Spre V de Sup. 1 au apărut două fântâni slab conservate cu pereți de piatră prăbușiți care au fost săpate parțial datorită adâncimii lor și pereților instabili.

Materialul arheologic descoperit este deosebit de bogat, atât cel civil cât și cel militar. Astfel printre piesele cu utilizare civilă sunt alături de ceramică comună printre care și ulcioare întregi, opaițe, o pateră de lut decorată, cuțițe, rășnițe, fibule, inele, margele, monede, chei, mecanisme de broască de casetă, etc. Dintre ele sunt unele deosebite: un mâner de strigiliu din bronz emailat cu analogii în Pannonia precum și un inel de gagat și un vas de bronz care provin din vestul Imperiului, Gallia sau Britannia. Și echipamentul militar este numeros și de calitate neobișnuită pentru un context civil: vârfuri de săgeți, prințator de teacă, buterolă de pumnal, solzi de lorica de fier, pandantiv și inchizătoare de balteus, limbi de cureauă și butoni de centiron, placă de cataramă ajurată, diferite aplici, unele ajurate, pandantive de centiron și hamașament, zăbală.

Deși materialul arheologic nu a putut fi încă restaurat și deci nici prelucrat sistematic, este clar că marea sa majoritate se datează în secolul III și deci că și clădirile descoperite aparțin aceleiași perioade. În acest timp, mai precis în timpul dinastiei severice și până spre mijlocul secolului III, construcțiile atât din castru cât și din așezarea civilă sunt ridicate din piatră iar așezarea are cea mai mare extindere teritorială.

În perimetrul investigat a fost surprinsă maxima extindere a locuirii în zona de la S de castru, care se manifestă sub forma unui nucleu de clădiri izolate în

¹ L. Petculescu, *Noi descoperiri epigrafice în castrul Micia*, Potaiasa 3, 1982, 85-87.

mijlocul unui teren agricol în felul unei așa zise "villa suburbana" și nu ca o prelungire a așezării civile propriu-zise (pagus sau vicus militar) cu construcții dense ordonate în cadrul unei rețele stradale. Ținând seama de ansamblul descoperirilor credem ca proprietarul clădirilor trebuie să fi fost un veteran înstărit din secolul III, iar numeroasele obiecte militare sugerează starea de insecuritate de la sfârșitul Daciei romane.

Arhiva și materialul arheologic mobil descoperit se păstrează la MNIR.

95. Negrileşti, com. Negrileşti, jud. Galați

Punct: Curtea Școlii

Cod sit: 75285.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 163/2012

Colectiv: Costel Ilie – responsabil, Adrian Adamescu (MI Galați), Paul Ciobotaru, Mircea Nicu, Daniela Alecsă (MM Tecuci), Ovidiu Soleriu Cotoi (UDJ Galați)

Cercetarea efectuată în situl arheologic Negrileşti „Curtea Școlii”, în anul 2012, a dus la deschiderea a 15 unități de săpătură, 12 secțiuni și trei casete, amplasate în trei sectoare diferite (B6; B6,B7-C6,C7; C4). De reținut faptul că situl a fost împărțit în 64 de carouri, de 50 x 50 m, conform cu ridicarea topo, pentru a ușura localizarea unităților de săpătură și a evita denumirile locale ce pot suferi modificări de-a lungul timpului. Prima suprafață cercetată este localizată în sectorul C4, în partea de NV a sitului, în imediata apropiere a ruinelor fostului conac boieresc. Aici au fost trasate o secțiune (S.8-20 x 2 m) și trei casete (Cs.1-2 x 1 m, Cs.2-2,5 x 1 m, Cs.3-4 x 4 m), fiind cercetate 5 instalații de foc, 12 gropi și 9 complexe de locuire. A fost cercetată o locuință neolitică aparținând culturii Starčevo-Criș dar și o vatră atribuită locuinței respective. Deasemenea, au mai fost cercetate o locuință atribuită epocii bronzului (cultura Noua), precum și o alta datată în secolul IV (cultura Sântana de Mureș-Černjachov). Pentru aceeași perioadă au fost puse în evidență 2 vetre și un cuptor, iar pentru perioada secolelor VIII-X, trei instalații de foc. Au fost identificate și 14 gropi, majoritatea fiind date în epoca post-romană.

În sectorul B6 au fost trasate și cercetate două secțiuni S.9 și Sc.6, fiind puse în evidență existența unor complexe de locuire (5 locuințe, 17 gropi, 4 instalații de foc) datate în secolul IV p. Chr., și epoca modernă.

În secțiunea S.9 (20 x 2,30 m), localizată la vest de colțul sud-vestic al corpului sudic a clădirii școlii, au fost descoperite resturile unei amenajări de epocă modernă prevăzută cu un cuptor din cărămidă, un cuptor de ars ceramică din secolul IV p. Chr., 3 locuințe, 2 vetre, precum și 12 gropi. În c.10 au fost găsite fragmente ceramice specifice culturii Noua. Secțiunea Sc.6 (10 x 2 m), localizată la V de Sc.5/2010 și orientată NS, a permis punerea în evidență a 5 gropi și două locuințe datate în secolul IV p. Chr.

O altă zonă arheologică cercetată în acest an, acoperă anumite din sectoarele B6, B7, C6 și C7 și se află situată chiar în spatele școlii gimnaziale, în „L-ul” format de cele două aripi ale clădirii. Pentru această suprafață, ce urmează a fi betonată, a fost solicitată descărcare de sarcină arheologică. Cercetarea preventivă a fost efectuată prin excavarea a nouă secțiuni cu dimensiuni diferite (S.10, S.13-S.16 având 22 x 2 m S.18-20 x 2 m, S.11-17 x 2 m, S.12-15 x 2 m), orientate E-V și cu martori de de 0,5 m între ele. Și această zonă s-a dovedit a fi bogată din punct de vedere arheologic. S-au putut identifica și cerceta 17 gropi, 17 complexe de locuire și 11 instalații de foc, date în epoca bronzului, secolele VIII-X, în epoca medievală

târzie, precum și în cea modernă.

Din cele 97 de complexe arheologice descoperite, 11 au fost atribuite unor structuri constructive, locuințe adâncite și de suprafață, 23 au fost instalații de foc (16 vetre, 6 cuptoare casnice, 1 pentru ars ceramică) și 48 de gropi menajere.

L1 a fost surprinsă în S8, c.8-10, între adâncimile de -1,40 m și -1,80 m, față de nivelul actual de călcare și se continuă sub profilul de nord al secțiunii. Este o locuință adâncită, de formă rectangulară, cu capetele rotunjite, orientată NV-SE, iar dimensiunile surprinse sunt de 2,95 x 2,40 m. În exteriorul colțului sud-vestic, spre sud, a fost surprinsă o groapă de par, iar colțul sud-estic este tăiat de o groapă (Gr.1) ce se continuă sub profilul de nord al secțiunii. Materialul ceramic rezultat, atât din groapă, cât și din locuință, este specific culturii Sântana de Mureș-Černjachov.

L2 a apărut în c.6-8 din S8, sub forma unui contur neregulat, sesizat la adâncimea de -1,60 m. Pentru a cerceta integral locuința a fost deschisă Cs.3, pe latura de nord a S.8. Locuința se adâncea până la -2,65m, era de formă rectangulară, cu dimensiunile de 5,3 x 4,3 m și avea o vatră pe latura sudică. În locuință a fost descoperită o cantitate însemnată de ceramică specifică culturii Starčevo-Criș, resturi faunistice, lame silex, împungătoare și ace din os, pintandere și idoli zoomorfi aflați într-o stare fragmentară.

L3 a fost sesizată tot în S.8, în c.3-5 la adâncimea de -0,90 m, și are o formă rectangulară, cu colțul sud-estic albiat. La -1,00 m conturul se retrage spre est, putând fi localizată în c.2-4, dimensiunile surprinse fiind de 4,35 x 1,50 m. Podeaua a fost surprinsă la -1,30 m, iar pe suprafața locuinței au fost observate urme de pământ cenușos și cărbune. Materialul recoltat, un vas întreg și fragmente ceramice întâlnite în aria culturii Noua, precum și resturi faunistice, încadrează locuința la finalul epocii bronzului.

L4 s-a conturat în c.3-6 din S.9, la adâncimea de -0,90 m, de la suprafața solului actual. De formă rectangulară, orientată N-S, cu dimensiunea surprinsă de 3,4 x 2,4 m, locuința se prezenta sub forma unui sol negru granulos, amestecat cu chirpici și fragmente ceramice aparținând culturii Sântana de Mureș-Černjachov. În interiorul acestei amenajări au putut fi observate o serie de complexe de tip gropi și două instalații de foc.

L5 a fost identificată pe suprafața c.7-9 din S9, începând cu adâncimea de 0,80 m și până la adâncimea de -1,15 m, de la suprafața actuală a solului. Locuința avea forma rectangulară, dimensiunile surprinse de 6,5 x 2,5 m, iar în interior era prevăzută cu un cuptor realizat din cărămidă. Au fost puse în evidență și câteva gropi de la stâlpii de susținere a construcției. Această amenajare suprapune parțial în partea de SV, o locuință (L6) datată în secolul IV p. Chr., dar și câteva gropi menajere. Materialul arheologic descoperit în această locuință se încadrează secolele XVIII-XIX.

L6 a apărut în c.9-10 din S.9, la adâncimea de -1,05 m, începând din latura de V a cuptorului de cărămidă și până în profilul de vest al secțiunii. În profilul de nord a S9, amenajarea se distinge prin prezența unui contur din pământ negru pigmentat cu pământ galben, chirpici spart și cărbune. Materialul prelevat ne indică o datare în secolul al IV-lea p. Chr. Locuința urmează a fi cercetată în campaniile viitoare.

L7 a fost pusă în evidență în c. 2-4 din secțiunea SC.6, la adâncimea de -0,90 m, de la suprafața actuală a solului. Aceasta avea forma rectangulară, cu colțurile rotunjite și cu dimensiunile surprinse de 2,2 x 1,7m. Această locuință este continuarea locuinței L3/2010, descoperită în SC.5 și datată în secolul IV. p. Chr.

L8 a fost surprinsă în c.1-2 din secțiunea SC.6, la adâncimea de -1,20 m. Conturul ne indică o locuință de formă relativ circulară, orientată V-E, cu dimensiunile surprinse de 2 x 2,7 m. Au putut fi observate două gropi de par, una pe latura de SE, iar cealaltă pe latura de NV. La adâncimea de -1,55 m s-a ajuns pe podeaua locuinței, aceasta fiind lutuită. Și această locuință aparține mediului cultural Sântana de

Mureș-Černjachov.

L9 a fost surprinsă la adâncimea de -0,2 -0,4 m, în partea estică a secțiunilor S.10, S.13, S.14. Realizată din zidărie de cărămidă construcția, orientată NV-SE, avea dimensiunile de 7 x 4 m. Pe latura estică a locuinței, la exterior, a fost surprinsă o vatră. Materialul arheologic descoperit ne indică o datare târzie, sfârșitul secolului al XIX-lea și începutul celui de al XX-lea.

L10 este un locuință adâncită cu dimensiunile surprinse de 4 x 2 m, orientată NV-SE. Bordeul a fost surprins în c.2-3 din S.10, la adâncimea de -0,70 m, într-un sol negru și se închide la -1,60 m. La exterior, spre est, la adâncimea de -0,75 m, a fost evidențiată o vatră (V.2). Locuința este datată în perioada medievală, atât pe baza ceramicii descoperite, cât și a unei monede emise de regina Suediei, Christina (1632-1654), la mijlocul secolului al XVII-lea.

L11 a fost surprinsă în secțiunile S.10(c.4-5) și S.11(c.1-2) începând cu adâncimea de -1,20 m și se închide la -1,80 m. Această amenajare are dimensiunile surprinse de 3,5m/2,7 m și avea în colțul nord-estic o vatră așezată direct pe pământ (V15). Materialul ceramic descoperit în acest complex ne indică o datare în perioada secolelor VII-X.

În afară de cele 11 locuințe au mai fost cercetate un număr de 23 instalații de foc. Dintre cele 6 cuptoare casnice 2 au fost atribuite Culturii Sântana de Mureș-Cerneachov(C1/S8-Cs.1; C5/S9), 3 perioadei cuprinsă între secolele VII-X(C2/S8; C3/S8; C4/S8) și unul(C6/S9) perioadei moderne. A fost cercetat și un cuptor de ars ceramică ce fusese surprins în campania anului 2011, în Cs. 2/2010, pe latura de nord a acesteia, la adâncimea de -1,10 m. Acest cuptor avea un diametru de 1,5 m, iar baza acestuia a fost surprinsă în S.9 la adâncimea de -1,60 m. Cuptorul avea bolta și piciorul central prăbușite, iar zona pentru alimentare a fost surprinsă prin prezența Gr.22, situată pe latura sud-estică a acestuia. Pământul ars puternic, de culoare cenușie, mai păstra urmele găurilor care asigurau tirajul și temperatura de ardere. Printre bucățile mari de pământ ars au fost descoperite numeroase fragmente ceramice. Acestea sunt din pastă neagră, de bună calitate, lustruite, specifice culturii Sântana de Mureș-Černjachov.

Din cele 16 vetre, una a fost atribuită Culturii Starčevo-Criș (V3/S8-Cs.3), trei culturii Sântana de Mureș-Cerneachov (V1/S8; V2/S8; V5/S9), opt perioadei secolelor VIII-X (V4/S9; V10/S13; V11/S13; V12/S13; V13/S13; V14/S14; V15/S10; V16/S14), una perioadei medievale (V7/S10) și trei vetre perioadei secolelor XIX-XX (V6/S10; V8/S18; V9/S13).

Pe lângă complexele menționate, au mai fost sesizate și cercetate un număr de 48 gropi, de forme și dimensiuni diferite. Dintre acestea 3 au avut material specific Culturii Starčevo-Criș (Gr.2/S8-Cs.3; Gr.13/Cs.3; Gr.14/Cs.3), 11 se datează în epoca bronzului (Gr.5/S8; Gr.6/S8; Gr.8/S8; Gr.9/S8-Cs.2; Gr.10/S8; Gr.36/S15; Gr.37/S15; Gr.39/S11; Gr.43/S16; Gr.45/S13; Gr.48/S17), 3 aparțin Culturii Sântana de Mureș-Cerneachov (Gr.1/S8; Gr.19/S9; Gr.22/S9), 3 se datează în epoca modernă (Gr.32/S12; Gr.40/S18; Gr.42/S18), iar restul gropilor nu au putut fi încadrate cronologic.

Cele 97 de complexe cercetate în anul 2012, au oferit un bogat material arheologic datat în neolitic (Cultura Starčevo-Criș), epoca bronzului (cultura Noua), sec. IV p.Chr., secolele VIII-X și în perioada medievală și modernă. Ceramica specifică Culturii Starčevo-Criș aparține atât categoriei fine, pictate cu roșu sau cu negru liniar pe fond roșu, cât și speciei uzuale, decorată cu ciupituri, incizii, decoruri plastice în relief și barbotină organizată. Din punct de vedere al formelor, au putut fi identificate oale cu corpul sferic, străchini, cupe cu picior, etc. Din locuință au mai rezultat, resturi osteologice, lame de obsidian, melci, scoici, împungătoare, ace din os și idoli zoomorfi fragmentari. Prezența ceramicii pictate bi- și tricrom, cu motive trasate cu negru sau rezervate din fondul roșu al vasului, cu albul în poziție secundară, străchinile caracterizate de un bitronconism

accentuat, de culoare neagră sau cenușie, bine lustruite, permite atribuirea locuinței L2/2012 fazei IIIB a culturii Starčevo-Criș.

În afară de materialele neolitice, au mai apărut și materiale aparținând epocii bronzului (cultura Noua) decorate cu brăie dispuse sub buză. Din punct de vedere al calității, compoziției și tehnicii de lucru s-a putut observa o ceramică de uz comun, lucrată dintr-o pastă grosieră și o ceramică de bună calitate, lucrată dintr-o pastă relativ fină, având suprafețele uneori lustruite. Formele ceramice sunt reprezentate prin vase borcan, cupe, iar decorul cel mai des întâlnit este brăul continuu sau alveolar.

Materialul ceramic, specific culturii Sântana de Mureș-Černjachov, este în stare fragmentară, fiind reprezentat prin trei tipuri, ce provin de la diferite forme de vase. Este vorba de ceramica lucrată cu mâna, din pastă grosieră, cea lucrată la roată, realizată tot din pastă grosieră și ceramica fină neagră sau roșie. Tipologic au fost descoperite diferite forme de vase cu decor specific secolului IV p. Chr.

Ceramica de sec. VIII-X este lucrată la roată, având în compoziție nisip și pietricele. Ea provine de la vase borcan, iar ca decor prezintă linii incizate în val și linii incizate paralele.

Epocile medievală târzie și modernă sunt reprezentate prin descoperirea unor vase ceramice, faianță, sticlă, pipe din lut, lame de cuțit, piroane scoabe, monede.

În anul 2012 au fost cercetați, în cele trei sectoare, 488 mp, din suprafața totală de circa 4.000 mp, ce se dorește a fi reamenajată în anii următori în curtea școlii din Negrileşti. Cercetările viitoare vor permite stabilirea extinderii sitului, a densității și specificului locuirii pe parcursul epocilor reprezentate (neolitic timpuriu; epoca bronzului; sec. IV p.Chr.; sec. VIII-X p.Chr., epoca medievală și cea modernă).

Bibliografie:

- Eugenia Popușoi, Trestiana. *Monografie arheologică*, Editura Sfera, Bârlad, 2005
- A. C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole*, CCDJ, 9, 1991,
- Sava E., *Epoca bronzului - perioada mijlocie și târzie* (sec. XVII - XII a.Chr.), *Thraco-Dacica* 15, 1994 p. 141-158
- Adrian Adamescu, Costel Ilie, *Așezarea din perioada bronzului târziu de la Negrileşti*, Jud. Galați, SAA, 17, 2011,
- V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad - Valea Seacă sec. III-IV*, Editura Arc 2000, București, 2004,
- O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Černejacov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005,
- D. Gh. Teodor, *Teritoriul est-carpatic în veacurile V-XI e. n.*, Editura Junimea, Iași, 1978
- M. Comșa, *Cultura veche materială românească*, Editura Academiei Republicii Socialiste România, București, 1978

Abstract:

Archaeological excavations continued in Negrileşti, Galați county, in 2012, as fifteen new sectors, twelve sections and three boxes were opened in three different areas (B6; B6, B7-C6, C7; C4), covering a surface of 488 m². In the fifteen sectors, the discoveries included: 97 housing complexes, of which eleven dwellings were dated in different historical periods (Neolithic-1, Bronze Age - 1, fourth century AD-5, seventh to tenth centuries AD-1, Middle Age - 1, nineteenth century - 1, beginning of the twentieth century - 1), 48 sewage pits, sixteen hearths and seven kilns, dating from the Neolithic to the Modern Age. Future researches will allow the assessment of the full extension of the site, of its density and of the specific lifestyles of those communities who lived in the historical periods mentioned above.

Industria materiilor dure animale descoperită în campania 2012

Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs (UCDC București)

Cercetările arheologice desfășurate în campania 2012 în situl multistratificat de la Negrilești, punctul „Curtea Școlii”, jud. Galați (în continuare, NGS) către un colectiv condus de dr. Mircea Nicu (Muzeul Mixt Tecuci) și prof. Costel Ilie (Muzeul de Istorie Galați) au prilejuit și recuperarea unui lot de artefacte aparținând industriei materiilor dure animale (în continuare, IMDA), atribuit culturilor Starčevo-Criș și Noua. Pieseile provin din stratul de cultură și din complexe (L 2 – neolitic; Groapa 36/5 – epoca bronzului). Aducem mulțumiri dr. Mircea Nicu și prof. Costel Ilie pentru amabilitatea cu care ne-au pus la dispoziție spre studiu lotul de artefacte și datele aferente.

Cu prilejul de față ne propunem prezentarea rezultatei analizei artefactelor descoperite în campania de cercetări a anului 2012.

Lotul studiat cuprinde 16 piese (N total = 16), dintre care 9 aparțin culturii Starčevo-Criș, faza IIB și 7 culturii Noua. Pieseile se păstrează în colecțiile Muzeului Mixt Tecuci și ale Muzeului de Istorie Galați. Starea de conservare a suprafețelor este bună și foarte bună, permițând efectuarea optimă a observațiilor impuse de studiul lor complex.

În prima etapă a studiului s-a realizat clasificarea tipologică, urmată de elaborarea repertoriului lotului, în cadrul căruia fiecare piesă este identificată printr-un indicativ, compus din sigla sitului, numărul etapei de locuire și numărul curent (exemplu: NGS/I 3); indicativul ține seama de proveniența stratigrafică; astfel, cultura Starčevo-Criș a primit cifra I, iar nivelul atribuit culturii Noua a fost desemnat cu cifra II.

Fiecare artefact a fost tratat după un protocol standard, cu mai multe paliere și componente, vizând înregistrarea extensivă/exhaustivă a datelor. Acestea sunt etalate/sintetizate statistic/tabelar. Se vizează aspecte precum: materiile prime; starea de conservare (piese întregi, fragmentare/fragmente); tipologia; morfologia; morfometria; urmele de fabricare; urmele de utilizare; formularea ipotezelor relative la rolul funcțional.

Fișele artefactelor sunt ordonate pe niveluri/culturi. Fișa standard pune la dispoziție datele despre artefact în următoarea structură: Indicativ Tip Cod tipologic Categorie (unelte, arme, podoabe, materii prime, accesorii etc.) Instituție deținătoare/Colecție Număr de inventar Context Apartenență culturală Fig. Materie primă Stare de conservare (întreg, fragmentar, fragment) Descriere (morfologie, date tehnice privind fabricarea, urme de utilizare, rol funcțional prezumat etc.) Dimensiuni (mm) Bibliografia/Inedit¹.

Categoriile tipologice reprezentate sunt, în conformitate cu lista tipologică Beldiman 2007²: I Unelte; V Diverse – Deșeu; Materii prime. Se adaugă patinele de os, neincluse încă în lista tipologică menționată.

Repartiția cantitativă a grupelor tipologice și a tipurilor pe culturi se prezintă astfel: în cazul culturii Starčevo-Criș constatăm prezența exclusivă a uneltelor (I A = Vârfuri, N = 6; IF = Linguri-spatule, N = 3); pentru cultura Noua avem 2 unelte (I A = Vârf; I B = Netezitor), 3 patine și 2 piese tehnice (V A2 = Materie primă; V A3 = Deșeu).

Ca materii prime, efectivul aparținând culturii Starčevo-Criș este compus din piesele realizate din oase lungi de ovicaprine și bovine (N = 9), iar cel aparținând culturii Noua din piese confecționate din oase lungi de bovine și cal, os plat de bovine și corn de cerb.

Analiza artefactelor descoperite în campania 2012 a recurs, în mod sistematic, la mijloace optice de observare (microscop optic, măritori x10 – x40; microscop digital, măritori x10 – x400); au fost realizate seturi complete de fotografii la diverse scări, inclusiv

cu ajutorul microscopului, completându-se baza de imagini a repertoriului artefactelor din sit, constituită anterior.

Cuantificarea tuturor parametrilor pieselor a permis inițierea elaborării bazei de date a IMDA din situl de la NGS. Demersul nostru a permis relevarea unor elemente ale ambianței tehnologice în care artefactele au fost utilizate (probabil și confecționate); astfel, foarte importante sunt piesele NGS/I 1-9 din inventarul L2 (cultura Starčevo-Criș), cercetată integral. Ca procedee tehnice atestate prin analiza artefactelor neolitice timpurii se pot menționa: debitajul prin aplicarea percuției directe/despicării probabil cu ajutorul toporului litic sau al unei lame litice, probabil șanțuire axială sau abraziune în suprafață; fasonarea prin recurgerea la abraziunea multidirecțională (axială, oblică, transversală); aplicarea procedurii perforării prin șanțuire și rotație; Toate piesele se obțineau intra-sit, probabil în mediul domestic, prin procesarea materiilor prime procurate local. Situațiile și observațiile menționate mai sus dovedesc, o dată în plus, derularea în sit, în etapa de locuire Starčevo-Criș, a activităților domestice rutiniere de prelucrare a materiilor dure animale, a pieilor, confecționarea veșmintelor, utilizarea fibrelor vegetale și animale (împletit), prepararea făinii sau consumul alimentelor cu ajutorul lingurii-spatule de os etc. Situl NGS se alătură celui binecunoscut de la Trestiana - „Stroe Beloescu”, jud. Vaslui ca importanță a lotului IMDA recuperat și studiat³. Alte piese similare provin din așezarea de la Munteni, jud. Galați⁴.

Pieseile aparținând culturii Noua sunt realizate prin procedee rutiniere, precum fracturarea, desplicarea, crestarea, tăierea transversală, perforarea prin rotație. Patinele de os, piese foarte frecvente în cadrul culturii Noua, au prilejuit observații microscopice detaliate asupra modului de fabricare și a urmelor de utilizare. Se poate formula și în cazul artefactelor Noua concluzia legată de derularea în sit a activităților domestice rutiniere de prelucrare a materiilor dure animale (os, corn de cerb) și a altor ocupații, precum prelucrarea pieilor, ca și deplasarea pe gheață cu ajutorul patinelor.

Analiza tipologică a pieselor IMDA descoperite în situl de la Negrilești – „Curtea Școlii” a permis: precizarea unor repere ale repertoriului tipologic al culturilor Starčevo-Criș și Noua din regiunea sudică a Moldovei; identificarea preliminară a unor genuri de activități domestice derulate în sit, ilustrate prin prezența unor artefacte specifice prelucrării materiilor dure animale (cazul pieselor din corn de cerb), prelucrării pieilor, al fibrelor vegetale și animale etc.; utilizarea lingurilor-spatule, specifice culturii Starčevo-Criș; analiza, în premieră, a tuturor artefactelor provenind din inventarul unei locuințe Starčevo-Criș cercetată integral în situl menționat; verificarea cu succes, o dată în plus și dacă mai era necesar, a fiabilității sistemului tipologic elaborat pentru artefactele MDA preistorice din spațiul românesc (lista Beldiman 2007).

Lotul studiat furnizează noi repere tipologice, paleotehnologice și cultural-cronologice importante pentru abordarea complexă și extensivă a manifestărilor civilizației și culturii comunităților neolitice și ale epocii bronzului din spațiul Moldovei meridionale, ale căror artefacte au putut fi, cu acest prilej, analizate în mod sistematic [Corneliu Beldiman, Diana-Maria Sztancs].

Vezi Anexa 7

Bibliografie:

Beldiman C., *Industria materiilor dure animale în preistoria României. Resurse naturale, comunități umane și tehnologie din paleoliticul superior până în neoliticul timpuriu*, Asociația Română de Arheologie, Studii de Preistorie –

¹ Beldiman 2007; Sztancs 2011; Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 79.

² Beldiman 2007, p. 71-76.

³ Popușoi 2005.

⁴ Beldiman 2007, p. 179, 297 – cu bibliografia.

Supplementum 2, București, 2007.

Beldiman C., Sztancs D.M., Buzea D. L., *Animale, tehnologie și artefacte preistorice din materii dure animale descoperite la Păuleni-Ciuc, jud. Harghita*. Catalog/Prehistoric osseous materials artefacts discovered at Păuleni-Ciuc, Harghita County. Catalogue/Állatok, technológiá és állati eredetű nyersanyagból készült tárgyak Csikpálfi (Harghita Megye) lelőhelyéről. Katalógus, Editura Angustia, Sf. Gheorghe, 2012.

Popușoi E., Trestiana. *Monografie arheologică*, Editura Sfera, Bârlad, 2005.

Sztancs D.-M., *Industria materiilor dure animale în neoneoliticul din Transilvania. Repertoriu, tipologie, studiu paleotehnologic, date privind paleoeconomia*. Baze de date, teză de doctorat, Universitatea „Lucian Blaga» Sibiu, 2011.

Abstract:

Negrilești comm., Vaslui County – Curtea Școlii (Schoolyard). Osseous materials industry discovered in 2012. The report presents the data issued from the analysis regarding a collection comprising 13 artefacts made of osseous materials (bone, red deer antler). These belong to the Starčevo-Criș (9) and Noua (7) cultures. The artefacts were recovered during the 2012 excavation campaign in Negrilești comm., Vaslui County – Curtea Școlii (Schoolyard) site (NGS).

The typological distribution of the assemblage was presented according to Beldiman 2007 Typology: I. Tools and V. Varia – Wastes raw materials. To these categories, the one of bone skates should be added. This type of pieces has not been included in the above mentioned typology.

The quantitative distribution of the typological groups and types across cultures is the following: pieces dated from Starčevo-Criș culture are exclusively tools (I A – Awls, N = 6; I F – Bone spoons, N = 3); pieces dated from Noua culture: two tools (I A – Awl; I B – Polishing Tools), three bone skates and two technical pieces (V A2 – Raw materials; V A3 – Waste).

With respect to raw materials used, the Starčevo-Criș assemblage comprises pieces made from sheep and cattle long bones (N = 9). The Noua assemblage comprises 7 pieces made from cattle and horse long bones, red deer antler and a flat bone of cattle.

The analysis of the artefacts discovered during 2012 archaeological campaign used a series of optical means of study (optic microscope, zoom x10 – x40; digital microscope, zoom x10 – x400); complete sets of photos (microscopic, inclusive) at various scales were taken.

All the pieces parameters were taken and allowed the initiation of a database containing osseous materials industry from NGS. Our approach facilitated the highlight of some characteristic elements of the technological environment in which the artefacts were used (and probably, done too). In this respect, the pieces NGS/I 1-9 from hut no. 2 (L2) inventory are very important (Starčevo-Criș culture). As technical procedures identified while analyzing the Early Neolithic artefacts, we may mention: débitage using direct percussion/splitting probably with the help of a lithic axe or a lithic blade; the axial grooving and the abrasion were probably also applied. The shaping techniques were: multidirectional abrasion (axial, oblique, transversal), perforation, grooving and rotation. Due to the local procurement of the raw materials, all the pieces were produced in site, probably during some household activities. The observations mentioned above prove the practice of some household activities like: osseous materials and hides manufacture; clothes manufacture; use of the vegetal and animal fibers for knitting; preparing flour and eating food with bone spoons etc. The sites of NGS and the one of Trestiana – “Stroe Beloescu” (Vaslui County) are very important for Moldova in terms of osseous materials artefacts discovered there.

Other similar pieces were discovered at Munteni, Galati County.

Pieces dated from Noua Culture are done by applying routine procedures as: fracturing, splitting, notching, transversal cutting, perforation by rotation. Bone skates, pieces very frequently found in sites dated from Noua culture, allowed us to make some detailed microscopic observations regarding the manufacture and the use-wear traces of the osseous materials artefacts. The hypothesis regarding the practice of routine household activities like osseous materials manufacture (bone and red deer antler), hides manufacture in site as well as the use of bone skates for ice-skating can be formulated.

The typological analysis of osseous materials artefacts discovered at Negrilești – „Curtea Școlii” allowed us to: mention some benchmarks regarding the typology of osseous materials artefacts dated from Starčevo-Criș and Noua cultures from Southern Moldova; identify for the first time some household activities practiced in the site illustrated through specific artefacts related to osseous materials industry (case of red deer antler pieces), hides/vegetal and animal fibers manufacture etc.; use of bone spoons, specific for Starčevo-Criș culture. This is the first analysis of all the artefacts recovered from the inventory of a Starčevo-Criș hut that was entirely excavated.

The studied assemblage offers new typological, palaeotechnological and chrono-cultural markers important for a complex and extensive approach of Neolithic and Bronze Age manifestations from Southern part of Moldova.

96. Porț, com. Marca, jud. Sălaj

Punct: Corău

Cod sit: 141982.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 59/2012, 177/2012, 262/2012

Colectiv: Sanda Băcueț Crișan – responsabil, Ioan Bejinariu, Dan Culic, Dan Băcueț Crișan, Horea Pop (MJIA Zalău), Mihai Dunca

În campania anului 2012 au fost realizate un număr de 6 suprafețe de cercetare amplasate în general în partea de N a sitului, zonă care va fi prima afectată de revărsarea de apă. Potrivit documentației beneficiarului din cele 6 ha, cât însumează situl pe teritoriul județului Sălaj, vor fi afectate 2,14 ha, areal care necesită descărcare de sarcină arheologică. Din această suprafață o parte a fost afectată în anul 2004 prin excavarea unei gropi de scos pământ executată de beneficiar, astfel încât neafectată a rămas o suprafață de cca 1,7 ha.

În campania din anul 2012 au fost deschise 6 suprafețe de cercetare după cum urmează: S18 de 65 x 5 m, S19 de 65 x 5 m, S20 de 65 x 6 m, S21 de 65 x 6 m, S22 de forma trapezoidală a avut dimensiunile de 51 x 26 x 54 x 8 m și S23 de formă trapezoidală de 30 x 18 x 31 x 10 m.

Din punct de vedere stratigrafic au fost identificate 2 sau 3 niveluri de cultură, existând mici zone unde a fost identificat și un nivel hallstattan.

În cadrul cercetărilor au fost cercetate un număr de 230 complexe dintre care 204 complexe neolitice. Alte 26 complexe de tip groapă, se pot atribui epocii fierului și epocii romane. Descoperirile neolitice: din cele 204 de complexe neolitice, majoritatea gropi menajere sau gropi de scos lut, 22 au fost locuințe de suprafață sau adâncite, 16 instalații de foc, 6 morminte la care se adaugă alte 2 posibile (aglomerări de vase dar care în absența oaselor nu pot fi considerate cu siguranță morminte), aglomerări de piatra etc

Poate cea mai interesantă situație a fost înregistrată spre capătul vestic al secțiunilor S19, S20, S21 și zona estică a suprafeței S23. În această arie a fost înregistrată o posibilă ravenă lată de aproximativ 15 m și umplută mai târziu. În malul acestei ravene au fost identificate în S23, 10 instalații de foc, săpate în malul sau pe fundul ravenei. Până în prezent nu putem vorbi cu certitudine despre utilitatea acestor complexe dat fiind faptul că nu au fost identificate decât rare fragmente ceramice.

Dintre complexele cercetate amintim:

C10/2012- Mormânt de incinerare din S18/2012, careul 61-62/0-1, la -0,63 fund la -0,70. Nu s-a conturat groapa mormântului, urna fiind un vas fragmentar de tip strachină cu picior destul de grosier. În strachină au fost depuse resturile cinerare acoperite cu urme slabe de substanță roșie. Parțial urna era acoperită de o strachină de mai mici dimensiuni, deasemenea fragmentară.

C11/ 2012- mormânt de inhumatie identificat în S18/2012, m 2,8-3,3 la -0,75m adâncime. Majoritatea pieselor din inventar au fost identificate la 0,90m. Nu a fost conturată o groapă ale mormântului. Au fost identificate doar urme slabe de craniu și câțiva dinți. După amplasarea pieselor din inventar în raport cu resturile de craniu, este posibil ca acestea să fi fost poziționate în zona pieptului. Au fost descoperite 7 vase întregibile, dintre care 5 pe nivelul de conturare. La ridicarea unui vas de tip cupă amplasat cu piciorul în sus, a fost identificat un vas de tip castron în care era depus ocră roșu și un alt vas de tip pahar sau cupă fără picior de mici dimensiuni.

C180- Mormânt de inhumatie distrus de C181(fundație de construcție). Complexul a fost identificat în S22/2012, la -1,10 într-o groapă de mari dimensiuni. S-au păstrat craniul și fragmente de oase răspândite în groapa C180 și în C181. Din inventar s-au mai păstrat 2 vase de mici dimensiuni. Posibila orientare S-N..

C31 - locuință de suprafață, cercetată în S18/2012, caroul 0-3. La -1,20 a fost identificată podeaua de formă aproximativ patrulateră din lut galben. La îndepărtarea stratului de lut galben au apărut 2 fundații care se adânceau până la -1,76. Dimensiuni podea 3 m x 3,10 m

C 138 – tăiața de C110, construcție de mari dimensiuni conturată parțial în S22/2012. Contur la -0,70 fund la -2,10, -2,50, mai multe nivele de umplutură, multe lentile de cenușă. Pe margine 2 gropi de stâlp. Din umplutură a fost recoltată numeroasă ceramica pictată de tip Lumea Nouă și Suplac I. Dimensiuni 6,40 x 2,60 m

C149- groapă de formă circulară din S22/2012, contur la -0,80 m, la -1,10 m a apărut o aglomerare de 6 vase: 3 cupe de mici dimensiuni, un vas tip barcă, o amforă de mici dimensiuni și o strachină. C149 tăiată de C149/1. Dimensiuni 0,90 x 0,90 m

C149/1- groapă de formă ovală cu o adâncire de forma circulară, contur la -1,00 m, fund la -1,20, -1,50 m. La -1,40 mapar 3 vase dintre care 2 cupe de mari dimensiuni cu suprafețe acoperite de bitum decorat și un vas de mari dimensiuni pictat cu bitum. Dimensiuni groapă: la conturare 2,20 x 1,50 m, alveolarea circulară centrală 1,40 x 1,40 m.

Complexele identificate în ravenă

C216- cercetat în S23/2012, cuptor?. Complex de formă circulară cu o groapă de deservire, pereți arși la roșu, cu excepția peretelui cu zona de deservire. Tăiat de o groapă de stâlp C216/1. Contur la -1,40 m, vatra prost păstrată la -1,60 m, groapa de deservire fund la -1,90 m. Dimensiuni surprinse în săpătură de 1,80 x 0,80 m.

C218 din S23/2012, cuptor ?, formă circulară, contur la -1,60 m, marginile arse la roșu, vatra la -1,90, pe vatra au fost descoperite numeroase gogoloaie de lut ars. Dimensiuni 1,50 x 1,30 m.

C219, cuptor ?, surprins parțial în săpătură, în S23/2012, dimensiuni de 1,20 x 0,40 m. Conturat la -1,80, vatra foarte bine arsă identificată la -2,20 m.

C221 cercetat în S23, cuptor ?, de forma unei gropi ovale cu marginile arse la roșu, vatra prost păstrată, pe fund cărbune, contur

la -2,10 m vatra la -2,50 m, complex tăiat de una din fundațiile C220. C221 are un perete comun cu C221/1.

C221/1 aspect de groapă cu marginile arse la roșu, vatra la -2,25 m, se continuă în zona de E cu o alveolă. Parțial marginile de E și IV nu sunt arse.

C223 din S23/2012, (cuptor?) aspect de groapă cu pereți arși la roșu, de formă ovală cu o alveolă spre E, contur la -1,70 m fund la -2,10 m. Pe fund urme de cărbune și pământ ars la roșu.

C227- S23/ 2012. cuptor? Surprins foarte puțin în secțiune, contur la 1,60 m fund la 1,70 m.

C228 – C229 S23 /2012, complex compus din 2 zone de ardere cu un perete comun ars la roșu. Peretele este săpat în malul viroagei, în steril, fără urme de amenajare a peretelui, contur la 1,50 m în partea superioară, iar în viroaga la 2,20 m. C228 vatra la -2,50 m. C228 formă neregulată, dimensiuni de 1,60 x 1,60 m, cu o zonă de deservire spre S.

Complexul cu care are perete comun C226 are o zonă de alimentare spre N, dimensiuni de 1,80 x 1,20 m.

C229 cercetat în S23 /2012, cuptor???? De mici dimensiuni, perete ars la roșu, contur la 0,90 m, fund la 1,20 m, pe fund cărbune și cenușă. Dimensiuni de 0,80 x 0,60 m.

În cele 6 suprafețe deschise în anul 2012, au fost identificate și cercetate un număr de 230 de complexe, morminte, locuințe, gropi. Majoritatea complexelor aparțin celor 3 niveluri neolitice sesizate diferit pe traseul suprafețelor deschise (214 complexe neolitice). Din complexe au fost recoltate numeroase vase întregi sau întregibile, vase miniaturale, statuete antropomorfe și zoomorfe, linguri de lut, aproximativ 500 de dălți din piatră, numeros material litic cioplit.

Bibliografie:

I. Bejinariu și colab, Șantierul arheologic Porț „Corău”, CCA 2004, p. 245-247.

Al. V. Matei și colab, Șantierul arheologic Porț “Corău”, CCA 2003, p. 246-248.

Sanda Bacueț Crișan și colab, Șantierul arheologic Porț “Corău”, CCA 2011 p. 215-218

Sanda Bacueț Crișan și colab, Șantierul arheologic Porț “Corău”, CCA 2012, p.245-246

Abstract:

In the archaeological researches from 2012 were discovered 230 archaeological features, 22 neolithic dwellings, 8 graves (7 inhumation graves and 1 cremation graves) and a high number of pits.

97. Râșnov, jud. Brașov [Cumidava]**Punct: Grădiște, Erdenburg****Cod sit: 40376.01****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 175/2012**

Colectiv: Liviu Petculescu – responsabil, Stelian Coșuleț, Radu Ștefănescu, Ionel Bauman (MJI Brașov), Cristina Mîtar (MCDR Deva), Darren Poltorak (Archaeotek Canada), Traian Dumbrăveanu (student UBB Cluj)

Campania din anul 2012 finanțată de Consiliul Județean Brașov s-a desfășurat în perioada 1 iulie – 31 august și a urmărit continuarea cercetărilor începute în 2006 în zona barăcilor din praetentura sinistra a castrului Cumidava¹.

În această campanie au participat, pentru al treilea an consecutiv, un număr de 11 voluntari ai organizației Archaeotek din Canada (Centre de Recherches et techniques Archéologiques), în baza contractului de colaborare încheiat între respectiva organizație și Muzeul Județean de Istorie Brașov. Ca și în campaniile precedente, voluntarii provenind din țări diferite au fost coordonați de către lectorul universitar, arheolog, Darren Poltorak.

În acest an, ca și în toate campaniile începând din 2006, s-a lucrat în suprafețe cu dimensiunile standard de 6 x 4 m, despărțite de murtori cu lățimea de 1 m.

Voluntarii au lucrat, și în această campanie, conform protocolului, într-un sector propriu, care a constat în cercetarea Sp.11. În această suprafață voluntarii au ajuns până la adâncea de circa 0,60 m, oprindu-se pe structura de pietre și pietriș a drumului via principalis din cea de a doua fază constructivă a castrului. Dintre piesele descoperite menționăm alături de o foaie de plumb, de dimensiuni considerabile reprezentând materie primă pentru producerea bronzului și 3 monede, printre care un denar de Domitian fleur de coin, provenind, în mod evident, dintr-un tezaur dispersat.

Colectivul românesc de cercetare a deschis 7 noi suprafețe marcate Sp. - 34, - 44, 17, 18, 19, -11, - 11 bis, a continuat săparea Sp. - 45 și - 55 și a demontat murtorii dintre Sp. 4 și 14, 6 și 7, 7 și -7, 8 și -8. Suprafețele 17, 18 și 19 au fost dispuse în continuarea vechilor suprafețe spre via principalis, suprafețele -11 și - 11 bis au ajuns chiar la via principalis iar suprafețele - 34, -44, au fost plasate în laterală față de vechile suprafețe înspre via sagularis. Suprafața - 55, intersectând agger-ul, a fost săpată până la temelia zidului de incintă.

În suprafețele Sp. 17, 18, 19 a fost dezvelită o parte din marginea dinspre vest a clădirii alungite cu un singur șir de camere a cărei funcționalitate precisă nu a putut fi încă identificată. În extremitatea sudică a Sp.17 și cea nordică a Sp. 18 a fost surprinsă secțiunea oblică executată de N. Gudea. Camerele respective, de dimensiunile cunoscute din Sp. 16, 17, 18, intră în noile secțiuni cu 0,55 – 0,60 m plus temelia peretelui exterior din lemn, lată de 0,30 m. Dacă în Sp 17 intrările dinspre exterior în camere sunt de 0,35 și 0,70 m spre capătul dinspre via principalis în Sp. 19, intrarea în clădire este de 1,90 m ceea ce marchează o schimbare a funcționalității acestei din urmă camere. Tot în această din urmă suprafață, la exterior față de clădire, au fost surprinse urme ale prelucrării bronzului: creuzete și bronz topit. În capătul de nord al Sp. 17, pe o distanță de 2,10 m, la - 0,30 m deci imediat sub pământul vegetal a apărut structură de pietre și pietriș a unui drum paralel cu via principalis care împarte în două praetentura sinistra.

Suprafețele - 11 și - 11 bis au surprins capătul dinspre interiorul castrului al barăcii de lemn având două contubernii pe lățime. Ultimele contubernii au fost suprapuse de via principalis din

cea de-a doua fază constructivă a castrului. În această zonă stratul cu depuneri de locuire al barăcii este mult mai subțire decât în capătul acesteia dinspre via sagularis.

În suprafețele dispuse lateral față de vechile suprafețe au fost descoperite temeliile ultimei barăcii de lângă via sagularis. În Sp. - 45 la distanță de 4,5 m de temelia de piatră a zidului de incintă din faza a doua a fost surprins un șanț de fundație cu baza de pietriș care pare a reprezenta delimitarea aggerului.

În murtorii desființați s-a descoperit continuarea temeliilor barăcilor de lemn identificate în suprafețele aferente săpate și s-au recuperat piese de inventar printre care solzi de lorica, un vârf de suliță, unul de săgeată cu trei aripioare, o margică albastră și o bulla de bronz.

Materialul arheologic mobil descoperit în această campanie este deosebit de bogat. Astfel, pe lângă obiectele amintite, au apărut și alte piese de echipament militar: vârf de bolț, bilă de praștie, două fragmente de catrame rectangulare, aplică de centiron fragmentară, fragment de carabinieră de harnașament, limbă de curea, pandantiv semilunar, aplică de curea în formă de migdală, fragment de aplică de harnașament tăiată pentru a fi retopită și reciclată. De asemenea sunt prezente și fibule, una fiind emailată ca și stilli. O serie de piese, bulla ce aparținuse unui copil, ace de păr și inel cu cheie feminine, dovedesc prezența în castru a civililor în secolul III. O piesă deosebită o reprezintă o farfurie de sticlă din păcate fragmentară și parțial calcinată decorată prin gravare cu reprezentarea lui Dionysos. În această campanie au fost descoperite mai multe monede decât în toate cercetările de până acum, 44, dintre care 22 de denari într-un tezaur. Pentru prima dată au apărut și geme, una nedecorată din nicolo și una de carneol decorată cu stindarde, ce fusese montată într-un inel de aur.

Dintre materialele post romane se remarcă o gura de teacă medievală.

În campania din 2013 se va continua cercetarea praetentura-ei sinistra prin deschiderea unor noi suprafețe înspre latura de NV a castrului urmărindu-se dezvelirea unor părți din barăcile situate la V de săpăturile anterioare și până la via sagularis.

Abstract:

The excavations in the praetentura sinistra of the Roman auxiliary fort Cumidava (Râșnov), started in 2006 continued in 2012. In this season of excavations were dug 7 new areas of 6x4 m separated by one meter wide balks: Sp 17, 18, 19, - 34, - 44, - 11, - 11 bis. Also continue the excavations of old areas – 45 and – 55 and of some of the balks between the areas. In the areas Sp 17, 18 and 19 was uncovered the foundation trench the western wall of the long building located in the eastern side of our researches. In the areas Sp – 11 and – 11 bis were discovered the contubernia of the southern end of the wooden barrack. The end of the barrack was superposed by the via principalis belonging to the second building period of the fort. In the areas Sp – 34, - 44 and - 45 were discovered rooms of the other barracks located between the wooden barrack already uncovered and via sagularis. The defensive wall of the second period fort was discovered in the area – 55.

In 2012 were discovered a lot of small finds among with: 44 coins, 22 of them making a hoard of denarii, military equipment items – spear and arrow heads, a sling shot, two rectangular belt bronze belt buckles, one bronze belt plate, a crescent pendant, a harness loop – brooches, one of them enamelled, stilli and a number of civilian objects – a bulla, hair pins and a key ring. For the first time in our researches, we have found two stone gems – one undecorated made of nicolo and one decorated with military standards, from carnelian. Besides the Roman items, was found a medieval bronze sheath mouth.

¹ CCA 2007, p. 291 -292; CCA 2008, p. 256 – 257, pl. 56; CCA 2009, p. 185 – 186; CCA 2010, p. 109 -111; CCA 2011, p. 116 -117.

98. Reșca, com. Dobrosloveni, jud. Olt [Romula]**Punct: Dispensarul uman, Școala generală, proprietatea Cîrstea Nicușor****Cod sit: 126754.01****Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 86/2012, 87/2012, 246/2012**

Colectiv: Mircea Negru – responsabil (USH București), George Mihai (M Caracal)

Dispensarul uman

Punctul Dispensarul uman se află pe teritoriul sitului arheologic de la Reșca-Romula, la nord de drumul comunal 148.

În partea de nord a construcției existente a fost practică secțiunea S 1, orientată E-V. Ea a avut lungimea de 6,00 m, lățimea de 2,00 m și adâncimea medie de 1,20 m.

Stratigrafia zonei cercetate a fost următoarea: 0-0,40 m: strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă (umplură ce cuprinde moloz, cărămizi, țigle etc.) care provine de la o contruirea Dispensarului uman din anul 1986; 0,40-0,65 m, strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, nivelul vegetal acoperit de molozul de la construcția contemporană; 0,65-1,00 m, strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă cu fragmente de materiale arheologice romane, nivel roman de cultură; 1,00-1,20 m, strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic.

Nu au fost identificate complexe arheologice, în schimb am constatat că zona a fost serios afectată de amenajări moderne. Pe întreaga suprafață a secțiunii, de la adâncimea de 0,65 m, până la adâncimea de 1,00 m au fost descoperite materiale romane în stratul de cultură. În partea superioară, de la 0,40 m la 0,65 m, ele se aflau în poziție secundară.

Materialul arheologic descoperit constă în fragmente de cărămizi, țigle și vase ceramice romane, dar și fragmente de vase ceramice din perioada modernă.

Epoca romanăCeramica de provizie și transport este prezentă prin fragmente de amfore. Dintre acestea amintim un fragment de amforă de tip Kapitan II, din pastă nisipoasă de culoare cărămizie. Astfel de amfore sunt frecvente în întreg Imperiul Roman, fiind prezente în număr mare și în Dacia, inclusiv la Romula.¹

Ceramica pentru servitul mesei cuprinde vase din pastă fină, de culoare cărămizie sau cenușie, cu nisip cernut și mica. Principalele forme identificate sunt oala și strachina.

Dintre materialele descoperite menționăm un fragment dintr-o strachină cu corp hemisferic și buza verticală delimitată prin caneluri orizontale. Străchini asemănătoare au fost descoperite la Romula, Slăveni și Cioroiu Nou.² Ele au fost datate la Romula și Cioroiu Nou în a doua jumătate a secolului al II-lea, iar la Slăveni la începutul secolului al III-lea.Un alt fragment provine de la o strachină cu corp tronconic și buza verticală. Străchini de acest tip au fost descoperite la Romula, Cioroiu Nou, Drobeta, Orlea, iar în sudul Dunării la Sirmium.³ Vasele descoperite în Oltenia au fost datate în a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr., respectiv în intervalul dintre a doua jumătate a secolului I p.Chr. și până la sfârșitul secolului al III-lea p.Chr. în Pannonia Inferior.

Ceramica din pastă zgrunțuroasă de culoare cenușie cuprinde fragmente de oale și castroane.

În cadrul acestei categorii ceramice menționăm un fragment de castron cu tronconic, buza răsfrântă, fund plat. Acesta este specific mediului militar la Slăveni, Drobeta și Râșnov. La Slăveni acest tip de vase a fost descoperit în ultimul nivel din prima jumătate

¹ Negru, Bădescu 2005.² Popilian 1976, p. 123, tip XV.3, nr. 821³ Popilian 1976, p. 118-119, tip XIV.1, nr. 761; Brukner 1981, p. 181-182, pl. 73:47a secolului al III-lea p.Chr.⁴

Ceramica din epoca modernă este prezentă printr-o serie de fragmente de oale din pastă nisipoasă de culoare cărămizie și străchini acoperite cu smalt de culoare cărămizie la exterior.

Cercetările arheologice preventive în punctul Dispensarul uman s-au încheiat cu descoperirea de materiale arheologice ce pot fi datate în a doua jumătate a secolului II și prima jumătate a secolului III p.Chr., secolele XVIII-XIX și XX.

Scoala generală

Pentru cercetarea arheologică preventivă au fost practicate două secțiuni, denumite S1 și S2, cu o suprafață totală de 36 mp. Secțiunea S1 avea lungimea de 6,00 m, lățimea de 2,0 m. Adâncimea sa medie a fost de 1,10 m. Secțiunea S2 a avut lungimea de 12 m și lățimea de 2,00. Adâncimea medie a fost de 1,30 m, de la nivelul actual de călcare.

Stratigrafia a fost următoarea: 0-0,35 m – strat cenușiu-negricios (vegetal); 0,35-0,85 m – strat cenușiu-negricios cu fragmente de cărămizi și țigle romane (sec. II-III p.Chr.) – materiale aflate în poziție secundară; 0,85-1,05 m – strat cenușiu-negricios, nivel roman; 1,05-1,20 m – strat castaniu fără vestigii arheologice. Stratigrafia secțiunii S 2 a fost deranjată de o groapă de gunoi din perioada contemporană, care a afectat cea mai mare parte a secțiunii între metri 0 și 10,50.

În cursul cercetărilor au fost descoperite materiale arheologice din epoca romană (fragmente de cărămizi, țigle și bucăți de pavaj ceramic, vase ceramice), respectiv fragmente de vase ceramice și monede din epoca modernă.

Ceramica romană descoperită cuprinde fragmente de vase pentru bucătărie, vase pentru servitul mesei și un fragment de opaiț de tip Firmalampen, cu ștampila probabil FORTIS (4).

Ceramica pentru servitul mesei cuprinde fragmente de ulcioare, străchini și farfurii, din pastă fină de culoare cărămizie sau cenușie.

Unul dintre fragmentele de ulcioare are gât cilindric, buza verticală cu caneluri la exterior. El are analogii într-o serie de situri arheologice din Dacia, Pannonia și Moesia.⁵ În Dacia el a fost datat la mijlocul și în a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr.Un fragment provine de la o strachina bitronconică, cu umăr marcat cu o canelură și buza răsfrântă. Vasul are analogii la Slăveni, unde vase similare au fost datate în a doua jumătate a secolului al II-lea și la începutul secolului al III-lea p.Chr.⁶Un alt fragment provine de la o farfurie cu corp arcuit, buza arcuită la exterior, baza inelară, care imită vasele terra sigillata de tip Curle 23 sau Ludowici Tb. Ea are analogii în Dacia de la sud de Carpați și în alte provincii dunărene.⁷ Un vas similar descoperit la Locusteni, a fost datat în a doua jumătate a secolului al II-lea p.Chr. Protoțipul acestor vase se află în Pannonia Inferior, unde au fost datate în secolul I p.Chr.⁸În fine, un fragment aparține unei străchini cu corp tronconic, cu umărul delimitat cu o dungă în relief și buza scurtă îngroșată la exterior. Vasul are analogii într-o serie de situri arheologice din Dacia de la sud de Carpați, respectiv în sudul Dunării la Sirmium.⁹ Tipul de vas a fost datat în secolul al II-lea p.Chr. în Dacia de la sud de Carpați, iar în Pannonia Inferior între a doua jumătate a secolului I p.Chr. și sfârșitul secolului al III-lea p.Chr.

Vasele de bucătărie din pastă zgrunțuroasă de bucătărie sunt mai puțin frecvente în cadrul materialului arheologic descoperit. În general au fost găsite fragmente de oale și capace din această pastă.

Printre descoperiri se numără un capac, aproape întreg, cu

⁴ Popilian 1976, p. 124, tip XVI.1, nr. 830.⁵ Popilian 1976, p. 96-97, tip V.2, nr. 452.⁶ Popilian 1976, p. 123, tip XV.3, nr. 826⁷ Popilian 1976, p. 125, tip XVI.6, nr. 862-864.⁸ Brukner 1981, p. 181-182, pl. 77:3.⁹ Popilian 1976, p. 118-120, tip XIV.1, nr. 761,762; Brukner 1981, p. 181-182, pl. 73:47.

corp tronconic și buton cilindric plin. Capacul este o formă comună a ceramicii romane din Dacia în secolele II-III p.Chr. și din Pannonia Inferior, unde au fost datate între a doua jumătate a secolului I p.Chr. și prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr.¹⁰

În timpul cercetărilor au mai fost descoperite o monedă medievală din secolele XV-XVI și alte patru monede moderne indescifrabile.

În zona cercetată au fost constatate intervenții târzii, din secolele XV-XVI, XVIII-XIX și XX, care au afectat situl în acest punct. Ele au fost încadrate cronologic prin monedele descoperite. Doar o mică parte din profilele secțiunilor practicate mai păstrează stratigrafia originală. Tipurile de vase ceramice descoperite, descoperite în situ se încadrează, în cea mai mare parte a lor, în secolul al II-lea p.Chr. Proprietatea Cîrstea Nicușor

Obiectivul cercetărilor a fost recuperarea materialelor arheologice și informațiilor științifice pe o suprafață propusă pentru amenajarea unui garaj.

În acest scop pe suprafața de 19,5 mp, a fost practică o secțiune. Secțiunea S1 avea lungimea de 4,00 m, lățimea de 2,00 m. Adâncimea sa medie a fost de 0,70 m.

Stratigrafia a fost următoarea: 0-0,15 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, solul vegetal; 0,15-0,35 - strat de pământ de culoare cenușiu-castanie, cu fragmente de vase ceramice, cărămizi și țigle romane; 0,35-0,45 m - strat de pământ de culoare cenușiu-castanie, cu fragmente de vase ceramice, cărămizi și țigle romane; 0,45-0,70 m - strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic.

Complexe arheologice

Groapa nr. 1

În partea de est a suprafeței a fost surprinsă o groapă (groapa nr. 1), care continua în afara suprafeței pentru care s-a solicitat eliberarea de sarcină arheologică. Groapa a fost surprinsă doar parțial, măsurând 1,60 m pe profilul estic și 1,40 m, pe cel sudic. Adâncimea sa maximă era de 1,48 m, de la nivelul actual al solului.

De asemenea, în jumătatea vestică a suprafeței cercetate a fost descoperită fundația unui zid, din epoca modernă.

În cursul cercetării gropii nr. 1, au fost descoperite materiale arheologice din a doua perioadă a epocii fierului, epoca romană (fragmente de cărămizi, țigle, mortar, vase ceramice), respectiv fragmente de vase ceramice și monede din epoca modernă.

Ceramica descoperită cuprinde fragmente de vase pentru servitul mesei. Între fragmentele de vase descoperite, unul provine de la o cană cu buza oblică, cu trei caneluri la exterior. Vasul are analogii la Romula, unde a fost datat în secolul al II-lea p.Chr.¹¹

Un alt un alt fragment provine de la o farfurie cu corp tronconic, buza răsfântă aproape orizontal, cu caneluri. El este similar cu un vas descoperit la Slăveni, datat în prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr.¹²

În fine, un alt fragment provine de la o cupă cu corpul tronconic și buza în prelungirea peretelui, cu două caneluri la exterior. Cupa are analogii în provinciile romane de la Dunărea de Mijloc și de Jos.¹³ Un pahar similar descoperit la Vîrtop, a fost datat cu moneda de la Gordian III.¹⁴

Fundația zidului din epoca modernă a fost realizată din fragmente de cărămizi romane, multe dintre ele puse pe cant. Zidul a fost surprins de la adâncimea de 0,20 m, iar baza sa se afla la -0,35 m de la nivelul actual al solului.

Groapa nr. 1 poate fi datată la sfârșitul secolului al II-lea p.Chr.

și în prima jumătate a secolului III p.Chr. Fundațiile zidului surprins în cursul cercetărilor, au fost încadrate în secolele XVIII-XIX, judecând după stratigrafie și tehnica de construcție specifică epocii moderne.

Bibliografie:

Negru, Mircea, Bădescu, Alexandru, Avram, Romeo, Amphorae of Kapitan II type in Roman Dacia, *Rei Cretaria Romanae Fautorum* 38/2003, p. 209-215, Agindon/Bonn, DR. RUDOLF HABELT GmbH • Verlag

Gheorghe Popilian, *Ceramica romană din Oltenia, Craiova*, 1976.

Olga Brukner, *Rimska keramika u Jugosloven delu provincije Dolnje Pannonije*, Beograd, 1981.

Abstract:

In the 2012, at Romula were done a number of three preventive archaeological excavations. Even, there was found only one pit of Roman Period, there were found many pottery fragments of Roman pottery in cultural level of in secondary position. The main shape of table as bowls, amphorae, dishes are common to Middle and Lower Danubian Provinces. Also the shapes of kitchen ware, pots and lids, are common. We mention here and a Firmalampen with FORTIS stamp. Also, there were found a coin from 15th-16 centuries, a remains of a brick wall foundation and some Modern artifacts, dated to 18th-19th century AD.

99. Sântimbru, com. Sântimbru, jud. Harghita

Punct: Capela Margit-kapolna

Cod sit: 85742.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 195/2012

Colectiv: Botár István - responsabil (MSC Miercurea Ciuc)

Capela dedicată Sf. Margareta se află la sud-vest de satul medieval Sântimbru, în extravilan, la cca. 500 de m de așezare, pe malul stâng a pârâului Vermed, lângă un drum forestier. În secolele anterioare drumul a avut o importanță mult mai mare făcând posibilă legătura dintre cei doi versanți ai munților Harghita dintre Sântimbru și Herculian (Magyarhermány), între scaunele Csik și Seps/Bacon. Capela are un plan simplu: cor poligonal fără contraforturi și o navă cu lățime identică (lungime 15 m, lățime 6,7 m). Planul lung al acestea, cât și axa neregulată a zidurilor longitudinale sugerează o prelungire a edificiului. Corul are două ferestre înguste, aparent medievale, iar intrarea se face pe partea vestică printr-o ușă în stilul goticului târziu. În jurul capelei se văd urme a unor morminte probabil premoderne.

Capela a fost datată inițial de literatura de specialitate în secolul al XVII-lea,¹ datare care a fost modificată la începutul secolului al XIV-lea după descoperirea unei picturi murale în tehnica fresco pe perețele nordic, interior a navei. Cele două episoade de Vir Dolorum sau Imago Pietatis, respectiv Annuntiatio sunt pictate pe o suprafață de 3,78 x 2,00 m în stil italo-bizantin² și au analogii bune în Transilvania la Vințu de Sus (mai nou Unirea) și Sântămăria-Orlea, aceasta din urmă fiind datată prin inscripție la 1311.³ Capela a avut și un altar cu aripi din secolul al XVI-lea, care s-a pierdut în anii 50.⁴

În cursul întocmirii planului de restaurare a capelei de către arh. Tövissi Zsolt (ATR Line SRL.) a fost executată o cercetare de

¹⁰ Popilian 1976, p. 127-128, tip XIX.2, nr. 918. Brukner 1981, p. 184, pl. 129:10.

¹¹ Popilian 1976, p. 94, tipul 1, nr. 411.

¹² Popilian 1976, p. 124, tipul 6, nr. 858.

¹³ Popilian 1976, p. 112, tipul 7, nr. 738; Brukner 1981, p. 180, pl. 58:13.

¹⁴ Popilian 1976, p. 112

¹ Orban 1869, Léstyán 2000. 252-253.

² Szabó 2009.

³ Jékely – Kiss 2008. 50-59.

⁴ Lángi – Mihály 2004. 25-26.

parament de către istoricul de artă Fehér János în primăvara anului 2012. Fehér a descoperit că la est de picturi există o diferență între textura și mortarul zidului. Sanctuarul și partea vestică a navei nu sunt deci contemporane. Zidul care poartă frescele are un mortar brun-gălbui, în timp ce mortarul sanctuarului are un mortar gri cu mult var. Acesta a fost găsit și în jurul porții vestice, pietrele ușii fiind deci amplasate ulterior aici, odată cu construcția sanctuarului. În lumina datelor de mai sus sarcina noastră a fost colectarea datelor privind planul original a edificiului.

Cercetarea arheologică a fost planificată ca să aibă un impact cât mai mic posibil, ca suprafețele nedaranjate să fie rezervate viitorului. Astfel a fost deschisă o singură secțiune, cu mărimea de cca. 5 x 2 m, pe partea sudică, centrală a capelei. Locația acesteia a fost aleasă pe baza neregularităților zidului sudic respectiv pe baza rezultatelor și locului cercetării de parament executate de Fehér. Scopul cercetării a fost identificarea fundațiilor demolate și reconstrucția planului original, prin identificarea zidurilor de navă și sanctuar.

Este important faptul că sub straturile relativ moderne nu a fost identificat stratul de moloz al demolării și nici nivelele de călcare anterioare. Presupunem că o dată, anterior cu amplasarea podelei de lemn în epoca modernă, întreaga capelă a fost curățată de molozul din interior. Doar câteva gropi de pari au conservat molozul sanctuarului original demolat. Din acestea am cules fragmente de tencuială acoperite cu picturi policrome. Suntem siguri deci, că sanctuarul anterior a fost și el ornamentat cu picturi murale.

Fundația veche apărută sub umplutura podului noi a fost realizată din pietre rotunde, de râu, foarte probabil din pârâul de lângă capelă. Deși fundația a fost grav deranjată atât cu ocazia construcției sanctuarului actual, cât și ulterior cu amenajările repetate legate de podelele noi, planul original poate fi reconstruit cu mare certitudine. Este vorba despre un sanctuar semicircular, care a fost separat de nava contemporană printr-un arc de triumf accentuat. Dimensiunile interioare ale navei originale sunt: lățime 4,6 m, lungime 6,3 m, iar sanctuarul a avut o lățime de cca. 3,5 m și o lungime de 3,3 m (împreună cu arcul de triumf).

Prin identificarea unui sanctuar anterior demolat și prin clarificarea dimensiunilor originale ale navei cercetarea arheologică a dovedit fără dubii existența unei perioade anterioare presupusă deja de cercetarea paramentului. Săpătura în sine, în lipsa elementelor de datare, nu a furnizat date privind cronologia primei perioade. La Sântimbru însă avem argumente puternice pentru lărgirea acestei clasificări, și anume datarea frescelor. Acestea sunt date unanim de specialiști în prima jumătate a secolului al XIV-lea.⁵ Posibilitatea ca o capelă anterioară romană ar fi fost decorată în secolul al XIV-lea poate fi exclusă datorită faptului că tencuiala ce poartă fresca respectivă este prima tencuială a capelei.⁶

Prima fază a capelei poate fi datată în primele decenii a secolului al XIV-lea și putem afirma că cronologia ante quem a sanctuarelor semicirculare nu poate fi așezată în secolul al XIII-lea, ci astfel de planuri pot apărea și în secolul următor.

Existența capelei de secol XIV are și alte consecințe istorice asupra istoriei satului. Sântimbru și parohul din localitate nu apare în lista dijmelor papale din 1333-1334, unde, între alte parohii ardelene majoritatea parohiilor din Ciuc au fost enumerate. Faptul însă că pe teritoriul ei a existat o capelă, în jurul căreia, potrivit rezultatelor negative a periegezelor repetate nu a fost vreo așezare, deci nu a funcționat niciodată ca biserică adevărată, sugerează faptul că biserica parohială contemporană trebuie căutată în interiorul bisericii actuale.

În același timp localizarea capelei dovedește existența și utilizarea drumului, deci legăturile directe dintre Ciuc și Herculian (bazinul Baraoltului).

Propunem ca planul original a capelei să fie marcat și pe podeaua nouă ce urmează să fie amplasată în viitor. Anterior acestor lucrări ar fi necesar să se verifice printr-un sondaj dacă în interiorul capelei sunt sau nu morminte medievale.

Bibliografie:

JÉKELY Zsombor – KISS Loránd, 2008, *Középkori falképek Erdélyben. Értékmérés a Teleki László Alapítvány támogatásával*. Szerk.: Kollár Tibor, Budapest.

LÁNGI József - MIHÁLY Ferenc, 2004, *Erdélyi falképek és festett faberendezések 2. Állami Műemlékhelyreállítási és Restaurálási Központ Budapest*.

LÉSTYÁN Ferenc, 1996, *Megszentelt kövek I-II. Kolozsvár*

ORBÁN Balázs, 1869, *A székelyföld leírása. II. Csík-szék. Pest*

SZABÓ Tekla, 2009, *Az erdélyi italo-bizánci falképek ikonográfiai sajátosságai. A két leggyakoribb jelenet: az Angyali üdvözlet és Krisztus keresztrefeszítése. IN: Colligite fragmenta! Örökségvédelem Erdélyben. ELTE – Budapest 2009. Szerk.: N. Kis Tímea. 209-320.*

Abstract:

The Saint Margareth-chapel is located in Harghita-county, 500 m south from the village Sântimbru. The building is known from its frescos dated to the early 14th century. The lonely chapel has a polygonal sanctuary and a ship with the same width (dimensions: 15x6,7 m). The current research revealed that originally the sanctuary was semicircular, so the interior size of the nave were 6,3x4,6 m, while the sanctuary was 3,5x3,3 m.

100. Sibiu, jud. Sibiu

Punct: Poarta Ocnei, str. Zidului și str. Croitorilor
Cod sit: 143469.02

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 79/2012, 279/2012

Colectiv: Petre Beșliu Munteanu (MN Brukenthal)

Poarta Ocnei

Poarta Ocnei (Burgerthor) este denumirea unuia din turnurile care împreună cu Poarta Cisnădiei (Heltauerthor), Poarta Elisabeta (Elisabethor), Poarta Joagărului (Sagthor) protejau și controlau accesul în incinta fortificată a orașului medieval Hermannstadt (Sibiu). Actuala strada a Ocnei (Burgergasse) a fost modernizată în a doua jumătate a secolului al XIX-lea. Ca și gravă consecință, turnul de poartă a fost demolat.

Strada Ocnei, o arteră intens circulată, a beneficiat de dese lucrări de reabilitare în ultimii ani (1998, 2010, 2011), de fiecare dată substructurile fortificației medievale suferind distrugerii.

Fortificațiile orașului medieval Hermannstadt (Sibiu) fac parte deseori din tematica unor studii de sinteză sau monografice. Un ultim exemplu este cartea despre orașele medievale ale Transilvaniei, unde Sibiului îi este rezervat un capitol¹ Cu toate că în ultimul timp au fost efectuate cercetări arheologice repetate și intensive ale porților orașului, studiul de sinteză nu a fost încă o preocupare serioasă.

⁵ Vezi notele 3-5.

⁶ Mulțumesc și pe această cale restauratorului Kiss Lorand pentru ajutorul și informațiile primite.

¹ Irina Băldescu, *Transilvania medievală: topografie și normele juridice ale cetăților Sibiu, Bistrița, Brașov, Cluj*, București, 2012, p. 125-140.

Zona din strada Ocnei adăpostind în subsol ruinele Porții Ocnei a fost superficial cercetată arheologic în 1998, cu ocazia reabilitării străzii. Coborârea nivelului de călcare a permis atunci evidențieri planimetrice de suprafață.

În 2010 noi săpături mecanice de înlocuire a magistralei de gaz metan au distrus o latură a turnului, făcând în compensație posibilă cercetarea în adâncime și parțială a sitului arheologic.

Săpătura de adâncime din 2012 (introducerea conductei de apă) a avut traseul pe direcția laturii pendante (nordice) a turnului de poartă, numai parțial afectat de săpăturile din 1998.

În funcție de obiectivele celor patru contracte de asistență și cercetare preventivă din 2012 am redactat patru rapoarte pentru beneficiari. Prezentul raport cuprinde o sinteză a cercetării preventive (de salvare), cu informații arheologice referitoare la segmentul zidului de apărare din zona Porții Ocnei (Burgerthor), la amenajările din exteriorul ei și la segmentul de zid pe strada Croitorilor, în zona Porții Joagărului (Sagthor).

Condițiile de șantier nu mi-au permis decât lărgirea manuală a săpăturii mecanice în zona Porții Ocnei (mai ales că acolo au apărut structuri din lemn) și cercetarea în situații dificile, sub conducta magistrală de apă montată în prealabil, a zidurilor deja afectate de săpătura mecanică. În zona Porții Ocnei au fost inventariate arheologic urmele mai multor amenajări medievale și premoderne. Materialul arheologic a fost consistent și relevant.

Urmele unor amenajări din lemn

Împletitură de nuele și sistem de consolidare a terenului. Un sistem de stâlpi bătuți adânc în nisip și urmele unui gard din împletitură de crengi au fost descoperite prin săpătură manuală la nord de fundația Porții Ocnei.

Urmele gardului din nuele împletite au apărut la nord de fundația porții. El a fost susținut de un sistem de stâlpi din care am recuperat arheologic doar unul, de mici dimensiuni.

Împletitura s-a păstrat, firește fragmentar, pe o înălțime de 35 - 40 cm și o lungime nesemnificativă. În faza finală, gardul a marcat toată deschiderea porții. Aflat sub nivelul fundației turnului, gardul este cea mai veche amenajare din lemn de pe acel loc, acoperit ulterior de nisipul vinețiu.

Superior stratigrafic și mai depărtat de fundația turnului este un sistem de stâlpi adânc înfipti în pământ. La 2 m de fundația turnului de poarta s-a aflat primul stâlp cu diametrul de 0,20 m. Distanța de 0,90 m îl despărțea de alți doi țăruiși aflați pe același aliniament, înfipti superficial în pământ. Alți doi stâlpi cu diametrul de 0,20 m se aflau mai la nord. Stâlpii înfipti vertical în pământ până la adâncimea de 2 m, aflați împreună cu loazbe, au marcat o suprafață bine delimitată la sud și est de 3,50 x 3,30 m.

În terenul cu stâlpi s-a depus materie organică (paie, resturi de lemn, oase de animale, fragmente de piele) și măr. Materialul ceramic și piesele din metal recuperate din umplutură sunt numeroase și variate comparativ cu alte săpături din oraș.

Piloții de susținere ai zidului de protecție, recuperați în săpătura arheologică au lungimea de 0,60 - 0,80 m. Unii au vârful ascuțit și fețele cioplite. Ei au format o rețea densă de sprijin a masivului zid de apărare.

Canal din lemn. Peretele unui canal din lemn păstrat pe înălțimea de 0,30 m a apărut în profilul șanțului săpat mecanic la 1,50 m sud de canalul din beton. Ambele amenajări, medievală și modernă, au avut același rol: drenarea unui braț al Cîbinului.

Urmele vechiului pod din lemn peste brațul Cîbinului. Din vechiul pod s-a păstrat în poziție secundară un lemn cu lungimea de 68 cm, în secțiune pătrată cu laturile de 17 cm și cu o gaură de 8,5 cm; alți stâlpi din lemn surprinși în situ sau răscolți de săpături mai vechi par a fi făcut parte tot din structura podului din lemn.

Amenajare din lemn pentru protejarea malurilor (?) a apărut

la 18 m de fundația turnului, spre nord. Gardul din nuele sau peretele din scânduri a fost susținut de un grup de patru stâlpi (16 x 12 cm; 20 x 20 cm; 12 x 10 cm; 12 x 10 cm) așezați în nisip într-o singură groapă din care am recuperat fragmente de cărămizi și o bară din fier.

Structuri de zidărie

Turnul Porții Ocnei. Cercetarea părții estice a turnului de poartă a relevat câteva caracteristici. Zidul de închidere spre nord are lățimea de 2 m și lasă spre sud o incintă cu lungimea de patru metri. Spațiul se termină cu un segment de zid, probabil baza unui arc de boltă. În continuare, spațiul interior al turnului se îngustează cu o nouă travee de mărime asemănătoare cu prima. Zidăria de legătură între turnul de poartă și zidul de incintă a fost distrusă de un șanț modern.

Cercetarea arheologică a permis observații de detaliu. Substrucția Turnului Porții Ocnei a fost așezată pe o zidărie înaltă de 0,40 m formată din bolovani uriași. Retragera segmentului superior înalt de 0,20 m este cu 0,10 m. Următorul segment superior de zidărie are înălțimea de 0,50 m și urmează după o nouă retragere de 0,25 - 0,30 m. Straturile format din aluviuni s-au ridicat până la acest nivel. Urmele unui strat de construcție preced îngroșarea zidului cu 6 - 10 cm.

Zwingerul este un zid cu fundația lată de 1,60 m, construită din pietre de râu împreună cu cărămizi; elevația este numai din cărămizi. Zidul zwingerului a fost legat de cel al turnului de poartă cu o structură din cărămizi în forma de V, capetele adosând-se la zidăria de bază.

Distrugerea zidului zwingerului de către constructori a permis să vedem modalitatea de amenajare. Piloții care susțin talpa fundației au înălțimea de 0,60 - 0,80 m și sunt dispuși unul lângă altul, într-o singură groapă. Ei sunt mai groși decât cei ai substrucției; la marginea amenajării am găsit un țăruiș posibil folosit pentru trasarea șanțului pentru piloți.

Stâlpii din zidărie mixtă ai podului peste brațul Cîbinului au fost parțial distruși de săpăturile mecanice anterioare.

Canalul din beton a fost amenajat în preajma anului 1900.

Strada Zidului și strada Croitorilor

Reabilitarea străzii Zidului ne-a permis în anul 2012 să dezvelim în suprafață segmente ale zidului de incintă protejat de Poarta Ocnei și ale unor amenajări legate structural și funcțional de el.

Poartă secundară. Un acces prin zidul de incintă a fost identificată în fața magazinului Gama. Pragul intrării a fost intersectat de o conductă din lemn adâncită cu 1,30 m față de nivelul actual de călcare.

Intrarea avea o lățime de 3 m. Structura de zidărie a pragului era lată de 1,20 m. La marginea intrării vizibilă în săpătură a fost montat un picior de zidărie, baza a arcelor de zidărie, adâncit cu 30 m, cu rolul de sprijin a cămășuirii interioare a zidului de incintă. În masa de zidărie se vede orificiul de fixare a stâlpului porții. Pandantul „piciorului de zidărie” este un bolovan uriaș.

În elevație s-a păstrat marginea laterală a porții pe o înălțime de 80 cm. Evoluția incintei a fost marcată în partea finală de un incendiu.

Lățimea fundației segmentului de zid în zona porții secundare este de 1,70 m, dimensiune măsurată la -1,20 m față de nivelul actual de călcare, iar cărămizile folosite la construcție au grosimea de 6 cm.

Turn și zid de incintă (?). Segmentul de zidărie din fața curții imobilului cu numărul 7 ce adăpostește magazinul Gama și clădirii Liceului Independența a fost urmărit pe o lungime de aproximativ 20 m. În elevație se vede spre exterior zidărie mixtă, iar spre interior zid din piatră. Zidul s-a păstrat în unele locuri în elevație până la 0,30-0,40 m față de nivelul medieval. Talpa zidului, la -2,20 m este formată din pietre colțuroase așezate pe nisipul natural, suprapuse de două

rânduri de pietre fasonate, toate legate cu mortar. Deasupra lor se păstrează stratul de construcție.

Prin săpăturile mecanice actuale și anterioare el a fost distrus în alte locuri. Presupusul turn din fața magazinului Gama avea o latură de 9,50 m, ruptă de un canal din beton modern. Latura de închidere a turnului se lega de zidul de incintă prin două segmente de zid late de 2,80 m.

Zidul de incintă intersectat pe strada Croitorilor are o structură comună: la interior o cămașă de zidărie din cărămizi, lată de 0,50 m, formată din arce sprijinite pe baze de 0,80 x 0,30 m.

Zidul de incintă prezintă un miez din piatră cu lățimea de 1,30 m. De el a fost adosată structura din cărămizi surprinsă de săpătura arheologică, probabil baza rampei scârilor de acces cu lungimea zidului de 1,40 m și adâncimea de 0,40 m. De la -1,10 m față de nivelul actual al trotuarului, zidul de incintă are fundația din piatră.

Stratigrafia casetei arheologice arată un nivel de construcție (strat compact de var cu fragmente mici de cărămizi) la -1,20 - 1,25 m. Deasupra lui sunt nivele de reparații. Cel inferior are urme de incendiere. Sub nivelul de construcție sunt depuneri de pământ brun-mălos cu rare urme de var și nisip cu pietriș la -1,40 m -1,60 m. În stratul de pământ nisipos se văd pietre pe care stă talpa zidului de incintă.

Coroborând informațiile arheologice din 2010 și 2012 cu detaliile planurilor istorice privind Poarta Ocnei ajungem la concluzii ferme asupra succesiunii în timp a amenajărilor din lemn și material durabil.

Anterior construcției Porții Ocnei este gardul din lemn mai degradat cu rol de consolidare a terenului decât de împrejmuire. El a fost evidențiat de săpătura din anul 2010 în fața laturii de vest a turnului de poartă.

Din săpătura din 2012 a rezultat o succesiune a amenajărilor din lemn. Presupunem doar că stâlpii înfipti 2 m în nisip consolidau împreună cu legătura dintre ei terenul mlăștinos. Artera principală de intrare în oraș era însă prin poarta Saag (Joagărului), anterior construită Porții Ocnei.

După amenajarea turnului de poartă, locul a fost desecat devenind groapă pentru obiecte din fier, resturi de vase din lut și bucăți din piele. Apa care băltea în locul cu gardurile de protecție a fost drenată și dirijată mai spre nord-vest, acolo unde a fost amenajat un pod din lemn. După construirea zidului exterior turnului de poartă, podul din lemn a fost înlocuit cu unul din zid.

Pârâul care venea dinspre Orașul de Sus a fost canalizat la trecerea pe sub un turn de incintă învecinat (azi strada Zidului), dezvelit parțial de săpăturile mecanice și arheologice din anul 2010 și mai ales din 2012. Canalul cu boltă din cărămizi este de dimensiunile celor dezvelite în partea de sus a orașului.

Materialul arheologic, raporturile stratigrafice și informațiile istorice concurează la datarea construirii turnului de poartă în secolul al XV-lea. El se compunea dintr-un nucleu cu planul de 4 x 4 m, prevăzut cu boltă, îngustat și extins spre interiorul orașului.

Amenajarea exterioară (zwinger ?) proteja împreună cu turnul exterior poarta de acces. Forma în unghi recompusă arheologic (laturile scurte sunt din cărămizi, cu fundație superficială) este atipică pentru o barbacană. Pe de altă parte, un zwinger apare doar în unele planuri istorice. Spre deosebire de zidurile incintei, inclusiv turnul de poartă, fundația noii zidării a fost așezată în același teren instabil, pe piloni.

Cel mai de vest aliniament de stâlpi afectați de săpătura mecanică sunt urmele unei amenajări premoderne și se datorează, probabil, nevoii de consolidare a terenului

Traseul zidului de incintă de pe terasa inferioară a Cibinului a fost evidențiat în 2010 și 2012, în mai multe locuri observând aceeași structură în grosime, complicată dar eficientă: un miez de piatră cu

o cămașă din cărămidă în exterior și un sistem de sprijinire format din arce din cărămizi în interior. Nu am văzut diferențe stratigrafice între cele trei structuri ale zidului așa cum apar la segmentele de pe terasa de sus. Așezarea zidului pe un teren mălos, instabil, a presupus o tehnică specifică. Solul impropriu denumit "de fundare" a fost consolidat cu o masă neomogenă de zidărie din piatră, postament pentru zidul îngrijit construit. Terenul de construcție fusese anterior drenat, ajungându-se la solul nisipos din albia majoră a Cibinului. După ridicarea fundației zidului, mlaștina (solul mlăștinos conținea fire de pir) a revenit la locul ei și a acoperit partea de jos a construcției. Pentru a face față condițiilor terenului instabil și unor așteptate atacuri cu mașinării de spart, zidurile au avut o grosime consistentă: 1,70 - 1,80 m curtimele; cu mult mai mult turnurile: 2,50 m la turnul de incintă de pe strada Zidului și 2 m la Turnul Ocnei.

Este firesc ca ridicările topografice deja efectuate să stea la baza marcării în asfalt a planului Porții Ocnei, iar administrația orașului să dea o importanță asemănătoare celei arătate de noi moștenirii istorice a părții de jos a orașului medieval.

Vezi Anexa 8

Abstract:

Rescue archaeological excavations took place in Sibiu, Zidului, Ocnei and Croitorilor Street, all around the medieval precinct. I can see the details of the wall construction due to the moor soil: first time the foundation (wall structure) sat down on the stone structure; secondly, in the 15.th century the foundation sat down on the wood pillars.

In front of the Ocnei tower I uncovered some wood structure: first of all, a simple fence and after that a pillar system to consolidate the marshy soil. In that place, after the building of a wall the Ocnei tower protection, garbage were deposited: spurs, knives, nails, leather, ceramic fragments

101. Suplacu de Barcău, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor

Punct: Corău

Cod sit: 31271.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 260/2012

Colectiv: Gruia Traian Fazecaș –responsabil (MTC Oradea), Florin Gogâltan (IAIA Cluj), Ana Lucreția Ignat, Marian Adrian Lie, Cristina Elena Cordoș (APPAT), Cristian Ioan Popa (Univ. Alba Iulia), Dan Ștefan (FIB), Raluca Burlacu-Timofta, Alexandra Floarea, Paul Ioan Petric, Zsolt Portik, Mihaela Savu (UBB Cluj), Danielle Boulet (Western Washington University), Jimmy Eeckhout (University of Gent), Maya Khadro Lowy (New York University), David Paul (University of Leicester)

Situl arheologic neolitic din punctul „Corău”, com. Suplacu de Barcău este amplasat într-o zonă inundabilă, situată în lunca râului Barcău. Cercetările arheologice preventive în această zonă urmate de o descărcare de sarcină arheologică au fost determinate de începerea unor lucrări de construcție a unui baraj pe cursul mijlociu a râului Barcău. Drept urmare, zona supusă investigării arheologice este de 27,71 ha.

Cercetările arheologice în cadrul acestui sit au debutat în anul 1973, sub conducerea D. Ignat, fiind continuate până în anul 1992. Aceste cercetări au fost reluate în perioada 2002-2011 sub conducerea lui G. Fazecaș prin deschiderea unor secțiuni efectuate cu scopul de a surprinde eventuale limite ale sitului precum și

stratigrafia generală a acestuia. Din cauza faptului că zona supusă cercetării arheologice este extrem de întinsă, aceste investigații au reușit să surprindă doar o mică parte din arealul ocupat de situl neolitic.

Drept urmare, începând cu luna august a anului 2012, cercetările arheologice de natură preventivă din punctul „Corău”, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor, sunt continuate prin modificarea parțială a strategiei de cercetare abordată în anii precedenți. În aceasta direcție accentul a fost pus de această dată pe adoptarea în faza inițială a unor metode de cercetare non-intruzive. Astfel, efectuarea unor prospecții geomagnetice pe aproximativ 11 ha din suprafața care este supusă cercetării a avut drept scop formarea unei imagini de ansamblu asupra amplasării obiectivelor arheologice din interiorul sit-ului discutat. De asemenea, această metodă de cercetare se înscrie într-o serie de metode moderne, corecte și nedistructive de cercetare arheologică și este perfect adaptabilă situației arheologice din teren.

În această direcție, lucrările s-au desfășurat în interiorul sit-ului Suplacu de Barcău - „Corău”, în perioada 22 aug. 2012-22 oct. 2012. În urma primelor rezultate ale scanării geomagnetice efectuate pe un grid de 1600 mp (L 10) dispus în zona de ESE a suprafeței care urmează a fi supusă cercetării, au fost surprinse o serie de amenajări/structuri cu posibil potențial arheologic. Pentru o mai bună corelare a rezultatelor geomagnetice cu realitatea arheologică din teren și a verificării într-o oarecare măsură a rezultatelor de pe harta geomagnetică, am procedat în perioada 27 aug.-22 sept. 2012 la verificarea prin investigații arheologice a suprafeței care corespunde primului grid scanat magnetometric. În interiorul acestei suprafețe (40 x 40 m) am surprins imediat sub nivelul vegetal, un număr de șapte complexe arheologice, notate cu Cx. 01-Cx. 07.

Referitor la rezultatele scanării geomagnetice în interiorul celorlalte griduri dispuse pe aproximativ 39% din suprafața supusă investigării rezultatele sunt remarcabile. Astfel se observă o concentrare masivă a unor structuri/amenajări pe malul drept al fostului curs al Barcăului, situat la aproximativ 300 m de limita de județ. De asemenea, astfel de structuri/amenajări pot fi observate și în zona actualului curs al Barcăului (grid-urile D3-D8, E3-E9, F2-F9, G2-G6, H5).

În același timp, cu scopul a verifica stratigrafia generală a sit-ului pe direcția SE-NV, de a surprinde eventuale niveluri de depuneri succesive precum și de a încadra materialul arheologic în posibile secvențe cronologice am prelungit înspre NV secțiunea magistrală a D. Ignat (S VII).

Luând în considerare aceste argumente precum și acuratețea rezultatelor geomagnetice, în perioada următoare, ca și strategie de cercetare, am decapat patru suprafețe de aproximativ 15 m x 50 m în zona aflată în partea de sud a fostului curs al Barcăului, zonă corespunzătoare grid-urilor I 08, I 09, J 08, J 09, K 08, K 09. Aceste suprafețe decapate au fost realizate în zone în care a fost surprinsă geomagnetic o densitate mai mare de complexe arheologice, cu scopul de a efectua o săpătură arheologică eficientă și de a avea o corelare perfectă a rezultatelor geomagnetice cu cele din teren.

Prin urmare, prima suprafață decapată mecanic este SI/2012 (13 x 50 m), situată în partea estică a S VII, corespunzătoare grid-urilor J 08 și J 09. În interiorul acestei suprafețe am surprins un număr de aproximativ 60 de complexe arheologice (o parte dintre ele fiind surprinse de noi și în momentul prelungirii S VII), dintre care doar 53 au fost cercetate (printre care și un mormânt de înhumatie-M 1). Pe parcursul cercetării integrale a acestora am surprins o serie de întretăieri stratigrafice care ne-au permis separarea materialului arheologic în cel puțin două secvențe cronologice diferite. În cele patru suprafețe decapate până în acest moment (circa 3000 mp) am surprins un număr de aproximativ 160 de complexe arheologice,

ceea ce indică o densitate mare a amenajărilor de diferite tipuri din acest areal în prima jumătate a mil. V a.Chr..

Restul suprafeței rămase necercetată rămâne obiectul campaniei care se va desfășura în primăvara anului 2013. Din punct de vedere metodologic strategia de cercetare va fi similară cu cea din 2012, adoptând din nou metode de cercetare complementare. Odata cu acestea, scopul campaniei viitoare va fi încadrarea într-un cadrul cronologic cât mai corect a rezultatelor obținute prin cercetarea arheologică și obținerea unei imagini de ansamblu a evoluției așezării neolitice din punctul „Corău”, în ultimele secole ale primei jumătăți a mil. V a.Chr..

Raport geofizic

În anul 2012 au fost realizate studii geofizice în situl arheologic de la Suplacu de Barcău - „Corău” în cadrul proiectului de cercetare arheologică preventivă destinat identificării și salvării patrimoniului arheologic din bazinul viitorului lac de acumulare din spatele barajului hidrotehnic de pe râul Barcău. Studiile geofizice, cele mai ample de până acum realizate într-un proiect de cercetare arheologică preventivă, au acoperit o suprafață de aproximativ 11 Ha și au avut drept principale obiective: identificarea limitelor așezărilor preistorice, diferențierea zonelor din interiorul limitelor identificate în funcție de intensitatea de ocupare, precum și identificarea și caracterizarea principalelor structuri și complexe arheologice.

Distribuția în plan a structurilor și vestigiilor arheologice a fost pusă în evidență prin metode magnetice: măsurarea gradientului vertical al câmpului al magnetic terestru și măsurarea susceptibilității magnetice. Distribuția pe verticală a nivelelor și complexelor a fost relevată cu ajutorul unor profile stratigrafice obținute prin metode electrice: tomografia de rezistivitate electrică (ERT) și prin metode electromagnetice: georadar (GPR). În cadrul prezentului raport, vom prezenta date preliminare referitoare la explorarea magnetometrică realizată.

Suprafața accesibilă pentru studii geofizice a fost încadrată într-o rețea de măsură mai amplă, formată din celule cu laturile de 40 x 40 mp. A rezultat astfel un grid în care suprafețele cercetate sunt unic identificate: de la A1 (în colțul de NV al gridului) până la K12 (în colțul de SE al gridului).

Datele magnetometrice au fost măsurate și înregistrate cu ajutorul unui magnetometru Bartington Grad 601-2, în configurație de gradiometru dual cu distanța de separare orizontală a unităților de măsură de 1 m și cu separația pe verticală a senzorilor magnetometrici de 1 m. Fiecare celulă a rețelei de măsură a fost divizată în 20 de profile duble, rezultând astfel 40 de profile magnetice pentru fiecare celulă. Datele de gradient magnetic vertical al câmpului magnetic terestru au fost înregistrate cu o densitate, în sensul de parcurgere a profilelor de măsură, de 4 valori/m. În total, au fost măsurate și înregistrate 6400 de valori de gradient magnetic vertical pentru fiecare celulă sau 403 200 valori pentru întreaga suprafață cercetată magnetometric.

Ciclul de prelucrare a datelor magnetometrice a urmărit corectarea erorilor geometrice și de operare din procesul de colectare a datelor, egalizarea densității datelor pe axele x și y prin interpolare, filtrarea în vederea atenuarea factorilor perturbatori din semnalul măsurat și evidențierea contrastelor de interes arheologic, precum și restrângerea gamei dinamice a semnalului la intervalul ± 8 nT/m, în vederea asigurării unei vizualizări optime.

Rețeaua de măsură și harta magnetică, suprapuse peste imaginea aeriană a zonei cercetate, sunt prezentate în Fig. 1. Analiza acestei hărți permite identificarea a numeroase contraste structurale în subsol. Este ușor de observat că anomaliile magnetice se grupează în cadrul unor zone, în special în partea de SE, respectiv în partea de V. În interiorul acestor zone, anomaliile magnetice se

individualizează cu ușurință delimitând structuri și complexe de interes arheologic. Zonele de ocupare identificate sunt în bună măsură delimitate de anomalii magnetice lineare, generate de urmele colmate ale vechiului curs al râului Barcău.

Informațiile rezultate în special în urma studiilor magnetometrice, dar și a celorlalte studii geofizice, au contribuit decisiv la efortul de optimizarea strategiei de cercetare arheologică, reliefând și diferențiind tipologic zonele de interes arheologic. A fost în acest fel posibilă planificarea atentă a săpăturilor arheologice, în condițiile unei mai bune administrări a resurselor materiale, umane și de timp din cadrul proiectului de cercetare arheologică preventivă [Dan Ștefan]

Abstract:

The Neolithic site from "Corău", Suplacu de Barcău is located in an overflowing area on the right side of the Barcău river. The preventive archaeological research took place in the framework of a dam construction on the Barcău river.

During the 2012 campaign, archaeological research took place from the 22.08.2012 to the 22. 10. 2012 and we have partially modified the research strategy. Both non-intrusive methods (surface research, surveying and geomagnetic scanning) and archaeological excavation (sections, surfaces) have been employed.

The first grid of 40 m x 40 m for which magneto-metric scans were provided, is situated in the east-south-eastern side of the area which is assumed to be investigated. In this area we investigated seven archaeological features, most of them represented by small pits. Magneto-metry provided us in a short time with amazing results. The magneto-metric maps revealed the spatial distribution of the archaeological features and materials. Moreover, geomagnetic prospects seized the site limits and one of the ancient Barcău flows. Evidence pointed out that the rectangular structures of the inside settlement could be dwellings clearly discernible as they have a fired inventory.

In the same time, we extended one of Doina's Ignat sections (SVII) to the north-west in order to obtain a clear view on the site stratigraphy, cultural and chronological framing and eventual successive deposition layers.

Therefore, in the next couple of weeks the archaeological researches were carried out on the right side of the ancient flow of the Barcău river (grids I 08, I 09, J 08, J 09, K 08, K 09) and we focused on excavating as much as we can in order to obtain certain scientific results. In the first surface SI/2012 (13 m x 50 m) there have been identified 60 archaeological features (most of them small pits and deepened dwellings), but only 53 have been investigated (one of these features is represented by an inhumation grave-M1). All in all, four surfaces were excavated, roughly 3000 m², and we identified almost 160 archaeological different features.

The main purpose of the next archaeological campaign will be to assign all the archaeological features which are to be investigated to a certain cultural and chronological frame as well as a general view on the evolution of this site in the first half of the fifth millennium B.C. is to be obtained.

102. Suplacu de Barcău, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor

Punct: Dealul Roșu

Cod sit: 31271.10

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 80/2012

Colectiv: Gruia Traian Fazecaș - responsabil, Doru Marta (MTC Oradea), Ana Lucreția Ignat, Marian Adrian Lie (APPAT)

Situl arheologic din punctul „Dealul Roșu”, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor este amplasat la ieșirea din comună, pe o terasă mai înaltă a pârâului Borumblaca, aflată în partea dreaptă a drumului care duce spre localitatea Valea Cerului. În anii precedenți pe această terasă dar și în zona apropiată acesteia au fost amplasate de către compania Petrom un număr de nouă sonde de gaz cu platformele aferente. În urma unor cercetări de suprafață s-a constatat că dintre acestea, doar două sonde au afectat în mod direct sit-ul arheologic din acest punct.

În această direcție, în primăvara anului 2012, din partea Companiei Petrom ne-a fost adresată o solicitare de cercetare arheologică preventivă și de evaluare a pagubelor produse de amplasarea celor nouă sonde de gaz și a platformelor aferente în zona afectată.

Astfel, campania arheologică din punctul „Dealul Roșu”, com. Suplacu de Barcău s-a desfășurat în perioada 2.05.2012-19.05.2012. Această campanie a avut drept finalitate evaluarea pagubelor produse de amplasarea în arealul sit-ului arheologic a celor două sonde de gaz și a platformelor aferente (acestea ocupând o zonă de aproximativ 2500 mp). Deasemenea, din punct de vedere științific am încercat să obținem informații referitoare la stratigrafia generală a sit-ului, atribuirea acestuia uneia sau mai multor secvențe cronologice, evidențierea unor eventuale complexe arheologice, precum și suprinderea unor posibile limite ale sit-ului.

Așadar, în vederea obținerii unor rezultate arheologice cât mai corecte am procedat din punct de vedere metodologic la deschiderea a două secțiuni perpendiculare una pe cealaltă în spațiul neafectat dintre cele două sonde de gaz (nr. 2254 și 2255). Prima secțiune, SI/2012, trasată între cele două sonde, are o lungime de 35 m și o lățime de 2 m, iar cea de-a doua secțiune, SII/2012 (trasată în partea vestică a sondei 2254) prezintă o lungime de 19,7 m și o lățime de 1,5 m. Între cele două secțiuni a fost păstrat un martor de pământ cu o lățime de 0,5 m și o lungime de 2 m, Ambele secțiuni au fost realizate manual prin adâncire cu niveluri de 0,07 m-0,1 m grosime și a răzuielilor succesive în zonele cu posibile complexe arheologice.

Drept urmare, în cele două secțiuni am surprins un număr de 7 complexe arheologice. Dintre acestea, două gropi, una de dimensiuni mai mari din care a fost prelevată o cantitate impresionantă de material ceramic (Cx.02/SI) iar alta de mici dimensiuni (Cx. 05/SI), taiată parțial de Cx. 01/SI, ar putea fi atribuite culturii Tiszapolgár. Alte două complexe: o groapă, cu un diametru mediu la conturare de aproximativ 2,3 m din care a fost prelevată o cantitate mare de material ceramic (Cx. 04/SI) și o locuință adâncită de mari dimensiuni, circa 9,5 m, la conturare (Cx. 01/SI) pot fi atribuite primei faze a culturii Coțofeni. Unul dintre complexe (Cx.03/SI) constă din șase greutateți de război depuse unele peste celelalte, toate aflate într-un nivel atribuit pe baza materialului ceramic recoltat, bronzului târziu. Ultimele două complexe, reprezentând gropi de mici dimensiuni, circa 0,5 m diametrul la conturare (Cx. 06/SII, Cx.07/SII) nu au conținut materiale arheologice, o încadrare cronologică a acestora ne fiind posibilă în acest moment. De asemenea, în zona NE a SI/2012, în partea superioară a zonei în care urma să se contureze mai târziu Cx. 01/SI, am surprins un nivel de pământ din care a fost recoltat material ceramic specific epocii târzii a bronzului din această zonă.

Abstract:

The archaeological site from „Dealul Roșu”, Suplacu de Barcău, is situated on a high terrace on the right side of the Borumblaca river. In the past couple of months, Petrom Company has placed in this area nine gas wells.

Consequently, in the spring of 2012, the Petrom Company asked us to evaluate the damages which have been produced during these constructions. Due to some field walks we observed that only two of this wells affected the archaeological site.

Therefore, in the following two weeks, the main purpose of our research campaign was to identify all the damages produced during the placement of this platforms. Scientifically speaking, the evaluation research was aimed to obtain information on the site stratigraphy, cultural and chronological framing and, most of all, spatial distribution of archaeological features and materials.

In order to obtain accurate archaeological results, we opened two sections (SI/2012 and SII/2012) between two of this gas wells (2254 and 2255). In these two sections there have been identified several archaeological features. There have been partially or totally investigated seven archaeological complexes. Two of them (Cx. 02/SI, and Cx. 05/SI), represent two pits and could be assigned to Tiszapolgár culture. We also identified another pit, containing rich inventory (Cx. 04/SI) and a large dwelling (Cx. 01/SI) which could be assigned to the first stage of the Coțofeni culture. Cx. 03/SI, represented by six loom weights, might be a late bronze age complex. For a number of two investigated features a chronological framing was not possible to be obtained because of the lack of relevant inventory artifacts.

Moreover, in north-eastern side of the SI/2012, we identified a deposition layer, which has also been identified in the western profile of the SI/2012. The potsherds discovered in this deposition layer could be linked with the late bronze age features from this area.

103. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj**Punct: str. Garofiței***Cod sit: 139893.15***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 223/2012**

Colectiv: Horea Dionisiu Pop – responsabil, Vasile Daniel

Culic – responsabil sector (MJIA Zalău)

Cercetarea arheologică preventivă efectuată în anul 2012 a avut ca scop salvarea vestigiilor arheologice apărute în zona afectată de introducerea conductelor de apă și canal. Situl era cunoscut din anii anteriori. Investiția fiind efectuată în zona sitului, s-a indus necesitatea efectuării unei cercetări preventive.

Din punct de vedere geografic, localitatea Șimleu Silvaniei este amplasată în Depresiunea Șimleului, pe latura sudică a Măgurii Șimleului și pe partea dreaptă a Văii Crasnei. Situl se află amplasat pe conul de dejecție al văii Ciorgăului care izvorăște din Măgura Șimleului și se varsă în râul Crasna în apropierea zonei cercetate (aprox. 200m). Situl a mai fost cercetat în anul 1990 și 1996 prin săpături preventive care au vizat nivele arheologice ale Latene-ului și cele ale Epocii Bronzului. Cercetarea a avut drept obiectiv principal salvarea mormintelor medievale și cercetarea sitului pe adâncimea afectată de proiect. Datorită depunerilor naturale din conul de dejecție rezultat în urma spălării în timp a pantelor naturale ale Măgurii, sterilitatea arheologică poate fi detectată și la -4-6m adâncime. De altfel nivelele arheologice alternează din punct de vedere stratigrafic cu nivele de pământ amestecate uneori cu material arheologic. În acest

perimetru stratigrafia a fost afectată în ultimele veacuri pe alocuri, datorită lucrărilor edilitare care au avut loc în perimetrul orașului. Nivelul medieval, care conține elementele constitutive ale necropolei din arealul bisericii romano-catolice, a fost afectat pe alocuri de amenajările ulterioare, dar nivelele anterioare, dacice și preistorice mai pot fi surprinse în zonele neafectate de lucrările edilitare moderne și contemporane.

Au fost descoperite fragmente ceramice din Latene și Evul Mediu Târziu și material osteologic din Evul Mediu Târziu sau din Epoca Premodernă materiale rezultate din cercetarea celor 4 morminte (două de adulți și două de copii).

Cercetările cu caracter preventiv derulate în acest sit în anul 2012 s-au soldat cu descoperirea unui nivel de pământ amestecat cu material arheologic, strat rezultat în urma distrugerii stratigrafiei inițiale, medievale, prin practicarea inhumărilor.

Pe baza acestor săpături din 2012, avem noi indicii despre întinderea sitului, astfel avem convingerea că suprafața S1/2012 a surprins o parte periferică a necropolei medievale, partea ei cu concentrația mai mare de morminte aflându-se probabil sub actuala stradă a Argeșului și a gospodăriilor aferente.

Vezi Anexa 9

Bibliografie: Ioan Bejinariu, Horea Dionisiu Pop, *Șimleu Silvaniei*, CCA 1996.**Abstract:**

In september 2012, in need of changing the sewerage location on the "Garofiței str.", the Town hall contracted the County Museum of History and Art for a salvage dig, because the future route of the new sewerage was to be implemented in an archaeological site. Therefore a trench was opened (1 x 13m), orientated on a north-south axis, in which we discovered the remains of the late medieval and pre-modern towns cemetery. Four skeletons were uncorred, dating back from the Late Medieval period. The necropolis belonged to the Late Medieval church that still stands today only a few steps up hill north from our discoveries.

104. Târgoviște, jud. Dâmbovița**Punct: Curtea Domnească – Casa Bălașa***Cod sit: 65.351.09***Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 266/2012**

Colectiv: Petru Diaconescu - responsabil, Gheorghe Olteanu, Ovidiu Cîrstina, Florin Petrică, Mihai Năstase, Felician Cheosea (CNMCD Târgoviște), Denis Căprăroiu (UV Târgoviște)

Cercetarea arheologică, cu, caracter preventiv, a perimetrului Casei Bălașa a fost determinată de insuficiența informației arheologice și a fost gândită ca un prim pas, obligatoriu de altfel, în obținerea unor date despre etapele evolutive ale clădirii. În egală măsură, s-a urmărit și obținerea de lămuriri și/sau informații despre cronologia relativă și, pe cât posibil, despre cronologie absolută a obiectivului.

Ridicată în 1656 de către doamna Bălașa, soția domnitorului Constantin Șerban, potrivit pisaniei „să fie de odihnă creștinilor căzuți care cad în nevoie”. Informația amintită a fost interpretată ca făcând referire la o clădire cu scop funcțional asemănător cu ceea ce astăzi numim azil. Clădirea nu a beneficiat de cercetare arheologică în ciuda numeroaselor campanii de investigații de specialitate desfășurate pe

teritoriul Curții Domnești din Târgoviște. Este adevărat, în 1969, cu ocazia restaurării clădirii dar și a Bisericii Sf. Paraschiva, mai bine cunoscută drept Sf. Vineri, din imediata vecinătate, a fost trasată o secțiune între cele două obiective, dar, după afirmațiile autorului cercetării, aceasta nu a fost epuizată tocmai în capătul de est, corespunzând Casei Bălașa.

Investigația arheologică s-a concentrat pe două obiective principale:

- oferirea de date pentru un viitor program (proiect) de conservare și/sau restaurare, având în vedere că deși restaurat în urmă cu 40 de ani, în prezent, monumentul resimte nevoia unor reparații generale;

- obținerea de date asupra momentului construcției, planimetriei, intervențiilor în timp, relației cu Sf. Vineri (monument ridicat spre mijlocul secolului al XV-lea) și zidul de incintă interior, atribuit lui Petru Cercel (1583 - 1585);

Facem mențiunea faptului că nu considerăm cercetarea arheologică încheiată, pentru finalizarea cercetării se are în vedere cercetarea laturii sudice pe exterior ca și deschiderea unei secțiuni în interiorul obiectivului. În acest moment clădirea a fost investigată arheologic prin realizarea a șase sondaje pe trei din cele patru laturi ale clădirii, respectiv nord, est și sud. Sondajul numerotat de noi cu cifra III (S III) nu a fost epuizat atât din cauza condițiilor meteorologice cât și a situației arheologice. S-a optat pentru o soluția conservării sale până la reluarea cercetărilor.

Obiectivul cercetat se află amplasat pe muchia terasei, cu pante pronunțate spre Est dar și spre nord și sud. Situația stratigrafică a fost afectată de jur împrejurul clădirii, cu excepția colțului de NE ce corespunde S III, de un șanț practicat cel mai probabil în 1970, parte a unei strategii de restaurare concepută defectuos. Utilitatea acestui șanț nu ne este evidentă mai ales ca această intervenție nu este menționată în documentele proiectării și execuției lucrărilor de restaurare. Din păcate această intervenție, împreună cu decapările pentru amenajarea peisagistică au distrus posibilitatea surprinderii măcar a nivelelor de construcție în legătură cu monumentul.

Elemente generale ale situației stratigrafice:

La bază, deasupra pământului viu se deosebește un strat cenușiu-castaniu cu urme de cărbune și chirpici, datat spre sfârșitul secolului XIV și începutul celui următor. Straturile următoare au în componență: cărbune, mortar, cărămidă și bolovani, reprezentând diferite faze de construcție și/sau refacere ale Bisericii Sf. Vineri, ale incintei sau chiar ale Casei Bălașa. Așa cum am afirmat intervenția D.M.I. a distrus orice legătură stratigrafică. Remarcăm un nivel consistent de incendiere cu o grosime variind între 0,40 m și 0,70 m spre Nord-Vest de casă pe care îl încadrăm cronologic în secolul XVII, iar pe partea opusă o amenajare (acaret, atenansă) anterioară construcției Casei Bălașa.

O situație demnă de remarcat a fost sesizată în S III, secțiune practică între casă și incintă unde a fost depistată o atenansă delimitată de un zid spre NV și un pavaj din cărămidă pe pat de mortar aparținând intervențiilor constructive din 1803, dată la care se adaugă două încăperi pe latura de sud. Semnalăm în același sondaj, S III, între - 0,70 m și 0,88 m, un alt pavaj din cărămidă pe praf de mortar, acesta aparținând, probabil, clădirii originale. Terminarea cercetărilor în acest sondaj, întrerupte din motive obiective, va aduce date noi fiind și singurul perimetru neafectat de intervențiile din 1960 - 1970.

În sondajele I, II, III, VI au fost cercetate mai multe morminte aparținând cimitirului bisericii Sf. Vineri (secolele XV - XVIII). O situație singulară am întâlnit-o în S I unde mormântul 3, tăiat de mormântul 1 și mormântul 2, este poziționat contrar normelor creștine, perpendicular pe primele două respectiv NNV-SSE, situație asupra căreia semnificații vom reveni. În prezentarea situației generale,

sondajul IV a fost cel mai puțin reprezentativ, zona fiind răscolită de amenajarea unei anexe sanitare, ridicată după 1960.

Intervențiile succesive posterior momentului ridicării Bisericii Sf. Vineri, situația stratigrafică puțin relevantă, cercetările fiind în curs, ne dau, deocamdată posibilitatea de a avansa numai observații fără a ajunge la concluzii definitive. Nici analizele de mortar nu au adus clarificările necesare, datele și concluziile studiului întocmit de Muzeul Județean de Științele Naturii - Prahova, Laboratorul de cercetare chimică, biologică și mineralogică pentru patrimoniul cultural național fiind în contradicție chiar cu datele obținute anterior, atât istorice cât și arheologice (referindu-ne la Biserica Sf. Vineri pe care o datează în urma analizelor în secolul XVI, respectiv la zidul de incintă interior în secolul XVIII, cât și la cele două fundații suprapuse ale casei pe care le-au considerat ridicate la aceeași dată)

Actuala construcție suprapune pe trei laturi, nord, vest și sud fundația unei alte clădiri păstrată pe o înălțime medie de 0,60 m, lucrată din bolovani mari (cea a construcției actuale fiind realizată folosindu-se bolovani de mai mici dimensiuni). Spre est se adosează zidului de incintă însă pe partea opusă nu. Spre Sud lipsește chiar pe presupusul traseu ce face legătura cu zidul de incintă interior s-a descoperit un mormânt de la care s-a recuperat un denar emis de Vladislav al II-lea (1448 - 1456). Mormântul taie pardoseala din cărămidă, pe pat de mortar, ce suprapune, imediat nivelul de construcție al incintei atribuit domnitorului Petru Cercel. Am menționat mai sus existența unui nivel consistent de incendiere în S I, o situație similară descoperindu-se și în S III. O altă observație, anterior primei fundații din piatră, cimitirul Bisericii Sf. Vineri a cuprins și acest perimetru. Putem presupune existența unei construcții din lemn pe fundație de piatră, cu pardoseală, construcție incendiată în cursul secolului al XVII-lea, construcție adosată zidului de incintă ce constituia și latura sa de est.

Clădirea actuală de plan dreptunghiular este compusă din patru încăperi dispuse stânga - dreapta pe două holuri ce prezintă câte două accese pe laturile lungi. În zidurile au o grosime de 0,50 m sunt practicate opt ferestre pe latura lungă de sud și câte una pe latura de Est, respectiv pe cea de vest cu partea superioară în semicerc. Încăperile cu bolți de tipul celor în cruce erau pardosite cu cărămidă și dispuneau de sobe. Aceasta reprezintă cea mai veche clădire civilă păstrată integral în Târgoviște.

Anexa din 1803 a fost ridicată de Dionisie Lupu, egumenul Mănăstirii Dealu ce primise în administrație Biserica Sf. Vineri, terenul în suprafață de 6000 de m pătrați și clădirile existente adaugă pentru călugări două camere spre SE iar în colțul de est o mică dependință delimitată de un zid spre nord și pardosită cu cărămidă.

Zidul de incintă interior, potrivit investigațiilor arheologice, a fost ridicat de către Petru Cercel (1583 - 1585) dar există și alte păreri, păreri ce au fost exprimate încă din 1986, conform cărora acesta este mult mai vechi, chiar aparținând celei de a doua jumătăți a secolului al XV-lea, ipoteză avansată, în special, de arhitecți. Intervențiilor succesive asupra suprastructurii au împiedicat exprimarea unui punct de vedere mai precis, dar investigația va continua.

Două observații se pot înainta:

- pe latura de NE, în buza terasei, elevația pornește imediat de deasupra humusului medieval;

- elevația prezintă o structură din lespezi de piatră cu cărămida dispusă pe orizontal, dar în mică proporție asemănătoare stilului constructiv al secolului XV și nu zidărie din bolovani în casete de cărămidă cum se observă la restul traseului incintei I dar și la casa Petru Cercel. Este adevărat, incinta a fost demantelată de Grigore Ghica în ianuarie 1660 din ordinul turcilor, aspect confirmat și de analizele de mortar prelevate și analizate de specialiștii Muzeul Județean de Științele Naturii din Ploiești, care au sesizat reparațiile întreprinse de Mihail Cantacuzino, desemnat de Constantin Brâncoveanu să se ocupe de

lucrări la Curtea Domnească din Târgoviște, începând cu 1694 (cu observația că le plasează în secolul XVIII, precum fundația nu taie mormintele în cazul Casei Bălașa);

Situația arheologică observată impune continuarea cercetărilor de specialitate în acest perimetru a cărei evoluție constructivă este controversată de mult timp. Pe lângă continuarea lor în secțiunea III, actualmente aflată în conservare, se impune și o investigație arheologică a situației în interiorului clădirii.

Întrebarea fundamentală la care încă nu s-a răspuns, este, în opinia noastră, legată de momentul când Biserica Sf. Vineri (construcție monumentală, din inițiativă domnească, databilă cel mai probabil spre mijlocul secolului XV) intră în componența Curții Domnești. Se adaugă datarea cu precizie a momentului ridicării incintei și cui a aparținut. Răspunsul, va ajuta și la datarea primei fundații a Casei Bălașa, fundație care s-a realizat pe cimitirul existent în imediata vecinătate a Bisericii Sf. Vineri, ceea ce ar presupune un interval temporal suficient între cele două momente constructive, respectiv între cel al construcției bisericii și cel al construcției casei (singura dată "ante quem" este dinarul Vladislav al II-lea, dată evident prea timpurie). O ultimă observație, nivelul de arsură căpăcuieste cele trei morminte din S I, fiind posterior fundației 1 a Casei Bălașa, probabil nivelul de incendiere reprezentând distrugerea structurii din lemn. Mormântul 3, orientat N-S, aparține unui necreștin. Singura perioadă în care Curtea Domnească din Târgoviște a fost sub ocupație străină, o perioadă mai lungă de timp, a fost ocupația otomană din toamna anului 1595, după bătălia de la Călugăreni. Înhumarea unui turc nu este improbabilă și putem presupune funcționarea clădirii la acea dată. Acestei presupunerii, sperăm să-i dăm o formă concretă odată cu investigațiile din interiorul actualei clădirii.

Bibliografie:

- Cantacuzino Gh. I., *Date arheologice în legătură cu cronologia unor construcții ale Curții domnești din Târgoviște*, Monumente istorice. Studii și lucrări de restaurare 2, 3, Buc., 1969, p. 61;
- Idem*, *Puncte de vedere privind evoluția Curții domnești din Târgoviște în secolele XIV-XVI*, SCIVA, 3-4, București, 1999, p. 127-154;
- Idem*, *Aspecte ale evoluției unui vechi monument din Târgoviște: Biserica "Sf. Vineri"*, Valachica, 1, Târgoviște, 1969, p. 61;
- Constantinescu N., Moisescu Cr., *Curtea domnească din Târgoviște*, ediția întâia, București, 1965; ediția a doua, București 1969;
- Constantinescu N., Ionescu C., Diaconescu P., Rădulescu V., *Târgoviște. Reședința voievodală. 1400-1700*. Cercetări arheologice (1961-1986), Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2009
- Diaconescu P., *Arheologia habitatului urban târgoviștean. Secolele XIV-XVIII*, Ed. Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2009;
- Mihăescu G., Fruchter E., *Curtea domnească din Târgoviște*, Buc., 1986.

Abstract:

The investigations focused on the eastern edge of the outer perimeter of the Princely Court, occupied by St. Paraschiva (Vineri) Church (dated - mid-fifteenth century) and Lady Balasa's House (1656), the last mentioned was, in fact, our research objective. The sondages undertook in 2012 only on the outside the mentioned structure identified the stone foundations, that possibly had a wooden superstructure, of a building over which the South, West and North sides of the eighteenth-century building currently overlaps. The first building was made on St. Paraschiva (Vineri) Church's cemetery and is chronologically dated after Princely Court's inner wall construction moment.

105. Târgoviște, jud. Dâmbovița

Punct: Vatra orașul medieval Târgoviște

Cod sit: 65.351.11

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 265/2012

Colectiv: Gheorghe Olteanu - responsabil științific, Petru Diaconescu, Ovidiu Cîrstina, Florin Petrică, Mihai Năstase, Felician Cheosea (CNMCD Târgoviște)

Cercetarea de specialitate a constat în sondaje arheologice realizate pe traseul afectat de lucrările de modernizare a rețelei de apă a orașului în mai multe puncte aflate în aria de protecția a sitului arheologic "Vatra Orașului Medieval Târgoviște" pe tronsonul rutier Calea Domnească, puncte situate între următoarele limite: "Poarta Bucureștilor" la sud și "Piața Doi Brazi" (Piața Bărăției) la nord, în lungime de 2,2 km.

Cercetările anterioare au vizat zone monumentale, respectiv fortificația de secol XVII, la Sud, Biserica Albă, Biserica Roșie, Colegiul Național „Ienăchiță Văcărescu”, Colegiul Național Economic „Ion Ghica”, Complexul Monumental Stelea, Curtea Domnească din Târgoviște, respectiv Piața Doi Brazi (Piața Bărăției), la Nord. În paralel din 1976, s-au întreprins și observații de teren, prilejuate de lărgirea axului rutier Calea Domnească (fost Nicolae Bălcescu) cât și de lucrările efectuate de-a lungul său pentru diferite utilități.

Având în vedere lungimea traseului, problematica diferită și mulțimea punctelor de interes situate de-a lungul Căii Domnești este prezentat fiecare punct unde s-au efectuat sondaje arheologice este menționat separat.

Cercetarea și-a propus următoarele obiective:

- cercetarea și cartarea monumentelor de arhitectură civilă plasate de-a lungul Căii Domnești, axul principal al orașului medieval, cunoscut în epocă sub numele de "Ulița Mare";
- stabilirea mult mai exactă a traseului urmărit de Ulița Mare în perioada secolelor XV – XIX și a structurii urbane de-a lungul ei în același interval, respectiv lotizarea proprietăților;
- sesizarea efectelor distructive pe care lărgirea Căii Domnești, în anii 1950 – 1976, le-a avut în special asupra monumentelor de arhitectură religioasă (cimitirele, în principal) dar și asupra celor civile;

Sector Poarta Bucureștilor (Poarta Buzăului și a Brăilei)

Identificată drept Poarta Buzăului și a Brăilei, la începutul secolului XX, a fost cercetată în 1988, cu ocazia construirii unui pasaj subteran care traversează Calea Domnească, mai exact, substructura porții de acces a fortificației din 1645 ridicată de Matei Basarab.

Pentru refacerea sistemului de aducțiune a apei s-a folosit o deviere la cca. 10 m de construcție, excavată pe trotuarul aflat la Est. A fost surprinsă partea superioară a șanțului de apărare, pe o lățime de 5,5 m, la o adâncime de 0,5 m față de cota actuală de călcare. Menționăm faptul că gura șanțului a fost distrusă de lucrările de reamenajare și lărgire a Căii Domnești.

Sector Biserica Albă

Cercetările anterioare din 1980 sesizaseră sub monumentul actual, de plan navă și datat după jumătatea secolului al XVIII-lea, un alt monument de cult, anterior, de plan triconc, datat preliminar în jurul anului 1600.

Investigația de specialitate, plasată la cca. 3 m vest de limita de proprietate actuală, a identificat limitele de nord și sud ale cimitirului, cea de vest depășind limita șanțului pentru conducta de apă. Cele șapte morminte descoperite și cercetate parțial aveau un inventar destul de sărăcăcios, însă, remarcăm, la mormântul 2 (M 2), cota - 1,20 m, o monedă emisă de Rudolf II, rege ale Ungariei, Boemiei și Croației și mai târziu Împărat al Imperiului Romano-German (1572-1612) la 1588.

Sector Biserica Roșie

Cercetarea arheologică a fost plasată pe același traseu al conductei de aducțiune a apei potabile, la cca. 20 m Vest de biserica cercetată în anii 2003-2005 având același scop ca și în cazul celorlalte sectoare. În afara celor două nivele superficiale de nivelare date pe baza ceramicii fragmentare în secolele XVIII-XIX, nu au fost identificate alte complexe arheologice sau urme ale cimitirului identificat cu ocazia cercetărilor anterioare din anii 2003 - 2005.

Sector Parcare Curtea Domnească (Calea Domnească nr. 200)

Acesta a constituit, până în prezent, sectorul de investigație cu cele mai reprezentative descoperiri. Pe traseul aducțiunii a fost trasată o secțiune numită, de acum încolo, S I cu o lungime de 25 m și o lățime de 0,5 m. Din nefericire, nivele ulterioare secolului XV au fost distruse de amenajarea în 1968 a parcării și anume un strat consistent de asfalt la care se adaugă structura de rezistență din pietriș și de nivelare cu nisip cu o grosime de cca. 0,50 m (planșele 1 și 2). Limita superioară a pământului viu-roșcat lutos a fost sesizată la o adâncime de cca. 0.80 m față de cota parcării, suprapus de o depunere castanie cu cărbune și chirpici, cu o grosime variind între 0,10 – 0,20 m, nivel de la care sunt amenajate trei complexe arheologice date pe baza materialului descoperit la sfârșitul secolului XIV și începutul celui următor. Următoarele două reprezintă nivelări cu moloz, cărămidă și cărbune, rezultate din distrugerea unor clădiri sau alte amenajări din imediata vecinătate. Cele două straturi potrivit materialului ceramic recoltat aparțin cronologic în prima jumătate a secolului al XV-lea.

Complexele arheologice:

Cuptor de olar. În carourile 1-2 ale S I a fost identificat focarul unui cuptor de ars ceramică, după materialul recoltat, funcțional probabil la sfârșitul sec. XIV. S-a păstrat baza pilonului central cu un diametru de cca. 0,20 m, din interiorul acestui recuperându-se vâlătuci din lut de secțiune semiovală ce aveau rolul de a despărți focarul de camera de ardere a ceramicii, aceasta din urmă, complet distrusă. Focarul se păstra pe o înălțime variind între 0,60 – 0.80 m, cu diametrul maxim de 1,40 m și diametrul bazei de 1,10 m. Săpat în pământul viu, lutos, prezenta pereții puternic arși ce demonstrează o utilizare repetată.

Atelier de fierărie. După cunoștințele noastre, atelierul de acest fel este cel mai timpuriu depistat în perimetrul orașului medieval Târgoviște. Din păcate nu a putut fi investigat în întregime ci numai latura de Vest (natura amplasamentului, respectiv parcare, permite o eventuală cercetare exhaustivă în viitor). Destinația amenajării este asigurată de zgura de fier cât și o bară brută tot din fier, recuperate de pe podeaua atelierului. Precizăm, ca și în cazul cuptorului, că nu s-a păstrat decât partea inferioară a acestuia. Atelierul era delimitat de o zidărie în care alterna piatra cu cărămida legată printr-un liant din var simplu. Ziduri se păstrau pe înălțime de 0,30 m pe latura de nord și 0,50 m pe cea de sud. Atelierul prezenta, față de cota de călcare, partea inferioară ușor adâncită în pământul viu cu 0,50 m pe latura sud și, respectiv 0,30 pe latura de nord. Interiorul măsura pe axa N-S 3,30 m.

Menționăm că nu am putut identifica dacă această dimensiune reprezintă lungimea clădirii sau dimpotrivă este vorba despre lățime. Soliditatea podelei din lut ars era asigurată de un strat de bolovani, alterând cu pietriș și nisip. Dinspre sud spre nord podeaua urcă cu 0,20 m, probabil partea înălțată, unde și stratul de bolovani era mai consistent, susținea materiale mai grele din dotarea atelierului, precum foalele sau nicovala.

Fântâna. În capătul de sud al S I, respectiv carourile 23 – 25, a fost identificată o fântână săpată tot din primul nivel de locuire, mai sus amintit. De formă circulară, cu un diametru de cca. 0,80 m a putut fi investigată arheologic pe o adâncime de cca. 1,80 m de la nivelul

de călcare identificat la data săpării, respectiv, 2,80 m față de actualul nivel de călcare. Nu au fost identificate, ca în alte cazuri ghizdurile, probabil demantelate. Menționăm că fântâna a fost folosită ulterior drept groapă menajeră, din interiorul ei recuperându-se numeroase materiale ceramice, dintre care unele deosebit de valoroase.

Menționăm că pe tronsonul central situat între Biserica Stolnicu la sud și Curtea Domnească la nord nu a fost încă afectat de lucrările de refacere a rețelei de apă, perimetru în care au fost sesizate, în anii anteriori, mai multe clădiri din piatră și zidărie din secolele XVII – XVIII. În acest stadiu al cercetărilor, suntem în măsură să avansăm numai considerații de ordin general.

În perimetrul de sud cercetarea a confirmat rezultatele anterioare rezultate în urma săpăturilor întreprinse asupra fortificației de secolul XVII.

Privitor la Biserica Albă, descoperirea monedei mai sus menționate face posibilă plasarea în timp a construcției în a doua jumătate a secolului XVI.

„Ulița Mare” (actualmente Calea Domnească) urmărea, cu mici abateri spre vest și est, același traseu al actualului sens rutier. Menționăm că axul rutier medieval nu era deviat cu mai mult de 10 m față de cel actual. În sectorul central la circa 20 m vest față de zidul de incintă al Curții Domnești au fost identificate două complexe cu rol meșteșugăresc, respectiv un cuptor de olărit și cel mai vechi, până în momentul de față, atelier de prelucrare a fierului deservite de o fântână, toate aparținând aceleași perioade, respectiv secolul XIV și începutul celui următor. În sectorul de nord a fost reconfirmată existența și perimetrul vechiului târg, respectiv „Bazarul de Sus” identificat prin cercetările din 1974.

Anexa 10

Abstract:

The archeological preventive research in this campaign, partly investigated the Princely Way road section, the main thoroughfare of the city, known in the Middle Ages as the „Great Lane”. From the points surveyed we mention: The White Church Cemetery, to the South, where the investigation confirmed the existence of this place of worship at the turn of the fifteenth century; the Princely Way, No. 200, across the street from the Princely Court of Târgoviște, where it has been discovered a perimeter of crafts production nature, dated, on archeological material in the first half of the fifteenth century and documented by a pottery oven and a blacksmith's shop, served by a well. From the archeological materials resulted, the glazed ceramic, of good quality, we underline an oriental plate and an oriental bowl, the oldest identified in Targoviste, yet. A third point was „Doi Brazi” Market (Bărăției), known in the Middle Ages as „The Upper Bazaar”, in fact the first market of the medieval town.

106. Toplița, jud. Harghita**Punct: Pârâul Baicăului****Cod sit: 83641.02****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 162/2012**

Colectiv: Mircea Anghelinu – responsabil, Loredana Niță-Bălășescu – responsabil sector (UV Târgoviște), Florin Gogâltan – responsabil sector (IAIA Cluj), Andrea Demjen (M Gheorgheni); Elena Cristina Cordoș, Marian Lie (APPAT), Maya Khadro Lowy (New York University), Jimmy Eeckhout (University of Gent), Danielle Boulet (Western Washington University)

Cercetările desfășurate în anul 2011 în situl Toplița - Pârâul Baicăului au indicat posibilitatea ca locuirea paleolitică de aici, localizată într-un depozit sedimentar puternic afectat de lucrări agricole, să cunoască o extindere mai mare decât cea estimată inițial. Campania anului 2012 a avut drept obiective continuarea săpăturii în secțiunea I (2 x 2 m), deschisă în anul anterior, ca și efectuarea de sondaje suplimentare (V-VII) (1x1 m), pentru verificarea extensiunii așezării. La NV de secțiunea I, înspre pârâul Baicău, sondajele practicate pe terasele artificiale au dezvăluit un depozit stratigrafic remaniat de lucrări agricole, cu grosime redusă, de doar 90 de cm, sub care pot fi observate pietrișurile de terasă. Materialul litic remaniat ce apare în partea superioară a acestui depozit aparține cu siguranță ultimei etape paleolitice de ocupare a sitului, identificată, în secțiunea I, în stratul prăfos (tardiglaciari), de sub solul actual.

În secțiunea I, continuarea săpăturii în depozitul lutos maroniu-roșcat, prismatic, aflat la 0,30 – 0,63 m adâncime față de suprafață, a condus la recuperarea, în densitate variabilă, a numeroase piese litice, unele aflate în poziție secundară (ex. orientate oblic sau vertical în sol): galeți și blocuri fragmentate natural, fragmente indeterminabile, nuclee lame, lamele, așchii (unele retușate). Fenomenele gelive reprezintă cea mai probabilă explicație pentru modificarea poziției originale a artefactelor. De altfel, numeroase piese au fragmentate de gelifracție, după abandonarea sitului. Cu toate acestea, structura generală a ansamblului, care numără deopotrivă piese de mari dimensiuni și resturi mărunte de debitaj, nu sugerează modificări post-depoziționale importante (ex. deplasare, sortare pe dimensiuni).

Materia primă este predominant locală (opal), la care se adaugă câteva suporturi laminare din gresie sau calcedonie, așchii și fragmente din cuarțit, silex. Pentru o estimare mai bună a componenței microlitice eșantionului litic de aici, s-a încercat cernerea sedimentului, sub jet de apă, în sită cu ochiuri de 2 mm, dar rezultatele demersului nu s-au dovedit concludente: la un volum de 10.000 cmc de sediment cernut, s-au descoperit mai puțin de 20 de fragmente indeterminabile și așchii de tip esquilles. Nu s-au identificat resturi organice.

Cele peste 300 de piese litice descoperite in situ reprezintă resturi de debitaj rezultate din producția de suporturi laminare și unelte. Caracteristicile metrice și morfologice ale nucleelor și ale produselor de reamenajare indică practicarea debitajului semiturnant, inițiat din două sau trei planuri de lovire, destinat unei exploatari aproape complete a nucleelor, sau cel puțin a porțiunilor foarte omogene din blocul de materie primă. Piesele retușate – în general, lame de dimensiuni variabile – prezintă pe una sau pe ambele laturi lungi retușe directe, semiabrupte parțiale, situate, în cele mai multe din cazuri, în treimea sau jumătatea proximală a pieselor. Merită remarcată descoperirea in situ a unei lamele a dos din silex, care întărește încadrarea crono-culturală propusă inițial, epigravettian.

Ca și în campania anterioară, descoperirile de suprafață din perimetrul afectat de agricultură includ fragmente ceramice și aproximativ 200 de piese litice. Din punct de vedere morfologic, acestea nu diferă semnificativ de cele descoperite in situ. Varietățile de opal și calcedonie par a fi mai numeroase în colecția de suprafață,

fapt explicabil fie prin extensiunea considerabilă a zonei din care provin, fie prin apartenența lor la etapa finală de locuire paleolitică a sitului, caracterizată de exploatarea selectivă a unor surse de mai bună calitate.

Ca o concluzie generală, cercetările din acest an au confirmat natura de sit-atelier a punctului de la Pârâul-Baicăului, încadrarea sa culturală într-o etapă târzie a paleoliticului superior, dar și, prin identificarea unei lame retușate din șist negru de Audia (sondajul VI), legăturile prezumtive dintre ultimii ocupanți paleolitici ai acestui sit și așezările epigravettiene, mai bine cunoscute, de pe Valea Bistriței moldovene. Dimensiunea, dar și caracterul funcțional al sitului, care implică existența unei rețele de situri contemporane în proximitate, impune atât continuarea cercetărilor sistematice aici, cât și extinderea lor, prin cercetări de suprafață, în întregul segment al Mureșului superior și afluenților săi.

Pe lângă cercetările în obiectivul paleolitic, s-a continuat cu deschiderea de mici case, în vederea surprinderii nivelului de epoca bronzului. Așa cum precizăm în raportul de anul trecut, pe această terasă a pârâului Baicăului ne aflăm la marginea unei așezări aparținând bronzului târziu. Nu am reușit să identificăm nivelul respectiv, ceea ce sugerează clar că așezarea a fost una de mici dimensiuni, fiind amplasată doar pe terasa a doua a râului Mureș. Astăzi, ea este în mare parte distrusă de șoseaua ce leagă Toplița de Gheorgheni și de casele nou ridicate în zonă. Materialele ceramice recuperate din sondaje sau prin cercetări de suprafață aparțin fazei târzii a culturii Wietenberg, dar și culturii Noua.

Abstract:

The 2012 research campaign at Toplița-Pârâul Baicăului focused on the area systematically explored in the previous year (trench I). Several survey trenches aimed at defining the settlement's extension were also attempted. The newly obtained results, including a rich surface collection of lithic debris, confirm the preliminary chrono-cultural attribution of the main archaeological concentration: a large epigravettian workshop. The Bronze Age settlement (Wietenberg, Noua), likely destroyed by road construction in the past, provided only scattered pottery remains.

107. Uileacu Șimelului, com. Măeriște, jud. Sălaj**Punct: Biserica Reformată****Cod sit: 142060.02**

Colectiv: Horea Pop – responsabil, Csók Zsolt (MJIA Zalău), Emődi Tamás (SC Restitutor SRL)

Monumentul a fost ridicat, în stil romanic, în a doua jumătate a secolului al XIII-lea, suferind transformări ulterioare în mai mult rânduri. Date exacte despre aceste transformări nu există, exceptând una, care are loc în jurul anului 1860, când învelitoarea bisericii arde și se dărâmă corul romanic. În locul acestuia, se ridică un cor nou (la o distanță de 2,6m față de cel anterior), din piatră, prinsă cu mortar, adosat colateralelor navei, însă fără a forma decroș la fundații.

La acest obiectiv au fost efectuate săpături arheologice în anul 2010, cercetări care s-au concretizat prin două sondaje exterioare: S1-trasat la întâlnirea navei cu corul nou, respectiv cu porticul de secol XVIII, pe latura de V a construcției; S2-trasat pe latura de E, în colțul format de latura de V a turnului, respectiv latura de S a navei. În prealabil, după stabilirea cotelor unice, a fost desfăcută podeaua din ciment a bisericii¹.

¹ Cota Wagnosis a fost stabilită la +1,5 m de la pragul intrării, pe latura de S a

În perioada 20-26 mai 2012, cu ocazia restaurării bisericii, cu scopul de a stabili cotele de fundare interioare, au fost efectuate două secțiuni arheologice. Cele două suprafețe de cercetare au fost tratate astfel:

S1/2012: 10 x 1,5 m, trasată în paralel cu colaterala de N a navei, la o distanță de 1,5m S de aceasta, cu capătul secțiunii atingând închiderea corului;

S2/2012: 2 x 2 m, trasată în cor, în așa fel încât colțul de SE al secțiunii, a fost implantat în colțul format de întâlnirea colateralei S a navei, cu zidul corului baroc.

S1/2012

Stratigrafie generală

Datorită stratigrafiei diferite din navă și cor, este necesară tratarea acestui subiect separat, pentru cele două elemente planimetrice:

Nava. Datorită multiplelor intervenții, a căror datare este incertă, stratigrafia navei este relativ omogenă. Sub podeaua modernă din ciment, apare un strat gros de 0,18 m (strat nr. 17), care formează un nivel maroniu afânat, pigmentat cu mortar, pe care a fost așezată podeaua contemporană cu Z3 (amvon faza II). Sub acest nivel, apare unul întrerupt de amenajarea mormintelor M4 și M5 (strat nr. 18), lut negricios compact, care formează de fapt patul de implantare a Z2, amvonul faza I (-1,20m). De la -1,20 m, la -3 m asistăm la umplutura mormintelor mai sus amintite, care constă în marnă gri-gălbuie, foarte afânată, fără pigmenți. De altfel, sterilul viu, este reprezentat de marna nisipoasă gri-gălbuie compactă (strat nr. 21).

Corul. Stratigrafia corului denotă o serie de intervenții, datorate probabil unei perioade, în care biserica nu a fost folosită (semnele acestui fenomen apar inclusiv pe structura turnului bisericii). Din punct de vedere stratigrafic, trebuie să amintim intervenții de podire, nivelări, respectiv înmormântări. Până la -1,22 m, apare un nivel de pământ brun, afânat, curat (strat nr. 1 și 2), sub care, de la -1,22 m, până la -1,28 m, asistăm la nivelul de călcare al corului (contemporan cu amvon faza II). De la -1,33 m apare un nivel maroniu afânat, pigmentat cu mult mortar și cărămizi fragmentare, probabil nivelul de dărâmatură al corului romanic. Nivelul de construcție însă, apare de la -0,33 m, cu aspect negricios, compact, pigmentat cu fragmente de cărămizi (strat nr.9). Nivelarea masivă care se execută în cor (-1,73 m), este reprezentată de un sol negru compact, adus din împrejurimi, deoarece conține răzleț material ceramic foarte fragmentar, preistoric. Sterilul din punct de vedere arheologic apare la -2,50 m.

Structuri zidite

Z1 - zidul corului romanic, executat din cărămidă (30 x 16 x 6 cm), prinsă cu mortar de bună calitate, culoare gălbuie. Structura a apărut imediat după desfacerea podelei moderne de ciment (-1,35 m). Structura își pornește traiectul poligonal din întreaga lățime a decroșului, putându-se observa foarte clar și baza arcului triumfal (plan patrulater, cu laturi de 0,90m, adâncime -1,15m). Cota tălpii de fundare, datorită configurației terenului, variază între -1,65 m și -1,85 m. De menționat este faptul, că sub crepidă, fundația structurii este efectuată din alternața a două asize de piatră și o asiză de cărămidă, prinse cu mortar brun-gălbui, compact, nisipos, cantitate redusă de granule de var (< 2 mm). La fiecare frântură de unghi a zidului corului, sunt vizibili pilaștrii, executați din cărămidă, așezați pe umărul de fundare, dar nu sunt țesuți de paramentul zidului. Aceste elemente, au omologi și în exterior, probabil formând arcade oarbe, de descărcare (benzi lombarde). Fundația corului, spre bază, se lățește treptat la 1,80 m, retrăgându-se la o zidărie regulată din cărămidă cu lățimea de 1 m;

Z2 - baza amvonului faza I, conturat la -1,55 m, șapă de mortar gălbui, pietre și cărămidă fragmentară;

Z3 - baza amvonului II, conturat în plan hexagonal, la -1,46 bisericii. Toate cotele din prezentul raport, sunt date față de cota unică.

m, executat din mortar cenușiu deschis, friabil, pietricele și cărămidă fragmentară;

Z4 - probabil treapta podelei corului. Surprins la -1,38 m, zidăria este executată din piatră și cărămidă, cu emplecton din piatră măruntă și mortar foarte slab. În ansamblu, elementul prezintă un mod de realizare foarte neglijent.

Morminte

M1 - cor romanic, -1,38 -1,47 m. Groapa prezintă forma ovală, în umplură pământ negricios cu mult pigment de marnă și oase umane foarte fragmentare, răvășite;

M2 - cor romanic, -1,39 -1,45 m. Groapa prezintă forma ovală, în umplură pământ negricios, cu foarte mult pigment de marnă. Pe fundul gropii s-au găsit doar rămășițele, în poziție anatomică, al unui antebraț uman stâng.

M3 - între cor romanic și cor baroc, -2,70 -2,90 m. Surprins doar parțial, în zona gambelor, deoarece mormântul este încălecat de zidul corului baroc.

M4-M5 - conturat la -1,83 m, în nava bisericii, (caroul 1-2), mormântul dublu a fost acoperit cu podea de scânduri, prinse în cadrul de grinzi (10 x 10 cm), fixate între ele cu piroane masive din fier. Defuncții (soț și soție?) au fost depuși unul lângă celălalt, în paralel, orientați E-V. La capul defunctului de sex masculin, a fost depusă o sabie de husar, ruptă în vechime. Fragmentele de vestimentație recuperate arată elemente de broderie cu fire de argint aurit. Din punct de vedere cronologic, conform analogiilor, putem încadra mormintele în secolul al XIX-lea.

S2/2012

Această suprafață de cercetare a fost deschisă pentru a verifica sectorul central al corului, în eventualitatea în care, ar fi apărut vreun mormânt de ctitor.

Stratigrafie generală. Din punct de vedere stratigrafic asistăm la aceeași situație ca și în S1/2012, descrisă mai sus.

Structuri zidite

Z1 - (latura de E), prezintă aceleași caracteristici descrise mai sus.

Morminte

M6 - cor romanic, -2,14 -2,64 m. Groapa prezintă forma ovală, în umplură pământ negricios cu mult pigment de marnă. Scheletul păstrat foarte fragmentar este poziționat anatomic în groapă, orientat EV. Pe craniu s-a observat o cunună cu perle înșirate pe o sârmă din argint.

Materialul arheologic colectat, cantitativ aproape neînsemnat (material ceramic, câteva cuie de fier), nu permite încadrări cronologice precise. Însă, cu certitudine, biserica reformată din Uileacu Șimleului a suferit o serie de intervenții în interior, intervenții care au afectat aproape în întregime stratigrafia monumentului.

Abstract:

The medieval church from Uileacu Șimleului was built probably during the second half of the 13th century. To establish the founding levels of the main architectural elements, the first archeological excavations were made, in 2010, aiming the connection between the apse and the nave on the Southern side of the church, and the link between the tower and the nave, on the Northern side.

Due to further restoration works on the church, during May 2012, archeological excavation has been made inside the monument. Trench 1 (10x1.5 m) was traced along the northern walls of the apse and the nave, with the purpose of seeing the longitudinal stratigraphy of the church. The research revealed the apse of the Romanesque church perished due to a fire during the late 18th century. Unfortunately, there were so many interventions made inside the church, that the research could not reveal any serious chronological data. Trench 2

(2x2m) was set to reveal the southern half of the Romanesque apse, but the strata situation has shown itself to be the same as described for Trench 1.

There were 6 tombs discovered, 3 in very poor conditions, 3 with inventory on them, materialized by clothing decoration, one piece of weapon. Moreover, there was discovered also an insignificant amount of archeological material as well.

108. Vadu Anei, com. Brănești, jud. Ilfov

Punct: Tarlăua 96, Parcela 376, Lot 2

Cod sit: 101332.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 204/2012

Colectiv: Mircea Negru – responsabil, Cătălin Șt. Hălmăgeanu (USH București), Cristian Schuster (IAB)

Situl este amplasat pe teritoriul satului Vadul Anei la sud de Autostrada A2 București-Constanța, la est de pârâul Pasărea, în imediata sa apropiere. Cercetările arheologice preventive din anul 2008 au dus la identificarea unor urme de locuire din perioada secolelor II-I a.Chr., X-XI și XVI-XVII.¹

Cercetările arheologice preventive au constat în practicarea de secțiuni perpendiculare pe Pârâul Pasărea și a unei suprafețe între cele două secțiuni.

Secțiunea S 1 a fost practică la limita nordică a lotului, perpendicular pe Pârâul Pasărea. Ea a avut lungimea de 20 m, lățimea de 2,00 m și adâncimea medie de 0,74-1,10 m.

Secțiunea S 2 a fost practică perpendicular pe pârâu. Ea a avut lungimea de 14 m, lățimea de 2,00 m și adâncimea medie de 0,80 m.

Suprafața SA a fost practică în apropierea lacului, între S 1 și S 2. Suprafața a avut dimensiunile de 10,00 x 8,00 m și adâncimea medie de 0,80 m.

Stratigrafia a fost următoarea: 0-0,30 m - strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic, depunere contemporană; 0,30-0,50 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, ce conține fragmente de chirpic și rare fragmente de vase ceramice din secolele IX-X și XIX; 0,50-0,74 / 1,10 m - strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic.

În timpul cercetărilor au fost recoltate fragmente de vase ceramice ce pot fi datate în secolele II-I a.Chr., respectiv secolele IX-X și al XIX-lea. Majoritatea covârșitoare a acestor materiale au fost descoperite în S 1, fapt ce indică poziționarea terenului cercetat la limita sitului arheologic.

Ceramica din secolele II-I a.Chr. este reprezentată prin fragmente de vase din pastă semigrosieră, cu nisip, arsă incomplet. La interior ele au culoare cenușie, iar la exterior culoarea cărămiziu-gălbui. Între aceste fragmente menționăm un fragment de buton alveolat ce are analogii la vase descoperite în faza târzie a civilizației geto-dacice, în secolele I a.Chr. – I p.Chr.² Ceramicii getice modelate la roată din pastă cenușie fină îi aparține o toartă în bandă de la o cană, din aceeași perioadă.

Majoritatea fragmentelor de vase ceramice descoperite în cursul acestor săpături provine de la vase ce aparțin evului mediu timpuriu, secolelor IX-X. Vasele au fost lucrate din pastă ce conține mult nisip, relativ bine cernut. Arderea a fost în general incompletă, predominând vasele cu miezul de culoare cenușiu-negricioasă și la

exterior de culoare cărămizie sau cărămiziu-gălbui.

Au fost descoperite fragmente de vase cu corp bombat. Fragmentele din partea superioară a vaselor au buza la exterior. Fragmentele de vase descoperite se remarcă printr-o diversitate de elemente de decor. Unul dintre fragmente a fost decorat cu linii simple în val. Alte fragmente ceramice sunt decorate cu o bandă de linii în val deasupra unei benzi de linii orizontale incizate. Un motiv mai rar este o linie în val deasupra unei benzi de linii în val cu analogii la Bucov. Un alt fragment de vas este decorat cu o bandă de linii în val încadrată de suprafețe decorate cu striuri orizontale. În sfârșit, unele fragmente de vase sunt decorate pe suprafețe mari cu striuri orizontale. Fragmentele de vase descoperite au analogii la Bucov și Buftea, unde, majoritatea lor, au fost datate în secolele IX-X.³

Bibliografie:

Maria Comșa, *Cultura veche românească (Așezările din secolele VIII-X de la Bucov-Ploiești)*, București, 1978.

Gheorghe Mănușu-Adameșteanu, Camelia-Mirela Ciocănel, Cristian Nestorescu, Despina Măgureanu, CCA 2009, p. 357-358.

Cristian Schuster, Mircea Negru, Alexandru Morintz, Raluca Kogălniceanu, Raport privind cercetările arheologice preventive de la Buftea-Flămânzeni, Cercetări arheologice în București 8, 2009, p. 433-455.

Abstract:

The archaeological excavations from Vadul Anei showed archaeological remains from Late Iron Age, 9-10th and 19th centuries. The hand-made and wheel made pottery of Late Iron Age was dated in the 2nd and 1st centuries BC. The wheel-made pottery from the Early Middle Age could be dated in the 9th and 10th centuries. Also, there were found few fragments of pottery and a coin from late 19th century.

¹ Mănușu-Adameșteanu 2009, p. 357-358.

² Crișan 1969, p. 162-163, pl. CX:2, 7.

³ Analogii selective: nr. 6 (Bucov - Comșa 1978, Fig. 53: 5, 8; 63, 42:7, XVI:21); nr. 5, 8 (Bucov - Comșa 1978, p. 67, 49:2; Buftea-Flămânzeni - Schuster et alii. 2009, pl. VIII:7); nr. 7 (Bucov - Comșa 1978, Fig. p. 63, 42:6, XVI:21); nr. 8, 9 (Bucov - Comșa 1978, p. 65, 47:17; Buftea-Flămânzeni - Schuster et alii. 2009, pl. VIII:5); nr. 10, 11 (Bucov - Comșa 1978, p. 63, 43:10, 12, p. 68, 50:7, p. 72, 58:1; XVI:17).

108A. Valea Mănăstirii, com. Țițești, jud.**Argeș****Punct: Mănăstirea Valea**

Cod sit: 19374.01

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 184/2012 Colectiv: Spiridon Cristocea – responsabil, Marius Păduraru;
Ion Dumitrescu (MJ Argeș)

Biserica Mănăstirii Valea din comuna Țițești este una dintre puținele ctitorii domnești păstrate pe teritoriul actual al județului Argeș, fiind, totodată, un monument deosebit de important în peisajul arhitecturii medievale românești¹. Biserica, în forma ei actuală, este ctitoria lui Radu Paisie, domnul Țării Românești, din 1534. Documentele atestă existența ei anterior acestui an, un prim hrisov care o menționează datând din timpul lui Vlad Vintilă de la Slatina, de la 29 decembrie 1532. De asemenea, piatra tombală a jupaniței Vișa, răposată în anul 1525, constituie încă un indiciu pentru datarea mănăstirii anterior anului 1534.

Monumentul a intrat în atenția cercetătorilor încă de la începutul secolului XX, când a fost vizitat de Elie Nicolescu și Victor Brătulescu. În urma acestor două vizite, au rezultat două studii. În cel dintâi, Elie Nicolescu expune o serie de observații cu privire la starea monumentului², iar în cel de-al doilea, Victor Brătulescu a valorificat științific inscripțiile (pisanii, pietre de mormânt) din incinta mănăstirii³.

Cercetări arheologice au fost efectuate abia în anul 1969 de către Flaminu Mîrțu, și au fost concentrate în pronaos și naos. Cu această ocazie au fost identificate șapte morminte, șase dintre ele aflate în pronaos, și un al șaptelea, în exteriorul bisericii, lipit de latura sudică. De asemenea, în naos, au fost surprinse niște structuri realizate din cărămizi, a căror funcționalitate nu a fost clar stabilită de autorul cercetărilor⁴.

Întrucât cercetările lui Flaminu Mîrțu – deși cu rezultate spectaculoase vizavi de materialul descoperit – nu fuseseră concludente în unele privințe, inclusiv în stabilirea unui plan coerent al bisericii care a funcționat la Valea anterior anului 1534⁵, se impunea reluarea acestora. Prilejul a fost oferit de schimbarea pardoselii din interiorul bisericii, pentru montarea căreia trebuia evacuat un strat de pământ gros de circa 0,50-0,60 m.

Pornind de la această situație, în prima fază a cercetărilor am urmărit trasarea unor secțiuni în zonele neafectate de săpăturile lui Flaminu Mîrțu. Astfel, au fost deschise: în pronaos, două secțiuni (S1 și S2); în absida de sud naosului, S3; în cea nordică, S4, iar absida altarului a fost degajată integral. În naos, pentru a verifica planul publicat de Flaminu Mîrțu, dar și datorită rezultatelor obținute pe parcursul campaniei, am săpat și porțiunea pe care acesta o dezvelise prin intermediul a trei secțiuni, SA, SD și SE.

Cercetările efectuate de noi în pronaos au dus la identificarea unei rețele de canale de aerisire și a trei morminte (M1, M2 și M3).

¹ Pentru importanța monumentului din punct de vedere arhitectonic vezi: N. Ghika-Budești, *Evoluția arhitecturii în Muntenia și Oltenia, vol. II. Vechiul stil românesc din veacul al XVI-lea (De la Neagoe Basarab până la sfârșitul veacului)*, în BCMI, XXIII, 1930, p. 13, pl. XXII-XXIX.

² DRH, B, III, doc. 141.

³ Nicolescu Elie, *O vizită la Mănăstirea Vieroș și la schiturile Valea și Golești*, în „Literatură și artă română”, VIII, 1904, p. 121-129.

⁴ Victor Brătulescu, *Mănăstirea Valea din județul Muscel. O ctitorie necunoscută a lui Radu Paisie*, în BCMI, XXIV, 1931, p.11-19. Victor Brătulescu a vizitat Mănăstirea Valea în 1929, ocazie când V. Moiescu a realizat și câteva relevee, vezi supra nota 1.

⁵ Flaminu Mîrțu, *Mănăstirea Valea (Țițești – Argeș) în lumina controverselor istoriografice și a cercetărilor arheologice*, în „Mitropolia Olteniei”, XXX, nr. 6-7, 1978, p. 630-642

Mai întâi, ne vom opri asupra prezentării mormintelor, care, din punct de vedere cronologic, sunt anterioare canalelor de aerisire.

Mormântul 1 (M1) a fost identificat în capătul estic al secțiunii S1, în colțul nord-estic al pronaosului, la adâncimea de -0,78 - 0,85 m, nederanjat. Mormântul aparține unui matur, bărbat, cu vârsta de 30 - 40 de ani, lungimea scheletului fiind de 1,68 m, capul dispus spre vest, căzut spre stânga, brațele pe lângă corp îndoite din cot și așezate pe stern, radiusul de la antebrațului drept căzut pe lângă corp. Urmele sicriului s-au conservat relativ bine, limitele sale fiind foarte clar conturate. Prin răzuire, au fost puse în evidență și urmele unei scânduri provenind din capac. Dimensiunile aproximative ale sicriului erau de 1,75 x 0,60 m. Inventarul mormântului a fost deosebit de bogat. În zona gâtului, pe piept și în zona călcâiului drept s-au păstrat părți dintr-o țesătură cu fire metalice de culoare aurie (posibil aur). La gât și pe piept, de această țesătură erau atașați bumbi. Au fost recuperate în total 26 de bumbi, dintre care 25 erau de același tip, piriformi, fațetați poliedric, prevăzuți cu tortiță (dimensiuni⁶: h = 11 mm, dm = 5 mm) și unul sferic, tot cu tortiță (dimensiuni: h = 10 mm, dm = 5 mm). În zona abdomenului, către stânga, a fost găsit un inel, căzut de la mâna stângă, al cărui radius era deplasat. Inelul, cu o greutate de 13,75 g, este din aur, cu chaton-ul făcând corp comun cu veriga, decorat sub chaton cu un motiv vegetal realizat prin incizare, forte probabil reprezentând frunze de acant. În chaton a fost încastrată o gemă de carneol, având ca reprezentare un personaj masculin (gema are formă ovală și dimensiunile 15 x 11 mm). După maniera de redare a personajului, gema a fost realizată în perioada medievală, sau într-o perioadă de decadentă a glipticii (personajul are picioarele figurate sub linia pământului, ceea ce indică o stângăcie a gravorului). Piesa descoperită de noi are bune analogii cu o alta, care provine tot la Mănăstirea Valea, din mormântul 3, cercetat de Flaminu Mîrțu și atribuit jupaniței Neaga⁷. Ambele piese prezintă același decor pe chaton, singura diferență fiind aceea că gema de la piesa descoperită de Mîrțu redă un personaj feminin îmbrăcat în straie poloneze. Inelul a fost datat de autorul săpăturilor din 1969 în cea de-a doua jumătate a secolului al XVI-lea. Date fiind similitudinile piesei descoperite de noi cu cea publicată de către Flaminu Mîrțu, spre aceeași dată înclinăm și noi.

Bumbii sunt realizați din argint placat cu aur. Greutatea lor variază între 0,36 și 0,52 g. Bumbii de formă piriformă, fațetați, au analogii cu unele piese din tezaurul de podoabe de la Zăvoaia (jud. Brăila). Ion T. Dragomir încadrează aceste piese în tipul 2b și le consideră ca fiind produse în atelierele locale. Piesele de acest tip sunt datate în secolele XV-XVI⁸. Trebuia specificat faptul că spre deosebire de piesele descoperite la Zăvoaia, care se termină în parte inferioară prin patru granulații de metal, cele de la Valea au doar o singură granulație. Bumbi de formă sferică, de tipul celui descoperit de noi în M1, au apărut tot la Valea, în mormântul 2, cercetat de Flaminu Mîrțu și atribuit jupaniței Vișa, datat la sfârșitul secolului al XV-lea – începutul secolului al XVI-lea⁹. Bumbii, de formă sferică, sunt larg răspândiți și se datează în secolele XIV-XVII¹⁰.

Pe baza podoabelor descoperite, considerăm că mormântul 1 se datează în limitele secolului al XVI-lea, cu precădere în cea de-a doua jumătate a acestui interval.

Mormântul 2 (M2) a apărut la adâncimea de -1,04 m, în partea de vest a S1, către colțul de nord-vest al pronaosului. Spre

⁶ *Ibidem*, p. 638, fig. 3.

⁷ Pentru a exprima dimensiunile s-au folosit următoarele prescurtări: h = înălțime; dm = diametru maxim).

⁸ Fl. Mîrțu, op. cit., p. 633, fig. 6/3.

⁹ Ion T. Dragomir, *Tezaurul de la Zăvoaia (jud. Brăila)*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, XLI, nr. 2, 1972, p. 71, fig. 17/19.

¹⁰ Fl. Mîrțu, op. cit., p. 632, fig. 4/e.

deosebire de M1, la acest mormânt nu s-au păstrat urmele de sicriu și nici groapa mormântului nu a putut fi clar delimitată. Mormântul a aparținut unui matur, bărbat, cu vârsta cuprinsă între 40 și 45 de ani; capul era orientat spre vest, căzut spre partea dreaptă, cu brațele împreunate în zona abdomenului, humerus-ul brațului drept fiind tăiat în momentul săpării cavoului, în secolul al XVII-lea. Inventarul găsit în M2 nu diferă foarte mult de cel al M1. Însă, spre deosebire de cazul precedent, defunctul din M2 purta pe funte o beteală realizată din fir metalic auriu (un fel de ciucuri). În jurul gâtului, pe piept, până în zona bazinului, s-au păstrat fragmente dintr-un veșmânt cusut cu fir metalic (argint). Relativ mai bine conservat, veșmântul prezenta în zona gâtului o bantă cusută și întărită cu fir metalic. Marginea ei a fost realizată prin împletirea firului și era lată și dublată de o întăritură. Marginea aplicată peste întăritură avea aspectul unor dinți de ferăstrău. De această marginea se prindeau bumbii și tot din ea pornea o rețea de fire metalice înfășurate care împreună cu firele textile formau banta propriu-zisă. De la gât, această bantă se prelungea până în zona abdomenului. Întrucât bumbii s-au găsit doar în zona gâtului, considerăm că în această parte, respectivul veșmânt prezenta o răscoală pentru a facilita îmbrăcarea lui (veșmântul se băga pe cap). Tipologic, bumbii, în număr de opt, din metal comun placat cu aur, nu diferă de cei descoperiți în M1. Forma celor din M2 este ușor sferică, iar fațetele sunt hexagonale (dimensiuni: h = 13 mm; dm = 6 mm, greutate = 0,52 - 0,54 g). La unul din poli bumbii prezintă o tortiță de prindere, iar la celălalt o perlă/granulație de metal aplicată. Dată fiind asemănarea cu tipul de bumbi descoperiți în M1, datarea lor se încadrează în aceleași limite cronologice, respectiv în secolul al XVI-lea.

O altă piesă de inventar o reprezintă un inel găsit pe un falangă de la mâna stângă. Inelul, care cântărește 9,85 g, prezintă pe marginile laterale ale chaton-ului un decor constând în trei linii incizate, dispuse orizontal, încadrate de două brăuri compuse din alte linii scurte, succesiv incizate. În chaton este încastrată o gemă de craneol antică (dimensiunile 11,3 x 8 mm). Pe gemă este redat un personaj feminin, care ține în mâna stângă un sistrum. Foarte probabil, reprezentarea redă o dansatoare (sistra)¹¹.

Mormântul 3 (M3) a apărut în S2, la adâncimea de -0,86 m. Scheletul era foarte prost conservat, din el păstrându-se: partea superioară a cutiei craniene (mai exact oasele parietale), humerus drept și femurul drept. Parte inferioară a sicriului se afla într-o stare de conservare foarte bună, dimensiunile sale fiind de 1,60 x 0,50 m, ceea ce indică faptul că înălțimea defunctului trebuie să fi fost sub 1,50 m. Pornind de la această estimare, dar și de la faptul că oasele erau destul de fragile, am atribuit acest mormânt ca aparținând unui copil/adolescent.

Spre deosebire de celelalte două morminte, inventarul acestuia a fost mai sărac. Mormântul a fost profanat din vechime. Au fost recuperate patru bumbi de formă sferică, cu tortiță, teșțiți în parte inferioară, din argint aurit (dimensiuni: h = 11,3 mm; 5 mm). Pe cap, defunctul purta un fel de căciuliță realizată din țesătură și împletituri din fir metalic. Tivul marginii acestei căciulițe era constituit dintr-o bentiță lată de 2,5 cm realizată din fir metalic, relativ bine conservată. Resturi de fir metalic au fost găsite pe toată suprafața mormântului.

În privința datării mormântului, relevanți sunt cei patru bumbi.

¹¹ Piese similare cu bumbul descoperit la Mănăstirea Valea, în M1, au mai apărut: în mormântul 10 de la Curtea de Argeș, datat în secolul al XIV-lea (Marin Matei Popescu, *Podoabe medievale în țările române*, București 1970, p. 73, nr. cat. 181, fig. 93), la Retevoiești, datate în prima jumătate a secolului al XVI-lea (Dorin Popescu, Dinu V. Rosetti, *Săpăturile arheologice de la Retevoiești*, în „Materiale și cercetări arheologice”, VI, 1959, p. 718, fig. 14/5) și la Mănăstirea Comana, în mormântul lui Mihail Pătrașcu, înhumat în 1655 (Lia Milencovici – Bătrâna, *Podoabe din necropola fostei Mănăstiri Comana*, în „Buletinul Monumentelor Istorice”, XLII, nr. 2, 1973, p. 15, fig. 7).

Piese similare au fost descoperite la Mănăstirea Tutana, în mormântul 4, și au fost datate la sfârșitul secolului al XV-lea și începutul secolului al XVI-lea¹².

În concluzie, și M3 – descoperit la Mănăstirea Valea în campania din 2012 – se încadrează, ca și celelalte două, tot în limitele veacului al XVI-lea; în cazul de față, tindem să împingem această datare către mijlocul acestui secol (post 1534).

De asemenea, săpăturile efectuate în pronaos au mai relevat că sub piatra aparținând monahiei Maria, dispusă în colțul de sud-vest al acestei părți a bisericii, nu se afla niciun mormânt. A fost, astfel, infirmată ipoteza lui Flaminu Mirțu cu privire la existența unui mormânt sub această piatră tombală.

Rețeaua de canale de aerisire a fost surprinsă în pronaos, naos și altar. În pronaos au apărut patru astfel de canale dispuse paralel cu fiecare latură a acestuia, la o distanță care varia între 15 și 25 de cm față de perete. Surprinse la adâncimea de -0,30 - 0,42 m, canalele aveau pereții constituiți din câte trei cărămizi dispuse pe lat. Spațiul dintre cei doi pereți era de 0,11 - 0,13 m. Pe fund nu au fost puse cărămizi, iar pentru protecție, canalul a fost acoperit tot cu cărămizi. La canalul din S2, pentru acoperire, au fost utilizate și cărămizi de formă hexagonală. Curios este că Flaminu Mirțu nu a figurat pe planul publicat în 1978 cele două canale dispuse paralel cu laturile nordică și sudică ale pronaosului, deși în SA, ale cărei limite le-am observat foarte clar prin săpăturile noastre, le-a surprins cu certitudine.

În naos, la adâncimea de -0,45 m, au fost surprinse două canale dispuse paralel, pe direcție est-vest. Distanța dintre ele era de 2 m, lățimea lor era de 0,36 m, deci mai late decât cele din pronaos, iar în lungime măsurau 2,70 m. Din aceste două canale porneau alte două către absidele naosului. Cel din absida nordică avea o lungime de 1,40 m și o lățime de 0,50 m, iar cel din absida sudică avea o lungime de 1,72 m și o lățime de 0,50 m. Toată această rețea de canale a fost figurată și de Flaminu Mirțu pe planul său. El considera aceste canale „resturi de alte ziduri”, fără a face alte precizări cu privire la funcționalitatea și datarea lor¹³.

Totuși, săpăturile din absida nordică au relevat un aspect foarte important cu privire la momentul când aceste canale au fost constituite. Canalul din absida sudică era suprapus de un strat de arsură. Acest strat de arsură a fost surprins și de Flaminu Mirțu, care l-a și datat, pe baza unei cărămizi cu inscripție, post 1819. Cărămida a fost găsită în mormântul a doi călugări săpat anterior incendiului¹⁴.

În orice caz, canalele sunt ulterioare veacului al XVI-lea, de când datează toate cele trei morminte descoperite prin cercetările noastre. Așa cum am arătat, canalele au apărut în S1 și în S2, la adâncimea de -0,40 - 0,45 m, iar cele trei morminte la -0,80 - 0,95 m, fiind suprapuse de canale. Deci, rețeaua de canale a fost realizată cândva în secolele XVII-XVIII. Luând în considerație faptul că cele mai multe lucrări de refacere și înfrumusețare ale bisericii au fost efectuate în secolul al XVIII-lea (respectiv în 1746 și 1797), plasăm momentul constituirii canalelor în limitele acestui secol.

Săpăturile efectuate în naos au dus la o descoperire deosebit de importantă, constând în piatra de mormânt a monahiei Anisia (pe numele mirenesc Anca), mama marelui logofăt Vlaicu Piscanu. Lespedea, dispusă pe direcția est-vest, în continuarea pietrei de mormânt a lui Vlaicu Piscanu, zis „cel mic”, era întoarsă cu partea inscripționată în jos. Având dimensiunile 1,83 x 0,68 m, lespedea

¹² Ținem să mulțumim și pe această cale domnului Liviu Petculescu și doamnei Lucia Marinescu pentru identificarea celor două geme.

¹³ Spiridon Cristocea, Carmen Oprescu, *Cercetările arheologice de la Mănăstirea Tutana (jud. Argeș) și problema încadrării tipologice a unui nou triconc de la cumpăna veacurilor XIV-XV*, în RMM-MIA, 2, 1988, p. 52, fig. 15.

¹⁴ Fl. Mirțu, op. cit., p. 634.

este lucrată din calcar de Albești și reprezintă o creație deosebită a meșterilor pietrari ai timpului, prezentând analogii cu cea a voievodului Neagoe Basarab de la Argeș.

În altar, imediat după înlăturarea plăcilor de gresie, sub stratul de mărgăritar, a apărut o podea din cărămizi. Podeaua s-a constituit astfel: pe pământ a fost așternut un strat de mortar gros de 0,10 m, peste care au fost așezate ordonat cărămizile dispuse pe direcția est-vest și având dimensiunile 28,5 x 15 x 4 cm. Nivelul acesta de podea este relativ recent. El apare deasupra stratului de arsură datat de Mîrțu, post 1819, deci a fost constituit în secolul XIX.

Degajarea integrală a absidei altarului, ne-a ajutat să aducem o serie de precizări cu privire la unele concluzii ale lui Flaminu Mîrțu, formulate pe baza săpăturilor sale. Cercetările noastre nu au confirmat existența unei faze anterioare bisericii citorite de Radu Paisie. Structura de zid identificată între naos și altar considerată de Mîrțu a fi fundația unei biserici din secolul XV, este de fapt talpa tâmplei altarului. Acest zid se țese cu cele din secolul al XVI-lea. În plus, era suprapus de o bârnă de lemn, în prezent putrezită, care se încadra în peretele de nord și în cel de sud ale bisericii actuale pentru a susține tâmpla. Ca atare, pe amplasamentul pe care a fost edificată în secolul al XVI-lea biserica actuală a Mănăstirii Valea, nu a existat o altă mai veche.

Abstract:

The research at the Monastery Valea led to the discovery of three tombs dated back in the sixteenth century, and a system of ventilation ducts, which are considered to be walls, in Flaminu Mîrțu's point of view. But the most important finding of the new research was the fact that it led to the invalidation of Flaminu Mîrțu hypothesis that the site of the present church was set on an older one from the fifteenth century.

109. Vlădiceasca, com.Snagov, jud. Ilfov

Punct: La Merii Barbului

Cod sit: 105213.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 239/2012

Colectiv: Vasilica Sandu - responsabil (MM București)

Situl Vlădiceasca „La Merii Barbului” se află în câmpia Snagovului, pe suprafața unui bot de terasă, format la confluența malului sudic al lacului Snagov cu o vale afluentă, numită de localnici „Valea Orzarului”.

În toamna anului 1999, la cererea primăriei Snagov de întocmire a hărții arheologice necesare avizării PUG-ului comunei, și pe malul sudic al lacului Snagov, au fost efectuate cercetări de suprafață de către Vasilica Cuculea-Sandu și Bogdan Tănăsescu, cu care ocazie au fost identificate resturile sitului „Vlădiceasca -La Merii Barbului”, figurat la poziția 14 în PUG Snagov. Printre fragmentele de vase găsite atunci pe suprafața solului, cu cronologie mai sigură au fost cele ale așezării din secolele III-IV d. Hr.

Cercetările arheologice preventive efectuate în anii 2005 și 2010, în jumătatea vestică a acestui sit, au scos la iveală vestigii din epoca bronzului, geto-dacică timpurie, secolele III-IV p.Chr., IX-XI și din secolul XVIII.

Terenul, în suprafață de 3.125 mp, pe care s-a făcut săpătura arheologică preventivă în septembrie 2012, pentru construcția unei case, este situat în jumătatea răsăriteană a sitului, în T 221, P 792, str. C. C. Nottara, nr. 5. Două treimi din suprafața

lui se întind pe platoul terasei și o treime pe panta mediu înclinată a acesteia spre malul sudic al lacului Snagov.

Pentru demisolul casei, în partea superioară a pantei, până la limita acesteia cu platoul, a fost săpată o casetă de 11,85 x 23,00 m, însumând 262,55 mp. În partea nordică s-a săpat până la 0,60 m adâncime, în sferul sud-vestic până la -1,50 m iar în cel sud-estic numai până la -0,85 m, deoarece acolo s-a lăsat o treaptă înaltă din pământ cruțat.

Imediat la nord de caseta pentru demisol a fost făcută o răzuială mecanică, de orizontalizare a terenului, pe o suprafață de aproximativ 80 m². În partea sudică a acesteia s-a ajuns până la 0,70 m adâncime și la circa 7 m N la cota "0" a locului.

La 40 m sud de caseta pentru demisolul casei, pe o suprafață de 81 mp au fost săpate 6 șanțuri, de 0,40 m lățime și 0,50 m adâncime, pentru fundația unui garaj.

Pe laturile terenului, de la malul Snagovului până în dreptul casetei pentru demisolul casei, au fost săpate două șanțuri, de 0,30 m lățime, 0,75 m adâncime și 83 m lungime pentru fundația împrejurii proprietății.

Stratigrafic, la jumătatea laturii vestice a casetei pentru demisolul casei, sub un strat arabil de 0,20 m era stratul negricios dacic, de 0,10 m grosime și stratul epocii bronzului castaniu-negricios, de 0,15 m grosime. În peretele sudic al aceleiași casete, sub stratul arabil de 0,25 m este stratul dacic de 0,20 m grosime și cel al epocii bronzului, gros de 0,20 m.

Complexele de locuire au apărut numai în caseta pentru demisolul casei și pe suprafața răzuită de la nord.

În caseta pentru demisolul casei au fost descoperite și cercetate: parțial, o locuință parțial adâncită din secolul XVIII, apărută spre peretele estic; parțial, două locuințe din epoca Latène geto-dacică apărute, una în colțul sud-vestic, cealaltă spre peretele sudic; două gropi menajere geto-dacice și trei gropi menajere din epoca bronzului. Pe suprafața răzuită de la nord de caseta pentru demisol s-a identificat a patra groapă menajeră din epoca bronzului.

Așezarea din epoca bronzului

În cele patru gropi menajere au fost găsite: o fusaiolă bitronconică; fragmente de ceșcuțe din pastă fină; fragmente de castroane din pastă cu nisip, decorate cu striuri; fragmente de castroane de dimensiuni mai mari, din pastă cu cioburi pisate mărunț și puțin nisip, având torți supraînălțate și decor incizat sau canelat; fragmente de vase de dimensiuni mari, unul decorat cu brâu neted, bastonașe și butoni-apucători. Din punct de vedere al compoziției pastei, tehnicii de modelare și de ardere, formelor de vase și motivelor decorative, fragmentele de vase se încadrează în faza a IV-a a culturii Tei.¹

Așezarea Latène geto-dacică

În umplutura celor două locuințe cu podelele parțial adâncite în pământ și a celor două gropi menajere Latène geto-dacice s-au găsit fragmente de la borcane și străchini lucrate cu mâna, precum și de la o strecurătoare, câni, fructiere și un crater lucrate la roată care, în privința formelor seamănă cu cele descoperite în așezările din secolele II-I a.Chr. de la Bordușani, jud. Ialomița² sau de la Grădiștea, jud. Brăila.³

Situația stratigrafică și dispunerea în plan a complexelor de locuire apărute în caseta pentru demisol, arată că densitatea maximă de resturi arheologice din această parte a sitului se află pe porțiunea de teren de la sud de amplasamentul casei până la cel al garajului.

¹ Valeriu Leahu, *Cultura Tei*, f. a., p. 114-119.

² George Trohani, *Locuirea getică din partea de nord a popinei Bordușani (com. Bordușani, jud. Ialomița)*, Târgoviște, 2005, vol. II, Pl. 152-154.

³ Valeriu Sirbu, *Dava getică de la Grădiștea, județul Brăila I*, Brăila, 1996.

Complexele de locuire identificate pe suprafața cercetată preventiv, împreună cu materialele arheologice mobile recuperate, contribuie la completarea datelor privind cunoașterea vieții materiale și spirituale a comunităților antice și medievale care au locuit pe malurile lacului Snagov.

Résumé:

Le site archéologique Vlădiceasca "La Merii Barbului", le village Vlădiceasca, la commune Snagov, dép. Ilfov est situé dans la pleine de Snagov, entre une vallée dit Valea Orzarului et le rive méridionale du lac Snagov.

Pendant des fouilles préventives de 17-22 septembre 2012, effectuées sur un terrain de la rue C. C. Nottara, n° 5, ont été mis au jour: un habitatin partiellement enfouie dans la terre du XVIIIe siècle; deux habitations partiellement enfouies dans la terre et deux fosses ménagères d'un habitat rural Latène géto-dace; quatre fosses ménagères d'un habitat de l'époque du bronze, la civilisation Tei, la IVe phase.

RAPOARTELE DE DIAGNOSTIC ARHEOLOGIC ȘI EVALUARE DE TEREN

LISTA RAPOARTELOR DE CERCETARE (CERCETĂRI DE DIAGNOSTIC ARHEOLOGIC ȘI EVALUĂRI DE TEREN)

109A. Costâna, com. Todirești, jud. Suceava

Punct: Imaș

109B. Costești, com. Costești, jud. Iași

Punct: Cier/Lângă Școală

110. Horodnic de Jos, com. Horodnic de Jos, jud. Suceava

Punct: Vârful Colnicului

111. Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj

Punct: Sub Ferice/Drumul Vacilor

112. Peștera, com. Peștera, jud. Constanța

113. Radomirești, com. Radomirești, Caracal, jud. Olt

Punct: DN6/E70, Lot 2, Alexandria-Craiova, sectorul Mihăiești-Caracal-Drăghiceni

113A. Ripiceni, com. Ripiceni, jud. Botoșani

Punct: Holm (La Telescu)

113B. Tăcuta, com. Tăcuta, jud. Vaslui

Punct: Dealul Miclea/Paic

114. Tărtăria, com. Săliștea, jud. Alba

Punct: Gura Luncii

109A. Costâna, com. Todirești, jud. Suceava**Punct: Imaș****Cod sit: 150542.01****Autorizația de diagnostic arheologic nr. 114/2012**

Colectiv: Dumitru Boghian – responsabil, Sorin Ignătescu, Vasile Budui (USM Suceava), Bogdan-Petru Niculică (MB Suceava), Sergiu-Constantin Enea (Liceul „Ion Neculce” Târgu Frumos), Ioan Ignat (Școala Gimnazială Lozna), Loredana Pricop, Alexandru Gafincu (UAIC Iași)

Așa cum arătam în raportul de diagnostic arheologic din anul 2011, necropola tumulară de la Costâna¹ se găsește la circa 20 km nord-vest de orașul Suceava. Situl este amplasat în partea de nord-vest a satului Costâna, pe imașului satului, pe ambele părți ale drumului județean 178 (Dărmănești-Todirești), pe prima terasă a fostei albie majore a Suceavei și pe conul aluvial din stânga pâraului Ilișești/Ilișasca.

Obiectivele investigațiilor din vara anului 2012 (9-26 iulie, în cadrul practicii de specialitate a studenților de la Facultatea de Istorie și Geografie, Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava²) au fost legate de continuarea evaluării arheologice prin metode neintruzive și intruzive. În acest sens, au fost întreprinse alte cercetări de teren, prin care au fost identificați alți doi tumuli (T4 în vechiul cimitir al satului; T5 în curtea Spitalului de Recuperare Neuropsihică, deranjat de un bec). De asemenea, cercetările periegetice au vizat și alte zone din satul Costâna, pentru cunoașterea evoluției habitatului uman din zona de referință. Au fost identificate siturile: Costâna – Spitalul nou/SE de grajdurile fostului CAP (materiale cucuteniene, fază neprecizată, sec. II-IV p. Chr. și medievale târzii); Costâna – Pe Deal/Deasupra satului (materiale Komariv și medievale târzii, sec. XVII-XVIII); Costâna – Spitalul de Recuperarea Neuropsihică (materiale Latene și sec. II-IV p. Chr.); Costâna – Dealul Mare (așezare cucuteniană de înălțime, fază neprecizată). Cercetările neintruzive au mai vizat definirea cadrului paleogeografic al sitului, specific pentru perioada epocii bronzului mijlociu, studierea ortofotoplanurilor și hărților satelitare.

Investigațiile intruzive au urmărit săparea T.2/2012 (D. max. = 34 m; D. propriu-zis = 25 m; Î = 1,45-1,50 m), aflat la 40 m SV (între punctele centrale) de T.1/2011, tot în curtea cetățeanului Gavril Gurău, care l-a utilizat pentru împrumut de pământ, necesar pentru construcția locuinței sale, l-a deranjat prin săparea temeliei gardului curții (cca. 40%) și intenționa să-l niveleze. Coordonate geografice: 47°41'36" latitudine nordică, 26°06'47.27" longitudine estică.

Ca metodă de săpătură, am utilizat împărțirea suprafeței tumulului în patru sferturi/sectoare (I/SE; II/SV; III/NV; IV/NE) și secțiuni (I-V), delimitate de martori de 0,50 m, dispuși în unghi drept, astfel încât am obținut două profile longitudinale complete, pe lungimea suprafețelor păstrate, până la solul gleizat, steril (-2,40 m, din centrul movilei, unde se afla o bornă din beton, fără alte elemente complementare), (fig.4;6.4-5). Prin decaparea pe secțiuni (late de 2 m, de ambele părți ale martorilor centrali), și șanțuri de control (în diagonala sectoarelor, lățime 1 m) am încercat să obținem cât mai multe detalii despre modalitățile de construcție, încadrarea cultural-cronologică, reconstituirea elementelor de rit/ritual funerar, să surprindem complexele interioare și să înregistrăm toate datele obținute. De asemenea, pentru zona centrală a tumulului, am obținut un profil pedologic complet (2,40 m). Din păcate, a mai rămas de săpat o parte din suprafața movilei, pentru a fi siguri că nu s-au

pierdut detalii constructive, de ritual și complexe.

S-a putut observa că, spre deosebire de T.1/2011, la ridicarea acestei movile s-a utilizat foarte puțină piatră pentru manta și complexe (câteva gresii sarmațiene marcau partea superioară a arealului mormântului M.1/2012, sugerând foarte vag o eventuală amenajare; alte lespezi răzlețe se găseau în zona centrală și la marginea movilei).

Diametrul inițial al movilei a fost de aproximativ 25 m iar înălțimea acesteia, față de zona înconjurătoare, de 1,35–1,40 m, dar evoluția pedologică și intervențiile umane ulterioare au înălțat și "lătit" construcția funerară (fig.4). Pentru înălțarea tumulului, s-a utilizat o masă de sol antic (molisoluri de luncă), din vecinătate, asemănătoare cu cele din T.1/2011, slab diferențiate, atât în stare umedă cât și după uscare, astfel încât sunt foarte greu de definit eventualele etape de ridicare a construcției.

În ceea ce privește complexele, mormântul (M.1/2012) a fost descoperit aproximativ în centrul movilei (-1,65–1,95/2 m), într-o groapă ovală (1,65 x 0,95 m), săpată de la nivelul antic de călcare (molisol) al unei mici ridicături din luncă, până în stratul brun. La săpare, o parte din pământ a fost depusă în partea estică, ridicătură care a fost surprinsă în profilul nordic al Sectorului I/SE. Defunctul (Maturus) se afla depus în decubit dorsal, pe direcția nord-sud, cu mâinile pe lângă corp, picioarele chircite: genunchii ridicați și "căzuți" spre dreapta. Capul acestuia era așezat pe un strat de ocru roșu, care se păstra discontinuu, denotând, împreună cu poziția generală a scheletului, tradiții de tip Yamnaya perpetuate, probabil, prin intermediul unor influențe Mnogovalikovaya³. Gradul și modalitatea de păstrare a scheletului sunt mulțumitoare, dar prezenta o tasare a craniului, unele părți anatomice lipsă, ca urmare a măcinării în mediul umed în care a zăcut și a acțiunii animalelor, și o oarecare fragilitate, datorată acțiunii apei și sărurilor din solurile de luncă. Acest mormânt nu prezenta un inventar propriu-zis. Deasupra gropii, doar la -0,15 m de la suprafața actuală, a fost descoperit un topor de luptă, din piatră șlefuită, care ar putea fi pus în legătură cu mormântul și defunctul.

În stadiul actual al investigațiilor, construcția T.2 și ritualul funerar din M.1 se deosebesc de cele existente în T.1/2011 (absența "placajului" de piatră din manta, absența ringului și pseudo-cistei de piatră, absența sacrificiilor, prezența oculului roșu și a poziției specifice în mormântărilor Yamnaya). Acestea ar putea fi puse fie pe seama altei încadrări cronologice, fie s-ar datora păstrării mai îndelungate a unor tradiții Yamnaya, dintr-o componentă genetică inițială sau mediată de unele influențe Mnogovalikovaya, așa cum am văzut și în cazul inventarului din T.1/2011.

În concluzie, descoperirile de la Costâna-Imaș se leagă de rezultatele cercetărilor arheologice din Podișul Sucevei, atât cele mai vechi, cât și cele mai noi, și aduc noi date referitoare la ritul funerar al comunităților culturii Komariv și despre unele relații cu comunitățile vecine din Bronzul mijlociu est-carpatic.

Abstract:

The diagnostic archaeological investigations of the Komariv tumular necropolis from Costâna-Imaș/Pasture (Middle Bronze Age) have been carried on, using both non-intrusive methods (archaeological pedestrian field surveys, through which two tumuli (T.4-T.5) and four new archaeological sites were identified; the palaeogeographical framework determination; the study of orthophotoplans and satellite maps) and intrusive ones (archaeological excavations T.2/2012).

Methodologically speaking, T.2 (heavily disturbed by modern works) was divided into four quarters/sectors (I/SE, II/SW, III/NW, IV/NE) and sections (trenches) (S.I-V). For its construction less Sarmatian

¹ D. Boghian, S. Ignătescu, I. Ignat, E. Vieru, Costâna, com. Todirești, jud. Suceava, Punct: Imaș, Cod sit: 150542.01, CCA 2012, p. 266-268, 450; o versiune detaliată pe CD-ul volumului.

² Colectivul de cercetare mulțumește studenților practicanți și voluntarilor pentru eforturile depuse.

³ E. N. Savva, Kul'tura mnogovalikovo keramiki Dnestrovsko-Prutskogo mezhdureci'ja. Po materialam pogrebal'nogo obrjada, Știința, Kishinev, 1992.

sandstone than in T.1/2011 was used. The grave 1 (G.1/2012) was found approximately at the center of the tumulus, in an oval-shaped pit (-1.65 to -1.95/2 m deep; 1.65 m x 0.95 m, in length and width). The deceased (Maturus) was put down on the back, north-south oriented, with the head on a thin layer of red ochre, with his hands alongside the body, and his legs crouched: the knees were lifted and "fallen" to the right, thus denoting the Yamnaya type traditions, perpetuated through Mnogovalikovaya influences. Above the tomb (-0.15 m) a polished stone battle axe was found.

109B. Costești, com. Costești, jud. Iași

Punct: Cier/Lângă Școală

Autorizația de diagnostic arheologic nr. 185/2012

Colectiv: Dumitru Boghian – responsabil (USM Suceava), Sergiu-Constantin Enea (Liceul "Ion Neculce" Târgu Frumos), Tiberius Părpăuță (Liceul Economic-Administrativ Iași), Felix-Adrian Tencariu, Diana-Măriuca Vornicu, Andrei Asăndulesei, Silviu Gania, Andreea Vornicu, Radu-Gabriel Furnică, Bogdan Munteanu (UAIC Iași)

Stațiunea arheologică Costești – Cier/Lângă Școală, jud. Iași, cunoscută din perioada interbelică¹, se găsește în Poarta Târgului Frumos²/Șaua Ruginoasa-Strunga (între Podișul Sucevei, Podișul Central Moldovenesc și Câmpia Moldovei). Amplasat la 7 Km NV de Târgu Frumos, situl se află în proximitatea unor cunoscute așezări cucuteniene: Ruginoasa-Colina Drăghici; Giurgești-Dealul Mănăstirii/Chetrosu; Băiceni-Cetățuia; Buznea-Dealul Beci; Hăbășești-Holm ș. a.

Punctual, situl se găsește pe cursul superior al Bahluietului (cca. 10 km de la izvor), într-un meandru din valea fosilă a pârăului, pe reversul cu expoziție vestică a unui martor de alunecare, desprins succesiv spre ENE, din Cuesta Dealului Pietrișul și evoluat în diferite etape. Astăzi, situl se găsește pe imașul comunal, altădată în curtea Școlii Vechi.

Inițial, situl avea o formă pentagonală, cu colțurile rotunjite, fiind "rupt" de restul "platoului" de la vest printr-un șanț adânc/o albie fosilă a Bahluietului (Dimensiuni: N-S=68 m; E-V=45 m; S=2500 mp; în 1942 avea aprox. 1600 mp), dar partea de NV a început să se falieze din anii '30, sec. XX. Cercetările anterioare vorbesc de existența unor bogate materiale Cucuteni A3, A-B2/B1 și a două necropole, una Horodiștea-Erbiceni II și alta medievală.

Absența unei documentații științifice clare, referitoare la stratigrafia și planimetria stațiunii, precum și starea avansată de degradare naturală și antropică (braconaje arheologice) a acestui sit ne-au determinat să întreprindem acțiunile de evaluare, diagnostic și salvare din anul 2012. Aceste investigații s-au desfășurat între 4-7 septembrie 2012 și au fost posibile grație unor mici, dar generoase sponsorizări³.

¹ V. Ciurea, Contribuții la preistoria județului Baia. Stațiunea de la Costești, Fălticeni, 1938; C. Matasă, Deux stations à céramique peinte de Moldova, Dacia, 7-8, 1937-1940, p. 73-84 C. N. Mateescu, O nouă stațiune preistorică în cercul ceramicii pictate: Costești-Baia, RPAN, 2-4, 1940, p. 63-70; Ecaterina Vulpe, în Raport asupra activității științifice a Muzeului Național de Antichități în anii 1942 și 1943, București, 1944, p. 36-38; Meluța Miroslav Marin, Stațiunea neo-eneolitică de la Costești (jud. Baia), Orizonturi, Stuttgart, 3, 1951, 7-12, p. 89-98.

² V. Tufescu, O regiune de vie circulație: "Poarta Târgului Frumos", BSR(R)G, București, tom. LIX, 1940, p. 329-431.

³ Sponsorizare Primăria Târgu Frumos (primar Ion Vatamanu; viceprimar Ion Alexa Angheluş) și profesor Tiberius Părpăuță, cărora le mulțumim călduros

Ca obiective, diagnosticul arheologic a vizează: delimitarea suprafeței păstrate și a gradului de conservare a sitului pluristratificat, realizarea unor investigații neintruzive (scanări magnetometrice, GPR), efectuarea unui sondaj arheologic, pentru realizarea unui profil stratigrafic longitudinal, deoarece lipsește un asemenea document arheologic, realizarea stratigrafiei orizontale a sitului și a zonelor conexe, fundamentarea unui proiect de cercetare sistematică, interdisciplinară.

S-au efectuat determinări geomorfologice și hidrologice (prof. dr. Gheorghe Romanescu, UAIC Iași), scanări GPR și ridicarea topo a sitului (Andrei Asăndulesei, Silviu Gania, Platforma Arheoinvest UAIC Iași). Având în vedere suprafața păstrată și riscul falierii unor părți din latura nordică, sondajul a fost realizat doar printr-un șant de control S.I./2012 (20 x 1, 5 m) și o casetă (2 x 1,50 m), din S.II, în dreptul M2 și M3 (m. 16-18), adâncite parțial până la 0,45-0,90 m.

Observațiile geomorfologice și arheologice ne arată că din amplasamentul de altădată al sitului se mai păstrează doar 30%. Versantul de N-NV prezintă o eroziune activă, prin acțiunea concertată a apelor Bahluietului, la bază, și sufoziune, fiind "pornit" pe o lățime de cca. 15 m. În deschiderea naturală a acestui versant se observă nivelurile și complexele de locuire (locuințe Cucuteni A3 și B1, cuptoare, gropi, morminte), care într-un timp scurt se vor pierde.

Din punct de vedere arheologic, în șanțul de control au fost identificate, deocamdată, două locuințe Cucuteni B: L.1/2012 (între m. 1,50-6,50) și L.2/2012 (m. 9,70-14,40), deranjate de săpăturile anterioare (m. 0-1; 6,80-9,70) și braconaje (m. 14,40-20). Aceste locuințe prezintă lipituri de perete și podea, masive în cazul L.2; materiale ceramice (vase de uz gospodăresc, ceramică Cucuteni "C", ceramică pictată, amestecată-Cucuteni A3 și A-B2/B1, rășnițe, nicovale de piatră, piese de silex, materiale osteologice, plastică antropomorfă și zoomorfă). Pe traseul S.I, au mai fost intersectate: o porțiune dintr-un zid (?) de piatră (m. 7,60-9,40), precum și trei morminte de inhumație, probabil creștine: M.1 – m. 19-20 puternic răvășit de braconaje; M.2 – m. 16,20-17,40, la - 0,70 m, în S.I și S.II, exploatat în întregime (defunctul era un adolescent depus în decubit dorsal, cu mâinile pe lângă corp, cu picioarele întinse; orientarea scheletului V-E, fără alt inventar); M3-m. 16-16,40, la - 0,55, în S II (defunctul este un copil, orientarea scheletului V-E; exploatat parțial, deoarece se prelungește în porțiunea nesăpată; a fost conservat și va fi investigat în campaniile viitoare).

În concluzie, se observă că situl se degradează accelerat, rămânând doar o treime din suprafața sa. De aceea, pentru protejarea a ceea ce a mai rămas, sunt necesare atât măsuri de monitorizare a distrugerilor, de deviere a cursului pârăului Bahluiet, cât și realizarea unei amenajări de protecție cu gabioane la partea de nord a Dealului Cier, pentru oprirea ruinării versantului.

În ciuda săpăturilor arheologice din diferite timpuri și braconajelor, există porțiuni nederanjate, care pot oferi date importante legate de locuirea din sit. Este necesară continuarea săpăturilor și investigațiilor moderne, pentru atingerea obiectivelor propuse și pentru salvarea complexelor și materialelor arheologice care se distrug. Cercetările vor fi extinse și în alte locații din vatra satului Costești, pentru lămurirea problemelor de stratigrafie orizontală (locuirea din curtea școlii vechi).

Echipa de cercetare își propune adunarea tuturor datelor și materialelor obținute până în prezent și elaborarea unei micromonografii a sitului, care, cu toate investigațiile efectuate,

și pe această cale. Colectivul de cercetare mulțumește domnilor Aurel Doacă și Stelică Palade, primarul și, respectiv, viceprimarul comunei Costești, pentru sprijinirea investigațiilor, precum și studenților: Marian Sergiu Țifui, Dumitru-Ionuț Stigleț, Bogdan Mițică Vițelariu, Flavius Răzvan Derscariu, de la Universitatea din Suceava, și elevilor: Ramona Doleanu, Ana-Maria Tanasă, Sergiu Tescu de la Liceul Ion Neculce Târgu Frumos.

este destul de puțin cunoscut în literatura de specialitate, fiind sursă pentru dezvoltarea colecțiilor particulare.

Abstract:

The archaeological site from Costești-Cier/Near School has been known since the interwar period. Previous research led to the discovery of rich materials Cucuteni A3 A-B2/B1 and of two necropolises, a Horodiștea-Erbiceni II and a mediaeval one. Taking into consideration the natural and anthropic degradation (archaeological poaching), as well as the fact that the site does not benefit from an adequate archaeological documentation, there was decided the performing of the diagnostic investigations since 2012. Intrusive investigations have been carried out (geomorphological and hydrological determinations, GPR scanning, surveying) as well as intrusive ones (archaeological excavation T.I/2012 (20 x 1.5 m), cassette I/S.II (2 x 1.50 m; m 16-18), partially deepened (from -0.45 to -0.90 m). Two Cucuteni B dwellings (D.1 and D.2/2012), painted pottery (Cucuteni A3, A-B2/B1), domestic and Cucuteni "C" ceramics, stone hand mills and anvils, flints, horns and bone tools, anthropomorphic and zoomorphic plastic, a portion of a stone wall? (difficult to be chronologically classified) as well as three inhumation graves (G.1-G.3), without inventory, probably Christian (Middle Age), were discovered. Works to stop the erosion and for archaeological heritage rescue are needed.

110. Horodnic de Jos, com. Horodnic de Jos, jud. Suceava

Punct: Vârful Colnicului

Cod sit: 149110.01

Autorizația de diagnostic arheologic nr. 194/2012

Colectiv: Bogdan Petru Nicolică – responsabil, Mugur Andronic (MB Suceava), Dumitru Boghian, masterand Sergiu Țifui (USM Suceava), Andrei Asăndulesei, Felix Adrian Tencariu, Ioan Ignat (UAIC Iași)

Investigațiile de diagnostic arheologic din zona necropolei tumulare de la Horodnic de Jos, com. Horodnic de Jos, jud. Suceava s-au desfășurat în două etape. Prima a presupus cercetarea de teren, cu investigații neintruzive (periegeze în zona necropolei și în proximitate, studierea literaturii anterioare, a materialelor cartografice austriece și a celor topografice din perioada interbelică / planurile directe de tragere și hărțile topografice, ridicarea topografică și investigațiile GIS: harta hipsometrică, harta umbririi terenului, harta expunerii, harta vizibilităților, declivității pantelor etc.). A doua etapă a fost marcată de cercetări intruzive (sondaje stratigrafice în trei movile, aplatizate și parțial deranjate de lucrări antropice mai vechi, probabil de la sfârșitul secolului al XIX-lea și din perioada interbelică). Datele tehnice de săpătură au fost completate cu investigațiile specialiștilor Platformei Interdisciplinare Arheoinvest a UAIC Iași, care au urmărit ridicarea topografică a porțiunii de vest a dealului Vârful Colnicului (peste 30 ha) și localizarea movilelor din această zonă. A doua etapă, de laborator, a constat în analiza și reprezentarea cartografică a datelor prelevate în teren, urmărindu-se creionarea unui studiu de landscape archaeology, cu finalitate în anii următori.

Pe parcursul cercetărilor echipa de arheologi a fost sprijinită de Primăria și Consiliul Local Horodnic de Jos, prin domnul primar Petrică Onică și domnul viceprimar Gheorghe Buznean, precum și de domnul profesor Ioan Prelipcean, care au asigurat buna desfășurare

a lucrărilor, echipa de lucru și terenul aferent cercetărilor. Cercetările din anul 2012 au fost finanțate de Muzeul Bucovinei Suceava.

Necropola tumulară de la Horodnic de Jos este una dintre cele mai întinse din județul Suceava și din spațiul est-carpatic. Cunoscută și menționată de la sfârșitul secolului al XVIII-lea de unele documente medievale târzii, aceasta a atras atenția autorităților austriece, dar și a unor arheologi amatori, care, în căutarea „comorilor”, au distrus mai multe movile, săpând empiric, după metoda „puțului” central.

Situl arheologic se extinde la nord de satul Horodnic de Jos, pe dealul numit de localnici Vârful Colnicului, cu o dezvoltare est-vest de peste 2,5 km, la o altitudine absolută de 491 m (cota bornei cadastrale din cel mai înalt tumul), cu o altitudine relativă față de văile adiacente dealului de aproximativ 90 m. Din punct de vedere geografic, zona cercetată se află în Depresiunea Rădăuți, respectiv în subunitatea Podișul Sucevei a Podișului Moldovei.

Date consistente referitoare la movilele numeroase de pe Vârful Colnicului provin abia de la sfârșitul secolului al XIX-lea, când încep și investigațiile serioase, organizate de austrieci. În 1894, Dionisie Olinescu, arheolog amator din Bucovina a publicat o hartă a Bucovinei cu reprezentarea tuturor descoperirilor arheologice cunoscute la acea vreme; această hartă a fost elaborată însă cu mulți ani înainte, ea circulând în manuscris până la momentul publicării, inclusiv în mediile arheologice vieneze. Josef Szombathy, custodele colecției de antichități a Naturhistorisches Museum din Viena a consultat această hartă și a decis investigarea unor tumuli de la Horodnic de Jos. În acest scop, el a fost sprijinit de Societatea de Antropologie din Viena, care, în anii 1893 și 1894 a finanțat lucrările arheologice conduse de Szombathy, în contextul mai larg al repertoriului și investigării și altor monumente arheologice, aparținând unor perioade istorice diferite.

La rândul său, profesorul universitar Raimund F. Kaindl de la Universitatea din Cernăuți a investigat mai multe movile în 1902. Rezultatele celor doi cercetători sunt remarcabile: au fost descoperite morminte de incinerare, de inhumare, individuale și colective, unele în cutie de piatră (cistă). Evident, datarea precisă a movilelor nu a putut fi făcută corect, la vremea respectivă. De aceea, profesorul Mircea Ignat a reluat, în anul 1976 cercetările, investigând trei tumuli, care au permis încadrarea materialelor în ansamblul culturii Komariv (perioada mijlocie a epocii bronzului), care se dezvoltă pe teritoriul Ucrainei de nord-vest și a Poloniei de sud-est, considerată ca parte integrantă a cercului cultural Trzciniac¹.

Trebuie remarcat faptul că atât J. Szombathy, R. F. Kaindl și M. Ignat au identificat în unii tumuli o manta inferioară cu structură

¹ Josef von Szombathy, Prähistorische Recognoscierungstour nach der Bukowina im Jahre 1893, în JBLM, 1894, p. 11-21; Idem, Zweite Recognoscierungstour in die Bukowina, în JBLM, 1895, p. 20-24; Idem, Vorgeschichte, în: Die österreichisch-ungarische Monarchie in Wort und Bild. Bukowina, Wien, 1899, p. 49-56; Dionisie Olinescu, Charta arheologică a Bucovinei, în BSGR, XV, I-II, 1894, p. 64-94; Idem, Chărțile Bucovinei, în BSGR, XV, III-IV, 1894, p. 3-10; Raimund F. KAINDL, Geschichte der Bukowina. Erster Abschnitt. Von den ältesten Zeiten bis zu den Anfängen des Fürstenthums Moldau (1342), Czernowitz, 1896; Idem, Bericht über die Ausgrabungen der Hügelgräber von Unter-Horodnik und Prädit (Bukowina), în MAGW, XXXIII, III. Folge, III. Band, 1903, p. 82-84; Idem, Prähistorisches aus der Bukowina, în JZK, 1, 1903, p. 98-114; Mircea Ignat, Contribuții la cunoașterea epocii bronzului și a Hallstatt-ului timpuriu în județul Suceava, TD, II, 1981, p. 133-146; Bogdan Petru Nicolică, Considérations sur la période moyenne de l'Âge du Bronze dans le Plateau de Suceava. Le complexe culturel Komariv – Costișa – Biały-Potik, în SAA, X-XI, 2005, p. 61-68; Idem, Epoca mijlocie și târzie a bronzului în Podișul Sucevei, teză de doctorat, Universitatea „Al. I. Cuza” Iași, 2006, mss.; Idem, Din istoricul preocupărilor arheologice în Bucovina. Societatea arheologică română, Suceava, 2009; Idem, Les premiers tumuli de la Bucovine. Les recherches de la fin du XIXe siècle et le début du XXe siècle de la zone Horodnic de Jos (dép. de Suceava), în SAA, XVI, 2010, p. 71-92.

dură, realizată din pietrișuri (prundiș de râu) amestecate cu argilă. În același timp, în unii dintre aceștia nu a fost descoperit inventar arheologic, fiind socotiți (în baza metodelor și tehnicilor de săpătură existente la vremea respectivă), drept tumuli cenotaf. Pe de altă parte, în mai multe movile s-au descoperit obiecte de fier, ceea ce sugera, probabil, apartenența unor descoperiri la grupul podolomoldav din Ha D, specific spațiului nord-est carpatic.

Având în vedere importanța cercetărilor anterioare, obiectivele noilor cercetări, de diagnostic arheologic din campania anului 2012 au constat în sondarea unor tumuli, efectuarea unor cercetări de suprafață pentru identificarea amplasamentului unor așezări contemporane (fie ele de epoca bronzului sau Ha D), detalierea ritului și ritualului funerar practicat și cartografierea zonei de vest a dealului Vârfului Colnicului. Astfel, s-au realizat hărți de distribuție a tumulilor, harta hipsometrică, harta pantelor, harta expunerii, harta unor eventuale căi de acces mai facile. În plus, au fost efectuate observații și analize pedologice, de către lect. univ. dr. Vasile Budui (USM Suceava).

După încheierea etapei de lucru în teren a urmat cea de laborator, mai exact partea de procesare și prelucrare a datelor obținute cu ajutorul unor softuri specifice de tip GIS: Leica GeoOffice și pachetul ArcInfo. În urma acestor activități au rezultat o serie de hărți tematice, după cum am menționat și mai sus, cu un conținut relevant pentru situl arheologic constituit ca studiu de caz: harta hipsometrică, harta pantelor, harta orientării versanților, harta umbririi terenului, harta vizibilității. De asemenea, au fost obținute și hărți ce reprezintă principalele căi de acces, precum și detalii cu cele două grupuri de tumuli. Au fost cartajați 15 tumuli, cei care încă mai sunt vizibili la suprafața solului. Din hărțile elaborate lipsește tumulul cu numărul șase deoarece nu s-a reușit identificarea sa clară în teren, din cauza unor deranjamente pe care arheologul responsabil le atribuie unor săpături mai vechi, datând de la sfârșitul secolului al XIX-lea. Sondajele arheologice viitoare fiind cele care vor putea stabili cu exactitate poziția acestuia.

Observațiile din teren, materialele cartografice realizate și planșele lucrate în ArcGis ne arată o serie de caracteristici ale necropolei legate de amplasamentul necropolei. Este evident situată pe o poziție dominantă, pe un versant orientat pe direcția ESE-VNV, cu pante abrupte spre partea sa sudică și o înclinare lină spre N și NV. Caracterul dominant al întregii zone rezultă, de asemenea, și din analizele de vizibilitate. Este de remarcat impresionantul potențial de vizibilitate de care dispune acest teritoriu, fiind în contact direct atât cu zone aflate în proximitatea sa cât și cu spații aflate la distanța de 20 km față de poziția sitului. Interesant este faptul că necropola de la Horodnic de Jos este vizibilă și din alte două puncte arheologice, care se află la distanțe de 5 respectiv 3 kilometri: necropola tumulară de la Volovăț-Dealul Burlei și cea de la Horodnic de Jos-Dealul Brădet. Evident, am putea aduce aici în discuție vizibilitatea asupra zonelor cu sare de la Voitinel, Vicovul de Jos, Krasnailski, poate chiar „controlul” asupra unei părți însemnate a cursului mijlociu al Sucevei și sectorul Depresiunii Rădăuți. În același timp, de pe necropola de pe Vârful Colnicului este vizibilă direct mare parte a depresiunii Rădăuți; probabil, oamenii Epocii Bronzului au ales această poziționare pentru a marca prin însăși altitudinea relativă și absolută a dealului, monumentele lor funerare. Ei nu au manifestat interese față de orientări cardinale ci doar față de altitudinea absolută și relativă, poziționând tumulii pe culmea dealului.

În încheierea acestor considerații care au la bază atât studiul arheologic propriu-zis, cât și cel de landscape, menționăm că în primul rând concluziile ce se desprind din analiza documentelor cartografice și grafice realizate de Platforma Arheoinvest indică favorabilitatea locuirii umane în imediata apropiere a necropolei: versanții puțin înclinați ai teraselor văilor adiacente dealului Vârful Colnicului,

rețeaua hidrografică, afluentă de dreapta a Suceviței și stânga a Sucevei, interfluviiile cu expuneri totale și predominant sudice (cu variabilități spre E și V), căile de acces extrem de lesnicioase către și dinspre necropola.

În ceea ce privește cercetarea arheologică propriu-zisă, am selectat trei tumuli, mai mult sau mai puțin afectați de activități antropice anterioare, care au fost notați T1, T2, T3 / 2012. Dimensiunile tumulilor cercetați sunt: T1-diam. 16 m, înălțime 0,80 m; T2-diam. 12 m, înălțime 0,70 m; T3-diam. 18 m, înălțime 1,25 m. Metoda de lucru a fost aceea a secționării obișnuite prin secțiuni și casete, cu martori centrali rezervați N-S și E-V, de 0,50 m lățime (T1 și T3). T2, afectat de lucrări antropice, a fost secționat cu două secțiuni N-S de 2 m lățime, orientate N-S.

Descoperirile din acești tumuli chiar dacă nu par a fi spectaculoase, atât din cauza investigării parțiale, cât și a lipsei inventarului funerar (T1-2), au furnizat date care confirmă observațiile anterioare referitoare la construcția acestora sau noi detalii (în special mantalele suprapuse, utilizarea pietrișului, tasarea intenționată a „nucleelor”). Dintre movilele investigate se individualizează T3. Aici, s-a observat o manta inferioară, extrem de dură, realizată din prundișuri de râu, aduse din zona platoului dealului, care conține acest gen de material; deasupra acestei mantale s-a adus pământ (strat de 0,30-0,40 m grosime), care a desăvârșit construcția funerară. Interesant este faptul că în partea centrală a movilei, așadar în mantaua inițială, dură, a fost rezervată o mică alveolă, în care s-au descoperit două vase ceramice și un topor fragmentar de piatră, perforat, cu tășurile simetrice; între aceste obiecte, a fost identificat un singur fragment de os calcinat, de mici dimensiuni, imposibil de determinat.

Pe baza caracteristicilor aparte ale ceramicii: forme (ceașcă cu toartă și amforetă bitronconică cu gât înalt și ușor evazat, cu două tortițe verticale pe umăr) și pastă (cu pereții subțiri, poroși și friabili, modelați din pastă cu fragmente ceramice și nisip în compoziție, arsă la temperaturi medii, cu nuanțe brune și cenușii), considerăm, cu probabilitatea științifică de rigoare, că ne aflăm în fața unor descoperiri aparținând bronzului timpuriu. Starea precară a materialului arheologic ceramic a determinat restaurarea de urgență a celor două vase, despre care putem spune că nu poartă urmele arderii secundare, fiind așadar exclusă prezența lor în zona unui eventul rug funerar. Mai mult decât atât, opiniile restauratorului expert Dan Fărtăș sunt legate de o ardere incompletă, poate datorită grabei cu care aceste obiecte de inventar funerar au trebuit să fie depuse în construcția tumulară.

Din consultarea literaturii aferente descoperirilor Komariv din Polonia și Ucraina, rezultă că aceste forme ceramice, mai ales amforeta bitronconică nu se încadrează în parametrii morfologici specifici. Din acest motiv, cu rezerva necesară, în așteptarea rezultatelor unor noi investigații în necropola de la Horodnic de Jos, credem că descoperirile din anul 2012 aparțin unei etape de început a Bronzului est-carpatic, care succede fazelor Horodiștea-Erbiceni-Gordinești II / Tripolie C2/γ2, până la limita cu cultura Komariv. De aceea, dacă această ipoteză va fi validată de cercetările viitoare, am putea atribui unii tumuli de la Horodnic de Jos culturii ceramicii șnurate (de tradiție podoliană și volhyniană), în al cărei domeniu ceramic se pare că se încadrează cele două vase din T3 / 2012.

Résumé:

Pendant l'automne 2012 ont été effectuées des recherches non-intrusives et intrusives pour diagnostic archéologique, dans la grande nécropole tumulaire de Horodnic de Jos (département de Suceava). Les résultats préliminaires indiquent un encadrement culturel et chronologique intéressante, située au commencement de

l'Age du Bronze, post Horodistea-Erbiceni-Gordinesti II/Tripolye C2/γ2 et jusqu'au début de la civilisation Komariv (Bronze Moyenne). Peut-être elles sont liées à la présence des communautés de la civilisation au Céramique Cordée, dans le Plateau de Suceava, sur le territoire de la Roumanie.

111. Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj

Punct: Sub Ferice/Drumul Vacilor

Cod sit: 142159.04

Autorizația de diagnostic arheologic nr. 215/2012

Colectiv: Horea Pop - responsabil, Csók Zsolt (MJIA Zalău)

Datorită perspectivei amenajării unei parcuri pentru autobuze, autoturisme, respectiv construirii unui centru de informare, în cadrul proiectului cu finanțare europeană, Circuitul Castrelor, s-a efectuat evaluarea arheologică de teren, în punctul Sub Ferice/Drumul Vacilor, în localitatea Moigrad-Porolissum, com. Mirșid.

Locația care constituie obiectivul supravegherii arheologice este situată la limita de NNV a Parcului Arheologic Moigrad-Porolissum, în punctul mai sus amintit. Terenul se prezintă ca o terasă, aparent antropică, situată chiar sub zidul orașului roman, zonă în care există un drum modern pierțuit. În zona de interes, terenul se lărgiște, formând o terasă semicirculară, cu o suprafață de aprox. 1630 mp. Pentru a verifica situația arheologică a terasei, au fost trasate cinci unități de cercetare, după cum urmează:

S1 – 15 x 1.5 m, orientată NV

S2 – 12 x 1.5 m, orientată NV

S3 – 24 x 1.5 m, orientată NV

S4 – 20 x 1.5 m, orientată NV

S5 – 24 x 1.5 m, orientată NV

Total suprafață cercetată: 142.5 mp

Pe întreaga suprafață cercetată s-a constatat o stratigrafie uniformă, exceptând complexele. Așadar, humusul, care se adâncește la -0.15-0.20 m, apare prin sol negricios, compact. Sub acesta, la -0.20 - 0.80, se poate observa un nivel maroniu-negricios, mazăros, pigmentat cu fragmente mărunte de cărămidă, chirpici, pe alocuri cărbune, material ceramic și bucăți mărunte de marnă. Solul steril din punct de vedere arheologic este marna gri-gălbuie. În general, complexele surprinse se conturează de la -0.90 m.

Complexe

C1 - S1, m 5-13, -0.95 m, alveolare cu umplutură gri. Complexul are două laturi paralele, orientate N.

C2 - S1, m 7, se conturează în C1, la -0.95 m, urmă de stâlp, cu umplutura formată din sol cenușiu cu pelicule de marnă gri-gălbuie.

C3 - S1, m 5-2, surprins parțial, conturat în C1. Pătrunde la -1.10 m. Umplutura sub forma de pământ negricios compact, pigmentat cu cărbune.

C4 - S1, m 3, - 0.95 m, urmă de stâlp, cu umplutura formată din sol cenușiu cu pelicule de marnă gri-gălbuie.

C5 - S1, m 0-1, -1.00 m, cuptor, săpat în marnă, cu bolta arsă. Vatra s-a surprins la -1.40 m, fără elemente de fundare.

C6 - S2, m 0-2.5, -0.55 m. Complex cu umplutură negricioasă, pigmentată cu cărbune, chirpici și material ceramic.

C7 - S2, m 5-6, -0.35 m. Vas de mari dimensiuni spart pe loc. Sub acesta nu s-au înregistrat urme arheologice.

C8 - S2, m 11-12, -0.85 m. Complex cu umplutura gri-afânată, cu două urme de stâlp, pe latura de N, latura de S fiind surprinsă în profil.

C9 - S3, m 0-1, -0.80 m. Complex, care pătrunde până la -1.10. În umplutura ei negricioasă afânată s-au recoltat materiale arheologice (ceramică) și oase.

C10 - S3, m 3-7, -0.80 m. Complex a cărei umplutură constă în două nivele, cel superior negricios pigmentat cu cărbune, sub care asistăm la un nivel gri-gălbui compact, pigmentat la rândul lui, cu pelicule mărunte de cărbune. Pătrunde până la - 1.10 m. Materialul arheologic recoltat din acest complex constă în ceramică negricioasă grosieră, respectiv ceramică cenușie fină.

C11 - S3, m 11-17, -0.80 m. Șanț de apărare. Din punct de vedere stratigrafic, putem distinge două faze de umplere și una de nivelare. Prima fază de colmatare este semnalată de un nivel cu mulți bolovani căzuți probabil din zidul orașului roman. Această umplutură este capată de o nivelare care constă în lut compact maroniu, pigmentat cu pelicule de cărbune, cărămizi fragmentare, tegulae și material arheologic, care constă în ceramică. Ultimul nivel de colmatare este surprins printr-o secvență stratigrafică, în care predomină bolovanii curși, depășind mult deschiderea șanțului. Sub prima fază de umplere și până în icul șanțului (-2.50 m) asistăm de o stratigrafie uniformă, care constă în lut maroniu compact, pigmentat cu cărbune, tegulae, cărămizi, ceramică.

C12 - S4, m 3, -0.60 m. Urmă de stâlp. Pătrunde 0.20 m în steril. Umplutura gri este pigmentată cu pelicule de marnă gri-gălbuie.

C13 - S4, m 4-6, -0.60 m. Urmă de bârnă, care se adâncește în solul steril 0.35 m, umplutura constă în sol gri, foarte compact, slab pigmentat cu cărbune și chirpici.

C14 - S4, m 7, -0.60 m. Urmă de stâlp cu umplutura care constă în sol gri, pigmentat cu pelicule de marnă gri-gălbuie.

C15 - S4, m 9, -0.60 m. Alveolare, care prezintă aceleași caracteristici pe care le arată nivelarea maronie compactă, pigmentată cu pelicule de marnă gri-gălbuie.

C16 - S4, m 11, -0.60 m. Urmă de stâlp, care pătrunde -0.60 m în solul steril. Umplutura ei constă în sol gri, pigmentat cu pelicule de marnă gri-gălbuie.

Pe lângă materialul arheologic ceramic, s-au găsit materiale speciale, dintre care trebuie să menționăm un fragment masiv de statuie din bronz (S3), fibule de bronz (S3), cuie de pingele (S5), respectiv monede de argint (Commodus, Iulia Domna, Severus Alexander).

Abstract:

Due to a project that involves setting up parking lots for buses and vehicles, info center and sanitary units, the spot called Sub Ferice / Drumul Vacilor needed archeological evaluation to establish the stratigraphical situations. The place is set right below the limes wall, next to a modern road, on terrace.

There were set 5 trenches, that have shown remains of wooden structures. As inventory of these contexts, we can mention the rich ceramic material (wheel and hand made), iron accessories and silver coins (Commodus, Iulia Domna, Severus Alexander). A very important find is the hand fragment of a monumental bronze statue. One of the most important finds of this campaign was the ditch (Trench 3), which have shown at least two phases of filling.

Of the approx. 1360 sqm. that will be affected by the investment, a total of 142.5 sqm. were archeologically researched.

112. Peștera, com. Peștera, jud. Constanța**Autorizația de diagnostic arheologic nr. 107/2012**

Colectiv: Vlad Vintilă Zirra – responsabil, Adrian Doboș (IAB), Radu Ioviță, Sabine Gaudzinski-Windheuser, Mathias Probst (Römisch-Deutsches Zentralmuseum, Mainz), Kathryn Fitzsimmons, Jean Jacques Hublin, Shannon McPherron (Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Leipzig), Alexandru Petculescu (ISER București), studenții Nina Schlösser, Kristin Weber (Johannes Gutenberg Universität Mainz), Cristina Nica (UAIC Iași)

Diagnosticul arheologic pe raza comunei Peștera a fost considerat necesar pe de o parte ca urmare a descoperirii sitului de pe Dealul Guran, pe de alta în urma semnalării descoperirii unor piese paleolitice pe raza comunei.

Punctul Dealul Peșterica

Descoperirile de suprafață au fost semnalate pe Dealul Peșterica (Păunescu 1999:178-182), aflat în partea de vest-nord-vest a satului Peștera: 44° 11' 29.8" N; 28° 07' 62.7" E

Pe versantul nordic al Dealului Peșterica se poate observa un profil de loess cu o înălțime de cca. 4 m. În urma taluzării pe o lățime de cca. 2 m, au fost descoperite două piese litice, la 1,60 m, respectiv la 2,35 m. În urma acestor descoperiri au fost efectuate două sondaje de 2x1 m. Au fost descoperite 8 așchii de silex, precum și 6 fragmente naturale de silex (Ioviță et al. 2013). Suprafața restrânsă a sondajelor, precum și faptul că studiile geomorfologice nu au fost finalizate deocamdată nu permite formularea unor ipoteze privitor la stratigrafia sitului.

Punctul Ferma zootehnică

Localizare: 44° 10' 22.2" N; 28° 07' 54.4" E

A fost descoperită o așchie de silex într-un profil de loess, la adâncimea de 2 m. A fost executat un sondaj de 2x1 m în marginea profilului, adâncit până la 2,5 m. Nu au fost descoperite urme de locuire din nicio perioadă.

Punctul La Stână

Localizare: 44° 10' 12.7" N; 28° 04' 46.5" E

A fost descoperită o așchie de silex într-un profil de loess, la adâncimea de 1,3 m. A fost executat un sondaj de 2x1 m în marginea profilului, adâncit până la 2,8 m. Nu au fost descoperite urme de locuire din nicio perioadă.

Bibliografie:

Ioviță, R., Doboș A., Fitzsimmons, K., Probst, M., Hambach, U., Petculescu, A., Robu, M., Vlaicu, M. 2013. *Geoarchaeological prospection in the loess steppe: preliminary results from the Lower Danube Survey for Paleolithic Sites (LoDanS)*, Quaternary International (sub tipar).
Păunescu, A., 1999. *Paleoliticul și mezoliticul de pe teritoriul Dobrogei*. Satya Sai, București

113. Radomirești, com. Radomirești,**Caracal, jud. Olt****Punct: DN6/E70, Lot 2, Alexandria-Craiova, sectorul Mihăești-Caracal-Drăghiceni****Autorizația de diagnostic arheologic nr. 71/2012**

Colectiv: Mircea Negru – responsabil (USH București), George Mihai, Sabin Popovici (M Caracal)

Cercetarea de diagnostic pe traseul DN6 – Lotul 2, Alexandria-Craiova, sectorul Mihăești-Caracal-Drăghiceni a vizat extinderea cu 1,50 m a părții carosabile, pe fiecare sens de mers.

În vederea întocmirii studiului de diagnostic arheologic, au fost efectuate un număr de 43 de secțiuni. Acestea au avut lungimea standard de 20 m, lățimea de 1,00 m și adâncimi cuprinse între 0,70 m și 1,20 m. Ele au fost practicate acolo unde există cursuri de ape (Călmățuiul Mare, Călmățuiul Mic, Olt etc.) sau văi seci, cu potențial arheologic. Secțiunile au fost trasate alternativ, în lungul axului drumului, de o parte și de alta a acestuia, la o distanță de 20 de m una de alta.

Secțiunile practicate ne-au permis să identificăm și să delimităm două noi situri arheologice.

Situl arheologic nr. 1. Sat Radomirești, comuna Radomirești, județul Olt

Situl arheologic se află la în vatra satului Radomirești (județul Olt), de o parte și de alta a pârâului Călmățuiul Mare. Terenul este înclinat către pârâu, cu o pantă destul de abruptă. El a fost reperat pe traseul DN 6 de la Km 145+100 și până la Km 145+370. Pentru delimitarea sa au fost practicate secțiunile numerotate de la S 5 la S 8. Suprafața afectată de proiect este de cca. 6600 mp

Stratigrafia observată a fost următoarea: 0-0,25/0,30 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, sol vegetal; 0,25/0,30-0,40-0,50 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă cu vestigii arheologice din epoca romană; 0,50 -0,60 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă cu vestigii arheologice din epoca bronzului; 0,60-1,00 m - strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic.

Din epoca bronzului datează câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna din pastă nisipoasă de culoare cenușie.

În cursul cercetării de diagnostic, în cadrul secțiunilor deja menționate au fost descoperite fragmente de vase ceramice ce pot fi datate în secolele II-III p.Chr. Acestea sunt de la amfore, vase de bucătărie din pastă zgrunțuroasă cenușie, cât și de la vase pentru servitul mesei din pastă fină de culoare cenușie.

Câteva fragmente de vase ceramice modelate la roată din pastă fină de culoare cărămizie aparțin unui orizont din secolul XIX. Ele au fost decorate cu linii orizontale sau cu alte motive pictate.

Situl arheologic nr. 2. Municipiul Caracal, județul Olt – Drumul roman de la Romula la Sucidava.

Situl se află într-o zonă de interfluviu, în apropierea Municipiului Caracal. El a fost surprins pe traseul DN6 de la Km 160+862 la Km 160+872. Pentru delimitarea sa a fost practicat secțiunea S 34.

Drumul roman a fost construit din pietriș, dispus în două straturi. Cel de deasupra conținea pietre mai mici (cca. 3-5 cm), iar cel din partea inferioară, mai compact, cuprindea pietre mai mari (7-9 cm). Drumul avea la bază 6,50 m, iar în partea superioară, datorită răvășirii de arături adânci, măsura cca. 9 m.

Stratigrafia a fost următoarea: 0-0,10 m - sol vegetal amestecat cu pietre; 0,10-0,30 m - strat de pietriș; 0,30-0,60 m - strat compact de pietre, cu dimensiuni, ceva mai mari decât cel de

deasupra (de la 2 la 8 cm); 0,60-1,00 m - strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic.

În cursul cercetării de diagnostic, în cadrul secțiunii nr. 34, între m 8.30, și m 16.40 au fost descoperite pietre de râu din compoziția drumului roman.

Deși lipsesc materiale arheologice, profilul și zona sunt argumente solide pentru identificarea în acest punct a unui drum roman ce lega Romula de Sucidava. Acesta trecea printr-o așezare romană aflată la câteva sute de metri sud de acest punct, identificată pe DN6 - Varianta Ocolitoare a Municipiului Caracal.

113A. Ripiceni, com. Ripiceni, jud. Botoșani

Punct: Holm (La Telescu)

Cod sit: 38740.03

Autorizația de diagnostic arheologic nr. 115/2012

Colectiv: Dumitru Boghian – responsabil (USM Suceava), Aurel Melniciuc (MJ Botoșani), Sergiu Constantin Enea (Liceul „Ion Neculce” Târgu Frumos), Ioan Ignat (Școala Gimnazială Lozna), Măriuca-Diana Vornicu, Andreea Vornicu, Loredana Pricop, Alexandru Gafincu, Radu-Gabriel Furnică (UAIC Iași), Bogdan-Petru Niculică (MB Suceava)

Evaluarea de teren și diagnosticul arheologic din situl de la Ripiceni – Holm, cunoscut prin cercetări de suprafață și investigațiile din anii 2010-2011¹, au continuat și în 2012 (perioadele 7-18 august și 11-13 octombrie²), beneficiind de finanțarea Muzeul Județean Botoșani, instituția care găzduiește și se ocupă cu prelucrarea și valorificarea patrimoniului obținut. Acestea au urmărit îndeplinirea tuturor obiectivelor propuse, care nu au putut fi atinse anterior: definirea stratigrafiei verticale și orizontale a complexelor investigate, apartenența cultural-cronologică și distribuția spațială a materialelor arheologice, precum și starea de conservare a patrimoniului, având în vedere gradul de distrugere al sitului, în vederea fundamentării proiectului de cercetare sistematică.

De aceea, au fost continuate investigațiile neintruzive – studierea noilor ortofotoplanuri și hărților satelitare din 2010–2013, realizarea unei scanări magnetometrice și ridicări topografice (primăvara 2012)³, pentru evidențierea dispunerii planimetrice a complexelor și inițierea cercetărilor sistematice. Pe baza datelor obținute, putem estima că situl a avut o suprafață de peste 6 hectare (330 x 200 m, pe direcțiile VNV-ESE și NNE-SSV). Latura de NNE este puternic afectată de inundațiile anuale, care au condus la „ruinarea” acestei părți de sit (circa 1/2 din suprafața acestuia), cea mai mare parte a complexelor și materialelor arheologice fiind „spălate” și decontextualizate prin inundațiile periodice.

În același timp, scanarea unei suprafețe din zona de NE a sitului (140 x 60 m) a pus în evidență, cu multă acuratețe, prezența a 10 locuințe și anexe gospodărești cucuteniene arse, dispuse în anumite grupări, de-a lungul a două șiruri sau, poate, în cercuri concentrice.

¹ Dumitru Boghian, Aurel Melniciuc, Măriuca-Diana Vornicu, Andreea Vornicu, Ripiceni, com. Ripiceni, jud. Botoșani. Punct: Holm (La Telescu). Cod sit: 38740.03, CCA 2012, p. 268-269, 451; o versiune detaliată pe CD-ul volumului.

² Mulțumim studenților: Marian Sergiu Țifui, Dumitru-Ionuț Stigleț, Bogdan Mitică Vițelariu, Flavius Răzvan Derscariu, de la Universitatea din Suceava, care au participat la săpături, ca voluntari.

³ Efectuate de către Felix Adrian Tencariu, Andrei Asăndulesei, Silviu Gania de la Platforma Arheoinvest UAIC Iași.

Pentru verificarea în teren a validității investigațiilor neintruzive, s-a trasat și investigat parțial Cas. I/2012, cu dimensiunile 9 x 11 m, în partea cea mai înaltă a sitului, la 7,5 m SV de L.1/2010, trasată oarecum paralel cu S.II/2012, acolo unde scanarea magnetometrică arăta prezența a două locuințe oarecum paralele (pe direcția NV-SE).

În suprafața săpată au fost descoperite două locuințe: L.2 și L.3/2012, numeroase complexe ceramice și litice, confirmându-se datele oferite de scanarea magnetometrică. S-a observat că nivelul cucutenian este destul de consistent, fiind cuprins între –0.35/0.40 și –0.80 m.

L.2/2012 a fost descoperită în partea de NNE a Cas. I, continuându-se spre NE, în porțiunea nesăpată, ocupată de drumul de țară care traversează situl. Avea o lungime de cca. 8 m și o lățime de cca. 5m, cu axul lung pe direcția NV-SE. A fost parțial adâncită, având două camere, Podeaua prezenta porțiuni de platformă, care se aflau cu cca. 0,40 m mai jos decât nivelul cucutenian de călcare. Pereții și tavanul au fost realizate pe un schelet lemnos destul de masiv (în special „blăni”/dulapi), lipiturile prezentându-se ca adevărate plăci, cu grosimea de 4-5 cm. Nu excludem o eventuală etajare a acestei construcții. În colțul de sud au fost identificate gropile unor stâlpi, „plantați”, probabil, în șanțuri de fundație. Printre dărâmurile de pereți ai camerei de NNV, au fost descoperite resturile unei vetre deranjate (V2/2012) și complexele gospodărești (de cioplit silexul, cele ceramice etc.).

L.3/2012, investigată parțial, a fost descoperită aproximativ în centrul Cas.I, la cca. 1 m SV de L.2/2012, fiind despărțite de o uliță (?). Se păstrează bine marginile, în special cea de NNE, ca urmare a prăbușirii pereților și tavanului spre interior, în zona centrală luteiile fiind mai puține. Avea o lungime de cca. 10 m și o lățime de cca. 5m, cu axul lung pe direcția NV-SE, prelungindu-se către SE, în porțiunea nesăpată. Pare compartimentată în trei încăperi. Tavanul și pereții au fost realizați pe o substrucție lemnoasă destul de masivă, porțiunile de podea păstrate prezentând porțiuni realizate pe lodbe.

Sub pereții locuinței au fost prinse o vatră (V3/2012), inventarul din interior, din care se remarcă două vase-binoclu, capacele în formă de coif suedez, amforele, unelte de piatră și silex etc. În camera de NV se găsea un loc de măcinș, cu amenajare din lut și o râșniță, cu o casetă aferentă. Este posibil ca L.3 să fi avut cel puțin o anexă.

În partea de SV a L.2 și la 2 m NV de L.3, a fost descoperită, de la –0.45 m (în nivelul cucutenian), o aglomerare (L = 2 m, l = 1 m) de pietre masive de calcar (asemănător cu cel din punctul Stânca), care prezentau, la partea superioară, urme de CaCO₃, ca urmare a arderii, probabil accidentală, și „stingerii”. Nu excludem ca acestea să fi fost utilizate pentru obținerea varului stins, pentru vărut casele și pictat ceramica.

În partea de SE a L.2 și NE a L.3 s-au descoperit multe fragmente ceramice și materiale osteologice, care fac parte, probabil, dintr-un complex gospodăresc.

Complexele Noua (asocieri de aglomerări ceramice, râșnițe, unelte litice) se găseau diseminate printre cele cucuteniene, mai ales în partea centrală a L.2 și L.3. Un asemenea complex se găsea în partea de SV a L.3, într-o alveolă (Gr.3/2012), de unde au fost recuperate fragmente ceramice provenind de la cel puțin trei vase Noua II, decorate cu brăie simple în relief și brăie alveolare în relief.

În concluzie, considerăm că situl de la Ripiceni-Holm, în ciuda distrugerilor naturale și antropice care le-a suferit, păstrează porțiuni însemnate neafectate, care pot face obiectul cercetărilor sistematice. Aceasta cu atât mai mult cu cât nivelul Cucuteni A-B1 a furnizat noi date referitoare la repertoriul formelor și decorurilor ceramice, asocierea și derivarea acestora, în cadrul unui aspect particular al depresunii Prutului mijlociu.

Abstract:

Between 7-18th of August and 11-13th of October 2012, the diagnostic archaeological investigations of Ripiceni-Holm (Telescu) site have continued. As non-intrusive investigations the following were used: magnetometer scans, surveying and study of satellite maps and orthophotoplans, and among the intrusive investigations, the archaeological excavation was used to verify the information provided by the imaging magnetometer. In cas.I/2012 (99 m²) two surface dwellings Cucuteni A-B1, with platform, were investigated: D.2/2012 (partially deepened, cca. 0.40 m, 8 x 5 m) and D.3/2012 (10 x 5 m), made on timber substructions, plastered with clay (4-5 cm thick). D.2 had two rooms and in the NW chamber a hearth (H.2/2012) was found. D.3 had three rooms, out of which, the NW chamber was destined for storage and grinding grain, and the SE room had a hearth (H.3/2012) and some pottery complexes. The archaeological materials of Noua II layer are disseminated among the Cucutenian remains, as there are those from pit 3/2012.

113B. Tăcuta, com. Tăcuta, jud Vaslui**Punct: Dealul Miclea/Paic****Cod sit: 166244.01****Autorizația de diagnostic arheologic nr. 116/2012**

Colectiv: Dumitru Boghian – responsabil (USM Suceava), Ciprian-Cătălin Lazanu (MJ Vaslui), Sergiu-Constantin Enea (Liceul „Ion Neculce” Târgu Frumos), Felix-Adrian Tencariu, Diana-Măriuca Vornicu, Andreea Vornicu, Loredana Mihaiela Pricop, Alexandru Gafincu, Radu-Gabriel Furnică, Bogdan Munteanu (UAIC Iași)

Situl de la Tăcuta–Dealul Miclea/Paic¹ se află în zona central-nordică a Podișului Central Moldovenesc², pe reversul de S-SE al Coastei Iașilor, pe cursul mijlociu al pârâului Rediu (bazinul Dobrovăț).

Cercetările de diagnostic arheologic din anul 2012 (20 august - 1 septembrie) s-au putut desfășura grație sponsorizării firmelor S.C. Electrica Serv S.R.L. din Buftea și S.C. RFW. S.R.L. din Urziceni, reprezentate prin Domnul Eduard Claudiu Stoica, facilitată de dr. Gelu-Laurențiu Chiriac, directorul Muzeului „Ștefan cel Mare” din Vaslui³.

A continuat evaluarea locuirilor protoistorice și a stării de conservare a patrimoniului, prin metode neintruzive (noi suprafețe scanate magnetometric, carotări, determinări paleo-geografice, periegeze etc.) și intruzive (continuarea investigării secțiunilor arheologice începute în anul precedent: S.I-V/102 mp), precizându-se, deocamdată, nivelurile de locuire: Cucuteni A3 (cca. 4450-4350 cal BC) și începutul culturii Noua (sec. XVI BC). S-a continuat investigarea complexelor arheologice, descoperite și s-a obținut un profil stratigrafic complet (S.I-S.V, L=32 m).

L.1/2011, identificată în S.I, a fost intersectată și pe traseul

¹ D. Boghian, C. C. Lazanu, Mariuca-Diana Vornicu, Andreea Vornicu, Elena Vieru, Al. Gafincu, B. Munteanu, S. C. Enea, T. Dogariu, Tăcuta, com. Tăcuta, jud. Vaslui. Punct: Dealul Miclea (Paic), CCA 2012, p. 269-271; A. Asândulesei, F.-A. Tencariu, S. Gania, Aplicații de topografie arheologică și prospecțiuni geofizice în așezarea de la Tăcuta, jud. Vaslui, CCAA 2012, p. 271. O versiune detaliată pe CD volumului.

² I. Gugiu, V. Cîrcotă, V. Băican, Județul Vaslui, Editura Academiei, București, 1973, p. 20-21.

³ Colectivul de cercetare le multumește călduros și pe această cale. De asemenea, mulțumim studenților: Marian Sergiu Țîfui, Dumitru-Ionuț Stigleț, Bogdan Mitică Vițelariu, Flavius Răzvan Derscariu, de la Universitatea din Suceava, care au participat la săpături, ca voluntari.

S.III/2012, m. 9-14,50, -0,30 și -0,60 m, sub forma unor lutei masive de pereți și podea (cu amprente de substrucție lemnoasă), amestecate cu ceramică pictată și grosieră, plastică antropomorfă și zoomorfă, unelte litice și osteologice etc. În colțul de sud-sud-vest au fost găsite resturile unui cuptor cu grătar perforat, probabil pentru ars ceramica (C.1/2012). Coroborarea datelor magnetometrice cu realitățile arheologice ne conduce la concluzia că L.1/2011 se extinde și în porțiunea nesăpată, pe traseul SII, având formă rectangulară (axul lung NNV-SSE).

În spațiile de la vest și sud de L.1, s-au găsit resturile complexului ceramic dintre m. 14-20, - 0,40-0,70 (S.I și S.III), alcătuit dintr-o mare cantitate de ceramică, mai ales pictată și vase de provizii, multe întregibile. Tot în acest spațiu (S.I și S.III), m. 17-20, -0,60-0,70 m, a fost găsită o aglomerare de oase și coarne de cervidae, unele „lepădate”, altele cu craniu, cioplite și/sau perforate. Asocierea cantității mari de ceramică cu materialele osteologice în lucru vorbește, credem, de existența unui spațiu/complex gospodăresc, unde se depozita ceramica, se tranșau animalele sacrificate și vânatul și, la un moment dat, se prelucra osul/cornul (atelier?). Această funcționalitate pare întărită de descoperirea vetei exterioare (V.1/2012), (S.III, m. 14.50, spre profilul nordic), continuată în maror, care păstra o anumită coerență, precum și a lipiturilor răvășite, a unor nicovale, pietre de șlefuit și rășnițe.

A fost terminată investigarea gropii 1/Gr. 1/2011 (partea identificată în S.I). Avea o formă circulară neregulată, cu dimensiunile finale de 3,40 (S.I, m. 1,60-5) x 1,50 m deschidere spre sud. Circa 1/3 se continuă spre nord, în S.II. Gr.1 a apărut de la -0,30m, sub forma unei aglomerări circulare de materiale arheologice. Fundul gropii ajunge, în dreptul m.3/S.I la -1,35 m de la nivelul actual, având o adâncime reală de -1,15 m (față de nivelul de săpare).

Săpată pentru extragerea argilei, Gr.1 a fost umplută în timp, cu resturile unui atelier de olar: cenușă, resturi de lut prelucrat și diverse materiale, depuse în straturi alveolate (ceramică pictată și uzuală, pietre, oase, scoici, melci, plastică, lipituri de vatră, lingurițe de lut, tipar de lut, „bulgărași” de hematit, căpăcuite cu lentile argiloase de nivelare).

Mormintele au fost descoperite în același perimetru, definindu-se o necropolă. M.5/2012 – de incinerare (S.I, m. 13.20-13.60, -0,45 m) se afla sub trei lespezi grezoase (semn de mormânt?). Groapa nu a putut fi determinată, din cauza nediferențierii solului. Era compus din resturile puternic calcinate ale unui copil (Infans I) și câțiva cărbuni, depuse într-o mică groapă (aprox. 40 cm diametru), poate într-un săculeț. M.6/2012 – inhumăție (?) descoperită/păstrată parțial (S.I/2012 m. 19.90, -0,65-0,70). Este vorba de un fragment de calotă umană, aflată deasupra și printre vestigiile cucuteniene, care credem că nu poate fi atribuită nivelului eneolitic, ci provine din groapa unui mormânt de epoca bronzului, care urmează a fi definit, deoarece continuă în porțiunea nesăpată. M.7/2012 – inhumăție (S.IV-S.V/2012, m. 11-12, -0,30-0,60 m). Groapa era ovală, neregulată (L = 2.10 m; laț. = 0.90/1 m). Defunctul (Maturus) era depus în decubit dorso-lateral dreapta, cu picioarele chircite spre dreapta, humerus-urile pe lângă torace, antebrațul stâng adus pe abdomen, orientarea generală NNV-SSE. Gradul de conservare era multumitor, deși prezenta „prăbușirea” părții frontale și a mandibulei, dislocări ale tibiei și peroneului drept lipsa antebrațului drept, porțiuni de coloană și cutie toracică. Ca inventar, în M.7/2012, au fost depuse: în dreapta capului—un vas-sac, decorat cu brâu simplu, iar la picioare – două vase de tip kantharos, unul mai mic așezat într-unul mai mare (ultimul decorat cu caneluri ușor oblice); torțile acestora, nu știm dacă întâmplător sau nu, se găseau orientate perfect cardinal.

Periegezele efectuate au condus la identificarea a două noi situri, care completează harta arheologică a zonei: Tăcuta–Dealul Siliștea (Barajul/Acumularea Tăcuta), cu materiale ceramice și

osteologice încadrate în cultura Noua, și Rediu Galian-Siliște, com. Codăești, vatra unei așezări medievale (sec. XV-XVII) și o necropolă medievală târzie (sec. XVII-XVIII).

În concluzie, considerăm că situl de la Tăcuta, jud. Vaslui ar trebui să intre într-un program de cercetare arheologică sistematică, interdisciplinară, pentru investigarea extinsă a complexelor arheologice cucuteniene, cu elemente de aspect Hăbășești, și a necropolei de la începuturile culturii Noua.

Abstract:

The diagnostic archaeological investigation from Tăcuta-Miclea Hill/Paic site has continued, through non-intrusive methods (new surfaces scanned with the magnetometer, core drilling samples, archaeological pedestrian field surveys, palaeo-geographical determinations, etc.) and intrusive methods (the archaeological excavations started in sections (trenches) T.I-T.V/102 m² in the previous year). For the Cucuteni A3 layer, in T.I/2011 and T.III/2012 (20 x 2 m) the surface dwelling (D.1/2011), and the adjacent household complex (a pottery deposit and a bone/horn processing workshop?) have been investigated. Also, the pit P.1/2011 (T.I), for the pottery waste, with rich inventory (painted and domestic use pottery, lithic and bone tools, zoomorphic and anthropomorphic figurines, stones, shells and snails shells, processed clay, layers of ash) was fully researched. In the Bronze Age necropolis (Noua I, Balintești-Cioinagi type), two graves of inhumation (G.6 and G.7/2012) and one grave of cremation (G.5/2012) were studied.

114. Tărtăria, com. Săliștea, jud. Alba

Punct: Gura Luncii

Cod sit: 7080.01

Autorizația de cercetare arheologică sistematică nr. 7/2012

Colectiv: Sabin Adrian Luca – responsabil (MN Brukenthal), Dorel Micle, Liviu Măruia, Adrian Cîntar (UV Timișoara, Asociația ArheoVest Timișoara)

Raport tehnic de evaluare a potențialului arheologic

În data de 21-24 oct 2012, o echipă condusă de arh. exp. dr. Dorel Micle de la Asociația Arheo Vest Timișoara a efectuat ridicarea topografică (planimetrie și altimetrie) a zonei cu potențial arheologic din perimetrul sitului arheologic Tărtăria „Gura Luncii”, jud. Alba, cu o suprafață de aprox. 14 ha, precum și prospecțiunea magnetometrică în interiorul zonei mai sus menționate.

Din punct de vedere geografic situl arheologic de la Tărtăria – Halta CFR, este localizată lângă halta Tărtăria, pe un mic promontoriu lung de 300-350 m și lat de 150 m. Din punct de vedere administrativ, situl se găsește în unitatea administrativ teritorială a comunei Săliștea, sat Tărtăria, județul Alba.

Ridicarea topografică s-a efectuat cu o Stație Totală Leica TC407 în suprafața cerută de beneficiar de 14 ha a sitului arheologic Tărtăria „Gura Luncii”, jud. Alba, pentru a surprinde limitele naturale ale așezării preistorice. Astfel s-a putut determina forma relativ plată a promontoriului, afectat doar amenajările agricole.

Culegerea datelor topografice s-a efectuat într-o rețea de puncte dese pentru a surprinde toate elementele naturale și antropice, însă și relieful topografic de mare finețe rezultă reflectă aceleași observații inițiale obținute prin analiza comparativă a hărților istorice și topografice moderne, și anume că terenul cu caracteristici

geostrategice naturale a fost modificat antropic, datorită locuirii intensive a zonei.

Platoul central al promontoriului, aflat la altitudinea de 223 m are o ușoară înclinație spre vest, iar în latura de sud a fost deranjat de lucrările de amenajare a căii ferate.

Prospecțiunea magnetometrică (metoda fluxgate) efectuată cu un aparat Bartington GRAD 601 dual, a relevat prezența în stratul agricol a unor resturi materiale (cărămizi și fragmente de ciment) aparținând unei clădiri moderne împrăștiate pe toată suprafața centrală, iar în profunzime existența unor amprente magnetice puternice ce trădează urme de locuire intensă precum și incendieri. Prospecțiunea nu a putut fi efectuată și în sectorul sudic unde cantitatea mare de fier de la materialul rulant al CFR împiedică rezultatele citite de magnetometru.

Caracteristicile tehnice ale gridului sunt: dimensiune grid – 20x20 m; interval de scannare – x = 0,125 m, y = 1 m; valoare maximă – 200 nT, valoare minimă -200 nT, valoare medie indicată – 0.92 nT; traverse în zigzag; orientare spre N.

Prospecțiunea magnetometrică efectuată în arealul a scos la iveală și bulversările magnetometrice create de fostele cercetări arheologice sistematice, identificând arealul fostelor excavații.

Din punct de vedere arheologic s-a semnalat posibila existență a mai multor complexe de mari dimensiuni, pe platforma centrală a promontoriului. De altfel în acest areal s-au identificat și numeroase fragmente ceramice preistorice.

În concluzie recomandăm investigarea prin săpătură arheologică sistematică a amprentelor magnetice de pe platforma centrală, și eventual investigarea printr-un sondaj a punctelor de interes marcate de noi ca susceptibile a fi complexe arheologice din zonele laterale.

Este de preferat o decapare mecanizată pentru stratul agricol, pentru conturarea eventualelor complexe arheologice.

Menționăm că, în opinia noastră, pe baza ridicării topografice, a prospecțiunii geofizice, a analizei geomorfologice a terenului și a periegezei sistematice a arealului, nucleul sitului arheologic se află pe platoul central al promontoriului (care deja a fost cercetat prin săpătură arheologică sistematică).

RAPOARTELE DIN PROGRAMUL DE CERCETARE “AUTOSTRADA”

LISTA RAPOARTELOR DE CERCETARE
(PROGRAMUL DE CERCETARE ARHEOLOGICĂ "AUTOSTRADA")

115. Aurel Vlaicu, oraș Geoagiu, jud. Hunedoara
Punct: Obreza (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 2, km. 4+900 – 5+150)
116. Balomiru de Câmp, com. Șibot, jud. Alba
Punct: Pârâul Sărății (Autostrada Orăștie – Sibiu, lot 1, Sit 6, km. 11+250 – 11+600)
117. Biharia, com. Biharia, jud. Bihor
Punct: str. Cetății (Autostrada Transilvania, tronson 3 C, km. 59+450-59+700)
118. Caracal, jud. Olt
Punct: Varianta Ocolitoare a Municipiului Caracal
119. Carei, jud. Satu Mare
Punct: Bobald, Sit 1 (Varianta de ocolire a mun. Carei)
120. Carei, jud. Satu Mare
Punct: Sit 2 (Varianta de ocolire a mun. Carei)
121. Făclia, com. Mircea Vodă, jud. Constanța
Punct: Valul mare de pământ (Autostrada Cernavodă-Constanța, tronson Cernavodă– Medgidia, km .159)
122. Ip, com. Ip, jud. Sălaj
Punct: La Concasoare (Autostrada Transilvania, tronson 3C, km. 0+000 – 0+150)
123. Marca, com. Marca, jud. Sălaj
Punct Husău (Autostrada Transilvania, tronson 3 C, km. 2+870-3+050)
124. Marca, com. Marca, jud. Sălaj
Punct: Sfărăuș I (Autostrada Transilvania, tronson 3C, km. 4+050 - 4+250)
125. Marca, com. Marca, jud. Sălaj
Punct: Sfărăuș II (Autostrada Transilvania, tronson 3 C, km. 3+782 – 3+850)
126. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 1 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 0+000 - 0+300)
127. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 2 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 1+125 - 1+440)
128. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 3 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 2+020-2+200)
129. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 4 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 6+575-6+800)
130. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 5 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 4+250-4+360)
131. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba
Punct: Lunca Pârâului (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 9, km 20+550–20+870)

132. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba

Punct: Podei (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 10, km 21+180 – 21+380)

133. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba

Punct: Sibișeni Dealul Liștii (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 11, km 21+500 - 21+800)

134. Porț, com. Marca, jud. Sălaj

Punct: Sub Pădurea Jidovului (Autostrada Transilvania, sector 3 C, km. 4+800-4+900)

135. Romos, com. Romos, jud. Hunedoara

Punct: Sârba/Valea Vaideilor (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 1, km. 3+750 – 4+100)

136. Șibot, com. Șibot, jud. Alba

Punct: Cânepiște (Autostrada Orăștie – Sibiu, lot 1, Sit 4, km 8+ 650 – 8+950)

137. Șibot, com. Șibot, jud. Alba

Punct: În Obrej (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 5, km. 9+650–10+150)

138. Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba

Punct: Podul Tărtăriei vest/Valea Rea (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 7, km 14+100–14+540)

139. Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba

Punct: Podul Tărtăriei est (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 8, km. 15+100–15+350)

140. Tecuci, jud. Galați

Punct: La Plopi (Varianta de ocolire a mun. Tecuci, km. 5+900-6+200)

115. Aurel Vlaicu, oraș Geoagiu, jud. Hunedoara

Punct: Obreza (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 2, km. 4+900 – 5+150)

Cod sit: 89589.06

Autorizația de cercetare arheologică preventivă: nr. 187/2012

Colectiv: Corina Borș – responsabil, Sebastian Dobrotă, Luciana Irimuș, Vlad Rumeaga (MNIR), Cătălin Rîșcuța, Costin-Daniel Țuțuianu (MCDR Deva)

Situl arheologic Aurel Vlaicu – Obreza este situat la circa 0,5 km sud de traseul DN 7/E 68, între localitățile Șibot (jud. Alba), spre est și Orăștie (jud. Hunedoara), spre vest, aproximativ la limita administrativă dintre cele două județe. Existența acestui sit arheologic a fost semnalată inițial în toamna anului 2008, în contextul efectuării diagnosticului arheologic preliminar efectuat de o echipă de arheologi de la Muzeul Civilizației Dacice și Romane Deva¹ pe traseul - mai mult sau mai puțin cert la acea dată - viitoarei autostrăzi A1: Orăștie–Sibiu, porțiunea situată în jud. Hunedoara. Ulterior, având în vedere definitivarea proiectului viitoarei căi rutiere, o echipă de specialiști din cadrul MNIR au realizat în toamna anului 2011 un diagnostic teoretic și de teren, inclusiv sondaje care să permită o delimitare mai exactă a zonelor cu potențial arheologic. Se cuvine menționat faptul că până în toamna / iarna anului 2011 zona sitului a fost acoperită de o livadă de pomi fructiferi, care a afectat semnificativ configurația și stratigrafia sitului; de asemenea, în zona sitului a existat anterior și un sistem de irigație cu elemente subterane (conducte de aducțiune) care a afectat depunerile arheologice.

Cercetările arheologice cu caracter preventiv, efectuate în vara anului 2012, de-a lungul a 6 săptămâni (15 iulie – 25 august), au confirmat prezența substanțială a potențialului arheologic semnalat anterior, fiind identificate și investigate exhaustiv 133 de complexe arheologice distribuite pe o suprafață de circa 1,75 ha, între km 4+900 și km 5+150 ai traseului viitoarei autostrăzi A1: Orăștie–Sibiu, tronson 1 (km 0 – km 24+000). În acest context a fost investigată exhaustiv —prin-o săpătură arheologică de tip „open area excavation”— o suprafață de 9.521 mp, situată între reperele amintite ale viitoarei autostrăzi, anume în ampriza acesteia cu o deschidere de circa 70–75 m.

Prin deschiderea a 7 secțiuni magistrale (S_{001} – S_{007}) s-a putut observa preliminar faptul că vestigiile arheologice se concentrau preponderent în zona cuprinsă între km 5+020 și km 5+150; odată cu deschiderea suprafețelor de cercetare (S_I – S_{X_i}) acest fapt a fost clar confirmat. Date fiind caracteristicile și distribuția complexelor arheologice identificate a fost posibilă extinderea săpăturii arheologice spre N cu circa 15–20 m, dincolo de zona de impact propriu-zis a traseului viitoarei autostrăzi, între km 5+020 și km 5+150 până la limita de proprietate rezultată din exproprierile pentru construirea acestei căi rutiere.

Obiectivele campaniei de cercetare arheologică preventivă, în teren, au constat în stabilirea limitelor sitului (în special spre vest și est), identificarea distribuției spațiale, a caracteristicilor și elementelor constitutive ale structurilor arheologice, cât și prelevarea tuturor artefactelor și ecofactelor descoperite, în raport cu natura sitului cercetat, afectat în partea superioară a depunerilor arheologice de intervenții antropice moderne. Astfel, prioritatea echipei de arheologi a constat în cercetarea exhaustivă a tuturor vestigiilor delimitate în zona afectată direct de lucrările de construire a autostrăzii, dar și identificarea altor zone cu potențial arheologic situate în imediata vecinătate —dar în afara— traseului acesteia.

Pentru a obține o imagine cât mai pertinentă referitoare la stratigrafia generală a sitului de la Aurel Vlaicu – Obreza, prima fază a cercetării arheologice preventive a vizat deschiderea unor secțiuni magistrale (S_{001} – S_{005}) situate —aproximativ— de-a lungul axului median al viitoarei autostrăzi. De asemenea, pentru delimitarea certă a sitului au fost deschise o serie de suprafețe de cercetare (S_I , S_{II} , S_{III} , S_{VI} , S_{VII} și S_{XI}). Astfel a fost infirmată prezența structurilor arheologice în partea vestică a zonei de interes, aproximativ între km 4+860 și km 5+020. Pe cale de consecință, datele obținute prin diagnosticul de teren din toamna 2011 și prima etapă a cercetării din campania 2012 (a doua jumătate a lunii iulie) au putut fi coroborate mai exact, indicând în mod evident o concentrare a locuirii preistorice în zona estică a sitului, către pantele de nord-est și est ale platoului pe care acesta este situat. Foarte probabil locuirea preistorică va fi existat și la est de km 5+150, dar această zonă a fost anterior (înainte de începerea cercetărilor arheologice preventive) afectată de sistemele de irigații și lucrările de amenajare a șantierului de construire a autostrăzii. Într-o a doua etapă, pornind de la observațiile preliminare efectuate pe profilele longitudinale ale secțiunilor magistrale S_{004} și S_{005} , strategia de săpătură a vizat deschiderea unor suprafețe de cercetare (S_{IV} , S_V , S_{VIII} , S_{IX} , S_X) pentru identificarea și delimitarea complexelor arheologice. Stratigrafia generală a sitului a fost completată cu o serie de observații efectuate pe profilele transversale ale suprafețelor de cercetare situate între km 5+020 și km 5+150, de o parte și de alta a axului viitoarei autostrăzi. Au putut fi astfel înregistrate o serie de observații de detaliu în ceea ce privește stratigrafia sitului în zona cu concentrație maximă de vestigii arheologice.

Descoperirile arheologice efectuate în cadrul sitului de la Aurel Vlaicu – Obreza indică existența unei așezări preistorice deschise, foarte probabil cu un singur nivel de locuire (puternic perturbat în partea superioară). Au fost identificate și cercetate 133 de complexe arheologice, respectiv bordeie (locuințe semi-îngropate), gropi menajere (structuri de tip refuse pit) și gropi de extracție, respectiv rest de strat de cultură.

Absența unor elemente constructive de tipul pereților, podinelor, vetrelor etc. in situ în majoritatea complexelor cercetate ne fac să fim rezervați - cel puțin pentru moment - în stabilirea funcționalității certe a unora dintre structurile investigate. Este de remarcat numărul destul de redus al materialelor ceramice din inventarul complexelor, gradul mare de fragmentaritate al acestora; în egală măsură trebuie menționat faptul că a fost descoperită - atât în stratul de cultură, cât și în inventarul gropilor - o cantitate relativ mare de oase de animal. Alți doi factori de natură să determine o abordare prudentă în ceea ce privește încadrarea cronologică a sitului și funcționalitatea complexelor cercetate sunt gradul mare de perturbare antropică contemporană a depunerilor arheologice superioare și stadiul preliminar al procesării post-săpătură a materialului.

Este de remarcat cantitatea relativ apreciabilă de material osteologic animal recoltat din inventarul complexelor, respectiv pentru 90 dintre acestea dintr-un total de 133 de complexe / contexte cercetate. Altfel spus 67,66% sau 2/3 dintre complexele investigate au furnizat probe osteologice, acestea fiind în prezent în curs de analiză și determinare pentru elaborarea unui studiu arheozoologic.

O altă categorie de material arheologic bine reprezentată este ceramica, în mare sa majoritate foarte fragmentară, cu excepția a cinci vase sparte pe loc (patru într-o groapă și unul în stratul de cultură). Analiza preliminară a materialului ceramic permite încadrarea sa în perioada de tranziție de la epoca bronzului la epoca fierului sau în perioada Hallstatt-ului timpuriu, fiind de remarcat existența unor fragmente ceramice tipice culturii Noua (faza II-a ?), grupului cultural Balta Sărată și ceramicii negre lustruite, decorate cu

¹ Rîșcuța et alii 2011, p. 62.

caneluri, respectiv a unor vase aparținând - foarte probabil - culturii Gáva (faza timpurie, Ha A).

Nu în ultimul rând, trebuie amintită descoperirea unor materiale arheologice mai deosebite, precum o serie de omoplați crestați și unelte de os (împungătoare, spatule, dălțițe), respectiv a unor piese din bronz (un pumnal, un cuțit, două ace) și a unor fragmente provenind de la piese litice utilizate pentru prelucrarea metalelor.

Toate aceste aspecte coroborate constituie temeiul care ne permite - în stadiul actual al analizei datelor înregistrate și a materialului arheologic descoperit - să luăm în considerare situl de Aurel Vlaicu - Obreza ca fiind o stațiune datând din perioada de trecere de la epoca bronzului la epoca fierului, în care există o serie de elemente tipice culturii Noua (fragmente de cești cu torți cu buton, omoplați crestați). Deopotrivă, aceste date preliminare susțin afirmația că situl de la Aurel Vlaicu - Obreza reprezintă, pe de o parte, una dintre cele mai vestice descoperiri în care este documentată existența unor materiale caracteristice culturii Noua², iar pe de alta că oferă unele indicii certe privind o evoluție târzie a acestei culturi în zona vestică / sud-vestică a Transilvaniei și contemporaneitatea (foarte probabilă) a acestora cu manifestări specifice perioadei Hallstatt-ului timpuriu (orizontul cu ceramică neagră cu decor canelat), caracterizate prin forme ceramice și tipuri de decor specifice. Prin urmare, chiar și în acest stadiu preliminar al analizei post-săpătură, situl de la Aurel Vlaicu - Obreza oferă argumente în sprijinul ipotezei formulate de Mircea Petrescu-Dâmbovița³ - cu peste un deceniu în urmă - referitor la un anumit sincronism între finalul culturii Noua (o eventuală fază a III-a) și începuturile Hallstatt-ului timpuriu (caracterizat prin ceramică canelată), pentru spațiul vestic și sud-vestic al României. Desigur toate acestea reprezintă pentru moment numai ipoteze de lucru, care urmează să fie validate sau nu prin continuarea procesării post-săpătură a materialelor și datelor colectate cu prilejul cercetării unei părți a sitului, dar și prin alte cercetări viitoare în cadrul sitului arheologic Aurel Vlaicu - Obreza. În încheiere, trebuie remarcat că analiza distribuției spațiale a complexelor arheologice și observațiile stratigrafice au arătat în mod cert că situl a fost numai parțial afectat de construirea viitoarei autostrăzi, astfel că la nord și sud de traseul acesteia rămân porțiuni ale acestuia care vor putea fi investigate prin viitoare cercetări arheologice cu caracter programat.

Bibliografie:

- A.C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole, Cultură și Civilizație la Dunărea de Jos 9*, 1991
- M. Petrescu-Dâmbovița, *Perioada târzie a epocii bronzului, în vol. Istoria Românilor. Moștenirea timpurilor îndepărtate*, vol. 1, Editura Enciclopedică, București, 2001, p. 272-285
- C. Rișcuța, A. Marc, Ioana Barbu, I. Bărbat, *Cercetări arheologice în județul Hunedoara pe traseul autostrăzii (tronsoanele Lugoj - Deva și Orăștie-Sibiu)*, Sargetia SN 2, 2011, p. 53-134

Abstract:

The preventive archaeological research campaign 2012 on the site Aurel Vlaicu - Obreza was occasioned by the construction

works of the A1 motorway. The existence of this site was presumed since the preliminary survey made in 2008 by archaeologists from MCDR, being later confirmed by the survey made in late 2011 by a team from MNIR. The site is located about 0.5km south to the National Road no. 7 (DN 7 / E 68), between the localities Șibot (Alba county), to the East and Orăștie (Hunedoara county), to the West, approximately on the administrative limit separating the two counties. The preventive archaeological investigations took place in summer 2012, along 6 weeks (July, 15 - August, 25) and confirmed the consistent presence of the archaeological vestiges. Throughout an open area archaeological excavation it was fully investigated an area of about 1ha, where 133 archaeological complexes were identified and excavated. From a functional point of view these were semi-sunken dwellings, refuse pits and extraction pits, as well as remains of the "level of culture". About 67,66% or 2/3 of it contained animal osteologic materials, currently under analysis and determination for an archaeozoological study. The pottery is very fragmentary, except five vessels broken in situ. Other finds consisted of bronze objects (a dagger, a knife, and two pins), bone tools (including incised cattle omoplates) and fragments of lithic objects used for metal processing. Among the ceramic finds are to be mentioned a series of fragments of cup with knobs on the handle - specific for the pottery of the Noua culture, certain fragments of decorated pottery most probably related to the Balta Sărată cultural group, as well as fragments of black polished grooved/fluted pottery - characteristic for the early Hallstatt period (possible Gáva culture, the early phase). Considering all the data recorded and the preliminary analysis of the archaeological finds, the site from Aurel Vlaicu - Obreza is a prehistoric settlement dating from the transition period from the Bronze age to the Iron age (Hallstatt).

116. Balomiru de Câmp, com. Șibot, jud. Alba

Punct: Pârâul Sărății (Autostrada Orăștie - Sibiu, lot 1, Sit 6, km. 11+250 - 11+600)

Cod sit: 7838.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 36/2012

Colectiv: Adela Băltăc - responsabil, Alexandra Dolea, Emil Dumitrașcu, Alexandru Rațiu (MNIR), Gică Băeștean (MCDR Deva)

Situl arheologic din punctul Pârâul Sărății (Balomiru de Câmp, com. Șibot, jud. Alba) a fost identificat în cadrul campaniei de evaluare arheologică de teren, desfășurată în toamna anului 2011, de către o echipă de specialiști de la MNIR¹. Secțiunile de sondaj efectuate atunci, stratigrafia sesizată, precum și artefactele observate la suprafața solului indicau existența unor structuri databile în epoca romană, între km 11+250-11+600 ai viitoarei autostrăzi Orăștie-Sebeș. Cercetările arheologice preventive desfășurate în lunile martie-mai 2012, au avut ca obiectiv principal cercetarea exhaustivă a tuturor vestigiilor identificate în zona afectată direct de lucrările de construire a autostrăzii.

Prin trasarea și cercetarea a 43 de unități de săpătură, s-a delimitat o zonă în care se concentrau materiale arheologice, în perimetrul dintre km. 11+320 → 11 + 400. Astfel, au fost identificate 17 complexe arheologice, dintre care unul databil în epocă romană,

² Florescu 1991, p. 101, nr. 394 (Petrești, jud. Alba); p. 118, nr. 488 (Sibișeni - Vințu de Jos, jud. Alba); p. 123, nr. 518 (Șoimuș, jud. Hunedoara); p. 126-127, nr. 534-535 (Tărtăria, jud. Alba); p. 142, nr. 595 (Vințu de Jos, jud. Alba). Este de remarcat faptul că unul dintre cele mai vestice puncte cunoscute cu material tipic culturii Noua este cel de la Șoimuș (jud. Hunedoara); acestuia i se adaugă și o serie de descoperiri din cuprinsul Culoarului Orăștiei, precum și din cele din zona Alba Iulia - Sebeș, mai sus-menționate.

³ Petrescu-Dâmbovița 2001, p. 285.

¹ CCA 2012, 280.

12 de epocă medievală și patru complexe din perioada modernă/contemporană (șanțuri de desecare).

Complexul din epoca romană se referă la o clădire (denumită convențional Cpl. 3), de formă dreptunghiulară (20 x 11 m), orientată pe direcția nord-est – sud-vest ce era definită de patru ziduri², constituite din piatră de râu legată cu pământ. Aceasta era acoperită cu tegulae și imbrices, așa cum indică numărul mare de material tegular (fragmentar) răspândit pe toată suprafața clădirii³. Cel mai probabil că elevația era din material perisabil (lemn), fapt confirmat și de descoperirea de resturi de bârne carbonizate natural precum și de numărul de obiecte din fier folosite la îmbinarea lemnului (cuie și piroane). Zidurile au fost surprinse pe o singură asiză.

Materialul arheologic recoltat de pe suprafața complexului (fragmente ceramice atipice, oale, fragmente de amforă, obiecte de fier) este relativ sărac și nu oferă indicii certe pentru funcționalitatea clădirii. De altfel, la nord-vest de actualul traseu al autostrăzii, la aproximativ 100 m, spre DN 7, au fost identificate, în arătură, fragmente ceramice, resturi de țigle și pietre. Cel mai probabil că în această zonă exista o clădire (mai multe clădiri principale?) din epocă romană.

Cele 12 complexe medievale descoperite sunt grupate în jurul clădirii romane, una dintre locuințe chiar suprapunea colțul de NE al acesteia. Amintim prezența a șapte locuințe, trei vetre/cuptoare de exterior și o groapă de provizii. Locuințele sunt semi-adâncite, de formă patulateră cu dimensiuni cuprinse între 2,60–3,57 m lungime și 1,65–3 m lățime. În interiorul unora dintre ele au fost descoperite instalații de combustie, în general amplasate într-unul dintre colțuri. Lipsa unor astfel de instalații, în unele dintre locuințe, poate fi explicată prin existența vetrelor/cuptoarelor de exterior. Materialul arheologic recoltat din locuințe este numeros, comparativ cu celelalte descoperiri din sit. Amintim descoperirea de fragmente ceramice (vase de provizii, oale, străchini, căldări), oase de animale, nelipsind însă descoperiri de obiecte mai speciale, precum arme sau piese de echipament militar (vârf de suliță, pinten, etc.). S-a constatat re folosirea de pietre și țigle, provenite de la clădirea din epoca romană, pentru diverse amenajări interioare, în special la construirea cuptoarelor.

Pe lângă complexele medievale ce perturbau clădirea din epoca romană, au fost descoperite și intervenții moderne ce conduc la distrugerea zidurilor romane.

Complexele moderne (sau contemporane) sunt în fapt niște șanțuri de desecare care traversează situl, suprapunând stratigrafic, atât clădirea din epoca romană, cât și locuințele medievale. Perimetrul în care se află concentrate descoperirile de complexe arheologice în cadrul sitului Balomiru de Câmp – Pârâul Sărății este situat foarte aproape de o zonă mlăștinoasă, la circa 70–100 m nord-vest de aceasta.

Totodată apariția unui nivel, format din pietriș aluvionar, la diferite adâncimi și în diferite puncte ale sitului, demonstrează o situație clară de zonă inundabilă. În acest context prezența șanțurilor moderne/contemporane menționate este pe deplin explicabilă. Orientarea generală a șanțurilor moderne/contemporane este NNE–SSV, cu mici variații. Materialul descoperit în umplutura acestor șanțuri moderne/contemporane variază de la materiale ceramice romane și medievale la materiale de construcții romane sau chiar la sticlă modernă sau contemporană.

Materialul arheologic recoltat se află încă în curs de

² Cele patru ziduri surprinse aveau următoarele dimensiuni: zidul de NE: Lp = 4,8 m; lp = 0,70 m; zidul de NV: Lp = 8,8 m; lp = 0,66 m; zidul de SE: Lp = 4,64 m; lp = 0,68 m și zidul de SV: Lp = 11,2 m; lp = 0,64 m. Înălțimea maximă păstrată a tuturor zidurilor nu depășea 0,12 m.

³ Pe una dintre tegule s-a păstrat un fragment dintr-o ștampilă L(S). Branga 1980, 146.

cercetare, dar din analiza primară cel ceramic și tegular³ se poate data, preliminar, în secolele II–III p.Chr., iar materialul din epoca medievală aparține secolului al XII-lea p.Chr. Situația constatată indică o locuire a zonei în epoca romană și în cea medievală. Dat fiind faptul că în zonă au mai fost reperate și alte artefacte databile în epoca romană, suntem de părere că, eventuale cercetări arheologice ulterioare în zona adiacentă ar putea aduce noi evidențe în legătură cu funcționalitatea clădirii din epoca romană și, de ce nu, a vieții din epoca medievală.

Bibliografie:

Nicolae Branga, *Urbanismul Daciei romane*, Timișoara, 1980
Cronica Cercetărilor Arheologice din România, Campania 2011, București 2012

Abstract:

The site Balomiru de Câmp – Pârâul Sărății was uncovered following the archaeological survey made by a team from the National History Museum of Romania in late autumn 2011. The preventive archaeological excavations undertaken in spring 2012, during 6 weeks (March – May), confirmed the presence of archaeological vestiges in here. As a result there have been identified and investigated over 17 archaeological structures, distributed on an area of about 5,000sqm, between the km 11+300 and km 11+370 of the future motorway A1: Orăștie – Sebeș.

In order to excavate exhaustively the site's vestiges impacted by the future construction work there have been opened 43 research units (34 sections and 9 surfaces). Initially there were maintained a series of baulks which later, at the end of the excavations, have been removed. In order to determine the site's general stratigraphy, two main sections were excavated along the future motorway axis. The entire area with archaeological vestiges was fully excavated, as a result being identified and investigated 17 archaeological complexes. From a typological and chronological point of view, these complexes consist of: one complex, a building and the debris of its roof since Roman time; 12 habitation structures, namely 7 dwellings and 3 outer hearths and 2 storage pits of the medieval period; 4 structures from the contemporary period (draining ditches).

117. Biharia, com. Biharia, jud. Bihor

Punct: str. Cetății (Autostrada Transilvania, tronson 3 C, km. 59+450-59+700)

Cod sit: 27445.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 115/2012
Colectiv: Sorin Bulzan (MTC Oradea)

Epoca neolitică

Complexele descoperite aparțin unei așezări atribuite culturii Criș. Au fost identificate două locuințe semiadâncite de formă dreptunghiulară, precum și mai multe gropi în formă de clopot folosite pentru depozitarea proviziilor. Pe fundul unei gropi cilindrice a fost depus un schelet uman în poziție chirchită, dar cu oasele prost păstrate. Specifice doar acestei perioade sunt două niște șanțuri izolate cu profilele în formă de ic, orientate est-vest sau nord-sud cu lungimi care depășesc 4 m în lungime.

O apariție singulară este, deocamdată complexul C. 85, o groapă rotundă în plan și în formă de clopot în profil mult adâncită

care a relevat ceramică aparținând culturii Ciumești inclusiv fragmente pictate.

Așezarea din epoca fierului.

Din epoca mijlocie a primei epoci a fierului provin mai multe complexe dintr-o așezare surprinsă numai la vest de șoseaua Oradea – Satu Mare și numai în jumătatea sudică a acestui sector. Este cazul unui complex adâncit de formă absidată în care au fost descoperite bucăți de lut ars din pereții aflați la suprafață. Pe alocuri marginile îngropate ale complexului au fost arse. Urmează apoi un complex de suprafață mai greu de definit în plan, fiind surprins imediat sub stratul vegetal ca niște aglomerări de chirpic de la structuri de suprafață din nuiete și lipitură de lut arsă de un foc puternic. Cea mai spectaculoasă este platforma de cioburi și chirpic surprinsă spre sud-vestul S. 12 și în caseta 10 care a relevat un repertoriu ceramic deosebit de bogat pentru cunoașterea acestei epoci puțin cunoscute în arealul Crișanei. Repertoriul ceramic este specific geto-dacic cu o pregnantă componentă arhaizantă datorată butonilor și asocierii cu buze de strachini torsadate. Așezarea poate fi datată din Hallstatul târziu și până la venirea celților. .

Așezarea celtică

Din așezarea celtică de pe terasa Ceșmeului a fost surprinsă, probabil, o mică parte. După concentrarea descoperirilor au existat gospodării izolate cu complexe grupate în jurul unei locuințe. Două astfel de locuințe semiadâncite pot fi C. 46 și C. 59. Prima avea un plan rectangular cu gropi de implantare a stâlpilor de lemn pe laturile scurte pentru susținerea pereților și a acoperișului. Aici a fost descoperită o fibulă din bronz specifică Latene-ului mijlociu și o cantitate importantă de ceramică lucrată la roată și cu mâna, fusaiole și o mărgea. A doua avea o formă relativ rotundă și fundul destul de drept. Lipsa vetrelor sau distrugerea intenționată a acestora a mai fost subliniată în arealul de NV al României. Marea cantitate de chirpici descoperită în C. 59 nu aparține vetrei ci pereților căzuți. Ceea ce este cu adevărat surprizător este lipsa gropilor de provizii sau menajere. Aici rolul acestora a putut fi preluat de complexe de tipul lui C. 39, cu formă relativ rotundă și fundul neregulat, impropriu, așadar, unei locuiri.

Așezarea din epoca romană (extraprovincială)

Începuturile locuirii în așezarea din epoca romană par să fie ilustrate de complexe C. 2 (oval în plan și semiadâncit) și C. 3 și cele adiacente cum ar putea fi C. 4. Primele două au fost dotate cu vetre. C. 2 a și fost o locuință adâncită de formă rectangulară cu colțurile rotunjite. Interesantă este asocierea unor forme la roată din a doua jumătate a secolului II p. Chr. cu ceramică specifică Latene-ului dacic. Este cazul unui fragment de situla celtică, care, eventual a putut fi rulată din strat, dar și de o buză de fructieră dacică. Complexul a avut două faze, așa cum o arată cuptorul cu vatra pe un pat de cioburi peste care s-a amenajat un altul fără vatră amenajată, dar din care provine mult cărbune și lut ars întins pe aproape toată suprafața locuinței și care ar putea separa cele două faze.

Așezarea are, cu siguranță, mai multe secvențe cronologice mergând, potrivit datelor preliminare, până undeva în secolul IV-lea p. Chr. Ea constituie cea mai întinsă locuire a sitului de la Biharea „Str. Cetății”. Cele mai multe complexe descoperite sunt, evident, gropile. Ca o constantă ele sunt umplute cu cenușă sau umplutură conținând cenușă și lentile de lut. Cele mai frecvente sunt rotunde în plan și în formă de clopot în profil. După folosire (depozitarea bucatelor) multe au fost transformate în gropi menajere. Există și gropi cu pereții drepecți (multe par a nu avea uz îndelungat datorită conținutului ridicat de argilă în umplutură), sau albiate înspre interior (acestea din urmă nu sunt prea adânci). Câteva complexe rotunde sunt asemănătoare gropilor în formă de clopot, dar au diametre de până la 3 m și sunt mai adânci.

Între complexe semiadâncite se disting două de formă

rectangulară, colțurile rotunjite, și laturile destul de mici, 2-3 m. Ele sunt orientate NE-SE. Complexele de suprafață sunt mai degrabă aglomerări de chirpici fără a se putea preciza mai mult.

Spre est, la marginea terasei a existat un șanț cu pereții oblici și fundul drept care delimita în vreun fel așezarea dintr-un anumit moment. Complexe din epoca romană există și în afara perimetrului delimitat de acesta. Asemenea șanturi apar la marginile așezărilor din epoca romană situate pe terase câmpia Tisei.

Ceramica face parte din cele două mari categorii ale epocii romane în Barbaricum: la roată și cu mâna. Cea la roată este atât cenușie cât și roșiatică. Tot roșiatică sunt fragmentele de importuri romane de terra sigillata lisă. Ceramica lucrată cu mâna are caracteristicile celei din Câmpia de vest fiind decorată cu alveole. Există puține piese din fier. Din piatră au fost lucrate rășnițe rotative manuale sau cute pentru ascuțit lame de fier. Există și câteva fragmente din sticlă de la pahare. Unele dintre mărgelile erau tot din sticlă de culoare verzuie iar bronzul este reprezentat de o singură piesă, o brățară din tablă cu capetele lățite

118. Caracal, ud. Olt

Punct: Varianta Ocolitoare a municipiului Caracal

Autorizația de diagnostic arheologic nr. 20/2012

Colectiv: Mircea Negru – responsabil (USH București), George Mihai, Sabin Popovici (M Caracal)

DN6 – Varianta Ocolitoare a Municipiului Caracal este un sector de drum ce urmează a fi construit pe la sud de Municipiul Caracal, ca o variantă a vechiului traseu prin acest oraș.

Conform proiectului de cercetare de diagnostic arheologic, pe acest traseu, cu o lungime de 10 230 m, au fost practicate un număr de 142 de secțiuni. Acestea au avut lungimea standard de 20 m, lățimea de 1,00 m și adâncimi cuprinse între 0,70 m și 1,20 m. Secțiunile au fost trasate alternativ, de o parte și de alta a axului drumului, la o distanță de 20 de m una de alta.

Consultarea literaturii de specialitate și a colecțiilor arheologice deținute de muzeele din județul Olt, nu au permis aflarea de informații cu privire la posibilele situri arheologice pe sau în apropierea traseului DN6, Varianta Ocolitoare a Municipiului Caracal.

În conformitate cu configurația terenului, respectiv cu segmentarea traseului de către căi de comunicații, au fost delimitate un număr de trei sectoare. Acestea au fost denumite cu numere romane de la I la III, de la est la vest. În urma cercetărilor au fost identificate două situri arheologice.

Situl arheologic nr. 1 se află într-o zonă de interfluviu, poate cu o ușoară alveolare, greu de sesizat. El a fost surprins de la Km. 0+440 până la Km 0+570. Pentru delimitarea sa au fost practicate secțiunile de la S 8 la S 12. Suprafața afectată de lucrările este de cca. 2600 mp

Stratigrafia a fost următoarea: 0-0,30 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, sol vegetal; 0,30-0,45-0,50 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă cu vestigii arheologice din epoca romană; 0,50-0,70-1,00 m - strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic.

În cursul cercetării de diagnostic, în cadrul secțiunilor deja menționate, au fost descoperite fragmente de materiale de construcții (cărămizi, țigle), fragmente de vase ceramice de transport (amfore), de bucătărie (oale) și pentru servitul mesei (căni, castroane, strachini), precum și un fragment de opaiț.

Materialele arheologice descoperite permit datarea așezării în secolele II-III p.Chr.

Situl arheologic nr. 2 se află la sud-est de Municipiul Caracal, de o parte și de alta a pârâului Gologan (Caracal). Terenul este ușor înclinat către pârâu, cu o pantă lină. El a fost reperat de la Km. 0+890 până la Km 1+200. Suprafața afectată este de cca. 6600 mp. Pentru delimitarea sau au fost practicate secțiunile de la S 15 la S 20.

Stratigrafia a fost următoarea: 0-0,30 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă, sol vegetal; 0,30-0,40-0,50 m - strat de pământ de culoare cenușiu-negricioasă cu vestigii arheologice din epoca romană; 0,50 -1,00 m - strat de pământ de culoare castanie, steril arheologic.

Din epoca bronzului datează câteva fragmente de vase ceramice modelate cu mâna din pastă nisipoasă de culoare cenușie.

În cursul cercetării de diagnostic au fost descoperite fragmente de materiale de construcții (cărămizi, țigle, olane), fragmente de vase ceramice de transport (amfore), de bucătărie (oale), datate în secolele II-III p.Chr.

Câteva fragmente de vase ceramice modelate la roată din pastă fină de culoare cărămizie decorate cu linii orizontale incizate sau cu motive pictate, pot fi încadrate în secolele XVIII-XIX.

Cercetările de diagnostic arheologic efectuate pe traseele DN6 Lot 2, Alexandria-Craiova și Varianta Ocolitoare a Municipiului Caracal, fără a fi spectaculoase ca descoperiri au adus o serie de informații utile pentru cercetarea arheologică a zonei. Menționăm aici identificarea drumului roman de la Romula la Sucidava în apropierea Municipiului Caracal, descoperirea unei așezări romane importante prin dimensiunile sale de-a lungul acestui drum, și nu în ultimul rând, identificarea unei noi așezări de tip Militari-Chilia în vestul Munteniei, între cele două limesuri romane.

119. Carei, jud. Satu Mare

Punct: Bobald, Sit 1 (Varianta de ocolire a mun. Carei)

Cod sit: 136535.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 192/2012

Colectiv: Robert Gindele - responsabil, Liviu Marta, Cristian Virag, Peter Levente Szöcs, Nandor Attila Hago, Gianina Diana Igar, Zoltan Kadas (MJ Satu Mare)

Cercetările s-au desfășurat pe traseul drumului ocolitor al municipiului Carei, km. 8+130 - 8+750, pe o suprafață de 9.300 mp. Această suprafață a fost decapată mecanic, pe straturi, și s-a putut delimita conturul a 153 de complexe (împreună cu cele cercetate la diagnostic). Complexele aparțin următoarelor perioade: epoca bronzului, epoca Latène, epoca migrațiilor, epoca medievală timpurie.

Deși puține la număr, complexele arheologice din epoca bronzului din situl 1 vin să completeze foarte sugestiv situația din jurul tell-ului de la Bobald. Alături de tell, așezările deschise de pe terasă, și cei doi tumuli identificați în preajmă, săpăturile de salvare de la centura ocolitoare aduc elemente sugestive pentru marginea vestică a locuirii din epoca bronzului, respectiv faza Otomani III, ce reprezintă faza ultimei locuiri din cadrul tell-ului.

Așezarea celtică este formată din grupuri de locuințe și două ateliere de ars ceramică. Înainte de prelucrarea integrală a materialelor arheologice este greu de a stabili o datare mai strânsă. În mare putem constata ca așezare celtică de la Carei-Bobald I. D începe pe la sfârșitul La Tène-ului B2 și s-a evoluat în La Tène-ul C1, adică în cronologia absolută la începutul secolului III. până la mijlocul secolului II. a.Chr.

Așezării din sec. V- VI îi aparțin 12 locuințe (în 4 au fost atestate urme de prelucrare a osului și cornului), 2 cuptoare menajere cu gropi de deservire și două complexe cu fund plat, cu destinație necunoscută. Grupările de locuințe din secolele V- VI p.Chr. reprezintă unități economice rurale - „gospodării”, care au analogii foarte bune în așezările gepidice cercetate în Câmpia Tisei. Locuințele pot fi încadrate din punct de vedere tipologic în funcție de amplasarea gropilor de stâlpi din interior. În așezarea de la Carei avem o varietate mare de tipuri (cu câte o groapă pe mijlocul laturii scurte, câte trei gropi pe laturile scurte, gropi în colțuri) ale căror relevanță cronologică sau culturală poate fi cercetată detaliat în viitor. Foarte probabil, că există diferențe cronologice între grupurile de locuințe, o datare către mijlocul secolului V ne este indicată de un fragment dintr-un ulcior cu umeri fățeați din locuința 23.

Cele 24 de morminte cercetate din necropola gepidică din sec. VI p.Chr. fac parte probabil dintr-un cimitir mult mai mare. Situația din săpătură și configurația terenului ne permit să presupunem că am cercetat doar extremitatea vestică a unui cimitir cu „morminte în șiruri” (datate între 480 și 567-68), compus probabil din câteva sute de morminte.

O primă analiză funcțională a complexelor descoperite, datate în perioada medievală târzie (secolele XVI-XVII) permit asocierea lor cu periferiile unei așezări. Spre o astfel de interpretare ne îndreaptă urmele slabe de locuire propriu-zisă (doar două locuințe adâncite, nici o urmă a unor locuințe de suprafață) și existența masivă a complexelor asociate activităților agricole sau meșteșugărești (gropile de provizii, groapa de extragere a lutului, fântânile). Complexele de mai sus pot fi asociate fără îndoială cu satul medieval dispărut Bobald, aflat în imediata apropiere a suprafeței cercetate. Săpăturile arheologice anterioare (desfășurate intermitent, din 1966 până în 1980 și apoi, mai complet, între anii 2000-2003) au vizat cimitirul și biserica satului, identificate pe tell-ul de epoca bronzului de la Carei-Bobald. Identitatea cronologică dintre materialul descoperit cu ocazia acelor săpături și cel colectat cu ocazia cercetărilor de pe drumul ocolitor, precum și periegezele care indică o extindere a satului propriu-zis în afara tell-ului, în direcția suprafeței cercetate acum, reprezintă argumente suficiente înspre atribuirea complexelor medievale de pe situl 1 al drumului ocolitor al Careiului periferiei satului medieval târziu Bobald.

Cea mai neobișnuită descoperire datând din epoca medievală târzie este fără îndoială scheletul îngropat în groapa de provizii. Locația și alte elemente ale mormântului (cea mai relevantă fiind orientarea atipică) indică o înmormântare singulară, cu mult în afara ritualului obișnuit al perioadei, a cărei interpretare necesită analize (în special antropologice) suplimentare. [Robert Gindele]

120. Carei, jud. Satu Mare**Punct: Sit 2 (Varianta de ocolire a mun. Carei)****Cod sit: 136535.12****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 199/2012**

Colectiv: Liviu Marta, Robert Gindele, Zoltán Kádas (MJ Satu Mare), Alexandru Romât

Situl 2 a fost identificat ca reprezentând marginea vestică a unei așezări din epoca târzie a bronzului/ perioada timpurie a epocii fierului. În urma diagnosticului au fost stabilite două zone în care s-a constatat că noul drum intersectează așezarea aparținând culturii Gáva. În cele două zone, decapate mecanic pe o grosime de 0,20 – 50 m, au fost cercetate manual porțiuni din stratul de cultură și șase gropi cu materiale aparținând culturii Gáva. Una dintre gropi, prin modul de săpare, dimensiuni (9,55 x 7,60 m), umplutură și inventar, poate fi apreciată ca o groapă de extracție a lutului, tip de complex ce a mai fost întâlnit sub această formă în așezările din epoca târzie a bronzului.

În partea inferioară a stratului vegetal au fost identificate șapte morminte, poziționate grupat, ce reprezintă un mic cimitir sau un grup zonal de morminte dintr-un ansamblu mai mare. Inventarul mormintelor conținea, alături oasele incinerate slab păstrate, vase de ofrandă (maxim șapte) și două grupări (șiraguri?) de „inele de buclă”, piese ce încadrează cimitirul în epoca timpurie a bronzului.

Abstract:

Site 2 was identified as representing the western border of a settlement from the Late Bronze Age/Early Iron Age. Following the trial trenching two areas were established where the new road is intersecting the settlement belonging to the Gava culture. In these two areas, having the top soil mechanically removed by a thickness of 0.20 to 0.50 m, were manually excavated parts of the cultural layer and six pits with artefacts belonging to the Gava culture. One of pits, through the way it was dug, dimensions (9.55x7.60 m), filling, and inventory, may be appreciated as a pit for clay extraction, a kind of feature what was met before in this form on settlements from the Late Bronze Age.

In the lower part of the vegetal layer we identified seven graves positioned in a group. They may represent a small cemetery or a group of graves belonging to a larger assemblage. The inventory of the graves contains, along the poorly preserved cremated bones, offering vessels (maximum seven) and two groupings (strings?) of lock-rings, pieces dating the cemetery into the Early Bronze Age.

121. Făclia, com. Mircea Vodă, jud. Constanța**Punct: Valul mare de pământ (Autostrada Cernavodă - Constanța, tronson Cernavodă - Medgidia, km .159)****Cod sit: 62306.01****Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă: nr.****265/2011, 60/2012**

Colectiv: Oana Damian – responsabil (IAB), Eugen Paraschiv-Grigore, Mihai Vasile, Andra Samson, Ioana Paraschiv-Grigore, Daniel Ene, Florentin Munteanu (MNIR)

Afectarea pe o lungime de circa 100 m a unui segment din fortificația liniară Valul mare de pământ în vederea construirii investiției „Autostrada 2 București–Constanța, tronsonul Cernavodă–Medgidia, km 159” a determinat cercetarea obiectivului în toamna anului 2011 și primăvara anului 2012.

Valul mare de pământ face parte din categoria fortificațiilor liniare care brăzdează centrul Dobrogei, între localitățile Cernavodă și Constanța, fiind asociat cu valul mic de pământ și cu valul de piatră. Valul mare de pământ, cel mai scurt dintre cele trei valuri menționate, 41 km, are capătul estic la nord de Cetatea Pătului, situată pe malul drept al Dunării la circa 1 km nord-vest de satul Cochirleni, deci în același loc cu cel al valului mic de pământ, iar cel vestic la 1,5 km distanță de zidurile anticului Tomis. Complexul fortificat reprezentat de valul mare de pământ, așa cum a fost documentat prin cercetări arheologice efectuate încă din secolul al XIX-lea, constă dintr-un rambleu înalt de 3–4 m și lat la bază de 12–20 m, dotat cu două șanțuri, unul la nord, mai mare, și un altul mai mic, situat la sud de val, la care se adaugă o serie de castre și castele de pământ (63), de formă dreptunghiulară, amplasate pe latura sudică a valului, cărora li se adaugă fortificația de piatră de la Cetatea Pătului, precum și – după unele păreri – cele două ringuri de la Poarta Albă. Cercetările arheologice, reprezentate fie de simple periegheze, fie de sondaje propriu-zise și, în special, materialul arheologic, cu precădere ceramic, descoperit cu această ocazie, pledează pentru o datare a valului mare de pământ în perioada secolelor IX–X. Chestiunea definirii puterii politico-militare care a decis ridicarea valurilor a rămas controversată, în această privință existând două principale puncte de vedere: unul care atribuie ridicarea valurilor epocii primului țarat bulgar, iar altul care consideră că aceste fortificații sunt opera Imperiului bizantin¹.

Porțiunea valului cercetată, situată la sud de Canalul Dunăre – Marea Neagră, la sud-vest de localitatea Făclia și la vest de punctul Gura Ghermelelor, în primii 7 km vestic ai valului, este amplasată într-o zonă mărginită la nord de o râpă naturală adâncă, ce pare să fi completat complexul din punctul de vedere al fortificării. Cercetarea arheologică preventivă desfășurată în campaniile 2011–2012 și-a propus punerea în evidență a elementelor constitutive ale complexului fortificat reprezentat de valul mare de pământ, precum și identificarea unor elemente care să poată contribui la încadrarea sa cronologică strictă și implicit, la atribuirea sa unei forțe politico-militare.

Dat fiind tipul de obiectiv – fortificație liniară fără elemente de viețuire sau funerare asociate –, precum și timpul foarte scurt avut la dispoziție pentru cercetarea acestuia, au fost proiectate două secțiuni, perpendiculare pe traseul valului, orientate N–S, cu lungimi cuprinse între 37 și 62 m și lățimi variind între 5 și 8 m, cu opt martori stratigrafici de 6 m lățime. Săpăturile din campaniile 2011–2012 anului au fost efectuate prin combinarea lucrului mecanic și manual, cu ajutorul a două buldo-excavatoare dotate cu lamă de taluz și a 60 de lucrători, pe parcursul a circa 100 de zile. După epuizarea secțiunilor, au fost săpați și toți martorii stratigrafici.

Cercetările arheologice desfășurate au pus în evidență date stratigrafice, precum și materiale arheologice, permițând și o serie de observații în ceea ce privește valul propriu-zis. Stratigrafia se prezintă astfel, de sus în jos: un nivel de pământ brun cenușiu, cu o grosime cuprinsă între 0,10–1 m, reprezentând vegetalul actual, foarte puțin păstrat pe partea superioară a valului; un nivel pământ argilos galben lutos mai afânat, ridicat sub formă de rambleu, cu o grosime cuprinsă între 2 și 2,70 m, placat pe laturile de nord și de sud cu pământ cenușiu, scos din șanțurile de la nord și sud de val; un nivel de pământ cenușiu gălbui, reprezentând vegetalul antic,

¹ Pentru bibliografia și problematica valurilor trasdobrogeene vezi I. Banea, Dobrogea între anii 681–1186, în I. Banea, Șt. Ștefănescu, *Din istoria Dobrogei*, vol.III, *Bizantini, români și bulgari la Dunărea de Jos, București*, 1971, p. 97–120; P. Diaconu, *Cîteva considerații în legătură cu valurile din Dobrogea*, *Pontica*, 5, 1972, p. 373–380; R. Rașev, *Les vallums de Dobrudža dans le développement de la fortification ancienne bulgare, în Dobrudža. Etudes ethnoculturelles*, Sofia, 1987, p. 48–56, nota 4.

cu o grosime de 0,40–0,80 m, prezentând până la patru straturi de depunere, care se contaminează în zona descendentă a rambleului cu vegetalul actual care a umplut șanțurile, secționat de cele două șanțuri; un nivel de pământ argilos galben lutos compact in situ, cu grosimi înregistrate de până la 2 m; în șanțuri se observă, în cel sudic pământ brun cenușiu vegetal de umplutură, în timp ce în cel nordic, în acord cu adâncimea mai mare, se observă mai multe straturi de umplutură, alternând depunerile brune cenușii vegetale cu cele loessoide, semn al umplerii în timp.

Prin însumarea datelor oferite de secțiunile cercetate la sud de localitatea Făclia, com. Mircea Vodă, au fost obținute următoarele date referitoare la structura fortificației liniare reprezentate de valul mare de pământ: lățimea întregului complex în momentul construcției era cuprinsă între 30 și 36 m, din care șanțul nordic are deschiderea cuprinsă între 4 și 6,70 m, adâncimea fiind de 3–3,60 m, iar șanțul sudic, săpat la 5–7 m distanță de val, are lățimea cuprinsă între 3,60 și 6,50 m, iar adâncimea sa variază între 2 și 3,90 m; înălțimea actuală a valului este cuprinsă între 2 și 2,90 m; adâncimea inițială a șanțului din fața valului, deci nordic, și înălțimea păstrată a valului totalizează între 8 și 10,40 m. Considerăm că datele tehnice (lățimea și adâncimea șanțurilor, varietatea aspectului lor – forma de „U”, de „V”, de trapez cu baza mică în partea inferioară), oarecum deosebite de cele deja cunoscute privind maniera de edificare a fortificației liniare reprezentate de valul mare de pământ, date tehnice diferite inclusiv la nivelul cercetării de teren în cauză, dar variind între anumite limite, reprezintă un argument în favoarea ideii unui act de fortificare fără un proiect prestabilit, urmând configurația terenului. rolul elementului uman care a contribuit la punerea în operă a lucrării fiind extrem de important. Cercetările din 2011–2012 au confirmat faptul că valul a fost ridicat cu ajutorul pământului excavat din ambele șanțuri și au evidențiat prezența unor trepte săpate în pământul de pe latura sudică a rambleului, în special în porțiunea estică a zonei cercetate, ce permiteau probabil accesul apărătorilor spre partea superioară a fortificației, iar depășirea șanțului sudic, de adâncime relativ mare, era asigurată eventual prin intermediul unor pasarele de lemn. Din punctul de vedere al amenajărilor legate de construcția valului, a fost constatată doar prezența unor pietre de dimensiuni mici, a căror dispunere nu indică o căptușire a șanțurilor cu piatră, pentru mărirea rezistenței pământului la alunecare, ci doar, pe alocuri, o întărire a rambleului pe latura sudică, în genul unei contratrepte, fără a se putea vorbi însă de echivalentul unui nivel de călcare pietruit la sud de val. Cât privește pasajele prezente pe traseul valului, am opinat pentru funcționalitatea de „drumuri” trasate într-o epocă relativ târzie, din rațiuni de comoditate, idee susținută de cel înregistrat la vest de zona excavată în campaniile 2011–2012 și devenit parte din organizarea de șantier a constructorilor autostrăzii. Nu trebuie uitat totuși faptul că drumul în cauză se află relativ aproape de castrul III Tocilescu = XXIV Schuchardt, putând fi pus, eventual, în legătură cu acesta. Din păcate, contextul cercetării nu a permis studiul relației dintre fortificația de pământ și castrul situat la sud.

Materialul arheologic constă în fragmente ceramice descoperite în nivelul vegetal antic, precum și în șanțul nordic și, mai ales, sudic, al fortificației, cercetate în cadrul secțiunilor și martorilor stratigrafici amintiți mai sus, fragmente ce provin de la amfore aparținând epocii elenistice și romane și de la oale medievale timpurii. Acestea li se adaugă un vârf de săgeată din fier descoperit în șanțul nordic al valului (în S 3).

Considerăm că descoperirile din 2011–2012 aduc elemente noi privind maniera de ridicare a valului mare de pământ, măcar prin simpla raportare la cercetările de teren cele mai apropiate de punctul cercetat, și anume cele din 2001, efectuate cu ocazia instalării conductei de tranzit gaze Rusia–Grecia, Turcia, la km 128 de pe gazoduct, într-un punct situat în zona localității Cochirleni².

² Gh. Papuc, Cochirleni, com. Rasova, jud. Constanța, Valul mare de pământ, CCA 2002, p. 107–108, nr. 72.

Remarcăm, în cazul punctului cercetat în apropierea localității Făclia, adaptarea constructorilor la particularitățile terenului în zona respectivă a traseului valului, în sensul opțiunii lor pentru o lărgime și o adâncime mai mici ale șanțului nordic, calitatea de obstacol în fața atacatorilor fiind suplinită în cazul segmentului cercetat de râpa naturală adâncă și abruptă aflată la nord de val, iar rolul șanțului nordic devenind, în cazul de față, în mai mică măsură defensiv, cât dictat de necesitatea obținerii de pământ pentru înălțarea rambleului, ceea ce explică și adâncimea mult mai mare a șanțului sudic, determinată probabil de nevoia obținerii unei cantități suplimentare de pământ.

În absența oricăror complexe arheologice suprapuse sau care să suprapună fortificația cercetată, indicii în stabilirea unei cronologii relative, pe baza materialului ceramic și a vârfului de săgeată descoperite în nivelul vegetalului antic, reprezentând nivelul de construcție al valului, ca și în șanțurile fortificației, avansăm ipoteza ridicării acesteia în epocă medievală, respectiv în secolele IX–X, cu accent pe primul veac amintit; din punctul de vedere al atribuirii fortificației, fără a dori pentru moment să adâncim polemica științifică, ne situăm pe poziția, exprimată deja în mai multe rânduri, a apartenenței complexului la realitățile istorice, politice și militare ale primului țarat bulgar³.

122. Ip, com. Ip, jud. Sălaj

Punct: La Concasoare (Autostrada Transilvania, tronson 3C, km. 0+000 – 0+150)

Cod sit: 141731.10

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 168/2012

Colectiv: Dan Băcuet-Crișan - responsabil, Ioan Bejinariu, Dan Culic (MJIA Zalău)

Localitatea Ip se află pe valea râului Barcău. Situl din punctul Ip „La concasoare” este amplasat pe a doua terasă a râului Barcău, pe partea stângă a acestuia.

Cercetarea a avut drept obiectiv principal salvarea vestigiilor arheologice și eliberarea terenului de sarcină arheologică, stabilirea stratigrafiei sitului și colectarea cât mai multor informații despre tipul de habitat.

Au fost trasate zece unități de cercetare arheologică notate S. I/2012, S. II/2012, S. III/2012, S. IV/2012, S. V/2012, S. VI/2012, S. VII/2012, S. VIII/2012, S. IX/2012 și S. X/2012. Decopertarea a fost efectuată mecanizat după care am trecut la săpătura manuală.

Din punct de vedere stratigrafic am constatat următoarea situație: humus cenușiu arat, depunere lut maroniu-cenușiu, strat negricios mălos (pe o mică porțiune în partea de est a suprafeței investigate arheologic), lut gălbui steril din punct de vedere arheologic.

La finalul săpăturilor arheologice preventive au fost identificate și cercetate 5 complexe arheologice. Toate complexele arheologice descoperite sunt gropi menajere cu inventar arheologic extrem de sărăcăcios. Complexe arheologice au fost descoperite numai în două unități de cercetare: în S. VIII/2012 (complexele C. 1, C. 2, C. 3 și C. 4) și în S. IX (complexul C. 5).

Din cele 5 complexe arheologice descoperite numai trei au avut inventar arheologic. Materialul arheologic descoperit în aceste complexe este extrem de sărac și constă într-o daltă de piatră și câteva fragmente ceramice de culoare cărămizie și brun-cărămizie.

Referitor la cronologia vestigiilor descoperite, caracteristicile inventarului arheologic indică apartenența cronologică la perioada neolitică.

³ Vezi în acest sens P. Diaconu, *Date noi privind „Valul mare de pământ din Dobrogea, Peuce, 4, 1973–1975, p. 199–208.*

În urma cercetărilor preventive derulate în acest punct am constatat următoarele:

- au fost descoperite extrem de puține vestigii arheologice.
- vestigiile s-au concentrat în capătul de est al zonei cercetate, adică între km. 0+000- km. 0+050 ceea ce înseamnă că ne aflăm de fapt la marginea sitului arheologic.
- situl arheologic se întinde spre est în afara suprafeței ocupate de tronsonul 3C al Autostrăzii Transilvania.

Bibliografie:

Sanda Băcuet-Crișan, Neoliticul și eneoliticul timpuriu în Depresiunea Șimleului, Alba Iulia, 2008.

Abstract:

At the end of rescue archaeological excavations have been identified and investigated five archaeological features. Archaeological material found in these features is very poor and consists of a stone ax and a few pottery sherds. The archaeological vestiges belong to the Neolithic period.

123. Marca, com. Marca, jud. Sălaj Punct Husău (Autostrada Transilvania, tronson 3 C, km. 2+870-3+050)

Cod sit: 141955.09

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 100/2012
Colectiv: Ioan Bejinariu – responsabil, Dan Băcuet-Crișan – responsabil sector, Dan Culic (MJIA Zalău)

Cercetarea arheologică a avut un caracter preventiv, impus de proiectul amenajării Autostrăzii "Transilvania". Este vorba despre tronsonul 3C al autostrăzii, iar situl din punctul "Husău" se află între km. 2+870 – 3+050 ai acestui tronson care începe în localitatea Ip (jud. Sălaj) și se sfârșește la Borș (jud. Bihor). Situl arheologic este amplasat în extravilanul loc. Marca, la est de sat, către loc. Ip, în lunca Barcăului. Actualmente cursul râului se află la circa 200 m sud de zona investigată a sitului. Situl a fost descoperit în toamna / iarna anului 2003 cu ocazia unor cercetări de suprafață, însă ceramica descoperită nu a fost suficient de ilustrativă pentru a putea preciza încadrarea culturală și cronologică a sitului. În primăvara anului 2012, cu ocazia diagnosticului de teren a fost stabilită întinderea sitului pe traseul proiectat al autostrăzii. Totodată am putut dovedi că situl se întindea pe o suprafață mult mai mare, spre sud, întrucât în malul Barcăului se observă foarte bine un strat de cultură cu materiale ceramice similare celor din zona unde a fost efectuată cercetarea arheologică. Așezarea pare să fi fost amplasată de-a lungul unui meandru al râului. Spre est, respectiv sud-est am surprins urma bancului nisipos al râului. Situarea sitului în zona de luncă a unui râu cu un traseu capricios, foarte meandrat, care adesea a produs inundații serioase a făcut ca în cele cca. 3 milenii care au urmat părăsirii așezării, aceasta să fie suprapusă de un strat consistent de aluviuni. Stratul depunerilor antropice, aferent locuirii din Bronzul Târziu este suprapus de un strat consistent de sol maroniu-lutos, compact, adesea cu lentile de nisip ori pietriș, care-i trădează originea aluvionară. Grosimea maximă a stratului de cultură atinge 0,20-0,30 m, iar cea a stratului aluvionar care-l suprapune atinge 0,80 -1,00 m.

În urma cercetărilor efectuate s-a stabilit că situl a fost locuit în preistorie pe parcursul unei singure etape, în perioada Bronzului Târziu. Au fost descoperite în sectorul cercetat 90 de complexe arheologice. Este vorba despre nouă construcții, de

presupus locuințe, două depuneri constând din câte un vas precum și un depozit de vase (9 recipiente în total) și 78 de gropi. Inventarul arheologic recuperat constă mai ales din ceramică. Ceramica ce provine din locuințe nu este foarte numeroasă și cel mai adesea este în stare foarte fragmentară. Acest aspect lasă impresia că așezarea nu ar fi fost părăsită în grabă, fapt ce a permis locuitorilor să-și recupereze cea mai mare parte a bunurilor. Surprinde și lipsa cvasi-totală a metalului din suprafața cercetată a așezării (un singur fragment de bronz). Însă dat fiind faptul că este vorba despre un rest de turnare, iar în cuprinsul așezării a mai fost descoperit și un cep de turnare confectionat din gresie avem dovada clară a prezenței unui / unor meșteri artizani care prelucrau bronzul în așezarea de la Marca "Husău".

Suprafața cercetată a sitului de la Marca "Husău" aparține unei așezări care evoluează pe parcursul unei anumite etape a Bronzului Târziu din zona sud-estică a Tisei Superioare. Ceramica sugerează o așezare în evoluție. Este vizibilă trecerea de la forme și ornamente caracteristice grupului cultural Cehăluț-Hajdúbagos, documentat în primele două etape ale Bronzului Târziu între cursul Crasnei și Barcăului spre forme, tehnici de confectionare a ceramicii și ornamente caracteristice fazei de formare a culturii Gáva, în etapa Bronz Târziu III. Între cele două aspecte pare să nu existe nicio cezură. Situația este analoagă celei documentate în alte situri contemporane de pe cursul inferior al Someșului, precum cea de la Petea "Vamă" unde însă fondul din care evoluează cultura Gáva este cel de tradiție Suci de Sus II – Lăpuș I.

Așezarea de la Marca "Husău", teoretic este contemporană, cel puțin parțial cu cea din punctul "Sfârșuș 2", aflată la mai puțin de 1 km spre vest. În cazul celei de-a doua însă, fondul genetic de tip Cehăluț-Hajdúbagos este mai puțin sesizabil, dar situația poate fi pusă și pe seama faptului că a fost cercetată doar o mică parte a așezării, o zonă mărginașă, cu puține complexe. La cel mult 5 km, în amonte pe cursul Barcăului a fost sondată în urmă cu cca. 3 decenii o altă așezare datând din aceeași etapă de formare a culturii Gáva. Astfel baza documentară pentru definirea etapei de început a acestei culturi devine mult mai consistentă. Rămâne un deziderat pentru viitor, precizarea relației acestor așezări cu așezarea fortificată de la Marca "Ierțașul Petacilor" care străjuia intrarea dinspre est în defileul Barcăului din zona acestei localități.

Abstract:

The rescue excavations from Marca "Husău" were carried out in the national project "Transilvania Motorway". Over about two months was investigated a surface about 9.000 m² belonging to a Late Bronze Age settlement being discovered 90 features (remains of constructions, pits and 3 deposits of vessels).

124. Marca, com. Marca, jud. Sălaj**Punct: Sfârâuaș I (Autostrada Transilvania, tronson 3C, km. 4+050 - 4+250)****Cod sit: 141955.07****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 41/2012**

Colectiv: Dan Băcueț-Crișan - responsabil, Ioan Bejinariu, Dan Culic (MJIA Zalău)

Situl arheologic de la Marca „Sfârâuaș” I este plasat pe traseul Autostrăzii Transilvania, Tronson 3C, km 4+050 - 4+250, partea stângă a șoselei Zalău-Oradea, pe a doua terasă a râului Barcău (malul stâng). Situl arheologic a fost identificat în urma unor sondaje arheologice de investigare efectuate în anul 2008 și soldate cu descoperirea unor urme de locuire preistorice și din perioada medievală timpurie.

Cercetarea a avut drept obiectiv principal salvarea vestigiilor arheologice și eliberarea terenului de sarcină arheologică, stabilirea stratigrafiei sitului și colectarea cât mai multor informații despre tipul de habitat.

Cercetarea arheologică preventivă a fost realizată prin deschiderea mai multor unități de cercetare arheologică notate: S. I/2012, S. II/2012, S. III/2012, S. IV/2012, S. V/2012 și S. VI/2012. Decopertarea a fost efectuată mecanizat după care am trecut la săpătura manuală.

Din punct de vedere stratigrafic am constatat următoarea succesiune: humus cenușiu arat, depunere lut maroniu, strat cenușiu mîlos, lut gălbui steril din punct de vedere arheologic.

Din cele 58 de complexe arheologice descoperite și cercetate 3 sunt preistorice (epoca bronzului) iar restul de 55 aparțin evului mediu timpuriu (sec. VII-VIII).

În unitățile de cercetare arheologică notate S. I/2012, S. II/2012 și S. III/2012 nu au fost descoperite complexe arheologice! Complexe arheologice au fost descoperite numai în unitățile de cercetare S. IV/2012, S. V/2012 și S. VI/2012.

Locuirea preistorică. Complexele arheologice preistorice aparțin perioadei târzii a epocii bronzului. Două dintre complexe sunt gropi cu depunere rituală iar al treilea este o anexă gospodărească.

Locuirea medievală timpurie. Complexele arheologice medievale timpurii sunt de mai multe tipuri: locuințe, anexe gospodărești, instalații de foc amenajate în aer liber, gropi menajere, gropi de stâlp.

Foarte interesante sunt locuințele care erau toate prevăzute cu o cale de acces (intrare) săpată ușor în pantă și plasată pe una din laturi. O parte din construcțiile anexe (anexele gospodărești) erau prevăzute și ele cu căi de acces. Instalațiile de foc amenajate în aer liber cercetate sunt de trei tipuri: cuptor cu pereții din piatră, vatră simplă și cuptor cu boltă.

Materialul arheologic descoperit este extrem de interesant și divers. Ceramica constituie artefactul majoritar în cadrul descoperirilor de aici. Interesant este faptul că există o mare diversitate a formelor ceramice descoperite: oala fără toarte, tava, țestul, castronul, strachina, vasul amforoidal. Alături de vasele ceramice au mai fost descoperite și câteva artefacte confecționate din metal, piatră sau lut.

În ceea ce privește cronologia vestigiilor medievale timpurii descoperite, caracteristicile inventarului arheologic (precum și caracteristicile tipurilor de complexe identificate) indică un orizont cronologic reprezentat de secolele VII-VIII), mai exact a doua jumătate a sec. VII – prima jumătate a sec. VIII).

Bibliografie:

Dan Băcueț-Crișan, *Așezările din sec. VII-IX de pe cursul superior și mijlociu al râurilor Barcău și Crasna*, Cluj Napoca, 2007.

Abstract:

Rescue archaeological research was carried out by opening several archaeological research units denoted by S. I/2012, II/2012 S., S. III/2012, S. IV/2012, S. and S. V/2012 VI / 2012. Of the 58 archaeological features investigated, 3 features are prehistoric (Late Bronze Age) and 55 features belong to the Early Middle Ages (VII th – VIII th centuries A. D.).

125. Marca, com. Marca, jud. Sălaj**Punct: Sfârâuaș II (Autostrada Transilvania, tronson 3 C, km. 3+782 – 3+850)****Cod sit: 141955.08****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 42/2012**

Colectiv: Ioan Bejinariu – responsabil, Dan Băcueț-Crișan – responsabil sector, Dan Culic (MJIA Zalău)

Localitatea Marca este amplasată pe valea Barcăului, la limita vestică a județului Sălaj, într-o zonă cu un relief variat, de la cel de luncă, până la cel înalt, cu aspect montan. Situl arheologic din punctul „Sfârâuaș 2” se află la nord-est de localitate, către satul Ip, aproximativ în zona de luncă a râului Barcău. Situl a fost descoperit cu ocazia diagnosticului de teren efectuat spre sfârșitul anului 2008 pe acest sector al tronsonului 3C a Autostrăzii Transilvania. În acest context, pe sectorul menționat, aproximativ între km. 3+782 – 3+850 au fost descoperite cu ocazia sondajelor, indicii ale existenței unui sit arheologic (ceramică, fragmente de lipitură de pereți, etc.). Suprafața care a făcut obiectul investigației cu caracter preventiv din anul 2012 se află în zona de contact a unei terase întinse, cu expunere sudică, cu zona mai joasă, de luncă a râului Barcău.

Cercetarea arheologică a avut un caracter preventiv, în cadrul proiectului național Autostrada „Transilvania”. Așezarea se află pe o terasă cu expunere sudică, pe malul drept al Barcăului, la cca. 0,5 km de cursul actual al râului. Traseul proiectat al autostrăzii a intersectat doar limita sudică a așezării, partea cea mai joasă. În suprafața cercetată, stratul de cultură a fost surprins doar spre limita sa nordică. Acesta are o grosime maximă de 0,45-0,55 m și un aspect cenușiu-lutos. Stratigrafic, acest nivel suprapune un nivel negru-lutos, steril și este suprapus de un strat gri-nisipos de proveniență aluvionară, respectiv de un alt strat galben-sfărâmițos, a cărui parte superioară a fost arată. În martorul lăsat perpendicular pe axul autostrăzii, aproximativ între m. 43 și 45 am putut urmări stratul de cultură, doar pe o lungime de aproximativ 6 m de la latura nordică a suprafeței spre ax, după care dispăre.

În total, în zona cercetată a sitului de la Marca, punctul „Sfârâuaș 2” au fost descoperite 10 complexe arheologice. Pe baza datelor stratigrafice și a inventarului arheologic al acestor complexe, am putut preciza că acest sector al sitului a fost locuit pe parcursul unei perioade a Bronzului Târziu. Cele 10 complexe s-au grupat spre limita nord-vestică a zonei excavate, majoritatea la cel mult 6-7 m sud de profilul nordic și doar 4 dintre ele între 8 și 19 m sud de acesta. Mai departe, spre sud de această grupare nu au mai fost surprinse alte complexe. Materiale ceramice sau chirpici au apărut sporadic și în jumătatea sudică a zonei investigate, însă preponderent într-un strat cu nisip aluvionar, ceea ce sugerează că este vorba despre artefacte ajunse datorită efectelor inundațiilor. Inventarul arheologic al celor zece complexe descoperite nu este foarte bogat și constă exclusiv din fragmente ceramice. Complexul cu cel mai „bogat” inventar s-a dovedit a fi Cpx. nr. 4. Inițial s-a conturat ca o grupare de resturi ceramice apărute la o adâncime de 0,92 m de la actualul nivel de

călcare. Sub această grupare a apărut conturul gropii, cu un aspect oval. În inventarul gropii au apărut fragmente de la un castron de mari dimensiuni, cu marginea modelată cu lobi proeminenți, ascuțiți, precum și fragmente ce provin de la un vas de mari dimensiuni, cu colorit caracteristic, negru la exterior, maroniu-cărămiziu la interior. Alte câteva fragmente provin de la un vas decorat cu caneluri oblice late, delimitate de margini reliefate. În afara inventarului ceramic menționăm câteva oase aflate însă într-o stare de conservare precară. Majoritatea ceramicii descoperite în complexele cercetate, mai ales anumite forme (castronul cu buza modelată cu lobi proeminenți, arcuți, fragmentele decorate cu caneluri late, delimitate de nervuri reliefate, etc.) sugerează o fază timpurie, de formare a culturii Gáva. Dar există și fragmente, care prin decor, fac trimitere spre o fază pre-Gáva, de perioadă Cehăluț-Hajdúbagos. Nu excludem însă posibilitatea ca așezarea să fi continuat și pe parcursul fazei „clasice” Gáva, fapt indicat de puține fragmente descoperite în stratul de cultură.

Înclinăm să punem în legătură cu locuirea din acest punct alte două complexe, atribuite de asemenea perioadei Bronzului Târziu, apărute la limita estică a sitului medieval timpuriu de la "Sfărăuș 1", la circa 200 m vest de gruparea de gropi din situl nostru. Este vorba în ambele cazuri despre depuneri de vase. Materiale ceramice, în mare parte anologice celor din situl de la Marca "Sfărăuș 2" au fost descoperite în apropiere, tot pe valea Barcăului, în stațiunea de la Zăuan, punctul "Banffytag".

Abstract:

The rescue excavations from Marca "Sfărăuș 2" were carried out in the national project "Transilvania Motorway". The features discovered here (only pits and remains of a fireplace) belong to Late Bronze Age, to an incipient stage of Gáva culture. Only the southern boundary of the site was affected by the motorway project.

126. Nădlac, jud. Arad

Punct: Sit 1 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 0+000 - 0+300)

Cod sit: 9636.03

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 276/2011

Colectiv: Sorin Ilie Cociș - responsabil, Ferencz Szabolcs – responsabil sector, Vlad Andrei Lăzărescu, Coriolan Horațiu Opreanu, Adrian Ursuțiu, Cumurciuk Korneliu, Urák Malvinka, Alpár Dobos, Silvia Mustață (IAIA Cluj) Costin Daniel Țuțuianu (MCDR Deva), Cristina Cordoș, Ana Ignat, Alexandra Cociș, Ferencz Mátéfi Ágota, Mihai Vlad Săsărman, Andrei Mihai, Gelu Copos, Marian Lie, Narcis Ciobanu, Paul Petric, Alexandru Brehuescu, Balogh Tamás, Ștefania Cizmar

Cercetările arheologice preventive pe Autostrada Nădlac-Sibiu, tronsonul Nădlac-Pecica, Lot 1 km 0+000-22+218, și bretea, km, 0+000-5+911, jud. Arad, sau desfășurat în mai multe etape, pe parcursul a doi ani. Diagnosticul a fost efectuat de Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca iar investigația arheologică a fost efectuată de IAIA Cluj-Napoca în colaborare cu Complexul Muzeal Arad. Pe parcursul mai multor campanii extinse pe doi ani, cu numeroase întreruperi datorate incapacității constructorului de a finanța cercetarea preventivă, ductul autostrăzii a fost cercetat integral. La acesta se adaugă și un sit de pe bretea de legătură Nădlac. Alte trei situri identificate pe bretea de legătură nu au fost investigate din cauza rezilierii contractului constructorului. Datorită

întreruperilor frecvente a cercetărilor preventive ce au avut ca urmare dublarea timpului de execuție a lucrărilor, publicarea rezultatelor a devenit posibilă doar în anul 2013.

Situl 1M (km0+000 - 0+300) identificat cu ocazia proiectului investițional a fost inedit până la data începerii diagnosticului arheologic. Pe cele circa 1,5 ha decapate mecanic integral au fost descoperite în total 86 de complexe arheologice, compuse din locuințe adâncite de mari dimensiuni, cuptoare, morminte, gropi menajere de dimensiuni variabile cu sau fără inventar, precum și numeroase șanțuri sarmatice răspândite pe întreaga suprafață a sitului.

Complexele aferente sitului 1M, aparținând epocii deja menționate se află grupate în general în centrul perimetrului investigat, fiind mărginite de șanțuri contemporane lor ce ies din limita autostrăzii spre nord, sud, cât și spre vest, trecând frontiera pe partea ungară, fapt ce indică faptul că probează o locuire mai extinsă. Situl 1M a fost cercetat dincolo de granița de colegii maghiari.

Cele mai semnificative descoperiri sunt ansamblurile funerare M1 (028-029) și M2 (032-033).

Ansamblul funerar M1 constă din: 1 - (Cx 028) - șanț de formă circulară, cu pereții ușor înclinați spre bază, iar fundul este plat. Lățimea complexului la conturare este de aproximativ 1,4 m, iar adâncimea medie, surprinsă în funcție de nivelul de decapare, este de aproximativ 0,4 m. Umplutura constă dintr-un pământ brun-cenușiu, afânat, nepigmentat, în care a fost descoperit material ceramic de factură sarmatică. Diametrul maxim exterior al complexului este de 12 m; 2 - (Cx029)- complex de formă rectangulară, dispus în centrul ringului, cu laturile lungi pe direcția N-S. Lungimea maximă surprinsă la conturare este de 4 m, iar lățimea este de 2,66 m. La o adâncime de aproximativ 0,9 m, a fost surprinsă o structură din lemn. Cele patru bârne transversale sunt depuse la o distanță de aproximativ 0,6 m, acestea au o lățime de 0,2 m și o grosime de 0,04 m. Bârnelor au fost surprinse pe o lungime care variază de la 2 m la 2,1 m. Cele două grinzi depuse de-a lungul laturilor lungi, au o distanță între ele de aproximativ 1,7 m. din cauza stadiului avansat de degradare, nu se poate stabili lățimea și grosimea acestora. În partea centrală a amenajării, a fost descoperit un femur. Se poate presupune faptul că defunctul a fost deranjat de alte intervenții ulterioare depunerii în camera funerară. În apropierea colțului sud-estic, a fost descoperit un fragment dintr-o piesă din fier, care făcea probabil parte din inventarul funerar al defunctului. Din punct de vedere cultural, complexul este sarmatic.

Ansamblul funerar M 2 constă din: 1 - (Cx032) Complexul prezintă sub forma unui șanț de formă circulară, cu pereții ușor înclinați spre bază, iar fundul este plat. Din punct de vedere metodologic s-a procedat la golirea integrală a complexului și păstrarea unor martori de aproximativ 0,4 m. Lățimea complexului la conturare este de aproximativ 1,8 m, iar adâncimea medie, surprinsă în funcție de nivelul de decapare, este de aproximativ 0,4 m. Umplutura constă dintr-un pământ brun-cenușiu, afânat, nepigmentat, în care a fost descoperit material ceramic de factură sarmatică. Diametrul maxim surprins al complexului este de 12,3 m; 2 - (Cx033) – groapă de formă dreptunghiulară, cu laturile lungi pe direcția N-S și dispusă central în raport cu șanțul circular (Cx 032). Lungimea maximă surprinsă la conturare este de 3,84 m, iar lățimea este de 2,5 m. Pe parcursul cercetării integrale a complexului, s-a confirmat faptul că acesta reprezintă de fapt o amenajare de tip funerar. La o adâncime de aproximativ 1 m, de la nivelul de decapare, a fost surprinsă o structură din lemn formată din două bârne depuse la o distanță de 1,4 m una de cealaltă, de-a lungul laturilor lungi și două bârne transversale depuse la o distanță de 2,6 m una de cealaltă de-a lungul laturii scurte a amenajării. Bârnelor lungi au fost surprinse pe o lungime de 3,16 m și respectiv 2,9 m, iar cele scurte pe o lungime de

1,72 m și respectiv 1,5 m. Acestea au o lățime de aproximativ 0,14 m. În interiorul structurii din lemn au fost surprinse resturile osteologice umane, ale unui defunct depus în această cameră funerară. De asemenea, ca și în cazul Cx 029, deoarece resturile osteologice nu se află în poziție anatomică, mormântul pare să fie deranjat de unele intervenții ulterioare, deși nu au fost identificate urme ale gropii de jefuire. În partea nordică a complexului, în interiorul structurii din lemn a fost surprins un vas întreg de dimensiuni mici, din pastă semifină, cu angobă roșie. Tot în această zonă, au fost descoperite fragmente ale unei piese din bronz, iar în partea centrală a amenajării încă două fragmente ale unor/unei piese din fier. Toate acestea par să fi făcut parte din inventarul funerar al defunctului.

Cele două morminte cu ring au bune analogii în lumea sarmatică. Pe teritoriul României ele sunt o premieră după cunoștințele noastre. Cronologic ambele construcții funerare pot fi datate în sec. III. p.Chr.

Ca elemente de datare pentru restul complexelor sarmatice (locuințe ?, cuptoare, și gropi menajere) dispunem exclusiv de materialul ceramic. Materialele arheologice permit o încadrare în secolele III- IV (ceramică de factură sarmatică lucrată la roată și la mâna în pastă grosieră, precum și cioburi grafitate).

127. Nădlac, jud. Arad

Punct: Sit 2 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 1+125 - 1+440)

Cod sit: 9636.04

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 277/2011

Colectiv: Adrian Ursuțiu - responsabil, Ferencz Szabolcs – responsabil sector, Vlad Andrei Lăzărescu, Sorin Ilie Cociș, Coriolan Horațiu Opreanu, Cumurciuk Korneliu, Urák Malvinka, Alpár Dobos, Silvia Mustață (IAIA Cluj) Costin Daniel Țuțiuianu (MCDR Deva), Cristina Cordoș, Ana Ignat, Alexandra Cociș, Ferencz Mátéfi Ágota, Mihai Vlad Săsărman, Andrei Mihai, Gelu Copos, Marian Lie, Narcis Ciobanu, Paul Petric, Alexandru Brehuescu, Balogh Tamás, Ștefania Cizmar

Teren în pantă ușoară, situat la nord de orașul Nădlac, pe terenurile agricole ale acestuia, la 1,25 km de frontieră spre est, pe traseul autostrăzii. Situl a fost identificat de colegii de la Complexul Muzeal Arad cu ocazia periegezei efectuate pentru acest proiect investițional. Ulterior, la diagnoza executată de Institutul de Arheologie și Istoria Artei Cluj-Napoca au fost identificate și cercetate primele 8 complexe arheologice. Pentru cercetarea sitului a fost practicată o investigație în suprafață efectuată cu excavator cu cupă de taluz, fiind decapată integral o suprafață de 150 x 70 m. Solul de pe întreaga suprafață supusă cercetării arheologice este reprezentat de un pământ cenușiu, afânat, propice agriculturii, tocmai de aceea, suprafețele de teren din zonă au fost și sunt utilizate pentru cultivarea intensivă a diferitelor culturi agricole, cu utilaje de mare capacitate. Drept urmare, nivelul de cultură aferent așezării a fost afectat de arăturile efectuate de-a lungul timpului. Stratul de pământ arabil brun-negrucios atinge uneori grosimea de până la 0,5-0,6 m, nivel sub care apare un lut galben-roșiatic, nisipos în care sunt conturate complexele.

Pe suprafața decapată mecanic integral au fost descoperite în total 49 de complexe arheologice, compuse din două locuințe adâncite de mari dimensiuni, 9 șanțuri, gropi de provizii și o afumătoare, 6 complexe medievale, din care 4 cuptoare, aparținând

secolului VIII-X. Alte 10 gropi prin conținut și formă nu au putut fi atribuite cronologic uneia sau alteia din secvențele identificate în sit.

Complexele aferente sitului 2M, aparținând epocilor deja menționate se află grupate în general în centrul sitului fiind mărginite de șanțuri sarmatice spre vest și est, iesind din limita autostrăzii spre nord și sud, fapt ce ne face să presupunem că locuirea se află dispusă pe aceste două direcții, areal care trebuie să fi oferit condiții propice în toate aceste epoci.

Ca elemente de datare pentru complexele sarmatice (locuințe cuptoare, și gropi menajere) dispunem exclusiv de materialul ceramic provenind din complexele cercetate. Complexele oferă materiale arheologice ce permit o încadrare în secolele III- IV prin ceramica de factură lucrată la roată, cu mâna în pastă grosieră, grafitate ce indică populații sarmatice.

Complexele arheologice de locuire medieval timpurii pot fi încadrate, pe baza planului rectangular, a „cuptorului pietrar”, dar și a ceramicii specifice în orizontul cronologic al sec.XI-XII p.Chr.

128. Nădlac, jud. Arad

Punct: Sit 3 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 2+020-2+200)

Cod sit: 9636.05

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 278/2011

Colectiv: Sorin Ilie Cociș - responsabil, Ferencz Szabolcs – responsabil sector, Vlad Andrei Lăzărescu, Coriolan Horațiu Opreanu, Adrian Ursuțiu, Cumurciuk Korneliu, Urák Malvinka, Alpár Dobos, Silvia Mustață (IAIA Cluj) Costin Daniel Țuțiuianu (MCDR Deva), Cristina Cordoș, Ana Ignat, Alexandra Cociș, Ferencz Mátéfi Ágota, Mihai Vlad Săsărman, Andrei Mihai, Gelu Copos, Marian Lie, Narcis Ciobanu, Paul Petric, Alexandru Brehuescu, Balogh Tamás, Ștefania Cizmar

Situl 3M, a fost identificat inițial prin periegeze de către colegii de la Complexul Muzeal Arad și cercetată ulterior prin diagnostic de către un colectiv al IAIA Cluj Napoca în octombrie 2011. Cu această ocazie pentru delimitarea sitului afectat de proiect au fost practicate 10 secțiuni de dimensiuni variabile, fiind identificate și cercetate 9 complexe arheologice. Complexele arheologice sunt dispuse pe circa 160 metri lungime în axul autostrăzii. După decaparea integrală, identificarea complexelor și cercetarea parțială a sitului în decembrie 2011, lucrările au continuat și au fost finalizate pe parcursul lunii iunie 2012.

Ca și în cazul celorlalte situri din sectorul Nădlac - Pecica de autostradă, solul vegetal este reprezentat de un pământ cenușiu, afânat, suprafețele din zonă fiind cultivate intensiv, fapt ce în timp a dus la distrugerea nivelului arheologic aferent așezării. Stratul de pământ arabil brun-negrucios atinge uneori grosimea de până la 0,6-0,7 m, fiind urmat de un lut de culoare galbenă, cu incluziuni nisipoase, ce reprezintă sterilul din punct de vedere arheologic. Situl este amplasat pe o terasă cu o diferență de nivel relativă de circa 1,5 m, bine delimitată, fapt ce constituie un argument suficient, în condițiile habitatului mlăștinos din antichitate, pentru o locuire intensă.

Au fost identificate și cercetate 38 de complexe arheologice atribuite epocii neolitice și sarmaților, precum și un șanț (drenaj) ce

oferă materiale sarmatice timpurii dar și târzii, precum și de epocă avară. Alături de acestea au mai apărut și complexe moderne și contemporane aferente unor sălașuri din zonă, complexe care au fost doar identificate ca atare și necercetate.

Pentru epoca neolitică spre limita de nord-est a sitului a fost surprins un mic ansamblu format din două gropi menajere cu materiale ceramice Vinča, fapt ce indică o locuire ce trebuie să se extindă spre nord-est, spre Peregu Mare, față de limita suprafeței cercetată de noi.

Intervalul sec. III-IV, populațiilor sarmatice le sunt atribuite 16 locuințe de tip bordei (din care una cu axele de 14,10 X 9,30 m), de mari dimensiuni, la care se adaugă alte 9 gropi menajere. De asemenea menționăm un șanț de drenaj și alte nouă complexe, majoritatea gropi care nu au putut fi atribuite din lipsă de inventar

129. Nădlac, jud. Arad

Punct: Sît 4 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 6+575-6+800)

Cod sit: 9636.06

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 68/2012

Colectiv: Sorin Ilie Cociș - responsabil, Ferencz Szabolcs – responsabil sector, Vlad Andrei Lăzărescu, Coriolan Horațiu Opreanu, Adrian Ursuțiu, Cumurciuk Korneliu, Urák Malvinka, Alpár Dobos, Silvia Mustăță (IAIA Cluj) Costin Daniel Țuțiuianu (MCDR Deva), Cristina Cordoș, Ana Ignat, Alexandra Cociș, Ferencz Mátéfi Ágota, Mihai Vlad Săsărman, Andrei Mihai, Gelu Copos, Marian Lie, Narcis Ciobanu, Paul Petric, Alexandru Brehuescu, Balogh Tamás, Ștefania Cizmar

Orașul Nădlac este situat în extremitatea de vest a țării, la nord de râul Mureș, în Câmpia de Vest, punct important de trecere a frontierei între România și Ungaria. Terenurile afectate de proiectul autostrăzii și investigate prin cercetări arheologice preventive, se situează la nord-est de vatra localității, în direcția comunei Peregu Mare.

Porțiunea sitului 4M a fost inițial verificată, prin cercetări de suprafață, de un colectiv de arheologi ai Complexului Muzeal Arad în anul 2010, arealul fiind delimitat ca zonă cu potențial arheologic. Ulterior, la diagnoza efectuată de un colectiv al IAIA Cluj (octombrie 2011) au fost identificate și cercetate primele 4 complexe arheologice, cuprinse în raportul de diagnostic (s-au practicat 8 secțiuni în sit cu scopul delimitării exacte a limitelor, a tipului de sit și a orizontului cultural cronologic aferent acestuia). În continuare, pe baza datelor concrete rezultate, pe parcursul lunilor decembrie 2011 (când a fost efectuată decopertarea stratului arabil și o conturare primară a complexelor), respectiv iunie 2012 au fost efectuate cercetările preventive pe situl 4M în vederea eliberării terenului de sarcină arheologică.

Solul de pe întreaga suprafață supusă cercetării arheologice este reprezentat de un pământ cenușiu, afânat, propice agriculturii, tocmai de aceea, suprafețele din zonă au fost și sunt cultivate intensiv, iar ca urmare nivelul de cultură aferent așezării a fost serios afectat de arăturile efectuate de-a lungul timpului. Stratul de pământ arabil brun-negricios atinge uneori grosimea de până la 0,6-0,7 m, fiind urmat de un lut de culoare galbenă, cu incluziuni nisipoase, ce reprezintă sterilul din punct de vedere arheologic.

Pe parcursul lunii iunie au fost identificate (prin răzuirea manuală a suprafeței decapate în iarna anterioară) și cercetate 83

complexe arheologice aparținând populațiilor sarmatice, după cum urmează: 12 locuințe, 53 gropi, 15 șanțuri și 3 fântâni.

Spre exemplificare, pentru a nu încarca raportul expunem în continuare descrierea câtorva complexe reprezentative pentru fiecare din categoriile menționate: Cx. 019 – (groapă menajeră)-complexul clar conturat, de forma circulară, cu dimensiunile de 1,30 m (N-S), respectiv 1,18 m (E-V) iar adâncimea maximă relativă a gropii de 0,68 m. Spre limitele de nord și vest, pereții gropii cuptoresc. Nivelul de umplere constă dintr-un strat de pământ de culoare brun-cenușie, afânat, ce conține fragmente ceramice, chirpici și cărbune; Cx. 069 - (șanț) - complexul a fost delimitat prin diferența de pigmentație a umpluturii. Pereții sunt ușor oblici și fundul relativ plat. Străbate suprafața cercetată în direcția NV-SE, iar în partea de sud-est se închide într-o groapă. Adâncimea maximă a complexului este de 0,90 m. Umplutura este uniformă, fără a indica faze succesive de umplere. A fost cercetat prin secționare repetată, la intervale relativ egale (profilele: 69.1-68.8). Profilul intersecției dintre Cx 68 și Cx 69 demonstrează contemporaneitatea acestora. Șanțul se unește cu Cx 101 și cu Cx 68 formând un ansamblu unitar, o rețea de șanțuri. Din conținut menționăm materiale ceramice sporadice și fragmente osteologice; Cx. 056 (fântână) - complexul are o formă neregulată cu dimensiunile de 4 m pe axa N-S și 5,78 m pe E-V iar adâncimea maximă este de 1,52 m, practic este zona de acces spre puț. Pereții interiori ai complexului intră sub forma de conturare superioară, iar astfel groapa primește forma unui clopot pe laturile de nord-vest, nord-est. În centrul ariei de acces, de deservire, a fost conturat puțul de apă de forma circulară (D max.=1,24 m. și adâncimea de 1,90 m de la identificare. Complexul are niveluri de umplere succesive. Primul, de culoare brun-cenușie, afânat și fără material arheologic. Nivelul doi, de culoare cenușie, afânat și pigmentat cu fragmente de chirpici. Nivelul trei este o lentilă de culoare galben-cenușie amestecată cu pământ negru cu incluziuni de cărbune și chirpici. Nivelul patru este un pământ de culoare neagră-cenușie, compact și fără pigment. Ultimul nivel, de culoare brun-închis pigmentat cu fragmente de chirpici. În partea vestică a complexului a fost identificată în partea inferioară o lentilă de arsură de culoare neagră-cenușie, amestecată cu pământ de culoare glabenă. În fântână au fost identificate boabe de cereale carbonizate. În interiorul complexului au fost găsite materiale ceramice sarmatice precum și sporadic, fragmente osteologice. Cx. 044 - (locuință) complex de formă cvasi-rectangulară cu laturile de 5,20 x 2,82 m iar adâncimea maximă de 1,50 m. În partea vestică se conturează o groapă a cărei limită intră sub marginea superioară de conturare. Umplutura complexului consta în partea superioară dintr-un pământ de culoare gri-galbuie puternic pigmentat cu fragmente de chirpici. În partea vestică, deasupra gropii mai sus menționate se conturează un nivel de culoare brun-cenușie pigmentat cu fragmente de chirpici și cărbune iar în restul complexului un nivel de pământ de culoare galben-cenușie, cu lentile de cenușă. Nivelul inferior de umplere constă dintr-un pământ de culoare gri-închis puternic pigmentat cu fragmente de chirpici și cărbune.

Ca elemente de datare pentru complexele cercetate toate aparținând populațiilor sarmatice, dispunem exclusiv de materialul ceramic, material ce indică o încadrare cronologică destul de largă, undeva în secolele III-IV.

Cercetările efectuate au adăugat un reper semnificativ în repertoriul descoperirilor perioadei sarmatice, situl cercetat parțial aducând noi date asupra acestui tip de habitat în valea Mureșului inferior. Acest sit, alături de cele deja menționate în cercetările efectuate pe acest tronson, indică o formă de locuire sezonieră, specifică populațiilor de păstori sarmați din zonele de câmpie.

130. Nădlac, jud. Arad**Punct: Sit 5 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 4+250-4+360)****Cod sit: 9636.07****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 280/2011**

Colectiv: Adrian Ursuțiu - responsabil, Ferencz Szabolcs – responsabil sector, Vlad Andrei Lăzărescu, Sorin Ilie Cociș, Coriolan Horațiu Opreanu, Cumurciuk Korneliu, Urák Malvinka, Alpár Dobos, Silvia Mustață (IAIA Cluj) Costin Daniel Țuțuianu (MCDR Deva), Cristina Cordoș, Ana Ignat, Alexandra Cociș, Ferencz Mátéfi Ágota, Mihai Vlad Săsărman, Andrei Mihai, Gelu Copos, Marian Lie, Narcis Ciobanu, Paul Petric, Alexandru Brehuescu, Balogh Tamás, Ștefania Cizmar

Situl 5M face parte din lucrările adiacente tronsonului principal Nădlac-Pecica, practic drumul de acces în autostradă dinspre Nădlac. Suprafața, (cercetată integral) este reprezentată de o pantă lină, cu dispunere sudică, dispusă pe 90 m lungime în ductul autostrăzii (teren cu destinație agricolă).

Cu ocazia diagnosticului efectuat de un colectiv al IAIA Cluj (noiembrie 2011), au fost practicate 12 secțiuni, fiind identificate și cercetate șapte complexe arheologice. Complexele arheologice sunt dispuse pe circa 70 metri lungime în axul autostrăzii.

Pentru cercetarea acestora a fost practică o cercetare în suprafață efectuată cu excavator cu cupă de taluz, fiind decapată integral suprafața sitului, iar ulterior s-a trecut la rașchetarea manuală a zonelor de complex. Stratigrafia este similară tuturor siturilor cercetate în acest tronson, respectiv 0-0,6 m nivel de pământ afânat, gri-cenușiu, arabil, urmat de sterilul gălbui-roșcat, lut nisipos, în care se conturează complexele.

În cursul lunii decembrie 2011 au fost cercetate 25 de complexe arheologice aparținând perioadei evului mediu, respective secolelor XI - XII. Sporadic au apărut în suprafața investigată cât și în unele complexe materiale specifice sarmaților, dar în poziție secundară. Nu a fost identificat un nivel arheologic aferent acestor locuiri, fapt datorat pe de-o parte caracterului superficial al locuirii dar mai ales arăturilor care au erodat treptat stratul arheologic precum și partea superioară a complexelor. De asemenea așezarea sarmatică se află localizată în afara ductului proiectului, cel mai probabil spre vest după cum o indică materialele de la suprafață.

Din complexele medievale menționăm trei locuințe rectangulare cu cuptoare tip pietrar (un caz chiar cu o refacere). Aferente acestora am descoperit cinci gropi de provizii, precum și un sistem de șanțuri (nouă la număr) ce par a fi constituit un sistem de drenaje. Alături de aceste complexe mai dispunem de un număr de 2 vetre, 3 gropi și alte șase șanțuri ce nu conțin material arheologic. Ele pot fi asociate, cu rezervele de rigoare, locuirii medieval timpurii.

131. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba
Punct: Lunca Pârâului (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 9, km 20+550–20+870)**Cod sit: 6235.05****Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 38/2012 și 146/2012**

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Ionuț Bocan, Decebal Vleja, Mădălina Voicu, Cătălin Cristescu (MNIR), Costin Daniel Țuțuianu (MCDR Deva)

Cercetarea arheologică preventivă s-a realizat pe baza autorizațiilor emise de Ministerul Culturii și a fost efectuată la cererea beneficiarului, respectiv CNADNR și STRABAG AG, care construiește tronsonul Orăștie – Sebeș al viitoarei autostrăzi A 1.

Situl din punctul Lunca Pârâului era necunoscut în literatura istorico-arheologică anterioară. Acesta a fost reperat în luna noiembrie a anului 2011, în urma diagnosticului arheologic realizat de către o echipă de specialiști din cadrul Muzeului Național de Istorie a României.

Situl de la Pianu de Jos – Lunca Pârâului este amplasat pe terasa stângă a pârâului Pianu (afluent al râului Mureș), la aproximativ 600 m sud-est de hotarul satului Sibiușeni. Din punct de vedere geografic, terenul se prezintă sub forma unei succesiuni de platouri, de altitudine medie. Pârâul Pianu străbate această zonă de la sud spre nord, dând naștere unei lunci joase, ușor inundabilă. Zona în discuție se află în imediata în apropiere a sitului de la Podei, cunoscut în literatura istorică din anii '70 ai secolului trecut (Paul 1995). Integritatea sitului arheologic în ansamblu a fost afectată parțial de canalele de irigații săpate în perioada modernă și contemporană.

Scopul cercetării arheologice preventive a fost acela de a investiga aria cu potențial arheologic identificată în urma diagnosticului arheologic amintit, între km 20+550–20+870 ai viitoarei autostrăzi A1, Orăștie–Sibiu, tronson Orăștie–Sebeș. În acest sens au fost deschise 12 unități de săpătură (marcate cu sigle de la S 001 la S 012) și 7 suprafețe de cercetare (denumite cu sigle de la Sp 1 la Sp 7), toate acestea având dimensiuni și orientări variabile.

Cercetarea arheologică preventivă a sitului din punctul Lunca Pârâului, efectuată în perioada martie–iulie 2012, a condus la investigarea completă a zonei afectată de lucrările de construire amintite, astfel, fiind identificate și cercetate 260 de complexe arheologice.

Într-o prezentare sumară, descoperirile arheologice din punctul Lunca Pârâului se încadrează, atât în categoria complexelor de habitat, cât și în categoria celor cu caracter funerar, atribuite mai multor perioade istorice.

Astfel, primul nivel, din punct de vedere cronologic, este cel al perioadei neolitice. Aceasta este reprezentată de 15 complexe arheologice (locuințe semi-adâncite și gropi menajere).

Al doilea nivel de locuire este cel atribuit, din punct de vedere cronologic, epocii bronzului, fiind constituit din resturile unor locuințe de suprafață, incendiate și gropi menajere încadrabile în facies-urile culturilor Coțofeni și Wietenberg. În acest nivel au fost cercetate 103 complexe arheologice, dintre acestea 6 aparțin culturii Coțofeni și 20 culturii Wietenberg (Boroffka 1994). În această fază a cercetării celelalte 77 de complexe arheologice nu au fost atribuite unui facies, elementele de încadrare lipsind aproape în totalitate.

Al treilea nivel de locuire este reprezentat de o așezare medievală, reprezentată prin 11 locuințe de tip semi-adâncit, cu pietrar, 34 de cuptoare menajere, cu gropi de deservire, 25 de platforme rectangulare din pietre de râu, 22 de gropi menajere și două fântâni. În urma analizei preliminare a materialului arheologic recoltat, aceste complexe arheologice se datează în secolul al XII-lea.

De asemenea, în cadrul sitului de la Pianu de Jos – Lunca Pârâului au fost descoperite și cercetate 20 de morminte. Dintre acestea 19 sunt morminte de înmormântare, în timp ce unul este mormânt de incinerare în urnă. În cazul celor 19 morminte de înmormântare toate scheletele au fost depuse în poziție chircită. Acestea prezintă trăsăturile caracteristice generale ale ritului de înmormântare: indivizii sunt depuși în gropi de forma ovală, în poziție chircită, cu diverse grade de flexare a membrilor (Crișan 1970, 137–160). Inventarul funerar, în cazul mormintelor care dețin, nu este relevant pentru o încadrare cronologică sigură, astfel, doar eventuale analize radiocarbon ar putea să aducă date suplimentare în ceea ce privește datarea acestora. În cazul mormântului de incinerare în urnă, din păcate, acesta a fost puternic afectat de lucrările agricole moderne, din vasul-urnă păstrându-se mai puțin de jumătate, fără elemente certe de datare (de exemplu, decor). De vreme ce elementele de datare nu sunt foarte sigure, în acest stadiu al cercetărilor, cele 20 de morminte pot să dateze fie din neolitic, fie din epoca bronzului.

În egală măsură, se cuvine menționată descoperirea, în suprafața Sp. 2, a unei cantități însemnate de material arheologic de factură romană (fragmente ceramice de la diferite recipiente și obiecte din bronz și fier), fără a fi, însă, identificat vreun complex arheologic încadrabil din punct de vedere cronologic în această epocă. Este de presupus existența unei locuiri din perioada romană, în imediata apropiere a traseului viitoarei autostrăzi, dat fiind faptul că în complexele arheologice din secolul al XII-lea au fost utilizate tegulae și cărămizi de factură romană (la construcția cuptoarelor menajere).

Complexele moderne (sau contemporane) sunt în fapt șanțuri de irigații care traversează situl, suprapunând stratigrafic mai multe complexe din cele trei niveluri descrise mai sus. Materialul descoperit în umplutura acestor șanțuri variază de la materiale ceramice neolitice și din epoca bronzului, până la cele medievale sau chiar la sticlă modernă sau contemporană.

Bibliografie:

N. Boroffka, *Die Wietenberg-Kultur. Ein Beitrag zur Erforschung der Bronzezeit in Südosteuropa*, Bonn, 1994
I.H. Crișan, *Necropola de incinerare aparținând culturii Wietenberg-Sighișoara de la Bistrița*, MCA 9, 1970, p. 137–160
I. Paul, *Die Wietenberg-Nekropole und Siedlung von Sibiseni (Kreis Alba), in Vorgeschichtliche Untersuchungen in Siebenbürgen*, Alba Iulia, 1995

Abstract:

The site from Pianu de Jos – Lunca Pârâului (Pianu de Jos, comm. Pianu) is located along the future motorway A1: Orăștie–Sibiu. Throughout preventive archaeological works it was fully investigated from March to July 2012, 260 archaeological structures been identified and excavated. From a chronological and typological point of view the uncovered vestiges are to be assigned as follows: Neolithic (15 archaeological complexes, namely semi-sunken dwellings and refuse pits), Bronze Age (103 archaeological complexes, certain vestiges belonging to the Coțofeni and Wietenberg cultures), medieval period – the 12th c. (a settlement with 96 complexes, respectively 11 semi-sunken dwellings with stone ovens, 34 kilns with access pits, 25 rectangular platforms made of river stones, 2 platforms made of reused Roman like bricks and two wells) and other two structures from contemporary period (irrigation ditches).

Also there have been investigated 20 prehistoric graves; 19 are inhumation graves, while only one is a cremation grave with the cinerary remains deposited in an urn. All the 19 inhumation graves contained human skeletons in crouched position. Yet the burial inventory of all these graves was scarce, without elements to assign certainly the finds, either to the Neolithic period or the Bronze Age.

132. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba **Punct: Podei (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 10, km 21+180 – 21+380)**

Cod sit: 6235.01

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 33/2012 și 147/2012

Colectiv: Cătălin Bem - responsabil, Alexandru Bădescu, Mădălina Dimache, Tudor Hila, Vasile Opreș, Marian Tudoran (MNIR)

În contextul organizării de cercetări sistematice care să definească conținutul unor fenomene neo-eneolitice din spațiul intracarpatic românesc se înscriu investigațiile din anii '60 de pe platoul Podei-ului – Pianu de Jos (com. Pianu, jud. Alba). Erau atunci identificate locuiri Vinča (Turdaș), Petrești și din epoca bronzului – Coțofeni (Paul 1969, passim). Nu numai pentru acea perioadă, dar și acum, cele patru campanii de săpături arheologice (1961-1963, 1967) întreprinse acolo de către profesorul Iuliu Paul au impus ca locuirea Petrești de la Pianu de Jos să fie cea mai amplu cercetată din întreaga arie. Cu toate acestea, mărimea considerabilă a stațiunii (peste 12 ha) induce cercetărilor un evident caracter de sondare.

Necesitatea construirii A1, în cazul nostru, pe tronsonul Orăștie – Sibiu, Lot 1, a determinat inițierea etapelor cercetărilor menite a produce efectele necesare eliberării certificatului de descărcare de sarcină arheologică.

Cercetarea din 2012 a afectat integral aproximativ 8700 mp, controlul stratigrafic exercitându-se asupra a cca 1,5 ha nordice din cele 12 ale Podei-ului.

Firesc, scopul cercetărilor din campania 2012 l-a constituit întocmirea documentației pentru obținerea de către beneficiar/investitor a certificatului de descărcare de sarcină arheologică. Acestuia i s-au subsumat obiectivele specifice oricărei săpături arheologice în acord cu legislația, normele și procedurile în vigoare – delimitarea spațială a sitului în limitele autostrăzii, cercetarea arheologică (care include, evident, și înregistrarea) complexelor identificate, inventarierea și înregistrarea materialului arheologic recuperat.

Sistemul de săpătură a alternat suprafețe de mari dimensiuni cu altele de mici dimensiuni sau secțiuni având o lățime maximă de 2 m. Accesul și conservarea informațiilor stratigrafice au fost asigurate de matorii păstrați (cu lățimi variabile cuprinse între 0,70 și 1,10 m), ulterior, progresiv, integral demontați manual. Uneori, grupuri de secțiuni paralele deveneau suprafețe, prin cercetarea spațiului intermediar. Alteori, suprafețele sau secțiunile erau mărite sau prelungite în funcție de necesitățile imediate ale cercetării. În sfârșit, în unele cazuri, au existat suprafețe cu perimetre neregulate – ele reprezintă spațiile dintre suprafețe cercetate cu dimensiuni coerente, decapate în ultima etapă de teren.

Pentru că tipul principal de complex cercetat a fost cel excavat – gropi și șanțuri – am procedat la trasarea a numeroși martori, uneori marcați singular, printr-o singură axă de secționare. Fie erau cruțați matorii (inclusiv din motive tehnice) – mai cu seamă în cazul șanțurilor, fie, după înregistrare – descriptivă, grafică, fotografică, era continuată demontarea complexului, fără ca martorul să mai fie fizic cruțat.

Stratigrafic, situația generală este extrem de simplă. De la bun început trebuie să precizez că în spațiul stațiunii de pe Podei-ului de la Pianu de Jos suprapus de traseul A1 nu a existat ceea ce este numit îndeobște, în mod nefericit, nivel cultural sau nivel de cultură ... Aceasta demonstrează, în primul rând, că intervențiile antropice eneolitice cercetate s-au desfășurat asupra unei zone nelocuite, din exteriorul așezării propriu-zise. Mai mult, nici după punerea în operă

a lucrărilor defensive zona nu a fost locuită.

Solul actual, vegetal, o argilă brună, compactă, cu rari constituenți antropici suprapune în mare parte din jumătatea vestică a spațiului cercetat direct argila galbenă sterilă (compactă, omogenă, natural depusă). Aproximativ între km 21+220 și 21+260 între aceste două elemente stratigrafice se intercalează o argilă brun-cenușie relativ compactă și cu extrem de rari constituenți antropici milimetrice. Fără îndoială, prezența acestora se datorează caracteristicilor generale ale argilei, fisurația prismatică permițând contaminarea naturală a depozitelor. Nivelul respectiv a fost interpretat ca un rest din solul dezvoltat anterior intervențiilor antropice preistorice.

În zona de pantă spre pâraul Liștei, acolo unde acest sol nu mai este prezent, s-a dezvoltat (începând aproximativ de la km 21+270), posibil incluzându-l, un nivel de coluviu postPetrești – reprezentat de un sediment argilos brun, omogen, cu rari constituenți antropici.

Campania de cercetări arheologice preventive de pe Podeul de la Pianu de Jos a condus la identificarea unui sistem defensiv eneolitic – după părerea mea, realizat de o comunitate care s-ar putea numi Petrești timpurie (cu elemente Foeni, dar fără clasică pictură petreșteană). Cel puțin patru linii de apărare barau accesul în zona de nord a sitului și se sprijineau strategic în zona de est pe un șanț de apărare (singurul rămas deschis).

Spațiile dintre palisade (realizate, foarte probabil, prin multiple implantări de stâlpi, nu pe o singură linie) erau la rândul-le înțesate de stâlpi, fixați fie în gropi individuale, fie în mici șanțuri de fundație. În plus, a doua palisadă (spre interior) a celei de-a doua linii defensive – cea mai importantă ca realizare și dimensiuni – a fost întărită cu un sistem de contraforți (structuri verticale din lemn, perpendiculare pe traseul palisadei principale).

Zonele de acces (numite de către noi în mod convențional porți) aveau, suplimentar, un sistem propriu de fortificare. Implantarea a numeroși stâlpi (unii având diametre de peste 0.50 m) – unii, fără îndoială, susținând împletituri sau chiar elemente suplimentare orizontale – a creat veritabile labirinturi, accesul spre interiorul zonei fortificate fiind nu numai puțin facil, dar, mai cu seamă, unic direcționat.

Intenția de realizare a accesului controlat – materializată cândva spre 4400 BC – și forța defensivă a structurilor cercetate fac din sistemul cercetat pe Podei o lucrare de amploare, comparabilă cu cetățile perioadei clasice. Enormă energia socială cheltuită implică nu numai o organizare excepțională a comunității eneolitice, dar pune și problema existenței unui pericol suficient de important care să fi determinat atare reacție.

De asemenea, în spațiul supus atenției noastre a fost cercetată o serie de gropi de extracție aparținând unor gropi din epoca bronzului – Coțofeni și Wietenberg.

Bibliografie:

- Paul, I. (1965), *Un complex de cult descoperit în așezarea neolitică de la Pianu de Jos* (r. Sebeș, reg. Hunedoara), Studii și Comunicări, Muzeul Brukenthal Sibiu 12.
- Paul, I. (1969), *Așezarea neo-eneolitică de la Pianu de Jos (Podei), jud. Alba*, Studii și Comunicări, Muzeul Brukenthal Sibiu 14.
- Paul, I. (1981), *Der gegenwärtige Forschungsstand zur Petrești-Kultur, Praehistorische Zeitschrift* 56, Berlin, p. 197-234.
- Paul, I. (1991), *La ceramique peinte de la culture Petrești, în V. Chirica, D. Monah (eds.), Le paléolithique et le néolithique de la Roumanie dans le contexte européen*, Bibliotheca Archaeologica Iassiensis 4, Iași, p. 272-327.
- Paul, I. (1992), *Cultura Petrești*, ed. Museion, București, 208 p., 54 pl.

Abstract:

The preventive archaeological research campaign 2012 at Pianu de Jos – Podei led to the identification of a defensive system dating from the Aeneolithic period; according to the archaeologist who coordinated the excavations in here, this structured would have been built by a community which can be named early Petrești, with certain Foeni elements but without the “classical” painted pottery of this culture. At least 4 defensive lines were blocking the access to the site’s northern area and were supported on the eastern side by a defensive ditch (the only one remained open).

The spaces between the palisades (most probably made by multiple poles stacked into earth, but not on a single straight line) were packed with posts, fixed either on individual pits or on small foundation ditches. The second defensive line is the most important one in terms of building complexity and sizes. Moreover, the second palisade, towards the inner part of the settlement, of the second defensive line was backed up by a system of abutments (vertical wooden structures, placed perpendicularly along the main palisade’s direction). Also within the site there have been investigated a series of (extraction) pits in relation to the settlement during the Bronze age (c. Coțofeni and Wietenberg).

133. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba Punct: Sibîșeni Dealul Liștii (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 11, km 21+500 - 21+800) Cod sit: 6235.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 102/2012
Colectiv: Cătălin Bem - responsabil, Mădălina Dimache, Edmond Ene, Tudor Hila, Florentin Munteanu, Vasile Opriș, Marian Tudoran, Bogdan Voicu (MNIR)

În urma periegezelor de la începutul anilor '60 stațiunea de pe Dealul Liștii (la est de valea Liștei) era în premieră menționată ca adăpostind resturi de locuire din perioada finală a epocii bronzului – Noua (Paul 1969).

Cercetarea din 2012 a afectat integral aproximativ 10.000 mp, controlul stratigrafic exercitându-se asupra întregii zone a platoului, acolo unde a fost posibil.

Lățimea maximă a benzii viitoarei autostrăzi atingea în spațiul delimitat de diagnostic 125,5 m. Am urmărit de la bun început marcarea pe teren a limitelor de dreapta și de stânga ale benzii care reprezenta maximul lucrărilor de construcție. Cercetările noastre de teren au indicat faptul că, la suprafața solului, materialele arheologice se concentrează în sfera de nord-vest al spațiului diagnosticat, la est de km 21+690 lipsind cu desăvârșire. Astfel, între km 21+690 și 21+800 au fost trasate și cercetate numai secțiuni (grupul S9) cu lățimi de 1,70-2,50 m și lungimi variabile, aproximativ paralele cu centrul viitoarei autostrăzi. Nu numai că nu au fost identificate complexe, dar media fragmentelor ceramice recuperate este de numai două/secțiune.

Spațiul de la vest de km 21+690 a fost cercetat mai cu seamă prin suprafețe delimitate de martori cruțați. Întreaga zonă de la nord de centrul benzii de autostradă, între km 21+500 și 21+690, este, astfel, controlată stratigrafic.

Zona de la sud de centrul viitoarei construcții a fost în mare măsură afectat de amenajarea unei rețele de drumuri tehnologice. Acolo unde exista posibilitatea, au fost trasate și cercetate secțiuni. Oricum, este o zonă majoritar de pantă, fără complexe sau resturi antropice.

Decaparea a fost în general mecanică, în unele suprafețe utilizându-se, însă, și cea manuală.

Stratigrafic, situația generală este extrem de simplă. De la bun început trebuie să precizăm că în spațiul stațiunii de Sibîșeni Dealul Liștei suprapus de traseul A1 nu a existat ceea ce este numit îndeobște nivel cultural sau nivel de cultură... După concentrarea complexelor cercetate, putem presupune că așezarea se întinde spre nord de limita A1, aproximativ între km 21+520 – 21+600/680.

Despre gropile cercetate mă limitez la a preciza că, fără excepție, după părerea mea, au fost gropi de extracție, umplute apoi, în etape diferite – mai mult naturale, decât ca și consecințe ale vreunei acțiuni antropice. O mare parte a umpluturilor provine de la fragmente importante desprinse din pereții gropilor, lăsate deschise. În general, gradul de fragmentare a ceramicii descoperite (reprezentând majoritatea covârșitoare a materialului arheologic recuperat) permite restaurarea parțială a unui număr redus de vase. Gropile erau fie cilindrice (de mai mici dimensiuni), fie tronconice, cuptorite la bază (de mai mari dimensiuni). În zona de accentuare a pantei, spre valea Liștei, probabil, din cauze naturale, postdepoziționale (alunecări de teren?), adâncimea gropilor nu depășea 0,40 m.

Trebuie menționat că elemente Noua, așa cum erau ele indicate în mențiunea bibliografică (Paul 1969), nu au fost descoperite pe Dealul Liștei de la Sibîșeni. În schimb, trei complexe (numai gropi) au permis identificarea unei locuiri Coțofeni. În ceea ce privește materialul ulterior locuirii Coțofeni, el este majoritar pe situl cercetat și aparține unei perioade de tranziție dintre epoca târzie a bronzului și Hallstatt-ul timpuriu. Fără a fi caracterizat de trăsături Noua, el nu este specific nici unei faze timpurii Gava¹.

Bibliografie:

Paul, I. (1969), *Așezarea neo-eneolitică de la Pianu de Jos (Podei), jud. Alba*, Studii și Comunicări, Muzeul Brukenthal Sibiu 14.

Abstract:

The preventive archaeological research campaign 2012 at Sibîșeni – Dealul Liștei was occasioned by the construction work of the A1 motorway. From a stratigraphic point of view the situation is a very simple one. From the very beginning one has to say that in the perimeter of the prehistoric settlement from Sibîșeni – Dealul Liștei overlapped by the future A1 motorway's route did not exist what is usually named a cultural level or a level of culture ... Given the concentration of the investigated archaeological complexes one can presume that the settlement lays north to the limit of the A1 motorway, approximately between km 21+520 – 21+600/680.

The preventive archaeological excavation from Sibîșeni – Dealul Liștei confirmed the conclusions of the survey made in 2011. The Coțofeni habitation is followed by an occupation during the transition period from the Bronze age to the Iron age. The dwelling space used by both prehistoric communities is far larger than the area investigated in relation to the construction works of the future motorway, numerous anthropogenic remains being uncovered to the north of this route.

The pits investigated by archaeological excavation, according to the archaeologist who coordinated the excavations in here, can be considered, without exception, as extraction pits, which later have been filled as a result of natural causes than of anthropogenic activities. A great part of the pits were filled with the remains from important fragments fallen out of the pits' walls left opened.

134. Porț, com. Marca, jud. Sălaj

Punct: Sub Pădurea Jidovului (Autostrada Transilvania, sector 3 C, km. 4+800-4+900)

Cod sit: 141982.06

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 58/2012
Colectiv - Sanda Băcueț Crișan - responsabil (MJIA Zalău),
Ciprian Astaloș (MJ Satu Mare), Elena-Cristina Cordoș (APPAT)

Satul Porț se află în comuna Marca, în partea vestică a județului Sălaj, în zona vecină cu Bihorul. Relieful este variat, de la etajul superior reprezentat de Munții Plopișului, puțin înalți, cu culmi domoale ce coboară spre etajele inferioare, până la zona luncii Barcăului, care înainte de pătrunderea în trecătoare are o lățime de aproape 1 km.

În zona comunei Marca, la trecătoare, se termină cursul superior al râului Barcău. Ajuns aici, cursul râului întâlnește bariera muntelui alcătuit din șisturi moi, ceea ce determină o bruscă cotire spre sud-vest. În acest loc a tăiat un defileu sinuos în roca montană pentru a-și face loc către zona depresionară, de prăbușire, de la Suplacu de Barcău.

Factorii fizico-geografici, precum și climatul specific zonei, resursele specifice fiecărui etaj altitudinal au influențat fără îndoială evoluția comunităților umane care au locuit în decursul mileniilor în această zonă.

Situl arheologic de la Porț „Pădurea Jidovilor” se află în capătul dinspre Suplacu de Barcău a satului Porț, pe capătul unui versant al dealurilor mărginind defileul Barcăului de la Marca. Spre nord și est situl este mărginit de o zonă exploatată recent pentru extragerea nisipului (format în contextul prezenței Mării Pannonice). Spre vest este mărginit de o zonă joasă, rest al unei paleovăi, azi complet colmatată, dar vizibilă încă spre sud, în zona împădurită. Situl paleolitic de la Porț a fost descoperit în urma unei periegeze în 2003. În 2003 a fost făcut și un sondaj de 6 x 6 m (Gh. Lazarovici, I.C. Bălțean, 2003) cu scopul de a evalua potențialul sitului, stratigrafia acestuia și încadrarea cronologică și tipologică a artefactelor. În sondajul efectuat în 2003, grosimea depunerilor antropice a fost identificată ca atingând un maxim de 1 m, majoritatea vestigiilor fiind deranjate și întâlnite în nivelul vegetal. În situ au fost găsite piese mai puține, toate din cuarțit, dar și o vatră de foc. Sondajul din 2003 a fost făcut la cca 100 m sud de limita autostrăzii și deci a săpăturii noastre.

Importanța cercetării constă și în faptul că este primul sit paleolitic descoperit în această regiune, ceea ce oferă oportunitatea cunoașterii acestei epoci într-o zonă care până acum era complet necunoscută din punct de vedere al descoperirilor paleolitice. Săpătura preventivă din punctul „Pădurea Jidovilor” urma să acopere cca 7000 mp. Strategiile de săpătură adoptate pentru atingerea acestui scop au fost variabile în funcție de topografia terenului și de evoluția săpăturilor. Întregul sit (exceptând zona de pantă accentuată din capătul estic, verificată printr-o secțiune de control (S V) și găsită a fi sterilă arheologic) a fost caroiat cu ajutorul stației totale. Au fost trasate cu stația totală carouri de 5 x 5 m, fiecare subîmpărțit la rândul său, manual, în subcarouri de 1 x 1 m. Carourile de 5 x 5 m poartă sigle din majuscule și cifre (A-N – 1-14), iar subcarourile de 1 x 1 m, litere mici și cifre (a-e – 1-5). S-a urmărit înregistrarea pieselor pe carouri de 1 x 1 m (spre ex., H8-d3). Sistemul este obligatoriu ținând cont de specificul săpăturilor paleolitice, în care „complexele arheologice” (locuințe, gropi, etc) specifice perioadelor post-paleolitice sunt foarte rare sau chiar lipsesc. Pentru a atinge acest obiectiv, am adoptat tehnica săpării în secțiuni paralele, late de 1 m (spre ex, carourile H 8 – d 1-5), după atingerea nivelului steril, fiind săpate ulterior secțiunile intermediare (de ex. H 8 – e 1-5). Această

¹ Mulțumim și aici colegilor Sorin Oanță-Marghitu și Corina Borș pentru sfaturile acordate cu amabilitate.

tehnică a permis colectarea materialelor pe fiecare metru și a oferit posibilitatea de a urmări stratigrafia sitului în fiecare carou.

În suprafața cercetată au apărut piese litice, mai consistent sau mai sporadic, în stratul vegetal, pe întreaga suprafață caroiată a zonei cercetate. În capătul estic, aflat în pantă accentuată, nu au fost descoperite piese, nici la suprafață și nici în secțiunea de control (S V) trasată în scopul de a observa stratigrafia zonei de pantă. În urma secțiunilor și suprafețelor de control trasate la intervale regulate în zona caroiată, s-a constatat că situl/siturile paleolitice nu s-au întins pe întreaga zonă, materialele de la suprafață fiind deci transportate datorită eroziunii pe alocuri puternice și a lucrărilor agricole. Zona cu piese paleolitice in situ e reprezentată de o fâșie lată de cca. 15-20 m și lungă de cca. 25 m în zona centrală a arealului caroiat (carourile E-I – 6-9). În cadrul acestei zone cu prezență intensă a pieselor litice pot fi delimitate trei zone sau contexte diferite:

Zona I - stratul paleolitic in situ, prezervat în argila galbenă, groasă de până la 1 m., din jumătatea estică a zonei (carourile E-H 8-9) care, pe baza descoperirilor (spărturi, deșeuri de cioplire, așchii, nuclee) poate fi încadrat funcțional drept atelier de cioplire a cuarțitului. Trebuie menționat că, asociat, apar izolat și piese din alte materii prime (silex, obsidian, jasp, menilit, gresie silicioasă), printre care și unelte propriu-zise. La periferia estică a acestei zone a fost găsită și piesa despre care presupunem că este un meteorit.

Zona II - stratul paleolitic in situ, la același nivel ca în punctul 1, în colțul sud-estic al zonei (carourile I 8-9), unde, deși sunt urme (deșeuri de cioplire) asociate unor ateliere, au fost identificate cele 20 de fragmente de oase de animale, o prezență mai accentuată a bucăților de ocră, o cantitate mai ridicată de pigmenți de cărbune, și un număr mai ridicat de piese din alte materii prime decât cuarțitul. Deasemenea, apare și o grupare de pietre neprelucrate ce ar putea fi resturi ale unei amenajări a spațiului locuit.

Zona III - strat paleolitic puternic erodat, în partea de vest a zonei (carourile E-I – 6-7), în care piesele litice se află în poziție secundară, transportate probabil sub acțiunea apelor pluviale dinspre zonele 1 și 2 (în Pleistocen sau la începutul Holocenului). Majoritatea pieselor sunt în poziție înclinată sau chiar verticală, iar direcția înclinării pieselor e în general unitară, indicând astfel și direcția în care ele au fost transportate (dinspre est spre vest).

Stratigrafia diferă în funcție de topografia sitului: prezența/absența și grosimea variabilă a diferitelor straturi sunt legate de gradul de accentuare a pantei dar mai ales de evoluția geomorfologică a respectivei zone. În zona de prezervare in situ a nivelului paleolitic, stratigrafia se prezintă după cum urmează (de sus în jos):

- 1 - strat vegetal (cca. 0,40 m grosime)
- 2 - nivel de silt cenușiu (variază între cca. 0,10-0,20 m grosime)
- 3 - nivel de silt cenușiu amestecat cu argilă roșiatică (variază între cca. 0,10-0,20 m grosime) – prezența izolată în acest strat a unor cioburi neolitice sugerează datarea stratului cel puțin în epocă neolitică
- 4 - nivel de argilă compactă, roșiatică, în unele zone cu tentă negricioasă (4a) (variază între cca. 0,20 și 1 m grosime)
- 5 - nivel de argilă galbenă sau gălbui-roșiatică, compactă (variază între cca. 0,80 -1 m grosime), acest strat conține nivelul paleolitic in situ
- 5a - nivel de loess galben pal, bogat în argilă (gros de cca. 1 m), apare doar în zona SE a sitului, prezintă acumulări de piese paleolitice în partea superioară, la contactul cu nivelul 5, în rest este steril arheologic
- 6 - nivel de argilă cenușiu-verzuie, cu vene ruginii, steril arheologic (orizont de glei?)

Materialele (artefacte și ecofacte) descoperite în urma săpăturilor de la Porț se împart în următoarele categorii:

Piese litice.

Majoritatea (cu siguranță peste 90%) pieselor litice sunt

confeționate pe cuarțite locale, prezentând nuanțe de la alb la alb-gălbui, alb-roșiatic și alb-cenușiu. Dintre acestea, cea mai mare parte o formează spărturile, multe prezentând fracturi de tip burin de Siret, deșeurile de cioplire, și așchiile. Într-o măsură mai mică sunt prezente nuclee, în diferite stadii de epuizare. În sfârșit, categoria uneltelor propriu-zise, dominată de racloare (de obicei laterale convexe, simple sau duble). Piese mai rare, dar foarte interesante sunt lamelele de cuarțit și gratoarul pe bot de lamă, tot din cuarțit.

A doua categorie majoră de piese litice o formează piesele confeționate din alte materii prime decât cuarțitul: jaspul (roșu și gălbui), silexul, obsidianul, menilitul, gresia silicioasă, alte materii prime. O mare parte dintre aceste piese sunt reprezentate de unelte propriu-zise (gratoare, unele carenate, burine, unul diedru, lame retușate dintre care se remarcă lamele masive aurignaciene sau appointee), dar și lame, lamele, așchii și deșeuri de cioplire. Menționăm și un vârf microgravette din gresie silicioasă, descoperit în stratul vegetal.

Resturi de faună.

Au fost identificate 19 fragmente de dinți de ierbivor (OS 1-18, OS 20) și un fragment de os masiv (OS 19) – specie deocamdată neidentificată. Toate oasele se concentrează în zona III, în carourile I8 și I9, în stratul de argilă galbenă.

Ocră.

Fragmente mici de ocră au fost identificate mai ales în nivelul de argilă galbenă –stratul paleolitic in situ – din carourile H8-9 și I8-9. Bucățile de ocră au fost prezervate și vor fi supuse studiului, în încercarea de a determina dacă reprezintă ocurențe naturale în strat sau dacă au fost aduse de omul paleolitic.

Cărbune de lemn.

Au fost identificate fragmente izolate de lemn ars, care au fost prezervate în vederea datărilor cu radiocarbon, respectiv pentru analize antracologice.

Probe de sediment.

Au fost prezervate probe de sediment din fiecare strat pentru viitoare analize: sedimentologie, granulometrie, polen, phitolite, și datări OSL (optically stimulated luminescence).

Până la studiul preliminar al colecției de piese litice (estimată la peste 10.000 de piese, aici incluzând deșeurile de cioplire precum și spărturile simple care pot sau nu fi antropice, dar care au fost recoltate datorită contextului în care au fost găsite), putem propune doar ipoteze de lucru asupra încadrării cronologice și culturale. Piesele litice din cuarțit prezintă numeroase caracteristici "musteriene" (de ex., racloarele), dar sunt și piese specifice mai ales paleoliticului superior (de ex, gratoare pe bot de lamă, și lamelele). Întreg ansamblul este în asociere cu piese din alte materii prime decât cuarțitul (jasp, silex, obsidian, menilit, gresie silicioasă, etc) printre care deosebim gratoare carenate și pe bot de lame aurignaciene, lame masive retușate, lamele, burine. Tipologic, piesele confeționate din alte materii prime decât cuarțitul prezintă trăsături specifice Aurignacianului. Ipoteza pe care o înaintăm preliminar este că avem de-a face cu un sit datînd din paleoliticul superior vechi. Un răspuns clar la problema încadrării cronologice și culturale a sitului paleolitic de la Porț va fi dat de către analiza tipologică și tehnologică a inventarului litic, precum și de datările absolute.

Pe baza unor piese descoperite în stratul vegetal (ex, vârf microgravette) se poate presupune că a existat și o locuire sporadică gravettiană sau epi-gravettiană, azi complet distrusă datorită eroziunii și a lucrărilor agricole. Unele piese, mai ales din obsidian (lamele, mici așchii), de asemenea din stratul vegetal, ar putea aparține ori (epi)gravettianului, ori unei prezențe neolitice sporadice dovedită de prezența izolată a unor fragmente ceramice și a două fusaiole. Este posibil ca materialele (epi)gravettiene și neolitice să reprezinte materiale erodate și aduse de apele pluviale din zonele mai înalte din imediata apropiere. [Ciprian Astalos]

Abstract:

The present archaeological report presents the results of the rescue excavations made in 2012 at the Paleolithic site of Poț „Sub Pădurea Jidovului”. During the excavations a consistent inventory of lithic artefacts was uncovered, along with a few bone remains, charcoal fragments and a supposed meteorite. The lithic assemblage consists mainly in lithics made of quartz with a „Musteroid” appearance. However, in the same layer, along quartz tools and debris, items made of flint, obsidian, jasper and other raw materials appear, with a consistent „Aurignacian” appearance. A reliable answer to the question of cultural and chronological framework of the site can be offered only after the complete technological and typological analyse of the lithic assemblage and especially by absolute dating of the site

135. Romos, com. Romos, jud. Hunedoara

Punct: Sârba/Valea Vaideilor (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 1, km. 3+750 – 4+100)

Cod sit: 91009.05

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 36/2012

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Corina Borș, Cătălin Cristescu, Mihai Duca, Emil Dumitrașcu, Florentin Munteanu, Nicolae Stoica, Marius Streinu (MNIR), Costin Daniel Țuțuianu (MCDR Deva)

Cercetarea arheologică preventivă s-a realizat pe baza autorizației emisă de Ministerul Culturii și a fost efectuată la solicitarea beneficiarului, respectiv STRABAG AG Austria și CNADNR care realizează construcția autostrăzii A1, sector Orăștie – Sebeș (km 0 - 24+100). Terenul unde este poziționat situl se află în proprietatea statului român, în extravilanul localității Romos, com. Romos, jud. Hunedoara, mai exact la 1,2 km sud-sud-est față de DN 7 și la sud de râul Mureș. Suprafața sitului este de aproximativ 2,5 ha, acesta fiind denumit convențional Romos – Sârba/Valea Vaideilor (sit nr. 1).

Cercetările arheologice cu caracter preventiv, efectuate în vara anului 2012, de-a lungul a 6 săptămâni, au confirmat prezența potențialului arheologic semnalat anterior¹, fiind identificate și investigate exhaustiv 70 de complexe arheologice distribuite pe o suprafață de circa 18.500 mp, între km 3 + 750 și km 4 + 120 ai viitoarei autostrăzi A1 – Orăștie – Sibiu, tronson Orăștie – Sebeș (Lot 1).

Pentru cercetarea complexelor arheologice, strategia inițială a presupus deschiderea mai multor suprafețe de cercetare, cu dimensiuni aproximative de 20 x 20 m dispuse pe toată lungimea și lățimea autostrăzii. În total au fost deschise 45 de unități de săpătură (secțiuni și suprafețe de cercetare).

O concentrare a complexelor arheologice a fost observat între km 3+800 – 3+920 (38 de complexe arheologice datând din perioada eneoliticului târziu, dintr-un total de 45). O doua zonă cu complexe arheologice, însă mult mai răspândite, a fost localizată între km 3+920 – 4+120, aici fiind identificate 25 complexe arheologice, datate preliminar în prima epocă a fierului (Hallstatt mijlociu ?). Este de remarcat concentrarea acestora în zona km 4+100 – 4+120, aici fiind situate 8 complexe. La sud-vest de zona cercetată, în dreptul km 3+800 – 4+000, în arătură, au fost descoperite materiale arheologice (fragmente ceramice, chirpici), ceea ce arată faptul că locuirea din perioada eneoliticului târziu ocupă o suprafață mai extinsă.

Astfel în porțiunea sitului aflată pe traseul viitoarei autostrăzi au fost cercetate 70 de complexe arheologice. Materialul arheologic

prelevat a constat din fragmente ceramice, oase de animale, resturi de vatră și bucăți de chirpici, material litic pentru perioada eneoliticului târziu, respectiv pentru perioada Hallstatt-ului mijlociu se adaugă o fibulă și o verigă de bronz, dar și o săgeată de bronz. Descoperirile arheologice din cadrul sitului Romos – Sârba/Valea Vaideilor sugerează încadrarea acestor vestigii în categoria așezărilor deschise (nefortificate). Pornind de la observațiile stratigrafice și analiza materialelor arheologice descoperite a putut fi stabilită existența a două secvențe ocupaționale. Astfel primul orizont de locuire, din punct de vedere cronologic, este reprezentat de câteva locuințe semi-îngropate (bordeie) și gropi, complexe datând din perioada eneoliticului târziu sau perioada de tranziție la epoca bronzului. Aceste vestigii au fost identificate în partea de sud-vest a ariei cercetate din cadrul sitului. Al doilea orizont de locuire este reprezentat de locuințe semi-îngropate și gropi având în inventar material arheologic (preponderent ceramică) databil în perioada primei epoci a fierului (Hallstatt mijlociu ?). Locuințele semi-adâncite au fost încadrate tipologic pe baza formei și a elementelor constructive (unele având instalații de combustie în interior ?), iar cronologic pe baza materialului ceramic din inventarul lor. Aceste complexe arheologice sunt grupate în partea de nord-est a suprafeței afectate de construcția autostrăzii.

Bibliografie:

Cronica cercetărilor arheologice din România – campania 2011, INP, București, 2012

P. Damian, I. Bocan, E. Dumitrașcu, D.L. Ene, S.E.I. Ene, M. Streinu, 156. *Autostrada Orăștie-Sibiu, Lot 1, (Orăștie-Sebeș), km 0+000–24+110, jud. Hunedoara, jud. Alba, CCA 2012, p. 280*

N.C. Rîșcuța, A.T. Marc, Ioana Lucia Barbu, I.A. Bărbat, *Cercetări arheologice în județul Hunedoara pe traseul Autostrăzii (tronsoanele Lugoș-Deva și Orăștie-Sibiu)*, Sargetia SN 2 (nr. 38), 2011, p. 53–134

Abstract:

The site was identified through the archaeological surveys in 2008 (a preliminary survey made by a team from MCDR) and 2011 (a complete survey, including trial trenches, undertaken by a team from MNIR). The preventive archaeological investigations were made in summer 2012, along 6 weeks and confirmed the presence of the archaeological vestiges. In order to excavate completely the site's area impacted by the future construction works there have been open 45 excavation units. As a result was thoroughly investigated an area of 18,500 sqm (between km 3+750 and km 4+120 of the future motorway A1: Orăștie – Sibiu), where 70 archaeological structures have been outlined and excavated. These prehistoric vestiges (semi-sunken dwellings and pits) can be assigned on two occupational sequences, namely the first one dating to Late Eneolithic or the transition period to the Bronze Age, while the second one belongs to the first Iron Age (middle Hallstatt period ?).

¹ Rîșcuța et alli 2011, 53, 62; CCA 2012, nr. 156, 280.

136. Șibot, com. Șibot, jud. Alba**Punct: Cânepiște (Autostrada Orăștie – Sibiu, lot 1, Sit 4, km 8+ 650 – 8+950)****Cod sit: 7829.02****Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 34/2012 și 143/2012**

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Andra Samson – responsabil sector, Irina Ene, Mihai Gabriel Vasile, Marius Streinu, Silviu Edmond Iulian Ene, Mihai Duca (MNIR), Cristina Bodo, Gică Băeștean (MCDR Deva)

Situl arheologic de la Șibot (Cânepiște) a devenit cunoscut în urma diagnosticului documentar și de teren, efectuat de specialiștii MNIR în perioada octombrie–decembrie 2011, pentru realizarea autostrăzii A1 Orăștie – Sibiu, lot 1 Orăștie – Sebeș (km 0 - 24 + 100). Situl este situat pe malul drept al văii Mureșului, la circa 2 km spre est de actualul sat Șibot.

Lucrările de construire a viitoarei autostrăzi A1 Orăștie – Sibiu, Lot 1 Orăștie – Sebeș au afectat zona nordică, vestică și sudică a sitului, ce se întinde pe malul stâng al râului Cugir, fiind intersectat de actualul drum DN7. Cercetările arheologice preventive, efectuate începând cu primăvara anului 2012, de-a lungul a 21 de săptămâni, au confirmat prezența substanțială a vestigiilor arheologice în acest areal, de vreme ce au fost identificate și investigate exhaustiv 297 de complexe de locuire din epoca medievală, din care 4 sunt morminte de inhumatie, între km 8+650 și km 8+950 ai viitoarei autostrăzi A1.

Pentru a avea o imagine cât mai completă a așezării, am inițiat săpăturile prin trasarea unor secțiuni de sondaj stratigrafic, 16 secțiuni la nord de drumul național, precum și alte 9 la sud de DN7. Astfel am putut avea o imagine completă asupra întinderii acestuia, fiind stabilite limitele sale pe latura de N, V și S. Pe latura de E nu am putut delimita situl, din motive obiective și anume existența proprietăților private ale cetățenilor din satul Șibot. Pentru cercetarea în integralitate a vestigiilor din zona afectată a sitului amintit au fost deschise 11 mari unități de cercetare în suprafață, inițial păstrându-se martori stratigrafici care ulterior au fost demontați. Astfel a fost investigată întreaga suprafață cu vestigii arheologice afectată de construirea viitoarei autostrăzi, precum și cea de relocare a DN7, epuizând integral zonele de nord, vest, dar și o parte a zonei de sud a sitului arheologic inclus în Repertoriul Arheologic Național. Practic, în ceea ce privește situl arheologic Șibot – Cânepiște, a fost cercetată integral suprafața afectată de lucrările de construire a viitoarei autostrăzi, anume zona cuprinsă între km 8+650 și km 8+950, pe traseul viitoarei autostrăzi, pe o lățime de aprox. 70 m, precum și devierea drumului național 7, prin construirea unui pod de o lățime de 50 m, respectiv 34.713 mp cercetați exhaustiv. Este de remarcat faptul că toate complexele de locuire cercetate sunt distribuite aproape uniform pe întreaga suprafață a traseului viitoarei autostrăzi.

În cadrul așezării medievale, din totalul de 297 de complexe arheologice cercetate exhaustiv, au fost conturate și cercetate 56 de locuințe, 4 gropi de provizii, 144 de gropi menajere, 21 de fântâni, 32 de instalații de foc, 4 morminte de inhumatie și un drum medieval. Într-o descriere preliminară sumară putem spune că descoperirile din cadrul sitului medieval de la Șibot – Cânepiște se încadrează în categoria structurilor de habitat rural, databile în trei perioade cronologice. Astfel, primul context de locuire a așezării, din punct de vedere cronologic, este cel al secolului al XII-lea. Aceasta este reprezentat de o serie de gropi menajere și locuințe adâncite, specifice perioadei. Materialul arheologic descoperit în acest context este abundent, constând din fragmente ceramice cu decor în valuri realizat cu pieptenele, precum și din numeroase fragmente ceramice de căldări de lut. Al doilea context de locuire

este reprezentat de așezarea databilă în secolul al XV-lea, precum și de nivelul de incendiere atribuit bătăliei din anul 1479 (bătălia de la Câmpul Pâinii); acest nivel este reprezentat prin locuințe semi-adâncite, locuințe cu bază de piatră, cuptoare menajere, numeroase și gropi menajere, precum și drumul așezării ce străbate pe lungime întregul sat medieval. Artefactele descoperite asociate acestui nivel sunt extrem de numeroase, de la o bogată varietate de fragmente ceramice, până la numeroase unelte de agricole (seceri, brăzdare de plug, topoare), cuțite de uz casnic, cuie și piroane, fusaiole, oase de animale prelucrate. În acest nivel au fost descoperiți și o mulțime de pinteni de călărie, precum și vârfuri de săgeți, săbii de luptă etc.; tot în acest nivel au fost găsite și numeroase oase umane răvășite, având cu urme de violență. Cel de al treilea nivel de locuire se referă la câteva urme de locuințe (lutuielile unor podole), atribuite etapei post bătălie, fiind surprinse în nivelul situat imediat sub vegetal, acestea fiind puternic afectate de lucrările agricole. Materialele arheologice de aici sunt reprezentate prin fragmente ceramice.

Toate aceste descoperiri confirmă potențialul arheologic semnificativ, necunoscut anterior pentru zona Șibot, îmbogățind repertoriul vestigiilor medievale cunoscute anterior în zona văii Mureșului. În prezent, întregul lot de material arheologic descoperit în cadrul sitului Șibot – Cânepiște este în curs de procesare și analiză post-săpătură în cadrul MNIR, avându-se în vedere —în viitorul apropiat— publicarea unui volum de sinteză care să prezinte rezultatele acestor cercetări.

Abstract:

The archaeological site from Șibot – Cânepiște was uncovered in relation to the construction works of the future motorway A1 Orăștie – Sibiu, section 1 Orăștie – Sebeș (km 8+650 – 8+950). The site is located on the left bank of the Mureș valley, about 2km East of nowadays Șibot village. The site was identified during the archaeological survey in late autumn 2011 and was investigated during 21 weeks, starting spring 2012. Throughout preventive archaeological works there has been excavated an area of 34,713sq.m., where 297 archaeological complexes have been outlined. The vestiges of the medieval settlement comprised 56 dwellings, 4 storage pits, 144 refuse pits, 21 wells, 32 fire installations, 4 inhumation graves and a road. The construction works of the future motorway impacted the northern, western and eastern parts of the medieval village. In a brief preliminary description the discoveries made on the medieval site from Șibot – Cânepiște can be considered as a rural area of domestic settlement with 3 levels of occupation. The first habitation context is related to the 12 century, being characterised by a series refuse pits and semi-sunken huts. The second level of habitation is represented by the rural settlement (village) of the 15 century, as well as by the moment when the village was set on fire during the battle of Câmpul Pâinii in 1479. The third habitation level contains only few vestiges (clay floors of dwellings) of a period after the above mentioned battle; these remains were found immediately under the contemporary vegetal stratum, being severely impacted by modern agricultural works. All these finds confirm the existence of a significant archaeological potential unknown prior to our excavations on the site, as well as enriches the repertory of medieval vestiges along the Mureș valley.

137. Șibot, com. Șibot, jud. Alba**Punct: În Obrej (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 5, km. 9+650–10+150)**

Cod sit: 7829.03

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 35/2012, 144/2012, 226/2012 și 255/2012

Colectiv: Adela Băltăc – responsabil, Paul Damian, Cătălina Neagu, Corina Nicolae, Alina Mușat, Alexandra Dolea, Ionuț Bocan, Ioana Paraschiv-Grigore, Eugen Paraschiv-Grigore, Bogdan Voicu, Virgil Apostol, Alexandru Rațiu, Mihai Vasile, Irina Ene, Emil Dumitrașcu, Marius Streinu, Andra Samson, Daniel Ene, Mihai Duca, Edmond Ene, Sebastian Dobrotă, Florentin Munteanu, Nicolae Stoica (MNIR), Gică Băeștean (MCDR Deva)

Situl arheologic Șibot, punctul „În Obrej”, a fost semnalat, pentru prima oară, în cadrul etapei de evaluare arheologică de teren a Programului Național de cercetare arheologică „Autostrada”, realizată de către o echipă de specialiști din MNIR¹. Deși pe raza satului Șibot erau menționate, în literatura de specialitate, mai multe puncte cu potențial arheologic², situl din punctul „În Obrej” a putut fi reperat doar odată cu evaluarea de teren din toamna anului 2011. Secțiunile de sondaj efectuate, artefactele recoltate și stratigrafia constatată cu această ocazie indicau o zonă de habitat rural din epoca romană, eventual epoca La Tène, între km 9+650–10+150. Trebuie menționat faptul că evaluarea arheologică de teren a reușit să delimiteze spațial, cu foarte mare finețe, o zonă de habitat, chiar dacă nu a reușit să evidențieze și amploarea acestei locuiri.

Punctul „În Obrej” este amplasat între comuna Șibot și satul Balomiru de Câmp, la cca. 1,5 km est de localitatea Șibot, 0,5 km est de malul râului Cugir și la 3 km sud de râul Mureș. Zona în care se află situl este mărginită la sud de dealul cunoscut sub numele de „Telinile Șibotului”, deal care se dezvoltă între râul Cugir și pâraul Sărății și care dispune de un platou vast, folosit încă și în zilele noastre ca zonă de decolare pentru aeronave de capacitate mică. Acest deal pare să fi suferit multiple intervenții antropice, printre care sunt de amintit terasarea pentru cultivarea viței de vie, pe latura de nord-est, „tăierea” traseului DN7 (pe direcția E–V), excavarea în terase, în partea de nord-vest, a unei cantități uriașe de sediment, folosit la construirea digurilor și la regularizarea cursului râului Cugir. Astfel, în zilele noastre, zona de la sud de DN7 se prezintă, în partea estică, sub forma unei terase nu foarte înalte (cca. 227 m altitudine), o pantă abruptă și puternic erodată de apele pluviale, în zona de sud și o mică zonă plană (cca. 80 x 200 m), între panta abruptă și terasamentul DN7. La nord de DN7 întreaga zonă până la râul Mureș³ era una plană și netedă, cu o pantă ușor descendentă, spre râul Mureș, deci de la S la N.

Obiectivele generale ale campaniei de cercetare arheologică preventivă în teren au constat în identificarea distribuției spațiale a elementelor constitutive a tuturor vestigiilor, cât și recuperarea tuturor artefactelor și ecofactelor descoperite, date fiind caracteristicile structurii de habitat identificate. Astfel, obiectivul principal al echipei de specialiști a constat în cercetarea exhaustivă a tuturor vestigiilor identificate în zona afectată direct de lucrările de construire a autostrăzii.

Cercetările arheologice cu caracter preventiv, efectuate în primăvara-toamna anului 2012, de-a lungul a 31 de săptămâni,

¹ CCA 2012, p. 280.² Tudor 1968, p. 135; Lipovan 1984, p. 459–465; RAA, p. 180–181; Ardevan 1993 (1996), p. 19; Popa 2002, p. 188.³ La aproximativ 0,5 km nord de DN7 se află terasamentul liniei de cale ferată Vințu de Jos–Deva, care modifică aspectul plan al peisajului antic

au confirmat prezența potențialului arheologic semnalat anterior, fiind identificate și cercetate peste 300 de complexe arheologice, distribuite pe o suprafață de cca. 28.000 mp din cei peste 39.000 mp investigați, între km 9+650–10+150 ai viitoarei autostrăzi A1, Orăștie–Sibiu, tronson Orăștie–Sebeș. Astfel, investigațiile arheologice au pus în valoare o zonă de habitat rural din epoca romană, atât prin zona locuită, așezarea (km 9+650–9+910), cât și prin zona funerară aferentă acesteia, necropola (km 9+920–10+054). Situl se delimita între km 9+650–10+054, fiind traversat de DN7, aproximativ pe direcția N–S, ceea ce a impus, uneori, metoda de cercetare. De asemenea, scurgerea apelor pluviale, urmând panta naturală spre râul Mureș (de la S la N), aluviunile aduse de râul Cugir, poate chiar și Mureș, construirea DN7, practicarea culturii viței de vie în zona necropolei, excavarea dealului denumit „Telinile Șibotului”, practicarea agriculturii intensive, folosirea ca cimitir de animale a zonei așezării, introducerea fibrei optice, a unei conducte de gaze și diverse alte intervenții antropice necunoscute au dus la deteriorarea vestigiilor arheologice, astfel încât cele mai multe dintre complexe se aflau într-o stare de conservare precară.

Cea mai mare parte a sitului, cum era și normal, este ocupată de zona de locuit, respectiv între km 9+650–9+910 (la sud și nord de DN7). Cercetările arheologice de teren au pus în evidență limitele de est, sud și vest ale așezării. Limita de nord se află în afara traseului A1. Așezarea era străbătută de la E la V de un drum⁴ (orientat NNE–SSV), al cărui traseu trecea, cel mai probabil, prin partea de nord a necropolei, având, în cea mai mare parte, același traseu cu cel al DN7. Din acest drum porneau cel puțin două străzi⁵ (orientate NNV–SSE), la care erau adosate unele dintre locuințe. De asemenea, unele dintre acestea aveau accesul direct dinspre drum. Au fost identificate și cercetate un număr de 17 clădiri cu dimensiuni⁶ și planimetrie individuală, surprinse parțial⁷ sau în întregime. Toate clădirile sunt orientate NNV–SSE, au forme rectangulare⁸ sau dreptunghiulare⁹ și sunt compartimentate în mai multe încăperi¹⁰. Cele mai multe dintre zidurile clădirilor (surprinse la nivelul fundațiilor sau până la

⁴ Drumul brăzda așezarea de la E spre V, fiind surprins pe o lungime de 100 m (păstrat în diverse stadii de conservare) și o lățime de 12 m. Au fost surprinse două momente constructive, asemănătoare, și anume straturi succesive de balast (pietriș și nisip), bătătorit (gr. surprinsă = 0,20–0,40 m, faza 1; gr. = 0,10–0,44 m, faza a 2-a), „bombat” pe centru. Cele două faze se departajează printr-o nivelare cu pământ de culoare cenușie (gr. surprinsă = 0,15–0,30 m). Nu au fost surprinse rigolele. A fost observată legătura dintre drum și strada nr. 2 doar în prima fază de funcționare a acestora. De asemenea, se poate spune că traseul drumului este „mutat” în fază a doua mai spre sud, lucru demonstrat atât de clădirile care se adosează la noul traseu, în ultima fază constructivă, cât și de faptul că fundațiile acestor clădiri suprapun o parte din traseul drumului din faza 1.

⁵ Strada nr. 1 (Lp = 44,80 m, l = 2,60 m) avea traseul de la sud la nord, urmând panta naturală. Nu s-a putut observa traseul integral al acesteia, deoarece spre sud acesta se afla sub terasamentul DN7, iar spre nord se conservă foarte puțin. Prin sondajele efectuate s-a constatat că această stradă are două faze de construcție. Strada nr. 2 (L = 60 m, l = 2,80 m) avea tot un traseu S–N, urmând panta naturală, ce pornea din drumul ce brăzda așezarea de la E la V. Strada cunoaște două faze de construcție, ultima fază fiind distrusă într-o proporție foarte mare

⁶ Cele mai multe au suprafețe medii, între 57 mp și 500 mp, o singură clădire este de dimensiuni mai mari având cca. 1800 mp.

⁷ Părți ale unora dintre clădirile de la nord de DN7 erau dispuse sub terasamentul drumului național, iar clădirile de la sud de DN7 se aflau într-o stare de conservare precară, astfel încât, unele părți ale lor erau distruse în totalitate.

⁸ Dimensiunile acestora sunt cuprinse între 8,80 x 11,40 m și 12,45 x 10 m

⁹ Dimensiunile acestora sunt cuprinse între 10,20 x 7,20 m și 79 x 24 m.

¹⁰ Clădirile au de la două compartimentări până la nouă, însă cele mai multe sunt compartimentate în patru-cinci spații. Trebuie menționat că unele clădiri au fost surprinse parțial, ceea ce ar explica și numărul mic de încăperi reperate.

primele două-trei asize ale elevației) sunt construite din pietre de râu, șisturi/calcare locale și material tegular (fragmentar) legate, în egală măsură, cu pământ sau mortar. S-a constatat folosirea cu predilecție a mortarului la corpurile cu funcționalitate domestică, lutul fiind folosit fie la zidurile care delimitează curțile ansamblurilor, fie la zidurile care formează anexele gospodărești. Ca tehnică constructivă este de menționat faptul că, la majoritatea zidurilor, prima asiză a fundației constă dintr-un strat (cca. 0,15–0,20 m) de prundiș (pietricele și nisip), iar la construirea colțurilor, la cele mai multe dintre clădiri, sunt folosite tegule (0,42 x 0,29 x 0,05 m), rar șisturi prelucrate, legate cu mortar sau lut. Dat fiind starea de conservare a sitului în general, nivelurile de funcționare ale clădirilor au fost surprinse în foarte puține situații. Acestea constau fie din lut bătătorit (care în urma incendiului a căpătat o culoare roșie), fie din pavaje din cărămidă. În ambele cazuri, substructura era formată din straturi de pietre, pietriș și lut bătătorit. Cele mai multe dintre încăperi erau prevăzute cu o instalație de încălzire, de forme și mărimi variate. Clădirile erau acoperite cu tegulae și imbrices, descoperite în număr mare în interior și exteriorul clădirilor. Judecând după grosimea zidurilor¹¹ și a materialelor descoperite, se poate afirma faptul că unele dintre clădiri puteau avea pereții din materiale perisabile (bârne din lemn, lut etc.), iar altele din materiale mai durabile (material litic și/sau tegular). Cel mai adesea, curțile erau „pavate” cu pietriș sau pietre de mici dimensiuni, putând fi, de asemenea, compartimentate sau având elemente specifice unor anexe gospodărești de tip „aplecătoare”.

Observațiile in situ (de ordin stratigrafic, planimetric și materialele arheologice) indică două/trei faze de utilizare a fiecărei zone în parte. Astfel, unele dintre clădiri cunosc una sau două faze de refacere, cu mici modificări ale planimetriei inițiale, iar în alte zone se constată o succesiune, în sensul că folosirea materialului perisabil este abandonat și înlocuit de ziduri construite din material mai trainic (material litic, tegular etc.), păstrându-se uneori planimetria anterioară, însă de fiecare dată este respectat spațiul destinat unui ansamblu de locuit.

Se remarcă una dintre clădiri (aflată la limita de vest a așezării) care era prevăzută cu instalație de încălzit de tip hipocaust. Clădirea, de formă dreptunghiulară (26 x 15 m) era compartimentată în cinci spații aproximativ de formă pătrată, două dreptunghiulare, unul rotund și unul în formă de semicerc. Zidurile, masive, sunt construite din blocuri de calcar, șisturi și pietre de râu legate cu mortar. Trei dintre spațiile de formă pătrată, încăperea rotundă și cea în formă de semicerc erau prevăzute cu instalație de încălzire, iar unul dintre spații (de la sud) este un praefurnium. Acest fapt, precum și detaliile constructive a două dintre spațiile neîncălzite (folosirea mortarului hidrofug, prezența unui canal de scurgerea apelor menajere etc.) constituie indicii pentru atribuirea unui caracter termal acestei clădiri, cel puțin în primele două momente ocupaționale ale zonei. Observațiile in situ indică două momente de funcționare a clădirii cu instalație de încălzire și un al treilea în care planimetria și funcționalitatea se schimbă radical. Din această ultimă etapă, unele ziduri anterioare continuă să fie folosite, apar și altele noi, dar cele mai multe, mai ales traseele spre sud, sunt puternic deteriorate.

Printre descoperiri se numără și un spațiu vast (de minim 275 mp), delimitat de trei ziduri, prevăzute din loc în loc cu câte un pinten interior, pavat cu dale din calcar (păstrate pe alocuri), care erau așezate pe un pat din pietricele, bine bătătorite (ce se păstra pe o suprafață mai mare). Aproximativ central se aflau două postamente, unul patrulater (2,20 x 2,60 m) și unul circular (diam. = 1,20 m). Ambele sunt construite pe un pat din pietricele și bordate de șiruri de pietre de râu, postamentul patrulater păstrând și dalele care veneau peste stratul de pietriș. Cel mai probabil acest spațiu (denumit convențional CPL A042) are un caracter public.

¹¹ Zidurile au grosimi cuprinse între 0,40–0,60 m.

Au mai fost cercetate 15 cuptoare de ars material ceramic, unele dezafectate (fiind surprins doar fundul acestora) sau prăbușite în timpul arderii și abandonate. Situațiile surprinse in situ ne fac să credem că o parte dintre cuptoare au funcționat în primele momente ale așezării, ulterior spațiul, nivelat, fiind refolosit în alte scopuri domestice. Deși au fost identificate mai multe tegule cu ștampile (atât în așezare, cât și în necropolă), nu au fost identificate cuptoare de ars material tegular¹².

Materialul arheologic este foarte variat: râșnite, material ceramic (dolia, mortaria, amfore, ulcioare, căni, oale, castroane, cupe, teracote, opaite etc.), obiecte din fier (unelte, arme etc.), din bronz (fibule, plăcuțe, ace etc.), material de construcție (piese arhitectonice, material tegular și obiecte din fier – cuie, piroane), obiecte din sticlă și os, material numismatic. Toate materialele arheologice se află în stadiu de prelucrare și restaurare, analiza acestora urmând a ne oferi indicii fine de datare a fiecărui nivel în parte. Până atunci datarea preliminară, pe care o postulăm pentru întreaga așezare, este secolul al II-lea – mijlocul secolului al III-lea p.Chr.

Așa cum s-a menționat mai sus, în perimetrul km 9+920–10+054 a fost identificată necropola așezării, fiind surprinse limitele de vest și est, parțial de sud și nord. În cele patru luni de cercetare de teren (martie–aprilie, iulie–august) au fost identificate și cercetate 228 de complexe cu caracter funerar, dintre care 213 morminte de incinerare, 200 dintre acestea fiind morminte de incinerare cu ardere pe loc, pentru 13 nu s-a putut stabili varianta de ritual, datorită stării precare de conservare. De asemenea, au fost identificate mai multe elemente de arhitectură funerară și o incintă funerară. Inventarul mormintelor este constituit, preponderent, din material ceramic, obiecte din metal, obiecte din sticlă și varia (os, silex). Analiza preliminară a complexelor relevă faptul că dintre cele 213 mormintelor de incinerare cercetate, 167 sunt morminte cu gropi rectangulare, trapezoidale sau albiate în secțiune și 46 sunt morminte de incinerare prevăzute cu treaptă. Din cele 46 de complexe, 28 sunt construite sub forma unei camere rectangulare de cărămidă; 18 sunt gropi cu treaptă. Orientarea gropilor mormintelor nu prezintă diferențe majore, constatându-se, cu mici excepții, o predilecție pentru axa NE–SV (aproximativ 95% dintre cazuri). Amenajările exterioare ale complexelor sunt relativ puține la număr: trei morminte au amenajare de tipul „ring”, de formă circulară, o amenajare rectangulară de mici dimensiuni pentru unul dintre complexe, 11 morminte amenajate în interiorul unei incinte funerare și șapte morminte amenajate în interiorul unui tumul. Numărul redus de amenajări exterioare surprins este, probabil, datorat stării precare de conservare a întregii necropole. Datarea preliminară a necropolei este secolul al II-lea – mijlocul secolului al III-lea p.Chr.

Cercetările arheologice preventive din perioada 16 martie–20 octombrie 2012, pe traseul viitoarei autostrăzii A1, Orăștie–Sibiu, lot Orăștie–Sebeș, în raza comunei Șibot, punctul „În Obrej”, km 9+650–10+150, au condus la investigarea unei așezări romane (vicus) și a necropolei aferente acesteia. Situl se afla într-o stare de conservare precară, atât din cauza intervențiilor antropice de tot felul de-a lungul vremii (terasări, excavări, trasarea DN7 etc.), cât și din cauza unor „catastrofe” naturale (alunecări de teren, inundații etc.). Au fost cercetate peste 300 de complexe arheologice, cuprinzând atât complexele cu caracter funerar (228), cât și cele specifice unei locuiri (drum, străzi, clădiri, cuptoare etc.), databile pe parcursul întregii stăpâniri romane în Dacia.

Bibliografie:

Radu Ardevan, *La monnaie d'or dans la Dacie romaine, Studii și cercetări numismatice*, 10, 1993 (apare 1996), p. 15–26

¹² Un posibil cuptor cu o astfel de funcționalitate este cunoscut din literatura de specialitate în punctul „La Baltă”, aflat la vest de satul Șibot, la cca. 2 km de punctul „În Obrej” — Lipovan 1984, p. 459–461.

Cronica cercetărilor arheologice din România – Campania 2011, București, 2012

Ion Lipovan, *Descoperiri arheologice la Șibot (jud. Alba)*, Acta Musei Napocensis 21, p. 459–465

Dumitru Popa, Villae, vici, pagi. *Așezări rurale din Dacia romană intracarpatică*, București, 2002

Repertoriul arheologic al județului Alba, redactori: Vasile Moga, Horia Ciugudean, Alba Iulia, 1995

Dumitru Tudor, Orașe, Târguri și sate în Dacia romană, București, 1968

138. Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba

Punct: Podul Tărtăriei vest/Valea Rea (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 7, km 14+100–14+540)

Cod sit: 7080.03

Autorizațiile de cercetare arheologică preventivă nr. 37/2012 și 145/2012

Colectiv: Corina Borș – responsabil, Sebastian Dobrotă, Luciana Irimuș, Vlad Rumeș (MNIR), Cătălin Rîșcuța (MCDR Deva)

Abstract:

The archaeological site from Șibot – În Obrej was identified as a result of the field survey undertaken by a team of specialists from MNIR in the framework of the „Autostrada” National Research Archaeological Programme. The preventive archaeological investigations made from spring to autumn 2012 confirmed the existence of the archaeological vestiges previously outlined. Thus have been identified and excavated exhaustively more than 300 archaeological structures, spread over 28,000sqm out of the 39,000sqm investigated, between km 9+650–10+150 of the future motorway A1, Orăștie–Sibiu, section Orăștie–Sebeș. The preventive archaeological works revealed a habitat from the Roman period, both by the dwelling zone, the settlement (km 9+650–9+910), as well as the related funerary area, the necropolis (9+920–10+054).

The settlement (km 9+910–9+650, south- and northward of DN7): the archaeological excavations in the field outlined the eastern, southern and western limits of the dwelling zone. The northern limit is located outside the layout of the A1 motorway. The settlement was crossed from East to West by a road (oriented NNE–SSV), most probably its route going through the northern part of the necropolis, somehow similar to the one of DN7. From this road started at least two streets (oriented NNV–SSE); certain dwellings were built against these streets. Also, certain dwellings had a direct access from the main road. There have been identified and investigated 17 buildings with individual sizes and planimetry, outlined partially or completely. All the buildings are oriented NNV–SSE and have rectangular shape, being divided into a series of rooms. One of the buildings was planned with a heating installation (hypocaustum type), thus might having a thermal function. On the same time, a vast paved space might represent a public space of the settlement. There have been also investigated 15 pottery kilns. The archaeological material is varied and is dated from the 2nd c. to the mid 3rd c. AD.

The necropolis (km 9+920–10+054, southward of DN7): throughout the archaeological excavations there have established the western and the eastern limits, while the southern and northern one have been identified only partially. There have been outlined and investigated 228 funerary structures, out of which 213 were cremation graves (200 of them on spot, while for 13 of it could not be determined the variant due to the preservation stage). Also were discovered a number of pieces of funerary architecture as well as a funerary precinct. The graves' inventories consist mostly of ceramics, metal and glass objects, but also objects of bone and flint. The preliminary analysis of the 213 cremation graves indicates 167 ones with rectangular pit (trapezoidal shape in cross-section or “U” shaped), while 46 ones with stepped pit. The preliminary dating of the necropolis indicates a period from the 2nd c. to the mid 3rd c. AD.

Situl arheologic Tărtăria – Podul Tărtăriei vest / Valea Rea este situat la circa 0,3 km sud de traseul DN 7 / E 68, în zona satului Tărtăria (jud. Alba), pe partea stângă a văii Mureșului. O serie de semnalări anterioare în literatura de specialitate¹ indicau existența unui sit arheologic preistoric în vecinătatea actualului traseu al DN 7 și pe terasa inferioară stângă a văii Mureșului (principalul reper fiind cantonul C.F.R.). Existența unui sit arheologic pe terasa superioară stângă a văii Mureșului, în partea vestică a platoului denumit Podu Tărtăriei, respectiv în perimetrul delimitat de Valea Ciorii către vest, traseul DN 7 și calea ferată Arad–Alba Iulia către nord, Valea Rea către est și satul Tărtăria către sud, a fost stabilită cu ocazia lucrărilor de diagnostic arheologic efectuate de o echipă de specialiști din cadrul MNIR în toamna anului 2011. Trebuie menționat că în ultimele decenii, zona sitului a fost puternic afectată de lucrări agricole, fapt observabil atât în imagini aeriene și hărți de arhivă, cât și direct, cu prilejul cercetărilor recente în teren.

Cercetările arheologice cu caracter preventiv, efectuate în primăvara și vara anului 2012, de-a lungul a circa 18 săptămâni, în perioada 17 martie – 25 iulie 2012, au confirmat - pe de-o parte - prezența substanțială a potențialului arheologic semnalat anterior în ceea ce privește descoperirile preistorice (încadrabile în perioada Hallstatt-ului mijlociu, perioada c. Basarabi / Ha B₃-C), respectiv au condus la descoperirea unei fortificații (val cu palisadă), databilă preliminar în perioada evului mediu timpuriu (sec. X–XII ?), vestigiul arheologic necunoscut anterior. În acest context a fost investigată printr-o serie de secțiuni stratigrafice magistrale și săpătură arheologică de tip „open area excavation” o suprafață de aproximativ 5 ha, situată între km 14+100 și km 14+540 ai viitoarei autostrăzi A1, anume în ampriza acesteia cu o deschidere de circa 90–100 m și în partea nordică a zonei de relocare a DC705E (o suprafață adițională de cercetare având dimensiuni de circa 120 m lungime și 35–40 m lățime, afectată în extremitatea sa nordică de existența unor magistrale de gaze).

Obiectivele campaniei de cercetare arheologică preventivă, în teren, au constat în stabilirea limitelor sitului (în special spre vest și est), identificarea distribuției spațiale, a caracteristicilor și elementelor constitutive ale structurilor arheologice, cât și prelevarea tuturor artefactelor și ecofactelor descoperite, în raport cu natura sitului cercetat, afectat în partea superioară a depunerilor arheologice de lucrări agricole contemporane. Astfel, prioritatea echipei de arheologi a constat în cercetarea exhaustivă a tuturor vestigiilor delimitate în zona afectată direct de lucrările de construire a autostrăzii și a infrastructurii adiacente, dar și identificarea altor zone cu potențial arheologic situate în imediata vecinătate dar în afara traseului propriu-zis al viitoarei căi rutiere.

Pomind de la datele furnizate de sondajele arheologice efectuate în toamna anului 2011, în zona inițială de delimitare a sitului (km 14+100–14+500) au fost deschise 16 secțiuni magistrale (S₀₀₁–S₀₁₈) pentru a clarifica stratigrafia generală a acestuia și pentru a obține informații mai detaliate referitoare la natura și densitatea

¹ Horedt 1947–1949, p. 44–49; RepAB 1995, p. 186–187; Ciugudean 1997, p. 148; Ursuțiu 2002, p. 98.

vestigiilor arheologice. Astfel s-a putut observa preliminar faptul că vestigiile arheologice se concentrau preponderent în zona cuprinsă între km 14+240/250 și km 14+500; odată cu deschiderea suprafețelor de cercetare (S_1-S_{XII}) acest fapt a fost clar confirmat. Date fiind modificările succesive ale proiectului de construire a autostrăzii, limita nordică a perimetrului de cercetare a fost reamplasată de 3 ori. Una dintre cele mai importante observații efectuate în prima etapă a săpăturii a fost cea referitoare la existența unei viroage în partea sudică a ariei de cercetare, o structură naturală cu urme de intervenție antropică care a fost interpretată (preliminar) ca fiind un șanț de delimitare a spațiului locuirii preistorice. Practic aceasta constituie limita de sud a sitului, traseul său fiind observat pe direcția vest-est pe o distanță de peste 250 m;² dincolo de aceasta, pe platoul către satul Tărtăria, în cuprinsul limitei de expropriere a autostrăzii nu au mai fost observate nici un alt fel de indicii cu privire la prezența potențialului arheologic. Șanțul amintit este o structură cu caracteristici aparte, atât din punct de vedere natural (prezența a numeroase izvoare), dar și arheologic (existența unor depuneri votive aparte databile în perioada c. Basarabi / Ha B₃-C – două depozite de piese din bronz și fier, diverse alte piese de metal, mai multe vase întregi / întregibile, fragmente de vase și fragmente de schelete umane). De asemenea, există două descoperiri ulterioare momentului cronologic reprezentat de depunerile din perioada hallstattiană, anume în partea superioară a acestei structuri au fost găsite un tezaur monetar databil în perioada Latène și o fibulă de bronz databilă în epoca romană. Totodată, în acest stadiu al săpăturii a fost stabilit clar faptul că locuirea preistorică se continuă spre nord, către valea Mureșului, numai partea sudică a sitului fiind afectată de lucrările de construire a autostrăzii.

De asemenea, detalierea proiectului de construire în zona estică a ariei de interes arheologic a necesitat extinderea săpăturii către est (pe întreaga lățime a amprizei autostrăzii), vestigiile descoperite impunând reamplasarea limitei sitului până spre km 14+540; pe întreaga ampriză a autostrăzii au fost deschise 6 secțiuni magistrale ($S_{019}-S_{025}$), precum și o nouă suprafață de cercetare (S_{XII}). Nu în ultimul rând, a existat și un al treilea motiv al extinderii zonei cercetate, anume aria de relocare a traseului DC705E, mai exact partea nordică a acestuia, de vreme ce porțiunea sa sudică depășea limita sudică propriu-zisă a sitului. În acest perimetru adițional de cercetare au fost deschise alte 6 secțiuni magistrale ($S_{026}-S_{031}$) și o suprafață de cercetare (S_{XIII}), extinderea în suprafață a săpăturii arheologice în porțiunea extrem nordică a ariei de relocare a traseului DC705E fiind imposibilă datorită existenței unei magistrale de gaze.

Secțiunile magistrale amintite, dar și unele dintre profilurile longitudinale și transversale ale suprafețelor de cercetare au permis înregistrarea diverselor observații de detaliu în ceea ce privește stratigrafia sitului. Descoperirile arheologice efectuate în cadrul sitului de la Tărtăria – Podu Tărtăriei vest / Valea Rea (Tărtăria 1)

² Inițial această structură a fost identificată în partea vestică a zonei inițiale de cercetare, fiind identificată cu sigla CPL 004. Ulterior, în colțul de sud-est al zonei inițiale de cercetare a fost observată o altă structură liniară care a primit sigla CPL 118. În contextul cercetării în suprafață a devenit clar faptul că CPL 004 este continuat de CPL 118, însă având în vedere faptul că în partea sa estică structura a fost afectată de construcțiile industriale contemporane am optat pentru menținerea celor două sigle. Date fiind dimensiunile și caracteristicile structurii, calendarul de lucrări și logistica avută la dispoziție (forță de muncă și utilaje) s-a optat pentru efectuarea unor sondaje transversale (32 în total), respectiv în partea estică (CPL 118) unde prezența materialelor arheologice era sporadică au fost deschise 9 sondaje, iar în partea vestică (CPL 004) unde materialele arheologice erau deosebite ca număr și natură au fost deschise 23 de asemenea sondaje. Aceste sondaje au fost săpate atât cu mijloace mecanice, cât și manual. Acestea li se adaugă două secțiuni magistrale, respectiv S_{003} nord și S_{008} sud, ambele intersectând —aproximativ perpendicular— traseul CPL 004.

indică existența în perioada Hallstatt-ului mijlociu (perioada culturii Basarabi) a unei zone de locuire bine delimitate pe laturile de sud și est (posibil fortificate), înregistrându-se un singur „nivel de cultură”. În partea extrem estică a sitului a fost stabilită existența unui al doilea nivel de locuire, care-l suprapune pe cel hallstattian și este reprezentat de resturile unei fortificații cu val și palisadă (incendiată), databile în perioada evului mediu timpuriu. În ceea ce privește nivelul de locuire preistoric au fost identificate și cercetate 268 de complexe arheologice. Acestea sunt reprezentate de posibile urme ale unor bordeie (locuințe semi-îngropate ?), gropi de provizii sau posibile gropi de ofrandă (cu vase sparte pe loc), gropi menajere (structuri de tip refuse pit), gropi de extracție, respectiv resturi de strat de cultură, dar și șanțuri de delimitare. O mențiune specială trebuie făcută cu privire la o serie de descoperiri cu caracter deosebit, respectiv o depunere funerară aparte (mormânt colectiv / înmormântare multiplă), dar și o serie de depuneri efectuate în șanțul sudic de delimitare, mai exact două depozite conținând piese de bronz și fier, precum și vase și fragmente de vase, piese de metal și resturi de schelete umane. Nu în ultimul rând, se adaugă descoperirea în extremitatea vestică a șanțului sudic de delimitare a locuirii hallstattiene a tezaurului monetar (constituit din 238 de monede, denari republicani și imitații din argint) databil în perioada sec. II-I a. Chr. Nivelul de locuire medieval a fost observat exclusiv în partea extrem estică a zonei cercetate, fiind reprezentat de resturile unei fortificații cu val și palisadă (incendiată) și, posibil, șanțul aferent. Astfel, per ansamblu au fost identificate și investigate exhaustiv 269 de complexe și contexte arheologice, distribuite pe o suprafață de circa 2 ha, între km 14+240/250 și km 14+540 ai traseului viitoarei autostrăzi A1: Orăștie-Sibiu, tronson 1 (km 0+000-24+110), respectiv în partea nordică a zonei de relocare a DC705E.

Absența unor elemente constructive de tipul pereților, podinelor, vetrelor etc. păstrate in situ în majoritatea complexelor cercetate ne fac să fim rezervați - cel puțin pentru moment - în stabilirea funcționalității certe a unora dintre structurile preistorice investigate ca fiind resturi ale unor locuințe semi-îngropate (bordeie). Este de remarcat cantitatea foarte mare de material ceramic din inventarul complexelor și stratul de cultură hallstattian, respectiv numărul mare de vase întregi și întregibile descoperite în aceste contexte (peste 120 până în acest moment, procesul de restaurare fiind în desfășurare). În egală măsură trebuie menționat faptul că a fost descoperit - atât în stratul de cultură, cât și în inventarul gropilor - un număr apreciabil (peste 100) de piese din bronz și fier (arme, unelte, piese de podoabă). Alți factori de natură să determine o abordare prudentă din partea noastră în ceea ce privește caracterul general al sitului și funcționalitatea complexelor cercetate sunt gradul mare de perturbare antropică contemporană a părții superioare a depunerilor arheologice, stadiul preliminar al procesării post-săpătură a materialului, dar și existența unor depuneri cu caracter aparte (cele două depozite conținând piese de bronz și fier, mormântul colectiv, resturile de schelete umane, etc.).

Din perspectiva unei caracterizări generale preliminare, majoritatea descoperirilor arheologice din cadrul sitului Tărtăria – Podu Tărtăriei vest / Valea Rea (Tărtăria 1) aparțin unei locuiri preistorice fortificate (?), cel puțin pe laturile de sud și est. Trebuie însă precizat faptul că în ceea ce privește șanțul sudic nu au fost surprinse indicii în legătură cu existența unor structuri defensive complementare precum un val sau o palisadă; în aceste condiții, stabilirea funcționalității acestei structuri, respectiv caracterul per ansamblu al sitului preistoric constituie obiective ale procesării post-săpătură și chiar al unor viitoare cercetări de teren în porțiunea neafectată a sitului. De asemenea absența unor elemente constructive caracteristice pentru structurile de locuire specifice perioadei în

cazul unora dintre complexele cercetate, precum și numărul mare de vase întregi / întregibile asociate cu un număr deosebit de mare de piese de metal (bronz și fier), găsite atât în inventarul complexelor cât și în stratul de cultură, ne fac să fim rezervați - pentru moment - în stabilirea funcționalității certe a structurilor investigate, în special în sensul interpretării lor ca urme ale unor locuințe, fiind plauzibilă existența aici a unei arii (foarte întinse) de depuneri cu caracter votiv (?). Acestor observații li se adaugă cele trei descoperiri cu caracter excepțional efectuate în partea sudică a sitului, anume cele două depozițe de bronzuri³ (încadrabile în așa numita serie Bălvănești-Vinț / Ha B₃-C⁴) și mormântul (?) colectiv, conținând 6 schelete și un craniu, asociate cu ceramică specifică perioadei c. Basarabi și mici piese de bronz și fier. Astfel este clar faptul că - inclusiv în acest stadiu incipient al procesării datelor post-săpătură - descoperirile databile în perioada Hallstatt-ului mijlociu sugerează că situl Tărtăria - Podu Tărtăriei vest / Valea Rea (Tărtăria 1) este unul cu totul aparte în cadrul repertoriului descoperirilor aparținând perioadei c. Basarabi. În acest sens sunt de luat în considerare numeroasele vase întregi / întregibile (cu decor specific acestei culturi și variate din punct de vedere tipologic) descoperite în inventarele unor complexe și în „stratul de cultură”, numărul foarte mare de piese de metal (întregi și fragmentare) descoperite în aceleași contexte, raportat la stadiul actual al cercetărilor și descoperirilor cu privire la perioada c. Basarabi în spațiul intracarpatic și, în general, în bazinul Dunării mijlocii și de jos.

Astfel cercetarea arheologică preventivă a părții sudice a sitului Tărtăria - Podul Tărtăriei vest / Valea Rea (Tărtăria 1) a furnizat date și descoperiri arheologice deosebit de importante. Construcția viitoarei autostrăzi afectează numai parțial acest sit și, în aceste condiții, a creat premisele pentru cercetarea în suprafață a părții sudice a acestuia; situl este databil în perioada primei epoci a fierului (mai exact perioada Hallstatt-ului mijlociu sau așa-numita perioadă a culturii Basarabi), în vreme ce în partea extrem estică a sa a fost documentată o secvență ocupațională încadrabilă în epoca medievală timpurie (?), respectiv un sistem de fortificație cu val și palisadă (incendiată). Rămâne un deziderat de perspectivă clarificarea motivului pentru care a fost construită această fortificație, având în vedere că nu au fost descoperite —pentru moment— alte structuri (de locuire ?) databile la același orizont cronologic. În ceea ce privește așezarea hallstattiană, datele stratigrafice și materialul arheologic descoperit în această campanie oferă argumente foarte solide pentru a considera situl Tărtăria - Podul Tărtăriei vest / Valea Rea (Tărtăria 1), respectiv situl arheologic situat pe terasa superioară stângă a Mureșului, la sud de DN7 și la vest de actualul traseu al DC705E, drept unul deosebit de important pentru perioada

³ Primul depozit compus din piese de bronz și fier (Tărtăria I) constituie cel mai mare și complex depozit de piese de bronz și fier databil preliminar la nivel de Ha B₃-C (aparținând așa-numitei serii Bălvănești-Vinț) descoperit până în acest moment pe teritoriul României și —destul de probabil— din zona arcului carpatic și a bazinului Dunării mijlocii și de jos; de asemenea este cel dintâi depozit aparținând acestui orizont cronologic găsit într-o săpătură arheologică la nivelul țării noastre. Acesta conține peste 300 de piese —arme, piese de port și de harnașament— inventariate preliminar până în acest moment și aflate în proces de restaurare, fiind de așteptat ca la finalizarea acestui proces să fie identificate peste 400 de piese per total. Cel de-al doilea depozit constituit din piese de bronz și fier (Tărtăria II) a fost descoperit în imediata vecinătate a celui dintâi și se datează preliminar, de asemenea, la nivel de Ha B₃-C (seria Bălvănești-Vinț). Acesta este cel de-al doilea depozit din acest palier cronologic descoperit într-o săpătură arheologică la nivelul țării noastre, iar împreună cu depozitul Tărtăria I reprezintă o depunere cu caracter de unicat atât prin natura sa, cât și prin condițiile de descoperire, ținând cont de datele cunoscute până în prezent cu privire la civilizația Hallstatt-ului mijlociu în zona arcului carpatic și a bazinului Dunării mijlocii și de jos. Din componența sa fac parte 50 de piese (arme și piese de port de bronz și fier).

⁴ Rusu 1963, p. 177-210; Petrescu-Dâmbovița 1977, p. 161-164

Hallstatt-ului mijlociu (așa-numita perioadă a culturii Basarabi) în aria intracarpatică, cât și în bazinul Dunării mijlocii și de jos. Ținând cont de toate acestea, am propus autorităților competente —prin raportul preliminar de cercetare arheologică preventivă— întreprinderea în regim de urgență a tuturor demersurilor legale necesare pentru protejarea și clasarea ca „monument istoric de categorie A” a părții sitului situate la nord de traseul viitoarei autostrăzi A1, respectiv perimetrul delimitat la vest de valea Cioarei, la nord de traseul DN7 și calea ferată Arad-Alba Iulia, la est de Valea Rea (Valea Tărtăriei) și actualul traseu al DC705 E, iar la sud de traseul viitoarei căi rutiere.

Bibliografie:

- H. Ciugudean, *Cercetări privind epoca bronzului și prima vârstă a fierului în Transilvania*, BMA VII, Alba Iulia, 1997
 K. Horedt, *Săpăturile privitoare la epoca neo- și eneolitică*, Apulum 3, 1949, p. 44-69
 M. Petrescu-Dâmbovița, *Depozitele de bronzuri din România*, Editura Academiei RSR, București, 1977
 Repertoriul arheologic al județului Alba, V. Moga, H. Ciugudean (red.), BMA II, Alba Iulia, 1995
 M. Rusu, *Die Verbreitung die Bronzehorte in Transilvannien vom Ende Bronzezeit in die mittlere Hallstattzeit*, Dacia NS 7, 1963, p. 177-210
 A. Ursuțiu, *Etapa mijlocie a primei vârstă a fierului în Transilvania (Cercetările de la Bernadea, com. Bahnea, jud. Mureș)*, IEC V, Editura Nereimae Napocae, Cluj-Napoca 2002

Abstract:

The preventive archaeological research campaign 2012 on the site Tărtăria - Podu Tărtăriei vest / Valea Rea (Tărtăria 1) was occasioned by the construction works of the A1 motorway. The existence of this site was determined following the survey made in late 2011 by a team from MNIR, although there were a series of earlier information concerning the archaeological potential in this area but near the DN7 route and the railway Arad-Alba Iulia. The site is located about 0.3km south to the National Road no. 7 (DN 7 / E 68), north to the Tărtăria village, on a plateau situated on the upper left terrace of the Mureș valley. The preventive archaeological investigations took place during spring and summer 2012, along 18 weeks (March, 17 - July, 25) and confirmed the very consistent presence of archaeological vestiges. Throughout an open area archaeological excavation it was fully investigated an area of about 2ha, where 269 archaeological complexes (mostly from the Hallstatt period, namely the age of the Basarabi culture) were identified and excavated. From a functional point of view these were (most probably) semi-sunken dwellings, offering/votive pits (with pottery broken in situ), refuse pits, extraction pits, as well as remains of the “level of culture”. As regards the middle Hallstatt habitation, there are also a series of particular discoveries, namely two ditches marking the southern and eastern limits of the site, two hoards comprising more than 400 bronze and iron objects (Ha B₃-C / the so-called Bălvănești-Vinț series), and a collective grave. In the western extremity of the southern ditch was uncovered a monetary treasure of silver denari (2nd c. - 1st c. BC). On the eastern part of the site was identified a second level of occupation, represented by the traces of a wooden fortification (a palisade set on fire), dating from the early mediaeval period (11th-12th c.) It was uncovered a significant quantity of pottery characteristic for the Basarabi culture (more than 120 vessels restored up to now), as well as a great number of metal objects (weapons, tools and adornment object made of bronze and iron). Considering all the data recorded and the preliminary analysis of the very rich archaeological finds, the site from Tărtăria - Podu Tărtăriei vest / Valea Rea (Tărtăria 1) represents a very important prehistoric site dating from the middle Hallstatt period.

139. Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba**Punct: Podul Tărtăriei est (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 8, km. 15+100–15+350)****Cod sit: 7080.04****Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 182/2012**

Colectiv: Paul Damian – responsabil, Decebal Vleja, Florentin Munteanu, Nicolae Stoica (MNIR), Mihaela Simion (CNADNR), Radu Petcu, Andrei Heroiu

Satul Tărtăria aparține comunei Săliștea (jud. Alba), fiind situat de-a lungul DJ 705 E și a drumului comunal care coboară în sat, în partea de N a comunei, la o distanță de 3,5 km de satul Săliștea. Situl denumit convențional Tărtăria 2 este situat pe un platou, la sud de DN 7, la o distanță de aproximativ 100 de metri de acesta, pe raza administrativă a comunei Săliștea. Cercetările arheologice preventive în cadrul acestui sit au avut loc în perioada 9 iulie – 18 august 2012, având un caracter exhaustiv.

În ceea ce privește spațiul pe care a fost identificat și cercetat situl ce face obiectul prezentului raport, acesta este amplasat la cca 500 m est de actuala localitate Tărtăria, pe un platou ce domină valea Mureșului, asigurându-se o excelentă vizibilitate. Se păstrează, o ușoară pantă ce indică configurația inițială a terenului, pe direcția N–S, astfel încât, nivelul vegetal din partea de N a sitului este mult mai subțire, complexele arheologice fiind identificate la o cota de cca -0,10/-0,20 m, față de actualul nivel de călcare. De-a lungul timpului zona a fost identificată prin diverse toponime, dintre care amintim „Podul Tărtăriei”. Mai putem remarca faptul ca situl se afla în vecinătatea actualei arii arii protejate identificate pe acest sector de autostrada în zona km 16+000–15+500, respectiv situl de importanță comunitară ROSC10187 – Pajiștile lui Suci.

Situl Tărtăria 2 nu fusese cunoscut în literatura istorico-arheologică de specialitate înainte de evaluarea de teren prilejuită de implementarea actualului proiect de cercetare, efectuată în ultima parte a anului 2011.

Au fost trasate și executate un număr de 17 secțiuni din care s-au dezvoltat 8 suprafețe de cercetare, decapate cu mijloace mecanice. Pentru perimetrele în care au fost identificate complexe arheologice s-a optat pentru decopertarea în suprafață și abordarea tuturor complexelor arheologice cu ajutorul forței de muncă calificate și necalificate, potrivit Standardelor și Procedurilor în vigoare. A fost astfel delimitat un perimetru de cca 7780 mp unde se concentrău complexele arheologice pentru care s-a adoptat metoda cercetării în suprafață. Pornind de la observațiile efectuate și descoperirile arheologice, putem afirma că perimetrul investigat a fost ocupat în patru perioade istorice distincte.

Nivelul 1 – locuire dispersată aparținând culturii Coțofeni, respectiv perioada de tranziție la epoca bronzului / bronz timpuriu

Pentru această epocă istorică au fost identificate și cercetate trei complexe arheologice.

Este vorba de resturi de locuințe de suprafață, surprinse parțial, grav afectate de amenajările corespunzătoare nivelului 2. Se cuvine remarcat, în acest context, situația arheologică corespunzătoare Cpl. 2, în care a fost identificat atât nivelul de ocupare a locuinței, cât și amprenta termică a unei vetre dezafectate de amenajarea nivelului ulterior. Restul complexelor se prezintă ca porțiuni pe care este vizibil nivelul ocupațional Coțofeni sau sunt zone cu fragmente ceramice tipice c. Coțofeni sparte pe loc.

Nivelul 2 (faza roman 1) – un nivel corespunzător epocii romane, definit de prezența a două categorii de complexe distincte

Edificii și structuri de locuire. Au fost identificate, urmele reduse la fundație, ale unei clădiri de mari dimensiuni realizate din piatră nefasonată de râu, pe alocuri legată cu mortar din var cu nisip,

denumită convențional E4. Orientarea acestui ansamblu este una pe axa NV–SE, având dimensiunile de 17,80 × 16,90 m.

Fundația zidului este amplasată pe un strat de pietriș, cu o grosime de 3–5 cm. Prezervarea acestuia a permis reconstituirea traseelor zidurilor.

În legătură cu această primă fază de locuire mai pot fi menționate și două complexe, respectiv amprente ale unor locuințe pe structură ușoară, ușor adâncite, de obicei rectangulare, cu dimensiuni de 2,50/3,00 × 4,00/4,50 m.

Șanțuri. Șanțul de delimitare a zonei de locuire corespunzătoare fazei I romane, a fost identificat pe extremitatea de vest (lungime 38 de m) și de sud (lungime de 70 m). Lățimea maximă la nivelul de identificare este de 3,00 m, iar adâncimea acestuia este de 0,40–0,60 m. Materialul arheologic recoltat din șanțul de delimitare este divers: fragmente ceramice, oase de animal, dar și o fibulă puternic profilată, precum și o monedă de argint de la Antoninus Pius.

De asemenea, a fost observat și un șanț de drenaj, orientat N–S, surprins parțial deoarece intră în limita nordică a săpăturii. Acesta urma panta naturală a terasei. Probabil avea un rol temporar de colectare și dirijare către pantă a apei pluviale.

Gropi. A fost cercetată o groapă de formă neregulată, cu latura lungă orientată N–S, cu dimensiunile de 3,95 × 2,90 m, trapezoidală în secțiune, ce se adâncește în nivelul de loess cca 0,30 m. În partea sa de est, complexul este perturbat de amenajarea unui alt complex, oferind astfel un prețios indiciu pentru datarea momentului amenajării sale. În ceea ce privește funcționalitatea acestui complex, cu prudență, putem avansa ipoteza potrivit căreia este vorba de o groapă de var sau de preparare a mortarului, corespunzătoare amenajării E4 din faza I.

Nivelul 3 (faza roman 2) – un al doilea nivel corespunzător epocii romane, în această fază fiind identificate urmele a patru edificii (E1, E2, E3, E5) cu o orientare diferită față de faza anterioară. Cele patru edificii sunt orientate pe axa NV–SE. Două dintre ele, E1 și E2, sunt edificii de mari dimensiuni (E1 – 16,40 × 12,90; E2 – 16,70 × 11,40) realizate pe fundații de piatră de râu, legate cu pământ, cu o grosime a zidurilor de 0,70 m. În interiorul și exteriorul edificiului E1 s-a constatat existența unei cantități de material tegular (laterae, tegulae, imbrices), precum și o serie de elemente de îmbinare din metal (cuie și scoabe).

Pentru această fază, cu prudență, dispunem de o serie de elemente de datare, în ceea ce privește termenul ante-quem. Astfel, pentru E2 este de menționat că, pe fundația acestuia, corespunzătoare zidului de est a fost descoperită o monedă de bronz din timpul împăratului Gordian al III-lea (238–244). Din interiorul edificiului 2 provine o monedă de bronz din timpul lui Filip Arabul. Pentru edificiul E1, din nivelul corespunzător prăbușirii acoperișului provine o monedă din ciclul emisiunilor severiene (Iulia Domna). Toate acestea ne îndreptătesc să credem că cel de-al doilea nivel roman ar putea fi datat în prima jumătate a secolului al III-lea p. Chr.

Tuturor acestora li se adaugă o serie de alte posibile structuri de locuire databile în acest al doilea nivel roman.

Nu în ultimul rând este de remarcat că pe toată suprafața investigată au fost puse în evidență o serie de complexe, de obicei gropi cu diverse forme și dimensiuni, care au uneori în umplutură lentile sau pelicule de mortar din var sau numai var, din umplutura cărora provine o cantitate mare de material arheologic, diversificată și variată, de la obiecte uzuale la fragmente de ceramic de lux. Este evident că acestea sunt de asemenea complexe de epocă romană, dar este dificilă încadrarea acestora într-una dintre cele două faze.

Nivelul 4 – s-a putut constata, în perioada imediat ulterioară abandonării fazei romane, o ocupare parțială a spațiului, în condițiile în care resturile E1 și E3 sunt încă vizibile (nivel 4 a). Este vorba de amenajarea pe nivelul de țiglă prăbușită din E1 și în interiorul E3, pe

pavaj, a unor vetre sezoniere (cenușă, cărbune, urme de foc). Nivelul 4 b este definit de prezența a nouă locuințe rectangulare, de obicei adâncite, cu cuptor tip pietrar, specific perioadei secolelor XI–XIII în cuprinsul văii Mureșului mijlociu. De remarcat faptul că în amenajarea pietrarilor sunt utilizate materiale de construcție din nivelul roman. Cu prudență, și aici par a se fi conturat două faze diferite, una mai timpurie, legată de reutilizarea materialului de construcție roman și de așezarea în imediata vecinătate a edificiilor, pentru ca, ulterior, locuirea să se extindă pe întreg platoul. În acest context, a fost făcută o descoperire aparte, respectiv depunerea unui cal, de pe scheletul căruia a fost găsită o piesă de aur, probabil decorație de harnașament.

Cel mai consistent lot de material arheologic este cel constituit din ceramică. Complexele datate în perioada de tranziție la epoca bronzului au un inventar ceramic sărac, putând fi distinse, în acest stadiu, fragmente ceramice provenind de la trei vase, atribuite culturii Coțofeni. Unul dintre vase pare a fi un suport. Materialul este fragmentar și nu a fost restaurat.

Pentru epoca romană materialul se încadrează în mare parte, în categoria ceramicii comune, de factură locală. Materialul ceramic rezultat din interiorul edificiilor E1–E3 se caracterizează printr-o diversitate a formelor ceramice comune: farfurii, boluri, străchini, oale, capace, ulcioare, căni. Tot din interiorul edificiilor au fost recoltate fragmente de amfore sau recipiente apropiate ca aspect (amforete), dar și din complexele adiacente. De altfel, materialul rezultat din complexele de epocă romană este constituit din aproape același tip de forme întâlnit în interiorul sau exteriorul edificiilor.

Din complexele datate în epocă romană au provenit și un număr, relativ apreciabil de piese de metal. Dintre acestea se evidențiază, ca artefacte cu putere de datare, 7 monede (bronz și argint), dar și 7 fibule (bronz și fier).

O serie de alte obiecte din fier provin din nivelul de locuire medieval din secolele XI–XIII, spre exemplu, un fragment de zăbală, dar și alte obiecte; o analiza asupra acestora urmează să fie făcută după restaurarea lor. Au fost recoltate și obiecte recente, printre care o monedă de 25 de bani, din anul 1952. De altfel, piese provenind de la utilaje agricole au fost frecvent întâlnite în cadrul săpăturilor arheologice (bile de fier). Se cuvine menționată descoperirea, în unei mici piese de aur (fragment de spirală).

Astfel, inițial spațiul a fost ocupat de o locuire dispersată a comunităților din epoca de tranziție la epoca bronzului (cultura Coțofeni). Complexele datate în această perioadă sunt într-o stare precară de conservare datorită intervenției din epoca romană ce le-a distrus în bună parte. Pentru perioada romană au fost identificate două faze de construcție, una datată în secolul II p.Chr., iar cealaltă funcționând în prima jumătate a secolului al III-lea p.Chr. Astfel se constată că în prima fază, o parte din platoul "Podul Tărtăriei", a fost delimitat de o amenajare tip „șanț”, din care, în suprafața intersectată de construcția autostrăzii, au fost identificate limitele de est și de sud. În interiorul spațiului delimitat de această amenajare, tot în faza I a funcționat un edificiu cu cel puțin 4 încăperi (E 4), de mari dimensiuni, precum și o serie de alte amenajări legate de prezența acestuia. În cea de-a doua fază, strict în interiorul aceleiași amenajări perimetrare, au fost construite clădiri cu o orientare diferită de cea a edificiului din faza I. În zona în care s-a efectuat cercetarea au fost identificate 4 astfel de clădiri (E1, E2, E3, E5), trei cercetate integral, iar ce-a de-a patra parțial pentru că depășea limita exproprierii în vederea construirii autostrăzii. Menționăm faptul că amenajarea clădirilor din faza a II-a s-a făcut cu demantelarea și nivelarea fazei anterioare. Toate complexele de epocă romană sunt poziționate doar în interiorul șanțului de delimitare, ceea ce ne îndreptățește să postulăm că acesta a deservit ambele faze.

Următoarea perioadă istorică este reprezentată de perioada

secolelor XI–XIII, fiind reprezentată de locuințe cu cuptoare pietrar sau scobite în lutul din perete și de complexe reprezentând anexe sau intervenții ale locuitorilor din această epocă.

Toate aceste informații vin să îmbogățească cunoștințele despre Valea Mureșului, de-a lungul diferitelor perioade istorice, astfel încât, odată cu finalizarea întregului coridor 4 pan-european, această porțiune, considerată o adevărată „autostradă a istoriei românilor” să-și dezvăluie cât mai multe dintre taine.

Abstract:

The preventive archaeological research campaign 2012 at Tărtăria 2 – Podu Tărtăriei was occasioned by the construction work of the A1 motorway. Between km 15+100–15+300 of the future motorway there were identified the archaeological vestiges of site no. 8. Throughout large scale archaeological excavations there were investigated 36 archaeological complexes and 5 edifices, dating from three distinctive historic periods. Initially the site was occupied by a dispersed habitation of a community during the transition period to the Bronze age (c. Coțofeni). The vestiges pertaining to this chronological horizon are in a poor stage of preservation due to the intervention of the Roman period, which destroyed it almost entirely. For the Roman period there were identified two construction phases, one of the 2nd c. AD, while the other form the first half of the 3rd c. AD. The following historic period is represented by the 11th–13th c.; there were excavated a series of dwellings with stone ovens or ovens hollowed in the wall's clay and certain domestic adjacent structures or anthropic interventions of the inhabitants of that time.

140. Tecuci, jud. Galați

Punct: La Plopi (Varianta de ocolire a mun. Tecuci, km. 5+900-6+200)

Cod sit: 75212.02

Autorizația de cercetare arheologică preventivă nr. 272/2012

Colectiv: Mircea Nicu – responsabil, Paul Ciobotaru (MM Tecuci), Mihaela Simion, Constantin Băjenaru (CNADNR), Costel Ilie (MI Galați), Petrică Ionuț Colțeanu, Radu Petcu, Viorel Ștefan Georgescu, Răzvan Petcu, Dan Vasilescu

Cercetarea din noul sit „Tecuci-La Plopi” a fost determinată de identificarea unei zone cu potențial arheologic bogat în urma efectuării unui diagnostic arheologic necesar realizării obiectivului investițional „Varianta ocolitoare a Municipiului Tecuci”.

Proiectul face parte din „Programul Operațional Sectorial -Transport 2007-2013”, Axa Prioritară 2 - Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii naționale de transport în afara axelor prioritare TEN-T în scopul dezvoltării unui sistem național durabil de transport, Domeniul major de intervenție 1 – „Modernizarea și dezvoltarea infrastructurii naționale rutiere”.

Proiectul are ca scop realizarea variantei de ocolire pe partea de SV a Municipiului Tecuci pentru preluarea traficului de tranzit între DN24 și DN25. Traseul variantei de ocolire Tecuci are o lungime de 6,945 km.

Obiectivul general al cercetării arheologice preventive a fost delimitarea noului sit semnalat între km. 5+900 - 6+200 a Variantei ocolitoare Tecuci, cercetarea complexelor, artefactelor sau ecofactelor din zona afectată de lucrările de construcție.

Având în vedere aceste considerente, cercetarea efectuată în acest an a dus la deschiderea unei suprafețe de săpătură de 300

x 12m, în care au fost identificate un cenușar¹ și 174 de complexe de locuire aparținând epocii bronzului (cultura Noua), Hallstatt-ului timpuriu, secolul IV p.Chr.(cultura Sântana de Mureș-Cerneahov) și perioadei moderne. Cenușarul a fost cercetat prin trasarea a 21 secțiuni (2m x 6m.), orientate NS și 2 casete. Menționăm că suprafața cercetată a fost împărțită în carouri de 25 x 12 m, începând de la V spre E, pentru a ușura localizarea complexelor de locuire descoperite. Pentru a putea fi cercetat integral complexul Cx. 34, apărut în, capătul de sud al S 2, constituit din pietre mari de râu amenajate intenționat a fost deschisă Cs.1 (2 x 1,50 m.). Materialul prelevat din Cx. 34 datează complexul în Hallstatt-ul timpuriu, iar sub nivelul acesta materialele recoltate aparțin epocii bronzului. Cs. 2 a fost deschisă în partea de S a suprafeței cercetate, pentru a se cerceta integral complexele 167 și 168 apărute în profilul de S al suprafeței.

Cercetările efectuate în perimetrul cuprins între km. 5+900 - 6+200 au pus în evidență un număr de 174 de complexe arheologice, din care 5 locuințe, 3 vetre, 165 gropi și o amenajare rituală formată din pietre de râu de mari dimensiuni.

Locuința 1 (Cx. 31) Locuința are formă rectangulară cu colțurile rotunjite, dimensiunile păstrate sunt de 3,50m x 1,50m și a apărut în S 2 la -0,15 m. Materialul prelevat datează locuința în Hallstatt-ul timpuriu.

Locuința 2 (Cx. 32) A apărut în S 1A la -0,35m sub forma unei aglomerări de ceramică, pietre de dimensiuni medii și oase. Dimensiunile păstrate sunt de 1,00m x 1,00m, forma sa nu poate fi precizată, ea continuându-se sub profilul de N al suprafeței cercetate. Materialul prelevat datează locuința în epoca bronzului, cultura Noua. Locuința 3 (Cx. 32A) A apărut în S 1A la -0,90 m. Are formă rectangulară, dimensiunile păstrate fiind de 4,00 x 2,00 m. Inventarul prelevat de la nivelul locuinței o încadrează pe aceasta în epoca bronzului, cultura Noua.

Locuința 4 (Cx. 35) A apărut în S 4 la -0,35m. Forma ei nu poate fi precizată, dimensiunile păstrate fiind de 0,75 x 0,60 m. Materialul recoltat de pe acest nivel aparține epocii bronzului, cultura Noua.

Locuința 5 (Cx. 126) A apărut în caroul K la -0,85m. Forma ei este dreptunghiulară, colțurile rotunjite, având dimensiunile de 3,60 x 2,70 m. Este o locuință adâncită, pereții drepti, adâncimea maximă fiind la -1,05 m. Bordeul este orientat NV-SE, cu gropi de par pe interior, plasate la mijlocul laturilor scurte, ce ar putea sugera construirea unui acoperiș în două ape. Materialul recoltat de pe suprafața bordeiului aparține culturii Sântana de Mureș-Cerneahov.

Vatra 1 (Cx. 33) a fost descoperită în S 6A la -0,50 m, având dimensiunile de 0,80 x 0,80 m. A fost așezată direct pe pământ bătut, forma ei fiind circulară. Vatra prezintă o refacere.

Vatra 2 (Cx. 120), conturată la -0,50 m în caroul J. Forma vetrei este ovală, dimensiunile ei fiind de 0,95 x 0,75m. Grosimea lipiturii vetrei este de 0,05 m, iar suprafața ei este fățuită și așezată pe un strat de pietre de râu de dimensiuni mici și medii. În jurul vetrei au fost descoperite fragmente ceramice lucrate cu mâna și la roată și resturi osteologice care încadrează complexul în cultura Sântana de Mureș-Cerneahov².

¹ A. C. Florescu, *Repertoriul culturii Noua-Coslogeni din România. Așezări și necropole, Cultură și civilizație la Dunărea de Jos 9*, Călărași, 1991, pp. 69-73; A. C. Florescu, Șt. Rugină, D. Vicoveanu, *Așezarea din epoca bronzului târziu de la Gîrbovăț (r. Tecuci, reg. Galați), Danubius 1*, Galați, 1967, pp. 75-87.

² M. Nicu, Costel Ilie *Raport cercetare arheologică preventivă Negriștii Curtea Școlii*, CCA 2008; Mircea Nicu, Costel Ilie, Adamescu Adrian, Ciobotaru Paul, *Raport cercetare arheologică preventivă Negriștii Curtea Școlii*, CCA 2009; Costel Ilie, Mircea Nicu, Adamescu Adrian, Ciobotaru Paul, *Raport cercetare arheologică preventivă Negriștii Curtea Școlii*, CCA 2010; Costel Ilie, Mircea Nicu, Adamescu Adrian, Ciobotaru Paul, Ovidiu Soleriu Cotoi, *Raport cercetare arheologică preventivă Negriștii Curtea Școlii*, CCA 2011; Costel Ilie, Mircea Nicu, Adamescu Adrian, Ciobotaru Paul, Ovidiu Soleriu Cotoi,

Vatra 3 (Cx. 169). A fost descoperită în marginea de E a cenușarului, la -0,40 m, în caroul E. Are dimensiunile de 0,90 x 0,90 m, forma ei fiind circulară. Suprafața vetrei a fost fățuită și a fost așezată pe un strat de pietre de râu de dimensiuni medii. În jurul ei au fost descoperite câteva fragmente ceramice lucrate cu mâna care datează vatra în epoca bronzului, cultura Noua.

Amenajare rituală (Cx. 34) este formată din 10 pietre de râu de mari dimensiuni, cu urme de fasonare, amenajate sub formă de dreptunghi. A fost descoperită în capătul de S al S 2 și pentru a fi cercetată integral a fost deschisă o casetă (Cs. 1). Pământul din jurul și de deasupra amenajării conținea resturi osteologice, fragmente ceramice și urme de cărbune și fier. La -0,95 m, sub pietre, în pământul săpat, au fost observate resturi osteologice de animale și fragmente mici de fier. Sub pietre s-au observat urme de cărbune și câteva fragmente osteologice de animale. La -1,05 m se observă urme de cenușă pe toată suprafața casetei.

Pe lângă complexele menționate mai sus au mai fost sesizate și golite un număr de 165 gropi, de forme și dimensiuni diferite, dintre care 64 se încadrează în epoca bronzului, 20 în hallstatt-ul timpuriu, 14 aparțin culturii Sântana de Mureș-Cerneahov, 3 perioadei moderne și 64 nu au putut fi încadrate cronologic.

Ceramica prelevată atât din secțiuni cât și din complexe aparține epocii bronzului (cultura Noua), Hallstatt-ului timpuriu și secolului IV p.Chr.

Fragmentele ceramice specifice culturii Noua, descoperite în suprafața cercetată, aparțin ceramicii fine și grosiere, având diferite forme și ornamente realizate prin incizie³.

Hallstatt-ul timpuriu este reprezentat prin fragmente ceramice și vase întregibile provenite de la diferite tipuri de vase, lustruite atât la interior cât și la exterior, de culoare cenușie, castanie și neagră. Decorul este realizat prin incizie, o altă formă fiind reprezentată de brăiele simple și alveolate.

Ceramica specifică culturii Sântana de Mureș-Cerneahov este reprezentată prin trei tipuri, provenite de la diferite forme de vase. Primul tip este reprezentat de ceramica grosieră, lucrată cu mâna, în compoziția căreia un intrat și cioburi pisate. Al doilea tip este reprezentat de ceramica lucrată cu roata, din pastă zgrunțuroasă cu pietricele în compoziție. Al treilea tip este reprezentat de ceramica lucrată cu roata, de bună calitate, care are în compoziție nisip, foarte bine arsă și ceramica fină lustruită. Fragmentele ceramice prezintă ca ornamente brăul alveolat și motive ornamentale lustruite⁴.

Din cenușar și din complexe au fost recoltate o serie de unelte din os și piatră. Uneltele din os sunt realizate prin prelucrarea oaselor de animale și sunt reprezentate de cuțite, omoplați crestați, răzuitoare, dălți, seceri-tupik și împungătoare. Uneltele din piatră sunt reprezentate prin cuțite curbe de piatră, fragmente de râșnite și de topoare și frecătoare⁵. Pe lângă unelte au fost descoperite și câteva obiecte casnice din lut ars, greutate și discuri din lut ars cu ornamente incizate.

Cercetarea arheologică preventivă din situl "Varianta ocolitoare a municipiului Tecuci", oordina "La Plopi", km. 5+900 - 6+200, a confirmat existența unor locuiri din epoca bronzului, Hallstatt-ul timpuriu, secolul IV p. Chr. și perioada modernă.

În urma deplasărilor pe teren și a cercetărilor de suprafață, s-a constatat existența, în partea de S a suprafeței cercetate, a încă

Raport cercetare arheologică preventivă Negriștii Curtea Școlii, CCA 2012.

³ A. C. Florescu, op. cit., fig. 26, 27, 29, 33, 37.

⁴ V. Palade, *Așezarea și necropola de la Bârlad - Valea Seacă sec. III-IV*, Editura Arc 2000, București, 2004, p.574, fig.219/9; p.590, fig.233/9; O. L. Șovan, *Necropola de tip Sântana de Mureș-Cerneahov de la Mihălășeni (județul Botoșani)*, Editura Cetatea de Scaun, Târgoviște, 2005, pl.317/9.

⁵ A. C. Florescu, op. cit., fig. 115, 117, 123, 126, 128, 129, 132, 134; A. C. Florescu, Șt. Rugină, D. Vicoveanu, op. cit., fig. 4.

4 cenușare precum și resturi de locuire aparținând secolului IV p.Chr. Propunem continuarea cercetărilor arheologice în zona neafectată de proiect, precum și înscrierea în Lista Monumentelor Istorice din România.

Abstract:

The archaeological research undertaken at the "Tecuci - detour km. 5+900-6+200" site, at "La Plopi", covered a surface of 3,600 m². The archaeological site is situated on the detour around Tecuci, between km. 5+900-6+200. Research has uncovered an ash pan and 165 pits. The ash pan was investigated as 21 sections (6mx2m), oriented NS, and a surface (Cs. 1, 2mx1.50m) were opened. Five dwellings (three – Bronze Age, one – Hallstatt, one – Santana de Mures-Cerneachov culture), three hearths (two – Bronze Age, one – Santana de Mures-Cerneachov culture), one ritual arrangement and 165 pits (64 – Bronze Age, twenty – Early Hallstatt, fourteen – Santana de Mures-Cerneachov culture, three – Modern Age; 64 pits could not be dated) have been identified.

ANEXE

ANEXA 1

4A. Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița

Punct: Popină

Utilajul litic

Eșantionul include un număr de 206 piese, respectiv 11 piese din piatră (fragmente de râșniță și toporașe, dălțițe, galeți și plachetă) și 195 piese din silex (Tabel 1). Acestea din urmă sunt dominate procentual de categoria uneltelor, prezente în proporție de 37,86% (n = 78), urmată de cea a lamelor neretușate (29,61%, n = 61) și de aceea a resturilor de debitaj, reprezentate, în proporție de 24,27% (n = 50) de categoriile așchilor, nucleelor, și a fragmentelor de tip esquille și indeterminate.

Din punct de vedere al repartiției spațiale, cea mai bine evidențiată densitate de material litic, mai exact, 24,75% din totalul pieselor (n=51), aparține C. 379, cu o reprezentare destul de omogenă a majorității categoriilor tehnologice.

Cele două nuclee globulare descoperite prezintă dimensiuni reduse (29/35 mm lungime, 37/42 mm lățime și 35/36 mm grosime), planuri de lovire opuse sau adiacente, exploatate în cursul debitajului semi-turnant sau turnant, la finalul căruia ultimele produse obținute, conform negativelor de desprindere observabile pe suprafețele de debitaj, au fost așchii neregulate.

Suporturile laminare sunt reprezentate, în principal, de lame fragmentate și doar izolat de lamele și chutes de burin. Fragmentaritatea este evidențiată de procentele ridicate de piese meziale (40,84% din totalul suporturilor laminare retușate și neretușate, n = 58) și distale (25,35%, n = 36).

Ansamblul litic analizat este particularizat de prezența unui spectru tipologic variat (Tabel 2), în interiorul căruia piesele de tip grattoir (47,43% din piesele retușate) sunt cele mai numeroase, urmate de lamele retușate marginal (39,74%).

Majoritatea pieselor afectate de urme de uzură macroscopice este formată din lame retușate și neretușate fracturate, cu cel puțin o latură lungă modificată de desprinderi semi-circulare de mici dimensiuni, sau, în mai mică măsură, cu suprafețe de întindere și localizare variabile acoperite de lustru macroscopic.

Tabel 1 – Bordușani-Popină, campania 2012, eșantion litic

Materie primă	Categoriile tehnologice					
	Așchii/ esquilles/ indet.	Lame/ lamele/ chutes	Nuclee	Galeți/ percutoare	Piese retușate	Utilaj piatră
Silex tip A	8/24/-	53/1/2	2	1/3	71	-
Silex tip B	4/-/-	5/-/-	-	-	5	-
Calcar	4/-/3	-/-/-	-	-	-	2
Cuarțit	-/-/-	-/-/-	-	-	-	1
Gresie	-/-/2	-/-/-	-	-	-	5
Șist	-/-/-	-/-/-	-	-	-	2
Indeterminată	1/1/1	3/-/-	-	-	2	-

Tabel 2 – Bordușani-Popină, campania 2012, piese retușate

Materie primă	Tipuri de piese retușate						
	L a m e r e t u ș a t e m a r g i n a l	Lame cu truncatură	Grattoirs	Burins	Perçoirs	Grattoir- burin	Grattoir- truncatură
Silex tip A	27	4	34	1	2	1	2
Silex tip B	3	-	2	-	-	-	-
Indeterminată	1	-	1	-	-	-	-

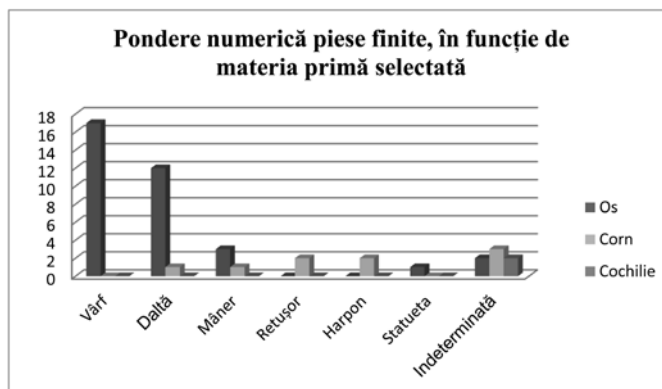
Industria materiilor prime animale

În cursul cercetărilor arheologice întreprinse în campania 2012, au fost recuperate 58 de piese, pentru confecționarea cărora au fost alese drept suporturi: osul (40 exemplare), cornul (16 exemplare) și cochilia de bivalvă (2 piese). Artefactele ilustrează grade diferite de finisare, sugerând o prelucrare locală, ceea ce ne-a permis încadrarea lor în cele patru categorii de produse și sub-produse rezultate în cadrul unui lanț operator complet, după cum urmează: produse finite – 39 exemplare (67,3%), piese în curs de prelucrare – 5 exemplare (8,6%), suporturi – 2 exemplare (3,5%), resturi de debitaj – 5 exemplare (8,6%), alături de o categorie de indeterminate, puternic fracturate – 7 exemplare (12%).

Tabel nr. 3 – Ponderea numerică a pieselor finite

Tip de unealtă	Os	Corn	Cochilie
Vârf	17	-	-
Daltă	12	1	-
Mâner	3	1	-

Retușor	-	2	-
Harpon	-	2	-
Statueta	1	-	
Indeterminată	2	3	2

Vârful (categoria tipologică cel mai bine reprezentată) au fost confecționate exclusiv din os, atât pe suport în volum (5 piese), cât și aplatizat (11 piese) (o piesă are suportul indeterminat, datorită fracturării). În primul caz, pentru a crea frontul activ, s-a aplicat o lovitură prin percuție, operația de fasonaj cunoscând mai multe variante: abrazierea aproape integrală a planului de fractură (3 piese), asigurarea convergenței laturilor printr-un raclage longitudinal (1) sau printr-un raclage, suprapus de abraziune (1). Suportul aplatizat a fost obținut printr-un debitaj longitudinal, prin percuție (8 exemplare) sau rainurage (3 exemplare). Convergența laturilor a fost asigurată fie printr-un raclage longitudinal, suprapus de abraziune (1 exemplare), fie direct prin abraziune, aplicată pe suprafețe variabile (10 exemplare).

Dalta din corn, prelucrată pe o axă, la nivelul intersecției cu o rază, ilustrează un procedeu de segmentare prin percuție, cu greu identificabil deoarece a fost suprapus de fasonajul planului de fractură, prin abraziune. La nivel mezial, s-a realizat o perforație, cu morfologie circulară, inițiată prin percuție, aplicată până la subțierea suportului și continuată apoi cu rotație. Planul activ oblic a fost creat, probabil, tot prin așchieri, suprapuse de un fasonaj foarte fin. În ceea ce privește dălțile din os, unsprezece exemplare au fost confecționate pe suport în volum și un singur exemplar pe suport aplatizat. Pentru primul tip, crearea frontului activ s-a realizat printr-o lovitură transversală prin percuție, urmată de un procedeu de fasonaj, prin abraziunea părții distale. În cazul piesei pe suport aplatizat, tehnica utilizată pentru bipartiția osului a fost percuția, cu amenajarea frontului activ printr-o abraziune bifacială, identificată doar la nivel distal.

Mânerele din os aparțin la două categorii morfologice. Primul tip conservă la extremitatea proximală epifiza osului, în timp ce la extremitatea opusă ilustrează un procedeu de segmentare, fără a mai putea identifica tehnica, datorită fasonajului planului de fractură. Celelalte două mânere din os sunt segmentate la ambele extremități, care fie au rămas în stare brută (1 exemplar), fie au fost fasonate, prin abraziune (1). Exemplarul din corn este încadrabil în cea de a doua categorie, cu segmentarea ambelor extremități, prin percuție, urmată de fasonajul planului de fractură. De asemenea, la ambele extremități, am identificat un procedeu de decorticare al perlaturii, prin așchiere suprapuse.

Cele două retușoare sunt raze detașate prin segmentare, fără a mai putea identifica tehnica, cu desprinderea finală prin flexionare, ceea ce a dus la formarea extremității oblice. Extremitatea, pe fața superioară, cât și pe laturi, prezintă incizii adânci transversale, ce nu puteau rezulta decât din contactul dur cu un litic.

Harpoanele au fost confecționate pe corn bipartiționat longitudinal, fără a mai putea identifica tehnica, datorită intervențiilor ulterioare. Atât vârful, cât și partea proximală au fost amenajate prin raclage longitudinal plasat pe marginile de fractură. Degajarea barbelurilor s-a făcut prin sciage, suprapus de un fasonaj ce a distrus stigmatele acțiunilor anterioare, la unul din exemplare.

Statueta prismatică a fost amenajată prin abraziunea epifizei la extremitatea proximală, pentru a permite menținerea piesei în poziție verticală. La nivel distal, dinspre două fațete s-a produs o aplatizare a protuberanțelor prin abraziune oblică, creându-se niște fațete plane.

La capitolul indeterminate, merită menționate cele două fragmente de valvă. Prima piesă, de doar 14 mm lungime, prezintă la o extremitate 5 zimți realizați prin sciage, doar dinspre fața superioară. Cea de a doua piesă, cu o lungime de 34 mm, conservă o extremitate regularizată prin abraziune, dar nu știm dacă este de natură funcțională sau tehnologică.

Raport sedimentologic

În campania de cercetări arheologice din anul 2012, studiul sedimentologic a avut în vedere analiza micromorfologică a succesiunii din exteriorul unei locuințe neincendiate, în cadrul unei zone de activitate amenajată, și analiza stratigrafică a profilului de sud al sondajului estic realizat în această campanie.

A fost prelevată o suită de patru eșantioane micromorfologice pe profilul estic al matorului de vest al sectorului 37 (fig. 1). Analiza la microscop are ca obiective detalierea modului de formare a nivelurilor din exterior – US 7037-7039, 7028, 7058 7067, identificarea modului de amenajare și a activităților antropice desfășurate în această zonă din exteriorul structurilor construite.

Pe profilul sudic al sondajului realizat în zona de est a așezării, au fost identificate locuințe incendiate și neincendiate, zone de deșeuri, precum și elemente de amenajare din baza tell-ului. A fost confirmat faptul că așezarea este situată pe un mator de eroziune din terasa joasă a Dunării, constituit din depozite de loess și prezintă o grosime stratigrafică de cca. 8 m.

În cadrul acestui sondaj, au fost prelevate 22 de eșantioane micromorfologice (fig. 2), ce vor fi studiate de către Dr. Richard I. Macphail. De asemenea, acestea vor fi completate cu analize chimice și granulometrice.

În cadrul proiectului "Modele de co-evoluție între om și mediu în zona umedă Balta lalomitei", au fost realizate carotaje sedimentologice

În principalele zone din apropierea tell-ului Popina Bordușani:

- în vecinătatea estică a sitului, într-o fostă jăpșă;
- pe marile lacurilor Bentul Mic și Bentul Mare;
- pe insulele de pe cele două lacuri;
- pe laturile de sud și de nord ale Popinei;
- pe ostrovul situat în vecinătatea comunei Bordușani.

Au fost prelevate probe sedimentologice (granulometrie, susceptibilitate magnetică, mineralogie), probe palinologice și pentru datare prin metoda radiocarbon. De asemenea, prin sitare sau flotație au fost obținute probe carpologice și malacologice.

Principalele rezultate preliminare

- Stabilirea unor coloane stratigrafice ale depozitelor sedimentare din zonele cercetate, ce reflectă variații importante ale regimului hidrodynamic al brațului Borcea în lunca Dunării.
- Identificarea unui martor de eroziune al terasei joase, de loess, în insula din lacul Bentul Mare.
- Identificarea unui grind în insula din lacul Bentul Mic.
- Identificarea unui paleosol, cu potențial de a fi cultivat, pe profilul din malul estic al brațului Borcea.
- Identificarea unor materiale (ceramică, oase, zgură, chirpici ars) ce pot fi atribuite unor locuiri (temporare?) din perioada evului mediu.

Stabilirea unei scheme cronologice, pe baza datărilor radiocarbon va permite o mult mai bună înțelegere a evoluției sedimentologice a zonei, ca și a relațiilor dintre om și mediu, la diferite paliere cronologice.

Raport arheozoologic Bordsani – Popina, campania 2012

În campania 2012 s-au analizat materialele faunistice provenind din toate suprafețele deschise cercetării arheologice (alfa, beta și gama). S-a continuat cernerea sedimentului arheologic din complexele arheologice C 379 și 394. S-au cernut sub jet de apă peste 1000 litri de sediment în urma cărora au fost descoperite resturi faunistice, vegetale (semințe și cărbuni), coproliti, ceramică, material litic, etc. Celelalte complexe arheologice au beneficiat de o prelevare directă a materialului, iar din US 4897, o unitate stratigrafică bogată în cochilii de moluște, s-au cernut prin site de 4 și 1 mm și 157.6 litri de sediment.

Materialul faunistic a fost triat pe teren în proporție de 100%, fapt ce a dus la identificarea arheozoologică a numeroși taxoni: moluște, crustacee, pești, reptile, păsări și mamifere.

Într-o statistică primară, resturile de mamifere predomină (2568) ele fiind urmate de cele de pești (1136) și moluște (1098). S-au identificat primar: 6 taxoni de moluște, 8 specii de pești, 1 specie de reptile și peste 12 specii de mamifere. Toate aceste fragmente prezintă toate caracteristicile unor deșeuri menajere: urme de taiere - de dezarticulare și de descărnare, urme de dinți (de carnivore, probabil câini, dar trebuie să luăm în calcul și porcinele), urme de ardere, etc.

Pisces. În aceasta campanie în eșantionul prelevat direct au fost identificate 1136 resturi ce au aparținut peștilor (tabel 1). Acestea sunt în general oase robuste care se pastrează mai bine în timp și care pot fi colectate cu ușurință direct (keratohyalul, hyomandibularul, dentarul, opercularul, basioccipitalul, parasfenoid, vertebre). Speciile identificate sunt comune în Dunăre și apele dulci: sturioni, știucă, plătică, avat, lin, crap, somn și șalău. Somnul domina ca număr de resturi (56.7%) fiind urmat de crap (22.66%). Știuca (9.37%) și sturionii (8.78%) sunt și reprezentați în acest eșantion. Celelalte cyprinide și salaul sunt mai slab reprezentate cu resturi sub un procent din totalul celor determinate.

Reconstituirea dimensiunilor

Sturionii sunt prezenți cu resturi provenind de la scuturile osoase externe dar și cu radii de la inotatoare sau oase de la craniu (parasfenoid, dentar, palatopterygoid). Dintre sturioni au fost determinate specii precum morunul (*Huso huso*) cu indivizi de talie medie și mare și păstrugă (*Acipenser stellatus*) cu indivizi de talie mică. Ceilalți indivizi după mărimea oaselor pot fi încadrați majoritatea în categoria mică și medie și doar câțiva în cea foarte mare.

Știuca (*Esox lucius*) e prezentă cu 31 indivizi (figura 1) cu talii medii și mari cuprinse între 360-950 mm Lt (masa între 0.3-6.7 kg). Masa totală estimată pentru acest eșantion este de 67.5 kg cu o medie de 2.1 kg (630 mm LT).

Crapul (*Cyprinus carpio*) a fost identificat cu un număr de 43 indivizi (fig. 2) cu talii cuprinse între 0.19-1.08 m (0.100-18.360 kg). Majoritatea sunt reproducători (82%), media lor situându-se în jurul valorii de 539 mm Lt (3.7 kg). Masa totală estimată pentru crap este de 160 kg.

Somnul (*Silurus glanis*) este prezent cu 80 de indivizi (fig. 3) cu talii cuprinse între 0.5 și 2.5m Lt (0.8-103 kg). Media acestui eșantion este de 1263 mm Lt (17.8kg) și se încadrează în categoria medie spre mare. Cei mai mari 8 indivizi au talii între 1800 și 2500 mm Lt și o masă de 550 kg (38.5% din total eșantion). Masa totală a indivizilor estimați se ridică la peste 1.42 tone.

Pentru șalău (*Sander lucioperca*) au fost reconstituite dimensiunile pentru 6 indivizi. Taliile acestora sunt cuprinse între 608 și 1121 mm LT (1.9-13.5 kg) ceea ce pentru această specie sunt talii medii și mari pe care le ating doar indivizii reproducători. Media este de 787 mm Lt (5.3 kg) iar masa totală depășește 32 kg.

În general se remarcă slaba prezență a speciilor de talie mică și a cyprinidelor fapt datorat modului de prelevare, în eșantion dominând speciile de talie mare precum crapul, somnul sau sturionii. Masa totală de carne furnizată pentru acest eșantion se ridică la circa 1.69 tone.

Mamiferele sunt bine reprezentate în cadrul spectrului faunistic analizat (peste 55%). Acestea sunt de două categorii: domestice (vita domestică, porc, ovicaprine și caine) și sălbatică (cerb, mistreț, bour, vulpe, bursuc, vidră, pisică sălbatică, cal sălbatic și iepure de câmp). Prezența lor ilustrează două tipuri de activități comportamentale și anume: creșterea animalelor și vânatoarea.

În cadrul primeia, o pondere crescută o au exploatarea porcinelor și a bovinelor, care sunt urmate de câine și ovicaprine.

Vânătoarea este slab atestată ca NR (sub 10 %), dar relativ bine reprezentată ca număr de specii (9). Cel mai vânat taxon este cerbul. O analiză a preferințelor ecologice ale mamiferelor sălbatice ar indica în preajma așezării existența unor masive păduroase, brăzdate de lacuri, canale, dar și existența unor mici deschideri de câmpie.

Tabel 5. Numărul resturilor de pește, păsări și țestoase .

US	Sturioni	Esox	Abramis	Aspius	Cyprinus	Tinca	Ciprinide	Silurus	Sander	Aves	Emys	IND	Total
1403					1			2				1	4
2509								1					1
2510	1							5				2	8
2521	5	1			2			8				4	20
2629					1			1				1	3
2705	3				1			1				4	9
2706					1			2		1		1	5
2808	1	1			9		1	7		1		4	24
3448		1			3			3		1			8
3474								1					1
3564					2			1					3
3582					1			4					5
3844	1							9					10
3874								2					2
3948	1	7	1		4			6			3	5	27
3949								4				1	5
4106					1			1		1		1	4
4166					1			5				5	11
4256					2		1						3
4275					1			1				1	3
4296		3			3	2	2	8		2		6	26
4343	11	14			14			39		1		52	131
4344	9	10			22	1	1	78	1	1	3	24	150
4346	1										1		2
4369								1					1
4500								5					5
4646	2				2			2		1	1		8
4761								1				1	2
4879					1							1	2
4897	6	5			3			46			1	5	66
4902		1						1		1			3
4911	1	1		1				7	1				11
4924					5			12				3	20
4926		1			4			7					12
4931	11	8			9			27			1	17	73
4932	3				2			5				4	14
4935	3	1			7			14				4	29
4946					12			10					22
4949		3			7			6		1			17
4950								1				2	3
4951					1			2					3
4952					1			7				3	11
5282		1						4				2	7
5598	1				1							2	4
6051		1			2			3				6	12
6053					1			4					5
6058	2	2			10			43		4	1	11	73
6060								2					2
6119					3			1	1		2		7
6133					1			2				1	4
6527					3								3
6566					4			7					11
6567								1					1
6571	1							1				6	8
7002	1	1			2			9			1	5	19
7017		1			10		1	2				12	26
7018	4				1			3			1	4	13
7020								2					2
7022					1			2					3
7028		1					1				1	5	8
7031	1									1			2
7033	1	1			1			1				3	7
7035					3				1			5	9
7037								3				1	4
7039	2						2	7			3		14
7044												2	2
7248					1			2					3
7513					1			2					3
7516					2							5	7
7518					1			1				1	3
7537	1							1				1	3
7700					2			2	1				5
7701		1			1			1	1			6	10
7740								1		1			2
7741					4			3					7
8024								2					2
8501		7			4			11	1			12	35
8502								1				2	3
8503		4			4			1				2	11
8516								2					2
8521	1	2			5			6		2	1	8	25
8523								2					2
Total	74	79	1	1	191	3	9	478	7	19	20	254	1136

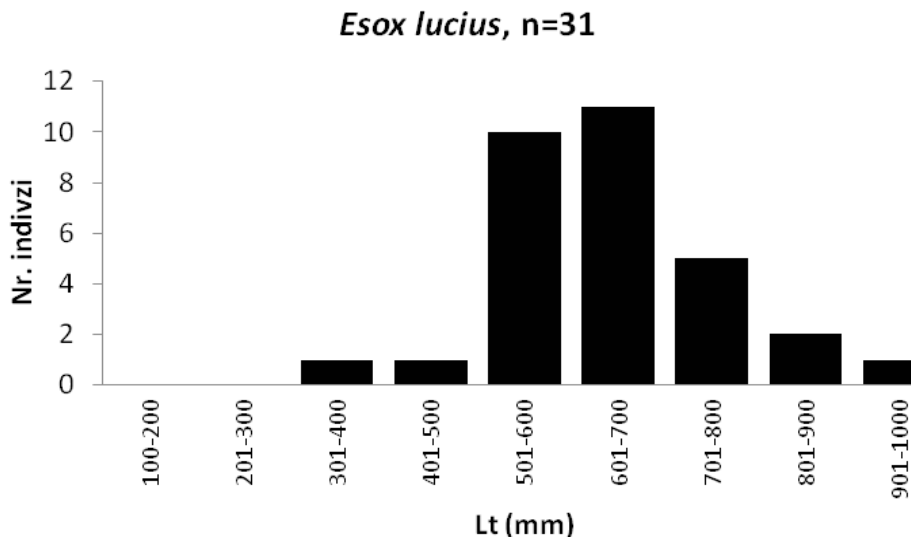

Figura 1. Reconstituirea taliilor (lungimea totala) la indivizii de stiuca (*Esox lucius*)

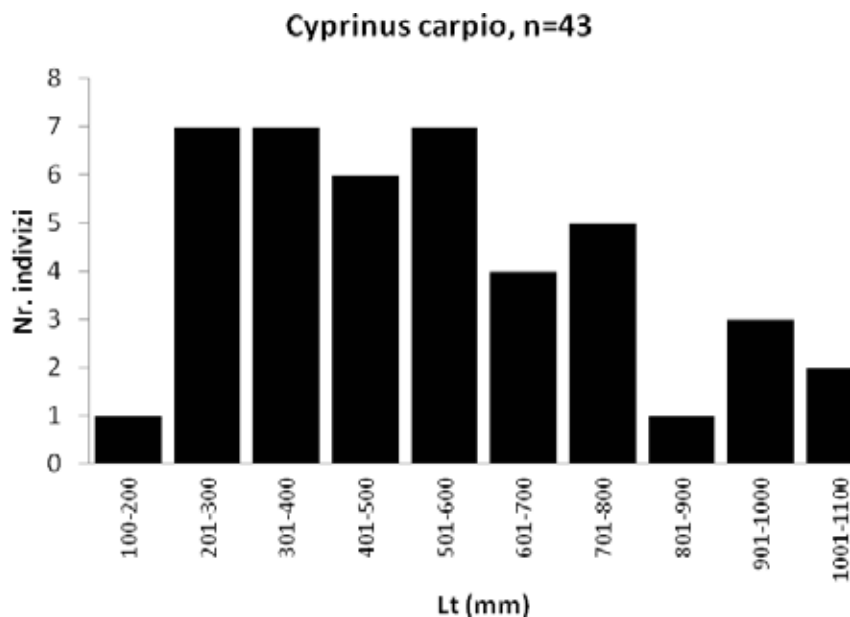

Figura 2. Reconstituirea taliilor (lungimea totala) la indivizii de crap (*Cyprinus carpio*).

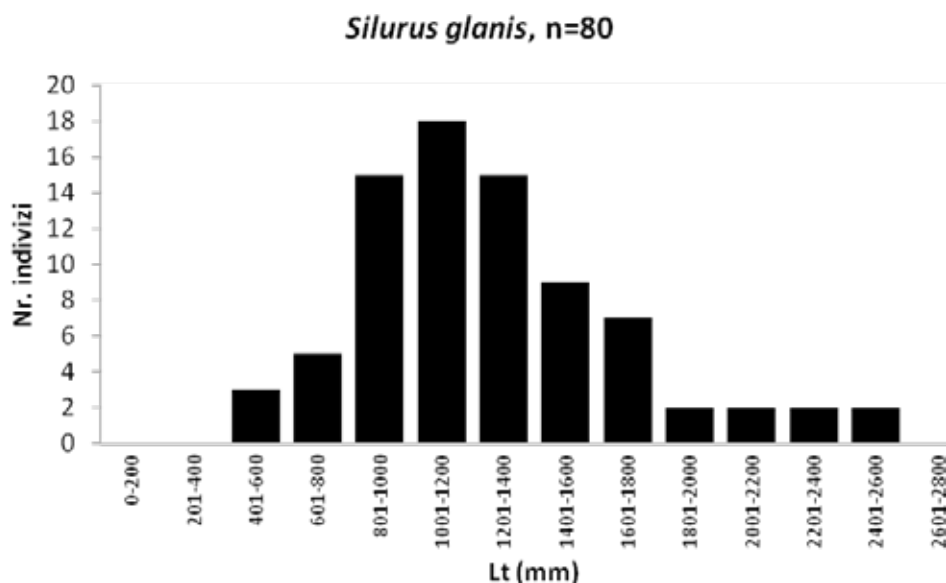

Figura 3. Reconstituirea taliilor (lungimea totala) la indivizii de somn (*Silurus glanis*).

Preliminary report on archaeobotanical investigations

A handmade flotation and wet-sieving machine have been used this report year to separate plant remains from cultural deposits. It rose efficiency of the plant separation works up to 2-3 times and made the process easier. Almost 1 250 liter of archaeological sediments

were processed and several thousand units of carpological material were recovered this year (as well as charcoal fragments which present in all samples examined). Remains related with generative organs of plants mostly represented with cereals grains, spikelets bases, seeds of pulses, seeds of weeds and carpological material coming from other various plants. It was possible also to recover identifiable plant remains from building clay, walls of dwellings. Plant remains from the building clay were represented with chaff, waste of cereals thrashing activity.

Preliminary identification of plant remains recovered from the site and following interpretations of results suggest the followings. The main crops used in Chalcolithic Popina Bordușani were hulled wheats, einkorn (*Triticum monococcum*), emmer (*T. dicoccum*), free-thrashing bread wheat (*T. aestivum*), free-thrashing naked barley (*Hordeum vulgare* var. *nudum*) and pulses, cultivated small seeded lentil (*Lens culinaris* subsp. *microsperma*) and bitter vetch (*Vicia ervilia*). This assemblage of cultivated plants is common for the Neolithic-Eneolithic period of South Eastern Europe. It differs from the same period of the Caucasus where naked wheats were predominating, while hulled ones predominated in SE Europe.

As the territory of island Balta Ialomiței nowadays is being flooded in spring and in autumn, there was a problem of proving the presence of plant cultivation possibility and activity at the territory of island where the site is situated. Below we will try to present arguments for the possibility of plant local cultivation even if the plain was flooded in the prehistoric periods.

- Nowadays there are fields under cultivation even at the environs of the settlement, in the area which is not protected by dam (cultivated fields are visible also on satellite images of the area).

- Some charred plant remains were found (by C. Haita and R. Mac Phail) from the buried soil profile in the southern shore of the island during sediments sampling for micromorphological studies. Later examinations by us shown that there are charred grains of cultivated barley. It means that the above mentioned fossil soil layer is former cultivated field. In all probability the grains were carbonized because of field burning after harvest, procedure which villagers often practice to kill the weeds infesting their sowings. The barley grains (Fig. 1) recovered belong to hulled variety of cultivated barley, which was common in the region since the beginning of the Bronze Age until present days. As barley grains were found from the upper parts of the buried soil and they were not crushed because of tillage, can be indirect suggestion that they are coming from the last cultivation before flooding and burying of the field. It means that radiometric dating of the grains will give date of last cultivation and/or flooding covered the above-mentioned field.

- And the most important evidence for local agriculture is the presence of waste of crop processing in the cultural deposits of the site. Particularly waste of cereals thrashing were found in abundance from certain archaeological contexts. A numerous imprints of spikelet bases, glumes and straw are present in the building clay where they have been used as a tempering material (Fig. 2). Many spikelet bases of hulled wheats, einkorn and emmer, and naked barley were found from certain archaeological situations at the settlement. Sometimes plant remains can help to identify some of the contexts, for example thousands of remains coming from cereals thrashing found from US 7028, which is good evidence that in some point the area have been used as thrashing place. It is very inconvenient to transport crop of cultivated plants in unprocessed state (without thrashing, separation of grains) as it occupies more space, not easy to handle, to store and large part of the grains and spikes will be lost during transportation. So, to keep productivity of work, people process the crop in places closer to the fields. If the plants have been cultivated in some other places than comparably close territories in the island we would find only pure grain masses but not all parts of spikes.

ANEXA 2

26A. Hârșova, jud. Constanța**Punct: Tell**

Utilajul

Din totalul de 345 de piese descoperite în campania 2012, un număr de 272 (78,84%), erau lucrate din silex, 26 din piatră (7,53 %), 31 din os (8,98 %) și 15 din corn (4,37 %).

Utilajul de silex și piatră

În campania 2012 au fost descoperite un număr total de 298 piese lucrate din silex și piatră.

Dintre acestea, un număr de 278 sunt piese de silex din care 64 lame (23,02% din totalul pieselor de silex), 12 gratoare (4,31%), 12 lamele (4,31%) și 182 de așchii (65,46%), percutoare - 3 exemplare, persoane (1,079%) - 3 exemplare (1,079%) și 2 nuclee epuizate (0,719%).

Din punctul de vedere al repartiției lor în cadrul tipurilor de unități stratigrafice se remarcă distribuția lor preponderent în US-urile ce reprezintă niveluri ocupaționale exterioare, respectiv US 20065 cu 29 piese dintre care 2 de piatră și 27 de silex, US 20071 cu 23 de piese dintre care 5 de piatră și 18 de silex, US 20074 cu 19 piese dintre care 3 de piatră și 16 de silex, US 20157 cu 28 piese dintre care 2 de piatră și 26 de silex și US 20158 cu 10 piese dintre care 1 de piatră și 9 de silex.

În cazul tipurilor de piese remarcăm și faptul că descoperirea a două nuclee epuizate certifică prelucrarea pe loc, intrasit a silexului tot astfel cum numărul mare de așchii demonstrează, indubitabil faptul că acestea erau realizate și fără îndoială reparate pe loc, în așezare. Faptul că până în prezent nu au fost descoperite zone de activitate specifică, ateliere se poate explica prin suprafața redusă cercetată dar celelalte argumente, chiar dacă indirecte, suferează pregnant că aceste tipuri de activități erau practicate în așezare. Numărul lor este în schimb semnificativ.

În cazul lamelor predomină fragmentele meziale – 26 de exemplare (40,62% din totalul lamelor), urmate de cele distale – 20 exemplare (31,25%) și cele proximale – 18 exemplare (28,12%).

Semnificativ, considerăm noi, numărul lamelelor crește, în această campanie fiind descoperite un număr de 12 exemplare (15,79 % din totalul lamelor și lamelelor).

Utilajul litic

Materialul litic cioplit

Eșantionul litic descoperit include 283 piese (Tabel 1), majoritatea din silex omogen, cu textură fină, ocru-gălbui/maroniu-roșcat, mat, cu textură fină (tip A) sau grosieră (tip B). Din punct de vedere tehnologic, suporturile laminare neretușate și uneltele pe lame sau lamele reprezintă peste 42% din structura eșantionului, iar așchiile și fragmentele de tip esquille sau cele indeterminate formează cea mai bine reprezentată categorie – 56,53%.

Așchiile, împreună cu piesele de tip esquille, par să fi rezultat din amenajarea și/sau întreținerea suprafețelor retușate și, într-o măsură mai mică, din etapa de debitaj propriu-zis; primele sunt caracterizate de gradul înalt de fragmentaritate și dimensiuni relativ reduse, exprimate de lățimi cuprinse între 15 și 26 mm și lungimi de 17-30 mm, în cazul celor câteva piese complete.

Suporturile laminare neretușate sunt dominate de fragmente meziale și proximale, cu profil rectiliniu sau ușor concav, secțiune transversală trapezoidală și margini lungi rareori intacte, afectate de mici desprinderi accidentale. Suprafețele dorsale sunt formate din negative de desprindere anterioare, inițiate din același sens, ceea ce indică obținerea suporturilor din nuclee cu un singur plan de lovire. Piesele complete și proximale prezintă taloane netede și bulb de percuție afectat de desprinderi asemănătoare celor survenite în cazul folosirii percutorului dur. Dimensiunile lor nu variază semnificativ, înregistrând valori de 15-20/22-26 mm lățime și 4-8 mm grosime, iar cele mai frecvente tipuri de fracturi sunt cele perpendiculare pe planul suportului.

Aceleași trăsături morfometrice definesc, în mare parte, categoria lamelor retușate, printre care se numără și o lamă cu encoche, lame cu troncatură distală sau dublă și lame appointées, realizate prin convergență în extremitatea distală a laturilor lungi retușate direct. În (unicul) caz în care convergența laturilor retușate afectează extremitatea proximală, este posibil ca acest tip de amenajare să nu definească partea activă a piesei, ci pe aceea destinată înmănușării.

Spre deosebire de lamele retușate și neretușate, suporturile laminare folosite pentru realizarea pieselor de tip grattoir sunt mai masive, cu lățimi cuprinse între 26 și 33 mm, grosimi de 6-9 mm și lungimi variabile, atât pentru piesele complete, cât și pentru cele distale. Variabilitatea valorilor lungimii ar putea rezulta din diverse modalități de utilizare a pieselor și/sau reamenajare a frontului activ. În cazul a trei dintre piese, frontul activ a fost considerabil afectat de o desprindere masivă, vizibilă ventral, probabil survenită ca urmare a unui șoc axial violent.

O trăsătură aparte a eșantionului analizat este caracterul său microlitic dat nu doar de dimensiunile relativ reduse ale pieselor, de prezența, e drept, extrem de discretă, a lamelelor retușate și neretușate fragmentate, dar și a singurului nucleu descoperit. Este vorba de un nucleu piramidal, de 41 mm lungime, 25 mm lățime și 22 mm grosime, cu suprafață de debitaj creată prin debitaj frontal, două planuri de lovire opuse, dos cortical, o suprafață de tip néo-crête amenajată lateral, în partea dreaptă. Ultimele negative de desprindere observabile aparțin unor lamele de 7-10 mm lățime, valori ce se regăsesc printre acelea ale lamelelor prezente în eșantion. Dintre acestea, cele retușate prezintă fie retușă directă, abruptă, sau inversă, semi-abruptă, aplicată parțial, fie ambele tipuri, rezultând într-o lamelă appointée, cu margini convergente distal.

Alături de fracturi și desprinderile accidentale menționate în cazul marginilor lungi ale lamelor sau al frontului activ al pieselor de tip grattoir, lustrul microscopic afectează piese retușate (Planșa I) sau neretușate, cu dispunere și întindere variabile.

Tabel 1 – Hîrșova-tell, campania 2012, eșantion litic

Materie primă	Categorii tehnologice						
	Așchii/esquilles	Lame/lamele	Fragmente indeterminate	Galeți/noduli "testați"	Nuclee	Lame/lamele rețușate	Grattoirs
Silex tip A	59/58	62/8	12	-/1	1	20/3	12
Silex tip B	7/2	2/2	6	-	-	1/-	1
Calcar	1	-	1	-	-	-	-
Cuarțit	-	-	-	1/-	-	-	-
Gresie	-	-	1	-	-	-	-
Șist verde	-	-	2	-	-	-	-
Indeterminată	6/1	8	4	-	-	-/1	-

Utilajul de piatră este reprezentat de 26 de piese din care râșnițe și mojară – 10 exemplare (38,46 % din totalul pieselor de piatră), topoare – 7 exemplare (26,92 %), un dop de la perforarea unui topor de șist verde (3,84 %), trei percutoare de calcar (11,53 %) și dălți – 2 exemplare (7,69 %).

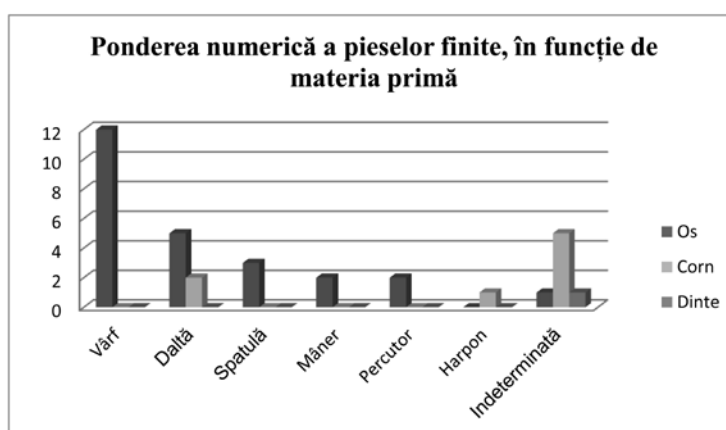
Plachete, 2 la număr, (US 20071 și 20192) lucrate din șist verde, groase de 3-4 mm și suprafețe de sub 1 cm, dintre care una (US 20192) prezenta pe una din fațete o linie incizată care putea proveni de la o încercare de realizare a formei dorite, posibil de mărgea plată sau pandantiv cu dimensiuni mici.

Industria materiilor prime animale

În cadrul campaniei arheologice 2012, au fost identificate 45 de piese atribuite industriei materiilor dure animale. Drept suport, pentru confecționarea acestora, a fost ales osul (29 piese), cornul (15 piese) și dintele (o piesă). În funcție de gradul de finisare, acestea au fost atribuite celor patru categorii de produse și sub-produse rezultate în urma lanțului tehnologic (obiecte finite, piese în curs de prelucrare, suporturi și resturi de debitaj). Numeric, repartiția lor este inegală, net în favoarea produselor finite – 27 exemplare (60 % din total), spre deosebire de piesele în curs de prelucrare – 1 exemplar (2,2%), suporturi – 2 exemplare (4,4%), resturi de debitaj – 6 exemplare (13,4%) și indeterminate (piese ce par să fi fost finisate, dar a căror funcție nu o putem identifica, datorită fracturării excesive) – 9 exemplare (20%).

Tabel nr. 1 – Ponderea numerică a pieselor finite

Tip de unealtă	Os	Corn	Dinte
Vârf	12	-	-
Daltă	5	2	-
Spatulă	3	-	-
Mâner	2	-	-
Percutor	2	-	-
Harpon	-	1	-
Indeterminată	1	5	1

Vârful (categoria tipologică cel mai bine reprezentată) au fost confecționate exclusiv din os, atât pe suport în volum (5 piese), cât și aplatizat (7 piese). În primul caz, pentru a crea frontul activ, s-a aplicat o lovitură prin percuție, cu regularizarea integrală a marginilor de fractură doar într-un singur caz, în timp ce la alte două piese fasonajul a vizat doar partea distală. În fine, la alte două vârful, frontul activ a fost creat direct prin abraziune. În ceea ce privește exemplarele pe suport aplatizat, s-a aplicat un debitaj longitudinal, prin percuție (4 exemplare) sau rainurage (3 exemplare). Convergența laturilor a fost asigurată fie printr-un raclage longitudinal, suprapus de abraziune (3 exemplare), fie direct prin abraziune (4 exemplare).

Dălțițele din corn, deși reduse numeric (2 exemplare), sunt deosebit de interesante prin stigmatele tehnologice. Primul exemplar ilustrează un procedeu de reparare, în sensul că, la nivel proximal, conservă stigmatele unei perforații dar, în urma fracturării la acest nivel, a fost realizată o a doua perforație, cu o morfologie perfect cilindrică. Pentru a crea frontul activ, s-a aplicat o percuție directă, suprapusă de o abraziune paralelă extremității, prezentă și pe fața superioară, suprapunând uzura, ceea ce ne demonstrează o întreținere a piesei prin

reascuțire. Cea de a doua dăltiță este un vârf de rază, segmentat prin percuție, urmat de desprinderea prin flexionare. Frontul activ a fost creat prin percuție directă iar pe fața opusă printr-un raclage longitudinal convergent. În ceea ce privește dăltițele din os, patru au fost confecționate pe suport în volum și un singur exemplar pe suport aplatizat. Pentru primul tip, crearea frontului activ s-a realizat printr-o lovitură transversală prin percuție, urmată de un procedeu de fasonaj, ce s-a realizat fie printr-un raclage suprapus de abraziune (2 exemplare), fie direct prin abraziune (2 exemplare). În cazul piesei pe suport aplatizat, bipartiția longitudinală a osului s-a realizat prin percuție, fără regularizarea integrală a marginilor de fractură. Amenajarea părții active s-a făcut numai la nivel distal, prin abraziune pe ambele fețe.

Cele trei spatule au fost confecționate pe suport conservând morfologia anatomică a osului, în acest caz a coastei. Doar la două exemplare se conservă partea activă, realizată fie direct prin abraziune (1), fie prin percuție (1). Interesante nu sunt atât stigmatele tehnologice, cât cele de uzură, una din piese prezentând pe fața concavă două șanțuri, apărute în urma unei presiuni funcționale, peste care se suprapune un lustru macroscopic puternic și striuri transversale axei.

Mânerele au fost confecționate pe oase de *Bos taurus*, permițând astfel înmănușarea unor piese masive. La unul din exemplare, extremitățile au fost segmentate prin percuție iar la cel de al doilea, prin percuție, la o extremitate și prin abraziune, urmată de crearea unei perforații în țesutul spongios, la cealaltă.

Categoria percutoarelor se referă la două fragmente de piese ce conservă o zonă redusă, dintr-o extremitate funcțională tasată, cu așchieri suprapuse, pe care noi am asimilat-o unei suprafețe folosită într-o percuție directă. Microscopic, am identificat și incizii perpendiculare pe extremitate, ce pot, de asemenea, rezulta din contactul dur cu un alt material. Este destul de dificil în a stabili un diagnostic însă, pledăm, prin tipurile de fractură, pentru utilizarea pieselor într-o acțiune percutantă.

Harponul a fost confecționat pe o axă de corn bipartiționată longitudinal, fără a mai putea identifica tehnica, datorită intervențiilor ulterioare. Amenajarea părții proximale s-a realizat printr-un raclage destul de neregulat. Același raclage longitudinal a fost aplicat și pentru fasonajul trunchiului. Barbelurile au fost detașate prin sciage. De asemenea, vârful a fost amenajat prin raclage, fiind amplasat direct în prelungirea barbelurilor.

Celelalte categorii de subproduse ale lanțului operator ilustrează, în general, aceleași tehnici și procedee cu cele prezente pe piesele finite deja descrise însă, putem menționa, ca elemente singulare: prezența unui sciage la ficelle pe un rest de debitaj din corn sau o piesă în curs de reciclare – respectiv o daltă fracturată, asupra căreia s-a intervenit pentru a i se da o nouă funcție, fără ca acțiunea să fie finalizată.

Trecerea în revistă a materialului, recuperat pe parcursul anului 2012, ilustrează că tehnicile și procedeele sunt destul de puțin variate, dar sunt bine adaptate diferitelor tipuri de materii prime și, în plus, o mare parte din unele ilustrează o amenajare simplistă – bipartiție prin percuție, cu o prelucrare sumară a frontului activ prin abraziune, alese poate dintre așchile deja debitate pentru extragerea măduvei osoase. În schimb, gama uneltelor este variată, corespunzând unei game diversificate de activități, ceea ce ilustrează poderea importantă a industriei materiilor dure animale în economia comunităților preistorice.

Sedimentologie

În campania de cercetări arheologice din anul 2012, studiul sedimentologic a avut în vedere analiza stratigrafică a profilului de nord al suprafeței SC/PP și analiza micromorfologică a succesiunii din exteriorul unei locuințe neincendiate.

A fost prelevat un eșantion micromorfologic, în imediata vecinătate a profilului nordic, în cadrul succesiunii situate în afara locuinței, în nivelurile US 20071 – 20162, unități microstratificate atribuite unor lutuiești pe podeaua locuinței. În zona de exterior a acestuia, nivelul ce le suprapune - US 20071, corespunde unui nivel cu structură granulară fină, omogen, cu rari constituenți antropici fini. În zona eșantionată, sunt prezente fragmente de chirpici nears ce corespund, foarte probabil, unității rezultate prin distrugerea unui perete.

Analiza la microscop are ca obiective detalierea modului de formare a nivelului exterior, identificarea unor posibile activități antropice desfășurate în această zonă precum modul de degradare și compactare a nivelului de distrugere.

Petrografie

În campania de cercetări arheologice din anul 2012, analiza petrografică a materialului litic descoperit a permis identificarea următoarelor tipuri de roci:

Inventar litic șlefuit

Tip unealtă	Tip petrografic	Observații
Fragment rășniță	Calcar crem, fin, omogen	3 piese
Fragment de rășniță/ascuțitor	Calcar crem, fin, omogen	Prezintă o suprafață șlefuită și o șanțuire.
Fragment de rășniță	Calcar cenușiu, fin	2 piese, arse
Frecător de mici dimensiuni	Calcar fin, ars	Ars
Rășniță	Calcarenit crem, grosier	
Bilă sferică	Calcar crem, fin, omogen	5 piese
Percutor (?)	Calcar fin, crem, friabil	
Percutor	Calcar fin, cenușiu deschis, omogen	3 piese, două arse
Percutor	Calcar fin, crem, omogen	2 piese, unul ars
Fragment rășniță	Șist verde cu textură grezoasă medie	2 piese
Fragment rășniță	Șist verde cu textură de microconglomerat	2 piese
Fragment rășniță	Șist verde cu textură grezoasă fină-medie	Ars
Fragment de rășniță	Șist verde cu textură grosieră, cenușiu verzui deschis	
Fragment de rășniță (așchie)	Șist verde cu textură fină, cenușiu verzui deschis	5 piese

Fragment de râșniță	Șist verde cu textură fină, roșcat cărămiziu	Ars
Așchie/fragment	Șist verde cu textură grezoasă fin-medie	
Așchie/fragment	Șist verde cu textură grezoasă fină	Prezintă o față șlefuită
Plăcuță cu contur hexagonal	Șist verde cu textură foarte fină	
Plăcuță cu margini neregulate	Șist verde cu textură foarte fină	
Pandantiv fragmentar	Șist verde cu textură fină	
Plăcuță rombică	Șist verde cu textură fină	3 piese
Dălțiță	Șist verde cu textură fină, cenușiu verzui	
Dălțiță	Șist verde cu textură fină, cenușiu verzui	
Dălțiță	Rocă bazaltică, cenușiu închis, compactă	
Topor	Rocă bazaltică cenușiu verzui mediu, foarte compactă	2 piese
Fragment de șlefuitor/ascuțitor	Gresie cu textură fină-medie, cenușiu gălbui, micacee	Prezintă șanțuri fine
Fragment de râșniță/frecător	Gresie cuarțoasă cu textură medie, cenușiu mediu.	
Fragment de râșniță	Gresie cu textură grosieră, cenușiu verzui deschis, omogenă, compactă.	2 piese
Ascuțitor	Gresie fină, gălbuie, micacee	
Fragment de topor șlefuit	Rocă bazaltică, fin cristalizată, cenușiu verzui	2 piese
Dălțiță	Rocă silicioasă, cenușiu verzui mediu, fin cristalizată, de origine vulcanică (?)	
Fragment de dălțiță	Rocă silicioasă cenușiu verzui, fin cristalizată, de origine vulcanică (?)	2 piese
Fragment de topor	Rocă silicioasă cenușiu verzui, fin cristalizată, de origine vulcanică (?)	3 piese
Fragment de topor	Rocă silicioasă cenușiu verzui și brun roșcat, fin cristalizată, de origine vulcanică (?)	
Fragment de topor	Rocă bazaltică, cenușiu închis, fină, omogenă.	4 piese
Fragment de tăiș de topor	Rocă silicioasă cenușiu verzui, fin cristalizată, de origine vulcanică (?)	
Topor de mici dimensiuni	Rocă silicioasă cenușiu verzui, fin cristalizată, de origine vulcanică (?)	
Fragment de râșniță	Rocă cuarțo-feldpatică, total cristalizată, cenușiu verzui și roșcat deschis, probabil granit.	2 piese
„Dop” rezultat prin perforarea unui topor	Rocă silicioasă cenușiu verzui, fin cristalizată, de origine vulcanică (?)	
„Dop” rezultat prin perforarea unui topor	Rocă bazaltică, cenușiu verzui mediu, omogenă, compactă	
Fragment de râșniță (muchie ?)	Rocă cu structură porfirică, brun cenușiu deschis, din categoria andezitelor.	
Fragment de rocă	Rocă silicioasă cenușiu verzui, fin cristalizată, de origine vulcanică (?)	
Frecător	Cuarțit roșcat deschis, fin cristalizat	Prezintă o față șlefuită, este ars
Fragment de șlefuitor	Cuarțit roșcat deschis, fin cristalizat	Ars
Fragment de galet	Cuarțit alb, fin cristalizat	Prezintă o suprafață șlefuită, este ars
Fragment de galet	Cuarțit roz, fin cristalizat	
Fragment de râșniță	Cuarțit roșcat deschis, fin cristalizat	2 piese, una arsă

Inventar litic cioplit

Tip petrografic	Tip unealtă	Observații
-----------------	-------------	------------

Silex cu textură foarte fină, foarte omogen, fără impurități, cu culori ocru deschis-mediu-închis, ocru-cenușiu deschis-mediu, brun deschis-mediu-închis, brun roșcat deschis-mediu	- 2 gratoare - 1 fragment de împungător - 1 lamă - 17 fragmente de lamă - 2 lamele, 4 fragmente de lamelă - 85 așchii	10 cu cortex 9 cu structură în benzi, 1 foarte fine
Silex cu textură foarte fină, omogen, ocru deschis-mediu-închis, ocru cenușiu mediu-deschis, cenușiu deschis, brun deschis-mediu, cu rare impurități difuze, mm, cenușiu deschis	- 4 fragmente de lamă - 1 fragment de lamelă - 14 așchii	1 cu structură în benzi foarte fine 4 cu cortex
Silex cu textură foarte fină, eterogen, ocru deschis-închis, ocru cenușiu deschis-mediu, brun deschis-mediu-închis, cu impurități cenușiu gălbui, zonă de amestec	- 1 gratoir - 1 nucleu, 1 fragment de nucleu - 4 fragmente de lamă - 5 așchii	3 cu cortex
Silex cu textură fină, foarte omogen, ocru deschis-mediu-închis, ocru cenușiu închis, cenușiu deschis-mediu, brun deschis-mediu, cu rare impurități mm	- 1 gratoar, 1 fragment de gratoar - 6 fragmente de lamă - 26 așchii	2 cu cortex
Silex cu textură fină, omogen, ocru deschis-mediu-închis, ocru cenușiu deschis-mediu, cenușiu mediu, brun deschis, brun roșcat deschis-mediu, cu rare impurități cenușiu deschis	- 2 gratoare, 2 fragmente de gratoar - 1 împungător - 1 lamă, 7 fragmente de lamă - 1 fragment de lamelă - 1 nucleu de mici dimensiuni - 25 așchii	4 cu cortex 1 cu structură în benzi
Silex cu textură grezoasă fină, omogen, ocru deschis-mediu-închis, ocru cenușiu deschis-mediu, cenușiu mediu, brun deschis-mediu, brun roșcat mediu, cu rare impurități mm sau zone de amestec	- 1 gratoar, 1 fragment de gratoar - 1 împungător - 4 fragmente de lamă - 25 așchii	4 cu structură în benzi 8 cu cortex
Silex cu textură grezoasă fină, eterogen, ocru deschis-mediu, cenușiu deschis, brun deschis-închis, brun roșcat deschis, cu frecvente impurități mm și rare impurități mai mari	- 4 fragmente lamă - 5 așchii	
Silex cu textură grezoasă medie, eterogen, ocru deschis-mediu-închis, brun deschis, cu frecvente impurități mm	- 3 fragmente de lamă - 1 așchie	

În cadrul inventarului litic șlefuit, au fost identificate aceleași tipuri de roci, cu surse aflate fie în apropierea așezării, fie în zone mai îndepărtate, cum este cazul rocilor vulcanice (andezite, bazalte) sau a granitelor, cu distanțe în linie dreaptă de până la 70 km.

Pe unele dintre piesele litice cioplite analizate au fost identificate două varietăți petrografice diferite. Acest lucru, ca și structura în benzi de culori diferite, indică variabilitatea petrografică în cadrul aceluiași afloriment. A fost identificată varietatea de silex întâlnită la afloriment în apropierea localității Ghindărești, ca și tipurile identificate în cariura din vecinătatea așezării.

Studiu arheozoologic

În campania din anul 2012 s-au analizat materialele faunistice provenind din secțiunea SC/PP.

Au fost studiate mai multe unități stratigrafice care au livrat resturi aparținând taxonilor Mollusca, Pisces, Reptilia, Aves și Mammalia (tabel 1). Datele din tabelul 1 ne arată că mamiferele sunt cele mai importante atât din punct de vedere al numărului de resturi (55.84%) cât și al greutății (77.05%). Moluștele și peștii secondează mamiferele. Ceilalți taxoni sunt în cantități neglijabile. Materialul faunistic studiat a fost prelevat direct.

Mollusca. Resturile moluștelor sunt reprezentate de scoicile din genul *Unio* care de altfel sunt și dominante în materialul studiat. Alte specii identificate sunt *Anodonta*, *Dreissena*, *Cardium* și gastropodele din genul *Viviparus* (tabel 2). În total au fost identificate un număr de 910 resturi plasând moluștele pe locul doi după mamifere.

Observăm că la acest nivel al așezării crește numărul de indivizi din specia *Unio crassus*. Cauzele pot fi multiple:

- o alegere făcută de locuitorii neolitici pe baza anumitor caracteristici - duritatea cochiliei, preferința alimentară etc.
- abundența din mediu ce poate fi explicată doar dacă peisajul din jurul tell-ului era diferit de cel de azi și anume prezenta unui canal nu foarte adânc cu fund dur, cu o curgere mai rapidă, mai bine oxigenat, caracteristici ecologice propice pentru dezvoltarea speciei *U. crassus*. Astăzi în zona orasului Harsova specia este foarte rară fiind prezentă cu indivizi maturi bine dezvoltati ce probabil migrează din alte regiuni mai favorabile dezvoltării și creșterii lor.

Pisces. În această campanie au fost identificate 449 resturi ce au aparținut peștilor (tabel 3). Acestea sunt în general oase robuste care se păstrează mai bine în timp și care pot fi colectate cu ușurință direct (keratohyalul, hyomandibularul, dentarul, opercularul, basioccipitalul,

parasfenoid, vertebre). Fata de campania precedenta nu se observa schimbari majore in lista taxonomica. Speciile identificate sunt comune în Dunăre și apele dulci: sturioni, știucă, plătică, crap, somn și șalău. Somnul domina ca numar de resturi (64.23%) fiind urmat de crap (19.24%). Sturionii sunt mai bine reprezentati in acest esantion (7.86%) ocupand locul trei. Stiuca (4.07%) si salaul (2.44%) sunt mai slab reprezentate. Reconstituirea dimensiunilor

Sturionii sunt prezenti cu resturi provenind de la scuturile osoase externe dar si cu radii de la inotatoare sau oase de la craniu (parasfenoid, dentar, palatopterygoid). Singura specie determinata in acest esantion este morunul (*Huso huso*) cu indivizi de talie medie si mare. Ceilalti indivizi au fost apreciati dupa dimensiunea primei radii a inotatoarei pectorale si pot fi incadrati majoritatea in categoria mica spre medie si doar cativa in cea foarte mare.

Știuca (*Esox lucius*) e prezentă cu noua indivizi dintre care 4 cu talii mici cuprinse între 171 și 249 mm (29-96 g), un individ de 452mm (641g), doi indivizi de 706 și 759mm (2.6, 3.3 kg), unul de 890 mm lungime totala (5.5kg) si unul de 1226mm lungime totală (greutate 15kg). Masa totala a stiucilor este de 27.9 kg

Crapul (*Cyprinus carpio*) a fost identificat cu un numar de 19 indivizi (fig. 1) cu talii cuprinse între 0.12-1.19m (0.030-24.427kg). Majoritatea sunt reproducatori, dar fata de esantionul precedent media scade la 534 mm Lt (4.1kg) datorita prezentei a 5 indivizi de talii foarte mici pana in 300 mm ce nu se incadreaza in categoria reproducatorilor. Masa totala a crapilor atinge 82.7kg

Somnul (*Silurus glanis*) este prezent cu 76 de indivizi (fig. 2) cu talii cuprinse între 608 și 2600 mm Lt (2-117 kg). Media acestui esantion este de 1360 mm Lt (22kg) si se incadreaza in categoria medie spre mare. Cei 63 indivizii cuprinsi între 800 și 1800 mm Lt depasesc 58% din masa totala (999kg) iar cei mai mari 10 indivizi cu talii între 1800 și 2600 mm Lt au o masa de peste 41% (706 kg). Masa totala a indivizilor estimati se ridica la peste 1.7 tone.

Pentru șalău (*Sander lucioperca*) au fost reconstituite dimensiunile pentru 4 indivizi proveniți din 3 unitati stratigrafice (20077, 20160, 20169). Taliile acestora sunt cuprinse între 519 și 814 mm LT (1.2-4.9 kg) ceea ce pentru această specie sunt talii medii și mari pe care le ating doar indivizii reproducători. Masa totala a salailor atinge 10kg.

In ceea ce priveste molustele observam o schimbare cantitativa in sensul cresterii numarului de indivizi din specia *Unio crassus* datorata probabil locului de cules sau preferintelor alimentare.

Pentru pesti datele din acest esantion confirma rezultatele de pana acum obtinute pentru acest nivel (SC/PP). Se remarca slaba prezenta a speciilor de talie mica si a cyprinidelor in general, pescuitul fiind orientat catre captura speciilor de talie mare precum crapul, somnul sau sturionii. Masa totala de carne furnizata pentru acest esantion se ridica la circa 1.83 tone.

Resturile de testoase sunt foarte rare (9) ca si cele ale pasarilor (21) ceea ce denota slabul interes pentru capturarea acestor animale.

Mammalia. Studiul resturilor de mamifere este în curs și de aceea în cadrul acestui raport preliminar nu vom face foarte multe aprecieri cantitative. Toate fragmentele analizate care depasesc ca numar peste 1700 de resturi prezintă caracteristicile unor deșeuri menajere și anume: urme de tăiere - de dezarticulare și de descărnare, urme de dinți (de carnivore, probabil câini, dar trebuie luat în seamă și acțiunea distructivă a suinelor domestice) și urme de ardere.

Spectrul faunistic este relativ bogat (11 taxoni). Astfel activitatea de creștere a animalelor este bine reprezentata prin resturile de vită domestică, porc, oaie, capră și câine. În cadrul acestui raport preliminar putem afirma că bovinele au o pondere relativ mare, ele fiind urmate de către ovicaprine si porcine. Vânătoarea este ilustrată prin prezența următoarelor specii: cerb, mistreț, vulpe, bursuc, castor și iepure de câmp. Se observă ca și în campania precedentă o pondere relativ ridicată a resturilor de câine (circa 8% din numarul resturilor determinate). Faptul că specia *Canis familiaris* (câinele) era utilizată în alimentație este dovedită de cele câteva resturi cu urme de descărnare

Vânătoarea la Harsova reprezenta o activitate secundară de procurare a hranei, rolul său fiind relativ redus în comparație cu activitatea de creștere a animalelor (sub 10%). Dintre taxonii preferați din punct de vedere cinegetic iese în evidență cerbul, specie de talie medie si mare; restul mamiferelor salbatice au o pondere redusă.

De asemenea in aceasi perioada s-au pregatit si un numar de 11 esantioane de resturi de mamifere pentru a fii datate prin metoda C14 in Franta in cadrul programul francez ARTEMIS.

Tabel 1. Numarul si greutatea resturilor faunistice determinate in SC/PP.

Taxon	NR	%NR	Greutate (g)	%Greutate
Mollusca	910	28.82	6465	14.87
Pisces	449	14.22	3444	7.92
Reptilia	9	0.29	22	0.05
Aves	21	0.67	46	0.11
Mamalia	1768	56.00	33496	77.05
Total	3157	100	43473	100

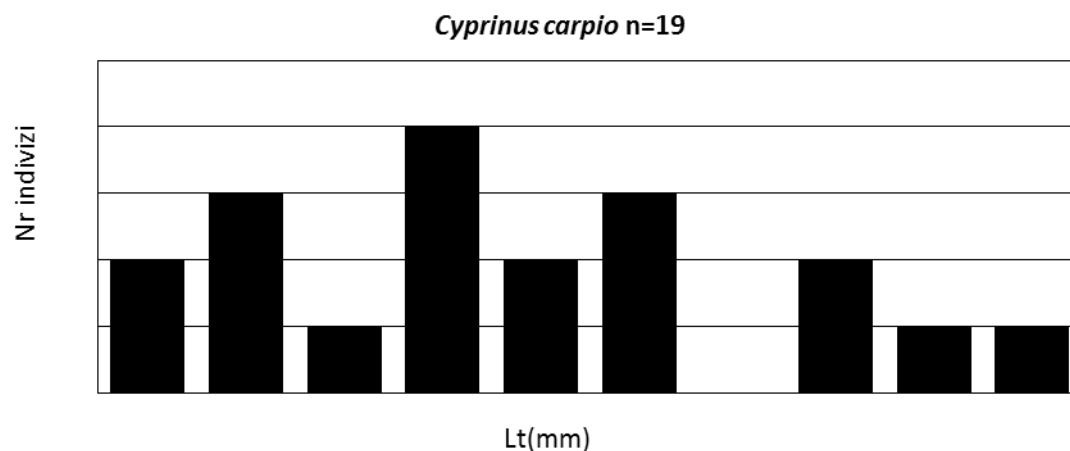

Tabel 2. Numarul resturilor de moluste identificate in SC/PP în 2012

US	<i>U. pictorum</i>	<i>U. tumidus</i>	<i>U. crassus</i>	<i>Unio</i> sp.	Anodonta	Viviparus	Dreissena	Cardium	Total
20064		2	2						4
20066	60	64	26	13	2		3		168
20067		3	7						10
20070	27	25	7	1					60
20071	18	25	29	5	1				78
20072				2					2
20073	1	7	8						16
20074	7	3	5						15
20075	1								1
20077	11	20	7	1					39
20157	3	7	10			1		1	22
20158	20	20	9	4	1				54
20160	10	9	6						25
20161		1	1						2
20162	2								2
20163	6	4	1						11
20166	11	66	10	29	2				118
20191	3	1	4						8
20192	3			1					4
20193	8	2	5						15
20356		1							1
20590	1								1
20611	2								2
20621		1	2						3
20625		1	1		1				3
20629	27	14	18	13	1				73
20637	6	9	5						20
20639	13	15	7						35
20645	1	5	2						8
20649	21	19	1	1		1			43
20651	1	3	1						5
20653	3	14							17
20655			1						1
20657	2	7	1						10
20658	1								1
20659	3	6							9
20664	4	8				1			13
20665	1	10							11
Total	277	372	176	70	8	3	3	1	910

Tabel 3. Numarul resturilor de peste identificate in SC/PP in 2012.

US	Sturioni	Huso	Esox	Abramis	Cyprinus	Cyprinidae	Silurus	Sander	Ind	Total
20029					1				3	4
20065	5	2	1		4		18	1	9	40
20067	1		1		2		2		6	12
20070	2				2		18	1	2	25
20071	1		1		1		10		2	15
20073							1			1
20074					1				2	3
20077	2		1		28	1	27	4	7	70
20157	1		6		13	3	15		24	62
20158			1		2		16		5	24
20160	1				2		9	1	2	15
20161	1									1
20162					1		1			2
20163							7			7
20166							3			3
20192	1						3		2	6
20193	2						7			9
20355							1			1
20590					2		3		1	6
20595				1			1			2
20629	3		3		1		18	1	4	30
20637					2		3		2	7
20639	5		1		2	1	14		2	25
20641							1			1
20642					1		1			2
20645	2				1		23		7	33
20649					2		20			22
20651	1						2			3
20653	1				1		2			4
20657					1		2			3
20658							1			1
20664					1		7	1		9
20665							1			1
Total	29	2	15	1	71	5	237	9	80	449
Total%	7.86	0.54	4.07	0.27	19.24	1.36	64.23	2.44		100

Figura 1. Reconstituirea taliilor (lungimea totala) la indivizii de crap (*Cyprinus carpio*).

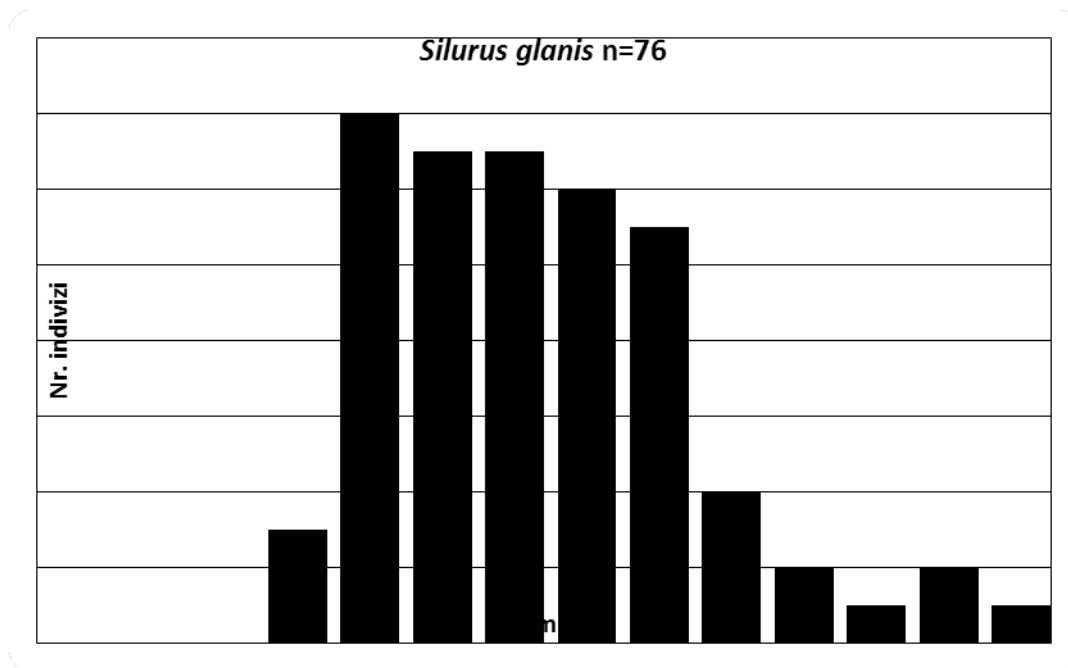

Figura 2. Reconstituirea taliilor (lungimea totala) la indivizii de somn (Silurus glanis).

ANEXA 3

28. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]

Punct: Cetate - Sector Sud-Est

Indicativ/Tip	Deținător/ Nr. inv.	Descriere piesă/Morfometrie	Epocă/Date	Context
NVD 1 Vârf de os	ICEMTL FNI	Vârf pe radius proximal de oaie/capră (tip I A25). Piesă întreagă. Stare de conservare bună. Suprafețe afectate superficial de coroziune (rădăcinile plantelor ierboase). Urme de ardere superficiale. La extremitatea proximală se observă urme de tăiere transversală produse cu ajutorul cuțitului (tăiere cartilaje, dezarticulare). Debitaj realizat prin percuție directă/fracturare. Fasonare prin cioplire aplicată la extremitatea proximală pentru regularizarea suprafeței articulare în vederea manevrării cu priză directă. Amenajarea oblică pe o suprafață lungă a părții active prin cioplire aplicată pe fața laterală. Abraziune axială aplicată pe margini și fețe pentru amenajarea părții active. Urme de utilizare: tocire, lustru intense la nivelul părții active, ca și la extremitatea/parte proximală (priza în mână). Perforator pentru piei (utilizare probabilă în cojocărit). Ltot 117,93; EP 23,70/17,96; PM 16,13/12,40; LPA 56,68; CD 11,20/6,32.	Evul mediu Sec. XIII	2010 Supr A Caroul C1 - 1,00 m
NVD 2 Ac de os	ICEMTL FNI	Ac de os (tip I A12 a1). Piesă fragmentară; se păstrează cca 2/3 din lungime (partea proximală și partea mezială). Fracturarea produsă recent la nivelul părții distale. Materia primă: fragment de os lung de pasăre? Piesă fasonată integral. Debitajul neprecizabil, fasonarea realizată prin cioplire și raclaj axial aplicat probabil cu ajutorul unui cuțit. Partea proximală a fost cioplită pe una dintre fețe (numită convențional fața inferioară) pentru micșorarea grosimii în vederea ascuțirii. Partea proximală este ascuțită, iar extremitatea proximală rotunjită prin tocirea specifică produsă în timpul utilizării. Secțiunile sunt ovale. Perforația are formă ovală neregulată, cu margini oblice, plasată central la distanță de 15,66 mm de extremitatea proximală; a fost realizată în două etape: 1. perforare unilaterală cu sfredelul sau vârful unui cuțit, diametrul de cca 2,5 mm; 2. lărgirea perforației spre partea mezială prin tăiere cu vârful unui cuțit, conferind perforației o formă ovală neregulată, mai îngustă spre partea mezială. Este posibil ca perforarea să se fi realizat înainte de modelarea finală a marginilor. Urme de utilizare: tocire, lustru intense pe întreaga suprafață și la nivelul perforației, produse prin folosirea intensă la coaserea pieilor (cojocărit). Ltot 106,70/66,70; EP 1,45/1,50; PP la nivelul pf 4,92/2,64; PM 4,09/3,08; PD 3,50/2,73; diam ext pf pe FS 6,79/3,23; diam int pf pe FS 4,33/2,80; dist pf-EP 15,66.	Evul mediu Sec. XIII	2012 Supr A Caroul B3 - 1,50 m
NVD 3 Ac de os	ICEMTL FNI	Ac de os (tip I A12 a1). Piesă întreagă. Stare de conservare foarte bună. Lungimea redusă poate indica reamenajarea părții active după fracturarea survenită în timpul folosirii. Pe fața inferioară prezintă cavitatea medulară anatomică, indicând ca materie primă probabilă un segment de os lung de pasăre. Parametrii morfo-tehnici sunt similari celor descriși în cazul piesei NVD 2. Partea proximală a fost modelată prin cioplire și raclaj, având o morfologie ascuțită. Perforația este plasată la distanță de 12,23 mm de extremitatea proximală; a fost realizată ca și în cazul piesei NVD 2. Are morfologie ovală asimetrică, dar este mai scurtă în comparație cu piesa NVD 2. Se observă textura anatomică (<i>spongiosa</i>) la partea proximală. Urme de utilizare similare celor conservate pe piesa NVD 2. Ltot 55,13; EP 1,83/1,41; PP la nivelul pf 4,28/2,50; PM 3,90/2,60; CD 2,83/1,91; diam pf 3,89/2,42; dist pf-EP 12,23.	Evul mediu Sec. XIII	2012 Supr A Caroul D3 - 1,50 m
NVD 4 Aplică de os	ICEMTL FNI	Aplică de os. Piesă fragmentară; lipsește extremitatea distală, fracturată în vechime; fracturare recentă la nivelul perforației 2 (distale). Stare de conservare bună a suprafețelor. Materia primă: os lung probabil de vită? Aplică mică de formă curbă, cu o extremitate	Evul mediu? Sec. XIII?	2011 S I Est Caroul 9 -0,25 - 0,40 m

		<p>(proximală, convențional) rectilinie și cea opusă (distală) probabil ascuțită, fracturată în vechime. Fața superioară este convexă; fața inferioară plană, este acoperită cu striuri oblice; marginile sunt oblice. Prezintă două perforații circulare având pereți rectilini, realizate probabil cu sfredelul înainte de modelarea marginilor; perforațiile sunt plasate excentric spre marginea concavă. Fața superioară este decorată cu linii oblice obținute prin tăiere/crestare și gravare cu ajutorul cuțitului, grupate câte trei în aceeași direcție. Debitaj realizat probabil prin cioplire și tăiere axială cu ferăstrăul: fasonare integrală prin cioplire și raclaj cu ajutorul cuțitului. A fost obținută o placă probabil dreptunghiulară de dimensiuni mai mari decât cele ale aplicii, din care s-a extras piesa analizată. Pe fața inferioară se observă hașuri oblice dispuse în dublu sens, intersectate, realizate cu vârful unui cuțit, probabil în scopul obținerii aderenței pe suprafața pe care era fixată piesa (metal sau piele). L 54,13; EP 9,22/ 2,39; PP la pf 1 9,45/2,46; PM 8,91/2,66; PD 7,32/2,60; PD la pf 2 8,25/2,85; diam pf 1 3,06; dist EP-pf 1 9,24; dist față de margine 2,50; diam pf 2 3,06; dist față de margine 1,05; dist dintre liniile decorului 2,40-2,85.</p>			
NVD 5 Aplică de os	ICEMTL FNI	<p>Aplică de os. Piesă întreagă. Stare de conservare foarte bună. Urme ale aplicării tratamentului termic în vederea facilitării prelucrării.</p> <p>Piesă de formă generală rectangulară, cu extremități convexe, cea proximală (desemnată convențional) ușor convexă asimetrică, iar cea distală pronunțat convexă asimetrică. Marginile sunt ușor concave. Marginile și extremitățile sunt rotunjite prin fasonare și utilizare. Fețele sunt plane în urma fasonării. Material primă este probabil un fragment de corp costal de vită; această materie primă a fost aleasă probabil pentru că avea morfologia apropiată de aceea a artefactului finit. Debitaj probabil prin fracturare și despicare. Fasonare prin cioplire și raclaj pe fețe și margini. La fiecare extremitate prezintă o perforație ovală dispusă excentric spre marginea dreaptă, având pereți ușor convecși; au fost realizate dinspre fața superioară spre fața inferioară probabil cu vârful unui cuțit. În spațiul dintre perforații, pe fața superioară s-a realizat un decor compus din 7 cercuri duble cu alveolă centrală, obținute prin gravare cu două instrumente de tipul compasului. Sensul probabil al realizării decorului a fost dinspre extremitatea proximală spre cea distală. Succesiunea probabilă a realizării cercurilor: cerc plasat axial/ 2 cercuri juxtapuse, plasate ușor oblic unul față de altul/ cerc plasat axial/ 2 cercuri juxtapuse/ cerc plasat axial. Urme de utilizare: tocire, lustru intense ale suprafețelor (inclusiv ale marginilor cercurilor gravate), marginilor și la nivelul perforațiilor.</p> <p>Ltot 64,60; EP 16,38/3,33; PP la pf 1 16,20/3,62; PM 14,29/3,67; PD la pf 2 16,75/3,12; diam pf 1 pe FS 6,72/5,59; diam pf 2 pe FS 6,73/5,46; diam ext cercuri 8,07; diam int cercuri 4,78; diam alveole 1,5; lăț max cercuri 1,3; lăț min cercuri 0,3; ad max cercuri 1.</p>	Evul mediu? Sec. XIII?	2012 Supr Caroul B2 1,45 m	A -
NVD 6 Aplică de os	ICEMTL FNI	<p>Aplică de os. Piesă fragmentară; fracturată în vechime la una dintre extremități. Materia primă: fragment de corp costal de vită.</p> <p>Piesă de formă generală trapezoidală alungită. Extremitatea păstrată este rectilinie și prezintă urme de tăiere cu ferăstrăul. Fața inferioară este acoperită cu striuri dispuse axial, realizate cu vârful unui cuțit înainte de practicarea perforațiilor, cu scopul probabil de a asigura aderența pe suprafața de fixare. Marginile și extremitățile sunt modelate prin cioplire. Fața superioară este lisă ușor convexă. Două perforații ușor ovale, alăturate, plasate ușor oblic una față de cealaltă, la 15,27 mm de extremitatea întreagă; realizate cu</p>	Evul mediu? Sec. XIII?	2012 Carourile 2-3D -2,25 – 2,35 m	SC

		sfredelul de pe fața inferioară și alezate pe fața superioară. Urme de utilizare: nu se păstrează. Fracturarea a survenit probabil în timpul fasonării, determinând abandonarea piesei (rebut?). L 45,86; extremitatea 13,82/2,44; PP la pf 15,54/2,10; diam pf pe fața superioară 4,86/4,35.		
NVD 7 Aplică de os	ICEMTL FNI	Aplică de os. Piesă fragmentară, fracturată în vechime; se păstrează cca 1/2 din semicercul corpului. Extremitatea păstrată este tăiată oblic cu ferăstrăul după fasonare și realizarea decorului (reamenajare?). Suprafețele sunt în stare de conservare foarte bună. Aspect care indică aplicarea tratamentului termic pentru facilitarea prelucrării. Aplică de formă semicirculară. Materia primă: probabil un fragment de os lung de vită. Extrasă dintr-o placă de formă rectangulară. Fașa inferioară este striată cu vârfului unui cuțit înainte de extragerea aplicii. Fața superioară este lisă, cu margini oblice modelate prin cioplire și raclaj cu ajutorul cuțitului, probabil după realizarea decorului. Marginea exterioară este rotunjită, iar cea interioară rectilinie netocită. Grosime uniformă. Decorul este aplicat pe fața superioară; realizat prin gravare cu două instrumente diferite având diametre diferite. Central pe o linie circulară a fost plasat echidistant față de margini un șir de cercuri simple cu alveolă alăturate. Segmente de cerc având un capăt pe cercuri formează un decor complex în torsadă. Două aplicii similare formau probabil o piesă circulară sau piesele semicirculare erau asamblate una lângă alta. Urme de utilizare: tocire și lustru intense pe fața superioară, margini, decor. Diam ext cca 52,75; diam int cca 27,62; gros 1,5; lăț 11,80; diam ext cercuri centrale 4,70; diam alveole 1,6; diam cercuri exterioare 9-9,25.	Evul mediu? Sec. XIII?	2012 Curtina 2 Caroul 3 Gr. - 2,70 m
NVD 8 Plăcuță de os	ICEMTL FNI	Plăcuță de os. Piesă întreagă. Stare de conservare foarte bună. Eboșa unei aplicii. Materia primă: fragment de corp costal de vită. Extremități modelate prin fracturare, iar marginile prin cioplire. Pe fața inferioară a fost înlăturat țesutul spongios prin cioplire și raclaj. Debitajul s-a realizat prin fracturare și despicare, fracturarea extremităților, cioplirea și raclajul marginilor. Ltot 54,55; extremități 16,41/3,23 – 18,78/3,57; PM 17,02/3,36.	Evul mediu? Sec. XIII?	2012 SC Carourile 3-4 C-D -2,05 – 2,10 m
NVD 9 Aplică de os	ICEMTL FNI	Aplică de os. Piesă întreagă. Stare de conservare foarte bună. Un colț a fost fracturat recent și a fost lipit. Plăcuță de os mică și subțire, de forma unui triunghi echilateral, cu fețe lise, având perforații la colțuri. Materia primă pare a fi osul plat de pește (opercul?). Procesarea s-a făcut prin tăiere cu ferăstrăul și abraziune pe margini, aplicată unui pachet de piese identice, altfel fragilitatea specifică a materiei prime ar fi determinat fracturarea pieselor tratate individual. Regularizarea superficială a suprafețelor prin abraziune. Perforarea mai multor piese cu sfredelul, apoi lărgirea perforațiilor cu ajutorul cuțitului; morfologia perforațiilor este similară aceleia a perforațiilor acelor, indiciu tehnic al datării în aceeași epocă. Urme de utilizare: tocire și lustrul suprafețelor și al marginilor perforațiilor. Aplică utilizată probabil fixată prin coasere pe suport textil sau de piele. L laturi 49,88; gros 1,15; diam max pf 5,68 – 8,70; diam min pf 3,14 – 3,78.	Evul mediu? Sec. XIII?	2012 TC Profil N-S Semisețiune - 2,30 m
NVD 10 Aplică de os	ICEMTL FNI	Aplică de os. Piesă întreagă. Stare de conservare foarte bună. Un colț a fost fracturat recent și a fost lipit. Plăcuță de os mică și subțire, de forma unui triunghi echilateral, cu fețe lise, având perforații la colțuri. Parametri identici cu ai piesei NVD 9. L laturi 49,88; gros 1,15; diam max pf 7,66 – 5,92; diam min pf 2,99 – 4,18.	Evul mediu? Sec. XIII?	2012 TC Profil N-S Semisețiune - 2,30 m
NVD 11	ICEMTL	Zar de os. Piesă întreagă. Stare de conservare bună;	Epoca romană	2012 SC

Zar de os	FNI	<p>suprafețele sunt afectate superficial de coroziune. Materia primă: os lung de vită, <i>compacta</i>; nu se observă urmele țesutului spongios. Formă generală paralelipedică; fețe rectangulare inegale. Cifrele sunt marcate pe fiecare dintre cele 6 fețe prin cercuri mici simple cu alveolă gravate, realizate cu ajutorul unui instrument mic de tipul compasului. Având cifra 1 în față și rotind piesa spre stânga apar fețele cu cifre în succesiunea: 3, 2, 4. Având cifra 1 în față și rotind piesa în jos apare fața cu cifra 5. Având cifra 1 în față și rotind piesa în sus apare fața cu cifra 6. Suma fețelor opuse este: $1 + 2 = 3$; $3 + 4 = 7$; $2 + 1 = 3$; $4 + 3 = 7$; $5 + 6 = 11$; $6 + 5 = 11$.</p> <p>Debitajul s-a realizat probabil prin tăiere cu ferăstrăul; bagheta obținută a fost tăiată la dimensiunile zarului, iar fețele au fost regularizate prin abraziune și lustruire. Urme de utilizare: tocirea și lustrul superficial al colțurilor.</p> <p>Fața 1: 11,73/11,05; fața 2: 11,78/10,42; fața 3: 12,32/10,90; fața 4: 12,30/10,74; fața 5: 12,34/11,85; fața 6: 12,34/11,70.</p>	Caroul 3A - 1,90 – 2,00 m	
NVD 12 Nasture de os	ICEMTL FNI	<p>Nasture de os (tip III I1). Piesă fragmentară, lipsește un mic sector al circumferinței, fracturat în vechime. Stare de conservare foarte bună. Formă circulară. Materia primă: probabil os lung de vită (<i>compacta</i>).</p> <p>Plăcuță de os fasonată la strung. Fașa superioară are marginea convexă și o nervură circulară. Partea centrală este ușor convexă. Prezintă cinci perforații, dintre care una centrală circulară (pentru fixare pe axul strungului) și patru dispuse în cruce, ușor ovale și tronconice, mai înguste spre fața inferioară; realizate prin rotație; serveau fixării piesei prin coasere. Fața inferioară este plană cu marginea oblică. Urme de utilizare: nu se observă.</p> <p>Diam 14,51; lăț margine convexă 2,68; lăț nervură 0,3; diam pf centrale 2,65; diam pf în cruce pe FS 2,50/2,45; diam pf în cruce pe FI 1,75/1,40.</p>	<p>Evul mediu? Sec. XIII? Epoca modernă?</p>	2011 S I Est Caroul 9 0,25 – 0,40 m
NVD 13 Deșeu (corn de cerb)	ICEMTL FNI	<p>Deșeu (corn de cerb). Rest de prelucrare (deșeu). Prelevarea razelor și a axului ca materie primă. Stare de conservare mediocră. Fracturare recentă în două fragmente mari și câteva mici; întregibil. Urme de ardere. Depuneri de concrețiuni aderente.</p> <p>Ax drept de cerb; corn căzut; bază cu medalionul și rozeta, baza R1, cca 1/3 R2 și baza axului. R1 și R2 au fost detașate prin tăiere transversală cu ferăstrăul; axul a fost detașat prin cioplire oblică pe fața mediană și fracturare. La baza R2, pe fețele mediană și laterală se observă urme de perforare sub forma unor alveole adânci, de formă ovală asimetrică, ample pe fața laterală, produse cu un instrument metalic în timpul prelucrării? Morfologia acestor alveole sugerează prelucrarea cornului înmuat? (plastifiere).</p> <p>Diam medalion/rozetă 71,10/60,26; L R1 53,09; diam R1 la extremitatea tăiată 32,02/22,15; diam R2 la extremitatea tăiată 25,15/19,50; diam ax la bază 52,87/38; diam max alveole pe fața laterală 12,84/11,82; diam min alveole pe fața laterală 7,95/6,12.</p>		2009 SC 2 Caroul 6 -1,45 m

Tablel nr. 1. Noviodunum (Isaccea), jud. Tulcea. Punct: Cetate. Campaniile 2009 - 2012. IMDA (epoca romană – evul mediu). Repertoriu.

ANEXA 4

65. Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita

Punct: Dâmbul Cetății

Indicativ/Tip	Nr. inv.	Descriere piesă/Morfometrie	Cultură	Context
PCD/I 80 I B1	17830	Metapod de erbivor nedeterminabil. Fragment; se păstrează partea distală, fracturată în vechime; ardere puternică accidentală; culoare neagră-cenușie; depuneri de concrețiuni compacte pe ambele fețe, favorizate de ardere; fracturat în vechime. Stare de conservare mediocră. Netezitor amenajat pe fragment diafizar de os lung. Debitaj realizat probabil prin percuție directă/ despicare, percuție directă/fracturare. Fasonarea fețelor și a marginilor, ca și amenajarea părții active prin abraziune transversală și oblică. Partea activă este unilaterală simetrică în plan. Fixare probabilă în mâner de lemn. Urme de utilizare: tocire, lustru la nivelul părții active; rotunjirea extremității distale; fracturarea în vechime probabil la nivelul extremității mânerului. L 44,03; PD 17,09/9,25; LPA FI 19,72; ED 7,70/1,77. Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 101, pl. 39-44.	Cucuteni-Ariușd, faza A2	2012 S I Caroul L 4 Complex 48
PCD/I 81 I A9	17849	Metapod de erbivor nedeterminabil, probabil vită. Piesă fragmentară; lipsește partea distală, fracturată în vechime și marginea dreaptă a părții proximale, fracturată recent; suprafețe corodate. Stare de conservare mediocră Vârf amenajat proximal și distal. Debitaj realizat prin șanțuire axială pe ambele laturi, aplicată pe fața superioară (anatomică) și percuție directă/despicare. Striurile axiale specifice au fost estompate prin tocire, generată de folosire (priza în mână). Extremitatea proximală și partea distală (partea activă au fost fasonate prin abraziune. Vârf utilizat cu priză directă (în mână). Urme de utilizare: tocire, lustru la nivelul părții active și a părții meziale/părți proximale. L tot 160/137; EP 23 – 13,56/6,26; PM 13,68/10,51; LPA 54/31; CD cca 3,60. Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 101, pl. 61-69.	Cucuteni-Ariușd, faza A2	2012 S I Caroul K 1' Profil sudic
PCD/I 82 V A2 d	17952	Defensă inferioară dreaptă de mistreț. Fragment de defensă de mistreț; fracturat în vechime; fisuri, sectoare dislocate. Stare de conservare mediocră. Fragment de defensă de mistreț; detașat prin despicare și percuție directă/fracturare. Se păstrează un sector cu smalț și o porțiune a suprafeței de abraziune anatomică. Probabil materie primă. L 84,96; lăț PM 14,49/6,21; L suprafața de abraziune 46,26. Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 102, pl. 53-55.	Cucuteni-Ariușd, faza A2	2012 S I Caroul L 4 Plan 9

Indicativ/Tip	Nr. inv.	Descriere piesă/Morfometrie	Cultură	Context
PCD/I 83 V	17920	Astragal de erbivor, probabil <i>Ovis/Capra</i> sau <i>Cervus elaphus</i> ? Piesă fragmentară; lipsește un sector fracturat recent; concrețiuni compacte, coroziune. Stare de conservare mediocră. Astragal decorat. Una dintre fețele laterale este regularizată prin abraziune; suprafață lisă: fața opusă are marginile rotunjite prin cioplire și abraziune; formă convexă. La una dintre extremitățile acestei fețe au fost realizate patru linii paralele scurte, prin tăiere axială probabil cu ajutorul unei lame litice. Urme de utilizare: tocire, lustru pe suprafețe și la extremități. L tot 36,03; PM 18,95/17,29; L fața convexă 28,82; lăț fața convexă 18,50; L crestături 4,56 – 6. Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 102, pl. 45-49.	Cucuteni-Ariușd, faza A2	2012 S I Caroul M 4 Complex 48 Plan 10 – 11
PCD/I 84 V	17865	Falangă de vită. Piesă întreagă. Stare de conservare bună. Falangă perforată. Perforare realizată pe o față prin percuție directă; un sector a rămas fracturat și nedislocat. Perforația are formă ovală asimetrică. Posibil și perforație realizată pentru extragerea măduvei? L 78,65; EP 4,33/3,74; PM 3,96/2,92; ED 2,70/1,82. Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 102, pl. 50-52.	Cucuteni-Ariușd, faza A2	2012 S I Caroul L 5 Complex 48
PCD/IV 15 III H	17943	Fibula de porc? Piesă fragmentară; lipsește partea proximală, fracturată recent. Stare de conservare mediocră. Ac pe fibula de porc. Fracturat recent și lipit. Fasonare prin abraziune pe întreaga lungime; fațetare. Urme de utilizare: nu se păstrează. Piesă de port/podoabă. L 78,65; PP 4,33/3,74; PM 3,96/2,92; ED 2,70/1,82. Beldiman, Sztancs, Buzea 2012, p. 111, pl. 56-60.	Wietenberg	2012 S I Caroul L 1' L 32 Complex 49

Tabel nr. 1. Șoimeni, com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita. Punct: Dâmbul Cetății. Campania 2012. IMDA aparținând culturilor Cucuteni-Ariușd și Wietenberg. Repertoriu

ANEXA 5

77. Armășeni, com. Bunești-Averești, jud. Vaslui**Punct: Muncel**

Pe întreaga suprafață a secțiunii Ș7 au fost descoperite următoarele artefacte:

Plastică

- Fragment statueta zoomorfă din lut ars de culoare cenușu-cărămizie, de calitate bună spre foarte bună, descoperită la m3, - 0,80 m. Se păstrează aproape integral, fără zona capului și trei picioare desprinse din vechime. Dimensiuni: L = 6,5 cm, l = 2,5 cm, h = 3 cm;
- Fragment statueta antropomorfă, probabil feminină, păstrată din zona genunchilor până la mijlocul trunchiului. A suferit un „accident” încă din primele faze de coacere, când încă era crudă, fiind vizibil pe partea stângă a coapsei o amprentă a altei statuetă, care a rămas „încrustată” în această parte anatomică a statuetăi, după coacere. Ca urmare este neuniformă, fiind conturate mai vizibil picioarele de la coapse până la genunchi. Piciorul drept este ușor lungit ca urmare a „accidentului” de dinainte de coacere. Dimensiuni: L = 6,5 cm, l = 4 cm;
- Statueta feminină de dimensiuni foarte mici, cu L = 3 cm, l(bazin) = 1,3 cm. Este de culoare cărămizie, din lut ars de calitate bună spre mediocră. Printr-o ușoară presare la partea inferioară, înainte de coacere, a fost schițată o alungire a picioarelor până la nivelul genunchilor, realizându-se împreunarea acestora. Statueta prezintă o ușoară curbură (un unghi de aproximativ 45°) în zona superioară a coaselor, cu schițarea feselor printr-o linie incizată pe mijloc. Cea mai lătită zonă este cea a bazinului ce avea ca menire transmiterea mesajului-simbol al aspectului imanent al regenerării și fertilității universale și individuale;
- Fragment statueta zoomorfă (m7, -0,75 m), ce păstrează jumătate din trunchiul din spate și piciorul stâng. Este confecționată din lut ars de culoare cenușu-negricioasă, de calitate bună. Dimensiuni: L = 3,5 cm, l = 1,2 cm, h = 2 cm;
- Fragment de picior de statueta cu diam. = 1,2 cm, l = 2,3 cm, descoperită la m11, +1 m, find de culoare cărămizie;
- Fragment statueta antropomorfă, incizată (m7, -0,80 m), ce păstrează doar piciorul stâng, de la coapse până la genunchi, fiind de culoare cărămizie. Inciziile sunt dispuse în zig-zag. Dimensiuni: L = 3 cm, diam. = 0,8 cm;
- Fragment statueta feminină (m6, - 0,70 m), din lut ars de culoare cărămizie, ce se păstrează de la ombilic în sus. Umărul stâng este distrus din vechime. În zona sânilor sunt dispuse două găuri ce perforază statueta, găuri folosite la prins sfoara ce permitea folosirea acesteia ca podoabă sau amulet. Atât pe față cât și pe spate, statueta prezintă incizii, ce se unesc în zona omilicului, formând mai multe romburi (simboluri solare). Gâtul este prelung (1/3 din lungimea trunchiului), iar capul rotund, ce a fost presat la partea superioară spre în față, înainte de ardere, subțindu-se ușor această zonă, obținându-se astfel profilul unei fețe umane. Pe fundalul celor două urechiuse se văd două incizii adânci punctiforme, reprezentând ochii. Măinile sunt doar schițate ca o prelungire a umerilor. Dimensiuni: L = 4 cm, l (umeri) = 2,7 cm;
- Statueta zoomorfă (m6, - 0,70 m), cu un trunchi prelung de circa 5 cm, dar cu $\Phi = 1,8$ cm. Capul a fost „decapitat” din vechime, alături de picioarele din față și piciorul stâng din spate. Se păstrează parțial piciorul drept din spate și coada. Este schițat sexul masculine al animalului. Statueta este de calitate foarte bună, fiind arsă și transformată aproape în ceramică de tip teracotă, fiind de culoare cenușu-cărămizie;
- Statueta zoomorfă din lut ars de culoare galben-cenușie (m2, - 0,80 m), cu capul „decapitat” din vechime. Păstrează toate picioarele și coada. Dimensiuni: L = 3,2 cm, l = 1,7 cm, h (cu picioare) = 2 cm;
- Statueta feminină cu incizii (m8, -0,90 m), de culoare cărămizie, păstrând doar piciorul drept de la bazin până la genunchi. Fesa este bine conturată, fiind incizată cu linii verticale.
- Fragment coadă de lingură, ușor lătită pe lungime, din lut ars de culoare neagră-cenușie cu lungimea de 6,5 cm, l = 1,2 cm, descoperită în groapa precucuteniană la -0,95 m.;
- Falus miniatural din lut ars de tip „pioneză” (m7, -0,70 m), de culoare cenușie, cu suportul rotund, având ca dimensiune: $\Phi = 1$ cm, h = 0,8 cm.

Arme și unelte:

- Fragment de gratoar, pe capăt de lamă cu secțiunea triunghiulară, din silex de Prut de culoare neagră-cenușie. Partea activă este convexă cu rețușe pronunțate, iar pe laturi sunt vizibile urme de uzură zimțate. Partea dorsală este marcată de o carenă, iar pe partea ventrală amprente de la unda de șoc din timpul percuției prin clivare. Dimensiuni: L = 3cm, l = 2 cm;
- Fragment de lamă carenată, cu urme de uzură lateral. La partea superioară, pe latura dreaptă prezintă o desprindere largă provocată de un „accident”. Poate fi vizibil talonul de percuție, fără însă a avea și bulb. În secțiune se prezintă triunghiulară. Dimensiuni: L = 3,5 cm, l = 1,8 cm;
- Fragment de lamă de culoare alb-lăptoasă, cu accident petrogenetic la partea superioară, unde are depuneri subțiri de calcit. Prezintă o carenă pronunțată și un talon de percuție abia vizibil. Păstrează urme de rețușare pe latura dreaptă, care sunt continuate și pe partea ventrală, pe un segment de lamă. Dimensiuni: L = 4,5 cm, l = 1,9 cm;
- Așchie de culoare cenușie, fără rețușe sau urme de uzură. Păstrează urme de clivare de la desprinderea inițială, dar este vizibil lateral și un mic accident petrogenetic umplut cu calcit;
- Fragment de așchie neregulată, de culoare neagră cu pigmentații albe. Nu are urme de rețușe sau uzură;
- Toporaș confecționat dintr-o așchie de lemn silicificat, care se pare că provine de la o desprindere lamelară dintr-un percutor, prin „clivare”. Prezintă urme de tocire la muchie, având tăișul distrus prin știrbire. Dimensiuni: L = 5 cm, l = 3 cm;
- Fragment de lamă ușor carenată, cu secțiunea triunghiulară, de culoare neagră. Lateral prezintă urme de uzură și chiar mici rețușe. L = 2,5 cm, l = 1,4 cm;
- Fragment de lamă de culoare alb-lăptoasă, cu pigmentații albe. Lateral prezintă urme de uzură, fiind triunghiulară în secțiune. L = 1,5 cm, l = 1cm;
- Gratoar pe lamă, (m10, - 1,00 m) confecționat din silex de Prut calcinat. Are o carenă pronunțată iar partea activă este ușor oblică, cu rețușe abrupte. Rețușele se continuă moderat spre latura stângă până aproape de talon. Se păstrează talonul și bulbul de percuție. Dimensiuni: L = 4,5 cm, l = 1,6 cm, h = 1 cm;
- Așchie neregulată de culoare galben – cenușiu, cu un accident petrogenetic concav, umplut cu calcit. Dimensiuni: L = 2,5 cm, l = 1,5 cm;
- Străpungător din corn de cerb, șlefuit la vârf, descoperit în groapa G7 precucuteniană, la -0,98 m, având următoarele caracteristici: L = 17 cm, diam. (insertie) = 1,6 cm;
- Răzuitor din corn de cerb, șlefuit la vârf, pe un plan lateral, nefiind fusoidal. Dimensiuni: L = 11 cm, l = 1,8 cm.

ANEXA 6

87. Crețeștii de Sus, com Crețești, jud. Vaslui***Punct: La Intersecție***Plastica:

- Fragment statueta feminină din lut ars (m6, -0,65 m), ce se păstrează din zona trunchiului până la genunchi, fiind confecționată din lut ars de culoare cărămizie, având o ardere bună. În zona șoldurilor prezintă două perforații pentru prins statueta (folosită probabil ca amuletă). Abdomenul este ușor teșit, într-o arcuire ușoară spre în față convexă. Fesele se prezintă ușor contractate, distingându-se clar față de șolduri și coapse. Atât în față cât și-n spate despărțitura picioarelor este vizibilă printr-o șanțuire adâncă de circa 3-4 mm;

- Fragment de picior de statueta, de culoare cărămizie cu diametrul de 1 cm, descoperită la m 7, - 0,55 m;

- Statueta feminină ce se păstrează din zona gâtului până la bazin. Sâni sunt reprezentați prin două proeminențe (aplici) rotunde. Umerii sunt lați iar bustul subțiat. Măinile sunt schițate prin prelungirea umerilor. Statueta nu prezintă incizii sau urme de pictură, fiind de culoare galben - cenușie. Dimensiuni: diametru (bust) = 1,4 cm, L = 3 cm, l (umeri) = 2 cm, l (bust) = 1,2 cm.

- Statueta feminină din lut ars (m17. -0,65) de culoare cărămizie cu umerii proeminenți și talia îngustă. Se păstrează de la gât până la bazin. Nu are incizii și nici sâni. La umeri i s-a aplicat o ușoară presiune de ambele părți pentru schițarea acestora și a mâinilor. Dimensiuni: L = 3,5 cm, l = 2 cm.

Unelte și arme:

- Fragment de așchie de silex de Prut (m8, -0,80), de culoare alb-lăptoasă, cu urme de uzură pe o latură, fiind de dimensiune mică;

- Percutor conic (m7. 0,65 m), cu desprinderi lamelare pe un plan longitudinal, cu urme de tocire la partea activă și urme de rulare pe partea opusă la antipod. Este confecționat dintr-un silex de Prut de culoare neagră. La partea inferioară (muchie) are $\Phi = 6$ cm, iar la partea activă circa 3,5 cm cu h = 6 cm. Piesa a fost inițial folosită ca percutor, însă a primit și câteva lovituri de percuție lateral, de jur împrejur, desprinzându-se lame mici, prin clivare, de circa 6 cm;

- Așchie din silex, neregulată, din silex de Prut, cu urme de uzură pe o latură, cu talonul ușor vizibil fără bulb de percuție.

ANEXA 7

95. Negrileşti, com. Negrileşti, jud. Galați

Punct: Curtea Școlii

Indicativ/Tip	Deținător/ Nr. inv.	Descriere piesă/Morfometrie	Epocă/ Datare	Context
NGS/I 1 Vârf de os I A7 a	MMT 5226	Vârf de os. Piesă întreagă. Stare de conservare foarte bună. Materia primă: metapod distal de oaie/capra. Debitaj realizat probabil prin despicare, șanțuire axială sau abraziune în suprafață; nu se păstrează urmele acestei etape de prelucrare. Fasonarea fețelor și a marginilor prin abraziune multidirecțională, aplicată și la extremitatea proximală pe trei fețe. Suprafețe fațetate. Extremitatea distală (partea activă) fațetată. Urme de utilizare: tocire, lustru intense ale părții active pe o lungime de cca 50 mm; estomparea striurilor de abraziune; rotunjirea extremității distale. Perforator pentru piei. Ltot 97,96; EP 8,61/9,990; PM 5,25/3,36; LPA cca 50; L partea activă fațetată cca 13; CD 3,51/2,84.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 CS 3 Caroul A1 - 1,70 – 1,80 m L2
NGS/I 2 Vârf de os I A7	MMT 5228	Vârf de os. Piesă fragmentară – lipsește extremitatea proximală, fracturată în vechime. Se păstrează extremitatea distală. Stare de conservare bună a suprafețelor. Materia primă: metapod de oaie/capra. Este posibil ca piesa să fi fost realizată dina același metapod din care a fost extrasă și piesa NGS/I 1. Parametri tehnici identici cu ai piesei NGS/I 1. Urme de utilizare: tocire, lustru intense, rotunjirea extremității distale. Perforator pentru piei. L 89,57; PP 4,09/2,82; PM 4,23/3,10; LPA cca 45; CD 2,53/2,32.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 CS3 Caroul B2 - 1,60 – 1,80 m L2
NGS/I 3 Vârf de os I A7	MMT 5225	Vârf de os. Piesă fragmentară – lipsesc extremitatea proximală și extremitatea distală, fracturate în vechime. Stare de conservare bună a suprafețelor. Materia primă: metapod de oaie/capra. Parametri tehnici identici cu ai piesei NGS/I 2. Urme de utilizare: tocire, lustru intense. Perforator pentru piei. L 75,99; PP 4,24/3,43; PM 3,23/2,78; LPA cca 25; CD 2,53/2,21.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 CS 3 Caroul A1 - 1,70 – 1,80 m L2
NGS/I 4 Vârf de os I A7	MMT 5232	Vârf de os Se păstrează segmentul distal, fracturat recent; extremitatea distală fracturată recent. Stare de conservare bună a suprafețelor. Materia primă: metapod de oaie/capra. Fasonare prin abraziune multidirecțională, care a produs fațetarea. Morfologia părții active indică reamenajarea prin același procedeu al abraziunii. L 30,23; PD 5,13/3,93; LPA cca 14,50; CD 3,78/3,47.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 CS3 Caroul A1 - 1,70 – 1,80 m L2
NGS/I 5 Ac de os I A12 a1	MMT 5223	Ac de os. Piesă fragmentară – se păstrează segmentul mezo-proximal, fracturat în vechime; lipsește cca jumătatea proximală a perforației, cu partea proximală/extremitatea proximală, fracturate în vechime. Stare de conservare mediocră – suprafețe corodate. Materia primă: os lung probabil de vită, compacta. Debitajul: fără indicii conservate. Fasonare integrală prin abraziune și lustruire (polizare). Perforație proximală de formă ovală alungită, cu pereți oblici concavi, realizată bilateral prin șanțuire axială și rotație alternativă. Urme de utilizare: tocirea, lustrul suprafeței și a marginilor perforației; fracturarea la nivelul părții meziale și proximale probabil în timpul utilizării. Coasere piei. Ltot cca 135/51,53; PP la nivelul pf 6,22/3,22; PM 5,49/4,10; diam ext pf cca 18,40/3; diam int pf cca 11/1,5.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 CS3 Caroul B1 - 1,50 m L2
NGS/I 6 Ac de os I A12 a2	MMT 5231	Ac de os. Piesă fragmentară – se păstrează segmentul mezo-proximal, fracturat recent la nivelul părții meziale. Stare de conservare bună a suprafețelor. Material primă: fragment de os lung de oaie/capra; la partea proximală se păstrează țesutul spongios. Debitaj probabil prin fracturare și despicare. Fasonare prin abraziune. Partea proximală este mai lată decât cea mezială; pe acest sector a fost amenajată perforația, având formă circulară; realizată pe fața inferioară prin rotație continuă. Urme de utilizare: tocirea, lustrul suprafeței și a marginilor perforației. Coasere piei.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 CS3 Caroul A1 - Cultura 1,70 – 1,80 m L2

		Ltot cca 88/50,49; EP 5,79/3,59; PP la nivelul pf 7,83/3,31; PM 5,50/3,64; diam ext pf FI 5; diam int pf FI 4,65.			
NGS/I 7 Lingură- spatulă de os I F2 b	MMT 5230	Lingură-spatulă de os. Piesă fragmentară – lipsește cca jumătatea stângă a părții distale (căușul), fracturată axial în vechime. Stare de conservare bună a suprafețelor. Materia primă: metapod de vită. Țesutul spongios se păstrează la partea proximală pe fața inferioară. Partea proximală (mânerul) este rectilinie, cu extremitatea proximală convexă, secțiuni ovale; partea mezială plată; partea distală (căușul) de formă trapezoidală cu margini convexe și extremitate convexă. Căușul este ușor concav pe fața superioară și convex pe fața inferioară; secțiune concav-convexă. Debitajul: nu se păstrează indicii. Fasonarea: abraziune multidirecțională, raclaj, finisare prin lustruire/ polizare; suprafețe lucioase, fără striuri de fasonare. Urme de utilizare: tocirea și lustrul suprafeței; tocirea și rotunjirea părții active (extremitatea distală) prin abraziune pe suprafețe abrazive cu granulație fină; microstriuri de uzură; urme de tocire și lustru se păstrează și pe suprafețele de fractură, indicând utilizarea piesei după fracturare. Morfologia părții active indică utilizarea cu mâna dreaptă. Ltot 95,39; EP 5,30/3,77; PP 7,90/4,58; PM 8,55/5,42; L căuș 25,35; lăț căuș la ED cca 14,50/9; gros căuș la PM 3,77; gros ED căuș 0,60.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 Caroul 1,70 m	CS3 B1 - L2
NGS/I 8 Lingură- spatulă de os I F8	MMT 5224	Lingură-spatulă de os. Piesă fragmentară – lipsește partea proximală (mânerul), fracturată recent. Extremitatea distală a fost fracturată în vechime și reamenajată. Suprafețe în stare de conservare bună. Materia primă: metapod de vită. Partea mezială de secțiune ovală asimetrică. Partea distală (căușul) de formă trapezoidală alungită, extremitatea distală oblică, fațetată, de contur convex, fața superioară plană; secțiune triunghiulară aplatizată. Debitajul: nu se păstrează indicii. Fasonarea: abraziune multidirecțională, raclaj, finisare prin lustruire/polizare; suprafețe lucioase, fără striuri de fasonare. Reamenajarea extremității distale prin abraziune transversală/ oblică; fațetare. Urme de utilizare: tocirea și lustrul suprafeței; tocirea și rotunjirea părții active (extremitatea distală) prin abraziune pe suprafețe abrazive cu granulație fină; microstriuri de uzură; fracturare probabilă în timpul utilizării; reamenajare. Morfologia părții active indică utilizarea cu mâna dreaptă. L 63,68; PP 7,67/7,07; PM 7,67/7,66; L căuș 53,73; lăț căuș la ED 17,20; gros căuș la PM 5,93; gros ED căuș 2,03.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 Caroul 1,60 m	S8 6 - L2
NGS/I 9 Lingură- spatulă de os I F8	MMT 5222	Lingură-spatulă de os. Piesă fragmentară – lipsește extremitatea proximală, fracturată în vechime și cca jumătatea părții distale (a căușului), fracturată recent. Suprafețe în stare de conservare bună. Materia primă: metapod de vită. Partea mezială de secțiune ovală asimetrică. Partea distală (căușul) de formă trapezoidală alungită, fața superioară ușor concavă; secțiune triunghiulară aplatizată. Urme de tocire și lustru la extremitatea proximală actuală (produse după fracturare). Debitajul: nu se păstrează indicii. Fasonarea: abraziune multidirecțională, raclaj, finisare prin lustruire/polizare; suprafețe lucioase, fără striuri de fasonare. Urme de utilizare: tocirea și lustrul suprafeței; tocirea și rotunjirea extremității proximale actuale, produse după fracturare, datorită prizei directe (în mână); indiciu al utilizării după fracturare; fracturare probabilă în timpul utilizării. Ltot cca 113/61,68; PM 10,36/7,82; gros căuș la PM 3,85.	Neolitic timpuriu Cultura Starčevo-Criș, faza IIIB	2012 Caroul 1,90 m	CS3 B1 - L2
NGS/II 1 Vârf de os I A2	MMT 5229	Vârf de os pe fragment de metapod proximal. Piesă întreagă. Stare de conservare foarte bună. Materia primă: metapod proximal probabil de vită. Extremitatea proximală	Epoca bronzului Cultura Noua	2012 Caroul 1,00 m	S8 3 -

<p>păstrează un sector al suprafeței anatomice (articulare). Debitaj realizat prin despicare și fracturare, fasonarea părții proximale/a părții meziale prin cioplire în ambele sensuri (proximal/distal și invers). Amenajarea părții active prin abraziune, aplicată pe fețe și margini (intens pe margini), pe o lungime de cca 8 mm. Urme de utilizare: tocire, lustru la partea activă, rotunjirea extremității distale; urme de tocire și lustru la extremitatea proximală datorită prizei directe (în mână). Perforator pentru piei (probabil). Ltot 92,55; EP 18,07/14,23; PM 17,38/8,40; LPA cca 30; CD 9,46/6,06.</p>					
NGS/II 2 I B	MMT 5221	<p>Netezitor pe fragment de corp costal cu partea activă crestată. Piesă întreagă. Stare de conservare bună. Urme de ardere. Materia primă: corp costal de vită. Una dintre laturi prezintă 21 crestături de formă triunghiulară asimetrică, dispuse la distanțe relativ egale, majoritatea adânci, cu margini nete, câteva superficiale. Debitaj prin fracturare. Fasonarea – realizarea crestăturilor prin tăiere transversală oblică; utilizarea în acest scop a unui tăiș litic sau metalic? Urme de utilizare: tocire, lustru superficiale ale părții active – porțiunile dintre crestături. Probabil netezitor (<i>lissoir</i>) pentru prelucrarea pieilor.</p> <p>Ltot 118,05; EP (convențional) 14,91/5,21; PM 21,09/5,56; ED (convențional) 11,52/6,43; L porțiunea crestată 57,69; lăț crestături 1,5-2; ad crestături 1,5-1,8.</p>	Epoca bronzului Cultura Noua	2012 Caroul 1,30 m	S8 5 -
NGS/II 3 Patină de os	MIGL FNI	<p>Patină de os. Fragmentară – lipsește cca 1/3 proximală, fracturată în vechime și metacarpul IV, fracturat recent. Urme de ardere superficiale. La extremitatea distală (epifiza distală) se păstrează urme fine de tăiere transversale și oblice (de dezarticulare). Stare de conservare a suprafețelor foarte bună. Materia primă: metapod de cal. Debitaj – etapă absentă. Fasonarea – amenajarea părții active pe fața dorsală prin cioplire și abraziune. S-a obținut o suprafață lisă, lucioasă (fața superioară), acoperită cu striuri fine grupate în fascicule axiale. Urme de cioplire marcate păstrate la partea distală pe fața superioară, neafectate de abraziune; morfologia oblică a părții distale. La partea distală pe fața plantară (anatomic) și inferioară (tehnic), la baza reliefului intermediar s-a amenajat bilateral în sens transversal o perforație prin rotație alternativă; formă ovală neregulată; destinată atașării ligaturii de fixare a patinei pe picior. Urme de utilizare: striuri fine, dispuse aleatoriu pe fața superioară, orientate oblic și transversal; generate de contactul cu gheața și particule abrazive (nisip?); pe fața inferioară se observă urme de tocire și lustru produse de talpa încălțăminte de piele.</p> <p>L 171,51; ED 47,79/29,08; PM 33,64/23,14; lăț max suprafața amenajată 12,50; lăț max suprafața cioplită PD 39,43; L pf 17,00; diam pf 6,18/5,59.</p>	Epoca bronzului Cultura Noua	2012 Caroul 36 (5) -1,45 m	S15 ? Gr
NGS/II 4 Patină de os	MIGL FNI	<p>Patină de os. Fragment – fracturare axială; lipsesc partea distală și fața inferioară, fracturate în vechime. Se păstrează partea proximală cu extremitatea proximală. Stare de conservare a suprafețelor foarte bună. Materia primă: metapod de cal. Debitajul: etapă absentă. Fasonarea: la extremitatea proximală, pe suprafața articulară a fost amenajată în sens axial o perforație de mari dimensiuni, având formă ovală; realizată prin cioplire și scobire. Pe fața inferioară la partea proximală a fost amenajată prin tăiere transversală și cioplire o perforație ovală de mari dimensiuni, având conturul păstrat parțial (cca jumătate); împreună cu perforația axială forma un dispozitiv de fixare a patinei pe picior cu ligatură. Pe fața inferioară la extremitatea proximală se păstrează urme superficiale de cioplire pentru regularizarea suprafeței destinate a se fixa pe talpă. Pe fața superioară s-au amenajat în unghi diedru două suprafețe lise prin</p>	Epoca bronzului Cultura Noua	2012 Caroul 5 -1,50 m	S15 9 -Gr

		<p>abraziune axială, formând fața activă (superioară) a patinei; suprafețe acoperite cu striuri grupate în fascicule. Urme de utilizare: striuri fine, dispuse aleatoriu pe fața superioară, orientate oblic și transversal; generate de contactul cu gheața și particule abrazive (nisip?); pe fața inferioară se observă urme de tocire și lustru produse de talpa încălțăminte de piele; tocire și lustru margini perforații datorită contactului cu ligatura textilă sau de piele.</p> <p>L 217,21; EP 55,19/29,58; PM 31,76/11,42; ED 36,55/10,37; lăț max a feței superioare: suprafața 1 29,37 (la EP); suprafața 2 15,40 (la EP); lăț min a feței superioare: suprafața 1 10,95 (la ED); suprafața 2 16,35 (la ED); diam pf EP 25,68/22,19; diam pf PP cca 26/18,70; dist pf – EP 24.</p>			
NGS/II 5	MIGL	<p>Patină de os. Fragment – se păstrează o parte a feței superioare, fracturată axial în vechime. Stare de conservare a suprafețelor foarte bună. Materia primă: probabil metapod de cal. Debitajul: etapă absentă. Fasonarea: fața superioară prezintă două suprafețe lise prin abraziune axială, formând fața activă a patinei; suprafețe acoperite cu striuri grupate în fascicule. O margine pare amenajată prin fracturare/retușare, iar o extremitate prezintă urme de cioplire pentru ascuțire; acestea sunt indicii ale tentativei de reamenajare a fragmentului. Urme de utilizare: striuri fine, dispuse aleatoriu pe fața superioară, orientate oblic și transversal; generate de contactul cu gheața și particule abrazive (nisip?).</p> <p>L 199; extremitatea 1 (convențional) 16,20/5,55; PM 30,47/9,22; extremitatea 2 – ascuțită (convențional) 8,42/4,80; lăț porțiunii amenajate prin abraziune 1 16,23; lăț porțiunii amenajate prin abraziune 2 16,20.</p>	Epoca	2012	S17
Patină de os	FNI		bronzului	Caroul	1
			Cultura Noua	0,90 m	
NGS/II 6	MIGL	<p>Segment distal de rază de coroană. Stare de conservare bună. Detașare prin cioplire. Urme de ardere superficiale. Nu prezintă urme de utilizare. Rest de debitaj (deșeu). Ltot 100,24; EP 20/21,11; PM 20,24/16,30; ED 5,90/5,24.</p>	Epoca	2012	S13
Rază de corn	FNI		bronzului	Caroul	3
V A3 b4			Cultura Noua	1,30 m	Sub Complexul 13
NGS/II 7	MIGL	<p>Segment mezio-distal de rază. Detașare la nivelul părții meziale prin fracturare. Stare de conservare mediocră – suprafața acoperită parțial de concrețiuni. Probabil materie primă pregătită pentru procesare. Ltot (CE) 270; EP 34/27,78; PD 24,83/23,85; ED 4,75/4,34.</p>	Epoca	2012	S15
Rază de corn	FNI		bronzului	Caroul	?
V A2 b			Cultura Noua	36 (5) -1,00 – 1,45 m	

Tabel nr. 1. Negrilești – „Curtea Școlii”, jud. Galați. Campania 2012. IMDA aparținând culturilor Starčevo-Criș și Noua. Repertoriu.

ANEXA 8

100. Sibiu, jud. Sibiu**Punct: Poarta Ocnei, str. Zidului și str. Croitorilor**

Poarta Ocnei - Material arheologic

Piese din fier

Cuțit fragmentar cu mâner cu marginea exterioară curbată, L: 66 cm; l: 2 cm;
 Lamă de cuțit din fier cu mâner, L: 11 cm; l: 1,5 cm;
 Fragment de cuțit din fier cu mâner, L: 9 cm; l: 1 cm.
 Fragment de seceră, l: 2 cm;
 Fragment de potcoavă de cizmă. Segmentul de cerc are arcul de 10 cm; l: 2 cm;
 Fragment de cui cu floare rotunda, D: 2 cm;
 Verigă, D exterior 3,5 cm;
 Cuțit de dezosat, l: 1,5 cm, semn de meșter stea cu șase colțuri;
 Pinten cu rotiță, fragmentar;
 Fragment de potcoavă de cal cu trei caiele;
 Balama, L: 10 cm; l: 1,4 cm;
 Dălțiță, L: 10 cm; l: 3,7 cm;
 Toartă de găleată. Deschiderea între urechiușe: 13 cm;
 Fragment de bandă de fier cu nit, l: 3 cm;
 Fragment de pinten cu rotiță;
 Armătură din fier curbată în secțiune, cu orificiu pentru nit, L: 4 cm;
 Idem, plată l: 2,1 cm;
 Fragment de lamă de cuțit cu mâner, l: 1,1 cm;
 Fragment de fierăstrău, l: 3 cm;
 Balama fragmentară pentru oblon, L: 12,5 cm, l: 1,1 cm;
 Cuie șindrilă, 15 buc;
 Cuie construcție, L: 7,5 cm - 10, 5 cm, 8 buc.

Fragmente din piele

Unele fragmente sunt prelucrate prin împunsături altele sunt numai tăbăcite.

Material osteologic (analiză efectuată de Alexandru Dobrescu)

În urma cercetării arheologice au fost recuperate 160 de fragmente de oase de animale domestice ce provin de la un cal (2 mandibule descoperite în poziție suprapusă), un porc tânăr de aproximativ 5 luni și 16 taurine, din care patru maturi și 12 exemplare de tineret. Cele mai multe fragmente de oase sunt cepuri de la coarne de taurine, oase frontale și mandibule. Se observă urme de fragmentare a oaselor prin tranșare intenționată, concluzia fiind că ele au fost folosite în alimentație.

Material ceramic

Prin cantitatea mare de fragmente ceramice recuperate într-un spațiu restrâns, materialul ceramic este comparativ cu cel descoperit în gropile de provizii. El este atât fragmentar încât nu s-a putut reconstitui nici măcar un profil concludent. Comparativ cu ansamblul materialului ceramic medieval descoperit în Sibiu, cel de la Poarta Ocnei este dominat de vasele arse oxidant, la temperatură ce permite pătrunderea miezului. Procentul de ceramică arsă reducător și oxido-reducător în general considerată inferioară, nu este de neglijat.

Piese din lemn

Din structura din lemn am recuperat și propus pentru conservare trei stâlpi lungi și subțiri folosiți la presupusul podeț și trei piloți de susținere ai fundației zidului de protecție a Porții Ocnei.

Stâlpi din lemn:

1. Stâlp din lemn, L: 2,20 m, D: 0,30 m;
2. Stâlp din lemn, L: 3 m, D: 0,16 m;
3. Stâlp din lemn, L: 2,20 m; D: 0,10 cm.

Stâlpi din lemn (pilot zidărie):

1. Stâlp din lemn, L: 0,70 m; D: 0,10 cm;
2. Stâlp din lemn, L: 0,80 m; D: 0,14 cm;
3. Stâlp din lemn, L: 0,60 m; D: 0,13 m.

Str. Zidului și str. Croitorilor – Material arheologic

Obiecte din fier descoperite lângă Turnul Pulberăriei în caseta arheologică.

Armătură din fier, curbată în secțiune; l: 1 cm; L: 5,5 cm (-1,40 - 1,60 m).

Cuțit de luptă curbat (deformat ?); l: 2 cm; arc cu deschiderea de 9 cm (-1,80 - 2 m).

Material osteologic.

În caseta de lângă Turnul Pulberăriei au apărut maxilare de la patru bovine și cepuri de coarne de la un berbec.

ANEXA 9

103. Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj

Punct: str. Garofiței

Catalogul mormintelor

Nr.: M1/2012

Suprafața: S1/2012.

Categoria de vârstă: copil.

Adâncimea: - 0,60 m față de nivelul actual de călcare.

Starea în care a fost găsit: a fost surprins în S1, în profilul de est, de la brâu în sus.

Poziția: a fost întins pe spate cu privirea spre est și partea superioară a brațelor pe lângă corp. Craniul a fost parțial distrus datorită presiunii pământului.

Relații stratigrafice: Mormântul a fost surprins în nivelul de pământ cenușiu amestecat cu oase umane și ceramică.

Nr.: M2/2012

Suprafața: S1/2012.

Categoria de vârstă: adult.

Adâncimea: - 0,70 m față de nivelul actual de călcare.

Starea în care a fost găsit: a fost surprins în S1, de la glezne în jos, în profilul de vest al secțiunii.

Poziția: a fost întins pe spate.

Relații stratigrafice: Mormântul a fost surprins în nivelul de pământ cenușiu amestecat cu oase umane și ceramică.

Nr.: M3/2011

Suprafața: S1/2011.

Categoria de vârstă: copil.

Adâncimea: - 0,75 m față de nivelul actual de călcare.

Starea în care a fost găsit: a fost identificat conturul gropii de mormânt. Suprafața S1/2012 a surprins în plan tot scheletul.

Poziția: defunctul a fost întins pe spate, orientat aproximativ vest-est, cu brațul stâng pe lângă corp și brațul drept flexat din cot, cu palma pe bazin. Craniul a fost parțial distrus datorită presiunii pământului.

Relații stratigrafice: Mormântul a fost surprins în nivelul de pământ cenușiu amestecat cu oase umane și ceramică.

Nr.: M4/2011

Suprafața: S1/2011.

Categoria de vârstă: adult.

Adâncimea: - 0,70 m față de nivelul actual de călcare.

Starea în care a fost găsit: scheletului i-au fost găsite doar picioarele, restul fiind surprins de către suprafața S1/2012, în profilul de vest.

Poziția: defunctul a fost întins pe spate, orientat aproximativ vest-est.

Relații stratigrafice: Mormântul a fost surprins în nivelul de pământ cenușiu amestecat cu oase umane și ceramică.

ANEXA 10

105. Târgoviște, jud. Dâmbovița***Punct: Vatra orașul medieval Târgoviște***

Ceramica:

Sectorul Calea Domnească (nr. 200)

Strachină mare cu buza dreaptă, profil în S, fund inelar perforat pentru prindere, smălțuită și pictată în interior pe fond verde cu decor geometric, secțiunea I, caroul 10, - 0,40 m (groapă), secolul XVIII;

Strachină, prima jumătate a secolului XV, de import, din faianță, atelier oriental, profil în S, cu picior inelar perforat pentru prindere. Este pictată interior și parțial exterior, pe fond alb, în albastru/mov/castaniu și decor cu motive vegetale pe margini, iar central cu motivul stea în șase colțuri, „steaua lui David”, secțiunea I, caroul 23 - 24 - fântână.

Bol, prima jumătate a secolului XV, de import, atelier oriental, profil în S, cu picior inelar perforat pentru prindere, pictat interior și exterior, albastru/mov/castaniu, secțiunea I, caroul 23 - 24 - fântână. Contextul arheologic bine determinat nu permite datarea ceramicii descoperite din fântână mai târziu de secolul XV, mai ales că vasul a fost recoltat de la adâncimea de - 1,80 m, împreună cu ceramică comună specifică primei jumătăți a secolului al XV-lea. Menționăm și o descoperire asemănătoare de la Cernavodă, datată însă în secolul al XVIII-lea (Niculina Dinu, Ceramica otomană descoperită în Dobrogea, Pontica 42, Constanța 2011, p. 326 și pl. 1/1a, pl. 5/2a-b)

Castron din lut, secolul II - III, lucrat la mână cu fundul drept cu secțiune trapezoidală, ars reducător, secțiunea I, caroul 23 - 24 (fântână).

Strachină, prima jumătate a secolului XV, adâncă, evazată, pictată interior, verde/alb/maro cu motive vegetale, central motivul unei corole de lea cu patru petale, secțiunea I, umplutură atelier fierar

Disc ornamental de sobă, prima jumătate a secolului XV, parțial smălțuit la interior, verde-oliv, cu decor central două discuri concentrice, trase din pastă și crestate, lucrate la tipar, secțiunea I, caroul 2, cuptor.

Menționăm și fragmentele de borcan cu buza „în streășină”, oale cu o toartă, căni cu decor, lustruite sau cahle borcan și discuri majoritatea recuperate din cuptorul de olar.

Sector Piața Doi Brazi (Bărăției)

Strachină, a doua jumătate a secolului XV, adâncă, evazată, pictată interior, verde/alb/maro cu motive vegetale, central motivul unei corole de lea cu patru petale, groapă menajeră.

Fund de strachină, cu picior inelar, smălțuit și pictat cu motiv zoomorf, o acvilă, datat în secolul XIV.

Fragment cornișă de sobă, de tipul „placă cu dinți” începutul secolului XVI

Alte descoperiri:

Dinar, Ungaria, Rudolf II, 1588, 0,63 g, 11 mm, stare medie, arsă. Biserica Albă, 2012, S I, mormântul 2, - 1,20 m. AV. Madona cu pruncul, circular PATR/HVNG. K/B, RV. Scutul Ungariei, circular legenda RUD II

Inel sigilar, din argint cu chatonul rotund și decor cruce incizată cu brațe egale, secol XVI.

Inel, din argint, cu piatră de formă piramidală, secolul XVIII.

Bară de fier brut, secțiune dreptunghiulară, lungime 22 cm, lățime 6 cm, grosime 4, greutate 1,2 kg.

INDICI

INDICE DE LOCALITĂȚI

Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța	1
Alba Iulia, jud. Alba	76
Albești, com. Albești, jud. Constanța	2
Armășeni, com. Bunești – Averești, jud. Vaslui	77
Aurel Vlaicu, oraș Geoagiu, jud. Hunedoara	115
Balomiru de Câmp, com. Șibot, jud. Alba	116
Bărăști, com. Cicănești, jud. Argeș	77A
Biharia, com. Biharia, jud. Bihor	117
Blejoi, jud. Prahova	78
Bodeștii de Jos, com. Bodești, jud. Neamț	3
Boldești-Scăieni, jud. Prahova	4
Bologa, com. Poieni, jud. Cluj	79
Bordușani, com. Bordușani, jud. Ialomița	4A
Bozânta Mică, com. Recea, jud. Maramureș	5
Bragadiru, jud. Ilfov	80
Brăila, jud. Brăila	81
Bucșani, com. Bucșani, jud. Giurgiu	6
București	82
Buda, com. Blăgești, jud. Bacău	7
Buftea, jud. Ilfov	83
Capidava, com. Topalu, jud. Constanța	8
Caracal, jud. Olt	113, 118
Carei, jud. Satu Mare	9, 84, 119, 120
Călugăreni, com. Eremitu, jud. Mureș	10
Cășeiu, com. Cășeiu, jud. Cluj	11
Câmpina, jud. Prahova	12
Câmpulung, jud. Argeș	13
Cârlomănești, com. Vernești, jud. Buzău	14
Cheia, com. Grădina, jud. Constanța	15
Cioroiu Nou, com. Cioroiași, jud. Dolj	16
Cluj-Napoca, jud. Cluj	85, 86
Corabia, jud. Olt	17
Costâna, com. Todirești, jud. Suceava	109A
Costești, com. Costești, jud. Iași	109B
Covasna, jud. Covasna	17A
Crășanii de Jos, com. Balaciu, jud. Ialomița	17B
Crețeștii de Sus, com. Crețești, jud. Vaslui	87
Deva, jud. Hunedoara	88
Făclia, com. Mircea Vodă, jud. Constanța	121
Fântânele, com. Matei, jud. Bistrița-Năsăud	18
Figa, oraș Beclean, jud. Bistrița-Năsăud	19
Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău	89
Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea	20
Gheorghieni, jud. Harghita	21, 22
Gherghița, com. Gherghița, jud. Prahova	23
Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița	24, 90

Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara	25
Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare	91
Hârșova, jud. Constanța	26, 26A
Horodnic de Jos, com. Horodnic de Jos, jud. Suceava	110
Iași, jud. Iași	92
Iaz, com. Obreja, jud. Caraș-Severin	27
Ip, com. Ip, jud. Sălaj	122
Isaccea, jud. Tulcea	28
Istria, com. Istria, jud. Constanța	29
Jac, com. Creaca, jud. Sălaj	30
Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin	27, 31
Jurilovca, com. Jurilovca, jud. Tulcea	32
Lăzarea, com. Lăzarea, jud. Harghita	33
Lespezi, com. Gârleni, jud. Bacău	34
Limba, com. Ciugud, jud. Alba	35
Luncavița, com. Luncavița, jud. Tulcea	36
Mala Kopanya, raion Vinogradovo, reg. Transcarpatia, Ucraina	37
Maliuc, com. Maliuc, jud. Tulcea	38
Marca, com. Marca, jud. Sălaj	123, 124, 125
Marginea, com. Marginea, jud. Suceava	93
Măxineni, com. Măxineni, jud. Brăila	39
Medieșu Aurit, com. Medieșu Aurit, jud. Satu Mare	40
Mintia, com. Vețel, jud. Hunedoara	94
Moigrad-Porolissum, com. Mirșid, jud. Sălaj	111
Murighiol, com. Murighiol, jud. Tulcea	41
Nădlac, jud. Arad	126, 127, 128, 129, 130
Năvodari, jud. Constanța	42
Negrilești, com. Negrilești, jud. Galați	95
Nufăru, com. Nufăru, jud. Tulcea	43
Oarda de Jos, mun. Alba Iulia, jud. Alba	35
Oltina, com. Oltina, jud. Constanța	44
Ostrov, com. Ostrov, jud. Constanța	45, 46
Pantelimonu de Sus, com. Pantelimon, jud. Constanța	47
Peștera, com. Peștera, jud. Constanța	48, 112
Petreștii de Jos, com. Petreștii de Jos, jud. Cluj	49
Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba	131, 132, 133
Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu	50
Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău	51
Pietroasele, com. Pietroasele, jud. Buzău	52
Porț, com. Marca, jud. Sălaj	96, 134
Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov	53
Radomirești, com. Radomirești, jud. Olt	113
Radovanu, com. Radovanu, jud. Călărași	54
Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, jud. Hunedoara	55
Răcarii de Jos, com. Brădești, jud. Dolj	56
Râșnov, jud. Brașov	97
Reșca, com. Dobrosloveni, jud. Olt	98
Ripiceni, com. Ripiceni, jud. Botoșani	113A
Romos, com. Romos, jud. Hunedoara	135
Roșia Montană, com. Roșia Montană, jud. Alba	57
Sântimbru, com. Sântimbru, jud. Harghita	99
Secu, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț	58

Sfârleanca, com. Dumbrăvești, jud. Prahova	59
Sibiu, jud. Sibiu	100
Slava Rusă, com. Slava Cercheză, jud. Tulcea	60
Stelnica, com. Stelnica, jud. Ialomița	61
Suceagu, com. Baci, jud. Cluj	62
Sultana, com. Mânăstirea, jud. Călărași	63
Suplacu de Barcău, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor	101, 102
Supuru de Sus, com. Supur, jud. Satu Mare	64
Șibot, com. Șibot, jud. Alba	136, 137
Șimleu Silvaniei, jud. Sălaj	103
Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita	65
Șuțești, com. Șuțești, jud. Brăila	66, 67
Tăcuta, com. Tăcuta, jud. Vaslui	113B
Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba	114, 138, 139
Târcov, com. Pârscov, jud. Buzău	68
Târgoviște, jud. Dâmbovița	104, 105
Tecuci, jud. Galați	140
Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea	69
Toplița, jud. Harghita	106
Turda, jud. Cluj	70
Țaga, com. Țaga, jud. Cluj	71
Țigău, com. Lechința, jud. Bistrița-Năsăud	72
Uileacu Șimleului, com. Măeriște, jud. Sălaj	107
Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara	55
Vadu Anei, com. Brănești, jud. Ilfov	108
Vadu Săpat, com. Vadu Săpat, jud. Prahova	73
Valea Mânăstirii, com. Țițești, jud. Argeș	108A
Vitânești, com. Vitânești, jud. Teleorman	74
Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița	75
Vlădiceasca, com. Snagov, jud. Ialomița	109

INDICE DE EPOCI

1 - Preistorie

Carei (9), Cluj-Napoca (86), Figa (19), Rapoltu Mare (55), Șoimeni (65)

11 – Paleolitic

Peștera (112), Porț (134)

111 – Paleolitic inferior

Peștera (48)

112 – Paleolitic mijlociu

Porț (134)

113 – Paleolitic superior

Buda (7), Lespezi (34), Porț (134), Toplița (106)

13 – Neolitic

Boldești-Scăieni (4), Bragadiru (80), Crăsanii de Jos (17B), Ip (122), Limba, Oarda de Jos (35), Pianu de Jos (131), Pianu de Jos (132), Pietrele (50), Porț (96), Suplacu de Barcău (101), Tărtăria (114)

131 – Neolitic timpuriu

Biharia (117), Limba, Oarda de Jos (35), Porț (96)

132 – Neolitic mijlociu

Negrilești (95), Petreștii de Jos (49), Porț (96)

133 – Neolitic târziu

Halmeu (90), Porț (96), Țaga (71)

14 - Eneolitic

Armășeni (77), Bodeștii de Jos (3), Boldești-Scăieni (4), Bordușani (4A), Cheia (15), Costâna (109A), Costești (109B), Crețeștii de Sus (87), Hârșova (26A), Limba, Oarda de Jos (35), Luncavița (36), Maliuc (38), Petreștii de Jos (49), Pietrele (50), Pietroasa Mică (51), Porț (96), Radovanu (54), Rapoltu Mare (55), Ripiceni (113A), Sultana (63), Suplacu de Barcău (102), Șoimeni (65), Tăcuta (113B), Tărtăria (114),

141 – Eneolitic timpuriu

Porț (96), Șoimeni (65), Vitănești (74)

142 – Eneolitic mijlociu

Fulgeriș (89), Năvodari (42), Rapoltu Mare (55), Sultana (63), Șoimeni (65), Vitănești (74)

143 – Eneolitic târziu

Limba, Oarda de Jos (35), Porț (96), Romos (135), Sultana (63), Șoimeni (65), Vitănești (74)

15 – Epoca bronzului

Bodeștii de Jos (3), Bozânta Mică (5), București (82), Capidava (8), Caracal (118), Carei (9), Cheia (15), Figa (19), Luncavița (36), Marca (124), Pianu de Jos (131), Pietroasa Mică (51), Porț (96), Racoșu de Jos (53), Radomirești, Caracal (113), Rapoltu Mare (55), Șoimeni (65), Târcov (68), Vlădiceasca (109)

151 – Epoca bronzului timpuriu

Bleji (78), Buftea (83), Carei (84), Carei (120), Pianu de Jos (131), Pianu de Jos (132), Pianu de Jos (133), Suplacu de Barcău (102), Tărtăria (139)

152 – Epoca bronzului mijlociu

Crețeștii de Sus (87), Fulgeriș (89), Pianu de Jos (131), Pianu de Jos (132), Pietroasa Mică (51), Rapoltu Mare (55), Șoimeni (65)

153 – Epoca bronzului târziu

Capidava (8), Carei (9), Carei (119), Carei (120), Câmpina (12), Cârломănești (14), Figa (19), Marca (123), Marca (125), Porț (96), Rapoltu Mare (55), Ripiceni (113A), Stelnică (61), Suplacu de Barcău (102), Tăcuta (113B), Tecuci (140), Toplița (106), Țigău (72)

16 - Hallstatt

Capidava (8), Cheia (15), Limba, Oarda de Jos (35), Luncavița (36), Porț (96), Racoșu de Jos (53), Rapoltu Mare (55)

161 – Hallstatt timpuriu

Aurel Vlaicu (115), Capidava (8), Crețești de Sus (87), Limba, Oarda de Jos (35), Pianu de Jos (133), Rapoltu Mare (55), Tecuci (140), Țigău (72)

162 – Hallstatt mijlociu

Biharia (117), Capidava (8), Rapoltu Mare (55), Romos (135), Tărtăria (138),

163 – Hallstatt târziu

Fântânele (18), Horodnic de Jos (110), Porț (96), Telița (69)

21 - Latene

Biharia (117), Bragadiru (80), Capidava (8), Carei (84), Cârломănești (14), Cheia (15), Corabia (17), Costâna (109A), Covasna (17A), Crăsanii de Jos (17B), Deva (88), Figa (19), Grădiștea de Munte (25), Mala Kopanya (37), Maliuc (38), Pietroasa Mică (51), Porț (96), Racoșu de Jos (53), Radovanu (54), Rapoltu Mare (55), Stelnică (61), Șoimeni (65), Șuțești (66), Tărtăria (138), Târcov (68), Vadu Anei (108), Vlădiceasca (109)

211 – Latene timpuriu

Capidava (8), Fântânele (18), Figa (19), Giurgeni (90), Pietroasa Mică (51), Stelnică (61)

212 – Latene mijlociu

Capidava (8), Carei (119), Fântânele (18), Fulgeriș (89),

213 – Latene târziu

Capidava (8), Fântânele (18), Rapoltu Mare (55), Șoimeni (65)

3 – Epoca antică

Figa (19)

31 – Epoca greacă

Istria (29),

313 – Epoca elenistică

Albești (2), Cheia (15), Istria (29),

32 – Epoca romană

Adamclisi (1), Balomiru de Câmp (116), Biharia (117), Bologa (79), Bozânta Mică (5), Caracal (118), Carei (84), Călugăreni (10), Cășeu (11), Câmpulung (13), Cheia (15), Cioroiu Nou (16), Cluj-Napoca (85), Cluj-Napoca (86), Corabia (17), Garvăn (20), Grădiștea de Munte (25), Hârșova (26), Iaz, Jupa (27), Isaccea (28), Istria (29), Jac (30), Jupa (31), Jurilovca (32), Lăzarea (33), Luncavița (36), Maliuc (38), Medieșu Aurit (40), Mintia (94), Moigrad-Porolissum (111), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Ostrov (45), Pianu de Jos (131), Pietroasele (52), Porț (96), Radomirești, Caracal (113), Răcarii de Jos (56), Râșnov (97), Reșca (98), Roșia Montană (57), Sfârleanca (59), Slava Rusă (60), Suceagu (62), Supuru de Sus (64), Șibot (137), Șuțești (66), Tărtăria (139), Turda (70)

321 – Epoca romană timpurie

Capidava (8), Isaccea (28), Roșia Montană (57), Slava Rusă (60)

322 – Epoca romană târzie

Adamclisi (1), Capidava (8), Câmpulung (13), Hârșova (26), Isaccea (28), Istria (29), Jurilovca (32), Murighiol (41), Ostrov (45), Pietroasele (52), Slava Rusă (60)

33 – Epoca post-romană

București (82), Carei (119), Cluj-Napoca (86), Corabia (17), Costâna (109A), Figa (19), Lăzarea (33), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Suceagu (62), Șuțești (66), Șuțești (67), Tecuci (140)

34 – Epoca romano-bizantină

Capidava (8), Cheia (15), Garvăn (20), Hârșova (26), Isaccea (28), Murighiol (41), Pantelimonu de Sus (47), Slava Rusă (60)

41 – Epoca bizantină

Capidava (8), Făclia (121), Garvăn (20), Hârșova (26), Isaccea (28), Murighiol (41), Nufăru (43), Ostrov (46), Slava Rusă (60)

42 – Epoca migrațiilor

Bragadiru (80), Capidava (8), Carei (119), Cheia (15), Cluj-Napoca (86), Suceagu (62), Șimleu Silvaniei (103), Șuțești (67), Vadu Săpat (73), Vlădiceasca (109)

43 – Epoca medievală

Balomiru de Câmp (116), Bărăști (77A), Brăila (81), București (82), Capidava (8), Carei (9), Cheia (15), Cluj-Napoca (85), Cluj-Napoca (86), Costâna (109A), Costești (109B), Gheorghieni (21), Gherghița (23), Giurgeni (24), Isaccea (28), Luncavița (36), Maliuc (38), Marginea (93), Nufăru (43), Ostrov (46), Pianu de Jos (131), Porț (96), Sântimbru (99), Sibiu (100), Stelnică (61), Șibot (136), Șimleu Silvaniei (103), Șuțești (67), Tăcuta (113B), Târgoviște (105), Turda (70), Uileacu Șimleului (107), Valea Mănăstirii (108A)

431 – Epoca medievală timpurie

Alba Iulia (76), Bozânta Mică (5), Brăila (81), Bucșani (6), Capidava (8), Carei (84), Gheorghieni (21), Giurgeni (24), Hârșova (26), Isaccea (28), Marca (124), Nădlac (127), Nădlac (130), Negriștii (95), Oltina (44), Tărtăria (139), Vadu Anei (108), Vlădeni (75),

432 – Epoca medievală târzie

Boldești-Scăieni (4), Bragadiru (80), Brăila (81), București (82), Carei (119), Costâna (109A), Gheorghieni (22), Gherghița (23), Giurgeni (24), Iași (92), Măxineni (39), Secu (58), Sibiu (100), Șimleu Silvaniei (103), Tăcuta (113B), Târgoviște (104), Târgoviște (105), Uileacu Șimleului (107), Vlădiceasca (109)

5 – Epoca modernă

Brăila (81), București (82), Capidava (8), Caracal (118), Cluj-Napoca (85), Cluj-Napoca (86), Figa (19), Gheorghieni (22), Giurgeni (24), Iași (92), Limba, Oarda de Jos (35), Măxineni (39), Radomirești, Caracal (113), Reșca (98), Roșia Montană (57), Secu (58), Sibiu (100), Târgoviște (104), Târgoviște (105), Tecuci (140), Uileacu Șimleului (107), Vadu Anei (108)

7- Epoca contemporană

Balomiru de Câmp (116), Crețeștii de Sus (87), Pianu de Jos (131), Reșca (98), Sibiu (100)

INDICE DE TIPURI DE SIT

1 - locuire

Balomiru de Câmp (116), Biharia (117), Buda (7), Capidava (8), Caracal (118), Carei (84), Carei (119), Cârломănești (14), Corabia (17), Costâna (109A), Crăsanii de Jos (17B), Crețeștii de Sus (87), Deva (88), Garvăn (20), Gheorghieni (22), Ip (122), Lespezi (34), Limba, Oarda de Jos (35), Marca (124), Medieșu Aurit (40), Mintia (94), Moigrad-Porolissum (111), Peștera (48), Peștera (112), Pianu de Jos (131), Pianu de Jos (132), Pianu de Jos (133), Pietroasa Mică (51), Racoșu de Jos (53), Radomirești, Caracal (113), Rapoltu Mare (55), Reșca (98), Ripiceni (113A), Romos (135), Roșia Montană (57), Secu (58), Sibiu (100), Stelnica (61), Suplacu de Barcău (102), Șoimeni (65), Șuțești (67), Tărtăria (138), Tărtăria (139), Tăcuta (113B), Târcov (68), Toplița (106), Turda (70)

11 – locuire civilă

Capidava (8), Călugăreni (10), Fulgeriș (89), Grădiștea de Munte (25), Jupa (31), Pietroasele (52), Reșca (98), Șibot (137), Șuțești (67), Tărtăria (139)

111 – așezare deschisă

Armășeni (77), Aurel Vlaicu (115), Balomiru de Câmp (116), Biharia (117), Boldești-Scăieni (4), Bozânta Mică (5), Bragadiru (80), București (82), Bufta (83), Capidava (8), Caracal (118), Carei (9), Carei (84), Carei (119), Carei (120), Cluj-Napoca (86), Costești (109B), Crețeștii de Sus (87), Fulgeriș (89), Giurgeni (90), Istria (29), Lăzarea (33), Limba, Oarda de Jos (35), Marca (123), Marca (125), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Năvodari (42), Negrilești (95), Pianu de Jos (131), Pietroasa Mică (51), Porț (96), Porț (134), Racoșu de Jos (53), Rapoltu Mare (55), Ripiceni (113A), Romos (135), Suplacu de Barcău (101), Sultana (63), Șibot (136), Șibot (137), Șoimeni (65), Tărtăria (114), Tărtăria (138), Tăcuta (113B), Tecuci (140), Țigău (72), Vadu Anei (108), Vadu Săpat (73), Vlădeni (75), Vlădiceasca (109)

112 – așezare fortificată

Capidava (8), Cârломănești (14), Crăsanii de Jos (17B), Halmeu (90), Mala Kopanya (37), Nufăru (43), Oltina (44), Ostrov (46), Pianu de Jos (132), Racoșu de Jos (53), Rapoltu Mare (55), Șoimeni (65), Târcov (68), Țaga (71)

113 – așezare urbană

Adamclisi (1), Brăila (81), Capidava (8), Cluj-Napoca (85), Corabia (17), Gherghița (23), Giurgeni (24), Grădiștea de Munte (25), Hârșova (26), Iaz, Jupa (27), Isaccea (28), Jac (30), Mintia (94), Nufăru (43), Ostrov (45), Ostrov (46), Sibiu (100), Slava Rusă (60), Târgoviște (104), Târgoviște (105)

114 – așezare rurală

Bodeștii de Jos (3), Bragadiru (80), Capidava (8), Cheia (15), Măxineni (39), Suceagu (62), Vlădiceasca (109)

115 – locuire în peșteră

Cheia (15), Petreștii de Jos (49)

116 – locuire sezonieră

Toplița (106)

117 - tell

Bordușani (4A), Carei (9), Carei (119), Hârșova (26A), Luncavița (36), Maliuc (38), Pietrele (50), Radovanu (54), Sultana (63), Vitănești (74)

12 – locuire militară

Capidava (8), Călugăreni (10), Cășeu (11), Jupa (31), Rapoltu Mare (55), Tărtăria (139)

121 - castru

Bologa (79), Capidava (8), Cășeu (11), Câmpulung (13), Cioroiu Nou (16), Jac (30), Jupa (31), Răcarii de Jos (56), Râșnov (97), Sfârleanca (59), Turda (70)

122 – cetate

Adamclisi (1), Albești (2), Capidava (8), Covasna (17A), Garvăn (20), Gheorghieni (21), Grădiștea de Munte (25), Hârșova (26), Isaccea (28), Istria (29), Jurilovca (32), Murighiol (41), Nufăru (43), Ostrov (46), Pantelimonu de Sus (47), Racoșu de Jos (53), Rapoltu Mare (55), Slava Rusă (60)

124 - fort

Capidava (8), Șuțești (66)

125 – fortificații

Capidava (8), Crăsanii de Jos (17B), Făclia (121), Grădiștea de Munte (25), Isaccea (28), Marginea (93), Murighiol (41), Sibiu (100), Supuru de Sus (64), Șuțești (66), Târcov (68)

13 – structură de cult

Capidava (8), Isaccea (28), Istria (29), Mala Kopanya (37), Tărtăria (138),

132 - templu

Grădiștea de Munte (25)

133 - biserică

Bărăști (77A), Capidava (8), Iași (92), Giurgeni (24), Sântimbru (99), Secu (58), Șimleu Silvaniei (103), Uileacu Șimleului (107), Valea Mănăstirii (108A)

134 – mănăstire

Măxineni (39), Secu (58), Valea Mănăstirii (108A)

14 – amenajare/construcție

Gheorghieni (22), Iași (92), Medieșu Aurit (40), Pietroasele (52), Radomirești, Caracal (113), Sfârleanca (59), Șibot (137), Tărtăria (139), Târgoviște (104)

2 – descoperire funerară

Capidava (8), Rapoltu Mare (55), Șimleu Silvaniei (103), Șoimeni (65)

21 - necropolă

Bărăști (77A), Brăila (81), Bucșani (6), Capidava (8), Carei (9), Carei (119), Carei (120), Cămpina (12), Costești (109B), Giurgeni (24), Istria (29), Jurilovca (32), Mala Kopanya (37), Măxineni (39), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nufăru (43), Pianu de Jos (131), Slava Rusă (60), Șibot (137), Șimleu Silvaniei (103), Tăcuta (113B), Telița (69)

211 – necropolă plană

Capidava (8), Fântânele (18), Stelnică (61), Sultana (63), Telița (69), Alba Iulia (76)

212 – necropolă tumulară

Capidava (8), Horodnic de Jos (110), Telița (69)

22 – mormânt izolat

Boldești-Scăieni (4), București (82), Capidava (8), Crețești de Sus (87), Radovanu (54), Șoimeni (65), Tărtăria (138), Uileacu Șimleului (107), Valea Mănăstirii (108A)

221 – mormânt tumular

Bleji (78), Capidava (8), Costâna (109A),

3 – descoperire izolată

Capidava (8), Șoimeni (65)

311 – depozit de bronzuri

Rapoltu Mare (55), Tărtăria (138),

313 – tezaur monetar

Tărtăria (138),

32 – obiect izolat

Capidava (8), Șoimeni (65)

4 – exploatare/carieră

Capidava (8), Figa (19)

41 – exploatare minieră

Figa (19), Roșia Montană (57)

42 - carieră

Capidava (8),

INDICE DE INSTITUȚII

American School at Athens	Murighiol (41)
APPAT	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Poț (134), Suplacu de Barcău (101), Suplacu de Barcău (102), Toplița (106)
Archaeotek Canada	Racoșu de Jos (53), Râșnov (97)
ArheoBioMedia	Cheia (15)
Asociația ArheoVest Timișoara	Tărtăria (114)
Asociația Pro Noviodunum	Isaccea (28)
BCU București	Adamclisi (1),
Bergen University	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
Cardiff University	Vitânești (74)
Centre for Baltic and Scandinavian Archaeology, Schleswig	Pietrele (50)
CICE Iași	Iași (92),
CMIA Bacău	Buda (7), Fulgeriș (89), Lespezi (34),
CMJ Bistrița	Fântânele (18)
CMJ Neamț	Bodeștii de Jos (3), Șoimeni (65)
CMNM Iași	Iași (92), Secu (58)
CNADNR	Tărtăria (139), Tecuci (140)
CNMA Sibiu	Alba Iulia (76)
CNMCD Târgoviște	Hârșova (26A), Târgoviște (104), Târgoviște (105)
Cornell University	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
DAI Berlin	Pietrele (50)
DC Alba	Alba Iulia (76)
DC Harghita	Gheorghieni (22)
DC Hunedoara	Racoșu de Jos (53), Rapoltu Mare (55)
Deutsches Bergbau-Museum, Bochum	Pietrele (50)
Eberhard Karls Universität Tübingen	Pietrele (50)
FIB	Adamclisi (1), Capidava (8), Garvăn (20), Istria (29), Murighiol (41), Sfârleanca (59), Sultana (63), Suplacu de Barcău (101), Vitânești (74)
Flotila 90 Transport Aerian	Adamclisi (1),
GEI PROSECO București	Adamclisi (1),
GeoEcoMar	Albești (2), Cheia (15), Năvodari (42)
IA Iași	Iași (92), Isaccea (28), Petreștii de Jos (49), Secu (58), Slava Rusă (60)
IAB	Adamclisi (1), București (82), Buda (7), Bufta (83), Câmpulung (13), Cărlomănești (14), Cheia (15), Corabia (17), Covasna (17A), Crăsanii de Jos (17B), Făclia (121), Garvăn (20), Istria (29), Lespezi (34), Murighiol (41), Nufăru (43), Ostrov (46), Peștera (48), Peștera (112), Pietrele (50), Pietroasa Mică (51), Radovanu (54), Stelnică (61), Telița (69), Vadu Anei (108), Vadu Săpat (73)
IAIA Cluj	Bozânta Mică (5), Călugăreni (10), Cluj-Napoca (85), Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Jac (30), Lăzarea (33), Mintia (94), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Suceagu (62), Suplacu de Barcău (101), Toplița (106)
ICAFR București	Bleji (78), Boldești-Scăieni (4), Cămpina (12), Cheia (15), Slava Rusă (60)
ICEM Tulcea	Isaccea (28), Jurilovca (32), Luncavița (36), Maliuc (38), Slava Rusă (60)
INFIN București	Petreștii de Jos (49)
INP	Giurgeni (24), Hârșova (26)
Institute of Archaeology and Ethnology Polish Academy of Sciences, Kraków, Poland	Cheia (15)
Institutul de Arheologie – Erevan, Armenia	Bordușani (4A),
Instytut Archeologii - Uniwersytet Rzeszow – Polonia	Telița (69)
IPJ Neamț	Secu (58)
ISER București	Peștera (48), Peștera (112)
Johannes Gutenberg-Universität Mainz, Germania	Peștera (48), Peștera (112)
Laboratorul TRACES – UMR 5608, Universitatea Toulouse 2 – Franța	Roșia Montană (57)

Liceul Economic-Administrativ Iași	Costești (109B)
Liceul "Ion Neculce" Târgu Frumos	Costâna (109A), Costești (109B), Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
Liceul Nădlac	Turda (70)
Liceul Teoretic "Octavian Goga" Huedin	Bologa (79),
Liceul Teoretic "Traian Doda" Caransebeș	Iaz, Jupa (27)
M Brăila	Brăila (81), Covasna (17A), Crăsanii de Jos (17B), Isaccea (28), Măxineni (39), Pietroasa Mică (51), Racoșu de Jos (53), Șuțești (66), Șuțești (67), Târcov (68), Telița (69),
M Caracal	Caracal (118), Radomirești, Caracal (113), Reșca (98)
M Gheorghieni	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Toplița (106)
M Sebeș	Limba, Oarda de Jos (35)
MA Mangalia	Adamclisi (1), Albești (2), Isaccea (28), Pantelimonu de Sus (47), Petreștii de Jos (49)
MAE Corabia	Corabia (17)
Max Planck Institute for Evolutionary Anthropology, Leipzig, Germania	Peștera (48), Peștera (112)
MB Suceava	Costâna (109A), Horodnic de Jos (110), Marginea (93), Ripiceni (113A)
MC	Isaccea (28), Pantelimonu de Sus (47)
MC Franța	Hârșova (26A)
MCC Hunedoara	Capidava (8), Petreștii de Jos (49)
MCDR Deva	Aurel Vlaicu (115), Balomiru de Câmp (116), Deva (88), Grădiștea de Munte (25), Mintia (94), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Pianu de Jos (131), Rapoltu Mare (55), Râșnov (97), Romos (135), Șibot (136), Șibot (137), Tărtăria (138), Radovanu (54)
MCG Oltenița	Bordușani (4A), Crăsanii de Jos (17B), Sultana (63)
MDJ Călărași	Fântânele (18), Țigău (72)
MG Năsăud	Isaccea (28), Negriștești (95), Tecuci (140)
MI Galați	Turda (70)
MI Turda	Adamclisi (1), Albești (2), Capidava (8), Cheia (15), Hârșova (26), Istria (29), Năvodari (42), Oltina (44), Pantelimonu de Sus (47)
MINAC	Buda (7), Lespezi (34)
Mission archéologique française	Băraști (77A), Câmpulung (13), Valea Mănăstirii (108A)
MJ Argeș	Ripiceni (113A)
MJ Botoșani	Cârlomănești (14), Pietroasa Mică (51), Pietroasele (52), Târcov (68)
MJ Buzău	Bordușani (4A), Crăsanii de Jos (17B), Giurgeni (24), Giurgeni (90), Hârșova (26A), Stelnică (61), Vlădeni (75)
MJ Ialomița	Călugăreni (10)
MJ Mureș	Carei (9), Carei (84), Carei (119), Carei (120), Halmeu (90), Medieșu Aurit (40), Porț (134), Supuru de Sus (64)
MJ Satu Mare	Vitânești (74)
MJ Teleorman	Tăcuta (113B)
MJ Vaslui	Radovanu (54)
MJ Vâlcea	Iaz, Jupa (27)
MJERG Caransebeș	Racoșu de Jos (53), Râșnov (97)
MJI Brașov	Bozânta Mică (5)
MJIA Maramureș	Blejoi (78), Boldești-Scăieni (4), Câmpina (12), Gherghița (23), Sfârleanca (59), Vadu Săpat (73),
MJIA Prahova	Ip (122), Jac (30), Marca (123), Marca (124), Marca (125), Moigrad-Porolissum (111), Porț (96), Porț (134), Șimleu Silvaniei (103), Uileacu Șimleului (107)
MJIA Zalău	Bragadiru (80), Sultana (63), Vlădiceasca (109)
MM București	Armășeni (77), Crețeștii de Sus (87)
MM Huși	Negriștești (95), Tecuci (140)
MM Tecuci	Capidava (8), Petreștii de Jos (49), Sibiu (100), Tărtăria (114)
MN Brukenthal	Figa (19), Șoimeni (65)
MNCR	Aurel Vlaicu (115), Balomiru de Câmp (116), Bordușani (4A), Bucșani (6), Buda (7), Cheia (15), Covasna (17A), Făclia (121), Garvăn (20), Hârșova (26A), Isaccea (28), Lespezi (34), Luncavița (36), Maliuc (38), Năvodari (42), Nufăru (43), Ostrov (45), Ostrov (46), Pianu de Jos (131), Pianu de Jos (132), Pianu de Jos (133), Romos (135), Roșia Montană (57), Sfârleanca (59), Sultana (63), Șibot (136), Șibot (137), Tărtăria (138), Tărtăria (139), Vitânești (74)
MNIR	

MNIT	Bologa (79), Cășeu (11), Cluj-Napoca (85), Cluj-Napoca (86), Covasna (17A), Grădiștea de Munte (25), Turda (70), Țaga (71)
MNUAI	Alba Iulia (76)
MO Craiova	Cioroiu Nou (16), Răcarii de Jos (56)
MSC Miercurea Ciuc	Gheorghieni (22), Sântimbru (99)
MTC Oradea	Biharia (117), Suplacu de Barcău (101), Suplacu de Barcău (102)
Muzeul Național de Istorie a Moldovei – Chișinău	Slava Rusă (60)
New York University	Gheorghieni (21), Suplacu de Barcău (101), Toplița (106)
Nov Bŭlgarski Universitet, Sofia	Pietrele (50)
Oceanic Club	Năvodari (42)
Römisch-Germanisches Zentralmuseum, Mainz, Germania	Peștera (48), Peștera (112)
SC Arheo Research SRL	Telița (69)
SC Digital Domain SRL București	Crășanii de Jos (17B), Telița (69)
SC Restitutor SRL	Uileacu Șimleului (107)
SC Vanderlay SRL	Tărtăria (139), Tecuci (140)
SNR Filiala Craiova	Corabia (17)
Școala Generală „Fogarassy Mihály”, Gheorghieni	Gheorghieni (22) Lăzarea (33)
Școala Gimnazială Lozna	Costâna (109A), Ripiceni (113A)
U București	Figa (19)
UAIC Iași	Costâna (109A), Costești (109B), Fulgeriș (89), Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Horodnic de Jos (110), Isaccea (28), Jurilovca (32), Lăzarea (33), Peștera (48), Peștera (112), Ripiceni (113A), Slava Rusă (60), Sultana (63), Tăcuta (113B)
UAUIM București	Nufăru (43), Sultana (63)
UBB Cluj	Bologa (79), Carei (9), Cășeu (11), Cluj-Napoca (86), Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Grădiștea de Munte (25), Lăzarea (33), Râșnov (97), Roșia Montană (57), Sfârleanca (59), Slava Rusă (60), Suplacu de Barcău (101), Turda (70)
UCDC București	Gherghița (23), Isaccea (28), Negriște (95), Nufăru (43), Șoimeni (65)
UDJ Galați	Isaccea (28), Jurilovca (32), Negriște (95), Slava Rusă (60)
ULB Sibiu	Capidava (8), Limba, Oarda de Jos (35), Petreștii de Jos (49), Șoimeni (65), Alba Iulia (76)
UMR 5602 Geographie de l'Environnement, Toulouse, Franța	Luncavița (36), Maliuc (38)
UMR 5608 TRACES-CRPPM	Luncavița (36)
Univ. Alba Iulia	Cioroiu Nou (16), Limba, Oarda de Jos (35), Petreștii de Jos (49), Răcarii de Jos (56), Suplacu de Barcău (101)
Univ. Craiova	Corabia (17)
Universität Frankfurt am Main	Pietrele (50)
Universitatea „Aristotel” Thessaloniki	Telița (69)
Universitatea Națională din Ujgorod	Mala Kopanya (37)
University of Arkansas	Pietrele (50)
University of Gent	Gheorghieni (21), Suplacu de Barcău (101), Toplița (106)
University of Glasgow	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
University of Leicester	Suplacu de Barcău (101)
University of Texas at Austin	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
University of Winnipeg	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
UO Constanța	Albești (2), Cheia (15), Năvodari (42)
UPM Târgu Mureș	Turda (70)
USH București	București (82), Buftea (83), Caracal (118), Radomirești, Caracal (113), Reșca (98), Vadu Anei (108)
USM Suceava	Costâna (109A), Costești (109B), Horodnic de Jos (110), Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
UV Târgoviște	Bordușani (4A), Hârșova (26A), Târgoviște (104), Toplița (106)
UV Timișoara	Jupa (31), Tărtăria (114)
Western Washington University	Suplacu de Barcău (101), Toplița (106)
Wisconsin University	Pietrele (50)

INDICE DE PERSOANE

- George AANIȚEI
 Adrian Ionuț ADAMESCU
 Martin ADRIAN
 Sorin AILINCĂI
 Adriana AIRINEI
 Daniela ALECSĂ
 Nicolae ALEXANDRU
 Lucian AMON
 Bruno ANCEL
 Radian Romus ANDREESCU
 Mihai ANDREI
 Mugur ANDRONIC
 Emily ANDUJAR
 Mircea Victor ANGELESCU
 Călin ANGHEL
 Sorin ANGHEL
 Mircea ANGHELINU
 Alin ANTON
 APAI Emese
 Dan APARASCHIVEI
 Bobi APĂVĂLOAIE
 Virgil APOSTOL
- Marius ARDELEANU
 Adrian ARDEȚ
 Lucia-Carmen ARDEȚ
 Elena Roxana ASĂNDOAE
 Andrei ASĂNDULESEI
 Costică ASĂVOAIE
 Ciprian ASTALOȘ
 Mircea BABEȘ
 BAJUSZ István
 BAJUSZ Matyas
 Mariana BALACI
 BALÁZS Bence
 BALOGH Tamás
- Claudiu BARB
 Ioana Lucia BARBU
 Marius Gheorghe BARBU
 Mihaela BARBU
 Alexandru BARNEA
 Ionel BAUMAN
 Dan BĂCUEȚ-CRIȘAN
 Sanda BĂCUEȚ-CRIȘAN
 Alexandru BĂDESCU
 Gică BĂEȘTEAN
- Constantin BĂJENARU
 Adrian BĂLĂȘESCU
- Sanda BĂLESCU
 Angelica BĂLOS
 Dana BĂRBOS
- Slava Rusă (60)
 Isaccea (28), Negrileşti (95)
 Cluj-Napoca (86),
 Maliuc (38)
 Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
 Negrileşti (95)
 Albești (2)
 Corabia (17)
 Roșia Montană (57)
 Sultana (63), Vitănești (74)
 Mintia (94),
 Horodnic de Jos (110), Marginea (93),
 Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
 Istria (29),
 Limba, Oarda de Jos (35)
 Albești (2)
 Toplița (106)
 Vadu Săpat (73)
 Carei (9),
 Slava Rusă (60)
 Iași (92),
 Covasna (17A), Isaccea (28), Nufăru (43), Ostrov (45), Ostrov
 (46), Șibot (137),
 Bozânta Mică (5)
 Iaz, Jupa (27)
 Iaz, Jupa (27)
 Telița (69)
 Costești (109B), Horodnic de Jos (110)
 Iași (92), Secu (58)
 Porț (134),
 Cărlomănești (14), Stelnică (61)
 Mintia (94),
 Cluj-Napoca (85),
 Jupa (31)
 Cluj-Napoca (86),
 Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129),
 Nădlac (130),
 Cluj-Napoca (86),
 Deva (88), Rapoltu Mare (55)
 Rapoltu Mare (55)
 Rapoltu Mare (55)
 Adamclisi (1), Garvăn (20)
 Râșnov (97)
 Ip (122), Marca (123), Marca (124), Marca (125), Porț (96)
 Porț (96), Porț (134),
 Pianu de Jos (132),
 Balomiru de Câmp (116), Rapoltu Mare (55), Șibot (136), Șibot
 (137),
 Pantelimonu de Sus (47), Tecuci (140)
 Bordușani (4A), Cheia (15) Hârșova (26A), Luncavița (36),
 Maliuc (38), Năvodari (42), Sultana (63), Vitănești (74)
 Buda (7), Lespezi (34),
 Racoșu de Jos (53), Rapoltu Mare (55)
 Alba Iulia (76)

Maria BĂRBULESCU	Albești (2)
Mihai BĂRBULESCU	Turda (70)
Raluca BĂTRĂNOIU	Sfârleanca (59)
Ștefan BĂLICI	Nufăru (43)
Adela BĂLTĂC	Balomiru de Câmp (116), Ostrov (45), Șibot (137),
Alina-Eleonora BĂSCĂ	Alba Iulia (76)
Ioan BEJINARIU	Ip (122), Marca (123), Marca (124), Marca (125), Poț (96)
Corneliu BELDIMAN	Isaccea (28), Negrileşti (95), Șoimeni (65)
Cătălin BEM	Bucșani (6), Pianu de Jos (132), Pianu de Jos (133),
Doina BENEĂ	Jupa (31)
Norbert BENECKE	Pietrele (50)
BERECKI Judit	Gheorghieni (22)
Vincent BERNARD	Buda (7), Lespezi (34)
Petre BEȘLIU-MUNTEANU	Sibiu (100)
Eugenia BEU-DACHIN	Cluj-Napoca (86),
George Aurelian BILAVSCHI	Isaccea (28)
Diana BINDEA	Țaga (71)
Dragoș BLAGA	Turda (70)
Bertina BO	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
Bogdan BOBÎNĂ	Bozânta Mică (5)
Petru Aurel BOCA	Alba Iulia (76)
Ionuț BOCAN	Pianu de Jos (131), Șibot (137),
Tomasz BOCHNAK	Telița (69)
BODA Imola	Bologa (79), Sfârleanca (59)
BODA Tamás	Cluj-Napoca (86),
Vitalie BODOLICĂ	Albești (2), Hârșova (26)
Cristina BODÓ	Deva (88), Grădiștea de Munte (25), Șibot (136),
Dumitru BOGHIAN	Costâna (109A), Costești (109B), Horodnic de Jos (110),
	Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
Neculai BOLOHAN	Gheorghieni (22)
Dorel BONDOC	Cioroiu Nou (16), Răcarii de Jos (56)
Corina BORȘ	Aurel Vlaicu (115), Romos (135), Tărtăria (138),
Tudor BORȘAN	Limba, Oarda de Jos (35)
Cosmin BORTOȘ	Isaccea (28)
Maria BOSTACĂ	Isaccea (28)
Emilian Simion BOTA	Cluj-Napoca (86),
BOTÁR István	Sântimbru (99)
Valentin Victor BOTTEZ	Istria (29),
Sever-Petru BOȚAN	Slava Rusă (60)
DanielleBOULLET	Suplacu de Barcău (101), Toplița (106)
Octavian BOUNEGRU	Isaccea (28)
Alexandru BRAD	Alba Iulia (76)
Alexandru BREHUESCU	Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129),
	Nădlac (130),
Louis BRUGE	Buda (7), Lespezi (34)
Valentin BUCȘĂ	Buda (7), Fulgeriș (89), Lespezi (34)
Vasile BUDUI	Costâna (109A),
Sorin BULZAN	Biharia (117)
Victor BUNOIU	Jupa (31)
Albane BURENS	Luncavița (36), Maliuc (38)
Raluca BURLACU-TIMOFTE	Suplacu de Barcău (101)
Dan Lucian BUZEA	Figa (19), Șoimeni (65)
Livia BUZOIANU	Albești (2)
Glicherie CARAIVAN	Cheia (15), Năvodari (42)
Raul CARDOS	Bozânta Mică (5)
Laurent CAROZZA	Luncavița (36), Maliuc (38)
Béatrice CAUJET	Roșia Montană (57)
Carol CĂPIȚĂ	Adamclisi (1),
Denis CĂPRĂROIU	Târgoviște (104)
Cornelia CĂRPUȘ	Cheia (15)
Leonid CĂRPUȘ	Cheia (15)

Ionel CÂNDEA	Brăila (81), Măxineni (39), Șuțești (66)
Ovidiu CÂRSTINA	Târgoviște (104), Târgoviște (105)
Ioan CERNĂU	Bordușani (4A), Crăsanii de Jos (17B), Giurgeni (90), Hârșova (26A)
Cătălina CERNEA	Bordușani (4A), Crăsanii de Jos (17B), Giurgeni (90), Hârșova (26A)
Felician CHEOSEA	Târgoviște (104), Târgoviște (105)
Ioana CHIRA	Fântânele (18)
Costel CHIRIAC	Slava Rusă (60)
Iuliana CINDREA	Alba Iulia (76)
Daniel CIOATĂ	Călugăreni (10)
Narcis CIOBANU	Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Paul CIOBOTARU	Negrilești (95), Tecuci (140)
Mihaela CIOC	Racoșu de Jos (53)
Theodor CIOFLAN	Câmpulung (13)
Alexandru CIORNEI	Buda (7), Lespezi (34)
Bogdan CIUPERCĂ	Vadu Săpat (73)
Marius-Mihai CIUTĂ	Limba, Oarda de Jos (35)
Beatrice CIUTĂ	Limba, Oarda de Jos (35), Petreștii de Jos (49)
Ștefania CIZMAR	Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Victor CÎMPEAN	Alba Iulia (76)
Adrian CÎNTAR	Jupa (31), Tărtăria (114)
Laurențiu CLIANTE	Istria (29),
Roxana COADĂ	Slava Rusă (60)
Cosmin COATU	Sfârleanca (59)
Sorin Ilie COCIȘ	Călugăreni (10), Cluj-Napoca (85), Jac (30), Mintia (94), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Suceagu (62)
Alexandra COCIȘ	Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Ionuț-Cosmin CODREA	Deva (88)
Mirela COJOC	Corabia (17)
Sorin COLESNIUC	Petreștii de Jos (49)
Petrică Ionuț COLȚEANU	Tecuci (140)
Radu COMAN	Giurgeni (24)
Cătălin CONSTANTIN	Figa (19)
Monica CONSTANTIN	Crăsanii de Jos (17B), Pietroasa Mică (51), Telița (69)
Robert CONSTANTIN	Adamclisi (1),
Adriana CONSTANTINESCU	Albești (2)
Bogdan CONSTANTINESCU	Petreștii de Jos (49)
Eugen-Marius CONSTANTINESCU	Pietroasele (52)
Gelu COPOS	Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Emilia CORBU	Vlădeni (75)
Elena Cristina CORDOȘ	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Porț (134), Suplacu de Barcău (101), Toplița (106)
Ion COROPCEANU	Slava Rusă (60)
Daniel COSTACHE	Cârlomănești (14), Pietroasa Mică (51), Târcov (68)
Florea COSTEA	Racoșu de Jos (53)
Iuliana COSTEA	Isaccea (28), Slava Rusă (60)
Sorin COSTEA	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)
Stelian COȘULEȚ	Râșnov (97)
Ovidiu Soleriu COTOI	Negrilești (95)
Zaharia COVACEF	Capidava (8), Pantelimonu de Sus (47)
Cosmin COVRIG	Cluj-Napoca (86),
Ștefana CRISTEA	Cluj-Napoca (86),
Cătălin CRISTESCU	Grădiștea de Munte (25), Pianu de Jos (131), Romos (135),
Spiridon CRISTOCEA	Bărăști (77A), Valea Mănăstirii (108A)

Coralia CRIȘAN	Călugăreni (10)
Viorica CRIȘAN	Covasna (17A)
Costin CROITORU	Brăila (81), Măxineni (39), Șuțești (66), Șuțești (67)
CSERGŐ Ákos	Cluj-Napoca (86),
CSÓK Zsolt	Moigrad-Porolissum (111), Uileacu Șimleului (107)
Daniel Vasile CULIC	Ip (122), Marca (123), Marca (124), Marca (125), Porț (96), Șimleu Silvaniei (103)
CUMURCIUK Korneliu	Cluj-Napoca (85), Mintia (94), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Bologa (79), Oltina (44), Istria (29), Gheorghieni (21) Gheorghieni (22), Lăzarea (33) Făclia (121), Nufăru (43), Ostrov (46) Ostrov (45), Pianu de Jos (131), Romos (135), Roșia Montană (57) Șibot (136), Șibot (137), Tărtăria (139) Sultana (63) Pietroasa Mică (51) Buda (7), Lespezi (34) Capidava (8), Alba Iulia (76) Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Toplița (106) Târgoviște (104), Târgoviște (105) Bucșani (6), Pianu de Jos (132), Pianu de Jos (133), Sfârleanca (59) Pietroasele (52), Târcov (68) Isaccea (28) Cluj-Napoca (85), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Buda (7), Lespezi (34), Peștera (48), Peștera (112) Buda (7), Lespezi (34), Slava Rusă (60) Aurel Vlaicu (115), Șibot (137), Tărtăria (138), Balomiru de Câmp (116), Șibot (137), Cluj-Napoca (86), Alba Iulia (76) Adamclisi (1), Isaccea (28) Alba Iulia (76) Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33) Romos (135), Șibot (136), Șibot (137), Buda (7), Lespezi (34) Albești (2) Râșnov (97) Balomiru de Câmp (116), Romos (135), Șibot (137), Buda (7), Lespezi (34), Nufăru (43) Blejoi (78), Boldești-Scăieni (4) Câmpina (12) Bărăști (77A), Câmpulung (13), Valea Mănăstirii (108A) Bodeștii de Jos (3) Vitănești (74) Porț (96) Buda (7), Lespezi (34) Cârломănești (14), Târcov (68) Gheorghieni (21), Suplacu de Barcău (101), Toplița (106) Slava Rusă (60) Cârломănești (14) Uileacu Șimleului (107) Pianu de Jos (133), Șibot (136), Șibot (137), Făclia (121), Nufăru (43), Ostrov (46), Șibot (137), Șibot (136), Șibot (137), Costăna (109A), Costești (109B), Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
George CUPCEA	
Gabriel CUSTUREA	
Mircea Mihail DABÎCA	
Victoria DAHL	
Oana DAMIAN	
Paul DAMIAN	
Mihaela DANU	
Diana DĂVÂNCĂ	
Antoine DEBENNE	
Valentin DELEANU	
DEMJÉN Andrea	
Petru DIACONESCU	
Mădălina DIMACHE	
Claudiu DINICĂ	
Cătălin Constantin DINU	
Niculina DINU	
Alpar DOBOS	
Adrian DOBOȘ	
Roxana DOBRESCU	
Violeta DOBRESCU	
Sebastian DOBROTĂ	
Alexandra DOLEA	
DÓZSA Andrea	
Aurel DRAGOTĂ	
Filica DRĂGHICI	
Ionuț Lucian DRĂGHICI	
Matei DRĂMBĂREAN	
Sebastian Andrei DROB	
Mihai DUCA	
Tristan DUDA	
Alexandra DUDU	
Traian DUMBRĂVEANU	
Emil DUMITRAȘCU	
Valentin DUMITRAȘCU	
Claudia DUMITRESCU	
Ion DUMITRESCU	
Gheorghe DUMITROAIA	
Mădălina DUMITRU	
Mihai DUNCA	
Pascal DURAND	
Andrei DUȚU	
Jimmy ECKHOUT	
Jeni EFIMOV	
Georgeta EL SUSI	
EMŐDI Tamás	
Edmond-Silviu-Iulian ENE	
Daniel Lucian ENE	
Irina ENE	
Sergiu Constantin ENEA	

ERDŐS Nándor	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
ÉVA Réka-Orsolya	Cluj-Napoca (86),
FABIAN Istvan	Turda (70)
Gruia Traian FAZECAS	Suplacu de Barcău (101), Suplacu de Barcău (102)
Andrei FĂRCAS	Cluj-Napoca (86),
FERENCZ Mátéfi Ágota	Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
FERENCZ Szabolcs	Cluj-Napoca (85), Cluj-Napoca (86), Mintia (94), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Cluj-Napoca (86),
FERENCZI Márton	Bologa (79),
Cristian FILIP	Cioroiu Nou (16), Răcarii de Jos (56)
Gabriela FILIP	Alba Iulia (76)
Mihai-Adrian FIROIU	Peștera (48), Peștera (112)
Kathryn FITZIMMONS	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Suplacu de Barcău (101)
Alexandra FLOAREA	Grădiștea de Munte (25)
Gelu FLOREA	Buda (7), Lespezi (34), Luncavița (36), Maliuc (38), Sultana (63), Vitănești (74)
Mihai FLOREA	Turda (70)
Florin FODOREAN	Blejoii (78), Boldești-Scăieni (4), Cămpina (12), Sfârleanca (59)
Alin FRÎNCULEASA	Costești (109B), Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
Radu-Gabriel FURNICĂ	Costâna (109A), Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
Alexandru GAFINCU	Isaccea (28), Pantelimonu de Sus (47)
Emilian GAMUREAC	Stelnică (61)
Anca GANCIU	Istria (29),
Iulian GANCIU	Costești (109B), Fulgeriș (89),
Silviu GANIA	Bodeștii de Jos (3), Șoimeni (65)
Daniel GARVĂN	Pietrele (50)
Ivan GATSOV	Peștera (48), Peștera (112),
Sabine GAUDZINSKI-WINDHEUSER	Iaz, Jupa (27)
Marian GAVRILĂ	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
Samuel GEHL	Hârșova (26), Tecuci (140)
Viorel Ștefan GEORGESCU	Isaccea (28)
Oana GHEORGHE	Cluj-Napoca (86),
Florin GHEORGHITĂ	Grădiștea de Munte (25)
Gabriela GHEORGHIU	Corabia (17)
Petre GHERGHE	Bozânta Mică (5)
Dorian GHIMAN	Carei (119), Carei (120), Medieșu Aurit (40), Supuru de Sus (64)
Robert GINDELE	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Suplacu de Barcău (101), Toplița (106)
Florin GOGĂLTAN	Sultana (63)
Mihaela GOLEA	Racoșu de Jos (53)
Andrei GONCIAR	Cluj-Napoca (86),
Florin GREC	Cârlomănești (14), Pietroasa Mică (51)
Laurențiu GRIGORAȘ	Gherghița (23)
Nina GRIGORE	Cheia (15), Năvodari (42)
Oana GRIGORUȚĂ	Cluj-Napoca (86),
GYÖRGY Antónia	Cluj-Napoca (86),
GYURKA Orsolya	Bordușani (4A), Hârșova (26A), Luncavița (36), Maliuc (38), Sultana (63), Vitănești (74)
Constantin HAITĂ	Iaz, Jupa (27)
Ana Cristina HAMAT	Pietrele (50)
Svend HANSEN	Carei (9), Carei (119),
HÁGÓ Attila Nándor	București (82), Vadu Anei (108)
Cosmin Șt. HĂLMĂGEANU	Tărtăria (139)
Andrei HEROIU	Pianu de Jos (132), Pianu de Jos (133),
Tudor HILA	Cluj-Napoca (86),
HOBAJ Zsombor	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)
Ștefan HONCU	

Brita HOPE	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
Roman HOVSEPYAN	Bordușani (4A),
Jean Jacques HUBLIN	Peștera (48), Peștera (112)
Pavel HUSZARIK	Turda (70)
Mihaela IACOB	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)
Eugen IAROSLAVSCHI	Grădiștea de Munte (25)
Gianina Diana IEGAR	Carei (119),
Ana Lucreția IGNAT	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Suplacu de Barcău (101), Suplacu de Barcău (102)
Ioan IGNAT	Costâna (109A), Horodnic de Jos (110), Ripiceni (113A)
Theodor IGNAT	Sultana (63)
Sorin IGNĂTESCU	Costâna (109A),
Ana ILIE	Hârșova (26A)
Costel ILIE	Negrilești (95), Tecuci (140)
Mihai IONESCU	Pantelimonu de Sus (47)
Mihai Severus IONESCU	Adamclisi (1),
Nicolae Alexandru IONESCU	Adamclisi (1),
Radu IOVIȚĂ	Peștera (48), Peștera (112)
Luciana IRIMUȘ	Aurel Vlaicu (115), Tărtăria (138),
Adriana ISACU	Cășeiu (11)
Dan ISACU	Cășeiu (11)
Lăcrămioara Elena ISTINA	Buda (7), Fulgeriș (89), Lespezi (34)
Cami Manuela ISTRATE	Pietroasa Mică (51)
Vitalie JOSANU	Secu (58)
Gabriel JUGĂNARU	Telița (69)
Emil JUNCANARU	Isaccea (28)
KAPCSOS Norbert	Cluj-Napoca (86),
John KARAVAS	Murighiol (41)
KATONA János	Cluj-Napoca (86),
Valerii KAVRUK	Figa (19), Șoimeni (65)
Marvin KAY	Pietrele (50)
KÁDAS Zoltán	Carei (84), Carei (119), Carei (120), Halmeu (90),
Maya KHADRO LOWY	Gheorghieni (21), Suplacu de Barcău (101), Toplița (106)
Florian KLIMSCHA	Pietrele (50)
Ute KOPRIVC	Pietrele (50)
Antoine KOSTEK	Buda (7), Lespezi (34)
KOSZA Antal	Gheorghieni (22)
V.G. KOTYGOROSHKO	Mala Kopanya (37)
Adela (MATEȘ) KOVÁCS	Figa (19)
Ciprian Cătălin LAZANU	Tăcuta (113B)
Cornelia-Magda LAZAROVICI	Petreștii de Jos (49)
Gheorghe LAZAROVICI	Petreștii de Jos (49), Șoimeni (65), Țaga (71)
Alexandra LAZĂR	Cluj-Napoca (86),
Cătălin Alexandru LAZĂR	Sultana (63)
Vlad Andrei LĂZĂRESCU	Cluj-Napoca (85), Jac (30), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Suceagu (62)
Emma LEWIS	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
Marian-Adrian LIE	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Suplacu de Barcău (101), Suplacu de Barcău (102), Toplița (106)
Jonathan LOPPE	Buda (7), Lespezi (34)
Sabin Adrian LUCA	Limba, Oarda de Jos (35), Tărtăria (114)
LUKÁCS Erzsébet	Cluj-Napoca (86),
Liviu LUNGU	Adamclisi (1), Pantelimonu de Sus (47)
Tincuța Vasilica LUPAȘCU	Isaccea (28)
Damaris MAILAT	Alba Iulia (76)
Michel MAILLE	Luncavița (36)
Nicoleta MAN	Călugăreni (10)
Silvian MAN	Slava Rusă (60)

Tudor MANDACHE	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
Antoniu Tudor MARC	Deva (88), Rapoltu Mare (55)
Felix MARCU	Bologa (79),
Liliana MARCU	Isaccea (28), Slava Rusă (60)
Tamília MARIN	Iași (92),
George G. MARINESCU	Fântânele (18), Țigău (72)
Doru MARTA	Suplacu de Barcău (102)
Liviu MARTA	Carei (9), Carei (84), Carei (119), Carei (120),
Răzvan MATEESCU	Grădiștea de Munte (25)
Natalia MATEEVICI	Slava Rusă (60)
Cosmin MATEI	Jupa (31)
Dan MATEI	Turda (70)
Gheorghe MATEI	Giurgeni (24), Giurgeni (90), Stelnică (61)
Sebastian MATEI	Cârlomănești (14), Pietroasa Mică (51), Târcov (68)
Florian MATEI-POPESCU	Câmpulung (13)
Adela MATEȘ	Șoimeni (65)
Anca MATIȘ	Capidava (8), Alba Iulia (76)
Zoia MAXIM	Țaga (71)
Andrei MĂGUREANU	Vadu Săpat (73)
Despina MĂGUREANU	Cârlomănești (14)
Monica MĂRGĂRIT	Bordușani (4A), Hârșova (26A)
Monica MĂRGINEANU-CÂRSTOIU	Covasna (17A), Nufăru (43), Ostrov (46)
<u>Liviu MĂRUIA</u>	Tărtăria (114)
G. MCPHAIL	Bordușani (4A),
Shannon MC PHERRON	Peștera (48), Peștera (112),
Aurel MELNICIUC	Ripiceni (113A)
Vicu MERLAN	Armășeni (77), Crețeștii de Sus (87)
Dorel MICLE	Tărtăria (114)
Cristian MICU	Luncavița (36), Maliuc (38)
Andrei MIHAI	Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Daniela MIHAI	Giurgeni (24), Hârșova (26)
George MIHAI	Caracal (118), Radomirești, Caracal (113), Reșca (98)
Florian MIHAIL	Luncavița (36), Maliuc (38)
Lucrețiu MIHĂILESCU-BÂRLIBA	Slava Rusă (60)
Bogdan MINEA	Iași (92), Secu (58)
Șerban MINU	Sfârleanca (59)
Pavel MIREA	Vitânești (74)
Cristina MITAR	Râșnov (97)
Marian MOCANU	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)
Katia MOLDOVEANU	Vitânești (74)
Robert MOLNAR	Alba Iulia (76)
MOLNÁR Zsolt	Carei (9),
Roxana MORTEANU	Cârlomănești (14), Târcov (68)
V.V. MOYZHES	Mala Kopanya (37)
Bogdan MUNTEANU	Costești (109B), Tăcuta (113B)
Florentin MUNTEANU	Capidava (8), Făclia (121), Pianu de Jos (133), Romos (135), Șibot (137), Tărtăria (139)
Lucian MUNTEANU	Cluj-Napoca (86), Secu (58), Slava Rusă (60)
Roxana MUNTEANU	Bodeștii de Jos (3), Șoimeni (65)
Dan Marian MURARIU	Cluj-Napoca (86),
Silvia MUSTAȚĂ	Cluj-Napoca (85), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Alina MUȘAT	Șibot (137),
Vlad NADĂ	Slava Rusă (60)
NAGY Jozsef	Covasna (17A)

NAGY Szabolcs	Cluj-Napoca (86),
Irina NASTASI	Albești (2), Istria (29),
Gheorghe Vasile NATEA	Petreștii de Jos (49)
Alexandru NĂLBITORU	Radovanu (54)
Mihai NĂSTASE	Târgoviște (104), Târgoviște (105)
Alina NEAGU	Slava Rusă (60)
Cătălina Mihaela NEAGU	Șibot (137),
Marian NEAGU	Crăsanii de Jos (17B), Sultana (63)
Petranka NEDELICHEVA	Pietrele (50)
Reinder NEEF	Pietrele (50)
Octav NEGREA	Blejoii (78), Boldești-Scăieni (4), Câmpina (12)
Dimitrie Pavel NEGREI	Iaz, Jupa (27)
Mircea NEGRU	București (82), Buftea (83), Caracal (118), Radomirești,
	Caracal (113), Reșca (98), Vadu Anei (108)
	Isaccea (28)
Sorin NEGRU	Turda (70)
Irina NEMETI	Turda (70)
Sorin NEMETI	Carei (9),
NÉMETI János	Peștera (48), Peștera (112), Slava Rusă (60)
Cristina NICA	Bodeștii de Jos (3)
Dorin NICOLA	Sultana (63)
Cătălin NICOLAE	Hârșova (26)
Constantin NICOLAE	Șibot (137),
Corina NICOLAE	Negrilești (95), Tecuci (140)
Mircea NICU	Vadu Săpat (73)
Alexandru NICULESCU	Costâna (109A), Horodnic de Jos (110)
Bogdan Petru NICULIĂ	Iași (92), Secu (58)
Cosmin NIȚĂ	Bordușani (4A), Hârșova (26A), Toplița (106)
Loredana-Cristina NIȚĂ-BĂLĂȘESCU	Pantelimonu de Sus (47)
Cătălin-Mircea NOPCEA	Pietrele (50)
Dirk NOWACKI	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)
George NUȚU	Slava Rusă (60)
Ana ODOCHICIUC	Murighiol (41)
<u>Cristian OLARIU</u>	Bologa (79),
Gelu OLOȘUTEAN	Sfârleanca (59)
Bianca OLTEAN	Târgoviște (104), Târgoviște (105)
Gheorghe OLTEANU	Nufăru (43)
Radu OLTEANU	Gherghița (23)
Ștefan OLTEANU	Slava Rusă (60)
Andrei OPAIȚ	Cluj-Napoca (85), Jac (30), Nădlac (126), Nădlac (127),
Coriolan Horațiu OPREANU	Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Suceagu (62)
	Capidava (8),
	Bucșani (6), Pianu de Jos (132), Pianu de Jos (133), Sultana
	(63)
	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
	Petreștii de Jos (49)
	Adamclisi (1), Garvăn (20)
	Călugăreni (10)
	Șuțești (67)
	Pantelimonu de Sus (47)
	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)
	Făclia (121), Garvăn (20), Ostrov (45), Șibot (137),
	Făclia (121), Garvăn (20), Ostrov (45), Șibot (137),
	Bordușani (4A), Sultana (63)
	Cluj-Napoca (86),
	Isaccea (28), Slava Rusă (60)
	Suplacu de Barcău (101)
	Rapoltu Mare (55)
	Bărăști (77A), Valea Mănăstirii (108A)
	Costești (109B)
	Bologa (79),

Marinela PENEȘ	Gherghița (23)
Radu PETCU	Tărtăria (139), Tecuci (140)
Răzvan PETCU	Tecuci (140)
Alexandru PETCULESCU	Peștera (48), Peștera (112)
Liviu PETCULESCU	Mintia (94), Râșnov (97)
Constantin C. PETOLESCU	Câmpulung (13), Corabia (17)
Paul-Ioan PETRIC	Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Suplacu de Barcău (101)
Florin PETRICĂ	Târgoviște (104), Târgoviște (105)
Zeno Karl PINTER	Capidava (8),
PIROSKA Eszter	Cluj-Napoca (86),
Radu PITIȘ	Vitânești (74)
Mariana PÎSLARU	Turda (70)
Rareș PLEȘ	Cluj-Napoca (86),
Paul POIENARU	Limba, Oarda de Jos (35)
Darren POLTORAK	Râșnov (97)
Anca POP	Cluj-Napoca (86),
Dan POP	Bozânta Mică (5)
Horea Dionisiu POP	Jac (30), Moigrad-Porolissum (111), Porț (96), Șimleu Silvaniei (103), Uileacu Șimleului (107)
Robert Andrei POP	Alba Iulia (76)
Xenia POP	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
Cristian Ioan POPA	Suplacu de Barcău (101)
Răzvan POPESCU-MIRCENI	Năvodari (42)
Dragomir Nicolae POPOVICI	Bordușani (4A), Hârșova (26A)
Sabin POPOVICI	Caracal (118), Radomirești, Caracal (113)
PORTIK István	Cluj-Napoca (86), Suplacu de Barcău (101)
Tiberiu POTĂRNICHE	Capidava (8), Pantelimonu de Sus (47)
Michael PRANGE	Pietrele (50)
Iulian PRAȚA	Alba Iulia (76)
Bianca PREDA	Blejoii (78), Boldești-Scăieni (4), Cămpina (12), Sfârleanca (59)
T. D. PRICE	Pietrele (50)
Loredana PRICOP	Costâna (109A), Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
Dan PRISECARU	Slava Rusă (60)
Mathias PROBST	Peștera (48), Peștera (112)
I.A. PROHNENKO	Mala Kopanya (37)
Paul Luca PUPEZĂ	Cluj-Napoca (86), Covasna (17A), Grădiștea de Munte (25)
Dalina-Marinela PUȘCAȘ	Alba Iulia (76)
Claudia RADU	Slava Rusă (60)
Laurențiu RADU	Isaccea (28)
Valentin RADU	Bordușani (4A), Cheia (15), Hârșova (26A), Luncavița (36), Maliuc (38), Năvodari (42), Sultana (63), Vitânești (74)
Bernard RANDOIN	Hârșova (26A)
Alexandru RAȚIU	Balomiru de Câmp (116), Capidava (8), Sfârleanca (59), Șibot (137),
Simona REGEP	Jupa (31)
Agathe REINGRUBER	Pietrele (50)
Marion RICHER	Buda (7), Lespezi (34)
Nicolae-Cătălin RIȘCUȚA	Aurel Vlaicu (115), Tărtăria (138),
Kenneth RITCHIE	Pietrele (50)
Ovidiu-Georgian RIZEA	Alba Iulia (76)
Flavius ROAITĂ	Vitânești (74)
Carmen ROGOBETE	Cluj-Napoca (86),
Cristian Constantin ROMAN	Petreștii de Jos (49)
Delia Maria ROMAN	Capidava (8),
Alexandru ROMĂT	Carei (120)
Alexander RUBEL	Slava Rusă (60)
Vlad RUMEGA	Aurel Vlaicu (115), Roșia Montană (57), Tărtăria (138),
Gabriel Tiberiu RUSTOIU	Alba Iulia (76)
Vera RUSU	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)

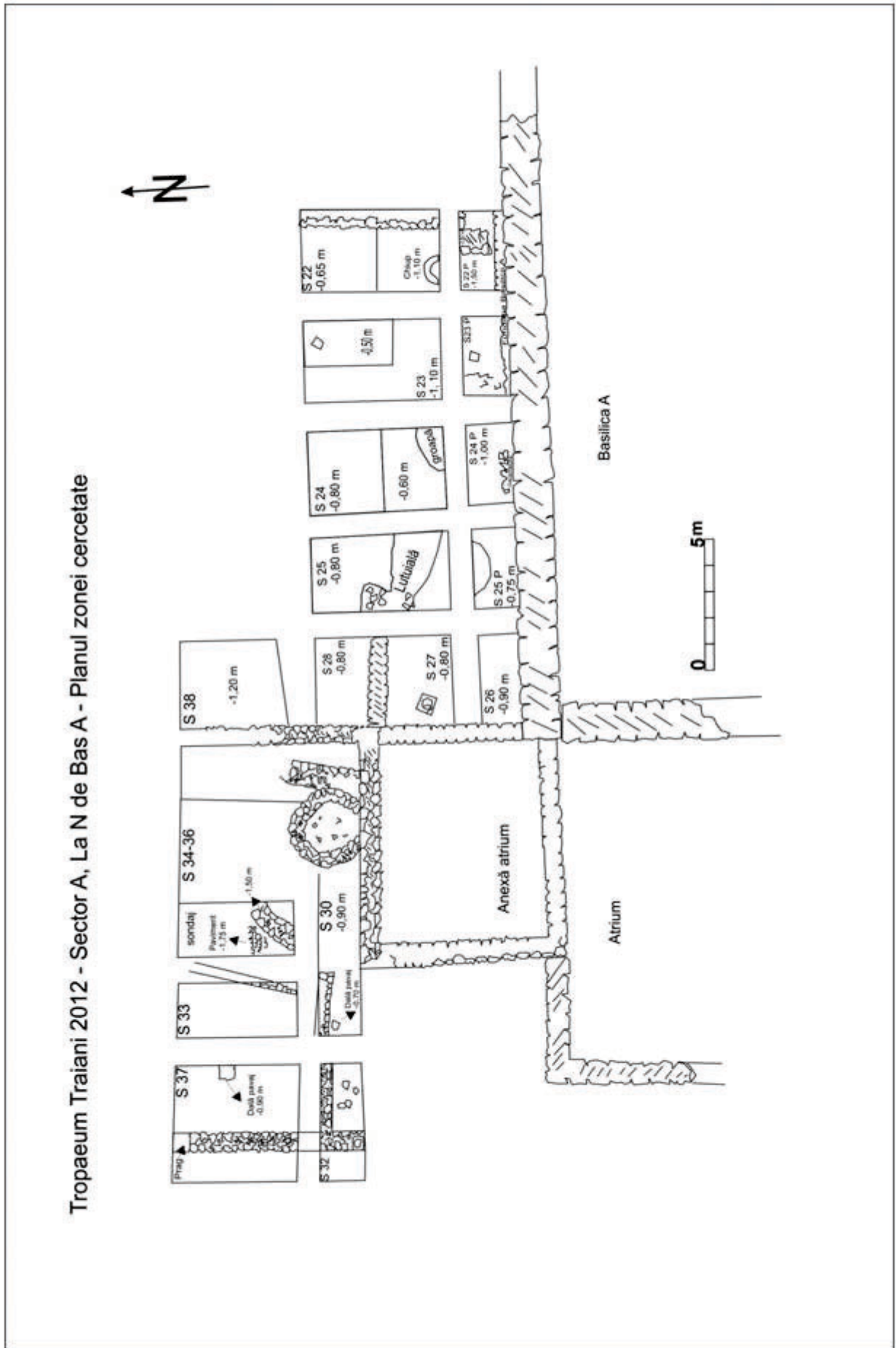
SAJTER László	Cluj-Napoca (86),
Paul SALOMEIA	Armășeni (77), Crețești de Sus (87)
Andra SAMSON	Făclia (121), Șibot (136), Șibot (137),
Vasilica SANDU	Bragadiru (80), Vlădiceasca (109)
Mihaela SAVU	Gheorghieni (21), Gheorghieni (22), Lăzarea (33), Suplacu de Barcău (101)
Luminița SĂSĂRAN	Țaga (71)
Mihai Vlad SĂSĂRMAN	Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Nina SCHLÖSSER	Peștera (48), Peștera (112),
Cristian SCHUSTER	București (82), Buftea (83), Radovanu (54), Vadu Anei (108)
Florin SCURTU	Adamclisi (1),
Mihaela SIMION	Tărtăria (139), Tecuci (140)
Valeriu SÎRBU	Covasna (17A), Crăsanii de Jos (17B), Pietroasa Mică (51), Racoșu de Jos (53), Târcov (68), Telița (69)
Adrian SOCACI	Cluj-Napoca (86),
Ionuț SOCOL	Cășeu (11)
Andrei SOFICARU	Bleji (78), Boldești-Scăieni (4), Câmpina (12), Cheia (15), Slava Rusă (60)
Diana STAN	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)
Simina STANC	Slava Rusă (60)
Ioan STANCIU	Bozânta Mică (5), Jac (30), Lăzarea (33), Suceagu (62)
Gabriel Ion STĂICUȚ	Pietroasele (52)
Adrian STĂNICĂ	Isaccea (28)
Aurel STĂNICĂ	Isaccea (28)
Daniela STĂNICĂ	Isaccea (28)
Gabriel STOIAN	Capidava (8),
Nicolae STOICA	Romos (135), Șibot (137), Tărtăria (139)
Onoriu STOICA	Corabia (17)
Otilia STOICA	Nufăru (43)
Lăcrămioara STRATULAT	Iași (92), Secu (58)
Marius STREINU	Romos (135), Șibot (136), Șibot (137),
Cosmin Ioan SUCIU	Limba, Oarda de Jos (35)
Liliana SUCIU	Grădiștea de Munte (25)
SZÉKELY Noémi	Cluj-Napoca (86),
SZEREDAI Norbert	Cluj-Napoca (86), Sfârleanca (59)
Bartłomiej SZMONIEWSKI	Cheia (15)
SZÓCS Péter Levente	Carei (9), Carei (119),
Diana Maria SZTANCS	Isaccea (28), Negriște (95), Șoimeni (65)
Laura ȘENDREA	Sultana (63)
Done ȘERBĂNESCU	Radovanu (54)
Constantin ȘOVA	Adamclisi (1), Cheia (15), Oltina (44)
Cristian ȘTEFAN	Crăsanii de Jos (17B),
Dan ȘTEFAN	Crăsanii de Jos (17B), Figa (19), Suplacu de Barcău (101), Telița (69)
Maria-Magdalena ȘTEFAN	Telița (69)
Radu ȘTEFĂNESCU	Racoșu de Jos (53), Râșnov (97)
Christina ȘTIRBULESCU	Ostrov (45)
Cristina TĂLMAȚCHI	Hârșova (26), Oltina (44), Pantelimonu de Sus (47)
Gabriel TĂLMAȚCHI	Adamclisi (1), Pantelimonu de Sus (47)
Dumitru Gheorghe TAMBA	Jac (30)
TÁNCOS Szabolcs	Cluj-Napoca (86),
Călin TĂMAȘ	Roșia Montană (57)
Tiberiu TECAR	Cluj-Napoca (86),
Felix Adrian TENCARIU	Costești (109B), Fulgeriș (89), Horodnic de Jos (110), Tăcuta (113B)
Mette THUE	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
Călin TIMOC	Jupa (31)
Ștefan TIMOFTE	Cluj-Napoca (86),
Sorin TINCU	Petrești de Jos (49)
Meda TODERAȘ	Pietrele (50)

George TOMEGEA	Alba Iulia (76)
Florin George TOPOLEANU	Isaccea (28), Jurilovca (32)
Ion TORCICĂ	Vitănești (74)
TORZSA Alex	Cluj-Napoca (86),
Radu TOTOIANU	Limba, Oarda de Jos (35)
George TROHANI	Târcov (68)
Bogdan TUDORACHE	Slava Rusă (60)
Marian TUDORAN	Bucșani (6), Pianu de Jos (132), Pianu de Jos (133),
Alain TUFFREAU	Buda (7), Lespezi (34),
TUGYA Beáta	Gheorghieni (22)
Ciprian TURICĂ	Jurilovca (32), Slava Rusă (60)
Ion TUȚULESCU	Radovanu (54)
Ovidiu ȚENTEA	Sfârleanca (59)
Sergiu ȚIFUI	Horodnic de Jos (110)
Costin-Daniel ȚUȚUIANU	Aurel Vlaicu (115), Deva (88), Mintia (94), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130), Pianu de Jos (131), Romos (135),
Ole UNHAMMER	Gheorghieni (22), Lăzarea (33)
URÁK Malvinka	Mintia (94), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Claudia URDUZIA	Capidava (8),
Adrian URSUȚIU	Cluj-Napoca (85), Nădlac (126), Nădlac (127), Nădlac (128), Nădlac (129), Nădlac (130),
Tilmann VACHTA	Pietrele (50)
Dan Lucian VAIDA	Fântânele (18), Țigău (72)
Mihai VASILE	Făclia (121), Nufăru (43), Șibot (136), Șibot (137),
Sandu Gabriel VASILE	Luncavița (36), Nufăru (43), Sultana (63)
Dan VASILESCU	Pantelimonu de Sus (47), Tecuci (140)
Ștefan VASILIȚĂ	Corabia (17)
VASS Lóránt	Cluj-Napoca (86),
Mirela VERNESCU	Șuțești (66), Șuțești (67)
Christian VIALARON	Roșia Montană (57)
Cristian VIRAG	Carei (119), Halmeu (90),
Marius VÍRTIC	Alba Iulia (76)
Florin VLAD	Bordușani (4A), Crășanii de Jos (17B), Giurgeni (24),
Decebal VLEJA	Pianu de Jos (131), Roșia Montană (57), Tărtăria (139)
Bogdan VOICU	Pianu de Jos (133), Slava Rusă (60), Șibot (137),
Mădălina VOICU	Pianu de Jos (131), Sultana (63)
Valentina-Mihaela VOINEA	Cheia (15), Năvodari (42)
Bianca VOINIGESCU	Cluj-Napoca (86),
Valentin VOIȘIAN	Cluj-Napoca (85),
Andreea VORNICU	Costești (109B), Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
Măriuca-Diana VORNICU	Costești (109B), Ripiceni (113A), Tăcuta (113B)
Alexandru VULPE	Pietrele (50)
Joachim WAHL	Pietrele (50)
Kristin WEBER	Peștera (48), Peștera (112)
Mihai WITTENBERGER	Țaga (71)
Jürgen WUNDERLICH	Pietrele (50)
Pompilia ZAHARIA	Vitănești (74)
Mihail ZAHARIADE	Murighiol (41)
Steve ZÄUNER	Pietrele (50)
Mihaela ZEHAN	Cluj-Napoca (86),
Vlad Vintilă ZIRRA	Cârlomănești (14), Peștera (48), Peștera (112), Stelnică (61)

PLANȘE

Planșa 1

1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPAEUM TRAIANI - Sector A - Planul zonei cercetate

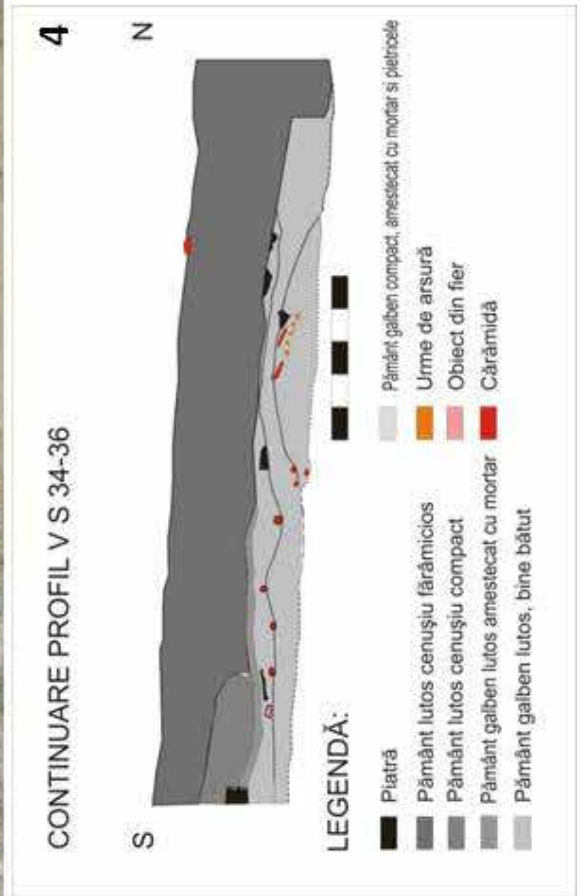
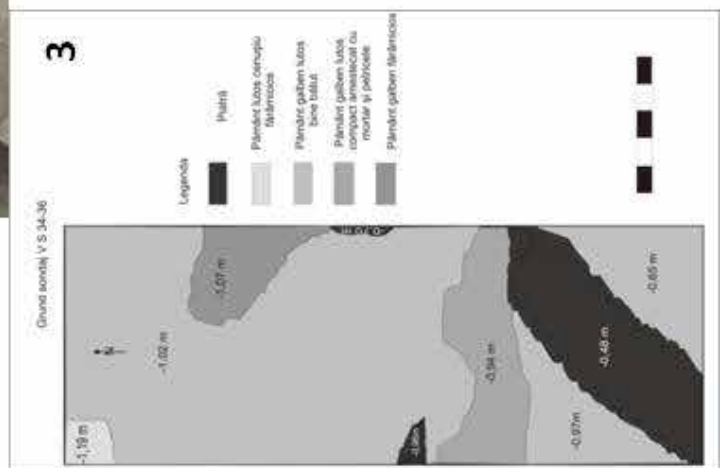
Planșa 2

1

2

1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPÆUM TRAIANI - Sondaj SS 36: 1. Foto sondaj; 2. Foto profil vest SS 36; 3. Desen profil SS 36; 4. Grund sondaj SS 36

Planșa 3

1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPAEUM TRAIANI Foto interior anexă basilică: 1. Dinspre E; 2. Dinspre V

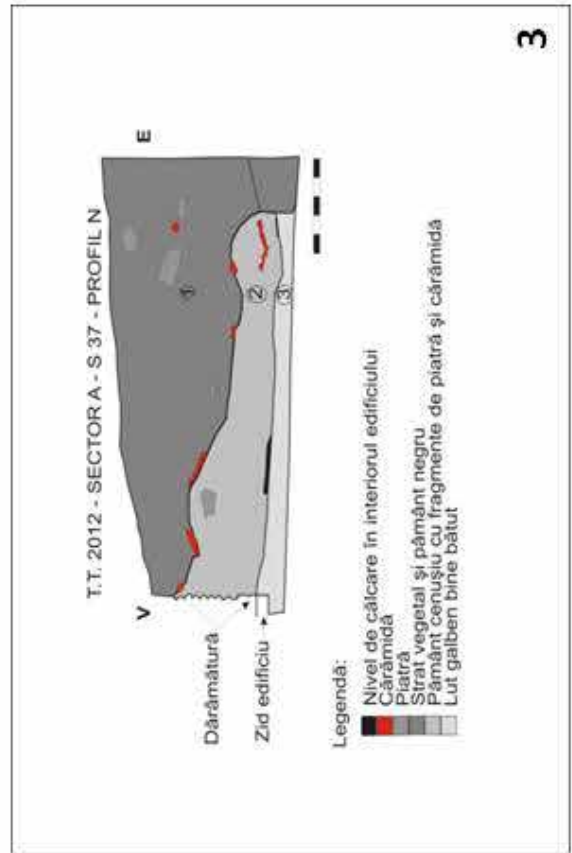
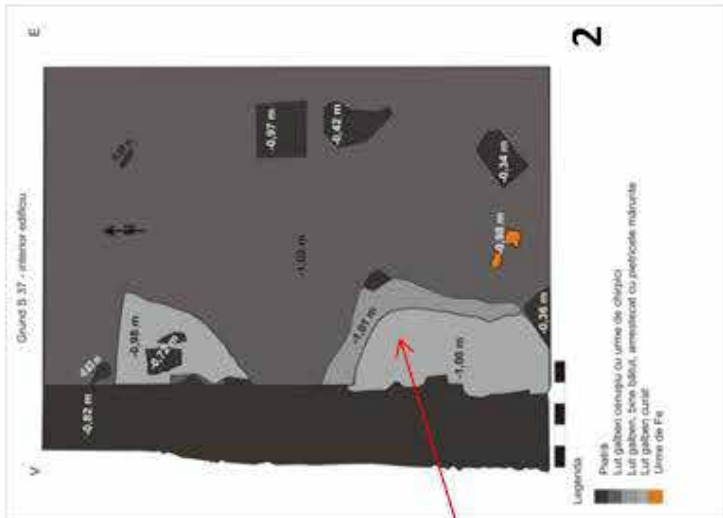

Planșa 4

1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPAEUM TRAIANI - Vase întregi din anexa Basilicii A:
1. în momentul descoperirii; 2-4 fiecare amforă în parte

Planșa 5

1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPÆUM TRAIANI -S 37 – edificiu parțial cercetat:
1. foto interior edificiu; 2. Profil S S 37; 3. Grund – interior edificiu

Planșa 6

1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPAEUM TRAIANI - 1. Stradelă blocată (S 30); 2. Zid anterior descoperit lângă construcția circulară; 3. S 38; 4. S 39

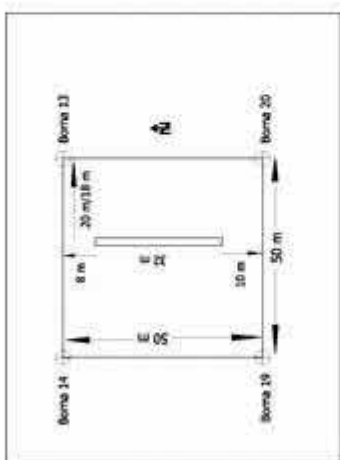

1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPAEUM TRAIANI -
Secțiunea S 12 - vedere spre Est

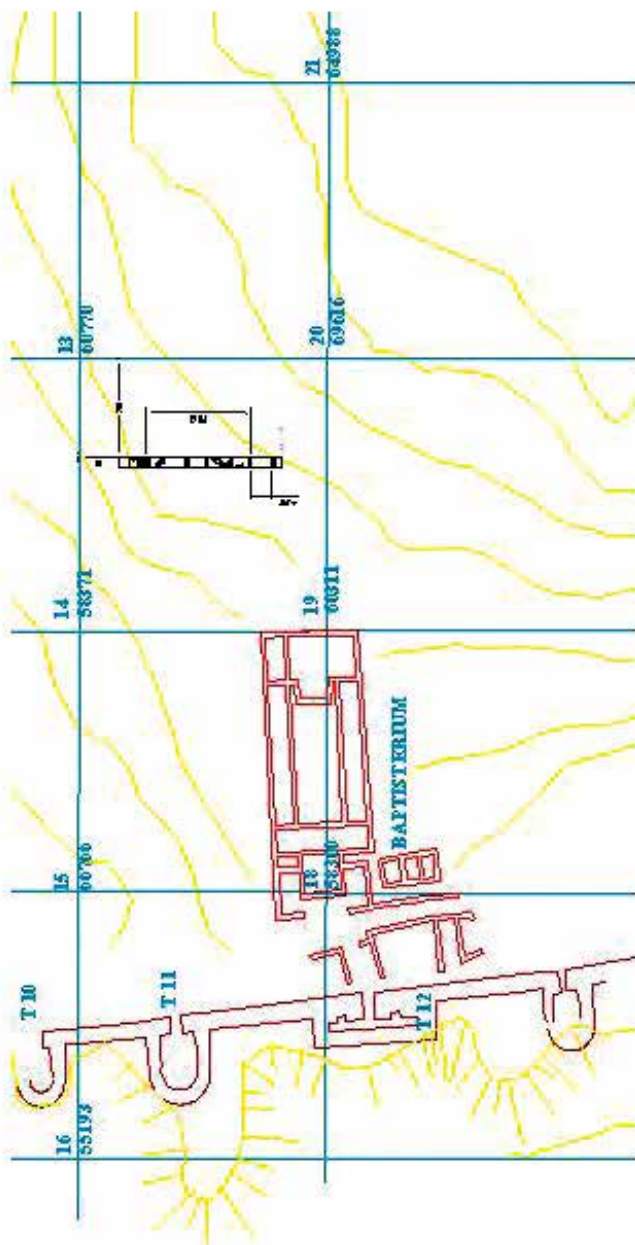

1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPAEUM TRAIANI
Sondajul S 12' - vedere spre sud

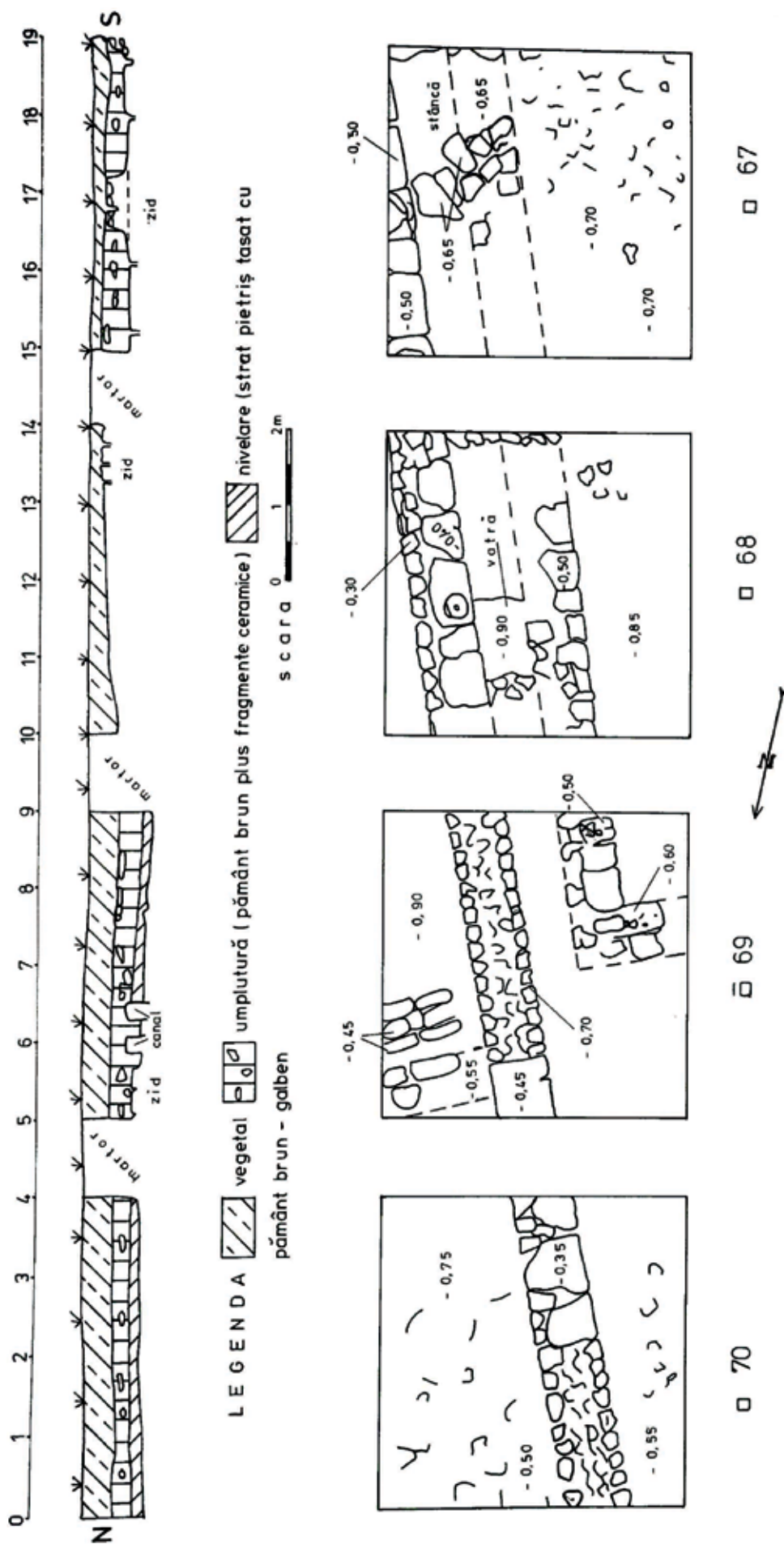
1. ADAMCLISI - jud. Constanța - TROPAEUM TRAIANI - SECTORUL B

ALBEȘTI 2012
Sector A, carourile 70 - 67

2. ALBESTI - jud. Constanța - Plan Cetate plan SA, c.70-67

2. ALBESTI - jud. Constanța - carouri din sapatura 2012

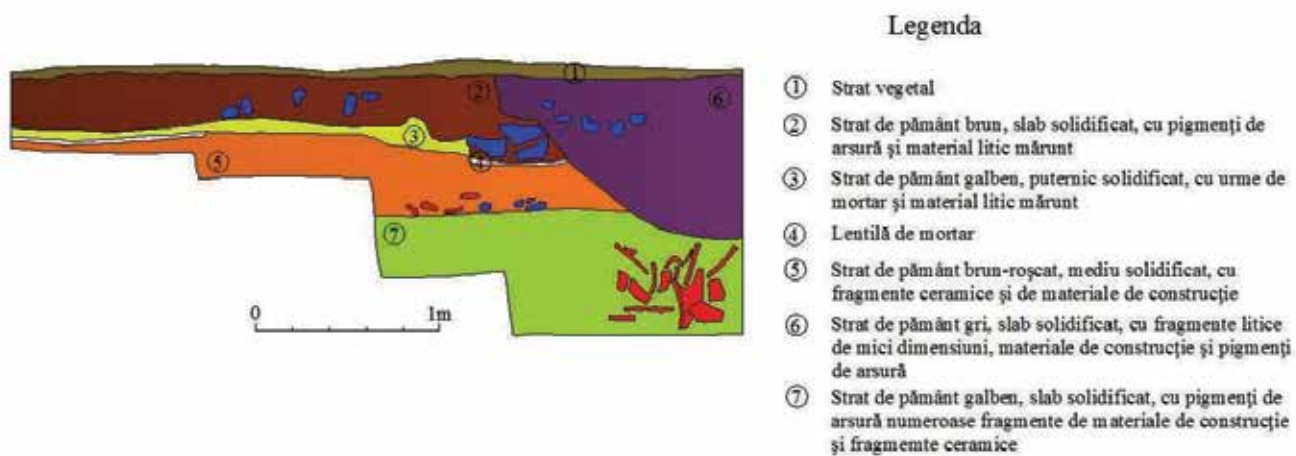

Fig. 3. Profil NV al matorului R-S 72 / R-S 71.

Fig. 4. Z2.

Pl. 4

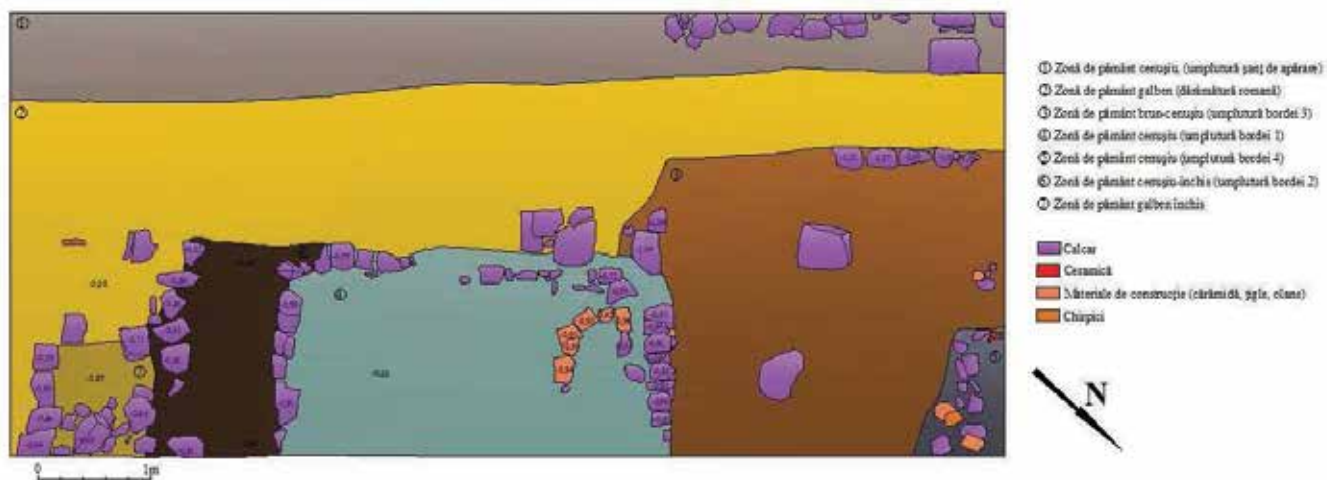

Fig. 8. Plan general al c. R-S 70 și c. R-S 71.

Fig. 9. Vedere generală a c. R-S 70 și c. R-S 71.

Pl. 6

10. CALUGARENI - jud. Mureș - S7 – complex 23

10. CALUGARENI - jud. Mureș - ceramica romana

1

2

3

5

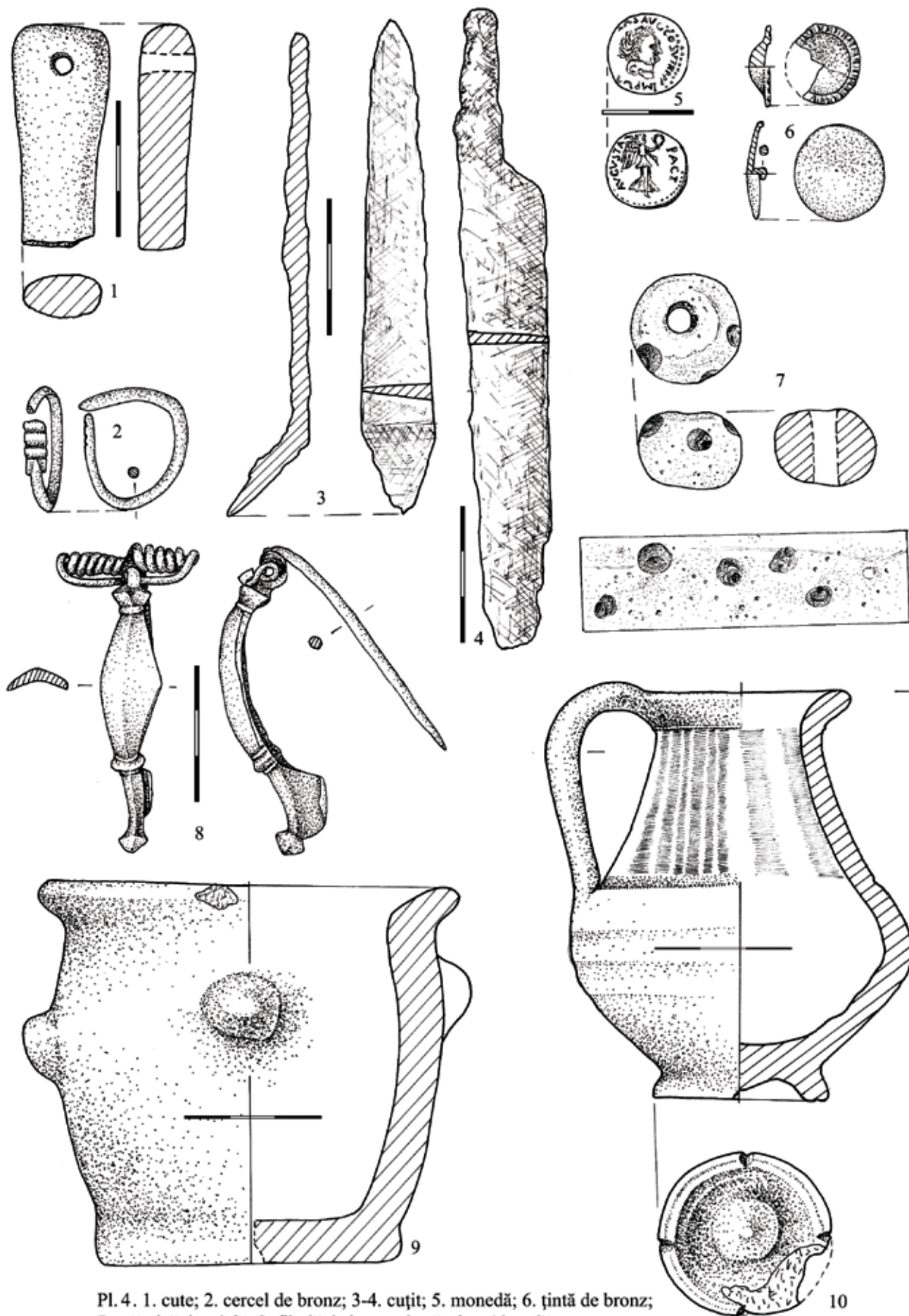
4

6

12. CAMPINA - jud. Prahova - Slobozia - Mormântul 58: detaliu (1); perle chihlimbar in situ (2); perlă din sticlă in situ (3); perlă din calcar (4); groapa mormântului (5); șirag din perle chihlimbar și sticlă (6).

Pl. 4. 1. cute; 2. cercei de bronz; 3-4. cuțit; 5. monedă; 6. țință de bronz;
7. mărgică de sticlă; 8. fibulă de bronz; 9. vâscior; 10. oală

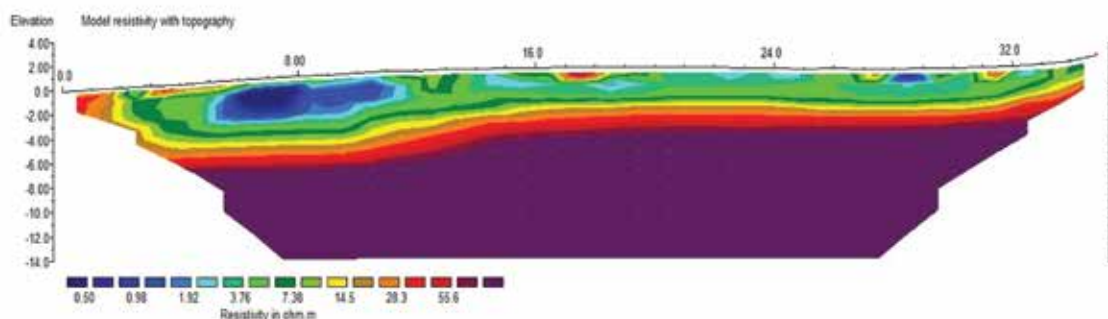

1

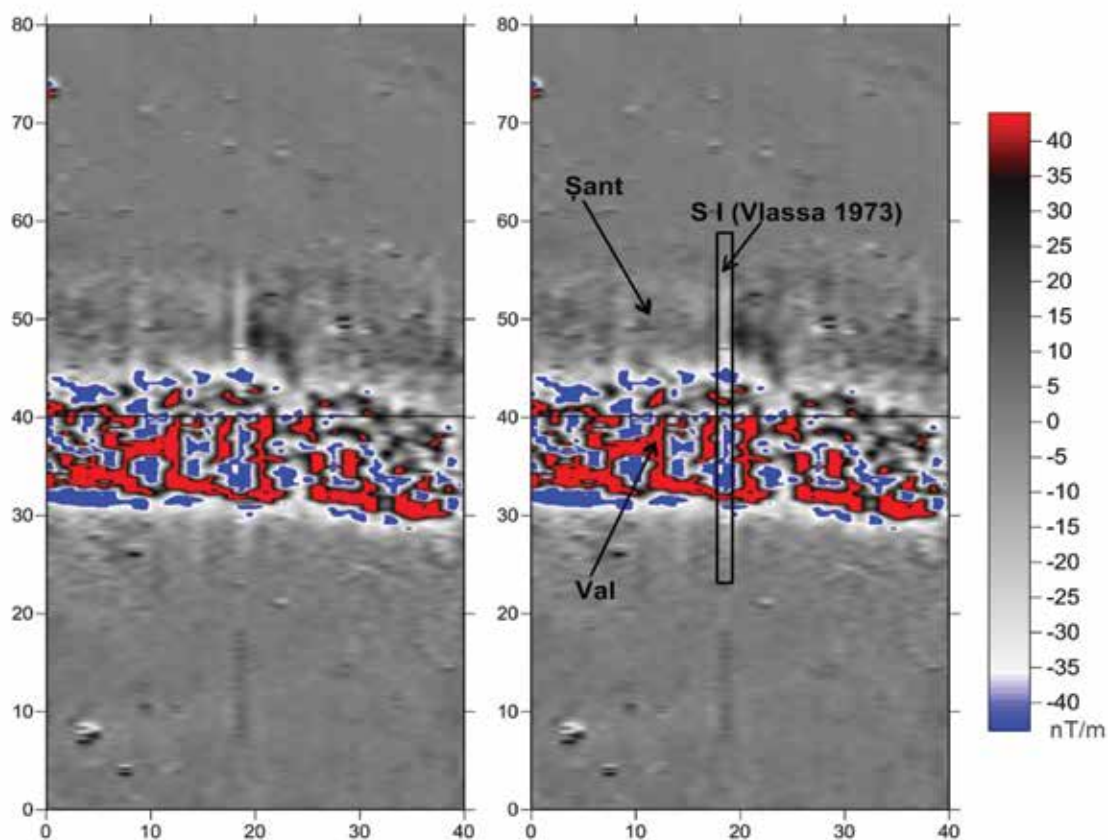

2

19. FIGA - jud. Bistrița-Năsăud - Băile Figa – Secțiunea XXIII - 1 – Imagine de ansamblu cu peretele din nuiile împletite, vedere dinspre sud; 2 – Detaliu cu peretele din nuiile împletite, vedere dinspre sud

1

2

3

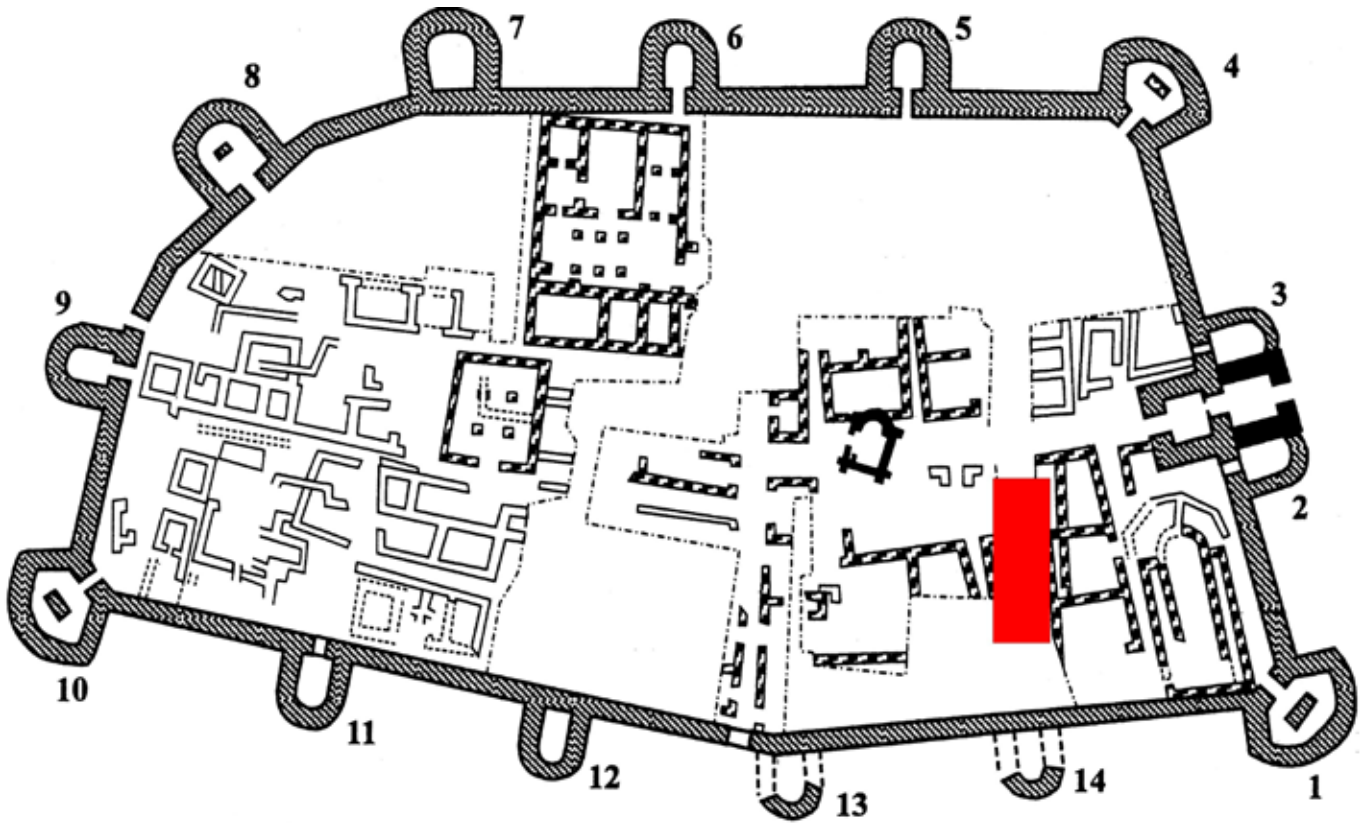
19. FIGA - jud. Bistrița-Năsăud - Băile Figa - Măsurători magnetometrice
 1 – Băile Figa: Tomografie de rezistivitate electrică; 2 – Coldău – „Varbă”. Cercetări magnetometrice: harta magnetică; 3 – Coldău – „Varbă”. Cercetări magnetometrice: interpretarea hărții magnetice

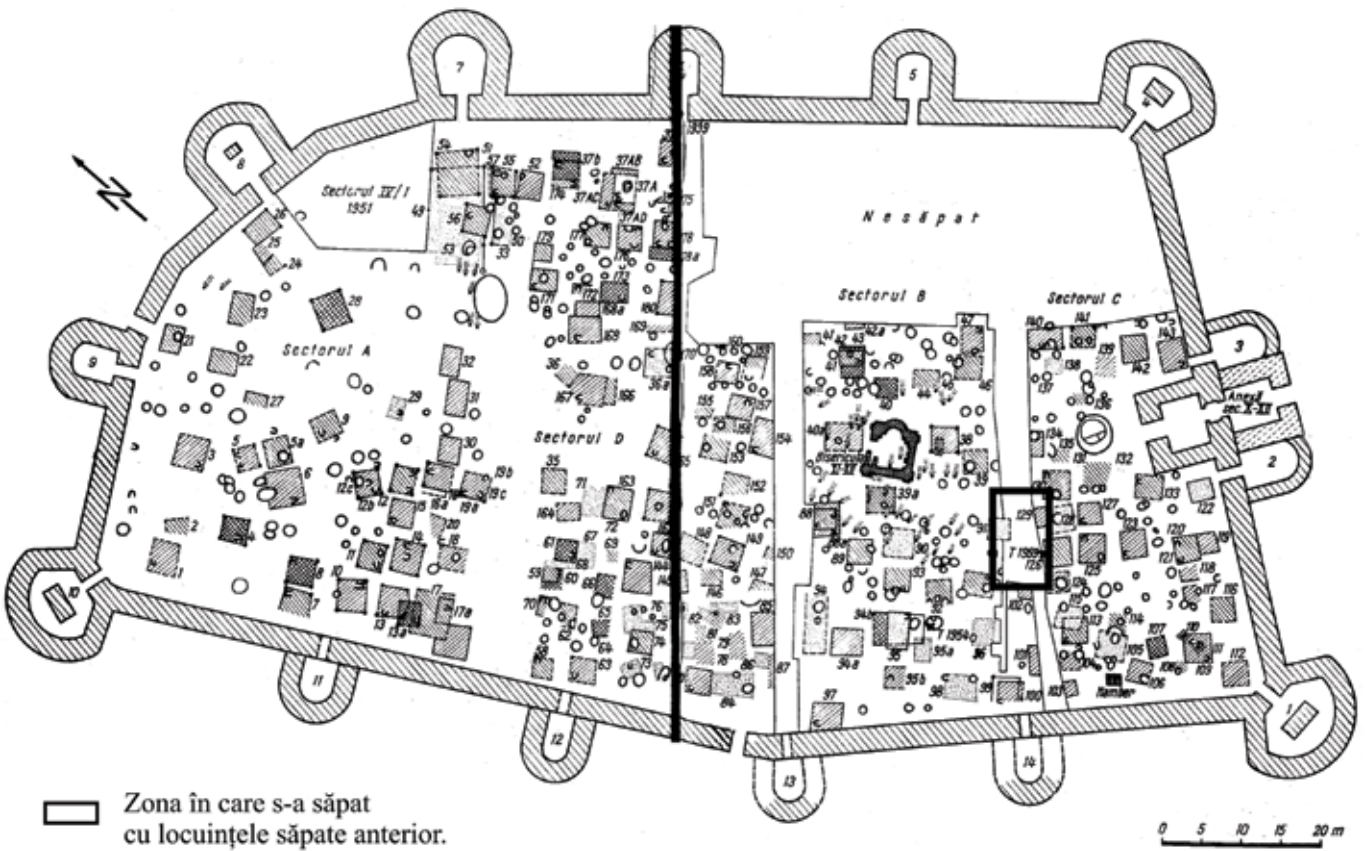
20. GARVAN - jud. Tulcea - DINOGETIA - Vedere panoramică a cetății Dinogetia.

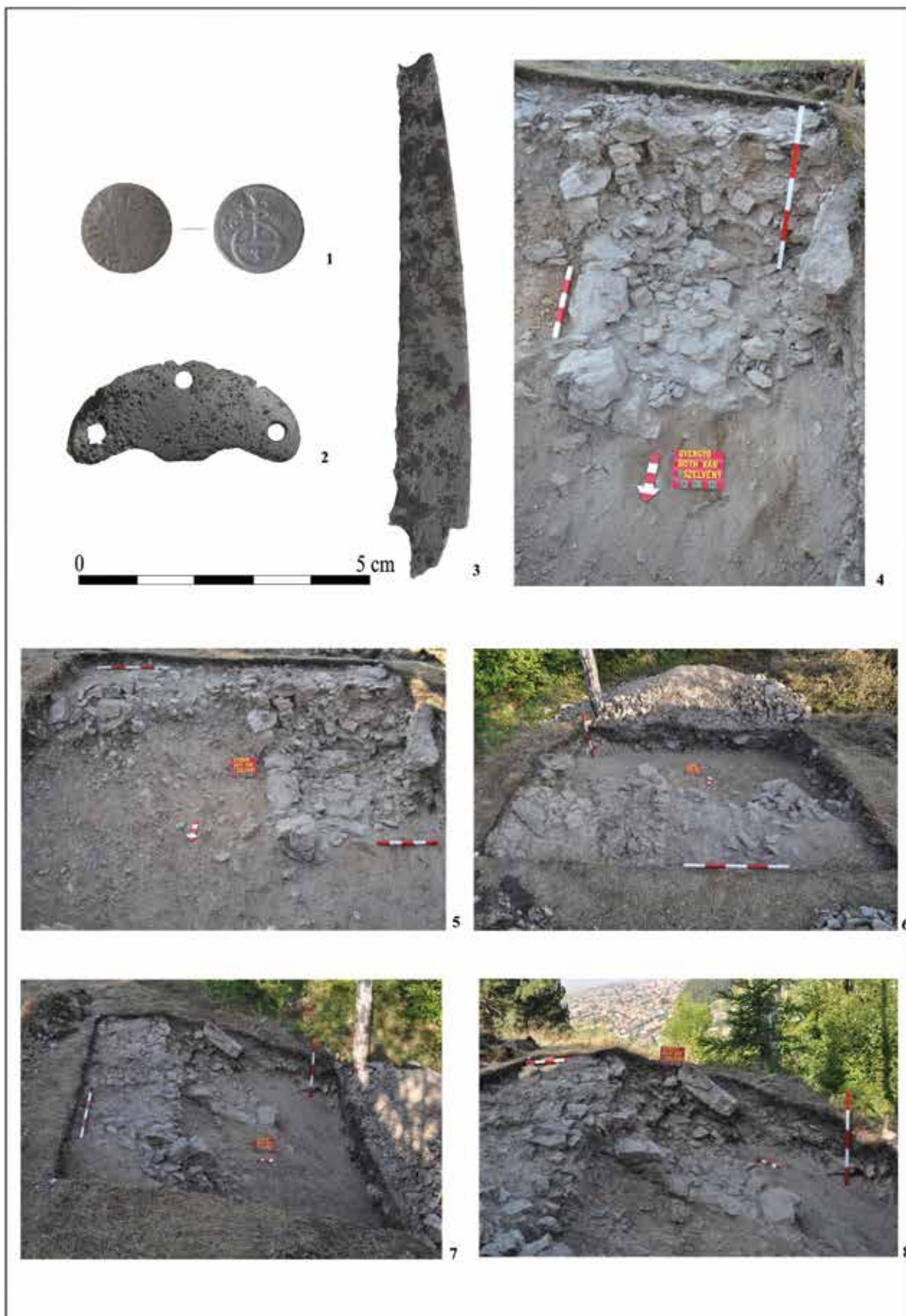
■ Zona din dreptul turnului 14 unde s-au efectuat săpături arheologice în vara anului 2012

Planul cetății cu edificiile de epocă romano-bizantină.

Zona în care s-a săpat cu locuințele săpate anterior.

Planul cetății cu edificiile și bordeiele de epocă bizantină.

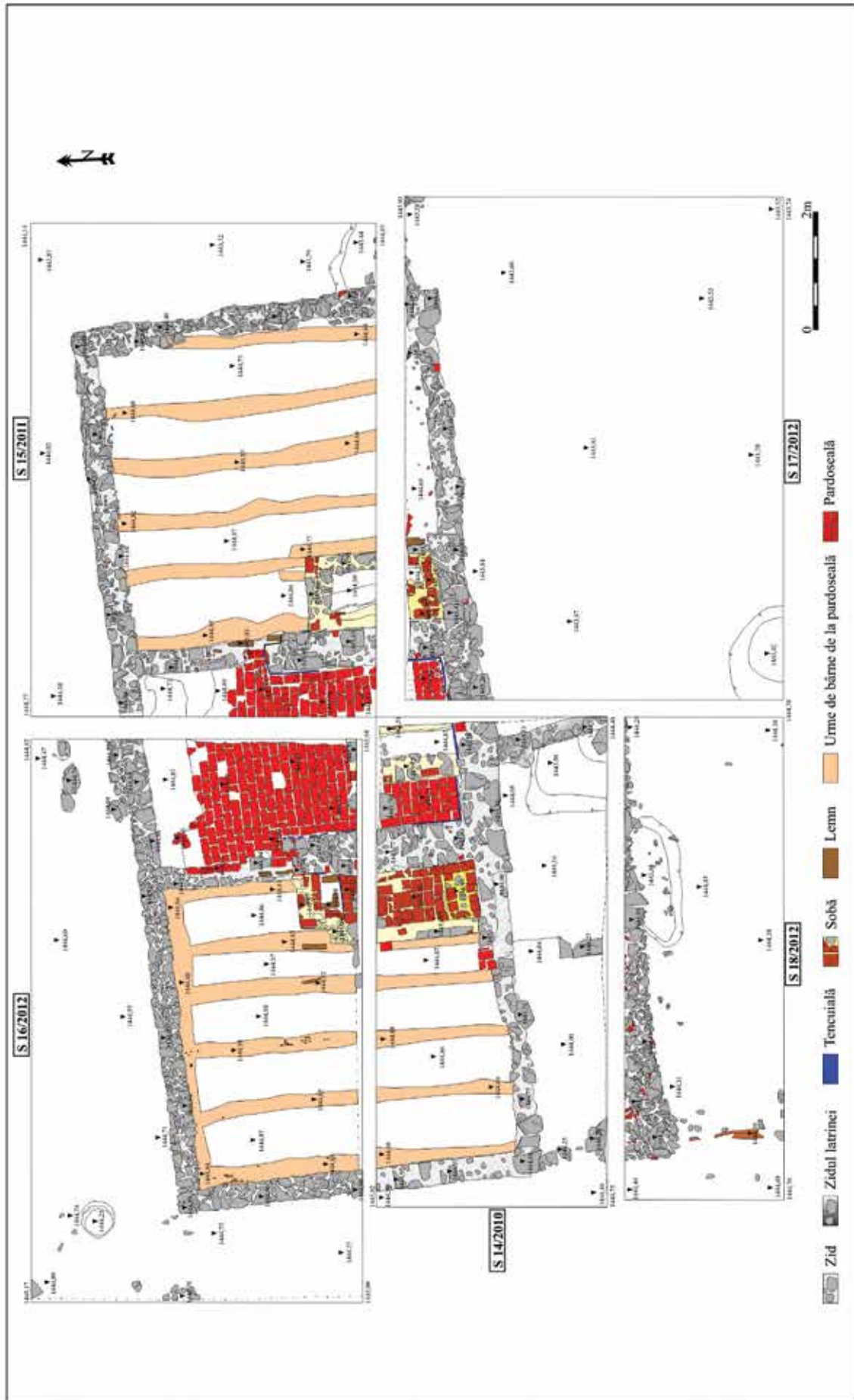

Planșa 2. Gheorgheni. Cetatea Both. 1. Monedă (S 9); 2. Plachiu de cizmă (S 18); 3. Cuțit (S 11); *Suprafața 9.* 4. Contrafortul turnului. Vedere dinspre nord; 5. Vedere dinspre nord; 6. Vedere dinspre sud; 7. Vedere dinspre est; 8. Profilul vestic al secțiunii.

Planșa 1. Gheorgheni. Vama Prieske. Planul general al secțiunilor 5, 7 și 8.

Planşa 2. Gheorgheni. Vama Pricске. Planul general al secţiunilor 14, 15, 16, 17 şi 18.

Fotografie aeriană, Situl arheologic de la Orașul de Floci, autor Mircea Stoian

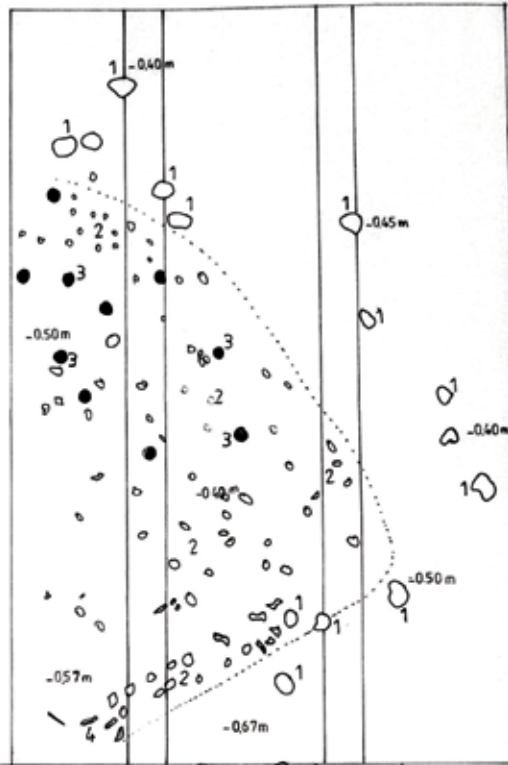
Aspecte din timpul restaurării Bisericii nr 1 de la Orașul de Floci

24. GIURGENI - jud. Ialomița - Orașul de Floci

ORAȘUL DE FLOCI

S I, S II, S III,
LOCUINȚA 1, sc. 1:50

RADU COMAN
GHE. MATEI

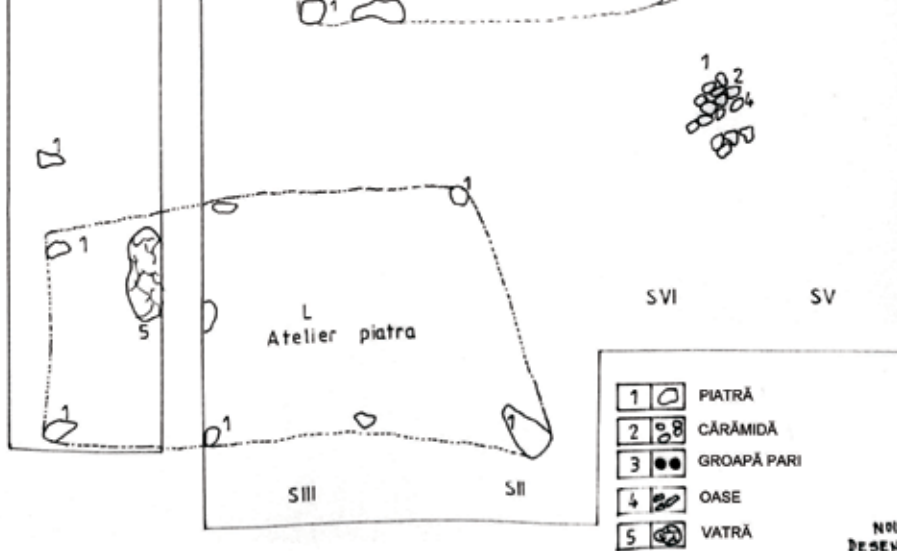

GRIND 6, LOCUINȚA - ATELIER
S II, S III, S IV
S V, S VI
sc. 1: 50

GHE. MATEI
DANA MIHAI

cas. A

1	PIATRĂ
2	CĂRĂMIDĂ
3	GROAPĂ PARI
4	OASE
5	VATRĂ

NOV. 2012
DESEN TAS
F. N. M. G.

Plan locuințe, sector 2, grind 6

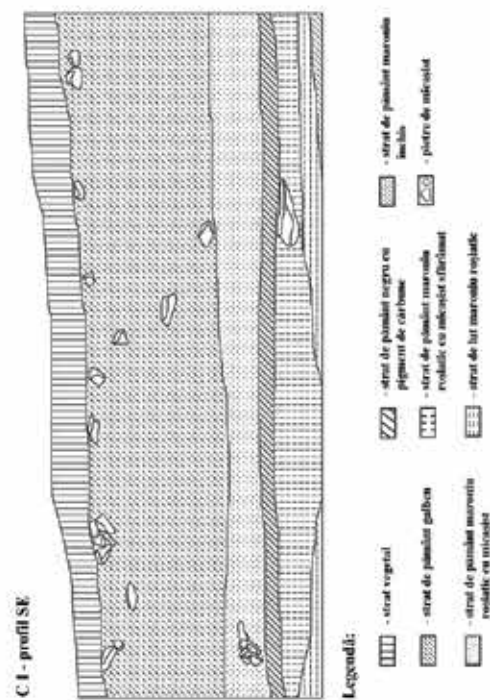
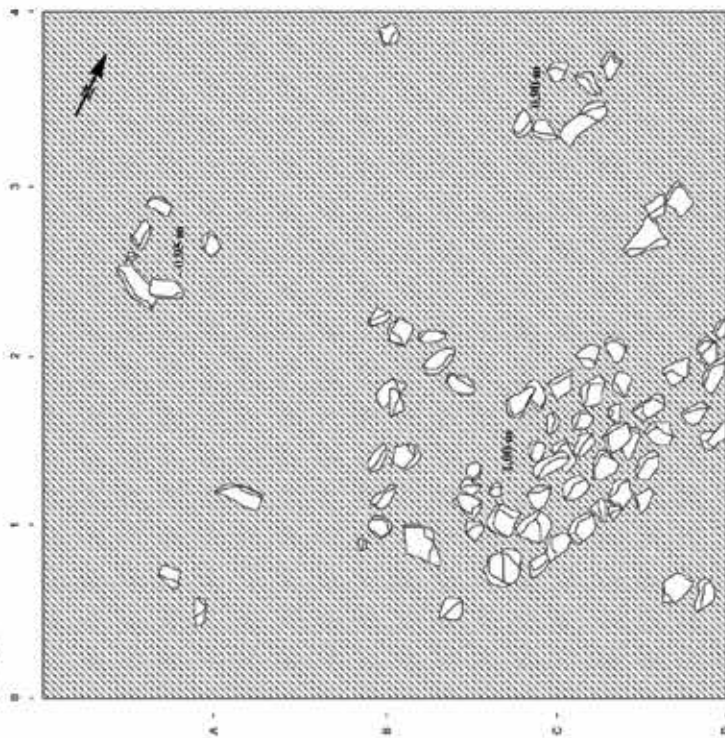

Artefacte arheologice descoperite in Campania 2012

24. GIURGENI - jud.Ialomița - Orașul de Floci

Grădiștea de Munte - Sarmizegetusa Regia 2012
"Cetate" - Terasa a IV-a
C I - plan

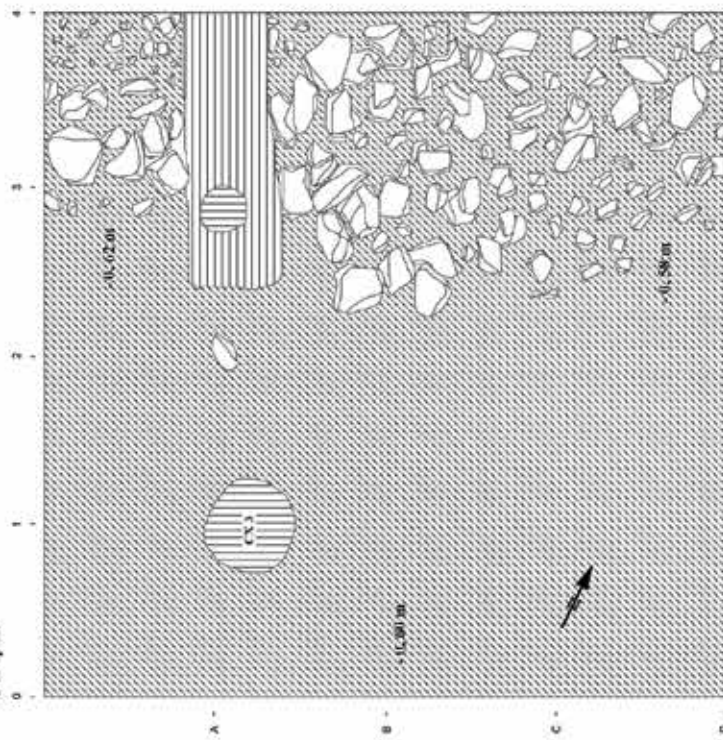
25. GRĂDIȘTEA DE MUNTE - jud.Hunedoara - Sarmizegetusa Regia

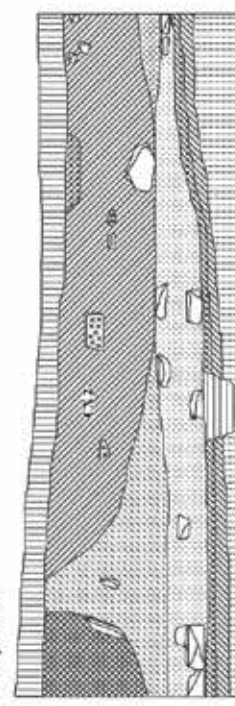
Grădiștea de Munte - Sarmizegetusa Regia 2012

"Cetate" - Terasa a IV-a

C II - plan

C II - profil SV

Legendă:

- strat vegetal
- strat de pământ cenușiu cu pigment de carbon (CS.2)
- strat de pământ galben închis (grupă modernă)
- strat de pământ cenușiu închis (CS.2)
- strat de pământ galben
- strat de pământ roșu cu pigment de carbon
- strat de pământ roșu
- strat de pământ cenușiu roșiatic cu nisip
- pământ galben (canal / perete ?)
- strat de pământ roșu cu pigment de carbon
- strat de pământ roșu
- strat de pământ roșu
- strat de pământ roșu roșiatic
- strat de pământ roșu roșiatic cu nisip / strâmb
- piatră de nisip
- fragmente de cărămidă
- strat de pământ maro roșu roșiatic cu nisip / strâmb
- piatră de nisip
- fragmente de cărămidă
- CS.2 - Completul 2 (grupă modernă)
- CS.3 - Completul 3 (grupă modernă)
- grupaj

S I - Cheiul de la - 2,60 m

S II - 2.30 m, ceramică găsită între zidurile romano-bizantine

27. IAZ - jud. Caraș Severin - TIBISCUM

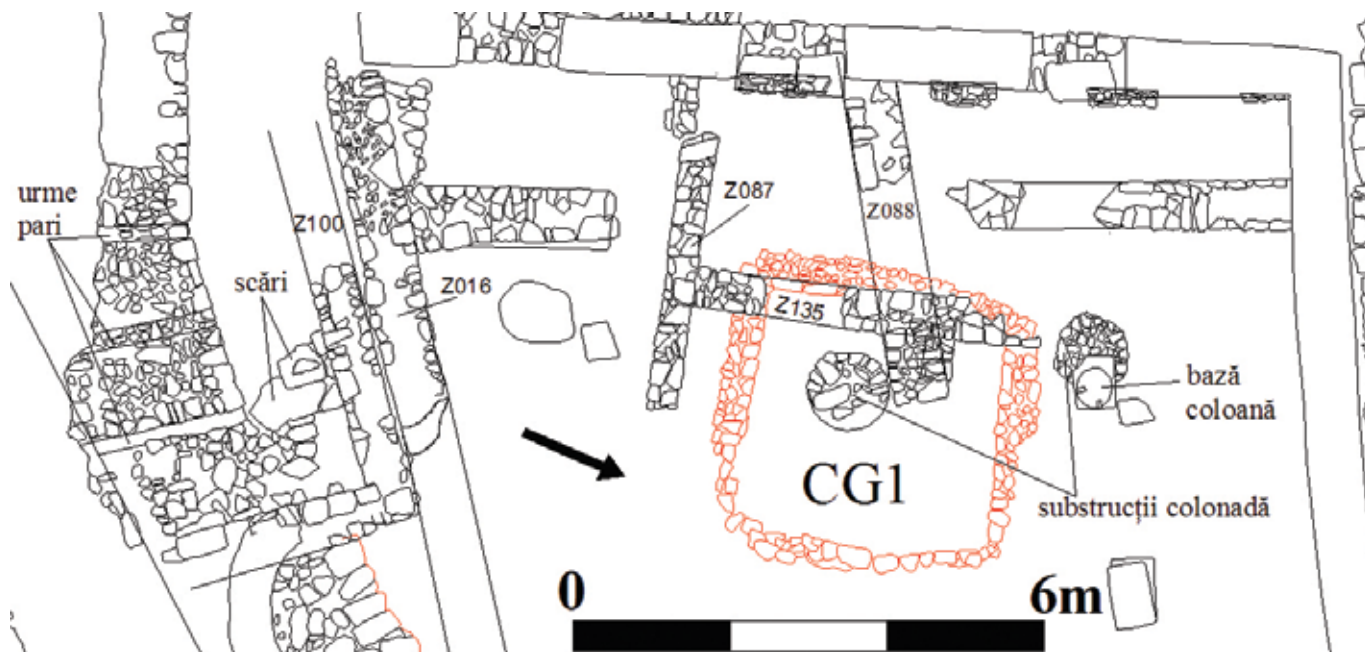
a.

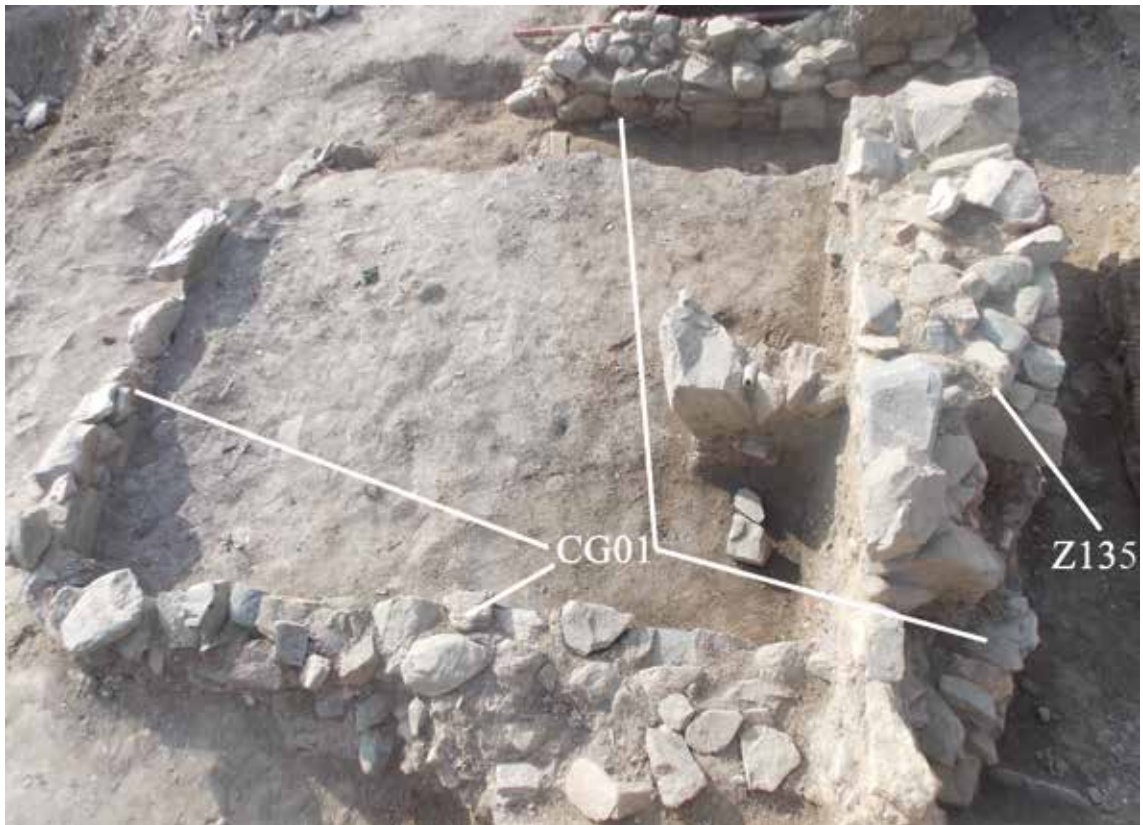
b.

Pl. 2

28. ISACCEA - jud. Tulcea - Noviodunum - SC 2 – Aspecte din timpul săpăturilor;

29. ISTRIA - jud. Constanța - HISTRIA - Sector basilica Pârvan

30. JAC - jud. SJ - POROLISSUM

31. JUPA - jud. Caraș Severin - TIBISCUM - Aspecte din timpul cercetării edificiului XIV din așezarea civilă de la Tibiscum.

Planșa 3. Lăzarea. Castelul Lázár-Curtea Asociației Bation. Suprafața 6. 1. Vedere dinspre vest; 2-3. CXT 46; 4. CXT 55; 5. CXT 74-75; 6. Vedere dinspre nord; 7. Vedere dinspre est; 8. Profilul vestic al secțiunii.

Materiale arheologice aparținând culturii Vinča: fragmente ceramice cu decor în bandă incizat-punctată (1-4, 6-8, 11), ceramica pictată de tip Lumea Nouă (6), podoabă din ceramică perforată (5), lame de obsidian (9-10), lame și așchii de silex (13-14), fragmente de picioare de vase (12, 15, 16), ceramică decorată cu barbotină (17-19), lustruitor din silice argiloasă (20) (scara 1:1).

Vas antropomorf, înălțimea = 25,4 cm (poză: S. Hansen).

Vas conic, pictat în interior cu grafit, diametrul = 55 cm (poză: T. Vachta).

1

2

3

4

Pl. 1. Pietroasa Mică - *Gruiu Dării*, com. Pietroasele, jud. Buzău. 1 - S19 - imagine de ansamblu-zona fortificației (sus) și Terasa 2 (jos); 2 - S12 - complexele 204 și 205, respectiv paramentul interior al fortificației din faza a doua (stanga); 3 - S16, complexul 203; 4 - S16 - profilul magistral de NE.

Situl Racosu—
Piatra Detunată

SP I /2012

S II/2010 2012
profil vest

SXVII – vedere dinspre est

Șanțul sistemului de fortificație

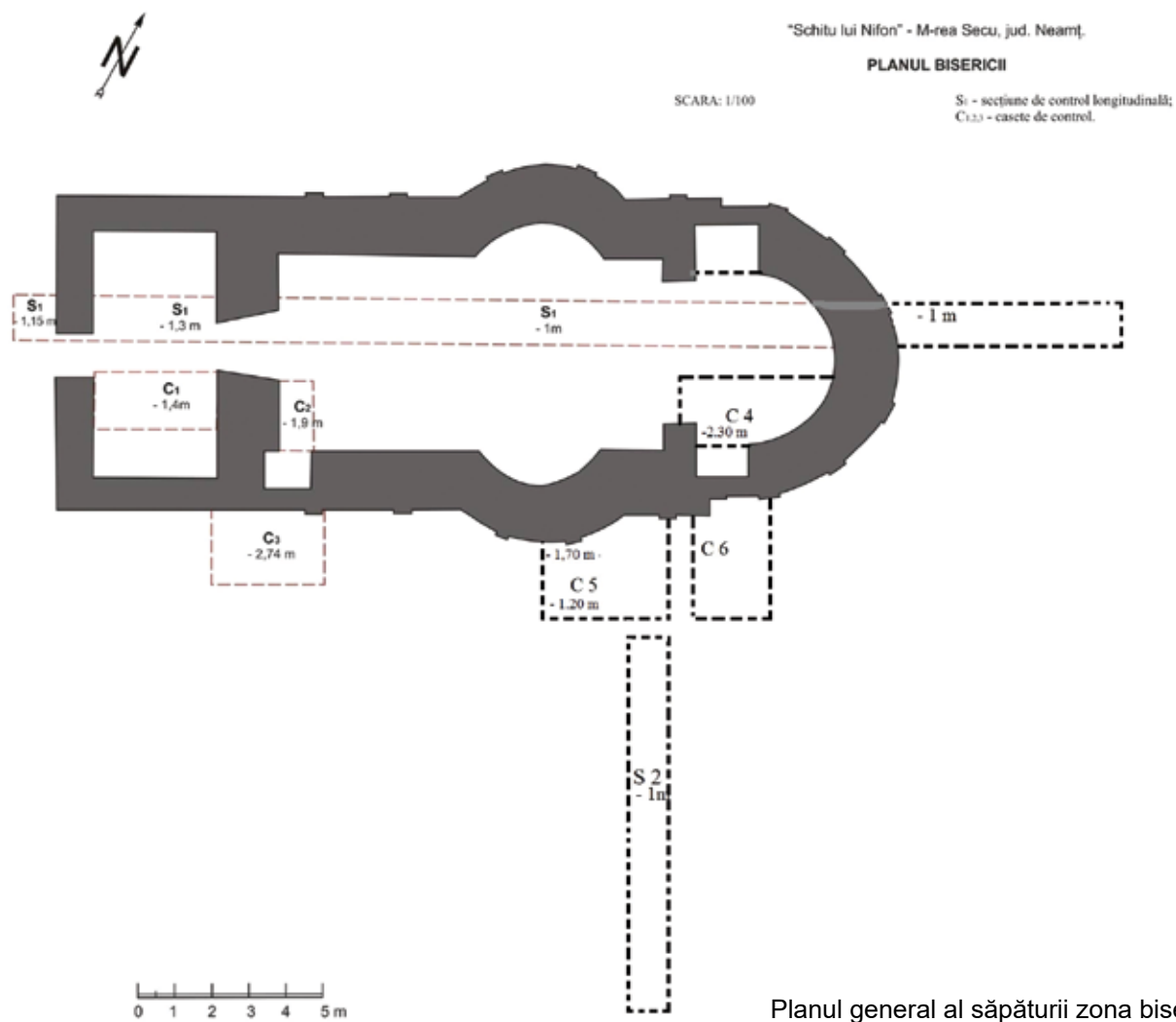

Mina de aur Cătălina Monulești, scară monoxilă romană descoperită conservată *in situ* într-o galerie romană (foto B. Cauuet)

Canal din lemn pentru evacuarea apei, descoperit în locația sa inițială de-a lungul unei roți hidraulice în curs de degajare (foto C. Tămaș)

Caseta C 6 (latura de sud a bisericii)

Fig. 5. M. 404

Fig. 7. M. 406

Mormintele eneolitice M60 și M62

Mormântul eneolitic M64

1

2

3

65. ȘOIMENI - jud. Harghita - Păuleni-Ciuc „Dâmbul Cetății” - Locuirea Cucuteni-Ariușd. 1-3 vase ceramice (Cpl. 48): 1 – cupă cu picior; 2 – cupă; 3 – vas bitronconic

1

2

3

Fig. 1. Telița - Celic Dere. tumulul 47 - aspecte din săpătură.

69.TELITA - jud. Tulcea - Celic Dere

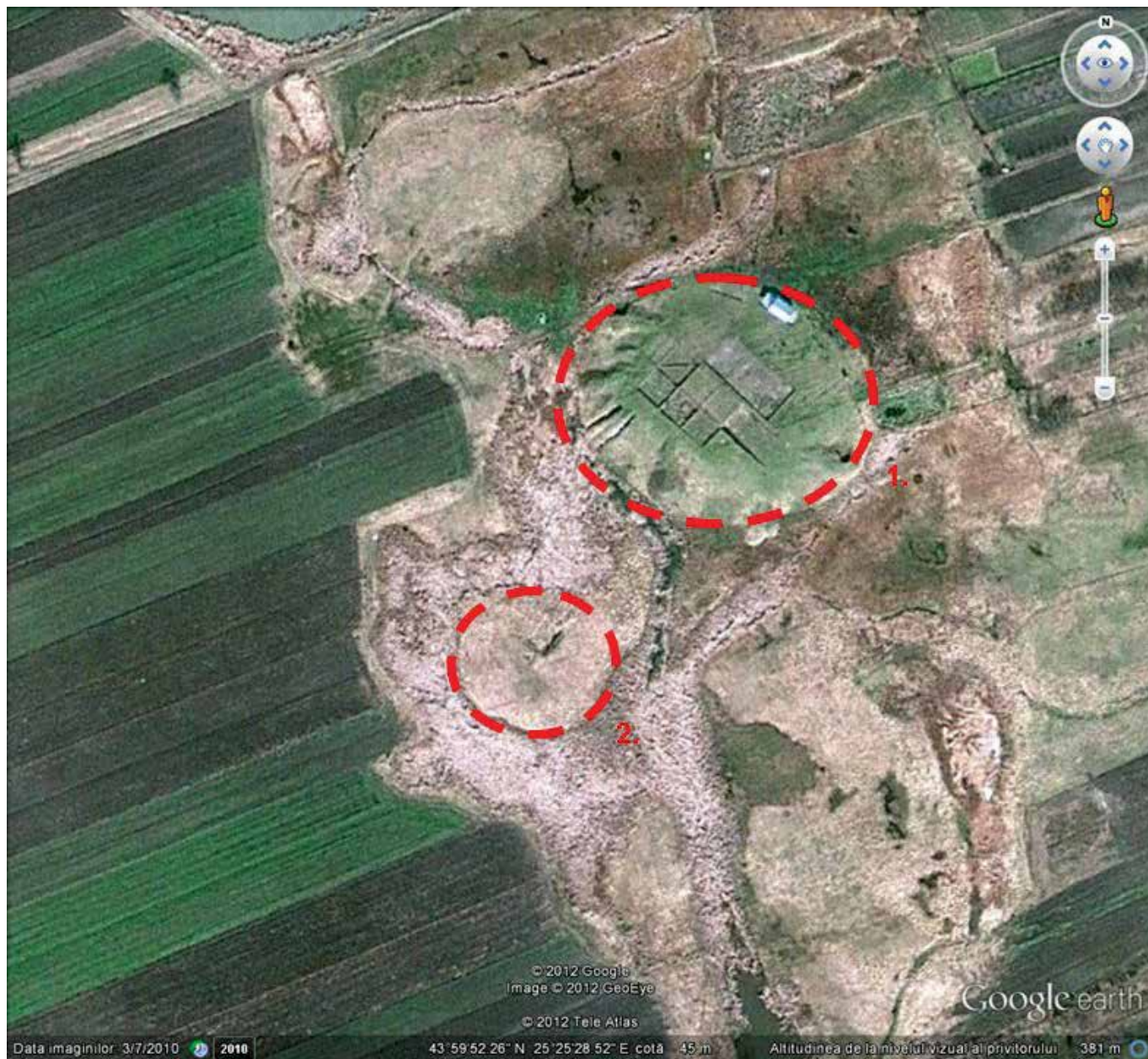

Harta magnetometrică a zonei dintre șosea și Lac (autor Mischka Carsten)

S.26. Vedere spre lac, cu pescarii și proprietarii „sitului”

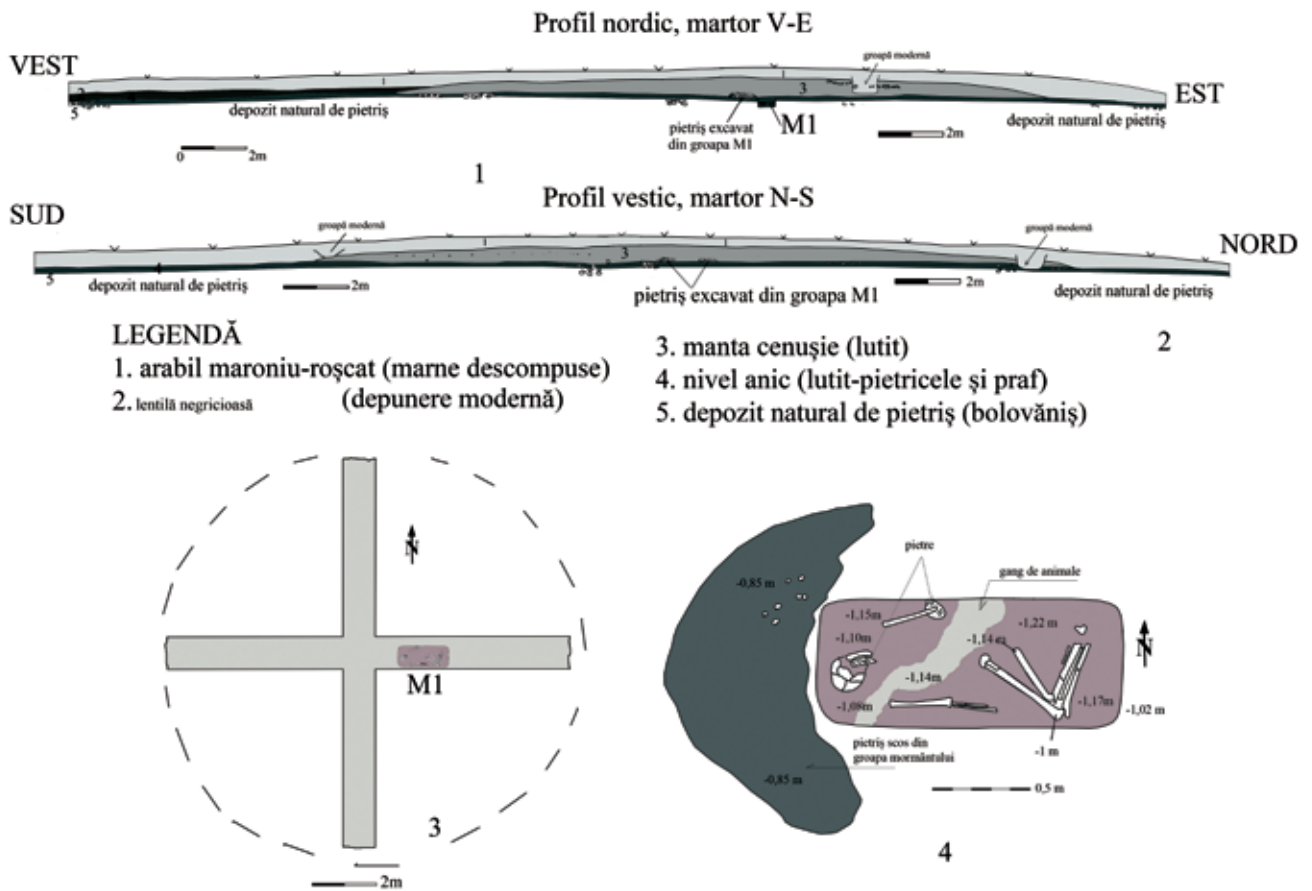

74. VITĂNEȘTI - jud. Teleorman - Magurice - Localizarea siturilor Vitănești Măgurice (1) și Vitănești II (2) pe hartă Google Earth

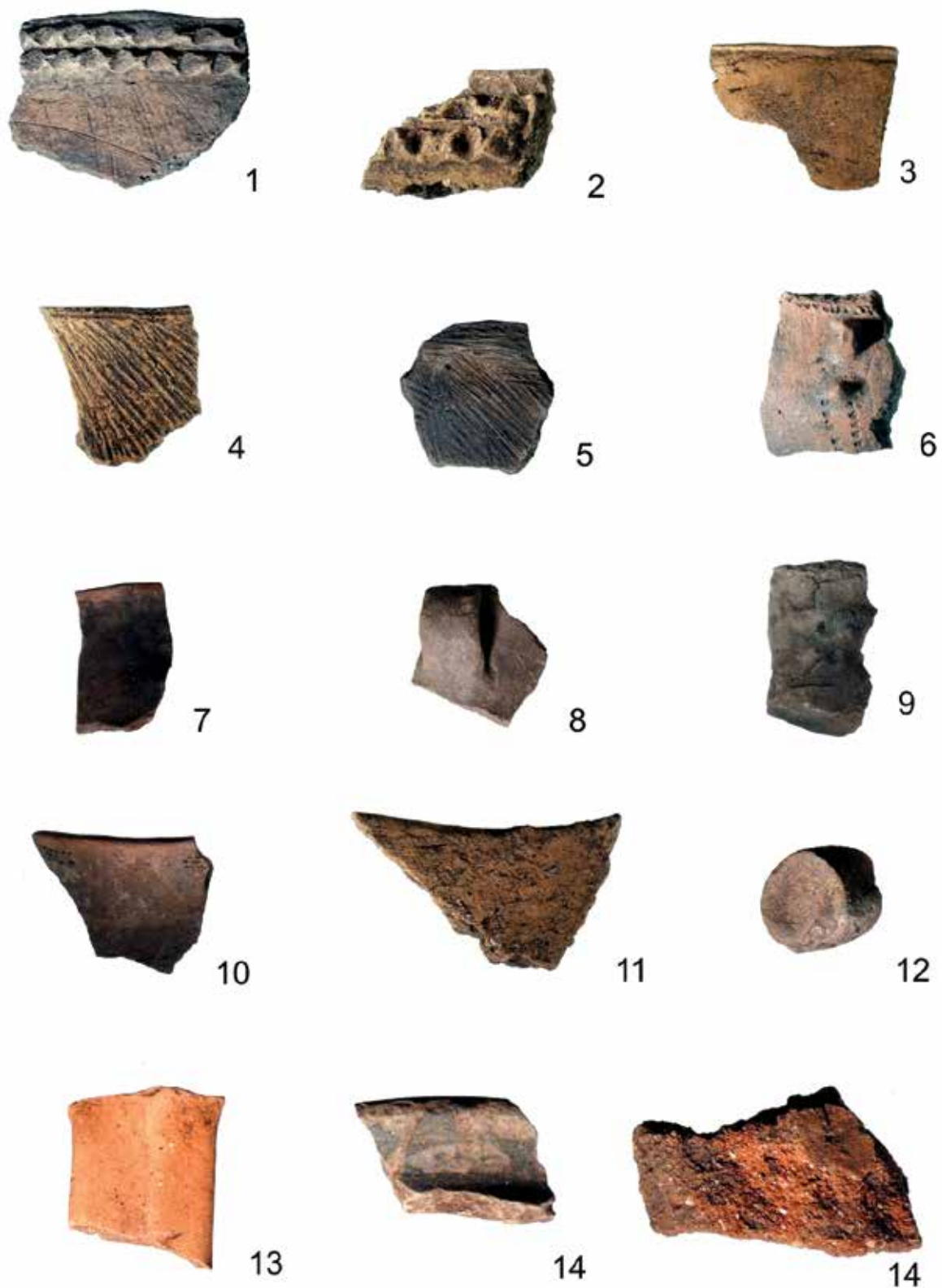

75. VLADENI - jud.Ialomița - Popina Blagodeasca. Bordei 11 - vedere generală

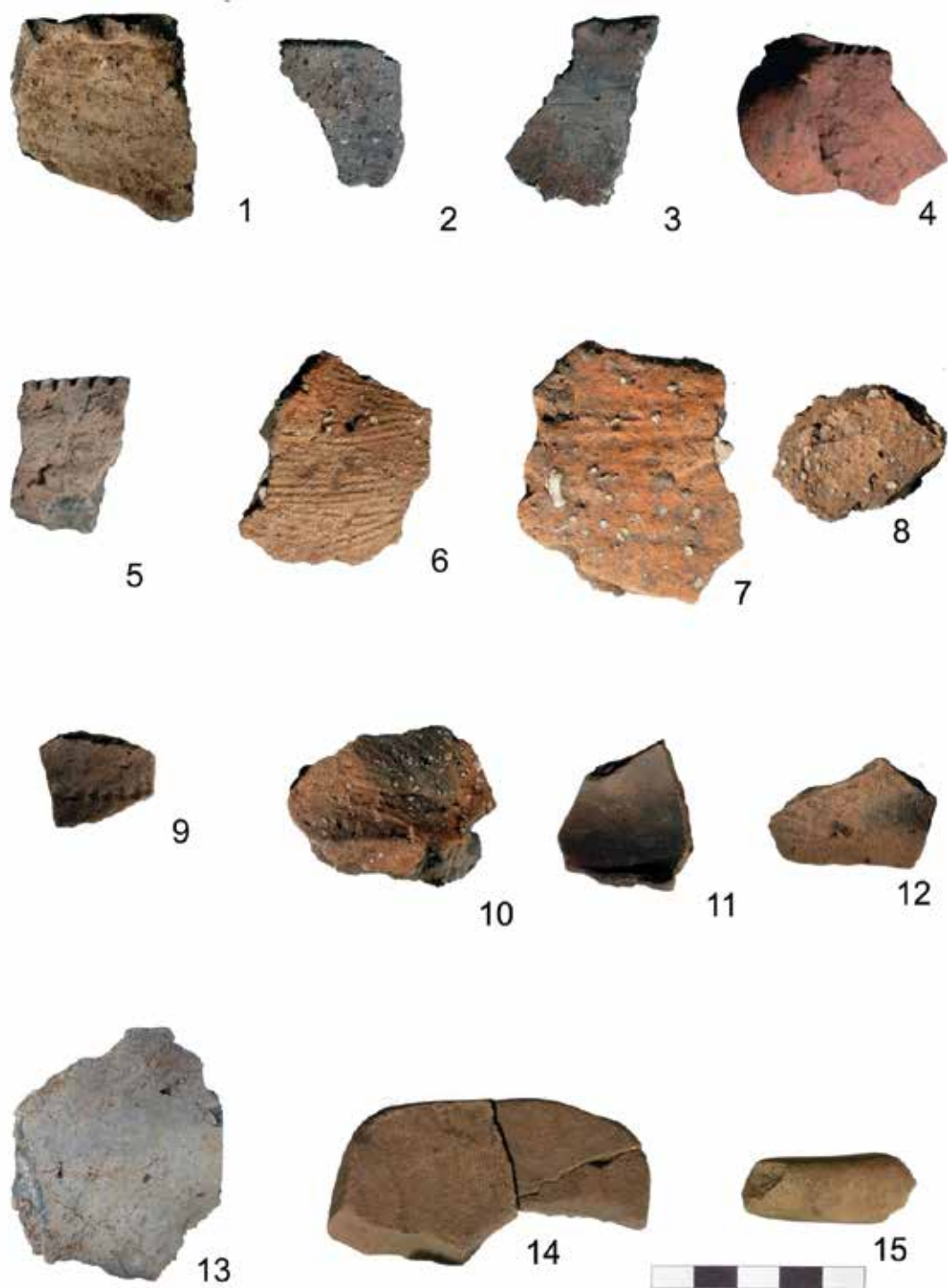

78. BLEJOI - jud. Prahova - Tumul „Serus”: profile magistrale (1, 2); mantaua și poziționarea M1 în cadrul tumulu-lui (3); desen plan M1 (4)

82. BUCUREȘTI - Militari - Câmpul Boja. Ceramică din epoca bronzului din pastă grosieră (1-3), semifină (4-6), fină (7-10), fragment de car în miniatură (11), capăt de băț (12). Fragmente de vase ceramice din secolele II-III p.Chr. (13-14) și secolul VI (15)

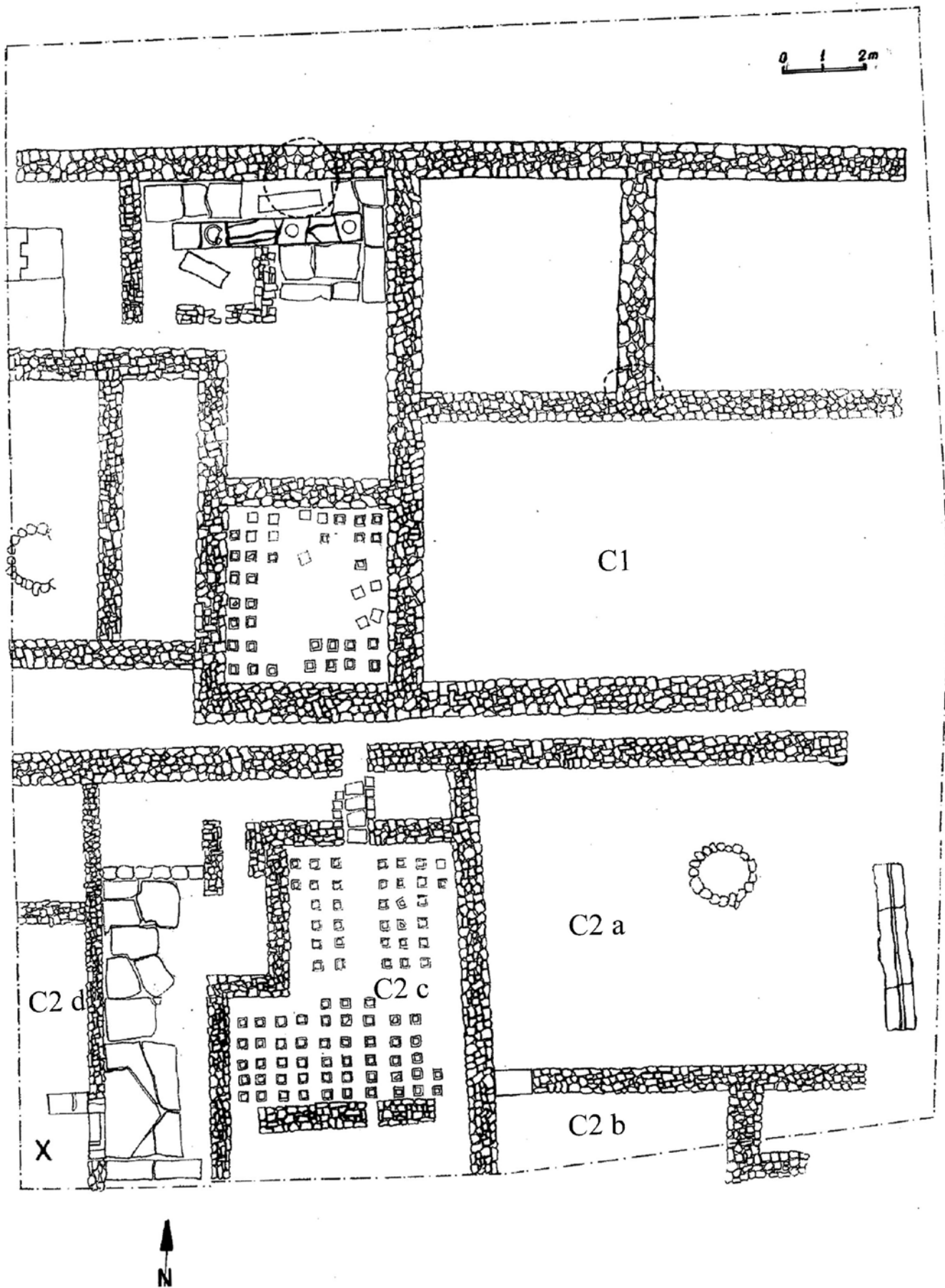

83. BUFTEA - jud. Ilfov - La Carna. Materiale arheologice descoperite

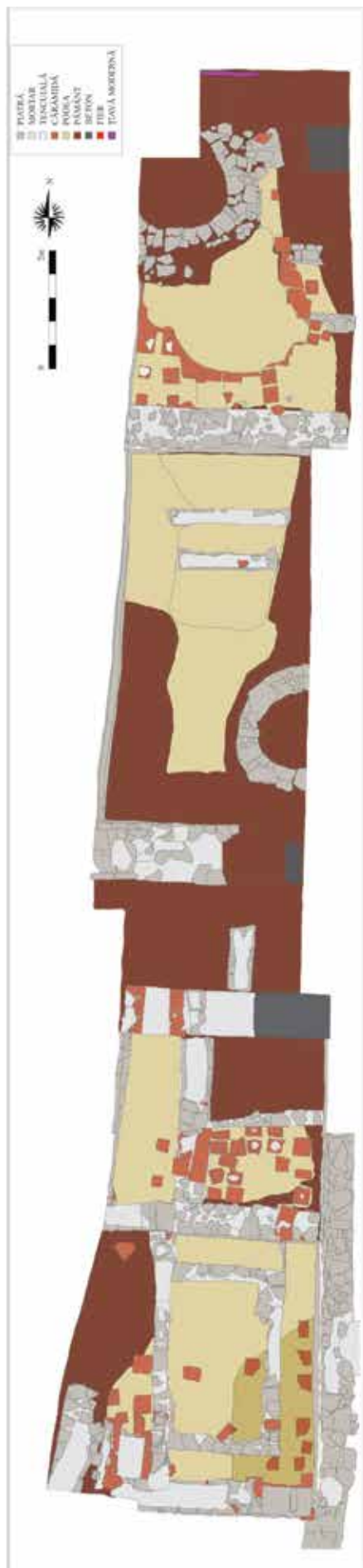
Situația zonei supuse investigației la data începerii cercetării arheologice

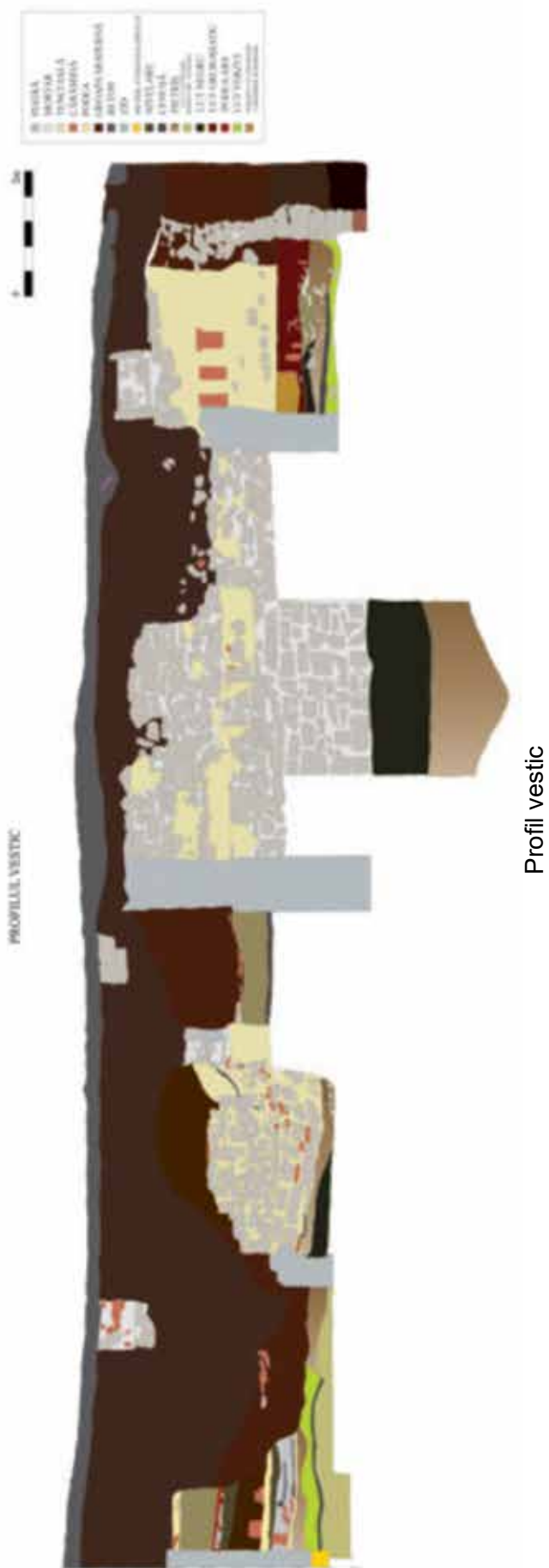

Planul construcțiilor cercetate până în 2011

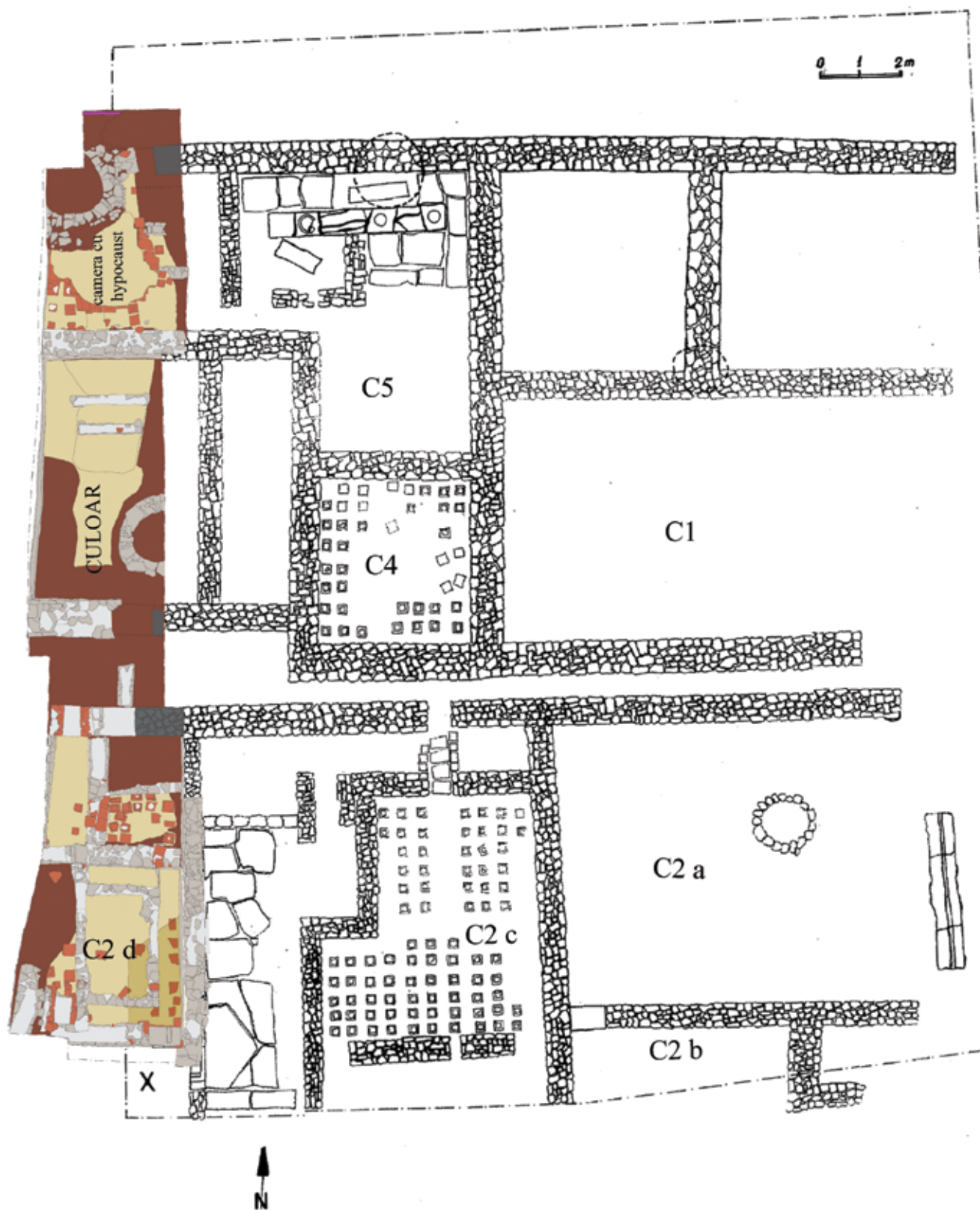
85. CLUJ-NAPOCA - jud. Cluj - Deleu 1

Grund. Fazele de piatră cercetate în 2012

Profil vestic

Plan general al întregii săpături

85. CLUJ-NAPOCA - jud. Cluj - Deleu 1

Complexul CX 24 – drum roman

Complexul CX 172 – incintă funerară romană

86. CLUJ-NAPOCA - jud. Cluj - Argeş 24

Giurgeni - *La Mozacu*, S I (stânga), S II (dreapta)

Giurgeni - *La Mozacu*, S I, C1

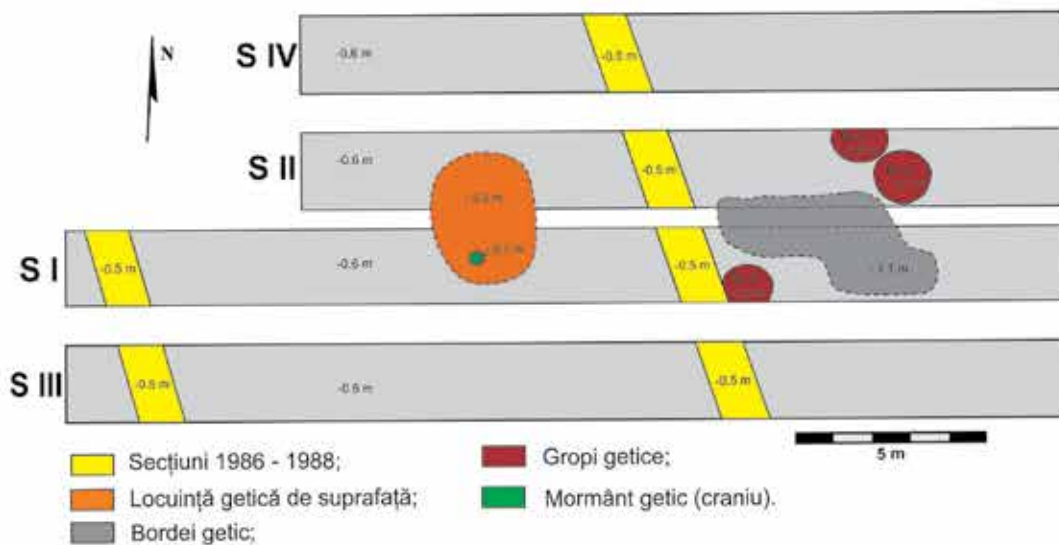

Giurgeni - *La Mozacu*, S II, C1

Giurgeni - *La Mozacu*, S I, M1

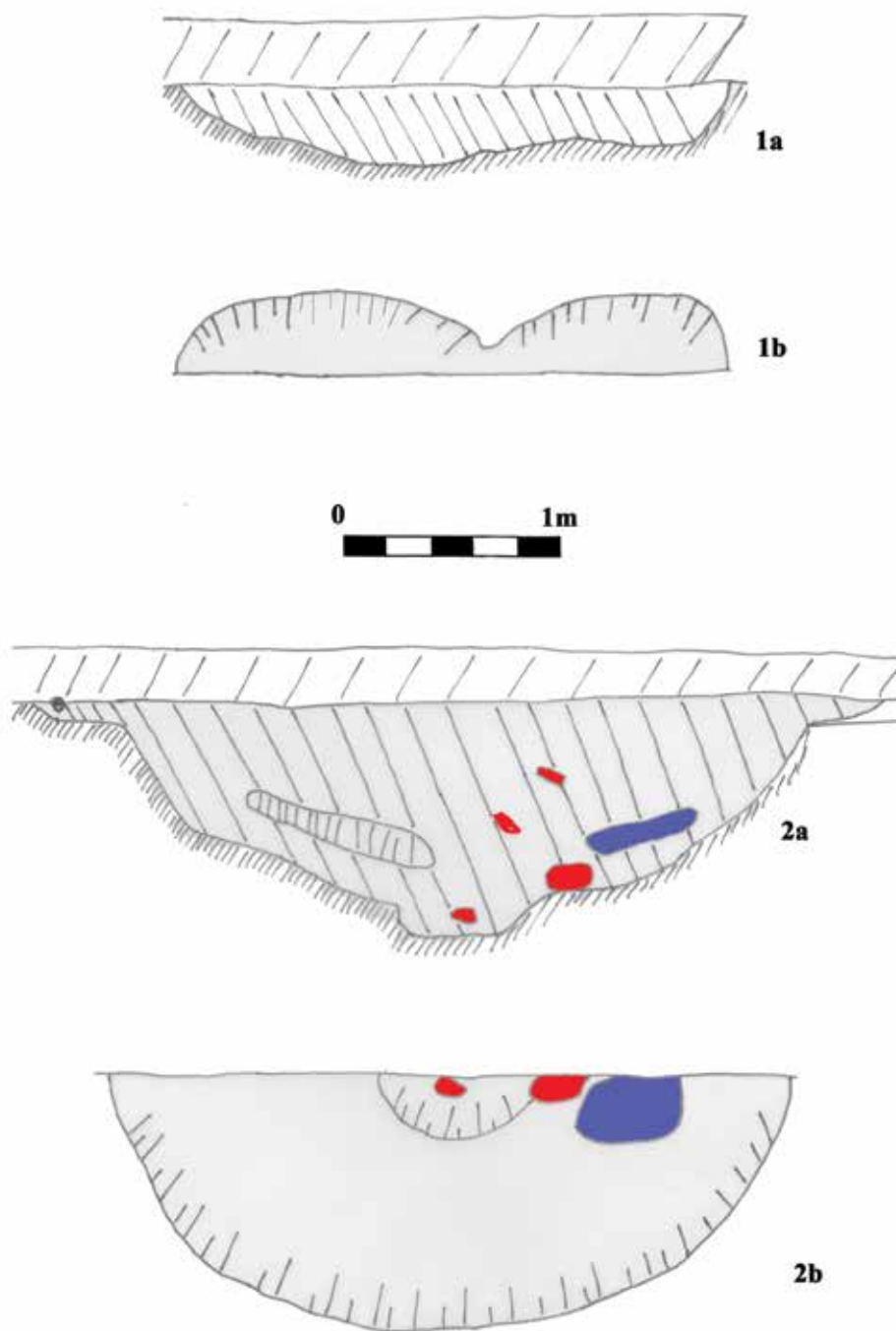

Giurgeni - *La Mozacu*,
1 - 4 ceramică de import;
5 - 10 ceramică locală

Giurgeni - *La Mozacu*, 2012, plan general, S I, S II, S III, S IV.

Halmeu - Vamă; 1 a-b Cx3; 2 a-b Cx. 2

Fântâna lui Hodocin

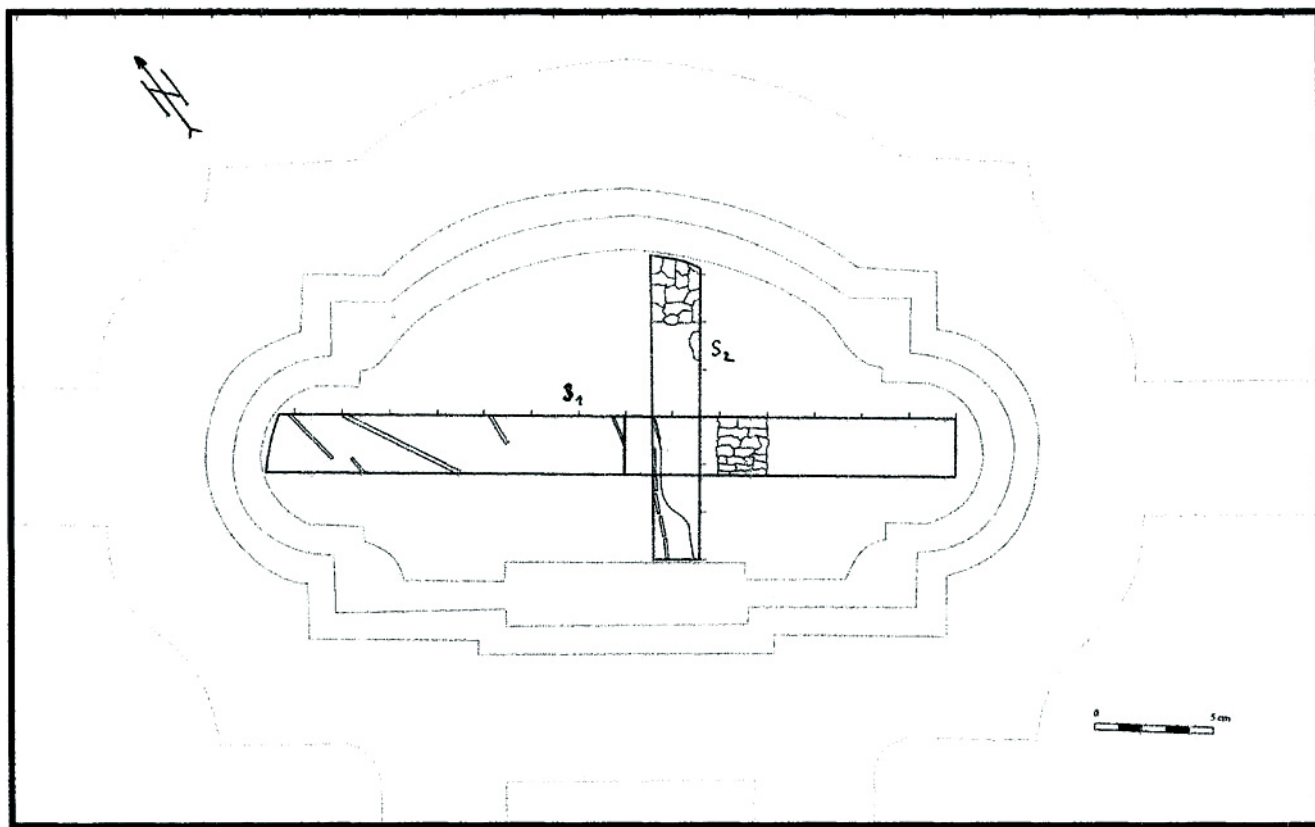
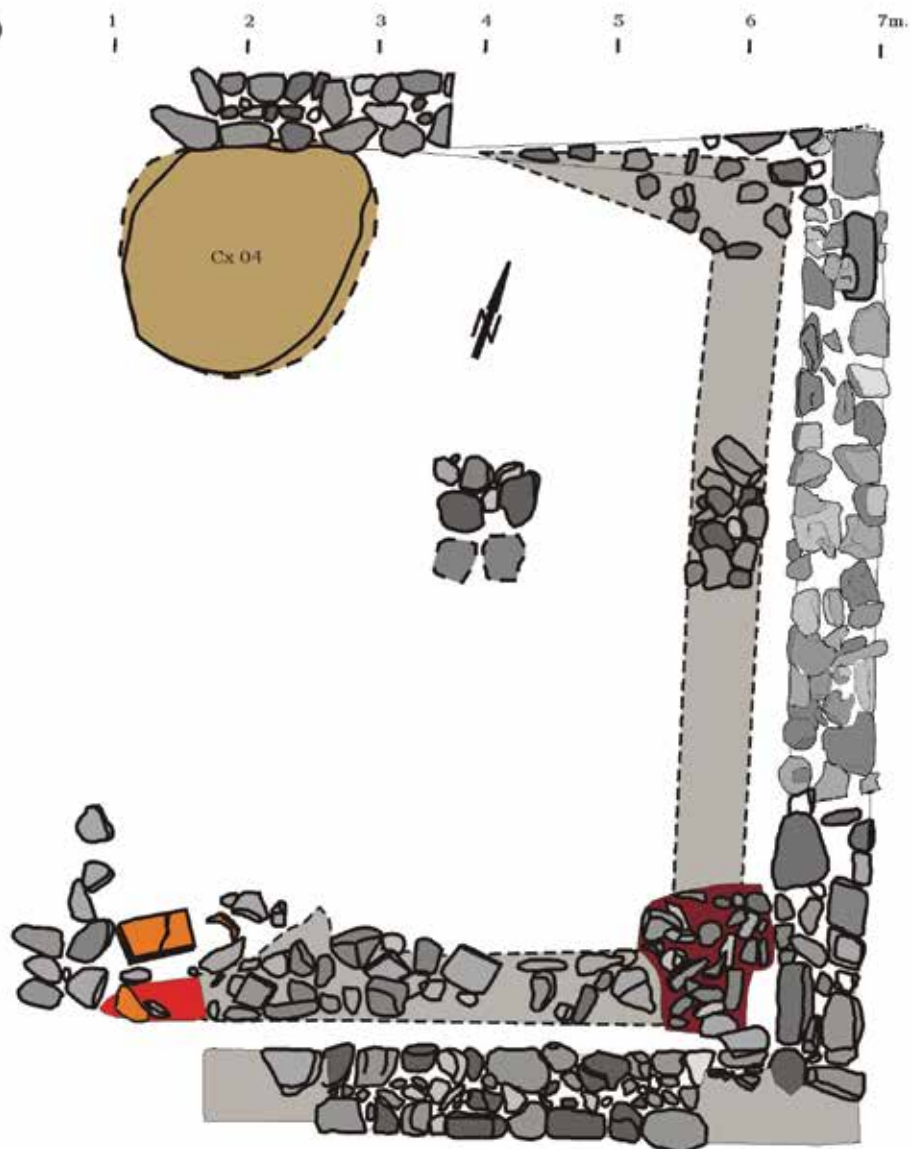

Fig. 2. Planul general al cercetării arheologice preventive.

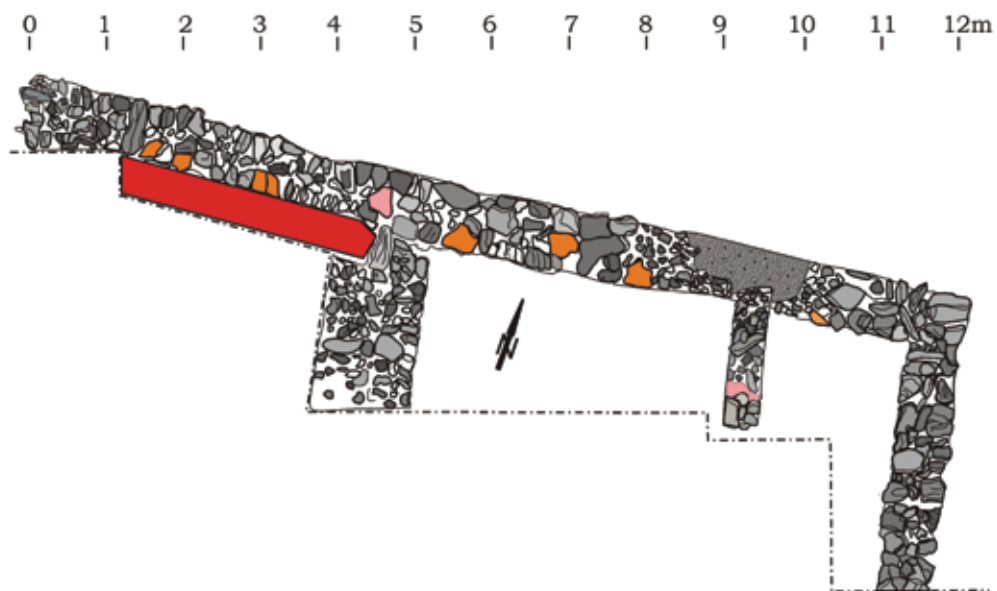
92. IAȘI - jud. Iași - Catedrala

Suprafața I., Cx 02, scara 1:20

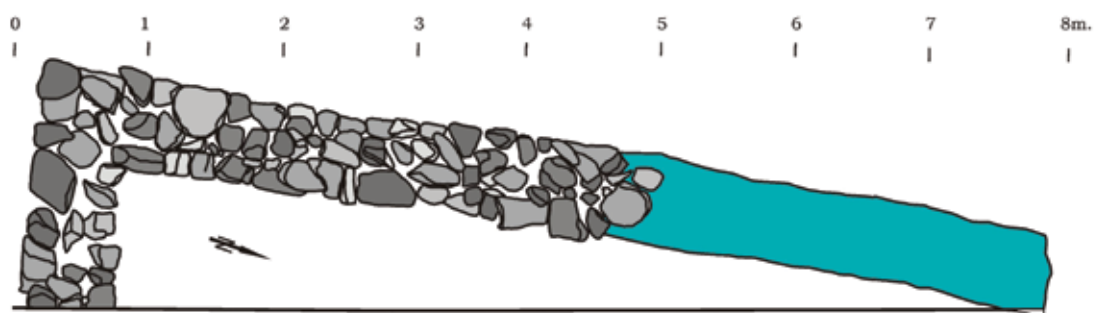
Planșa 3.

Suprafața III., Cx 17, scara 1:20

Planșa 4

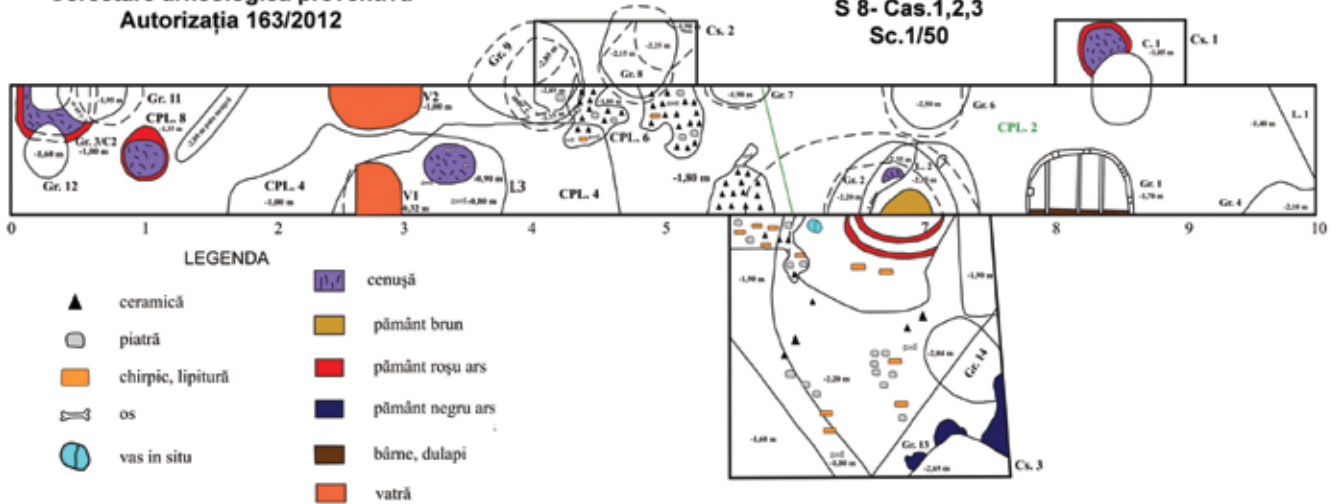
S 63, Cx 18, scara 1:20

Planșa 5

SITUL ARHEOLOGIC NEGRILEȘTI
JUD. GALAȚI
 Cercetare arheologică preventivă
 Autorizația 163/2012

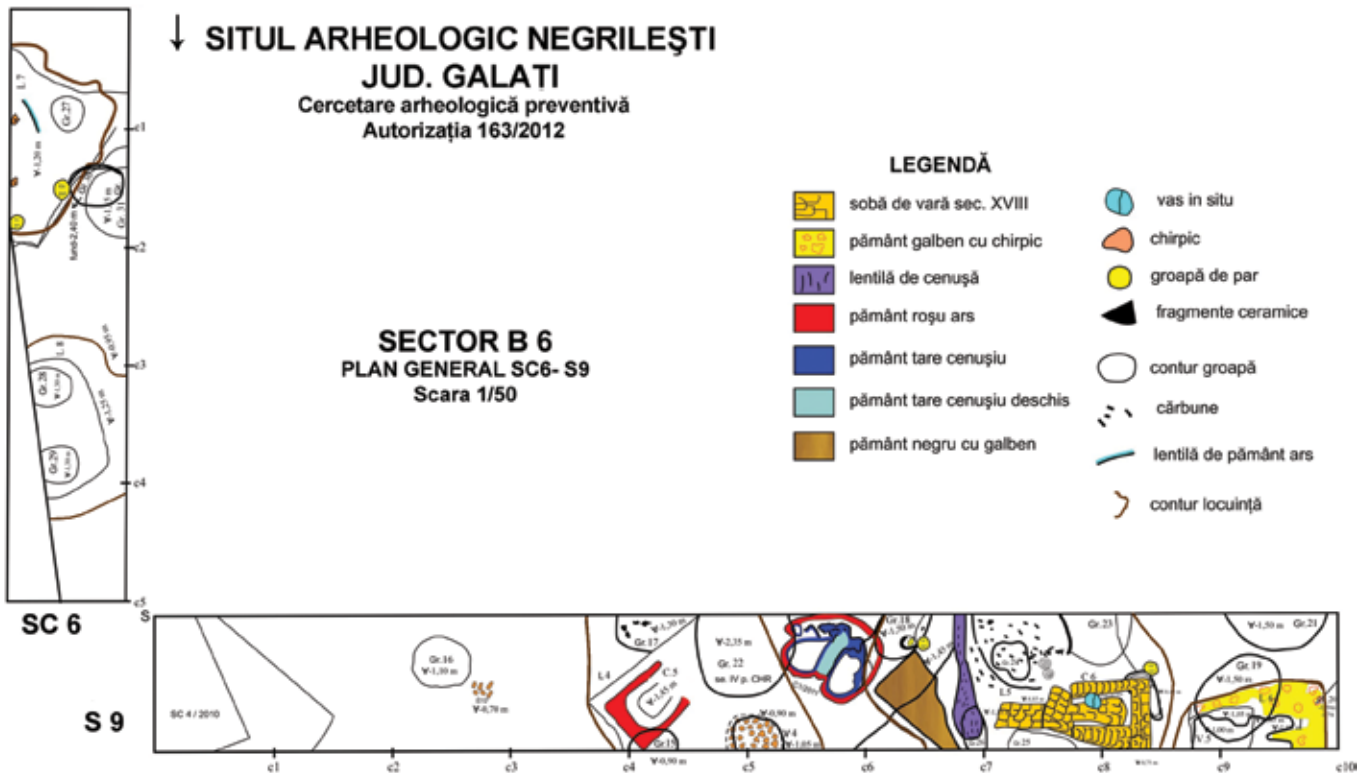
SECTOR C 4
PLAN GENERAL
S 8- Cas.1,2,3
Sc.1/50

Planșa 2
 Plan general Sector C4

SITUL ARHEOLOGIC NEGRILEȘTI
JUD. GALAȚI
 Cercetare arheologică preventivă
 Autorizația 163/2012

SECTOR B 6
PLAN GENERAL SC6- S9
Scara 1/50

Planșa 3
 Plan general Sector B6

Plansa 10

Ceramică cultura Starcevo-Criș descoperită în S8-Cs3, locuința L2

vederea exterioară a capelei

fundația sanctuarului original

Poarta ocnei, urmele zvingerului? și stâlpii protejați cu folie în timpul cercetării arheologice

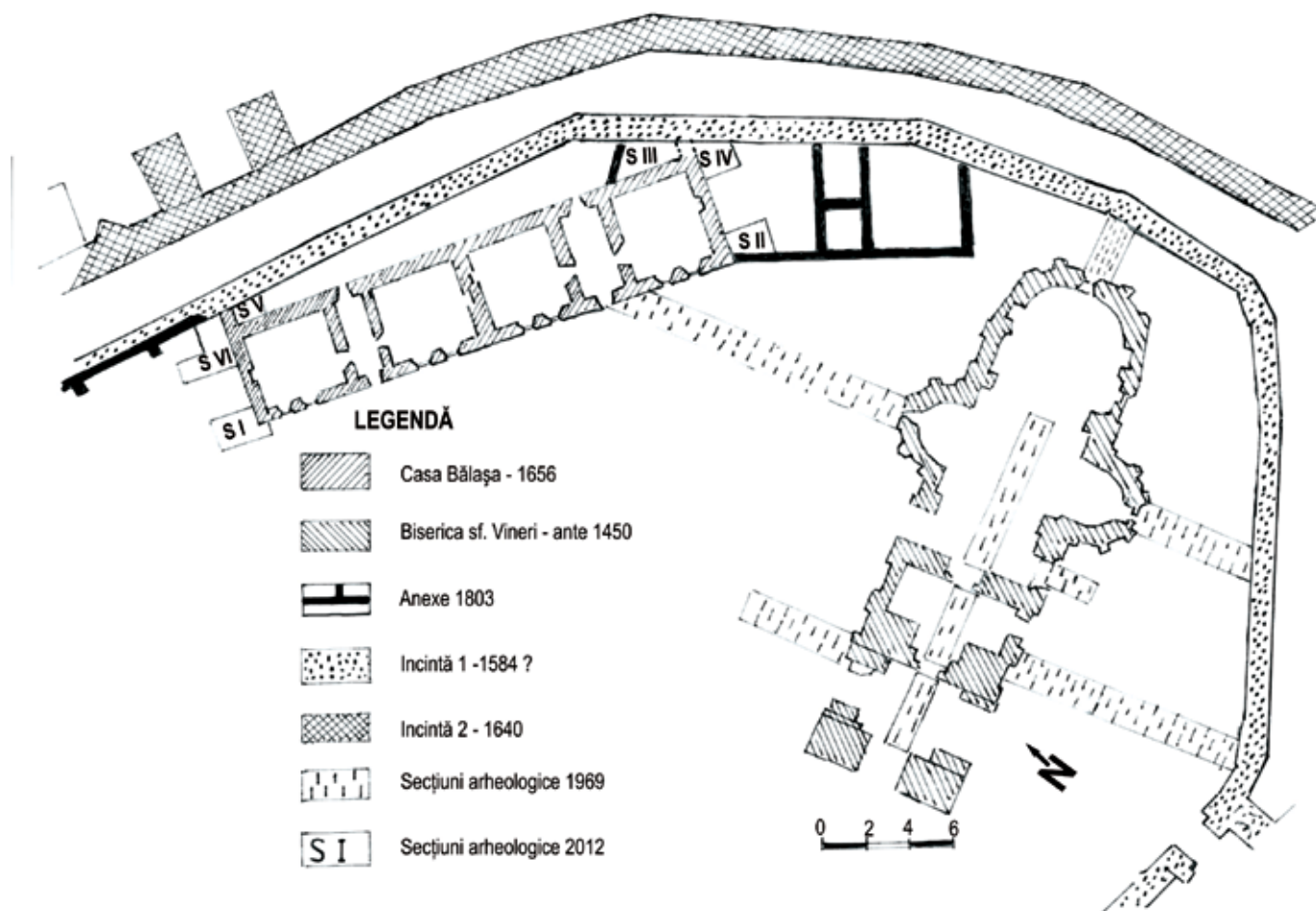

Poarta ocnei - urmele structurii din lemn

101. SUPLACU DE BARCAU - jud. Bihor - "Corău". Harta magnetică suprapusă peste ortofotoplanul zonei cercetate.

Târgoviște - 2012
Planșa 1 - Curtea Domnească, Casa Bălașa
Planul cercetărilor

Târgoviște 2012
Planșa 5 - Ceramică sec. XIV - XV

Calea Domnească, nr. 200

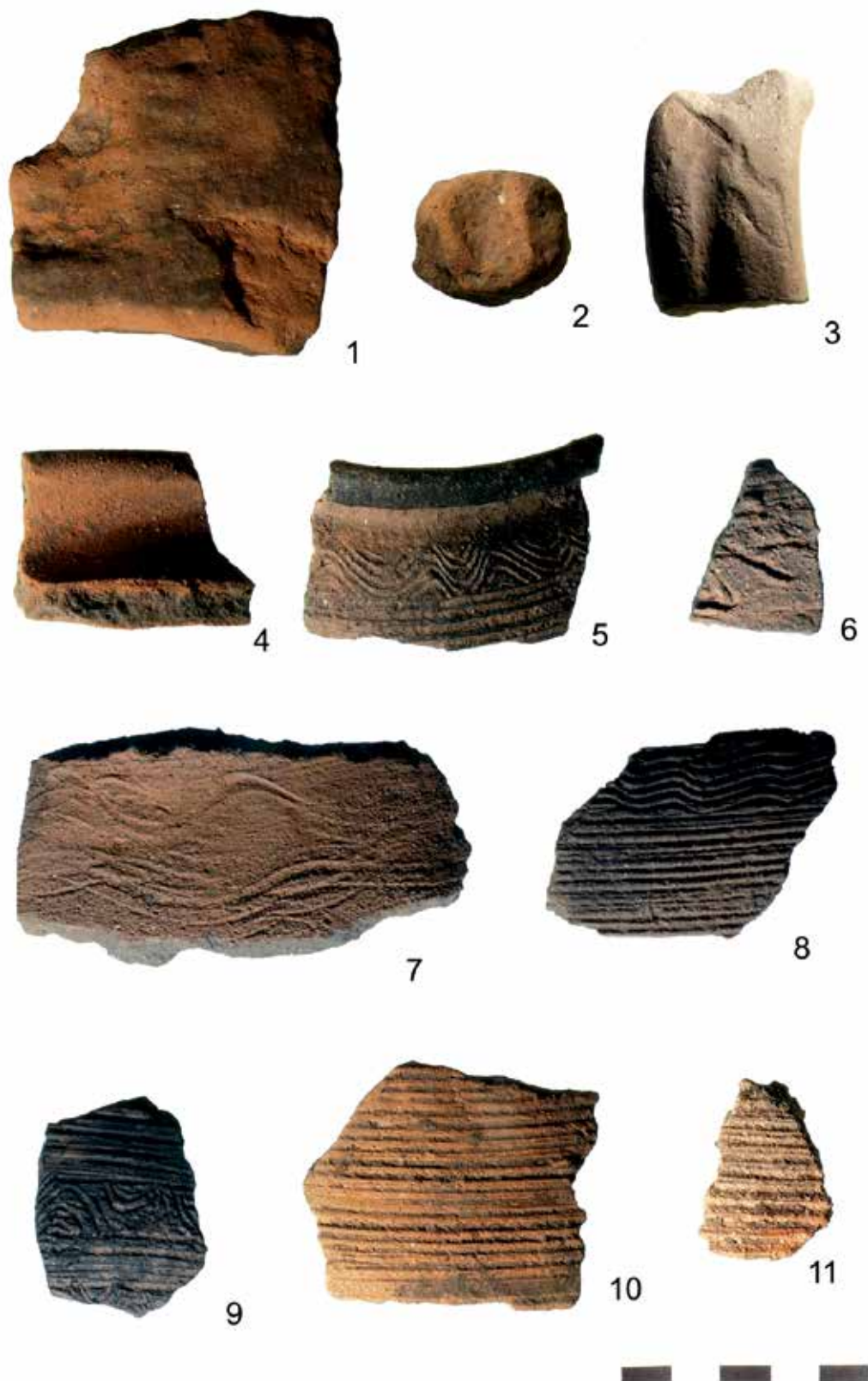
1a/1b. - bol oriental;
2a/2b. - strachină orientală;
3. strachină atelier dunărean;

Piața Doi Brazi (Bărăției)

4. strachină atelier dunărean;
5. cornișă sobă - fragment;
6. strachină - atelier dunărean, fragment;

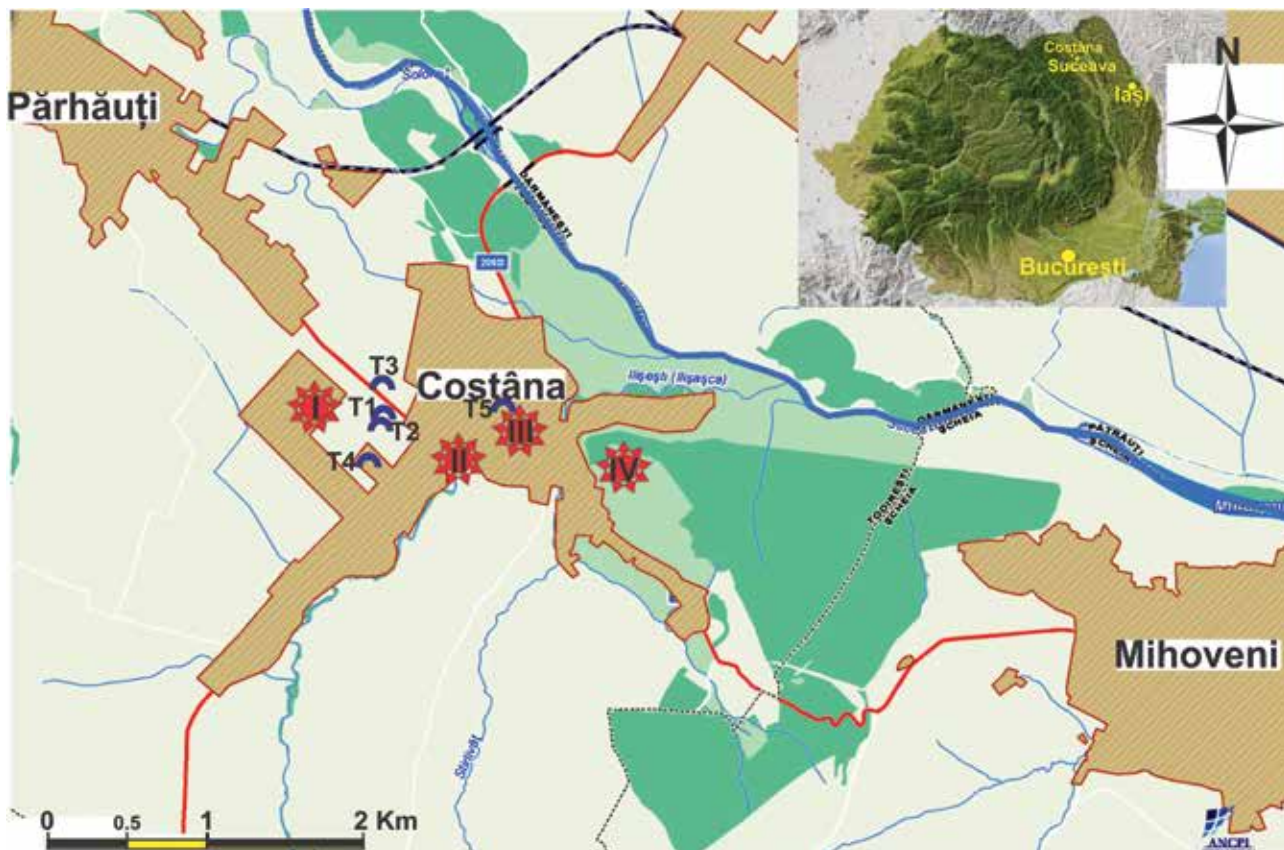

Ceramică sec. XIV – XV. Calea Domnească, nr. 200 – 1a/1b. bol oriental; 2a/2b. strachină orientală; 3. strachină atelier dunărean; Piața Doi Brazi (Bărăției) – 4. strachină atelier dunărean; 5. cornișă de sobă – fragment; 6. strachină atelier dunărean – fragment

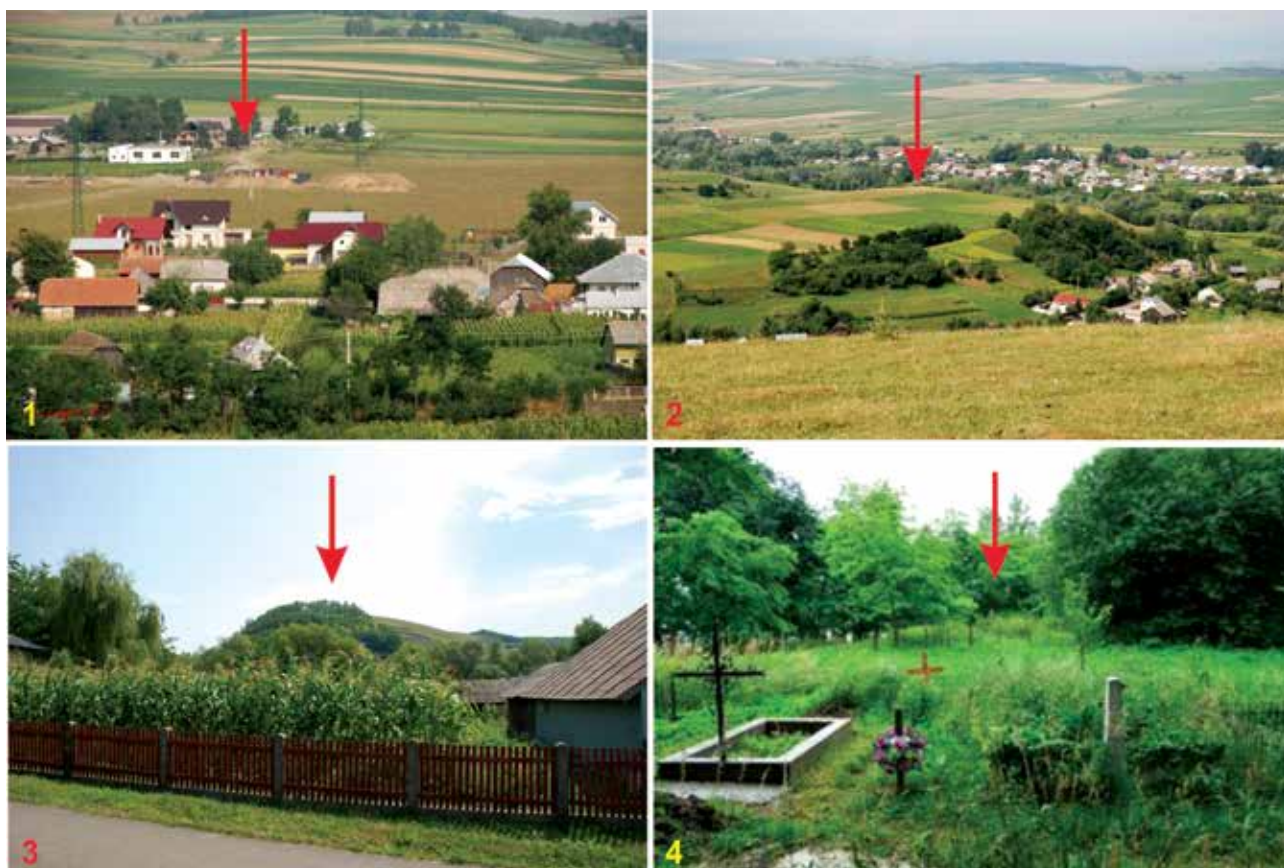

Vadul Anei. 1-3. Fragmente de vase ceramice din a doua perioadă a epocii fierului. 2. 4-11. Fragmente de vase ceramice din secolele IX-X

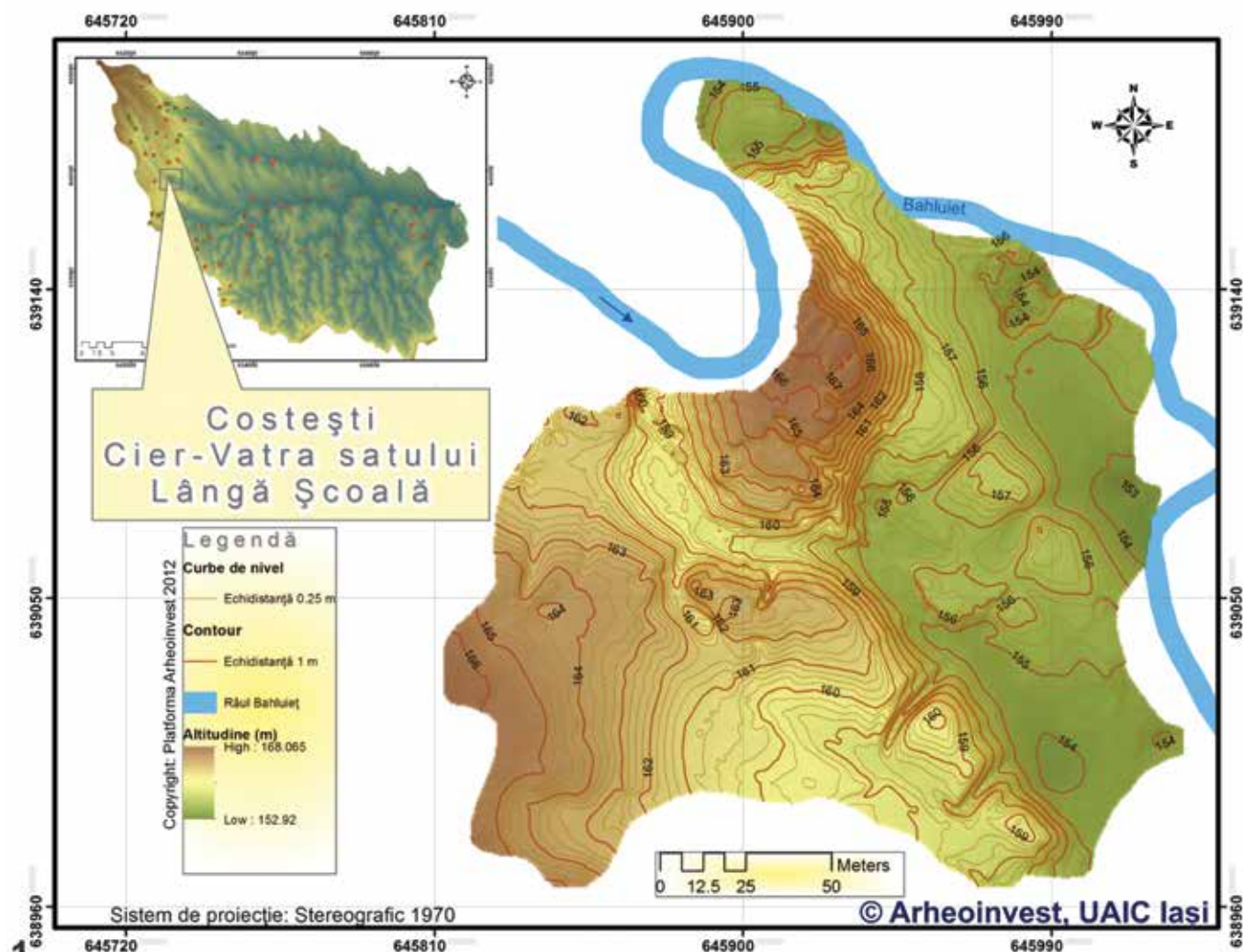
Localizarea tumulilor și a siturilor arheologice descoperite prin cercetări perieghetice. T1-5 – tumuli; I. Spitalul nou/SE de grajdurile fostului CAP; II. Pe Deal/Deasupra satului; III. Spitalul de Recuperarea Neuropsihică; IV. Dealul Mare (suport cartografic <http://geoportal.ancpi.ro/geoportal/viewer/index.html>).

Imagini ale unor siturilor arheologice descoperite prin cercetări perieghetice. 1. Spitalul nou/SE de grajdurile fostului CAP; 2. Pe Deal/Deasupra satului; 3. Dealul Mare; 4. T 4 (cimitirul vechi).

109A. COSTÂNA, com. Todirești - jud. Suceava

Costești – Cier/Lângă Școală. 1. Ridicarea topografică; 2. Vedere frontală a profilului nordic al deschiderii naturale (Foto și suport cartografic Arheoinvest UAIC Iași).

Costești – Cier/Lângă Școală. Materiale arheologice descoperite în S.I: 1-6, 8-10. Ceramică pictată Cucuteni A3; 7, 11-14. Ceramică pictată Cucuteni A-B2 și B1; 15-18. Ceramică Cucuteni "C"; 19-25. Plastică antropomorfă Cucuteni B1; 26-27. Unelte de corn și os; 28-32. Piese de silex; 33. Statuetă zoomorfă

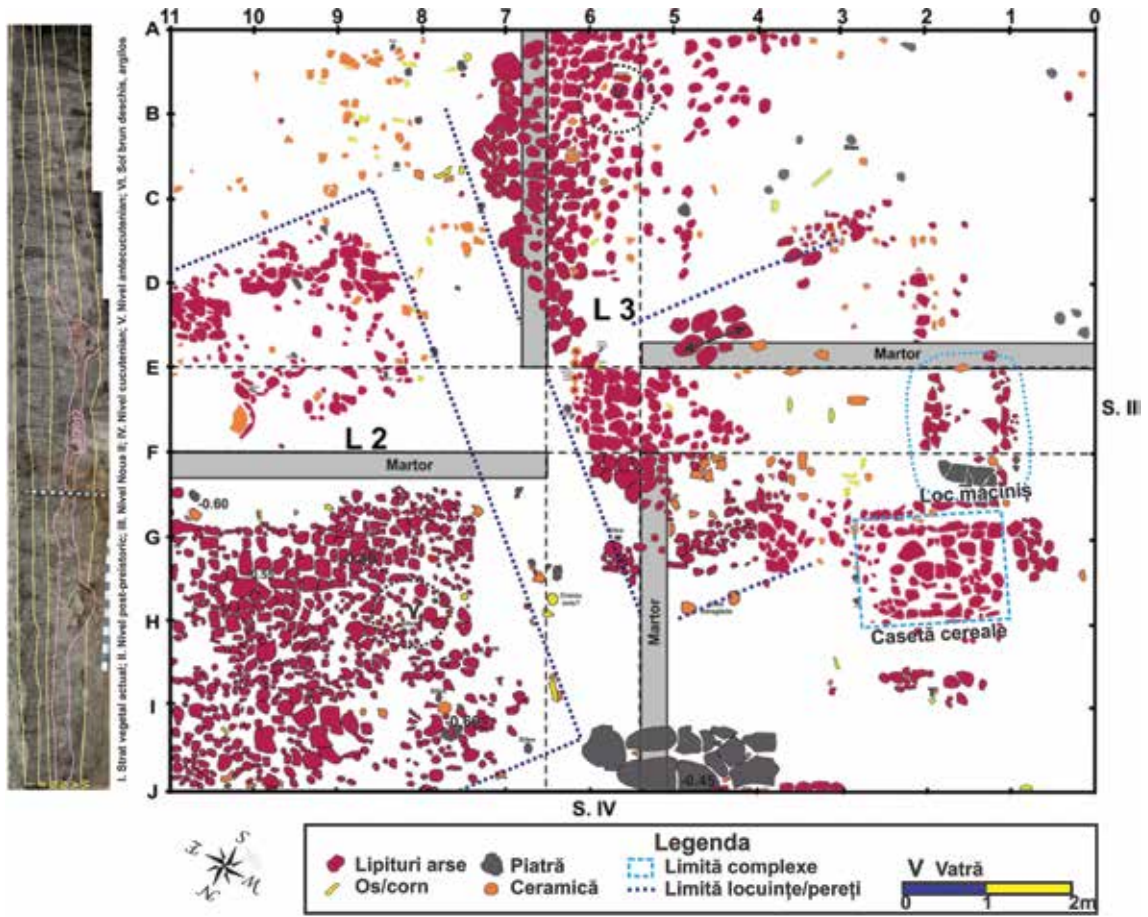

110. HORODNIC DE JOS - jud. Suceava

113. RADOMIREȘTI - jud. Dolj - REABILITARE DN 6

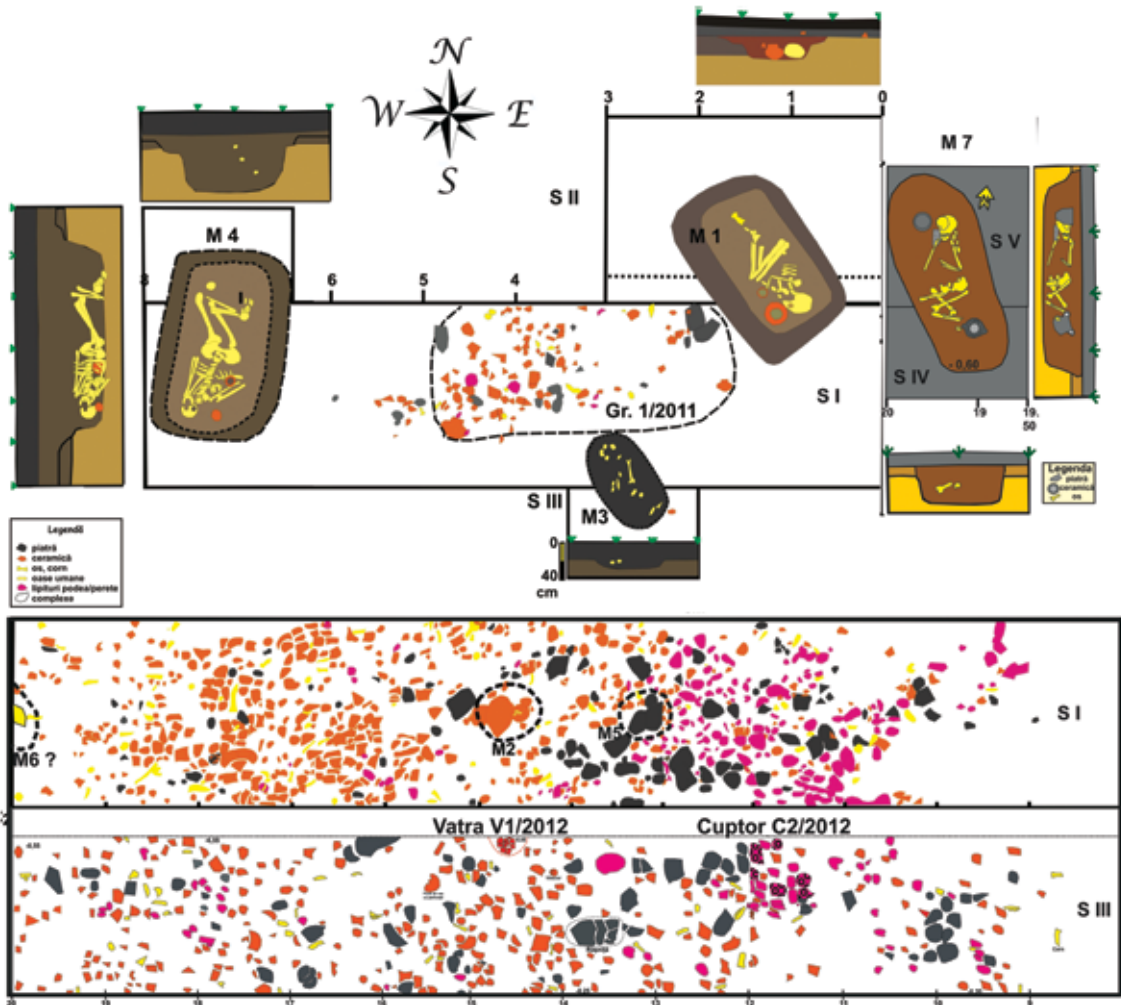

Ripiceni – Holm. 1-2. Planul general și profilul nord-estic al Cas. I/2012

Ripiceni – Holm. Detalii ale L.2/2012. 1-2. Camera de nord-vest; 3. Camera de SE

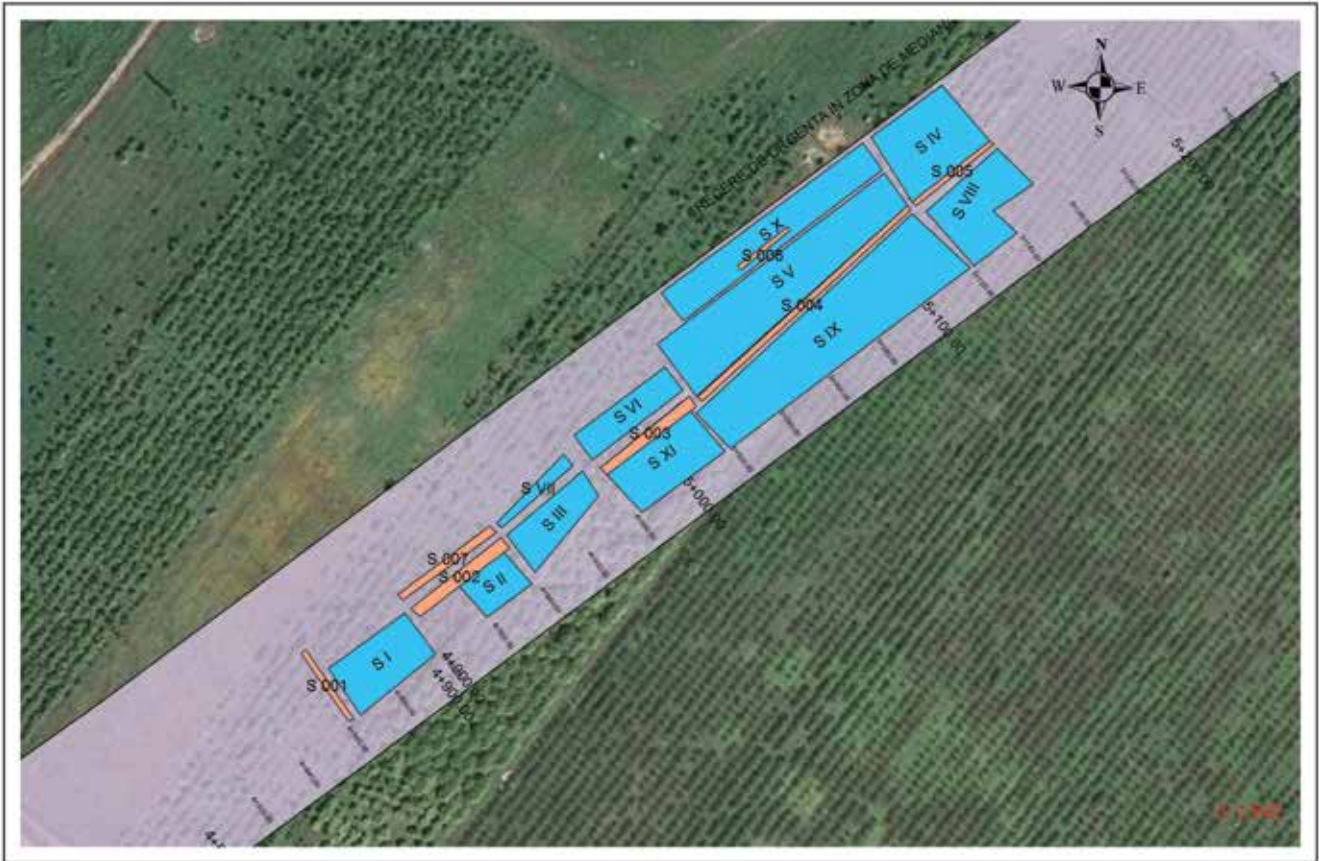
Tăcuta –Dealul Miclea/Paic. Groapa 1/2011 (S.I/2011). 1. Profilul nordic; 2. Vedere dispere est; 3. Vedere dinspre vest.

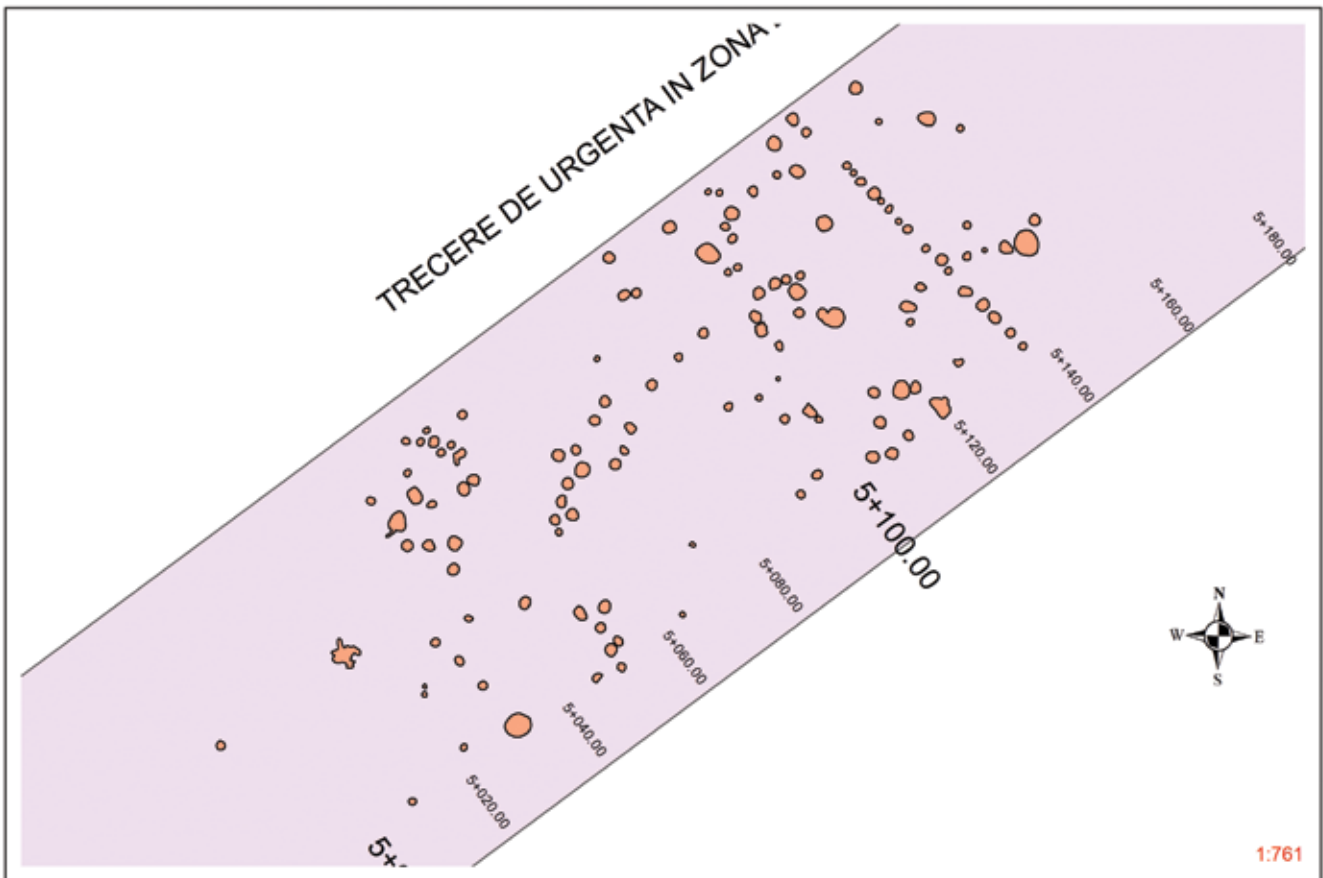
Tăcuta – Dealul Miclea/Paic. Detaliile complexelor arheologice din S.I/2011 și S.III/2012. 1. Locuința de suprafață L.1/2011; 2-3. Complexul ceramic și gospodăresc (S.I/2011); Complexul gospodăresc S.III/2012

113B. TĂCUTA - jud. Vaslui

Autostrada A1 - lot I, sit Aurel Vlaicu - Obreza (sit 2, km 4+900 - 5+150). Planul general de săpătură

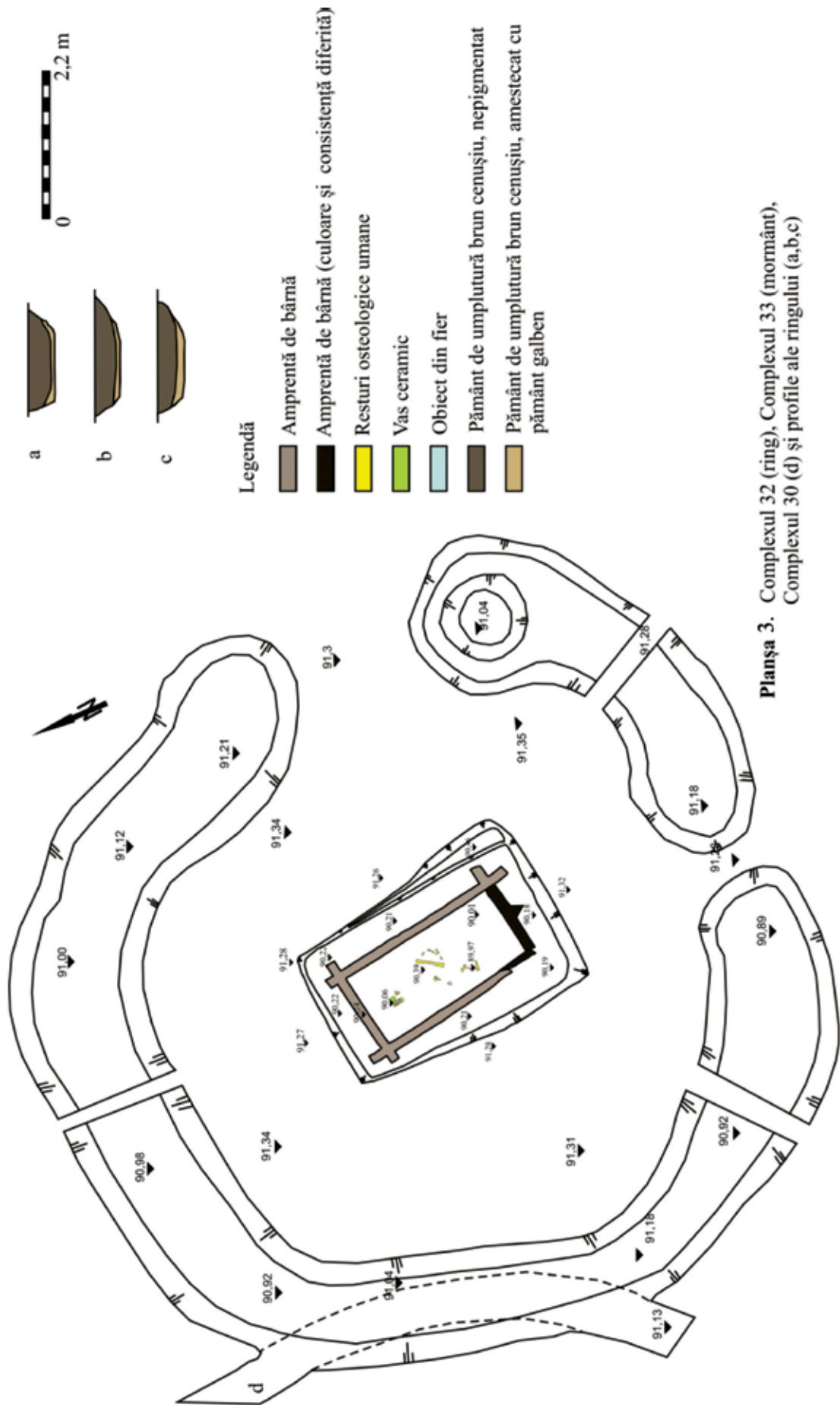

Autostrada A1 - lot I, sit Aurel Vlaicu - Obreza (sit 2, km 4+900 - 5+150). Planul general al descoperirilor

115. AUREL VLAICU - jud. Hunedoara - Sit 2

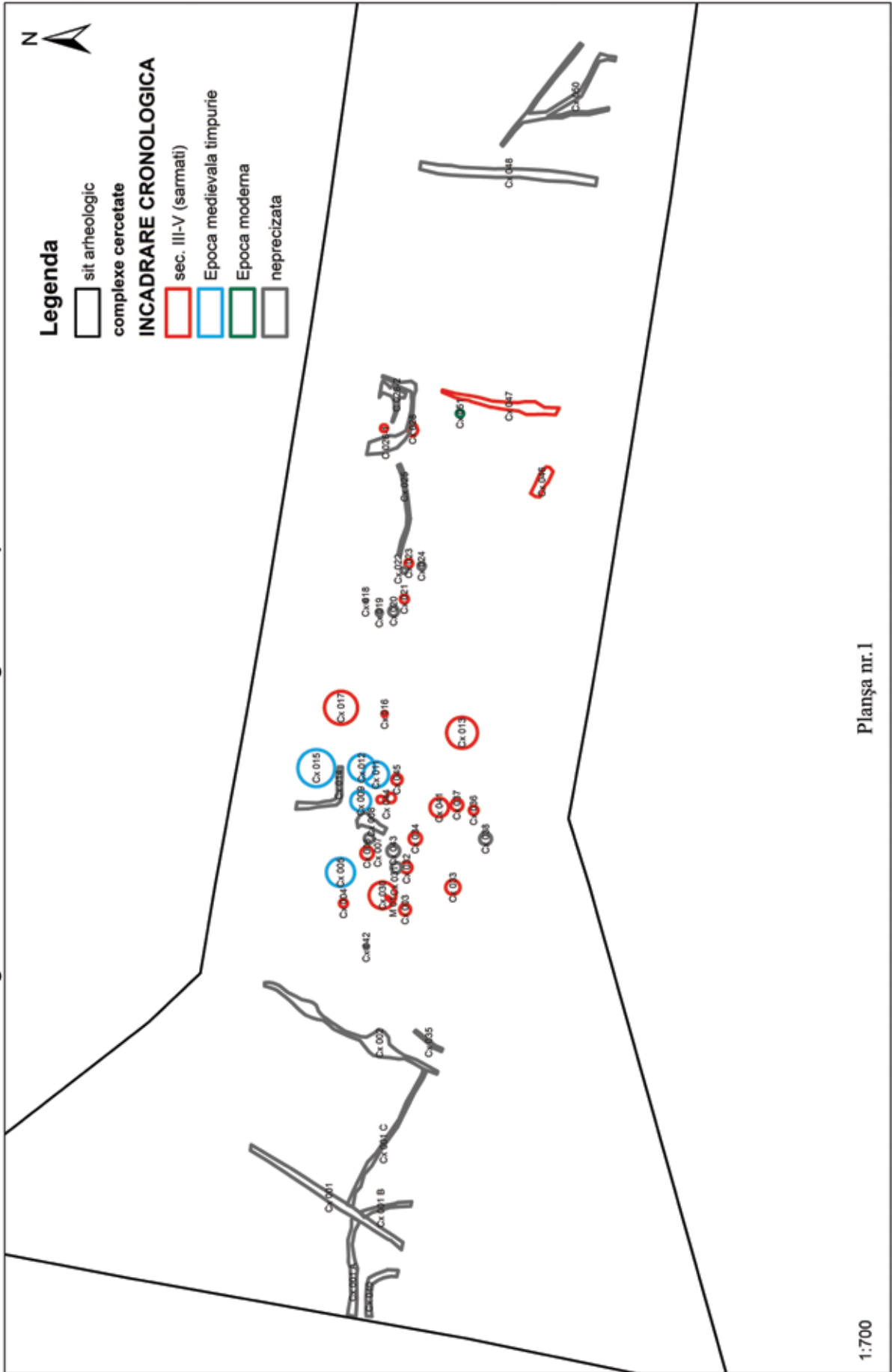

116. BALOMIRU DE CÂMP - jud. Alba - Sit 6

126. NĂDLAC - jud. Arad - sit M1

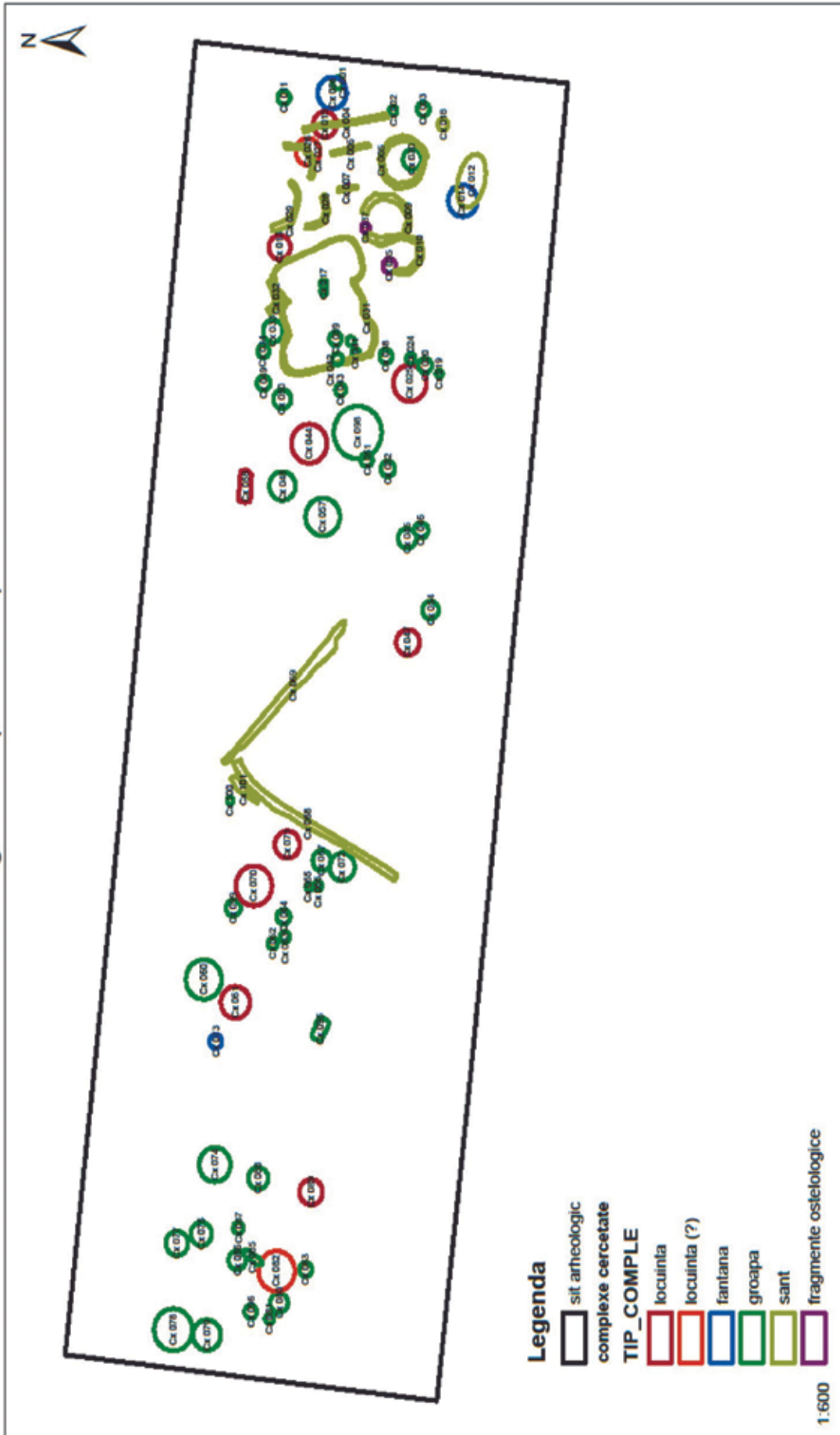
Autostrada Nădlac - Arad, LOT 1. Sit 2 M, km. 1+125 - 1+440
 Plan general. Încadrare cronologică a complexelor cercetate

126. NĂDLAC - jud. Arad - sit M2

Autostrada Nădlac - Arad, LOT 1. Sit 4 M, km.6+575 - 6+800
Plan general. Tipuri de complexe

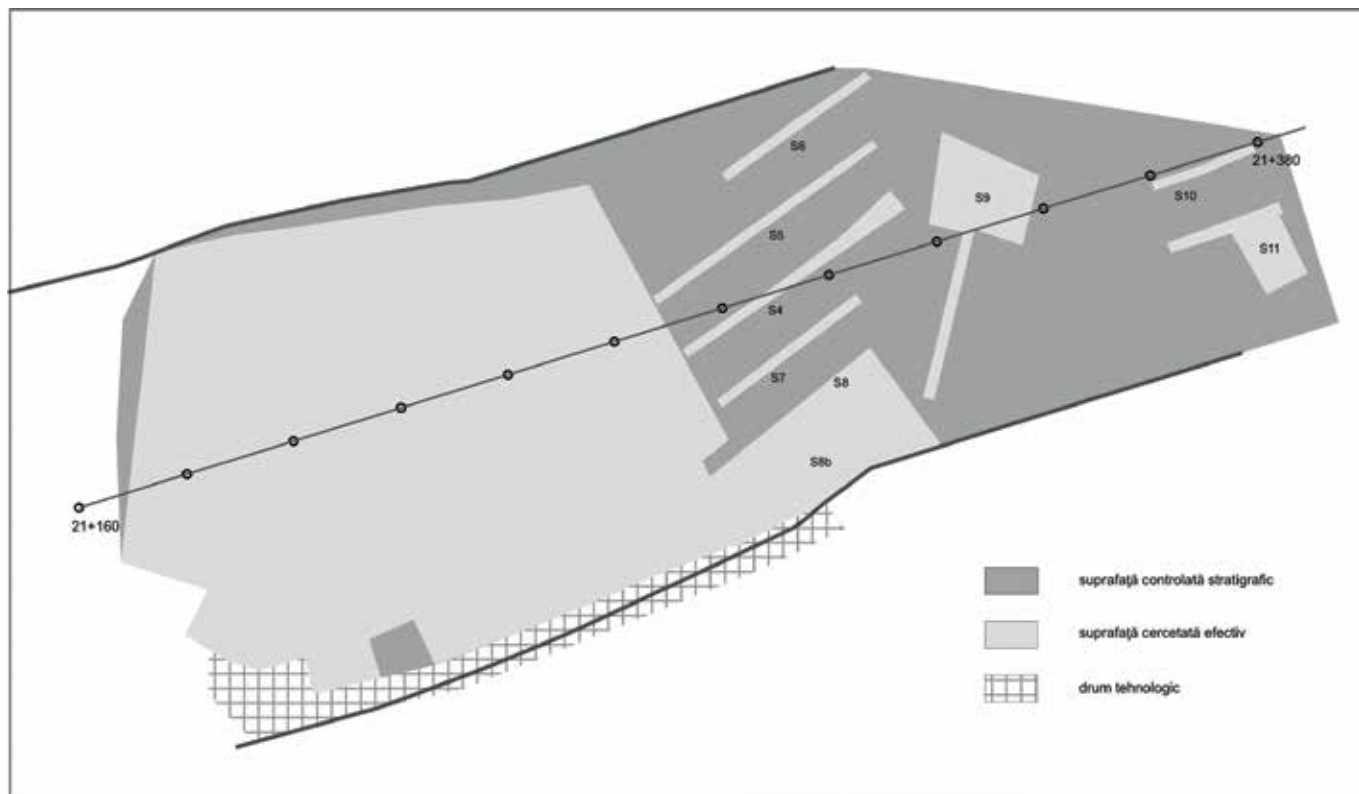
126. NĂDLAC - jud. Arad - sit M4

131. PIANU DE JOS - jud. Alba - Sit 9

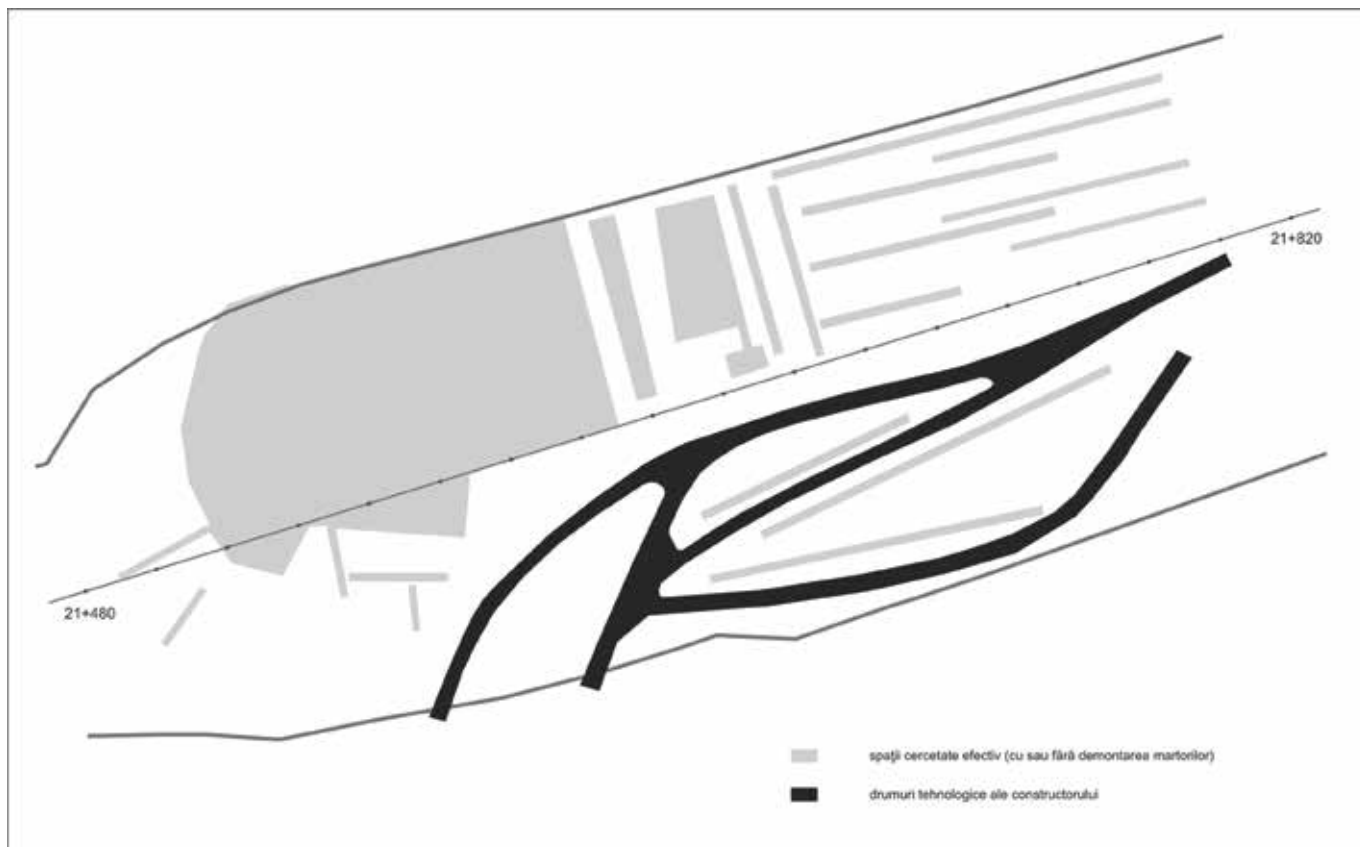

Gradul de cercetare a stațiunii de la Pianu de Jos Podei în zona suprapusă de A1

A doua linie defensivă – vedere generală

131. PIANU DE JOS - jud. Alba - Sit 10

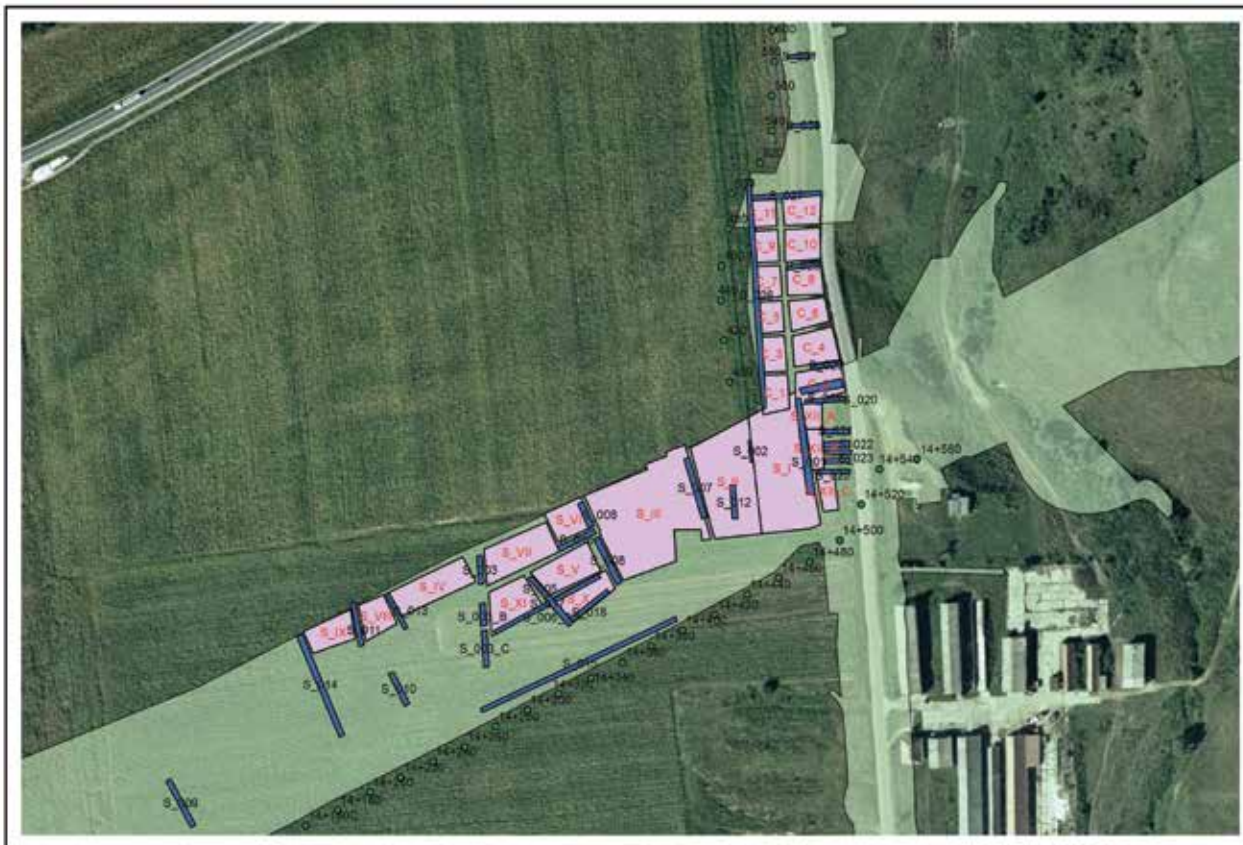

Gradul de cercetare a stațiunii de la Sibîșeni Dealul Liștii în zona suprapusă de A1

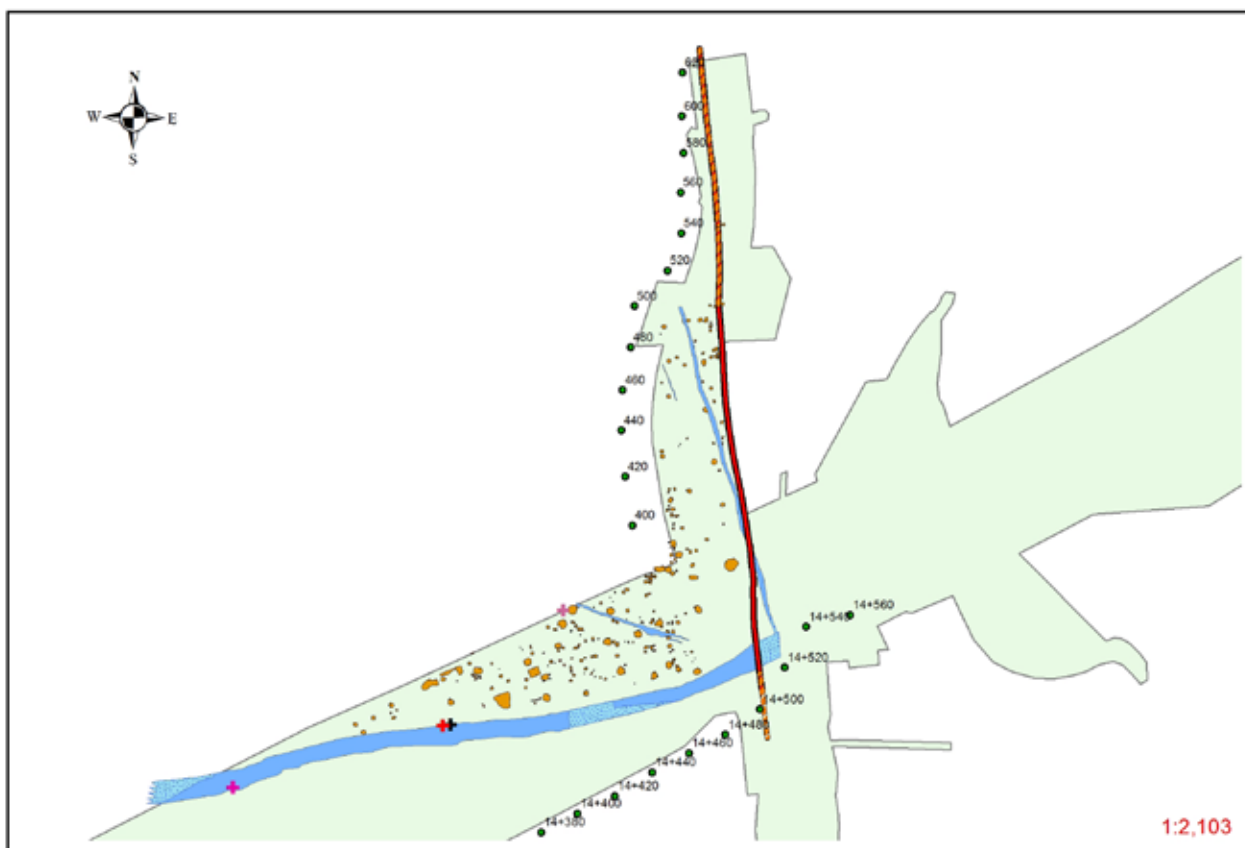

Aspecte de săpătură. 1. Detaliu stratigrafic al marilor nordici S12; 2. Secțiunea Cx51; 3-4 Secțiunea Cx52

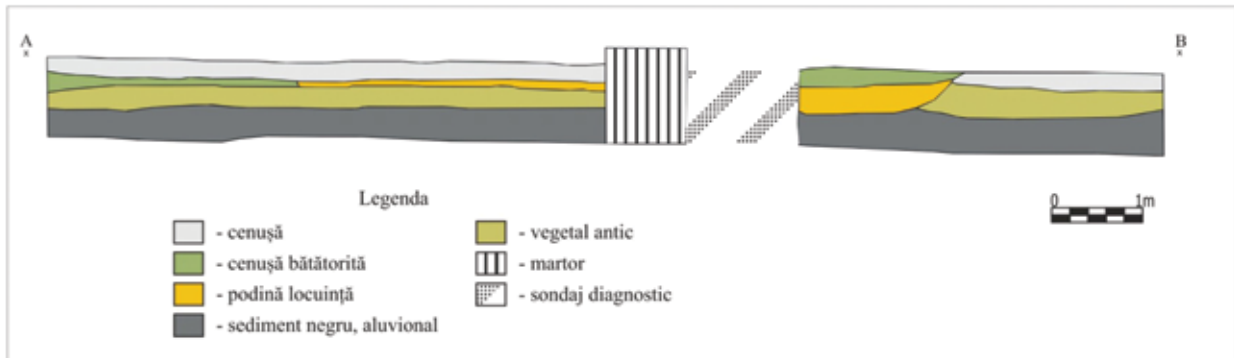
Autostrada A1 - lot 1, sit Tărtăria - Podu Tărtăriei vest (sit 7, km 14+100 - 14+540). Planul general de săpătură

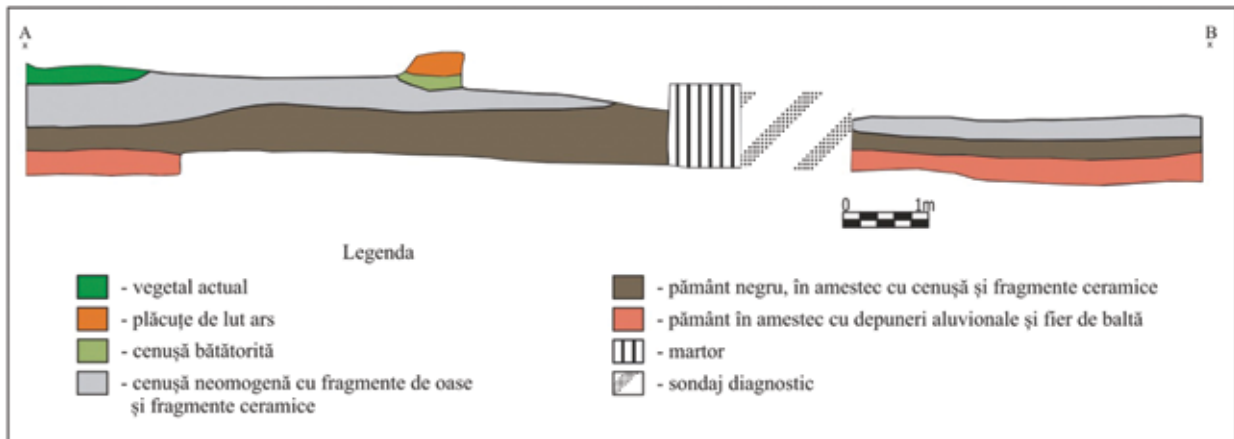
Autostrada A1 - lot 1, sit Tărtăria - Podul Tărtăriei vest (sit 7, km 14+100 - 14+540). Planul general al descoperirilor

138. TĂRTĂRIA - jug. Alba - Sit 7

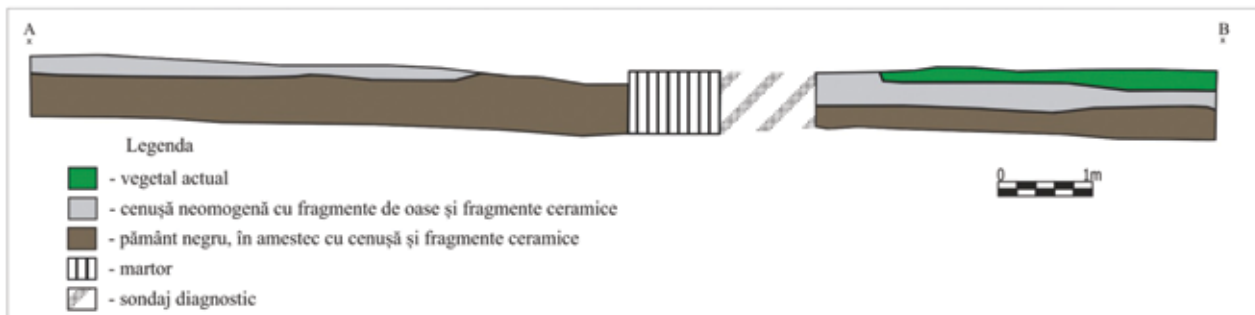
Profilul de vest al S1 și S1A

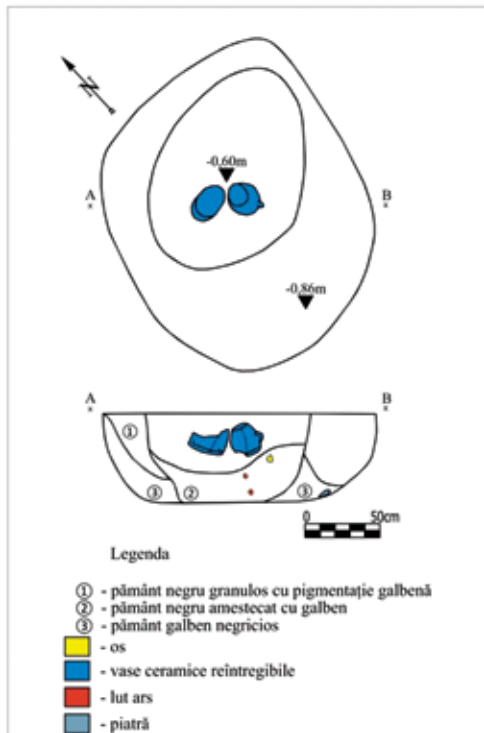
Profilul de vest al S2 și S2A

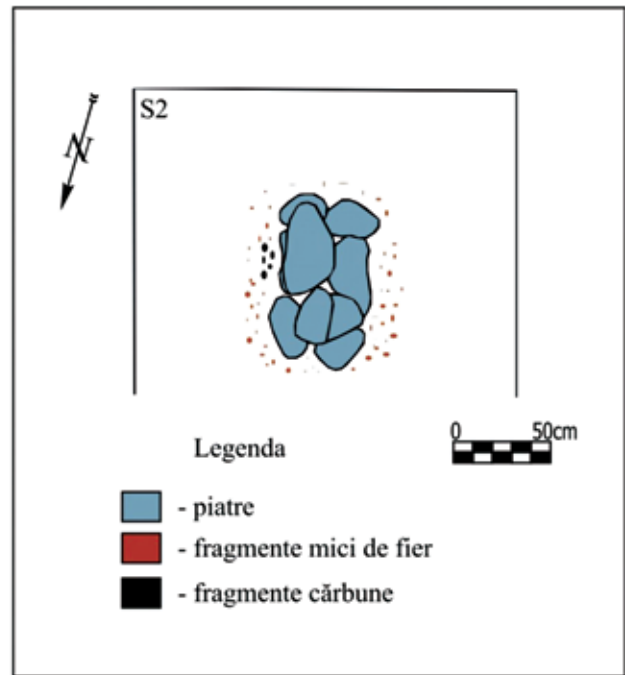
Profilul de vest al S3 și S3A

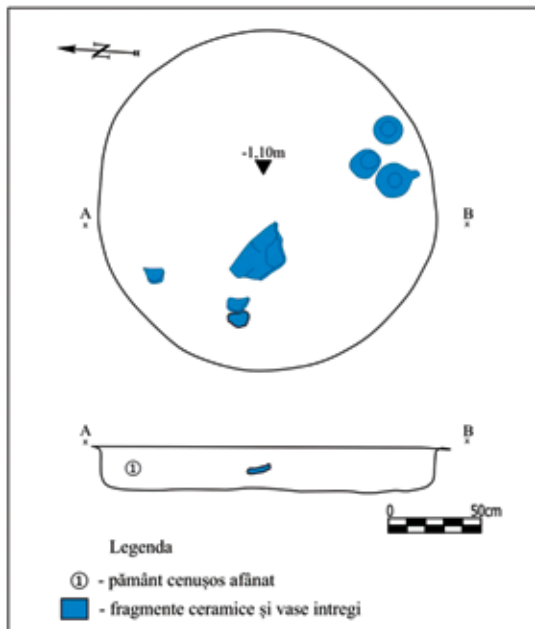
Planșa 3 – Profilele de vest ale secțiunilor S1, S1A, S2, S2A, S3, S3A din cenșarul 1

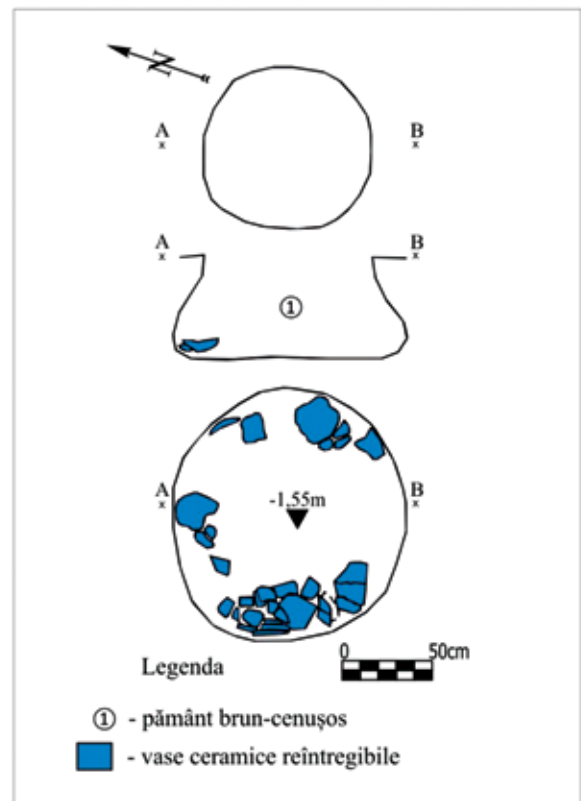
Complex 3 și 3A

Complex 34

Complex 47

Complex 159

Planșa 4 – Planuri de situație a complexelor 3, 3A, 47, 159

LISTA PLANȘE

1. Adamclisi, com. Adamclisi, jud. Constanța [Tropaeum Traiani] -
Punct: Cetate
2. Albești, com. Albești, jud. Constanța
Punct: Cetate
8. Capidava, com. Topalu, jud. Constanța
Punct: Cetate
10. Călugăreni, com. Eremitu, jud. Mureș
Punct: Vicusul castrului roman de la Călugăreni
12. Câmpina, jud. Prahova
Punct: cartier Slobozia - Parohia Bisericii "Sf. Nicolae"
- 17A. Covasna, jud. Covasna
Punct: Cetatea Zânelor
19. Figa, oraș Beclean, jud. Bistrița-Năsăud
Punct: Băile Figa
20. Garvăn, com. Jijila, jud. Tulcea [Dinogetia]
Punct: Bisericuța
21. Gheorghieni, jud. Harghita
Punct: Bothvár
22. Gheorghieni, jud. Harghita
Punct: Pricske
24. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița [Orașul de Floci]
25. Grădiștea de Munte, com. Orăștioara de Sus, jud. Hunedoara [Sarmizegetusa Regia]
26. Hârșova, jud. Constanța [Carsium]
Punct: Cetate, str. Cetății-str. Carsium
27. Iaz, com. Obreja, Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum]
Punct: Cetate/Peste ziduri, Traianu, La drum
28. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]
Punct: Cetate - Sector Sud-Est - Planse raport
28. Isaccea, jud. Tulcea [Noviodunum]
Punct: Cetate - Sector Sud-Est - Planse IMDA
29. Istria, com. Istria, jud. Constanța [Histria]
Punct: Cetate - Sector Basilica Parvan
30. Jac, com. Creaca, jud. Sălaj [Porolissvm]
Punct: Pomet
31. Jupa, mun. Caransebeș, jud. Caraș-Severin [Tibiscum] -
Punct: Cetate
33. Lăzarea, com. Lăzarea, jud. Harghita
Punct: Castelul Lázár
35. Limba, com. Ciugud, Oarda de Jos, mun. Alba Iulia, jud. Alba
Punct: Vărăria
50. Pietrele, com. Băneasa, jud. Giurgiu
Punct: Măgura Gorgana
51. Pietroasa Mică, com. Pietroasele, jud. Buzău
Punct: Gruiu Dării
53. Racoșu de Jos, com. Racoș, jud. Brașov
Punct: Piatra Detunată
55. Rapoltu Mare, com. Rapoltu Mare, Uroi, oraș Simeria, jud. Hunedoara
Punct: Măgura Uroiului
57. Roșia Montană, com. Roșia Montană, jud. Alba [Alburnus Maior]
Punct: Galeria Cătălina Monulești, masivul Coș
58. Secu, com. Vânători-Neamț, jud. Neamț
Punct: Vechiul Schit Nifon al Mănăstirii Secu
61. Stelnica, com. Stelnica, jud. Ialomița
Punct: Grădiștea Mare
63. Sultana, com. Mănăstirea, jud. Călărași
Punct: Malu Roșu
65. Șoimeni (Ciomortan), com. Păuleni-Ciuc, jud. Harghita
Punct: Dâmbul Cetății - Planse raport
69. Telița, com. Frecăței, jud. Tulcea
Punct: Celic Dere
71. Țaga, com. Țaga, jud. Cluj
Punct: Baza Arheologică, Stația de Gaz - Viglab
74. Vitănești, com. Vitănești, jud. Teleorman
Punct: Măgurice
75. Vlădeni, com. Vlădeni, jud. Ialomița
Punct: Popina Blagodeasca

78. Blejoi, jud. Prahova
Punct: Serus
82. București
Punct: Militari-Câmpul Boja, Sectorul C
83. Buftea, jud. Ilfov
Punct: La Cârna
85. Cluj-Napoca, jud. Cluj [Napoca]
Punct: str. V. Deleu nr. 1
86. Cluj-Napoca, jud. Cluj
Punct: str. Argeș nr. 24
89. Fulgeriș, com. Pâncești, jud. Bacău
Punct: Dealul Fulgeriș/La 3 cireși
90. Giurgeni, com. Giurgeni, jud. Ialomița
Punct: La Mozacu
91. Halmeu, com. Halmeu, jud. Satu Mare
Punct: Vamă
92. Iași, jud. Iași
Punct: Catedrala Mitropolitană – Fântâna lui Mihail de Hodocin
94. Mintia, com. Vețel, jud. Hunedoara [Micia]
Punct: Fabrica de acetilenă - Așezare civilă sud castru
95. Negriștești, com. Negriștești, jud. Galați
Punct: Curtea Școlii - Planse raport
99. Sântimbru, com. Sântimbru, jud. Harghita
Punct: Capela Margit-kapolna
100. Sibiu, jud. Sibiu
Punct: Poarta Ocnei, str. Zidului și str. Croitorilor
101. Suplacu de Barcău, com. Suplacu de Barcău, jud. Bihor
Punct: Corău
104. Târgoviște, jud. Dâmbovița
Punct: Curtea Domnească – Casa Bălașa
105. Târgoviște, jud. Dâmbovița
Punct: Vatra orașul medieval Târgoviște
108. Vadu Anei, com. Brănești, jud. Ilfov
Punct: Tarlăua 96, Parcela 376, Lot 2
- 109A. Costâna, com. Todirești, jud. Suceava
Punct: Imaș
- 109B. Costești, com. Costești, jud. Iași
Punct: Cier/Lângă Școală
110. Horodnic de Jos, com. Horodnic de Jos, jud. Suceava
Punct: Vârful Colnicului
113. Radomirești, com. Radomirești, Caracal, jud. Olt
Punct: DN6/E70, Lot 2, Alexandria-Craiova, sectorul Mihăiești-Caracal-Drăghiceni
- 113A. Ripiceni, com. Ripiceni, jud. Botoșani
Punct: Holm (La Telescu)
- 113B. Tăcuta, com. Tăcuta, jud. Vaslui
Punct: Dealul Miclea/Paic
115. Aurel Vlaicu, oraș Geoagiu, jud. Hunedoara
Punct: Obreza (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 2, km. 4+900 – 5+150)
116. Balomiru de Câmp, com. Șibot, jud. Alba
Punct: Pârâul Sărății (Autostrada Orăștie – Sibiu, lot 1, Sit 6, km. 11+250 – 11+600)
126. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 1 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 0+000 - 0+300)
127. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 2 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 1+125 - 1+440)
129. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 4 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 6+575-6+800)
130. Nădlac, jud. Arad
Punct: Sit 5 M (Autostrada Nădlac – Arad, lot 1, km. 4+250-4+360)
131. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba
Punct: Lunca Pârâului (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 9, km 20+550–20+870)
132. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba
Punct: Podei (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 10, km 21+180 – 21+380)
133. Pianu de Jos, com. Pianu, jud. Alba
Punct: Sibîșeni Dealul Liștii (Autostrada Orăștie–Sibiu, lot 1, Sit 11, km 21+500 - 21+800)
138. Tărtăria, com. Săliște, jud. Alba
Punct: Podul Tărtăriei vest/Valea Rea (Autostrada Orăștie-Sibiu, lot 1, Sit 7, km 14+100–14+540)
140. Tecuci, jud. Galați
Punct: La Plopi (Varianta de ocolire a mun. Tecuci, km. 5+900-6+200)